നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയപിടകേ

പാചിത്യാദിയോജനാ

പാചിത്തിയയോജനാ

മഹാകാരുണികം നാഥം, അഭിനത്വാ സമാസതോ;
പാചിത്യാദിവണ്ണനായ, കരിസ്സാമത്ഥയോജനം.

൫. പാചിത്തിയകണ്ഡം

൧. മുസാവാദസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

ഖുദ്ദകാനന്തി സുഖുമാപത്തിപകാസകത്താ അപ്പകാനം, ഗണനതോ വാ പചുരത്താ ബഹുകാനം. യേസം സിക്ഖാപദാനന്തി സമ്ബന്ധോ. ''യേസ''ന്തി പദം ''സങ്ഗഹോ''തി പദേ സാമ്യത്ഥഛട്ഠീ. സങ്ഗഹീയതേ **സങ്ഗഹോ** . ''നവഹി വഗ്ഗേഹീ''തിപദം ''സങ്ഗഹോ, സുപ്പതിട്ഠിതോ''തി പദദ്വയേ കരണം. **ദാനീതി** കാലവാചകോ സത്തമ്യന്തനിപാതോ ഇദാനി-പരിയായോ, ഇമസ്മിം കാലേതി അത്ഥോ. **തേസന്തി** ഖുദ്ദകാനം, അയം വണ്ണനാതി സമ്ബന്ധോ. **ഭവതീതി** ഏത്ഥ തി-സദ്ദോ ഏകംസത്ഥേ അനാഗതകാലികോ ഹോതി ''നിരയം നൂന ഗച്ഛാമി, ഏത്ഥ മേ നത്ഥി സംസയോ''തിആദീസു (ജാ॰ ൨.൨൨.൩൩൧) വിയ. കിഞ്ചാപേത്ഥ ഹി യഥാ ഏകംസവാചകോ നൂനസദ്ദോ അത്ഥി, ന ഏവം ''ഭവതീ''തി പദേ, അത്ഥതോ പന അയം വണ്ണനാ നൂന ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. അഥ വാ അവസ്സമ്ഭാവിയത്ഥേ അനാഗതകാലവാചകോ ഹോതി ''ധുവം ബുദ്ധോ ഭവാമഹ''ന്തിആദീസു (ബു॰ വം॰ ൨.൭൩-൧൦൮) വിയ. കാമഞ്ചേത്ഥ യഥാ അവസ്സമ്ഭാവിയത്ഥവാചകോ ധുവസദ്ദോ അത്ഥി, ന ഏവം ''ഭവതീ''തി പദേ, അത്ഥതോ പന ധുവം ഭവിസ്സതി അയം വണ്ണനാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോതി ദട്ഠബ്ബം.

൧. **''തത്ഥാ''**തി പദം ''മുസാവാദവഗ്ഗസ്സാ''തി പദേ നിദ്ധാരണസമുദായോ, തേസു നവസു വഗ്ഗേസൂതി അത്ഥോ. പഠമസിക്ഖാപദേതി വാ, തേസു ഖുദ്ദകേസു സിക്ഖാപദേസൂതി അത്ഥോ. **സക്യാനം പുത്തോതി** ഭഗിനീഹി സംവാസകരണതോ ലോകമരിയാദം ഛിന്ദിതും, ജാതിസമ്ഭേദതോ വാ രക്ഖിതും സക്കുണന്തീതി **സക്യാ**. സാകവനസണ്ഡേ നഗരം മാപേന്തീതി വാ സക്യാ, പുബ്ബരാജാനോ. തേസം വംസേ ഭൂതത്താ ഏതരഹിപി രാജാനോ സക്യാ നാമ, തേസം പുത്തോതി അത്ഥോ. ''ബുദ്ധകാലേ''തി പദം ''പബ്ബജിംസൂ''തി പദേ ആധാരോ. സക്യകുലതോ നിക്ഖമിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **''വാദക്ഖിത്തോ''**ത്യാദിനാ വാദേന ഖിത്തോ, വാദമ്ഹി വാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **യത്ര യത്രാതി** യസ്സം യസ്സം ദിട്ഠിയം പവത്തതീതി സമ്ബന്ധോ. **അവജാനിത്വാതി** പടിസ്സവേന വിയോഗം കത്വാ. അവസദ്ദോ ഹി വിയോഗത്ഥവാചകോ. ''അപജാനിത്വാ''തിപി പാഠോ, പടിഞ്ഞാതം അപനീതം കത്വാതി അത്ഥോ. **ദോസന്തി** അയുത്തിദോസം, സല്ലക്ഖേന്തോ ഹുത്വാതി

സമ്ബന്ധോ. **കഥേന്തോ കഥേന്തോതി** അന്തസദ്ദോ മാനസദ്ദകാരിയോ. കഥിയമാനോ കഥിയമാനോതി ഹി അത്ഥോ. **പടിജാനിത്വാതി** പടിഞ്ഞാതം കത്വാ. **ആനിസംസന്തി** നിദ്ദോസം ഗുണം. പടിപുബ്ബോ ചരസദ്ദോ പടിച്ഛാദനത്ഥോതി ആഹ "പടിചരതി പടിച്ഛാദേതീ"തി. "കിം പന രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി വുത്തേ "അനിച്ച"ന്തി വദതി. കസ്മാതി വുത്തേ "ജാനിതബ്ബതോ"തി വദതി. യദി ഏവം നിബ്ബാനമ്പി ജാനിതബ്ബത്താ അനിച്ചം നാമ സിയാതി വുത്തേ അത്തനോ ഹേതുമ്ഹി ദോസം ദിസ്വാ അഹം "ജാനിതബ്ബതോ"തി ഹേതും ന വദാമി, "ജാതിധമ്മതോ"തി പന വദാമി. തയാ പന ദുസ്സുതത്താ ഏവം വുത്തന്തി വത്വാ അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരതി. "കുരുന്ദിയ"ന്തി പദം "വുത്ത"ന്തി പദേ ആധാരോ. **ഏതസ്സാതി** "രൂപം അനിച്ചം ജാനിതബ്ബതോ"തി വചനസ്സ. **തത്രാതി** കുരുന്ദിയം. **തസ്സാതി** പടിജാനനാവജാനനസ്സ. "പടിച്ഛാദനത്ഥ"ന്തി പദം "ഭാസതീ"തിപദേ സമ്പദാനം. "മഹാഅട്ഠകഥായ"ന്തിപദം "വുത്ത"ന്തി പദേ ആധാരോ. "ദിവാട്ഠാനാദീസൂ"തി പദം ഉപനേതബ്ബം. ഇദം "അസുകസ്മിം നാമപദേസേ"തി പദേ നിദ്ധാരണസമുദായോ.

൩. സമ്മാ വദതി അനേനാതി **സംവാദനം,** ഉജുജാതികചിത്തം, ന സംവാദനം **വിസംവാദനം,** വഞ്ചനാധിപ്പായവസപ്പവത്തം ചിത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിസംവാദനചിത്ത"ന്തി. "വാചാ"ത്യാദിനാ വചതി ഏതായാതി **വാചാതി** അത്ഥം ദസ്സേതി . **ഹീതി** ദള്ഹീകരണജോതകം, തദമിനാ സച്ചന്തി അത്ഥോ. "വാചായേവാ"തി പദം "ബ്യപ്പഥോ"തി പദേ തുല്യത്ഥം, "വുച്ചതീ"തി പദേ കമ്മം. പഥസദ്ദപരത്താ വാചാസദ്ദസ്സ ബ്യാദേസോ കതോ. സുദ്ധചേതനാ കഥിതാതി സമ്ബന്ധോ. **തംസമുട്ഠിതസദ്ദസഹിതാതി** തായ ചേതനായ സമുട്ഠിതേന സദ്ദേന സഹ പവത്താ ചേതനാ കഥിതാതി യോജനാ.

"ഏവ"ന്തി പദം "ദസ്സേത്വാ"തി പദേ നിദസ്സനം, കരണം വാ. "ദസ്സേത്വാ"തി പദം "ദസ്സേന്തോ ആഹാ"തി പദദ്വയേ പുബ്ബകാലകിരിയാ. **അന്തേതി** "വാചാ"തിആദീനം പഞ്ചന്നം പദാനം അവസാനേ. **"ആഹാ"**തി ഏത്ഥ വത്തമാന-തിവചനസ്സ അകാരോ പച്ചുപ്പന്നകാലവാചകേന "ഇദാനീ"തി പദേന യോജിതത്താ. "തത്ഥാ"തി പദം "അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ"തി പദേ ആധാരോ. **ഏത്ഥാതി** "അദിട്ഠം ദിട്ഠം മേ"തിആദീസു. "പാളിയ"ന്തി പദം "ദേസനാ കതാ"തി പദേ ആധാരോ. നിസ്സിതവിഞ്ഞാണവസേന അവത്വാ നിസ്സയപസാദവസേന "ചക്ഖുനാ ദിട്ഠ"ന്തി വുത്തന്തി ആഹ "ഓളാരികേനേവാ"തി.

൪. **തസ്സാതി** "തീഹാകാരേഹീ"തിആദിവചനസ്സ. "അത്ഥോ"തി പദം "വേദിതബ്ബോ"തി പദേ കമ്മം. **ഹീതി** വിസേസജോതകം, വിസേസം കഥയിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **തത്ഥാതി** ചതുത്ഥപാരാജികേ. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

൫. **ആദീനമ്പീതി** പിസദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ.

൬. മന്ദസദ്ദോ ജളത്ഥവാചകോതി ആഹ "മന്ദത്താ ജളത്താ"തി. യോ പന അഞ്ഞം ഭണതീതി സമ്ബന്ധോ. "സാമണേരേനാ"തി പദം "വുത്തോ"തി പദേ കത്താ. അപിസദ്ദോ പുച്ഛാവാചകോ, "പസ്സിത്ഥാ"തി പദേന യോജേതബ്ബോ, അപി പസ്സിത്ഥാതി അത്ഥോ. "അദിട്ഠം ദിട്ഠം മേ"തിആദിവചനതോ അഞ്ഞാ

പൂരണകഥാപി താവ അത്ഥീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഞ്ഞാ പൂരണകഥാ നാമ ഹോതീ"തി. അപ്പതായ ഊനസ്സ അത്ഥസ്സ പൂരണവസേന പവത്താ കഥാ **പൂരണകഥാ**. ഏസാ പൂരണകഥാ നാമ കാതി ആഹ "ഏകോ"തിആദി. ഏസാ ഹി ഗാമേ അപ്പകമ്പി തേലം വാ പൂവഖണ്ഡം വാ പസ്സിത്വാ വാ ലഭിത്വാ വാ ബഹുകം കത്വാ പൂരണവസേന കഥിതത്താ പൂരണകഥാ നാമ. ബഹുകാനി തേലാനി വാ പൂവേ വാ പസ്സന്തോപി ലഭന്തോപി അപ്പകം കത്വാ ഊനവസേന കഥിതത്താ ഊനകഥാപി അത്ഥീതി സക്കാ വത്തും. അട്ഠകഥാസു പന അവുത്തത്താ വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ബഹുകായ പൂരണസ്സ അത്ഥസ്സ ഊനവസേന പവത്താ കഥാ **ഊനകഥാ**തി വിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോതി. പഠമം.

൨. ഓമസവാദ സിക്ഖാപദം

൧൨. ദുതിയേ മസധാതു വിജ്ഝനത്ഥേ പവത്തതി "ഓമട്ഠം ഉമ്മട്ഠ"ന്തിആദീസു (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൧) വിയാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഓമസന്തീതി ഓവിജ്ഝന്തീ"തി.

൧൩. "ഇദം വത്ഥു"ന്തി പദം "ആഹരീ"തി പദേ കമ്മം. നന്ദിതബ്ബോതി **നന്ദോ** വണ്ണബലാദി, സോ ഏതസ്സത്ഥീതി നന്ദീ. വിസാലാനി മഹന്താനി വിസാണാനി ഏതസ്സത്ഥീതി **വിസാലോ,** നന്ദീ ച സോ വിസാലോ ചേതി **നന്ദിവിസാലോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി "നന്ദിവിസാലോ നാമാ"തിആദിനാ. **സോതി** നന്ദിവിസാലോ, "ആഹാ"തി പദേ കത്താ. **തത്ഥേവാതി** യുഞ്ജിതട്ഠാനേയേവ. **അഹേതുകപടിസന്ധികാലേപീ**തി പി-സദ്ദോ അനുഗ്ഗഹത്ഥവാചകോ, പഗേവ ദ്വിഹേതുക തിഹേതുക പടിസന്ധികാലേതി അത്ഥോ. "തേന ചാ"തി ചകാരസ്സ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥത്താ "അത്തനോ കമ്മേന ചാ"തി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതീതി ആഹ "അത്തനോ കമ്മേന ചാ"തി. **അത്തനോതി** നന്ദിവിസാലസ്സ.

൧൫. ഏത്ഥാതി ഏതിസ്സം പദഭാജനിയം, "ആഹാ"തി പദേ ആധാരോ. "യസ്മാ"തി പദം വിഭജിതുകാമോ"തി പദേ ഹേതു. അട്ഠുപ്പത്തിയംയേവ "ഹീനേനാപീ"തി വത്വാ പദഭാജനിയം അവുത്തത്താ ഇദം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **വേണുകാരജാതീ**തി വിലീവകാരജാതി. **നേസാദജാതീ**തി ഏത്ഥ കേവട്ടജാതിപി സങ്ഗഹിതാ.

പു വുച്ചതി കരീസം, തം കുസതി അപനേതീതി **പുക്കുസോ**. പുപ്ഫം വുച്ചതി കരീസം, കുസുമം വാ, തം ഛഡ്ഡേതീതി **പുപ്ഫഛഡ്ഡകോ**.

കുടതി ഛിന്ദതീതി **കോട്ഠോ,** സോയേവ **കോട്ഠകോ**. യകാരഭകാരേ ഏകതോ യോജേത്വാ "യഭാ"തി യോ അക്കോസോ അത്ഥി, ഏസോ ഹീനോ നാമ അക്കോസോതി യോജനാ.

൧൬. സബ്ബപദേസൂതി നാമാദീസു സബ്ബപദേസു. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **അലികന്തി** അസച്ചം, മിച്ഛാവാചന്തി സമ്ബന്ധോ. യോപി വദതീതി യോജനാ.

൨൬. പരിഹരിത്വാതി പരിമുഖം കഥനം അപനേത്വാ. ദവം പരിഹാസം കാമേതീതി **ദവകാമോ,** തസ്സ ഭാവോ **ദവകമ്യം,** തംയേവ **ദവകമ്യതാ**.

അനുപസമ്പന്നന്തി എത്ഥ അകാരസ്സ സദിസത്ഥമഗ്ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥോവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "ഠപേത്വാ ഭിക്ഖു"ന്തിആദി. യദി ഹി സദിസത്ഥോ ഭവേയ്യ, സാമണേരോവ അനുപസമ്പന്നോ നാമ സിയാ സണ്ഠാനേന ച പുരിസഭാവേന ച സദിസത്താ, തസ്മാ അഞ്ഞത്ഥോവ ഗഹേതബ്ബോതി ദട്ഠബ്ബം. **സബ്ബസത്താ**തി എത്ഥ **സബ്ബ**സദ്ദോ അനവസേസത്ഥോ മനുസ്സേ ഉപാദായ വചനത്ഥജാനനാജാനനപകതികാനം സബ്ബസത്താനമ്പി ഗഹിതത്താ.

൩൭. അത്ഥപുരേക്ഖാരോ നാമാതി വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. സിക്ഖാപദമപേക്ഖിയ നപുംസകലിങ്ഗവസേന "കിരിയ"ന്തിആദി വുത്തം. ആപത്തിമപേക്ഖിയ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന "കിരിയാ"തിആദി വുത്തം. വജ്ജകമ്മസദ്ദാ സിക്ഖാപദമപേക്ഖന്താപി ആപത്തി, മപേക്ഖന്താപി നിയതനപുംസകലിങ്ഗത്താ നപുംസകായേവ, തസ്മാ തേ ദ്വേ ആപത്തിട്ഠാനേ ന വുത്താതി ദട്ഠബ്ബന്തി. ദുതിയം.

൩. പേസുഞ്ഞസിക്ഖാപദം

൩൮. തതിയേ "ജാതഭണ്ഡനാന"ന്തി വത്തബ്ബേ അഗ്യാഹിതോതിആദീസു വിയ വിസേസനപരനിപാതവസേന "ഭണ്ഡനജാതാന"ന്തി വുത്തന്തി ആഹ "സഞ്ജാതഭണ്ഡനാന"ന്തി. "പുബ്ബഭാഗോ"തി വത്വാ തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി "ഇമിനാ ച ഇമിനാ ചാ"തിആദിനാ. വിരുദ്ധം വദതി എതേനാതി **വിവാദോ,** വിഗ്ഗാഹികകഥാ , തം ആപന്നാതി **വിവാദാപന്നാ,** തേസം. പിസതി സഞ്ചുണ്ണേതീതി **പിസുണോ,** പുഗ്ഗലോ, തസ്സ ഇദന്തി **പേസുഞ്ഞം,** വചനന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പേസുഞ്ഞന്തി പിസുണവാച"ന്തി.

൩൯. **ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞേ**തി ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഉപസംഹടേ പേസുഞ്ഞവചനേതി ഛട്ഠീസമാസോ.

൩൮. "ദിസ്വാ"തി പദം "ഭണന്തസ്സാ"തി പദേ പുബ്ബകാലകിരിയാ, ദസ്സനം ഹുത്വാതി അത്ഥോ. തതിയം.

൪. പദസോധമ്മസിക്ഖാപദം

൪൪. ചതുത്ഥേ പടിമുഖം ആദരേന സുണന്തീതി **പതിസ്സാ,** ന പതിസ്സാ **അപ്പതിസ്സാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപ്പതിസ്സവാ"തി.

൪൫. "പദസോ"തി എത്ഥ സോ-പച്ചയോ വിച്ഛത്ഥവാചകോതി ആഹ "പദം പദ"ന്തി. **തത്ഥാ**തി തേസു ചതുബ്ബിധേസു. പദം നാമ ഇധ അത്ഥജോതകം വാ വിഭത്യന്തം വാ ന ഹോതി, അഥ ഖോ ലോകിയേഹി ലക്ഖിതോ ഗാഥായ ചതുത്ഥംസോ പാദോവ അധിപ്പേതോതി ആഹ "പദന്തി എകോ ഗാഥാപാദോ"തി. അനു പച്ഛാ വുത്തപദത്താ ദുതിയപാദോ **അനുപദം** നാമ. അനു സദിസം ബ്യഞ്ജനം **അനുബ്യഞ്ജന**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി "അനുബ്യഞ്ജന"ന്തിആദിനാ. ബ്യഞ്ജനസദ്ദോ പദ-പരിയായോ. യംകിഞ്ചി പദം അനുബ്യഞ്ജനം നാമ ന ഹോതി, പുരിമപദേന പന സദിസം പച്ഛിമപദമേവ അനുബ്യഞ്ജനം നാമ.

വാചേന്തോ ഹുത്വാ നിട്ഠാപേതീതി യോജനാ. "എകമേകം പദ"ന്തി പദം "നിട്ഠാപേതീ"തി പദേ കാരിതകമ്മം. "ഥേരേനാ"തി പദം "വുത്തേ"തി പദേ

കത്താ, ''ഏകതോ''തി പദേ സഹത്ഥോ. സാമണേരോ അപാപുണിത്വാ ഭണതീതി സമ്ബന്ധോ. **മത്തമേവാ**തി ഏത്ഥ ഏവസദ്ദോ മത്തസദ്ദസ്സ അവധാരണത്ഥം ദസ്സേതി, തേന പകാരം പടിക്ഖിപതി. ''അനിച്ച''ന്തി ച ''അനിച്ചാ''തി ച ദ്വിന്നം പദാനം സതിപി ലിങ്ഗവിസേസത്തേ അനുബ്യഞ്ജനത്താ ആപത്തിമോക്ഖോ നത്ഥീതി ആഹ ''അനുബ്യഞ്ജനഗണനായ പാചിത്തിയാ''തി.

ബ്രഹ്മജാലാദീനീതി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന സാമഞ്ഞഫലസുത്താദീനി ദീഘസുത്താനി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൫൦ ആദയോ) സങ്ഗഹിതാനി. ചസദ്ദേന ഓഘതരണസുത്താദീനി സംയുത്തസുത്താനി (സം॰ നി॰ ൧.൧) ച ചിത്തപരിയാദാനസുത്താദീനി അങ്ഗുത്തരസുത്താനി (അ॰ നി॰ ൧.൨ ആദയോ) ച സങ്ഗഹിതാനി. **സോ**തി ദേവതാഭാസിതോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ.

കിഞ്ചാപി വദതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപിസദ്ദോ ഗരഹത്ഥവാചകോ, പനസദ്ദോ അനുഗ്ഗഹത്ഥവാചകോ. **മേണ്ഡകമിലിന്ദപഞ്ഹേസൂ**തി മേണ്ഡകപഞ്ഹേ ച മിലിന്ദപഞ്ഹേ ച. **യ**ന്തി സുത്തം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ആരമ്മണകഥാ ബുദ്ധികകഥാ ദണ്ഡകകഥാ ഞാണവത്ഥുകഥാതി യോജേതബ്ബം പേയ്യാലവസേന വുത്തത്താ. ഇമായോ പകരണാനി നാമാതി വദന്തി. മഹാപച്ചരിയാദീസു വത്വാ പരിഗ്ഗഹിതോതി യോജനാ. **യ**ന്തി സുത്തം.

൪൮. **തത്രാ**തി ''ഏകതോ ഉദ്ദിസാപേന്തോ''തി വചനേ. **ഉദ്ദിസാപേന്തീ**തി ആചരിയം ദേസാപേന്തി ബഹുകത്താരമപേക്ഖിയ ബഹുവചനവസേന വുത്തം. **തേഹീ**തി ഉപസമ്പന്നാനുപസമ്പന്നേഹി. **ദ്വേപീ**തി ഉപസമ്പന്നോ ച അനുപസമ്പന്നോ ച.

ഉപചാരന്തി ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരം. **യേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **പലായനകഗന്ഥ**ന്തി പരിവജ്ജേത്വാ ഗച്ഛന്തം പകരണം. സാമണേരോ ഗണ്ഹാതീതി യോജനാ.

ഓപാതേതീതി അവപാതേതി, ഗളിതാപേതീതി അത്ഥോ. **സുത്തേപീ**തി വേയ്യാകരണസുത്തേപി. **ത**ന്തി യേഭുയ്യേന പഗുണഗന്ഥം. **പരിസങ്കമാന**ന്തി സാരജ്ജമാനം. യം പന വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **കിരിയസമുട്ഠാനത്താ**തി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ കിരിയസമുട്ഠാനത്താതി. ചതുത്ഥം.

൫. സഹസേയ്യസിക്ഖാപദം

൪൯. പഞ്ചമേ മുട്ഠാ സതി ഏതേസന്തി **മുട്ഠസ്സതീ**. നത്ഥി സമ്പജാനം ഏതേസന്തി **അസമ്പജാനാ. ഭവങ്ഗോതിണ്ണകാലേ**തി നിദ്ദോക്കമനകാലേ.

൫൦. ''പകതിയാ''തി പദം ''ദേന്തീ''തി പദേ വിസേസനം. തേ ഭിക്ഖൂ ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ''ഗാരവേനാ''തി പദഞ്ച ''സിക്ഖാകാമതായാ''തി പദഞ്ച ''ദേന്തീ''തി പദേ ഹേതു. സീസസ്സ ഉപധാനം **ഉസ്സീസം,** തസ്സ കരീയതേ **ഉസ്സീസകരണം** , തംയേവ അത്ഥോ പയോജനം **ഉസ്സീസകരണത്ഥോ,** തദത്ഥായ. **തത്രാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം, ''സിക്ഖാകാമതായാ''തി വചനേതി അത്ഥോ. നിദസ്സനന്തി സേസോ. അഥ വാ **സിക്ഖാകാമതായാ**തി പച്ചത്തേ ഭുമ്മവചനം. ''ഇദമ്പിസ്സ ഹോതി സീലസ്മി''ന്തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൯൫ ആദയോ) വിയ. ഇദമ്പി

സിക്ഖാകാമതായ അയം സിക്ഖാകാമതാ സിക്ഖാകാമഭാവോ ഹോതീതി യോജനാ. ഏസ നയോ “തത്രിദം സമന്തപാസാദികായ സമന്തപാസാദികത്തസ്മി”ന്തിആദീസുപി. ഭിക്ഖൂ ഖിപന്തീതി യോജനാ. **തന്തി** ആയസ്മന്തം രാഹുലം. **അഥാതി** ഖിപനതോ പച്ഛാ. **ഇദന്തി** വത്ഥു. സമ്മുഞ്ചനികചവരഛഡ്ഡനകാനി സന്ധായ വുത്തം. തേനായസ്മതാ രാഹുലേന പാതിതം നു ഖോതി യോജനാ. സോ പനായസ്മാ ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **അപരിഭോഗാ അഞ്ഞേസന്തി** അഞ്ഞേഹി ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ.

൫. ഹീതി സച്ചം, യസ്മാ വാ. സയനം **സേയ്യാ,** കായപസാരണകിരിയാ, സയന്തി ഏത്ഥാതി **സേയ്യാ,** മഞ്ചപീഠാദി. തദുഭയമ്പി ഏകസേസേന വാ സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേന വാ ഏകതോ കത്വാ “സഹസേയ്യ”ന്തി വുത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “സേയ്യാ”തിആദി. **തത്ഥാതി** ദ്വീസു സേയ്യാസു. **തസ്മാതി** യസ്മാ ദ്വേ സേയ്യാ ദസ്സിതാ, തസ്മാ. “സബ്ബച്ഛന്നാ”തിആദിനാ ലക്ഖണം വുത്തന്തി യോജനാ. **പാകടവോഹാരന്തി** ലോകേ വിദിതം വചനം. **ദുസ്സകുടിയന്തി** ദുസ്സേന ഛാദിതകുടിയം. അട്ഠകഥാസു യഥാവുത്തേ പഞ്ചവിധച്ഛദനേയേവ ഗയ്ഹമാനേ കോ ദോസോതി ആഹ “പഞ്ചവിധച്ഛദനേയേവാ”തിആദി. യം പന സേനാസനം പരിക്ഖിത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **പാകാരേന വാതി** ഇട്ഠകസിലാദാരുനാ വാ. **അഞ്ഞേന വാതി** കിലഞ്ജാദിനാ വാ. **വത്ഥേനപീതി** പിസദ്ദോ പഗേവ ഇട്ഠകാദിനാതി ദസ്സേതി. **യസ്സാതി** സേനാസനസങ്ഖാതായ സേയ്യായ. ഉപരീതി വാ സമന്തതോതി വാ യോജനാ. ഏകേന ദ്വാരേന പവിസിത്വാ സബ്ബപാസാദസ്സ വളഞ്ജിതബ്ബതം സന്ധായ വുത്തം “ഏകൂപചാരോ”തി. സതഗബ്ഭം വാ ചതുസ്സാലം ഏകൂപചാരം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തന്തി** സേനാസനസങ്ഖാതം സേയ്യം.

തത്ഥാതി സേനാസനസങ്ഖാതായം സേയ്യായം. സമ്ബഹുലാ സാമണേരാ സചേ ഹോന്തി, ഏകോ ഭിക്ഖു സചേ ഹോതീതി യോജനാ. “സാമണേരാ”തി ഇദം പച്ചാസന്നവസേന വുത്തം, ഉപലക്ഖണവസേന വാ അഞ്ഞേഹിപി സഹസേയ്യാനം ആപത്തിസമ്ഭവതോ. തേതി സാമണേരാ. **സബ്ബേസന്തി** ഭിക്ഖൂനം. **തസ്സാതി** സാമണേരസ്സ. **ഏസേവ നയോതി** ഏസോ ഏവ നയോ, ന അഞ്ഞോ നയോതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഏസേവ നയോതി** ഏസോ ഇവ നയോ, ഏസോ ഏതാദിസോ നയോ ഇവ അയം നയോ ദട്ഠബ്ബോതി അത്ഥോ.

അപി ചാതി ഏകംസേന. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **ചതുക്കന്തി** ഏകാവാസഏകാനുപസമ്പന്നം, ഏകാവാസനാനുപസമ്പന്നം, നാനാവാസഏകാനുപസമ്പന്നം, നാനാവാസനാനുപസമ്പന്നന്തി ചതുസമൂഹം, ചതുപരിമാണം വാ. **യോതി** ഭിക്ഖു. **ഹിസദ്ദോ** വിത്ഥാരജോതകോ, തം വചനം വിത്ഥാരയിസ്സാമീതി അത്ഥോ, വിത്ഥാരോ മയാ വുച്ചതേതി വാ. **ദേവസികന്തി** ദിവസേ ദിവസേ. **ണികപച്ചയോ** ഹി വിച്ഛത്ഥവാചകോ. യോപി സഹസേയ്യം കപ്പേതി, തസ്സാപി ആപത്തീതി യോജേതബ്ബോ. **തത്രാതി** “തിരച്ഛാനഗതേനാപീ”തി വചനേ.

> “അപദാനം അഹിമച്ഛാ, ദ്വിപദാനഞ്ച കുക്കുടീ;
> ചതുപ്പദാനം മജ്ജാരീ, വത്ഥു പാരാജികസ്സിമാ”തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൫);

ഇമം ഗാഥം സന്ധായ വുത്തം "വുത്തനയേനേവാ"തി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ വേദിതബ്ബോ, തസ്മാ. **ഗോധാ**തി കുണ്ഡോ. **ബിളാലോ**തി ആഖുഭുജോ. **മങ്ഗുസോ**തി നകുലോ.

അസമ്ബദ്ധഭിത്തികസ്സ കതപാസാദസ്സാതി യോജനാ. **തുലാ**തി എത്ഥ തുലാ നാമ ഥമ്ഭാന, മുപരി ദക്ഖിണുത്തരവിത്ഥാരവസേന ഠപിതോ ദാരുവിസേസോ ഥലതി ഥമ്ഭേസു പതിട്ഠാതീതി കത്വാ. താ പന ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദതോ തിസ്സോ, ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന പന പഞ്ചസത്തനവാദയോ. നാനൂപചാരേ പാസാദേതി സമ്ബന്ധോ.

വാളസങ്ഘാടാദീസൂതി വാളരൂപം ദസ്സേത്വാ കതേസു സങ്ഘാടാദീസു. ആദിസദ്ദേന തുലം സങ്ഗണ്ഹാതി. എത്ഥ ച **സങ്ഘാടോ** നാമ തുലാന, മുപരി പുബ്ബപച്ഛിമായാമവസേന ഠപിതോ കട്ഠവിസേസോ സമ്മാ ഘടേന്തി എത്ഥ ഗോപാനസ്യാദയോതി കത്വാ. തേ പന തയോ ഹോന്തി. **നിബ്ബകോസബ്ഭന്തരേ**തി ഛദനകോടിഅബ്ഭന്തരേ. പരിമണ്ഡലം വാ ചതുരസ്സം വാ സേനാസനം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്രാ**തി തസ്മിം സേനാസനേ. അപരിച്ഛിന്നോ ഗബ്ഭസ്സ ഉപചാരോ എതേസന്തി **അപരിച്ഛിന്നഗബ്ഭൂപചാരാ** സബ്ബഗബ്ഭാ, തേ പവിസന്തീതി അത്ഥോ. നിപന്നാനം ഭിക്ഖൂനന്തി യോജനാ. **തത്രാ**തി തസ്മിം പമുഖേ. പമുഖസ്സ സബ്ബച്ഛന്നത്താ, സബ്ബപരിച്ഛന്നത്താ ച ആപത്തിം കരോതീതി യോജനാ. നനു പമുഖേ ഛന്നമേവ അത്ഥി, നോ പരിച്ഛന്നന്തി ആഹ "ഗബ്ഭപരിക്ഖേപോ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം.

യം പന അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ജഗതീ**തി പഥവിയാ ച മന്ദിരാലിന്ദവത്ഥുസ്സ ച നാമമേതം. ഇധ പന മന്ദിരാലിന്ദവത്ഥുസങ്ഖാതാ ഭൂഭേദാ ഗഹിതാ. **തത്ഥാ**തി അന്ധകട്ഠകഥായം. കസ്മാ പാളിയാ ന സമേതീതി ആഹ "ദസഹത്ഥുബ്ബേധാപീ"തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **തത്ഥാ**തി അന്ധകട്ഠകഥായം. യേപി മഹാപാസാദാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **തേസുപീ**തി മഹാപാസാദേസുപി.

സുധാഛദനമണ്ഡപസ്സാതി എത്ഥ **"സുധാ"**തി ഇദം ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം യേന കേനചി ഛദനമണ്ഡപസ്സാപി അധിപ്പേതത്താ. മണ്ഡം വുച്ചതി സൂരിയരസ്മി, തം പാതി രക്ഖതി, തതോ വാ ജനന്തി **മണ്ഡപം**. നനു ഏകൂപചാരം ഹോതി പാകാരസ്സ ഛിദ്ദത്താതി ആഹ "ന ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. വഞ്ജനത്ഥായ ഏവാതി ഏവകാരോ യോജേതബ്ബോ. തേനാഹ "ന വഞ്ജനൂപച്ഛേദനത്ഥായാ"തി. അഥ വാ "സദ്ദന്തരത്ഥാപോഹനേന സദ്ദോ അത്ഥം വദതീ"തി (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൧; ദീ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧; മ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.മൂലപരിയായസുത്തവണ്ണനാ; സം॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧.ഓഘതരണസുത്തവണ്ണനാ; അ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧.രൂപാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ) വുത്തത്താ "ന വഞ്ജനൂപച്ഛേദനത്ഥായാ"തി വുത്തം. **കവാടന്തി** എത്ഥ ദ്വാരമേവ അധിപ്പേതം പരിയായേന വുത്തത്താ, അസതി ച ദ്വാരേ കവാടസ്സാഭാവതോ. സംവരണവിവരണകാലേ കവതി സദ്ദം കരോതീതി **കവാടം**.

തത്രാതി "ഏകൂപചാരത്താ"തി വചനേ. **യസ്സാ**തി പരവാദിനോ. അനുയോഗോ സിയാതി യോജനാ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സഹസേയ്യസിക്ഖാപദേ, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി പിഹിതദ്വാരേ ഗബ്ഭേ. **സോ**തി പരവാദീ. സബ്ബച്ഛന്നത്താ ആപത്തി ഇതി വുത്തേതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ

“സബ്ബപരിച്ഛന്നതാ ന ഹോതീ”തി ഏത്ഥാപി. **പച്ചാഗമിസ്സതീ**തി പതി ആഗമിസ്സതി, പുന ആഗമിസ്സതീതി അത്ഥോ.

ബ്യഞ്ജനമത്തേനേവാതി “സബ്ബച്ഛന്നാ”തിആദിഅക്ഖരപദമത്തേനേവ, ന അത്ഥവസേന. “ഏവഞ്ച സതീ”തി ഇമിനാ അബ്യാപിതദോസം ദസ്സേതി. **തതോ**തി അനാപത്തിതോ, പരിഹായേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അനിയതേസു വുത്തം, തസ്മാ. **തത്ഥാ**തി അനിയതേസു. **ഇധാപീ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേപി. **യം യ**ന്തി സേനാസനം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സേനാസനേസു, സഹസേയ്യാപത്തി ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

൫൯. ദ്വീസു അട്ഠകഥാവാദേസു മഹാഅട്ഠകഥാവാദോവ യുത്തോതി സോ പച്ഛാ വുത്തോ.

ഇമിനാപീതി സേനമ്ബമണ്ഡപേനാപി. **ഏത**ന്തി ജഗതിയാ അപരിക്ഖിത്തതം. **യഥാ**തി യംസദ്ദത്ഥോ തതിയന്തനിപാതോ, യേന സേനമ്ബമണ്ഡപേനാതി അത്ഥോതി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയസഹസേയ്യസിക്ഖാപദം

൬൦. ഛട്ഠേ ആഗന്തുകാ വസന്തി ഏത്ഥാതി **ആവസഥോ,** ആവസഥോ ച സോ അഗാരഞ്ചേതി **ആവസഥാഗാര**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ആഗന്തുകാനം വസനാഗാര”ന്തി. മനുസ്സാനം സന്തികാ വചനം സുത്വാതി വചനസേസോ യോജേതബ്ബോ. **സാടക**ന്തി ഉത്തരസാടകം, നിവത്ഥവത്ഥന്തിപി വദന്തി. **അച്ചാഗമ്മാ**തി ത്വാപച്ചയന്തപദസ്സ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതുമാഹ “പവത്തോ”തി. യഥാ ഓമസവാദസിക്ഖാപദേ അക്കോസേതുകാമതായ ഖത്തിയം “ചണ്ഡാലോ”തി വദതോ അലികം ഭണതോപി മുസാവാദസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, ഓമസവാദസിക്ഖാപദേനേവ ആപത്തി, ഏവമിധാപി മാതുഗാമേന സഹ സയതോ പഠമസഹസേയ്യസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, ഇമിനാവ ആപത്തീതി ദട്ഠബ്ബന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ധമ്മദേസനാസിക്ഖാപദം

൬൧. സത്തമേ **മഹാദ്വാരേ**തി ബഹി ഠിതേ മഹാദ്വാരേ. ആഗമ്മ, പവിസിത്വാ വാ വസനട്ഠാനത്താ ഓവരകോ ആവസഥോ നാമാതി ആഹ “ഓവരകദ്വാരേ”തി. **സുനിഗ്ഗതേനാ**തി സുട്ഠു ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ഗതേന സദ്ദേന. “അഞ്ഞാതു”ന്തി പദസ്സ “ന ഞാതു”ന്തി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ “ആജാനിതു”ന്തി. ഇമിനാ നകാരവികാരോ അഇതി നിപാതോ ന ഹോതി, ആഇതി ഉപസഗ്ഗോതി പന ദസ്സേതി. “വിഞ്ഞുനാ പുരിസേനാ”തി ഏത്തകമേവ അവത്വാ “പുരിസവിഗ്ഗഹേനാ”തി വദന്തോ മനുസ്സപുരിസവിഗ്ഗഹം ഗഹേത്വാ ഠിതേന യക്ഖേന പേതേന തിരച്ഛാനഗതേന സദ്ധിം ഠിതായ മാതുഗാമസ്സ ദേസേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ന യക്ഖേനാ**തി യക്ഖേന സദ്ധിം ഠിതായ മാതുഗാമസ്സ ദേസേതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. ഏസ നയോ “ന പേതേന, ന തിരച്ഛാനഗതേനാ”തി ഏത്ഥാപി.

൬൨. **ഛപ്പഞ്ചവാചാഹീ**തി ഏത്ഥ “പഞ്ചാ”തി വാചാസിലിട്ഠവസേന വുത്തം കസ്സചി പയോജനസ്സാഭാവാ. **തത്ഥാ**തി “ഛപ്പഞ്ചവാചാഹീ”തി പദേ.

ഏകോ ഗാഥാപാദോ ഏകാ വാചാതി വദന്തോ ചുണ്ണിയേ വിഭത്യന്തം ഏകം പദം ഏകാ വാചാ നാമാതി ദസ്സേതി, അത്ഥജോതകപദം വാ വാക്യപദം വാ ന ഗഹേതബ്ബം. "ഏകം പദം പാളിതോ, പഞ്ച അട്ഠകഥാതോ"തി ഇമിനാ "ദ്വേ പദാനി പാളിതോ, ചത്താരി അട്ഠകഥാതോ"തിആദിനയോപി ഗഹേതബ്ബോ. ഛപദാനതിക്കമോയേവ ഹി പമാണം. **തസ്മി**ന്തി ഏത്ഥ സതി വിഭത്തിവിപല്ലാസേ ലിങ്ഗസ്സാപി വിപല്ലാസോ ഹോതി "തസ്മി"ന്തി പുല്ലിങ്ഗേന വുത്തത്താ. സതി ച വിഭത്തിവിപല്ലാസേ "തസ്സാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേന പവത്താ. "മാതുഗാമസ്സാ"തി നിയതപുല്ലിങ്ഗാപേക്ഖനസ്സ അസമ്ഭവതോ അത്ഥവസേന "ഏകിസ്സാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗഭാവേന വുത്തം. ഇമിനാ ഭേദലിങ്ഗനിസ്സിതോ വിസേസനവിസേസ്യോപി അത്ഥീതി ദസ്സേതി. **തുമ്ഹാക**ന്തി നിദ്ധാരണസമുദായോ. "സുണാഥാ"തി അവത്വാ ആഭോഗോപി വട്ടതീതി ആഹ "പഠമ"ന്തിആദി. **പഠമ**ന്തി ച പഠമമേവ. തേന വുത്തം "ന പച്ഛാ"തി. പുട്ഠോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖു കഥേതീതി യോജനാതി. സത്തമം.

൮. ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദം

൬൭. അട്ഠമേ **തത്ഥാ**തി ചതുത്ഥപാരാജികസിക്ഖാപദേ. **ഇധാ**തി ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദേ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **പയുത്തവാചാ**തി പച്ചയേഹി യുത്താ വാചാ. **തഥാ**തി തതോ ഗുണാരോചനകാരണാ, അരിയാ സാദിയിംസൂതി യോജനാ.

യതസദ്ദാനം നിച്ചസമ്ബന്ധത്താ വുത്തം "യേ"തിആദി. **സബ്ബേപീ**തി പുഥുജ്ജനാരിയാപി. **ഭൂത**ന്തി വിജ്ജമാനം. കസ്മാ സബ്ബേപി പടിജാനിംസു, നനു അരിയേഹി അത്തനോ ഗുണാനം അനാരോചിതത്താ ന പടിജാനിതബ്ബന്തി ആഹ "അരിയാനമ്പീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. അരിയാനമ്പി അബ്ഭന്തരേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ യസ്മാ ഭൂതോ ഹോതി, തസ്മാ സബ്ബേപി "ഭൂതം ഭഗവാ"തി പടിജാനിംസൂതി യോജനാ. യസ്മാ ഭാസിതോ വിയ ഹോതി, തസ്മാതി യോജനാ. അരിയാ പടിജാനിംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **അനാദീനവദസ്സിനോ**തി ദോസസ്സ അദസ്സനധമ്മാ. **തേഹീ**തി അരിയേഹി, ഭാസിതോതി സമ്ബന്ധോ. യം പിണ്ഡപാതം ഉപ്പാദേസുന്തി യോജനാ. **അഞ്ഞേ**തി പുഥുജ്ജനാ. **സബ്ബസങ്ഗാഹികേനേവാ**തി സബ്ബേസം പുഥുജ്ജനാരിയാനം സങ്ഗഹണേ പവത്തേനേവ. **സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേപീ**തി സിക്ഖാപദസ്സ പദഭാജനിയേപി. **തത്ഥാ**തി ചതുത്ഥപാരാജികേ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

൭൭. ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മമേവ സന്ധായ വുത്തം, ന സുതാദിഗുണന്തി അത്ഥോ. **അന്തരാ വാ**തി പരിനിബ്ബാനകാലതോ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ വാ. **അതികഡ്ഢിയമാനേനാ**തി അതിനിപ്പീളിയമാനേന. **ഉമ്മത്തകസ്സാതി ഇദം പനാ**തി ഏത്ഥ ഇതി-സദ്ദോ ആദ്യത്ഥോ. തേന "ഖിത്തചിത്തസ്സാ"തിആദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ദിട്ഠിസമ്പന്നാന**ന്തി മഗ്ഗപഞ്ഞായ, ഫലപഞ്ഞായ ച സമ്പന്നാനം. **അനാപത്തീ**തി പാചിത്തിയാപത്തിയാ അനാപത്തി ന വത്തബ്ബാ, ആപത്തിയേവ ഹോതി, തസ്മാ "ഉമ്മത്തകസ്സ അനാപത്തീ"തി ന വത്തബ്ബന്തി അധിപ്പായോതി. അട്ഠമം.

൯. ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദം

൭൮. നവമേ **തത്രാ**തി തസ്സം "ദുട്ഠുല്ലാ നാമാ"തിആദിപാളിയം, താസു വാ പാളിഅട്ഠകഥാസു. **വിചാരണാ**തി വീമംസനാ. **ഉപസമ്പന്നസദ്ദേ**തി ഉപസമ്പന്നസദ്ദത്ഥഭാവേ . ഏത്ഥ ഹി സദ്ദേ വുച്ചമാനേ അവിനാഭാവതോ സദ്ദേന അത്ഥോപി വുത്തോ, വിനാപി ഭാവപച്ചയേന ഭാവത്ഥസ്സ ഞാതബ്ബത്താ ഭാവോപി ഗഹേതബ്ബോ, തസ്മാ വുത്തം "ഉപസമ്പന്നസദ്ദത്ഥഭാവേ"തി. ഏസേവ നയോ "ദുട്ഠുല്ലസദ്ദേ"തി ഏത്ഥാപി. ഏത്തം പരിമാണം യസ്സാതി **ഏത്തം,** "തേരസ സങ്ഘാദിസേസാ"തി വചനം. ഏത്തം ഏവ വത്തബ്ബം, ന "ചത്താരി ച പാരാജികാനീ"തി ഇദന്തി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി പാളിയം. കസ്സചി വിമതി ഭവേയ്യ, കിം ഭവേയ്യാതി യോജനാ. ആപത്തിം ആരോചേന്തേന അക്കോസന്തസ്സ സമാനത്താ വുത്തം "ഏവം സതീ"തിആദി. **പാചിത്തിയമേവ ചാ**തി ചസദ്ദോ ബ്യതിരേകത്ഥോ, ന ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത**ന്തി പാചിത്തിയാപജ്ജനതം, "അസുദ്ധോ ഹോതി…പേ॰… ഓമസവാദസ്സാ"തി വചനം വാ, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി പാളിയം. **അട്ഠകഥാചരിയാവേ**തി ഏത്ഥ ഏവകാരോ അട്ഠാനയോഗോ, പമാണന്തി ഏത്ഥ യോജേതബ്ബോ, കാരണമേവാതി അത്ഥോ. തേന വുത്തം "ന അഞ്ഞാ വിചാരണാ"തി. അഥ വാ **അഞ്ഞാ**തി സാമ്യത്ഥേ പച്ചത്തവചനമേതം, ന അഞ്ഞേസം വിചാരണാ പമാണന്തി അത്ഥോ. ഏവഞ്ഹി സതി ഏവകാരോ ഠാനയോഗോവ. **പുബ്ബേപി ചാ**തി ഗന്ഥാരമ്ഭകാലേപി ച.

ഏതന്തി അട്ഠകഥാചരിയാനം പമാണതം. സംവരത്ഥായ ഏവ, അനാപജ്ജനത്ഥായ ഏവ ച അനുഞ്ഞാതന്തി യോജനാ. തേനാഹ "ന തസ്സ"ത്യാദി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഭിക്ഖുഭാവോ നാമ ന അത്ഥി, തസ്മാ സുവുത്തമേവാതി സമ്ബന്ധോ.

൮൦. **സാ**തി ഭിക്ഖുസമ്മുതി, സങ്ഘേന കാതബ്ബാതി യോജനാ. **കത്ഥചീ**തി കിസ്മിഞ്ചി ഠാനേ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. "വുത്തത്താ"തി പദം "കാതബ്ബാ"തി പദേ ഹേതു. **ഏസാ**തി ഏസോ ഭിക്ഖു. **ഹിതേസിതായാ**തി ഹിതസ്സ ഏസിതായ, അത്ഥസ്സ ഇച്ഛതായാതി അത്ഥോ.

൮൨. **സേസാനീ**തി ആദിമ്ഹി പഞ്ചസിക്ഖാപദതോ സേസാനി ഉപരി പഞ്ച സിക്ഖാപദാനി. **അസ്സാ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ. **ഘടേത്വാ**തി സമ്ബന്ധം കത്വാതി. നവമം.

൧൦. പഥവീഖണനസിക്ഖാപദം

൮൬. ദസമേ ഭഗവാ ദസ്സേതീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി പഥവിയം. **തത്ഥാ**തി തേസു പാസാണാദീസു. **മുട്ഠിപ്പമാണതോ**തി ഖടകപമാണതോ. **സാ**തി അദഡ്ഢപഥവീ. **ഹത്ഥികുച്ഛിയ**ന്തി ഏവംനാമകേ ഠാനേ. ഏകപച്ഛിപൂരം പഥവിന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേസംയേവാ**തി അപ്പപംസുഅപ്പമത്തികാപദാനം ഏവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത**ന്തി യേഭുയ്യേനപാസാണാദിപഞ്ചകം. **ത**ന്തി കുസീതം. **ആണാപേത്വാ**തി ഏത്ഥ "ആണ പേസനേ"തി ധാതുപാഠേസു വുത്തത്താ ആണധാതുയേവ പേസനസങ്ഖാതം ഹേത്വത്ഥം വദതി, ന ണാപേപച്ചയോ, സോ പന ധാത്വത്ഥേയേവ വത്തതി. ന ഹി തസ്സ വിസും വുത്തോ അഭിധേയ്യോ അത്ഥി ധാത്വത്ഥതോ അഞ്ഞസ്സ അഭിധേയ്യസ്സാഭാവാ. **താവാ**തി പഠമം പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയസ്സ, തതോ വാ.

പോക്ഖരം പദുമം നേതീതി **പോക്ഖരണീ**. "സോധേന്തേഹീ"തി പദം "ഉസ്സിഞ്ചിതും അപനേതു"ന്തി പദേസു ഭാവകത്താ. **യോതി** "തനുകദ്ദമോ"തി പദേന യോജേതബ്ബോ. യോ തനുകദ്ദമോതി ഹി അത്ഥോ. **കുടേഹീ**തി ഘടേഹി. **ഉസ്സിഞ്ചിതു**ന്തി ഉക്ഖിപിത്വാ, ഉദ്ധരിത്വാ വാ സിഞ്ചിതും. **തത്രാ**തി സുക്ഖകദ്ദമേ, "യോ"തി പദേ അവയവീആധാരോ. **യോതി** സുക്ഖകദ്ദമോ.

തടന്തി കൂലം. **ഉദകസാമന്താ**തി ഉദകസ്സ സമീപേ. **ഓമകചതുമാസ**ന്തി ചതുമാസതോ ഊനകം. **ഓവട്ഠ**ന്തി ദേവേന ഓവസ്സിതം ഹോതി സചേതി യോജനാ. **പതതീ**തി തടം പതതി. **ഉദകേയേവാ**തി പകതിഉദകേയേവ. **ഉദകസ്സാ**തി വസ്സോദകസ്സ. **തത്ഥാ**തി പാസാണപിട്ഠിയം. **പഠമമേവാ**തി സോണ്ഡിഖണനതോ പഠമം ഏവ. **ഉദകേ പരിയാദിണ്ണേ**തി ഉദകേ സുക്ഖേ. **പച്ഛാ**തി ഉദകപൂരതോ പച്ഛാ. **തത്ഥാ**തി സോണ്ഡിയം. **ഉദകേയേവാ**തി മൂലഉദകേയേവ. **ഉദക**ന്തി ആഗന്തുകഉദകം. **അല്ലീയതീ**തി പിട്ഠിപാസാണേ ലഗ്ഗതി. **തമ്പീ**തി സുഖുമരജമ്പി. **അകതപബ്ഭാരേ**തി വളഞ്ജേന അകതേ പബ്ഭാരേ. ഉപചികാഹി വമീയതി, ഘരഗോളികാദയോ വാ സത്തേ വമതീതി **വമ്മികോ**.

ഗാവീനം ഖുരോ കണ്ടകസദിസത്താ **ഗോകണ്ടകോ** നാമ, തേന ഛിന്നോ കദ്ദമോ "ഗോകണ്ടകോ"തി വുച്ചതി. അച്ഛദനം വാ വിനട്ഠച്ഛദനം വാ പുരാണസേനാസനം ഹോതീതി യോജനാ. **തതോതി** പുരാണസേനാസനതോ, ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **അവസേസ**ന്തി വിനട്ഠച്ഛദനതോ. അവസേസം ഇട്ഠകം ഗണ്ഹാമി ഇതി സഞ്ഞായാതി യോജേതബ്ബോ. **തേനാതി** ഇട്ഠകാദിനാ. **യാ യാതി** മത്തികാ. **അതിന്താ**തി അനല്ലാ, അകിലിന്നാതി അത്ഥോ.

തസ്മിന്തി മത്തികാപുഞ്ജേ. **സബ്ബോതി** സകലോ മത്തികാപുഞ്ജോ. **അസ്സാ**തി മത്തികാപുഞ്ജസ്സ. "കപ്പിയകാരകേഹീ"തി പദം "അപനാമേത്വാ"തി പദേ കാരിതകമ്മം. കസ്മാ വട്ടതീതി ആഹ "ഉദകേനാ"തിആദി. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ.

തത്ഥാതി മത്തികാപാകാരേ. **അഞ്ഞമ്പീ**തി മണ്ഡപഥമ്ഭതോ അഞ്ഞമ്പി. **തേന അപദേസേനാ**തി തേന പാസാണാദിപവട്ടനലേസേന.

പസ്സാവധാരായാതി മുത്തസോതായ. **കത്തരയട്ഠിയാ**തി കത്തരദണ്ഡേന. ഏത്ഥ ഹി കത്തരയതി അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനം സിഥിലഭാവേന സിഥിലോ ഹുത്വാ ഭവതീതി കത്വാ **കത്തരോ** വുച്ചതി ജിണ്ണമനുസ്സോ, തേന ഏകന്തതോ ഗഹേതബ്ബത്താ കത്തരേന ഗഹിതാ യട്ഠി, കത്തരസ്സ യട്ഠീതി വാ കത്വാ കത്തരയട്ഠി വുച്ചതി കത്തരദണ്ഡോ. ദന്തജപഠമക്ഖരേന സജ്ഝായിതബ്ബോ. **വീരിയസമ്പഗ്ഗഹണത്ഥ**ന്തി വീരിയസ്സ സുട്ഠു പഗ്ഗണ്ഹനത്ഥം, വീരിയസ്സ ഉക്ഖിപനത്ഥന്തി അത്ഥോ. കേചി ഭിക്ഖൂതി യോജനാ.

൮൭. തത്രാപീതി ഇട്ഠകകപാലാദീസുപി. **ഹീതി** സച്ചം. **തേസം അനുപാദാനത്താ**തി തേസം ഇട്ഠകാദീനം അഗ്ഗിസ്സ അനിന്ധനത്താ. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാവാ. **താനീ**തി ഇട്ഠകാദീനി. **അവിസയത്താ**തി ആപത്തിയാ അനോകാസത്താ. **തിണുക്ക**ന്തി തിണമയം ഉക്കം. **തത്ഥേവാ**തി മഹാപച്ചരിയം ഏവ. അരീയതി അഗ്ഗിനിപ്ഫാദനത്ഥം ഘംസീയതി ഏത്ഥാതി **അരണീ,** ഹേട്ഠാ

നിമന്ഥനീയദാരു. സഹ ധനുനാ ഏതി പവത്തതീതി **സഹിതോ,** ഉപരി നിമന്ഥനദാരു. അരണീ ച സഹിതോ ച അരണീസഹിതോ, തേന അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാതി യോജനാ. യഥാ കരിയമാനേ ന ഡയ്ഹതി, തഥാ കരോഹീതി സമ്ബന്ധോ.

വ്വ. ആവാടം ജാനാതി ആവാടം കാതും, ഖണിതും വാ ജാനാഹീതി അത്ഥോ. ''ഏവം മഹാമത്തികം ജാന, ഥുസമത്തികം ജാനാ''തി ഏത്ഥാപി യഥാലാഭം സമ്പദാനവാചകപദം അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജനാ കാതബ്ബാ. **സാ**തി പഥവീ. **തേനാ**തി പവട്ടനാദിനാതി. ദസമം.

മുസാവാദവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഭൂതഗാമവഗ്ഗോ

൧. ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

വ്വൻ. ദുതിയവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **തസ്സാ**തി ദേവതായ. **ഉക്ഖിത്തം ഫരസു**ന്തി ഉദ്ധം ഖിത്തം കുഠാരിം. **നിഗ്ഗഹേതു**ന്തി സണ്ഠാതും, നിവത്തേതും വാ. **ചക്ഖുവിസയാതീതേ**തി പസാദചക്ഖുസ്സ ഗോചരാതിക്കന്തേ. **മഹാരാജസന്തികാ**തി വേസ്സവണമഹാരാജസ്സ സന്തികാ. **ഥനമൂലേയേവാ**തി ഥനസമീപേയേവ. **ഹിമവന്തേ**തി ഹിമഉഗ്ഗിരണേ വനേ, ഹിമയുത്തേ വാ. **തത്ഥാ**തി ഹിമവന്തേ, ദേവതാസന്നിപാതേ വാ. **രുക്ഖധമ്മോ**തി രുക്ഖസഭാവോ. രുക്ഖധമ്മോ ച നാമ ഛേദനഭേദനാദീസു രുക്ഖാനം അചേതനത്താ കോപസ്സ അകരണം, തസ്മിം രുക്ഖധമ്മേ ഠിതാ ദേവതാ രുക്ഖധമ്മേ ഠിതാ നാമ, ഛേദനഭേദനാദീസു രുക്ഖസ്സ വിയ രുക്ഖട്ഠകദേവതായ അകോപനം രുക്ഖധമ്മേ ഠിതാ നാമാതി അധിപ്പായോ. **തത്ഥാ**തി താസു സന്നിപാതദേവതാസു. **ഇതീ**തി ഇമസ്സ അലഭനസ്സ, ഇമസ്മിം അലഭനേ വാ, ആദീനവന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഭഗവതോ ചാ**തി ച-സദ്ദോ ''പുബ്ബചരിത''ന്തി ഏത്ഥ യോജേതബ്ബോ. ഇമഞ്ച ആദീനവം അദ്ദസ, ഭഗവതോ പുബ്ബചരിതഞ്ച അനുസ്സരീതി വാക്യസമ്പിണ്ഡനവസേന യോജനാ കാതബ്ബാ. **തേനാ**തി ദസ്സനാനുസ്സരണകാരണേന. **അസ്സാ**തി ദേവതായ. സംവിജ്ജതി പിതാ അസ്സാതി **സപിതികോ,** പുത്തോ. (**താവാ**തി അതിവിയ, പടിസഞ്ചിക്ഖന്തിയാതി സമ്ബന്ധോ) ''മരിയാദം ബന്ധിസ്സതീ''തി വത്വാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സതീ''തി. ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖന്തിയാ അസ്സാ ദേവതായ ഏതദഹോസീതി യോജനാ.

യോതി യോ കോചി ജനോ. **വേ**തി ഏകന്തേന. **ഉപ്പതിത**ന്തി ഉപ്പജ്ജനവസേന അത്തനോ ഉപരി പതിതം. **ഭന്ത**ന്തി ഭമന്തം ധാവന്തം, **വാരയേ**തി നിവാരേയ്യ നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യാതി അത്ഥോ. **ത**ന്തി ജനം. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - സാരഥി ഭന്തം രഥം വാരയേ ഇവ, തഥാ യോ വേ ഉപ്പതിതം കോധം വാരയേ, തം അഹം സാരഥിം ഇതി ബ്രൂമി. ഇതരോ കോധനിവാരകതോ അഞ്ഞോ രാജഉപരാജാദീനം സാരഥിഭൂതോ ജനോ രസ്മിഗ്ഗാഹോ രജ്ജുഗ്ഗാഹോ നാമാതി.

ദുതിയഗാഥായ വേജ്ജോ **വിസടം** വിത്ഥതം **സപ്പവിസം** സപ്പസ്സ ആസീവിസസ്സ വിസം ഗരളം **ഓസധേഹി** ഭേസജ്ജേന, മന്തേന ച വിനേതി

ഇവ, തഥാ യോ ഭിക്ഖവേ ഉപ്പതിതം കോധം മേത്തായ വിനേതി, സോ ഭിക്ഖു **ഉരഗോ** ഭുജഗോ **പുരാണം** പുരേ ഭവം **ജിണ്ണം** പുരാണത്താ ജിണ്ണം തചം ജഹാതി ഇവ, തഥാ **ഓരപാരം** അപാരസങ്ഖാതം പഞ്ചോരമ്ഭാഗിയസംയോജനം ജഹാതീതി യോജനാ കാതബ്ബാ.

തത്രാതി ദ്വീസു ഗാഥാസു. വത്ഥു പന വിനയേ ആരൂള്ഹന്തി യോജനാ. **അഥാ**തി പച്ഛാ. **യസ്സ ദേവപുത്തസ്സാ**തി യേന ദേവപുത്തേന. **പരിഗ്ഗഹോ**തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതോ. **സോ**തി ദേവപുത്തോ. **തതോ**തി ഉപഗമനതോ. യദാ ഹോതി, തദാതി യോജനാ. **മഹേസക്ഖദേവതാസൂ**തി മഹാപരിവാരാസു ദേവതാസു, മഹാതേജാസു വാ. **പടിക്കമന്തീ**തി അപേന്തി. ദേവതാ യമ്പി പഞ്ഹം പുച്ഛന്തീതി യോജനാ. **തത്ഥേവാ**തി അത്തനോ വസനട്ഠാനേയേവ. **ഉപട്ഠാന**ന്തി ഉപട്ഠാനത്ഥായ, സമ്പദാനത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. അഥ വാ ഉപഗന്ത്വാ തിട്ഠതി എത്ഥാതി **ഉപട്ഠാനം,** ഭഗവതോ സമീപട്ഠാനം, തം ആഗന്ത്വാതി അത്ഥോ. നന്തി തം, അയമേവ വാ പാഠോ.

൯. ''ഭവന്തീ''തി ഇമിനാ വിരൂള്ഹേ മൂലേ നീലഭാവം ആപജ്ജിത്വാ വഡ്ഢമാനകേ തരുണരുക്ഖഗച്ഛാദികേ ദസ്സേതി. ''അഹുവത്ഥു''ന്തി ഇമിനാ പന വഡ്ഢിത്വാ ഠിതേ മഹന്തരുക്ഖഗച്ഛാദികേ ദസ്സേതി. ''അഹുവത്ഥു''ന്തി ച ഹിയ്യത്തനിസങ്ഖാതായ ത്ഥും-വിഭത്തിയാ ഹൂ-ധാതുസ്സ ഊകാരസ്സ ഉവാദേസോ ഹോതി. പോത്ഥകേസു പന ''അഹുവതീ''തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ അപാഠോതി ദട്ഠബ്ബോ. ''ജായന്തീ''തി ഇമിനാ ഭൂ-ധാതുസ്സ സത്തത്ഥഭാവം ദസ്സേതി , ''വഡ്ഢന്തീ''തി ഇമിനാ വഡ്ഢനത്ഥഭാവം. **ഏത**ന്തി ''ഭൂതഗാമോ''തി നാമം. പീയതേ യഥാകാമം പരിഭുഞ്ജീയതേ, പാതബ്ബം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി വാ **പാതബ്യം,** പാസദ്ദോ യഥാകാമപരിഭുഞ്ജനത്ഥോ. തേനാഹ - ''ഛേദനഭേദനാദീഹി യഥാരുചി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതാതി അത്ഥോ''തി.

൯൧. ''ഇദാനീ''തി പദം ''ആഹാ''തി പദേ കാലസത്തമീ. **യസ്മി**ന്തി ബീജേ. **ത**ന്തി ബീജം. **പഞ്ച ബീജജാതാനീ**തി എത്ഥ ജാതസദ്ദസ്സ തബ്ഭാവത്ഥതം സന്ധായ അട്ഠകഥാസു ഏവം വുത്തം. തബ്ഭാവത്ഥസ്സ ''മൂലേ ജായന്തീ''തി ഇമായ പാളിയാ അസംസന്ദനതം സന്ധായ വുത്തം സങ്ഗഹകാരേന ''ന സമേന്തീ''തി. അട്ഠകഥാചരിയാനം മതേന സതി ജാതസദ്ദസ്സ തബ്ഭാവത്ഥഭാവേ ''മൂലേ ജായന്തീ''തിആദീസു മൂലേ മൂലാനി ജായന്തീതി ദോസോ ഭവേയ്യാതി മനസി കത്വാ ആഹ ''ന ഹീ''തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **താനീ**തി രുക്ഖാദീനി. **തസ്സാ**തി ''ഭൂതഗാമോ നാമ പഞ്ച ബീജജാതാനീ''തി പദസ്സ. **ഏത**ന്തി ''ബീജജാതാനീ''തി നാമം. ബീജേസു ജാതാനി **ബീജജാതാനീ**തി വുത്തേ ''മൂലേ ജായന്തീ''തിആദിനാ സമേതി. **ഏതേനാ**തി ''ബീജതോ''തിആദിനാ സങ്ഗഹോതി സമ്ബന്ധോ.

''യേഹീ''തി പദം ''ജാതത്താ''തി പദേ അപാദാനം, ഹേതു വാ ''വുത്താനീ''തി പദേ കരണം, കത്താ വാ. **തേസ**ന്തി ബീജാനം. രുക്ഖാദീനം വിരുഹനം ജനേതീതി **ബീജം**. ''ബീജതോ''തിആദിനാ കാരിയോപചാരേന കാരണസ്സ ദസ്സിതത്താ കാരണൂപചാരം പദീപേതി. അഞ്ഞാനിപി യാനി വാ പന ഗച്ഛവല്ലിരുക്ഖാദീനി **അത്ഥി** സംവിജ്ജന്തി, താനി ഗച്ഛവല്ലിരുക്ഖാദീനി ജായന്തി സഞ്ജായന്തീതി യോജനാ. **താനീ**തി ഗച്ഛവല്ലിരുക്ഖാദീനി . **തഞ്ച** മൂലം, പാളിയം വുത്തഹലിദ്ദാദി ച അത്ഥി, സബ്ബമ്പി ഏതം മൂലബീജം നാമാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി ബീജേസു, ഖന്ധബീജേസു വാ.

൯൨. സഞ്ഞാവസേനാതി "ബീജ"ന്തി സഞ്ഞാവസേന. "തഥാ"തി പദം "വേദിതബ്ബോ"തി പദേ ആധാരോ. "യഥാ"തിആദിനാ കാരണോപചാരേന കാരിയസ്സ വുത്തത്താ ഫലൂപചാരം ദസ്സേതി. യം ബീജം വുത്തം, തം ദുക്കടവത്ഥൂതി യോജനാ. യദേതം ആദിപദന്തി യോജേതബ്ബം. **തേനാ**തി ആദിപദേന. രവീയതി ഭഗവതാ കഥീയതീതി **രുതം,** പാളി, തസ്സ അനുരൂപം **യഥാരുതം,** പാളിഅനതിക്കന്തന്തി അത്ഥോ.

ഏത്ഥാതി "ബീജേ ബീജസഞ്ഞീ"തിആദിപദേ, ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ വാ. ഉദകേ ഠാതി പവത്തതീതി **ഉദകട്ഠോ,** ഏവം ഥലട്ഠോപി. **തത്ഥാ**തി ഉദകട്ഠഥലട്ഠേസു. സാസപസ്സ മത്തം പമാണം അസ്സ സേവാലസ്സാതി **സാസപമത്തികോ**. തിലസ്സ ബീജപമാണം അസ്സ സേവാലസ്സാതി **തിലബീജകോ**. പമാണത്ഥേ കോ. ആദിസദ്ദേന സങ്ഖപണകാദയോ സേവാലേ സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ തിലബീജപമാണോ ജലസണ്ഠിതോ നീലാദിവണ്ണയുത്തോ സേവാലോ **തിലബീജം** നാമ, സപത്തോ അപ്പകണ്ഡോ ഉക്ഖലിപിധാനാദിപമാണോ സമൂലോ ഏകോ സേവാലവിസേസോ **സങ്ഖോ** നാമ, ഭമരസണ്ഠാനോ നീലവണ്ണോ ഏകോ സേവാലവിസേസോ **പണകോ** നാമ. ഉദകം സേവതീതി **സേവാലോ. തത്ഥാ**തി സേവാലേസു. **യോ**തി സേവാലോ. പതിട്ഠിതം സേവാലന്തി സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി മൂലേ വാ നളേ വാ പത്തേ വാ. **ഉദ്ധരിത്വാ**തി ഉപ്പാടേത്വാ. "ഹത്ഥേഹീ"തി പദം "വിയൂഹിത്വാ"തി പദേ കരണം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തസ്സാ**തി സേവാലസ്സ. **ഏത്താവതാ**തി ഇതോ ചിതോ ച വിയൂഹനമത്തേന. യോ സേവാലോ നിക്ഖമതി, തം സേവാലന്തി യോജനാ. **പരിസ്സാവനന്തരേനാ**തി പരിസ്സാവനഛിദ്ദേന. ഉപ്പലാനി അസ്മിം ഗച്ഛേതി **ഉപ്പലിനീ**. പദുമാനി അസ്മിം ഗച്ഛേതി **പദുമിനീ,** ഇനോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗജോതകോ ഈ. **തത്ഥേവാ**തി ഉദകേയേവ. **താനീ**തി വല്ലീതിണാനി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **അനന്തകോ**തി സാസപമത്തികോ സേവാലോ. സോ ഹി നത്ഥി അത്തതോ അന്തോ ലാമകോ സേവാലോ ഏതസ്സാതി കത്വാ "അനന്തകോ"തി വുച്ചതി. അത്തനായേവ ഹി സുഖുമോ, തതോ സുഖുമോ സേവാലോ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **തത്ഥാ**തി ദുക്കടവത്ഥുഭാവേ. **തമ്പീ**തി "സമ്പുണ്ണഭൂതഗാമം ന ഹോതീ"തി വചനമ്പി. പിസദ്ദോ മഹാപച്ചരിആദിഅട്ഠകഥാചരിയാനം വചനാപേക്ഖോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ന ആഗതോ, തസ്മാ ന സമേതീതി യോജനാ. **അഥാ**തി തസ്മിം അനാഗതേ. **ഏത**ന്തി അനന്തകസേവാലാദിം. ഗച്ഛിസ്സതീതി വദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **തമ്പീ**തി "ഗച്ഛിസ്സതീ"തി വചനമ്പി. പിസദ്ദോ പുരിമട്ഠകഥാചരിയാനം വചനാപേക്ഖോ.

അഭൂതഗാമമൂലത്താ താദിസസ്സ ബീജഗാമസ്സാതി ഏത്ഥ ബീജഗാമോ തിവിധോ ഹോതി - യോ സയം ഭൂതഗാമതോ ഹുത്വാ അഞ്ഞമ്പി ഭൂതഗാമം ജനേതി, അമ്ബട്ഠിആദികോ. യോ പന സയം ഭൂതഗാമതോ ഹുത്വാ അഞ്ഞം പന ഭൂതഗാമം ന ജനേതി, താലനാളികേരാദിഖാണു. യോ പന സയമ്പി ഭൂതഗാമതോ അഹുത്വാ അഞ്ഞമ്പി ഭൂതഗാമം ന ജനേതി. പാനീയഘടാദീനം ബഹി സേവാലോതി. ഭൂതഗാമോ പന ചതുബ്ബിധോ ഹോതി - യോ സയം ബീജഗാമതോ ഹുത്വാ അഞ്ഞമ്പി ബീജഗാമം ജനേതി, ഏതരഹി അമ്ബരുക്ഖാദികോ. യോ പന സയം ബീജഗാമതോ അഹുത്വാവ അഞ്ഞം ബീജഗാമം ജനേതി, ആദികപ്പകാലേ അമ്ബരുക്ഖാദികോ. യോ പന സയം ബീജഗാമതോ ഹുത്വാ അഞ്ഞം പന ബീജഗാമം ന ജനേതി, നീലവണ്ണോ

ഫലിതകദലീരുക്ഖാദികോ. യോ പന സയമ്പി ബീജഗാമതോ അഹുത്വാ അഞ്ഞമ്പി ബീജഗാമം ന ജനേതി, ഇധ വുത്തോ അനന്തകസേവാലാദികോതി. തത്ഥ ചതുത്ഥം ഭൂതഗാമം സന്ധായ വുത്തം “അഭൂതഗാമമൂലകത്താ താദിസസ്സ ബീജസ്സാ”തി. അയം പന തതിയബീജഗാമസ്സ ച ചതുത്ഥഭൂതഗാമസ്സ ച വിസേസോ - തതിയബീജഗാമേ മൂലപണ്ണാനി ന പഞ്ഞായന്തി, ചതുത്ഥഭൂതഗാമേ താനി പഞ്ഞായന്തീതി. മൂലപണ്ണാനം അപഞ്ഞായനത്താ ബീജഗാമോതി വുത്തോ, തേസം പഞ്ഞായനത്താ ഭൂതഗാമോതി വുത്തോ. ഇതരഥാ ഹി വിരോധോ ഭവേയ്യാതി. അത്തനോ വാദേ പാചിത്തിയഭാവതോ ഗരുകം, മഹാപച്ചരിആദീനം വാദേ ദുക്കടമത്തഭാവതോ ലഹുകം. **ഏത**ന്തി ഠാനം.

ഏവം ഉദകട്ഠം ദസ്സേത്വാ ഥലട്ഠം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഥലട്ഠേ”തിആദി. ഥലട്ഠേ വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഹരിതഖാണൂസു. **ഉദ്ധം വഡ്ഢതീ**തി നവസാഖാനിഗ്ഗമനേന ഛിന്നതോ ഉപരി വഡ്ഢതി. **സോ**തി ഖാണു. ഫലിതായ കദലിയാ ഖാണു ബീജഗാമേന സങ്ഗഹിതോതി യോജനാ. ഫലം സഞ്ജാതം ഏതിസ്സാതി **ഫലിതാ. തഥാ**തി “ഭൂതഗാമേനേവ സങ്ഗഹിതാ”തി പദാനി ആകഡ്ഢതി. **യദാ**തി യസ്മിം കാലേ. **രതനപ്പമാണാപീ**തി ഹത്ഥപ്പമാണാപി. **അഥാ**തി അപാദാനത്ഥോ, തതോ രാസികരണതോ അഞ്ഞന്തി അത്ഥോ. ഭൂമിയം നിഖണന്തീതി സമ്ബന്ധോ. “മൂലേസു ചേവ പണ്ണേസു ചാ”തി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോവ, ന വികപ്പത്ഥോതി ആഹ “മൂലമത്തേസു പനാ”തിആദി.

ബീജാനീതി മൂലാദിബീജാനി. ഠപിതാനി ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. “ഉപരീ”തി പദേന ഹേട്ഠാ മൂലാനി ചാതി അത്ഥം നയേന ഞാപേതി. ന അങ്കുരേ നിഗ്ഗതമത്തേയേവ , അഥ ഖോ ഹരിതേ നീലപണ്ണവണ്ണേ ജാതേയേവ ഭൂതഗാമസങ്ഗഹോ കാതബ്ബോതി ആഹ “ഹരിതേ”തിആദി. താലട്ഠീനം മൂലന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദന്തസൂചി വിയാ**തി ഹത്ഥിദന്തസൂചി വിയ. യഥാ അസമ്പുണ്ണഭൂതഗാമോ തതിയോ കോട്ഠാസോ ന ആഗതോ, ന ഏവം അമൂലകഭൂതഗാമോ. സോ പന ആഗതോയേവാതി ആഹ “അമൂലകഭൂതഗാമേ”തി. അമൂലികലതാ വിയ അമൂലകഭൂതഗാമേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

വന്ദാകാതി രുക്ഖാദനീ. സാ ഹി സയം രുക്ഖം നിസ്സായ ജായന്തീപി അത്തനോ നിസ്സയാനം രുക്ഖാനം അദനത്താ ഭക്ഖനത്താ വദീയതി ഥുതീയതീതി “വന്ദാകാ”തി വുച്ചതി. **അഞ്ഞാ വാ**തി വന്ദാകായ അഞ്ഞാ വാ. **ത**ന്തി വന്ദാകാദിം. **തതോ**തി രുക്ഖതോ. **വന**ന്തി ഖുദ്ദകോ ഗച്ഛോ. **പഗുമ്ബോ**തി മഹാഗച്ഛോ. **ദണ്ഡകോ**തി രുക്ഖോ ദണ്ഡയോഗതോ. **തസ്സാപീ**തി അമൂലികലതായപി. **അയമേവ വിനിച്ഛയോ**തി വന്ദാകാദികസ്സ വിനിച്ഛയോ വിയ അയം വിനിച്ഛയോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ. “ദ്വേ തീണി പത്താനീ”തി വുത്തത്താ ഏകപത്തോ സഞ്ജായന്തോപി അഗ്ഗബീജസങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. “അനുപസമ്പന്നേനാ”തി പദം “ലിത്തസ്സാ”തി പദേ കത്താ. **നിദാഘസമയേ**തി ഗിമ്ഹകാലേ. **അബ്ബോഹാരികോ**തി ആപത്തിയാ അങ്ഗന്തി ന വോഹരിതബ്ബോ. വോഹരിതും ന അരഹതീതി അത്ഥോ. **ഏത**ന്തി അബ്ബോഹാരികത്തം, “സചേ...പേ॰... പമജ്ജിതബ്ബാ”തി വചനം വാ.

അഹിം സപ്പം ഛാദേതീതി **അഹിച്ഛത്തം,** തംയേവ **അഹിച്ഛത്തകം**. യഥാകഥഞ്ചി ഹി ബ്യുപ്പത്തി, രുള്ഹിയാ അത്ഥവിനിച്ഛയോ. **തസ്മാ**തി തതോ

വികോപനതോ. **തത്ഥാ**തി അഹിച്ഛത്തകേ. ഹേട്ഠാ "ഉദകപപ്പടകോ"തി വത്വാ ഇധ "രുക്ഖപപ്പടികായപീ"തി വുത്തത്താ പപ്പടകസദ്ദോ ദ്വിലിങ്ഗോതി ദട്ഠബ്ബോ. **തന്തി** പപ്പടികം. ഠിതം നിയ്യാസന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏവം "ലഗ്ഗ"ന്തി ഏത്ഥാപി. **ഹത്ഥകുക്കുച്ചേനാ**തി ഹത്ഥലോലേന. "ഛിന്ദന്തസ്സാപീ"തി പദേ ഹേതു.

വാസത്ഥികേനാതി വാസം ഇച്ഛന്തേന. "ഓചിനാപേതബ്ബാ"തി പദേ കത്താ. **ഉപ്പാടേന്തേഹീ**തി ഉദ്ധരന്തേഹി. **തേസന്തി** സാമണേരാനം. സാഖം ഗഹിതന്തി സമ്ബന്ധോ. ഠപിതസ്സ സിങ്ഗിവേരസ്സാതി യോജനാ.

ഛിജ്ജനകന്തി ഛിജ്ജനയുത്തം, ഛിജ്ജനാരഹന്തി അത്ഥോ. "ചങ്കമിതട്ഠാനം ദസ്സേസ്സാമീ"തി ഇമിനാ വത്തസീസേന ചങ്കമനം വട്ടതീതി ദസ്സേതി. "ഭിജ്ജതീ"തി ഇമിനാ അഭിജ്ജമാനേ ഗണ്ഠിപി കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി. **ദാരുമക്കടകന്തി** മക്കടസ്സ ഹത്ഥോ **മക്കടോ** ഉപചാരേന, മക്കടോ വിയാതി **മക്കടകോ,** സദിസത്ഥേ കോ. ദാരുസങ്ഖാതോ മക്കടകോ **ദാരുമക്കടകോ**. തം ആകോടേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **അനിയാമിതത്താ**തി ഇമന്തി അനിയാമിതത്താ വചനസ്സ. ഇദം മഹാസാമഞ്ഞം, വിസേസസാമഞ്ഞമ്പി വട്ടതീതി ആഹ "നാമം ഗഹേത്വാപീ"തിആദി. **സബ്ബന്തി** സബ്ബം വചനം.

"ഇമം ജാനാതിആദീസൂ"തി പദം "ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ"തി പദേ ആധാരോ. **ഇമം മൂലഭേസജ്ജം ജാനാതി** ഇമം മൂലഭേസജ്ജം യോജിതും ജാനാതി യോജനാ. **ഏത്താവതാ**തി "ഇമം ജാനാ"തിആദിവചനമത്തേന. **കപ്പിയന്തി** സമണവോഹാരേന, വോഹാരസ്സ വാ യുത്തം അനുരൂപം. **ഏത്ഥാ**തി "കപ്പിയം കാതബ്ബ"ന്തി വചനേ. **നിബ്ബട്ടബീജമേവാ**തി ഫലതോ നിബ്ബട്ടേത്വാ വിസും കതം ബീജം ഏവ. **തത്ഥാ**തി സുത്തേ. കരോന്തേന ഭിക്ഖുനാ കാതബ്ബന്തി യോജനാ. **"കപ്പിയന്തി വത്വാവാ"**തി ഇമിനാ പഠമം കത്വാ അഗ്ഗിസത്ഥനഖാനി ഉദ്ധരിത്വാ പച്ഛാ വത്തും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ലോഹമയസത്ഥസ്സാ**തി അയതമ്ബാദിലോഹമയസ്സ സത്ഥസ്സ. **തേഹീ**തി മനുസ്സാദീനം നഖേഹി. **തേഹീ**തി അസ്സാദീനം ഖുരേഹി. **തേഹീ**തി ഹത്ഥിനഖേഹി. **യേഹീ**തി നഖേഹി. **തത്ഥജാതകേഹിപീ**തി തസ്മിം സത്ഥേ ജാതകേഹിപി, നഖേഹീതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി പുരിമവചനാപേക്ഖം. "കപ്പിയം കരോന്തേനാ"തിആദിവചനമപേക്ഖതി. "ഉച്ഛും കപ്പിയം കരിസ്സാമീ"തി ഉച്ഛുമേവ വിജ്ഝതി, പഗേവ. "ദാരും കപ്പിയം കരിസ്സാമീ"തി ഉച്ഛും വിജ്ഝതി, "ദാരും കപ്പിയം കരിസ്സാമീ"തി ദാരുമേവ വാ വിജ്ഝതി, വട്ടതി ഏകാബദ്ധത്താതി വദന്തി. **തന്തി** രജ്ജും വാ വല്ലിം വാ. സബ്ബം ഖണ്ഡന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി മരിചപക്കേസു. **കടാഹന്തി** ഏകായ ഭാജനവികതിയാ നാമമേതം. ഇധ പന ബീജാനം ഭാജനഭാവേന തംസദിസത്താ ഫലഫേഗ്ഗുപി "കടാഹ"ന്തി വുച്ചതി. ഏകാബദ്ധന്തി കടാഹേന ഏകതോ ആബദ്ധം.

താനീതി തിണാനി. **തേനാ**തി രുക്ഖപവട്ടനാദിനാ. **തത്രാ**തി തസ്മിം ഠപനപാതനട്ഠാനേ. "മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികവണ്ണനായ"ന്തി പദം "വുത്ത"ന്തി പദേ സാമഞ്ഞാധാരോ. ഭിക്ഖു അജ്ഝോത്ഥടോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഓപാതേ**തി ആവാടേ. സോ ഹി അവപതനട്ഠാനത്താ "ഓപാതോ"തി വുച്ചതി. **രുക്ഖന്തി** അജ്ഝോത്ഥടരുക്ഖം. **ഭൂമിന്തി** ഓപാതഥിരഭൂമിം. **ജീവിതഹേതൂ**തി നിമിത്തത്ഥേ പച്ചത്തവചനം, ജീവിതകാരണാതി അത്ഥോ. "ഭിക്ഖുനാ"തി പദം

“നിക്ഖാമേതു”ന്തി പദേ ഭാവകത്താ, കാരിതകത്താ വാ. “അജ്ഝോത്ഥടഭിക്ഖു”ന്തി വാ “ഓപാതഭിക്ഖു”ന്തി വാ കാരിതകമ്മം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. **തത്ഥാ**തി അനാപത്തിഭാവേ, അനാപത്തിഭാവസ്സ വാ. **ഏതസ്സാ**തി സുത്തസ്സ. പരോ പന കാരുഞ്ഞേന കരോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏതമ്പീ**തി കാരുഞ്ഞമ്പി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാതി. പഠമം.

൨. അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദം

൯൮. ദുതിയേ **അനാചാര**ന്തി അചരിതബ്ബം കായവചീദ്വാരവീതിക്കമം. സബ്ബനാമസ്സ അനിയമത്ഥത്താ ഇധ വചനന്തി ആഹ “അഞ്ഞേന വചനേന അഞ്ഞം വചന”ന്തി. **സോ**തി ഭിക്ഖു, വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **കോ**തി കോ പുഗ്ഗലോ. **കി**ന്തി കിം ആപത്തിം. **കിസ്മി**ന്തി കിസ്മിം വത്ഥുസ്മിം. **കി**ന്തി കിം കമ്മം. **ക**ന്തി കം പുഗ്ഗലം. **കി**ന്തി കിം വചനം.

ഏത്ഥാതി “കോ ആപന്നോ”തിആദിപാളിയം. “ഭിക്ഖൂഹീ”തി പദം “വുത്തോ”തി പദേ കത്താ. **അസാരുപ്പ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം അസാരുപ്പം. **ഏസോ**തി ഏസോ അത്ഥോ, വിഭവോതി അത്ഥോ. **ഏത**ന്തി വത്ഥു. ഭണന്തോ വാ ഹുത്വാ അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി പടിച്ഛന്നാസനേ. **സോത**ന്തി സോതദ്വാരം. **ചക്ഖു**ന്തി ചക്ഖുദ്വാരം.

൯൯. **അഞ്ഞ**ന്തി പുച്ഛിതത്ഥതോ അഞ്ഞം അപുച്ഛിതമത്ഥം. ഭാവപ്പധാനോയം കത്തുനിദ്ദേസോതി ആഹ “അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരണസ്സേതം നാമ”ന്തി. **തുണ്ഹീഭാവസ്സാ**തി അഭാസനസ്സ. ആത്യൂപസഗ്ഗോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി ആഹ “ആരോപേതൂ”തി. ഏവം “അരോപിതേ”തി ഏത്ഥപി. തേനാഹ “അനാരോപിതേ”തി.

൧൦൧. **ത**ന്തി അഞ്ഞവാദകവിഹേസകരോപനകമ്മം. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ, ഹോതി വാ.

൧൦൨. **കി**ന്തി കിം വചനം. **യേനാ**തി യേന ബ്യാധിനാ കഥേതും ന സക്കോതി, താദിസോ ബ്യാധി മുഖേ ഹോതീതി യോജനാ. **തപ്പച്ചയാ**തി തതോ കഥിതകാരണാതി. ദുതിയം.

൩. ഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദം

൧൦൩. തതിയേ **ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝാപേന്തീ**തി ഏത്ഥ “ഭിക്ഖൂ”തി കാരിതകമ്മത്താ കരണത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ “തേഹി ഭിക്ഖൂഹീ”തി. ഓകാരവിപരീതോ ഉകാരോതി ച ഝേസദ്ദോ ഞാണത്ഥോതി ച ദസ്സേന്തോ ആഹ “അവജാനാപേന്തീ”തി. “തം ആയസ്മന്ത”ന്തി പദം “അവജാനാപേന്തീ”തി പദേ ധാതുകമ്മം. അനേകത്ഥത്താ ധാതൂനം ഝേസദ്ദോ ഓലോകനത്ഥോ ച ചിന്തനത്ഥോ ച ഹോതി, തേനാഹ “ഓലോകാപേന്തീ”തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി “ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝാപേന്തീ”തി പദേ. **ഛന്ദായാ**തി ഛന്ദത്ഥം. യേസം സേനാസനാനി ച പഞ്ഞപേതി, ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസതി, തേസം അത്തനി പേമത്ഥന്തി അത്ഥോ. അട്ഠകഥായം പന “ഛന്ദായാതി ഛന്ദേനാ”തി വുത്തം. ഇമിനാ ലിങ്ഗവിപല്ലാസനയോ വുത്തോ. പരേസം അത്തനോ പേമേനാതി അത്ഥോ. **പക്ഖപാതേനാ**തി അത്തനോ പക്ഖേ പാതാപനേന.

൯൭. ഉജ്ഝാപേന്തി അനേനാതി **ഉജ്ഝാപനകം**. ഖിയ്യന്തി അനേനാതി **ഖിയ്യനക**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേന വചനേനാ"തിആദി.

൯൮. ഉപസമ്പന്നം സങ്ഘേന സമ്മതം മങ്കുകത്തുകാമോതി സമ്ബന്ധം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപസമ്പന്നം സങ്ഘേന സമ്മത"ന്തിആദി. സമ്ബജ്ഝനം **സമ്ബന്ധോ,** കാതബ്ബോതി യോജനാ. ഉപസമ്പന്നസ്സ സങ്ഘേന സമ്മതസ്സ അവണ്ണം കത്തുകാമോ അയസം കത്തുകാമോതി വിഭത്തിവിപരിണാമേന സമ്ബന്ധം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിഭത്തിവിപരിണാമോ കാതബ്ബോ"തി. "വസേനാ"തി പദം വിഭത്തിവിപരിണാമോ കാതബ്ബോ"തി പദേ വിസേസനം. യസ്മാ വിസേസോ നത്ഥി, തസ്മാ കതന്തി യോജനാ. **ത**ന്തി "ഖിയ്യനക"ന്തി പദം. **സോ ച ഭിക്ഖൂ**തി ഉജ്ഝാപനകോ ച ഖിയ്യനകോ ച സോ ച ഭിക്ഖു. **അഥാ**തി തസ്മാ ഉജ്ഝാപനകഖിയ്യനകകരത്താ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ.

"ഉപസമ്പന്ന"ന്തി പദം "ഉജ്ഝാപേതീ"തി പദേ ധാതുകമ്മം "അനുപസമ്പന്ന"ന്തി പദം കാരിതകമ്മം, "അനുപസമ്പന്ന"ന്തി പദം "ഉജ്ഝാപേതീ"തി കാരിതകിരിയം അപേക്ഖിത്വാ കമ്മം ഹോതി. "ഖിയ്യതീ"തി സുദ്ധകിരിയായ അപേക്ഖായ വിഭത്തിവിപല്ലാസോ ഹോതീതി ആഹ "തസ്സ വാ"തിആദി. **തസ്സാ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി സങ്ഘേന സമ്മതം ഉപസമ്പന്നം. "സങ്ഘേന അസമ്മത"ന്തി എത്ഥ ന അപലോകനകമ്മേന അസമ്മതം, കമ്മവാചായ പന അസമ്മതന്തി ആഹ "കമ്മവാചായാ"തിആദി. ദ്വേ തയോ ഹുത്വാ കമ്മവാചായ സമ്മനിതുമസക്കുണേയ്യത്താ അസമ്മതന്തി ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "യത്രാ"തിആദി. **യത്രാ**തി യസ്മിം വിഹാരേ. "അനുപസമ്പന്നം സങ്ഘേന സമ്മത"ന്തി എത്ഥ അനുപസമ്പന്നസ്സ സമ്മുതിയോ ദാതുമസക്കുണേയ്യത്താ പുബ്ബവോഹാരവസേന സമ്മതന്തി വുത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കിഞ്ചാപീ"തിആദി. **ത**ന്തി അനുപസമ്പന്നഭാവേ ഠിതം. **ബ്യത്തസ്സാ**തി വിയത്തസ്സ. സങ്ഘേന വാ കതോതി യോജനാതി. തതിയം.

൪. പഠമസേനാസനസിക്ഖാപദം

൯൯. ചതുത്ഥേ ഹിമമേവ ഹിമന്തോ, ഹിമന്തേ നിയുത്തോ **ഹേമന്തികോ,** കാലോതി ആഹ "ഹേമന്തകാലേ"തി. ഓതാപേന്താ പക്കമിംസൂതി സമ്ബന്ധോ. കാലസദ്ദസ്സ സമ്ബന്ധിസദ്ദത്താ സമ്ബന്ധാപേക്ഖോതി ആഹ "യസ്സ കസ്സചീ"തി. **ഹിമവസ്സേനാ**തി ഹിമേന ച വസ്സേന ച.

൧൦൦. "വസ്സികോ"തി ന സങ്കേതാതി **അവസ്സികസങ്കേതാ**. "അട്ഠ മാസേ"തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി "അവസ്സികസങ്കേതേ"തി വിസേസിതത്താ ഹേമന്തികഗിമ്ഹികമാസായേവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "ചത്താരോ ഹേമന്തികേ"തിആദി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം രുക്ഖേ. ന ഊഹദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. "കാകാ വാ"തി എത്ഥ വാസദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. തേനാഹ "അഞ്ഞേ വാ സകുന്താ"തി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അനുജാനാതി, തസ്മാ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം രുക്ഖേ, വിസ്സമിത്വാ ഗച്ഛന്തീതി യോജനാ. **യസ്മി**ന്തി രുക്ഖേ, കത്വാ വസന്തീതി യോജനാ. അട്ഠ മാസേ എവാതി സമ്ഭവതോ ആഹ "യേസു ജനപദേസൂ"തിആദി . **തേസുപീ**തി ജനപദേസുപി. അവസ്സികസങ്കേതേ എവാതി സമ്ഭവതോ ആഹ "യത്ഥാ"തിആദി. **യത്ഥാ**തി യേസു ജനപദേസു.

“വിഗതവലാഹകം വിസുദ്ധം നഭം ഹോതീ”തി ഇമിനാ സചേ അവിഗതവലാഹകം അവിസുദ്ധം നഭം ഹോതി, നിക്ഖിപിതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി. “ഏവരൂപേ കാലേ”തി പദം “നിക്ഖിപിതും വട്ടതീ”തി പദേ ആധാരോ.

അബ്ഭോകാസികേനാപീതി അബ്ഭോകാസധുതങ്ഗയുത്തേനാപി. പിസദ്ദോ രുക്ഖമൂലികസ്സ അപേക്ഖകോ. വത്തം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “തസ്സ ഹീ”തിആദി. **തസ്സാ**തി അബ്ഭോകാസികസ്സ. ഹിസദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. **തഥേവാ**തി പുഗ്ഗലികമഞ്ചകേയേവ. സങ്ഘികം മഞ്ചന്തി സമ്ബന്ധോ. **വീതമഞ്ചകോ**തി വായിതമഞ്ചകോ. **തസ്മി**ന്തി വീതമഞ്ചകേ. പുരാണമഞ്ചകോ നസ്സന്തോപി അനഗ്ഘോതി ആഹ “പുരാണമഞ്ചകോ ഗഹേതബ്ബോ”തി. ചമ്മേന അവനഹിതബ്ബോതി **ഓനദ്ധോ,** സോ ഏവ **ഓനദ്ധകോ**. ഗഹേത്വാ ച പന പഞ്ഞപേത്വാ നിപജ്ജിതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. **അസമയേ**തി വസ്സികസങ്ഖാതേ അകാലേ. **ചതുഗ്ഗുണേനാപീ**തി ചതുപടലേനപി. വട്ടന്തി വലാഹകാ ആവട്ടന്തി അസ്മിം സമയേതി വട്ടുലോ, സോ ഏവ വട്ടലികോ, സത്താഹം വട്ടലികോ, സത്താഹോ വാ വട്ടലികോ **സത്താഹവട്ടലികോ,** സോ ആദി യേസം താനീതി സത്താഹവട്ടലികാദീനി. ആദിസദ്ദേന സത്താഹതോ ഊനാധികാനി ഗഹേതബ്ബാനി. **കായാനുഗതികത്താ**തി കായം അനുഗമകത്താ കായസദിസത്താതി അത്ഥോ.

പണ്ണകുടീസൂതി പണ്ണേന ഛാദിതകുടീസു. **സഭാഗഭിക്ഖൂന**ന്തി അത്തനാ സഭാഗഭിക്ഖൂനം, സന്തികന്തി സമ്ബന്ധോ. അനോവസ്സകേ ഠാനേതി യോജനാ. **ലഗ്ഗേത്വാ**തി ലമ്ബേത്വാ, അയമേവ വാ പാഠോ. “സമ്മജ്ജനി”ന്തി പദം “ഗഹേത്വാ”തി പദേ അവുത്തകമ്മം, “ഠപേതബ്ബാ”തി പദേ വുത്തകമ്മം. **ധോവിത്വാ**തി സമ്മജ്ജനിം സുദ്ധം കത്വാ. **ഉപോസഥാഗാരാദീസൂ**തിആദിസദ്ദേന പരിവേണാദീനി ഗഹേതബ്ബാനി.

യോ പന ഭിക്ഖു ഗന്തുകാമോ ഹോതി, തേനാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി സാലായം. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യസ്മിം കിസ്മിഞ്ചി ഠാനേ. **പാകതികട്ഠാനേ**തി പകതിയാ ഗഹിതട്ഠാനേ. **തത്ര തത്രേവാ**തി തേസു തേസു ചേതിയങ്ഗണാദീസുയേവ . **അസനസാല**ന്തി അസന്തി ഭക്ഖന്തി അസ്സം സാലായന്തി **അസനാ,** അസനാ ച സാ സാലാ ചേതി **അസനസാലാ,** ഭോജനസാലാതി അത്ഥോ. **തത്രാ**തി തസ്സ സമ്മജ്ജന്തസ്സ, തസ്മിം “വത്തം ജാനിതബ്ബ”ന്തി പാഠേ വാ. **മജ്ഝതോ**തി പവിത്തതോ, സുദ്ധട്ഠാനതോതി അത്ഥോ. **പാദട്ഠാനാഭിമുഖാ**തി സമ്മജ്ജന്തസ്സ പാദട്ഠാനം അഭിമുഖാ. **വാലികാ ഹരിതബ്ബാ**തി പംസു ച വാലികാ ച അപനേതബ്ബാ. സമ്മുഞ്ചനീസലാകായ പരം പേല്ലേതബ്ബാതി അധിപ്പായോ. **ബഹീ**തി സമ്മജ്ജിതബ്ബതലതോ ബഹി.

൧൧൧. മസാരകോതീതി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദോ നാമപരിയായോ, മസാരകോ നാമാതി അത്ഥോ. ഏവം ബുന്ദികാബദ്ധോതീതിആദീസുപി. പാദേ മസിത്വാ വിജ്ഝിത്വാ തത്ഥ അടനിയോ പവേസേതബ്ബാ ഏത്ഥാതി **മസാരകോ**. ബുന്ദോ ഏവ **ബുന്ദികോ,** പാദോ, തസ്മിം ആബദ്ധാ ബന്ധിതാ അടനീ യസ്സാതി **ബുന്ദികാബദ്ധോ**. കുളീരസ്സ പാദോ വിയ പാദോ യസ്സാതി **കുളീരപാദകോ,** യഥാ കുളീരോ വങ്കപാദോ ഹോതി, ഏവം വങ്കപാദോതി വുത്തം ഹോതി. ആഹച്ച അങ്ഗേ വിജ്ഝിത്വാ തത്ഥ പവേസിതോ പാദോ യസ്സാതി **ആഹച്ചപാദകോ. ആണി**ന്തി അഗ്ഗഖിലം. മഞ്ചതി പുഗ്ഗലം ധാരേതീതി **മഞ്ചോ**.

പീഠന്തി വിസമദുക്ഖം ഹിംസതീതി **പീഠം. പണവോതി** ഏകോ തൂരിയവിസേസോ, തസ്സ സണ്ഠാനം കത്വാതി അത്ഥോ. തഞ്ഹി ഏതരഹി ബുദ്ധപടിമസ്സ പല്ലങ്കസണ്ഠാനം ഹോതി. **തന്തി** കോച്ഛം. കരോന്തി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** സേനാസനപരിഭോഗേ. **ഹീതി** സച്ചം. **തന്തി കോച്ഛം** മഹഗ്ഘം ഹോതി, മഹഗ്ഘത്താ ഭദ്ദപീഠന്തിപി വുച്ചതി. **യേനാതി** യേന ഭിക്ഖുനാ. ''ഥാമമജ്ഝിമസ്സാ''തി പദേന പമാണമജ്ഝിമം നിവത്തേതി.

ഏത്ഥാതി ''അനാപുച്ഛം വാ ഗച്ഛേയ്യാ''തി പദേ. ഥേരോ ആണാപേതീതി യോജനാ. **ആണാപേതീ**തി ച ആണ-ധാതുയാ ഏവ പേസനസങ്ഖാതസ്സ ഹേത്വത്ഥസ്സ വാചകത്താ ണാപേസദ്ദോ സ്വത്ഥോവ. **സോതി** ദഹരോ. **തഥാതി** യഥാ ഥേരേന വുത്തോ, തഥാ കത്വാതി അത്ഥോ. **തത്ഥാതി** ദിവാട്ഠാനേ, മഞ്ചപീഠേ വാ. **തതോതി** ഠപനകാലതോ. പരിബുന്ധേതി ഹിംസേതീതി **പലിബോധോ,** പരിസദ്ദോ ഉപസഗ്ഗോ, സോ വികാരവസേന അഞ്ഞഥാ ജാതോ. സോ പലിബോധോ അഞ്ഞത്ഥ ആവാസാദികോ, ഇധ പന സന്ഥരാപിതമഞ്ചാദികോ. **സായന്തി** സായന്ഹേ, ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. ഥേരോ ഭണതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** മഞ്ചപീഠേ. ''ബാലോ ഹോതീ''തി വത്വാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അനുഗ്ഗഹിതവത്തോ''തി. അനുഗ്ഗഹിതം വത്തം യേനാതി **അനുഗ്ഗഹിതവത്തോ,** ഥേരോ. **തജ്ജേതീ**തി ഉബ്ബേജേതി. **തസ്മി**ന്തി ദഹരേ. **അസ്സാ**തി ഥേരസ്സ.

ആണത്തിക്ഖണേയേവാതി ഥേരസ്സ പേസനക്ഖണേയേവ. ദഹരോ വദതീതി യോജനാ. ''ഥേരോ''തി പദം ''വത്വാ ഗച്ഛതീ''തി പദദ്വയേ കത്താ, ''കാരേതബ്ബോ''തി പദേ കമ്മം. നന്തി മഞ്ചപീഠം, ''പഞ്ഞപേത്വാ''തിപദമപേക്ഖിയ ഏവം വുത്തം. നന്തി ദഹരം വാ. ''വത്വാ''തി പദമപേക്ഖിയ ഏവം വുത്തം. **തത്ഥേവാതി** മഞ്ചപീഠേയേവ. **അസ്സാതി** ഥേരസ്സ. **തത്ഥാതി** ദിവാട്ഠാനേ. **ഭോജനസാലതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തോതി** ഭോജനസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ മഞ്ചപീഠംപഞ്ഞാപനട്ഠാനതോ അഞ്ഞം ഠാനം ഗച്ഛന്തോ, ഥേരോതി യോജനാ. **തത്ഥേവാതി** ദിവാട്ഠാനേയേവ. **യത്രിച്ഛതീ**തി യം ഠാനം ഗന്തുമിച്ഛതീതി അത്ഥോ. **അന്തരസന്നിപാതേതി** സകലം അഹോരത്തം അസന്നിപാതേത്വാ അന്തരേ സന്നിപാതേ സതീതി യോജനാ.

തത്ഥാതി തസ്മിം ഠാനേ. ആഗന്തുകാ ഗണ്ഹന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോതി** ഗണ്ഹനതോ. **തേസന്തി** ആഗന്തുകാനം . **യേഹീ**തി ആവാസികോ വാ ഹോതു, ആഗന്തുകോ വാ, യേഹി ഭിക്ഖൂഹി. **തേതി** നിസിന്നകഭിക്ഖൂ. ഉദ്ധം പാളിപാഠം സാരേതി പവത്തേതീതി **ഉസ്സാരകോ**. ധമ്മകഥായം സാധൂതി **ധമ്മകഥികോ. തസ്മി**ന്തി ഉസ്സാരകേ വാ ധമ്മകഥികേ വാ. **അഹോരത്ത**ന്തി അഹോ ച രത്തി ച അഹോരത്തം, അച്ചന്തസംയോഗപദം. **ഇതരസ്മി**ന്തി പഠമം നിസിന്നഭിക്ഖുതോ അഞ്ഞസ്മിം ഭിക്ഖുമ്ഹീതി യോജനാ. **അന്തോഉപചാരട്ഠേയേവാ**തി ലേഡ്ഡുപാതസങ്ഖാതസ്സ ഉപചാരസ്സ അന്തോ ഠിതേയേവ, അനാദരേ ചേതം ഭുമ്മം. **സബ്ബത്ഥാതി** ആപത്തിവാരഅനാപത്തിവാരേസു.

ഫഫവ. ചിമിലികം വാതിആദീസു വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തന്തി** ചിമിലികത്ഥരണം. ഉത്തരി അത്ഥരിതബ്ബന്തി **ഉത്തരത്ഥരണ**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉത്തരത്ഥരണം നാമാ''തിആദി. **ഭൂമിയ**ന്തി സുധാദിപരികമ്മേന അകതായം പകതിഭൂമിയം. **ചമ്മഖണ്ഡോതി** ഏത്ഥ

ചമ്മംയേവ അന്തേ ഖണ്ഡത്താ ഛിന്നത്താ ചമ്മഖണ്ഡോതി വുച്ചതി. നനു സീഹചമ്മാദീനി ന കപ്പന്തീതി ആഹ ''അട്ഠകഥാസു ഹീ''തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ന ദിസ്സതി, തസ്മാ. **പരിഹരണേയേവാ**തി അത്തനോ സന്തകന്തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ, പുഗ്ഗലികന്തി വാ പരിഗ്ഗഹേത്വാ തം തം ഠാനം ഹരണേയേവ. പാദോ പുഞ്ഛീയതി സോധീയതി ഏതായാതി **പാദപുഞ്ഛനീ**തി കത്വാ രജ്ജുപിലോതികായോ പാദപുഞ്ഛനീതി വുച്ചതീതി ആഹ ''പാദപുഞ്ഛനീ നാമാ''തിആദി. മയസദ്ദലോപം കത്വാ ഫലകപീഠന്തി വുത്തന്തി ആഹ ''ഫലകപീഠം നാമ ഫലകമയം പീഠ''ന്തി. ഫലകഞ്ച പീഠഞ്ച **ഫലകപീഠ**ന്തി വാ ദസ്സേതും വുത്തം ''അഥ വാ''തി. **ഏതേനാ**തി ''ഫലകപീഠ''ന്തി പദേന. ''സങ്ഗഹിത''ന്തി പദേ കരണം, കത്താ വാ. **ബീജനിപത്തക**ന്തി ചതുരസ്സബീജനിയേവ സകുണപത്തസദിസത്താ ബീജനിപത്തകം, സദിസത്ഥേ കോ. ''അജ്ഝോകാസേ''തി പദം ''പചിത്വാ''തി പദേ ആധാരോ. **അഗ്ഗിസാലായ**ന്തി അഗ്ഗിനാ പചനസാലായം. **പബ്ഭാരേ**തി ലേണസദിസേ പബ്ഭാരേ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ.

യസ്മിന്തി പുഗ്ഗലേ. ''അത്തനോ പുഗ്ഗലികമിവ ഹോതീ''തി ഇമിനാ അനാപത്തീതി ദസ്സേതി.

൧൧൧. യോ ഭിക്ഖു വാ ലജ്ജീ ഹോതി, തഥാരൂപം ഭിക്ഖും വാ തി യോജനാ. ''ലജ്ജീ ഹോതീ''തി വത്വാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അത്തനോ പലിബോധം വിയ മഞ്ഞതീ''തി. **യോ**തി ആപുച്ഛകോ ഭിക്ഖു. ''കേനചി ഉപദ്ദുതം ഹോതീ''തി സങ്ഖേപേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ''സചേപി ഹീ''തിആദി. ഹിസദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ. **തം പദേസ**ന്തി സേനാസനട്ഠപിതട്ഠാനം. **ആപദാസൂ**തി വിപത്തീസൂതി. ചതുത്ഥം.

൫. ദുതിയസേനാസനസിക്ഖാപദം

൧൧൬. പഞ്ചമേ **മഞ്ചകഭിസീ**തി മഞ്ചേ അത്ഥരിതബ്ബോ മഞ്ചകോ, സോയേവ ഭിസീതി മഞ്ചകഭിസി. ഏവം പീഠകഭിസിപി. പാവാരോ കോജവോതി ദ്വേയേവ പച്ചത്ഥരണന്തി വുത്താതി ആഹ ''പാവാരോ''തിആദി. **വുത്ത**ന്തി അട്ഠകഥാസു വുത്തം. **ദുതിയാതിക്കമേ**തി ദുതിയപാദാതിക്കമേ. **സേനാസനതോ**തി സചേ ഏകം സേനാസനം ഹോതി, തതോ. അഥ ബഹൂനി സേനാസനാനി ഹോന്തി, സബ്ബപച്ഛിമസേനാസനതോ. ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ സേനാസനസ്സ ഉപചാരോ ഹോതി, ഏകോ പരിക്ഖേപാരഹോതി ആഹ ''ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ''തി.

സചേ ഭിക്ഖു, സാമണേരോ, ആരാമികോ ചാതി തയോ ഹോന്തി, ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛിത്വാ സാമണേരോ വാ ആരാമികോ വാ ന ആപുച്ഛിതബ്ബോ. അഥ സാമണേരോ, ആരാമികോ ചാതി ദ്വേ ഹോന്തി, സാമണേരം അനാപുച്ഛിത്വാ ആരാമികോവ ന ആപുച്ഛിതബ്ബോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഭിക്ഖുമ്ഹി സതീ''തിആദി. തീസുപി അസന്തേസു ആപുച്ഛിതബ്ബവിധിം ദസ്സേതും വുത്തം ''തസ്മിമ്പി അസതീ''തിആദി. **യേനാ**തി ഉപാസകേന, ''കാരിതോ''തി പദേ കത്താ. **തസ്സാ**തി വിഹാരസാമികസ്സ. തസ്മിമ്പി അസതി ഗന്തബ്ബന്തി യോജനാ. **പാസാണേസൂ**തി പാസാണഫലകേസു. **സചേ ഉസ്സഹതീ**തി സചേ സക്കോതി.

ഉസ്സഹന്തേന ഭിക്ഖുനാ ഠപേതബ്ബന്തി യോജനാ. **തേപീ**തി ഉപാസകാപി, ന സമ്പടിച്ഛന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ദാരുഭണ്ഡാദീസു.

പരിച്ഛേദാകാരേന വേണിയതി ദിസ്സതീതി **പരിവേണം**. "അഥ ഖോ"തി പദം "വേദിതബ്ബ"ന്തി പദേ അരുചിലക്ഖണം. "ആസന്നേ"തി ഇമിനാ ഉപചാരസദ്ദസ്സ ഉപട്ഠാനത്ഥഅഞ്ഞരോപനത്ഥേ നിവത്തേതി. യസ്മാ വമ്മികരാസിയേവ ഹോതി, തസ്മാതി യോജനാ. ഉപചിനന്തീതി **ഉപചികാ,** താഹി നിമിത്തഭൂതാഹി പലുജ്ജതി നസ്സതീതി അത്ഥോ. **സേനാസന**ന്തി വിഹാരം. **ഖായിതു**ന്തി ഖാദിതും, അയമേവ വാ പാഠോ. **ത**ന്തി മഞ്ചപീഠം. മഞ്ചപീഠം വിഹാരേ അപഞ്ഞപേത്വാ വിഹാരൂപചാരേ പഞ്ഞാപനസ്സ വിസേസഫലം ദസ്സേതും ആഹ "വിഹാരൂപചാരേ പനാ"തിആദി. വിഹാരൂപചാരേ പഞ്ഞപിതന്തി സമ്ബന്ധോ.

൧൧൭. "ഗച്ഛന്തേനാ"തി പദം "ഗന്തബ്ബ"ന്തി പദേ കത്താ. **തഥേവാ**തി യഥാ പുരിമഭിക്ഖു കരോതി, തഥേവ. വസന്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിസാമേതബ്ബന്തി യോജനാ. **രത്തിട്ഠാന**ന്തി രത്തിം വസനട്ഠാനം.

യാ ദീഘസാലാ വാ യാ പണ്ണസാലാ വാ ഉപചികാനം ഉട്ഠാനട്ഠാനം ഹോതി, തതോതി യോജനാ. **തസ്മി**ന്തി ദീഘസാലാദികേ. **ഹീ**തി സച്ചം , യസ്മാ വാ, സന്തിട്ഠന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **സിലുച്ചയോ**തി പബ്ബതോ, തസ്മിം ലേണം **സിലുച്ചയലേണം,** പബ്ബതഗുഹാതി അത്ഥോ. **ഉപചികാസങ്കാ**തി ഉപചികാനം ഉട്ഠാനട്ഠാനന്തി ആസങ്കാ. **തതോ**തി പാസാണപിട്ഠിയം വാ പാസാണത്ഥമ്ഭേസു വാ കതസേനാസനാദിതോ. ആഗന്തുകോ യോ ഭിക്ഖു അനുവത്തന്തോ വസതീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു. പുന **സോ**തി ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖുയേവ. **തതോ**തി ഗഹേത്വാ ഇസ്സരിയേന വസനതോ. **ഉഭോപീ**തി ആവാസികോപി ആഗന്തുകോപി ദ്വേ ഭിക്ഖൂ. **തേസൂ**തി ദ്വീസു തീസു. **പച്ഛിമസ്സാ**തി സബ്ബപച്ഛിമസ്സ. **ആഭോഗേനാ**തി ആഭോഗമത്തേന മുത്തി നത്ഥി, ആപുച്ഛിതബ്ബമേവാതി അധിപ്പായോ. **അഞ്ഞതോ**തി അഞ്ഞാവാസതോ. **അഞ്ഞത്രാ**തി അഞ്ഞസ്മിം ആവാസേ. **തത്ഥേവാ**തി ആനീതാവാസേയേവ. **തേനാ**തി വുഡ്ഢതരേന, "സമ്പടിച്ഛിതേ"തി പദേ കത്താ. **സമ്പടിച്ഛിതേ**തി വുഡ്ഢതരേന സമ്പടിച്ഛിതേപി ഇതരസ്സ ഗന്തും വട്ടതി ആപുച്ഛിതത്താതി വദന്തി. **നട്ഠം വാ**തി നട്ഠേ വാ സേനാസനേ സതി ഗീവാ ന ഹോതീതി യോജനാ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി അവിസ്സാസികപുഗ്ഗലസ്സ. **നട്ഠാനീ**തി നട്ഠേസു മഞ്ചപീഠേസു സന്തേസു.

വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു ച ഇസ്സരിയോ ച യക്ഖോ ച സീഹോ ച വാളമിഗോ ച കണ്ഹസപ്പോ ച **വുഡ്ഢ…പേ॰… കണ്ഹസപ്പാ,** തേ ആദയോ യേസം തേതി **വുഡ്ഢ…പേ॰… കണ്ഹസപ്പാദയോ,** തേസു. ആദിസദ്ദേന പേതാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. "പലിബുദ്ധോ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ഉപദ്ദുതോ"തി. പഞ്ചമം.

൬. അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദം

൧൧൯. ഛട്ഠേ **രൂമ്ഭിത്വാ**തി നിവാരേത്വാ, ആവരണം കത്വാതി അത്ഥോ. **വസ്സഗ്ഗേനാ**തി വസ്സഗണനായ. **അനുപഖജ്ജാ**തി ഏത്ഥ ഖദ ഹിംസായന്തി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൫ ദകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ

ഖദസദ്ദോ ഹിംസത്ഥോ ഹോതി. അനുസമീപം ഉപഗന്ത്വാ ഖദനം ഹിം സനം നാമ അനുസമീപം പവിസനമേവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനുപവിസിത്വാ"തി.

൶൨൦. "ജാന"ന്തി എത്ഥ ജാനനാകാരം ദസ്സേതും വുത്തം "അനുട്ഠാപനീയോ അയ"ന്തി. **തേനേവാ**തി ജാനനഹേതുനാ എവ. **അസ്സാ**തി "ജാന"ന്തിപദസ്സ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരജോതകോ. സങ്ഘോ പന ദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **യസ്സാ**തി വുഡ്ഢാദീസു അഞ്ഞതരസ്സ. **എത്ഥാ**തി വുഡ്ഢഗിലാനാദീസു. ഗിലാനസ്സപി ദേതീതി യോജനാ. "ഗിലാനോ"തി പദം "ന പീളേതബ്ബോ, അനുകമ്പിതബ്ബോ"തിപദദ്വയേ വുത്തകമ്മം. "കാമഞ്ചാ"തി പദസ്സ അനുഗ്ഗഹത്ഥജോതകത്താ പനസദ്ദോ ഗരഹത്ഥജോതകോ.

൶൨൧. മഞ്ചപീഠാനം ഉപചാരോ നാമാതി സമ്ബന്ധോ. **യതോ**തി യതോ കുതോചി ഠാനതോ. യാവ മഞ്ചപീഠം അത്ഥി, താവ ഉപചാരോ നാമാതി യോജനാ. തസ്മിം ഉപചാരേ ഠിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപചാരേതി സമ്ബന്ധോ.

"അഭിനിസീദതി വാ അഭിനിപജ്ജതി വാ"തി എത്ഥ വാസദ്ദസ്സ അനിയമവികപ്പത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "അഭിനിസീദനമത്തേനാ"തിആദി.

൶൨൨. **ഇതോ**തി വാരതോ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം പാചിത്തിയവാരേ. യഥാ വുത്തോ, എവന്തി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥേവാ**തി സബ്ബേസു എവ വിഹാരപരിവേണേസു. **അസ്സാ**തി വിസഭാഗപുഗ്ഗലസ്സ. **ഇധാപീ**തി ഇമസ്മിമ്പി സിക്ഖാപദേ. **തത്ഥാ**തി വിസ്സാസികപുഗ്ഗലേ.

൶൨൩. പാളിയം "ആപദാസൂ"തിപദം "പവിസതീ"തി അജ്ഝാഹാരപദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി ആഹ "ആപദാസൂതിആദീ"തി. ഛട്ഠം.

൭. നിക്കഡ്ഢനസിക്ഖാപദം

൶൨൪. സത്തമേ യേ പാസാദാ വാ യാനി വാ ചതുസ്സാലാനീതി യോജനാ. ചതസ്സോ ഭൂമിയോ എതേസന്തി **ചതുഭൂമകാ**. എവം പഞ്ചഭൂമകാ. **കോട്ഠകാനീ**തി ദ്വാരകോട്ഠകാനി. "പാസാദാ"തിപദമപേക്ഖിയ വുത്തം "യേ"തിപദം, "ചതുസ്സാലാനീ"തിപദേ അപേക്ഖിതേ "യാനീ"തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഹോതി. സേനാസനേസു എകേന പയോഗേന ബഹുകേ ദ്വാരേ ഭിക്ഖും അതിക്കാമേതീതി സമ്ബന്ധോ. നാനാപയോഗേഹി നാനാദ്വാരേ ഭിക്ഖും അതിക്കാമേന്തസ്സാതി യോജനാ. "ദ്വാരഗണനായാ"തിഇമിനാ പയോഗഗണനായാതിപി അത്ഥം ഞാപേതി അത്ഥതോ പാകടത്താ. **അനാമസിത്വാ**തി അഛുപിത്വാ.

എത്തകാനീതി എതപമാണാനി. **തസ്സാ**തി നിക്കഡ്ഢിയമാനസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **ഗാള്ഹ**ന്തി ദള്ഹം.

൶൨൭. **ഇധാപീ**തി ഇമസ്മിമ്പി സിക്ഖാപദേ. **പി**സദ്ദോ പുരിമസിക്ഖാപദാപേക്ഖോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സിക്ഖാപദേസു. **യത്രാ**തി യസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

൶൨൮. **സോ**തി ഭണ്ഡനകാരകകലഹകാരകോ ഭിക്ഖു. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **പക്ഖ**ന്തി അത്തനോ പക്ഖം. നിക്കഡ്ഢിയമാനപുഗ്ഗലപക്ഖേ

ഉമ്മത്തകസ്സ നിക്കഡ്ഢതി വാ നിക്കഡ്ഢാപേതി വാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. നിക്കഡ്ഢകപുഗ്ഗലപക്ഖേ ഉമ്മത്തകസ്സ അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി. സത്തമം.

൮. വേഹാസകുടിസിക്ഖാപദം

൧൨൯. അട്ഠമേ അച്ഛന്നതലത്താ ഉപരി വേഹാസോ ഏതിസ്സാതി **ഉപരിവേഹാസാ,** സാ ച സാ കുടി ചേതി **ഉപരിവേഹാസകുടീ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപരിഅച്ഛന്നതലായാ"തി. തസ്സാ കുടിയാ സരൂപം ദസ്സേതും വുത്തം "ദ്വിഭൂമികകുടിയാ വാ"തിആദി. "മഞ്ച"ന്തി പദം "അഭീ"തിഉപസഗ്ഗേന സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി ആഹ "അഭിഭവിത്വാ"തി. "നിസീദതീ"തി കിരിയാപദേന വാ യോജേതബ്ബോതി ആഹ "ഭുമ്മത്ഥേ വാ"തിആദി. **ഏത**ന്തി "മഞ്ച"ന്തിപദേ ഏതം വചനം ഉപയോഗവചനം. അഥ വാ **ഏത**ന്തി "മഞ്ച"ന്തിപദം ഉപയോഗവചനവന്തം. ഏത്ഥ ച പച്ഛിമസമ്ബന്ധേ അഭീത്യൂപസഗ്ഗോ പദാലങ്കാരമത്തോ പദവിഭൂസനമത്തോതി ആഹ "അഭീതി ഇദം പനാ"തിആദി. **പദസോഭണത്ഥ**ന്തി പദസ്സ അലങ്കാരത്ഥം വിഭൂസനത്ഥം പദസ്സ ഫുല്ലിതത്ഥന്തി അധിപ്പായോ. **നിപതിത്വാ**തി ഏത്ഥ നീത്യൂപസഗ്ഗോ ധാത്വത്ഥാനുവത്തകോതി ആഹ "പതിത്വാ"തി. അഥ വാ നിക്ഖന്തത്ഥവാചകോതി ആഹ "നിക്ഖമിത്വാ വാ"തി. ഇമിനാ നീത്യൂപസഗ്ഗസ്സ ധാത്വത്ഥവിസേസകതം ദീപേതി, നിക്ഖന്തോ ഹുത്വാ പതിത്വാതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി യസ്മാ. **ആണീ**തി അഗ്ഗഖീലാ.

൧൩൧. യാ കുടി സീസം ന ഘട്ടേതി, സാ **അസീസഘട്ടാ** നാമാതി യോജനാ. "പമാണമജ്ഝിമസ്സാ"തിഇമിനാ ഥാമമജ്ഝിമം നിവത്തേതി. **സബ്ബഹേട്ഠിമാഹീ**തി സബ്ബേസം ദബ്ബസമ്ഭാരാനം ഹേട്ഠാ ഠിതാഹി. **തുലാഹീ**തി ഗേഹഥമ്ഭാനമുപരി വിത്ഥാരവസേന ഠിതേഹി കട്ഠവിസേസേഹി. ഇമിനാ അട്ഠകഥാവചനേന ച തുലായ സരൂപം പാകടം. കേചി പന തുലായ സരൂപം അഞ്ഞഥാ വദന്തി. **ഏതേനാ**തി "മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ അസീസഘട്ടാ"തിവചനേന ദസ്സിതാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. യാ കാചി കുടി വുച്ചതീതി യോജനാ. **ഉപരീ**തി ദ്വിഭൂമികകുടിയം ഭൂമിതോ ഉപരി ഭൂമിയം. **അച്ഛന്നതലാ**തി അനുല്ലോചതലാ, അവിതാനതലാതി അത്ഥോ. **ഇധ പനാ**തി ഇമസ്മിം പന സിക്ഖാപദേ.

൧൩൩. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **യായ**ന്തി യാ അയം കുടി. **തത്ഥാ**തി തസ്സം സീസഘട്ടകുടിയം. അനോണതേന ഭിക്ഖുനാതി യോജനാ. **യസ്സാ**തി കുടിയാ. **അപരിഭോഗ**ന്തി ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, ന പരിഭുഞ്ജനാരഹന്തി അത്ഥോ. **പതാണീ**തി പതനസ്സ നിവാരണാ ആണി അഗ്ഗഖീലാ. സാ ഹി ആബന്ധം നയതി പവത്തേതീതി **ആണീ**തി വുച്ചതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം മഞ്ചപീഠേ . **ന നിപ്പതന്തീ**തി നിക്ഖന്തോ ഹുത്വാ ന പതന്തി. **ആഹച്ചപാദകേ**തി അങ്ഗേ ആഹനിത്വാ വിജ്ഝിത്വാ തത്ഥ പവേസിതപാദകേ. **നാഗദന്തകാദീസൂ**തി നാഗസ്സ ദന്തോ വിയാതി നാഗദന്തകോ, സദിസത്ഥേ കോ, സോ ആദി യേസം തേതി നാഗദന്തകാദയോ, തേസു. ആദിസദ്ദേന ഭിത്തിഖീലാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതീതി. അട്ഠമം.

൯. മഹല്ലകവിഹാരസിക്ഖാപദം

ഹ്ന൫. നവമേ **പിട്ഠസങ്ഘാടസ്സാ**തി ദ്വാരബാഹായ. സാ ഹി പിട്ഠേ ദ്വിന്നം കവാടാനം സം ഏകതോ ഘാടോ ഘടനം സമാഗമോ ഏത്ഥസ്സത്ഥീതി പിട്ഠസങ്ഘാടോതി വുച്ചതി. കുരുന്ദിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തന്തി യോജനാ. **തന്തി** മഹാഅട്ഠകഥായ വുത്തവചനം. ഏവം "തദേവാ"തി ഏത്ഥാപി. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഭഗവതാപീ**തി ന മഹാഅട്ഠകഥാചരിയേഹി ഏവ വുത്തം, അഥ ഖോ ഭഗവതാപി കതോതി യോജനാ. ദ്വാരബന്ധേന അഗ്ഗളസ്സ അവിനാഭാവതോ "അഗ്ഗളട്ഠപനായാ"തി വുത്തേപി അഗ്ഗളേന സഹ ദ്വാരബന്ധട്ഠപനായാതി അത്ഥോവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "സകവാടകദ്വാരബന്ധട്ഠപനായാ"തി. **അഗ്ഗളോ**തി കവാടഫലകോ. **ഇമമേവത്ഥ**ന്തി മയാ വുത്തം ഇമം ഏവ അത്ഥം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി "അഗ്ഗളട്ഠപനായാ"തിവചനേ. **അധിപ്പായോ**തി ഭഗവതോ അഭിസന്ധി. **ഹി**-സദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. **കമ്പതീ**തി ഭുസം കമ്പതി. **ചലതീ**തി ഈസം ചലതി. **തേനാ**തി തേന സിഥിലപതനഹേതുനാ. മാതികായം, പദഭാജനീയഞ്ച "അഗ്ഗളട്ഠപനായാ"തിപദസ്സ സമ്ബന്ധാഭാവതോ തസ്സ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതും വുത്തം "തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി "അഗ്ഗളട്ഠപനായാ"തിവചനേ ന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. അത്ഥസ്സ കാരണസ്സ ഉപ്പത്തി അത്ഥുപ്പത്തി, സായേവ **അട്ഠുപ്പത്തീ**തി വുച്ചതി ഥകാരസ്സ ട്ഠകാരം കത്വാ. അധികാരതോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ.

യം പന വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **യസ്സാ**തി മഹാവിഹാരസ്സ. **ഉപരീ**തി ദ്വാരതോ ഉപരി. **തീസു ദിസാസൂ**തി ഉഭോസു പസ്സേസു, ഉപരീതി തീസു ദിസാസു. **തത്രാപീ**തി ഖുദ്ദകേ വിഹാരേപി. **സാ**തി ഭിത്തി. **അപരിപൂരഉപചാരാപീ**തി സമന്താ കവാടപമാണേന അപരിപൂരഉപചാരാപി. **ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേനാ**തി ഉക്കംസപമാണേന. ഹത്ഥപാസതോ അതിരേകം ന ലിമ്പിതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. തീസു ദിസാസു ഏവ ലിമ്പിതബ്ബോ ന ഹോതി, ലേപോകാസേ സതി അധോഭാഗേപി ലിമ്പിതബ്ബോതി ആഹ "സചേ പനസ്സാ"തിആദി. **അസ്സാ**തി വിഹാരസ്സ. ആലോകം സന്ധേന്തി പിദഹന്തീതി **"ആലോകസന്ധീ"**തി വുത്തേ വാതപാനകവാടകായേവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വാതപാനകവാടകാ വുച്ചന്തീ"തി. വാതം പിവതീതി **വാതപാനം,** ദ്വാരം, തസ്മിം ഠിതാ കവാടകാ **വാതപാനകവാടകാ. തേ**തി വാതപാനകവാടകാ പഹരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി ആലോകസന്ധിമ്ഹി. **സബ്ബദിസാസൂ**തി ഉഭോസു പസ്സേസു, ഹേട്ഠാ, ഉപരീതി ചതൂസു ദിസാസു. "തസ്മാ"തിപദം "ലിമ്പിതബ്ബോ വാ ലേപാപേതബ്ബോ വാ"തിപദദ്വയേ ഹേതു. **ഏത്ഥാ**തി "ആലോകസന്ധിപരികമ്മായാ"തിപദേ.

ഇമിനാതി സേതവണ്ണാദിനാ. **സബ്ബമേത**ന്തി ഏതം സബ്ബം സേതവണ്ണാദികം.

യന്തി കിച്ചം. കത്തബ്ബം കിച്ചന്തി സമ്ബന്ധോ. സദ്ദന്തരബ്യവഹിതോപി ദ്വത്തിസദ്ദോ പരിയായസദ്ദേന സമാസോ ഹോതീതി ആഹ "ഛദനസ്സ ദ്വത്തിപരിയായ"ന്തി. ദ്വേ വാ തയോ വാ പരിയായാ സമാഹടാതി **ദ്വത്തിപരിയായം** , സമാഹാരേ ദിഗു, തിസദ്ദേ പരേ ദ്വിസ്സ അകാരോ ഹോതി. **പരിക്ഖേപോ**തി അനുക്കമേന പരിക്ഖേപോ. അപത്യൂപസഗ്ഗസ്സ പടിസേധവാചകത്താ "അഹരിതേ"തി വുത്തം. **ഏത്ഥാ**തി "അപഹരിതേ"തി പദേ. "ഹരിത"ന്തി ഇമിനാ അധിപ്പേതന്തി സമ്ബന്ധോ. ആദികപ്പകാലേ അപരണ്ണതോ പുബ്ബേ പവത്തം അന്നം **പുബ്ബണ്ണം,** അപരസ്മിം പുബ്ബണ്ണതോ

പച്ഛാ പവത്തം അന്നം **അപരണ്ണം,** നകാരദ്വയസ്സ ണകാരദ്വയം കത്വാ. **തേനേവാ**തി അധിപ്പേതത്ഥാ ഏവ.

വുത്തന്തി വപിതം, യഥാ "സുമേധഭൂതോ ഭഗവാ"തിഏത്ഥ ബോധിം അസമ്പത്തോപി ബോധിസത്തോ സുമേധഭൂതോ "ഭഗവാ"തി വുച്ചതി അവസ്സമ്ഭാവിയത്താ, ഏവം ഹരിതം അസമ്പത്തമ്പി ഖേത്തം "ഹരിത"ന്തി വുച്ചതി അവസ്സമ്ഭാവിയത്താതി അത്ഥം ദസ്സേതി "യസ്മിമ്പി ഖേത്തേ"തിആദിനാ.

അഹരിതേയേവാതി ഹരിതവിരഹേ ഏവ ഖേത്തേതി യോജനാ. **തത്രാപീ**തി അഹരിതഖേത്തേപി. "പിട്ഠിവംസസ്സാ"തിപദം "പസ്സേ"തിപദേ സാമ്യത്ഥഛട്ഠീ, ഇമിനാ പകതിഗേഹം ദസ്സേതി. "കൂടാഗാരകണ്ണികായാ"തിപദം "ഉപരി, ഥൂപികായാ"തിപദേ സാമ്യത്ഥഛട്ഠീ, ഇമിനാ ഏകകകൂടയുത്തേ മാളാദികേ ദസ്സേതി. ഠിതം ഭിക്ഖുന്തി സമ്ബന്ധോ. നിസിന്നകം യംകഞ്ചി ജനന്തി യോജനാ. **തസ്സാ**തി ഠിതട്ഠാനസ്സ. **അന്തോ**തി അബ്ഭന്തരേ, **ഹി** യസ്മാ **അയം** ഓകാസോ പതനോകാസോതി യോജനാ.

൮൩൭. **ഛഡ്ഡിതം നാമാ**തി ഏത്ഥ ഛഡ്ഡിതസദ്ദോ ഭാവത്ഥോ ഹോതി, തേനാഹ "ഛഡ്ഡന"ന്തി. **ഉജുകമേവാ**തി ഛഡ്ഡനുട്ഠാപനതോ ഉദ്ധം ഉജുകം ഏവ. **ത**ന്തി ഛഡ്ഡനം. **അപനേത്വാപീ**തി നാസേത്വാപി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ലബ്ഭതി, തസ്മാ, പക്കമിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **പരിക്ഖേപേനാ**തി പരിവാരേന ഛഡ്ഡേന്തസ്സാതി യോജനാ. **ഇധാപീ**തി പരിയായഛഡ്ഡനേപി അധിട്ഠഹിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തുണ്ഹീഭൂതേനാ**തി തുണ്ഹീഭൂതോ ഹുത്വാ. **ഛഡ്ഡനുപരീ**തി ഛഡ്ഡനസ്സ ഉപരി. **ഹീ**തി സച്ചം. "തതോ ചേ ഉത്തരി"ന്തി ഏത്ഥ തതോ ദ്വത്തിപരിയായതോ ഉപരീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തിണ്ണം മഗ്ഗാനം വാ"തിആദി.

൮൩൯. കരേന ഹത്ഥേന ലുനിതബ്ബോ, ഛിന്ദിതബ്ബോ, ലാതബ്ബോ ഗഹേതബ്ബോതി വാ **കരളോ**തി കതേ അത്ഥപകരണാദിതോ തിണമുട്ഠി ഏവാതി ആഹ "തിണമുട്ഠിയ"ന്തി. നവമം.

൧൦. സപ്പാണകസിക്ഖാപദം

൮൪൦. ദസമേ **"ജാന"**ന്തി ഗച്ഛന്താദിഗണോതി ആഹ "ജാനന്തോ"തി. സം വിജ്ജതി പാണോ ഏത്ഥാതി **സപാണകം. ഏത**ന്തി ഉദകം. സയം ജാനന്തോപി പരേന ജാനാപേന്തോപി ജാനാതിയേവ നാമാതി ആഹ "യഥാ തഥാ വാ"തി. **സപാണകം ഉദക**ന്തി കരണത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം, തേനാഹ "തേന ഉദകേനാ"തി. **പുബ്ബേ**തി പഥവിഖണനസിക്ഖാപദാദികേ.

തത്ഥാതി "സിഞ്ചേയ്യ വാ സിഞ്ചാപേയ്യ വാ"തിപദേ. **ധാര**ന്തി സോതം. **മാതികം പമുഖ**ന്തി മാതികം അഭിമുഖം. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. അഞ്ഞതോ ഠാനതോ അഞ്ഞം ഠാനം നേതീതി യോജനാ. "സപാണകം ഉദക"ന്തി സാമഞ്ഞവചനസ്സപി വിസേസേ അവട്ഠാനതോ, വിസേസത്ഥിനാ ച വിസേസസ്സ അനുപയോജിതബ്ബതോ ഇധ വിസേസഉദകന്തി സന്ധായഭാസിതത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദം പനാ"തിആദി. ഇദം പന ന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി ഉദകം "ഗച്ഛതീ"തിപദേ കത്താ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഉദകേതി. ദസമം.

ഭൂതഗാമവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൯. ഓവാദവഗ്ഗോ

൧. ഓവാദസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൧൪൭. ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **തേസന്തി** ഥേരാനം. മഹാകുലേഹി നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതാതി യോജനാ. കുലധീതരോ വിജ്ജമാനഗുണം കഥയന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ''ഞാതിമനുസ്സാന''ന്തിപദം ''കഥയന്തീ''തിപദേ സമ്പദാനം. **കുതോതി** കസ്സ ഥേരസ്സ സന്തികാതി അത്ഥോ. **തേസന്തി** ഥേരാനം ഗുണന്തി സമ്ബന്ധോ. ''കഥേതു''ന്തിപദമപേക്ഖിത്വാ ''വിജ്ജമാനഗുണേ''തി വത്തബ്ബേ അവത്വാ ''വട്ടന്തീ''തിപദമപേക്ഖിയ ''വിജ്ജമാനഗുണാ''തി വുത്തം. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തതോതി** കഥനകാരണാ അഭിഹരിംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാതി** അഭിഹരണഹേതുനാ.

തേസന്തി ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം. **താസൂതി** ഭിക്ഖുനീസു. ''ഭിക്ഖുനിയോ''തിപദം ''ഉപസങ്കമിത്വാ''തിപദേ കമ്മം. ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം ഭിക്ഖുനീസു ഉപസങ്കമനം ലാഭതണ്ഹായ ഹോതി, ഭിക്ഖുനീനം ഛബ്ബഗ്ഗീസു ഉപസങ്കമനം ചലചിത്തതായ ഹോതീതി അഞ്ഞമഞ്ഞൂപസങ്കമന്താനം വിസേസോ. തിരച്ഛാനഭൂതാ കഥാ **തിരച്ഛാനകഥാ** നിരത്ഥകകഥാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''തിരച്ഛാനകഥന്തീ''തി. **സഗ്ഗമഗ്ഗഗമനേപീതി** പിസദ്ദോ മോക്ഖഗമനേ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. രാജാനോ ആരബ്ഭ പവത്താ കഥാ **രാജകഥാ**. ആദിസദ്ദേന ചോരകഥാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി.

൧൪൯. **തേ ഭിക്ഖൂതി** ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ഭവേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധോ. അദിട്ഠം സച്ചം യേഹീതി **അദിട്ഠസച്ചാ,** തേസം ഭാവോ **അദിട്ഠസച്ചത്തം,** തസ്മാ അദിട്ഠസച്ചത്താ ബന്ധിത്വാതി യോജനാ. **നേസന്തി** ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം. **അഞ്ഞേനേവ ഉപായേനാതി** അലദ്ധസമ്മുതിതോ അഞ്ഞേനേവ ലദ്ധസമ്മുതിസങ്ഖാതേന കാരണേന കത്തുകാമോതി സമ്ബന്ധോ. **പരതോതി** പരസ്മിം പച്ഛാ, ഉപരീതി അത്ഥോ. **കരോന്തോ വാതി** പരിബാഹിരേ കരോന്തോ ഏവ ഹുത്വാ ആഹാതി യോജനാ. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ. യസ്മാ ന ഭൂതപുബ്ബാനി, ഇതി തസ്മാ പരിബാഹിരം കരോന്തോ വാതി അത്ഥോ.

തത്ഥാതി ''അനുജാനാമീ''തിആദിവചനേ. **സീലവാതി** ഏത്ഥ വന്തുസദ്ദോ പസംസത്ഥേ ച അതിസയത്ഥേ ച നിച്ചയോഗത്ഥേ ച ഹോതി. **തസ്സാതി** ലദ്ധസമ്മുതികസ്സ. **തന്തി** സീലം. പാതിമോക്ഖസംവരസദ്ദാനം കമ്മധാരയഭാവം, തേഹി ച സംവുതസദ്ദസ്സ തപ്പുരിസഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''പാതിമോക്ഖോവാ''തിആദി. തത്ഥ ഏവസദ്ദേന കമ്മധാരയഭാവം, ഏനസദ്ദേന ച തപ്പുരിസഭാവം ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബം.

വത്തതീതി അത്തഭാവം പവത്തേതി. കാരിതപച്ചയോ ഹി അദസ്സനം ഗതോ. ഇമിനാ ഇരിയാപഥവിഹാര ദിബ്ബവിഹാര ബ്രഹ്മവിഹാര അരിയവിഹാരേസു ചതൂസു വിഹാരേസു അത്തഭാവവത്തനം ഇരിയാപഥവിഹാരം ദസ്സേതി. **ഹീതി** സച്ചം. **ഏതന്തി** ''പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതീ''തിവചനം. **വിഭങ്ഗേതി** ഝാനവിഭങ്ഗേ.

“സീല”ന്തിആദീനി അട്ഠ പദാനി തുല്യാധികരണാനി. അയം പനേത്ഥ സമ്ബന്ധോ - സീലം കുസലാനം ധമ്മാനം സമാപത്തിയാ പതിട്ഠാ ആദി ചരണം സംയമോ സംവരോ മോക്ഖം പമോക്ഖന്തി. **സമാപത്തിയാ**തി സമാപത്തത്ഥായ. “ഉപേതോ”തിആദീനി സത്ത പദാനി അഞ്ഞമഞ്ഞേവേവചനാനി. തത്ഥ **ഉപപന്നോ**തി യുത്തോ അനുയുത്തോ. **സമന്നാഗതോ**തി സമന്തതോ അനു പുനപ്പുനം ആഗതോതി സമന്നാഗതോ, സമങ്ഗീഭൂതോതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ഹി സംസദ്ദോ സമന്തത്ഥവാചകോ, അനുസദ്ദോ നഉപച്ഛിന്നത്ഥവാചകോ. **തേനാ**തി തേന കാരണേന. **പാലേതീ**തി അത്തഭാവം ബാധനതോ രക്ഖതി. **യപേതീ**തി അത്തഭാവോ പവത്തതി. **യാപേതീ**തി അത്തഭാവം പവത്താപേതി. യപ യാപനേ. യാപനം പവത്തനന്തി ഹി ധാതുപാഠേസു വുത്തം (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ഫവ്വ പകാരന്തധാതു). **വിഹരതീ**തി ഏത്ഥ ഏകോ ആകാരത്ഥവാചകോ ഇതിസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ, ഇതി വുച്ചതി, ഇതി വുത്തന്തി വാ യോജനാ.

ആചാരഗോചരസദ്ദാനം ദ്വന്ദഭാവം, തേഹി ച സമ്പന്നസദ്ദസ്സ തപ്പുരിസഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ **“ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ”**തിആദി. തത്ഥ ചസദ്ദേന ദ്വന്ദഭാവം, ഏനസദ്ദേന ച തപ്പുരിസഭാവം ദസ്സേതി. **അണു**സദ്ദോ അപ്പത്ഥോ, **മത്ത**സദ്ദോ പമാണത്ഥോതി ആഹ “അപ്പമത്തകേസൂ”തി. “ദസ്സനസീലോ”തിഇമിനാ **“ദസ്സാവീ”**തിഏത്ഥ ആവീസദ്ദസ്സ തസ്സീലത്ഥഭാവം ദസ്സേതി. “സമാദായാ”തി ഏത്ഥ സംപുബ്ബആപുബ്ബസ്സ ദാസദ്ദസ്സ കമ്മാപേക്ഖത്താ തസ്സ കമ്മം ദസ്സേതും വുത്തം “തം തം സിക്ഖാപദ”ന്തി. ഇമിനാ “സിക്ഖാപദേസൂ”തി ഉപയോഗത്ഥേ ഭുമ്മവചനന്തി ദസ്സേതി. അഥ വാ **സിക്ഖാപദേസൂ**തി നിദ്ധാരണത്ഥേ ഭുമ്മവചനമേതം. “തം തം സിക്ഖാപദ”ന്തി കമ്മം പന അജ്ഝാഹരിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **“സമാദായാ”**തി ഏത്ഥ സംസദ്ദസ്സ ച ആപുബ്ബസ്സ ദാസദ്ദസ്സ ച യകാരസ്സ ച അത്ഥം ദസ്സേതും “സാധുകം ഗഹേത്വാ”തി വുത്തം. **ഏത്ഥാ**തി ഇമിസ്സം അട്ഠകഥായം. വിത്ഥാരോ പന ഗഹേതബ്ബോതി യോജനാ. **യോ**തി കുലപുത്തോ.

അസ്സാതി ലദ്ധസമ്മുതികസ്സ. യം തം ബഹു സുതം നാമ അത്ഥി, തം ന സുതമത്തമേവാതി യോജനാ. **മഞ്ജൂസായ**ന്തി പേളായം. സാ ഹി സാമികസ്സ സധനത്തം മഞ്ഞതേ ഇമായാതി “മഞ്ജൂസാ”തി വുച്ചതി. മഞ്ജൂസായം രതനം സന്നിചിതം വിയ സുതം സന്നിചിതം അസ്മിം പുഗ്ഗലേതി യോജനാ, **ഏതേനാ**തി “സന്നിചിത”ന്തിപദേന, ദസ്സേതീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി ലദ്ധസമ്മുതികോ ഭിക്ഖു. **സന്നിചിതരതനസ്സേവാ**തി സന്നിചിതരതനസ്സ ഇവ. **ത**ന്തി “യേ തേ ധമ്മാ”തിആദിവചനം. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **അസ്സാ**തി ലദ്ധസമ്മുതികസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **തത്ഥാ**തി “വചസാ പരിചിതാ”തിആദിവചനേ. ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **പഗുണാ**തി ഉജുകാ. ഉജുകോ ഹി അജിമ്ഹത്താ പകട്ഠോ ഉത്തമോ ഗുണോതി അത്ഥേന “പഗുണോ”തി വുച്ചതി. **അനുപേക്ഖിതാ**തി പുനപ്പുനം ഉപഗന്ത്വാ ഇക്ഖിതാ, പസ്സിതാ ദസ്സിതാതി അത്ഥോ. **അത്ഥതോ**തി അഭിധേയ്യത്ഥതോ, അട്ഠകഥാതോതി അത്ഥോ. **കാരണതോ**തി ധമ്മതോ, പാളിതോതി അത്ഥോ. **ദിട്ഠി**സദ്ദസ്സ പഞ്ഞാസദ്ദവേവചനത്താ “പഞ്ഞായാ”തി വുത്തം. **സുപച്ചക്ഖകതാ**തി സുട്ഠു അക്ഖാനം ഇന്ദ്രിയാനം പടിമുഖം കതാ.

“ബഹുസ്സുതോ”തി ഏത്ഥ ബഹുസ്സുതസ്സ തിവിധഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അയം പനാ”തിആദി. നിസ്സയതോ മുച്ചതീതി **നിസ്സയമുച്ചനകോ**. പരിസം ഉപട്ഠാപേതീതി **പരിസുപട്ഠാകോ**. ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദതീതി

ഭിക്ഖുനോവാദകോ. തത്ഥാതി തിവിധേസു ബഹുസ്സുതേസു. നിസ്സയമുച്ചനകേന ഏത്തകം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉപസമ്പദായാ**തി ഉപസമ്പാദേത്വാ. പഞ്ച വസ്സാനി ഏതസ്സാതി **പഞ്ചവസ്സോ**. തേന ഉഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി യോജനാ. **സബ്ബന്തിമേനാ**തി സബ്ബേസം പരിച്ഛേദാനം അന്തേ ലാമകേ പവത്തേന. **പഗുണാ**തി അജിമ്ഹാ ഉജുകാ. **വാചുഗ്ഗതാ**തി തസ്സേവ വേവചനം. യസ്സ ഹി പാളിപാഠാ സജ്ഝായനകാലേ പഗുണാ ഹോന്തി, തസ്സ വാചുഗ്ഗതാ. യസ്സ വാ പന വാചുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, തസ്സ പഗുണാ. തസ്മാ താനി പദാനി അഞ്ഞമഞ്ഞകാരണവേവചനാനി. **പക്ഖദിവസേസൂ**തി ജുണ്ഹപക്ഖകാളപക്ഖപരിയാപന്നേസു ദിവസേസു. **ധമ്മസാവനത്ഥായാ**തി സമ്പത്താനം പരിസാനം ധമ്മസ്സ സാവനത്ഥായ സുണാപനത്ഥായാതി അധിപ്പായോ. **സാവനത്ഥായാ**തി ഏത്ഥ യുപച്ചയപരത്താ കാരിതപച്ചയോ ലോപോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. തസ്മാ സാവീയതേ സുണാപീയതേ **സാവന**ന്തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. ഭാണവാരാ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **സമ്പത്താന**ന്തി അത്തനോ സന്തികം സമ്പത്താനം. **പരികഥനത്ഥായാ**തി പരിസ്സങ്ഗേന ആലിങ്ഗനേന കഥനത്ഥം, അപ്പസദ്ദസങ്ഖാതായ വാചായ കഥനത്ഥന്തി അത്ഥോ. ''കഥാമഗ്ഗോ''തി വുത്തത്താ വത്ഥുകഥായേവ അധിപ്പേതാ, ന സുത്തസങ്ഖാതോ പാളിപാഠോ. അനു പച്ഛാ, പുനപ്പുനം വാ ദായകാ മോദന്തി ഏതായാതി **അനുമോദനാ**. ഝാനം വാ മഗ്ഗോ വാ ഫലം വാ **സമണധമ്മോ** നാമ. തസ്സ കരണത്ഥം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ചതൂസു ദിസാസു അപടിഹതോതി **ചാതുദ്ദിസോ,** അപടിഹതത്ഥേ ണപച്ചയോ.

പരിസുപട്ഠാപകേന കാതബ്ബാതി യോജനാ. **അഭിവിനയേ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞപരിച്ഛിന്നേ വിനയപിടകേ. **ദ്വേ വിഭങ്ഗാ**തി ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗോ ച ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗോ ച. അസക്കോന്തേന പരിസുപട്ഠാപകേന ഭിക്ഖുനാതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം അത്തനോ അത്ഥായ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരിസായ അത്ഥായ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പരിസായ പനാ''തിആദി. **അഭിധമ്മേ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞപരിച്ഛിന്നേ സുത്തന്തപിടകേ ഏവ, ന അഭിധമ്മപിടകേ. **തയോ വഗ്ഗാ**തി സഗാഥാവഗ്ഗോ നിദാനവഗ്ഗോ ഖന്ധവഗ്ഗോതി തയോ വഗ്ഗാ. **വാ**സദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. **ഏക**ന്തി ഏകം നിപാതം. **തതോ തതോ**തി നികായതോ. **സമുച്ചയം കത്വാ**തി രാസിം കത്വാ. **ന വുത്ത**ന്തി അട്ഠകഥാസു ന കഥിതം. യസ്സ പന നത്ഥി, സോ ന ലഭതീതി യോജനാ. **സുത്തന്തേ ചാ**തി സുത്തന്തപിടകേ പന. **ഉഗ്ഗഹിതോ**തി സരൂപകഥനേന ഗഹിതോ, ഉച്ചാരിതോതി അത്ഥോ. **ദിസാപാമോക്ഖോ**തി ദിസാസു ഠിതാനം ഭിക്ഖുആദീനം പാമോക്ഖോ. **യേന കാമം ഗമോ**തി യഥാകാമം ഗമോ.

ചതൂസു നികായേസൂതി ഖുദ്ദകനികായതോ അഞ്ഞേസു ദീഘനികായാദീസു. **ഏകസ്സാ**തി അഞ്ഞതരസ്സ ഏകസ്സ . **ഏകനികായേനാ**തി ഏകസ്മിം നികായേ ലദ്ധനയേന. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തത്ഥാ**തി ചതുപ്പകരണസ്സ അട്ഠകഥായം. **നാനത്ഥ**ന്തി നാനാപയോജനം. **ത**ന്തി വിനയപിടകം. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകപമാണേന പഗുണേന. **ഹോതീ**തി ഇതിസദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ. ഇതി പരിസമാപനം വേദിതബ്ബന്തി യോജനാ.

ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സാതി ആദി പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി വിനയപിടകതോ ഇതരസ്മിം. **തത്ഥാ**തി ''ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സാ''തിആദിവചനേ. യഥാ യേനാകാരേന ആഗതാനി, തം ആകാരം ദസ്സേതുന്തി യോജനാ. **പദപച്ചാഭട്ഠസങ്കരദോസവിരഹിതാനീ**തി പദാനം

പച്ഛാഭട്ഠസങ്കരഭൂതേഹി ദോസേഹി വിരഹിതാനി. ഏത്ഥ ച **പദപച്ഛാഭട്ഠ**ന്തി പദാനം പടിനിവത്തിത്വാ ആഭസ്സനം ഗളനം, ചുതന്തി അത്ഥോ. **പദസങ്കര**ന്തി പദാനം വിപത്തി, വിനാസോതി അത്ഥോ. **"സുത്തസോ"**തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ഖന്ധകപരിവാരസുത്തം ഏവ ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ "ഖന്ധകപരിവാരതോ"തി. **അനുബ്യഞ്ജനസോ**തി ഏത്ഥ ബ്യഞ്ജനസദ്ദോ അക്ഖരസ്സ ച പദസ്സ ച വാചകോതി ആഹ "അക്ഖരപദപാരിപൂരിയാ ചാ"തി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

"സിഥിലധനിതാദീന"ന്തിപദം "വചനേനാ"തിപദേ കമ്മം, "വചനേനാ"തിപദം "സമ്പന്നാഗതോ"തിപദേ ഹേതു, "വിസ്സട്ഠായ അനേലഗളായ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനിയാ"തിപദാനി "വാചായാ"തിപദേ വിസേസനാനി. **സിഥിലധനിതാദീന**ന്തി ആദിസദ്ദേന നിഗ്ഗഹിതവിമുത്തസമ്ബന്ധവവത്ഥിതദീഘ രസ്സ ഗരു ലഹു സങ്ഖാതാ അട്ഠ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യഥാവിധാനവചനേനാ**തി അക്ഖരചിന്തകാനം യഥാ സംവിദഹനവചനേന. വാചായേവ കരീയതി കഥീയതി ഉച്ചാരീയതി **വാക്കരണം** ചകാരസ്സ കകാരം കത്വാ. **ഹീ**തി തദേവ യുത്തം. മാതുഗാമോ യസ്മാ സരസമ്പത്തിരതോ, തസ്മാ ഹീളേതീതി യോജനാ. "സരസമ്പത്തിരഹിത"ന്തിപദം "വചന"ന്തിപദേ വിസേസനഭാവേന വിസേസം കത്വാ "ഹീളേതീ"തിപദേ ഹേതുഭാവേന സമ്പജ്ജനതോ ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനന്തി ദട്ഠബ്ബം. **സബ്ബാസ**ന്തി ഭിക്ഖുനീനം. "സീലാചാരസമ്പത്തിയാ"തിഇമിനാ ജാതി ഗോത്ത രൂപ ഭോഗാദിനാതിഅത്ഥം നിവത്തേതി. **കാരണഞ്ചാ**തി അട്ഠകഥഞ്ച. **തജ്ജേത്വാ**തി ഉബ്ബേജേത്വാ. **താസ**ന്തി ഭിക്ഖുനീനം. **ഗിഹികാലേ**തി ഭിക്ഖുനോവാദകസ്സ ഗിഹികാലേ അനജ്ഝാപന്നപുബ്ബോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹി** തദേവ യുത്തം. "മാതുഗാമോ"തിപദം "ന കരോതീ"തിപദേ സുദ്ധകത്താ, "ഉപ്പാദേതീ"തിപദേ ഹേതുകത്താ. ഠിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ധമ്മദേസനായാപീതി യോജനാ. **അപി**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ. **വിസഭാഗേഹീ**തി വിരുദ്ധേഹി വത്ഥാരമ്മണേഹി. **അയുത്തട്ഠാനേ**തി പബ്ബജിതാനം അനനുരൂപട്ഠാനേ. **ഛന്ദരാഗ**ന്തി ബലവതണ്ഹം. **തേനാ**തി തേന ഹേതുനാ.

"ഏത്ഥ ചാ"തിആദിമ്ഹി അയം പന സങ്ഗഹോ -

> "സീലവാ ബഹുസ്സുതോ ച, സ്വാഗതോ ച സുവാചകോ;
> പിയോ പടിബലോ ചാപി, നജ്ഝാപന്നോ ച വീസതീ"തി.

൧൪൮. വത്ഥുസ്മിന്തി അട്ഠുപ്പത്തിയം. കകാരലോപം കത്വാ ഗരുധമ്മാതി വുച്ചന്തീതി ആഹ "ഗരുകേഹി ധമ്മേഹീ"തി. **തേ**തി ഗരുധമ്മാ. **ഹീ**തി യസ്മാ. "ഏകതോ"തി സാമഞ്ഞേന വുത്തവചനസ്സ വിസേസേന ഗഹേതബ്ബതം ദസ്സേതും വുത്തം "ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ"തി. **യഥാവത്ഥുകമേവാ**തി പാചിത്തിയമേവ. തഞ്ഹി വത്ഥുസ്സ ആപത്തികാരണസ്സ അനുരൂപം പവത്തത്താ "യഥാവത്ഥുക"ന്തി വുച്ചതി.

൧൪൯. പാതോതി പഗേവ, പഠമന്തി അത്ഥോ. അസമ്മട്ഠം സമ്മജ്ജിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. അസമ്മജ്ജനേ ദോസം പാകടം കരോന്തോ ആഹ "അസമ്മട്ഠം ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി തപ്പാകടീകരണജോതകോ. **ത**ന്തി പരിവേണം. ദിസ്വാ ഭവേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി അസോതുകാമാനം വിയ ഭവനഹേതുനാ. പരിവേണസമ്മജ്ജനസ്സ ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പാനീയപരിഭോജനീയഉപട്ഠാനസ്സ

തമേവ ദസ്സേന്തോ ആഹ "അന്തോ ഗാമതോ പനാ"തി ആദി. **തസ്മിന്തി** പാനീയപരിഭോജനീയേ.

സാഖാഭങ്ഗമ്പീതി ഭഞ്ജിതബ്ബസാഖമ്പി. **ദുതിയോ**തി വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ദുതിയോ. നിസീദിതബ്ബട്ഠാനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "നിസീദിതബ്ബ"ന്തിആദി. "വിഹാരമജ്ഝേ"തി സാമഞ്ഞതോ വത്വാ വിസേസതോ ദസ്സേതും വുത്തം "ദ്വാരേ"തി. ഓസരന്തി അവസരന്തി ഏത്ഥാതി **ഓസരണം,** തഞ്ച തം ഠാനഞ്ചേതി **ഓസരണട്ഠാനം,** തസ്മിം. **സമഗ്ഗത്ഥാ**തി ഏത്ഥ സംപുബ്ബോ ച ആപുബ്ബോ ച ഗമുസദ്ദോ ഹോതി, തതോ ഹിയ്യത്തനീസങ്ഖാതം ത്ഥവചനം വാ ഹോതി, പഞ്ചമീസങ്ഖാതസ്സ ഥവചനസ്സ ത്ഥത്തം വാ ഹോതി, സംയോഗപരത്താ ആ ഉപസഗ്ഗോ രസ്സോ ച ഹോതി, ഇതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സമ്മാ ആഗതത്ഥാ"തി. തത്ഥ "സമ്മാ"തിപദേന സംസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി, "ആ"ഇതിപദേന ആത്യൂപസഗ്ഗം, "ഗത"ഇതിപദേന ഗമുധാതും, "ത്ഥ"ഇതിപദേന ഹിയ്യത്തനീസങ്ഖാതം ത്ഥവചനം വാ, പഞ്ചമീസങ്ഖാതസ്സ ഥവചനസ്സ ത്ഥത്തം വാ ദസ്സേതി. അയം പനേത്ഥത്ഥോ - സമം തുമ്ഹേ ആഗതത്ഥാതി. പഞ്ചമീസങ്ഖാതസ്സ ഥവചനസ്സ ത്ഥത്തകാലേ സമം തുമ്ഹേ ആഗാ അത്ഥ ഭവഥാതി. "ആഗച്ഛന്തീ"തിപദേന **"വത്തന്തീ"**തി ഏത്ഥ വതുധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി, "പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാ"തിപദേഹി അധിപ്പായം ദസ്സേതി. **പാളീ**തി ഗരുധമ്മപാളി.

തത്ഥാതി തസ്സം പാളിയം, തേസു വാ അഭിവാദനാദീസു ചതൂസു. **മഗ്ഗസമ്പദാന**ന്തി മഗ്ഗം പരിഹരിത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ ഓകാസദാനം. **ബീജന**ന്തി ബീജനിയാ വിധൂപനം. **പാനീയാപുച്ഛന**ന്തി പാനീയസ്സ ആപുച്ഛനം. ആദിസദ്ദേന പരിഭോജനീയാപുച്ഛനാദികം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏത്ഥ ചാ**തി ഏതേസു ചതൂസു അഭിവാദനാദീസു. "അന്തോ ഗാമേ വാ"തിആദീനി ഛ പദാനി "കാതബ്ബമേവാ"തിപദേ ആധാരോ. **രാജുസ്സാരണായാ**തി രഞ്ഞോ ആനുഭാവേന ജനാനം ഉസ്സാരണായ. മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘോ സന്നിപതതി ഏത്ഥാതി **മഹാസന്നിപാതം,** തസ്മിം മഹാസന്നിപാതേ ഠാനേ നിസിന്നേ സതീതി യോജനാ. **പച്ചുട്ഠാന**ന്തി പടികച്ചേവ ഉട്ഠാനം. **തം ത**ന്തി സാമീചികമ്മം.

സക്കത്വാതി ചിത്തിം കത്വാ, സം ആദരം കത്വാതി അത്ഥോ. തേനാഹ "യഥാ കതോ"തിആദി. **തിണ്ണം കിച്ചാന**ന്തി "സക്കത്വാ ഗരുംകത്വാ മാനേത്വാ"തിസങ്ഖാതാനം തിണ്ണം കിച്ചാനം. അനീയസദ്ദോ കമ്മത്ഥോതി ആഹ "ന അതിക്കമിതബ്ബോ"തി.

നത്ഥി ഭിക്ഖു ഏത്ഥാതി **അഭിക്ഖുകോ** ആവാസോ, സോ കിത്തകേ ഠാനേ അഭിക്ഖുകോ, യോ ആവാസോ അഭിക്ഖുകോ നാമ ഹോതീതി ആഹ "സചേ"തി ആദി. "ഉപസ്സയതോ"തിപദം "അബ്ഭന്തരേ"തിപദേ അപാദാനം. **ഏത്ഥാ**തി അഭിക്ഖുകേ ആവാസേ. **ഹീ**തി സച്ചം. **തതോ**തി അഡ്ഢയോജനബ്ഭന്തരേ ഠിതആവാസതോ. **പര**ന്തി അഞ്ഞസ്മിം ആവാസേ, ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **പച്ഛാഭത്ത**ന്തി ഭത്തതോ പച്ഛാ. **തത്ഥാ**തി അഭിക്ഖുകേ ആവാസേ. "ഭിക്ഖുനിയോ"തിപദം "വദന്തീ"തിപദേ കമ്മം. **വുത്തപ്പമാണേ**തി അഡ്ഢയോജനബ്ഭന്തരസങ്ഖാതേ വുത്തപ്പമാണേ. **സാഖാമണ്ഡപേപീ**തി സാഖായ ഛാദിതമണ്ഡപേപി. പിസദ്ദേന ആവാസേ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **വുത്ഥാ**തി വസിതാ. **ഏത്താവതാ**തി ഏകരത്തം വസിതമത്തേന. **ഏത്ഥാ**തി സഭിക്ഖുകേ ആവാസേ. ഉപഗച്ഛന്തീഹി

ഭിക്ഖുനീഹി യാചിതബ്ബാതി യോജനാ. **പക്ഖസ്സാ**തി ആസള്ഹീമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖസ്സ. "തേരസിയ"ന്തിപദേന അവയവിഅവയവഭാവേന യോജേതബ്ബം. **മയ**ന്തി അമ്ഹേ. **യതോ**തി യേന ഉജുനാ മഗ്ഗേനാതി സമ്ബന്ധോ. തേനാഹ "തേന മഗ്ഗേനാ"തി. **അഞ്ഞേന മഗ്ഗേനാ**തി ഉജുമഗ്ഗതോ അഞ്ഞേന ജിമ്ഹമഗ്ഗേന. **അയ**ന്തി അയം ആവാസോ. **തതോ**തി ഭിക്ഖൂനം ആവാസതോ, ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയതോ വാ, ഇദമേവ യുത്തതരം. വക്ഖതി ഹി "അമ്ഹാകം ഉപസ്സയതോ ഗാവുതമത്തേ"തി. **ഖേമട്ഠാനേ**തി അഭയട്ഠാനേ. തഞ്ഹി ഖീയന്തി ഭയാ ഏത്ഥാതി **ഖേമം,** ഖേമഞ്ച തം ഠാനഞ്ചേതി ഖേമട്ഠാനന്തി കത്വാ "ഖേമട്ഠാന"ന്തി വുച്ചതി. **താഹി ഭിക്ഖുനീഹീ**തി അഡ്ഢയോജനമത്തേ ഠാനേ വസന്തീഹി. **താ ഭിക്ഖുനിയോ**തി ഗാവുതമത്തേ ഠാനേ വസന്തിയോ. **അന്തരാ**തി തുമ്ഹാകം, അമ്ഹാകഞ്ച നിവാസനട്ഠാനസ്സ, നിവാസനട്ഠാനതോ വാ അന്തരേ വേമജ്ഝേ. ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം നിസ്സക്കവചനം. ഠിതേ മഗ്ഗേതി സമ്ബന്ധോ "സന്തികാ"തിപദം "ആഗത"ഇതിപദേ അപാദാനം. **തത്ഥാ**തി അഞ്ഞാസം ഭിക്ഖുനീനം ഉപസ്സയേ. ഇതി യാചിതബ്ബാതി യോജനാ. **തതോ**തി ഭിക്ഖൂനം യാചിതബ്ബതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ.

ചാതുദ്ദസേതി ആസള്ഹീമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖസ്സ ചതുദ്ദസന്നം ദിവസാനം പൂരണേ ദിവസേ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വിഹാരേ. "ഓവാദ"ന്തിപദം "അനു"ഇതിപദേ കമ്മം. **അനുജീവന്തിയോ**തി അനുഗന്ത്വാ ജീവനം വുത്തിം കരോന്തിയോ. വുത്താ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **ദുതിയദിവസേ**തി ആസള്ഹീപുണ്ണമിയം. **അഥാ**തി പക്കമനാനന്തരം. **ഏത്ഥാ**തി ഭിക്ഖൂനം പക്കന്തത്താ അപസ്സനേ. "ആഭോഗം കത്വാ"തിഇമിനാ ആഭോഗം അകത്വാ വസിതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി. സഭിക്ഖുകാവാസം ഗന്തബ്ബമേവാതി അധിപ്പായോ. **സാ**തി വസ്സച്ഛേദാപത്തി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **കേനചി കാരണേനാ**തി ഭിക്ഖാചാരസ്സ അസമ്പദാദിനാ കേനചി നിമിത്തേന. **ഹീ**തി സച്ചം. ഭിക്ഖൂനം പക്കന്താദികാരണാ അഭിക്ഖുകാവാസേ വസന്തിയാ കിം അഭിക്ഖുകാവാസേവ പവാരേതബ്ബന്തി ആഹ "പവാരേന്തിയാ പനാ"തിആദി.

അന്വദ്ധമാസന്തി ഏത്ഥ അനുസദ്ദോ വിച്ഛത്ഥവാചകോ കമ്മപ്പവചനീയോ, തേന പയോഗത്താ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ "അദ്ധമാസേ അദ്ധമാസേ"തി. **പച്ചാസീസിതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ പതിപുബ്ബോ ച ആപുബ്ബോ ച സിധാതു ഇച്ഛത്ഥേതി ആഹ "ഇച്ഛിതബ്ബാ"തി. സിധാതുയാ ദ്വേഭാവോ ഹോതി. ആപുബ്ബോ സിസി ഇച്ഛായന്തിപി ധാതുപാഠേസു വുത്തം. **തത്ഥാ**തി "ഉപോസഥപുച്ഛക"ന്തിവചനേ. **പക്ഖസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി പക്ഖസ്സ. മഹാപച്ചരിയം പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ഓവാദസ്സ യാചനം **ഓവാദോ** ഉത്തരപദലോപേന, സോയേവ അത്ഥോ പയോജനം **ഓവാദത്ഥോ,** തദത്ഥായ. **പാടിപദദിവസതോ**തി ദുതിയദിവസതോ. സോ ഹി ചന്ദോ വുദ്ധിഞ്ച ഹാനിഞ്ച പടിമുഖം പജ്ജതി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ **പാടിപദോ**തി വുച്ചതി. **ഇതീ**തി ഏവം വുത്തനയേന. ഭഗവാ പഞ്ഞപേതീതി യോജനാ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ധമ്മസ്സവനകമ്മതോ അഞ്ഞസ്സ. **നിരന്തര**ന്തി അഭിക്ഖണം, "പഞ്ഞപേതീ"തിപദേ ഭാവനപുംസകം. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **ഏവഞ്ച സതീ**തി ഏവം ബഹൂപകാരേ സതി ച. **യ**ന്തി യം ധമ്മം. **സാത്ഥിക**ന്തി സപയോജനം. **യഥാനുസിട്ഠ**ന്തി അനുസിട്ഠിയാ അനുരൂപം. സബ്ബായേവ ഭിക്ഖുനിയോപീതി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം.

ഓവാദം ഗച്ഛതീതി ഓവാദം യാചിതും ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമം ഗച്ഛതി. **ന ഓവാദോ ഗന്തബ്ബോ**തി ഓവാദം യാചിതും ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമോ ന ഗന്തബ്ബോ. **ഓവാദോ**തി ച ഉപയോഗത്ഥേ പച്ചത്തവചനന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഇതരഥാ ഹി സദ്ദപയോഗോ വിരുജ്ഝേയ്യ. **ഓവാദം ഗന്തു**ന്തി ഓവാദം യാചനത്ഥായ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമം ഗന്തും.

"ദ്വേ തിസ്സോ ഭിക്ഖുനിയോ"തിപദം "യാചിത്വാ"തിപദേ ദുതിയാകമ്മം. "പേസേതബ്ബാ"തിപദേ പഠമാകമ്മം. **ഓവാദൂപസങ്കമന**ന്തി ഓവാദസ്സ ഗഹണത്ഥായ ഉപസങ്കമനം. **ആരാമ**ന്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമം. **തതോ**തി ഗമനതോ പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി ഓവാദപടിഗ്ഗാഹകേന ഭിക്ഖുനാ. **ത**ന്തി സമ്മതം ഭിക്ഖും.

ഉസ്സഹതീതി സക്കോതി. **പാസാദികേനാ**തി പസാദം ആവഹേന പസാദജനകേന കായവചീമനോകമ്മേനാതി അത്ഥോ. **സമ്പാദേതൂ**തി തിവിധം സിക്ഖം സമ്പാദേതു. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന "പാസാദികേന സമ്പാദേതൂ"തി വചനമത്തേന. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **ഏത**ന്തി "താഹീ"തിവചനം.

ഏത്ഥ ച ഭിക്ഖൂനം സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലവസേന വചനവാരോ തിവിധോ ഹോതി, തം തിവിധം വചനവാരം ഭിക്ഖുനീനം സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലവസേന തീഹി വചനവാരേഹി ഗുണിതം കത്വാ നവ വചനവാരാ ഹോന്തി, തം ആകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തത്രായം വചനക്കമോ"തി. **തത്രാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം. വചനാകാരോ പാകടോവ.

ഏകാ ഭിക്ഖുനീ വാ ബഹൂഹി ഭിക്ഖുനീഉപസ്സയേഹി ഓവാദത്ഥായ പേസിതേ വചനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ച അയ്യാ"തിആദി.

തേനാപീതി ഓവാദപടിഗ്ഗാഹകേനാപി "ഓവാദ"ന്തിപദം "പടിഗ്ഗാഹകേനാ"തി പദേ കമ്മം. പുന "ഓവാദ"ന്തിപദം "അപടിഗ്ഗഹേതു"ന്തിപദേ കമ്മം. ബലതി അസ്സാസപസ്സാസമത്തേന ജീവതി, ന പഞ്ഞാജീവിതേനാതി **ബാലോ**. ഗിലായതി രുജതീതി **ഗിലാനോ**. ഗമിസ്സതി ഗന്തും ഭബ്ബോതി **ഗമികോ**. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - ഗന്തും ഭബ്ബോ യോ ഭിക്ഖു ഗമിസ്സതി ഗമനം കരിസ്സതി, ഇതി തസ്മാ സോ ഭിക്ഖു ഗമികോ നാമ. അഥ വാ യോ ഭിക്ഖു ഗന്തും ഭബ്ബത്താ ഗമിസ്സതി ഗമനം കരിസ്സതി, ഇതി തസ്മാ സോ ഭിക്ഖു ഗമികോ നാമാതി. "ഭബ്ബോ"തി ച ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനം.

തത്ഥാതി ബാലാദീസു തീസു പുഗ്ഗലേസു. **ദുതിയപക്ഖദിവസേ**തി പാടിപദതോ ദുതിയപക്ഖദിവസേ. **ഉപോസഥഗ്ഗേ**തി ഉപോസഥഗേഹേ. തഞ്ഹി ഉപോസഥം ഗണ്ഹന്തി, ഉപോസഥോ വാ ഗയ്ഹതി അസ്മിന്തി **"ഉപോസഥഗ്ഗ"**ന്തി വുച്ചതി. തസ്മിം ഉപോസഥഗ്ഗേ. "അനാരോചേതു"ന്തി വചനസ്സ ഞാപകം ദസ്സേത്വാ "അപച്ചാഹരിതു"ന്തി വചനസ്സ തമേവ ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപരമ്പി വുത്ത"ന്തിആദി.

തത്ഥാതി ഓവാദപടിഗ്ഗാഹകേസു ഭിക്ഖൂസു. **നോ ചസ്സാ**തി നോ ചേ അസ്സ. **സഭം വാ**തി സമജ്ജം വാ. സാ ഹി സഹ ഭാസന്തി ഏത്ഥ, സന്തേഹി വാ ഭാതി

ദിബ്ബതീതി **“സഭാ”**തി വുച്ചതി, തം സഭം വാ ഉപസങ്കമിസ്സാമീതി യോജനാ. **തത്രാ**തി തസ്മിം സഭാദികേ. ഏവം “തത്ഥാ”തിപദേപി.

ചതുദ്ദസന്നം പൂരണോ **ചാതുദ്ദസോ,** തസ്മിം പവാരേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഭിക്ഖുസങ്ഘേ**തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സന്തികേ, സമീപത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **അജ്ജതനാ**തി ഏത്ഥ അസ്മിം അഹനി അജ്ജ, ഇമസദ്ദതോ അഹനീതി അത്ഥേ ജ്ജപച്ചയോ, ഇമസദ്ദസ്സ ച അകാരോ, അജ്ജ ഏവ അജ്ജതനാ, സ്വത്ഥോ ഹി തനപച്ചയോ. അപരസ്മിം അഹനി **അപരജ്ജ,** അപരസദ്ദതോ അഹനീതി അത്ഥേ ജ്ജപച്ചയോ സത്തമ്യന്തോയേവ. **ഏത്ഥാ**തി പവാരണേ, “അനുജാനാമീ”തിആദിവചനേ വാ. **ഹീ**തി സച്ചം.

കോലാഹലന്തി കോതൂഹലം. **പഠമം ഭിക്ഖുനീ യാചിതബ്ബാ**തി സങ്ഘേന പഠമം ഭിക്ഖുനീ യാചിതബ്ബാ.

തായ ഭിക്ഖുനിയാ വചനീയോ അസ്സാതി യോജനാ. **പസ്സന്തോ പടികരിസ്സതീ**തി വജ്ജാവജ്ജം പസ്സന്തോ ഹുത്വാ പടികരിസ്സതി.

ഉഭിന്നന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം. **യഥാഠാനേയേവാ**തി യം യം ഠാനം യഥാഠാനം, തസ്മിം യഥാഠാനേയേവ. **കേനചി പരിയായേനാ**തി കേനചി കാരണേന. അവപുബ്ബോ വരസദ്ദോ പിഹിതത്ഥോതി ആഹ “പിഹിതോ”തി. **വചനംയേവാ**തി ഓവാദവചനംയേവ. **പഥോ**തി ജേട്ഠകട്ഠാനേ ഠാനസ്സ കാരണത്താ പഥോ. **ദോസം പനാ**തി അഭിക്കമനാദീസു ആദീനവം പന. **അഞ്ജേന്തീ**തി മക്ഖേന്തി. ഭിക്ഖൂഹി പന ഓവദിതും അനുസാസിതും വട്ടതീതി യോജനാ.

അഞ്ഞന്തി ഓവാദതോ അഞ്ഞം. **ഏസോ**തി ഗരുധമ്മോ.

൧൪൭. “അധമ്മകമ്മേ”തി ഏത്ഥ കതമം കമ്മം നാമാതി ആഹ “അധമ്മകമ്മേതിആദീസൂ”തിആദി. **തത്ഥാ**തി അധമ്മകമ്മധമ്മകമ്മേസു.

൧൪൮. ഉദ്ദേസം ദേന്തോ ഭണതി, അനാപത്തീതി യോജനാ. **ഓസാരേതീ**തി കഥേതി. **ചതുപരിസതീ**തി ചതുപരിസസ്മിം. **തത്രാപീ**തി തേന ഭിക്ഖുനീനം സുണനകാരണേനാതി. പഠമം.

൨. അത്ഥങ്ഗതസിക്ഖാപദം

൧൫൩. ദുതിയേ **പരിയായ**സദ്ദോ വാരത്ഥോതി ആഹ “വാരേനാ”തി. വാരോതി ച അനുക്കമോയേവാതി ആഹ “പടിപാടിയാതി അത്ഥോ”തി. അധികം ചിത്തം ഇമസ്സാതി **അധിചേതോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അധിചിത്തവതോ”തിആദി. അധിചിത്തം നാമ ഇധ അരഹത്തഫലചിത്തമേവ, ന വിപസ്സനാപാദകഭൂതം അട്ഠസമാപത്തിചിത്തന്തി ആഹ “അരഹത്തഫലചിത്തേനാ”തി. “അധിചിത്തസിക്ഖാ”തിആദീസു (പാരാ॰ ൪൫; ദീ॰ നി॰ ൩.൩൦൫; മ॰ നി॰ ൧.൪൯൭; അ॰ നി॰ ൩.൧൦൨; മഹാനി॰ ൧൦) ഹി വിപസ്സനാപാദകഭൂതം അട്ഠസമാപത്തിചിത്തം “അധിചിത്ത”ന്തി വുച്ചതി. **ന പമജ്ജതോ**തി ന പമജ്ജന്തസ്സ. **സാതച്ചകിരിയായാ**തി സതതകരണേന. ഉഭോ ലോകേ മുനതി ജാനാതീതി **മുനീ**തി ച, മോനം വുച്ചതി ഞാണം മുനനട്ഠേന

ജാനനത്ഥേന, തമസ്സത്ഥീതി **മുനീ**തി ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "മുനിനോതീ"തിആദി. തത്ഥ "യോ മുനതി...പേ॰... മുനനേന വാ"തിഇമിനാ പഠമത്ഥം ദസ്സേതി, "മോനം വുച്ചതി...പേ॰... വുച്ചതീ"തിഇമിനാ ദുതിയത്ഥം ദസ്സേതി. മുന ഗതിയന്തി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൫ പകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ "യോ മുനതീ"തി ഏത്ഥ ഭൂവാദിഗണികോ മുനധാതുയേവ, ന കീയാദിഗണികോ മുധാതൂതി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ മുന ഞാണേതി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൭ കിയാദിഗണിക) വുത്തത്താ "മുനാതീ"തി കീയാദിഗണികോവ. ധാത്വന്തനകാരലോപോതി ദട്ഠബ്ബം. "മോനം വുച്ചതി ഞാണ"ന്തി ചേത്ഥ ഞാണം നാമ അരഹത്തഞാണമേവ. മോനസ്സ പഥോ **മോനപഥോ**തി വുത്തേ സത്തതിംസ ബോധിപക്ഖിയധമ്മാവ അധിപ്പേതാതി ആഹ "സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മേസൂ"തി. അഥ വാ അധിസീലസിക്ഖാദയോ അധിപ്പേതാതി ആഹ "തീസു വാ സിക്ഖാസൂ"തി. **പുബ്ബഭാഗപടിപദ**ന്തി അരഹത്തഞാണസ്സ പുബ്ബഭാഗേ പവത്തം സീലസമഥവിപസ്സനാസങ്ഖാതം പടിപദം. **പുബ്ബഭാഗേ**തി അരഹത്തഞാണസ്സ പുബ്ബഭാഗേ. **ഏത്ഥാ**തി "അധിചേതസോ...പേ॰... സിക്ഖതോ"തി വചനേ. "താദിനോ"തിപദം "മുനിനോ"തിപദേന യോജേതബ്ബന്തി ആഹ "താദിസസ്സ ഖീണാസവമുനിനോ"തി. **ഏത്ഥാ**തി "സോകാ ന ഭവന്തി താദിനോ"തി വചനേ. രാഗാദയോ ഉപസമേതീതി **ഉപസന്തോ**തി ദസ്സേതും വുത്തം "രാഗാദീന"ന്തി. സതി അസ്സത്ഥീതി **സതിമാ**തി കത്വാ മന്തുസദ്ദോ നിച്ചയോഗത്ഥോതി ആഹ "സതിയാ അവിരഹിതസ്സാ"തി.

ന കസീയതി ന വിലേഖീയതീതി **അകാസോ,** സോയേവ **ആകാസോ**. അന്തരേന ഛിദ്ദേന ഇക്ഖിതബ്ബോതി **അന്തലിക്ഖോ**. ആകാസോ ഹി ചതുബ്ബിധോ അജടാകാസോ, കസിണുഗ്ഘാടിമാകാസോ, പരിച്ഛിന്നാകാസോ, രൂപപരിച്ഛേദാകാസോതി. തത്ഥ അജടാകാസോവ ഇധാധിപ്പേതോ "അന്തലിക്ഖേ"തി വിസേസിതത്താ. തേനാഹ "ന കസിണുഗ്ഘാടിമേ, ന പന രൂപപരിച്ഛേദേ"തി. പരിച്ഛിന്നാകാസോപി രൂപപരിച്ഛേദാകാസേന സങ്ഗഹിതോ. "മ"ന്തി പദം "അവമഞ്ഞന്തീ"തി പദേ കമ്മം. **ഏത്തകമേവാ**തി ഏതപ്പമാണം "അധിചേതസോ"തിആദിസങ്ഖാതം വചനമേവ, ന അഞ്ഞം ബുദ്ധവചനന്തി അത്ഥോ. **അയ**ന്തി ചൂളപന്ഥകോ ഥേരോ. **ഹന്ദാ**തി വസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ. മമ ആനുഭാവം ദസ്സേമി, തുമ്ഹേ പസ്സഥ ഗണ്ഹഥാതി അധിപ്പായോ. **വുട്ഠായാ**തി തതോ ചതുത്ഥജ്ഝാനതോ വുട്ഠഹിത്വാ. **അന്തരാപി ധായതീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദസ്സ അട്ഠാനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അന്തരധായതിപീ"തി. ഏസേവ നയോ "സേയ്യമ്പി കപ്പേതീ"തി ഏത്ഥപി. **ഥേരോ**തി ചൂളപന്ഥകോ ഥേരോ. ഇദം പദം അന്തരന്തരാ യുത്തട്ഠാനേസു സമ്ബന്ധിത്വാ "തഞ്ചേവ ഭണതീ"തിഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ഭാതുഥേരസ്സാ**തി ജേട്ഠകഭാതുഭൂതസ്സ മഹാപന്ഥകഥേരസ്സ.

പദ്മന്തി ഗാഥായം തയോ പാദാ ഇന്ദവജിരാ, ചതുത്ഥപാദോ ഉപേന്ദവജിരോ. തസ്മാ പദ്മന്തി ഏത്ഥ മകാരേ പരേ ദുകാരുകാരസ്സ ലോപം കത്വാ പരക്ഖരം നേത്വാ "പദ്മ"ന്തി ദ്വിഭാവേന ലിഖിതബ്ബം. **അവീതഗന്ധ**ന്തി ഏത്ഥ **വീ**തി ദീഘുച്ചാരണമേവ യുത്തം. പങ്കേ ദവതി ഗച്ഛതീതി **പദുമം**. കോകം ദുഗ്ഗന്ധസ്സ ആദാനം നുദതി അപനേതീതി **കോകനുദം**. സുന്ദരോ ഗന്ധോ ഇമസ്സാതി **സുഗന്ധം**. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - യഥാ കോകനുദസങ്ഖാതം സുഗന്ധം പാതോ പഗേവ ബാലാതപേന ഫുല്ലം വികസിതം അവീതഗന്ധം

ഹുത്വാ വിരോചമാനം പദുമം സിയാ, തഥാ അങ്ഗീരസം അങ്ഗിതോ സരീരതോ നിച്ഛരണപഭസ്സരരസം ഹുത്വാ വിരോചമാനഭൂതം അന്തലിക്ഖേ തപന്തം ആദിച്ചം ഇവ തേധാതുകേ തപന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം പസ്സാതി.

പഗുണന്തി വാചുഗ്ഗതം. **തതോ**തി അസക്കുണേയ്യതോ. **ന**ന്തി ചൂളപന്ഥകം. **ഥേരോ**തി മഹാപന്ഥകോ ഥേരോ നിക്കഡ്ഢാപേസീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി ചൂളപന്ഥകോ. **അഥാ**തി തസ്മിം കാലേ. ഭഗവാ ആഹാതി യോജനാ. **ബുദ്ധചക്ഖുനാ**തി ആസയാനുസയഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണസങ്ഖാതേന സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാനം ചക്ഖുനാ. **ത**ന്തി ചൂളപന്ഥകം. **തസ്സാ**തി ചൂളപന്ഥകസ്സ. **അഥാ**തി തസ്മിം ആരോചനകാലേ. **അസ്സാ**തി ചൂളപന്ഥകസ്സ, ദത്വാതി സമ്ബന്ധോ. രജം മലം ഹരതി അപനേതീതി **രജോഹരണം,** പിലോതികഖണ്ഡം. **സോ**തി ചൂളപന്ഥകോ. **തസ്സാ**തി പിലോതികഖണ്ഡസ്സ, ''അന്ത''ന്തിപദേ അവയവിസമ്ബന്ധോ. **പരിസുദ്ധമ്പീ**തി പിസദ്ദോ അപരിസുദ്ധേ പിലോതികഖണ്ഡേ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **സംവേഗ**ന്തി സന്താസം ഭയന്തി അത്ഥോ. **അഥാ**തി തസ്മിം ആരമ്ഭകാലേ. **അസ്സാ**തി ചൂളപന്ഥകസ്സ. ''ത''ന്തിപദം ''മമായനഭാവ''ന്തിപദേന സമ്ബന്ധം കത്വാ യോജനാ കാതബ്ബാതി. ദുതിയം.

൩. ഭിക്ഖുനുപസ്സയസിക്ഖാപദം

൧൬൨. തതിയേ ''ഓവദതി പാചിത്തിയസ്സാ''തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി വിസേസതോ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ ''അട്ഠഹി ഗരുധമ്മേഹി ഓവദന്തസ്സേവ പാചിത്തിയ''ന്തി. **ഇതോ**തി ഇമസ്മാ സിക്ഖാപദമ്ഹാ. **യത്ഥ യത്ഥാ**തി യസ്മിം യസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **സബ്ബത്ഥ** തത്ഥ തത്ഥാതി യോജനാതി. തതിയം.

പകിണ്ണകകഥാ

ഏത്ഥാതി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. ഇദം പകിണ്ണകം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തീണി പാചിത്തിയാനീ**തി ഭിക്ഖുനോ അസമ്മതത്താ ഏകം പാചിത്തിയം, സൂരിയസ്സ അത്ഥങ്ഗതത്താ ഏകം, ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഉപസങ്കമിതത്താ ഏകന്തി തീണി പാചിത്തിയാനി. **കഥ**ന്തി കേന കാരണേന ഹോതീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനുപസ്സയം. **തസ്സേവാ**തി സമ്മതസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ. **അഞ്ഞേന ധമ്മേനാ**തി ഗരുധമ്മേഹി അഞ്ഞേന ധമ്മേന. **ദിവാ പനാ**തി സൂരിയുഗ്ഗമനതോ തസ്സ അനത്ഥങ്ഗതേയേവാതി.

൪. ആമിസസിക്ഖാപദം

൧൬൪. ചതുത്ഥേ ബഹും മാനം കതം യേഹീതി **ബഹുകതാ**. ബഹുകതാ ഹുത്വാ ന ഓവദന്തീതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ന ബഹുകതാ''തിആദി. **ധമ്മേ**തി സീലാദിധമ്മേ. **അധിപ്പായോ**തി ''ന ബഹുകതാ''തിപദസ്സ, ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം വാ അധിപ്പായോതി യോജനാ. ''കത്തുകാമോതി ആദീന''ന്തിപദം ''അത്ഥോ''തിപദേ വാചകസമ്ബന്ധോ.

അസമ്മതോ നാമ ഠപിതോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **സമ്മുതി**ന്തി ഭിക്ഖുനോവാദകസമ്മുതിം. പച്ഛാ സാമണേരഭൂമിയം ഠിതോതി യോജനാതി. ചതുത്ഥം.

൫. ചീവരദാനസിക്ഖാപദം

൬൩൯. പഞ്ചമേ **രഥികായാ**തി രച്ഛായ. സാ ഹി രഥസ്സ ഹിതത്താ രഥികാതി വുച്ചതി. **സന്ദിട്ഠാ**തി സമോധാനവസേന ദസ്സിയിത്ഥാതി സന്ദിട്ഠാ. ദിട്ഠമത്തകാ മിത്താതി ആഹ ''മിത്താ''തി. **സേസ**ന്തി വുത്തവചനതോ സേസം വചനം. **തത്രാ**തി ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേ. **ഹീ**തി വിസേസജോതകം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം ചീവരദാനസിക്ഖാപദേതി. പഞ്ചമം.

൬. ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദം

൬൪൫. ഛട്ഠേ **ഉദായീ**തി ഏത്ഥ മഹാഉദായീ, കാളുദായീ, ലാളുദായീതി തയോ ഉദായീ ഹോന്തി. തേസു തതിയോവാധിപ്പേതോതി ആഹ ''ലാളുദായീ''തി. പഭാവേന ഠാതി പവത്തതീതി **പട്ഠോ**തി കതേ പടിബലോവ ലബ്ഭതി. തേനാഹ ''പടിബലോ''തി. **നിപുണോ**തി കുസലോ. ''പടിഭാനേന കതചിത്ത''ന്തിഇമിനാ **''പടിഭാനചിത്ത''**ന്തി പദസ്സ മജ്ഝേ പദലോപം ദസ്സേതി. **സോ**തി ലാളുദായീ അകാസീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ചീവരസ്സ. ''യഥാസംഹട''ന്തി ഏത്ഥ ഏവസദ്ദോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോതി ആഹ ''യഥാസംഹടമേവാ''തി.

൬൪൬. യം ചീവരം നിവാസിതും വാ പാരുപിതും വാ സക്കാ ഹോതി, തം ചീവരം നാമാതി യോജനാ. **ഏവം ഹീ**തി ഏവമേവ. ''ദുക്കട''ന്തിഇമിനാ ''സയം സിബ്ബതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി ഏത്ഥ അന്തരാപത്തിം ദസ്സേതി. **ആരാ**തി സൂചി. സാ ഹി അരതി നിസ്സങ്ഗവസേന ഗച്ഛതി പവിസതീതി ''ആരാ''തി വുച്ചതി, തസ്സാ പഥോ ഗമനം **ആരാപഥോ,** തസ്മിം, ആരാപഥസ്സ നീഹരണാവസാനത്താ ''നീഹരണേ''തി വുത്തം. **സതക്ഖത്തുമ്പീ**തി അനേകക്ഖത്തുമ്പി. **ആണത്തോ**തി ആണാപീയതീതി ആണത്തോ. ''ആണാപിതോ''തി വത്തബ്ബേ ണാപേസദ്ദസ്സ ലോപം, ഇകാരസ്സ ച അകാരം കത്വാ, ''ആദത്തേ''തി ആഖ്യാതപദേ തേവിഭത്തിയാ വിയ തപച്ചയസ്സ ച ദ്വിഭാവം കത്വാ ഏവം വുത്തം. തേനാഹ ''സകിം ചീവരം സിബ്ബാതി വുത്തോ''തി. **അഥ പനാ**തി തതോ അഞ്ഞഥാ പന. **ആണത്തസ്സാ**തി ആണാപിതസ്സ. സമ്ബഹുലാനിപി പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

യേപി നിസ്സിതകാ സിബ്ബന്തീതി യോജനാ, ആചരിയുപജ്ഝായേസു സിബ്ബന്തേസൂതി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി ആചരിയുപജ്ഝായാനം. **തേസമ്പീ**തി നിസ്സിതകാനമ്പി. ഞാതികാനം ഭിക്ഖുനീനം ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ. ''അന്തേവാസികേഹീ''തിപദം ''സിബ്ബാപേന്തീ''തിപദേ കാരിതകമ്മം. **തത്രാപീ**തി ആചരിയുപജ്ഝായേഹി സിബ്ബാപനേപി. ''അന്തേവാസികേ''തിപദം ''വഞ്ചേത്വാ''തിപദേ സുദ്ധകമ്മം, ''സിബ്ബാപേന്തീ''തിപദേ കാരിതകമ്മം. **ഇതരേസ**ന്തി ആചരിയുപജ്ഝായാനന്തി. ഛട്ഠം.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദം

൬൬൯. സത്തമേ ''താസം ഭിക്ഖുനീനം പച്ഛാ ഗച്ഛന്തീന''ന്തി പദാനി ''പത്തചീവര''ന്തി പാഠസേസേന യോജേതബ്ബാനീതി ആഹ ''പച്ഛാ ഗച്ഛന്തീനം പത്തചീവര''ന്തി. താ ഭിക്ഖുനിയോ പച്ഛാ ഗച്ഛന്തിയോതി വിഭത്തിവിപല്ലാസം കത്വാ ''ദൂസേസു''ന്തിപദേന യോജേതബ്ബാനീതി ആഹ ''താ ഭിക്ഖുനിയോ

ചോരാ ദൂസയിംസൂ''തി. അഥ വാ വിഭത്തിവിപല്ലാസമകത്വാ ''അച്ഛിന്ദിംസൂ''തി പദേ ''പത്തചീവര''ന്തിപദം അജ്ഝാഹരിത്വാ ''ദൂസേസു''ന്തിപദേ ''സീല''ന്തി പാഠം അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബന്തി ദട്ഠബ്ബം.

൬൯൨-൩. സംപുബ്ബോ, വിപുബ്ബോ ച ധാധാതു ത്വാപച്ചയോ ഹോതീതി ആഹ ''സംവിദഹിത്വാ''തി. **കുക്കുടോതി** തമ്ബചൂളോ. സോ ഹി കുകതി ആഹാരത്ഥം പാണകാദയോ ആദദാതീതി കുക്കുടോ. **അയന്തി** ഗാമോ. അധികരണേ ണോതി ആഹ ''സമ്പദന്തി എത്ഥാ''തി. **എത്ഥാതി** ച എതസ്മിം ഗാമേ. ഉത്തരപദസ്സ അധികരണത്ഥത്താ പുബ്ബപദേന ഛട്ഠീസമാസോതി ആഹ ''കുക്കുടാന''ന്തിആദി. എവം ണസദ്ദസ്സ അധികരണത്ഥം, പുബ്ബപദേന ഛട്ഠീസമാസഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ണസദ്ദസ്സ ഭാവത്ഥം, പുബ്ബപദേന ബാഹിരത്ഥസമാസഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം ''അഥ വാ''തി. **തത്ഥാതി** പച്ഛിമപാഠേ. **ഉപ്പതിത്വാതി** ഉഡ്ഡിത്വാ ഉദ്ധം ആകാസം ലങ്ഗിത്വാതി അത്ഥോ. **എത്ഥാതി** പച്ഛിമപാഠേ. **ദ്വിധാതി** പദഗമനപക്ഖഗമനവസേന ദ്വിപകാരേന. ''ഉപചാരോ ന ലബ്ഭതീ''തിഇമിനാ ഗാമന്തരോ ന ഹോതി, എകഗാമോയേവ പന ഹോതി, തസ്മാ ആപത്തിപി എകായേവ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **പച്ചൂസേതി** പഭാതേ. സോ ഹി പടിവിരുദ്ധം തിമിരം ഉസേതി നാസേതീതി പച്ചൂസോതി വുച്ചതി. **വസ്സന്തസ്സാതി** രവന്തസ്സ. ''വചനതോ''തിപദം ''ആപത്തിയേവാ''തിപദേ ഞാപകഹേതു. **രതനമത്തന്തരോതി** കുക്കുപമാണേന ബ്യവധാനോ.

തത്രാതി ''ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ''തി വചനേ. **ഹീതി** വിത്ഥാരോ. **ഉഭോപീതി** ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിയോപി സംവിദഹന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ന വദന്തീതി** അട്ഠകഥാചരിയാ ന കഥയന്തി. ചതുന്നം മഗ്ഗാനം സമാഗമട്ഠാനം **ചതുക്കം,** ദ്വിന്നം, തിണ്ണം, ചതുക്കതോ അതിരേകാനം വാ മഗ്ഗാനം സമ്ബദ്ധട്ഠാനം **സിങ്ഘാടകം. തത്രാപീതി** ഉപചാരോക്കമനേപി. **ഗാമതോതി** അത്തനോ ഗാമതോ. യാവ ന ഓക്കമന്തി, താവാതി യോജനാ. **സന്ധായാതി** ആരബ്ഭ. **അഥാതി** തസ്മിം നിക്ഖമനകാലേ. **ദ്വേപീതി** ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിയോപി ഗച്ഛന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തന്തി** വചനം.

ഹീതി വിസേസോ. ''ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ''തി പുരിമസ്മിം നയേ അതിക്കമേ അനാപത്തി, ഓക്കമനേ ആപത്തീതി അയം വിസേസോ.

൬൯൪. **ഗതപുബ്ബത്ഥാതി** ഗതപുബ്ബാ അത്ഥ ഭവഥാതി അത്ഥോ. എഹി ഗച്ഛാമാതി വാ ആഗച്ഛേയ്യാസീതി വാ വദതീതി യോജനാ. **ചേതിയവന്ദനത്ഥന്തി** ഥൂപസ്സ വന്ദിതും.

൬൯൫. **വിസങ്കേതേനാതി** എത്ഥ കാലവിസങ്കേതോ, ദ്വാരവിസങ്കേതോ, മഗ്ഗവിസങ്കേതോതി തിവിധോ. തത്ഥ കാലവിസങ്കേതേനേവ അനാപത്തിം സന്ധായ ''വിസങ്കേതേന ഗച്ഛന്തി, അനാപത്തീ''തി ആഹ. ദ്വാരവിസങ്കേതേന വാ മഗ്ഗവിസങ്കേതേന വാ ആപത്തിമോക്ഖോ നത്ഥി. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പുരേഭത്ത''ന്തിആദി. **ചക്കസമാരുള്ഹാതി** ഇരിയാപഥചക്കം വാ സകടചക്കം വാ സമ്മാ ആരുള്ഹാ. **ജനപദാതി** ജനകോട്ഠാസാ. **പരിയായന്തീതി** പരി പുനപ്പുനം യന്തി ച ആയന്തി ചാതി. സത്തമം.

൭. നാവാഭിരുഹനസിക്ഖാപദം

൬൭൭. അട്ഠമേ സഹ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഥവനം അഭിത്ഥവനം **സന്ഥവോ,** സങ്ഗമോതി വുത്തം ഹോതി. മിത്തഭാവേന സന്ഥവോ **മിത്തസന്ഥവോ,** ലോകേഹി അസ്സാദേതബ്ബോ ച സോ മിത്തസന്ഥവോ ചേതി **ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവോ,** തസ്സ വസോ പഭൂ, തേന വാ ആയത്തോതി **ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവവസോ,** തേന. **ഉദ്ധം** ഗച്ഛതീതി **ഉദ്ധംഗാമിനീ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉദ്ധ"ന്തിആദി. **ഉദ്ധ**ന്തി ച ഇധ പടിസോതോ. തേനാഹ "നദിയാ പടിസോത"ന്തി. "ഉദ്ധംഗാമിനി"ന്തിമാതികാപദം "ഉജ്ജവനികായാ"തിപദഭാജനിയാ സംസന്ദേന്തോ ആഹ "യസ്മാ പനാ"തിആദി. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **ഉദ്ധം ജവനതോ**തി പടിസോതം ഗമനതോ. **തേനാ**തി തേന ഹേതുനാ. **അസ്സാ**തി "ഉദ്ധംഗാമിനി"ന്തിപദസ്സ. അനുസോതം ഇധ അധോ നാമാതി ആഹ "അനുസോത"ന്തി. **അസ്സപീ**തി **പി**സദ്ദോ പുരിമാപേക്ഖോ. **തത്ഥാ**തി "ഉദ്ധംഗാമിനിം വാ അധോഗാമിനിം വാ"തിവചനേ. **യ**ന്തി നാവം ഹരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **സമ്പടിപാദനത്ഥ**ന്തി സമ്മാ പടിമുഖം പാദനത്ഥം, ഉജുപജ്ജാപനത്ഥന്തി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി നാവായം. "ഠപേത്വാ"തിപദഭാജനിമപേക്ഖിത്വാ "ഉപയോഗത്ഥേ നിസ്സക്കവചന"ന്തി ആഹ. "അഞ്ഞത്രാ"തി മാതികാപദേ അപേക്ഖിതേ നിസ്സക്കത്ഥേ നിസ്സക്കവചനമ്പി യുജ്ജതേവ.

൬൭൮. ഏകം തീരം അഗാമകം അരഞ്ഞം ഹോതീതി യോജനാ. അദ്ധയോജനഗണനായ പാചിത്തിയാനി ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **മജ്ഝേന ഗമനേപീ**തി **പി**സദ്ദോ അഗാമകഅരഞ്ഞതീരപസ്സേന ഗമനേ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **ന കേവലം നദിയാ**തി കേവലം നദിയാ ഏവ അനാപത്തി നാതി യോജനാ, അഞ്ഞേസുപി സമുദ്ദാദീസു അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ. യോപി ഭിക്ഖു ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

൬൮൦. കാലവിസങ്കേതോ, തിത്ഥവിസങ്കേതോ, നാവാവിസങ്കേതോതി തിവിധോ വിസങ്കേതോ. തത്ഥ കാലവിസങ്കേതേന അനാപത്തിം സന്ധായ "വിസങ്കേതേന അഭിരുഹന്തീ"തി വുത്തം. അഞ്ഞേന വിസങ്കേതേന ആപത്തിയേവ, തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇധാപീ"തിആദീതി. അട്ഠമം.

൯. പരിപാചിതസിക്ഖാപദം

൬൮൧. നവമേ **മഹാനാഗേസൂ**തി മഹാഅരഹന്തേസു **തിട്ഠമാനേസു** സന്തേസു, ചേതകേ പേസ്സഭൂതേ നവകേ ഭിക്ഖൂ നിമന്തേതീതി അധിപ്പായോ. **ഇതരഥാ**തി വിഭത്തിവിപല്ലാസതോ വാ പാഠസേസതോ വാ അഞ്ഞേന പകാരേന. അന്തരം മജ്ഝം പത്താ കഥാ **അന്തരകഥാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അവസാന"ന്തിആദി. പകിരീയിത്ഥാതി **പകതാ,** ന പകതാ **വിപ്പകതാ**തി വുത്തേ കരിയമാനകഥാവാതി ആഹ "കരിയമാനാ ഹോതീ"തി. **അദ്ധച്ഛികേനാ**തി ഉപഡ്ഢചക്ഖുനാ. **തേഹീ**തി ഥേരേഹി.

൬൮൪. **ലദ്ധബ്ബ**ന്തി ലദ്ധാരഹം. **അസ്സാ**തി "ഭിക്ഖുനിപരിപാചിത"ന്തിപദസ്സ. സമ്മാ ആരഭിതബ്ബോതി **സമാരമ്ഭോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സമാരദ്ധം വുച്ചതീ"തി. **പടിയാദിതസ്സാ**തി പരിപാചിതസ്സ ഭത്തസ്സ. ഗിഹീനം സമാരമ്ഭോതി **ഗിഹിസമാരമ്ഭോ,** കത്വത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം. **തതോ**തി തതോ ഭത്തതോ. **അഞ്ഞത്രാ**തി വിനാ. തമത്ഥം വിവരന്തോ ആഹ "തം പിണ്ഡപാതം ഠപേത്വാ"തി. പദഭാജനേ പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

“ഞാതകപവാരിതേഹീ”തിപദം “അസമാരദ്ധോ”തിപദേ കത്താ. **അത്ഥതോതി** ഭിക്ഖുനിഅപരിപാചിതഅത്ഥതോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അത്ഥതോ സമാരദ്ധോവ ഹോതി, തസ്മാ.

൧൯൬. പടിയാദിതന്തി പടിയത്തം. പകതിയാ പടിയത്തം **പകതിപടിയത്ത**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “പകതിയാ”തിആദി. മഹാപച്ചരിയം പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി തതോ അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

൧൯൭. ഭിക്ഖുനിപരിപാചിതേപീതി **പി**സദ്ദോ ഭിക്ഖുനിഅപരിപാചിതേ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതീതി. നവമം.

൧൦. രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദം

൧൯൮. ദസമേ **പാളിഅത്ഥോ ചാ**തി എത്ഥ പാളിസദ്ദോ വിനിച്ഛയസദ്ദേ ച യോജേതബ്ബോ “പാളിവിനിച്ഛയോ”തി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. “ഇദം സിക്ഖാപദ”ന്തിപദം “ഏകപരിച്ഛേദ”ന്തിപദേ തുല്യത്ഥകത്താ, “പഞ്ഞത്ത”ന്തിപദേ കമ്മം. **ഉപരീ**തി അചേലകവഗ്ഗേതി. ദസമം.

ഓവാദവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. ഭോജനവഗ്ഗോ

൧. ആവസഥപിണ്ഡസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൨൦൩. ഭോജനവഗ്ഗസ്സ പഠമേ ആവസഥേ പഞ്ഞത്തോ പിണ്ഡോ **ആവസഥപിണ്ഡോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “സമന്താ”തിആദി. **പരിക്ഖിത്ത**ന്തി പരിവുതം ആവസഥന്തി സമ്ബന്ധോ. അദ്ധം പഥം ഗച്ഛന്തീതി **അദ്ധികാ**. ഗിലായന്തി രുജന്തീതി **ഗിലാനാ**. ഗബ്ഭോ കുച്ഛിട്ഠസത്തോ എതാസന്തി **ഗബ്ഭിനിയോ**. മലം പബ്ബാജേന്തീതി **പബ്ബജിതാ,** തേസം യഥാനുരൂപന്തി സമ്ബന്ധോ. പഞ്ഞത്താനി മഞ്ചപീഠാനി എത്ഥാതി **പഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠോ,** തം. അനേകഗബ്ഭപരിച്ഛേദം അനേകപമുഖപരിച്ഛേദം ആവസഥം കത്വാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ആവസഥേ. **തേസം തേസ**ന്തി അദ്ധികാദീനം. ഹിയ്യോസദ്ദസ്സ അതീതാനന്തരാഹസ്സ ച അനാഗതാനന്തരാഹസ്സ ച വാചകത്താ ഇധ അനാഗതാനന്തരാഹവാചകോതി ആഹ “സ്വേപീ”തി. കുഹിം ഗതാ ഇതി വുത്തേതി യോജനാ. **“കുക്കുച്ചായന്തോ”**തിപദസ്സ നാമധാതും ദസ്സേന്തോ ആഹ “കുക്കുച്ചം കരോന്തോ”തി.

൨൦൬. “അദ്ധയോജനം വാ യോജനം വാ”തിഇമിനാ “പക്കമിതു”ന്തിപദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതി. “ഗന്തു”ന്തിഇമിനാ കമുസദ്ദസ്സ പദവിക്ഖേപത്ഥം ദസ്സേതി. “അനോദിസ്സാ”തിപദസ്സ ത്വാപച്ചയന്തഭാവം ദസ്സേതും “അനുദ്ദിസിത്വാ”തി വുത്തം. പാസം ഡേതീതി **പാസണ്ഡോ,** സത്താനം ചിത്തേസു ദിട്ഠിപാസം ഖിപതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ തണ്ഹാപാസം, ദിട്ഠിപാസഞ്ച ഡേതി ഉഡ്ഡേതീതി **പാസണ്ഡോ,** തം പാസണ്ഡം. **യാവതത്ഥോ പഞ്ഞത്തോ ഹോതീ**തി യാവതാ അത്ഥോ ഹോതി, താവതാ പഞ്ഞത്തോ ഹോതീതി യോജനാ. “യാവദത്ഥോ”തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. ദകാരോ പദസന്ധികരോ. **സകിം**

ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ഏകദിവസം സകിം ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തേനാഹ "ഏകദിവസം ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി.

ഏത്ഥാതി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. ഏകകുലേന വാ പഞ്ഞത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി ഏകതോ ഹുത്വാ പഞ്ഞത്തത്താതി അധിപ്പായോ. നാനാകുലേഹി പഞ്ഞത്തം പിണ്ഡന്തി യോജനാ. ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി നാനാകുലാനി ഏകതോ അഹുത്വാ വിസും വിസും പഞ്ഞത്തത്താതി അധിപ്പായോ. യോപി പിണ്ഡോ ഛരിജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ**തി അസദ്ധിയാദിപാപചിത്തത്താ ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ.

൨൦൬. **അനുവസിത്വാ**തി പുനപ്പുനം വസിത്വാ. അന്തരാമഗ്ഗേ ഗച്ഛന്തത്താ "ഗച്ഛന്തോ ഭുഞ്ജതീ"തി ഇദം താവ യുത്തം ഹോതു, ഗതട്ഠാനേ പന ഗമിതത്താ കഥം? പച്ചുപ്പന്നസമീപോപി അതീതോ തേന സങ്ഗഹിതത്താ യുത്തം. "കുതോ നു ത്വം ഭിക്ഖു ആഗച്ഛസീ"തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൧൩൯) വിയ. തംസമീപോപി ഹി താദിസോ. നാനാട്ഠാനേസു നാനാകുലാനം സന്തകേ പകതിയാ അനാപത്തിഭാവതോ നാനാട്ഠാനേസു ഏകകുലസ്സേവ സന്തകം സന്ധായ വുത്തം "അനാപത്തീ"തി. ആരദ്ധസ്സ വിച്ഛേദത്താ "പുന ഏകദിവസം ഭുഞ്ജിതും ലഭതീ"തി വുത്തം. "ഓദിസ്സാ"തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ഭിക്ഖൂയേവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "ഭിക്ഖൂനംയേവാ"തി. പഠമം.

൨. ഗണഭോജനസിക്ഖാപദം

൨൦൯. ദുതിയേ പഹീനലാഭസക്കാരസ്സ ഹേതും ദസ്സേന്തോ ആഹ "സോ കിരാ"തിആദി. **സോതി** ദേവദത്തോ. "അഹോസീ"തി ച "പാകടോ ജാതോ"തി ച യോജേതബ്ബോ. **അജാതസത്തുനാ**തി അജാതസ്സേയേവ പിതുരാജസ്സ സത്തുഭാവതോ അജാതസത്തുനാ, "മാരാപേത്വാ"തിപദേ കാരിതകമ്മം. **രാജാന**ന്തി ബിമ്ബിസാരരാജം, "മാരാപേത്വാ"തിപദേ ധാതുകമ്മം. **അഭിമാരേ**തി അഭിനിലീയിത്വാ ഭഗവതോ മാരണത്ഥായ പേസിതേ ധനുധരേ. **ഗൂള്ഹപടിച്ഛന്നോ**തി ഗുഹിതോ ഹുത്വാ പടിച്ഛന്നോ. **പരികഥായാ**തി പരിഗുഹനായ കഥായ. "രാജാനമ്പീ"തിപദം "മാരാപേസീ"തിപദേ ധാതുകമ്മം. **പവിജ്ഝീ**തി പവട്ടേസി. **തതോ**തി തതോ വുത്തതോ പരം ഉട്ഠഹിംസൂതി സമ്ബന്ധോ. നഗരേ നിവസന്തീതി **നാഗരാ. രാജാ**തി അജാതസത്തുരാജാ. **സാസനകണ്ടക**ന്തിസാസനസ്സ കണ്ടകസദിസത്താ സാസനകണ്ടകം. **തതോ**തി നീഹരതോ. **ഉപട്ഠാനമ്പീ**തി ഉപട്ഠാനമ്പി, ഉപട്ഠാനത്ഥായപി വാ. **അഞ്ഞേപീ**തി രാജതോ അഞ്ഞേപി. **അസ്സാ**തി ദേവദത്തസ്സ. **കിഞ്ചി** ഖാദനീയഭോജനീയം "ദാതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ യോജേതബ്ബം. **കിഞ്ചി** വാ അഭിവാദനാദി "കാതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. കുലേസു വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജനസ്സ ഹേതും ദസ്സേന്തോ ആഹ "മാ മേ"തിആദി. പോസേന്തോ ഹുത്വാ ഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൧൧. ഭത്തം അനധിവാസേന്താനം കസ്മാ ചീവരം പരിത്തം ഉപ്പജ്ജതീതി ആഹ "ഭത്തം അഗണ്ഹന്താന"ന്തിആദി.

൨൧൨. ചീവരകാരകേ ഭിക്ഖൂ ഭത്തേന കസ്മാ നിമന്തേന്തീതി ആഹ "ഗാമേ"തിആദി.

൨൭൫. **നാനാവേരജ്ജകേ**തി എത്ഥ രഞ്ഞോ ഇദം **രജ്ജം,** വിസദിസം രജ്ജം **വിരജ്ജം,** നാനപ്പകാരം വിരജ്ജം **നാനാവിരജ്ജം**. നാനാവിരജ്ജേഹി ആഗതാ **നാനാവേരജ്ജകാ**. മജ്ഝേ വുഡ്ഢി ഹോതീതി ആഹ "നാനാവിധേഹി അഞ്ഞരജ്ജേഹി ആഗതേ"തി. **അഞ്ഞരജ്ജേഹീ**തി രാജഗഹതോ അഞ്ഞേഹി രജ്ജേഹി. രഞ്ജിതബ്ബന്തി **രഞ്ജ**ന്തി വുത്തേ നിഗ്ഗഹിതസ്സ അനാസനം സന്ധായ വുത്തം "നാനാവേരഞ്ജകേഇതിപി പാഠോ"തി.

൨൭൬. **ഗണഭോജനേ**തി ഗണസ്സ ഭോജനം ഗണഭോജനം, ഗണഭോജനസ്സ ഭോജനം ഗണഭോജനം, തസ്മിം ഗണഭോജനേ പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. "രത്തൂപരതോ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦; മ॰ നി॰ ൧.൨൯൩) വിയ ഏകസ്സ ഭോജനസദ്ദസ്സ ലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. നനു ഉപോസഥേ വിയ ദ്വേ തയോ ഗണോ നാമാതി ആഹ "ഇധ ഗണോ നാമ ചത്താരോ"തിആദി. തേന ദ്വേ തയോ ഗണോ നാമ ന ഹോന്തി, ചത്താരോ പന ആദിം കത്വാ തദുത്തരി ഗണോ നാമാതി ദസ്സേതി. **തം പനേത**ന്തി എത്ഥ ഏതസദ്ദോ വചനാലങ്കാരോ ദ്വീസു സബ്ബനാമേസു പുബ്ബസ്സേവ യേഭുയ്യേന പധാനത്താ. **പസവതീ**തി വഡ്ഢതി, ജായതീതി അത്ഥോ. **വേവചനേന വാ**തി "ഭത്തേന നിമന്തേമി, ഭോജനേന നിമന്തേമീ"തി പരിയായേന വാ. **ഭാസന്തരേന വാ**തി മൂലഭാസാതോ അഞ്ഞായ ഭാസായ വാ. ഏകതോ നിമന്തിതാ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **പമാണ**ന്തി കാരണം. "ചത്താരോ"തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസം കത്വാ "വിഹാരേ"തിപദേന യോജേതബ്ബം. **ഠിതേസുയേവാ**തി പദം നിദ്ധാരണസമുദായോ. ഏകോ നിമന്തിതോതി സമ്ബന്ധോ.

ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ വിഞ്ഞാപേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധോ. **പാടേക്ക**ന്തി പതിഏകസ്സ ഭാവോ പാടേക്കം, വിസുന്തി അത്ഥോ. ഏകതോ വാ നാനാതോ വാ വിഞ്ഞാപേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഛവിസങ്ഖാതതോ ബാഹിരചമ്മതോ അബ്ഭന്തരചമ്മസ്സ ഥൂലത്താ "മഹാചമ്മസ്സാ"തി വുത്തം. ഫാലം ഏതേസം പാദാനം സഞ്ജാതന്തി **ഫാലിതാ,** ഉപ്പാദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. പഹടമത്തേ സതീതി യോജനാ. ലേസേന കപ്പന്തി പവത്തം ചിത്തം **ലേസകപ്പിയം**.

സുത്തഞ്ചാതി സൂചിപാസപവേസനസുത്തഞ്ച. നനു വിസും ചീവരദാനസമയോ വിയ ചീവരകാരസമയോപി അത്ഥി, കസ്മാ "യദാ തദാ"തി വുത്തന്തി ആഹ "വിസും ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. വിസും ചീവരദാനസമയോ വിയ ചീവരകാരസമയോ നാമ യസ്മാ നത്ഥി, തസ്മാ "യദാ തദാ"തി മയാ വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. തസ്മാ യോ ഭിക്ഖു കരോതി, തേന ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി യോജനാ. **സൂചിവേഠനകോ**തി സിബ്ബനത്ഥായ ദ്വേ പിലോതികഖണ്ഡേ സമ്ബന്ധിത്വാ സൂചിയാ വിജ്ഝനകോ. **വിചാരേതീ**തി പഞ്ചഖണ്ഡസത്തഖണ്ഡാദിവസേന സംവിദഹതി. **ഛിന്ദതീ**തി സത്ഥകേന വാ ഹത്ഥേന വാ ഛിന്ദതി. **മോഘസുത്ത**ന്തി മുയ്ഹനം മോഘോ, അത്ഥതോ ഗഹേതബ്ബഛഡ്ഡേതബ്ബട്ഠാനേ മുയ്ഹനചിത്തം, തസ്സ ഛിന്ദനം സുത്തന്തി മോഘസുത്തം. **ആഗന്തുകപട്ട**ന്തി ദുപട്ടചീവരേ മൂലപട്ടസ്സ ഉപരി ഠപിതപട്ടം. **പച്ചാഗത**ന്തി പട്ടചീവരാദീസു ലബ്ഭതി. **ബന്ധതീ**തി മൂലപട്ടേന ആഗന്തുകപട്ടം. ബന്ധതി. **അനുവാത**ന്തി ചീവരം അനുപരിയായിത്വാ വീയതി ബന്ധീയതീതി അനുവാതം, തം ഛിന്ദതി. **ഘട്ടേതീ**തി ദ്വേ അനുവാതന്തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ബജ്ഝതി. **ആരോപേതീ**തി ചീവരസ്സ ഉപരി ആരോപേതി. **തത്ഥാ**തി

ചീവരേ. **സുത്തം കരോതീ**തി സൂചിപാസപവേസനസുത്തം വട്ടേതി. **വലേതീ**തി വട്ടിത്വാ സുത്തവേഠനദണ്ഡകേ ആവട്ടേതി. **പിപ്ഫലിക**ന്തി സത്ഥകം. തഞ്ഹി പിയമ്പി ഫാലേതീതി പിപ്ഫലി, സായേവ പിപ്ഫലികന്തി കത്വാ പിപ്ഫലികന്തി വുച്ചതി, തം **നിസേതി** നിസാനം കരോതീതി അത്ഥോ. യോ പന കഥേതി, ഏതം ഠപേത്വാതി യോജനാ.

അദ്ധാനമഗ്ഗസ്സ ദ്വിഗാവുതത്താ "അഡ്ഢയോജനബ്ഭന്തരേ ഗാവുതേ"തി വുത്തം. അഭിരൂള്ഹേന ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം കാലേ. "സന്നിപതന്തീ"തി ബഹുകത്തുവസേന വുത്തം. അകുസലം പരിവജ്ജേതീതി **പരിബ്ബാജകോ** , പബ്ബജ്ജവേസം വാ പരിഗ്ഗഹേത്വാ വജതി ഗച്ഛതി പവത്തതീതി **പരിബ്ബാജകോ**. വിനാ ഭാവപച്ചയേന ഭാവത്ഥസ്സ ഞാതബ്ബതോ പരിബ്ബാജകഭാവോ പരിബ്ബാജകോ, തം സമാപന്നോതി പരിബ്ബാജകസമാപന്നോ. അഥ വാ പരിബ്ബാജകേസു സമാപന്നോ പരിയാപന്നോതി **പരിബ്ബാജകസമാപന്നോ**. "ഏതേസ"ന്തിപദം "യേന കേനചീ"തിപദേ നിദ്ധാരണസമുദായോ.

ഛ. യേപി ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി "ദ്വേ തയോ ഏകതോ"തിവചനേ. അനിമന്തിതോ ചതുത്ഥോ യസ്സ ചതുക്കസ്സാതി **അനിമന്തിതചതുത്ഥം,** അനിമന്തിതേന വാ ചതുത്ഥം അനിമന്തിതചതുത്ഥം. ഏസേവ നയോ അഞ്ഞേസുപി ചതുത്ഥേസു. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **നിമന്തേതീ**തി അകപ്പിയനിമന്തനേന നിമന്തേതി. **തേസൂ**തി ചതൂസു ഭിക്ഖൂസു. **സോ**തി ഉപാസകോ. **അഞ്ഞ**ന്തി നാഗതഭിക്ഖുതോ അഞ്ഞം, നിമന്തിതഭിക്ഖുതോ വാ. **തങ്ഖണപ്പത്ത**ന്തി തസ്മിം പുച്ഛനകഥനക്ഖണേ പത്തം. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഠാനേ, ഗേഹേ വാ. **തേഹീ**തി കരണഭൂതേഹി ഭിക്ഖൂഹി.

സോതി പിണ്ഡപാതികോ. **അനാഗച്ഛന്തമ്പീ**തി സയം ന ആഗച്ഛന്തമ്പി. **ലച്ഛഥാ**തി ലഭിസ്സഥ.

സോപീതി സാമണേരോപി, ന പിണ്ഡപാതികോയേവാതി അത്ഥോ.

തത്ഥാതി ഗിലാനചതുത്ഥേ, തേസു ചതൂസു വാ. ഗിലാനോ ഇതരേസം പന ഗണപൂരകോ ഹോതീതി യോജനാ.

ഗണപൂരകത്താതി സമയലദ്ധസ്സ ഗണപൂരകത്താ. **ചതുക്കാനീ**തി ചീവരദാനചതുത്ഥം ചീവരകാരചതുത്ഥം അദ്ധാനഗമനചതുത്ഥം നാവാഭിരുഹനചതുത്ഥം മഹാസമയചതുത്ഥം, സമണഭത്തചതുത്ഥന്തി ഛ ചതുക്കാനി. പുരിമേഹി മിസ്സേത്വാ ഏകാദസ ചതുക്കാനി വേദിതബ്ബാനി. ഏകോ പണ്ഡിതോ ഭിക്ഖു നിസിന്നോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസൂ**തി തീസു ഭിക്ഖൂസു, ഗതേസു ഗച്ഛതീതി യോജനാ. ഭുത്വാ ആഗന്ത്വാ ഠിതേസുപി അനാപത്തിയേവ. കസ്മാ സബ്ബേസം അനാപത്തി, നനു ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീതി ആഹ "പഞ്ചന്നം ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഭോജനാനംയേവാ**തി ന യാഗുഖജ്ജകഫലാഫലാദീനം. **താനി ചാ**തി യേഹി ഭോജനേഹി വിസങ്കേതം നത്ഥി, താനി ച ഭോജനാനി. **തേഹീ**തി ചതൂഹി ഭിക്ഖൂഹി . **താനീ**തി യാഗുആദീനി. **ഇതീ**തി തസ്മാ അനാപത്തിന്തി യോജനാ.

കോചി പേസിതോ അപണ്ഡിതമനുസ്സോ വദതീതി യോജനാ. കത്തുകാമേന പേസിതോതി സമ്ബന്ധോ. **ഭത്തം ഗണ്ഹഥാതി വാ**തി വാസദ്ദോ "ഓദനം ഗണ്ഹഥ, ഭോജനം ഗണ്ഹഥ, അന്നം ഗണ്ഹഥ, കുരം ഗണ്ഹഥാ"തി വചനാനിപി സങ്ഗണ്ഹാതി. നിമന്തനം സാദിയന്തീതി **നേമന്തനികാ**. പിണ്ഡപാതേ ധുതങ്ഗേ നിയുത്താതി **പിണ്ഡപാതികാ**. പുനദിവസേ ഭന്തേതി വുത്തേതി യോജനാ. **ഹരിത്വാ**തി അപനേത്വാ. **തതോ**തി തതോ വദനതോ പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **വിക്ഖേപന്തി** വിവിധം ഖേപം. **തേതി** അസുകാ ച അസുകാ ച ഗാമികാ. ഭന്തേതി വുത്തേതി യോജനാ. **സോപീ**തി അപണ്ഡിതമനുസ്സോപി, ന ഗാമികായേവാതി അത്ഥോ. കസ്മാ ന ലഭാമി ഭന്തേതി വുത്തേതി യോജനാ. ഏവം "കഥം നിമന്തേസും ഭന്തേ"തി ഏത്ഥാപി. **തതോ**തി തസ്മാ കാരണാ. **ഏസാ**തി ഏസോ ഗാമോ. **തന്തി** ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം, തസ്മിം ഗാമേ ചരഥാതി ഹി അത്ഥോ. **കിം ഏതേനാ**തി ഏതേന പുച്ഛനേന കിം പയോജനം. **ഏത്ഥാ**തി പുച്ഛനേ. മാ പമജ്ജിത്ഥാതി വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **ദുതിയദിവസേ**തി നിമന്തനദിവസതോ ദുതിയദിവസേ. **ധുരഗാമേ**തി പധാനഗാമേ, അന്തികഗാമേ വാ. ഭാവോ നാമ കിരിയത്താ ഏകോയേവ ഹോതി, തസ്മാ കത്താരം വാ കമ്മം വാ സമ്ബന്ധം വാ അപേക്ഖിത്വാ ബഹുവചനേന ന ഭവിതബ്ബം, തേന വുത്തം "ന ദുബ്ബചേഹി ഭവിതബ്ബ"ന്തി. **തേസൂ**തി ഗാമികേസു ഭോജേന്തേസൂതി സമ്ബന്ധോ. **അസനസാലായ**ന്തി ഭോജനസാലായം. സാ ഹി അസതി ഭുഞ്ജതി ഏത്ഥാതി അസനാ, സലന്തി പവിസന്തി അസ്സന്തി സാലാ, അസനാ ച സാ സാലാചേതി അസനസാലാതി അത്ഥേന "അസനസാലാ"തി വുച്ചതി.

അഥ പനാതി തതോ അഞ്ഞഥാ പന. അപാദാനത്ഥോ ഹി അഥസദ്ദോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ അന്തരവീഥിആദീസൂതി അത്ഥോ. **പടികച്ചേവാ**തി പഠമം കത്വാ ഏവ. ഭിക്ഖൂസു ഗാമതോ അനിക്ഖന്തേസു പഗേവാതി വുത്തം ഹോതി. **ന വട്ടതീ**തി "ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി പഹിണത്വാ ന വട്ടതി. യേ പന മനുസ്സാ ഭോജേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **നിവത്തഥാതി വുത്തപദേ**തി "നിവത്തഥാ"തി വുത്തേ കിരിയാപദേ. **യസ്സ കസ്സചി ഹോതീ**തി യസ്സ കസ്സചി അത്ഥായ ഹോതീതി യോജനാ. **നിവത്തിതും വട്ടതീ**തി "ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി അവുത്തത്താ നിവത്തിതും വട്ടതി. **സമ്ബന്ധം കത്വാ**തി "നിവത്തഥ ഭന്തേ"തി ഭന്തേസദ്ദേന അബ്യവഹിതം കത്വാ. **നിസീദഥ ഭന്തേ, ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ**തി ഭന്തേസദ്ദേന ബ്യവഹിതം കത്വാ വുത്തേ "നിസീദഥാ"തിപദേ നിസീദിതും വട്ടതി. അഥ ഭന്തേസദ്ദേന ബ്യവഹിതം അകത്വാ "നിസീദഥ, ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി സമ്ബന്ധം കത്വാ വുത്തേ നിസീദിതും വട്ടതി. ഇച്ചേതം നയം അതിദിസതി "ഏസേവ നയോ"തിഇമിനാതി. ദുതിയം.

൩. പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദം

൨൨൬. തതിയേ "ന ഖോ...പേ०... കരോന്തീ"തിപാഠസ്സ അത്ഥസമ്ബന്ധം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേന നിയാമേനാ"തിആദി. തത്ഥ "യേന നിയാമേനാ"തിഇമിനാ "യഥയിമേ മനുസ്സാ"തി ഏത്ഥ യഥാസദ്ദസ്സ യംസദ്ദത്ഥഭാവം ദസ്സേതി. **തേനാ**തി തേന നിയാമേന. ഇമിനാ യഥാസദ്ദസ്സ നിയമനിദ്ദിട്ഠഭാവം ദസ്സേതി. "ഞായതീ"തിഇമിനാ കിരിയാപാഠസേസം ദസ്സേതി. "സാസനം വാ ദാനം വാ"തിപദേഹി ഇദംസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **ബുദ്ധപ്പമുഖേ സങ്ഘേ**തി സമ്പദാനത്ഥേ ചേതാനി ഭുമ്മവചനാനി, ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ

ദാനം വാതി അത്ഥോ. “പരിത്ത”ന്തിഇമിനാ ഓരകസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. “ലാമക”ന്തിഇമിനാ പരിത്തസദ്ദസ്സ പരിവാരത്ഥം നിവത്തേതി. കിരോ ഏവ പതിഭാവേ നിയുത്തോ **കിരപതികോ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “കിരപതികോതി ഏത്ഥാ”തി ആദി. **സോ**തി കിരപതികോ. കമ്മം കാരേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപചാരവസേനാ**തി വോഹാരവസേന, ഉപലക്ഖണവസേന, പധാനവസേന വാതി അത്ഥോ. ന കേവലം ബദരായേവ, അഞ്ഞേപി പന ബഹൂ ഖാദനീയഭോജനീയാ പടിയത്താതി അധിപ്പായോ. ബദരേന മിസ്സോ **ബദരമിസ്സോ,** ബദരസാളവോതി ആഹ “ബദരസാളവേനാ”തി. ബദരചുണ്ണേന മിസ്സോ മധുസക്ഖരാദി **“ബദരസാളവോ”**തി വുച്ചതി.

൨൨൨. ഉദ്ധം സൂരോ ഉഗ്ഗതോ അസ്മിം കാലേതി **ഉസ്സൂരോ**തി വുത്തേ അതിദിവാകാലോതി ആഹ “അതിദിവാ”തി.

൨൨൩. അയം ഭത്തവികപ്പനാ നാമ വട്ടതീതി യോജനാ. **പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസൂ**തി നിദ്ധാരണസമുദായോ, ഇത്ഥന്നാമസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. യദി പന സമ്മുഖാപി വികപ്പിതും വട്ടതി, തദാ അത്തനാ സഹ ഠിതസ്സ ഭഗവതോ കസ്മാ ന വികപ്പേതീതി ആഹ “സാ ചായ”ന്തിആദി. സാ അയം വികപ്പനാ സങ്ഗഹിതാതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാ ഭഗവതോ വികപ്പേതും ന വട്ടതീതി ആഹ “ഭഗവതി ഹീ”തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. സങ്ഘേന കതന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൨൬. “ദ്വേ തയോ നിമന്തനേ”തിപദാനി ലിങ്ഗവിപല്ലാസാനീതി ആഹ “ദ്വേ തീണി നിമന്തനാനീ”തി. നിമന്തിതബ്ബോ ഏതേഹീതി **നിമന്തനാനി** ഭോജനാനി ഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. ദ്വേ തീണി കുലാനി ആകിരന്തീതി യോജനാ. **സൂപബ്യഞ്ജന**ന്തി സൂപോ ച ബ്യഞ്ജനഞ്ച സൂപബ്യഞ്ജനം. **അനാപത്തി** ഏകതോ മിസ്സിതത്താതി അധിപ്പായോ. **മൂലനിമന്തന**ന്തി പഠമനിമന്തനം ഭോജനം. **അന്തോ**തി ഹേട്ഠാ. **ഏകമ്പി കബള**ന്തി ഏകമ്പി ആലോപം. **യഥാ തഥാ വാ**തി യേന വാ തേന വാ ആകാരേന. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഭോജനേ. **രസം വാ**തി ഖീരതോ അഞ്ഞം രസം വാ. യേന ഖീരരസേന അജ്ഝോത്ഥതം ഭത്തം ഏകരസം ഹോതി, തം ഖീരം വാ തം രസം വാ ആകിരന്തീതി യോജനാ. യംസദ്ദോ ഹി ഉത്തരവാക്യേ ഠിതോ പുബ്ബവാക്യേ തംസദ്ദം അവഗമയതി. ഖീരേന സംസട്ഠം ഭത്തം **ഖീരഭത്തം**. ഏവം രസഭത്തം. **അഞ്ഞേപീ**തി ഖീരഭത്തരസഭത്തദായകതോ അഞ്ഞേപി. **അനാപത്തി** ഭത്തേന അമിസ്സിതത്താതി അധിപ്പായോ. “ഭുഞ്ജന്തേനാ”തിപദം “ഭുഞ്ജിതു”ന്തിപദേ ഭാവകത്താ. **സപ്പിപായാസേപീ**തി സപ്പിനാ ച പായാസേന ച കതേ ഭത്തേപി.

തസ്സാതി മഹാഉപാസകസ്സ. ആപത്തീതി ച വട്ടതീതി ച ദ്വിന്നം അട്ഠകഥാവാദാനം യുത്തഭാവം മഹാപച്ചരിവാദേന ദസ്സേതും വുത്തം “മഹാപച്ചരിയ”ന്തിആദി. ദ്വേ അട്ഠകഥാവാദാ ഹി സന്ധായഭാസിതമത്തമേവ വിസേസോ, അത്ഥതോ പന ഏകാ. മഹാപച്ചരിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകോവാ**തി കുമ്ഭിയാ ഏകോവ. **പരമ്പരഭോജന**ന്തി പരസ്സ പരസ്സ ഭോജനം . **നിമന്തിതമ്ഹാ**തി അഹം നിമന്തിതോ അമ്ഹി നനൂതി അത്ഥോ. **ആപുച്ഛിതാപീ**തി മഹാഉപാസകം ആപുച്ഛിതാപി.

സോതി അനുമോദകോ ഭിക്ഖു. **ത**ന്തി ഭിക്ഖും. **അഞ്ഞോ**തി അഞ്ഞതരോ. **കി**ന്തി കസ്മാ. **നിമന്തിതത്താ**തി നിമന്തിതഭാവതോ.

സകലേന ഗാമേന നിമന്തിതോപി ഏകതോ ഹുത്വാവ നിമന്തിതസ്സ കപ്പതി, ന വിസും വിസുന്തി ആഹ "ഏകതോ ഹുത്വാ"തി. **പൂഗേപീ**തി സമാദപേത്വാ പുഞ്ഞം കരോന്താനം സമൂഹേപി. "നിമന്തിയമാനോ"തിപദസ്സ നിമന്തനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭത്തം ഗണ്ഹാ"തി. **യദഗ്ഗേനാ**തി യം അഗ്ഗേന യേന കോട്ഠാസേനാതി അത്ഥോ. ദ്വീസു ഥേരവാദേസു മഹാസുമത്ഥേരവാദോവ യുത്തോതി സോ പച്ഛാ വുത്തോതി. തതിയം.

൪. കാണമാതാസിക്ഖാപദം

൨൩൦. ചതുത്ഥേ "നകുലമാതാതി"ആദീസു (അം॰ നി॰ ൧.൨൬൬; അം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൬൬) നകുലസ്സ ഭഗവതോ മാതാ **നകുലമാതാ**തി ച നകുലഞ്ച ഭഗവതോ തം മാതാ ചാതി നകുലമാതാതി ച അത്ഥോ സമ്ഭവതി, "ഉത്തരമാതാതി"ആദീസു ഉത്തരായ മാതാ **ഉത്തരമാതാ**തി അത്ഥോയേവ സമ്ഭവതി. തേസു "ഉത്തരമാതാ"തിപദസ്സേവ "കാണമാതാ"തിപദസ്സ കാണായ മാതാ **കാണമാതാ**തി അത്ഥോയേവ സമ്ഭവതീതി ആഹ "കാണായ മാതാ"തി. തസ്സാ ധീതുയാ "കാണാ"തിനാമേന വിസ്സുതഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സാ കിരാ"തിആദി. **സാ**തി ദാരികാ വിസ്സുതാ അഹോസീതി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി മഹാഉപാസികായ. **യേ യേ**തി പുരിസാ. "രാഗേന കാണാ ഹോന്തീ"തിഇമിനാ കണന്തി നിമിലന്തി രാഗേന പുരിസാ ഏതായാതി **കാണാ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **തസ്സാ**തി കാണായ. **ആഗത**ന്തി ഏത്ഥ ഭാവത്ഥേ തോതി ആഹ "ആഗമന"ന്തി. **അധിപ്പായോ**തി "കിസ്മിം വിയാ"തിപദസ്സ, കാണമാതായ വാ അധിപ്പായോ . **രിത്താ**തി തുച്ഛാ, സുഞ്ഞാതി അത്ഥോ. "അസ്മിം ഗമനേ"തിഇമിനാ ബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേതി. "അരിയസാവികാ"തിആദിനാ അരിയാനം ഭിക്ഖൂഹി അപടിവിഭത്തഭോഗം ദസ്സേതി. ന കേവലം കിഞ്ചി പരിക്ഖയം അഗമാസി, അഥ ഖോ സബ്ബന്തി ആഹ "സബ്ബം പരിക്ഖയം അഗമാസീ"തി. **കാണാപീ**തി പിസദ്ദോ ന കേവലം മാതായേവ മഗ്ഗഫലഭാഗിനീ അഹോസി, അഥ ഖോ കാണാപി സോതാപന്നാ അഹോസീതി ദസ്സേതി. **സോപി പുരിസോ**തി കാണായ പതിഭൂതോ സോപി പുരിസോ. **പകതിട്ഠാനേയേവാ**തി ജേട്ഠകപജാപതിട്ഠാനേയേവ.

൨൩൧. **ഇമസ്മിം പന വത്ഥുസ്മി**ന്തി ഇമസ്മിം പൂവവത്ഥുസ്മിം. **ഏത**ന്തി പാഥേയ്യവത്ഥും. **അരിയസാവകത്താ**തി അരിയഭൂതസ്സ സാവകസ്സ ഭാവതോ, അരിയസ്സ വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സാവകഭാവതോ.

൨൩൨. പഹേണകപണ്ണാകാരസദ്ദാനം അഞ്ഞമഞ്ഞവേവചനത്താ വുത്തം "പഹേണകത്ഥായാതി പണ്ണാകാരത്ഥായാ"തി. **ഇധാ**തി "പൂവേഹി വാ"തിപദേ, സിക്ഖാപദേ വാ. **ബദ്ധസത്തൂ**തി മധുസക്ഖരാദീഹി മിസ്സേത്വാ ബദ്ധസത്തു. **ഥൂപീകത**ന്തി ഥൂപീകതം കത്വാ.

"ദ്വത്തിപത്തപൂരേ"തിപദസ്സ വിസേസനുത്തരഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "പൂരേ പത്തേ"തി. ദ്വേ വാ തയോ വാ പത്താതി **ദ്വത്തിപത്താ,** വാസദ്ദത്ഥേ സങ്ഖ്യോഭയബാഹിരത്ഥസമാസോ, തിസദ്ദപരത്താ ദ്വിസ്സ ച അകാരോ ഹോതി, ദ്വത്തിപത്താ ച തേ പൂരാ ചാതി **ദ്വത്തിപത്തപൂരാ,** തേ ദ്വത്തിപത്തപൂരേ ഗഹേത്വാതി യോജനാ. "ആചിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി വുത്തവചനസ്സ ആചിക്ഖനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്ര മയാ"തിആദി. **തേനാപീ**തി ദുതിയേനാപി. പഠമഭിക്ഖു ഏകം ഗഹേത്വാ ദുതിയഭിക്ഖുസ്സ ആരോചനഞ്ച ദുതിയഭിക്ഖു ഏകം

ഗഹേത്വാ തതിയഭിക്ഖുസ്സ ആരോചനഞ്ച അതിദിസന്തോ ആഹ "യേനാ"തിആദി. തത്ഥ **യേനാ**തി പഠമഭിക്ഖുനാ. പടിക്കമന്തി ഭുഞ്ജിത്വാ എത്ഥാതി **പടിക്കമന**ന്തി വുത്തേ അസനസാലാവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "അസനസാല"ന്തി. **യത്ഥാ**തി യസ്സം അസനസാലായം. മുഖോലോകനം ന വട്ടതീതി ആഹ "അത്തനോ"തിആദി. **അഞ്ഞത്ഥാ**തി പടിക്കമനതോ അഞ്ഞത്ഥ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ.

"സംവിഭജിതബ്ബ"ന്തി വുത്തവചനസ്സ സംവിഭജനാകാരം ദസ്സേതും വുത്തം "സചേ തയോ"തിആദി. **യഥാമിത്ത**ന്തി യസ്സ യസ്സ മിത്തസ്സ. **അകാമാ**തി ന കാമേന. കാരണത്ഥേ ചേതം നിസ്സക്കവചനം.

൨൩൪. അന്തരാമഗ്ഗേതി മഗ്ഗസ്സ അന്തരോ അന്തരാമഗ്ഗോ, സുഖുച്ചാരണത്ഥം മജ്ഝേ ദീഘോ, തസ്മിം. ബഹുമ്പി ദേന്താനം ഏതേസം ഞാതകപവാരിതാനം ബഹുമ്പി പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാതി യോജനാ. അട്ഠകഥാസു പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. അട്ഠകഥാനം വചനം പാളിയാ ന സമേതീതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഠമപവാരണസിക്ഖാപദം

൨൩൫. പഞ്ചമേ **പവാരിതാ**തി ഏത്ഥ വസ്സംവുത്ഥപവാരണാ, പച്ചയപവാരണാ, പടിക്ഖേപപവാരണാ, യാവദത്ഥപവാരണാ ചാതി ചതുബ്ബിധാസു പവാരണാസു യാവദത്ഥപവാരണാ ച പടിക്ഖേപപവാരണാ ചാതി ദ്വേ പവാരണാ അധിപ്പേതാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബ്രാഹ്മണേനാ"തിആദി. ബ്രാഹ്മണേന പവാരിതാതി സമ്ബന്ധോ. **സയ**ന്തി തതിയന്തനിപാതോ "പവാരിതാ"തിപദേന സമ്ബന്ധോ. ചസദ്ദോ അഞ്ഞത്ഥ യോജേതബ്ബോ യാവദത്ഥപവാരണായ ച പടിക്ഖേപപവാരണായ ചാതി. പടിമുഖം അത്തനോ ഗേഹം വിസന്തി പവിസന്തീതി **പടിവിസ്സകാ**തി വുത്തേ ആസന്നഗേഹവാസികാ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "സാമന്തഘരവാസികേ"തി.

൨൩൭. ഉദ്ധങ്ഗമോ രവോ **ഓരവോ,** സോയേവ സദ്ദോ **ഓരവസദ്ദോ,** കാകാനം ഓരവസദ്ദോ **കകോരവസദ്ദോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കാകാന"ന്തിആദി.

൨൩൮. തവന്തുപച്ചയസ്സ അതീതത്ഥഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "തത്ഥ ചാ"തിആദി. **തത്ഥാ**തി "ഭുത്തവാ"തിപദേ. യസ്മാ യേന ഭിക്ഖുനാ അജ്ഝോഹരിതം ഹോതി, തസ്മാ സോ "ഭുത്താവീ"തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി യോജനാ. **സങ്ഖാദിത്വാ**തി ദന്തേഹി ചുണ്ണം കത്വാ. **തേനാ**തി തേന ഹേതുനാ. **അസ്സാ**തി "ഭുത്താവീ"തിപദസ്സ. പവാരേതി പടിക്ഖിപതീതി **പവാരിതോ** ഭിക്ഖൂതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കതപവാരണോ"തി. **സോപി ചാ**തി സോ പടിക്ഖേപോ ച ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി "പവാരിതോ"തിപദസ്സ. **തത്ഥാ**തി "അസനം പഞ്ഞായതീ"തിആദിവചനേ. യസ്മാ ഭുത്താവീതിപി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തസ്മാ ന പസ്സാമാതി യോജനാ. "അസനം പഞ്ഞായതീ"തി പദഭാജനിയാ "ഭുത്താവീ"തി മാതികാപദസ്സ അസംസന്ദനഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "അസനം പഞ്ഞായതീതി ഇമിനാ"തിആദി. **യഞ്ചാ**തി യഞ്ച ഭോജനം. **ദിരത്താദീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന പഞ്ചാദിവചനം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏത**ന്തി "ഭുത്താവീ"തിപദം.

"അസനം പഞ്ചായതീ"തിആദീസു വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. "പഞ്ചായതീ"തി ഏത്ഥ ഞാധാതുയാ ഖായനത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ദിസ്സതീ"തി. "ഹത്ഥപാസേ"തിപദസ്സ ദ്വാദസഹത്ഥപ്പമാണോ ഹത്ഥപാസോ നാധിപ്പേതോതി ആഹ "അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണേ"തി. വാചായ അഭിഹരണം നാധിപ്പേതം. തേനാഹ "കായേനാ"തി. **അഭിഹരതീ**തി അഭിമുഖം ഹരതി. **തന്തി** ഭോജനം. **ഏതന്തി** പഞ്ചങ്ഗഭാവം, "പഞ്ചഹി...പേ॰... പഞ്ചായതീ"തി വചനം വാ.

തത്രാതി "അസനം പഞ്ചായതീ"തിആദിവചനേ. **അസ്നാതീ**തി കീയാദിഗണത്താ, തസ്സ ച ഏകക്ഖരധാതുത്താ സകാരനകാരാനം സംയോഗോ ദട്ഠബ്ബോ. **തന്തി** ഭോജനം. ഉന്ദതി പസവതി ഭുഞ്ജന്താനം ആയുബലം ജനേതീതി **ഓദനോ**. യവാദയോ പൂതിം കത്വാ കതത്താ കുച്ഛിതേന മസീയതി ആമസീയതീതി **കുമാസോ**. സചതി സമവായോ ഹുത്വാ ഭവതീതി **സത്തു**. ബ്യഞ്ജനത്ഥായ മാരേതബ്ബോതി **മച്ഛോ**. മാനീയതി ഭുഞ്ജന്തേഹീതി **മംസം. തത്ഥാ**തി ഓദനാദീസു പഞ്ചസു ഭോജനേസു. സാരോ അസ്സത്ഥി അഞ്ഞേസം ധഞ്ഞാനന്തി **സാലീ**. വഹതി ഭുഞ്ജന്താനം ജീവിതന്തി **വീഹി**. യവതി അമിസ്സിതോപി മിസ്സിതോ വിയ ഭവതീതി **യവോ**. ഗുധതി പരിവേഠതി മിലക്ഖഭോജനത്താതി **ഗോധുമോ**. സോഭനസീസത്താ കമനീയഭാവം ഗച്ഛതീതി **കങ്ഗു**. മഹന്തസീസത്താ, മധുരരസനാളത്താ ച വരീയതി പത്ഥീയതി ജനേഹീതി **വരകോ**. കോരം രുധിരം ദൂസതി ഭുഞ്ജന്താനന്തി **കുദ്രൂസകോ**. നിബ്ബത്തോ ഓദനോ നാമാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി സത്തസു ധഞ്ഞേസു. **സാലീതീ**തി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദോ നാമപരിയായോ. സാലീ നാമാതി അത്ഥോ. ഏസേവ നയോ "വീഹീതീ"തിആദീസുപി.

ഏത്ഥാതി തിണധഞ്ഞജാതീസു. നീവാരോ സാലിയാ അനുലോമോ, വരകചോരകോ വരകസ്സ അനുലോമോ. **അമ്ബിലപായാസാദീസൂ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന ഖീരഭത്താദയോ സങ്ഗണ്ഹന്തി. **ഓധീ**തി അവധി, മരിയാദോതി അത്ഥോ. സോ ഹി അവഹീയതി ചജീയതി അസ്മാതി ഓധീതി വുച്ചതി.

യോപി പായാസോ വാ യാപി **അമ്ബില**യാഗു വാ ഓധിം ന ദസ്സേതി, സോ പവാരണം ന ജനേതീതി യോജനാ. പയേന ഖീരേന കതത്താ **പായാസോ**. പാതബ്ബസ്സ, അസിതബ്ബസ്സ ചാതി ദ്വിന്നം ബ്യുപ്പത്തിനിമിത്താനം സമ്ഭവതോ വാ **പായാസോ**തി വുച്ചതി. **ഉദ്ധനതോ**തി ചുല്ലിതോ. സാ ഹി ഉപരി ധീയന്തി ഠപിയന്തി ഥാല്യാദയോ ഏത്ഥാതി ഉദ്ധനന്തി വുച്ചതി. **ആവജ്ജിതാ**തി പരിണാമേത്വാ. **ഘനഭാവന്തി** കഥിനഭാവം. ഏത്ഥാപി വാക്യേ "യോ സോ"തി പദാനി യോജേതബ്ബാനി. **പുബ്ബേ**തി അബ്ഭുണ്ഹകാലേ. **നിമന്തനേ**തി നിമന്തനട്ഠാനേ. ഭത്തേ ആകിരിത്വാ ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. യാപനം ഗച്ഛതി ഇമായാതി **യാഗു**. കിഞ്ചാപി തനുകാ ഹോതി, തഥാപീതി യോജനാ. **ഉദകാദീസൂ**തിആദിസദ്ദേന കിഞ്ജികഖീരാദയോ സങ്ഗയ്ഹന്തി. യാഗുസങ്ഗഹമേവ ഗച്ഛതി, കസ്മാ? ഉദകാദീനം പക്കുഥിതത്താതി അധിപ്പായോ. **തസ്മിം വാ**തി സഭത്തേ, പക്കുഥിതഉദകാദികേ വാ. **അഞ്ഞസ്മിം വാ**തി പക്കുഥിതഉദകാദിതോ അഞ്ഞസ്മിം ഉദകാദികേ വാ. **യത്ഥ** യസ്മിം ഉദകാദികേ പക്ഖിപന്തി, തം പവാരണം ജനേതീതി യോജനാ.

സുദ്ധരസകോതി മച്ഛമംസഖണ്ഡന്ഹാരൂഹി അമിസ്സോ സുദ്ധോ മച്ഛാദിരസകോ. **രസകയാഗൂ**തി രസകഭൂതാ ദ്രവഭൂതാ യാഗു. **ഘനയാഗൂ**തി

കഥിനയാഗു. **ഏത്ഥാ**തി ഘനയാഗുയം. **പുപ്ഫിഅത്ഥായാ**തി പുപ്ഫം ഫുല്ലം ഇമസ്സ ഖജ്ജകസ്സാതി പുപ്ഫീ, പുപ്ഫിനോ അത്ഥോ പയോജനം പുപ്ഫിഅത്ഥോ, തദത്ഥായ കതന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേ തണ്ഡുലേ**തി തേ സേദിതതണ്ഡുലേ. അചുണ്ണത്താ നേവ സത്തുസങ്ഖ്യം, അപക്കത്താ ന ഭത്തസങ്ഖ്യം ഗച്ഛന്തി. **തേഹീ**തി സേദിതതണ്ഡുലേഹി. തേ തണ്ഡുലേ പചന്തി, കരോന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

''യവേഹീ''തി ബഹുവചനേന സത്ത ധഞ്ഞാനിപി ഗഹിതാനി. ഏസ നയോ സാലിവീഹിയവേഹീതി ഏത്ഥാപി. **ഥുസേ**തി ധഞ്ഞതചേ. **പലാപേത്വാ**തി പടിക്കമാപേത്വാ . **ത**ന്തി ചുണ്ണം ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഖരപാകഭജ്ജിതാന**ന്തി ഖരോ പാകോ ഖരപാകോ, ഖരപാകേന ഭജ്ജിതാ ഖരപാകഭജ്ജിതാ, തേസം. ന പവാരേന്തി അസത്തുസങ്ഗഹത്താതി അധിപ്പായോ. **കുണ്ഡകമ്പീ**തി കണമ്പി. പവാരേതി സത്തുസങ്ഗഹത്താതി അധിപ്പായോ. **തേഹീ**തി ലാജേഹി. **സുദ്ധഖജ്ജക**ന്തി പിട്ഠേഹി അമിസ്സിതം സുദ്ധം ഫലാഫലാദിഖജ്ജകം. യാഗും പിവന്തസ്സ ദേന്തീതി യോജനാ. **താനീ**തി ദ്വേ മച്ഛമംസഖണ്ഡാനി. ന പവാരേതി ദ്വിന്നം മച്ഛമംസഖണ്ഡാനം അഖാദിതത്താതി അധിപ്പായോ. **തതോ**തി ദ്വേമച്ഛമംസഖണ്ഡതോ നീഹരിത്വാ ഏകന്തി സമ്ബന്ധോ, തേസു വാ. **സോ**തി ഖാദകോ ഭിക്ഖു. **അഞ്ഞ**ന്തി ദ്വീഹി മച്ഛമംസഖണ്ഡേഹി അഞ്ഞം പവാരണപഹോനകം ഭോജനം.

അവത്ഥുതായാതി പവാരണായ അവത്ഥുഭാവതോ. തം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ''യം ഹീ''തി. **ഹി**സദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. **യ**ന്തി മംസം. **ഇദം പനാ**തി ഇദം മംസം പന. പടിക്ഖിത്തമംസം കപ്പിയഭാവതോ അപടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതത്താ പടിക്ഖിത്തമ്പി മംസഭാവം ന ജഹാതി. നനു ഖാദിതമംസം പന അകപ്പിയഭാവതോ പടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതത്താ ഖാദിയമാനമ്പി മംസഭാവം ജഹാതീതി ആഹ ''യം പനാ''തിആദി. കുലദൂസകകമ്മഞ്ച വേജ്ജകമ്മഞ്ച ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനഞ്ച സാദിതരൂപിയഞ്ച **കുല...പേ॰... രൂപിയാനി,** താനി ആദീനി യേസം കുഹനാദീനന്തി **കുല...പേ॰... രൂപിയാദയോ,** തേഹി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വാരേസു.

ഏവന്തിആദി നിഗമനനിദസ്സനം. **ത**ന്തി ഭോജനം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. യേന അജ്ഝോഹടം ഹോതി, സോ പടിക്ഖിപതി പവാരേതീതി യോജനാ. **കത്ഥചീ**തി കിസ്മിഞ്ചി പത്താദികേ. **തസ്മിം ചേ അന്തരേ**തി തസ്മിം ഖണേ ചേ. **അഞ്ഞത്രാ**തി അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ. പത്തേ വിജ്ജമാനഭോജനം അനജ്ഝോഹരിതുകാമോ ഹോതി യഥാ, ഏവന്തി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പദേസു. **തത്ഥാ**തി കുരുന്ദീയം. **ആനിസദസ്സാ**തി ആഗമ്മ നിസീദതി ഏത്ഥേനാതി ആനിസദോ, തസ്സ പച്ഛിമന്തതോതി സമ്ബന്ധോ. **പണ്ഹിഅന്തതോ**തി പസതി ഠിതകാലേ വാ ഗമനകാലേ വാ ഭൂമിം ഫുസതീതി പണ്ഹീ, തസ്സ അന്തതോ. ''ദായകസ്സാ''തിപദം ''പസാരിതഹത്ഥ''ന്തി പദേന ച ''അങ്ഗ''ന്തി പദേന ച അവയവീസമ്ബന്ധോ. **ഹത്ഥപാസോ**തി ഹത്ഥസ്സ പാസോ സമീപോ ഹത്ഥപാസോ, ഹത്ഥോ പസതി ഫുസതി അസ്മിം ഠാനേതി വാ **ഹത്ഥപാസോ,** അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ പദേസോ. **തസ്മി**ന്തി ഹത്ഥപാസേ.

ഉപനാമേതീതി സമീപം നാമേതി. **അനന്തരനിസിന്നോപീ**തി ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ അനന്തരേ ഠാനേ നിസിന്നോപി ഭിക്ഖു വദതീതി യോജനാ.

ഭത്തപച്ഛിന്തി ഭത്തേന പക്ഖിത്തം പച്ഛിം. **ഈസക**ന്തി ഭാവനപുംസകം. ഉദ്ധരിത്വാ വാ അപനാമേത്വാ വാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ദൂരേ**തി നവാസനേ. **ഇതോ**തി പത്തതോ. ഗതോ ദൂതോതി സമ്ബന്ധോ.

പരിവേസനായാതി പരിവേസനത്ഥായ, ഭത്തഗ്ഗേ വാ. **തത്രാ**തി അസ്മിം പരിവേസനേ. **ത**ന്തി ഭത്തപച്ഛിം. **ഫുട്ഠമത്താവാ**തി ഫുസിയമത്താവ. കടച്ഛുനാ ഉദ്ധടഭത്തേ പന പവാരണാ ഹോതീതി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തസ്സാ**തി പരിവേസകസ്സ. **അഭിഹടേ പടിക്ഖിത്തത്താ**തി അഭിഹടസ്സ ഭത്തസ്സ പടിക്ഖിത്തഭാവതോ.

''കായേന വാചായ വാ പടിക്ഖിപന്തസ്സ പവാരണാ ഹോതീ''തി സങ്ഖേപേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ ''തത്ഥാ''തിആദി. **തത്ഥാ**തി തേസു കായവാചാപടിക്ഖേപേസു. **മച്ഛികബീജനി**ന്തി മക്ഖികാനം ഉത്താസനിം ബീജനിം. ഖകാരസ്സ ഹി ഛകാരം കത്വാ ''മച്ഛികാ''തി വുച്ചതി ''സച്ഛികത്വാ''തിആദീസു വിയ (അം˚ നി˚ ന.ഫംന). എത്ഥ ഹി ''സക്ഖികത്വാ''തി വത്തബ്ബേ ഖകാരസ്സ ഛകാരോ ഹോതി.

എകോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **അപനേത്വാ**തി പത്തതോ അപനേത്വാ. **എത്ഥാ**തി വചനേ. **കഥ**ന്തി കേനാകാരേന ഹോതീതി യോജനാ. **വദന്തസ്സ നാമാ**തി എത്ഥ നാമസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ ''അത്ഥീ''തിപദേന യോജേതബ്ബോ. **അത്ഥി നാമാ**തി അത്ഥോ. **ഇതോപീ**തി പത്തതോപി. **തത്രാപീ**തി തസ്മിം വചനേപി.

സമംസകന്തി മംസേന സഹ പവത്തം. **രസ**ന്തി ദ്രവം. **ത**ന്തി വചനം. പടിക്ഖിപതോ ഹോതി. കസ്മാ? മച്ഛോ ച രസോ ച മച്ഛേന മിസ്സോ രസോ ചാതി അത്ഥസ്സ സമ്ഭവതോ. **ഇദ**ന്തി വത്ഥും. **മംസം വിസും കത്വാ**തി ''മംസസ്സ രസം മംസരസ''ന്തി മംസപദത്ഥസ്സ പധാനഭാവം അകത്വാ, രസപദത്ഥസ്സേവ പധാനഭാവം കത്വാതി അത്ഥോ.

ആപുച്ഛന്തന്തി ''മംസരസം ഗണ്ഹഥാ''തി ആപുച്ഛന്തം. **ത**ന്തി മംസം. **കരമ്ബകോ**തി മിസ്സകാധിവചനമേതം. യഞ്ഹി അഞ്ഞേന അഞ്ഞേന മിസ്സേത്വാ കരോന്തി, സോ ''കരമ്ബകോ''തി വുച്ചതി. അയം പനേത്ഥ വചനത്ഥോ - കരോതി സമൂഹം അവയവിന്തി **കരോ,** കരീയതി വാ സമൂഹേന അവയവിനാതി **കരോ,** അവയവോ, തം വകതി ആദദാതീതി **കരമ്ബകോ,** സമൂഹോ. ''കദമ്ബകോ''തിപി പാഠോ, സോപി യുത്തോയേവ അനുമതത്താ പണ്ഡിതേഹി. അഭിധാനേപി എവമേവ അത്ഥി. അത്ഥോ പന അഞ്ഞഥാ ചിന്തേതബ്ബോ. ഇമസ്മിം വാ അത്ഥേ രകാരസ്സ ദകാരോ കാതബ്ബോ. മംസേന മിസ്സോ, ലക്ഖിതോ വാ കരമ്ബകോ **മംസകരമ്ബകോ. ന പവാരേതീ**തി യേസം കേസഞ്ചി മിസ്സകത്താ ന പവാരേതി. **പവാരേതീ**തി മംസേന മിസ്സിതത്താ പവാരേതി.

യോ പന പടിക്ഖിപതി, സോ പവാരിതോവ ഹോതീതി യോജനാ. **നിമന്തനേ**തി നിമന്തനട്ഠാനേ. **ഹീ**തി സച്ചം. **തത്ഥാ**തി കുരുന്ദിയം. **യേനാ**തി യേന ഭത്തേന. **എത്ഥാ**തി ''യാഗും ഗണ്ഹഥാ''തിആദിവചനേ. **അധിപ്പായോ**തി അട്ഠകഥാചരിയാനം അധിപ്പായോ. **എത്ഥാ**തി ''യാഗുമിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ''തിആദിവചനേ. **ദുദ്ദസ**ന്തി ദുക്കരം ദസ്സനം. **ഇദഞ്ചാ**തി ''മിസ്സകം ഗണ്ഹഥാ''തിവചനഞ്ച. **ന സമാനേതബ്ബ**ന്തി സമം ന ആനേതബ്ബം, സമാനം വാ ന

കാതബ്ബം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഇദം പനാ**തി മിസ്സകം പന. **ഏത്ഥാ**തി മിസ്സകേ. **വിസും കത്വാ**തി രസഖീരസപ്പിനി ആവേണിം കത്വാ. **ത**ന്തി രസാദിം.

കദ്ദീയതി മദ്ദീയതീതി **കദ്ദമോ**. ഉന്ദതി പസവതി വഡ്ഢതീതി **ഉദകം**. ഉന്ദതി വാ ക്ലേദനം കരോതീതി **ഉദകം,** നിലീനേ സത്തേ ഗുപതി രക്ഖതീതി **ഗുമ്ബോ,** ഗുഹതി സംവരതീതി വാ **ഗുമ്ബോ. അനുപരിയായന്തേനാ**തി അനുക്കമേന പരിവത്തിത്വാ ആയന്തേന. **ത**ന്തി നാവം വാ സേതും വാ. **മജ്ഝന്ഹിക**ന്തി അഹസ്സ മജ്ഝം മജ്ഝന്ഹം, അഹസദ്ദസ്സ ന്ഹാദേസോ, മജ്ഝന്ഹം ഏവ മജ്ഝന്ഹികം. പോത്ഥകേസു പന മജ്ഝന്തികന്തി പാഠോ അത്ഥി, സോ അപാഠോയേവ. യോ ഠിതോ പവാരേതി, തേന ഠിതേനേവ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി യോജനാ. **ആനിസദ**ന്തി പീഠേ ഫുട്ഠആനിസദമംസം. **അചാലേത്വാ**തി അചാവേത്വാ. അയമേവ വാ പാഠോ. ഉപരി ച പസ്സേസു ച അമോചേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. അദിന്നാദാനേ വിയ ഠാനാചാവനം ന വേദിതബ്ബം. **സംസരിതു**ന്തി സംസബ്ബിതും. **ന**ന്തി ഭിക്ഖും.

അതിരേകം രിചതി ഗച്ഛതീതി **അതിരിത്തം,** ന അതിരിത്തം **അനതിരിത്ത**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന അതിരിത്ത"ന്തി. "അധിക"ന്തിഇമിനാ അതിരിത്തസദ്ദസ്സ അതിസുഞ്ഞത്ഥം നിവത്തേതി. അധി ഹുത്വാ ഏതി പവത്തതീതി **അധികം. തം പനാ**തി അനതിരിത്തം പന ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി "അകപ്പിയകത"ന്തിആദിവചനേ. വിത്ഥാരോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി അതിരിത്തം കാതബ്ബേസു വത്ഥൂസു. യം ഫലം വാ യം കന്ദമൂലാദി വാ അകതന്തി യോജനാ. **അകപ്പിയഭോജനം വാ**തി കുലദൂസകകമ്മാദീഹി നിബ്ബത്തം അകപ്പിയഭോജനം വാ അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **യോ**തി വിനയധരോ ഭിക്ഖു. തേന കതന്തി യോജനാ. "ഭുത്താവിനാ പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന കത"ന്തിവചനതോ ഭുത്താവിനാ അപവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന കത്തബ്ബന്തി സിദ്ധം. തസ്മാ പാതോ അദ്ധാനം ഗച്ഛന്തേസു ദ്വീസു ഏകോ പവാരിതോ, തസ്സ ഇതരോ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധം ഭിക്ഖം അത്തനാ അഭുത്വാപി "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി കാതും ലഭതി ഏവ. **യ**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം. "തദുഭയമ്പീ"തിഇമിനാ അതിരിത്തഞ്ച അതിരിത്തഞ്ച **അതിരിത്തം,** ന അതിരിത്തം **അനതിരിത്ത**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി.

തസ്സേവാതി അനതിരിത്തസ്സേവ. **ഏത്ഥാ**തി അനതിരിത്തേ, "കപ്പിയകത"ന്തി ആദീസു സത്തസു വിനയകമ്മാകാരേസു വാ. **അനന്തരേ**തി വിനയധരസ്സ അനന്തരേ ആസനേ. പത്തതോ നീഹരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥേവാ**തി ഭുഞ്ജനട്ഠാനേയേവ. **തസ്സാ**തി നിസിന്നസ്സ. **തേനാ**തി ഭത്തം ആനേന്തേന ഭിക്ഖുനാ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി യോജനാ. "നിസിന്നേന ഭിക്ഖുനാ"തി കാരിതകമ്മം ആനേതബ്ബം. കസ്മാ "ഹത്ഥം ധോവിത്വാ"തി വുത്തന്തി പുച്ഛന്തോ ആഹ "കസ്മാ"തി. **ഹീ**തി കാരണം. യസ്മാ അകപ്പിയം ഹോതി, തസ്മാ ഹത്ഥം ധോവിത്വാതി മയാ വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. **തസ്സാ**തി ഭത്തം ആനേന്തസ്സ. **യേനാ**തി വിനയധരേന. പുന **യേനാ**തി ഏവമേവ. **യഞ്ചാ**തി ഖാദനീയഭോജനീയഞ്ച. യേന വിനയധരേന പഠമം അകതം, തേനേവ കത്തബ്ബം. യഞ്ച ഖാദനീയഭോജനീയം പഠമം അകതം, തഞ്ഞേവ കത്തബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി . **തത്ഥാ**തി പഠമഭാജനേ. **ഹീ**തി സച്ചം. പഠമഭാജനം സുദ്ധം ധോവിത്വാ കതമ്പി നിദ്ദോസമേവ. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി പവാരിതേന ഭിക്ഖുനാ.

കുണ്ഡേപീതി ഉക്ഖലിയമ്പി. സാ ഹി കുഡതി ഓദനാദിം ദാഹം കരോതീതി കുണ്ഡോതി വുച്ചതി. **തന്തി** അതിരിത്തകതം ഖാദനീയഭോജനീയം. **യേന പനാ**തി വിനയധരേന പന. ഭിക്ഖും നിസീദാപേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **മങ്ഗലനിമന്തനേ**തി മങ്ഗലത്ഥായ നിമന്തനട്ഠാനേ. **തത്ഥാ**തി മങ്ഗലനിമന്തനേ. **കരോന്തേനാ**തി കരോന്തേന വിനയധരേന.

ഗിലാനേന ഭുഞ്ജിതാവസേസമേവ ന കേവലം ഗിലാനാതിരിത്തം നാമ, ഗിലാനം പന ഉദ്ദിസ്സ ആഭതം ഗിലാനാതിരിത്തമേവ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ന കേവല''ന്തിആദി. **യംകിഞ്ചി ഗിലാന**ന്തി ഉപസമ്പന്നം വാ അനുപസമ്പന്നം വാ യംകിഞ്ചി ഗിലാനം. യം ദുക്കടം വുത്തം, തം അസംസട്ഠവസേന വുത്തന്തി യോജനാ. **അനാഹാരത്ഥായാ**തി പിപാസച്ഛേദനആബാധവൂപസമത്ഥായ.

൨൪൧. സതി പച്ചയേതി എത്ഥ പച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതും ''പിപാസായ സതീ''തി ച ''ആബാധേ സതീ''തി ച വുത്തം. **തേന തേനാ**തി സത്താഹകാലികേന ച യാവജീവികേന ച. **തസ്സാ**തി ആബാധസ്സ. ഇദം പദം ''ഉപസമനത്ഥ''ന്തി എത്ഥ സമുധാതുയാ സമ്ബന്ധേ സമ്ബന്ധോ, യുപച്ചയേന സമ്ബന്ധേ കമ്മന്തി ദട്ഠബ്ബന്തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയപവാരണസിക്ഖാപദം

൨൪൩. ഛട്ഠേ ന ആചരിതബ്ബോതി **അനാചാരോ**തി വുത്തേ പണ്ണത്തിവീതിക്കമോതി ആഹ ''പണ്ണത്തിവീതിക്കമ''ന്തി. ''കരോതീ''തിഇമിനാ ''അത്താനമാചരതീ''തിആദീസു വിയ ചരസദ്ദോ കരസദ്ദത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ഉപനന്ധീ**തി എത്ഥ ഉപസദ്ദോ ഉപനാഹത്ഥോ, നഹധാതു ബന്ധനത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉപനാഹ''ന്തിആദി. ജനിതോ ഉപനാഹോ യേനാതി ജനിതഉപനാഹോ. ഇമിനാ **''ഉപനന്ധോ''**തി പദസ്സ ഉപനഹതീതി ഉപനന്ധോതി കത്ഥുത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൪൪. അഭിഹട്ഠുന്തി എത്ഥ തുംപച്ചയോ ത്വാപച്ചയത്ഥോതി ആഹ ''അഭിഹരിത്വാ''തി. പദഭാജനേ പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. സാധാരണമേവ അത്ഥന്തി യോജനാ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **തീഹാകാരേഹീ**തി സാമം ജാനനേന ച അഞ്ഞേസമാരോചനേന ച തസ്സാരോചനേന ചാതി തീഹി കാരണേഹി. ആസാദീയതേ മങ്കും കരീയതേ **ആസാദനം,** തം അപേക്ഖോ **ആസാദനാപേക്ഖോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ആസാദന''ന്തിആദി.

യസ്സ അത്ഥായ അഭിഹടന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇതരസ്സാ**തി അഭിഹാരകതോ അഞ്ഞസ്സ ഭുത്തസ്സാതി. ഛട്ഠം.

൭. വികാലഭോജനസിക്ഖാപദം

൨൪൭. സത്തമേ **ഗിരിമ്ഹീ**തി പബ്ബതമ്ഹി. സോ ഹി ഹിമവമനാദിവസേന ജലം, സാരഭൂതാനി ച ഭേസജ്ജാദിവത്ഥൂനി ഗിരതി നിഗ്ഗിരതീതി ഗിരീതി വുച്ചതി. **അഗ്ഗസമജ്ജോ**തി ഉത്തമസമജ്ജോ. ഇമേഹി പദേഹി അഗ്ഗോ സമജ്ജോ അഗ്ഗസമജ്ജോ, ഗിരിമ്ഹി പവത്തോ അഗ്ഗസമജ്ജോ **ഗിരഗ്ഗസമജ്ജോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **സമജ്ജോ**തി ച സഭാ. സാ ഹി സമാഗമം അജന്തി ഗച്ഛന്തി ജനാ

ഏത്ഥാതി സമജ്ജോതി വുച്ചതി. “ഗിരിസ്സ വാ”തിആദിനാ ഗിരിസ്സ അഗ്ഗോ കോടി **ഗിരഗ്ഗോ,** തസ്മിം പവത്തോ സമജ്ജോ **ഗിരഗ്ഗസമജ്ജോ**തി അത്ഥോ ദസ്സിതോ. **സോ**തി ഗിരഗ്ഗസമജ്ജോ. ഭവിസ്സതി കിരാതി യോജനാ. **ഭൂമിഭാഗേ**തി അവയവിആധാരോ, സന്നിപതതീതി സമ്ബന്ധോ. നടഞ്ച നാടകഞ്ച **നടനാടകാനി**. “നച്ചം ഗീതം വാദിതഞ്ചാ”തി ഇദം തയം “നാടക”ന്തി വുച്ചതി. **തേസ**ന്തി നടനാടകാനം. **ദസ്സനത്ഥ**ന്തി ദസ്സനായ ച സവനായ ച. സവനമ്പി ഹി ദസ്സനേനേവ സങ്ഗഹിതം. **അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ**തി ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദസ്സ താവ അപഞ്ഞത്തത്താ. **തേ**തി സത്തരസവഗ്ഗിയാ. **തത്ഥാ**തി ഗിരഗ്ഗസമജ്ജം. **അഥാ**തി തസ്മിം കാലേ. **നേസ**ന്തി സത്തരസവഗ്ഗിയാനം അദംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **വിലിമ്പേത്വാ**തി വിലേപനേഹി വിവിധാകാരേന ലിമ്പേത്വാ.

ഥ്ഭ്. “വികാലേ”തി സാമഞ്ഞേന വുത്തേപി വിസേസകാലോവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ “കാലോ”തിആദി. **സോ ചാ**തി ഭോജനകാലോ ച. മജ്ഝന്ഹികോ ഹോതീതി യോജനാ. **തേനേവാ**തി ഭോജനകാലസ്സ അധിപ്പേതത്താ ഏവ. **അസ്സാ**തി “വികാലേ”തിപദസ്സ. “വികാലോ നാമ…പേ०… അരുണുഗ്ഗമനാ”തി പദഭാജനേന അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ മജ്ഝന്ഹികാ കാലോ നാമാതി അത്ഥോ നയേന ദസ്സിതോ ഹോതി. **തതോ**തി ഠിതമജ്ഝന്ഹികതോ. സൂരിയസ്സ അതിസീഘത്താ വേഗേന ഠിതമജ്ഝന്ഹികം വീതിവത്തേയ്യാതി ആഹ “കുക്കുച്ചകേന പന ന കത്തബ്ബ”ന്തി. **കാലത്ഥമ്ഭോ**തി കാലസ്സ ജാനനത്ഥായ ഥൂണോ. **കാലന്തരേ**തി കാലസ്സ അബ്ഭന്തരേ.

അവസേസം ഖാദനീയം നാമാതി ഏത്ഥ വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യ**ന്തി ഖാദനീയം അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. വനമൂലാദിപഭേദം യമ്പി ഖാദനീയം അത്ഥി, തമ്പി **ആമിസഗതികം** ഹോതീതി യോജനാ. **സേയ്യഥിദ**ന്തി പുച്ഛാവാചകനിപാതസമുദായോ. ഇദം ഖാദനീയം സേയ്യഥാ കതമന്തി അത്ഥോ. **ഇദമ്പീ**തി ഇദം ദ്വാദസവിധമ്പി. പിസദ്ദേന ന പൂവാദിയേവാതി ദസ്സേതി.

തത്ഥാതി ദ്വാദസസു ഖാദനീയേസു, ആധാരേ ഭുമ്മം. മൂലതി പതിട്ഠാതി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ **മൂലം**. ഖാദിതബ്ബന്തി **ഖാദനീയം**. മൂലമേവ ഖാദനീയം **മൂലഖാദനീയം,** തസ്മിം വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. മൂലകമൂലാദീനി ലോകസങ്കേതോ പദേസതോയേവ വേദിതബ്ബാനി. തം തഞ്ഹി നാമം അജാനന്താനം അതിസമ്മൂള്ഹകാരണത്താ സഹ പരിയായന്തരേന വചനത്ഥം വക്ഖാമ. സൂപസ്സ ഹിതം **സൂപേയ്യം,** സൂപേയ്യം പണ്ണം ഏതേസന്തി **സൂപേയ്യപണ്ണാ,** തേസം മൂലാനി **സൂപേയ്യപണ്ണമൂലാനി**. ആമീയതി അന്തോ പവേസീയതീതി **ആമിസോ,** ആകാരോ അന്തോകരണത്ഥോ, ആമിസസ്സ ഗതി വിയ ഗതി ഏതേസന്തി **ആമിസഗതികാനി . ഏത്ഥാ**തി മൂലേസു. **ജരഡ്ഢ**ന്തി ജരഭൂതം ഉപഡ്ഢം. **അഞ്ഞമ്പീ**തി വജകലിമൂലതോ അഞ്ഞമ്പി.

യാനി പന മൂലാനി വുത്താനി, താനി യാവജീവികാനീതി യോജനാ. പാളിയം വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **ഖാദനീയത്ഥ**ന്തി ഖാദനീയസ്സ, ഖാദനീയേ വാ വിജ്ജമാനം, ഖാദനീയേന വാ കാതബ്ബം കിച്ചം, പയോജനം വാതി ഖാദനീയത്ഥം. “ഖാദനീയേ”തിഇമിനാ “തത്ഥ വുത്താഭിധമ്മത്ഥാ”തിആദീസു വിയ ഖാദനീയത്ഥപദസ്സ ഉത്തരപദത്ഥപധാനഭാവം ദസ്സേതി. തത്ഥ ഖാദനീയസ്സ, ഖാദനീയേ വാ വിജ്ജമാനം, ഖാദനീയേന വാ കാതബ്ബം കിച്ചം നാമ ജിഘച്ഛാഹരണമേവ. യഞ്ഹി പൂവാദിഖാദനീയം ഖാദിത്വാ ജിഘച്ഛാഹരണം

ഹോതി, തസ്സ കിച്ചം കിച്ചം നാമാതി വുത്തം ഹോതി. തം കിച്ചം, പയോജനം വാ നേവ ഫരന്തി, നേവ നിപ്ഫാദേന്തി. ഏസേവ നയോ "ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തീ"തിഏത്ഥാപി.

തേസന്തി മൂലാനം അന്തോ, ലക്ഖണന്തി വാ സമ്ബന്ധോ. ഏകസ്മിം ജനപദേ ഖാദനീയത്ഥഭോജനീയത്ഥേസു ഫരമാനേസു അഞ്ഞേസുപി ജനപദേസു ഫരന്തിയേവാതി ദസ്സനത്ഥം "തേസു തേസു ജനപദേസൂ"തി വിച്ഛാപദം വുത്തം. കിഞ്ചാപി ഹി ബഹൂസു ജനപദേസു പഥവീരസആപോരസസമ്പത്തിവസേന ഖാദനീയത്ഥഭോജനീയത്ഥം ഫരമാനമ്പി ഏകസ്മിം ജനപദേ പഥവീരസആപോരസവിപത്തിവസേന അഫരമാനം ഭവേയ്യ, വികാരവസേന പന തഥേ പവത്തത്താ തം ജനപദം പമാണം ന കാതബ്ബം, ഗഹേതബ്ബമേവാതി വുത്തം ഹോതി. **പകതിആഹാരവസേനാ**തി അഞ്ഞേഹി യാവകാലിക, സത്താഹകാലികേഹി അമിസ്സിതം അത്തനോ പകതിയാവ ആഹാരകിച്ചകരണവസേന. "മനുസ്സാന"ന്തിഇമിനാ അഞ്ഞേസം തിരച്ഛാനാദീനം ഖാദനീയത്ഥഭോജനീയത്ഥം ഫരമാനമ്പി ന പമാണന്തി ദസ്സേതി. **ത**ന്തി മൂലം. **ഹീ**തി സച്ചം. **നാമസഞ്ഞാസൂ**തി നാമസങ്ഖാതാസു സഞ്ഞാസു.

യഥാ മൂലേ ലക്ഖണം ദസ്സിതം, ഏവം കന്ദാദീസുപി യം ലക്ഖണം ദസ്സിതന്തി യോജനാ. ന കേവലം പാളിയം ആഗതാനം ഹലിദ്ദാദീനം മൂലംയേവ യാവജീവികം ഹോതി, അഥ ഖോ തച്ചാദയോപീതി ആഹ "യഞ്ചേത"ന്തിആദി. യം ഏതം അട്ഠവിധന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഏവം മൂലഖാദനീയേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കന്ദഖാദനീയേ തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കന്ദഖാദനീയേ"തിആദി. തത്ഥ **കന്ദഖാദനീയേ**തി കം സുഖം ദദാതീതി കന്ദോ, പദുമാദികന്ദോ, സുഖസ്സ അദായകാ പന കന്ദാ രുള്ഹീവസേന കന്ദാതി വുച്ചന്തി, കന്ദോ ഏവ ഖാദനീയം കന്ദഖാദനീയം, തസ്മിം വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ ഉപരിപി. **യ**ന്തി കന്ദം. ഇമിനാ തംസദ്ദാനപേക്ഖോ യംസദ്ദോപി അത്ഥീതി ഞാപേതി. **തത്ഥാ**തി കന്ദഖാദനീയേ. തരുണോ, സുഖഖാദനീയോതി വിസേസനപദാനി യഥാവചനം ഉപരിപി യോജേതബ്ബാനി. ഏവമാദയോ ഫരണകകന്ദാ യാവകാലികാതി സമ്ബന്ധോ.

അധോതോതി വിസരസോ ഉദകേന അധൂനിതോ. **തേ**തി കന്ദാ സങ്ഗഹിതാതി സമ്ബന്ധോ.

മൂലേ അലതി പവത്തതീതി **മുളാലോ,** ഉദകതോ വാ ഉദ്ധടമത്തേ മിലതി നിമിലതീതി **മുളാലം**. ഏവമാദി ഫരണകമുളാലം യാവകാലികന്തി യോജനാ. **തം സബ്ബമ്പീ**തി സബ്ബമ്പി തം മുളാലം സങ്ഗഹിതന്തി സമ്ബന്ധോ.

മസതി വിജ്ഝതീതി **മത്ഥകോ**. ഏവമാദി മത്ഥകോ യാവകാലികോതി യോജനാ. **ജരഡ്ഢബുന്ദോ**തി ജരഭൂതഅഡ്ഢസങ്ഖാതോ പാദോ.

ഖനീയതി അവദാരീയതീതി **ഖന്ധോ,** ഖായതീതി വാ **ഖന്ധോ**. "അന്തോപഥവീഗതോ"തിപദം "സാലകല്യാണിഖന്ധോ"തിപദേനേവ യോജേതബ്ബം, ന അഞ്ഞേഹി. ഏവമാദി ഖന്ധോ യാവകാലികോതി യോജനാ. **അവസേസാ**തി തീഹി ദണ്ഡകാദീഹി അവസേസാ.

തചതി സംവരതി പടിച്ഛാദേതീതി **തചോ. സരസോതി** ഏത്ഥ ഏവകാരോ യോജേതബ്ബോ, സരസോ ഏവാതി അത്ഥോ. തേസം സങ്ഗഹോതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീതി** സച്ചം. **ഏതന്തി** കസാവഭേസജ്ജം, "അനുജാനാമി ...പേ॰... ഭോജനീയത്ഥ"ന്തി വചനം വാ. **ഏത്ഥാതി** കസാവഭേസജ്ജേ. **ഏതേസമ്പീതി** മത്ഥകഖന്ധത്തചാനമ്പി.

പതതീതി **പത്തം. ഏതേസന്തി** മൂലകാദീനം. ഏവരൂപാനി പത്താനി ച ഏകംസേന യാവകാലികാനീതി യോജനാ. യാ ലോണീ ആരോഹതി, തസ്സാ ലോണിയാ പത്തം യാവജീവികന്തി യോജനാ. **ദീപവാസിനോതി** തമ്ബപണ്ണിദീപവാസിനോ , ജമ്ബുദീപവാസിനോ വാ. യാനി വാ ഫരന്തീതി വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസന്തി** നിമ്ബാദീനം. ഇദം പദം പുബ്ബപരാപേക്ഖകം, തസ്മാ ദ്വിന്നം മജ്ഝേ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. പണ്ണാനം അന്തോ നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ.

പുപ്ഫതി വികസതീതി **പുപ്ഫം**. ഏവമാദി പുപ്ഫം യാവകാലികന്തി യോജനാ. **തസ്സാതി** പുപ്ഫസ്സ. **അസ്സാതി** ഏവമേവ.

ഫലതീതി **ഫലം. യാനീതി** ഫലാനി. ഫരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **നേസന്തി** ഫലാനം പരിയന്തന്തി സമ്ബന്ധോ. യാനി വുത്താനി, താനി യാവജീവികാനീതി യോജനാ. **തേസമ്പീതി** ഫലാനമ്പി പരിയന്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

അസീയതി ഖിപീയതി, ഛഡ്ഡീയതീതി വാ **അട്ഠി**. ഏവമാദീനി ഫരണകാനി അട്ഠീനി യാവകാലികാനീതി യോജനാ. **തേസന്തി** അട്ഠീനം.

പിസീയതി ചുണ്ണം കരീയതീതി **പിട്ഠം**. ഏവമാദീനി ഫരണകാനി പിട്ഠാനി യാവകാലികാനീതി യോജനാ. **അധോതകന്തി** ഉദകേന അധൂനിതം. **തേസന്തി** പിട്ഠാനം.

നിരന്തരം അസതി സമ്ബജ്ഝതീതി **നിയ്യാസോ. സേസാതി** ഉച്ഛുനിയ്യാസതോ സേസാ. പാളിയം വുത്തനിയ്യാസാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** നിയ്യാസഖാദനീയേ. സങ്ഗഹിതാനം നിയ്യാസാനം പരിയന്തന്തി യോജനാ. **ഏവന്തിആദി** നിഗമനം.

വുത്തമേവാതി ഹേട്ഠാ പഠമപവാരണസിക്ഖാപദേ വുത്തമേവാതി. സത്തമം.

൮. സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദം

൨൫൨. അട്ഠമേ അബ്ഭന്തരേ ജാതോ **അബ്ഭന്തരോ. മഹാഥേരോതി** മഹന്തേഹി ഥിരഗുണേഹി യുത്തോ. ഇമിനാ "ബേലട്ഠോ"തി സഞ്ഞാനാമസ്സ സഞ്ഞിനാമിം ദസ്സേതി. **പധാനഘരേതി** സമഥവിപസ്സനാനം പദഹനട്ഠാനഘരസങ്ഖാതേ ഏകസ്മിം ആവാസേ. **സുക്ഖകുരന്തി** ഏത്ഥ സോസനകുരത്താ ന സുക്ഖകുരം ഹോതി, കേവലം പന അസൂപബ്യഞ്ജനത്താതി ആഹ "അസൂപബ്യഞ്ജനം ഓദന"ന്തി. സോസനകുരമ്പി യുത്തമേവ. വക്ഖതി ഹി "തം പിണ്ഡപാതം ഉദകേന തേമേത്വാ"തി. "ഓദന"ന്തിഇമിനാ കുരസദ്ദസ്സ ഓദനപരിയായതം ദസ്സേതി. ഓദനഞ്ഹി കരോതി ആയുവണ്ണാദയോതി **"കുര"**ന്തി വുച്ചതി. **സോതി** ബേലട്ഠസീസോ. **തഞ്ച ഖോതി** തഞ്ച സുക്ഖകുരം ആഹരതീതി സമ്ബന്ധോ.

പച്ചയഗിദ്ധതായാതി പിണ്ഡപാതപച്ചയേ ലുദ്ധതായ. ഥേരോ ഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. മനുസ്സാനം ഏകാഹാരസ്സ സത്താഹമത്തട്ഠിതത്താ "സത്താഹ"ന്തി വുത്തം. **തതോ**തി ഭുഞ്ജനതോ പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ചത്താരിപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദേന അധികാനിപി സത്താഹാനി ഗഹേതബ്ബാനി.

൨൫൩. **ഇതീ**തി ഇദം തയം. "സന്നിധി കാരോ അസ്സാ"തി സമാസോ വിസേസനപരനിപാതവസേന ഗഹേതബ്ബോ. "സന്നിധികിരിയന്തി അത്ഥോ"തി ഇമിനാ കരീയതീതി **കാരോ**തി കമ്മത്ഥം ദസ്സേതി. **ഏകരത്ത**ന്തി അന്തിമപരിച്ഛേദവസേന വുത്തം തദധികാനമ്പി അധിപ്പേതത്താ. **അസ്സാ**തി "സന്നിധികാരക"ന്തി പദസ്സ.

സന്നിധികാരകസ്സ സത്താഹകാലികസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാപത്തിയാ പച്ചയത്താ സന്നിധികാരകം യാമകാലികം ഖാദനീയഭോജനീയം അസമാനമ്പി സുദ്ധപാചിത്തിയാപത്തിയാ പച്ചയോ ഹോതീതി ആഹ "യാമകാലികം വാ"തി. **പടിഗ്ഗഹണേ**തി പടിഗ്ഗഹണേ ച ഗഹണേ ച. അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ ഹി പടിഗ്ഗഹണേ ച പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹണേ ചാതി വുത്തം ഹോതി. യം പത്തം അങ്ഗുലിയാ ഘംസന്തസ്സ ലേഖാ പഞ്ഞായതി, സോ പത്തോ ദുദ്ധോതോ ഹോതി സചേതി യോജനാ ഉത്തരവാക്യേ യംസദ്ദം ദിസ്വാ പുബ്ബവാക്യേ തംസദ്ദസ്സ ഗമനീയത്താ. **ഗണ്ഠികപത്തസ്സാ**തി ബന്ധനപത്തസ്സ. **സോ**തി സ്നേഹോ. പഗ്ഘരതി സന്ദിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **താദിസേ**തി ദുദ്ധോതേ, ഗണ്ഠികേ വാ. **തത്ഥാ**തി ധോവിതപത്തേ ആസിഞ്ചിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **അബ്ബോഹാരികാ**തി ന വോഹരിതബ്ബാ, വോഹരിതും ന യുത്താതി അത്ഥോ. **യ**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം പരിച്ചജന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തതോ**തി അപരിച്ചത്തഖാദനീയഭോജനീയതോ നീഹരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

അകപ്പിയമംസേസൂതി നിദ്ധാരണസമുദായോ. **സതി പച്ചയേ**തി പിപാസസങ്ഖാതേ പച്ചയേ സതി. **അനതിരിത്തകത**ന്തി അതിരിത്തേന അകതം സന്നിധികാരകം ഖാദനീയഭോജനീയന്തി യോജനാ. ഏകമേവ പാചിത്തിയന്തി സമ്ബന്ധോ. **വികപ്പദ്വയേ**തി സാമിസനിരാമിസസങ്ഖാതേ വികപ്പദ്വയേ. **സബ്ബവികപ്പേസൂ**തി
വികാലസന്നിധിഅകപ്പിയമംസയാമകാലികപച്ചയസങ്ഖാതേസു സബ്ബേസു വികപ്പേസു.

൨൫൪. **ആമിസസംസട്ഠ**ന്തി ആമിസേന സംസട്ഠം സത്താഹകാലികം യാവജീവികം.

൨൫൫. ചതുബ്ബിധകാലികസ്സ സരൂപഞ്ച വചനത്ഥഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "വികാലഭോജനസിക്ഖാപദേ"തിആദി. തത്ഥ നിദ്ദിട്ഠം
ഖാദനീയഭോജനീയ"ന്തിഇമിനാ യാവകാലികസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. "യാവ...പേ॰... കാലിക"ന്തിഇമിനാ വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "സദ്ധിം...പേ॰... പാന"ന്തിഇമിനാ യാമകാലികസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. "യാവ...പേ॰... കാലിക"ന്തിഇമിനാ വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "സപ്പിആദി പഞ്ചവിധം ഭേസജ്ജ"ന്തിഇമിനാ സത്താഹകാലികസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. "സത്താഹം...പേ॰... കാലിക"ന്തിഇമിനാ വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ഠപേത്വാ...പേ॰... സബ്ബമ്പീ"തിഇമിനാ യാവജീവികസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. "യാവ...പേ॰... ജീവിക"ന്തിഇമിനാ വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സബ്ബവചനത്ഥോ ലഹുകമത്തമേവ, ഗരുകോ പനേവം വേദിതബ്ബോ - യാവ യത്തകോ

മജ്ഝന്ഹികോ കാലോ **യാവകാലോ,** സോ അസ്സത്ഥീ, തം വാ കാലം ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി **യാവകാലികം**. യാമോ കാലോ **യാമകാലോ,** സോ അസ്സത്ഥി, തം വാ കാലം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി **യാമകാലികം**. സത്താഹോ കാലോ **സത്താഹകാലോ,** സോ അസ്സത്ഥി, തം വാ കാലം നിദഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി **സത്താഹകാലികം**. യാവ യത്തകോ ജീവോ **യാവജീവോ,** സോ അസ്സത്ഥി, യാവജീവം വാ പരിഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി **യാവജീവികന്തി.**

തത്ഥാതി ചതുബ്ബിധേസു കാലികേസു. **സതക്ഖത്തുന്തി** അനേകവാരം. യാവ കാലോ നാതിക്കമതി, താവ ഭുഞ്ജന്തസ്സാതി യോജനാ. അഹോരത്തം ഭുഞ്ജന്തസ്സാതി സമ്ബന്ധോതി. അട്ഠമം.

൯. പണീതഭോജനസിക്ഖാപദം

൨൫൭. നവമേ പകട്ഠഭാവം നീതന്തി **പണീതന്തി** വുത്തേ പണീതസദ്ദോ ഉത്തമത്ഥോതി ആഹ "ഉത്തമഭോജനാനീ"തി. സമ്പന്നോ നാമ ന മധുരഗുണോ, അഥ ഖോ മധുരഗുണയുത്തം ഭോജനമേവാതി ആഹ "സമ്പത്തിയുത്ത"ന്തി. **കസ്സാതി** കരണത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം, കേനാതി ഹി അത്ഥോ. "സുരസ"ന്തിഇമിനാ സാദീയതി അസ്സാദീയതീതി **സാദൂതി** വചനത്ഥസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി.

൨൫൯. "യോ പന...പേ०... ഭുഞ്ജേയ്യാ"തി ഏത്ഥ വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **സുദ്ധാനീതി** ഓദനേന അസംസട്ഠാനി. ഓദനസംസട്ഠാനി സപ്പിആദീനീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **ഹീതി** സച്ചം. "പണീതസംസട്ഠാനീ"തിഇമിനാ പണീതേഹി സപ്പിആദീഹി സംസട്ഠാനി ഭോജനാനി **പണീതഭോജനാനീതി** അത്ഥം ദസ്സേതി. "സത്തധഞ്ഞനിബ്ബത്താനീ"തി ഇമിനാ ഭോജനാനം സരൂപം ദസ്സേതി.

"സപ്പിനാ ഭത്ത"ന്തിആദീനം പഞ്ചന്നം വികപ്പാനം മജ്ഝേ തീസുപി വികപ്പേസു "ഭത്ത"ന്തി യോജേതബ്ബം. ഏവം വാക്യം കത്വാ വിഞ്ഞാപനേ ആപത്തിം ദസ്സേത്വാ സമാസം കത്വാ വിഞ്ഞാപനേ തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സപ്പിഭത്തം ദേഹീ"തിആദി.

ഇതോതി ഗാവിതോ ലദ്ധേനാതി സമ്ബന്ധോ. **വിസങ്കേതന്തി** സങ്കേതതോ ഞാപിതതോ വിഗതം വിരഹിതന്തി അത്ഥോ. **ഹീതി** സച്ചം. ഇമിനാ വിസങ്കേതസ്സ ഗുണദോസം ദസ്സേതി.

കപ്പിയസപ്പിനാ ദേഹീതി കപ്പിയസപ്പിനാ സംസട്ഠം ഭത്തം ദേഹീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **യേന യേനാതി** യേന യേന സപ്പിആദിനാ. **തസ്മിം തസ്സാതി** ഏത്ഥാപി വിച്ഛാവസേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. പാളിയം ആഗത**സപ്പി** നാമ ഗോസപ്പി, അജികാസപ്പി, മഹിംസസപ്പി, യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പി ച. **നവനീതം** നാമ ഏവമേവ. **തേലം** നാമ തിലതേലം, സാസപതേലം, മധുകതേലം, ഏരണ്ഡതേലം, വസാതേലഞ്ച. **മധു** നാമ മക്ഖികാമധു. **ഫാണിതം** നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്തം. **മച്ഛോ** നാമ ഉദകചരോ. പാളിഅനാഗതോ മച്ഛോ നാമ നത്ഥി. മംസം നാമ യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം മംസം. **ഖീരദധീനി** സപ്പിസദിസാനേവ. വുത്തം യഥാ ഏവം

“നവനീതഭത്തം ദേഹീ”തിആദീസുപി സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിദുക്കടമേവ ഹോതീതി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം. **സോ ചാ**തി സോ ചഥ്ഥോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം അഥ്ഥേ. **കിം** പയോജനം. നഥ്ഥേവ പയോജനന്തി അധിപ്പായോ.

പടിലദ്ധം ഭോജനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകരസ**ന്തി ഏകകിച്ചം. **തതോ**തി നവപണീതഭോജനതോ നീഹരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

സബ്ബാനീതി നവ പാചിത്തിയാനി സന്ധായ വുത്തം.

൨൬൧. ഉഭയേസമ്പീതി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനമ്പി. സബ്ബീതി ചേത്ഥ യോ നം പരിഭുഞ്ജതി, തസ്സ ബലായുവഡ്ഢനത്ഥം സബ്ബതി ഗച്ഛതി പവത്തതീതി **സബ്ബി,** ഘതം. തതിയക്ഖരേനേവ സജ്ഝായിതബ്ബം ലിഖിതബ്ബഞ്ച . കസ്മാ? തതിയക്ഖരട്ഠാനേയേവ സബ്ബ ഗതിയന്തി ഗതിഅത്ഥസ്സ സബ്ബധാതുസ്സ ധാതുപാഠേസു ആഗതത്താതി. നവമം.

൧൦. ദന്തപോനസിക്ഖാപദം

൨൬൪. ദസമേ **ദന്തകട്ഠ**ന്തി ദന്തപോനം. തഞ്ഹി ദന്തോ കസീയതി വിലേഖീയതി അനേനാതി “ദന്തകട്ഠ”ന്തി വുച്ചതി. “സബ്ബ”ന്തി ആദിനാ സബ്ബമേവ പംസുകൂലം **സബ്ബപംസുകൂലം,** തമസ്സത്ഥീതി **“സബ്ബപംസുകൂലികോ”**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **സോ**തി ഭിക്ഖു പരിഭുഞ്ജതി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **സുസാനേ**തി ആളഹനേ. തഞ്ഹി ഛവാനം സയനട്ഠാനത്താ “സുസാന”ന്തി വുച്ചതി നിരുത്തിനയേന. **തത്ഥാ**തി സുസാനേ. പുന **തത്ഥാ**തി ഏവമേവ. അയ്യസരൂപഞ്ച വോസാടിതകസരൂപഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം “അയ്യവോസാടിതകാനീതി ഏത്ഥാ”തി. തത്ഥ “അയ്യാ...പേ...പിതാമഹാ”തിഇമിനാ അയ്യസരൂപം ദസ്സേതി. “വോ...പേ...ഭോജനീയാനീ”തിഇമിനാ വോസാടിതകസരൂപം. അയ്യസങ്ഖാതാനം പിതിപിതാമഹാനം അത്ഥായ, തേ വാ ഉദ്ദിസ്സ ഛഡ്ഡിതാനി വോസാടിതകസങ്ഖതാനി ഖാദനീയഭോജനീയാനി **അയ്യവോസാടിതകാനീ**തി വിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോ. മനുസ്സാ ഠപേന്തി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം. **തേസ**ന്തി ഞാതകാനം. **പിണ്ഡം പിണ്ഡം കത്വാ**തി സങ്ഘാടം സങ്ഘാടം കത്വാ. **അഞ്ഞ**ന്തി വുത്തഖാദനീയഭോജനീയതോ അഞ്ഞം. **ഉമ്മാരേപീ**തി സുസാനസ്സ ഇന്ദഖീലേപി. സോ ഹി ഉദ്ധടോ കിലേസമാരോ ഏത്ഥാതി **“ഉമ്മാരോ”**തി വുച്ചതി. ബോധിസത്തോ ഹി അഭിനിക്ഖമനകാലേ പുത്തം ചുമ്ബിസ്സാമീതി ഓവരകസ്സ ഇന്ദഖീലേ ഠത്വാ പസ്സന്തോ മാതരം പുത്തസ്സ നലാടേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ സയന്തിം ദിസ്വാ “സചേ മേ പുത്തം ഗണ്ഹേയ്യം, മാതാ തസ്സ പബുജ്ഝേയ്യ, പബുജ്ഝമാനായ അന്തരായോ ഭവേയ്യാ”തി അഭിനിക്ഖമനന്തരായഭയേന പുത്തദാരേ പരിച്ചജിത്വാ ഇന്ദഖീലതോ നിവത്തിത്വാ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമി. തസ്മാ ബോധിസത്തസ്സ ഠത്വാ പുത്തദാരേസു അപേക്ഖാസങ്ഖാതസ്സ മാരസ്സ ഉദ്ധടട്ഠാനത്താ സോ ഇന്ദഖീലോ നിപ്പരിയായേന **“ഉമ്മാരോ”**തി വുച്ചതി, അഞ്ഞേ പന രുള്ഹീവസേന. **ഥിരോ**തി ഥദ്ധോ. **ഘനബദ്ധോ**തി ഘനേന ബദ്ധോ. കഥിനേന മംസേന ആബദ്ധോതി അത്ഥോ. വഠതി ഥൂലോ ഭവതീതി **വഠോ,** മുദ്ധജദുതിയോയം, സോ അസ്സത്ഥീതി **വഠരോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “വഠരോതി ഥൂലോ”തി. “സല്ലക്ഖേമാ”തിഇമിനാ “മഞ്ഞേ”തി ഏത്ഥ മനധാതു

സല്ലക്ഖണത്ഥോ, മകാരസ്സേകാരോതി ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തേസ**ന്തി മനുസ്സാനം.

ഛന്നർ. **സമ്മാ**തി അവിപരീതം. **അസല്ലക്ഖേത്വാ**തി ആഹാരസദ്ദസ്സ ഖാദനീയഭോജനീയാദീസു നിരൂള്ഹഭാവം അമഞ്ഞിത്വാ. ഭഗവാ പന ഠപേസീതി സമ്ബന്ധോ. **യഥാഉപ്പന്നസ്സാ**തി യേനാകാരേന ഉപ്പന്നസ്സ . പിതാ പുത്തസങ്ഖാതേ ദാരകേ സഞ്ഞാപേന്തോ വിയ ഭഗവാ തേ ഭിക്ഖൂ സഞ്ഞാപേന്തോതി യോജനാ.

ഛന്നര. ഏതദേവാതി തിണ്ണമാകാരാനമഞ്ഞതരവസേന അദിന്നമേവ സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. മാതികായം "ദിന്ന"ന്തി വുത്തട്ഠാനം നത്ഥി, അഥ കസ്മാ പദഭാജനേയേവ വുത്തന്തി ആഹ "ദിന്നന്തി ഇദ"ന്തിആദി. "ദിന്ന"ന്തി ഇദം ഉദ്ധടന്തി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി "ദിന്ന"ന്തി പദസ്സ. നിദ്ദേസേ ച "കായേന...പേ॰... ദേന്തേ"തി ഉദ്ധടന്തി യോജനാ. **ഏവ**ന്തി ഇമേഹി തീഹാകാരേഹി ദദമാനേതി സമ്ബന്ധോ. **ഏവ**ന്തി ഇമേഹി ദ്വീഹാകാരേഹി . ആദീയമാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **രഥരേണുമ്പീ**തി രഥികവീഥിയം ഉട്ഠിതപംസുമ്പി. **പുബ്ബേ**തി പഠമപവാരണസിക്ഖാപദേ. ഏവം പടിഗ്ഗഹിതം ഏതം ആഹാരം ദിന്നം നാമ വുച്ചതീതി യോജനാ. "ഏതമേവാ"തി ഏവസ്സ സമ്ഭവതോ തസ്സ ഫലം ദസ്സേതും വുത്തം "ന ഇദ"ന്തിആദി. നിസ്സട്ഠം ന വുച്ചതീതി യോജനാ.

തത്ഥാതി "കായേനാ"തിആദിവചനേ. **ഹീ**തി സച്ചം. നത്ഥു കരീയതി ഇമായാതി **നത്ഥുകരണീ,** തായ. നാസാപുടേന പടിഗ്ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ. **അകല്ലകോ**തി ഗിലാനോ. **ഹീ**തി സച്ചം. കായേന പടിബദ്ധോ **കായപടിബദ്ധോ** കടച്ഛുആദീതി ആഹ "കടച്ഛുആദീസൂ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം. **പാതിയമാന**ന്തി പാതാപിയമാനം.

ഏത്ഥാതി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. "പഞ്ചഹങ്ഗേഹീ"തി പദസ്സ വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഥാമമജ്ഝിമസ്സാ"തിആദി. **ത**ന്തി ദാതബ്ബവത്ഥും.

തത്ഥാതി "ഹത്ഥപാസോ പഞ്ഞായതീ"തിവചനേ. ഗച്ഛന്തോപി ഠിതേനേവ സങ്ഗഹിതോ. **ഭൂമട്ഠസ്സാ**തി ഭൂമിയം ഠിതസ്സ. **ആകാസട്ഠസ്സാ**തി ആകാസേ ഠിതസ്സ. "ഹത്ഥം അങ്ഗ"ന്തി പദേഹി അവയവിസമ്ബന്ധോ കാതബ്ബോ. **വുത്തനയേനേവാ**തി "ഭൂമട്ഠസ്സ ച സീസേനാ"തിആദിനാ വുത്തനയേനേവ. **പക്ഖീ**തി സകുണോ. സോ ഹി പക്ഖയുത്തത്താ പക്ഖീതി വുച്ചതി. **ഹത്ഥീ**തി കുഞ്ജരോ. സോ ഹി സോണ്ഡസങ്ഖാതഹത്ഥയുത്തത്താ ഹത്ഥീതി വുച്ചതി. അഡ്ഢേന അട്ഠമം രതനമസ്സാതി **അഡ്ഢട്ഠമരതനോ,** ഹത്ഥീ, തസ്സ. **തേനാ**തി ഹത്ഥിനാ.

ഏകോ ദായകോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഓണമതീ**തി ഹേട്ഠാ നമതി. **ഏത്താവതാ**തി ഏകദേസസമ്പടിച്ഛനമത്തേന. **തതോ**തി സമ്പടിച്ഛനതോ. **ഉഗ്ഘാടേത്വാ**തി വിവരിത്വാ. **കാജേനാ**തി ബ്യാഭങ്ഗിയാ. സാ ഹി കചതി ബന്ധതി വിവിധം ഭാരം അസ്മിന്തി **കാചോ**തി വുച്ചതി, ചകാരസ്സ ജകാരേ കതേ കാജോപി യുത്തോയേവ. തിംസ ഹത്ഥാ രതനാനി ഇമസ്സാതി **തിംസഹത്ഥോ,** വേണു. **ഗുളകുമ്ഭോ**തി ഫാണിതേന പൂരിതോ ഘടോ. **പടിഗ്ഗഹിതമേവാ**തി കുമ്ഭേസു ഹത്ഥപാസതോ ബഹി ഠിതേസുപി

അഭിഹാരകസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതത്താ പടിഗ്ഗഹിതമേവാതി വുത്തം ഹോതി. **ഉച്ഛുയന്തദോണിതോ**തി ഉച്ഛും പീളനയന്തസ്സ അമ്ബണതോ.

ബഹൂ പത്താ ഠപിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. ഠിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഹത്ഥപാസേതി യോജനാ. ഠത്വാ ഫുസിത്വാ "നിസിന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ"തി പാഠസേസേന യോജേതബ്ബം. ഠിതേന വാ നിസിന്നേന വാ നിപന്നേന വാ ദായകേന ദിയ്യതീതി സമ്ബന്ധോ.

പഥവിയം ഠിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **യം യ**ന്തി യം യം പത്തം. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യേസു കേസുചീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി തം വചനം.

തത്ഥ തസ്മിം ഠാനേ ജാതോ **തത്ഥജാതോ,** അലുത്തസമാസോയം, സോയേവ **തത്ഥജാതകോ,** തസ്മിം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. തത്ഥജാതകേ ന രുഹതി യഥാ, ഏവം ന രുഹതിയേവാതി യോജനാ. ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന സുട്ഠു ഹരിതബ്ബന്തി സംഹാരിയം, തംയേവ **സംഹാരിമം** യകാരസ്സ മകാരം കത്വാ, ന സംഹാരിമം **അസംഹാരിമം,** തസ്മിം. **തേപീ**തി തേ അസംഹാരിമാപി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തത്ഥജാതകസങ്ഖേപൂപഗാ**തി തത്ഥജാതകേ സമോധാനേത്വാ ഖേപം പക്ഖേപം ഉപഗതാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ഇദഞ്ഹി വാക്യന്തരത്താ പുനപ്പുനം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **താനീ**തി തിന്തിണികാദിപണ്ണാനി. **സന്ധാരേതു**ന്തി സമ്മാ ധാരേതും. ഠിതോ ദായകോതി സമ്ബന്ധോ.

ലദ്ധസ്സ ലദ്ധസ്സ വത്ഥുസ്സ സന്നിധിട്ഠാനത്താ, പക്ഖിത്തട്ഠാനത്താ വാ ഥവീയതി പസംസീയതീതി **ഥവികാ,** തതോ. **പുഞ്ഛിത്വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ**തി "പുഞ്ഛിത്വാ വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ"തി അനിയമവികപ്പത്ഥോ വാസദ്ദോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ. തേസു തേസു വത്ഥൂസു രഞ്ജതി ലഗ്ഗതീതി **രജോ,** തം. വിനയേ പഞ്ഞത്തം ദുക്കടം **വിനയദുക്കടം. തം പനാ**തി ഭിക്ഖം പന. **പടിഗ്ഗഹേത്വാ ദേഥാ**തി മം പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ മമ ദേഥാതി അധിപ്പായോ.

തതോ തതോതി തസ്മാ തസ്മാ ഠാനാ ഉട്ഠാപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ഭിക്ഖം. **തസ്സാ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ.

സോ വത്തബ്ബോതി സോ ദിയ്യമാനോ ഭിക്ഖു ദായകേന ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബോതി യോജനാ. **ഇമ**ന്തി സരജപത്തം. **തേനാ**തി ദിയ്യമാനഭിക്ഖുനാ. **തഥാ കാതബ്ബ**ന്തി യഥാ ദായകേന ഭിക്ഖുനാ വുത്തം, തഥാ കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഉപ്ലവതീ**തി ഉപരി ഗച്ഛതി, പ്ലു ഗതിയന്തി ഹി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ഏന്ത ഉകാരന്തധാതു) വുത്തം. ഏത്ഥ ഉഇതി ഉപസഗ്ഗസ്സ അത്ഥദസ്സനത്ഥം "ഉപരീ"തി വുത്തം, പകാരലകാരസംയോഗോ ദട്ഠബ്ബോ. പോത്ഥകേസു പന "ഉപ്പിലവതീ"തി ലിഖന്തി, സോ അപാഠോ. **കഞ്ജിക**ന്തി ബിലങ്ഗം. തഞ്ഹി കേന ജലേന അഞ്ജിയം അഭിബ്യത്തം അസ്സാതി "കഞ്ജിയ"ന്തി വുച്ചതി, തമേവ കഞ്ജികം യകാരസ്സ കകാരം കത്വാ. തം പവാഹേത്വാ, അപനേത്വാതി അത്ഥോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. സുക്ഖമേവ ഭത്തം ഭജിതബ്ബട്ഠേന സേവിതബ്ബട്ഠേനാതി **സുക്ഖഭത്തം,** തസ്മിം. **പുരതോ**തി ഭിക്ഖുസ്സ പുരതോ, പുബ്ബേ വാ. **ഫുസിതാനീ**തി ബിന്ദൂനി. താനി ഹി സമ്ബാധട്ഠാനേസുപി ഫുസന്തീതി ഫുസിതാനീതി വുച്ചന്തി.

ഉളുങ്കോതി കോസിയസകുണനാമോ ദീഘദണ്ഡകോ ഏകോ ഭാജനവിസേസോ, തേന. **ഥേവാ**തി ഫുസിതാനി. താനി ഹി സമ്ബാധട്ഠാനേസുപി ഫുസിതത്താ ഥവീയന്തി പസംസീയന്തീതി "ഥേവാ"തി വുച്ചന്തി. **ചരുകേനാ**തി ചരീയതി ഭക്ഖീയതീതി ചരു, ഹബ്യപാകോ, തം കരോതി അനേനാതി ചരുകം, ഥാല്യാദികം ഖുദ്ദകഭാജനം, തേന ആകിരിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. കാളവണ്ണകാമേഹി മാനീയതീതി **മസി**. ഖാദതീതി **ഛാരോ** ഖകാരസ്സ ഛകാരം, ദകാരസ്സ ച രകാരം കത്വാ, ഖാരരസോ, സോ ഇമിസ്സത്ഥീതി **ഛാരികാ. ഉപ്പതിത്വാ**തി ഉദ്ധം ഗന്ത്വാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

ഫാലേത്വാതി ഛിന്ദിത്വാ. ദേന്താനം അനുപസമ്പന്നാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **പായാസസ്സാ**തി പായാസേന. **തഥാപീ**തി തേന മുഖവട്ടിയാ ഗഹണാകാരേനപി.

ആഭോഗം കത്വാതി "പടിഗ്ഗഹേസ്സാമീ"തി മനസികാരം കത്വാ. **സോ**തി നിദ്ദം ഓക്കന്തോ ഭിക്ഖു. **വട്ടതിയേവാ**തി ആഭോഗസ്സ കതത്താ വട്ടതിയേവ. **അനാദര**ന്തി അനാദരേന, കരണത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം, അനാദരം ഹുത്വാതി വാ യോജേതബ്ബം. **കേചീ**തി അഭയഗിരിവാസിനോ. കായേന പടിബദ്ധോ **കായപടിബദ്ധോ,** തേന പടിബദ്ധോ **കായപടിബദ്ധപടിബദ്ധോ** , തേന. **വചനമത്തമേവാ**തി "പടിബദ്ധപടിബദ്ധ"ന്തി ഏകം അതിരേകം പടിബദ്ധവചനമത്തമേവ നാനം, അത്ഥതോ പന കായപടിബദ്ധമേവാതി അധിപ്പായോ. **യമ്പീ**തി യമ്പി വത്ഥു. **തത്രാ**തി തസ്മിം വട്ടനേ. **ത**ന്തി അനുജാനനം.

നേയ്യോ അധിപ്പായം നേത്വാ ഞാതോ അത്ഥോ ഇമസ്സാതി **നേയ്യത്ഥം. ഏത്ഥാ**തി സുത്തേ, സുത്തസ്സ വാ. **യ**ന്തി വത്ഥു പതതീതി സമ്ബന്ധോ. **പരിഗളിത്വാ**തി ഭസ്സിത്വാ. **സുദ്ധായാ**തി നിരജായ. **സാമ**ന്തി സയം. **പുഞ്ഛിത്വാ വാ**തിആദീസു തയോ വാസദ്ദാ അനിയമവികപ്പത്ഥാ. പുഞ്ഛിതാദീസു ഹി ഏകസ്മിം കിച്ചേ കതേ ഇതരകിച്ചം കാതബ്ബം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **തേനാ**തി തേന ഭിക്ഖുനാ, "ആഹരാപേതുമ്പീ"തിപദേ കാരിതകമ്മം. "കസ്മാ ന വട്ടതീ"തി പുച്ഛാ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. വദന്തേന ഭഗവതാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി സുത്തവചനേസു. "പരിച്ചത്തം തം ഭിക്ഖവേ ദായകേഹീ"തി വചനേനാതി യോജനാ. **അധിപ്പായോ**തി നീതത്ഥോ അധിപ്പായോ, നിപ്പരിയായേന ഇതത്ഥോ ഞാതത്ഥോ അധിപ്പായോതി വുത്തം ഹോതി.

ഏവം നീതത്ഥമധിപ്പായം ദസ്സേത്വാ നേയ്യത്ഥ, മധിപ്പായം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്മാ ചാ"തി ആദി. **ത**ന്തി പരിഭുഞ്ജനം അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദുതിയദിവസേപീ**തി **പി**സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, അപരദിവസേപീതി അത്ഥോ. **അധിപ്പായോ**തി നേയ്യത്ഥോ അധിപ്പായോ നേത്വാ ഇയ്യത്ഥോ ഞാതത്ഥോ അധിപ്പായോതി വുത്തം ഹോതി.

ഭുഞ്ജന്താനം ഭിക്ഖൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **ദന്താ**തി ദസനാ. തേ ഹി ദംസീയന്തി ഭക്ഖീയന്തി ഏതേഹീതി "ദന്താ"തി വുച്ചന്തി. സത്ഥംയേവ **സത്ഥകം** ഖുദ്ദകട്ഠേന, തേന പടിഗ്ഗഹിതേന സത്ഥകേന. **ഏത**ന്തി മലം. **ത**ന്തി ലോഹഗന്ധമത്തം. **പരിഹരന്തീ**തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഹരന്തി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. തം സത്ഥകം പരിഭോഗത്ഥായ യസ്മാ ന പരിഹരന്തി, തസ്മാ ഏസേവ നയോതി അത്ഥോ. ഉഗ്ഗഹിതപച്ചയാ, സന്നിധിപച്ചയാ വാ ദോസോ നത്ഥീതി

വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥാ**തി തേസു തക്കഖീരേസു. **നീലികാ**തി നീലവണ്ണാ സ്നേഹാ. **ആമകതക്കാദീസൂ**തി അപക്കേസു തക്കഖീരേസു.

കിലിട്ഠഉദകന്തി സമലം ഉദകം. **തസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. പത്തഗതം ഓദനന്തി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **ഉഗ്ഗഹിതകോ**തി അവഗഹിതകോ. "ഉഞ്ഞാതോ"തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൧൧൨) വിയ ഉകാരോ ഓകാരവിപരീതോ ഹോതി, അപടിഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹിതത്താ ദുഗ്ഗഹിതകോതി വുത്തം ഹോതി.

ഏതേനാതി ഓദനേന. **പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി** ഹത്ഥതോ അമുത്തത്താതി അധിപ്പായോ.

പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം സാപേക്ഖേ സതീതി അധിപ്പായോ. **ഏത്തോ**തി ഇതോ പത്തതോ. സാമണേരോ പക്ഖിപതീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി പത്തതോ. **കേചീ**തി അഭയഗിരിവാസിനോ. **ത**ന്തി "പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ"ന്തി വദന്താനം കേസഞ്ചി ആചരിയാനം വചനം വേദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി പൂവഭത്താദി.

അത്തനോ വാതി സാമണേരസ്സ വാ. **സാമണേരാ**തി ആമന്തനം. **തസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **ഭാജനേ**തി യാഗുപചനകഭാജനേ. **യാഗുകുട**ന്തി യാഗുയാ പൂരിതം കുടം. **ത**ന്തി യാഗുകുടം. "ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗണ്ഹാപേതു"ന്തി കാരിതകമ്മം ഉപനേതബ്ബം. ഗീവം ഠപേത്വാ ആവജ്ജേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ആവജ്ജേതീ**തി പരിണാമേതി.

പടിഗ്ഗഹണൂപഗം ഭാരന്തി ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന സംഹാരിമം ഭാരം. ബലവതാ സാമണേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. **തേലഘടം വാ**തി തേലേന പക്ഖിത്തം ഘടം വാ. **ലഗ്ഗേന്തീ**തി ലമ്ബേന്തി. അയമേവ വാ പാഠോ.

നാഗസ്സ ദന്തോ വിയാതി **നാഗദന്തകോ,** സദിസത്ഥേ കോ. അങ്കീയതേ ലക്ഖീയതേ അനേനാതി **അങ്കുസോ,** ഗജമത്ഥകമ്ഹി വിജ്ഝനകണ്ഡകോ. അങ്കുസോ വിയാതി **അങ്കുസകോ,** തസ്മിം അങ്കുസകേ വാ ലഗ്ഗിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഗണ്ഹതോ**തി ഗണ്ഹന്തസ്സ. മഞ്ചസ്സ ഹേട്ഠാ **ഹേട്ഠാമഞ്ചോ,** തസ്മിം. **ത**ന്തി തേലഥാലകം.

ആരോഹന്തേഹി ച ഓരോഹന്തേഹി ച നിച്ചം സേവീയതീതി **നിസ്സേണീ,** തസ്സാ മജ്ഝം **നിസ്സേണിമജ്ഝം,** തസ്മിം. കണ്ണേ ഉട്ഠിതം **കണ്ണികം,** കണ്ണമലം, കണ്ണികം വിയ കണ്ണികം, യഥാ ഹി കണ്ണമലം കണ്ണതോ ഉട്ഠഹിത്വാ സയം പവത്തതി, ഏവം തേലാദിതോ ഉട്ഠഹിത്വാ സയം പവത്തതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഘനചുണ്ണ**ന്തി കഥിനചുണ്ണം. **തംസമുട്ഠാനമേവ നാമാ**തി തതോ തേലാദിതോ സമുട്ഠാനമേവ നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഏത**ന്തി കണ്ണികാദി. ഇദം പദം പുബ്ബാപരാപേക്ഖം.

യോത്തേനാതി രജ്ജുനാ. അഞ്ഞോ ദേതീതി സമ്ബന്ധോ.

പവിസന്തേ ച നിക്ഖമന്തേ ച വരതി ആവരതി ഇമായാതി **വതി,** തം. **ഉച്ഛൂ**തി രസാലോ. സോ ഹി ഉസതി വിസം ദാഹേതീതി ഉച്ഛൂതി വുച്ചതി, തം. **തിമ്ബരുസക**ന്തി തിന്ദുകം. തഞ്ഹി തേമേതി ഭുഞ്ജന്തം പുഗ്ഗലം അദ്ദേതി രസേനാതി **തിമ്ബോ,** രുസതി ഖുദ്ദിതം നാസേതീതി **രുസകോ,** തിമ്ബോ ച

സോ രുസകോ ചാതി "തിമ്ബരുസകോ"തി വുച്ചതി, തം. **വതിദണ്ഡകേസൂ**തി വതിയാ അത്ഥായ നിക്ഖണിതേസു ദണ്ഡകേസു. **മയം പനാ**തി സങ്ഗഹകാരാചരിയഭൂതാ ബുദ്ധഘോസനാമകാ മയം പന, അത്താനം സന്ധായ ബഹുവചനവസേന വുത്തം. **ന പുഥുലോ പാകാരോ**തി അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപാസാനതിക്കമം സന്ധായ വുത്തം. **ഹത്ഥസതമ്പീ**തി രതനസതമ്പി.

സോതി സാമണേരോ. ഭിക്ഖുസ്സ ദേതീതി യോജനാ. **അപരോ**തി സാമണേരോ.

ഫലം ഇമിസ്സത്ഥീതി **ഫലിനീ,** ഇനപച്ചയോ ഇത്ഥിലിങ്ഗജോതകോ ഈ, തം സാഖന്തി യോജനാ. ഫലിനിസാഖന്തി സമാസതോപി പാഠോ അത്ഥി. **മച്ഛികവാരണത്ഥ**ന്തി മധുഫാണിതാദീഹി മക്ഖനട്ഠാനേ നിലീയന്തീതി മക്ഖികാ, തായേവ **മച്ഛികാ** ഖകാരസ്സ ഛകാരം കത്വാ, താസം നിവാരണായ. **മൂലപടിഗ്ഗഹമേവാ**തി മൂലേ പടിഗ്ഗഹണമേവ, പഠമപടിഗ്ഗഹമേവാതി വുത്തം ഹോതി.

ഭിക്ഖു ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **അരിത്തേനാ**തി കേനിപാതേന. തഞ്ഹി അരതി നാവാ ഗച്ഛതി അനേനാതി **അരിത്തം,** തേന. **ത**ന്തി പടിഗ്ഗഹണാരഹം ഭണ്ഡം . **അനുപസമ്പന്നേനാ**തി കാരിതകമ്മം. **തസ്മിമ്പീ**തി ചാടികുണ്ഡകേപി. **ത**ന്തി അനുപസമ്പന്നം.

പാഥേയ്യതണ്ഡുലേതി പഥസ്സ ഹിതേ തണ്ഡുലേ. **തേസ**ന്തി സാമണേരാനം. **ഇതരേഹീ**തി ഭിക്ഖൂഹി ഗഹിതതണ്ഡുലേഹി. സബ്ബേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി ഭിക്ഖൂഹി ഗഹിതേഹി സാമണേരസ്സ തണ്ഡുലേഹി യാഗുപചനേ ന ദിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **കാരണ**ന്തി പരിവത്തേത്വാ ഭുത്തസ്സ ച അപരിവത്തേത്വാ ഭുത്തസ്സ ച കാരണം.

ഭത്തം പചിതുകാമോ സാമണേരോതി യോജനാ. ഭിക്ഖുനാ ആരോപേതബ്ബം, അഗ്ഗി ന കാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **പുന പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി** മൂലേ പടിഗ്ഗഹിതത്താതി അധിപ്പായോ.

അസ്സാതി സാമണേരസ്സ. **തതോ**തി അഗ്ഗിജാലനതോ.

തത്തേ ഉദകേതി ഉദകേ താപേ. **തതോ**തി തണ്ഡുലപക്ഖിപനതോ.

പിധാനന്തി ഉക്ഖലിപിധാനം. **തസ്സേവാ**തി ഹത്ഥകുക്കുച്ചകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവ. **ദബ്ബിം വാ**തി കടച്ഛും വാ. സോ ഹി ദരീയതി വിലോളീയതി ഇമായാതി ദബ്ബീതി വുച്ചതി.

തത്രാതി തസ്മിം ഠപനേ. **തസ്സേവാ**തി ലോലഭിക്ഖുസ്സേവ. **തതോ**തി പത്തതോ. പുന **തതോ**തി സാഖാദിതോ. **തത്ഥാ**തി ഫലരുക്ഖേ.

വിതക്കം സോധേതുന്തി "മയ്ഹമ്പി ദസ്സതീ"തി വിതക്കം സോധേതും. **തതോ**തി അമ്ബഫലാദിതോ.

പുന **തതോ**തി മാതാപിതൂനമത്ഥായ ഗഹിതതേലാദിതോ. **തേ**തി മാതാപിതരോ. **തതോയേവാ**തി തേഹിയേവ തണ്ഡുലേഹി സമ്പാദേത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്ഥാതി താപിതഉദകേ. അമുഞ്ചന്തേനേവ ഹത്ഥേനാതി യോജനാ. അങ്ഗന്തി വിനാസം ഗച്ഛന്തീതി **അങ്ഗാരാ**. ദരീയന്തി ഫലീയന്തീതി **ദാരൂനി**.

വുത്തോ സാമണേരോതി യോജനാ.

ഗവതി പരിഭുഞ്ജന്താനം വിസ്സട്ഠം സദ്ദം കരോതീതി **ഗുളോ,** ഗുളതി വിസതോ ജീവിതം രക്ഖതീതി വാ **ഗുളോ,** തം ഭാജേന്തോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ലോലസാമണേരസ്സ.

ധൂമസ്സത്ഥായ വട്ടീയതി വട്ടിത്വാ കരീയതീതി ധൂമവട്ടി, തം. മുഖീയതി വിപരീയതീതി **മുഖം**. കം വുച്ചതി സീസം, തം തിട്ഠതി ഏത്ഥാതി **കണ്ഠോ**.

ഭത്തുഗ്ഗാരോതി ഉദ്ധം ഗിരതി നിഗ്ഗിരതീതി ഉഗ്ഗാരോ, ഭത്തമേവ ഉഗ്ഗാരോ ഭത്തുഗ്ഗാരോ, ഉഗ്ഗാരഭത്തന്തി അത്ഥോ. **ദന്തന്തരേ**തി ദന്തവിവരേ.

ഉപകട്ഠേ കാലേതി ആസന്നേ മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ. **കക്ഖാരേത്വാ**തി സഞ്ചിത്വാ. തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ദ്വേ തയോ ഖേളപിണ്ഡേ പാതേത്വാ"തി. ഫളുസങ്ഖാതം സിങ്ഗം വിസാണം അസ്മിം അത്ഥീതി **സിങ്ഗീ,** സോയേവ കടുകഭയേഹി വിരമിതബ്ബത്താ **സിങ്ഗീവേരോ**തി വുച്ചതി. അങ്കിയതി രുക്ഖോ നവം ഉഗ്ഗതോതി ലക്ഖിയതി ഏതേഹീതി **അങ്കുരാ,** സമം ലോണേന ഉദകം, സമം വാ ഉദകേന ലോണം അസ്മിന്തി **സമുദ്ദോ,** തസ്സ ഉദകം അവയവീഅവയവഭാവേനാതി **സമുദ്ദോദകം,** തേന അപടിഗ്ഗഹിതേനാതി സമ്ബന്ധോ. ഫാണതി ഗുളതോ ഥദ്ധഭാവം ഗച്ഛതീതി **ഫാണിതം**. കരേന ഹത്ഥേന ഗഹിതബ്ബാതി **കരകാ,** വസ്സോപലം, കരേന ഗണ്ഹിതുമരഹാതി അത്ഥോ. **കതകട്ഠിനാ**തി കതകനാമകസ്സ ഏകസ്സ രുക്ഖവിസേസസ്സ അട്ഠിനാ. **ത**ന്തി ഉദകം. **കപിത്ഥോ**തി ഏകസ്സ അമ്ബിലഫലസ്സ രുക്ഖവിസേസസ്സ നാമം.

ബഹലന്തി ആവിലം. **സന്ദിത്വാ**തി വിസന്ദിത്വാ. **കകുധസോബ്ഭാദയോ**തി കകുധരുക്ഖസമീപേ ഠിതാ സോബ്ഭാദയോ. **രുക്ഖതോ**തി കകുധരുക്ഖതോ. **പരിത്ത**ന്തി അപ്പകം.

പാനീയഘടേ പക്ഖിത്താനി ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി വാസമത്തം ഉദകം. **തത്ഥേവാ**തി ഠപിതപുപ്ഫവാസിതപാനീയേയേവ . ഠപിതം ദന്തകട്ഠന്തി സമ്ബന്ധോ. അജാനന്തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി യോജനാ. അനാദരേ ചേതം സാമിവചനം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

കിം മഹാഭൂതം വട്ടതി, കിം ന വട്ടതീതി യോജനാ. **യം പനാ**തി മഹാഭൂതം പന. **അങ്ഗലഗ്ഗ**ന്തി അങ്ഗേസു ലഗ്ഗം, മഹാഭൂതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി സേദേ. **സുദ്ധാപിത**ന്തി അങ്ഗാരസദിസം കത്വാ സുട്ഠു ധാപിതം.

ചത്താരീതി പഥവീ ഛാരികാ ഗൂഥം മുത്തന്തി ചത്താരി. **മഹാവികടാനീ**തി മഹന്താനി സപ്പദട്ഠക്ഖണസങ്ഖാതേ വികാരകാലേ കത്തബ്ബാനി ഓസധാനി. **ഏത്ഥാ**തി "അസതി കപ്പിയകാരകേ"തി വചനേ. **കാലോദിസ്സം നാമാ**തി

ബ്യാധോദിസ്സ, പുഗ്ഗലോദിസ്സ, കാലോദിസ്സ, സമയോദിസ്സ, ദേസോദിസ്സ, വസോദിസ്സ, ഭേസജ്ജോദിസ്സസങ്ഖാതേസു സത്തസു ഓദിസ്സേസു കാലോദിസ്സം നാമാതി അത്ഥോ. ദസമം.

ഭോജനവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. അചേലകവഗ്ഗോ

൧. അചേലകസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൨൬൯. അചേലകവഗ്ഗസ്സ പഠമേ പരിവിസതി ഏത്ഥാതി **പരിവേസന**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിവേസനട്ഠാന"ന്തി. പരിബ്ബാജകപബ്ബജസദ്ദാ സമാനാതി ആഹ "പരിബ്ബാജകസമാപന്നോതി പബ്ബജ്ജം സമാപന്നോ"തി. തിത്ഥേന സമം പൂരതീതി സമതിത്ഥീകം, നദീആദീസു ഉദകം, സമതിത്ഥികം വിയാതി **സമതിത്ഥികം,** പത്തഭാജനേസു യാഗുഭത്തം. **തേസ**ന്തി മാതാപിതൂനം ദേന്തസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. "ദാപേതീ"തി ഏത്ഥ ദാധാതുയാ സമ്പദാനസ്സ സുവിജാനിതത്താ തം അദസ്സേത്വാ കാരിതകമ്മമേവ ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനുപസമ്പന്നേനാ"തി.

൨൭൦. "സന്തികേ"തിഇമിനാ **"ഉപനിക്ഖിപിത്വാ"**തി ഏത്ഥ ഉപസദ്ദസ്സ സമീപത്ഥം ദസ്സേതി. **തേസ**ന്തി തിത്ഥിയാനം. **തത്ഥാ**തി ഭാജനേ. **ഇതോ**തി പത്തതോ. **ഇധാ**തി മയ്ഹം ഭാജനേ. **ന**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം. **തസ്സാ**തി തിത്ഥിയസ്സാതി. പഠമം.

൨. ഉയ്യോജനസിക്ഖാപദം

൨൭൪. ദുതിയേ പടിക്കമനഅസനസാലസദ്ദാനം പരിയായത്താ വുത്തം "അസനസാലായപീ"തി. ഭത്തസ്സ വിസ്സജ്ജനം **ഭത്തവിസ്സഗ്ഗോ**തി കതേ ഭത്തകിച്ചന്തി ആഹ **"ഭത്തകിച്ച"**ന്തി. സമ്ഭൂധാതുസ്സ പപുബ്ബഅപധാത്വത്ഥത്താ വുത്തം "ന പാപുണീ"തി.

൨൭൫. **വുത്താവസേസ**ന്തി വുത്തേഹി മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഹസിതുകാമതാദീഹി അവസേസം. **തസ്മി**ന്തി ഉയ്യോജിതഭിക്ഖുമ്ഹി. **അത്ഥതോ**തി വിജഹന്തവിജഹിതഭിക്ഖൂനം അവിനാഭാവസങ്ഖാതഅത്ഥതോ. **ഇതരേനാ**തി ഉയ്യോജകഭിക്ഖുനാ. **തത്ഥാ**തി "ദസ്സനൂപചാരം വാ സവനൂപചാരം വാ"തിവചനേ. **ഏത്ഥാ**തി നിദ്ധാരണസമുദായോ, ദസ്സനൂപചാരസവനൂപചാരേസൂതി അത്ഥോ. "തഥാതിഇമിനാ ദ്വാദസഹത്ഥപമാണം അതിദിസതി. **തേഹീ**തി കുട്ടാദീഹി. **തസ്സാ**തി ദസ്സനൂപചാരാതിക്കമസ്സ. "വുത്തപകാരമനാചാര"ന്തി ഇമിനാ "ന അഞ്ഞോ കോചി പച്ചയോ"തി ഏത്ഥ അഞ്ഞസദ്ദസ്സ അപാദാനം ദസ്സേതി, "കാരണ"ന്തിഇമിനാ പച്ചയസദ്ദസ്സത്ഥം.

൨൭൭. **കലി**സദ്ദസ്സ പാപപരാജയസങ്ഖാതേസു ദ്വീസു അത്ഥേസു പാപസങ്ഖാതോ കോധോതി ആഹ "കലീതി കോധോ"തി. "ആണ"ന്തിഇമിനാ സാസനസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. വുത്തഞ്ഹി "ആണാ ച സാസനം ഞേയ്യ"ന്തി. കോധവസേന വദതീതി സമ്ബന്ധോ. ദസ്സേത്വാ വദതീതി യോജനാ. ഇമസ്സ ഠാനം നിസജ്ജം ആലോകിതം വിലോകിതം പസ്സഥ ഭോതി യോജനാ. **ഇമിനാപീ**തി അമനാപവചനം വചനേനാപീതി. ദുതിയം.

൩. സഭോജനസിക്ഖാപദം

൳൩൯. തതിയേ "സയനിയഘരേ"തി വത്തബ്ബേ യകാരലോപം കത്വാ "സയനിഘരേ"തി വുത്തന്തി ആഹ **"സയനിഘരേ"**തി. **യതോ**തി ഏത്ഥ തോസദ്ദോ പഠമാദീസു അത്ഥേസു ദിസ്സതി. "യതോനിദാന"ന്തിആദീസു (സു॰ നി॰ ൨൭൩) പഠമത്ഥേ. "അന്തരായേ അസേസതോ"തിആദീസു (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ ൭) ദുതിയത്ഥേ . "അനിച്ചതോ"തിആദീസു (പട്ഠാ॰ ൧.൧.ർ൦൯) തതിയത്ഥേ. "മാതിതോ പിതിതോ"തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൩൧൧) പഞ്ചമ്യത്ഥേ. "യം പരതോ ദാനപച്ചയാ"തിആദീസു (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൭൩) ഛട്ഠ്യത്ഥേ. "പുരതോ പച്ഛതോ"തിആദീസു (പാചി॰ ൫൫൩) സത്തമ്യത്ഥേ. "പദമതോ"തിആദീസു കാരണത്ഥേ ദിസ്സതി. ഇധാപി കാരണത്ഥേയേവാതി ആഹ "യസ്മാ"തി. യസ്മാ കാരണാ അയ്യസ്സ ഭിക്ഖാ ദിന്നാ, തസ്മാ ഗച്ഛഥ ഭന്തേ തുമ്ഹേതി അത്ഥോ. **യ**ന്തി ഭിക്ഖം. **വോ**തി തുമ്ഹേഹി. **അധിപ്പായോ**തി പുരിസസ്സ അജ്ഝാസയോ. "പരിയുട്ഠിതോ"തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി അത്ഥപകരണാദിതോ രാഗപരിയുട്ഠിതോവാധിപ്പേതോതി ആഹ **"രാഗപരിയുട്ഠിതോ"**തി, രാഗേന പരിഭവിത്വാ ഉട്ഠിതോതി അത്ഥോ.

൳൩൭. സഭോജനന്തി ഏത്ഥ സകാരോ സഹസദ്ദകാരിയോ ച അകാരുകാരാനം അസരൂപത്താ അകാരതോ ഉകാരസ്സ ലോപോ ച തീസു പദേസു പച്ഛിമാനം ദ്വിന്നം പദാനം തുല്യത്ഥനിസ്സിതസമാസോ ച പുബ്ബപദേന സഹ ഭേദനിസ്സിതബാഹിരത്ഥസമാസോ ച ഹോതി, ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സഹ ഉഭോഹി ജനേഹീ"തി. അഥ വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി **ഭോജനം,** സം വിജ്ജതി ഭോജനം അസ്മിം കുലേതി **സഭോജന**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഥ വാ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തേനേവാ**തി തേനേവ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഭുഞ്ജിതബ്ബത്താ. **അസ്സാ**തി "സഭോജനേ"തിപദസ്സ. **ഘരേ**തി ഏത്ഥ പുബ്ബോ സയനിസദ്ദോ ലോപോതി ആഹ "സയനിഘരേ"തി. ഇമിനാ "ദത്തോ"തിആദീസു വിയ പുബ്ബപദലോപസമാസം ദസ്സേതി. **പിട്ഠസങ്ഘാടസ്സാ**തി ഏത്ഥ പിട്ഠസങ്ഘാടോ നാമ ന അഞ്ഞസ്സ യസ്സ കസ്സചി, അഥ ഖോ സയനിഘരഗബ്ഭസ്സേവാതി ആഹ "തസ്സ സയനിഘരഗബ്ഭസ്സാ"തി. **യഥാ വാ തഥാ വാ**തി യേന വാ തേ ന വാ ആകാരേന. **കതസ്സാ**തി പിട്ഠിവംസം ആരോപേത്വാ വാ അനാരോപേത്വാ വാ കതസ്സാതി. തതിയം.

൳൩൮. ചതുത്ഥപഞ്ചമേസു യഥാ ച സഭോജനസിക്ഖാപദം പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം, ഏവമേവ താനിപീതി യോജനാതി. ചതുത്ഥപഞ്ചമാനി.

൬. ചാരിത്തസിക്ഖാപദം

൳൪൦. ഛട്ഠേ കസ്മാ തേഹി "ദേഥാവുസോ ഭത്ത"ന്തി വുത്തം, നനു ഭിക്ഖൂനം ഏവം വത്തും ന വട്ടതീതി ആഹ "ഏത്ഥ തം കിരാ"തിആദി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അഭിഹടം അഹോസി, തസ്മാ.

൳൪൧. ഇദം പന വചനം ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **പസാദഞ്ഞഥത്ത**ന്തി പസാദസ്സ അഞ്ഞേനാകാരേന ഭാവോ. **ന**ന്തി ഖാദനീയം. "ഗഹേത്വാ ആഗമംസൂ"തിഇമിനാ "ഉസ്സാരിയിത്ഥാ"തി ഏത്ഥ ഉകാരസ്സ ഉഗ്ഗഹത്ഥതഞ്ച

സരധാതുസ്സ ഗത്യത്ഥതഞ്ച അജ്ജതനിഞ്ചംവിഭത്തിയാ ത്ഥത്തഞ്ച ദസ്സേതി, ഉഗ്ഗഹേത്വാ സാരിംസു അഗമംസൂതി അത്ഥോ.

൮൯. യത്ഥാതി യസ്മിം ഠാനേ. ഠിതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചിത്തം ഉപ്പന്നന്തി യോജനാ. **തതോ**തി ചിത്തുപ്പന്നതോ. **യ**ന്തി ഭിക്ഖും. **പകതിവചനേനാ**തി ഉച്ചാസദ്ദമകത്വാ പവത്തേന സഭാവവചനേന. **അന്തോവിഹാരേ**തി വചനസ്സ അതിസമ്ബാധത്താ അയുത്തഭാവം മഞ്ഞമാനോ ആഹ "അപി ച അന്തോഉപചാരസീമായാ"തി.

൯൦. ഗാമസ്സ അന്തരേ ആരാമോ തിട്ഠതീതി **അന്തരാരാമോ** വിഹാരോ, തം ഗച്ഛതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അന്തോഗാമേ"തിആദീതി. ഛട്ഠം.

൭. മഹാനാമസിക്ഖാപദം

൯൧. സത്തമേ "ഭഗവതോ"തിപദം "ചൂളപിതുപുത്തോ"തിപദേ സമ്ബന്ധോ, "മഹല്ലകതരോ"തിപദേ അപാദാനം. **ചൂളപിതുപുത്തോ**തി സുദ്ധോദനോ, സക്കോദനോ, സുക്കോദനോ, ധോതോദനോ, അമിതോദനോതി പഞ്ച ജനാ ഭാതരോ, അമിതാ, പാലിതാതി ദ്വേ ഭഗിനിയോ. തേസു ഭഗവാ ച നന്ദോ ച ജേട്ഠഭാതുഭൂതസ്സ സുദ്ധോദനസ്സ പുത്താ, ആനന്ദോ കനിട്ഠഭാതുഭൂതസ്സ അമിതോദനസ്സ പുത്തോ, മഹാനാമോ ച അനുരുദ്ധോ ച തതിയസ്സ സുക്കോദനസ്സ പുത്താ. സക്കോദനധോതോദനാനം പുത്താ അപാകടാ. തിസ്സത്ഥേരോ അമിതായ നാമ ഭഗിനിയാ പുത്തോ, പാലിതായ പുത്തധീതരാ അപാകടാ. തസ്മാ ചൂളപിതുനോ സുക്കോദനസ്സ പുത്തോ ചൂളപിതുപുത്തോതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ദ്വീസു ഫലേസൂ**തി ഹേട്ഠിമേസു ദ്വീസു ഫലേസു. **ഉസ്സന്ന**സദ്ദോ ബഹുപരിയായോതി ആഹ "ബഹൂ"തി. **വജതോ**തി ഗോട്ഠതോ. തഞ്ഹി ഗാവോ ഗോചരട്ഠാനതോ പടിക്കമിത്വാ നിവാസത്ഥായ വജന്തി ഗച്ഛന്തി അസ്മിന്തി വജോതി വുച്ചതി.

൯൨. തസ്മിം സമയേതി തസ്മിം പവാരണസമയേ. "ഏത്തകേഹീ"തിപദസ്സ നാമവസേന വാ പരിമാണവസേന വാ ദുവിധസ്സ അത്ഥസ്സ അധിപ്പേതത്താ വുത്തം "നാമവസേന പരിമാണവസേനാ"തി. തേസു നാമം സന്ധായ ഏതം നാമം ഏതേസം ഭേസജ്ജാനന്തി **ഏത്തകാനീ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ, പരിമാണം സന്ധായ ഏതം പരിമാണം ഏതേസന്തി **ഏത്തകാനീ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. "അഞ്ഞം ഭേസജ്ജ"ന്തി ഏത്ഥ അഞ്ഞസദ്ദസ്സ അപാദാനം നാമം വാ പരിമാണം വാ ഭവേയ്യാതി ആഹ "സബ്ബിനാ പവാരിതോ"തിആദി.

൯൩. യേതി ദായകാ, പവാരിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോതി. സത്തമം.

൮. ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദം

൯൪. അട്ഠമേ "അഭിമുഖ"ന്തിഇമിനാ അഭിസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. **"ഉയ്യാതോ"**തിപദസ്സ ഉട്ഠഹിത്വാ യാതോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "നഗരതോ നിഗ്ഗതോ"തി. "കതഉയ്യോഗ"ന്തി ഇമിനാ ഉട്ഠഹിത്വാ യുഞ്ജതി ഗച്ഛതീതി **ഉയ്യുത്താ**തി ദസ്സേതി. ധാതൂന, മനേകത്ഥത്താ വുത്തം "ഗാമതോ നിക്ഖന്ത"ന്തി.

൯൫. ദ്വാദസ പുരിസാ ഇമസ്സ ഹത്ഥിനോതി **ദ്വാദസപുരിസോ,** ആവുധോ ഹത്ഥേസു ഏതേസന്തി **ആവുധഹത്ഥാ. നിന്ന**ന്തി നിന്നട്ഠാനം, **പസ്സതോ**

ഭിക്ഖുനോതി സമ്ബന്ധോതി. അട്ഠമം.

൯. സേനാവാസസിക്ഖാപദം

൩൧൯. നവമേ "തിട്ഠതു വാ"തിആദിനാ വസനാകാരം ദസ്സേതി. വാസദ്ദോ "ചങ്കമതു വാ"തിഅത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. **കിഞ്ചി ഇരിയാപഥന്തി** ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു കിഞ്ചി ഇരിയാപഥം. യഥാ രുദ്ധമാനേ സഞ്ചാരോ ഛിജ്ജതി, ഏവം രുദ്ധാ സംവുതാ ഹോതീതി യോജനാ. "രുദ്ധോ"തി ഇമിനാ **"പലിബുദ്ധോ"**തി ഏത്ഥ പരിപുബ്ബസ്സ ബുധിധാതുസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതീതി. നവമം.

൧൦. ഉയ്യോധികസിക്ഖാപദം

൩൨൨. ദസമേ **യുജ്ഝന്തീ**തി സംപഹരന്തി. "ബലസ്സ അഗ്ഗം ഏത്ഥാ"തിഇമിനാ ഭിന്നാധികരണബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേതി. "ജാനന്തീ"തിപദം അത്ഥസമ്പുണ്ണത്ഥായ പക്ഖിത്തം. **അഗ്ഗ**ന്തി കോട്ഠാസം. ബലം ഗണീയതി ഏത്ഥാതി **ബലഗ്ഗ**ന്തി വചനത്ഥോപി യുജ്ജതി. തേനാഹ "ബലഗണനട്ഠാന"ന്തി. ഇദഞ്ഹി വചനം അമ്ബസേചനഗരുസിനനയേന വുത്തം. കഥം? "ബലഗണനട്ഠാന"ന്തി വദന്തേന അട്ഠകഥാചരിയേന "ബലസ്സ അഗ്ഗം ജാനന്തി ഏത്ഥാതി ബലഗ്ഗ"ന്തി വചനത്ഥസ്സ പിണ്ഡത്ഥോ ച ഞാപീയതി, "ബലം ഗണീയതി ഏത്ഥാതി **ബലഗ്ഗ"**ന്തി വചനത്ഥോ ച ദസ്സീയതി. വിയൂഹീയതേ സമ്പിണ്ഡീയതേ **ബ്യൂഹോ,** സേനായ ബ്യൂഹോ **സേനാബ്യൂഹോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി "സേനായ വിയൂഹ"ന്തിആദിനാ. അണതി ഭേരവസദ്ദം കരോതീതി **അണീകം,** മുദ്ധജണകാരോ, ഹത്ഥീയേവ അണീകം **ഹത്ഥാണീകം**. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. യോ ഹത്ഥീ പുബ്ബേ വുത്തോ, തേന ഹത്ഥിനാതി യോജനാതി. ദസമം.

അചേലകവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൬. സുരാപാനവഗ്ഗോ

൧. സുരാപാനസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൩൨൬. സുരാപാനവഗ്ഗസ്സ പഠമേ ഭദ്ദാ വതി ഏത്ഥാതി **ഭദ്ദവതികാ**തി ച, ഭദ്ദാ വതി ഭദ്ദവതി, സാ ഏത്ഥ അത്ഥീതി **ഭദ്ദവതികാ**തി ച അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സോ"തിആദി. **സോതി** ഗാമോ ലഭീതി സമ്ബന്ധോ. പഥം ഗച്ഛന്തീതി **പഥാവിനോ**തി കതേ അദ്ധികായേവാതി ആഹ "അദ്ധികാ"തി. അദ്ധം ഗച്ഛന്തീതി **അദ്ധികാ**. "പഥികാ"തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **"തേജസാ തേജ"**ന്തിപദാനി സമ്ബന്ധാപേക്ഖാനി ച ഹോന്തി , പദാനം സമാനത്താ സമ്ബന്ധോ ച സമാനോതി മഞ്ഞിതും സക്കുണേയ്യാ ച ഹോന്തി, തസ്മാ തേസം സമ്ബന്ധഞ്ച തസ്സ അസമാനതഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം "അത്തനോ തേജസാ നാഗസ്സ തേജ"ന്തി. "ആനുഭാവേനാ"തിഇമിനാ പന തേജസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. കപോതസ്സ പാദോ **കപോതോ** ഉപചാരേന, തസ്സ ഏസോ **കാപോതോ,** വണ്ണോ. കാപോതോ വിയ വണ്ണോ അസ്സാതി **കാപോതികാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കപോതപാദസമവണ്ണരത്തോഭാസാ"തി. **പസന്ന**സദ്ദസ്സ പസാദസദ്ധാദയോ

നിവത്തേതും “സുരാമണ്ഡസ്സേതം അധിവചന”ന്തി വുത്തം. **പഞ്ചാഭിഞ്ഞസ്സ സതോ**തി പഞ്ചാഭിഞ്ഞസ്സ സമാനസ്സ സാഗതസ്സാതി യോജനാ.

൩൨൮. “മധുകപുപ്ഫാദീനം രസേന കതോ”തിഇമിനാ പുപ്ഫാനം രസേന കതോ ആസവോ **പുപ്ഫാസവോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏസ നയോ “ഫലാസവോ”തിആദീസുപി. സുരാമേരയാനം വിസേസം ദസ്സേതും വുത്തം “സുരാ നാമാ”തിആദി. **പിട്ഠകിണ്ണപക്ഖിത്താ**തി പിട്ഠേന ച കിണ്ണേന ച പക്ഖിത്താ കതാ വാരുണീതി സമ്ബന്ധോ. **കിണ്ണാ**തി ച സുരായ ബീജം. തഞ്ഹി കിരന്തി നാനാസമ്ഭാരാനി മിസ്സീഭവന്തി ഏത്ഥാതി കിണ്ണാതി വുച്ചതി. തസ്സായേവ മണ്ഡേതി യോജനാ. സുരനാമകേന ഏകേന വനചരകേന കതാതി **സുരാ**. മദം ജനേതീതി **മേരയം**.

൩൨൯. **ലോണസോവീരക**ന്തി ഏവംനാമകം പാനം. **സുത്ത**ന്തിപി ഏവമേവ. **തസ്മി**ന്തി സൂപസമ്പാകേ. തേലം പന പചന്തീതി സമ്ബന്ധോ. നത്ഥി തിഖിണം മജ്ജം ഏത്ഥാതി അതിഖിണമജ്ജം, അതിഖിണമജ്ജേ തസ്മിംയേവ തേലേതി അത്ഥോ. **യം പനാ**തി തേലം പന. തിഖിണം മജ്ജം ഇമസ്സ തേലസ്സാതി **തിഖിണമജ്ജം. യത്ഥാ**തി തേലേ. **അരിട്ഠോ**തി ഏവംനാമകം ഭേസജ്ജം. **ത**ന്തി അരിട്ഠം, “സന്ധായാ”തിപദേ അവുത്തകമ്മം. **ഏത**ന്തി “അമജ്ജം അരിട്ഠ”ന്തിവചനം, “വുത്ത”ന്തിപദേ വുത്തകമ്മന്തി. പഠമം.

൨. അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദം

൩൩൦. ദുതിയേ അങ്ഗുലീഹി പതുജ്ജനം അങ്ഗുലിപതോദോ, സോയേവ **അങ്ഗുലിപതോദകോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അങ്ഗുലീഹീ”തിആദി. **ഉത്തന്തോ**തി അവതപന്തോ. അവതപന്തോതി ച അത്ഥതോ കിലമന്തോയേവാതി ആഹ “കിലമന്തോ”തി. കിലമന്തോ ഹുത്വാതി യോജനാ. അസ്സാസഗഹണേന പസ്സാസോപി ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ “അസ്സാസപസ്സാസസഞ്ചാരോ”തി. **തമ്പീ**തി ഭിക്ഖുനിമ്പീതി. ദുതിയം.

൩. ഹസധമ്മസിക്ഖാപദം

൩൩൬. തതിയേ പകാരേന കരീയതി ഠപീയതീതി **പകതം** പഞ്ഞത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “യം ഭഗവതാ”തിആദി. **യ**ന്തി സിക്ഖാപദം.

൩൩൭. ഹസസങ്ഖാതോ ധമ്മോ സഭാവോ **ഹസധമ്മോ**തി വുത്തേ അത്ഥതോ കീളികായേവാതി ആഹ “കീളികാ വുച്ചതീ”തി.

൩൩൮. **ഗോപ്ഫകാന**ന്തി ചരണഗണ്ഠികാനം. തേ ഹി പാദേ പാദം ഠപനകാലേ അഞ്ഞമഞ്ഞൂപരി ഠപനതോ ഗോപീയന്തീതി ഗോപ്ഫാ, തേ ഏവ ഗോപ്ഫകാതി വുച്ചന്തി. പാദസ്സ ഹി ഉപരി പാദം ഠപനകാലേ ഏകസ്സ ഉപരി ഏകോ ന ഠപേതബ്ബോ. തേനാഹ ഭഗവാ “പാദേ പാദം അച്ചാധായാ”തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൫൭൫; മ॰ നി॰ ൧.൪൨൩; അ॰ നി॰ ൩.൧൬). ഓട്ഠജോ ദുതിയോ. **ഓരോഹന്തസ്സ** ഭിക്ഖുനോതി സമ്ബന്ധോ.

൩൩൯. **ഫിയാരിത്താദീഹീ**തി ആദിസദ്ദേന ലങ്കാരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. കേചി വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **പതനുപ്പതനവാരേസൂ**തി പതനവാര

ഉപ്പതനവാരേസു. **തത്ഥാ**തി തസ്സം ഖിത്തകഥലായം. **ഹീ**തി സച്ചം , യസ്മാ വാ. ഠപേത്വാ കീളന്തസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ലിഖിതും വട്ടതി** കീളാധിപ്പായസ്സ വിരഹിതത്താതി അധിപ്പായോ. കീളാധിപ്പായേന അത്ഥജോതകം അക്ഖരം ലിഖന്തസ്സാപി ആപത്തിയേവാതി വദന്തി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേതി. തതിയം.

൪. അനാദരിയസിക്ഖാപദം

൩൪൨. ചതുത്ഥേ **ധമ്മോ** നാമ തന്തിയേവാതി ആഹ "തന്തീ"തി. **പവേണീ**തി തസ്സേവ വേവചനം. "തം വാ ന സിക്ഖിതുകാമോ"തി ഏത്ഥ തംസദ്ദസ്സ അത്ഥമാവികാതും വുത്തം "യേന പഞ്ഞത്തേനാ"തി. വിനയേ അപഞ്ഞത്തം സന്ധായ വുത്തം "അപഞ്ഞത്തേനാ"തി ആഹ "സുത്തേ വാ അഭിധമ്മേ വാ ആഗതേനാ"തി.

൩൪൪. **പവേണിയാ**തി ഉപാലിആദികായ ആചരിയപരമ്പരസങ്ഖാതായ തന്തിയാ. കുരുന്ദിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. മഹാപച്ചരിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തം സബ്ബ**ന്തി കുരുന്ദിവാദമഹാപച്ചരിവാദസങ്ഖാതം സബ്ബം തം വചനം. **പവേണിയാ ആഗതേ**തി പവേണിയാ ആഗതസങ്ഖാതേ മഹാഅട്ഠകഥാവാദേതി. ചതുത്ഥം.

൩൪൫. പഞ്ചമേ **മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികേതി. പഞ്ചമം.

൬. ജോതിസിക്ഖാപദം

൩൫൦. ഛട്ഠേ ജനപദസ്സ നാമത്താ ബഹുവചനവസേന "ഭഗ്ഗേസൂ"തി പാളിയം വുത്തം. സുസുമാരസണ്ഠാനോ പബ്ബതസങ്ഖാതോ ഗിരി ഏത്ഥാതി **സുസുമാരഗിരി,** ഏതസ്സ വാ മാപിതകാലേ സുസുമാരോ ഗിരതി സദ്ദം നിഗ്ഗിരതി ഏത്ഥാതി **സുസുമാരഗിരീ**തി അത്ഥമനപേക്ഖിത്വാ വുത്തം "നഗരസ്സ നാമ"ന്തി. **തം പനാ**തി വനം പന. "മിഗാന"ന്തിആദിനാ മിഗാനം അഭയോ ദീയതി ഏത്ഥാതി **മിഗദായോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി.

൩൫൨. "ജോതികേ"തിപദസ്സ ജോതിസ്സ അഗ്ഗിസ്സ കരണം **ജോതിക**ന്തി ദസ്സേതും വുത്തം "ജോതികരണേ"തി.

൩൫൪. "സമാദഹിതുകാമതായാ"തിപദം "അരണിസണ്ഠാപനതോ"തിപദേ ഹേതു. **ജാലാ**തി സിഖാ. സാ ഹി ജലതി ദിബ്ബതീതി ജാലാതി വുച്ചതി.

പതിലാതം ഉക്ഖിപതീതി ഏത്ഥ "പതിതാലാത"ന്തി വത്തബ്ബേ തകാരലോപം കത്വാ സന്ധിവസേന പതിലാതന്തി വുത്തന്തി ആഹ "അലാതം പതിതം ഉക്ഖിപതീ"തി. **അലാത**ന്തി ഉമ്മുക്കം. തഞ്ഹി ആദിത്തം ഹുത്വാ അതിഉണ്ഹത്താ ന ലാതബ്ബം ന ഗണ്ഹിതബ്ബന്തി അലാതന്തി വുച്ചതി. **അവിജ്ഝാത**ന്തി ഝായനതോ ഡയ്ഹനതോ അവിഗതം അലാതന്തി സമ്ബന്ധോ. ഝായനം ഡയ്ഹനം ഝാതം, വിഗതം ഝാതം ഇമസ്സാലാതസ്സാതി **വിജ്ഝാതം**.

൩൫൬. **പദീപാദീനീ**തി പദീപജോതികാദീനി. **തത്ഥാ**തി താസു ദുട്ഠവാളമിഗഅമനുസ്സസങ്ഖാതാസു ആപദാസു നിമിത്തഭൂതാസു. നിമിത്തത്ഥേ

ചേതം ഭുമ്മവചനന്തി. ഛട്ഠം.

൭. നഹാനസിക്ഖാപദം

൩൬൬. സത്തമേ പാരം ഗച്ഛന്തോ ന കേവലം സഉദകായ നദിയാ ഏവ ന്ഹായിതും വട്ടതി, സുക്ഖായ നദിയാപി വട്ടതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സുക്ഖായാ''തിആദി. **ഉക്കിരിത്വാ**തി വിയൂഹിത്വാ. ആവാടായേവ ഖുദ്ദകട്ഠേന **ആവാടകാ,** തേസൂതി. സത്തമം.

൮. ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദം

൩൬൮. അട്ഠമേ അലഭീതി **ലഭോ**തി വചനത്ഥേ അപച്ചയം കത്വാ ണപച്ചയസ്സ സ്വത്ഥഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''ലഭോയേവ ലാഭോ''തി. അപച്ചയമകത്വാ പകതിയാ ണപച്ചയോപി യുത്തോയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദന്തരോപി അത്ഥന്തരാഭാവാ സമാസോ ഹോതീതി ആഹ ''നവചീവരലാഭേനാതി വത്തബ്ബേ''തി. **അനുനാസികലോപ**ന്തി ''നവ''ന്തി ഏത്ഥ നിഗ്ഗഹീതസ്സ വിനാസം. നിഗ്ഗഹീതഞ്ഹി നാസം അനുഗതത്താ **''അനുനാസിക''**ന്തി വുച്ചതി, തസ്സ അദസ്സന, മകത്വാതി അത്ഥോ. **മജ്ഝേ ഠിതപദദ്വയേ**തി ''നവ''ന്തി ച ''ചീവരലാഭേനാ''തി ച ദ്വിന്നം പദാനമന്തരേ ''ഠിതേ പനാ''തി ച ''ഭിക്ഖുനാ''തി ച പദദ്വയേ. നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **നിപാതോ**തി നിപാതമത്തം. അലഭീതി **ലഭോ**തി വചനത്ഥസ്സ അഭിധേയ്യത്ഥം ദസ്സേതും ''ഭിക്ഖുനാ''തി വുത്തന്തി ആഹ ''ഭിക്ഖുനാ''തിആദി. പദഭാജനേ പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി യം ചീവരം. ''ചീവര''ന്തി ഏത്ഥ ചീവരസരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യം നിവാസേതും വാ''തിആദി. **ചമ്മകാരനീല**ന്തി ചമ്മകാരാനം തിഫലേ പക്ഖിത്തസ്സ അയഗൂഥസ്സ നീലം. മഹാപച്ചരിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ദുബ്ബണ്ണോ കരീയതി അനേനാതി **ദുബ്ബണ്ണകരണം,** കപ്പബിന്ദുന്തി ആഹ ''കപ്പബിന്ദും സന്ധായാ''തി. ആദിയന്തേന ഭിക്ഖുനാ ആദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **കോണേസൂ**തി അന്തേസു. വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. **അക്ഖിമണ്ഡലമത്തം വാ**തി അക്ഖിമണ്ഡലസ്സ പമാണം വാ കപ്പബിന്ദൂതി സമ്ബന്ധോ. **പട്ടേ വാ**തി അനുവാതപട്ടേ വാ. **ഗണ്ഠിയം വാ**തി ഗണ്ഠികപട്ടേ വാ. **പാളികപ്പോ**തി ദ്വേ വാ തിസ്സോ വാ തതോ അധികാ വാ ബിന്ദുആവലീ കത്വാ കതോ കപ്പോ. **കണ്ണികകപ്പോ**തി കണ്ണികം വിയ ബിന്ദുഗോച്ഛകം കത്വാ കതോ കപ്പോ. ആദിസദ്ദേന അഗ്ഘിയകപ്പാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബാസു അട്ഠകഥാസു. ഏകോപി ബിന്ദു വട്ടോയേവ വട്ടതീതി ആഹ **''ഏകം വട്ടബിന്ദു''**ന്തി.

൩൭൧. അഗ്ഗളാദീനീതി ആദിസദ്ദേന അനുവാതപരിഭണ്ഡേ സങ്ഗണ്ഹാതീതി. അട്ഠമം.

൯. വികപ്പനസിക്ഖാപദം

൩൭൪. നവമേ **തസ്സാ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയോ ചീവരസാമികോയേവാതി ആഹ ''ചീവരസാമികസ്സാ''തി. ദുതിയസ്സ തസദ്ദസ്സ വിസയോ വിനയധരോയേവാതി ആഹ ''യേനാ''തിആദി. ''അവിസ്സാസന്തോ''തിപദസ്സ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''അവിസ്സാസേനാ''തി. **തേനാ**തി വിനയധരേനാതി. നവമം.

൧൦. ചീവരാപനിധാനസിക്ഖാപദം

൩൭൭. ദസമേ "അപനേത്വാ"തിഇമിനാ അപഇത്യൂപസഗ്ഗസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **നിധേന്തീ**തി നിഗൂഹിത്വാ ഠപേന്തി. **ഹസാധിപ്പായോ**തി ഹസം, ഹസനത്ഥായ വാ അധിപ്പായോ. പരിക്ഖാരസ്സ സരൂപം ദസ്സേതും വുത്തം "പത്തത്ഥവികാദി"ന്തി. പത്തസ്സ പാളിയമാഗതത്താ പത്തസ്സ ഥവികാതി അത്ഥോയേവ ഗഹേതബ്ബോ, ന പത്തോ ച ഥവികാ ചാതി. "സമണേന നാമാ"തിപദം "ഭവിതു"ന്തിപദേ ഭാവകത്താതി. ദസമം.

സുരാപാനവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൭. സപ്പാണകവഗ്ഗോ

൧. സഞ്ചിച്ചപാണസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൩൮൨. സപ്പാണകവഗ്ഗസ്സ പഠമേ ഉസും അസതി ഖിപതി അനേനാതി **ഇസ്സാസോ**തി കതേ ധനുയേവ മുഖ്യതോ ഇസ്സാസോ നാമ, ധനുഗ്ഗഹാ- ചരിയോ പന ഉപചാരേന. ഉസും അസതി ഖിപതീതി **ഇസ്സാസോ**തി കതേ ധനുഗ്ഗഹാചരിയോ ഇസ്സാസോ നാമ, ഇധ പന ഉപചാരത്ഥോ വാ കത്തുത്ഥോ വാ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "ധനുഗ്ഗഹാചരിയോ ഹോതീ"തി. പബ്ബജിതകാലേ ഇസ്സാസസ്സ അയുത്തത്താ വുത്തം "ഗിഹികാലേ"തി. **വോരോപിതാ**തി ഏത്ഥ വി അവ പുബ്ബസ്സ രുഹധാതുസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "വിയോജിതാ"തി.

യസ്മാ ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി "ജീവിതാ വോരോപിതാ"തിവചനം. കസ്മാ വോഹാരമത്തമേവ ഹോതി, നനു യതോ കുതോചി യസ്മിം കിസ്മിംചി വിയോജിതേ ദ്വേ വത്ഥൂനി വിയ വിസും തിട്ഠന്തി പാണതോ ജീവിതേ വിയോജിതേ പാണജീവിതാപീതി ആഹ "ന ഹേത്ഥാ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം. ഏത്ഥാതി "ജീവിതാ വോരോപിതാ"തിവചനേ ദസ്സേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. കിഞ്ചി ജീവിതം നാമാതി യോജനാ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥസമ്ബന്ധോ - സീസാലങ്കാരേ സീസതോ വിയോജിതേ സീസം അലങ്കാരതോ വിസും തിട്ഠതി യഥാ, ഏവം ജീവിതേ പാണതോ വിയോജിതേ ജീവിതം പാണതോ വിസും ന തിട്ഠതി നാമാതി. **അഞ്ഞേദത്ഥൂ**തി ഏകംസേന. "പാണ"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തോപി മനുസ്സപാണസ്സ പാരാജികട്ഠാനേ ഗഹിതത്താ ഇധ പാരിസേസഞായേന തിരച്ഛാനപാണോവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "തിരച്ഛാനഗതോയേവ പാണോ"തി. **ത**ന്തി പാണം. മഹന്തേ പന പാണേതി സമ്ബന്ധോ.

൩൮൭. സോധേന്തോ അപനേതീതി യോജനാ. **മങ്ഗുലോ**തി മനുസ്സരത്തപോ ഏകോ കിമിവിസേസോ. സോ ഹി രത്തപിവനത്ഥായ മങ്ഗതി ഇതോ ചിതോ ച ഇമം ചിമഞ്ച ഠാനം ഗച്ഛതീതി "മങ്ഗുലോ"തി വുച്ചതി. പദക്ഖരാനഞ്ഹി അവിപരിതത്ഥം, സോതൂനഞ്ച സജ്ഝായോപദേസലഭനത്ഥം കത്ഥചി ഠാനേ വചനത്ഥോ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം. തസ്സ ബീജമേവ ഖുദ്ദകട്ഠേന **മങ്ഗുലബീജകം,** തസ്മിം. **ത**ന്തി മങ്ഗുലബീജകം. ഭിന്ദന്തോ ഹുത്വാതി യോജനാതി. പഠമം.

൨. സപ്പാണകസിക്ഖാപദം

൩൨൭. ദുതിയേ സഹ പാണേഹീതി **സപ്പാണകം** ഉദകന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “യേ പാണകാ”തിആദി. **ഹീതി** സച്ചം. പത്തപൂരമ്പി ഉദകന്തി സമ്ബന്ധോ . **താദിസേനാതി** സപ്പാണകേന. ധോവതോപി പാചിത്തിയന്തി യോജനാ. **ഉദകസോണ്ഡി**ന്തി സിലാമയം ഉദകസോണ്ഡിം. **പോക്ഖരണി**ന്തി സിലാമയം പോക്ഖരണിം. ഉട്ഠാപയതോപി പാചിത്തിയന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോതി** സോണ്ഡിപോക്ഖരണീഹി. **ഉദകസ്സാതി** ഉദകേന, പൂരേ ഘടേ ആസിഞ്ചിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** ഉദകേ. **ഉദകേതി** ഉദകസണ്ഠാനകപദേസേ ആസിഞ്ചിതഉദകേ. **പതിസ്സതീ**തി സോണ്ഡിപോക്ഖരണീഹി ഗഹിതഉദകം പതിസ്സതീതി. ദുതിയം.

൩. ഉക്കോടനസിക്ഖാപദം

൩൩൨. തതിയേ “ഉച്ചാലേന്തീ”തിഇമിനാ ഉക്കോടേന്തീതി ഏത്ഥ ഉപുബ്ബസ്സ കുടധാതുസ്സ ഉച്ചാലനത്ഥം ദസ്സേതി ധാതൂന, മനേകത്ഥത്താ. യം യം പതിട്ഠിതം **യഥാപതിട്ഠിതം,** തസ്സ ഭാവോ **യഥാപതിട്ഠിതഭാവോ,** തേന.

൩൩൩. **യോ ധമ്മോതി** യോ സമഥധമ്മോ. **ധമ്മേനാതി** ഏത്ഥ ഏനസദ്ദേന “യഥാധമ്മ”ന്തി ഏത്ഥ അംഇതികാരിയസ്സ കാരിം ദസ്സേതി. ഇമിനാ “യഥാധമ്മ”ന്തി പദസ്സ “നിഹതാധികരണ”ന്തി ഏത്ഥ നിഹതസദ്ദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. “സത്ഥാരാ”തിപദം “വുത്തം” ഇതിപദേ കത്താ. നത്ഥി ഹതം ഹനനം ഇമസ്സാതി **നിഹത**ന്തി വുത്തേ അത്ഥതോ വൂപസമനമേവാതി ആഹ “വൂപസമിത”ന്തി.

൩൩൪. യം വാ തം വാ കമ്മം ധമ്മകമ്മം നാമ ന ഹോതി, അഥ ഖോ അധികരണവൂപസമകമ്മമേവ ധമ്മകമ്മം നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “യേന കമ്മേനാ”തിആദി. **അയമ്പീതി** അയമ്പി ഭിക്ഖു. **സേസപദാനിപീതി** “ധമ്മകമ്മേ വേമതികോ”തിആദീനി സേസപദാനിപി. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. വിത്ഥാരോ പന വുത്തോതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥേവാതി** പരിവാരേ ഏവ. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ, വിഭങ്ഗേ വാതി. തതിയം.

൪. ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദം

൩൩൫. ചതുത്ഥേ **അത്ഥുദ്ധാരവസേന ദസ്സിതാനി** ദുട്ഠുല്ലസദ്ദത്ഥഭാവേന സദിസത്താതി അധിപ്പായോ. **“ധുര”**ന്തി ഏത്ഥ ലക്ഖണവന്തത്താ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ “ധുരേ”തി. ധുരേ നിക്ഖിത്തമത്തേ സതീതി യോജനാ.

ഏവം ധുരം നിക്ഖിപിത്വാതി “അഞ്ഞസ്സ നാരോചേസ്സാമീ”തി ഏവം ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ. **അഞ്ഞസ്സാതി** വത്ഥു, പുഗ്ഗലതോ അഞ്ഞസ്സ ദുതിയസ്സ. **സോപീതി** ദുതിയോപി. **അഞ്ഞസ്സാതി** തതിയസ്സ. യാവ കോടി ന ഛിജ്ജതി, താവ ആപജ്ജതിയേവാതി യോജനാ. **തസ്സേവാതി** ആപത്തിം ആപന്നപുഗ്ഗലസ്സ. **വത്ഥുപുഗ്ഗലോയേവാതി** ആപത്തിം ആപന്നപുഗ്ഗലോയേവ. **അയന്തി** പഠമഭിക്ഖു. **അഞ്ഞസ്സാതി** ദുതിയസ്സ. **സോതി** ദുതിയോ ആരോചേതീതി സമ്ബന്ധോ. **യേനാതി** പഠമഭിക്ഖുനാ. **അസ്സാതി** ദുതിയസ്സ. **തസ്സേവാതി** പഠമഭിക്ഖുസ്സേവ. വത്ഥുപുഗ്ഗലം ഉപനിധായ “തതിയേന പുഗ്ഗലേന ദുതിയസ്സാ”തി വുത്തം.

൪൦൦. പഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധേതി ഥുല്ലച്ചയാദികേ പഞ്ച ആപത്തിക്ഖന്ധേ. **അജ്ഝാചാരോ നാമാ**തി അധിഭവിത്വാ വീതിക്കമിത്വാ ആചരിതബ്ബത്താ അജ്ഝാചാരോ നാമാതി. ചതുത്ഥം.

൫. ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദം

൪൦൨. പഞ്ചമേ **അങ്ഗുലിയോ**തി കരസാഖായോ. താ ഹി അങ്ഗന്തി ഹത്ഥതോ പഞ്ചധാ ഭിജ്ജിത്വാ ഉഗ്ഗച്ഛന്തീതി അങ്ഗുലിയോതി വുച്ചന്തി. ലിഖന്തസ്സ ഉപാലിസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി ബഹുചിന്തേതബ്ബകാരണേന. **അസ്സാ**തി ഉപാലിസ്സ. **ഉരോ**തി ഹദയം. തഞ്ഹി ഉസതി ചിത്തതാപോ ദഹതി ഏത്ഥാതി ഉരോതി വുച്ചതി. **രൂപസുത്ത**ന്തി ഹേരഞ്ഞികാനം രൂപസുത്തം, യഥാ ഹത്ഥാചരിയാനം ഹത്ഥിസുത്തന്തി. **അക്ഖീനീ**തി ചക്ഖൂനി. താനി ഹി അക്ഖന്തി വിസയേസു ബ്യാപീഭവന്തി, രൂപം വാ പസ്സതി ഇമേഹീതി അക്ഖീനീതി വുച്ചന്തി. മകസേന സൂചിമുഖാനം ഗഹിതത്താ ഡംസേന പിങ്ഗലമക്ഖികായോവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ **"ഡംസാതി പിങ്ഗലമക്ഖികായോ"**തി. പിങ്ഗലമക്ഖികായോ ഹി ഡംസനട്ഠേന ഖാദനട്ഠേന **ഡംസാ**തി വുച്ചന്തി. ദുക്കരോ ഖമോ ഏതാസന്തി **ദുക്ഖാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുക്ഖമാന"ന്തി. വേദനാനന്തി സമ്ബന്ധോ. അസാതസ്സ കാരണം ദസ്സേതും വുത്തം "അമധുരാന"ന്തി. ഇമിനാ അമധുരത്താ ന സാദിതബ്ബാതി **അസാതാ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. പാണസദ്ദജീവിതസദ്ദാനം പരിയായഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "ജീവിതഹരാന"ന്തി. പാണം ഹരന്തി അപനേന്തീതി **പാണഹരാ,** താസം വേദനാനന്തി സമ്ബന്ധോ.

൪൦൪. വിജായനകാലതോ പട്ഠായ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ ന ഗഹേതബ്ബോ, ഗബ്ഭഗഹണകാലതോ പന പട്ഠായാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായാ"തി. ഗബ്ഭേ സയിതകാലേന സദ്ധിം വീസതിമം വസ്സം പരിപുണ്ണമസ്സാതി **ഗബ്ഭവീസോ** പുഗ്ഗലോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **യഥാഹാ**തി യേനാകാരേന സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തേനാകാരേന ഭഗവാ ആഹാതി യോജനാ. അഥ വാ യഥാ കിം വചനം ഭഗവാ ആഹാതി യോജനാ.

ഗബ്ഭവീസോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പന്നോതി സമ്ബന്ധോ. **അമ്ഹീ**തി അസ്മി. നുസദ്ദോ പരിവിതക്കത്ഥേ നിപാതോ. **യ**ന്തി യാദിസം പഠമം ചിത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ പടിസന്ധിചിത്തം ദസ്സേതി. "പഠമം വിഞ്ഞാണ"ന്തി തസ്സേവ വേവചനം. **ത**ന്തി പഠമം ചിത്തം പഠമം വിഞ്ഞാണം. **അസ്സാ**തി സത്തസ്സ. **സാവ ജാതീ**തി സാ ഏവ പടിസന്ധി, ഗബ്ഭോ നാമ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി പാളിയം, വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യോ**തി പുഗ്ഗലോ. **മഹാപവാരണായാ**തി അസ്സയുജപുണ്ണമിയം. സാ ഹി പൂജിതപവാരണത്താ മഹാപവാരണാതി വുച്ചതി. **തതോ**തി പവാരണായ ജാതകാലതോ. **ത**ന്തി മഹാപവാരണം. **പാടിപദേ ചാ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ, പവാരണദിവസപാടിപദദിവസേസു അഞ്ഞതരസ്മിം ദിവസേ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോതി അത്ഥോ. **ഹായനവഡ്ഢന**ന്തി കുച്ഛിമ്ഹി വസിതമാസേസു അധികേസു ഹായനഞ്ച ഊനേസു വഡ്ഢനഞ്ച വേദിതബ്ബം.

പോരാണകത്ഥേരാ പന ഉപസമ്പാദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകൂനവീസതിവസ്സ**ന്തി അനന്തരേ വുത്തം ഏകൂനവീസതിവസ്സം. **നിക്ഖമനീയോ**തി സാവണമാസോ. സോ ഹി അന്തോവീഥിതോ ബാഹിരവീഥിം നിക്ഖമതി സൂരിയോ അസ്മിന്തി "നിക്ഖമനീയോ"തി വുച്ചതി. **പാടിപദദിവസേ**തി പച്ഛിമികായ വസ്സൂപഗമനദിവസേ. **തം** ഉപസമ്പാദനം. **കസ്മാ**തി പുച്ഛാ. എത്ഥ ഠത്വാ പരിഹാരോ **വുച്ചതേ** മയാതി യോജനാ. **വീസതിയാ വസ്സേസൂ**തി ഉപസമ്പന്നപുഗ്ഗലസ്സ വീസതിയാ വസ്സേസു. തിംസരത്തിദിവസ്സ ഏകമാസത്താ "ചത്താരോ മാസാ പരിഹായന്തീ"തി വുത്തം. **ഉക്കഡ്ഢന്തീ**തി ഏകസ്സ അധികമാസസ്സ നാസനത്ഥായ വസ്സം ഉപരി കഡ്ഢന്തി. **തതോ**തി ഛമാസതോ അപനേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി "ഏകൂനവീസതിവസ്സ"ന്തിആദിവചനേ. **പന**-സദ്ദോ ഹിസദ്ദത്ഥോ, സച്ചന്തി അത്ഥോ. **യോ**തി പുഗ്ഗലോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഗബ്ഭമാസാനമ്പി ഗണനൂപഗത്താ ഗഹേത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തി, തസ്മാ ഛ മാസേ വസിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. അട്ഠ മാസേ വസിത്വാ ജാതോപി ന ജീവതീതി **സുത്തന്തഅട്ഠകഥാസു** (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൪-൨൫; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൨൦൫) വുത്തം.

൪൦൩. ദസവസ്സച്ചയേനാതി ഉപസമ്പദതോ ദസവസ്സാതിക്കമേന. **ഉപസമ്പാദേതീ**തി ഉപജ്ഝായോ വാ കമ്മവാചാചരിയോ വാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേതി. **ത**ന്തി ഉപജ്ഝാചരിയഭൂതം അനുപസമ്പന്നപുഗ്ഗലം. കമ്മവാചാചരിയോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തോ തം മുഞ്ചിത്വാ സചേ അഞ്ഞോപി കമ്മവാചാചരിയോ അത്ഥി, സൂപസമ്പന്നോ. സോവ സചേ കമ്മവാചം സാവേതി, നുപസമ്പന്നോ. ഞത്വാ പന പുന അനുപസമ്പാദേന്തേ സഗ്ഗന്തരായോപി മഗ്ഗന്തരായോപി ഹോതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബന്തി. പഞ്ചമം.

൬. ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദം

൪൦൭. ഛട്ഠേ "പടിയാലോക"ന്തി എത്ഥ ആലോകസദ്ദേന സൂരിയോ വുത്തോ ഉപചാരേന. സൂരിയോ ഹി പുരത്ഥിമദിസതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ പച്ഛിമദിസം ഗതോ, തസ്മാ സൂരിയസങ്ഖാതസ്സ ആലോകസ്സ പടിമുഖം **"പടിയാലോക"**ന്തി വുത്തേ പച്ഛിമദിസായേവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "പച്ഛിമം ദിസന്തി അത്ഥോ"തി. **കമ്മികാ**തി കമ്മേ യുത്താ പയുത്താ.

൪൦൯. രാജാനന്തി എത്ഥ രഞ്ഞോ സന്തകം "രാജാ"തി വുച്ചതി ഉപചാരേന, അഥ വാ രഞ്ഞോ എസോ "രാജാ"തി കത്വാ രഞ്ഞോ സന്തകം "രാജാ"തി വുച്ചതി. **ഥേയ്യ**ന്തി ഥേനേത്വാ "സക്കച്ച"ന്തിആദീസു (പാചി॰ ൬൪൫) വിയ നിഗ്ഗഹീതാഗമോ ഹോതി. രാജാനം, രഞ്ഞോ സന്തകം വാ ഥേയ്യം ഥേനേത്വാ ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "രാജാനം വാ ഥേനേത്വാ"തിആദി.

൪൧൧. ചതൂസു വിസങ്കേതേസു ദ്വീഹി അനാപത്തി, ദ്വീഹി ആപത്തിയേവാതി. ഛട്ഠം.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദം

൪൧൨. സത്തമേ **"പധൂപേന്തോ"**തി എത്ഥ പപുബ്ബേ ധൂപധാതു പരിഭാസനത്ഥേ വത്തതീതി ആഹ "പരിഭാസന്തോ"തി. ത്വം സമണോപി

മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഗച്ഛസി, തുയ്ഹേവേസോ ദോസോ, നേതസ്സ പുരിസസ്സാതി അത്താനംയേവ പരിഭാസന്തോതി അത്ഥോ. "നിക്ഖാമേസീ"തിഇമിനാ **"നിപ്പാതേസീ"**തിഏത്ഥ നിപുബ്ബ പതധാതു ഗത്യത്ഥോതി ദസ്സേതീതി. സത്തമം.

൮. അരിട്ഠസിക്ഖാപദം

൪൧൭. അട്ഠമേ **ഗദ്ധേ**തി ഗിജ്ഝേ. തേ ഹി ഗിധന്തി കുണപം അഭികങ്ഖന്തീതി "ഗന്ധാ"തി വുച്ചന്തി . **ഗദ്ധേ**തിപി പാഠോ, സോപി യുജ്ജതി യഥാ "യുഗനന്ധോ, യുഗനദ്ധോ"തി ച "പടിബന്ധോ പടിബദ്ധോ"തി ച. **ബാധയിംസൂ**തി ഹനിംസു. **അസ്സാ**തി അരിട്ഠസ്സ.

തദ്ധിതേന വുത്തസ്സ അത്ഥസ്സ ദസ്സേതുമാഹ "തേ"തിആദി. **തേ**തി അന്തരായികാ. **തത്ഥാ**തി പഞ്ചവിധേസു അന്തരായികേസു. "തഥാ"തിപദേന "കമ്മന്തരായികം നാമാ"തി പദം അതിദിസതി. **തം പനാ**തി ഭിക്ഖുനിദൂസകകമ്മം പന. **മോക്ഖസ്സേവാ**തി മഗ്ഗനിബ്ബാനസ്സേവ. മഗ്ഗോ ഹി കിലേസേഹി മുച്ചതീതി അത്ഥേന **മോക്ഖോ** നാമ. ഝാനമ്പേത്ഥ സങ്ഗഹിതം നീവരണേഹി വിമുച്ചനത്താ. നിബ്ബാനം വിമുച്ചീതി അത്ഥേന **മോക്ഖോ** നാമ. ഫലമ്പേത്ഥ സങ്ഗഹിതം വിമുച്ചിതത്താ. **നിയതമിച്ഛാദിട്ഠിധമ്മാ**തി നിയതഭാവം പത്താ, നിയതവസേന വാ പവത്താ മിച്ഛാദിട്ഠിസങ്ഖാതാ ധമ്മാ. തേ പന നത്ഥികഅഹേതുക അകിരിയവസേന തിവിധാ. പണ്ഡകാദിഗഹണസ്സ നിദസ്സനമത്തത്താ 'പടിസന്ധിധമ്മാ"തിപദേന അഹേതുകദ്വിഹേതുകപടിസന്ധിധമ്മാ ഗഹേതബ്ബാ സബ്ബേസമ്പി വിപാകന്തരായികഭാവതോ. തേപി മോക്ഖസ്സേവ അന്തരായം കരോന്തി, ന സഗ്ഗസ്സ. **തേ പനാ**തി അരിയൂപവാദാ പന. താവദേവ ഉപവാദന്തരായികാ നാമാതി യോജനാ. **താപീ**തി സഞ്ചിച്ച ആപന്നാ ആപത്തിയോപി. പാരാജികാപത്തിം സന്ധായ വുത്തം "ഭിക്ഖുഭാവം വാ പടിജാനാതീ"തി. സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം സന്ധായ വുത്തം "ന വുട്ഠാതി വാ"തി. ലഹുകാപത്തിം സന്ധായ വുത്തം "ന ദേസേതി വാ"തി.

തത്രാതി പഞ്ചവിധേസു അന്തരായികേസു. **അയം ഭിക്ഖൂ**തി അരിട്ഠോ ഗദ്ധബാധിപുബ്ബോ ഭിക്ഖു. **സേസന്തരായികേ**തി ആണാവീതിക്കമന്തരായികതോ സേസേ ചതുബ്ബിധേ അന്തരായികേ. **ഇമേ ആഗാരികാ**തി അഗാരേ വസനസീലാ ഇമേ മനുസ്സാ. ഭിക്ഖൂപി പസ്സന്തി ഫുസന്തി പരിഭുഞ്ജന്തീതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാ ന വട്ടന്തി, വട്ടന്തിയേവാതി അധിപ്പായോ. **രസേന രസം സംസന്ദിത്വാ**തി ഉപാദിണ്ണകരസേന അനുപാദിണ്ണകരസം, അനുപാദിണ്ണകരസേന വാ ഉപാദിണ്ണകരസം സമാനേത്വാ. യോനിസോ പച്ചവേക്ഖണസ്സ അഭാവതോ സംവിജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ ഏത്ഥാതി **സച്ഛന്ദരാഗോ,** സോയേവ പരിഭോഗോ **സച്ഛന്ദരാഗപരിഭോഗോ,** തം. **ഏകം കത്വാ**തി സമാനം കത്വാ. ഘടേന്തോ വിയ പാപകം ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പാദേത്വാതി യോജനാ. **കിം**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, കസ്മാ ഭഗവതാ പഠമപാരാജികം പഞ്ഞത്തം, ന പഞ്ഞാപേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. മഹാസമുദ്ദം ബന്ധന്തോ യഥാ അകത്തബ്ബം കരോതി, തഥാ പഠമപാരാജികം പഞ്ഞപേന്തോ ഭഗവാ അപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞപേതീതി അധിപ്പായോ. **ഏത്ഥാ**തി പഠമപാരാജികേ. **ആസന്തി** ഭബ്ബാസം. **ആണാചക്കേ**തി ആണാസങ്ഖാതേ ചക്കേ.

അട്ഠിയേവ **അട്ഠികം** കുച്ഛിതത്ഥേന, കുച്ഛിതത്ഥേ ഹി കോ. അട്ഠികമേവ ഖലോ നീചട്ഠേന ലാമകട്ഠേനാതി **അട്ഠികങ്ഖലോ** നിഗ്ഗഹീതാഗമം കത്വാ.

തേന ഉപമാ സദിസാതി **അട്ഠികങ്ഖലൂപമാ**. "അട്ഠീ"തി ച "കങ്ഖല"ന്തി ച പദം ഗഹേത്വാ വണ്ണേന്തി ആചരിയാ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൩.൪൧൭; വി॰ വി॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨.൪൧൭; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൨; മ॰ നി॰ ടീ॰ ൩.൪൨). **അങ്ഗാരകാസൂപമാ**തി അങ്ഗാരരാസിസദിസാ, അങ്ഗാരേഹി വാ പരിപുണ്ണാ ആവാടസദിസാ. **അസിസൂനൂപമാ**തി ഏത്ഥ **അസീ**തി ഖഗ്ഗോ. സോ ഹി അസതേ ഖിപതേ അനേനാതി "അസീ"തി വുച്ചതി. **സൂനാ**തി അധികോട്ടനം. തഞ്ഹി സുനതി സഞ്ചുണ്ണഭാവം ഗച്ഛതി ഏത്ഥാതി "സൂനാ"തി വുച്ചതി. അസിനാ സൂനാതി **അസിസൂനാ,** തായ ഉപമാ സദിസാതി **അസിസൂനൂപമാ.** **സത്തിസൂലൂപമാ**തി സത്തിയാ ച സൂലേന ച സദിസാ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമിസ്സം അട്ഠകഥായം. **മജ്ഝിമട്ഠകഥായം** അലഗദ്ദൂപമസുത്തേ (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൩൪ ആദയോ) ഗഹേതബ്ബോ. ഏവംസദ്ദയോസദ്ദാനമന്തരേ വിയസദ്ദസ്സ ബ്യാദേസഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "ഏവം വിയ ഖോ"തി. അട്ഠമം.

൯. ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദം

൪൨൪. നവമേ അനുധമ്മസ്സ സരൂപം ദസ്സേതും വുത്തം "അനുലോമവത്തം ദിസ്വാ കതാ ഓസാരണാ"തി. ഇമിനാ അനുലോമവത്തം ദിസ്വാ കതോ ഓസാരണസങ്ഖാതോ ധമ്മോ **അനുധമ്മോ**തി ദസ്സേതി. **ഓസാരണാ**തി പവേസനാ. **തേനേവാ**തി ഉക്ഖിത്തകസ്സ അകടാനുധമ്മത്താ ഏവ. **അസ്സാ**തി "അകടാനുധമ്മേനാ"തി പദസ്സ.

ദദതോ വാ ഗണ്ഹതോ വാതി വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോതി. നവമം.

൧൦. കണ്ടകസിക്ഖാപദം

൪൨൮. ദസമേ അരിട്ഠസ്സ ഉപ്പന്നം വിയ ഏതസ്സാപി ഉപ്പന്നന്തി യോജനാ. **ഉമ്മജ്ജന്തസ്സാ**തി മനസികരോന്തസ്സ. സംവാസസ്സ നാസനാ **സംവാസനാസനാ**. ലിങ്ഗസ്സ നാസനാ **ലിങ്ഗനാസനാ**. ദണ്ഡകമ്മേന നാസനാ **ദണ്ഡകമ്മനാസനാ.** **തത്ഥാ**തി തിവിധാസു നാസനാസു. **ദൂസകോ…പേ॰… നാസേഥാ**തി ഏത്ഥ അയം നാസനാ ലിങ്ഗനാസനാ നാമാതി യോജനാ. **അയ**ന്തി ദണ്ഡകമ്മനാസനാ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ, "നാസേതൂ"തി പദേ വാ. **തത്ഥാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം, "ഏവഞ്ച പന ഭിക്ഖവേ"തി ആദിവചനേതി അത്ഥോ. **പിരേ**തി ആമന്തനപദം പരസദ്ദേന സമാനത്ഥന്തി ആഹ "പരാ"തി. "അമ്ഹാകം അനജ്ഝത്തികഭൂത"ഇതി വാ "അമ്ഹാകം പച്ചനീകഭൂത" ഇതി വാ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. "അമാമക"ഇതിപദേന "പര"ഇതിപദസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. അമ്ഹേ നമമായക, അമ്ഹേഹി വാ നമമായിതബ്ബ ഇതി അത്ഥോ. "അമ്ഹാമക"ഇതിപി ഹകാരയുത്തോ പാഠോ. അമ്ഹേഹി ആമകഇതി അത്ഥോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **തേ**തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം, തന്തി അത്ഥോ. തവ രൂപസദ്ദേ വാതി സമ്ബന്ധോ. **ന പസ്സാമാ**തി ന പസ്സാമ, ന സുണാമ.

൪൨൯. **തേനാ**തി സാമണേരേന. "കാരാപേയ്യാ"തി പദേ കാരിതകമ്മന്തി. ദസമം.

സപ്പാണകവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൯. സഹധമ്മികവഗ്ഗോ

൧. സഹധമ്മികസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൪൩൪. സഹധമ്മികവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **യന്തി** യം പഞ്ഞത്തം. ''സിക്ഖമാനേനാ''തി ഏത്ഥ മാനപച്ചയസ്സ അനാഗതത്ഥഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''സിക്ഖിതുകാമേനാ''തി. ''സിക്ഖമാനേനാ''തിപദം ''ഭിക്ഖുനാ''തിപദേ ഏവ ന കേവലം കാരകവിസേസനം ഹോതി, അഥ ഖോ ''അഞ്ഞാതബ്ബ''ന്തിആദിപദേസുപി കിരിയാവിസേസനം ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഹുത്വാ''തി. **പദത്ഥതോ**തി പദതോ ച അത്ഥതോ ച, പദാനം അത്ഥതോ വാതി. പഠമം.

൨. വിലേഖനസിക്ഖാപദം

൪൩൮. ദുതിയേ വിനയേ പടിസംയുത്താ കഥാ **വിനയകഥാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''വിനയകഥാ നാമാ''തിആദി. **തന്തി** വിനയകഥം. പദഭാജനേന വണ്ണനാ വിനയസ്സ വണ്ണോ നാമാതി യോജനാ. **തന്തി** വിനയസ്സ വണ്ണം. പരിയാപുണനം **പരിയത്തി,** വിനയസ്സ പരിയത്തി **വിനയപരിയത്തി,** വിനയപരിയത്തിസങ്ഖാതം മൂലമസ്സ വണ്ണസ്സാതി **വിനയപരിയത്തിമൂലകോ,** തം. വിനയധരോ ലഭതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. തേ സബ്ബേ ഭഗവാ ഭാസതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം.

അസ്സാതി വിനയധരസ്സ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **അലജ്ജിതാ**തിആദീസു കരണത്ഥേ പച്ചത്തവചനം. അലജ്ജിതായാതി ഹി അത്ഥോ. തേന വുത്തം ''കഥം അലജ്ജിതായാ''തിആദി. **ചാ**തി സച്ചം . ''സഞ്ചിച്ചാ''തി പദം തീസു വാക്യേസു യോജേതബ്ബം. സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം പരിഗൂഹതി, സഞ്ചിച്ച അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **മന്ദോ**തി ബാലോ. **മോമൂഹോ**തി അതിസമ്മൂള്ഹോ. **വിരാധേതീ**തി വിരജ്ഝാപേതി. **കുക്കുച്ചേ ഉപ്പന്നേ**തി ''കപ്പതി നു ഖോ, നോ''തി വിനയകുക്കുച്ചേ ഉപ്പന്നേ. **അയം പനാ**തി അയം പുഗ്ഗലോ പന വീതിക്കമതിയേവാതി സമ്ബന്ധോ. അച്ഛമംസേന സൂകരമംസസ്സ വണ്ണസണ്ഠാനേന സദിസത്താ, ദീപിമംസേന ച മിഗമംസസ്സ സദിസത്താ വുത്തം ''അച്ഛമംസം സൂകരമംസ''ന്തിആദി.

ആപത്തിംച സതിസമ്മോസായാതി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ അവുത്തവാക്യസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, കത്തബ്ബഞ്ച ന ഹി കരോതീതി അത്ഥോ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം.

ഏവം അവിനയധരസ്സ ദോസം ദസ്സേത്വാ വിനയധരസ്സ ഗുണം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''വിനയധരോ പനാ''തിആദി. **സോ**തി വിനയധരോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **പരൂപവാദ**ന്തി പരേസം ഉപവാദം. **സുദ്ധന്തേ**തി സുദ്ധസ്സ കോട്ഠാസേ. **തതോ**തി പതിട്ഠാനതോ പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി വിനയധരസ്സ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം. **അസ്സാ**തി വിനയധരസ്സ. **കുക്കുച്ചപകതാന**ന്തി കുക്കുച്ചേന അഭിഭൂതാനം. **സോ**തി വിനയധരോ. **തേഹീ**തി കുക്കുച്ചപകതേഹി. സങ്ഘമജ്ഝേ കഥേന്തസ്സ അവിനയധരസ്സാതി യോജനാ. **തന്തി** ഭയം സാരജ്ജം.

പടിപക്ഖം, പടിവിരുദ്ധം വാ അത്ഥയന്തി ഇച്ഛന്തീതി **പച്ചത്ഥികാ,** ണ്യസദ്ദോ ബഹുലം കത്താഭിധായകോ, അത്തനോ പച്ചത്ഥികാ **അത്തപച്ചത്ഥികാ. തത്ഥാ**തി ദുവിധേസു പച്ചത്ഥികേസു. **ഇമേ**തി മേത്തിയഭുമ്മജകവഡ്ഢലിച്ഛവിനോ. അഞ്ഞേപി യേ വാ പന ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. അരിട്ഠഭിക്ഖു ച കണ്ടകസാമണേരോ ച വേസാലികവജ്ജിപുത്തകാ ച **അരിട്ഠ...പേ॰... വജ്ജിപുത്തകാ**. തേ ച സാസനപച്ചത്ഥികാ നാമാതി സമ്ബന്ധോ. പരൂപഹാരോ ച അഞ്ഞാണോ ച കങ്ഖാപരവിതരണോ ച **പരൂ...പേ॰... വിതരണാ**. തേ ആദയോ യേസം വാദാനന്തി **പരൂ...പേ॰... വിതരണാദയോ**. തേ ഏവ വാദാ ഏതേസന്തി **പരൂ... പേ॰... വിതരണാദിവാദാ**. തേ ച സാസനപച്ചത്ഥികാ നാമാതി സമ്ബന്ധോ. അബുദ്ധസാസനം ബുദ്ധസാസനന്തി വത്വാ കതപഗ്ഗഹാ മഹാസങ്ഘികാദയോ ച സാസനപച്ചത്ഥികാ നാമാതി യോജനാ. **കങ്ഖാപരവിതരണാദീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന കഥാവത്ഥുപകരണേ ആഗതാ വാദാ സങ്ഗയ്ഹന്തി. **മഹാസങ്ഘികാദയോ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന ദീപവംസേ ആഗതാ ഗണാ സങ്ഗയ്ഹന്തി. ആദിമ്ഹി ''വിപരീതദസ്സനാ''തി പദം സബ്ബപദേഹി യോജേതബ്ബം. ''സഹധമ്മേനാ''തി പദസ്സത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം ''സഹ കാരണേനാ''തി. **യഥാ**തി യേനാകാരേന നിഗ്ഗയ്ഹമാനേതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി തിവിധേസു സദ്ധമ്മേസു. മഹാവത്താനി സന്തി, അയം സബ്ബോതി യോജനാ. ചത്താരി ഫലാനി ചാതി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന യോജേതബ്ബം. ഏത്ഥ ചകാരേന അഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാ സങ്ഗഹിതാ താസമ്പി അധിഗമസാസനഭാവതോ.

തത്ഥാതി തിവിധേസു സദ്ധമ്മേസു. **കേചി ഥേരാ**തി ധമ്മകഥികാ കേചി ഥേരാ. ''യോ ഖോ''തി കണ്ഠജദുതിയക്ഖരേന പഠിതബ്ബോ. പോത്ഥകേസു പന ''യോ വോ''തി വകാരേന പാഠോ അത്ഥി, സോ അയുത്തോ. കസ്മാ? ''സോ വോ''തി പരതോ വുത്തത്താ, ഏകസ്മിം വാക്യേ ദ്വിന്നം സമാനസുതിസദ്ദാനം അയുത്തത്താ ച. **കേചി ഥേരാ**തി പംസുകൂലികാ കേചി ഥേരാ ആഹംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതരേ പന ഥേരാ**തി ധമ്മകഥികഥേരേഹി ച പംസുകൂലികഥേരേഹി ച അഞ്ഞേ ഥേരാ. **തേ**തി പഞ്ച ഭിക്ഖൂ കരിസ്സന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ജമ്ബുദീപസ്സ പച്ചന്തേ തിട്ഠതീതി **പച്ചന്തിമോ,** തസ്മിം. ജമ്ബുദീപസ്സ മജ്ഝേ വേമജ്ഝേ തിട്ഠതീതി **മജ്ഝിമോ**. അഥ വാ മജ്ഝാനം സുദ്ധാനം ബുദ്ധാദീനം നിവാസോ **മജ്ഝിമോ,** തസ്മിം. വീസതി വഗ്ഗാ ഇമസ്സാതി **വീസതിവഗ്ഗോ,** സോയേവ ഗണോ **വീസതിവഗ്ഗഗണോ,** തം. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം.

തസ്സാധേയ്യോതി തസ്സായത്തോ, തസ്സ സന്തകോതി വുത്തം ഹോതി. പവാരണാ ആധേയ്യാ, സങ്ഘകമ്മം ആധേയ്യം, പബ്ബജ്ജാ ആധേയ്യാ, ഉപസമ്പദാ ആധേയ്യാതി യോജനാ.

യേപി ഇമേ നവ ഉപോസഥാതി സമ്ബന്ധോ. യാപി ച ഇമാ നവ പവാരണായോതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി വിനയധരസ്സ. **താസന്തി** നവപവാരണാനം.

യാനിപി ഇമാനി ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനീതി യോജേതബ്ബം. ഏത്ഥ ച താനി വിനയധരായത്താനേവാതി പാഠസേസോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ.

യാപി ച അയം പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച കാതബ്ബാതി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം. **അഞ്ഞോ**തി വിനയധരതോ പരോ. **സോ ഏവാ**തി വിനയധരോ ഏവ. ''ഉപജ്ഝേ''ന്തി ധാതുകമ്മം, ''സാമണേരേനാ''തി കാരിതകമ്മം ഉപനേതബ്ബം. **ഏത്ഥ ചാ**തി ഉപോസഥാദീസു ച. നിസ്സയദാനഞ്ച സാമണേരൂപട്ഠാനഞ്ച വിസും കത്വാ ദ്വാദസാനിസംസേ ലഭതീതിപി സക്കാ വത്തും.

വിസും വിസും കത്വാതി ''പഞ്ചാതി ച...പേ॰... ഏകാദസാ''തി ച കോട്ഠാസം കോട്ഠാസം കത്വാ, സത്ത കോട്ഠാസേ കത്വാ ഭാസതീതി അധിപ്പായോ. **ഥോമേതീ**തി സമ്മുഖാ ഥോമേതി. **പസംസതീ**തി പരമ്മുഖാ പസംസതി. ''ഉഗ്ഗഹേതബ്ബ''ന്തിപദസ്സത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം ''പരിയാപുണിതബ്ബ''ന്തി. അദ്ധനി ദീഘേ സാധൂതി **അദ്ധനിയം** അദ്ധക്ഖമം അദ്ധയോഗ്യന്തി അത്ഥോ സാധുഅത്ഥേ നിയപച്ചയോ (മോഗ്ഗല്ലാനേ ർ.൩൩.൭൩).

ഥേരാ ച നവാ ച മജ്ഝിമാ ച ബഹൂ തേ ഭിക്ഖൂ പരിയാപുണന്തീതി യോജനാ.

ർ൩ൻ. ''ഉദ്ദിസ്സമാനേ''തി പദസ്സ കമ്മരൂപത്തം ദസ്സേതും വുത്തം ''ഉദ്ദിസിയമാനേ''തി. **സോ പനാ**തി പാതിമോക്ഖോ പന. യസ്മാ ഉദ്ദിസ്സമാനോ നാമ ഹോതി, തസ്മാതി യോജനാ. **ഉദ്ദിസന്തേ വാ**തി ഉദ്ദിസിയമാനേ വാ. **ഉദ്ദിസാപേന്തേ വാ**തി ഉദ്ദിസാപിയമാനേ വാ. അന്തസദ്ദോ ഹി മാനസദ്ദകാരിയോ. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **ന**ന്തി തം പാതിമോക്ഖം. ചസദ്ദോ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകപദസ്സ ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി, പുബ്ബപദേ കകാരലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. **തേസ**ന്തി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദാകാനം. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏതാനീ**തി ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി. **യേ**തി ഭിക്ഖൂ. ''യാവ ഉപ്പജ്ജതിയേവ, താവ സംവത്തന്തി ഇതി വുത്തം ഹോതീതി യോജനാ ഇമസ്സ നയസ്സ പാഠസേസേഹി യോജേതബ്ബത്താ. ഗരുകഭാവം സല്ലക്ഖേന്തോ ലഹുകഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അഥ വാ''തിആദി. **അതിവിയാ**തി അതി ഇ ഏവ. ഇകാരോ ഹി സന്ധിവസേന അദസ്സനം ഗതോ. വിയസദ്ദോ ഏവകാരത്ഥവാചകോ ''വരമ്ഹാകം ഭുസാമിവാ''തി ഏത്ഥ (ജാ॰ ൧.൩.൧൦൮) ഇവസദ്ദോ വിയ, അതി ഹുത്വാ ഏവാതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **''ഉപസമ്പന്നസ്സാ''**തി ഏത്ഥ സമീപേ സാമിവചനന്തി (രുപസിദ്ധിയം ൩൧൬ സുത്തേ) ആഹ ''ഉപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ''തി. **തസ്സാ**തി ഉപസമ്പന്നസ്സ. **തസ്മി**ന്തി വിനയേ. **വിവണ്ണേതീ**തി ന കേവലം തസ്സേവ വിവണ്ണമത്തമേവ, അഥ ഖോ നിന്ദതിയേവാതി ആഹ ''നിന്ദതീ''തി. **ഗരഹതീ**തി തസ്സേവ വേവചനം. അഥ വാ **നിന്ദതീ**തി ഉപസമ്പന്നസ്സ സമ്മുഖാ നിന്ദതി. **ഗരഹതീ**തി പരമ്മുഖാ ഗരഹതീതി. ദുതിയം.

൩. മോഹനസിക്ഖാപദം

ർർർ. തതിയേ അനുസദ്ദോ പടിപാടിഅത്ഥം അന്തോകത്വാ വിച്ഛത്ഥവാചകോതി ആഹ ''അനുപടിപാടിയാ അദ്ധമാസേ അദ്ധമാസേ''തി. **സോ**തി പാതിമോക്ഖോ. ഉപോസഥേ ഉപോസഥേ ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി **അനുപോസഥികം**. ഏത്ഥാപി ഹി അനുസദ്ദോ വിച്ഛത്ഥവാചകോ. **സോ**തി പാതിമോക്ഖോ. ഉദ്ദിസിയമാനോ നാമ ഹോതീതി യോജനാ. ''തസ്മിം അനാചാരേ''തി പദേന ''തത്ഥാ''തി പദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. ''യം ആപത്തി''ന്തി പദേന യംസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **യഥാധമ്മോ**തി ഏത്ഥ ധമ്മസദ്ദേന ധമ്മോ ച വിനയോ ച അധിപ്പേതോതി ആഹ ''ധമ്മോ ച വിനയോ ചാ''തി. **യഥാ**തി

യേനാകാരേന. **സാധു**സദ്ദോ സുന്ദരത്ഥോ, **ക**സദ്ദോ പദപൂരണോതി ആഹ "സുട്ഠൂ"തി. അട്ഠിന്തി ച "കത്വാ"തി ച ദ്വേ പദാനി ദട്ഠബ്ബാനി. "അട്ഠികത്വാ"തി വാ ഏകം പദം. തത്ഥ പുബ്ബനയേ അത്ഥോ യസ്സത്ഥീതി **അട്ഠി** ഥകാരസ്സ ട്ഠകാരം കത്വാ, തം അട്ഠിം. **കത്വാ**തി ത്വാപച്ചയന്തളുത്തരപദേന സമാസോ ന ഹോതി. **അട്ഠികഭാവ**ന്തി ഏത്ഥ ഇകസദ്ദേന "അട്ഠീ"തി ഏത്ഥ ഈപച്ചയം ദസ്സേതി. "ഭാവ"ന്തിപദേന ഭാവപച്ചയേന വിനാ ഭാവത്ഥസ്സ ഞാപേതബ്ബതം ദസ്സേതി. അത്ഥോ പനേവം ദട്ഠബ്ബോ - അട്ഠിഭാവം കത്വാതി. പച്ഛിമനയേ അത്ഥോ യസ്സത്ഥീതി **അട്ഠികോ** പുരിമനയേനേവ ഥകാരസ്സ ട്ഠകാരം കത്വാ. അത്ഥയിതബ്ബോ ഇച്ഛിതബ്ബോതി വാ **അട്ഠികോ,** അട്ഠികഇതി നാമസദ്ദതോ ത്വാപച്ചയോ കാതബ്ബോ. "അട്ഠികത്വാ"തി ഇദം പദം കിരിയാവിസേസനം. കിരിയാവിസേസനേ വത്തമാനേ കരധാതു വാ ഭൂധാതു വാ യോജേതബ്ബാതി ദസ്സേഭും വുത്തം "കത്വാ ഹുത്വാ"തി. തം സബ്ബം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അട്ഠികത്വാതി അട്ഠികഭാവം കത്വാ, അട്ഠികോ ഹുത്വാ"തി. തതിയം.

൪. പഹാരസിക്ഖാപദം

൪൪൯. ചതുത്ഥേ കസ്മാ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ സത്തരസവഗ്ഗിയാനം പഹാരം ദേന്തി, നനു അകാരണേന പഹാരം ദേന്തീതി ആഹ "ആവുസോ"തിആദി. ഇമിനാ യഥാ വദന്തി, തഥാ അകതത്താ പഹാരം ദേന്തീതി ദസ്സേതി.

൪൫൦. **സചേപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദേന സചേ അമരതി, കാ നാമ കഥാ, പാചിത്തിയമേവാതി ദസ്സേതി. **പഹാരേനാ**തി പഹാരഹേതുനാ. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. **അയ**ന്തി ഭിക്ഖു. **ന വിരോചതീ**തി ന സോഭതി.

൪൫൧. "അനുപസമ്പന്നസ്സാ"തി ഏത്ഥ അകാരസ്സ അഞ്ഞത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ഗഹട്ഠസ്സ വാ"തിആദി. **പബ്ബജിതസ്സ വാ**തി പരിബ്ബാജകസ്സ വാ സാമണേരസ്സ വാ.

൪൫൨. "കേനചീ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "മനുസ്സേന വാ"തിആദി. **തതോ**തി വിഹേഠനതോ, ഇമിനാ മോക്ഖസ്സ അപാദാനം ദസ്സേതി, "അത്തനോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതി. "പത്ഥയമാനോ"തി ഇമിനാ "അധിപ്പായോ"തി പദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. **മുഗ്ഗരേന വാ**തി ചതുഹത്ഥദണ്ഡസ്സ അഡ്ഢേന ദണ്ഡേന വാ. **സോ**തി ചോരാദികോതി. ചതുത്ഥം.

൫. തലസത്തികസിക്ഖാപദം

൪൫൪. പഞ്ചമേ **തല**ന്തി ഹത്ഥതലം. തഞ്ഹി തലതി യംകിഞ്ചി ഗഹിതവത്ഥു പതിട്ഠാതി ഏത്ഥാതി "തല"ന്തി വുച്ചതി. **സത്തീ**തി കുന്തോ. സോ ഹി സകതി വിജ്ഝിതും സമത്ഥേതീതി "സത്തീ"തി വുച്ചതി. തലമേവ സത്തിസദിസത്താ **തലസത്തികം,** സദിസത്ഥേ കോ, തം തലസത്തികം ഉപചാരേന ഗഹേത്വാ "കായമ്പീ"തി വുത്തം. കായതോ അഞ്ഞം വത്ഥുമ്പി തലസത്തികസങ്ഖാതേന കായേന ഗഹേത്വാ ഉഗ്ഗിരത്താ വുത്തം "കായപടിബദ്ധമ്പീ"തി. **"പഹാരസമുച്ചിതാ"**തി ഏത്ഥ സംപുബ്ബോ ച ഉപുബ്ബോ ച ചിസദ്ദോ പഗുണനസങ്ഖാതേ പരിചിതേ വത്തതീതി ആഹ "പഹാരപരിചിതാ"തി. പഹാരേന സം പുനപ്പുനം ഉച്ചിതാ പരിചിതാതി അത്ഥോ. ഇമമേവത്ഥം സന്ധായ വുത്തം "പുബ്ബേപി…പേ॰… അത്ഥോ"തി. അഞ്ഞമ്പി സജ്ഝായനനയം

ദസ്സേതും വുത്തം "പഹാരസ്സ ഉബ്ബിഗാ"തി. **തസ്സാ**തി തസ്സ പാഠസ്സ. **പഹാരസ്സാ**തി പഹാരതോ. നിസ്സക്കത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം. "ഭീതാ"തി ഇമിനാ "ഉബ്ബിഗാ"തി ഏത്ഥ ഉപുബ്ബ വിജധാതുസ്സത്ഥം ദസ്സേതി.

൪൭-൮. വിരദ്ധോതി പണ്ണകോ ഹുത്വാ. **പുബ്ബേ**തി പുരിമസിക്ഖാപദേ. **വുത്തേസു വത്ഥൂസൂ**തി "ചോരം വാ പച്ചത്ഥികം വാ"തിആദിനാ വുത്തേസു വത്ഥൂസൂതി. പഞ്ചമം.

൬. അമൂലകസിക്ഖാപദം

൪൯. ഛട്ഠേ **തേ**തി ഛബ്ബഗ്ഗിയാ. ചോദേന്തി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **ആകിണ്ണദോസത്താ**തി തേസം ആകുലആദീനവത്താ. **ഏവ**ന്തി ചോദിയമാനേ. **അത്തപരിത്താണ**ന്തി അത്തനോ പരിസമന്തതോ താണം രക്ഖനം കരോന്താ ചോദേന്തീതി യോജനാതി. ഛട്ഠം.

൭. സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദം

൫൧. സത്തമേ ഉപപുബ്ബദഹധാതുസ്സ സകമ്മികത്താ കാരിതന്തോഗധഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "ഉപ്പാദേന്തീ"തി. **"അനുപസമ്പന്നസ്സാ"**തി ഏത്ഥ അകാരസ്സ സദിസത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സാമണേരസ്സാ"തി. സാമണേരോപി ഹി ഉപസമ്പന്നേന സദിസോ ഹോതി സണ്ഠാനേന ച പുരിസഭാവേന ച. സാമണേരസ്സ കുക്കുച്ചം ഉപദഹതീതി സമ്ബന്ധോ. നിസിന്നം മഞ്ഞേ, നിപന്നം മഞ്ഞേ, ഭുത്തം മഞ്ഞേ, പീതം മഞ്ഞേ, കതം മഞ്ഞേതി യോജനാ. **നിസിന്ന**ന്തി നിസീദിതം. **നിപന്ന**ന്തി നിപജ്ജിതന്തി. സത്തമം.

൮. ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദം

൫൫. അട്ഠമേ "അധികരണജാതാന"ന്തി ഏത്ഥ അധികരണസ്സ പകരണതോ വിവാദാധികരണഭാവഞ്ച വിസേസനപരപദഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപ്പന്നവിവാദാധികരണാന"ന്തി. തത്ഥ ഉപ്പന്നസദ്ദേന ജാതസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി . വിവാദസദ്ദേന അധികരണസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. സുയ്യതീതി **സുതി** വചനം, സുതിയാ സമീപം **ഉപസ്സുതി** ഠാനന്തി അത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സുതിസമീപ"ന്തി. "സമീപ"ന്തി ഇമിനാ ഉപസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. "യത്ഥാ"തിആദിനാ "ഉപസ്സുതീ"തി ഏത്ഥ ഉപസദ്ദസ്സ പധാനത്താ തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **മന്തേന്ത**ന്തി ഏത്ഥ ഉപയോഗവചനസ്സ ഭുമ്മത്ഥേ അധിപ്പേതത്താ വുത്തം "മന്തയമാനേ"തി.

൫൬. "വൂപസമിസ്സാമീ"തി ഏത്ഥ ഇധാതുയാ ഗത്യത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "വൂപസമം ഗമിസ്സാമീ"തി. **അകാരകഭാവ**ന്തി നിദ്ദോസഭാവം. സോതുകാമതായ ഗമനവസേന സിയാ കിരിയന്തി യോജനാ. പരതോപി ഏസേവ നയോതി. അട്ഠമം.

൯. കമ്മപടിബാഹനസിക്ഖാപദം

൫൮. നവമേ **മയ**ന്തി ഛബ്ബഗ്ഗിയനാമകാ അമ്ഹേ. **കതത്താ**തി കമ്മാനം കതത്താ. **ധമ്മോ**തി ഭൂതോ സഭാവോ. **ഏതേസൂ**തി ചതൂസു സങ്ഘകമ്മേസൂതി. നവമം.

൧൦. ഛന്ദം അദത്വാഗമനസിക്ഖാപദം

൪൮൧. ദസമേ ചോദേതി പരസ്സ ദോസം ആരോപേതീതി **ചോദകോ**. തേന ച ചോദകേന ചോദേതബ്ബോ ദോസം ആരോപേതബ്ബോതി **ചുദിതോ,** സോയേവ **ചുദിതകോ,** തേന ച. **“അനുവിജ്ജകോ**തി ച വിനയധരോ. സോ ഹി ചോദകചുദിതകാനം മതം അനുമിനേത്വാ വിദതി ജാനാതീതി അനുവിജ്ജകോ. **ഏത്താവതാപീ**തി ഏത്തകേനപി പമാണേനാതി. ദസമം.

൧൧. ദുബ്ബലസിക്ഖാപദം

൪൮൪. ഏകാദസമേ ‘‘അലജ്ജീതാ’’തിആദീസു (പരി॰ ൨൮൭) വിയ യകാരലോപേന നിദ്ദേസോതി ആഹ ‘‘യഥാമിത്തതായാ’’തി. ‘‘യോ യോ’’തി ഇമിനാ യഥാസദ്ദസ്സ വിച്ഛത്ഥം ദസ്സേതി. യഥാവുഡ്ഢന്തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൩൧൧ ആദയോ) വിയ യോ യോ മിത്തോ **“യഥാമിത്ത”**ന്തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **സബ്ബപദേസൂ**തി ‘‘യഥാസന്ദിട്ഠതാ’’തിആദീസു സബ്ബേസു പദേസൂതി. ഏകാദസമം.

൧൨. പരിണാമനസിക്ഖാപദം

൪൮൯. ദ്വാദസമേ **യ**ന്തി പദത്ഥവിനിച്ഛയത്ഥസങ്ഖാതം യം വചനം. **തത്ഥാ**തി തിംസകകണ്ഡേ. **ഇധാ**തി ദ്വേനവുതികണ്ഡേ, സിക്ഖാപദേ വാ. **പുഗ്ഗലസ്സാ**തി പരപുഗ്ഗലസ്സാതി. ദ്വാദസമം.

സഹധമ്മികവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൯. രതനവഗ്ഗോ

൧. അന്തേപുരസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൪൯൪. രാജവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **പരിത്തകോ**തി ഗുണേന ഖുദ്ദകോ. പാസാദവരസദ്ദസ്സ ഉപരിസദ്ദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ‘‘പാസാദവരസ്സ ഉപരി ഗതോ’’തി. ഇമിനാ പാസാദവരസ്സ ഉപരി **ഉപരിപാസാദവരം,** തം ഗതോ ഉപഗതോതി **ഉപരിപാസാദവരഗതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അയ്യാന**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. ‘‘കാരണാ’’തി ഇമിനാ ‘‘വാഹസാ’’തി പദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. **തേഹീ**തി അയ്യേഹി.

൪൯൫. **അന്തര**ന്തി ഖണം, ഓകാസം വാ വിവരം വാ. **ഘാതേതു**ന്തി ഹനിതും. ഇച്ഛതീതി ഇമിനാ പത്ഥധാതുയാ യാചനത്ഥം ദസ്സേതി. ‘‘രാജന്തേപുരം ഹത്ഥിസമ്മദ്ദ’’ന്തിആദീസു വചനത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഹത്ഥിസമ്മദ്ദ**ന്തി ഹത്ഥിസമ്ബാധട്ഠാനം. അസ്സേഹി സമ്മദ്ദോ ഏത്ഥാതി **അസ്സസമ്മദ്ദോ**. രഥേഹി സമ്മദ്ദോ ഏത്ഥാതി **രഥസമ്മദ്ദോ**തി വചനത്ഥം അതിദിസന്തോ ആഹ ‘‘ഏസേവ നയോ’’തി. ‘‘സമ്മത്ത’’ന്തി പഠമക്ഖരേന പാഠസ്സ സമ്ബാധസ്സ അവാചകത്താ വുത്തം ‘‘തം ന ഗഹേതബ്ബ’’ന്തി. **തത്ഥാ**തി പാഠേ. ‘‘ഹത്ഥീനം സമ്മദ്ദ’’ന്തി ഇമിനാ ഉത്തരപദസ്സ സമ്മദ്ദനം **സമ്മദ്ദ**ന്തി ഭാവത്ഥം ദസ്സേതി, പുരിമപദേന ഛട്ഠീസമാസഞ്ച. പുരിമപാഠേ പന ഉത്തരപദസ്സ അധികരണത്ഥഞ്ച പുബ്ബപദേന തതിയാസമാസഞ്ച ദസ്സേതി. ബാഹിരത്ഥസമാസോതിപി വുച്ചതി. പച്ഛിമപാഠേ ‘‘ഹത്ഥിസമ്മദ്ദ’’ന്തിആദിപദസ്സ ലിങ്ഗവിപല്ലാസഞ്ച ‘‘അത്ഥീ’’തി പാഠസേസേന യോജേതബ്ബതഞ്ച ദസ്സേതും

വുത്തം “ഹത്ഥിസമ്മദ്ദോ അത്ഥീ”തി. **രജിതബ്ബാനീ**തി രജനീയാനി, രജിതും അരഹാനീതി അത്ഥോ. ഇമിനാ സമ്ബന്ധകാലേ പുരിമപാഠേ രഞ്ഞോ അന്തേപുരേതി വിഭത്തിവിപല്ലാസോ കാതബ്ബോതി. പച്ഛിമപാഠേ പന മുഖ്യതോവ യുജ്ജതി. തേന വുത്തം “തസ്മിം അന്തേപുരേ”തി.

൪൯൭. അവസിത്തസ്സാതി ഖത്തിയാഭിസേകേന അഭിസിത്തസ്സ. **ഇതോ**തി സയനിഘരതോ. ഇമിനാ പഞ്ചമീബാഹിരസമാസം ദസ്സേതി. രഞ്ഞോ രതിജനനട്ഠേന **രതനം** വുച്ചതി മഹേസീ. **മഹേസീ**തി ച സാഭിസേകാ ദേവീ. നിപുബ്ബ ഗമുധാതുസ്സ നിപുബ്ബകമുധാതുയാ പരിയായഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം “നിഗ്ഗതന്തി നിക്ഖന്ത”ന്തി. പഠമം.

൨. രതനസിക്ഖാപദം

൫൦൨. ദുതിയേ **പമുസ്സിത്വാ**തി സതിവിപ്പവാസേന പമുസ്സിത്വാ. **പുണ്ണപത്ത**ന്തി തുട്ഠിദായം. തഞ്ഹി മനോരഥപുണ്ണേന പത്തബ്ബഭാഗത്താ “പുണ്ണപത്ത”ന്തി വുച്ചതി. തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതും വുത്തം “സതതോ പഞ്ച കഹാപണാ”തി. ഇധ പന കഹാപണാനം പഞ്ചസതത്താ പഞ്ചവീസകഹാപണാ അധിപ്പേതാ. **ആഭരണ**സദ്ദസ്സ അലങ്കാരസദ്ദേന പരിയായഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം “അലങ്കാര”ന്തി. “മഹാലതം നാമാ”തി ഇമിനാ ന യോ വാ സോ വാ അലങ്കാരോ, അഥ ഖോ വിസേസാലങ്കാരോതി ദസ്സേതി. മഹന്താനി മാലാകമ്മലതാകമ്മാനി ഏത്ഥാതി **മഹാലതാ**. ലതാഗഹണേന ഹി മാലാപി ഗഹിതാ. നവഹി കോടീഹി അഗ്ഘം ഇമസ്സാതി **നവകോടിഅഗ്ഘനകം,** നവകോടിസങ്ഖാതം അഗ്ഘം അരഹതീതി വാ **നവകോടിഅഗ്ഘനകം**.

൫൦൩. അന്തേ സമീപേ വസനസീലത്താ പരിചാരികോ **“അന്തേവാസീ”**തി വുച്ചതീതി ആഹ “പരിചാരികോ”തി.

൫൦൬. ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാതി ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ. സങ്ഘ…പേ॰… നവകമ്മാനം അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ വാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേന്തസ്സ വാ ദുക്കടന്തി യോജനാ. **അവസേസ**ന്തി ജാതരൂപരജതതോ അവസേസം. **മാതുകണ്ണപിളന്ധനതാലപണ്ണമ്പീ**തി മാതുയാ കണ്ണേ പിളന്ധിതതാലപണ്ണമ്പി, പടിസാമേന്തസ്സാതി സമ്ബന്ധോ.

“കപ്പിയഭണ്ഡം ഹോതീ”തി ഇമിനാ അകപ്പിയഭണ്ഡം ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ഇദ**ന്തി ഭണ്ഡം. **പലിബോധോ നാമാ**തി അത്തനോ പലിബോധോ നാമ. **ഛന്ദേനപീ**തി വഡ്ഢകീആദീനം ഛന്ദഹേതുനാപി. **ഭയേനപീ**തി രാജവല്ലഭാനം ഭയഹേതുനാപി. **ബലക്കാരേനാ**തി കരണം കാരോ, ബലേന കാരോ ബലക്കാരോ, തേന, ബലക്കാരോ ഹുത്വാ പാതേത്വാതി അത്ഥോ.

തത്ഥാതി മഹാരാമേ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ, സങ്കാ ഉപ്പജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **മഹാജനസഞ്ചരണട്ഠാനേസൂ**തി ബഹൂനം ജനാനം സഞ്ചരണസങ്ഖാതേസു ഠാനേസു. നഗഹേതബ്ബസ്സ ഹേതും ദസ്സേതും വുത്തം “പലിബോധോ ന ഹോതീ”തി. യസ്മാ പലിബോധോ ന ഹോതി, തസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **ഏകോ**തി ഏകോ ഭിക്ഖു പസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഓക്കമ്മാ**തി ഓക്കമിത്വാ.

രൂപസദ്ദോ ഭണ്ഡപരിയായോതി ആഹ "ഭണ്ഡ"ന്തി. ഭണ്ഡം രൂപം നാമാതി യോജനാ. **ഭണ്ഡിക**ന്തി ഭണ്ഡേന നിയുത്തം പുടകം. **ഗണേത്വാ**തി ഗണനം കത്വാ. **നിമിത്തന്തീ**തി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദോ നാമപരിയായോ. ലഞ്ഛനാദി നിമിത്തം നാമാതി ഹി യോജനാ. ലഞ്ഛനാദീതി ആദിസദ്ദേന നീലപിലോതികാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ലാഖായാ**തി ജതുനാ.

പതിരൂപാ നാമ ഇധ ലജ്ജികുക്കുച്ചകാതി ആഹ "ലജ്ജിനോ കുക്കുച്ചകാ"തി. **ഥാവര**ന്തി ജങ്ഗമാ അഞ്ഞം ഥാവരം. **അദ്ധുനോ**തി കാലസ്സ. **സമാദപേത്വാ**തി അഞ്ഞേ സമാദപേത്വാ. ഉദ്ദിസ്സ അരിയാ തിട്ഠന്തി, ഏസാ അരിയാന യാചനാ"തി (ജാ॰ ൧.൭.൫൯) വുത്തനയേന യാചിത്വാതി അത്ഥോ.

൫൦൭. രതനസമ്മതന്തി മനുസ്സാനം ഉപഭോഗപരിഭോഗന്തി. ദുതിയം.

൩. വികാലഗാമപ്പവിസനസിക്ഖാപദം

൫൦൮. തതിയേ "തിരച്ഛാനഭൂതം കഥ"ന്തി ഇമിനാ **"തിരച്ഛാനകഥ"**ന്തി പദസ്സ തുല്യനിസ്സിതസമാസം ദസ്സേതി. **രാജപടിസംയുത്ത**ന്തി രാജൂഹി പടിസംയുത്തം.

൫൧൨. സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മിം ഗാമേ**തി തസ്മിം പഠമപവിസനഗാമേ. **തം കമ്മ**ന്തി തം ഇച്ഛിതകമ്മം. **അന്തരാ**തി ഗാമവിഹാരാനമന്തരേ. ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം നിസ്സക്കവചനം.

കുലഘരേ വാതി ഞാതികുലഉപട്ഠാകകുലഘരേ വാ. **തേലഭിക്ഖായ വാ**തി തേലയാചനത്ഥായ വാ. **പസ്സേ**തി അത്തനോ പസ്സേ സമീപേതി വുത്തം ഹോതി. **തേനാ**തി ഗാമമജ്ഝമഗ്ഗേന. **അനോക്കമ്മാ**തി അനോക്കമിത്വാ, അപക്കമിത്വാതി അത്ഥോതി. തതിയം.

൪. സൂചിഘരസിക്ഖാപദം

൫൧൭. ചതുത്ഥേ കകാരസ്സ പദപൂരണഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം **"ഭേദനമേവ ഭേദനക"**ന്തി. അസ്സത്ഥിഅത്ഥേ അപച്ചയോതി ആഹ "തം അസ്സ അത്ഥീ"തി. **അസ്സാ**തി പാചിത്തിയസ്സ. പഠമം സൂചിഘരം ഭിന്ദിത്വാ പച്ഛാ പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **അരണിധനുകേ**തി അരണിയാ ധനുകേ. **വേധകേ**തി കായബന്ധനവേധകേതി. ചതുത്ഥം.

൫. മഞ്ചസിക്ഖാപദം

൫൨൨. പഞ്ചമേ ഛേദനമേവ ഛേദനകം, തമസ്സത്ഥീതി **ഛേദനക**ന്തി അത്ഥം സന്ധായ വുത്തം "വുത്തനയമേവാ"തി.

നിഖണിത്വാതി പമാണാതിരേകം നിഖണിത്വാ. **ഉത്താനം വാ കത്വാ**തി ഹേട്ഠുപരി പരിവത്തനം വാ കത്വാ. **ഠപേത്വാ**തി ലമ്ബണവസേന ഠപേത്വാതി. പഞ്ചമം.

൬. തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദം

൭൬. ഛട്ഠേ **ഏതന്താതി** മഞ്ചപീഠേ. അവനഹിതബ്ബന്തി **ഓനദ്ധം,** തൂലേന ഓനദ്ധം **തൂലോനദ്ധ**ന്തി അത്ഥോപി യുജ്ജതി. **തൂലം പക്ഖിപിത്വാതി** മഞ്ചപീഠേ ചിമിലികം പത്ഥരിത്വാ തസ്സുപരി തൂലം പക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോതി. ഛട്ഠം.

൭. നിസീദനസിക്ഖാപദം

൭൮. സത്തമേ **കത്ഥാതി** കിസ്മിം ഖന്ധകേ, കിസ്മിം വത്ഥുസ്മിം വാ. **ഹീതി** സച്ചം. **തത്ഥാതി** ചീവരക്ഖന്ധകേ, പണീതഭോജനവത്ഥുസ്മിം വാ. ''യഥാ നാമാ''തി ഇമിനാ ''സേയ്യഥാപീ''തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി, ''പുരാണോ ചമ്മകാരോ''തി ഇമിനാ ''പുരാണാസികോട്ഠോ''തി പദസ്സ. ചമ്മകാരോ ഹി അസിനാ ചമ്മം കുടതി ഛിന്ദതീതി **''അസികോട്ഠോ''**തി വുച്ചതി. വത്ഥുപ്പന്നകാലമുപനിധായ വുത്തം ''പുരാണോ''തി . തമേവൂപമം പാകടം കരോന്തോ ആഹ **''യഥാ ഹീ''**തി. **ഹീതി** തപ്പാകടീകരണം, തം പാകടം കരിസ്സാമീതി ഹി അത്ഥോ. ചമ്മകാരോ കഡ്ഢതീതി സമ്ബന്ധോ. **വിത്ഥത**ന്തി വിസാലം. **സോപീതി** ഉദായീപി. തം നിസീദനം കഡ്ഢതീതി യോജനാ. **തേനാതി** കഡ്ഢനഹേതുനാ. **ത**ന്തി ഉദായിം. **സന്ഥതസദിസ**ന്തി സന്ഥതേന സദിസം. **ഏകസ്മിം അന്തേ**തി ഏകസ്മിം കോട്ഠാസേ, ഫാലേത്വാതി സമ്ബന്ധോതി. സത്തമം.

൮. കണ്ഡുപടിച്ഛാദിസിക്ഖാപദം

൭൯. അട്ഠമേ **''കത്ഥാ''**തിആദീനി വുത്തനയാനേവ.

൮൦. ''യസ്സാ''തി പദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം ''ഭിക്ഖുനോ''തി. ''നാഭിയാ ഹേട്ഠാ''തി ഇമിനാ നാഭിയാ അധോ **അധോനാഭീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി, ''ജാണുമണ്ഡലാനം ഉപരീ''തി ഇമിനാ ജാണുമണ്ഡലാനം ഉബ്ഭ **ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡല**ന്തി. ഉബ്ഭസദ്ദോ ഹി ഉപരിപരിയായോ സത്തമ്യന്തനിപാതോ. കണ്ഡുഖജ്ജുസദ്ദാനം വേവചനത്താ വുത്തം **''കണ്ഡൂതി ഖജ്ജൂ''**തി. കണ്ഡതി ഭേദനം കരോതീതി **കണ്ഡു**. ഖജ്ജതി ബ്യധനം കരോതീതി **ഖജ്ജു**. കേസുചി പോത്ഥകേസു ''കച്ഛൂ''തി പാഠോ അത്ഥി, സോ അയുത്തോ.

ലോഹിതം തുണ്ഡം ഏതിസ്സാതി **ലോഹിതതുണ്ഡികാ**. പിളയതി വിബാധയതീതി **പിളകാ**. ആ ഭുസോ അസുചിം സവതി പഗ്ഘരാപേതീതി **അസ്സാവോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അസുചിപഗ്ഘരണ''ന്തി. അരിസഞ്ച ഭഗന്ദരാ ച മധുമേഹോ ച. ആദിസദ്ദേന ദുന്നാമകാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ അരി വിയ ഈസതി അഭിഭവതീതി **അരിസം**. ഭഗം വുച്ചതി വച്ചമഗ്ഗം, തം ദരതി ഫാലേതീതി **ഭഗന്ദരാ,** ഗൂഥസമീപേ ജാതോ വണവിസേസോ. മധു വിയ മുത്താദിം മിഹതി സേചതീതി **മധുമേഹോ,** സോ ആബാധോ മുത്തമേഹോ സുക്കമേഹോ രത്തമേഹോതി അനേകവിധോ. **ഥുല്ല**സദ്ദോ മഹന്തപരിയായോതി ആഹ ''മഹാ''തി. അട്ഠമം.

൯. വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദം

൮൧. നവമേ വസ്സേ വസ്സകാലേ അധിട്ഠാതബ്ബാതി **വസ്സികാ,** വസ്സികാ ച സാ സാടികാ ചേതി **വസ്സികസാടികാ**തി. നവമം.

൧൦. നന്ദത്ഥേരസിക്ഖാപദം

൪൭. ദസമേ "ചതൂഹി അങ്ഗുലേഹീ"തി ഇമിനാ ചതുരോ അങ്ഗുലാ **ചതുരങ്ഗുലാ**തി അസമാഹാരദിഗും ദസ്സേതി. **ഊനകപ്പമാണോ**തി ഭഗവതോ ലാമകപമാണോ. ഇമിനാ **ഓമക**സദ്ദസ്സ ലാമകത്ഥം ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബന്തി. ദസമം.

രതനവഗ്ഗോ നവമോ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ഖുദ്ദകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൬. പാടിദേസനീയകണ്ഡം

൧. പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

ഖുദ്ദകാനം അനന്തരാ പാടിദേസനീയാ യേ ധമ്മാ സങ്ഗീതികാരേഹി ഠപിതാ, ഇദാനി തേസം ധമ്മാനം അയം വണ്ണനാ ഭവതീതി യോജനാ.

൫൫൨. പഠമപാടിദേസനീയേ താവ അത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **പടിആഗമനകാലേ**തി പിണ്ഡായ ചരണട്ഠാനതോ പക്കമിത്വാ, പടിനിവത്തിത്വാ വാ ആഗമനകാലേ. **സബ്ബേവാ**തി ഏത്ഥ നിഗ്ഗഹീതലോപവസേന സന്ധി ഹോതീതി ആഹ "സബ്ബമേവാ"തി. "കമ്പമാനാ"തി ഇമിനാ പപുബ്ബവിധധാതുയാ കമ്പനത്ഥം ദസ്സേതി. **അപേഹീ**തി ഏത്ഥ അപപുബ്ബഇധാതു ഗത്യത്ഥോതി ആഹ "അപഗച്ഛാ"തി.

൫൫൩. പടിദേസേതബ്ബാകാരം ദസ്സേതി അനേനാതി **പടിദേസേതബ്ബാകാരദസ്സനം**. ദ്വിന്നം സദ്ദാനം പരിയായഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "രഥികാതി രച്ഛാ"തി. രഥസ്സ ഹിതാ **രഥികാ**. ബ്യപച്ചയേ കതേ **"രച്ഛാ"**തി (മോഗ്ഗല്ലാനേ ൪.൭൨ സുത്തേ) വുച്ചതി. രച്ഛന്തരേന അനിബ്ബിദ്ധാ രച്ഛാ **ബ്യൂഹോ** നാമാതി ആഹ "അനിബ്ബിജ്ഝിത്വാ"തിആദി. ബ്യൂഹേതി സമ്പിണ്ഡേതി ജനേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തുമപദാനവസേനാതി **ബ്യൂഹോ**. സിങ്ഘാടകം നാമ മഗ്ഗസന്ധീതി ആഹ "മഗ്ഗസമോധാനട്ഠാന"ന്തി. സിങ്ഘതി മഗ്ഗസമോധാനം കരോതി ഏത്ഥാതി **സിങ്ഘാടകം. ഏതേസൂ**തി രഥികാദീസു. **ഏസേവ നയോ**തി ദുക്കടപാടിദേസനീയേ അതിദിസതി. **ഹീ**തി സച്ചം. "വചനതോ"തി പദം "വേദിതബ്ബോ"തി പദേ ഞാപകഹേതു. ദദമാനായ ഭിക്ഖുനിയാ വസേനാതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി സിക്ഖാപദേ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അപമാണം, തസ്മാ.

ഇദന്തി വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. സമ്ഭിന്നേ ഏകരസേ കാലികത്തയേതി യോജനാ.

൫൫൫. "ദാപേതീ"തി ഹേതുത്ഥകിരിയായ കാരിതകത്തുകാരിതകമ്മാനി ദസ്സേതും വുത്തം "അഞ്ഞാതികായ അഞ്ഞേന കേനചീ"തി. **അഞ്ഞേനാ**തി അത്തനാ അഞ്ഞേന. "തായ ഏവ വാ ഭിക്ഖുനിയാ അഞ്ഞേന വാ കേനചീ"തി പദാനി "പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ"തിപദേ കാരിതകമ്മാനീതി. പഠമം.

൨. ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദം

൭൯. ദുതിയേ **പുരിമസിക്ഖാപദേന ആപത്തി** അന്തരഘരത്താതി അധിപ്പായോ. **ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തി ഭവേയ്യ** വോസാസമാനത്താതി അധിപ്പായോ. ദേന്തിയാ പന നേവ ഇമിനാ, ന പുരിമേന ആപത്തി അഞ്ഞസ്സ ഭത്തത്താതി അധിപ്പായോതി. ദുതിയം.

൩. തതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദം

൬൮. തതിയേ **"ഉഭതോ"**തി ഏത്ഥ കരണത്ഥേ തോതി ആഹ "ദ്വീഹീ"തി. "ഉഭതോപസന്ന"ന്തി ബ്യാസോപി സമാസോപി യുത്തോയേവ, സമാസേ തോപച്ചയസ്സ അലോപോ ഹോതി. "ഉഭതോ"തിപദസ്സ സരൂപം ദസ്സേതും വുത്തം "ഉപാസകേനപി ഉപാസികായപീ"തി. കസ്മാ ഉഭതോ പസന്നം ഹോതീതി ആഹ "തസ്മിം കിരാ"തിആദി. യസ്മാ തസ്മിം കുലേ...പേ॰... സോതാപന്നായേവ ഹോന്തി കിര, തസ്മാ "ഉഭതോപസന്ന"ന്തി വുത്തം ഹോതി. "സചേപീ"തി ഏത്ഥ **പി**സദ്ദേന അസീതികോടിധനതോ അധികമ്പി സമ്പിണ്ഡേതി. ഹായനസ്സ കാരണം ദസ്സേതി **"യസ്മാ"**തിആദിനാ.

൬൯. "ഘരതോ നീഹരിത്വാ"തി ഏത്ഥ **"നീഹരിത്വാ"**തി പദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതും വുത്തം "ആസനസാലം വാ വിഹാരം വാ"തി. "ആനേത്വാ"തിഇമിനാ നീപുബ്ബഹരധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി. **ദ്വാരേ**തി അത്തനോ ഗേഹദ്വാരേതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദം

൭൦. ചതുത്ഥേ **അവരുദ്ധ**സദ്ദോ പരിരുദ്ധസദ്ദസ്സ പരിയായോതി ആഹ **"പരിരുദ്ധാ** ഹോന്തീ"തി. ആരഞ്ഞകസ്സ സേനാസനസ്സ പരിസമന്തതോ രുദ്ധാ ആവുതാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൭൩. "പഞ്ചന്ന"ന്തി നിദ്ധാരണേ സാമിവചനഭാവഞ്ച "യംകിഞ്ചീ"തി നിദ്ധാരണീയേന സമ്ബന്ധിതബ്ബഭാവഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം "പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യം കിഞ്ചീ"തി. "പേസേത്വാ ഖാദനീയം ഭോജനീയം ആഹരിസ്സാമീ"തിഇമിനാ പടിസംവിദിതാകാരദസ്സനം. "ആരാമ"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ആരഞ്ഞകസേനാസനസ്സ ആരാമോ ഏവ അധിപ്പേതോതി ആഹ "ആരഞ്ഞകസേനാസനാരാമഞ്ചാ"തി. **തസ്സാ**തി ആരഞ്ഞകസേനാസനാരാമസ്സ. **"കസ്മാ"**തി പുച്ഛായ "പടിമോചനത്ഥ"ന്തി വിസജ്ജനായ സമേതും സമ്പദാനത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം കാതബ്ബം. കിമത്ഥന്തി ഹി അത്ഥോ. **പടിമോചനത്ഥ**ന്തി തദത്ഥേ പച്ചത്തവചനം. പടിമോചനസങ്ഖാതായ അത്ഥായാതി ഹി അത്ഥോ. അത്ഥസദ്ദോ ച പയോജനവാചകോ. പയോജനായാതി ഹി അത്ഥോ. അഥ വാ "പടിമോചനത്ഥ"ന്തി വിസജ്ജനായം. "കസ്മാ"തി പുച്ഛായ സമേതും നിസ്സക്കത്ഥേ പച്ചത്തവചനം കാതബ്ബം. പടിമോചനസങ്ഖാതാ അത്ഥാതി ഹി അത്ഥോ. അത്ഥസദ്ദോ ച കാരണവാചകോ. കാരണാതി ഹി അത്ഥോ. ഏവഞ്ഹി പുച്ഛാവിസജ്ജനാനം പുബ്ബാപരസമസങ്ഖാതോ വിചയോ ഹാരോ പരിപുണ്ണോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **അമ്ഹാക**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയപടിഹരന്താനം അമ്ഹാകം. **അമ്ഹേ**തി ചോരസങ്ഖാതേ അമ്ഹേ.

"തസ്സാ"തി പദസ്സത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ഏതിസ്സാ യാഗുയാ"തി. **അഞ്ഞാനിപീ**തി പടിസംവിദിതകുലതോ അഞ്ഞാനിപി കുലാനി. **തേനാ**തി

പടിസംവിദിതകുലേന. കുരുന്ദിവാദേ യാഗുയാ പടിസംവിദിതം കത്വാ യാഗും അഗ്ഗഹേത്വാ പൂവാദീനി ആഹരന്തി, വട്ടതീതി അധിപ്പായോ.

൫൭൫. ഏകസ്സാതി ഭിക്ഖുസ്സ. **തസ്സാ**തി പടിസംവിദിതഭിക്ഖുസ്സ, ചതുന്നം വാ പഞ്ചന്നം വാ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായാതി യോജനാ. **അഞ്ഞേസമ്പീ**തി ചതുപഞ്ചഭിക്ഖുതോ അഞ്ഞേസമ്പി. **അധികമേവാ**തി പരിഭുത്തതോ അതിരേകമേവ. **യം പനാ**തി ഖാദനീയഭോജനീയം പന, യമ്പി ഖാദനീയഭോജനീയം വനതോ ആഹരിത്വാ ദേന്തീതി യോജനാ. **"തത്ഥജാതക"**ന്തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം "ആരാമേ"തി. അഞ്ഞേന ദിന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. **ന**ന്തി മൂലഖാദനീയാദിം. **പടിസംവിദിത**ന്തി പടികച്ചേവ സുട്ഠു ജാനാപിതന്തി അത്ഥോതി. ചതുത്ഥം.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

പാടിദേസനീയവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

൭. സേഖിയകണ്ഡം

൧. പരിമണ്ഡലവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

സിക്ഖിതസിക്ഖേന തീസു സിക്ഖാസു ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി സിക്ഖിതസിക്ഖേന **താദിനാ** അട്ഠഹി ലോകധമ്മേഹി അകമ്പിയട്ഠേന താദിനാ, ഇട്ഠാനിട്ഠേസു വാ അവികാരട്ഠേന താദിനാ ഭഗവതാ **യാനി** സിക്ഖാപദാനി "സേഖിയാനീ"തി ഭാസിതാനി, **ദാനി തേസമ്പി** സിക്ഖാപദാനം അയമ്പി വണ്ണനാക്കമോ ഭവതീതി യോജനാ.

൫൭൬. **തത്ഥാ**തി സേഖിയസിക്ഖാപദേസു, അത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. "സമന്തതോ"തിഇമിനാ പരിത്യൂപസഗ്ഗസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. "നാഭിമണ്ഡലം ജാണുമണ്ഡല"ന്തി ഏത്ഥ ഉദ്ധംസദ്ദോ ച അധോസദ്ദോ ച അജ്ഝാഹരിതബ്ബോതി ആഹ "ഉദ്ധ"ന്തിആദി. **അട്ഠങ്ഗുലമത്ത**ന്തി ഭാവനപുംസകം, നിവാസേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി അട്ഠങ്ഗുലമത്തതോ. യഥാ പടിച്ഛന്നം ഹോതി, ഏവം നിവാസേന്തസ്സാതി യോജനാ. **തത്രിദം പമാണ**ന്തി തസ്സ നിവാസനസ്സ ഇദം പമാണം. **താദിസസ്സാ**തി ദീഘതോ മുട്ഠിപഞ്ചകസ്സ തിരിയം അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥസ്സ നിവാസനസ്സ. ജാണുമണ്ഡലം പടിച്ഛാദനത്ഥം വട്ടതീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ചീവരേസു. **ന തിട്ഠതീ**തി വിരളത്താ ന തിട്ഠതി. **തിട്ഠതീ**തി ഘനത്താ തിട്ഠതി.

നിവാസേന്തസ്സ ചാതിഏത്ഥ ചസദ്ദോ അവധാരണത്ഥോ, നിവാസേന്തസ്സേവാതി അത്ഥോ. കേവലം ഏവം നിവാസേന്തസ്സേവ ദുക്കടം ന ഹോതി, അഥ ഖോ തഥാ നിവാസേന്തസ്സാപി ദുക്കടമേവാതി യോജനാ. യേ പന നിവാസനദോസാതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞേ**തി പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഓലമ്ബേത്വാ നിവസനതോ അഞ്ഞേ . **തേ സബ്ബേ**തി സബ്ബേ തേ നിവാസനദോസാ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം വിഭങ്ഗേ. **തത്ഥേവാ**തി ഖന്ധകേയേവ.

അസഞ്ചിച്ച നിവാസേന്തസ്സ അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. എസേവ നയോ “അസതിയാ”തി എത്ഥാപി. **അജാനന്തസ്സാ**തി എത്ഥ അജാനനം ദുവിധം നിവാസനവത്ഥസ്സ അജാനനം, ആരൂള്ഹോരൂള്ഹഭാവസ്സ അജാനനന്തി. തത്ഥ ആരൂള്ഹോരൂള്ഹഭാവസ്സ അജാനനം സന്ധായ വുത്തം “അജാനന്തസ്സാ”തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അജാനന്തസ്സാതി എത്ഥാ”തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തസ്സാ**തി നിവാസനവത്ഥസ്സ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **തം പനാ**തി ആപത്തിതോ അമോക്ഖനം പന. **തസ്മാ**തി യസ്മാ യുജ്ജതി, തസ്മാ. **യോ**തി ഭിക്ഖു. കുരുന്ദിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. സുക്ഖാ ജങ്ഘാ ഇമസ്സാതി **സുക്ഖജങ്ഘോ**. മഹന്തം പിണ്ഡികമംസം ഇമസ്സാതി **മഹാപിണ്ഡികമംസോ. തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ.

വണോതി അരു. തഞ്ഹി വണതി ഗത്തവിചുണ്ണനം കരോതീതി വണോതി വുച്ചതി. **വാളമിഗാ വാ ചോരാ വാ**തി എത്ഥ വാസദ്ദോ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, തേന അഞ്ഞാപി ഉദകചിക്ഖല്ലാദയോ ആപദാ സങ്ഗയ്ഹന്തി.

൭൭. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വിഭങ്ഗേ, സിക്ഖാപദേ വാ. **ഉഭോ കണ്ണേ**തി പുരതോ ച പച്ഛതോ ച നിഗ്ഗതേ ദ്വേ കണ്ണേ. **അവിസേസേനാ**തി “അന്തരഘരേ”തി ച “ആരാമേ”തി ച വിസേസം അകത്വാ സാമഞ്ഞേന. **വിഹാരേപീ**തി സങ്ഘസന്നിപാതബുദ്ധുപട്ഠാനഥേരുപട്ഠാനാദികാലം സന്ധായ വുത്തം.

൭൮. കായേകദേസേ കായസദ്ദോ വത്തതീതി ആഹ “ജാണുമ്പി ഉരമ്പീ”തി. “ന സീസം പാരുതേനാ”തിഇമിനാ “സുപ്പടിച്ഛന്നേനാ”തിപദസ്സ അതിബ്യാപിതദോസം പടിക്ഖിപതി. **ഗണ്ഠിക**ന്തി പാസോ. സോ ഹി ഗന്ഥേതി ബന്ധതീതി വാ, ഗന്ഥേതി ബന്ധതി എത്ഥാതി വാ കത്വാ ഗന്ഥികോതി വുച്ചതി. ന്ഥകാരസ്സ വാണ്ഠകാരേ കതേ **ഗണ്ഠികോ,** തം ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചിത്വാ. **ഉഭോ കണ്ണേ**തി ചീവരസ്സ ദ്വേ കോണേ. **ഗലവാടകതോ**തി എത്ഥ **ഗലോ**തി കണ്ഠോ. സോ ഹി ഖജ്ജഭോജ്ജലേയ്യപേയ്യസങ്ഖാതം ചതുബ്ബിധം അസനം ഗലതി പന്നോ ഹുത്വാ കുച്ഛിയം പതതി ഇതോതി ഗലോതി വുച്ചതി. ആവാടോയേവ ഖുദ്ദകട്ഠേന **ആവാടകോ,** ഖുദ്ദകത്ഥേ കോ. ഗലേ ഠിതോ ആവാടകോ ഗലവാടകോ. അകാരതോ ഹി ആകാരസ്സ ലോപോ “പപ”ന്തിആദീസു (ജാ॰ ൧.൧.൨) വിയ. എത്ഥ ഹി പആപന്തി പദച്ഛേദോ, അകാരതോ ആകാരസ്സ ച ലോപോ. പവദ്ധം ആപം പപം, മഹന്തം ഉദകന്തി അത്ഥോ. സീസം വിവരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

൭൯. വാസം ഉപഗതോതി വാ വാസേന ഉപഗതോതി വാ അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ **“വാസത്ഥായ ഉപഗതസ്സാ”**തി.

൮൦. ഹത്ഥപാദേ അകീളന്തോ സുസംവുതോ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഹത്ഥം വാ പാദം വാ അകീളാപേന്തോ”തി.

൮൨. ഓക്ഖിത്തചക്ഖൂതി എത്ഥ ഓസദ്ദോ ഹേട്ഠാപരിയായോതി ആഹ “ഹേട്ഠാ ഖിത്തചക്ഖൂ”തി. “ഹുത്വാ”തിഇമിനാ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി. **യുഗയുത്തകോ**തി യുഗേ യുത്തകോ. ദമിയിത്ഥാതി **ദന്തോ.** ആഭുസോ ജാനാതി കാരണാകാരണന്തി **ആജാനേയ്യോ. എത്തക**ന്തി ചതുഹത്ഥപമാണം. യോ

ഗച്ഛതി, അസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടാ ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. ''പരിസ്സയഭാവ''ന്തി ച ''പരിസ്സയാഭാവ''ന്തി ച ദ്വേ പാഠാ യുജ്ജന്തിയേവ.

൫൭൮. **ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ**തി ഇമം പകാരം ഇത്ഥം ചീവരുക്ഖിപനം, ഭവതി ഗച്ഛതീതി ഭൂതോ, ഭിക്ഖു. ലക്ഖീയതി അനേനാതി ലക്ഖണം, ചീവരം. ഇത്ഥം ഭൂതോ ഇത്ഥമ്ഭൂതോ, തസ്സ ലക്ഖണം ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണം, തസ്മിം. കരണവചനം ദട്ഠബ്ബന്തി യോജനാ. ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണം നാമ കിരിയാവിസേസനസ്സ സഭാവോതി ആഹ ''ഏകതോ വാ...പേ॰... ഹുത്വാതി അത്ഥോ''തി. **അന്തോഇന്ദഖീലതോ**തി ഗാമസ്സ അന്തോഇന്ദഖീലതോതി. പഠമോ വഗ്ഗോ.

൨. ഉജ്ജഗ്ഘികവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

൫൮൫. ഉച്ചാസദ്ദം കത്വാ ജഗ്ഘനം ഹസനം **ഉജ്ജഗ്ഘോ,** സോയേവ **ഉജ്ജഗ്ഘികാ,** തായ. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''മഹാഹസിതം ഹസന്തോ''തി. **ഏത്ഥാ**തി ''ഉജ്ജഗ്ഘികായാ''തിപദേ.

൫൮൬. **കിത്താവതാ**തി കിത്തകേന പമാണേന, ഏവം നിസിന്നേസു ഥേരേസൂതി സമ്ബന്ധോ, നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **വവത്ഥപേതീ**തി ഇദഞ്ചിദഞ്ച കഥേതീതി വവത്ഥപേതി. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന പമാണേന.

൫൯൦. നിച്ചലം കത്വാ കായസ്സ ഉജുട്ഠപനം കായപഗ്ഗഹോ നാമാതി ആഹ ''നിച്ചലം കത്വാ''തിആദി. ഏസേവ നയോ ബാഹുപഗ്ഗഹസീസപഗ്ഗഹേസുപീതി. ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

൩. ഖമ്ഭകതവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

൫൯൫. ഖമ്ഭോ കതോ യേനാതി **ഖമ്ഭകതോ. ഖമ്ഭോ**തി ച പടിബദ്ധോ. കത്ഥ പടിബദ്ധോതി ആഹ ''കടിയം ഹത്ഥം ഠപേത്വാ''തി. സസീസം അവഗുണ്ഠയതി പരിവേഠതീതി **ഓഗുണ്ഠിതോ**തി ആഹ ''സസീസം പാരുതോ''തി.

൬൦൦. ഉദ്ധം ഏകാ കോടി ഇമിസ്സാ ഗമനായാതി **ഉക്കുടികാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉക്കുടികാ വുച്ചതീ''തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ''ഉക്കുടികായാ''തിപദേ.

൬൦൧. ഹത്ഥപല്ലത്ഥികദുസ്സപല്ലത്ഥികേസു ദ്വീസു ദുസ്സപല്ലത്ഥികേ ആയോഗപല്ലത്ഥികാപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി ആഹ ''ആയോഗപല്ലത്ഥികാപി ദുസ്സപല്ലത്ഥികാ ഏവാ''തി.

൬൦൨. സതിയാ ഉപട്ഠാനം സക്കച്ചന്തി ആഹ ''സതിംഉപട്ഠപേത്വാ''തി.

൬൦൩. പിണ്ഡപാതം ദേന്തേപീതി പിണ്ഡപാതം പത്തേ പക്ഖിപന്തേപി. പത്തേ സഞ്ഞാ പത്തസഞ്ഞാ, സാ അസ്സത്ഥീതി **പത്തസഞ്ഞീ**. ''കത്വാ'' തിഇമിനാ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി.

൬൦൪. **സമസൂപകം പിണ്ഡപാത**ന്തി ഏത്ഥ സൂപപിണ്ഡപാതാനം സമഉപഡ്ഢഭാവം ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ ''സമസൂപകോ നാമാ''തിആദി.

യത്ഥാതി പിണ്ഡപാതേ. ഭത്തസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപമാണോ സൂപോ ഹോതി, സോ പിണ്ഡപാതോ സമസൂപകോ നാമാതി യോജനാ. ഓലോണീ ച സാകസൂപേയ്യഞ്ച മച്ഛരസോ ച മംസരസോ ചാതി ദ്വന്ദോ. തത്ഥ **ഓലോണീ**തി ഏകാ ബ്യഞ്ജനവികതി. **സാകസൂപേയ്യ**ന്തി സൂപസ്സ ഹിതം **സൂപേയ്യം,** സാകമേവ സൂപേയ്യം സാകസൂപേയ്യം. ഇമിനാ സബ്ബാപി സാകസൂപേയ്യബ്യഞ്ജനവികതി ഗഹിതാ. **മച്ഛരസമംസരസാദീനീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന അവസേസാ സബ്ബാപി ബ്യഞ്ജനവികതി സങ്ഗഹിതാ. തം സബ്ബം രസാനം രസോ **രസരസോ**തി കത്വാ "രസരസോ"തി വുച്ചതി.

൬൦൬. സമപുണ്ണം സമഭരിതന്തി വേവചനമേവ. ഥൂപം കതോ **ഥൂപീകതോ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഥൂപീകതോ നാമാ"തിആദി.

തത്ഥാതി "ഥൂപീകത"ന്തിആദിവചനേ. **തേസ**ന്തി അഭയത്ഥേരതിപിടകചൂളനാഗത്ഥേരാനം. ഇതി പുച്ഛിംസു, തേസഞ്ച ഥേരാനം വാദം ആരോചേസുന്തി യോജനാ. **ഥേരോ**തി ചൂളസുമനത്ഥേരോ. **ഏതസ്സാ**തി തിപിടകചൂളനാഗത്ഥേരസ്സ . **സത്തക്ഖത്തു**ന്തി സത്ത വാരേ. **കുതോ**തി കസ്സാചരിയസ്സ സന്തികാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ യാവകാലികേന പരിച്ഛിന്നോ, തസ്മാ. ആമിസജാതികം യാഗുഭത്തം വാ ഫലാഫലം വാതി യോജനാ. **തഞ്ച ഖോ**തി തഞ്ച സമതിത്ഥികം. **ഇതരേന പനാ**തി നാധിട്ഠാനുപഗേന പത്തേന പന. യം പൂവഉച്ഛുഖണ്ഡഫലാഫലാദി ഹേട്ഠാ ഓരോഹതി, തം പൂവഉച്ഛുഖണ്ഡഫലാഫലാദീതി യോജനാ. **പൂവവടംസകോ**തി ഏത്ഥ **വടംസകോ**തി ഉത്തംസോ. സോ ഹി ഉദ്ധം തസീയതേ അലങ്കരീയതേതി വടംസോതി വുച്ചതി ഉകാരസ്സ വകാരം, തകാരസ്സ ച ടകാരം കത്വാ, സോയേവ വടംസകോ, മുദ്ധനി പിലന്ധിതോ ഏകോ അലങ്കാരവിസേസോ. പൂവമേവ തംസദിസത്താ പൂവവടംസകോ, തം. പുപ്ഫവടംസകോ ച തക്കോലകടുകഫലാദിവടംസകോ ചാതി ദ്വന്ദോ, തേ.

ഇധാതി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. നനു സബ്ബഥൂപീകതേസു പടിഗ്ഗഹണസ്സ അകപ്പിയത്താ പരിഭുഞ്ജനമ്പി ന വട്ടതീതി ആഹ "സബ്ബത്ഥ പനാ"തിആദി. തത്ഥ **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഥൂപീകതേസൂതി. തതിയോ വഗ്ഗോ.

൪. സക്കച്ചവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

൬൦൭. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. **ഓധി**ന്തി അവധിം മരിയാദം.

൬൧൦. **ഥൂപകതോ**തി ഥൂപമേവ ഥൂപകം, തതോ ഥൂപകതോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "മത്ഥകതോ"തി.

൬൧൧. **മാഘാതസമയാദീസൂ**തി "പാണേ മാ ഘാതേഥാ"തി രാജാനോ ഭേരിം ചരാപേന്തി ഏത്ഥാതി മാഘാതോ, സോയേവ സമയോ മാഘാതസമയോ. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞം പടിച്ഛന്നകാരണം ഗഹേതബ്ബം.

൬൧൨. **തേസ**ന്തി മയൂരണ്ഡകുക്കുടണ്ഡാനന്തി. ചതുത്ഥോ വഗ്ഗോ.

൫. കബളവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

൩൧൭. “മുഖദ്വാര”ന്തി കമ്മസ്സ “അനാഹടേ”തി ച “വിവരിസ്സാമീ”തി ച ദ്വീസു കിരിയാസു സമ്ബന്ധഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം “അനാഹരിതേ മുഖദ്വാര”ന്തി.

൩൧൮. **സകലം ഹത്ഥ**ന്തി പഞ്ചങ്ഗുലിം സന്ധായ വുത്തം.

൩൧൯. **സകബളേനാ**തി എത്ഥ കബളസദ്ദേന വചനസ്സ അപരിപുണ്ണകാരണം സബ്ബമ്പി ഗഹേതബ്ബം.

൩൨൦. **പിണ്ഡുക്ഖേപക**ന്തിആദീസു വിച്ഛത്ഥേ കപച്ചയോതി ആഹ “പിണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ”തി. ത്വാസദ്ദേന കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി.

൩൨൨. “അവകിരിത്വാ”തി ഇമിനാ **സിത്ഥാവകാരക**ന്തി എത്ഥ അവപുബ്ബോ കിരധാതുയേവ, ന കരധാതൂതി ദസ്സേതി.

൩൨൫. **“ചപുചപൂ”തി ഏവം സദ്ദ**ന്തി “ചപുചപൂ”തി ഏവം അനുകരണരവന്തി. പഞ്ചമോ വഗ്ഗോ.

൬. സുരുസുരുവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

൩൨൭. **“സുരുസുരൂ”തി ഏവം സദ്ദ**ന്തി “സുരുസുരൂ”തി ഏവം അനുകരണരവം. ദവനം കീളനന്തി ഇമിനാ വചനത്ഥേന പരിഹാസോ **ദവോ** നാമാതി ആഹ “ദവോതി പരിഹാസവചന”ന്തി. **ത**ന്തി സോ ദവോ. ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഹേസ. **ന കാതബ്ബം** ന കാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **സിലകബുദ്ധോ**തി സിലായ കതോ, സിലേന നിയുത്തോ വാ ബുദ്ധോ. **അപടിബുദ്ധോ**തി അപടിവിദ്ധോ ബുദ്ധോ, പരിഹാസവചനമേതം. **ഗോധമ്മോ**തി ഗുന്നം ധമ്മോ. **അജധമ്മോ**തി അജാനം ധമ്മോ. **മിഗസങ്ഘോ**തി മിഗാനം സങ്ഘോ. **പസുസങ്ഘോ**തി പസൂനം സങ്ഘോ.

൩൨൮. “ഭുഞ്ജന്തേനാ”തി പദം “നില്ലേഹിതു”ന്തി പദേ ഭാവകത്താ.

൩൩൧. **ഏവംനാമകേ**തി “കോകനുദ”ന്തി ഏവം നാമം അസ്സ പാസാദസ്സാതി **ഏവംനാമകോ,** പാസാദോ, തസ്മിം. “പദുമസണ്ഠാനോ”തി ഇമിനാ പാസാദസ്സ സദിസൂപചാരേന “കോകനുദോ”തി നാമലഭനം ദസ്സേതി. **തേനാ**തി പദുമസണ്ഠാനത്താ. **അസ്സാ**തി പാസാദസ്സ. **പുഗ്ഗലികമ്പീ**തി പരപുഗ്ഗലസന്തകം ഗഹേതബ്ബം “അത്തനോ സന്തകമ്പീ”തി അത്തപുഗ്ഗലസന്തകസ്സ വിസും ഗയ്ഹമാനത്താ. **സങ്ഖമ്പീ**തി പാനീയസങ്ഖമ്പി. **സരാവമ്പീ**തി പാനീയസരാവമ്പി. **ഥാലകമ്പീ**തി പാനീയഥാലകമ്പി.

൩൩൨. “ഉദ്ധരിത്വാ”തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തവചനസ്സ കമ്മാപാദാനാനി ദസ്സേതും വുത്തം “സിത്ഥാനി ഉദകതോ”തി. **ഭിന്ദിത്വാ**തി ചുണ്ണവിചുണ്ണാനി കത്വാ. **ബഹീ**തി അന്തരഘരതോ ബഹി.

൩൩൪. **സേതച്ഛത്തന്തി** എത്ഥ **സേത**സദ്ദോ പണ്ഡരപരിയായോതി ആഹ “പണ്ഡരച്ഛത്ത”ന്തി. **വത്ഥപലിഗുണ്ഠിത**ന്തി വത്ഥേഹി സമന്തതോ വേഠിതം. സേതം ഛത്തം **സേതച്ഛത്തം**. കിളഞ്ജേഹി കതം ഛത്തം **കിളഞ്ജച്ഛത്തം**.

പണ്ണേഹി കതം ഛത്തം **പണ്ണച്ഛത്തം**. മണ്ഡലേന ബദ്ധം **മണ്ഡലബദ്ധം**. സലാകാഹി ബദ്ധം **സലാകബദ്ധം. താനീ**തി തീണി ഛത്താനി. **ഹീ**തി സച്ചം. യമ്പി ഏകപണ്ണച്ഛത്തന്തി യോജനാ. **ഏതേസൂ**തി തീസു ഛത്തേസു. **അസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ. **സോ**തി യോ കോചി ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ. **ഛത്തപാദുകായ വാ**തി ഛത്തദണ്ഡനിക്ഖേപനായ പാദുകായ വാ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ.

൫൬൭. **മജ്ഝിമസ്സാ**തി പമാണമജ്ഝിമസ്സ. "ചതുഹത്ഥപ്പമാണോ"തിഇമിനാ ചതുഹത്ഥതോ ഊനാതിരേകോ ദണ്ഡോ ന ദണ്ഡോ നാമാതി ദസ്സേതി. ദണ്ഡോ പാണിമ്ഹി അസ്സാതി വചനത്ഥം അതിദിസന്തോ ആഹ "വുത്തനയേനേവാ"തി.

൫൬൫. **"സത്ഥപാണിമ്ഹീ"**തി ഏത്ഥ അസി ഏവ അധിപ്പേതോതി ആഹ "അസി"ന്തി. **അസി**ന്തി ഖഗ്ഗം.

൫൬൯. "ആവുധം നാമ ചാപോ കോദണ്ഡോ"തി പാളിയം വുത്തവചനം ഉപലക്ഖണമേവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആവുധപാണിസ്സാതി ഏത്ഥാ"തിആദി. സബ്ബാപി ധനുവികതി ആവുധന്തി വേദിതബ്ബാതി യോജനാ. യഥാ അസിം സന്നഹിത്വാ ഠിതോ സത്ഥപാണീതി സങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി, ഏവം ധനും കണ്ഠേ പടിമുക്കോ ആവുധപാണീതി ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി, ഇമിനാ ആവുധോ പാണിനാ ഗഹിതോയേവ ആവുധപാണി നാമാതി ദസ്സേതീതി. ഛട്ഠോ വഗ്ഗോ.

൭. പാദുകവഗ്ഗ-അത്ഥയോജനാ

൫൬൮. **അങ്ഗുലന്തര**ന്തി പാദങ്ഗുലവിവരം. **പാദുക**ന്തി ഉപാഹനവിസേസോ. സോ ഹി പജ്ജതേ ഇമായാതി പാദുകാതി വുച്ചതി, സാ ബഹുപടലാ ചമ്മമയാ വാ ഹോതി കട്ഠമയാ വാ. **പടിമുഞ്ചിത്വാ**തി പാദുകം പടിമുഞ്ചിത്വാ.

൫൭൦. ദ്വീഹി ജനേഹി ഗഹിതോതി സമ്ബന്ധോ. **വംസേനാ**തി വേണുനാ, യാനേ നിസിന്നോതി സമ്ബന്ധോ. **വിസങ്ഖരിത്വാ**തി വിപത്തിം കരിത്വാ. **ദ്വേപീ**തി ധമ്മകഥികധമ്മപടിഗ്ഗാഹകസങ്ഖാതാ ഉഭോപി ജനാ. **വട്ടതീ**തി ദേസേതും വട്ടതി.

൫൭൧. സയനഗതസ്സാതി സയനം ഗതസ്സ, സയനേ നിപന്നസ്സാതി അത്ഥോ. നിപന്നസ്സ ദേസേതും ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ.

൫൭൨. തീസു പല്ലത്ഥികാസു യായ കായചി പല്ലത്ഥികായ നിസിന്നസ്സ ധമ്മം ദേസേതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പല്ലത്ഥികായാ"തിആദി.

൫൭൩. യഥാ വേഠിയമാനേ കേസന്തോ ന ദിസ്സതി, ഏവം വേഠിതസീസസ്സാതി യോജനാ.

൫൭൪. ഛപകസദ്ദസ്സ ച ചണ്ഡാലസദ്ദസ്സ ച വേവചനത്താ വുത്തം "ചണ്ഡാലസ്സാ"തി. ചണ്ഡാലോ ഹി സം സുനഖം പചതീതി **ഛപകോ**തി വുച്ചതി സകാരസ്സ ഛകാരം കത്വാ. ഛപകസ്സ ഏസാ **ഛപകീ,** ചണ്ഡാലഭരിയാ. **യത്രാ**തി ഏത്ഥ ത്രപച്ചയോ പച്ചത്തേ ഹോതീതി ആഹ "യോ ഹി നാമാ"തി. യോ രാജാ ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ മന്തം പരിയാപുണിസ്സതി നാമ, അയം

രാജാ യാവ അതിവിയ അധമ്മികോതി വുത്തം ഹോതി. **“സബ്ബമിദ”**ന്തി അയം സദ്ദോ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോതി ആഹ “സബ്ബോ അയ”ന്തി . “ലോകോ”തി ഇമിനാ ഇധസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. ചരിമസദ്ദോ അന്തിമപരിയായോ. **അന്തിമോ**തി ച ലാമകോ. **ലാമകോ**തി ച നാമ ഇധ വിപത്തീതി ആഹ “സങ്കര”ന്തി. **സങ്കര**ന്തി വിപത്തിം. “നിമ്മരിയാദോ”തി ഇമിനാ “സങ്കരം ഗതോ”തി പദാനം അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. ചരിമം ഗതം **ചരിമഗതം,** സബ്ബോ അയം ലോകോ ചരിമഗതോതി അത്ഥോ. ഇധ ച ജാതകേ (ജാ॰ ൧.൮.൩൩) ച കേസുചി പോത്ഥകേസു “ചമരികത”ന്തി പാഠോ അത്ഥി, സോ അയുത്തോയേവ. **തത്ഥേവാ**തി അമ്ബരുക്ഖമൂലേയേവ. **തേസ**ന്തി രാജബ്രാഹ്മണാനം.

തത്ഥാതി തിസ്സം ഗാഥായം. **പാളിയാ**തി അത്തനോ ആചാരപകാസകഗന്ഥസങ്ഖാതായ പാളിയാ. **ന പസ്സരേ**തി ഏത്ഥ രേസദ്ദോ അന്തിസ്സ കാരിയോതി ആഹ “ന പസ്സന്തീ”തി. **യോ ചായ**ന്തി യോ ച അയം. **അയം**സദ്ദോ പദാലങ്കാരമത്തോ, ബ്രാഹ്മണോതി അത്ഥോ. **അധീയതീ**തി അജ്ഝായതി, സിക്ഖതീതി അത്ഥോ.

തതോതി ബോധിസത്തേന വുത്തഗാഥാതോ പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഗാഥായ. **ഭോ**തി ബോധിസത്തം ആമന്തേതി. “ഭുത്തോ”തി പദസ്സ കമ്മവാചകഭാവമാവികാതും വുത്തം “മയാ”തി. **അസ്സാ**തി ഓദനസ്സ. ഇമിനാ സുചി പരിസുദ്ധം മംസം **സുചിമംസം,** തേന ഉപസേചനമസ്സാതി **സുചിമംസൂപസേചനോ**തി ബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേതി. **ധമ്മേ**തി ആചാരധമ്മേ. **ബദ്ധോ ഹുത്വാ**തി ഥദ്ധോ ഹുത്വാ, അയമേവ വാ പാഠോ . **വണ്ണ**സദ്ദസ്സ സണ്ഠാനാദികേ അഞ്ഞേ അത്ഥേ പടിക്ഖിപിതും വുത്തം “പസത്ഥോ”തി. **ഥോമിതോ**തി തസ്സേവ വേവചനം.

അഥാതി അനന്തരേ. **ന**ന്തി ബ്രാഹ്മണം. **തസ്സാ**തി ഗാഥാദ്വയസ്സ. **ബ്രാഹ്മണാ**തി പുരോഹിതം ആലപതി. **സമ്പതീ**തി സന്ദിട്ഠികേ. “യാ വുത്തി വിനിപാതേന, അധമ്മചരണേന വാ”തി പദാനം സമ്ബന്ധം ദസ്സേതും വുത്തം “നിപ്പജ്ജതീ”തി.

മഹാബ്രഹ്മേതി ഏത്ഥ ബ്രഹ്മസദ്ദോ ബ്രാഹ്മണവാചകോതി ആഹ “മഹാബ്രാഹ്മണാ”തി. **അഞ്ഞേപീ**തി രാജബ്രാഹ്മണേഹി അപരേപി. “പചന്തീ”തി വുത്തേ അവിനാഭാവതോ “ഭുഞ്ജന്തീ”തി അത്ഥോപി ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ “പചന്തി ചേവ ഭുഞ്ജന്തി ചാ”തി. “ന കേവല”ന്തിആദിനാ **അഞ്ഞേപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദസ്സ സമ്പിണ്ഡനത്ഥം ദസ്സേതി, ത്വം ആചരിസ്സസീതി സമ്ബന്ധോ. പുന **ത്വ**ന്തി തം, ഉപയോഗത്ഥേ ചേതം പച്ചത്തവചനം, “മാ ഭിദാ”തിഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. “പാസാണോ”തിഇമിനാ **അസ്മ**സദ്ദോ പാസാണപരിയായോതി ദസ്സേതി. **തേനാ**തി ഭിന്ദനഹേതുനാ.

൩൦൪. അത്തനോ കണ്ഠാഠാനസ്സ പുച്ഛനം സന്ധായ വുത്തം “ന കഥേതബ്ബ”ന്തി.

൩൦൫. **സമധുരേനാ**തി സമം ധുരേന, സമം മുഖേനാതി അത്ഥോ.

൩൦൬. യം മൂലം വാ യാ സാഖാ വാ ഗച്ഛതീതി യോജനാ. **ഖന്ധേ**തി രുക്ഖസ്സ ഖന്ധേ. **നിക്ഖമതീ**തി ഉച്ചാരപസ്സാവോ നിക്ഖമതി. **തിണണ്ഡുപക**ന്തി തിണേന കതം, തിണമയം വാ അണ്ഡുപകം. **ഏത്ഥാ**തി ഉച്ചാരപസ്സാവഖേളേസു.

൩൭൫. അധിപ്പേതഉദകം ദസ്സേതും വുത്തം ''പരിഭോഗഉദകമേവാ''തി. സത്തമോ വഗ്ഗോ.

ഏത്ഥാതി സേഖിയേസു. **സൂപബ്യഞ്ജനപടിച്ഛാദനേ**തി സൂപബ്യഞ്ജനേ ഓദനേന പടിച്ഛാദേതി. സമത്താ സേഖിയാ.

൨. സത്താധികരണസമഥ-അത്ഥയോജനാ

൩൭൬. സങ്ഖ്യം പരിച്ഛിജ്ജതീതി **സങ്ഖ്യാപരിച്ഛേദോ. തേസ**ന്തി ചതുബ്ബിധാനമധികരണാനം. **തസ്സാ**തി തേസം ഖന്ധകപരിവാരാനം. **തത്ഥേവാ**തി തേസു ഏവ ഖന്ധകപരിവാരേസു. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സിക്ഖാപദേസൂതി.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ജാദിലഞ്ഛിതനാമേന നേകാനം വാചിതോ മയാ.

സാധും മഹാവിഭങ്ഗസ്സ, സമത്തോ യോജനാനയോതി.

ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗോ

൧. പാരാജികകണ്ഡഅത്ഥയോജനാ

ഏവം ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗസ്സ, കത്വാന യോജനാനയം;
ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗസ്സ, കരിസ്സം യോജനാനയം.

യോതി വിഭങ്ഗോ. **വിഭങ്ഗസ്സാ**തി വിഭങ്ഗോ അസ്സ. **അസ്സാ**തി ഹോതി. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗസ്സ. **യതോ**തി യസ്മാ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - ഭിക്ഖൂനം വിഭങ്ഗസ്സ അനന്തരം ഭിക്ഖുനീനം യോ വിഭങ്ഗോ സങ്ഗഹിതോ അസ്സ, തസ്സ ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗസ്സ സംവണ്ണനാക്കമോ പത്തോ യതോ, തതോ തസ്സ ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗസ്സ അപുബ്ബപദവണ്ണനം കാതും താവ പാരാജികേ അയം സംവണ്ണനാ ഹോതീതി. അപുബ്ബാനം പദാനം വണ്ണനാ **അപുബ്ബപദവണ്ണനാ,** തം.

൧. പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദം

൬൫൬. ''തേന...പേ॰... സാള്ഹോ''തി ഏത്ഥ ''ഏത്ഥാ''തി പാഠസേസോ യോജേതബ്ബോ. ദബ്ബഗുണകിരിയാജാതിനാമസങ്ഖാതേസു പഞ്ചസു സദ്ദേസു സാള്ഹസദ്ദസ്സ നാമസദ്ദഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''സാള്ഹോതി തസ്സ നാമ''ന്തി. **മിഗാരമാതുയാ**തി വിസാഖായ. സാ ഹി മിഗാരസേട്ഠിനാ മാതുട്ഠാനേ ഠപിതത്താ മിഗാരമാതാ നാമ. നവകമ്മം അധിട്ഠാതീതി **നവകമ്മിക**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''നവകമ്മാധിട്ഠായിക''ന്തി. ''പണ്ഡിച്ചേന സമന്നാഗതാ''തിഇമിനാ പണ്ഡാ വുച്ചതി പഞ്ഞാ, സാ സഞ്ജാതാ ഇമിസ്സാതി **പണ്ഡിതാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **വേയ്യത്തികേനാ**തി വിസേസേന അഞ്ജതി പാകടം ഗച്ഛതീതി **വിയത്തോ,** പുഗ്ഗലോ, തസ്സ ഇദം വേയ്യത്തികം, ഞാണം, തേന. ''പണ്ഡാ''തി വുത്തപഞ്ഞായ ''മേധാ''തി വുത്തപഞ്ഞായ വിസേസഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''പാളിഗഹണേ''തിആദി. ''മേധാ''തി ഹി വുത്തപഞ്ഞാ ''പണ്ഡാ''തി വുത്തപഞ്ഞായ വിസേസോ ഹോതി സതിസഹായത്താ. **തത്രുപായായാ**തി അലുത്തസമാസോ ''തത്രമജ്ഝത്തതാ''തിആദീസു (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ യേവാപനകവണ്ണനാ) വിയ. ''കമ്മേസൂ''തി ഇമിനാ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി . **കത്തബ്ബകമ്മുപപരിക്ഖായാ**തി കത്തബ്ബകമ്മേസു വിചാരണായ. ചസദ്ദേന ''കതാകത''ന്തി പദസ്സ ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി. **പരിവേസനട്ഠാനേ**തി പരിഭുഞ്ജിതും വിസന്തി പവിസന്തി ഏത്ഥാതി പരിവേസനം, തമേവ ഠാനം പരിവേസനട്ഠാനം, തസ്മിം. **നികൂടേ**തി ഏത്ഥ കൂടസങ്ഖാതസിഖരവിരഹിതേ ഓകാസേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കോണസദിസം കത്വാ ദസ്സിതേ ഗമ്ഭീരേ''തി. വിത്യൂപസഗ്ഗോ വികാരവാചകോ, സരസദ്ദോ സദ്ദവാചകോതി ആഹ ''വിപ്പകാരസദ്ദോ''തി. ചരതി അനേനാതി **ചരണം** പാദോ, തസ്മിം ഉട്ഠിതോ ഗിലാനോ ഏതിസ്സാതി **ചരണഗിലാനാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പാദരോഗേന സമന്നാഗതാ''തി.

൬൫൭. ''തിന്താ''തി ഇമിനാ **അവസ്സുത**സദ്ദോ ഇധ കിലിന്നത്ഥേ ഏവ വത്തതി, ന അഞ്ഞത്ഥേതി ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ''അവസ്സുതാ''തിപദസ്സ. പദഭാജനേ വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി പദഭാജനേ. വത്ഥം രങ്ഗജാതേന രത്തം വിയ, തഥാ കായസംസഗ്ഗരാഗേന സുട്ഠു രത്താതി യോജനാ. ''അപേക്ഖായ

സമന്നാഗതാ''തി ഇമിനാ അപേക്ഖാ ഏതിസ്സമത്ഥീതി **അപേക്ഖവതീ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. പടിബദ്ധം ചിത്തം ഇമിസ്സന്തി **പടിബദ്ധചിത്താ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പടിബന്ധിത്വാ ഠപിതചിത്താ വിയാ''തി. **ദുതിയപദവിഭങ്ഗേപീ**തി ''അവസ്സുതോ''തി ദുതിയപദഭാജനേപി. പുഗ്ഗലസദ്ദസ്സ സത്തസാമഞ്ഞവാചകത്താ പുരിസസദ്ദേന വിസേസേതി. **അധോഉബ്ഭ**ഇതി നിപാതാനം ഛട്ഠിയാ സമസിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''അക്ഖകാനം അധോ''തിആദി. നനു യഥാ ഇധ ''അക്ഖകാനം അധോ''തി വുത്തം, ഏവം പദഭാജനേപി വത്തബ്ബം, കസ്മാ ന വുത്തന്തി ആഹ ''പദഭാജനേ''തിആദി. **പദപടിപാടിയാ**തി ''അധോ''തി ച ''അക്ഖക''ന്തി ച പദാനം അനുക്കമേന. **ഏത്ഥാ**തി അധക്ഖകഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലേസു. **സാധാരണപാരാജികേഹീ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം സാധാരണേഹി പാരാജികേഹി. **നാമമത്ത**ന്തി നാമമേവ.

൬൫൮. **ഏവ**ന്തി ഇമായ പാളിയാ വിഭജിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ''ഉഭതോഅവസ്സുതേ''തിആദിവചനേ. ''ഉഭതോഅവസ്സുതേ''തി പാഠോ മൂലപാഠോയേവ, നാഞ്ഞോതി ദസ്സേന്തേന വിസേസമകത്വാ ''ഉഭതോഅവസ്സുതേതി ഉഭതോ അവസ്സുതേ''തി വുത്തം. **ഉഭതോ**തി ഏത്ഥ ഉഭസരൂപഞ്ച തോസദ്ദസ്സ ഛട്ഠ്യത്ഥേ പവത്തിഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം ''ഭിക്ഖുനിയാ ചേവ പുരിസസ്സ ചാ''തി. തത്ഥ ഭിക്ഖുനീപുരിസസദ്ദേഹി ഉഭസരൂപം ദസ്സേതി. ''യാ''തി ച ''സ''ഇതി ച ദ്വീഹി സദ്ദേഹി തോപച്ചയസ്സ ഛട്ഠ്യത്ഥം, ഉഭിന്നം അവസ്സുതഭാവേ സതീതി അത്ഥോ. ഭാവപച്ചയേന വിനാ ഭാവത്ഥോ ഞാതബ്ബോതി ആഹ ''അവസ്സുതഭാവേ''തി. **യഥാപരിച്ഛിന്നേനാ**തി ''അധക്ഖകം, ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡല''ന്തി യേന യേന പരിച്ഛിന്നേന. **അത്തനോ**തി ഭിക്ഖുനിയാ. **തസ്സ വാ**തി പുരിസസ്സ വാ. **ഇധാപീ**തി കായപടിബദ്ധേന കായാമസനേപി.

തത്രാതി തേസു ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീസു. **ന കാരേതബ്ബോ** ''കായസംസഗ്ഗം സാദിയേയ്യാ''തി അവുത്തത്താതി അധിപ്പായോ. **അചോപയമാനാപീ**തി അചാലയമാനാപി, **പി**സദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ, തേന ചോപയമാനാ പഗേവാതി ദസ്സേതി. **ഏവം പന സതീ**തി ചിത്തേനേവ അധിവാസയമാനായ സതി പന. **കിരിയസമുട്ഠാനതാ**തി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ കിരിയസമുട്ഠാനഭാവോ. **തബ്ബഹുലനയേനാ**തി ''വനചരകോ (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൦൧; ന.൧൩.൩), സങ്ഗാമാവചരോ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൧൦൭) വിയ തസ്സം കിരിയായം ബഹുലതോ സമുട്ഠാനനയേന. **സാ**തി കിരിയസമുട്ഠാനതാ.

൬൬൦. **ഏത്ഥാ**തി ഉബ്ഭക്ഖകഅധോജാണുമണ്ഡലേസു.

൬൬൨. **''ഏകതോ അവസ്സുതേ''**തി ഏത്ഥാപി തോപച്ചയോ ഛട്ഠ്യത്ഥേ ഹോതി. സാമഞ്ഞവചനസ്സാപി വിസേസേ അവട്ഠാനതോ, വിസേസത്ഥിനാ ച വിസേസസ്സ അനുപയോജിതബ്ബതോ ആഹ ''ഭിക്ഖുനിയാ ഏവാ''തി. **തത്രാ**തി ''ഏകതോ അവസ്സുതേ''തിആദിവചനേ. **''തഥേവാ''**തിഇമിനാ കായസംസഗ്ഗരാഗേന അവസ്സുതോതി അത്ഥം അതിദിസതി. **ചതൂസൂ**തി മേഥുനരാഗ കായസംസഗ്ഗരാഗഗേഹസിതപേമ സുദ്ധചിത്തസങ്ഖാതേസു ചതൂസു. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ.

൬൬൩. അയം പുരിസോ ഇതി വാ ഇത്ഥീ ഇതി വാ അജാനന്തിയാ വാതി യോജനാതി. പഠമം.

൨. ദുതിയപാരാജികസിക്ഖാപദം

൬൬൪. ദുതിയേ **കച്ചി നോ സാതി** ഏത്ഥ **നോ**സദ്ദോ നുസദ്ദത്ഥോതി ആഹ "കച്ചി നു സാ"തി. **പരിവാരവിപത്തീ**തി പരിജനസ്സ വിനാസനം. **"അകിത്തീ"**തി ഏത്ഥ സമ്മുഖാ നിന്ദം ഗഹേത്വാ **"അയസോ"**തിഇമിനാ പരമ്മുഖാ നിന്ദാ ഗഹേതബ്ബാതി ദസ്സേതും വുത്തം "പരമ്മുഖഗരഹാ വാ"തി.

൬൬൬. "യാ പാരാജികം ആപന്നാ"തിഇമിനാ "സാ വാ"തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **ചതുന്ന**ന്തി നിദ്ധാരണത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം, ചതൂസൂതി അത്ഥോ. **പച്ഛാ**തി സബ്ബപാരാജികാനം പച്ഛാ. **ഇമസ്മിം ഓകാസേ**തി പഠമതതിയപാരാജികാനമന്തരേ ഠാനേ. **ഠപിത**ന്തി സങ്ഗീതികാരേഹി നിക്ഖിത്തം. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **തത്രാ**തി ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദേതി. ദുതിയം.

൩. തതിയപാരാജികസിക്ഖാപദം

൬൬൯. തതിയേ **അസ്സാ**തി "ധമ്മേന വിനയേനാ"തി പദസ്സ. പദഭാജനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ഞത്തിസമ്പദാ ചേവ അനുസാവനസമ്പദാ ച സത്ഥുസാസനം നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഞത്തി…പേ॰… സമ്പദായ ചാ"തി. **സത്ഥുസാസനേനാ**തി ച സത്ഥു ആണായ. **കമ്മ**ന്തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മം. **തത്ഥാ**തി സങ്ഘേ. "വചനം നാദിയതീ"തിആദീസു വിയ **സങ്ഘം വാ നാദിയതീ**തി ഏത്ഥ നാദിയനം നാമ നാനുവത്തനമേവാതി ആഹ "നാനുവത്തതീ"തി. **തത്ഥാ**തി സങ്ഘാദീസു. **അയം താവ സംവാസോ**തി സഹ ഭിക്ഖൂ വസന്തി ഏത്ഥാതി **സംവാസോ**തി അത്ഥേന അയം ഏകകമ്മാദി സംവാസോ നാമ. "സഹ അയനഭാവേനാ"തിഇമിനാ സഹ അയന്തി പവത്തന്തീതി **സഹായാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തേ**തി ഭിക്ഖൂ. **യേഹി ചാ**തി ഭിക്ഖൂഹി ച. **തസ്സാ**തി ഉക്ഖിത്തകസ്സ. **തേനാ**തി ഉക്ഖിത്തകേന. **അത്തനോ**തി ഉക്ഖിത്തകസ്സാതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥപാരാജികസിക്ഖാപദം

൬൭൫. ചതുത്ഥേ മേഥുനരാഗേന അവസ്സുതാ നാധിപ്പേതാ, കായസംസഗ്ഗരാഗേന അവസ്സുതാവാധിപ്പേതാതി ആഹ "കായസംസഗ്ഗരാഗേന അവസ്സുതാ"തി . "പുരിസപുഗ്ഗലസ്സാ"തിപദം ന ഹത്ഥസദ്ദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം, ഗഹണസദ്ദേനേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യം പുരിസപുഗ്ഗലേനാ"തിആദി. **ത**ന്തി ഗഹണം, "ഹത്ഥഗ്ഗഹണ"ന്തി വുത്തവചനം ഉപലക്ഖണമത്തമേവാതി ആഹ "അഞ്ഞമ്പീ"തിആദി. തത്ഥ **"അഞ്ഞമ്പീ"**തി ഹത്ഥഗഹണതോ ഇതരമ്പി. **അപാരാജികക്ഖേത്തേ**തി ഉബ്ഭക്ഖകേ അധോജാണുമണ്ഡലേ. **അസ്സാ**തി "ഹത്ഥഗ്ഗഹണ"ന്തിപദസ്സ. **ഏത്ഥാ**തി "അസദ്ധമ്മസ്സ പടിസേവനത്ഥായാ"തിപദേ. **കായസംസഗ്ഗോ**തി കായസംസഗ്ഗോ ഏവ. തേന വുത്തം "ന മേഥുനധമ്മോ"തി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത്ഥാ**തി കായസംസഗ്ഗഗഹണേ. **സാധക**ന്തി ഞാപകം.

തിസ്സിത്ഥിയോതി ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. തീസു ഇത്ഥീസൂതി ഹി അത്ഥോ, തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ ഉപഗന്ത്വാതി വാ യോജേതബ്ബോ. ഏസേവ നയോ പരതോപി. യം മേഥുനം അത്ഥി, തം ന സേവേതി യോജനാ. **ന**

സേവേതി ച ന സേവതി. തികാരസ്സ ഹി ഏകാരോ. **തയോ പുരിസേ**തി തീസു പുരിസേസു, തേ വാ ഉപഗന്ത്വാ. **തയോ ച അനരിയപണ്ഡകേ**തി തീസു അനരിയസങ്ഖാതേസു ഉഭതോബ്യഞ്ജനകേസു ച പണ്ഡകേസു ച, തേ വാ ഉപഗന്ത്വാതി യോജനാ. **ന ചാചരേ മേഥുനം ബ്യഞ്ജനസ്മി**ന്തി അത്തനോ നിമിത്തസ്മിം മേഥുനം ന ച ആചരതി. ഇദം അനുലോമപാരാജികം സന്ധായ വുത്തം. **ഛേജ്ജം സിയാ മേഥുനധമ്മപച്ചയാ**തി മേഥുനധമ്മകാരണാ ഛേജ്ജം സിയാ, പാരാജികം ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **കുസലേഹീ**തി പഞ്ഹാവിസജ്ജനേ ഛേകേഹി, ഛേകകാമേഹി വാ. അയം പഞ്ഹോ അട്ഠവത്ഥുകം സന്ധായ വുത്തോ.

പഞ്ഹാവിസജ്ജനത്ഥായ ചിന്തേന്താനം സേദമോചനകാരണത്താ **"സേദമോചനഗാഥാ"**തി വുത്താ. **വിരുജ്ഝതീ**തി "ന മേഥുനധമ്മോ"തി വചനേന "ഛേജ്ജം സിയാ മേഥുനധമ്മപച്ചയാ"തി വചനം വിരുജ്ഝതി, ന സമേതീതി അത്ഥോ. ഇതി ചേ വദേയ്യ, ന വിരുജ്ഝതി. കസ്മാ? മേഥുനധമ്മസ്സ പുബ്ബഭാഗത്താതി യോജനാ. ഇമിനാ മേഥുനധമ്മസ്സ പുബ്ബഭാഗഭൂതോ കായസംസഗ്ഗോവ ഉപചാരേന തത്ഥ മേഥുനധമ്മസദ്ദേന വുത്തോ, ന ദ്വയംദ്വയസമാപത്തീതി ദീപേതി. **ഹി**സദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. പരിവാരേയേവ വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **വണ്ണാവണ്ണോ**തി സുക്കവിസട്ഠി. **ധനമനുപ്പാദാന**ന്തി സഞ്ചരിത്തം . **"ഇമിനാ പരിയായേനാ"**തി ഇമിനാ ലേസേന സമീപൂപചാരേനാതി അത്ഥോ. **ഏതേനുപായേനാ**തി "ഹത്ഥഗ്ഗഹണം സാദിയേയ്യാ"തിപദേ വുത്തഉപായേന. **സബ്ബപദേസൂ**തി സബ്ബേസു "സങ്ഘാടികണ്ണഗ്ഗഹണം സാദിയേയ്യാ"തിആദീസു പദേസു. **അപി ചാ**തി ഏകംസേന, വിസേസം വക്ഖാമീതി അധിപ്പായോ. "ഏവംനാമകം ഠാന"ന്തി ഇമിനാ "ഇത്ഥംനാമം ഇമസ്സ ഠാനസ്സാ"തി വചനത്ഥം ദീപേതി.

൯൭൯. **ഏകന്തരികായ വാ**തി ഏത്ഥ വാസദ്ദേന ദ്വന്തരികാദീനിപി സങ്ഗയ്ഹന്തി. **യേന തേനാ**തി യേന വാ തേന വാ. ദ്വിതിചതുപ്പഞ്ചഛവത്ഥൂനി പേയ്യാലവസേന വാ വാസദ്ദേന വാ ഗഹേതബ്ബാനി. **അപി ചാ**തി കിഞ്ചി ഭിയ്യോ, വത്തബ്ബവിസേസം വക്ഖാമീതി അധിപ്പായോ. **ഏത്ഥാ**തി "ആപത്തിയോ ദേസേത്വാ"തി വചനേ. **ഹീ**തി സച്ചം. **വുത്ത**ന്തി പരിവാരേ വുത്തം. **തത്രാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം. ദേസിതാ ആപത്തി ഗണനൂപികാതി യോജനാ. **ഏകം** വത്ഥും ആപന്നാ **യാ** ഭിക്ഖുനീതി യോജനാ. **ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ**തി "ഇമഞ്ച വത്ഥും, അഞ്ഞമ്പി ച വത്ഥും നാപജ്ജിസ്സാമീ"തി ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ. യാ പന സഉസ്സാഹാവ ദേസേതീതി യോജനാതി. ചതുത്ഥം.

സാധാരണാതി ഭിക്ഖുനീഹി സാധാരണാ. **ഏത്ഥാ**തി "ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ അയ്യായോ"തിആദിവചനേ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ പാരാജികകണ്ഡവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൨. സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡം

൧. പഠമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

പാരാജികാനന്തരസ്സാതി പാരാജികാനം അനന്തരേ ഠപിതസ്സ, സങ്ഗീതസ്സ വാ, സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **അയം** ഈദിസാ **അനുത്താനത്ഥവണ്ണനാ** അനുത്താനാനം പദാനം അത്ഥസ്സ വണ്ണനാ **ദാനി** ഇമസ്മിംകാലേ ഭവിസ്സതീതി യോജനാ.

൬൭൮. പഠമേ ഉദകം വസിതം അച്ഛാദനം അനേന കതന്തി **ഉദോസിതോ**തി വചനത്ഥേന ഭണ്ഡസാലാ ഉദോസിതം നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉദോസിതന്തി ഭണ്ഡസാലാ"തി. എത്ഥ ഹി **ഉദ**സദ്ദോ ഉദകപരിയായോ. സംയോഗോ ന യ്ദ്ത്തോയേവ. **ഭണ്ഡസാലാ**തി യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം ഠപനസാലാ. **അച്ചാവദഥാ**തി എത്ഥ അതീത്യൂപസഗ്ഗോ അതിക്കമനത്ഥോ, ആത്യൂപസഗ്ഗോ ധാതത്ഥാനുവത്തകോതി ആഹ "അതിക്കമിത്വാ വദഥാ"തി.

൬൭൯. ഉസ്സയവസേന വദനം **ഉസ്സയവാദോ,** സോയേവ **ഉസ്സയവാദികാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉസ്സയവാദികാ"തിആദി. "മാനുസ്സയവസേന കോധുസ്സയവസേനാ"തി ഇമിനാ ഉസ്സയഭേദം ദസ്സേതി. **സാ**തി ഉസ്സയവാദികാ. **അത്ഥതോ**തി സരൂപതോ. **എത്ഥാ**തി പദഭാജനേ. അഡ്ഡനം അഭിയുഞ്ജനം **അഡ്ഡോ**തി കത്വാ ദ്വിന്നം ജനാനം അഡ്ഡോ വോഹാരികാനം വിനിച്ഛയകാരണം ഹോതി, തസ്മാ വുത്തം "അഡ്ഡോതി വോഹാരികവിനിച്ഛയോ വുച്ചതീ"തി, മുദ്ധജതതിയക്ഖരോയേവ. **യ**ന്തി അഡ്ഡം. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം കിസ്മിംചി ഠാനേ. ദ്വിന്നം അഡ്ഡകാരകാനം വോഹാരം ജാനന്തീതി **വോഹാരികാ,** അക്ഖദസ്സാ, തേസം. **ദ്വീസു ജനേസൂ**തി അഡ്ഡകാരകേസു ജനേസു ദ്വീസു. **യോ കോചീ**തി അഡ്ഡകാരകോ വാ അഞ്ഞോ വാ യോ കോചി.

എത്ഥാതി "എകസ്സ ആരോചേതീ"തിആദിവചനേ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യംകിഞ്ചി ഠാനം ആഗതേപീതി സമ്ബന്ധോ. **അഥാ**തി പച്ഛാ. **സാ**തി ഭിക്ഖുനീ. **സോ**തി ഉപാസകോ.

"കപ്പിയകാരകേനാ"തിപദം "കഥാപേതീ"തിപദേ കാരിതകമ്മം. **തത്ഥാ**തി കപ്പിയകാരകഇതരേസു . വോഹാരികേഹി കതേതി സമ്ബന്ധോ. **ഗതിഗത**ന്തി ചിരകാലപത്തം. **സുതപുബ്ബ**ന്തി പുബ്ബേ സുതം. **അഥാ**തി സുതപുബ്ബത്താ എവ. **തേ**തി വോഹാരികാ, ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

പഠമന്തി സമനുഭാസനതോ പുബ്ബേ. **ആപത്തീ**തി ആപജ്ജനം. **എതസ്സാ**തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. **അയം ഹീ**തി അയം എവ, വക്ഖമാനോ എവാതി അത്ഥോ. **എത്ഥാ**തി പദഭാജനേ. **സഹ വത്ഥുജ്ഝാചാരാ**തി വത്ഥുജ്ഝാചാരേന സഹ, വാക്യമേവ, ന സമാസോ. **വത്ഥുജ്ഝാചാരാ**തി കരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം ദട്ഠബ്ബം . തേന വുത്തം "സഹ വത്ഥുജ്ഝാചാരേനാ"തി. **ഭിക്ഖുനി**ന്തി ആപത്തിമാപന്നം ഭിക്ഖുനിം. **സങ്ഘതോ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘമ്ഹാ. അനീയസദ്ദോ ഹേതുകത്താഭിധായകോതി ആഹ "നിസ്സാരേതീതി നിസ്സാരണീയോ"തി. ഭിക്ഖുനിസങ്ഘതോ നിസ്സരതി, നിസ്സാരിയതി വാ അനേനാതി **നിസ്സാരണീയോ**തി കരണത്ഥോപി യുത്തോയേവ. **തത്ഥാ**തി പദഭാജനേ. **യ**ന്തി സങ്ഘാദിസേസം. **സോ**തി സങ്ഘാദിസേസോ. പദഭാജനസ്സ അത്ഥോ കാരണോപചാരേന ദട്ഠബ്ബോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **കേനചീ**തി പുഗ്ഗലേന, ന നിസ്സാരീയതീതി സമ്ബന്ധോ. തേന ധമ്മേന കരണഭൂതേന, ഹേതുഭൂതേന വാ. **സോ**തി ധമ്മോ.

അഡ്ഢകാരകമനുസ്സേഹി വുച്ചമാനാതി യോജനാ. **സയ**ന്തി സാമം. **തതോ**തി ഗമനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. ഭിക്ഖുനിയാ വാ കതം ആരോചേതൂതി യോജനാ.

ധമ്മികന്തി ധമ്മേന സഭാവേന യുത്തം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. **ത**ന്തി ആകാരം. **തഥാ**തി "അനോദിസ്സ ആചിക്ഖതീ"തി വചനേ.

ധുത്താദയോതി ആദിസദ്ദേന ചോരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **സാ**തി ആചിക്ഖനാ. **ത**ന്തി ആചിക്ഖനം. **തേസ**ന്തി ഗാമദാരകാദീനം. **ദണ്ഡ**ന്തി ധനദണ്ഡം. **ഗീവാ ഹോതീ**തി ഇണം ഹോതി. അധിപ്പായേ സതിപീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി അനാചാരം ചരന്തസ്സ.

കേവലം ഹീതി കേവലമേവ. **ത**ന്തി രക്ഖം. **കാരകേ**തി അനാചാരസ്സ കാരകേ. **തേസ+?**ന്തി കാരകാനം.

തേസന്തി ഹരന്താനം. "അനത്ഥകാമതായാ"തി ഇമിനാ ഭയാദിനാ വുത്തേ നത്ഥി ദോസോതി ദസ്സേതി. **ഹീ**തി ലദ്ധദോസജോതകോ. **അത്തനോ വചനകരം… പേ… വത്തും വട്ടതീ**തി അത്തനോ വചനം ആദിയിസ്സതീതി വുത്തേ വചനം അനാദിയിത്വാ ദണ്ഡേ ഗഹിതേപി നത്ഥി ദോസോ ദണ്ഡഗഹണസ്സ പടിക്ഖിത്തത്താ. **ദാസദാസീവാപിആദീന**ന്തി ആദിസദ്ദേന ഖേത്താദയോ സങ്ഗയ്ഹന്തി.

വുത്തനയേനേവാതി അതീതം ആരബ്ഭ ആചിക്ഖനേ വുത്തനയേന ഏവ. "ആയതിം അകരണത്ഥായാ"തി ഇമിനാ അനാഗതം ആരബ്ഭ ഓദിസ്സ ആചിക്ഖനം ദസ്സേതി. "കേന ഏവം കത"ന്തി പുച്ഛായ അതീതേ കതപുബ്ബം പുച്ഛതി. **സാപീ**തി പിസദ്ദോ വുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

വോഹാരികാ ദണ്ഡേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ദണ്ഡേന്തീ**തി വധദണ്ഡേന ച ധനദണ്ഡേന ച ആണം കരോന്തി.

യോ ചായന്തി യോ ച അയം. ഭിക്ഖുനീനം യോ അയം നയോ വുത്തോ, ഏസേവ നയോ ഭിക്ഖൂനമ്പി നയോതി യോജനാ. "ഏസേവ നയോ"തി വുത്തവചനമേവ വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "ഭിക്ഖുനോപി ഹീ"തിആദി. "തഥാ"തിഇമിനാ "ഓദിസ്സാ"തിപദം അതിദിസതി. **തേ ചാ**തി തേ ച വോഹാരികാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൬൭൯. ദുതിയേ വരിതബ്ബം ഇച്ഛിതബ്ബന്തി **വരം,** തമേവ ഭണ്ഡന്തി **വരഭണ്ഡ**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "മഹഗ്ഘഭണ്ഡ"ന്തി. "മുത്താ"തിആദിനാ തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി.

൬൮൩. ആപുബ്ബോ ലോകസദ്ദോ അഭിമുഖം ലോകനത്ഥോ ഹോതി, ഉപുബ്ബോ ഉദ്ധം ലോകനത്ഥോ, ഓപുബ്ബോ അധോ ലോകനത്ഥോ, വിപുബ്ബോ ഇതോ ചിതോ ച വീതിഹരണലോകനത്ഥോ, അപപുബ്ബോ ആപുച്ഛനത്ഥോ. ഇധ പന അപപുബ്ബത്താ ആപുച്ഛനത്ഥോതി ആഹ "അനാപുച്ഛിത്വാ"തി. മല്ലഗണ ഭടിപുത്ത ഗണാദികന്തിആദീസു **മല്ലഗണോ** നാമ നാരായനഭത്തികോ ഗണോ.

ഭടിപുത്തഗണോ നാമ കുമാരഭത്തികോ ഗണോ. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞമ്പി ഗാമനിഗമേ അനുസാസിതും സമത്ഥം ഗണം സങ്ഗണ്ഹാതി. അഥ വാ **മല്ലഗണോ**തി മല്ലരാജൂനം ഗണോ. തേ ഹി ഗണം കത്വാ കുസിനാരായം രജ്ജം അനുസാസന്തി, തേ സന്ധായ വുത്തം "മല്ലഗണോ"തി. **ഭടിപുത്തഗണോ**തി ലിച്ഛവിഗണോ പരിയായന്തരേന വുത്തോ. ലിച്ഛവിരാജൂനഞ്ഹി പുബ്ബരാജാനോ ഭടിനാമകസ്സ ജടിലസ്സ പുത്താ ഹോന്തി, തേസം വംസേ പവത്താ എതരഹി ലിച്ഛവിരാജാനോപി ഭടിപുത്താതി വുച്ചന്തി. ജടിലോ പന ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തേ നദിസോതേന വുയ്ഹമാനേ നദിതോ ഉദ്ധരിത്വാ അത്തനോ അസ്സമേ പുത്തം കത്വാ ഭരണത്താ പോസനത്താ **ഭടീ**തി വുച്ചതി, തസ്സ പുത്തത്താ ലിച്ഛവിഗണോ **ഭടിപുത്തോ**തി വുച്ചതി. തേപി ഗണം കത്വാ വേസാലിയം രജ്ജം അനുസാസന്തി, തം സന്ധായ വുത്തം "ഭടിപുത്തഗണോ"തി. **ധമ്മഗണോ** നാമ സാസനധമ്മഭത്തികോ ഗണോ. **ഗന്ധികസേണീ**തി ഗന്ധകാരാനം സമജാതികാനം സിപ്പികാനം ഗണോ. **ദുസ്സികസേണീ**തി ദുസ്സകാരാനം സമജാതികാനം പേസകാരാനം ഗണോ. ആദിസദ്ദേന തച്ഛകസേണിരജകസേണിആദയോ സങ്ഗയ്ഹന്തി. **യത്ഥ യത്ഥാ**തി യസ്മിം യസ്മിം ഠാനേ. **ഹീ**തി സച്ചം. **തേ ഏവാ**തി ഗണാദയോ ഏവ. പുന **തേ**തി ഗണാദയോ. **ഇദ**ന്തി "ഗണം വാ"തിആദിവചനം. **ഏത്ഥാ**തി രാജാദീസു. സങ്ഘാപുച്ഛനമേവ പധാനകാരണന്തി ആഹ "ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ആപുച്ഛിതബ്ബോവാ"തി. **കപ്പഗതിക**ന്തി കപ്പം ഗച്ഛതീതി കപ്പഗതാ, സാ ഏവ കപ്പഗതികാ, തം.

കേനചി കരണീയേന ഖണ്ഡസീമം അഗന്ത്വാ കേനചി കരണീയേന ഭിക്ഖുനീസു പക്കന്താസൂതി യോജനാ. **നിസ്സിതകപരിസായാ**തി അന്തേവാസികപരിസായ. **വുട്ഠാപേന്തിയാ**തി ഉപസമ്പാദേന്തിയാതി. ദുതിയം.

൩. തതിയസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൬൯൨. തതിയേ ദുതിയേന പാദേന അതിക്കന്തമത്തേതി സമ്ബന്ധോ. പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം നാമ ഘരൂപചാരതോ പഠമലേഡ്ഡുപാതോ. സങ്ഖേപതോ വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരതോ ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അപി ചേത്ഥാ"**തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ. **ഉപചാരേ വാ**തി അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേ വാ. **തതോ**തി ഗാമന്തരതോ, ഖണ്ഡപാകാരേന വാ വതിഛിദ്ദേന വാ പവിസിതുന്തി സമ്ബന്ധോ.

സമ്ബദ്ധാ വതി ഏതേസന്തി **സമ്ബദ്ധവതികാ,** ദ്വേ ഗാമാ. **വിഹാര**ന്തി ഭിക്ഖുനിവിഹാരം. **തതോ പന ഗാമതോ**തി തതോ ഇതരഗാമതോ പന, നിക്ഖന്തായ ഭിക്ഖുനിയാ ഠാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉസ്സാരണാ വാ**തി മനുസ്സാനം ഉസ്സാരണാ വാ.

ജനാതി ഗാമഭോജകാ ജനാ. **ഏകം ഗാമ**ന്തി യംകിഞ്ചി ഇച്ഛിതം ഏകം ഗാമം. **തതോ**തി ഗാമതോ. "കസ്മാ"തി ഇമായ പുച്ഛായ "വിഹരതോ ഏകം ഗാമം ഗന്തും വട്ടതീ"തി വചനസ്സ കാരണം പുച്ഛതി. "വിഹാരസ്സ ചതുഗാമസാധാരണത്താ"തിഇമിനാ വിസജ്ജനേന തം പുച്ഛം വിസജ്ജേതി.

യത്ഥാതി യസ്സം നദിയം. ഉത്തരന്തിയാ ഏകദ്വങ്ഗുലമത്തമ്പി അന്തരവാസകോ തേമിയതി, സാ നദീ നാമാതി യോജനാ. യഥാ

നിവസിയമാനായ തിമണ്ഡലപടിച്ഛാദനം ഹോതി, ഏവം നിവത്ഥായാതി യോജനാ . ഭിക്ഖുനിയാ ഉത്തരന്തിയാ അന്തരവാസകോതി സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യസ്മിം കിസ്മിംചി ഠാനേ. “സേതുനാ ഗച്ഛതി, അനാപത്തീ”തിഇമിനാ പദസാ ഉത്തരന്തിയാ ഏവ ആപത്തീതി ദസ്സേതി. **ഉത്തരണകാലേ**തി നദിതോ ഉത്തരണകാലേ. **ആകാസഗമന**ന്തി ഇദ്ധിയാ ഗമനം. ആദിസദ്ദേന ഹത്ഥിപിട്ഠിആദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **അക്കമന്തിയാ**തി അതിക്കമന്തിയാ. **ഏത്ഥാ**തി ദ്വീസു തീസു ഭിക്ഖുനീസു. **ഓരിമതീരമേവാ**തി അപാരതീരമേവ. **തമേവ തീര**ന്തി ഓരിമതീരമേവ. **പച്ചുത്തരതീ**തി പടിനിവത്തിത്വാ ഉത്തരതി.

കുരുമാനാ ഭിക്ഖുനീ കരോതീതി യോജനാ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ അജാനന്തിയാ ഏവ ചാതി സമ്ബന്ധോ, അനാദരേ ചേതം സാമിവചനം. **അഥ പനാ**തി അഥസദ്ദോ യദിപരിയായോ, കിരിയാപദേന യോജേതബ്ബോ. അഥ അച്ഛതി, അഥ ന ഓതരതീതി അത്ഥോ. **അച്ഛതീ**തി വസതി. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഇധാ**തി “ഏകാ വാ രത്തിം വിപ്പവസേയ്യാ”തിപദേ.

ഏവം വുത്തലക്ഖണമേവാതി ഏവം അഭിധമ്മപരിയായേന വുത്തലക്ഖണമേവ. **തം പനേത**ന്തി തം പന അരഞ്ഞം. **തേനേവാ**തി ആപന്നഹേതുനാ ഏവ. **അട്ഠകഥായ**ന്തി മഹാഅട്ഠകഥായം. ഭിക്ഖുനീസു പവിസന്തീസൂതി സമ്ബന്ധോ, നിദ്ധാരണത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **ഏത്ഥാ**തി ദസ്സനൂപചാരസവനൂപചാരേസു. യത്ഥ ഓകാസേ ഠിതം ദുതിയികാ പസ്സതി, സോ ഓകാസോ **ദസ്സനൂപചാരോ നാമാ**തി യോജനാ. **സാണിപാകാരന്തരികാപീ**തി സാണിപാകാരേന ബ്യവഹികാപി. യത്ഥ ഓകാസേ ഠിതാ…പേ॰… സദ്ദം സുണാതി, സോ ഓകാസോ **സവനൂപചാരോ** നാമാതി യോജനാ. **മഗ്ഗമൂള്ഹസദ്ദേനാ**തി മഗ്ഗേ മൂള്ഹാനം സദ്ദേന. **ധമ്മസ്സവനാരോചനസദ്ദേനാ**തി ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ആരോചനാനം സദ്ദേന. മഗ്ഗമൂള്ഹസദ്ദേന സദ്ദായന്തിയാ സദ്ദം സുണാതി വിയ ച ധമ്മസ്സവനാരോചനസദ്ദേന സദ്ദായന്തിയാ സദ്ദം സുണാതി വിയ ച “അയ്യേ”തി സദ്ദായന്തിയാ സദ്ദം സുണാതീതി യോജനാ. **സദ്ദായന്തിയാ**തി സദ്ദം കരോന്തിയാ. നാമധാതു ഹേസാ. **ഏവരൂപേ**തി “മഗ്ഗമൂള്ഹസദ്ദേന വിയാ”തിആദിനാ വുത്തേ ഏവരൂപേ.

തിത്ഥായതനം സങ്കന്താ വാതി തിത്ഥീനം വാസട്ഠാനം സങ്കന്താ വാ. ഇമിനാ **“പക്ഖസങ്കന്താ”**തി ഏത്ഥ പക്ഖസദ്ദസ്സ പടിപക്ഖവാചകത്താ തേന സാസനപടിപക്ഖാ തിത്ഥിയാ ഏവ ഗഹേതബ്ബാതി ദസ്സേതി. **തിത്ഥിയാ** ഹി സാസനസ്സ പടിപക്ഖാ ഹോന്തീതി. തതിയം.

४. ചതുത്ഥസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൬൮൪. ചതുത്ഥേ പാദസ്സ ഠപനകം പീഠം **പാദപീഠം**. പാദസ്സ ഠപനകാ കഥലികാ **പാദകഥലികാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “പാദപീഠം നാമാ”തിആദി. **അനഞ്ഞായാ**തി ഏത്ഥ യകാരോ ത്വാപച്ചയസ്സ കാരിയോതി ആഹ “അജാനിത്വാ”തി. **നേത്ഥാരവത്തേ**തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മതോ നിത്ഥരണകാരണേ വത്തേ. “വത്തമാന”ന്തിഇമിനാ “വത്തന്തി”ന്തി ഏത്ഥ അന്തപച്ചയം നയേന ദസ്സേതീതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൨൦൧. പഞ്ചമേ **"ഏകതോ അവസ്സുതേ"**തി ഏത്ഥ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന "ഏകതോ"തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ഭിക്ഖുനിയാ ഏവ ഗഹേതബ്ബഭാവഞ്ച തോപച്ചയസ്സ ഛട്ഠുത്ഥേ പവത്തഭാവഞ്ച അവസ്സുഭപദേ ഭാവത്ഥഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം "ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സുതഭാവോ ദട്ഠബ്ബോ"തി. **ഏത**ന്തി "ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സുതഭാവോ"തി വചനം. **ത**ന്തി അവചനം. **പാളിയാ**തി ഇമായ സിക്ഖാപദപാളിയാതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൨൦൨. ഛട്ഠേ **യതോ ത**ന്തി ഏത്ഥ കാരണത്ഥേ തോപച്ചയോതി ആഹ **"യസ്മാ"**തി. **കസ്സാ ഹോന്തീ**തി ഉയ്യോജികാഉയ്യോജിതാസു കസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **ന ദേതീ**തി ഉയ്യോജികാ ഉയ്യോജിതായ ന ദേതി. **ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി ഉയ്യോജിതാ ഉയ്യോജികായ ഹത്ഥതോ ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. **പടിഗ്ഗഹോ തേന ന വിജ്ജതീ**തി തേനേവ കാരണേന ഉയ്യോജികായ ഹത്ഥതോ ഉയ്യോജിതായ പടിഗ്ഗഹോ ന വിജ്ജതി. **ആപജ്ജതി ഗരുകം, ന ലഹുക**ന്തി ഏവം സന്തേപി ഉയ്യോജികാ ഗരുകമേവ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ആപജ്ജതി, ന ലഹുകം. **തഞ്ചാ**തി തം ആപജ്ജനഞ്ച. **പരിഭോഗപച്ചയാ**തി ഉയ്യോജികായ പരിഭോഗസങ്ഖാതാ കാരണാതി അയം ഗാഥായത്ഥോ.

ഇതരിസ്സാ പനാതി ഉയ്യോജിതായ പന ഭിക്ഖുനിയാ. **പഠമസിക്ഖാപദേ**തി പഞ്ചമസിക്ഖാപദേ. പഞ്ചമസിക്ഖാപദഞ്ഹി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന യുഗളഭാവേന സദിസത്താ ഇമം ഉപാദായ പഠമന്തി വുത്തന്തി. ഛട്ഠം.

൭. സത്തമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൨൦൫. സത്തമേ **യാവതതിയകപദത്ഥോ**തി "യാവതതിയക"ന്തി ഉച്ചാരിതസ്സ പദസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോതി. സത്തമം.

൮. അട്ഠമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൨൧൦. അട്ഠമേ **കിസ്മിംചിദേവ അധികരണേ**തി നിദ്ധാരണീയസ്സ നിദ്ധാരണസമുദായേന അവിനാഭാവതോ ആഹ "ചതുന്ന"ന്തി. കസ്മാ പന നിദ്ധാരണസമുദായനിദ്ധാരണീയഭാവേന വുത്തം, നനു പദഭാജനേ ചത്താരിപി അധികരണാനി വുത്താനീതി ആഹ "പദഭാജനേ പനാ"തിആദീതി. അട്ഠമം.

൯. നവമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൨൨൩. നവമേ **സംസട്ഠ**സദ്ദോ മിസ്സപരിയായോതി ആഹ "മിസ്സീഭൂതാ"തി. "അനനുലോമേനാ"തിഇമിനാ **"അനനുലോമികേനാ"**തി ഏത്ഥ ഇകസദ്ദോ സ്വത്ഥോതി ദസ്സേതി. കോട്ടനഞ്ച പചനഞ്ച ഗന്ധപിസനഞ്ച മാലാഗന്ഥനഞ്ച. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞേപി അനനുലോമികേ കായികേ സങ്ഗണ്ഹാതി. സാസനാഹരണഞ്ച പടിസാസനഹരണഞ്ച സഞ്ചരിത്തഞ്ച. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞേപി അനനുലോമികേ വാചസികേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏതാസ**ന്തി ഭിക്ഖുനീനം. **സിലോകോ**തി യസോതി. നവമം.

൧൦. ദസമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദം

൩൮൭. ദസമേ **ഏവാചാരാ**തി ഏത്ഥ നിഗ്ഗഹിതലോപവസേന സന്ധീതി ആഹ “ഏവംആചാരാ”തി. “യാദിസോ”തിആദിനാ ഏവംസദ്ദസ്സ നിദസ്സനാദീസു (അഭിധാനപ്പദീപികായം ൧൧൮൯ ഗാഥായം) ഏകാദസസു അത്ഥേസു ഉപമത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി “ഏവംസദ്ദാ ഏവംസിലോകാ”തി സബ്ബേസു പദേസു. **ഉഞ്ഞായാ**തി ഏത്ഥ ഓകാരവിപരീതോ ഉകാരോതി ആഹ “അവഞ്ഞായാ”തി. “നീചം കത്വാ ജാനനായാ”തി ഇമിനാ അവസദ്ദോ നീചത്ഥോ, ഞാധാതു അവബോധനത്ഥോതി ദസ്സേതി. “പരിഭവഞ്ഞായാ”തി വത്തബ്ബേ ഉത്തരപദലോപവസേന **“പരിഭവേനാ”**തി വുത്തന്തി ആഹ “പരിഭവിത്വാ ജാനനേനാ”തി. **അക്ഖന്തിയാ**തി ഏത്ഥ സഹനഖന്തിയേവാധിപ്പേതാ, നേവ അനുലോമഖന്തി, ന ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അസഹനതായാ”തി. **വേഭസ്സിയാ**തി ഏത്ഥ വിസേസേന ഭാസേതി ഓഭാസേതീതി വിഭാസോ ആനുഭാവോ, വിഭാസോ ഇമസ്സ സങ്ഘസ്സ അത്ഥീതി വിഭസ്സോ സങ്ഘോ, ബഹവത്ഥേ ച അതിസയത്ഥേ ച സപച്ചയോ ഹോതി. കസ്മാ? മന്തുപച്ചയത്ഥത്താ “ലോമസോ”തിആദീസു (ജാ॰ ൧.൧൪.൭) വിയ, ബഹുആനുഭാവോ അതിസയആനുഭാവോ സങ്ഘോതി വുത്തം ഹോതി, സംയോഗപരത്താ ആകാരസ്സ രസ്സോ. വിഭസ്സസ്സ ഭാവോ വേഭസ്സിയം, ബഹുആനുഭാവോ അതിസയആനുഭാവോയേവ. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ബലവഭസ്സഭാവേനാ”തി. തത്ഥ ബലവഇതി പദേന മന്തുഅത്ഥേ പവത്തസ്സ സപ്പച്ചയസ്സ ബഹവത്ഥഞ്ച അതിസയത്ഥഞ്ച ദസ്സേതി, ഭാവഇതി പദേന ണിയപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥം, ഏനഇതി പദേന നിസ്സക്കവചനസ്സ കരണത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേതി. തമേവത്ഥമാവികരോന്തോ ആഹ “അത്തനോ ബലവപ്പകാസനേനാ”തി. തത്ഥ **അത്തനോ**തി അത്തസങ്ഖാതസ്സ സങ്ഘസ്സ. **ബലവപ്പകാസനേനാ**തി ബഹുആനുഭാവപ്പകാസനേന, അതിസയആനുഭാവപ്പകാസനേന വാ. ബലവപ്പകാസനം നാമ അത്ഥതോ പരേസം സമുത്രാസനമേവാതി ആഹ “സമുത്രാസനേനാതി അത്ഥോ”തി. **ദുബ്ബലഭാവേനാ**തി ഏത്ഥ ഭാവഇതിപദേന ണ്യപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥം, ഏനഇതിപദേന നിസ്സക്കവചനസ്സ കരണത്ഥം ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബം. **സബ്ബത്ഥാ**തി “ഉഞ്ഞായാ”തിആദീസു സബ്ബേസു പദേസു. ചസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി ആഹ “ഏവം സമുച്ചയത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ”തി. **വിവിച്ചഥാ**തി ഏത്ഥ വീത്യൂപസഗ്ഗോ വിനാസദ്ദത്ഥോ, വിചധാതു സത്തത്ഥോതി ആഹ “വിനാ ഹോഥാ”തി. ദസമം.

അനന്തരാ പക്ഖിപിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. മഹാവിഭങ്ഗതോ ആഹരിതാനി ഇമാനി തീണി സിക്ഖാപദാനീതി യോജനാ. നവ പഠമാപത്തികാ വേദിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. സബ്ബേപി ധമ്മാതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി “ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ”തിആദിപാഠേ. **തം പനാ**തി പക്ഖമാനത്തം പനാതി.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ

സത്തരസകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൩. നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡം

൧. പഠമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയാ യേ ധമ്മാ ഭിക്ഖുനീനം ഭഗവതാ പകാസിതാ, തേസം ധമ്മാനം **ദാനി** ഇമസ്മിം കാലേ അയം സംവണ്ണനാക്കമോ ഭവതീതി യോജനാ.

൭൩൩. പഠമേ **ആമത്തികാപണന്തി** ഏത്ഥ ആമത്തസദ്ദോ ഭാജനപരിയായോതി ആഹ ''ഭാജനാനീ''തി. ഭാജനാനി ഹി അമന്തി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബഭാവം ഗച്ഛന്തീതി **''അമത്താനീ''**തി വുച്ചന്തി. അമത്താനി വിക്കിണന്തീതി **''ആമത്തികാ''**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ **''താനീ''**തിആദി. **തേസന്തി** ആമത്തികാനം. **തം വാതി** ആമത്തികാപണം വാ.

൭൩൪. ''സന്നിധി''ന്തി ഇമിനാ സംനിപുബ്ബോ ചിസദ്ദോ ഉചിനനത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ഹിസദ്ദോ** വിസേസജോതകോ. **തത്ഥാതി** മഹാവിഭങ്ഗേ. **ഇധാതി** ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ.

ഇദമ്പീതി ഇദം സിക്ഖാപദമ്പി. പിസദ്ദോ മഹാവിഭങ്ഗസിക്ഖാപദം അപേക്ഖതീതി. പഠമം.

൨. ദുതിയനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൭൩൭. ദുതിയേ അഹതചോളാനമ്പി സേദമലാദികിലിന്നേ വിരൂപത്താ ''ജിണ്ണചോളാ''തി വുത്തം. ''അപി അയ്യാഹീ''തിഇമിനാ ''അപ അയ്യാഹീ''തിപദവിഭാഗം നിവത്തേതി.

൭൪൦. സബ്ബമ്പി ഏതം ചീവരന്തി യോജനാ. **ഏവം പടിലദ്ധന്തി** ഏവം നിസ്സജ്ജിത്വാ ലദ്ധം. **യഥാദാനേയേവാതി** യഥാ ദായകേഹി ദിന്നം, തസ്മിം ദാനേയേവ ഉപനേതബ്ബം, അകാലചീവരേയേവ പക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോതി. ദുതിയം.

൩. തതിയനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൭൪൩. തതിയേ **ഹന്ദസദ്ദോ** വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോതി ആഹ ''ഹന്ദാതി ഗണ്ഹാ''തി. ബഹൂനി നിസ്സഗ്ഗിയാനീതി സമ്ബന്ധോ. **സംഹരിത്വാതി** വിസും വിസും സങ്ഘരിത്വാതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൭൪൭. ചതുത്ഥേ കിണാതി അനേനാതി **കയന്തി** വചനത്ഥേന മൂലം കയം നാമാതി ആഹ ''മൂലേനാ''തി. **സാതി** ഥുല്ലനന്ദാ, ആഹ കിരാതി സമ്ബന്ധോ. ഞാധാതുയാ അവബോധനത്ഥതോ അഞ്ഞമ്പി **ഞാധാതുയാ** യാചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യാചിത്വാ വാ''തി.

൭൪൮. **യന്തി** സപ്പിതേലാദി. **തഞ്ഞേവാതി** സപ്പിതേലാദിമേവ. **യമകന്തി** സപ്പിം സഹ തേലേന യുഗളം കത്വാ. **വേജ്ജേനാതി** ഭിസക്കേന. സോ ഹി ആയുബ്ബേദസങ്ഖാതം വിജ്ജം ജാനാതീതി **വേജ്ജോതി** ച രോഗഞ്ച തസ്സ നിദാനഞ്ച ഭേസജ്ജഞ്ച വിദതി ജാനാതീതിപി **വേജ്ജോതി** ച വുച്ചതി. **തതോതി** വേജ്ജേന വുത്തകാരണാ. **കഹാപണസ്സാതി** കഹാപണേന, ആഭതന്തി സമ്ബന്ധോതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൩൩൯. പഞ്ചമേ **സാതി** സിക്ഖമാനാ. **അയന്തി** സിക്ഖമാനാ. **അദ്ധാതി** ഏകംസേന. **"ചേതാപേത്വാ"**തി ഏത്ഥ ചിതിസദ്ദോ ജാനനത്ഥോതി ആഹ "ജാനാപേത്വാ"തി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൩൪൮. ഛട്ഠേ ഛന്ദം ഉപ്പാദേത്വാ ഗഹിതം **ഛന്ദകന്തി** വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഛന്ദക"ന്തിആദി. **ധമ്മകിച്ചന്തി** പുഞ്ഞകരണീയം. **ധമ്മ**സദ്ദോ ഹേത്ഥ പുഞ്ഞവാചകോ. **യന്തി** വത്ഥും. **പരേസന്തി** അത്തനാ അഞ്ഞേസം. **"ഏത"ന്തി** "ഛന്ദക"ന്തി ഏതം നാമം. "അഞ്ഞസ്സത്ഥായ ദിന്നേനാ"തിഇമിനാ അഞ്ഞസ്സ അത്ഥോ **അഞ്ഞദത്ഥോ,** ദകാരോ പദസന്ധികരോ, തദത്ഥായ ദിന്നോ **അഞ്ഞദത്ഥികോതി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "അഞ്ഞം ഉദ്ദിസിത്വാ ദിന്നേനാ"തിഇമിനാ അഞ്ഞം ഉദ്ദിസിത്വാ ദിന്നം **അഞ്ഞുദ്ദിസികന്തി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "സങ്ഘസ്സ പരിച്ചത്തേനാ"തി ഇമിനാ സങ്ഘസ്സ പരിച്ചത്തോ **സങ്ഘികോതി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൩൫൨. **യദത്ഥായാതി** യേസം ചീവരാദീനം അത്ഥായ. യസദ്ദേന സമാസഭാവതോ പുബ്ബേ നിഗ്ഗഹിതാഗമോ ഹോതി. **തന്തി** ചീവരാദികം. **തുമ്ഹേഹീതി** ദായകേ സന്ധായ വുത്തം. **ഉപദ്ദവേസൂതി** ദുബ്ഭിക്ഖാദിഉപസഗ്ഗേസു. **യം വാ തം വാതി** ചീവരം വാ അഞ്ഞേ വാ പിണ്ഡപാതാദികേതി യം വാ തം വാതി. ഛട്ഠം.

൭. സത്തമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൩൫൩. സത്തമേ **സഞ്ഞാചികേനാതി** ഏത്ഥ സംസദ്ദസ്സ സയമത്ഥേ പവത്തിഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "സയം യാചിതകേനാ"തി. **ഏതദേവാതി** "സഞ്ഞാചികേനാ"തി പദമേവ. **ഏത്ഥാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേതി. സത്തമം.

൮. അട്ഠമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൩൫൮. അട്ഠമേ **ഗണസ്സാതി** ഭിക്ഖുനിഗണസ്സ. ഇമിനാ **"മഹാജനികേനാ"**തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനിഗണോവ മഹാജനോതി അധിപ്പേതോതി ദീപേതീതി. അട്ഠമം.

൯. നവമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൩൬൩. നവമേ **ഇതോതി** ഇമസ്മാ അട്ഠമസിക്ഖാപദതോ. **അധികതരന്തി** അതിരേകതരന്തി. നവമം.

൧൦. ദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൩൬൮. ദസമേ "വിനസ്സതീ"തിഇമിനാ **"ഉന്ദ്രിയതീ"**തി ഏത്ഥ ഉദിധാതുയാ നസ്സനത്ഥം ദസ്സേതി ധാതൂനമനേകത്ഥത്താ. **പരിപതതീതി** പരിഗലിത്വാ പതതി. ഇമിനാ നസ്സനാകാരം ദസ്സേതി. **ഏത്തകമേവാതി** ഏതം പരിമാണം ദ്വിപദമേവാതി. ദസമം.

൧൧. ഏകാദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൭൮൪. ഏകാദസമേ **ഗരുപാവുരണം** നാമ സീതകാലേ പാവുരണവത്ഥന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സീതകാലേ പാവുരണ"ന്തി. സീതകാലേ ഹി മനുസ്സാ ഥൂലപാവുരണം പാരുപന്തി. "ചതുക്കംസപരമ"ന്തി എത്ഥ **കംസ**സദ്ദോ ഭുഞ്ജനപത്തേ ച സുവണ്ണാദിലോഹവിസേസേ ച ചതുകഹാപണേ ചാതി തീസു അത്ഥേസു ദിസ്സതി, ഇധ പന ചതുകഹാപണേ വത്തതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കംസോ നാമ ചതുക്കഹാപണികോ ഹോതീ"തി. ചതുക്കംസസങ്ഖാതം പരമം ഇമസ്സാതി **ചതുക്കംസപരമം,** സോളസകഹാപണഗ്ഘനകം പാവുരണന്തി അത്ഥോതി. ഏകാദസമം.

൧൨. ദ്വാദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം

൭൮൫. ദ്വാദസമേ **ലഹുപാവുരണം** നാമ ഉണ്ഹകാലേ പാവുരണവത്ഥന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉണ്ഹകാലേ പാവുരണ"ന്തി. ഉണ്ഹകാലേ ഹി മനുസ്സാ സുഖുമപാവുരണം പാരുപന്തീതി. ദ്വാദസമം.

നിസ്സഗ്ഗിയാനം തിംസഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മഹാവിഭങ്ഗേ"തിആദി. ചീവരവഗ്ഗതോ അപനേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞദത്ഥികാനീ**തി അഞ്ഞദത്ഥികപദേന വുത്താനി സിക്ഖാപദാനി. **ഇതീ**തി ഏവം. **ഏകതോപഞ്ഞത്താനീ**തി ഏകസ്സേവ പഞ്ഞത്താനി, **ഉഭതോപഞ്ഞത്താനീ**തി ഉഭയേസം പഞ്ഞത്താനി. **ഏത്ഥാ**തി "ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ"തിആദിവചനേതി.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ

തിംസകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൪. പാചിത്തിയകണ്ഡം

൧. ലസുണവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

തിംസകാനന്തരം തിംസകാനം അനന്തരേ കാലേ **ഛസട്ഠിസതസങ്ഗഹാ** ഛളുത്തരസട്ഠിഅധികസതേഹി സിക്ഖാപദേഹി സങ്ഗഹിതാ യേ ധമ്മാ സങ്ഗീതികാരേഹി സങ്ഗീതാ, **ദാനി** ഇമസ്മിം കാലേ തേസമ്പി ധമ്മാനം അയം വണ്ണനാ ഹോതീതി യോജനാ.

൭൯൩. **തത്ഥാ**തി തേസു ഛസട്ഠിസതസങ്ഗഹേസു സിക്ഖാപദേസു, പഠമസിക്ഖാപദേതി സമ്ബന്ധോ. "ദ്വേ തയോ"തി എത്ഥ വാസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി ആഹ "ദ്വേ വാ തയോ വാ"തി. **ഫോടലകേ**തി കന്ദേ, മിഞ്ജേ വാ. **ഏതന്തി** "ഗണ്ഡികേ"തി ഏതം നാമം. "പമാണ"ന്തിഇമിനാ **മത്ത**സദ്ദോ പമാണത്ഥോവ, ന അപ്പത്ഥോ, നാപി അവധാരണത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ലസുണ**ന്തി സേതവണ്ണമൂലം മഹാകന്ദം. മഹാകന്ദോ ഹി

ബ്യഞ്ജനസമ്പാകാദീസു ആമഗന്ധാനം അഭിഭവനത്ഥാ ലസീയതി കന്തീയതീതി **ലസുണ**ന്തി വുച്ചതി.

സുവണ്ണഹംസയോനിന്തി സുവണ്ണമയേന പത്തേന യുത്തം ഹംസയോനിം. **ജാതിസ്സരോ**തി ജാതിം ഭവം സരതി ജാനാതീതി ജാതിസ്സരോ. **അഥാ**തി ജാതിസ്സരസ്സ നിപ്ഫന്നത്താ. നിപ്ഫന്നത്ഥോ ഹി അഥസദ്ദോ. **പുബ്ബസിനേഹേനാ**തി പുബ്ബേ മനുസ്സഭവേ ഭാവിതേന സിനേഹേന. **താസ**ന്തി പജാപതിയാ ച തിസ്സന്നം ധീതരാനഞ്ച. **തം പനാ**തി പത്തം പന.

൭൯൩. **മഗധേസൂ**തി മഗധരട്ഠേ ഠിതേസു ജനപദേസു. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഇധാ**തി "ലസുണം ഖാദേയ്യാ"തിപദേ. **തമ്പീ**തി മാഗധകമ്പി. **ഗണ്ഡികലസുണമേവാ**തി ഗണ്ഡോ ഫോടോ ഏതസ്സത്ഥീതി ഗണ്ഡികം. ഗണ്ഡസദ്ദോ ഹി ഫോടപരിയായോ, ബഹുത്ഥേ ഇകപച്ചയോ. ബഹുഗണ്ഡികലസുണന്തി ഹി വുത്തം ഹോതി. ഗണ്ഡസദ്ദോ ഹി ഫോടേ ച കപോലേ ചാതി ദ്വീസു അത്ഥേസു വത്തതി, ഇധ പന ഫോടേ വത്തതീതി ദട്ഠബ്ബം. പോത്ഥകേസു പന ഓട്ഠജേന ചതുത്ഥക്ഖരേന പാഠോ അത്ഥി, സോ വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബോ. ബഹൂസു ഹി പുബ്ബപോത്ഥകേസു കണ്ഠജോ തതിയക്ഖരോ ച ഓട്ഠജോ ചതുത്ഥക്ഖരോ ചാതി ദ്വേ അക്ഖരാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പരിവത്തിത്വാ തിട്ഠന്തി. **ന ഏകദ്വിതിമിഞ്ജക**ന്തി ഏകമിഞ്ജോ പലണ്ഡുകോ ന ഹോതി, ദ്വിമിഞ്ജോ ഭഞ്ജനകോ ന ഹോതി, തിമിഞ്ജോ ഹരിതകോ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. കുരുന്ദിയം പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഖാദിത്വാ**തി ദന്തേഹി ചുണ്ണവിചുണ്ണം കത്വാ.

൭൯൭. **പലണ്ഡുകോ**തി സുകന്ദകോ ഏകോ ലസുണവിസേസോ. **ഭഞ്ജനകാ**ദീനി ലോകസങ്കേതോപദേസതോ ദട്ഠബ്ബാനി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തസ്സാ**തി ചാപലസുണസ്സ. **സഭാവേനേവാ**തി സൂപസമ്പാകാദിം വിനാ അത്തനോ സഭാവതോ ഏവ. **ത**ന്തി മാഗധകം, പക്ഖിപിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യേസു കേസുചീതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൭൯൯. ദുതിയേ സംദസ്സനം ബാധതി നിസേധേതി അസ്മിം ഠാനേതി **സമ്ബാധ**ന്തി വചനത്ഥേന പടിച്ഛന്നോകാസോ സമ്ബാധോ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പടിച്ഛന്നോകാസേ"തി. **ഉഭോ ഉപകച്ഛകാ**തി ദ്വേ ബാഹുമൂലാ. തേ ഹി ഉപരി യംകിഞ്ചി വത്ഥും കചതി ബന്ധതി ഏത്ഥാതി **ഉപകച്ഛകാ**തി വുച്ചന്തി. **മുത്തകരണ**ന്തി പസ്സാവമഗ്ഗോ. സോ ഹി മുത്തം കരോതി അനേനാതി മുത്തകരണന്തി വുച്ചതി. ലോമോ കത്തീയതി ഛിന്ദീയതി ഇമായാതി **കത്തരി,** തായ വാ, സുട്ഠു ദള്ഹം ലോമം ഡംസതീതി **സണ്ഡാസോ,** സോയേവ **സണ്ഡാസകോ,** തേന വാ, ഖുരതി ലോമം ഛിന്ദതീതി **ഖുരോ,** തേന വാ സംഹരാപേന്തിയാതി സമ്ബന്ധോ. **സംഹരാപേന്തിയാ**തി അപനേന്തിയാതി. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

൮൦൩. തതിയേ **മുത്തകരണതലഘാതനേ**തി മുത്തകരണസ്സ തലം ഹനനം പഹരണം മുത്തകരണതലഘാതനം, തസ്മിം മുത്തകരണതലഘാതനേ

നിമിത്തഭൂതേ. **താവ മഹന്ത**ന്തി അതിവിയ മഹന്തം. **കേസരേനാപീ**തി കിഞ്ജക്ഖേനാപി. സോ ഹി കേ ജലേ സരതി പവത്തതീതി കേസരോതി വുച്ചതി.

വ്യം൫. ഗണ്ഡം വാതി പീളകം വാ. **വണം വാ**തി അരും വാതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

വ്യം൬. ചതുത്ഥേ രഞ്ഞോ ഓരോധാ **രാജോരോധാ,** പുരാണേ രാജോരോധാ **പുരാണരാജോരോധാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുരാണേ"തിആദി. "ഗിഹിഭാവേ"തി ഇമിനാ പുരാണേതി എത്ഥ ണപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **ചിരാചിര**ന്തി നിപാതപടിരൂപകം. തേന വുത്തം "ചിരേന ചിരേനാ"തി. "സക്കോഥാ"തി ഇമിനാ കഥം തുമ്ഹേ രാഗചിത്തം പടിഹനിത്വാ അത്താനം **ധാരേഥ** ധാരേതും സക്കോഥാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **അനാരോചിതേപീ**തി ഭൂതതോ അനാരോചിതേപി.

വ്യം൭. ജതുനാതി ലാഖായ. **പട്ഠദണ്ഡകേ**തി പടുഭാവേന ഠാതി പവത്തതീതി **പട്ഠോ,** സോയേവ ദണ്ഡോ **പട്ഠദണ്ഡോ,** തസ്സ പവേസനം പട്ഠദണ്ഡകം, തസ്മിം നിമിത്തഭൂതേ. **ഏത**ന്തി "ജതുമട്ഠകേ"തി ഏതം വചനന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

വ്യ൮. പഞ്ചമേ **"അതിഗമ്ഭീര"**ന്തിപദം കിരിയാവിസേസനന്തി ആഹ "അതിഅന്തോ പവേസേത്വാ"തി. "ഉദകേന ധോവനം കുരുമാനാ"തി ഇമിനാ **"ഉദകസുദ്ധിക"**ന്തിപദസ്സ ഉദകേന സുദ്ധിയാ കരണന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി.

വ്യ൯. ദ്വങ്ഗുലപബ്ബപരമന്തി എത്ഥ ദ്വേ അങ്ഗുലാനി ച ദ്വേ പബ്ബാനി ച ദ്വങ്ഗുലപബ്ബം, ഉത്തരപദേ പുബ്ബപദലോപോ. ദ്വങ്ഗുലപബ്ബം പരമം പമാണം ഏതസ്സ ഉദകസുദ്ധികസ്സാതി ദ്വങ്ഗുലപബ്ബപരമം. വിത്ഥാരതോ ദ്വങ്ഗുലപരമം, ഗമ്ഭീരതോ ദ്വിപബ്ബപരമന്തി വുത്തം ഹോതി. തേനാഹ "വിത്ഥാരതോ"തിആദി. അങ്ഗുലം പവേസേന്തിയാതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. "ചതുന്നം വാ"തി ഇദം ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം, തിണ്ണമ്പി പബ്ബം ന വട്ടതി, ചതുന്നം പന പഗേവാതി അത്ഥോതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം

വ്യ൧൦. ഛട്ഠേ ഭത്തസ്സ വിസ്സജ്ജനം **ഭത്തവിസ്സഗ്ഗോ**തി വുത്തേ ഭത്തകിച്ചന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭത്തകിച്ച"ന്തി. പാനീയസദ്ദേന പാനീയഥാലകം ഗഹേതബ്ബം , വിധൂപനസദ്ദേന ബീജനീ ഗഹേതബ്ബാ, **ഉപ**സദ്ദോ സമീപത്ഥോതി സബ്ബം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകേന ഹത്ഥേനാ"തിആദി. **"അച്ചാവദതീ"**തിപദസ്സ അതിക്കമിത്വാ വദനാകാരം ദസ്സേതി "പുബ്ബേപീ"തിആദിനാ.

വ്യ൧൧. "സുദ്ധഉദകം വാ ഹോതൂ"തിആദിനാ "പാനീയേനാ"തി വചനം ഉപലക്ഖണം നാമാതി ദസ്സേതി. **ദധിമത്ഥൂ**തി ദധിമണ്ഡം ദധിനോ സാരോ, ദധിമ്ഹി പസന്നോദകന്തി വുത്തം ഹോതി. **രസോ**തി മച്ഛരസോ മംസരസോ. "അന്തമസോ ചീവരകണ്ണോപീ"തി ഇമിനാ "വിധൂപനേനാ"തി വചനം നിദസ്സനം നാമാതി ദസ്സേതി.

൮൯. **ദേതീ**തി സയം ദേതി. **ദാപേതീ**തി അഞ്ഞേന ദാപേതി. **ഉഭയമ്പീ**തി പാനീയവിധൂപനദ്വയമ്പീതി. ഛട്ഠം.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദം

൮൦൦. സത്തമേ "പയോഗദുക്കടം നാമാ"തി ഇമിനാ ഹേട്ഠാ വുത്തേസു അട്ഠസു ദുക്കടേസു പുബ്ബപയോഗദുക്കടം ദസ്സേതി. ന കേവലം പുബ്ബപയോഗദുക്കടം ഏത്തകമേവ, അഥ ഖോ അഞ്ഞമ്പി ബഹു ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തസ്മാ"തിആദി. **സങ്ഘട്ടനേസുപീ**തി വിലോളനേസുപി. **ദന്തേഹി സങ്ഖാദതീ**തി ദന്തേഹി ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരോതി. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ, അഞ്ഞായ ഭിക്ഖുനിയാ കാരാപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. "അഞ്ഞായാ"തിപദം "വിഞ്ഞാപേത്വാ"തി പദേ കാരിതകമ്മം. **മാതരമ്പീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദോ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തിയാ പഗേവാതി ദസ്സേതി. **തായ വാ**തി വിഞ്ഞാപിതഭിക്ഖുനിയാ വാ. **തന്തി** ആമകധഞ്ഞം. **തന്തി** മഹാപച്ചരിയം വുത്തവചനം. **പുബ്ബാപരവിരുദ്ധ**ന്തി പുബ്ബാപരതോ വിരുദ്ധം. "അഞ്ഞായ...പേ॰... ദുക്കടമേവാ"തി പുബ്ബവചനേ ദുക്കടമേവ വുത്തം, പുന "അഞ്ഞായ...പേ॰... ദുക്കട"ന്തി ച പച്ഛിമവചനേ പാചിത്തിയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച വുത്തം, തസ്മാ പുബ്ബാപരവിരുദ്ധന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

൮൦൨. ലബ്ഭമാനം ആമകധഞ്ഞന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞം വാ യംകിഞ്ചീ**തി മുഗ്ഗമാസാദീഹി വാ ലാബുകുമ്ഭണ്ഡാദീഹി വാ അഞ്ഞം യംകിഞ്ചി തിലാദിം വാതി. സത്തമം.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദം

൮൦൪. അട്ഠമേ **നിബ്ബിട്ഠരാജഭടോ**തി ഏത്ഥ ഉത്തരപദസ്സ ഛട്ഠീസമാസഞ്ച പുബ്ബപദേന ബാഹിരത്ഥസമാസഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "നിബ്ബിട്ഠോ"തിആദി. തത്ഥ "രഞ്ഞോ ഭതീ"തി ഇമിനാ രഞ്ഞോ ഭടോ **രാജഭടോ**തി ഛട്ഠീസമാസം ദസ്സേതി, "ഏതേനാ"തി ഇമിനാ ബാഹിരത്ഥസമാസം. **നിബ്ബിട്ഠോ**തി നിവിട്ഠോ പതിട്ഠാപിതോതി അത്ഥോ. **കേണീ**തി രഞ്ഞോ ദാതബ്ബസ്സ ആയസ്സേതമധിവചനം. **ഏതേനാ**തി ബ്രാഹ്മണേന. **തതോ**തി ഠാനന്തരതോ. ഭടസങ്ഖാതായ കേണിയാ പഥത്താ കാരണത്താ ഠാനന്തരം **ഭടപഥ**ന്തി ആഹ "തംയേവ ഠാനന്തര"ന്തി.

൮൦൫. **ചത്താരിപി വത്ഥൂനീ**തി ഉച്ചാരാദീനി. **പാടേക്ക**ന്തി പടിവിസും ഏകേകമേവ. **ഉച്ചാരം വാ**തിആദീസു വാസദ്ദേന ദന്തകട്ഠാദയോപി ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "ദന്തകട്ഠ...പേ॰... പാചിത്തിയമേവാ"തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഉച്ചാരാദീസൂതി. അട്ഠമം.

൯. നവമസിക്ഖാപദം

൮൦൯. നവമേ **രോപിമഹരിതട്ഠാനേ**തി രോപിമട്ഠാനേ ച ഹരിതട്ഠാനേ ച. രോപിയതി അസ്മിന്തി രോപിയം, തംയേവ **രോപിമം** യകാരസ്സ മകാരം കത്വാ. **ഏതാനീ**തി ഉച്ചാരാദീനി. **സബ്ബേസ**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം. **യത്ഥ പനാ**തി യസ്മിം ഖേത്തേതി. നവമം.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

വ്വ൩൭. ദസമേ **സോണ്ഡാ വാ**തി സുരാസോണ്ഡാ വാ. **മോരോ**തി മയൂരോ. **സുവോ**തി സുകോ. **മക്കടോ**തി വാനരോ. ആദിസദ്ദേന സപ്പാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി, മക്കടാദയോപി നച്ചന്തൂതി സമ്ബന്ധോ. **അസംയതഭിക്ഖൂന**ന്തി വാചസികകമ്മേ അസംയതാനം ഭിക്ഖൂനം, ധമ്മഭാണകഗീതം വാ ഹോതൂതി യോജനാ. തന്തിയാ ഗുണേന ബദ്ധാ **തന്തിബദ്ധാ**. ''ഭി''ന്തിസങ്ഖാതോ രാസദ്ദോ ഏതിസ്സാതി **ഭേരി**. കുടേന കതാ ഭേരി **കുടഭേരി,** തായ വാദിതം **കുടഭേരിവാദിതം,** തം വാ. **ഉദകഭേരീ**തി ഉദകേന പക്ഖിത്താ ഭേരി, തായ വാദിതമ്പി ഹോതൂതി സമ്ബന്ധോ.

വ്വ൩൮. **തേസംയേവാ**തി യേസം നച്ചം പസ്സതി, തേസംയേവ. യദി പന നച്ചഗീതവാദിതേ വിസും വിസും പസ്സതി സുണാതി, പാടേക്കാ ആപത്തിയോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സചേ പനാ''തിആദി. **അഞ്ഞതോ**തി അഞ്ഞതോ ദേസതോ, പസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. ''ഓലോകേത്വാ''തി പദേ അപേക്ഖിതേ ഉപയോഗത്ഥേ തോപച്ചയോ ഹോതി. അഞ്ഞം ഓലോകേത്വാതി ഹി അത്ഥോ. അഞ്ഞതോ വാദേന്തേ പസ്സതീതി യോജനാ. ഭിക്ഖുനീ ന ലഭതീതി സമ്ബന്ധോ. അഞ്ഞേ വത്തുമ്പീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപഹാര**ന്തി പൂജം. **ഉപട്ഠാന**ന്തി പാരിചരിയം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സയം നച്ചാദീസു.

വ്വ൩൯. **അന്തരാരാമേ വാ**തി ആരാമസ്സ അന്തരേ വാ. **ബഹിആരാമേ വാ**തി ആരാമസ്സ ബഹി വാ. **അഞ്ഞേന വാ**തി സലാകഭത്താദീഹി അഞ്ഞേന വാ. **താദിസേനാ**തി യാദിസോ ചോരാദിഉപദ്ദവോ, താദിസേനാതി. ദസമം.

ലസുണവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. അന്ധകാരവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

വ്വ൩൯. അന്ധകാരവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **അപ്പദീപേ**തി ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തത്താ അഞ്ഞേപി ആലോകാ ഗഹേതബ്ബാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പദീപചന്ദസൂരിയഅഗ്ഗീസൂ''തിആദി. **അസ്സാ**തി ''അപ്പദീപേ''തിപദസ്സ.

വ്വ൪൧. നരഹോഅസ്സാദാപേക്ഖാ ഹുത്വാ ച രസ്സാദതോ അഞ്ഞവിഹിതാവ ഹുത്വാ ചാതി യോജനാ. ഇമിനാ ''സന്തിട്ഠതി വാ സല്ലപതി വാ''തി പദേ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി. **ദാനേന വാ** നിമിത്തഭൂതേന, **പൂജായ വാ** നിമിത്തഭൂതായ മന്തേതീതി യോജനാതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

വ്വ൪൨. ദുതിയേ ഇദമേവ പദം നാനന്തി സമ്ബന്ധോതി. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

വ്വ൪൩. തതിയേ ''ഇദമേവാ''തി പദം അനുവത്തേതബ്ബം. **താദിസമേവാ**തി പഠമസദിസമേവാതി അത്ഥോതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൭൫൦. ചതുത്ഥേ കണ്ണസ്സ സമീപം **നികണ്ണം,** തമേവ **നികണ്ണിക**ന്തി വുത്തേ കണ്ണമൂലന്തി ആഹ ''കണ്ണമൂലം വുച്ചതീ''തി. ''കണ്ണമൂലേ''തി ഇമിനാ ''നികണ്ണിക''ന്തി എത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ദസ്സേതി. **ആഹരണത്ഥായാ**തി ആഹരാപനത്ഥായാതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

൭൫൪. പഞ്ചമേ **തേസ**ന്തി ഘരസാമികാനം. **ഘരമ്പീ**തി ന കേവലം ആസനമേവ, ഘരമ്പി സോധേമാതി അത്ഥോ. **തതോ**തി പരിവിതക്കനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ.

൭൫൭. ചോരാ വാ ഉട്ഠിതാ ഹോന്തീതി യോജനാതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം

൭൬൦. ഛട്ഠേ **അഭിനിസീദേയ്യാ**തി എത്ഥ അഭിസദ്ദോ ഉപസഗ്ഗമത്തോവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''നിസീദേയ്യാ''തി. എസേവ നയോ **അഭിനിപജ്ജേയ്യാ**തി എത്ഥാപി. ദ്വേ ആപത്തിയോതി സമ്ബന്ധോതി. ഛട്ഠം.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദം

൭൬൪. സത്തമേ **സബ്ബ**ന്തി സകലം വത്തബ്ബവചനന്തി. സത്തമം.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദം

൭൬൯. അട്ഠമേ അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി. അട്ഠമം.

൯. നവമസിക്ഖാപദം

൭൭൫. നവമേ **അഭിസപേയ്യാ**തി എത്ഥ സപധാതുസ്സ അക്കോസനത്ഥം അന്തോകത്വാ കരധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സപഥം കരേയ്യാ''തി. **നിരയേ നിബ്ബത്താമ്ഹീ**തി അഹം നിരയേ നിബ്ബത്താ അമ്ഹീതി യോജനാ. **നിരയേ നിബ്ബത്തതൂ**തി എസാ ഭിക്ഖുനീ നിരയേ നിബ്ബത്തതൂതി യോജനാ. **ഈദിസാ ഹോതൂ**തി മമ സദിസാ ഹോതൂതി അത്ഥോ. **കാണാ**തി ഏകക്ഖികാണാ, ദ്വക്ഖികാണാ വാ. **കുണീ**തി ഹത്ഥപാദാദിവങ്കാ.

൭൭൭. **ഏദിസാ**തി വിരൂപാദിജാതികാ. **വിരമസ്സൂ**തി വിരമാഹി. **അദ്ധാ**തി ധുവന്തി. നവമം.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൭൭൯. ദസമേ അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. ദസമം.

അന്ധകാരവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. നഗ്ഗവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൫൭൩. നഗ്ഗവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **ബ്രഹ്മചരിയേന ചിണ്ണേനാ**തി ചിണ്ണേന ബ്രഹ്മചരിയേന കിം നു ഖോ നാമാതി അത്ഥോ. ''ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചരണേനാ''തി ഇമിനാ ചിണ്ണസദ്ദസ്സ ചരണം **ചിണ്ണ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''ന അഞ്ഞം ചീവര''ന്തി ഇമിനാ ഏവത്ഥം ദസ്സേതി, അഞ്ഞത്ഥാപോഹനം വാതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൫൭൭. ദുതിയേ അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

൫൮൩. തതിയേ **അനന്തരായികിനീ**തി ഏത്ഥ നത്ഥി അന്തരായോ ഏതിസ്സാതി അനന്തരായാ, സാ ഏവ അനന്തരായികിനീതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അനന്തരായാ''തി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൫൮൭. ചതുത്ഥേ **പഞ്ചാഹ**ന്തി സമാഹാരദിഗു, ണികപച്ചയോ സ്വത്ഥോ. **സങ്ഘാടിചാരോ**തിഏത്ഥ കേനട്ഠേന സങ്ഘാടി നാമ, ചാരസദ്ദോ കിമത്ഥോതി ആഹ ''പരിഭോഗവസേന വാ''തിആദി. തത്ഥ **സങ്ഘടിതട്ഠേനാ**തി സംഹരിതട്ഠേന. ഇമിനാ ''കേനട്ഠേന സങ്ഘാടി നാമാ''തി പുച്ഛം വിസജ്ജേതി. ''പരിവത്തന''ന്തി ഇമിനാ ''ചാരസദ്ദോ കിമത്ഥോ''തി ചോദനം പരിഹരതി. **പഞ്ചസൂ**തി തിചീവരം ഉദകസാടികാ സംകച്ചികാതി പഞ്ചസൂതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

൫൯൩. പഞ്ചമേ ''ചീവരസങ്കമനീയ''ന്തിഏത്ഥ സങ്കമേതബ്ബം പടിദാതബ്ബന്തി **സങ്കമനീയ**ന്തി കമുധാതുസ്സ പടിദാനത്ഥഞ്ച അനീയസദ്ദസ്സ കമ്മത്ഥഞ്ച, 'ചീവരഞ്ച തം സങ്കമനീയഞ്ചേ'തി **ചീവരസങ്കമനീയ**ന്തി വിസേസനപരപദഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സങ്കമേതബ്ബം ചീവര''ന്തി. തത്ഥ ''സങ്കമേതബ്ബം ചീവര''ന്തി ഇമിനാ കമ്മത്ഥഞ്ച വിസേസനപരപദഭാവഞ്ച ദസ്സേതി. ''പടിദാതബ്ബചീവര''ന്തി ഇമിനാ കമുധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി അധിപ്പായവസേനാതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം

൫൯൮. ഛട്ഠേ ''അഞ്ഞം പരിക്ഖാര''ന്തിഏത്ഥ പരിക്ഖാരസ്സ സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യംകിഞ്ചീ''തിആദി. യംകിഞ്ചി അഞ്ഞതരന്തി സമ്ബന്ധോ. **കിത്തകംഅഗ്ഘനക**ന്തി കിം പമാണേന അഗ്ഘേന അരഹം ചീവരം. **ദാതുകാമത്ഥാ**തി തുമ്ഹേ ദാതുകാമാ ഭവഥാതി അത്ഥോ. **കതിപാഹേനാ**തി കതിപയാനി അഹാനി കതിപാഹം, യകാരലോപോ. **കതിപയ**സദ്ദോഹി ദ്വിതിവാചകോ രൂള്ഹീസദ്ദോ , തേന കതിപാഹേന. **സമഗ്ഘ**ന്തി അപ്പഗ്ഘം. **സം**സദ്ദോ ഹി അപ്പത്ഥവാചകോതി. ഛട്ഠം.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദം

൯൧൧. സത്തമേ **"വിപക്കമിംസൂ"**തി എത്ഥ വിവിധം ഠാനം പക്കമിംസൂതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തത്ഥ തത്ഥ അഗമംസൂ"തി. അമ്ഹാകമ്പി ആഗമനന്തി സമ്ബന്ധോ.

൯൧൩. കതിപാഹേന ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി കതിപാഹേന ചീവരം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി. **തതോ**തി തസ്മിം ചീവരുപ്പജ്ജനകാലേതി. സത്തമം.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദം

൯൧൬. അട്ഠമേ യേ നാടകം നാടേന്തി, തേ **നടാ** നാമാതി യോജനാ. ഇമിനാ നടകം നാടേന്തീതി **നടാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. യേ നച്ചന്തി, തേ നാടകാ നാമാതി യോജനാ. ഇമിനാ സയം നടന്തീതി **നാടകാ**തി വചനത്ഥം ദീപേതി. **വംസവരത്താദീസൂ**തി എത്ഥ **വംസോ** നാമ വേണു. **വരത്താ** നാമ നദ്ധികാ. ആദിസദ്ദേന രജ്ജുആദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. യേ ലങ്ഘനകമ്മം കരോന്തി, തേ **ലങ്ഘകാ** നാമാതി യോജനാ. **മായാകാരാ**തി എത്ഥ മായാ നാമ മയനാമകേന അസുരേന സുരേ ചലയിതും കതത്താ മയസ്സ എസാതി മായാ, തം കരോതീതി മായാകാരോ, മയനാമകോ അസുരോയേവ. അഞ്ഞേ പന രൂള്ഹീവസേന "മായാകാരാ"തി വുച്ചന്തി. സോകേന ഝായനം ഡയ്ഹനം **സോകജ്ഝായം,** സുരാനം സോകജ്ഝായം കരോതീതി **സോകജ്ഝായികോ,** മയനാമകോ അസുരോയേവ. അഞ്ഞേ പന രൂള്ഹീവസേന "സോകജ്ഝായികാ"തി വുച്ചന്തി. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സോകജ്ഝായികാ നാമ മായാകാരാ"തി. **കുമ്ഭഥൂണികാ നാമാ**തി എത്ഥ വിസ്സട്ഠത്താ ഥവീയതീതി **ഥൂണോ,** സദ്ദോ. കുമ്ഭസ്സ ഥൂണോ **കുമ്ഭഥൂണോ**. തേന കീളന്തീതി **കുമ്ഭഥൂണികാ,** ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി "ഘടകേന കീളനകാ"തി ഇമിനാ. **ബിമ്ബിസക**ന്തി ചതുരസ്സഅമ്ബണതാളനം, തം വാദേന്തീതി **ബിമ്ബിസകവാദകാ**തി. അട്ഠമം.

൯. നവമസിക്ഖാപദം

൯൨൧. നവമേ **തേസ**ന്തി യേ "ന മയം അയ്യേ സക്കോമാ"തി വദന്തി, തേസം. **ദസ്സതീ**തി അച്ഛാദേസ്സതീതി. നവമം.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൯൨൬. ദസമേ **യസ്സാ**തി കഥിനസ്സ. **ഉബ്ഭാരമൂലകോ**തി ഉദ്ധാരമൂലകോ. **സദ്ധാപരിപാലനത്ഥ**ന്തി കഥിനുദ്ധാരം യാചന്തസ്സ സദ്ധായ പരിപാലനത്ഥന്തി. ദസമം.

നഗ്ഗവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. തുവട്ടവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൯൩൩. തുവട്ടവഗ്ഗസ്സ പഠമേ "തുവട്ട നിപജ്ജായ"ന്തി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൮ ടകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ "തുവട്ടേയ്യുന്തി നിപജ്ജേയ്യു"ന്തി വുത്തന്തി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൯൩൭. ദുതിയേ **ഏകത്ഥരണപാവുരണ**ന്തിഏത്ഥ ഉത്തരപദാനം ദ്വന്ദഭാവം, പുബ്ബപദേന ച ബാഹിരത്ഥസമാസഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "ഏക"ന്തിആദി. തത്ഥ ചേവ, ചസദ്ദേഹി ദ്വന്ദഭാവം ദീപേതി, "ഏതാസ"ന്തിഇമിനാ ബാഹിരത്ഥസമാസഭാവം. **ഏത**ന്തി "ഏകത്ഥരണപാവുരണാ"തി ഏതം നാമന്തി. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

൯൪൫. തതിയേ **ഉളാരകുലാ**തി ജാതിസേട്ഠകുലാ, ഇസ്സരിയഭോഗാദീഹി വാ വിപുലകുലാ. **ഗുണേഹീ**തി സീലാദിഗുണേഹി. "ഉളാരാതി സമ്ഭാവിതാ"തി ഇമിനാ ഇതിലോപതുല്യാധികരണസമാസം ദസ്സേതി.

"അഭിഭൂതാ"തി ഇമിനാ **"അപകതാ"**തി ഏത്ഥ കരധാതു സബ്ബധാതുത്ഥവാചീപി ഇധ അപപുബ്ബത്താ വിസേസതോ അഭിഭവനത്ഥേ വത്തതീതി ദസ്സേതി. **ഏതാസ**ന്തി ഭിക്ഖുനീനം. "സഞ്ഞാപയമാനാ"തി ഇമിനാ സഞ്ഞാപനം **സഞ്ഞത്തീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഹേതൂദാഹരണാദീഹീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന ഉപമാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. "വിവിധേഹി നയേഹി ഞാപനാ"തി ഇമിനാ വിവിധേഹി ഞാപനം **വിഞ്ഞത്തീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൯൪൩. ചങ്കമനേ പദവാരഗണനായ ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോതി ആഹ "നിവത്തനഗണനായാ"തി. **പദാദിഗണനായാ**തി പദഅനുപദാദിഗണനായാതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൯൪൯. ചതുത്ഥേ അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

൯൫൨. പഞ്ചമേ ആണത്താ ഭിക്ഖുനീതി യോജനാ. ഇദഞ്ച പച്ഛാസന്നവസേന വുത്തം യംകിഞ്ചിപി ആണാപേതും സക്കുണേയ്യത്താതി. പഞ്ചമം.

൬-൯. ഛട്ഠാദിസിക്ഖാപദം

൯൫൬. ഛട്ഠ-സത്തമ-അട്ഠമ-നവമേസു അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി. ഛട്ഠ സത്തമ അട്ഠമ നവമാനി.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൯൭൩. ദസമേ **അഹുന്ദരികാ**തി തസ്മിം കാലേ, ദേസേ വാ സമ്ബാധസ്സ നാമമേതന്തി ആഹ "അഹുന്ദരികാതി സമ്ബാധാ"തി.

൯൭൫. യഥാ "ഉത്തരിഛപ്പഞ്ചവാചാഹീ"തി (പാചി॰ ൬൨-൬൫) ഏത്ഥ പഞ്ചസദ്ദോ ന കോചി അത്ഥോ, വാചാസിലിട്ഠത്ഥം ലോകവോഹാരവസേന

വുത്തോ, ന ഏവമിധ, ഇധ പന അത്ഥോ അത്ഥി, പഞ്ച യോജനാനി ഗച്ഛന്തിയാപി അനാപത്തിയേവാതി ആഹ "പവാരേത്വാ...പേ॰... അനാപത്തീ"തി. **പച്ചാഗച്ഛതീ**തി പടിനിവത്തേത്വാ ആഗച്ഛതീതി. ദസമം.

തുവട്ടവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. ചിത്താഗാരവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൯൭൨. ചിത്താഗാരവഗ്ഗസ്സ പഠമേ രഞ്ഞോ കീളനട്ഠാനം അഗാരം **രാജാഗാര**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "രഞ്ഞോ കീളനഘര"ന്തി. ചിത്തം അഗാരം **ചിത്താഗാരം. ആരാമ**ന്തി നഗരതോ നാതിദൂരആരാമോതി ആഹ "ഉപവന"ന്തി. **ഉയ്യാന**ന്തി സമ്പന്നപുപ്ഫഫലതായ ഉദ്ധം ഉല്ലോകേത്വാ മനുസ്സാ യന്തി ഗച്ഛന്തി എത്ഥാതി ഉയ്യാനം. **പോക്ഖരണി**ന്തി പോക്ഖരം പദുമം നേതീതി പോക്ഖരണീ. **പഞ്ചപീ**തി രാജാഗാരാദീനി പഞ്ചപി. **സബ്ബത്ഥാ**തി ദസ്സനത്ഥായ ഗമനേ ച ഗന്ത്വാ പസ്സനേ ചാതി സബ്ബേസു.

൯൭൪. "അജ്ഝാരാമേ"തിആദിനാ ആരാമേ ഠിതായ ആരാമതോ ബഹി കതേ രാജാഗാരാദികേ പസ്സന്തിയാപി അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. **താനീ**തി രാജാഗാരാദീനീതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൯൭൫. ദുതിയേ അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

൯൭൭. തതിയേ **യത്തക**ന്തി യത്തകം സുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഛരിത**ന്തി കഡ്ഢിതം. **തസ്മി**ന്തി തത്തകേ സുത്തേതി സമ്ബന്ധോ. **തക്കമ്ഹീ**തി എത്ഥ **തക്കോ**തി ഏകോ അയോമയോ സുത്തകന്തനസ്സ ഉപകരണവിസേസോ. സോ ഹി തകീയതി സുത്തം ബന്ധീയതി എത്ഥ, എതേനാതി വാ തക്കോതി വുച്ചതി, തസ്മിം. **കന്തനതോ**തി കന്തീയതേ കപ്പാസാദിഭാവസ്സ ഛിന്ദീയതേ കന്തനം, തതോ.

൯൭൮. ദസികസുത്താദിന്തി എത്ഥ **ദസാ**തി വത്ഥസ്സാവയവോ. സോ ഹി ദിയ്യതി അവഖണ്ഡീയതീതി ദസാതി വുച്ചതി, തസ്സം ദസായം പവത്തം **ദസികം,** തമേവ സുത്തം **ദസികസുത്തം**. ആദിസദ്ദേന വക്ഖമാനം ദുക്കന്തിതസുത്താദിം സങ്ഗണ്ഹാതീതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൯൭൯. ചതുത്ഥേ **ആദിം കത്വാ**തി ധോവനാദീനി ആദിം കത്വാ. **ഖാദനീയാദീസൂ**തി പൂവഖാദനീയാദീസു. **രൂപഗണനായാ**തി പൂവാദീനം സണ്ഠാനഗണനായ.

൯൯൩. **യാഗുപാനേത്ത** യാഗുസങ്ഖാതേ പാനേ. **തേസന്തി** മനുസ്സാനം. **വേയ്യാവച്ചകരട്ഠാനേ ഠപേത്വാതി** മാതാപിതരോ അത്തനോ വേയ്യാവച്ചകരട്ഠാനേ ഠപേത്വാതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

൯൯൭. പഞ്ചമേ **വിനിച്ഛിനന്തീ**തി അധികരണം വിനിച്ഛിനന്തീ ഭിക്ഖുനീതി യോജനാതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം

൯൯൯. ഛട്ഠേ അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദം

൧൦൦൭. സത്തമേ ''പുന പരിയായേ''തി ഏത്ഥ **പരിയായ**സദ്ദോ വാരവേവചനോതി ആഹ ''പുന വാരേ''തി. **മഹഗ്ഘചീവര**ന്തി മഹഗ്ഘം ആവസഥചീവരന്തി. സത്തമം.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദം

൧൦൦൮. അട്ഠമേ **അനിസ്സജ്ജിത്വാ**തി ഏത്ഥ ബ്രഹ്മദേയ്യേന ന അനിസ്സജ്ജനം, അഥ ഖോ താവകാലികമേവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''രക്ഖനത്ഥായാ''തിആദി.

൧൦൧൦. **പടിജഗ്ഗിക**ന്തി രക്ഖണകം. **വചീഭേദ**ന്തി ''പടിജഗ്ഗാഹീ''തി വചീഭേദം. **രട്ഠേ**തി വിജിതേ. തഞ്ഹി രന്തി ഗാമനിഗമാദയോ തിട്ഠന്തി ഏത്ഥാതി **രട്ഠ**ന്തി വുച്ചതീതി. അട്ഠമം.

൯. നവമസിക്ഖാപദം

൧൦൧൫. നവമേ സിപ്പസദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ ''ഹത്ഥിസിപ്പഞ്ച അസ്സസിപ്പഞ്ച രഥസിപ്പഞ്ച ധനുസിപ്പഞ്ച ഥരുസിപ്പഞ്ചാ''തി. തത്ഥ **ഥരുസിപ്പ**ന്തി അസികീളനസിപ്പം. മന്തസദ്ദോപി പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ ''ആഥബ്ബണമന്തോ ച ഖീലനമന്തോ ച വസീകരണമന്തോ ച സോസാപനമന്തോ ചാ''തി. തത്ഥ **ആഥബ്ബണമന്തോ**തി ആഥബ്ബണവേദേന വിഹിതോ പരൂപഘാതകരോ മന്തോ. **ഖീലനമന്തോ**തി സാരദാരുഖീലം മന്തേന ജപ്പിത്വാ പഥവിയം നിഖണിത്വാ ധാരണമന്തോ. **വസീകരണമന്തോ**തി മന്തേന ജപ്പിത്വാ പരസ്സ ഉമ്മത്തഭാവമാപന്നകരണോ മന്തോ. **സോസാപനമന്തോ**തി പരസ്സ മംസലോഹിതാദിസോസാപനമന്തോ. **അഗദപയോഗോ**തി ഭുസവിസസ്സ പയോജനം. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞേപി പരൂപഘാതകരണേ സിപ്പേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യക്ഖപരിത്ത**ന്തി യക്ഖേഹി സമന്തതോ താണം. **നാഗമണ്ഡല**ന്തി സപ്പാനം പവേസനനിവാരണത്ഥം മണ്ഡലബന്ധമന്തോ. ആദിസദ്ദേന വിസപടിഹനനമന്താദയോ സങ്ഗണ്ഹാതീതി. നവമം.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൧൦൧൮. ദസമേ അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി. ദസമം.

ചിത്താഗാരവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൬. ആരാമവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൧൦൨൪. ആരാമവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **ഉപചാരന്തി** അപരിക്ഖിത്തസ്സ ആരാമസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം ഉപചാരം.

൧൦൨൫. ''സീസാനുലോകികാ''തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ഭിക്ഖുനീനമേവ സീസന്തി ആഹ ''ഭിക്ഖുനീന''ന്തി. **യത്ഥാതി** യസ്മിം ഠാനേതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൧൦൨൭. ദുതിയേ **അബ്ഭന്തരോതി** അബ്ഭന്തരേ പരിയാപന്നോ, ജാതോ വാ. ''സങ്കാമേസീ''തി ഇമിനാ **സംഹരീതി** ഏത്ഥ ഹരധാതുയാ സങ്കമനത്ഥം ദസ്സേതി. **ന്ഹാപിതാതി** കപ്പകാ. തേ ഹി നഹാപേന്തി സോചാപേന്തീതി ന്ഹാപിതാതി വുച്ചന്തി. **തന്തി** കാസാവനിവാസനന്തി. ദുതിയം.

൩-൪. തതിയ-ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൧൦൩൬. തതിയചതുത്ഥേസു അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. തതിയചതുത്ഥാനി.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

൧൦൪൩. പഞ്ചമേ ''കുലേ മച്ഛരോ''തി ഏത്ഥ മച്ഛരനം **മച്ഛരോതി** വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. ''തം കുലം അസ്സദ്ധം അപ്പസന്ന''ന്തി കുലസ്സ അവണ്ണം ഭാസതീതി യോജനാ. ''ഭിക്ഖുനിയോ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ''തി ഭിക്ഖുനീനം അവണ്ണം ഭാസതീതി യോജനാ.

൧൦൪൫. ''സന്തംയേവ ആദീനവ''ന്തി സമ്ബന്ധിയാ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതും വുത്തം ''കുലസ്സ വാ ഭിക്ഖുനീനം വാ''തി ഇമിനാ ദ്വീസു അഞ്ഞതരമേവ ന സമ്ബന്ധോ ഹോതി, അഥ ഖോ ദ്വയമ്പീതി ദസ്സേതീതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം

൧൦൪൭. ഛട്ഠേ **ഓവാദായാതി** ഏത്ഥ ന യോ വാ സോ വാ ഓവാദോ ഹോതി, അഥ ഖോ ഗരുധമ്മോയേവാതി ആഹ ''ഗരുധമ്മത്ഥായാ''തി. സഹ വസതി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ **സംവാസോതി** വചനത്ഥേന ഉപോസഥപവാരണാ സംവാസോ നാമാതി ആഹ ''ഉപോസഥപവാരണാപുച്ഛനത്ഥായാ''തി. ''പുച്ഛനത്ഥായാ''തി ഇമിനാ **''സംവാസായാ''**തി ഏത്ഥ ഉത്തരപദലോപഭാവം ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാതി** ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ, സിക്ഖാപദേ വാ പാളിയം വാതി. ഛട്ഠം.

൭-൯. സത്തമ-അട്ഠമ-നവമസിക്ഖാപദം

൧൦൫൩. സത്തമട്ഠമനവമേസു അനുത്താനവചനം നത്ഥി. കേവലം പന ''ഇമിസ്സാപീ''തി പദം വിസേസോ, ഇമിസ്സാപി പാളിയാതി അത്ഥോതി.

സത്തമട്ഠമനവമാനി.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൧൦൩൨. ദസമേ ദ്വേ കായാ ഉപരിമകായോ ഹേട്ഠിമകായോതി. തത്ഥ കടിതോ ഉദ്ധം ഉപരിമകായോ, ഹേട്ഠാ ഹേട്ഠിമകായോ. തത്ഥ "പസാവേ"തി ഇദം ഹേട്ഠിമകായസ്സ നാമന്തി ആഹ "അധോകായേ"തി. **ഹീതി** സച്ചം. **തതോതി** അധോകായതോ. ഇമിനാ പഞ്ചമീബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേതി. രുക്ഖസ്സ സാഖാ പഭിജ്ജിത്വാ ഗതാ വിയ ഉഭോ ഊരൂ പഭിജ്ജിത്വാ ഗതാതി യോജനാ.

൧൦൩൪. **ഫാലേഹീതി** ഏത്ഥ **ഇതി**സദ്ദോ ആദ്യത്ഥോ. തേന "ധോവാ"തിആദീനി ചത്താരി പദാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ആണത്തിദുക്കടാനീതി** ഹേട്ഠാ വുത്തേസു അട്ഠസു ദുക്കടേസു വിനയദുക്കടമേവ. **സേസേസൂതി** ഭിന്ദനതോ സേസേസു ഫാലനാദീസൂതി. ദസമം.

ആരാമവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൭. ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൧൦൬൯. ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗസ്സ പഠമേ കുച്ഛിം പവിട്ഠോ സത്തോ ഏതിസ്സാ അത്ഥീതി **കുച്ഛിപവിട്ഠസത്താ**. "കുച്ഛി"ന്തിപി പാഠോ. ഇമിനാ **ഗബ്ഭിനീ**തി ഏത്ഥ ഗബ്ഭസദ്ദോ കുച്ഛിട്ഠസത്തവാചകോതി ദസ്സേതി. ഗബ്ഭസദ്ദോ (അഭിധാനപ്പദീപികായം ൯൪൪ ഗാഥായം) ഹി കുച്ഛിട്ഠസത്തേ ച കുച്ഛിമ്ഹി ച ഓവരകേ ച വത്തതീതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൧൦൭൩. ദുതിയേ ഥഞ്ഞം പിവതീതി **പായന്തോ,** ദാരകോ, സോ ഏതിസ്സാ അത്ഥീതി **പായന്തീ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഥഞ്ഞം പായമാനി"ന്തി. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

൧൦൭൭. തതിയേ **നിത്ഥരിസ്സതീതി** വട്ടദുക്ഖതോ നിത്ഥരിസ്സതി.

൧൦൭൮. **പാണാതിപാതാ വേരമണി**ന്തി ഏത്ഥ പാണാതിപാതാ വിരമതി ഇമായാതി **വേരമണീ**തി അത്ഥേന സിക്ഖാപദം വേരമണി നാമാതി ആഹ "പാണാതിപാതാ വേരമണിസിക്ഖാപദ"ന്തി. യം തം സിക്ഖാപദന്തി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാതി** "അദിന്നാദാനാ വേരമണി"ന്തിആദീസു സബ്ബേസു വാക്യേസു. പബ്ബജിതായ സാമണേരിയാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏതാസൂതി** ഛസു സിക്ഖാസൂതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൧൦൮. ചതുത്ഥേ "വുട്ഠാനസമ്മുതീ"തി പദം "ഹോതീ"തി പദേ കത്താ, "ദാതബ്ബായേവാ"തി പദേ കമ്മന്തി. ചതുത്ഥം.

൫-൯. പഞ്ചമാദിസിക്ഖാപദം

൧൦൯. പഞ്ചമാദീസു നവമപരിയോസാനേസു സിക്ഖാപദേസു അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമട്ഠമനവമാനി.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൧൧൬. ദസമേ **വൂപകാസേയ്യാ**തി എത്ഥ കാസധാതുയാ ഗത്യത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഗച്ഛേയ്യാ"തി. ദസമം.

ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൮. കുമാരിഭൂതവഗ്ഗോ

൧-൨-൩. പഠമ-ദുതിയ-തതിയസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൧൧൯. കുമാരിഭൂതവഗ്ഗസ്സ പഠമദുതിയതതിയേസു യാ പന താ മഹാസിക്ഖമാനാതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബപഠമാ ദ്വേ മഹാസിക്ഖമാനാ**തി ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗേ സബ്ബാസം സിക്ഖമാനാനം പഠമം വുത്താ ദ്വേ മഹാസിക്ഖമാനാ. **താ പനാ**തി മഹാസിക്ഖമാനാ പന. **സിക്ഖമാനാഇച്ചേവ വത്തബ്ബാ**തി സമ്മുതികമ്മേസു സാമഞ്ഞതോ വത്തബ്ബാ. "ഗിഹിഗതാ"തി വാ "കുമാരിഭൂതാ"തി വാ ന വത്തബ്ബാ, വദന്തി ചേ, സമ്മുതികമ്മം കുപ്പതീതി അധിപ്പായോ. **ഗിഹിഗതായാ**തി എത്ഥ ഗിഹിഗതാ നാമ പുരിസന്തരഗതാ വുച്ചതി. സാ ഹി യസ്മാ പുരിസസങ്ഘാതേന ഗിഹിനാ ഗമിയിത്ഥ, അജ്ഝാചാരവസേന, ഗിഹിം വാ ഗമിത്ഥ, തസ്മാ ഗിഹിഗതാതി വുച്ചതി. അയം സിക്ഖമാനാതി സമ്ബന്ധോ. **കുമാരിഭൂതാ** നാമ സാമണേരാ വുച്ചതി. സാ ഹി യസ്മാ അഗിഹിഗതത്താ കുമാരീ ഹുത്വാ ഭൂതാ, കുമാരിഭാവം വാ ഭൂതാ ഗതാ, തസ്മാ കുമാരിഭൂതാതി വുച്ചതി. **തിസ്സോപീ**തി ഗിഹിഗതാ കുമാരിഭൂതാ മഹാസിക്ഖമാനാതി തിസ്സോപി. **സിക്ഖമാനാ**തി സിക്ഖം മാനേതീതി സിക്ഖമാനാതി. പഠമ ദുതിയ തതിയാനി.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൧൨൬. ചതുത്ഥേ അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

പഞ്ചമേ എത്ഥ സിക്ഖാപദേ "സങ്ഘേന പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബാ"തി യം വചനം വുത്തം, തസ്സാതി യോജനാതി. പഞ്ചമം.

൬-൭-൮. ഛട്ഠ-സത്തമ-അട്ഠമസിക്ഖാപദം

ഛട്ഠസത്തമട്ഠമേസു അനുത്താനട്ഠാനം നത്ഥീതി. ഛട്ഠസത്തമട്ഠമാനി.

൯. നവമസിക്ഖാപദം

൧൧൫. നവമേ **അന്തോ**തി അബ്ഭന്തരേ. ഇമിനാ ആത്യൂപസഗ്ഗസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. “സോക”ന്തിആദിനാ അന്തോ വാസേതി പവേസേതീതി **ആവാസാ** . സോകം ആവാസാ **സോകാവാസാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഘരം ഘരസാമികാ ആവിസന്തി വിയ, ഏവം അയമ്പി സോകം ആവിസതീതി യോജനാ. **ഇതീ**തി ഏവം. **യ**ന്തി സോകം. **സ്വാസ്സാ**തി സോ അസ്സാ. **സോ**തി സോകോ. **അസ്സാ**തി സിക്ഖമാനായ. **ആവാസോ**തി ആവാസോകാസോ. “ഏദിസാ അയ”ന്തി ഇമിനാ “അജാനന്തീ”തി ഏത്ഥ അജാനനാകാരം ദസ്സേതീതി. നവമം.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദം

൧൧൬. ദസമേ **അനാപുച്ഛാ**തി ഏത്ഥ ത്വാപച്ചയോ ലോപോതി ആഹ “അനാപുച്ഛിത്വാ”തി. **ദ്വിക്ഖത്തു**ന്തി ദ്വേ വാരേ. **സകി**ന്തി ഏകവാരം.

൧൧൮. അപുബ്ബം സമുട്ഠാനസീസം ഇമസ്സാതി **അപുബ്ബസമുട്ഠാനസീസം. ദ്വീസുപി ഠാനേസൂ**തി വാചാതോ ച കായവാചാതോ ചാതി ദ്വീസു ഠാനേസുപി. **അനനുജാനാപേത്വാ**തി മാതാപിതൂഹി ച സാമികേന ച ന അനുജാനാപേത്വാതി. ദസമം.

൧൧. ഏകാദസമസിക്ഖാപദം

൧൧൯. ഏകാദസമേ **തത്ഥാ**തി “പാരിവാസിയഛന്ദദാനേനാ”തി വചനേ. **അഞ്ഞത്രാ**തി അഞ്ഞം ഠാനം.

ഏകം അജ്ഝേസന്തീതി ഏകം ഭിക്ഖും ധമ്മകഥനത്ഥായ നിയ്യോജേന്തി. **അഞ്ഞം പനാ**തി ഉപോസഥികതോ അഞ്ഞം പന.

തത്രാതി തേസു ഭിക്ഖൂസു. സുഭാസുഭം നക്ഖത്തം പഠതീതി **നക്ഖത്തപാഠകോ. ദാരുണ**ന്തി കക്ഖളം. **തേ**തി ഭിക്ഖൂ. **തസ്സാ**തി നക്ഖത്തപാഠകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. “നക്ഖത്തം പടിമാനേന്തം, അത്ഥോ ബാലം ഉപച്ചഗാ”തിജാതകപാളി (ജാ° ൧.൧.൪൯). അയം പനേത്ഥ യോജനാ - നക്ഖത്തം പടിമാനേന്തം ബാലം അത്ഥോ ഹിതം ഉപച്ചഗാ ഉപസമീപേ അതിക്കമിത്വാ അഗാതി. ഏകാദസമം.

൧൨. ദ്വാദസമസിക്ഖാപദം

൧൨൦. ദ്വാദസമേ **നപ്പഹോതീ**തി ഭിക്ഖുനിയോ നിവാസാപേതും ന സക്കോതീതി. ദ്വാദസമം.

൧൩. തേരസമസിക്ഖാപദം

൧൨൪. തേരസമേ **ഏകം വസ്സ**ന്തി ഏത്ഥ വസ്സസദ്ദോ സംവച്ഛരപരിയായോ, ഉപയോഗവചനഞ്ച ഭുമ്മത്ഥേ ഹോതീതി ആഹ “ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ”തി. തേരസമം.

കുമാരിഭൂതവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൯. ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗോ

൧. പഠമസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

൧൧൮൧. ഛത്തവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **കദ്ദമാദീനീ**തി ചിക്ഖല്ലാദീനി. ആദിസദ്ദേന ഉദകാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഗച്ഛാദീനീ**തി ഖുദ്ദപാദപാദീനി. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞാനിപി ഛത്തം ധാരേതും അസക്കുണേയ്യാനി സമ്ബാധട്ഠാനാനി സങ്ഗണ്ഹാതീതി. പഠമം.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദം

൧൧൮൪. ദുതിയേ **യാനേനാ**തി യന്തി ഇച്ഛിതട്ഠാനം സുഖേന ഗച്ഛന്തി അനേനാതി **യാനന്തി**. ദുതിയം.

൩. തതിയസിക്ഖാപദം

൧൧൮൭. തതിയേ ''വിപ്പകിരിയിംസൂ''തി കിരിയാപദസ്സ കത്തുനാ അവിനാഭാവതോ കത്താരം ദസ്സേതും വുത്തം ''മണയോ''തി. **മണയോ**തി ച രതനാനീതി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദം

൧൧൮൪. ചതുത്ഥേ **സീസൂപഗാദീസൂ**തി ആദിസദ്ദേന ഗീവൂപഗാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യം** യന്തി അലങ്കാരന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം

൧൧൯൪. പഞ്ചമേ **ഗന്ധേന ചാ**തി ഗന്ധേതി അത്തനോ വത്ഥും സൂചേതി പകാസേതീതി ഗന്ധോ. **വണ്ണകേന ചാ**തി വിലേപനേന ച. തഞ്ഹി വണ്ണയതി ഛവിസോഭം പകാസേതീതി വണ്ണകന്തി വുച്ചതി. ചസദ്ദേന സമാഹാരദ്വന്ദവാക്യം ദീപേതീതി. പഞ്ചമം.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം

൧൨൦൨. ഛട്ഠേ അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി. ഛട്ഠം.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദം

൧൨൦൮. സത്തമേ **ഉമ്മദ്ദനേ**തി ഉപ്പീളിത്വാ മദ്ദനേ. **സംബാഹനേപീ**തി പുനപ്പുനം ബാഹനേപീതി. സത്തമം.

൮-൧൦. അട്ഠമാദിസിക്ഖാപദം

൧൨൧൦. അട്ഠമാദീസു തീസു അനുത്താനവചനം നത്ഥീതി. അട്ഠമനവമദസമാനി.

൧൧. ഏകാദസമസിക്ഖാപദം

൧൨൧൪. ഏകാദസമേ **അഭിമുഖമേവാ**തി അഭിമുഖേ ഏവ. മുഖസ്സ ഹി അഭി **അഭിമുഖന്തി** വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ, സത്തമിയാ അംകാരോ. ഇമിനാ

പുരതോതി ഏത്ഥ തോപച്ചയോ ഭുമ്മത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **ഉപചാര**ന്തി ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരന്തി. ഏകാദസമം.

൧൨. ദ്വാദസമസിക്ഖാപദം

൧൨൧൯. ദ്വാദസമേ ''അനോകാസകത''ന്തിപദസ്സ അയുത്തസമാസഭാവഞ്ച വിസേസനപരപദബാഹിരസമാസഭാവഞ്ച ദസ്സേതും വുത്തം ''അകതഓകാസ''ന്തി. ഓകാസോ ന കതോ യേനാതി **അനോകാസകതോ,** ഭിക്ഖു, തം. ''അനിയമേത്വാ''തി ഇമിനാ ''അനോദിസ്സാ''തി പദസ്സ ത്വാപച്ചയന്തഭാവം ദസ്സേതീതി. ദ്വാദസമം.

൧൩. തേരസമസിക്ഖാപദം

൧൨൨൫. തേരസമേ **ഉപചാരേപീ**തി അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനസങ്ഖാതേ ഉപചാരേപി.

൧൨൨൭. ''അച്ഛിന്നചീവരികായാ''തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി വിസേസോയേവാധിപ്പേതോതി ആഹ ''സങ്കച്ചികചീവരമേവാ''തി. സമന്തതോ പുരിസാനം ദസ്സനം കന്തീയതി ഛിന്ദീയതി ഏത്ഥാതി **സങ്കച്ചി,** അധക്ഖകഉബ്ഭനാഭിട്ഠാനം, സങ്കച്ചേ നിവസിതബ്ബന്തി **സംകച്ചികം,** തമേവ ചീവരന്തി **സങ്കച്ചികചീവര**ന്തി. തേരസമം.

ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗോ നവമോ.

സബ്ബാനേവ സിക്ഖാപദാനീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി തേഹി അട്ഠാസീതിസതസിക്ഖാപദേഹി, അപനേത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

തത്രാതി തേസു ഖുദ്ദകേസു. **ഏത്ഥാ**തി ദസസു സിക്ഖാപദേസൂതി.

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ ഖുദ്ദകവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

൬. പാടിദേസനീയസിക്ഖാപദ-അത്ഥയോജനാ

ഖുദ്ദകാനം അനന്തരാ പാടിദേസനീയാ നാമ അട്ഠ യേ ധമ്മാ സങ്ഖേപേനേവ സങ്ഗഹം ആരൂള്ഹാ സങ്ഗീതികാരേഹി, തേസം അട്ഠന്നം പാടിദേസനീയനാമകാനം ധമ്മാനം സങ്ഖേപേനേവ ഏസാ വണ്ണനാ പവത്തതേതി യോജനാ.

൧൨൨൮. **യാനി** സബ്ബിതേലാദീനീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **ഏത്ഥാ**തി അട്ഠസു പാടിദേസനീയേസു. **പാളിവിനിമുത്തകേസൂ**തി പാളിതോ വിനിമുത്തകേസു. **സബ്ബേസൂ**തി അഖിലേസു സബ്ബിതേലാദീസൂതി.

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ പാടിദേസനീയവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

പനാതി പക്ഖന്തരജോതകോ. യേ ധമ്മാ ഉദ്ദിട്ഠാതി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി പാടിദേസനീയാനം. പുന **തേസ**ന്തി സേഖിയഅധികരണസമഥധമ്മാനം.

തന്തി അത്ഥവിനിച്ഛയം, വിദൂ **വദന്തീ**തി സമ്ബന്ധോ. യകാരോ പദസന്ധികരോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - തേസം പാടിദേസനീയാനം അനന്തരാ യേ ച സേഖിയാ പഞ്ചസത്തതി യേ ച ധമ്മാ, ചസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ, **അധികരണവ്ഹയാ** അധികരണസമഥനാമകാ സത്ത യേ ച ധമ്മാ ഭഗവതാ ഉദ്ദിട്ഠാ, തേസം സേഖിയഅധികരണസമഥധമ്മാനം യോ അത്ഥവിനിച്ഛയോ വിഭങ്ഗേ മയാ വുത്തോ, താദിസമേവ തം അത്ഥവിനിച്ഛയം ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗേപി വിദൂ വദന്തി യസ്മാ, തസ്മാ തേസം ധമ്മാനം സേഖിയഅധികരണസമഥധമ്മാനം യാ അത്ഥവണ്ണനാ തത്ഥ മഹാവിഭങ്ഗേ വിസും മയാ ന വുത്താ. ഇമാ അത്ഥവണ്ണനാ **ഇധാ**പി ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗേപി, പിസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ, മയാ ന വുത്തായേവാതി. നകാരോ ദ്വീസു കിരിയാസു യോജേതബ്ബോ.

> ''സബ്ബാസവപഹം മഗ്ഗം, പുഞ്ഞകമ്മേന ചിമിനാ;
> ഉപ്പാദേത്വാ സസന്താനേ, സത്താ പസ്സന്തു നിബ്ബുതി''ന്തി.

അയം ഗാഥാ എതരഹി പോത്ഥകേസു നത്ഥി, ടീകാസു പന അത്ഥി. തസ്മാ എവമേത്ഥ യോജനാ വേദിതബ്ബാ - **ഇമിനാ പുഞ്ഞകമ്മേന ച** വിഭങ്ഗവണ്ണനായ കതേന ഇമിനാ പുഞ്ഞകമ്മേന ച അഞ്ഞേന പുഞ്ഞകമ്മേന ച. ചസദ്ദോ ഹി അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. **സത്താ** സബ്ബേ സത്താ **സബ്ബാസവപഹം** സബ്ബേസം ആസവാനം വിഘാതകം **മഗ്ഗം** അരഹത്തമഗ്ഗം **സസന്താനേ** അത്തനോ നിയകജ്ഝത്തേ **ഉപ്പാദേത്വാ** ജനേത്വാ **നിബ്ബുതിം** ഖന്ധപരിനിബ്ബാനം ഞാണാലോചനേന പസ്സന്തൂതി.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

> ജാദിലഞ്ഛിതനാമേന, നേകാനം വാചിതോ മയാ;
> ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗസ്സ, സമത്തോ യോജനാനയോതി.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

മഹാവഗ്ഗയോജനാ

൧. മഹാഖന്ധകം

൧. ബോധികഥാ

> ഏവമുഭതോവിഭങ്ഗസ്സ , കത്വാന യോജനാനയം;
> മഹാവഗ്ഗഖന്ധകസ്സ, കരിസ്സം യോജനാനയം.

ഉഭിന്നന്തി ഉഭയേസം. **പാതിമോക്ഖാന**ന്തി പാതിമോക്ഖവിഭങ്ഗാനം. പാതിമോക്ഖഗഹണേന ഹേത്ഥ തേസം വിഭങ്ഗോപി ഗഹിതോ അഭേദേന വാ ഉത്തരപദലോപവസേന വാ. **ഖന്ധക**ന്തി പഞ്ഞത്തിസമൂഹം. ഖന്ധസദ്ദോ ഹേത്ഥ പഞ്ഞത്തിവാചകോ. വിനയപഞ്ഞത്തിയോ വുച്ചന്തി ''ഖന്ധോ''തി. തേസം സമൂഹോ **ഖന്ധകോ**. അഥവാ **ഖന്ധോ**തി രാസി. ഖന്ധസദ്ദോ ഹി രാസത്ഥവാചകോ. വിനയപഞ്ഞത്തിരാസി വുച്ചതി ''ഖന്ധോ''തി. കകാരോ പകാസകവാചകോ. ഖന്ധാനം വിനയപഞ്ഞത്തിരാസീനം കോ പകാസകോതി **ഖന്ധകോ,** തം ഖന്ധകം. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - ഉഭിന്നം പാതിമോക്ഖാനം സങ്ഗീതിസമനന്തരം **ഖന്ധകോവിദാ** ഖന്ധകേസു കുസലാ മഹാഥേരാ യം ഖന്ധകം സങ്ഗായിംസു, തസ്സ ഖന്ധകസ്സ ദാനി സംവണ്ണനാക്കമോ യസ്മാ സമ്പത്തോ, തസ്മാ തസ്സ ഖന്ധകസ്സ അയം അനുത്താനത്ഥവണ്ണനാ ഹോതീതി.

യേ അത്ഥാതി സമ്ബന്ധോ. ഹിസദ്ദോ പദാലങ്കാരോ. **യേസ**ന്തി പദാനം. **തേ**തി തേ അത്ഥേ. **ഭവേ**തി ഭവേയ്യ, ഭവിതും സക്കുണേയ്യാതി അത്ഥോ. **തേസ**ന്തി അത്ഥാനം. **കി**ന്തി കിം പയോജനം. **തേ**തി അത്ഥേ, ഞാതുന്തി സമ്ബന്ധോ. അഥവാ **തേ**തി അത്ഥാ, അവണ്ണിതാതി സമ്ബന്ധോ. **തേസംയേവാ**തി അത്ഥാനമേവ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - പദഭാജനീയേ യേസം പദാനം യേ അത്ഥാ ഭഗവതാ പകാസിതാ, തേസം പദാനന്തി പാഠസേസോ, തേ അത്ഥേ പുന വദേയ്യാമ ചേ, കദാ പരിയോസാനം സംവണ്ണനായ പരിനിട്ഠാനം ഭവേ, ന ഭവേയ്യാതി അധിപ്പായോ. യേ ചേവ അത്ഥാ ഉത്താനാ, തേസം സംവണ്ണനായ കിം പയോജനം, ന പയോജനന്തി അധിപ്പായോ. **അധിപ്പായാനുസന്ധീഹി** ച അധിപ്പായേന ച അനുസന്ധിനാ ച ബ്യഞ്ജനേന ച യേ പന അത്ഥാ അനുത്താനാ, തേ അത്ഥേ, അത്ഥാ വാ അവണ്ണിതാ യസ്മാ ഞാതും ന സക്കാ, തസ്മാ തേസംയേവ അത്ഥാനം അയം സംവണ്ണനാനയോ ഹോതീതി. ഇതിസദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ.

൧. ''തേന...പേ॰... വേരഞ്ജായ''ന്തിആദീസു (പാരാ॰ ൧) കരണവചനേ വിസേസകാരണമത്ഥി വിയ, **''തേന...പേ॰... പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ''**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി നത്ഥീതി യോജനാ. അസദിസോപമായം. **കിഞ്ചാപി**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥജോതകോ, **പന-**സദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥജോതകോ. ''കരണവചനേനേവാ''തി ഏത്ഥ ഏവകാരേന ഉപയോഗവചനം വാ ഭുമ്മവചനം വാ നിവാരേതി. **അഭിലാപോ**തി അഭിമുഖം അത്ഥം ലപതീതി അഭിലാപോ, സദ്ദോ. **ആദിതോ**തി വേരഞ്ജകണ്ഡതോ. **ഏത**ന്തി ''തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ ഉരുവേലായ''ന്തിആദിവചനം. ''അഞ്ഞേസുപീ''തി വത്വാ തമേവത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം ''ഇതോ പരേസൂ''തി.

യദി വിസേസകാരണം നത്ഥി, കിം പനേതസ്സ വചനേ പയോജനന്തി ചോദേന്തോ ആഹ ''കിം പനേതസ്സാ''തിആദി. **ഏതസ്സാ**തി ''തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ ഉരുവേലായ''ന്തിആദിവചനസ്സ. നിദാനദസ്സനം പയോജനം നാമാതി യോജനാ. തമേവത്ഥം വിഭാവേതുമാഹ **''യാ ഹീ''**തിആദി. യാ പബ്ബജ്ജാ ചേവ യാ ഉപസമ്പദാ ച ഭഗവതോ അനുഞ്ഞാതാതി യോജനാ. യാനി ച അനുഞ്ഞാതാനീതി സമ്ബന്ധോ.

താനീതി പബ്ബജ്ജാദീനി. **അഭിസമ്ബോധി**ന്തി അരഹത്തമഗ്ഗഞാണപദട്ഠാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണഞ്ച സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപദട്ഠാനം അരഹത്തമഗ്ഗഞാണഞ്ച. **ബോധിമഹാമണ്ഡേ**തി മഹന്താനം മഗ്ഗഞാണസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാനം പസന്നട്ഠാനേ ബോധിരുക്ഖമൂലേതി അത്ഥോ. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം.

തത്ഥാതി യം "തേന സമയേന ഉരുവേലായ"ന്തിആദിവചനം വുത്തം, തത്ഥ. **ഉരുവേലായ**ന്തി ഏത്ഥ ഉരുസദ്ദോ മഹന്തപരിയായോതി ആഹ "മഹാവേലായ"ന്തി. "വാലികരാസിമ്ഹീ"തി ഇമിനാ വേലാസദ്ദസ്സ രാസത്ഥം ദസ്സേതി, കാലസീമാദയോ നിവത്തേതി. യദി പന "ഉരൂ"തി വാലികായ നാമം, "വേലാ"തി മരിയാദായ, ഏവഞ്ഹി സതി നനു ഉരുയാ വേലാതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി ആഹ "വേലാതിക്കമനഹേതു ആഹടാ ഉരു ഉരുവേലാ"തി. ഇമിനാ വേലായ അതിക്കമോ **വേലാ** ഉത്തരപദലോപവസേന, വേലായ ആഹടാ ഉരു **ഉരുവേലാ** പദവിപരിയായവസേനാതി ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാ**തി "ഉരുവേലായ"ന്തിപദേ. തമേവത്ഥം വിഭാവേന്തോ ആഹ "അതീതേ കിരാ"തിആദി. അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ പബ്ബജിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **താപസപബ്ബജ്ജ**ന്തി ഇസിപബ്ബജ്ജം, ന സമണപബ്ബജ്ജം. **കതികവത്ത**ന്തി കരണം കതം, കതേന പവത്തം കതികം, തമേവ വത്തം കതികവത്തം. അകംസു കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **യോ**തി യോ കോചി. **അഞ്ഞോ**തി അത്തനാ അപരോ. സോ ആകിരതൂതി സമ്ബന്ധോ. **പത്തപുടേനാ**തി പണ്ണേന കതേന പുടേന. **തതോ**തി കതികവത്തകരണതോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പദേസേ. **തതോ**തി മഹാവാലികരാസിജനനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. നന്തി തം പദേസം. **ത**ന്തി മഹാവാലികരാസിം.

"ബോധിരുക്ഖമൂലേ"തി ഏത്ഥ അസ്സത്ഥരുക്ഖസ്സ ഉപചാരവസേന ബോധീതി നാമലഭനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണ"ന്തിആദി. ഇമിനാ ചത്താരി സച്ചാനി ബുജ്ഝതീതി **ബോധീ**തി വചനത്ഥേന ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണം ബോധി നാമാതി ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാ**തി ബോധിമ്ഹി, ബോധിയം വാ. സമീപത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **രുക്ഖോപീ**തി പിസദ്ദേന ന മഗ്ഗഞാണമേവാതി ദസ്സേതി. **മൂലേ**തി ആസന്നേ. **പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ**തി അനുനാസികലോപവസേന സന്ധീതി ആഹ "പഠമം അഭിസമ്ബുദ്ധോ"തി. "ഹുത്വാ"തി ഇമിനാ "പഠമ"ന്തിപദസ്സ ഭാവനപുംസകം ദസ്സേതി. **സബ്ബപഠമംയേവാ**തി സബ്ബേസം ജനാനം പഠമമേവ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ഏകോ ഏവ പല്ലങ്കോ **ഏകപല്ലങ്കോ**തി അവധാരണസമാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകേനേവ പല്ലങ്കേനാ"തി. "സകിം...പേ॰... ആഭുജിതേനാ"തി ഇമിനാ അവധാരണഫലം ദസ്സേതി. **പല്ലങ്കോ**തി ച ഊരുബദ്ധാസനം. **വിമുത്തിസുഖം പടിസംവേദീ**തി ഏത്ഥ തദങ്ഗാദീസു (പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൧൪൮) പഞ്ചസു വിമുത്തീസു പടിപ്പസ്സദ്ധിസങ്ഖാതാ ഫലസമാപത്തി ഏവാധിപ്പേതാതി ആഹ "ഫലസമാപത്തിസുഖ"ന്തി. **ഫലസമാപത്തീ**തി അരഹത്തഫലസമാപത്തി. സാ ഹി വിരുദ്ധേഹി ഉപക്കിലേസേഹി മുച്ചിതട്ഠേന **വിമുത്തീ**തി വുച്ചതി, തായ സമ്പയുത്തം സുഖം **വിമുത്തിസുഖം,** ചതുത്ഥജ്ഝാനികം അരഹത്തഫലസമാപത്തിസുഖം. അഥവാ തായ ജാതം സുഖം വിമുത്തിസുഖം, സകലകിലേസദുക്ഖൂപസമസുഖം . "പടിസംവേദയമാനോ"തിഇമിനാ "പടിസംവേദീ"തി ഏത്ഥ ണീപച്ചയസ്സ കത്തുത്ഥം ദസ്സേതി. പുനപ്പുനം സുട്ഠു വദതി അനുഭവതീതി **പടിസംവേദീ**. പടിസംവേദീ ഹുത്വാ നിസീദീതി സമ്ബന്ധോ.

പച്ചയാകാരന്തി അവിജ്ജാദിപച്ചയാനം ഉപ്പാദാകാരം. കസ്മാ പച്ചയാകാരോ പടിച്ചസമുപ്പാദോ നാമാതി ആഹ "പച്ചയാകാരോ ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. "അഞ്ഞമഞ്ഞ"ന്തിഇമിനാ "പടിച്ചാ"തിപദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതി, "സഹിതേ"തിഇമിനാ സംസദ്ദസ്സത്ഥം. "ധമ്മേ"തിഇമിനാ തസ്സ സരൂപം. **ഏത്ഥാ**തി

ഇമിസ്സം വിനയട്ഠകഥായം. **തത്ഥാ**തി "അനുലോമപടിലോമ"ന്തിപദേ, അനുലോമപടിലോമേസു വാ. സ്വേവ പച്ചയാകാരോ വുച്ചതീതി യോജനാ. "അത്തനാ കത്തബ്ബകിച്ചകരണതോ"തിഇമിനാ അനുലോമസദ്ദസ്സ സഭാവത്ഥം ദസ്സേതി. **സ്വേവാ**തി പച്ചയാകാരോ ഏവ. **തം കിച്ച**ന്തി അത്തനാ കത്തബ്ബം തം കിച്ചം. **തസ്സ അകരണതോ**തി അത്തനാ കത്തബ്ബകിച്ചസ്സ അകരണതോ. ഇമിനാ പടിലോമസദ്ദസ്സ സഭാവത്ഥം ദസ്സേതി. **പുരിമനയേനേവാ**തി "അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ"തിആദിനാ പുരിമനയേനേവ. **വാ**തി അഥവാ. **പവത്തിയാ**തി സംസാരപവത്തിയാ. **അനുലോമോ**തി അനുകൂലോ, അനുരൂപോ വാ. **ഇതരോ**തി "അവിജ്ജായത്വേവാ"തിആദിനാ വുത്തോ പച്ചയാകാരോ. **തസ്സാ**തി പവത്തിയാ. **പടിലോമോ**തി പടിവിരുദ്ധോ, **ഏത്ഥാ**തി "അനുലോമപടിലോമ"ന്തിപദേ. **അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ**തി ഏത്ഥ അത്ഥോ ഏവാതി സമ്ഭവതോ തസ്സ ഫലം വാ "സദ്ദന്തരത്ഥാപോഹനേന സദ്ദോ അത്ഥം വദതീ"തി വചനതോ (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൧; ദീ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧; മ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.മൂലപരിയായസുത്തവണ്ണനാ; സം॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧.ഓഘതരയസുത്തവണ്ണനാ; അ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧.രൂപാദിവഗ്ഗവണ്ണനാ) സദ്ദന്തരത്ഥാപോഹനം വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആദിതോ പനാ"തിആദി. **യാവ**സദ്ദോ അവധിവചനോ. യാവ അന്തം പാപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതോ**തി ഇമേഹി വുത്തേഹി ദ്വീഹി അത്ഥേഹി. **"മനസാകാസീ"**തി ഏത്ഥ ഇകാരലോപവസേന സന്ധീതി ആഹ "മനസി അകാസീ"തി. **തത്ഥാ**തി "മനസാകാസീ"തിപദേ. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. **ഇദ**ന്തി ഇമം ആകാരം. **തത്ഥാ**തി "അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ"തിആദിപാഠേ അവയവത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. സമാസമജ്ഝേ തസദ്ദേന പുബ്ബപദസ്സേവ ലിങ്ഗവചനാനി ഗഹേതബ്ബാനീതി ആഹ "അവിജ്ജാ ച സാ പച്ചയോ ചാ"തി . വാക്യേ പന തസദ്ദേന പരപദസ്സേവ ലിങ്ഗവചനാനി ഗഹേതബ്ബാനി. "അവിജ്ജാപച്ചയാ"തിപദം "സമ്ഭവന്തീ"തിപദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി ആഹ "തസ്മാ അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ സമ്ഭവന്തീ"തി. **സബ്ബപദേസൂ**തി "സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ"ന്തിആദീസു സബ്ബേസു പദേസു.

യഥാ പനാതി യേനാകാരേന പന. **ഇദ**ന്തി ഇമം ആകാരം. **തത്ഥാ**തി "അവിജ്ജായ...പേ॰... നിരോധോ"തിആദിവാക്യേ. **അവിജ്ജായത്വേവാ**തി ഏത്ഥ "ഭദ്ദിയോത്വേവാ"തിആദീസു വിയ "ഭദ്ദിയോ ഇതി ഏവാ"തി പദച്ഛേദോ കത്തബ്ബോ, ന ഏവം "അവിജ്ജായ ഇതി ഏവാ"തി, അഥ ഖോ "അവിജ്ജായ തു ഏവാ"തി കാതബ്ബോതി ആഹ "അവിജ്ജായ തു ഏവാ"തി. "പ അതിമോക്ഖം അതിപമോക്ഖ"ന്തിആദീസു (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വിയ ഉപസഗ്ഗബ്യത്തയേന വുത്തം, ഏവമിധ നിപാതബ്യത്തയേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ ഏവസദ്ദേന സത്തജീവാദയോ നിവത്തേതി. തുസദ്ദോ പക്ഖന്തരത്ഥജോതകോ. അനുലോമപക്ഖതോ പടിലോമസങ്ഖാതം പക്ഖന്തരം മനസാകാസീതി അത്ഥോ. അസേസവിരാഗനിരോധസദ്ദോ അയുത്തസമാസോ, ഉത്തരപദേന ച തതിയാസമാസോതി ആഹ "വിരാഗസങ്ഖാതേന മഗ്ഗേന അസേസനിരോധാ"തി. തത്ഥ അസേസസദ്ദം വിരാഗസദ്ദേന സമ്ബന്ധമകത്വാ നിരോധസദ്ദേന സമ്ബന്ധം കത്വാ അത്ഥസ്സ ഗഹണം **അയുത്തസമാസോ** നാമ. "മഗ്ഗേനാ"തിഇമിനാ വിരാഗസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. മഗ്ഗോ ഹി വിരജ്ജനട്ഠേന **വിരാഗോ**തി വുച്ചതി. **സങ്ഖാരനിരോധോ**തി ഏത്ഥ മഗ്ഗേന നിരോധത്താ അനുപ്പാദനിരോധോ ഹോതീതി ആഹ "സങ്ഖാരാനം അനുപ്പാദനിരോധോ ഹോതീ"തി. **അനുപ്പാദനിരോധോ**തി ച അനുപ്പാദേന നിരോധോ സമുച്ഛേദവസേന നിരുദ്ധത്താ. **ഏവ**ന്തി യഥാ അവിജ്ജായത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ, ഏവം തഥാതി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി "ഏവമേതസ്സാ"തിആദിവചനേ. കേവലസദ്ദോ സകലപരിയായോതി ആഹ "സകലസ്സാ"തി, അനവസേസസ്സാതി അത്ഥോ. അഥവാ സത്തജീവാദീഹി അമിസ്സിതത്താ അമിസ്സത്ഥോതി ആഹ "സുദ്ധസ്സ വാ"തി. "സത്തവിരഹിതസ്സാ"തി

ഇമിനാ സുദ്ധഭാവം ദസ്സേതി. **ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സാ**തി എത്ഥ ഖന്ധസദ്ദോ രാസത്ഥവാചകോതി ആഹ “ദുക്ഖരാസിസ്സാ”തി.

ഏതമത്ഥം വിദിത്വാതി എത്ഥ ഏതസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം “യ്വായ”ന്തിആദി. തത്ഥ “അവിജ്ജാദിവസേന…പേ॰… നിരോധോ ഹോതീ”തി യ്വായം അത്ഥോ വുത്തോതി യോജനാ. സമുദയോ ച ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **വിദിതവേലായ**ന്തി പാകടവേലായം പസിദ്ധകാലേതി അത്ഥോ. **ഇമം ഉദാന**ന്തി എത്ഥ ഇമസദ്ദോ വുച്ചമാനാപേക്ഖോ. തസ്മിം അത്ഥേ വിദിതേ സതീതി യോജനാ. **പജാനനതായാ**തി പകാരേന ജാനനഭാവസ്സ. **സോമനസ്സയുത്തഞാണസമുട്ഠാന**ന്തി സോമനസ്സേന ഏകുപ്പാദാദിവസേന യുത്തേന ഞാണേന സമുട്ഠാനം, യുത്തം വാ ഞാണസങ്ഖാതം സമുട്ഠാനം ഉദാനന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഉദാന**ന്തി കേനട്ഠേന ഉദാനം? ഉദാനട്ഠേന, മോദനട്ഠേന, കീളനട്ഠേന ചാതി അത്ഥോ. കിമിദം ഉദാനം നാമ? പീതിവേഗസമുട്ഠാപിതോ ഉദാഹാരോ. യഥാ (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ) ഹി യം തേലാദിമിനിതബ്ബവത്ഥു മാനം ഗഹേതും ന സക്കോതി വിസന്ദിത്വാ ഗച്ഛതി, തം “അവസേകോ”തി വുച്ചതി. യഞ്ച ജലം തളാകം ഗഹേതും ന സക്കോതി, അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ഗച്ഛതി, തം “ഓഘോ”തി വുച്ചതി. ഏവമേവം യം പീതിവേഗസമുട്ഠാപിതം വിതക്കവിപ്ഫാരം ഹദയം സന്ധാരേതും ന സക്കോതി, സോ അധികോ ഹുത്വാ അന്തോ അസണ്ഠഹിത്വാ വചീദ്വാരേന നിക്ഖമന്തോ പടിഗ്ഗാഹകനിരപേക്ഖോ ഉദാഹാരവിസേസോ “ഉദാന”ന്തി വുച്ചതി. “അത്തമനവാചം നിച്ഛാരേസീ”തി ഇമിനാ ഉദധാതുസ്സ ഉദാഹാരത്ഥം ദസ്സേതി.

തസ്സാതി ഉദാനസ്സ അത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യദാ**തി എത്ഥ ദാപച്ചയസ്സ അത്ഥവാക്യം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യസ്മിം കാലേ”തി. **ഹവേ**തി “ബ്യത്ത”ന്തി ഇമസ്മിം അത്ഥേ നിപാതോ. ബ്യത്തം പാകടന്തി ഹി അത്ഥോ. **പാതുഭവന്തീ**തി എത്ഥ പാതുനിപാതസ്സ അത്ഥസ്സ “ഹവേ”തി നിപാതേന വുത്തത്താ ഭൂധാതുസ്സേവ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഉപ്പജ്ജന്തീ”തി. **അനുലോമ പടിലോമ പച്ചയാകാര പടിവേധസാധകാ**തി അനുലോമതോ ച പടിലോമതോ ച പച്ചയാകാരസ്സ പടിവിജ്ഝനസ്സ സാധകാ. **ബോധിപക്ഖിയധമ്മാ**തി ബോധിയാ മഗ്ഗഞാണസ്സ പക്ഖേ ഭവാ സത്തതിംസ ധമ്മാ. അഥവാ പാതുനിപാതേന സഹ “ഭവന്തീ”തിപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “പകാസന്തീ”തി. ഇമസ്മിം നയേ ഹവേസദ്ദോ ഏകംസത്ഥവാചകോ. **ഹവേ** ഏകംസേനാതി ഹി അത്ഥോ. **അഭിസമയവസേനാ**തി മഗ്ഗഞാണവസേന . മഗ്ഗഞാണഞ്ഹി യസ്മാ അഭിമുഖം ചത്താരി സച്ചാനി സമേച്ച അയതി ജാനാതി, തസ്മാ **അഭിസമയോ**തി വുച്ചതി.

“കിലേസസന്താപനട്ഠേനാ”തി ഇമിനാ ആഭുസോ കിലേസേ താപേതീതി **ആതാപോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ന വീരിയസാമഞ്ഞം ഹോതി, അഥ ഖോ സമ്മപ്പധാനവീരിയമേവാതി ആഹ “സമ്മപ്പധാനവീരിയവതോ”തി. ഇമിനാ **ആതാപീ**തി എത്ഥ ഈപച്ചയസ്സ വന്തുഅത്ഥം ദസ്സേതി. **ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനലക്ഖണേന ചാ**തി കസിണാദിആരമ്മണം ഉപഗന്ത്വാ നിജ്ഝാനസഭാവേന അട്ഠസമാപത്തിസങ്ഖാതേന ഝാനേന ച. **ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനലക്ഖണേന ചാ**തി അനിച്ചാദിലക്ഖണം ഉപഗന്ത്വാ നിജ്ഝാനസഭാവേന വിപസ്സനാമഗ്ഗഫലസങ്ഖാതേന ഝാനേന ച. “ബാഹിതപാപസ്സാ”തി ഇമിനാ ബാഹിതോ അണോ പാപോ അനേനാതി **ബ്രാഹ്മണോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. അണസദ്ദോ ഹി പാപപരിയായോ. “ഖീണാസവസ്സാ”തി ഇമിനാ തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **അഥസ്സാ**തി അഥ അസ്സ, തസ്മിം കാലേ ബ്രാഹ്മണസ്സാതി അത്ഥോ. യാ ഏതാ കങ്ഖാ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. “കോ നു ഖോ…പേ॰… അവോചാ”തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൨.൩൫) നയേന ച തഥാ “കതമം നു ഖോ…പേ॰… അവോചാ”തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൨.൩൬) നയേന ച പച്ചയാകാരേ

വുത്താതി യോജനാ. **നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ**തി അയുത്തോ പഞ്ഹോ, ദുപ്പഞ്ഹോ ഏസോതി അത്ഥോ. **തഥാ**തി ഏവം, തതോ അഞ്ഞഥാ വാ. യാ ച സോളസ കങ്ഖാ (മ॰ നി॰ ᥇.᥇᥊; സം॰ നി॰ ൨.൨൦) ആഗതാതി സമ്ബന്ധോ. അപടിവിദ്ധത്താ കങ്ഖാതി യോജനാ. **സോളസ കങ്ഖാ**തി അതീതവിസയാ പഞ്ച, അനാഗതവിസയാ പഞ്ച, പച്ചുപ്പന്നവിസയാ ഛാതി സോളസവിധാ കങ്ഖാ. **വപയന്തീ**തി വി അപയന്തി, ഇകാരലോപേനായം സന്ധി. വിത്യൂപസഗ്ഗോ ധാത്വത്ഥാനുവത്തകോ, അപയന്തി - സദ്ദോ അപഗമനത്ഥോതി ആഹ "അപഗച്ഛന്തീ"തി. "നിരുജ്ഝന്തീ"തിഇമിനാ അപഗമനത്ഥമേവ പരിയായന്തരേന ദീപേതി. "കസ്മാ"തി ഇമിനാ "യതോ പജാനാതി സഹേതുധമ്മ"ന്തി വാക്യസ്സ പുബ്ബവാക്യകാരണഭാവം ദസ്സേതി. **സഹേതുധമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ സഹ അവിജ്ജാദിഹേതുനാതി സഹേതു, സങ്ഖാരാദികോ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മോ. സഹേതു ച സോ ധമ്മോ ചാതി സഹേതുധമ്മോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അവിജ്ജാദികേനാ"തിആദി . "പടിവിജ്ഝതീ"തി ഇമിനാ പജാനാ തീതി ഏത്ഥ ഞാധാതുയാ അവബോധനത്ഥം ദസ്സേതി, മാരണതോസനാദികേ അത്ഥേ നിവത്തേതി. **ഇതീ**തി തസ്മാ, വപയന്തീതി യോജനാ.

൨. **പച്ചയക്ഖയസ്സാ**തി പച്ചയാനം ഖയട്ഠാനസ്സ അസങ്ഖതസ്സാതി യോജനാ. **തത്രാ**തി ദുതിയഉദാനേ. ഖീയന്തി പച്ചയാ ഏത്ഥാതി **ഖയം,** നിബ്ബാനന്തി ആഹ "പച്ചയാനം ഖയസങ്ഖാതം നിബ്ബാന"ന്തി. "അഞ്ഞാസീ"തി ഇമിനാ **അവേദീ**തി ഏത്ഥ വിദധാതുയാ ഞാണത്ഥം ദസ്സേതി, അനുഭവനലാഭാദികേ നിവത്തേതി. തസ്മാ വപയന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തപ്പകാരാ**തി പഠമഉദാനേ വുത്തസദിസാ. **ധമ്മാ**തി ബോധിപക്ഖിയധമ്മാ, ചതുഅരിയസച്ചധമ്മാ വാ.

൩. ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസീതി സമ്ബന്ധോ. യേന മഗ്ഗേന വിദിതോതി യോജനാ. **തത്രാ**തി തതിയഉദാനേ. സോ ബ്രാഹ്മണോ തിട്ഠതീതി സമ്ബന്ധോ. തേഹി ഉപ്പന്നേഹി ബോധിപക്ഖിയധമ്മേഹി വാ യസ്സ അരിയമഗ്ഗസ്സ ചതുസച്ചധമ്മാ പാതുഭൂതാ, തേന അരിയമഗ്ഗേന വാ വിധൂപയന്തി യോജനാ. **വുത്തപ്പകാര**ന്തി സുത്തനിപാതേ വുത്തപ്പകാരം. **മാരസേന**ന്തി കാമാദികം ദസവിധം മാരസേനം. "വിധമേന്തോ"തിഇമിനാ **വിധൂപയ**ന്തി ഏത്ഥ ധൂപധാതുയാ വിധമനത്ഥം ദസ്സേതി, ലിമ്പനത്ഥാദയോ നിവത്തേതി. "വിദ്ധം സേന്തോ"തിഇമിനാ **വിധമേന്തോ**തി ഏത്ഥ ധമുധാതുയാ ധംസനത്ഥം ദസ്സേതി, സദ്ദത്ഥാദയോ നിവത്തേതി. **"സൂരിയോവ** ഓഭാസയ"ന്തിപദസ്സ "സൂരിയോ ഇവാ"തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ"തിആദി. **സൂരിയോ**തി ആദിച്ചോ. സോ ഹി യസ്മാ പഠമകപ്പികാനം സൂരം ജനേതി, തസ്മാ സൂരിയോതി വുച്ചതി. **അബ്ഭുഗ്ഗതോ**തി അഭിമുഖം ഉദ്ധം ആകാസം ഗതോ, അബ്ഭം വാ ആകാസം ഉഗ്ഗതോ. **അബ്ഭ**സദ്ദോ ഹി ആകാസപരിയായോ. ആകാസോ ഹി യസ്മാ ആഭുസോ ഭാതി ദിപ്പതി, തസ്മാ **"അബ്ഭ"**ന്തി വുച്ചതി. അയം പനേത്ഥ ഓപമ്മസംസന്ദനം - യഥാ സൂരിയോ ഓഭാസയന്തോ തിട്ഠതി, ഏവം ബ്രാഹ്മണോ സച്ചാനി പടിവിജ്ഝന്തോ. യഥാ സൂരിയോ അന്ധകാരം വിധമേന്തോ തിട്ഠതി, ഏവം ബ്രാഹ്മണോ മാരസേനമ്പി വിധൂപയന്തോതി.

ഏത്ഥാതി ഏതേസു തീസു ഉദാനേസു. പഠമം ഉദാനം ഉപ്പന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമിസ്സാ ഖന്ധകപാളിയാ ഉദാനപാളിം സംസന്ദന്തോ ആഹ "ഉദാനേ പനാ"തിആദി . ഉദാനേ പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ഉദാനേ വുത്തവചനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **അച്ചയേനാ**തി അതിക്കമേന, തമേവത്ഥം വിഭാവേന്തോ ആഹ "തദാ ഹീ"തിആദി. **തദാ**തി "സ്വേ ആസനാ വുട്ഠഹിസ്സാമീ"തി രത്തിം ഉപ്പാദിതമനസികാരകാലേ. ഭഗവാ മനസാകാസീതി സമ്ബന്ധോ. പുരിമാ ദ്വേ ഉദാനഗാഥാ ആനുഭാവദീപികാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി പച്ചയാകാരപജാനനപച്ചയക്ഖയാധിഗമസ്സ. **ഏകേകമേവാ**തി

അനുലോമപടിലോമേസു ഏകേകമേവ. **പഠമയാമഞ്ചാതി** അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം, നിരന്തരം പഠമയാമകാലന്തി അത്ഥോ. **ഇധ പനാതി** ഇമസ്മിം ഖന്ധകേ പന. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "ഭഗവാ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ ഭഗവാ ഉദാനേസീതി സമ്ബന്ധോ. **വിസാഖപുണ്ണമായാതി** വിസാഖായ യുത്തായ പുണ്ണമായ. "അരുണോ ഉഗ്ഗമിസ്സതീ"തി വത്തബ്ബസമയേതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബഞ്ഞുതന്തി** സബ്ബഞ്ഞുഭാവം, അനാവരണഞാണന്തി അത്ഥോ. **തതോതി** അരുണുഗ്ഗമനതോ. **തം ദിവസന്തി** ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, തസ്മിം ദിവസേതി ഹി അത്ഥോ. അച്ചന്തസംയോഗേ വാ, തം ദിവസം കാലന്തി ഹി അത്ഥോ. **ഏവം മനസി കത്വാതി** യഥാ തം ദിവസം അനുലോമപടിലോമം മനസാകാസി, ഏവം മനസി കത്വാതി അത്ഥോ. **ഇതീതി** ഏവം. "ബോധിരുക്ഖമൂലേ...പേ॰... നിസീദീ"തി ഏവം വുത്തം തം സത്താഹന്തി യോജനാ. **തത്ഥേവാതി** ബോധിരുക്ഖമൂലേയേവ.

൨. അജപാലകഥാ

൪. ന ഭഗവാതി എത്ഥ നകാരോ "ഉപസങ്കമീ"തി പദേന യോജേതബ്ബോ, ന ഉപസങ്ഖമീതി ഹി അത്ഥോ. **തമ്ഹാ സമാധിമ്ഹാതി** തതോ അരഹത്തഫലസമാപത്തിസമാധിതോ. അനന്തരമേവ അനുപസങ്കമനം ഉപമായ ആവികരോന്തോ ആഹ "യഥാ പനാ"തിആദി. ഇച്ചേവം വുത്തം ന ഹോതീതി യോജനാ. **ഇദന്തി** ഇദം അത്ഥജാതം. **ഏത്ഥാതി** "ഭുത്വാ സയതീ"തി വാക്യേ. **ഏവന്തി** ഉപമേയ്യജോതകോ. **ഇധാപീതി** ഇമിസ്സം "അഥ ഖോ ഭഗവാ"തിആദിപാളിയമ്പി. **ഇദന്തി** അയമത്ഥോ ദീപിതോ ഹോതീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാതി** "അഥ ഖോ ഭഗവാ"തിആദിപാഠേ.

അപരാനിപീതി പല്ലങ്കസത്താഹതോ അഞ്ഞാനിപി. **തത്രാതി** "അപരാനിപീ"തിആദിവചനേ. ഭഗവതി നിസിന്നേ സതീതി യോജനാ. **കിരസദ്ദോ** വിത്ഥാരജോതകോ . **കിം നു ഖോതി** പരിവിതക്കനത്ഥേ നിപാതോ. **ഏകച്ചാനന്തി** അപ്പേസക്ഖാനം ഏകച്ചാനം. **താസന്തി** ദേവതാനം. **ബലാധിഗമട്ഠാനന്തി** ബലേന തേജസാ അധിഗമട്ഠാനം. **അനിമിസേഹീതി** ഉമ്മിസേഹി. **സത്താഹന്തി** കമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം, അച്ചന്തസംയോഗേ വാ. ഏവഞ്ഹി സതി "കാല"ന്തി കമ്മം വേദിതബ്ബം. **തം ഠാനന്തി** അനിമിസേഹി അക്ഖീഹി ഓലോകിയമാനട്ഠാനം. **അഥാതി** അനിമിസസത്താഹസ്സ അനന്തരേ. **രതനചങ്കമേതി** രതനമയേ ചങ്കമേ. **തം ഠാനന്തി** ചങ്കമട്ഠാനം. **തതോതി** ചങ്കമസത്താഹതോ. **രതനഘരന്തി** രതനമയം ഗേഹം. **തത്ഥാതി** രതനഘരേ അഭിധമ്മപിടകം വിചിനന്തോതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** രതനഘരേ, അഭിധമ്മപിടകേ വാ, നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **തം ഠാനന്തി** അഭിധമ്മപിടകവിചിനനട്ഠാനം.

ഏവന്തിആദി പുബ്ബവചനസ്സ നിഗമവസേന പച്ഛിമവചനസ്സ അനുസന്ധിനിദസ്സനം. **തേനാതി** അജപാലാനം നിസീദനകാരണേന. **അസ്സാതി** നിഗ്രോധസ്സ. "അജപാലനിഗ്രോധോത്വേവ നാമ"ന്തി ഇമിനാ ഉപചാരവസേന നാമലഭനം ദസ്സേതി. അജപാ ബ്രാഹ്മണാ ലന്തി നിവാസം ഗണ്ഹന്തി ഏത്ഥാതി **അജപാലോ,** ഉണ്ഹകാലേ വാ അന്തോപവിട്ഠേ അജേ അത്തനോ ഛായായ പാലേതീതി **അജപാലോ,** അജപാലോ ച സോ നിഗ്രോധോ ചേതി **അജപാലനിഗ്രോധോതി** വചനത്ഥാനിപി പകരണന്തരേസു (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൪) ദസ്സിതാനി. **തത്രാപീതി** അജപാലനിഗ്രോധേപി. **ബോധിതോതി** ബോധിരുക്ഖതോ. **ഏത്ഥാതി** അജപാലനിഗ്രോധേ. ഭഗവതി നിസിന്നേതി യോജനാ. **തത്ഥാതി** "അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ"തിആദിവചനേ. **സോതി** ബ്രാഹ്മണോ. **ദിട്ഠമങ്ഗലികോ നാമാതി** ദിട്ഠസുതമുതസങ്ഖാതേസു തീസു മങ്ഗലികേസു ദിട്ഠമങ്ഗലികോ നാമ കിരാതി അത്ഥോ. "മാനവസേന...പേ॰... വുച്ചതീ"തി ഇമിനാ "ഹുംഹു"ന്തി കരോതീതി

ഹുംഹുങ്കോ, ഹുംഹുങ്കോ ജാതി സഭാവോ ഇമസ്സാതി **ഹുംഹുങ്കജാതികോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

തേനാതി ബ്രാഹ്മണേന. **സിഖാപ്പത്ത**ന്തി അഗ്ഗപ്പത്തം. **തസ്സാ**തി ഉദാനസ്സ. **യോ**തി പുഗ്ഗലോ, പടിജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. "ന ദിട്ഠമങ്ഗലികതായാ"തി ഇമിനാ അവധാരണഫലം ദസ്സേതി. "ബാഹിതപാപധമ്മത്താ"തി ഇമിനാ ബാഹിതോ പാപോ ധമ്മോ അനേനാതി **ബാഹിതപാപധമ്മോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ഹുംഹുങ്കാരപഹാനേനാ"തി ഇമിനാ നത്ഥി ഹുംഹുങ്കാരോ ഇമസ്സാതി **നിഹുംഹുങ്കോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **രാഗാദികസാവാഭാവേനാ**തി ഇമിനാ നത്ഥി രാഗാദികസാവോ ഇമസ്സാതി **നിക്കസാവോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ഭാവനാനുയോഗയുത്തചിത്തതായാ"തി ഇമിനാ യതം അനുയുത്തം അത്തം ചിത്തം ഇമസ്സാതി **യതത്തോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ഹി യതസദ്ദോ വീരിയവാചകോ, യതധാതുയാ നിപ്ഫന്നോ, അത്തസദ്ദോ ചിത്തപരിയായോ. യതസദ്ദസ്സ യമുധാതുയാ ച നിപ്ഫന്നഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "സീലസംവരേന വാ"തിആദി. "സഞ്ഞതചിത്തതായാ"തി ഇമിനാ യമതി സംയമതീതി **യതം,** യതം അത്തം ചിത്തം ഇമസ്സാതി **യതത്തോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സച്ചാനി വിദന്തി ജാനന്തീതി **വേദാനീ**തി വചനത്ഥേന മഗ്ഗഞാണാനി വേദാനി നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചതുമഗ്ഗഞാണസങ്ഖാതേഹി വേദേഹീ"തി. "ചതുമഗ്ഗഞാണസങ്ഖാതാന"ന്തി വിഭത്തിപരിണാമം കത്വാ "വേദാന"ന്തിപദേന യോജേതബ്ബോ. **അന്ത**ന്തി നിബ്ബാനം. തഞ്ഹി യസ്മാ സങ്ഖാരാനം അവസാനേ ജാതം, തസ്മാ അന്തന്തി വുച്ചതി. പുന **അന്ത**ന്തി അരഹത്തഫലം. തഞ്ഹി യസ്മാ മഗ്ഗസ്സ പരിയോസാനേ പവത്തം, തസ്മാ അന്തന്തി വുച്ചതി. "മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയസ്സ വുസിതത്താ"തി ഇമിനാ വുസിതം മഗ്ഗസങ്ഖാതം ബ്രഹ്മചരിയം അനേനാതി **വുസിതബ്രഹ്മചരിയോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ധമ്മേന ബ്രഹ്മവാദം വദേയ്യാ**തി വുത്തവചനസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബ്രാഹ്മണോ അഹന്തി ഏതം വാദം ധമ്മേന വദേയ്യാ"തി. **ധമ്മേനാ**തി ഭൂതേന സഭാവേന. **ലോകേ**തി ഏത്ഥ സത്തലോകോവാധിപ്പേതോതി ആഹ "സകലേ ലോകസന്നിവാസേ"തി.

൩. മുചലിന്ദകഥാ

൫. **അകാലമേഘോ**തി ഏത്ഥ വപ്പാദികാലസ്സ അഭാവാ ന അകാലോ ഹോതി, അഥ ഖോ വസ്സകാലേ അസമ്പത്തത്താ അകാലോതി ആഹ "അസമ്പത്തേ വസ്സകാലേ"തി. "ഉപ്പന്നമേഘോ"തി ഇമിനാ അകാലേ ഉപ്പന്നോ മേഘോ **അകാലമേഘോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമേ മാസേ**തി ജേട്ഠമൂലമാസേ. **തസ്മി**ന്തി മേഘേ. **സീതവാതദുദ്ദിനീ**തി ഏത്ഥ സീതേന വാതേന ദൂസിതം ദിനം ഇമിസ്സാ വട്ടലികായാതി സീതവാതദുദ്ദിനീതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സാ ച പനാ"തിആദി. സാ ച പന സത്താഹവട്ടലികാ സീതവാതദുദ്ദിനീ നാമ അഹോസീതി സമ്ബന്ധോ. "സമീപേ പോക്ഖരണിയാ നിബ്ബത്തോ"തി ഇമിനാ മുചലിന്ദസ്സ സമീപേ നിബ്ബത്തോ **മുചലിന്ദോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **മുചലിന്ദോ**തി ച നിചുലോ. സോ നീപോതി ച പിയകോതി ച വുച്ചതി. നാഗസ്സ ഭോഗോ ഏകോപി സത്താഭുജത്താ "ഭോഗേഹീ"തി ബഹുവചനവസേന വുത്തം. **തസ്മി**ന്തി നാഗരാജേ ഠിതേ സതീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി നാഗരാജസ്സ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഭണ്ഡാഗാരഗബ്ഭപമാണം അഹോസി, തസ്മാ. ഠാനസ്സ കാരണം പരിദീപേതി അനേനാതി **ഠാനകാരണപരിദീപനം** "മാ ഭഗവന്തം സീത"ന്തിആദിവചനം. **സോ**തി നാഗരാജാ. **ഹീ**തി സച്ചം. പാളിയം "ബാധയിത്ഥാ"തി കിരിയാപദം അജ്ഝാഹരിതബ്ബന്തി ആഹ "മാ സീതം ഭഗവന്തം ബാധയിത്ഥാ"തി. **തത്ഥാ**തി "മാ ഭഗവന്തം സീത"ന്തിആദിവചനേ. സത്താഹവട്ടലികായ സതീതി സമ്ബന്ധോ. **തമ്പീ**തി ഉണ്ഹമ്പി. **ന**ന്തി ഭഗവന്തം. **തസ്സാ**തി നാഗരാജസ്സ. **ഉബ്ബിദ്ധ**ന്തി ഉദ്ധം ഛിദ്ദം.

വിദ്ധഛരിദ്ദസദ്ദാ ഹി പരിയായാ. ആകാസം മേഘപടലപടിച്ഛന്നം ആസന്നം വിയ ഹോതി, മേഘപടലവിഗമേ ദൂരം വിയ ഉപട്ഠാതി, തസ്മാ വുത്തം "മേഘവിഗമേന ദൂരീഭൂത"ന്തി. **വിഗതവലാഹക**ന്തി എത്ഥ വിഗതസദ്ദോ അപഗതത്ഥവാചകോ, വലാഹകസദ്ദോ മേഘപരിയായോതി ആഹ "അപഗതമേഘ"ന്തി. ഇന്ദനീലമണി വിയ ദിബ്ബതീതി **ദേവോ**തി വചനത്ഥേന ആകാസോ ദേവോ നാമാതി ആഹ "ദേവന്തി ആകാസ"ന്തി. **അത്തനോ രൂപ**ന്തി അത്തനോ നാഗസണ്ഠാനം. ഇമിനാ **സകവണ്ണ**ന്തി എത്ഥ സകസദ്ദോ അത്തവാചകോ, വണ്ണസദ്ദോ സണ്ഠാനവേവചനോതി ദസ്സേതി.

സുഖോ വിവേകോതി എത്ഥ തദങ്ഗ വിക്ഖമ്ഭന സമുച്ഛേദ പടിപ്പസ്സദ്ധിനിസ്സരണവിവേകസങ്ഖാതേസു പഞ്ചസു വിവേകേസു നിബ്ബാനസങ്ഖാതോ നിസ്സരണവിവേകോ ച കായചിത്തഉപധിവിവേകസങ്ഖാതേസു തീസു വിവേകേസു നിബ്ബാനസങ്ഖാതോ ഉപധിവിവേകോ ച ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "നിബ്ബാനസങ്ഖാതോ ഉപധിവിവേകോ"തി. "ചതുമഗ്ഗഞാണസന്തോസേനാ"തി ഇമിനാ **തുട്ഠസ്സാ**തി എത്ഥ പിണ്ഡപാതസന്തോസാദികേ നിവത്തേതി. **സുതധമ്മസ്സാ**തി എത്ഥ സുതസദ്ദോ വിസ്സുതപരിയായോതി ആഹ "പകാസിതധമ്മസ്സാ"തി, പാകടസച്ചധമ്മസ്സാതി അത്ഥോ. **പസ്സതോ**തി എത്ഥ മംസചക്ഖുസ്സ കരണഭാവേന ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ "ഞാണചക്ഖുനാ"തി. "അകുപ്പനഭാവോ"തി ഇമിനാ **അബ്യാപജ്ജ**ന്തി എത്ഥ ബ്യാപാദസദ്ദസ്സ ദോസവാചകഭാവോ ച ണ്യപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥോ ച ദസ്സിതോ. **ഏതേനാ**തി "അബ്യാപജ്ജ"ന്തിപദേന. **മേത്താപുബ്ബഭാഗോ**തി അബ്യാപജ്ജസ്സ പുബ്ബഭാഗേ മേത്തായ ഉപ്പന്നഭാവോ. **പാണഭൂതേസു സംയമോ**തി എത്ഥ പാണഭൂതസദ്ദാ വേവചനഭാവേന സത്തേസു ഏവ വത്തന്തീതി ആഹ "സത്തേസു ചാ"തി. **കരുണാപുബ്ബഭാഗോ**തി സംയമസ്സ പുബ്ബഭാഗേ കരുണായ ഉപ്പന്നഭാവോ. **യാ**തി യാ വിരാഗതാ. അനാഗാമിമഗ്ഗസ്സ കാമരാഗസ്സ അനവസേസപഹാനത്താ വുത്തം "ഏതേന അനാഗാമിമഗ്ഗോ കഥിതോ"തി. യാഥാവമാനസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗേന നിരുദ്ധത്താ വുത്തം "അസ്മി...പേ॰... കഥിത"ന്തി. **ഇതോ**തി അരഹത്തതോ.

൪. രാജായതനകഥാ

൫. പാചീനകോണേതി പുരത്ഥിമഅസ്സേ, പുബ്ബദക്ഖിണദിസാഭാഗേതി അത്ഥോ. **രാജായതനരുക്ഖ**ന്തി ഖീരികാരുക്ഖം. **തേന ഖോ പന സമയേനാ**തി എത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം പുച്ഛിത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "കതരേന സമയേനാ"തി. നിസിന്നസ്സ ഭഗവതോതി യോജനാ. ദേവരാജസദ്ദസ്സ അഞ്ഞേ പജാപതിആദയോ ദേവരാജാനോ നിവത്തേതും "സക്കോ"തി വുത്തം. **ത**ന്തി ഹരീതകം. പരിഭുത്തമത്തസ്സേവ ഭഗവതോതി സമ്ബന്ധോ. നിസിന്നേ ഭഗവതി.

"തേന ഖോ പന സമയേനാ"തി ഇമിനാ യേന സമയേന ഭഗവാ രാജായതനമൂലേ നിസീദി, തേന ഖോ പന സമയേനാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഉക്കലജനപദതോ**തി ഉക്കലനാമകാ ജനപദമ്ഹാ. യസ്മിം ദേസേ ഭഗവാ വിഹരതി, തം ദേസന്തി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി "തം ദേസം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ"തിപദേ. **തേസ**ന്തി വാണിജാനം. ഞാതിസാലോഹിതസദ്ദാനം അഞ്ഞമഞ്ഞവേവചനത്താ "ഞാതീ"തി വുത്തേ സാലോഹിതസദ്ദസ്സ അത്ഥോ സിദ്ധോതി ദസ്സേതും വുത്തം "ഞാതിഭൂതപുബ്ബാ ദേവതാ"തി. **സാ**തി ദേവതാ. **നേസ**ന്തി വാണിജാനം. **തതോ**തി അപവത്തനകാരണാ. **തേ**തി വാണിജാ . **ഇദ**ന്തി അപവത്തനം. **ബലി**ന്തി ഉപഹാരം. **തേസ**ന്തി വാണിജാനം. "സബ്ബിമധുഫാണിതാദീഹി യോജേത്വാ"തി പദം പുബ്ബാപരാപേക്ഖം, തസ്മാ മജ്ഝേ വുത്തം. **പതിമാനേഥാ**തി എത്ഥ മാന പൂജായം പേമനേതി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൮ നകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ പൂജനപേമനം നാമ അത്ഥതോ ഉപട്ഠഹനന്തി ആഹ "ഉപട്ഠഹഥാ"തി. **തം വോ**തി

ഏത്ഥ തംസദ്ദോ പതിമാനനവിസയോ, വോസദ്ദോ തീസു വോസദ്ദേസു തുമ്ഹസദ്ദസ്സ കാരിയോ വോസദ്ദോ, സോ ച ചതുത്ഥ്യത്ഥോതി ആഹ "തം പതിമാനം തുമ്ഹാക"ന്തി. **വോ**കാരോ ഹി തിവിധോ തുമ്ഹസദ്ദസ്സ കാരിയോ, യോവചനസ്സ കാരിയോ, പദപൂരണോതി. തത്ഥ തുമ്ഹസദ്ദസ്സ കാരിയോ പഞ്ചവിധോ പച്ചത്തഉപയോഗകരണസമ്പദാനസാമിവചനവസേനാതി. തത്ഥ തുമ്ഹസദ്ദകാരിയോ സമ്പദാനവചനോ ഇധാധിപ്പേതോ. തേനാഹ "തുമ്ഹാക"ന്തി. "യ"ന്തിസദ്ദസ്സ വിസയോ പടിഗ്ഗഹണത്ഥോതി ആഹ "യം പടിഗ്ഗഹണ"ന്തി. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ. യോ പത്തോ അഹോസീതി യോജനാ. **അസ്സാ**തി ഭഗവതോ. **സോ**തി പത്തോ. സുജാതായ ആഗച്ഛന്തിയാ ഏവാതി സമ്ബന്ധോ. അനാദരേ ചേതം സാമിവചനം. **തേനാ**തി അന്തരധായഹേതുനാ. **അസ്സാ**തി ഭഗവതോ. **ഹത്ഥേസൂ**തി കരണത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. ഹത്ഥേഹീതി ഹി അത്ഥോ. **കിമ്ഹീ**തി കേന.

ഇതോതി ആസള്ഹിമാസജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ. **ഏത്തകം കാല**ന്തി ഏതം പമാണം ഏകൂനപഞ്ഞാസദിവസകാലം. **ജിഘച്ഛാ**തി ഘസിതുമിച്ഛാ. **പിപാസാ**തി പാതുമിച്ഛാ. **അസ്സാ**തി ഭഗവതോ. ചേതസാ-ചേതോസദ്ദാനം സമ്ബന്ധാപേക്ഖത്താ തേസം സമ്ബന്ധം ദസ്സേതും വുത്തം "അത്തനോ"തി ച "ഭഗവതോ"തി ച. ഇമേഹി സമ്ബന്ധിസദ്ദാനമസദിസത്താ സമ്ബന്ധോപി അസദിസോതി ദസ്സേതി. **അത്തനോ**തി ചതുന്നം മഹാരാജാനം. സമാസോയേവ അവയവീപധാനോ ഹോതി, വാക്യം പന അവയവപധാനോയേവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചതൂഹി ദിസാഹീ"തി. പാളിയം "ആഗന്ത്വാ"തി പാഠസേസോ യോജേതബ്ബോ. "സിലാമയേ"തി ഇമിനാ സിലാമയമേവ **സേലാമയ**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഇദ**ന്തി "സേലാമയേ പത്തേ"തി വചനം. **യേ**തി മുഗ്ഗവണ്ണസിലാമയേ പത്തേ. **തതോ**തി ഇന്ദനീലമണിമയപത്തഉപനാമനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി ചതുന്നം മഹാരാജാനം. ചത്താരോപി അധിട്ഠഹീതി സമ്ബന്ധോ . **യഥാ**തി യേനാകാരേന, അധിട്ഠിയമാനേതി യോജനാ. **ഏകസദിസോ**തി ഏകംസേന സദിസോ. അധിട്ഠിതേ പത്തേതി സമ്ബന്ധോ. **പത്തേ**തി ച കരണത്ഥേ ഭുമ്മവചനം. പത്തേന പടിഗ്ഗഹേസീതി ഹി അത്ഥോ. **പച്ചഗ്ഘേ**തി ഏത്ഥ ഏകാരോ സ്മിംവചനസ്സ കാരിയോതി ആഹ "പച്ചഗ്ഘസ്മി"ന്തി. പടി അഗ്ഘന്തി പദവിഭാഗം കത്വാ പടിസദ്ദോ പാടേക്കത്ഥോ, "അഗ്ഘ"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി മഹഗ്ഘത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാടേക്കം മഹഗ്ഘസ്മി"ന്തി. ഇമിനാ ചത്താരോ ഏകതോ ഹുത്വാ ന മഹഗ്ഘാ ഹോന്തി, പാടേക്കം പന മഹഗ്ഘാ ഹോന്തീതി ദസ്സേതി. അഥ വാ സഉപസഗ്ഗോ **പച്ചഗ്ഘസദ്ദോ** അഭിനവപരിയായോതി ആഹ "അഭിനവേ"തി. **അഭിനവോ**തി ച അചിരതനവത്ഥുസ്സ നാമം. അചിരതനവത്ഥു അചിരതനത്താ അബ്ഭുണ്ഹം വിയ ഹോതി, തസ്മാ വുത്തം **"അബ്ഭുണ്ഹേ"**തി. "തങ്ഖണേ നിബ്ബത്തസ്മി"ന്തി ഇമിനാ തമേവത്ഥം വിഭാവേതി. **ദ്വേവാചികാ**തിപദസ്സ സമാസവസേന ച തദ്ധിതവസേന ച നിപ്ഫന്നഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദ്വേ വാചാ"തിആദി. **പത്താ**തി ഏത്ഥ ഏകോ ഇതിസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. ഇതി തസ്മാ ദ്വേവാചികാഇതി അത്ഥോതി യോജനാ. **തേ**തി വാണിജാ. **അഥാ**തി തസ്മിം കാലേ. **തേ**തി കേസേ. **തേസ**ന്തി വാണിജാനം. **പരിഹരഥാ**തി അത്തനോ അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനട്ഠാനന്തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ, പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വാ ഹരഥാതി അത്ഥോ. **തേ**തി വാണിജാ. **അമതേനേവാ**തി അമതേന ഇവ, അഭിസിത്താ ഇവാതി യോജനാ.

൬. ബ്രഹ്മയാചനകഥാ

൭. ഭഗവാ ഉപസങ്കമീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മി**ന്തി അജപാലനിഗ്രോധേ. **ആചിണ്ണസമാചിണ്ണോ**തി ആചരിതോ സമ്മാചരിതോ, ന ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ ആചിണ്ണോ, അഥ ഖോ സബ്ബബുദ്ധാനം ആചിണ്ണസമാചിണ്ണോ, അതിആചിണ്ണോ നിച്ചാചിണ്ണോതി അത്ഥോ. സങ്ഖേപേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "ജാനന്തി

ഹീ"തിആദി. **ധമ്മദേസനന്തി** ഭഗവതോ ധമ്മദേസനം, ധമ്മദേസനത്ഥായ വാ ഭഗവന്തം, ഭഗവന്തം വാ ധമ്മദേസനം. **തതോതി** യാചനകാരണാ. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ. ലോകസന്നിവാസോ ബ്രഹ്മഗരുകോ യസ്മാ, ഇതി തസ്മാ ഉപ്പാദേസ്സന്തീതി യോജനാ. **ഇതീതി**ആദി നിഗമനം.

തത്ഥാതി പരിവിതക്കനാകാരപാഠേ. "പഞ്ചകാമഗുണേസു അല്ലീയ"ന്തീതി ഇമിനാ അല്ലീയന്തി അഭിരമിതബ്ബട്ഠേന ലഗ്ഗന്തി ഏത്ഥാതി **ആലയാ** പഞ്ച കാമഗുണാതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അല്ലീയന്തീതി** ലഗ്ഗന്തി. "പഞ്ച കാമഗുണേ അല്ലീയന്തീ"തിപി പാഠോ, ഏവം സതി അല്ലീയന്തി അഭിരമിതബ്ബട്ഠേന സേവിയന്തീതി **ആലയാ** പഞ്ച കാമഗുണാതി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **അല്ലീയന്തീതി** സേവന്തി. **തേതി** പഞ്ച കാമഗുണാ. **"യദിദ"ന്തി**പദസ്സ യം ഇദന്തി പദവിഭാഗം കത്വാ "യ"ന്തി ച "ഇദ"ന്തി ച സബ്ബനാമപദന്തി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ "യദിദന്തി നിപാതോ"തി. ഇമിനാ തീസു ലിങ്ഗേസു ദ്വീസു ച വചനേസു വിനാസം, വികാരം വാ വിസദിസം വാ നഅയനത്താ നഗമനത്താ അബ്യയം നാമാതി ദസ്സേതി, അത്ഥോ പന സബ്ബനാമത്ഥോയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **തസ്സാതി** "യദിദ"ന്തിനിപാതസ്സ, അത്ഥോതി സമ്ബന്ധോ. **ഠാനന്തി** "ഠാനം"ഇതിപദം. **പടിച്ചസമുപ്പാദന്തി** "പടിച്ചസമുപ്പാദോ"ഇതിപദം. അത്ഥോപി യുത്തോയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **ഇമേസന്തി** സങ്ഖാരാദീനം പച്ചയുപ്പന്നാനം. **പച്ചയാതി** അവിജ്ജാദികാരണാ. "ഇദപ്പച്ചയാ ഏവാ"തി ഇമിനാ **ഇദപ്പച്ചയതാതി** ഏത്ഥ താപച്ചയസ്സ സത്ഥം ദീപേതി "ദേവതാ"തിആദീസു (ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ഏവമിച്ചാദിപാഠവണ്ണനാ) വിയ.

സോ മമസ്സ കിലമഥോതി ഏത്ഥ തംസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യാ അജാനന്താനം ദേസനാ നാമാ"തി, ഇമിനാ "ദേസേയ്യം, ന ആജാനേയ്യു"ന്തി ദ്വിന്നമേവ കിരിയാപദാനം തസദ്ദസ്സ വിസയഭാവം ദസ്സേതി, ന ഏകസ്സ കിരിയാപദസ്സ. **സോതി** ദേസനാസങ്ഖാതോ കായവചീപയോഗോ, ഇമിനാ വാക്യവിസയേ തസദ്ദോ ഉത്തരപദസ്സേവ ലിങ്ഗവചനാനി ഗണ്ഹാതീതി ദസ്സേതി, സമാസമജ്ഝേ പന തസദ്ദോ പുബ്ബപദസ്സേവ ലിങ്ഗവചനാനി ഗണ്ഹാതി. തേന വുത്തം "അവിജ്ജാ ച സാ പച്ചയോ ചാ"തി (ഉദാ॰ അട്ഠ॰ പഠമബോധിസുത്തവണ്ണനാ) ച "അഭിധമ്മോ ച സോ പിടകഞ്ചാ"തി ച (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ; ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ) ആദി . **കിലമഥോതി** കായകിലമനഹേതു. കിലമതി അനേനാതി കിലമഥോ. **അസ്സാതി** ഭവേയ്യ. **സാതി** കായവചീപയോഗസങ്ഖാതാ ദേസനാ. **വിഹേസാതി** കായവിഹിംസാഹേതു. വിഹിംസതി ഇമായാതി വിഹേസാ. ചിത്തേന പന ബുദ്ധാനം കിലമഥോ വാ വിഹേസാ വാ നത്ഥി അരഹത്തമഗ്ഗേന സമുച്ഛിന്നത്താ . "പടിഭംസൂ"തി ഏത്ഥ പടീതി കമ്മപ്പവചനീയയോഗത്താ "ഭഗവന്ത"ന്തി ഏത്ഥ സാമ്യത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ "ഭഗവതോ"തി. **"അനു അച്ഛരിയാ"**തി ഇമിനാ "ന അച്ഛരിയാ"തി പദവിഭാഗം നിവത്തേതി, പുനപ്പുനം അച്ഛരിയാതി അത്ഥോ. **പടിഭംസൂതി** ഏത്ഥ പടിസദ്ദോ പടിഭാനത്ഥോ, ഭാധാതു ഖായനത്ഥോതി ആഹ "പടിഭാനസങ്ഖാതസ്സ ഞാണസ്സ ഗോചരാ അഹേസു"ന്തി. "ഗോചരാ അഹേസു"ന്തി ഇമിനാ ഖായനം നാമ അത്ഥതോ ഗോചരഭാവേന ഭവനന്തി ദസ്സേതി.

മേതി മമ, മയാ വാ, അധിഗതം ധമ്മം പകാസിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. അരിയമഗ്ഗസോതസ്സ പടി **പടിസോതന്തി** വുത്തേ നിബ്ബാനമേവാതി ആഹ "പടിസോതം വുച്ചതി നിബ്ബാന"ന്തി. **നിബ്ബാനഗാമിന്തി** അരിയമഗ്ഗം. അരിയമഗ്ഗോ ഹി യസ്മാ നിബ്ബാനം ഗമയതി, തസ്മാ നിബ്ബാനഗാമീതി വുച്ചതി. **തമോഖന്ധേനാതി** ഏത്ഥ തമസദ്ദോ അവിജ്ജാപരിയായോ, ഖന്ധസദ്ദോ രാസത്ഥോതി ആഹ "അവിജ്ജാരാസിനാ"തി. "അജ്ഝോത്ഥടാ"തി ഇമിനാ **ആവുടാതി** ഏത്ഥ വുധാതു

ആവരണത്ഥോതി ദസ്സേതി. **അപ്പോസ്സുക്കതായാ**തി ഏത്ഥ അപത്യൂപസഗ്ഗോ അഭാവത്ഥോ, താപച്ചയോ ഭാവത്ഥോതി ആഹ "നിരുസ്സുക്കഭാവേനാ"തി.

ൾ. ലോകേതി സത്തലോകേ. **മഹാബ്രഹ്മേ**തി മഹാബ്രഹ്മാനോ. **അപ്പരജക്ഖജാതികാ**തി ഏത്ഥ അപ്പം രജം അക്ഖിമ്ഹി ഏതേസന്തി അപ്പരജക്ഖാ, അപ്പരജക്ഖാ ജാതി സഭാവോ ഏതേസന്തി **അപ്പരജക്ഖജാതികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പഞ്ഞാമയേ"തിആദി. "പഞ്ഞാമയേ"തി ഇമിനാ മംസമയേതി അത്ഥം നിവത്തേതി. **ഏതേസ**ന്തി സത്താനം. **ധമ്മസ്സാ**തി തുപച്ചയയോഗേ ഛട്ഠീകമ്മം. ആപുബ്ബോ ഞാധാതു പടിവിജ്ഝനത്ഥോതി ആഹ "പടിവിജ്ഝിതാരോ"തി.

സംവിജ്ജതി മലം ഏതേസന്തി **സമലാ,** പൂരണകസ്സപാദികാ ഛ സത്ഥാരോ, തേഹി. "രാഗാദീഹീ"തി ഇമിനാ മലസരൂപം ദസ്സേതി. **അവാപുരേത**ന്തി ഏത്ഥ അവപുബ്ബോ ച ആപുബ്ബോ ച പുരധാതു വിവരണത്ഥോതി ആഹ "വിവര ഏത"ന്തി. വകാരസ്സ പകാരം കത്വാ "അപാപുരേത"ന്തിപി പാഠോ . അമതസദ്ദസ്സ സലിലാദയോ നിവത്തേതും വുത്തം "നിബ്ബാനസ്സാ"തി. ഇമേ സത്താ സുണന്തൂതി സമ്ബന്ധോ. **വിമലേനാ**തി ഏത്ഥ വിസദ്ദോ അഭാവത്ഥോതി ആഹ "അഭാവതോ"തി. ഇമിനാ നത്ഥി മലം ഏതസ്സാതി **വിമലോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി . "സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാ"തി ഇമിനാ അഞ്ഞപദത്ഥസരൂപം ദസ്സേതി. അനുക്കമേന മഗ്ഗേന ബുജ്ഝിതബ്ബന്തി **അനുബുദ്ധ**ന്തി വുത്തേ ചതുസച്ചധമ്മോ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "ചതുസച്ചധമ്മ"ന്തി.

"സേലമയേ"തി ഇമിനാ സിലായ നിബ്ബത്തോ **സേലോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേനാ"തി ഇമിനാ സമന്തചക്ഖുസരൂപം ദസ്സേതി. ഭഗവാ ത്വമ്പീതി യോജനാ. ധമ്മസദ്ദോ പഞ്ഞാപരിയായോതി ആഹ "ധമ്മമയം പഞ്ഞാമയ"ന്തി. അപേതോ സോകോ ഇമസ്സാതി **അപേതസോകോ,** ഭഗവാ. സോകം അവതരതീതി **സോകാവതിണ്ണാ,** ജനതാ. സോകാവതിണ്ണഞ്ച ജാതിജരാഭിഭൂതഞ്ചാതി ചസദ്ദോ യോജേതബ്ബോ. ഇമിനാ ചസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി ദസ്സേതി.

"ഭഗവാ"തിപദം "വീരോ"തിആദീസു യോജേതബ്ബം. "വീരിയവന്തതായാ"തി ഇമിനാ വീരം യസ്സത്ഥീതി **വീരോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സദ്ദസത്ഥേസു ആലപനപദേസു വിഗ്ഗഹോ ന കാതബ്ബോതി ഇദം ആലപനാവത്ഥം സന്ധായ വുത്തം, ഇധ പന തേസമത്ഥദസ്സനത്ഥായ വിഗ്ഗഹോ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം. "ദേവപുത്ത...പേ॰... വിജിതത്താ"തി ഇമിനാ വിജിതോ മാരേഹി സംഗാമോ അനേനാതി **വിജിതസങ്ഗാമോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ച ഖന്ധമാരോ മച്ചുമാരേന സങ്ഗഹിതോ ദ്വിന്നം മാരാനം ഏകതോ വിജിതത്താ. "സത്തവാഹോ"തി പഠമക്ഖരേന ച "സത്ഥവാഹോ"തി ദുതിയക്ഖരേന ച യുത്തോ. തത്ഥ സത്ഥവാഹോ വിയാതി **"സത്ഥവാഹോ"**തി ഉപചാരേന വുത്തേ ദുതിയക്ഖരേന യുത്തോ, സത്തേ വഹഹീതി **സത്തവാഹോ**തി മുഖ്യതോ വുത്തേ പഠമക്ഖരേന യുത്തോ. ഇധ പന പഠമക്ഖരേന യുത്തോതി ആഹ "സത്തേ വഹതീതി സത്തവാഹോ"തി. നത്ഥി ഇണം ഇമസ്സാതി **അണണോ** ഭഗവാ.

ൻ. ബുദ്ധചക്ഖുനാതി ഏത്ഥ ചക്ഖു ദുവിധം മംസചക്ഖുഞാണചക്ഖുവസേന. തത്ഥാപി മംസചക്ഖു ദുവിധം പസാദചക്ഖുസസമ്ഭാരചക്ഖുവസേന. തത്ഥ പസാദരൂപം പസാദചക്ഖു നാമ, ഭമുകട്ഠിപരിച്ഛിന്നോ മംസപിണ്ഡോ സസമ്ഭാരചക്ഖു നാമ. ഞാണചക്ഖു പന പഞ്ചവിധം (പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൩) ദിബ്ബധമ്മപഞ്ഞാബുദ്ധസമന്തചക്ഖുവസേന. തത്ഥ ദിബ്ബചക്ഖുഅഭിഞ്ഞാഞാണം ദിബ്ബചക്ഖു നാമ, ഹേട്ഠിമമഗ്ഗത്തയം ധമ്മചക്ഖു നാമ, അരഹത്തമഗ്ഗഞാണം

പഞ്ഞാചക്ഖു നാമ, ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണഞ്ച ആസയാനുസയഞാണഞ്ച ബുദ്ധചക്ഖു നാമ, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം സമന്തചക്ഖു നാമ. ഇധ പന "ബുദ്ധചക്ഖുനാ"തി വുത്തത്താ യഥാവുത്തദ്വേഞാണാനിയേവാതി ആഹ "ഇന്ദ്രിയ... പേ॰... ഞാണേന ചാ"തി. **ഹീ**തി സച്ചം. **യേസ**ന്തി സത്താനം. **സദ്ധാദീനീ**തി ആദിസദ്ദേന വീരിയസതിസമാധിപഞ്ഞിന്ദ്രിയാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **തിക്ഖാനീ**തി തിഖിണാനി. **മുദൂനീ**തി സുഖുമതരാനി. **ആകാരാ**തി കാരണാ. ഇമാനി തീണി ദുകാനി ബാഹിരത്ഥസമാസവസേന വുത്താനി. സുഖേന വിഞ്ഞാപേതബ്ബാതി **സുവിഞ്ഞാപയാ,** തഥാ **ദുവിഞ്ഞാപയാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേ കഥിതകാരണ"ന്തിആദി . പരലോകോ ച വജ്ജഞ്ച **പരലോകവജ്ജാനി,** താനി ഭയതോ പസ്സന്തീതി **പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേ"തിആദി. ഇമാനി ദ്വേ ദുകാനി കിതവസേന വുത്താനി, ഇധ പച്ഛിമദുകേ "ന അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനോ"തി ദുതിയപദം ന വുത്തം, പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗപാളിയം (പടി॰ മ॰ ൧.൧൧൧) പന യുഗളവസേന വുത്തം. ഉപ്പലാനി എത്ഥ സന്തീതി **ഉപ്പലിനീ**തി വചനത്ഥേന ഗച്ഛോ വാ ലതാ വാ പോക്ഖരണീ വാ വനം വാ "ഉപ്പലിനീ"തി വുച്ചതി, ഇധ പന "വന"ന്തി ആഹ "ഉപ്പലവനേ"തി. നിമുഗ്ഗാനേവ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **പോസയന്തീ**തി വഡ്ഢന്തി, ഇമിനാ അന്തോനിമുഗ്ഗാനേവ ഹുത്വാ പോസയന്തീതി **അന്തോനിമുഗ്ഗപോസീനീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ഉദകേന സമ"ന്തി ഇമിനാ ഉദകേന സമം **സമോദകം,** സമോദകം ഹുത്വാ ഠിതാനീതി അത്ഥം ദസ്സേതി. "അതിക്കമിത്വാ"തി ഇമിനാ **അച്ചുഗ്ഗമ്മാ**തിപദസ്സ അതിഉഗ്ഗന്ത്വാതി അത്ഥം ദസ്സേതി.

പടിച്ഛന്നേന ആരോപിതാതി **പാരുതാ,** ന പാരുതാ **അപാരുതാ**. അപാരുതാ നാമ അത്ഥതോ വിവരണാതി ആഹ "വിവടാ"തി **സോ**തി അരിയമഗ്ഗോ . **ഹീ**തി സച്ചം. **പച്ഛിമപദദ്വയേ**തി ഗാഥായ ഉത്തമപദദ്വയേ. **അയമേവത്ഥോ**തി അയം വക്ഖമാനോ എവം അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **ന ഭാസി**ന്തി എത്ഥ ഉത്തമപുരിസത്താ "അഹ"ന്തി വുത്തം. "ദേവമനുജേസു"തി വത്തബ്ബേ എകസേസവസേന **"മനുജേസൂ"**തി വുത്തന്തി ആഹ "ദേവമനുസ്സേസൂ"തി.

൯. പഞ്ചവഗ്ഗിയകഥാ

൧൦. ഠാനുപ്പത്തിയാതി കാരണേന ഉപ്പത്തിയാ. നിക്കിലേസോ ജാതി സഭാവോ ഇമസ്സാതി **നിക്കിലേസജാതികോ**. "ഞാണ"ന്തി അവിസേസേന വുത്തേപി അത്ഥതോ അനാവരണഞാണമേവാതി ആഹ "സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണ"ന്തി. **ഇതോ**തി "ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ"തി പരിവിതക്കദിവസതോ, ഹേട്ഠാതി സമ്ബന്ധോ. ദേവതാ പന ആളാരസ്സ കാലങ്കരണമേവ ജാനാതി, ന ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ നിബ്ബത്തഭാവം. ഭഗവാ പന സബ്ബം ജാനാതി, തേന വുത്തം "ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ നിബ്ബത്തോ"തി. "പരിഹീനത്താ"തി ഇമിനാ **മഹാജാനിയോ**തി എത്ഥ ഹാധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ആളാരസ്സ. മഹതീ ജാനിഅസ്സാതി "മഹാജാനികോ"തി വത്തബ്ബേ കകാരസ്സ യകാരം കത്വാ **"മഹാജാനിയോ"**തി വുത്തം. **അക്ഖണേ**തി ബ്രഹ്മചരിയവാസായ അനോകാസേ, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേതി അത്ഥോ. **ഹിയ്യോ**തി അനന്തരാതീതാഹേ. **സോപീ**തി ഉദകോ രാമപുത്തോപി. പിസദ്ദോ ആളാരാപേക്ഖോ. തത്ഥ ആളാരോ കാലാമോ യാവആകിഞ്ചഞ്ഞായതനഝാനലാഭീ ഹോതി, തസ്മാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ നിബ്ബത്തോ. ഉദകോ രാമപുത്തോ യാവനേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനഝാനലാഭീ ഹോതി, തസ്മാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനേ നിബ്ബത്തോതി ദട്ഠബ്ബം. **"ബഹുകാരാ"**തി ച "ബഹൂപകാരാ"തി ച പാഠസ്സ ദ്വിധാ യുത്തഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "ബഹുകാരാതി ബഹൂപകാരാ"തി. പേസിതത്തഭാവം മന്തി യോജനാ. ഇമിനാ **പഹിതത്ത**ന്തി എത്ഥ അത്തസദ്ദോ കായവാചകോതി ദസ്സേതി.

൧൧. അന്തരാസദ്ദേന യുത്തത്താ "ഗയം, ബോധി"ന്തി എത്ഥ സാമ്യത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ "ഗയായ ച ബോധിമണ്ഡസ്സ ചാ"തി.

ഗാഥായ ചതൂസു സബ്ബസദ്ദേസു ദുതിയോ **സബ്ബ**സദ്ദോ അനവസേസത്ഥോ, സേസാ സാവസേസത്ഥാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സബ്ബം തേഭൂമകധമ്മ"ന്തിആദി. വചനത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോവ. അരഹത്തഫലസ്സാപി തണ്ഹാക്ഖയത്താ വുത്തം "തണ്ഹാക്ഖയേ നിബ്ബാനേ"തി. **സയം**സദ്ദോ അത്തപരിയായോ, **അഭിഞ്ഞായ**സദ്ദോ തു ത്വാപച്ചയന്തോതി ആഹ "അത്തനാവ ജാനിത്വാ"തി. "സബ്ബം ചതുഭൂമകധമ്മ"ന്തി ഇമിനാ ഞാധാതുയാ കമ്മം ദസ്സേതി. "അയം മേ ആചരിയോ"തി ഉദ്ദിസനാകാരദസ്സനം.

"ലോകുത്തരധമ്മേ"തി ഇമിനാ ലോകിയധമ്മേ പന ആചരിയോ (മിം പം ൪.൭.൧൧) അത്ഥീതി ദസ്സേതി. **പടിപുഗ്ഗലോ**തി എത്ഥ **പടി**സദ്ദോ പടിഭാഗത്ഥോതി ആഹ "പടിഭാഗപുഗ്ഗലോ"തി. സദിസപുഗ്ഗലോ നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **സീതിഭൂതോ**തി സീതി ഹുത്വാ ഭൂതോ, സീതിഭാവം വാ പത്തോ.

കാസീനന്തി ബഹുവചനവസേന വുത്തത്താ ജനപദാനം നാമം. ജനപദസമൂഹസ്സ രട്ഠനാമത്താ വുത്തം "കാസിരട്ഠേ"തി. "നഗര"ന്തി ഇമിനാ **പുര**സദ്ദോ നഗരപരിയായോതി ദസ്സേതി. **പടിലാഭായാ**തി പടിലാഭാപനത്ഥായ. "ഭേരി"ന്തി ഇമിനാ **ദുന്ദുഭി**സദ്ദോ ഭേരിവാചകോതി ദസ്സേതി. ഭേരി ഹി "ദുംദു"ന്തിസദ്ദേന ഉഭി പൂരണമേത്ഥാതി **ദുന്ദുഭീ**തി വുച്ചതി. ദകാരരകാരാനം സംയോഗം കത്വാ ദുന്ദ്രുഭീതിപി പാഠോ അത്ഥി, സോ അപാഠോയേവ. "പഹരിസ്സാമീ"തി എത്ഥ പഹാരസദ്ദേന **ആഹഞ്ഞി**ന്തി എത്ഥ ആപുബ്ബഹനധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി, സ്സാമിസദ്ദേന അജ്ജതനിഇംവിഭത്തിയാ അനാഗതകാലേ പവത്തഭാവം, ഇതിസദ്ദേന ഗമനാകാരവാചകസ്സ ഇതിസദ്ദസ്സ ലോപഭാവം ദസ്സേതി.

അനന്തജിനോതി അനന്തസങ്ഖാതസ്സ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ പദട്ഠാനഭൂതേന അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന സബ്ബകിലേസാരീനം ജിതവാ, എതേന ഫലൂപചാരേന അനന്തജിനഭാവം ദസ്സേതി. **ഹുവേയ്യ പാവുസോ**തി എത്ഥ "ഹുവേയ്യ അപി ആവുസോ"തി പദവിഭാഗം കത്വാ ഹുധാതു സത്തത്ഥവാചകോ, അപിസദ്ദോ ഏവംനാമവാചകോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ആവുസോ "ഏവം നാമ ഭവേയ്യാ"തി. വകാരസ്സ പകാരം കത്വാ **"ഹുപേയ്യാ"**തി പാഠോപി യുജ്ജതിയേവ.

൧൨. "അത്ഥായ പടിപന്നോ"തി ഇമിനാ ബാഹുല്ലസ്സ അത്ഥായ പടിപന്നോ **ബാഹുല്ലികോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പധാനതോ**തി ദുക്കരചരിയായ പദഹനതോ. "ഭട്ഠോ"തി ഇമിനാ **വിബ്ഭന്തോ**തി എത്ഥ വിപുബ്ബഭമുധാതുയാ അനവട്ഠാനത്ഥോ നാമ അത്ഥതോ ഭട്ഠോതി ദസ്സേതി. **സോത**ന്തി എത്ഥ സോതസദ്ദസ്സ സോതവിഞ്ഞാണാദിവാചകത്താ "സോതിന്ദ്രിയ"ന്തി വുത്തം. **ഇരിയായാ**തി എത്ഥ ഇരിയനം ചരണം ഇരിയാതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുക്കരചരിയായാ"തി. **അഭിജാനാഥ നോ**തി എത്ഥ **നോ**സദ്ദോ നുസദ്ദത്ഥോതി ആഹ "അഭിജാനാഥ നൂ"തി. **വാക്യ**ന്തി വാചകം. **സഞ്ഞാപേതു**ന്തിപദസ്സ സഞ്ഞാപനാകാരം ദസ്സേതും വുത്തം "അഹം ബുദ്ധോ"തി.

൧൩. **ഇതോ**തി "ചക്ഖുകരണീ"തിആദിതോ. **പദത്ഥതോ**തി പദതോ ച അത്ഥതോ ച, പദാനം അത്ഥതോ വാ. **ഇതോ**തി യഥാവുത്തതോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **സുത്തന്തകഥ**ന്തി സുത്തന്തവസേന വുത്തവചനം.

൧൮. **ദേവതാകോടീഹീ**തി ബ്രഹ്മസങ്ഖാതാഹി ദേവതാകോടീഹി. പതിട്ഠിതസ്സ തസ്സ ആയസ്മതോതി സമ്ബന്ധോ. സാവ ഏഹിഭിക്ഖുഉപസമ്പദാതി യോജനാ.

൧൯. ദുതിയദിവസേ ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദീതി സമ്ബന്ധോ. "ദുതിയദിവസേ"തിആദി പാടിപദദിവസം ഉപനിധായ വുത്തം. **പക്ഖസ്സാതി** ആസള്ഹീമാസകാളപക്ഖസ്സ. സബ്ബേവ തേ ഭിക്ഖൂതി യോജനാ. **അനത്തസുത്തേനാ**തി അനത്തലക്ഖണസുത്തന്തേന (മഹാവ॰ ൨൦; സം॰ നി॰ ൩.൫൯).

പഞ്ചമിയാ പക്ഖസ്സാതി പക്ഖസ്സ പഞ്ചമിയാ. **ലോകസ്മി**ന്തി സത്തലോകേ. **"മനുസ്സഅരഹന്തോ**തി ഇമിനാ ദേവഅരഹന്തോ ബഹൂതി ദസ്സേതി.

൭. പബ്ബജ്ജാകഥാ

൨൫. **പോരാണാനുപോരാണാന**ന്തി പുരാണേ ച അനുപുരാണേ ച ഭവാനം. **ഏകസട്ഠീ**തി ഏകോ ച സട്ഠി ച, ഏകേന വാ അധികാ സട്ഠി ഏകസട്ഠി.

തത്രാതി തേസു ഏകസട്ഠിമനുസ്സഅരഹന്തേസു. **പുബ്ബയോഗോ**തി പുബ്ബേ കതോ ഉപായോ, പുബ്ബൂപനിസ്സയോതി അത്ഥോ. **വഗ്ഗബന്ധേനാ**തി സമൂഹം കത്വാ ബന്ധേന. **തേ**തി പഞ്ചപഞ്ഞാസ ജനാ. **ഝാപേസ്സാമാ**തി ഡയ്ഹിസ്സാമ. **നീഹരിംസൂ**തി ഗാമതോ നീഹരിംസു. **തേസൂ**തി പഞ്ചപഞ്ഞാസജനേസു. പഞ്ച ജനേ ഠപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സേസാ**തി പഞ്ചഹി ജനേഹി അവസേസാ. **സോ**തി യസോ ദാരകോ. **തേപീ**തി ചത്താരോപി ജനാ. **തത്ഥാ**തി സരീരേ. **തേ സബ്ബേപീ**തി യസസ്സ മാതാപിതുഭരിയാഹി സദ്ധിം സബ്ബേപി തേ സഹായകാ. **തേനാ**തി പുബ്ബയോഗേന.

ആമന്തേസീതി കഥേസി.

൩൨. ദിബ്ബേസു വിസയേസു ഭവാ **ദിബ്ബാ** ലോഭപാസാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദിബ്ബാ നാമാ"തിആദി. **ലോഭപാസാ**തി ലോഭസങ്ഖാതാ ബന്ധനാ. **അസവനതാ**തി ഏത്ഥ കരണത്ഥേ പച്ചത്തവചനന്തി ആഹ "അസവനതായാ"തി. **പരിഹായന്തീ**തി ഏത്ഥ കേന പരിഹായന്തീതി ആഹ "വിസേസാധിഗമതോ"തി. **വിസേസാധിഗമതോ**തി മഗ്ഗഫലസങ്ഖാതസ്സ വിസേസസ്സ അധിഗമതോ.

൩൩. അന്തം ലാമകം കരോതീതി **അന്തകോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ലാമകാ"തി. "ഹീനസത്താ"തി ഇമിനാ അന്തകസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. ആമന്തനപദമേതം. **ത**ന്തി രാഗപാസം. **ഹീ**തി സച്ചം. **സോ**തി മാരോ പാപിമാ. അന്തലിക്ഖേ ചരന്താനം പഞ്ചാഭിഞ്ഞാനമ്പി ബന്ധനത്താ അന്തലിക്ഖേ ചരതി പവത്തതീതി **അന്തലിക്ഖചരോ**തി വചനത്ഥേന രാഗപാസോ "അന്തലിക്ഖചരോ"തി മാരേന പാപിമതാ വുത്തോ.

൩൪. **നാനാജനപദതോ**തി ഏകിസ്സാപി ദിസായ നാനാജനപദതോ. "അനുജാനാമി... പേ॰... പബ്ബാജേഥാ"തിആദിമ്ഹി വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. പബ്ബാജേന്തേന ഭിക്ഖുനാ പബ്ബാജേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. യേ പടിക്ഖിത്താ പുഗ്ഗലാതി യോജനാ. **പരതോ**തി പരസ്മിം. "ന ഭിക്ഖവേ...പേ॰... പബ്ബാജേതബ്ബോ"തി പാളിം (മഹാവ॰ ൮൯) ആദിം കത്വാതി യോജനാ. **തേ**തി പടിക്ഖിത്തപുഗ്ഗലേ. **സോപി ചാ**തി സോപി ച പുഗ്ഗലോ. അനുഞ്ഞാതോയേവ പബ്ബാജേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സ ചാ**തി പുഗ്ഗലസ്സ ച, അഥ വാ തേസഞ്ച മാതാപിതൂനം. വചനവിപല്ലാസോ ഹേസ. അനുജാനനലക്ഖണം വണ്ണയിസ്സാമാതി സമ്ബന്ധോ.

ഏവന്തി ഇമിനാ വുത്തനയേന. ചസദ്ദോ വാക്യസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. സചേ അച്ഛിന്നകേസോ ഹോതി ച, സചേ ഏകസീമായ അഞ്ഞേപി ഭിക്ഖൂ അത്ഥി ചാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞേപീ**തി അത്തനാ അപരേപി. **ഭണ്ഡൂ**തി മുണ്ഡോ, സോയേവ കമ്മം

ഭണ്ഡുകമ്മം. തസ്സാതി ഭണ്ഡുകമ്മസ്സ. **ഓകാസോതി** പബ്ബജ്ജായ ഖണോ. "ഓകാസം ന ലഭതീ"തി വത്വാ തസ്സ കാരണം ദസ്സേതും വുത്തം "സചേ"തിആദി.

അവുത്തോപീതി ഏത്ഥ പിസദ്ദോ വുത്തോ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **ഉപജ്ഝായം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബാജേതീതി** ഏത്ഥ പബ്ബജ്ജാ ചതുബ്ബിധാ താപസപബ്ബജ്ജാ പരിബ്ബാജകപബ്ബജ്ജാ സാമണേരപബ്ബജ്ജാ ഉപസമ്പദപബ്ബജ്ജാതി. തത്ഥ കേസമസ്സുഹരണം **താപസപബ്ബജ്ജാ** നാമ വക്കലാദിഗഹണതോ പഠമമേവ വജ്ജിതബ്ബത്താ. **ഇസിപബ്ബജ്ജാതിപി** തസ്സായേവ നാമം. കേസമസ്സുഹരണമേവ **പരിബ്ബാജകപബ്ബജ്ജാ** നാമ കാസായാദിഗഹണതോ പഠമമേവ വജ്ജിതബ്ബത്താ. കേസമസ്സുഹരണഞ്ച കാസായച്ഛാദനഞ്ച **സാമണേരപബ്ബജ്ജാ** നാമ സരണഗഹണതോ പഠമമേവ വജ്ജിതബ്ബത്താ. **ഉപസമ്പദപബ്ബജ്ജാ** തിവിധാ ഏഹിഭിക്ഖുഉപസമ്പദപബ്ബജ്ജാ സരണഗഹണൂപസമ്പദപബ്ബജ്ജാ ഞത്തിചതുത്ഥവാചികൂപസമ്പദപബ്ബജ്ജാതി. തത്ഥ **ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദപബ്ബജ്ജായം** കേസമസ്സുഹരണാദി സബ്ബം ഏകതോവ സമ്പജ്ജതി "ഏഹി ഭിക്ഖൂ"തി ഭഗവതോ വചനേന അഭിനിപ്ഫന്നത്താ. **സരണഗഹണൂപസമ്പദപബ്ബജ്ജാ** സാമണേരപബ്ബജ്ജസദിസായേവ. കേസമസ്സുഹരണഞ്ച കാസായച്ഛാദനഞ്ച സരണഗഹണഞ്ച **ഞത്തിചതുത്ഥവാചികൂപസമ്പദപബ്ബജ്ജാ** നാമ കമ്മവാചാഗഹണതോ പഠമമേവ വജ്ജിതബ്ബത്താ. തത്ഥ സാമണേരപബ്ബജ്ജം സന്ധായ വുത്തം "ഉപജ്ഝായം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബാജേതീ"തി. **ഉപജ്ഝായം ഉദ്ദിസ്സാതി** ഉപജ്ഝായസ്സ വേയ്യാവച്ചകരട്ഠാനനിയമം കത്വാ. പബ്ബജ്ജാകമ്മേ അത്തനോ ഇസ്സരിയമകത്വാതി അത്ഥോ. ദഹരേന ഭിക്ഖുനാ കേസച്ഛേദനം കാസായച്ഛാദനം സരണദാനന്തി തീണി കിച്ചാനി കാതബ്ബാനിയേവ. കേചി "സരണാനി പന സയം ദാതബ്ബാനീ"തി പാഠം ഉദ്ധാനേത്വാ ദഹരേന ഭിക്ഖുനാ സരണാനി ന ദാതബ്ബാനീതി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം ദഹരസ്സ ഭിക്ഖുത്താ, ഭിക്ഖൂനം പബ്ബാജേതും ലഭനത്താ ച. ഉപജ്ഝായോ ചേ കേസച്ഛേദനഞ്ച കാസായച്ഛാദനഞ്ച അകത്വാ പബ്ബജ്ജത്ഥം സരണാനിയേവ ദേതി, ന രുഹതി പബ്ബജ്ജാ പബ്ബജ്ജായ അകത്തബ്ബത്താ. കമ്മവാചം സാവേത്വാ ഉപസമ്പാദേതി, രുഹതി ഉപസമ്പദാ അപത്തചീവരാനം ഉപസമ്പദസിദ്ധിതോ, കമ്മവിപത്തിയാ അഭാവതോ ച. **ഖണ്ഡസീമന്തി** ഉപചാരസീമട്ഠം ബദ്ധസീമം. **പബ്ബാജേത്വാതി** കേസച്ഛേദനം സന്ധായ വുത്തം "കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ"തി കാസായച്ഛാദനസ്സ വിസും വുത്തത്താ. സാമണേരസ്സ സരണദാനസ്സ അരുഹത്താ "സരണാനി പന സയം ദാതബ്ബാനീ"തി വുത്തം. പുരിസം പബ്ബാജേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹീതി** സച്ചം. **ആണത്തിയാതി** ഭിക്ഖൂനം ആണത്തിയാ. **യേന കേനചീതി** ഗഹട്ഠപബ്ബജിതേസു യേന കേനചി.

"ഭബ്ബരൂപോ"തി വത്വാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സഹേതുകോ"തി. **സഹേതുകോതി** മഗ്ഗഫലാനം ഉപനിസ്സയേഹി സഹ പവത്തോ. **യസസ്സീതി** പരിവാരയസേന ച കിത്തിയസേന ച സമന്നാഗതോ. **ഓകാസം കത്വാപീതി** ഓകാസം കത്വാ ഏവ. **സയമേവാതി** ന അഞ്ഞോ ആണാപേതബ്ബോ. **ഏത്തോയേവാതി** ദസ്സനട്ഠാനതോയേവ. **അസ്സാതി** പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ. **ഖജ്ജു വാതി** കണ്ഡുവനം വാ. "കച്ഛു വാ"തിപി പാഠോ, പാമം വാതി അത്ഥോ. **പിളകാ വാതി** ഫോടാ വാ. **ഏത്തകേനാതി** ഏതപമാണേന ഘംസിത്വാ ന്ഹാപനമത്തേന. **അനിവത്തിധമ്മാതി** ഗിഹിഭാവം അനിവത്തനസഭാവാ. **കതഞ്ഞൂതി** കതസ്സൂപകാരസ്സ ജാനനസീലാ. **കതവേദിനോതി** കതഞ്ഞൂപകാരസ്സ വേദം പാകടം കരോന്തോ.

അനിയ്യാനികകഥാതി യാവദത്ഥം സുപിത്വാ യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജിത്വാ ചിത്തകേളിം കരോന്തോ അനുക്കണ്ഠിതോ വിഹരാഹീതിആദികാ കഥാ. നകഥേതബ്ബം ദസ്സേത്വാ കഥേതബ്ബം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഥഖ്വസ്സാ"തി. **അസ്സാതി** പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ. ആചിക്ഖനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആചിക്ഖന്തേന ചാ"തിആദി. **വണ്ണ...പേ॰...**

വസേനാതി വണ്ണോ ച സണ്ഠാനഞ്ച ഗന്ധോ ച ആസയോ ച ഓകാസോ ച, തേസം വസേന, ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ, ആചിക്ഖനസ്സ ഫലം വക്ഖാമീതി അത്ഥോ. **സോ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ. **പുബ്ബേ**തി പുബ്ബഭവേ, പബ്ബജനതോ പുബ്ബേ വാ. കണ്ടകവേധാപേക്ഖോ പരിപക്കഗണ്ഡോ വിയ ഞാണം പവത്തതീതി യോജനാ. **അസ്സാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ. **ഇന്ദാസനീ**തി സക്കസ്സ വജിരാവുധോ. സോ ഹി ഇന്ദേന അസീയതി ഖിപീയതീതി ഇന്ദാസനീതി വുച്ചതി. ഇന്ദാസനി പബ്ബതേ ചുണ്ണയമാനാ വിയ സബ്ബേ കിലേസേ ചുണ്ണയമാനംയേവാതി യോജനാ. **ഖുരഗ്ഗേയേവാ**തി ഖുരസ്സ കോടിയമേവ. ഖുരകമ്മപരിയോസാനേയേവാതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പത്താ, തസ്മാ. **അസ്സാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ.

ഗിഹിഗന്ധന്തി ഗേഹേ ഠിതസ്സ ജനസ്സ ഗന്ധം. **അഥാപീ**തി യദിപി അച്ഛാദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ. **ആചരിയോ വാ**തി സരണദാനാചരിയോ വാ കമ്മവാചാചരിയോ വാ ഓവാദാചരിയോ വാ. **തംയേവ വാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖമേവ വാ. **തേന ഭിക്ഖുനാവാ**തി ആചരിയുപജ്ഝായഭിക്ഖുനാ ഏവ.

അനാണത്തിയാതി ആചരിയുപജ്ഝായേഹി അനാണത്തിയാ. ഇമിനാ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി അനാണത്തേന യേന കേനചി നിവാസനാദീനി ന കാതബ്ബാനീതി ദസ്സേതി. **ഭിക്ഖുനാ**തി ആചരിയുപജ്ഝായഭിക്ഖുനാ. **തസ്സേവാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സേവ. **ഉപജ്ഝായമൂലകേ**തി ഉപജ്ഝായമൂലകേ നിവാസനപാരുപനേ. **അയ**ന്തി വിനിച്ഛയോ.

തത്ഥാതി പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദട്ഠാനേ. **തേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **അഥാ**തി വന്ദാപനതോ പച്ഛാ, വന്ദാപനസ്സ അനന്തരാ വാ. "ഏവം വദേഹീ"തി പാളിനയനിദസ്സനമുഖേന "യമഹം വദാമി, തം വദേഹീ"തി അട്ഠകഥാനയം നിദസ്സേതി. **അഥാ**തി തദനന്തരം. **അസ്സാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖസ്സ, ദാതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകപദമ്പീ**തി തീസു വാക്യപദേസു ഏകം വാക്യപദമ്പി, നവസു വാ വിഭത്യന്തപദേസു ഏകപദമ്പി. **ഏകക്ഖരമ്പീ**തി ചതുവീസതക്ഖരേസു ഏകക്ഖരമ്പി.

ഏകതോ സുദ്ധിയാതി ഏകസ്സേവ കമ്മവാചാചരിയസ്സ ഠാനകരണസമ്പത്തിയാ സുജ്ഝനേന. **ഉഭതോ സുദ്ധിയാവാ**തി ഉഭയേസം സരണദാനാചരിയസാമണേരാനം സുജ്ഝനേന ഏവ. **ഠാനകരണസമ്പദ**ന്തി ഉരആദിട്ഠാനാനഞ്ച സംവുതാദികരണാനഞ്ച സമ്പദം. **വത്തു**ന്തി ഠാനകരണസമ്പദം വത്തും. ന **സക്കോതീ**തി വത്തും ന സക്കോതീതി യോജനാ.

ഇമാനീതി സരണാനി. ചസദ്ദോ ഉപന്യാസോ, പനസദ്ദോ പദാലങ്കാരോ. **ഏകസമ്ബന്ധാനീ**തി ഏകതോ സമ്ബന്ധാനി. അനുനാസികന്തം കത്വാ ദാനകാലേ "ബുദ്ധം"ഇതി "സരണം"ഇതി പദാനഞ്ച "സരണം"ഇതി "ഗച്ഛാമി"ഇതി പദാനഞ്ച അന്തരാ വിച്ഛേദമകത്വാ ഏകസമ്ബന്ധമേവ കത്വാ ദാതബ്ബാനീതി വുത്തം ഹോതി. കസ്മാ തിണ്ണം പദാനമന്തരാ ബ്യവധാനസ്സ കസ്സചി അക്ഖരസ്സ അഭാവതോ. **വിച്ഛിന്ദിത്വാ**തി വിച്ഛേദം കത്വാ. മകാരന്തം കത്വാ ദാനകാലേ തിണ്ണം പദാനമന്തരാ ഏകസമ്ബന്ധമകത്വാ വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഏവ കത്വാ ദാതബ്ബാനീതി വുത്തം ഹോതി. കസ്മാ? തിണ്ണം പദാനമന്തരാ ബ്യവധാനസ്സ നിസ്സരസ്സ മകാരസ്സ അത്ഥിഭാവതോ. അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി വചനം, "നത്ഥീ"തിപദേ കത്താ, "ന വുത്ത"ന്തിപദേ കമ്മം. **തഥാ**തി "അഹം ഭന്തേ ബുദ്ധരക്ഖിതോ"തിആദിനാ ആകാരേന, അവദന്തസ്സ സരണം ന കുപ്പതി, ബുകാരദകാരാദീനം ബ്യഞ്ജനാനം ഠാനകരണസമ്പദം ഹാപേന്തസ്സേവ സരണം കുപ്പതീതി അധിപ്പായോ.

"തിക്ഖത്തു"ന്തി ഇമിനാ സകിം വാ ദ്വിക്ഖത്തും വാ ന വട്ടതീതി ദീപേതി. തിക്ഖത്തുതോ അധികം പന സഹസ്സക്ഖത്തുമ്പി വട്ടതിയേവ. **തത്ഥാ**തി താസു പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാസു. **പരതോ**തി പരസ്മിം. **സാ**തി ഉപസമ്പദാ. പബ്ബജ്ജാ പന അനുഞ്ഞാതാ ഏവാതി സമ്ബന്ധോ. **പരതോപീ**തി പിസദ്ദോ പുബ്ബാപേക്ഖോ. **സാ**തി പബ്ബജ്ജാ. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന കേസച്ഛേദനകാസായച്ഛാദനസരണദാനേന. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ.

ഏസാതി ഏസോ സാമണേരോതി അത്ഥോ. "ഗതിമാ"തി വത്വാ തസ്സത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പണ്ഡിതജാതികോ"തി. **അഥാ**തി ഏവം സതി. **അസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **തസ്മിംയേവ ഠാനേ**തി സാമണേരഭൂമിയം ഠിതട്ഠാനേയേവ. യഥാ ഭഗവതാ ഉദ്ദിട്ഠാനി, തഥാ ഉദ്ദിസിതബ്ബാനീതി യോജനാ. **ഏത**ന്തി "അനുജാനാമി...പേ...ജാതരൂപ രജതപടിഗ്ഗഹണാ വേരമണീ"തി വചനം.

തന്തി അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തവചനം. **യഥാപാളിയാവാ**തി ഏവസദ്ദോ സന്നിട്ഠാനത്ഥോ, തേന യഥാപാളിയാവ ഉദ്ദിസിതബ്ബാനി. യഥാപാളിം വിസജ്ജേത്വാ അഞ്ഞഥാ ഏവ ഉദ്ദിസിതബ്ബാനീതി വാദം നിവാരേതി. യഥാപാളിം വിസജ്ജേത്വാ അഞ്ഞഥാ "പാണാതിപാതാ വേരമണിം സിക്ഖാപദം സമാദിയാമീ"തി ഉദ്ദിസന്തോപി നിദ്ദോസോയേവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **താനീ**തി സിക്ഖാപദാനി. **യാവാ**തി യത്തകം കാലം ന ജാനാതി, ന കുസലോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **സന്തികാവചരോയേവാ**തി ആചരിയുപജ്ഝായാനം സമീപേ അവചാരോവ. **അസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **കപ്പിയാകപ്പിയ**ന്തി ദസസിക്ഖാപദവിനിമുത്തം കപ്പിയം പരാമാസാദിഞ്ച അകപ്പിയം അപരാമാസാദിഞ്ച. **തേനാപീ**തി സാമണേരേനാപി. **നാസനങ്ഗാനീ**തി ലിങ്ഗനാസനഅങ്ഗാനി. **സാധുകം സിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി സാധുകം അസിക്ഖന്തസ്സ ലിങ്ഗനാസനഞ്ച ദണ്ഡകമ്മനാസനഞ്ച ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൧൦. ദുതിയമാരകഥാ

൩൩. **മയ്ഹ**ന്തിപദസ്സ "അനുപ്പത്താ സച്ഛികതാ"തിപദേസു ഛട്ഠീകത്തുഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മയാ ഖോതി അത്ഥോ"തി. "അഥ വാ"തിആദിനാ "മയ്ഹ"ന്തിപദസ്സ "യോനിസോ മനസികാരാ, യോനിസോ സമ്മപ്പധാനാ"തിപദേസു സമ്ബന്ധഭാവം ദസ്സേതി. "യോനിസോ മനസികാരാ, യോനിസോ സമ്മപ്പധാനാ"തി ഏത്ഥ കാരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ "തേന ഹേതുനാ"തി. "പുനാ"തിആദിനാ "മയ്ഹ"ന്തിപദം "യോനിസോ മനസികാരാ, യോനിസോ സമ്മപ്പധാനാ"തിപദേസു സാമ്യത്ഥേ സാമിഭാവേന യോജേത്വാ പുന "അനുപ്പത്താ, സച്ഛികതാ"തി പദേസു കത്തുത്ഥേ സാമിഭാവേന വിഭത്തിവിപല്ലാസോ കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി.

൧൧. ഭദ്ദവഗ്ഗിയകഥാ

൩൭. ഭദ്ദം രൂപഞ്ച ചിത്തഞ്ച ഏതേസമത്ഥീതി **ഭദ്ദകാ**. വഗ്ഗബന്ധനം **വഗ്ഗോ** ഉത്തരപദലോപേന, വഗ്ഗേന ചരന്തീതി **വഗ്ഗിയാ**. ഭദ്ദകാ ച തേ വഗ്ഗിയാ ചാതി **ഭദ്ദവഗ്ഗിയാ** കകാരലോപേനാതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭദ്ദവഗ്ഗിയാ"തിആദി. "വോകാരോ നിപാതമത്തോ"തി ഇമിനാ തുമ്ഹസദ്ദസ്സ ച യോവചനസ്സ ച കാരിയഭാവം നിവത്തേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തേ**തി ഭദ്ദവഗ്ഗിയാ. **ഇദ**ന്തി പഞ്ചസീലരക്ഖനം. **പുബ്ബകമ്മ**ന്തി പുബ്ബേ ഉപചിതം കുസലകമ്മം.

൧൨. ഉരുവേലപാടിഹാരിയകഥാ

൩൮. **പരിയാദിയേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ ദാധാതുസ്സ പരീതി ച ആതി ച ഉപസഗ്ഗവസേന അഭിഭവനത്ഥോതി ആഹ "അഭിഭവേയ്യ"ന്തി.

൩൯. പച്ഛാ പക്ഖിത്താതി സങ്ഗീതിതോ പരം പോത്ഥകാരൂള്ഹേഹി ഠപിതാതി അത്ഥോ.

൪൦. “ഏവം വദന്തോ വിയ ഓണതോ”തി ഇമിനാ “ആഹരഹത്ഥോ”തിപദസ്സ തദ്ധിതഭാവം ദസ്സേതി. വിത്ഥിണ്ണമുഖത്താ മന്ദം ഹീനം അതിമുഖമേതാസന്തി വചനത്ഥേന അഗ്ഗികപാലാ **മന്ദാമുഖിയോ**തി വുച്ചന്തീതി ആഹ “അഗ്ഗിഭാജനാനി വുച്ചന്തീ”തി.

൪൧. യസ്മാ യോ നാഗദമനകാലോ ചിരം പതതി പവത്തതി, തസ്മാ സോ **ചിരപതികോ**തി വുച്ചതി, തസ്മാ ചിരപതികാ പട്ഠായ അഭിപ്പസന്നാതി യോജനാ. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ചിരകാലതോ പട്ഠായാ”തി.

൪൨. സബ്ബത്ഥാതി സബ്ബേസു “ജടാമിസ്സ”ന്തിആദിപദേസു. **ഖാരികാജ**ന്തി ഏത്ഥ കമണ്ഡലുആദികാ താപസപരിക്ഖാരാ ഖാരീതി വുച്ചന്തി, ഖാരിസങ്ഖാതേന ഭാരേന പൂരിതോ കാജോ ഖാരികാജോതി അത്ഥം ഏകദേസേന ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഖാരിഭാരോ”തി.

൧൩. ബിമ്ബിസാരസമാഗമകഥാ

൫൫. ലട്ഠിസദ്ദോ തരുണരുക്ഖവാചകോ “അമ്ബലട്ഠികായ”ന്തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൨), ഇധാപി തരുണതാലരുക്ഖോ ലട്ഠി നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “താലുയ്യാനേ”തി. **വടരുക്ഖേ**തി നിഗ്രോധരുക്ഖേ. ഏത്ഥ “വട”ഇതി ഇമിനാ വടരുക്ഖോ ബഹുമൂലത്താ സുട്ഠും പതിട്ഠാതീതി അത്ഥേന **സുപ്പതിട്ഠോ** നാമാതി ദസ്സേതി. “രുക്ഖേ”ഇതി ഇമിനാ **ചേതിയ**സദ്ദോ ചേതിയരുക്ഖേ വത്തതീതി ദസ്സേതി, ദേവാലയഞ്ച ഥൂപഞ്ച നിവത്തേതി. **തസ്സാ**തി വടരുക്ഖസ്സ. **ഏത**ന്തി “സുപ്പതിട്ഠേ ചേതിയേ”തി ഏതം നാമം. ലോകവോഹാരവസേന ദസസഹസ്സസങ്ഖാതേ സങ്ഖ്യാവിസേസേ നീഹരിത്വാ യുജ്ജിതബ്ബന്തി **നിയുത**ന്തി വചനത്ഥേന ദസസഹസ്സം നിയുതം നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഏകനിയുതം ദസസഹസ്സാനീ”തി. **“നഹുത”**ന്തിപി പാഠോ, സോ അയുത്തോ നഹുതസങ്ഖാതേന സങ്ഖ്യാവിസേസേന മിസ്സീഭാവേന പസങ്ഗത്താ. **തേസ**ന്തി ദ്വാദസനിയുതാനം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം.

“കിസസരീരത്താ”തി ഇമിനാ കിസോ കോ അത്താ ഏതേസന്തി **കിസകാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. കകാരോ ഹേത്ഥ അത്തവാചകോ. “ഓവാദകോ”തി ഇമിനാ **ഓവദാനോ**തി ഏത്ഥ യുപച്ചയോ കത്തുത്ഥോതി ദസ്സേതി. ഗാഥാബന്ധത്താ അകാരസ്സ ദീഘോ. “അഥ വാ”തിആദിനാ കിസകോ ഹുത്വാ അഞ്ഞേ ഓവദാനോ **കിസകോവദാനോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഇദ**ന്തി ഇദം അത്ഥജാതം, അയമത്ഥോ വാ. ത്വം പഹാസീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി തുവം. **ഇതി** വുത്തം ഹോതീതി യോജനാ.

കാമിത്ഥിയോതി ഏകാരലോപവസേന സന്ധീതി ആഹ “കാമേ ഇത്ഥിയോ ചാ”തി. **ഉപചീസൂ**തി ഏത്ഥ കാമഖന്ധകിലേസഅഭിസങ്ഖാരസങ്ഖാതേസു ചതൂസു ഉപധീസു ഖന്ധുപധി അധിപ്പേതോതി ആഹ “ഖന്ധുപധീസൂ”തി.

കോചരഹീതി ഏത്ഥ **കോ**സദ്ദോ “കോ തേ ബലം മഹാരാജാ”തിആദീസു (ജാ॰ ൨.൨൨.൭൯൭) വിയ ക്വസദ്ദത്ഥോതി ആഹ “ക്വചരഹീ”തി. നിപാതോയേവേസ.

പദസദ്ദസ്സ ചരണപദാദയോ നിവത്തേതും വുത്തം “നിബ്ബാനപദ”ന്തി. “സന്തസഭാവതായാ”തിആദിനാ സന്തോ സഭാവോ ഇമസ്സ പദസ്സാതി **സന്തം**. നത്ഥി ഉപധയോ ഏത്ഥാതി **അനുപധികം**. നത്ഥി കിഞ്ചനമേത്ഥാതി **അകിഞ്ചനം**. തീസു

ഭവേസു ന സജ്ജതീതി **അസത്തം**. അഞ്ഞഥാ ന ഭവതീതി **അനഞ്ഞഥാഭാവീ**. അഞ്ഞേന കേനചി ന നേതബ്ബന്തി **അനഞ്ഞനേയ്യ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തേനാ**തി "സന്തേ"ന്തിആദിപദേന. **മേ**തി മമ, മനോതി സമ്ബന്ധോ. **എത്ഥ** ദേവമനുസ്സലോകേ മേ മനോ രതോ നാമാതി കിം വക്ഖാമി. **ഇതി** ഇമമത്ഥം ദസ്സേതീതി യോജനാ.

൧൬. **തഞ്ചാ**തി സാവകഭാവഞ്ച.

൧൭. **അസ്സാസകാ**തി എത്ഥ ആപുബ്ബോ സാസധാതു ആപുബ്ബ സിസധാതുനാ സദിസോ, "മേ"തി ഛട്ഠീയോഗത്താ ണ്വുപച്ചയോ ച ഭാവത്ഥോതി ആഹ "ആസിസനാ"തി. "പത്ഥനാ"തി ഇമിനാ ആപുബ്ബസിസധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ. **തത്ഥാ**തി രതനത്തയേ. **നിച്ഛയഗമനമേവാ**തി "സരണ"ഇതിനിച്ഛയേന ഞാനനമേവ ഗതോ. **അത്തസന്നിയ്യാതന**ന്തി അത്തനോ അത്താനം രതനത്തയേ സന്നിയ്യാതനം. ഇമിനാ അത്തസന്നിയ്യാതന, പണിപാത, തപ്പരായന, സിസ്സഭാവൂപഗമനസങ്ഖാതേസു ചതൂസു സരണഗമനേസു (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൫൦; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൬൪; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൧.സരണഗമനഗമകവിഭാവനാ) അത്തസന്നിയ്യാതനസരണഗമനം ദീപേതി. **അയ**ന്തി ബിമ്ബിസാരോ രാജാ. **ത**ന്തി നിയതസരണതം. **പണിപാതഗമനഞ്ചാ**തി എത്ഥ **പണീ**തി കരോ. യഥാ ഹി പാദപദസദ്ദാ ദീഘരസ്സവസേന ഹുത്വാ ചരണം വദന്തി, എവം പാണിപണിസദ്ദാ കരം വദന്തി. തസ്മാ വുത്തം "പണീതി കരോ"തി. പതനം **പാതോ,** പണിനോ പാതോ **പണിപാതോ**. അത്ഥതോ അഞ്ജലിപണമനന്തി വുത്തം ഹോതി. തസ്സ ഗമനഞ്ച ഗച്ഛന്തോതി അത്ഥോ. ഇമിനാ പണിപാതസരണഗമനം ദീപേതി. ചസദ്ദോ "പാകട"ന്തി എത്ഥാപി യോജേതബ്ബോ. പാകടഞ്ച കരോന്തോതി ഹി അത്ഥോ.

൧൮. **സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോ**തി എത്ഥ സിങ്ഗീസങ്ഖാതോ നിക്ഖോ സിങ്ഗീനിക്ഖോ, തേന സമാനോ വണ്ണോ എതസ്സാതി സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സിങ്ഗീസുവണ്ണനിക്ഖേന സമാനവണ്ണോ"തി. തത്ഥ "സുവണ്ണ"ഇതിപദേന നിക്ഖസദ്ദസ്സ സുവണ്ണത്ഥം ദസ്സേതി, പഞ്ചസുവണ്ണാദയോ അത്ഥേ നിവത്തേതി. "സമാന"ഇതിപദേന സവണ്ണോതി എത്ഥ സകാരോ സമാനസദ്ദസ്സേവ കാരിയോതി ദസ്സേതി. **സബ്ബേസൂ**തി അഖിലേസു ചക്ഖാദിഇന്ദ്രിയേസു. **ദന്തോ**തി ദമിതോ. ഇന്ദ്രിയസംവരോതി വുത്തം ഹോതി. തമേവത്ഥം പാകടം കരോന്തോ ആഹ "ഭഗവതോ ഹീ"തിആദി.

൧൯. ഓണീതോ പത്തതോ പാണി യേനാതി **ഓണീതപത്തപാണീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പത്തതോ ചാ"തിആദി. "അപനീതപാണി"ന്തി ഇമിനാ ഓണീതസദ്ദോ അപനീതത്ഥോ, പാണിസദ്ദേന ച സമ്ബന്ധിതബ്ബോതി ദസ്സേതി. "സല്ലക്ഖേത്വാ"തി ഇമിനാ "ഭഗവന്ത"ന്തി ഇമം കമ്മം "സല്ലക്ഖേത്വാ"തി പാഠസേസേന യോജേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **എകമന്ത**ന്തി എത്ഥ അന്തസദ്ദോ സമീപദേസത്ഥോ, കോടിദേസത്ഥോ വാ ഹോതി , ഉപയോഗവചനഞ്ച ഭുമ്മത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "എകസ്മിം പദേസേ"തി. അത്ഥികപയോഗേ കരണസ്സ സമ്ഭവതോ ആഹ "ബുദ്ധാഭിവാദനഗമനേന വാ ധമ്മസ്സവനഗമനേന വാ"തി. **അപ്പാകിണ്ണ**ന്തി എത്ഥ അപ്പസദ്ദോ പടിസേധത്ഥോതി ആഹ "അനാകിണ്ണ"ന്തി. "അബ്ബോകിണ്ണ"ന്തിപി പാഠോ. **അപ്പനിഗ്ഘോസ**ന്തി എത്ഥ "അപ്പസദ്ദ"ന്തിപദേന വചനസദ്ദസ്സ ഗഹിതത്താ ഇമിനാ പാരിസേസനയേന നഗരനിഗ്ഘോസസദ്ദോയേവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "നഗരനിഗ്ഘോസസദ്ദേന അപ്പനിഗ്ഘോസ"ന്തി. തീസു പാഠേസു പഠമേന പാഠേന ജനസ്സ വാതോ **ജനവാതോ,** തേന വിരഹിതം **വിജനവാത**ന്തി വികപ്പം ദസ്സേതി. ദുതിയേന ജനസ്സ വാദോ **ജനവാദോ,** തേന വിരഹിതം **വിജനവാദ**ന്തി വികപ്പം ദസ്സേതി. തതിയേന ജനസ്സ പാതോ സഞ്ചരണം

ജനപാതോ, തേന വിരഹിതം **വിജനപാത**ന്തി വികപ്പം ദസ്സേതി. രഹസ്സം കരീയതി ഏത്ഥാതി **രാഹസ്സേയ്യകം**. മനുസ്സാനം രാഹസ്സേയ്യകം **മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി "മനുസ്സാന"ന്തിആദിനാ.

൯൪. സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാന പബ്ബജ്ജാകഥാ

൬൦. "തേതി സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ. അഗമംസു കിരാതി യോജനാ. **തത്രാ**തി ഗിരഗ്ഗസമജ്ജേ. **അഥാ**തി പരിവിതക്കനാനന്തരം. **തസ്സാ**തി സഞ്ചയസ്സ. **പാര**ന്തി പരതീരം. **ഏത്ഥാ**തി തുമ്ഹാകം വാദേ. **ഇദ**ന്തി അയം വാദോ ഏത്തകോയേവാതി അത്ഥോ. **യോ**തി യോ കോചി. ത്വഞ്ച അഹഞ്ച **അമ്ഹേ,** തേസു. നാമതുമ്ഹസങ്ഖാതേസു ഹി തീസു സദ്ദേസു ഏകസേസേന കത്തബ്ബേസു പച്ഛിമസ്സേവ ഏകസേസോ കാതബ്ബോ. **തേനാ**തി കതികകരണഹേതുനാ.

സംഖേപേന വുത്തം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദം ഹീ"തിആദി. **അത്ഥീകേഹീ**തി അമതേന അത്ഥികേഹി. **ഉപഞ്ഞാതം മഗ്ഗ**ന്തി അമതസ്സ മഗ്ഗോ ഉപഗന്ത്വാ ഞാതോ. ഞാതോ ചേവ ഉപഗതോ ചാതി സഹ ഉപസഗ്ഗേന പദം പരിവത്തിത്വാ അത്ഥം കഥേന്തോ ഉപസഗ്ഗത്ഥോ ച ധാതുത്ഥോ ച വിസുംയേവ ഹോതീതി ഞാപേതി. അത്ഥികേഹി അമ്ഹേഹി ഉപഞ്ഞാതം നിബ്ബാനം മഗ്ഗം മഗ്ഗന്തോ അനുബന്ധേയ്യന്തി വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഥ വാ"തിആദി. മഗ്ഗഫലപച്ചവേക്ഖണഞാണേഹി ഉപഗന്ത്വാ ഞാതബ്ബന്തി **ഉപഞ്ഞാതം** നിബ്ബാനം. **മഗ്ഗധാതുയാ** അന്വേസനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിയേസന്തോ"തി.

സാരിപുത്തോപി പഞ്ഹം പുച്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **കമണ്ഡലുതോ**തി കുണ്ഡികതോ. അത്തനോ ച പരേസഞ്ച അകഥനേന അന്തരേ വിവരം പടിസന്ദഹതീതി **പടിസന്ധാരോ,** തം. **ഏത്ഥാ**തി "ന ത്യാഹം സക്കോമീ"തിപദേ. അധിപ്പായോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഏത്തക**ന്തി ഏത്തകം പഞ്ഹം. **ഇമസ്സാ**തി പരിബ്ബാജകസ്സ. **അവിസയഭാവ**ന്തി അത്തനോ അവിസയഭാവം.

ഹേതും പടിച്ച ഭവന്തീതി **ഹേതുപ്പഭവാ**തി വചനത്ഥേന പഞ്ചക്ഖന്ധാ ഹേതുപ്പഭവാ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഹേതുപ്പഭവാ നാമ പഞ്ചക്ഖന്ധാ"തി. **തേനാ**തി "യേ ധമ്മാ ഹേതുപ്പഭവാ"തി പദേന. **അസ്സാ**തി സാരിപുത്തപരിബ്ബാജകസ്സ. "തേസം ഹേതു നാമ സമുദയസച്ച"ന്തി ഇമിനാ ഹിനോതി ഏതസ്മാ ഫലന്തി **ഹേതൂ**തി വചനത്ഥേന സമുദയസച്ചം ഹേതു നാമാതി ദസ്സേതി. **തഞ്ചാ**തി സമുദയസച്ചഞ്ച. **തേസ**ന്തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം "ഉഭിന്നമ്പി സച്ചാന"ന്തി. അപവത്തിവസേന നിരുജ്ഝതി ഏത്ഥാതി **നിരോധോ. തഞ്ചാ**തി നിരോധഞ്ച. **തേനാ**തി "തേസഞ്ച യോ നിരോധോ"തിപദേന. **അസ്സാ**തി സാരിപുത്തപരിബ്ബാജകസ്സ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമിസ്സം ഗാഥായം, ചതൂസു സച്ചേസു വാ. **നയതോ**തി നാനന്തരികനയതോ, അവിനാഭാവനയതോ വാ, നേത്തിദേസനാഹാരനയതോ വാ. തമേവത്ഥം പാകടം കരോന്തോ ആഹ "നിരോധേ ഹീ"തിആദി. ഏകദേസസരൂപേകസേസനയേന വാ മഗ്ഗസച്ചം ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഥ വാ"തിആദി. നിരോധോ ച നിരോധൂപായോ ച **നിരോധോ**തി ഏകദേസസരൂപേകസേസോ കാതബ്ബോ. **തേസഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥേന ചസദ്ദേന മഗ്ഗസച്ചം ഗഹേതബ്ബന്തിപി വദന്തി. അയം നയോ അട്ഠകഥായം ന വുത്തോ. **തമേവത്ഥ**ന്തി ചതുസച്ചസങ്ഖാതം തമേവത്ഥം. **പടിപാദേന്തോ**തി നിഗമേന്തോ.

"സചേപീ"തി ഇമിനാ **യദീ**തി പദസ്സത്ഥം വണ്ണേതി. "ഏത്തകമേവാ"തി ഇമിനാ **താവദേവാ**തി പദസ്സത്ഥം വണ്ണേതി. "ഇതോ ഉത്തരി നത്ഥീ"തി ഇമിനാ ഏവകാരസ്സ ഫലം ദസ്സേതി. **ഇതോ**തി സോതാപത്തിഫലതോ. **"ഇദം...പേ... പത്തബ്ബ"**ന്തി ഇമിനാ

“ഏത്തകമേവാ”തി പദസ്സ അത്ഥസരൂപം ദസ്സേതി. “ഏസോ ഏവ ധമ്മോ”തി ഇമിനാ “ഏസേവ ധമ്മോ”തിപദസ്സ അത്ഥം വണ്ണേതി. **പച്ചബ്യത്ഥാ**തി പതിഅവപുബ്ബോ ഇധാതു പടിവിദ്ധത്ഥോതി ആഹ “പടിവിദ്ധത്ഥാ”തി. **തുമ്ഹേഹീ**തി അസ്സജിത്ഥേരം സന്ധായാഹ. ഇമിനാ “പച്ചബ്യത്ഥാ”തി ഏത്ഥ ഹിയ്യത്തനിപരസ്സപദമജ്ഝിമപുരിസബഹുവചനത്ഥവിഭത്തിം ദീപേതി. **കപ്പനഹുതേഹീ**തി കപ്പാനം നഹുതേഹി, കോടിപകോടിസതസഹസ്സാനം സതേഹി നഹുതേഹീതി അത്ഥോ. **അബ്ഭതീത**ന്തി അഭിഅതീതം. അമ്ഹേഹി അദിട്ഠമേവ ഹുത്വാ അതിക്കമാപിതന്തി അത്ഥോ.

൬൨. ആരമ്മണഭൂതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ ഗമ്ഭീരത്താ ആരമ്മണികഭൂതം ഞാണമ്പി ഗമ്ഭീരമേവാധിപ്പേതന്തി ആഹ “ഗമ്ഭീരസ്സ ച ഞാണസ്സാ”തി. യഥാ ഹി സണ്ഹവത്ഥസ്സ സിബ്ബനത്ഥായ സണ്ഹസൂചി അധിപ്പേതാതി. ഉപധീനം സമ്മാ ഖയട്ഠേന നിബ്ബാനം **ഉപധിസങ്ഖയം** നാമാതി ആഹ “ഉപധിസങ്ഖയേതി നിബ്ബാനേ”തി. **തദാരമ്മണായാ**തി തംനിബ്ബാനാരമ്മണായ. **വിമുത്തിയാ**തി ഫലവിമുത്തിയാ. **സാവകപാരമീഞാണേ**തി അഗ്ഗസാവകപാരമീഞാണേ. **തേസൂ**തി സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേസു. അഡ്ഢമാസേന അരഹത്തേ പതിട്ഠിതോതി സമ്ബന്ധോ.

അതീതേതി കപ്പസതസഹസ്സാധികേ അസങ്ഖ്യേയ്യമത്ഥകേ. **തസ്സാ**തി ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ അഗ്ഗസാവകഭാവം പത്ഥേസീതി യോജനാ. **അസ്സമേ**തി മുനീനം ഠാനേ. തഞ്ഹി ആ കോധം, ആ ഭുസോ വാ രാഗാദയോ സമേന്തി ഏത്ഥാതി **അസ്സമോ**തി വുച്ചതി, തസ്മിം. പത്ഥയിത്വാ ച പേസേസീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി നീലുപ്പലമണ്ഡപേ. **തേസൂ**തി താപസസേട്ഠീസു.

൬൩. **യേസ**ന്തി കുലാനം. “വിധവഭാവായാ”തി ഇമിനാ വിധവായ ഭാവോ **വേധബ്യ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **വിധവാ**തി ച പതിസുഞ്ഞാ. സാ ഹി ധവേന വിഗതാതി “വിധവാ”തി ച, വിഗതോ ധവോ ഇമിസ്സാതി “വിധവാ”തി ച വുച്ചതി. **ഉഭയേനാപീ**തി പുത്തപബ്ബജ്ജപതിപബ്ബജ്ജസങ്ഖാതേന ദുവിധേനപി.

സഞ്ചയാനീതി ഏത്ഥ നിസ്സയൂപചാരേന നിസ്സയേ നിസ്സിതൂപചാരോ ഹോതീതി ആഹ “സഞ്ചയസ്സ അന്തേവാസികാനീ”തി. അഥ വാ ണപച്ചയോ തസ്സേദമത്ഥേ ഹോതീതി ആഹ “സഞ്ചയസ്സ അന്തേവാസികാനീ”തി. **“മഗധാന”**ന്തി ബഹുവചനവസേന വുത്തത്താ ജനപദസ്സ നാമന്തി ആഹ “മഗധാനം ജനപദസ്സാ”തി. **ഗിരിബ്ബജ**ന്തി ഏത്ഥ വജോ വിയാതി **വജോ,** ഗിരി. വജസദിസോ ഗിരി ഏത്ഥാതി ഗിരിബ്ബജം പദഹേട്ഠുപരിയവസേന, നഗരം. “മഹാവീരിയവന്തോ”തി ഇമിനാ മഹന്തോ വീരോ ഏതേസം തഥാഗതാനന്തി **മഹാവീരാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ധമ്മേന നയമാനാനം കാ ഉസൂയാ വിജാനത**ന്തി ഏത്ഥ കച്ചായനനയേന (കച്ചായനേ ൨൭൭ സുത്തേ) ഉസൂയപയോഗേ സമ്പദാനം ഹോതീതി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ “ഭുമ്മത്ഥേ സാമിവചനം, ഉപയോഗത്ഥേ വാ”തി. **വിജാനന്താന**ന്തി വിജാനന്തേസു തഥാഗതേസു, വിജാനന്തേ വാ.

൧൮. ഉപജ്ഝായവത്തകഥാ

൬൪. **അനുപജ്ഝായകാ**തി ഏത്ഥ വജ്ജാവജ്ജം ഉപഗന്ത്വാ ഝായതീതി **ഉപജ്ഝായോ,** സോ നത്ഥി ഏതേസന്തി **അനുപജ്ഝായകാ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “വജ്ജാവജ്ജ”ന്തിആദി. “പിണ്ഡായ ചരണകപത്ത”ന്തി ഇമിനാ പിണ്ഡായ ഉദ്ദിസ്സ, ഉട്ഠഹിത്വാ വാ തിട്ഠതി അനേനാതി **ഉത്തിട്ഠോ,** സോയേവ പത്തോ **ഉത്തിട്ഠപത്തോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. “ഉത്തിട്ഠേ ന പമജ്ജേയ്യാ”തിആദീസു (ധം· പ· ൧൬൮) പന പിണ്ഡായ ചരണം “ഉത്തിട്ഠ”ന്തി വുച്ചതി. തസ്മാ തത്ഥ പിണ്ഡായ ഉദ്ദിസ്സ, ഉട്ഠഹിത്വാ വാ തിട്ഠനം **ഉത്തിട്ഠ**ന്തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. “പിണ്ഡായ

ചരണപത്ത''ന്തി ഇദം വചനം ''തസ്മിഞ്ഹി മനുസ്സാ ഉച്ഛിട്ഠസഞ്ഞിനോ''തിപദം ലങ്ഘിത്വാ ''തസ്മാ ഉത്തിട്ഠപത്തന്തി വുത്ത''ന്തിപദേന യോജേതബ്ബം, തസ്മാ പിണ്ഡായ ചരണകപത്തത്താ ഉത്തിട്ഠപത്തന്തി വുത്തന്തി വുത്തം ഹോതി. തസ്മിം മനുസ്സാ കിംസഞ്ഞിനോതി ആഹ ''തസ്മിഞ്ഹി മനുസ്സാ ഉച്ഛിട്ഠസഞ്ഞിനോ''തി. തസ്മിഞ്ഹി തസ്മിം ഏവ ഉത്തിട്ഠപത്തേ പബ്ബജിതാനം പരിഭോഗഭാവേന മനുസ്സേഹി അവസജ്ജിതബ്ബത്താ, അവചരഡ്ഢേതബ്ബത്താ വാ മനുസ്സാ ഉച്ഛിട്ഠസഞ്ഞിനോ ഹോന്തീതി യോജനാ. പബ്ബജിതാനം പിണ്ഡായ ചരണകപത്തത്താ ഉത്തിട്ഠപത്തന്തി വുത്തം, മനുസ്സാനം പന അവസജ്ജിതപത്തത്താ ഉച്ഛിട്ഠപത്തന്തി വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. ഉത്തിട്ഠ പത്തന്തിപദം വാക്യമേവ, ന സമാസോതിപി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അഥ വാ''തിആദി. ''ഉട്ഠഹിത്വാ''തി ഇമിനാ ഉത്തിട്ഠാതി ഏത്ഥ ത്വാലോപോതി ദസ്സേതി. ''ഗഹേതു''ന്തി ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. **ഗേഹസിതപേമവസേനാ**തി ഗേഹേ നിസ്സിതപേമവസേന, മേത്താപുബ്ബങ്ഗമപേമവസേനാതി അത്ഥോ. സഗാരവാ ഹുത്വാ സപ്പതിസ്സാ ഹുത്വാ വിഹരന്താതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉപട്ഠപേത്വാ''തി. ''സഭാഗജീവികാ''തി ഇമിനാ **സഭാഗവുത്തികാ**തി ഏത്ഥ വുത്തിസദ്ദോ ജീവികത്ഥോയേവ, ന വിവരണാദ്യത്ഥോതി ദസ്സേതി. ഉപജ്ഝായഭാവം സമ്പടിച്ഛതി ഏതേഹീതി **ഉപജ്ഝായഭാവസമ്പടിച്ഛനാനി,** താനിയേവ വേവചനാനി **ഉപജ്ഝായഭാവസമ്പടിച്ഛനവേവചനാനി. തിക്ഖത്തു**ന്തി ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം, സകിമ്പി വട്ടതിയേവ. പദസ്സ വസേന വിഞ്ഞാപേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത്ഥാ**തി ഉപജ്ഝായഗഹണട്ഠാനേ. യദിദം വാചായ വാ സാവനം, യദിദം കായേന വാ അത്ഥവിഞ്ഞാപനം അത്ഥി, ഇദമേവ സാവനഅത്ഥവിഞ്ഞാപനമേവ ഉപജ്ഝായഗഹണന്തി യോജനാ. **സാധൂതി സമ്പടിച്ഛന**ന്തി ഉപജ്ഝായേന പഞ്ചസു പദേസു യസ്മിം കിസ്മിംചി വുത്തേ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛനം. **ത**ന്തി കേസഞ്ചി വചനം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത്ഥാ**തി ഉപജ്ഝായഗഹണേ. ''ന സമ്പടിച്ഛനം അങ്ഗ''ന്തി ഇമിനാ ആയാചനദാനാനിയേവ അങ്ഗാനി നാമാതി ദസ്സേതി. സദ്ധിവിഹാരികേനാപി ഞാതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇമിനാ പദേനാ**തി ''സാധൂ''തി ഇമിനാ പദേന.

തത്രായം സമ്മാവത്തനാതി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം ''യം വുത്തം സമ്മാ വത്തിതബ്ബ''ന്തി. ഇമിനാ കിരിയാവിസയഭാവമേവ ദീപേതി, ന ദബ്ബവിസയഭാവം. **അയ**ന്തി വുച്ചമാനാ. **അസ്സാ**തി സദ്ധിവിഹാരികസ്സ. **ധോതപാദപരിഹരണത്ഥായാ**തി ധോതസ്സ പാദസ്സ പംസുമക്ഖനാദീനം പരിഹരണത്ഥായ. **താ**തി ഉപാഹനായോ. **കാലസ്സേവാ**തി പച്ചൂസകാലതോയേവ, നിസ്സക്കത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം. **തതോ**തി തേഹി തീഹി ദന്തകട്ഠേഹി, വിഭത്തഅപാദാനമേതം. തേസു വാ തീസു ദന്തകട്ഠേസു. **യ**ന്തി യം ദന്തകട്ഠം. **അഥാ**തി തസ്മിം ഗഹണേ.

തതോതി സീതുണ്ഹോദകേഹി, സീതുണ്ഹോദകേസു വാ. **വളഞ്ജേതീ**തി പരിഭുഞ്ജതി. **ഉദക**ന്തി മുഖധോവനോദകം. ''വച്ചകുടിതോ''തി ഇമിനാ പസ്സാവകുടീപി ഗഹേതബ്ബാ. **ഏവ**ന്തി സമ്മജ്ജിയമാനേ. **അസുഞ്ഞ**ന്തി ജനസദ്ദതോ അതുച്ഛം. **ആസന**ന്തി ഥേരസ്സ ആസനം. **തസ്മി**ന്തി ആസനേ. നിസിന്നസ്സ ഥേരസ്സ വത്തം കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ഉക്ലാപോ അസ്മിം ദേസേ അത്ഥീതി **ഉക്ലാപോ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കേനചി കചവരേന സംകിണ്ണോ''തി. ഏത്ഥ ച സങ്കാരോ ഉച്ഛിട്ഠോ കലാപോ സമൂഹോ **ഉക്ലാപോ**തി വചനത്ഥേന ഉക്ലാപോതി വുച്ചതി. കചീയതി ബന്ധീയതി അസ്മിം ദേസേതി **കചോ,** സോ വരീയതി ഇച്ഛീയതി അനേനാതി **കചവരോ**തി വചനത്ഥേന കചവരോതി വുച്ചതി. **ഹത്ഥേനപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദോ പിലോതികേനപീതിആദിം സങ്ഗണ്ഹാതി.

ഏകതോ കത്വാതി ഏകതോ സമാനപടലം കത്വാ. കസ്മാ സങ്ഘാടീതി ആഹ "സബ്ബം ഹീ"തിആദി. "സങ്ഘടിതത്താ"തി ഇമിനാ സംഹരിതബ്ബാതി **സങ്ഘാടീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തം ഉപജ്ഝായം സംപാപുണാതീതി യോജനാ. ഏകേന വാ പദവീതിഹാരേനാതി സമ്ബന്ധോ. പത്തോയേവ ഉണ്ഹഭാരികേസു പരിയാപന്നോതി **പത്തപരിയാപന്നോ,** പത്തേ പരിയാപന്നോ യാഗുആദികോ **പത്തപരിയാപന്നോ**തിപി യുജ്ജതിയേവ. **ഭിക്ഖാചാരേ**തി ഭിക്ഖാചാരട്ഠാനേ. യാഗുയാ വാ ലദ്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ. **സോ പത്തോ**തി ഉണ്ഹാദീസു പരിയാപന്നോ സോ പത്തോ. **അഞ്ഞത്ര വാ**തി ആരാമാദീസു വാ. **തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ. വചനേ അനിട്ഠിതേതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതോ പട്ഠായാ**തി "ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സാ"തി ഏത്ഥ വുത്തനകാരതോ പട്ഠായ. ഇമിനാ ഹേട്ഠാ വുത്തേസു "നാതിദൂരേ ഗന്തബ്ബ"ന്തിആദീസു നകാരപടിസിദ്ധേസു ആപത്തി നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി "ന ച ഉണ്ഹേ ചീവരം നിദഹിതബ്ബ"ന്തിആദീസു യേസു കേസുചി. **അയ**ന്തി ദുക്കടാപത്തി. **ഹീ**തി സച്ചം. **ആപത്തിസാമന്താ**തി ഏത്ഥ ആപത്തിയാ സാമന്താ ആപത്തിസാമന്താതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആപത്തിയാ ആസന്ന"ന്തി. "ആസന്ന"ന്തി ഇമിനാ **സാമന്താ**സദ്ദസ്സ ആസന്നവേവചനതഞ്ച ഉപയോഗത്ഥേ നിസ്സക്കവചനതഞ്ച ദസ്സേതി. ഈദിസം വചനം ഭന്തേ വത്തും വട്ടതി നാമാതി യോജനാ.

ഗാമതോ പഠമതരന്തി ഗാമതോ ഉപജ്ഝായസ്സ പഠമതരം. **തേനേവാ**തി ഉപജ്ഝായേനേവ. നിവത്തന്തേന സദ്ധിവിഹാരികേനാതി സമ്ബന്ധോ. "തിന്ത"ന്തി വത്വാ തമേവത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സേദഗ്ഗഹിത"ന്തി. ഇമിനാ സേദേന സീദതീതി **സിന്ന**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. "അതിരേകം കത്വാ"തി ഇമിനാ **ഉസ്സാരേത്വാ**തിപദസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി, ഉദ്ധം ഉദ്ധം സാരേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. പച്ഛിമവാക്യസ്സ പുബ്ബവാക്യകാരണഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "കിം കാരണാ"തി. മജ്ഝേ ഭങ്ഗസ്സ ദോസം ആവികരോന്തോ ആഹ "സമം കത്വാ"തിആദി. **തതോ**തി സമം കത്വാ സംഹരണതോ, നിച്ചം ഭിജ്ജമാനന്തി സമ്ബന്ധോ. മജ്ഝേ ഭങ്ഗതോ വാ, ദുബ്ബലന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി "ചതുരങ്ഗുലം കണ്ണം ഉസ്സാരേത്വാ"തി ഏതം വചനം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന സംഹരിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. ചീവരഭോഗസ്സ ഓരോ അന്തോ **ഓഭോഗോ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കായബന്ധന"ന്തിആദി.

യോതി ഉപജ്ഝായോ. "ഗാമേയേവാ"തി വത്വാ തമേവത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "അന്തരഘരേ വാ പടിക്കമനേ വാ"തി. **പടിക്കമനേ വാ**തി ഭോജനസാലായം വാ. **തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ. ലദ്ധാ ഭിക്ഖാ യേനാതി **ലദ്ധഭിക്ഖോ,** തസ്സ വാ. പിണ്ഡപാതോ ഹോതീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ. പിണ്ഡപാതോ ന ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **അത്തനാ ലദ്ധോപീ**തി പിസദ്ദോ ഉപജ്ഝായേന ലദ്ധോപീതി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. **ആഹരിയതൂ**തി ഏത്ഥ തുവിഭത്തി പുച്ഛായം ഹോതി, ആഹരിയതു കിന്തി അത്ഥോ. **കാലോ**തി ഭോജനകാലോ. ഭുഞ്ജിത്ഥാതി **ഭുത്തോ,** തസ്മിം സതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപകട്ഠോ**തി മജ്ഝന്ഹികസ്സ ആസന്നോ.

അനന്തരഹിതായാതി ഏത്ഥ അന്തരധായതീതി **അന്തരഹിതോ,** തട്ടികചമ്മഖണ്ഡാദി, നത്ഥി അന്തരഹിതോ ഏതസ്മിം പത്തഭൂമിനമന്തരേതി **അനന്തരഹിതോ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനത്ഥതായാ"തി. കാളവണ്ണകതാ വാ സുധാബദ്ധാ വാ നിരജമത്തികാ ഹോതീതി യോജനാ. **ത**ന്തി പത്തം. **ധോതവാലികായപീ**തി സുദ്ധവാലികായപി. **തത്ഥാ**തി പംസുരജസക്ഖരാദീസു. പുന **തത്ഥാ**തി പണ്ണാധാരകേസു. ഇദം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഭിമുഖേനാ**തി അത്തനോ അഭിമുഖേന. **സണിക**ന്തി സിന്നം . **അന്തേ പനാ**തി ചീവരസ്സ കോടിയം പന. നിക്ഖിപന്തസ്സ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ ചീവരസ്സ ഭോഗോതി യോജനാ.

ചുണ്ണം സന്നേതബ്ബന്തി ഏത്ഥ ചുണ്ണസമോധാനേന നേതബ്ബന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പിണ്ഡി കാതബ്ബാ"തി. "ഏകസ്മിം നിദ്ധൂമേ ഠാനേ"തി ഇമിനാ **ഏകമന്ത**ന്തി ഏത്ഥ ഏകസ്മിം അന്തേ ഠാനേതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ജന്താഘരേ**തി അഗ്ഗിസാലായം. സാ ഹി ജലതി ദിബ്ബതി അഗ്ഗി ഏത്ഥാതി **ജന്താ,** ജനേതി സരീരസേദമേത്ഥാതി വാ **ജന്താ,** സാ ഏവ ഘരം ജന്താഘരന്തി വുച്ചതി, തസ്മിം. പരിപൂജാവസേന കരീയതീതി **പരികമ്മ**ന്തി അത്ഥേന അങ്ഗാരദാനാദികം പരികമ്മം നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരികമ്മം നാമാ"തിആദി.

"ന കേനചി ഗേലഞ്ഞേനാ"തിആദിനാ ഉസ്സഹനസ്സ കാരണം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. അഗിലാനേന സട്ഠിവസ്സേന സദ്ധിവിഹാരികേനാപി കാതബ്ബന്തി യോജനാ. **അനാദരേനാ**തി വത്തകരണസ്സ അനാദരേന. **നകാരപടിസംയുത്തേസൂ**തി പടിസേധവാചകേന നകാരേന പടിസംയുത്തേസു. **പദേസൂ**തി "ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സ അന്തരന്തരാ കഥാ ഓപാതേതബ്ബാ"തിആദീസു വാക്യേസു. **ഭൂമിയ**ന്തി ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം ഭിത്തിയമ്പി അപടിഘംസിതബ്ബത്താ. "പിഠസങ്ഘാടഞ്ചാ"തി ഇമിനാ **കവാടപീഠ**ന്തി ഏത്ഥ പീഠസദ്ദേന പിഠസങ്ഘാടം വുച്ചതി ഉത്തരപദലോപവസേന വാ ഏകദേസവോഹാരവസേന വാതി ദസ്സേതി. "അച്ഛുപന്തേനാ"തി ഇമിനാ അപ്പടിഘംസന്തേനാതി ഏത്ഥ ഘംസധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി. സമ്മാ തായതി അത്താനഞ്ച പരഞ്ച അനേനാതി **സന്താനം,** തമേവ **സന്താനക**ന്തി അത്ഥേന കീടകുലാവകമക്കടകസുത്താദി സന്താനകം നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സന്താനക"ന്തിആദി. **ഉല്ലോകതോ**തി വിതാനതോ. തഞ്ഹി ഉദ്ധം ലുചീയതേ ബന്ധീയതേതി ഉല്ലോകന്തി വുച്ചതി, ചകാരസ്സ കകാരമകത്വാ "ഉല്ലോച"ന്തിപി വുച്ചതി. തോസദ്ദേന ആകാരസ്സ സ്മാവചനസ്സ കാരിയഭാവം ദസ്സേതി. **അപഹരിതബ്ബ**ന്തി അപനേതബ്ബം. **"അവഹരിതബ്ബ"**ന്തിപി പാഠോ, ഹേട്ഠാ ഹരിതബ്ബം പാതേതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ആലോകസന്ധിഭാഗാതി ഏത്ഥ ഭാഗസദ്ദസ്സ ദ്വന്ദതോ പരത്താ പുബ്ബപദേസുപി പച്ചേകം യോജേതബ്ബോതി ആഹ "ആലോകസന്ധിഭാഗാ ച കണ്ണഭാഗാ ചാ"തി. തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അന്തരബാഹിരാ"തിആദി. "വാതപാനകവാടകാനീ"തി ഇമിനാ ആലോകസന്ധിസദ്ദസ്സ വാതപാനകവാടകപരിയായഭാവം ദസ്സേതി. "കോണാ"തി ഇമിനാ കണ്ണസദ്ദസ്സ കോണവേവചനഭാവം ദസ്സേതി.

"യഥാ പഠമ"ന്തിആദിനാ പഠമപഞ്ഞത്തമേവ പഞ്ഞപേതബ്ബം, ന അഞ്ഞഥാതി ദസ്സേതി. ഇദം പതിരൂപം പഠമപഞ്ഞത്തം സന്ധായ വുത്തം. പഠമപഞ്ഞത്തേ അപതിരൂപേ അഞ്ഞഥാപി പഞ്ഞപേതബ്ബം. **ഏതദത്ഥമേവാ**തി യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞപേതബ്ബസ്സ അത്ഥായ ഏവ. സചേ പഞ്ഞത്തം അഹോസി, ഏവം സതീതി യോജനാ. **ഇദ**ന്തി ഭിത്തിം മോചേത്വാ പഞ്ഞാപനം. കടേസു കിളഞ്ജേസു സാരത്താ ഉത്തമത്താ **കടസാരകോ**തി വുച്ചതി. **നിവത്തേത്വാ**തി സംഹരിത്വാ. **പുരത്ഥിമാ**തി ഏത്ഥ യകാരലോപേന നിദ്ദേസോതി ആഹ "പുരത്ഥിമായാ"തി.

വൂപകാസേതബ്ബോതി ഏത്ഥ കസധാതു ഗത്യത്ഥോതി ആഹ "അഞ്ഞത്ഥ നേതബ്ബോ"തി. ഉപജ്ഝായം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തബ്ബോതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞത്ഥാ**തി അഞ്ഞം ഠാനം. **വിവേചേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ദിട്ഠിഗതതോ ഉപജ്ഝായം വിവേചേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിസ്സജ്ജാപേതബ്ബ"ന്തി. "അഞ്ഞോ വത്തബ്ബോ"തി വത്വാ തസ്സ ആകാരം ദസ്സേതി "ഥേര"ന്തിആദിനാ. സോ സോ ഭിക്ഖു യാചിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞേന ദാപേതബ്ബോ**തി അത്തനാ അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ ഉപജ്ഝായസ്സ പരിവാസോ ദാപേതബ്ബോതി അത്ഥോ. **കിന്തി നു ഖോ**തി കേന ഏവ ഉപായേന ദദേയ്യ നുഖോതി അത്ഥോ. ഇതിസദ്ദോ ഹി അവധാരണത്ഥോ. അട്ഠകഥായപി ഇമമേവ നയം ദസ്സേതി "കേന നു ഖോ

ഉപായേനാ''തി ഇമിനാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ''കിന്തി നു ഖോ പടികസ്സേയ്യാ''തിആദിവാക്യേസു. സത്തസു കമ്മേസു തിവിധസ്സ ഉക്ഖേപനീയകമ്മസ്സ ഗരുകത്താ വുത്തം ''ഉക്ഖേപനീയം അകത്വാ''തി. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ''തേന ഹീ''തിആദി.

തേന സദ്ധിവിഹാരികേന യാചിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **സചേ കരോന്തിയേവാ**തി ഭിക്ഖൂ സചേ കമ്മം കരോന്തിയേവ. പുന **സചേ കരോന്തിയേവാ**തി ഭിക്ഖൂ സചേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മം കരോന്തിയേവ. **അഥാ**തി തസ്മിം കമ്മേ കതേ. **ഇതീ**തി ഏവം യാചനേന. നന്തി തം ഉപജ്ഝായം.

സമ്പരിവത്തകന്തി ഏത്ഥ ''പിണ്ഡുക്ഖേപക''ന്തിആദീസു (പാചി॰ ൬൨൨) വിയ സമ്പരിവത്തകന്തിപദം കിരിയാവിസേസനം, കപച്ചയോ ച വിച്ഛത്ഥോതി ആഹ ''സമ്പരിവത്തേത്വാ സമ്പരിവത്തേത്വാ''തി. **യദീ**തി യാവ. യദിസദ്ദോ ഹി യാവപരിയായോ, തേന വുത്തം ''ന താവ പക്കമിതബ്ബ''ന്തി. യാവ അപ്പമത്തകമ്പി രജനം ഗലതി, ന താവ പക്കമിതബ്ബന്തി യോജനാ. **വിസഭാഗപുഗ്ഗലേനാ**തി വിസഭാഗേന പുഗ്ഗലേന കരണഭൂതേന. **ന ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛാ ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ ന അഞ്ഞേനേവ കരണീയേന പവിസിതബ്ബോ. പിണ്ഡായ പന പവിസിതബ്ബോതി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ ''പിണ്ഡായ വാ''തിആദി. ''അനാപുച്ഛിത്വാ''തി ഇമിനാ **അനാപുച്ഛാ**തി ഏത്ഥ ആകാരോ ത്വാപച്ചയസ്സ കാരിയോതി ദസ്സേതി. **ഭിക്ഖാചാര**ന്തി ഭിക്ഖായ ചരണട്ഠാനം, ഉപജ്ഝായേന ഗന്തബ്ബന്തി യോജനാ. **പരിവേണ**ന്തി ഉപജ്ഝായസ്സ പരിവേണം. **പസ്സതീ**തി ഉപജ്ഝായം പസ്സതി.

ദസ്സനത്ഥായ വാതി അസുഭദസ്സനത്ഥായ വാ. ഇമിനാപി വാസത്ഥായ ഏവ ന ഗന്തബ്ബന്തി ആസങ്കം നിവത്തേതി. **കമ്മ**ന്തി പക്കമനസ്സ കാരണം കമ്മം. അനനുജാനനം സന്ധായ വുത്തം ''യാവതതിയ''ന്തി. **ത**ന്തി ഉപജ്ഝായം. **അസ്സാ**തി സദ്ധിവിഹാരികസ്സ. **''ന സമ്പജ്ജതീ''**തി ഇമിനാ സചേ സമ്പജ്ജതി, ന പക്കമിതബ്ബാതി ദസ്സേതി. **കേവല**ന്തി വിനാ ഉദ്ദേസാദിസമ്പജ്ജനേഹി. ഏവരൂപേ ഉപജ്ഝായേ നിവാരേന്തേപീതി യോജനാ. ''ഗേലഞ്ഞതോ''തി ഇമിനാ വുട്ഠാനസദ്ദസ്സ അവധിഅപേക്ഖതം ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ. **അഞ്ഞോ**തി അത്തനാ അഞ്ഞോ. **തസ്സാ**തി അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ.

൧൬. സദ്ധിവിഹാരികവത്തകഥാ

൬൭. സമ്മാവത്തനായം വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഉദ്ദേസാദീഹീ**തി ആദിസദ്ദേന പരിപുച്ഛാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. സങ്ഗഹസദ്ദസ്സ സങ്ഖേപഗഹണേസുപി വുത്തിതോ ''അനുഗ്ഗഹോ''തി വുത്തം. അഥ വാ സമ്മുഖാ **സങ്ഗഹോ** ച പരമ്മുഖാ **അനുഗ്ഗഹോ** ച കാതബ്ബോ. ആമിസേന വാ സങ്ഗഹോ, ധമ്മേന വാ അനുഗ്ഗഹോ. ദിട്ഠധമ്മികത്ഥായ വാ സങ്ഗഹോ, സമ്പരായികത്ഥായ വാ അനുഗ്ഗഹോ. ലോകിയത്ഥായ വാ സങ്ഗഹോ, ലോകുത്തരത്ഥായ വാ അനുഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോ. **തത്ഥാ**തി യം വുത്തം ''ഉദ്ദേസേന പരിപുച്ഛായ ഓവാദേന അനുസാസനിയാ''തി. തത്ഥ ഉദ്ദിസനം **ഉദ്ദേസോ**തി വചനത്ഥേന പാളിവാചനാ ഉദ്ദേസോ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉദ്ദേസോതി പാളിവാചനാ''തി. ''പാളിയാ അത്ഥവണ്ണനാ''തി ഇമിനാ പുനപ്പുനം, സമന്തതോ വാ പാളിയാ അത്ഥസ്സ പുച്ഛനം **പരിപുച്ഛാ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **വത്ഥുസ്മി**ന്തി ചാരിത്തവാരിത്തവത്ഥുസ്മിം. **ഇദ**ന്തി ചാരിത്തം. പുന **ഇദ**ന്തി വാരിത്തം. ''വചന''ന്തി ഇമിനാ ഓവദനം **ഓവാദോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം ''ഇദം കരോഹി, ഇദം മാ കരിത്ഥാ''തി വചനം **അനുസാസനീ** നാമാതി യോജനാ. ''പുനപ്പുനം വചന''ന്തി ഇമിനാ

അനുസാസനീതി ഏത്ഥ അനുസദ്ദസ്സ നഉപച്ഛിന്നത്ഥം ദസ്സേതി. "സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ പത്തോ ഹോതീ"തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ന പകതിപത്തോ ഹോതി, അഥ ഖോ അതിരിത്തപത്തോ ഹോതീതി ആഹ "അതിരേകപത്തോ"തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു "സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ചീവരം ഹോതീ"തിആദീസു പദേസു. **അഞ്ഞോപീ**തി പത്തചീവരേഹി അഞ്ഞോപി. **സമണപരിക്ഖാരോ**തി ഛത്തുപാഹനാദി സമണപരിക്ഖാരോ. **ഇധാ**തി സദ്ധിവിഹാരികവത്തേ. **നയേനാ**തി ഞായേന. **ഉപ്പജ്ജമാനഉപായപരിയേസന**ന്തി ഉപ്പജ്ജമാനസ്സ, ഉപ്പജ്ജമാനത്ഥായ വാ ഉപായസ്സ പരിയേസനം. **ഇതോ**തി "കിന്തി നു ഖോ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ പരിക്ഖാരോ ഉപ്പജ്ജിയേഥാ"തി പാളിതോ. **ചീവരം രജന്തേനാ**തി ഏത്ഥ രജന്തേന ഉപജ്ഝായേനാതി അത്ഥോ ന ദട്ഠബ്ബോ, സദ്ധിവിഹാരികേനാതി അത്ഥോ ഏവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപജ്ഝായതോ ഉപായം സുത്വാ രജന്തേനാ"തി. **ഉപജ്ഝായതോ ഉപായ**ന്തി ഉപജ്ഝായതോ ലദ്ധം ഉപായം.

നസമ്മാവത്തനാദികഥാ

൬൮. **ഉപജ്ഝായവത്ത**ന്തി ഉപജ്ഝായമ്ഹി വത്തിതബ്ബം വത്തം. **സോ**തി സദ്ധിവിഹാരികോ. **ദുക്കടം ആപജ്ജതീ**തി അസ്സ, സോ വാ ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി യോജനാ. **പണാമേതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ പപുബ്ബ നമുധാതു അത്ഥപകരണാദിവസേന ഇധ അപസാദനത്ഥോതി ആഹ "അപസാദേതബ്ബോ"തി. **അധിമത്ത**ന്തി അധികപ്പമാണം. **ഗേഹസിതപേമ**ന്തി മേത്താസിനേഹം. **വുത്തപടിപക്ഖനയേനാ**തി കണ്ഹപക്ഖേ വുത്തേന പടിപക്ഖേന നയേന. **അലം പണാമേതു**ന്തി ഏത്ഥ അലംസദ്ദസ്സ അരഹത്ഥപടിക്ഖിത്തേസു ദ്വീസു അത്ഥേസു അരഹത്ഥോതി ആഹ "യുത്തോ പണാമേതു"ന്തി.

സാതിസാരോ ഹോതീതി ഏത്ഥ പകതിഭാവം അതിക്കമിത്വാ സരണം പവത്തനം **അതിസാരോ,** ദോസോ. സംവിജ്ജതി സോ ഏതസ്സാതി **സാതിസാരോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സദോസോ ഹോതീ"തി. തസ്സത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ആപത്തിം ആപജ്ജതീ"തി. **ആപത്തി**ന്തി ദുക്കടാപത്തിം. **ത**ന്തി വത്തം.

തേസന്തി സദ്ധിവിഹാരികാനം. **വത്ത**ന്തി ബഹുകാനം സദ്ധിവിഹാരികാനം വത്തം. **സാദിയനം വാ…പേ॰… ബാലോ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ബാലസ്സ കാരണം ദസ്സേതും വുത്തം "സാദിയനം വാ അസാദിയനം വാ ന ജാനാതീ"തി. സാദിയനസ്സ വാ അസാദിയനസ്സ വാ അജാനനത്താ ബാലോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. അജാനനസ്സ കാരണം ദസ്സേതും വുത്തം "ബാലോ ഹോതീ"തി. ബാലത്താ സാദിയനം വാ അസാദിയനം വാ ന ജാനാതീതി വുത്തം ഹോതി. **തേസൂ**തി ബഹുകേസു സദ്ധിവിഹാരികേസു. **തസ്സാ**തി വത്തസമ്പന്നഭിക്ഖുസ്സ. **തേസ**ന്തി ഇതരേസം സദ്ധിവിഹാരികാനം.

രാധബ്രാഹ്മണവത്ഥുകഥാ

൬൯. കിഞ്ചാപി ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ജാനാതീതി യോജനാ. ഇമിനാ "കിം നു ഖോ അജാനന്തോ പുച്ഛതീ"തി ആസങ്കം നിവാരേതി. ഭഗവാ അനുഞ്ഞാതുകാമോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **പ**നസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, തഥാ ജാനന്തോപീതി അത്ഥോ. **ലഹുക**ന്തി ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനം. ലഹുകത്താ പടിക്ഖിപിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **അസ്സാ**തി ഭഗവതോ, അജ്ഝാസയന്തി സമ്ബന്ധോ. "അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ"തിവചനസ്സ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബുദ്ധാനം ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം. **അയഞ്ചാ**തി സാരിപുത്തത്ഥേരോ ച. **അഗ്ഗോ**തി കോടിഉക്കംസോ. **സേട്ഠോ**തി പവരോ ഉത്തമോ.

“ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേനാ”തി ഏത്ഥ ബ്യത്തപടിബലാനം വിസേസം ദസ്സേതും വുത്തം “ബ്യത്തോ നാമാ”തിആദി. തത്ഥ യസ്സ സാട്ഠകഥം വിനയപിടകവാചുഗ്ഗതം പവത്തതി, അയം **ബ്യത്തോ** നാമാതി യോജനാ . **തസ്മി**ന്തി വിനയപിടകം വാചുഗ്ഗതഭിക്ഖുമ്ഹി. **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **സുഗ്ഗഹിത**ന്തി സാട്ഠകഥായ സുട്ഠു ഗഹിതം. **അയമ്പീ**തി പിസദ്ദോ പുരിമഭിക്ഖും അപേക്ഖതി. **ഇമസ്മിം അത്ഥേ**തി ഇമസ്മിം വത്ഥുമ്ഹി, ഇമസ്മിം വിസയേതി അത്ഥോ. ബ്യതിരേകാന്വയവസേന **പടിബലം** ദസ്സേന്തോ ആഹ “യോ പനാ”തിആദി. യോ പന ന സക്കോതീതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാതി ആഹ “കാസസോസസേമ്ഹാദിനാ വാ”തിആദി. തത്ഥ കാസോ ച സോസോ ച സേമ്ഹോ ച, തേ ആദയോ യസ്സ ഗേലഞ്ഞസ്സാതി **കാസസോസസേമ്ഹാദി,** ആദിസദ്ദേന ഏളമൂഗാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. ഓട്ഠോ ച ദന്തോ ച ജിവ്ഹാ ച, താ ആദയോ യേസം താലുആദീനന്തി **ഓട്ഠദന്തജിവ്ഹാദയോ,** തേസം. **പദബ്യഞ്ജനേഹീ**തി പദഅക്ഖരേഹി. **ബ്യഞ്ജന**സദ്ദോ ഹേത്ഥ അക്ഖരവാചകോ. **ഹാപേതീ**തി ഗലത്താ ഹാപേതി. **അഞ്ഞഥാ വാ വത്തബ്ബ**ന്തി അഞ്ഞേന സിഥിലാദിനാ ആകാരേന വാ വത്തബ്ബം. **അഞ്ഞഥാ വദതീ**തി അഞ്ഞേന ധനിതാദിആകാരേന വദതി. **തബ്ബിപരീതോ**തി തസ്സ അപടിബലസ്സ വിപരീതോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി ജാനാപേതബ്ബതോ. **യ**ന്തി യം ആകാരം ധാതുകമ്മമേതം, **സങ്ഘോ**തി കാരിതകമ്മമേതം. ഇധ കാരിതകമ്മം കിതോ വദതി.

൭൧. **ഉപസമ്പന്നസമനന്തരാ**തി ഏത്ഥ ഉപസമ്പന്നസ്സ സമനന്തരാതി അത്ഥം നിവാരേന്തോ ആഹ “ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാവ സമനന്തരാ”തി. ഏവസദ്ദേന ചിരകാലം നിവത്തേതി. **ഉല്ലുമ്പതൂ**തി ഏത്ഥ ഉപുബ്ബലുപധാതുയാ ഉപസഗ്ഗവസേന വാ അത്ഥാതിസയവസേന വാ ധാതൂനമനേകത്ഥത്താ ഇധ ഉപുബ്ബധരധാതുയാ അത്ഥേ വത്തതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ **“ഉദ്ധരതൂ”**തി. ഉട്ഠാപേത്വാ, ഉക്ഖിപിത്വാ വാ ധരതൂതി അത്ഥോ. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അകുസലാ”തിആദി. തത്ഥ “അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ”തി ഇമിനാ സഹാവധിനാ ഉത്യൂപസഗ്ഗസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. “കുസലേ പതിട്ഠാപേതൂ”തി ഇമിനാ സഹാധാരേന ധരധാതുസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. ഉത്യൂപസഗ്ഗസ്സ ഉക്ഖിപനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സാമണേരഭാവാ വാ ഉദ്ധരിത്വാ”തി. “പടിച്ചാ”തി ഇമിനാ **ഉപാദായാ**തി ഏത്ഥ സമീപേ ആദിയിത്വാതി സദ്ദത്ഥമഗഹേത്വാ സങ്കേതത്ഥവസേന പാകടത്താ തസ്സ സങ്കേതത്ഥം ദസ്സേതി, അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതീതി അത്ഥോ.

൭൩. **അധിട്ഠിതാ**തി ഏത്ഥ അധി നിച്ചവസേന ഠാതി പവത്തതീതി അധിട്ഠിതാതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “നിച്ചപ്പവത്തിനീ”തി. കസ്മാ ചത്താരോ പച്ചയാ നിസ്സയാതി വുത്താതി ആഹ “യസ്മാ”തിആദി. “ചത്താരോ”തിആദിനാ ചത്താരോ പച്ചയേ നിസ്സായ അത്തഭാവോ സേതി പവത്തതീതി **നിസ്സായാ**തി അവുത്തകമ്മത്ഥം ദസ്സേതി.

൪൮. ആചരിയവത്തകഥാ

൭൪. **കിന്തായ**ന്തി ഏത്ഥ ഏകാരലോപവസേന സന്ധി ഹോതീതി ആഹ “കിംതേ അയ”ന്തി. “ഓവദിതബ്ബോതി”ഇമിനാ **ഓവദിയോ**തി ഏത്ഥ ണ്യപച്ചയസ്സ കമ്മത്ഥം ദസ്സേതി. **“തദത്ഥായാ”**തി ഇമിനാ “യദിദം ഗണബന്ധിക”ന്തി ഉത്തരവാക്യേ യംസദ്ദം ദിസ്വാ പുബ്ബവാക്യേ തംസദ്ദം ഞാപേതി, തസ്സ ബാഹുല്ലസ്സ അത്ഥായാതി അത്ഥോ.

൭൬. **സോ**തി പസൂരോ പരിബ്ബാജകോ. **തേനാ**തി ഉദായിത്ഥേരേന. **സഹധമ്മിക**ന്തി സഹ ധമ്മേന കാരണേന. ബ്യത്തോ താവ പുബ്ബേ വുത്തലക്ഖണോ ഹോതു, പടിബലോ പന കഥം ഞാതബ്ബോതി ആഹ “യോ പനാ”തിആദി . യോ

പന സക്കോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ചാ**തി സച്ചം. **ഏത**ന്തി പടിബലത്തം, ‘‘പഞ്ചഹി... പേ... വിനേതു’’ന്തിവചനം വാ.

൭൭. **തിത്ഥിയപക്ഖസങ്കന്തേസൂ**തി തിത്ഥിയസങ്ഖാതം സാസനസ്സ പടിപക്ഖം സങ്കമന്തേസു. **ആചാരസമാചാരസിക്ഖാപനക**ന്തി അതിവിയ ചരിതബ്ബം ആഭിസമാചാരികസീലം സിക്ഖാപനകം. ഇമിനാ ആചാരം സിക്ഖാപേതീതി **ആചരിയോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **നാമമത്തമേവാ**തി ‘‘ആചരിയോ’’തി വാ ‘‘അന്തേവാസികോ’’തി വാ നാമമത്തമേവ. **നാന**ന്തി ഉപജ്ഝായതോ വാ സദ്ധിവിഹാരികതോ വാ നാനം.

൧൦. പണാമനാഖമാപനാകഥാ

൮൦. യം ലക്ഖണം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. നിസ്സയന്തേവാസികേന കാതബ്ബന്തി യോജനാ. **പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാധമ്മന്തേവാസികേഹീ**തി പബ്ബജ്ജന്തേവാസികേന ച ഉപസമ്പദന്തേവാസികേന ച ധമ്മന്തേവാസികേന ച. **ഏതേസ**ന്തി പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാധമ്മന്തേവാസികാനം. **ഏതേസൂ**തി ഏതേസു തീസു അന്തേവാസികേസു. **ആചരിയസ്സാ**തി പബ്ബജ്ജന്തേവാസികോ പബ്ബജ്ജാചരിയസ്സ, ഉപസമ്പദന്തേവാസികോ ഉപസമ്പദാചരിയസ്സാതി അത്ഥോ. **സമീപേ**തി നിസ്സയാചരിയസ്സ ച ധമ്മാചരിയസ്സ ച ആസന്നേ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അന്തേവാസികേന ആചരിയമ്ഹി സമ്മാ വത്തിതബ്ബം, തസ്മാ. **ആചരിയേനാപീ**തി നിസ്സയപബ്ബജ്ജാ ഉപസമ്പദാ ധമ്മാചരിയേനാപി. ഓവാദാചരിയോ തേസു സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. **തേസൂ**തി ചതൂസു അന്തേവാസികേസു.

൧൧. നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധികഥാ

ആണത്തിവിനിച്ഛയോ

൮൩. ‘‘നിസ്സയപടിപസ്സദ്ധീസൂ’’തി സമൂഹാധാരോ. ‘‘ഉപജ്ഝായോ പക്കന്തോ വാതിആദീസൂ’’തി അവയവാധാരോ. ‘‘വിപ്പവസിതുകാമോ’’തി ഇമിനാ നിരാലയഭാവം ദസ്സേതി. **ഏവം ഗതേ**തി ഏവം ഉപജ്ഝായേ ഗതേതി യോജനാ. **അഞ്ഞദാപീ**തി അഞ്ഞസ്മിമ്പി കാലേ. ഉപജ്ഝായേന പവാസിതകാലേതി അത്ഥോ. **ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗോ**തി അത്തനാ വാ ഉപജ്ഝായേന വാ ഏകോ പച്ചയസമ്ഭോഗോ ച ധമ്മപരിഭോഗോ ച. **ഏകദിവസമ്പീ**തി പിസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, ദ്വിഹാദികം പന പഗേവാതി അത്ഥോ. **പരിഹാരോ നത്ഥീ**തി ആപത്തിപരിഹാരോ നത്ഥി, ആപത്തിയാ പരിഹരണം അപനയനം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **ലജ്ജീ പേസലോ**തി ലജ്ജീ ഹുത്വാ പിയസീലോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തദഹേവാ**തി തസ്മിം ഉപജ്ഝായസ്സ പക്കന്തഅഹനി ഏവ. **തഥാ**തി യഥാ ‘‘ഉപജ്ഝായോ ലഹും ആഗമിസ്സതീ’’തി പുച്ഛതി, തഥാ ‘‘അഹം ലഹും ആഗമിസ്സാമീ’’തി വുത്തന്തി അത്ഥോ. **സചേ വദതീ**തി സചേ ആചരിയോ വദതീതി യോജനാ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **സഭാഗത**ന്തി ലജ്ജിപേസലഭാവം.

യാവ ആഗമനാതി ഉപജ്ഝായസ്സ യാവ ആഗമനാ. **ന**ന്തി ഉപജ്ഝായം. ‘‘വാസേന്തിയേവാ’’തിപദേ കാരിതകമ്മം. **തത്ഥാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ ഗതട്ഠാനേ. **തേനാ**തി ഉപജ്ഝായേന. **പവത്തീ**തി പവത്തനം. നദീപൂരേന വാ ഉപദ്ദുതോതി സമ്ബന്ധോ. നദീപൂരത്താ ഉദകോസക്കനം ആഗമേതി, ചോരാദീനം ഉപദ്ദുതത്താ സഹായേ പരിയേസതി. **സോ**തി ഉപജ്ഝായോ.

‘‘നിസ്സയപണാമനാ’’തി ഇമിനാ ആണാപനം **ആണത്തീ**തി വചനത്ഥേന നിസ്സയപണാമനാ ആണത്തീതി വുച്ചതീതി ദസ്സേതി. **നിസ്സയപണാമനാ**തി നിസ്സയസ്സ

ഉപജ്ഝാചരിയസ്സ പണാമനാ. തസ്മാ പണാമിതോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. "ആപുച്ഛീതിആദിനാ"തി എത്ഥ ആദിസദ്ദേന "മാ മം സുസാനഗമനം ആപുച്ഛീ"തിആദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **തേനാ**തി സദ്ധിവിഹാരികേന. **ഖമാപേതബ്ബോ**തി തിതിക്ഖാപേതബ്ബോ.

താവാതി മഹാഥേരേഹി, മഹാഥേരാനം വാ പഠമം. **അഞ്ഞത്ഥാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ വിഹാരതോ അഞ്ഞം വിഹാരം. **അപ്പേവാ**തി അപി എവ നാമ ഖമേയ്യാതി യോജനാ. **തത്രേവാ**തി അഞ്ഞത്ഥേവ. **ദുബ്ഭിക്ഖാദിദോസേനാ**തി എത്ഥ ആദിസദ്ദേന ഞാതിവിയോഗാദിദോസോ ഗഹേതബ്ബോ. **തംയേവാ**തി അത്തനാ വസിതം തമേവ ഠാനം. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായതോ അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ ഉപജ്ഝായേന പരിച്ചത്തത്താ ഉപജ്ഝായസമോധാനേ നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധി നത്ഥീതി ദീപേതി.

സമോധാനവിനിച്ഛയോ

ആപുച്ഛിത്വാതി =ഠഠ അന്തേവാസികം ആപുച്ഛിത്വാ. **തത്രാപീ**തി ആചരിയന്തേവാസികേസുപി. **കദാ**തി കസ്മിം കാലേ. **സായന്ഹേ വാ രത്തിം വാ**തി അജ്ജ സായന്ഹേ വാ രത്തിം വാ. **തംഖണേയേവാ**തി തസ്മിം സമ്പടിച്ഛനക്ഖണേയേവ.

സോ ചാതി അന്തേവാസികോ ച. **തതോ**തി ഗാമതോ. **സുഗതോ**തി സുട്ഠു ഗതോ, നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി അധിപ്പായോ. **അഥാപീ**തി പുന ച പരം. ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമനേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമനേ തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആചരിയം അനാപുച്ഛാ"തിആദി. **ഉപചാരസീമാതിക്കമേ**തി ഉപചാരസീമായ അതിക്കമേ സതി, അതിക്കമനഹേതു വാതി യോജനാ. എത്ഥ ച **ഉപചാരസീമാ** നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപോയേവ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം.

സായന്ഹേ വാ രത്തിഭാഗേ വാതി അജ്ജ സായന്ഹേ വാ രത്തിഭാഗേ വാ. **സ്വേ**തി സുവേ.

ബഹിസീമന്തി ഉപചാരസീമതോ ബഹി. **തതോ**തി ബഹിസീമതോ. **ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാന**ന്തി അന്തേവാസികതോ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം. **അതിക്കമിത്വാ**തി ഉപചാരസീമതോ ബഹി അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികാനം വസനട്ഠാനതോ അതിക്കമിത്വാ.

മുച്ചിതുകാമോതി അന്തേവാസികമ്ഹാ മുച്ചിതുകാമോ എവ. **പണാമേതീ**തി കായവാചാഹി പണാമേതി. **സാലയോ**തി ആചരിയേ സാപേക്ഖോ. "നിരാലയോ"തി വത്വാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ന ദാനീ"തിആദി. **എവമ്പീ**തി ധുരേ നിക്ഖിത്തേപി. ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേ സതി, ധുരനിക്ഖേപഹേതു വാ പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി യോജനാ. പണാമിതേന പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

വുത്തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "സചേ ഹീ"തിആദി. **ആചരിയ**ന്തി നിസ്സയാചരിയം. ചേതിയം വാ വന്ദന്തം ഉപജ്ഝായന്തി സമ്ബന്ധോ, മഗ്ഗപ്പടിപന്നം വാ ഉപജ്ഝായന്തി യോജനാ. **ദൂരത്താ**തി ദൂരഭാവതോ. **ഉപരിപാസാദേ**തി പാസാദസ്സ ഉപരി. **ത**ന്തി ഉപജ്ഝായം. നിസിന്നം ഉപജ്ഝായന്തി സമ്ബന്ധോ.

സവനവസേന സമോധാനേ വിനിച്ഛയോ എവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഉപജ്ഝായസ്സ സദ്ദന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൩. ഉപസമ്പാദേതബ്ബപഞ്ചകകഥാ

൮൪. ഇദാനി =൦൧ യം ലക്ഖണം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഖേപതോതി** അങ്ഗാനി അനുദ്ധരിത്വാ സമാസതോ. **തത്ഥാതി** യം "പഞ്ചഹി ഭിക്ഖവേ അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ"തിആദിമാഹ, തത്ഥ. **അഗുണങ്ഗേഹീ**തി ഗുണവിരഹിതേഹി അങ്ഗേഹി. **സോതി** ഭിക്ഖു. **ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ കമ്മവാചാചരിയേന ഹുത്വാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബന്തി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ "ഉപജ്ഝായേന ഹുത്വാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബ"ന്തി. **എത്ഥാതി** എതേസു പഞ്ചകേസു. **ആദീസൂ**തി എത്ഥ പുബ്ബോ നിദസ്സനത്ഥോ ഇതിസദ്ദോ ലോപോ ഹോതി. ഇതിആദീസൂതി ഹി അത്ഥോ. **അയുത്തവസേനാ**തി അനനുരൂപവസേന. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. പരേ ച സമാദപേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** സീലക്ഖന്ധാദികേ. **പരിഹരതീ**തി പരിസം പരിസ്സയതോ ഹരതി അപനേതി. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. "സീലാദീഹീ"തിപദം "പരിഹായതിയേവാ"തിപദേ അപാദാനം, "ന വഡ്ഢതീ"തിപദേ കരണം. **തസ്മാ**തിആദി ലദ്ധഗുണം. **തേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. കസ്മാ ആപത്തിഅങ്ഗവസേന ന വുത്തന്തി ആഹ "ന ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **തസ്സേവാ**തി ഖീണാസവസ്സേവ. **ന വദേയ്യാ**തി ഖീണാസവാനം അനഭിരതിയാ അനുപ്പന്നത്താ ന വദേയ്യ. യദി ന ഖീണാസവസ്സേവ ഉപജ്ഝായാചരിയഭാവോ അനുഞ്ഞാതോ, അഥ കസ്മാ ഖീണാസവപഞ്ചകോ വുത്തോതി ആഹ "യസ്മാ പനാ"തിആദി. യസ്മാ ന പരിഹായതീതി സമ്ബന്ധോ.

അന്തഗ്ഗാഹികായാതി സസ്സതുച്ഛേദസങ്ഖാതം അന്തം ലാമകം ഗണ്ഹാതി, ഗണ്ഹാപേതീതി വാ അന്തഗ്ഗാഹികാ, തായ. **ദിട്ഠിയാ**തി മിച്ഛാദിട്ഠിയാ. **യത്തകം സുത**ന്തി ഭിക്ഖുനോവാദകസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧൪൭-൧൪൯) വുത്തം യത്തകം സുതം. **തേനാ**തി സുതേന ൧൯. യം ആപത്താദി തേന ജാനിതബ്ബന്തി യോജനാ.

ആപത്തിം ന ജാനാതീതി എത്ഥ ആപത്തിം ആപന്നോതി ന ജാനാതീതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദം നാമാ"തിആദി. തത്ഥ "ആപന്നോ"തി ഇമിനാ "ആപത്തി"ന്തിപദം "ആപന്നോ"തിപാഠസേസേന യോജേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

ആഭിസമാചാരികായാതി എത്ഥ ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നസീലതോ അഭിവിസേസേന സമ്മാ ചരിതബ്ബന്തി **ആഭിസമാചാരം,** ഖന്ധകപരിയാപന്നം വത്തപടിപത്തിസീലം, തം ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്താ **ആഭിസമാചാരികാ,** ഖന്ധകപരിയാപന്നാ സിക്ഖാ, തായ. **ആദിബ്രഹ്മചാരിയകായാ**തി എത്ഥ മഗ്ഗസങ്ഖാതസ്സ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ആദി മരിയാദോ ആദിബ്രഹ്മചരിയോ, തസ്മിം പവത്താ ആദിബ്രഹ്മചരിയകാ =൦൨, ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നാ സിക്ഖാ, തായ. **സേക്ഖപണ്ണത്തിയ**ന്തി സിക്ഖിതബ്ബട്ഠേന സിക്ഖാ, സാ എവ ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തത്താ സേക്ഖപണ്ണത്തി. അഥ വാ സിക്ഖനം സിക്ഖാ, തായ സിക്ഖനത്ഥായ ഭഗവതാ പഞ്ഞപീയതീതി സേക്ഖപണ്ണത്തി ഉഭതോവിഭങ്ഗപരിയാപന്നസിക്ഖായേവ, തസ്സം. **അഭിധമ്മേ**തി എത്ഥ സുത്തന്തപാളിതോ അഭി അതിരേകോ, അഭിവിസിട്ഠോ വാ ധമ്മോ അഭിധമ്മോതി വുത്തേ നാമരൂപപരിച്ഛേദകം അഭിധമ്മപിടകന്തി ആഹ "നാമരൂപപരിച്ഛേദേ"തി. **അഭിവിനയേ**തി എത്ഥ അഭിഭവിത്വാ കായവാചം വിനേതീതി അഭിവിനയോ, അഭിഭവിത്വാ കായവാചം വിനേതി എത്ഥ, എതേനാതി വാ അഭിവിനയോതി വുത്തേ വിനയപിടകന്തി ആഹ "സകലേ വിനയപിടകേ"തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പദേസു, സബ്ബേസം വാ പദാനം. അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ. "കാരണേനാ"തി എത്ഥ കാരണസദ്ദേന **"ധമ്മതോ"**തി എത്ഥ ധമ്മസദ്ദസ്സ സഭാവത്ഥാദയോ നിവാരേത്വാ കാരണത്ഥം ദീപേതി, എനസദ്ദേന തോപച്ചയസ്സ വിസേസനത്ഥം. **ഇതീ**തി എവം

യഥാവുത്തനയേനാതി അത്ഥോ. **ചതുത്ഥേതി** ചതുത്ഥപഞ്ചകേ. ചതുത്ഥപഞ്ചകതോ തീണി പദാനി, പഞ്ചമപഞ്ചകതോ ദ്വേ പദാനി ഗഹേത്വാ പഞ്ചകം കത്വാ വുത്തം "ചത്താരോ പഞ്ചകാ"തി. അട്ഠസു പഞ്ചകേസൂതി സമ്ബന്ധോ.

ഇതി സോളസപഞ്ചകവിനിച്ഛയേ യോജനാ സമത്താ.

൨൪. ഉപസമ്പാദേതബ്ബഛക്കകഥാ

൮൪. തന്തി ഊനദസവസ്സപദം. **സബ്ബത്ഥാതി** സബ്ബേസു ഛക്കേസു. **തത്ഥാതി** ഛക്കേസു. "പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരേനാ"തി വുത്തത്താ വിഭങ്ഗവസേന ഗഹേതബ്ബാനീതി ആഹ "ഉഭതോവിഭങ്ഗവസേന വുത്താനീ"തി. മാതികാവിഭങ്ഗവസേന സുട്ഠു വിഭജിതബ്ബാനീതി **സുവിഭത്താനി,** വാചുഗ്ഗതവസേന സുന്ദരാ പവത്തി ഏതേസന്തി **സുപ്പവത്തീനി,** സുത്തതോ അനുബ്യഞ്ജനതോ സുട്ഠു വിനിച്ഛിതബ്ബാനീതി **സുവിനിച്ഛിതബ്ബാനീ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മാതികാവിഭങ്ഗവസേനാ"തിആദി.

൨൫. അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബവത്ഥുകഥാ

൮൬. യോ പനാതി യോ പന അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ. **അഞ്ഞോപീതി** പസൂരതോ അപരോപി. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സാസനേ. **തസ്മി**ന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബേ. **തത്ഥാതി** "യോ സോ ഭിക്ഖവേ അഞ്ഞോപീ"തിആദിവചനേ. **അയ**ന്തി പരിവാസോ. **നഗ്ഗപരിബ്ബാജകസ്സേവാതി** വത്വാ തസ്സ ഭേദം ദസ്സേതും വുത്തം "ആജീവകസ്സ വാ അചേലകസ്സ വാ"തി. തത്ഥ **ആജീവകോ** ഉപരി ഏകമേവ വത്ഥം ഉപകച്ഛകേ പവേസേത്വാ പരിദഹതി, ഹേട്ഠാ നഗ്ഗോ. **അചേലകോ** പന സബ്ബേന സബ്ബം നഗ്ഗോയേവ. **സോപീതി** ≡ംന നഗ്ഗപരിബ്ബാജകോപി. **വാലകമ്ബലാദീന**ന്തി വാലേന കതം കമ്ബലം, ആദിസദ്ദേന കേസകമ്ബലാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **അസ്സാതി** പരിബ്ബാജകസ്സ. **അഞ്ഞസ്സാതി** നഗ്ഗപരിബ്ബാജകതോ അപരസ്സ. **പണ്ഡരങ്ഗാദികസ്സാ**തി പണ്ഡരം സേതവത്ഥം അങ്ഗേ സരീരേ ഏതസ്സത്ഥീതി **പണ്ഡരങ്ഗോ,** ആദിസദ്ദേന നീലങ്ഗാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി.

ഏവന്തി ഇമിനാ കേസമസ്സുഓരോപനാദിനാ. പബ്ബാജേന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മി**ന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബേ, നിസിന്നേയേവാതി യോജനാ. അനാദരേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **തസ്സാതി** അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ. **നയിമേതി** ന ഇമേ, ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബം.

൮൭. "ഏവം ഖോ...പേ०... അനാരാധകോ"തി അയം കഥാ മാതികാതി യോജനാ. **അസ്സാതി** അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ. **തസ്സേവാതി** തസ്സായേവ മാതികായ. **തത്ഥാതി** വിഭങ്ഗേ. **അതികാലേനാതി** ഏത്ഥ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വത്തകരണവേലായേവ അതികാലോ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വത്തകരണവേലായമേവാ"തി. ഇമിനാ ഭുമ്മത്ഥേ കരണവചനന്തിപി ദസ്സേതി. **തത്ഥേവാതി** കുലഘരേസുയേവ. **അഞ്ഞദത്ഥൂ**തി ഏകംസേന, "കരോന്തോ"തി ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. ഏവമ്പി കരോന്തോ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോതി യോജനാ. "സമ്പാദകോ"തി ഇമിനാ **അനാരാധകോതി** ഏത്ഥ ആരാധസദ്ദസ്സ സാധനത്ഥം ദസ്സേതി, തോസനത്ഥാദയോ നിവത്തേതി.

അജ്ഝാചാരത്ഥികാ വിസന്തി പവിസന്തി ഏത്ഥാതി **വേസിയാ,** സോഭണരൂപസങ്ഖാതം വേസം ധാരേതീതി വാ **വേസിയാ**. തേന വുത്തം "സുലഭജ്ഝാചാരാ"തിആദി. ആമിസോയേവ കിഞ്ജക്ഖോ അപ്പമത്തകട്ഠേനാതി **ആമിസകിഞ്ജക്ഖോ,** വിസേസനപരപദോ. അഥ വാ ആമിസോ ച തതോ

അഞ്ഞോ കിഞ്ജക്ഖോ ച **ആമിസകിഞ്ജക്ഖം,** തസ്സ സമ്പദാനം **ആമിസകിഞ്ജക്ഖസമ്പദാനം. കിഞ്ജക്ഖ**സദ്ദോ കേസരസ്സേവ മുഖ്യതോ വാചകോ, അപ്പമത്തകസ്സ പന രൂള്ഹീവസേന. **വിധവാ**തി ഏത്ഥ ധവസദ്ദോ പതിനോയേവ വാചകോ, ന രുക്ഖവിസേസസ്സാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "മതപതികാ വാ"തിആദി. ഇമേഹി പദേഹി മതവസേന വാ പവുത്ഥവസേന വാ വിഗതോ ധവോ ഏതാസം, ധവേന വാ വിഗതാതി **വിധവാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **താ**തി വിധവാ. യോബ്ബനപത്തത്താ വാ യോബ്ബനാതീതത്താ വാ ഥുല്ലാ മഹന്താ കുമാരികാതി **ഥുല്ലകുമാരികാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോബ്ബനപത്താ"തിആദി. **പണ്ഡകാ**തി ഏത്ഥ ആസിത്തപണ്ഡകാദീസു പഞ്ചസു പണ്ഡകേസു നപുംസകപണ്ഡകോവാധിപ്പേതോതി ആഹ "നപുംസകാ"തി. **സമാനപബ്ബജ്ജാ**തി ഭിക്ഖൂഹി സമാനപബ്ബജ്ജാ. **തതോ**തി വിസ്സാസതോ.

തത്ഥാതി വേസിയാദീസു. **താസ**ന്തി വേസിയാനം. **സോ**തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു =ഠർ വിധവാദീസു. ഗന്തബ്ബതം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **തഥാ**തി യഥാ ഗന്തബ്ബത്തം വുത്തം, തഥാ.

ഉച്ചാവചാനീതി ഏത്ഥ ഉദ്ധം ചയതി വഡ്ഢതീതി **ഉച്ചം,** ചയതോ അവഗതോ വിയോഗോതി **അവചം.** ഉച്ചഞ്ച അവചഞ്ച **ഉച്ചാവചാനീ**തി വചനത്ഥേന മഹന്തഖുദ്ദകത്ഥോതി ആഹ "മഹന്തഖുദ്ദകാനീ"തി. "കമ്മാനീ"തി ഇമിനാ "കരണീയാനീ"തിപദസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. തംദസ്സനേന ച കത്തബ്ബാനീതി **കരണീയാനീ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **തത്ഥാ**തി മഹന്തഖുദ്ദകേസു കമ്മേസു . **തത്ഥ ന ദക്ഖോ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം "തേസു തേസു നവകമ്മേസൂ"തി. "ഉട്ഠാനവീരിയസമ്പന്നോ"തി ഇമിനാ നത്ഥി അലസോ കോസജ്ജം ഏതസ്സാതി **അനലസോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തത്രാ**തി ഏത്ഥ ത്രപച്ചയോ സത്തമ്യത്ഥേ വിച്ഛാജോതകോതി ആഹ "തേസു തേസൂ"തി. "ഠാനുപ്പത്തികായ വീമംസായാ"തി വുത്തവചനസ്സത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദമേവ"ന്തിആദി. "തസ്മിംയേവ ഖണേ ഉപ്പന്നപഞ്ഞായാ"തി ഇമിനാ "ഠാനുപ്പത്തികായാ"തി ഏത്ഥ **ഠാന**സദ്ദോ തങ്ഖണത്ഥോതി ദസ്സേതി. **അലം കാതു**ന്തി ഏത്ഥ **അലം**സദ്ദോ ഭൂസനവാരണപരിയത്തസങ്ഖാതേസു തീസു അത്ഥേസു പരിയത്തത്ഥോതി ആഹ "കാതും സമത്ഥോ"തി.

തിബ്ബച്ഛന്ദോതി തിഖിണഛന്ദോ. "ബലവച്ഛന്ദോ"തി ഇമിനാ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. **ലോകിയസമാധിഭാവനായാ**തി ലോകിയായ അട്ഠസമാപത്തിസങ്ഖാതായ സമാധിഭാവനായ.

ഇധാഗതോതി ഇമസ്മിം സാസനേ ആഗതോ. **തിത്ഥായതനസാമികസ്സാ**തി തരന്തി ഉപ്ലവന്തി സത്താ ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോന്തി ഏത്ഥാതി **തിത്ഥം,** ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിയോ. തമേവ ആയതനം ദിട്ഠിഗതികാനന്തി **തിത്ഥായതനം.** അഥ വാ തിത്ഥമേതേസമത്ഥീതി **തിത്ഥിനോ,** തേസമായതനം തിത്ഥായതനം, തസ്സ സാമികോ തിത്ഥായതനസാമികോ, തസ്സ. **തസ്സ ദിട്ഠിയാ**തി ഏത്ഥ **ദിട്ഠി**സദ്ദോ ലദ്ധിപരിയായോതി ആഹ "തസ്സ സന്തകായ ലദ്ധിയാ"തി. കസ്മാ സാ ലദ്ധി "ഖന്തീ"തി ച "രുചീ"തി ച "ആദായോ"തി ച വുച്ചതീതി ആഹ "ഇദാനീ"തിആദി. സായേവ ലദ്ധി ഖമതി ചേവ രുച്ചതി ച ഗഹിതാ ചാതി യോജനാ. **തസ്സ തിത്ഥകരസ്സാ**തി കത്വത്ഥേ സാമിവചനം. **തസ്സാ**തി തിത്ഥായതനസാമികസ്സ. **ഭഞ്ഞമാനായാ**തി ഭണിയമാനായ. **അനഭിരദ്ധോ**തി ഏത്ഥ അനഭിരാധിതോ അപരിതോസിതചിത്തോതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപരിപുണ്ണസങ്കപ്പോ, നോ പഗ്ഗഹിതചിത്തോ"തി. **യദിദ**ന്തി യം ഇദം "അനത്തമനത്ത"ന്തി വാ "അത്തമനത്ത"ന്തി വാ സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ "ഇദ"ന്തിപദസ്സ അനിയമം ദസ്സേതി. **ഇമേ**തി ഭിക്ഖൂ.

യഞ്ച അനത്തമനത്തന്തി യോജനാ. **തസ്സേവാ**തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ ഏവ അനത്തമനത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇദ**ന്തി ദ്വേ അത്തമനത്താനി, ദ്വേ അനത്തമനത്താനീതി ചതുബ്ബിധം ഇദം ധമ്മജാതം. **സങ്ഘാടനീയ**ന്തി സങ്ഘടിതബ്ബം, സന്നിചയം കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. "അനാരാധകേ"തിആദിനാ **അനാരാധനീയസ്മി**ന്തി =൦൭ ഏത്ഥ ന ആരാധേതി വത്തം അനേന കമ്മേനാതി **അനാരാധനീയ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഇദ**ന്തി ചതുബ്ബിധം. **ലിങ്ഗ**ന്തി കാരണം. **ലക്ഖണ**ന്തി ചിഹനം. **ഇതോ**തി അട്ഠങ്ഗതോ നീഹടേനാതി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തവിപല്ലാസേനാ**തി കണ്ഹപക്ഖേ വുത്തവിപരീതേന.

സുക്കപക്ഖേ അട്ഠങ്ഗാനി സമോധാനേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "നാതികാലേന ഗാമപവേസനം നാതിദിവാ പടിക്കമന"ന്തിആദി. കണ്ഹപക്ഖേപി ഇമിനാ നയേന അട്ഠങ്ഗാനി സമോധാനേതബ്ബാനി. "പരിതോസകോ"തി ഇമിനാ **ആരാധക**സദ്ദസ്സ തോസനത്ഥം ദസ്സേതി. ഹേട്ഠാ പന "സമ്പാദകോ"തി വുത്തത്താ സാധനത്ഥം ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഉപസമ്പദമാളകേപീതി ഉപസമ്പാദട്ഠാനേ ഏകകൂടയുത്തേ അനേകകോണേ പതിസ്സയവിസേസേപി. സോ ഹി ഏകകൂടം കത്വാ അനേകേഹി കോണേഹി മലീയതി വിഭൂസീയതീതി **മാളോ**തി വുച്ചതി. "ചത്താരോ മാസേ പരിവസിതബ്ബ"ന്തിവചനം അസദിസൂപമായ പാകടം കരോന്തോ "യഥാ പനാ"തിആദിമാഹ. **ഹീ**തി സച്ചം. **അസ്സാ**തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ. പരിവസന്തോ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തരാ**തി ചതുമാസസ്സ അബ്ഭന്തരേ. **കുപ്പനസഭാവോ**തി നസ്സനസഭാവോ. **പരിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹാതി. **നാമരൂപം വവത്ഥപേതീ**തി "ഇദം നാമം, ഇദം രൂപ"ന്തി വവത്ഥപേതി. **ലക്ഖണ**ന്തി നമനരുപ്പനലക്ഖണം, അനിച്ചാദിലക്ഖണം വാ. സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ദിട്ഠിവിചികിച്ഛാപഹാനം സന്ധായ വുത്തം "സമൂഹതാനി...പേ.... സല്ല"ന്തി. **അബ്ബുള്ഹ**ന്തി ആവഹിയിത്ഥാതി അബ്ബുള്ഹം, ഉദ്ധം വഹിയിത്ഥാതി അത്ഥോ. ആത്യൂപസഗ്ഗോ ഹി ഉദ്ധങ്ഗമത്ഥോ. **തംദിവസമേവാ**തി തസ്മിം സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ പടിലഭനദിവസേയേവ. ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **തദഹേവാ**തി തസ്മിം സോതാപന്നഭവനഅഹനി ഏവ.

തസ്സാതി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ. പാളിയം പത്തസ്സ അനാഗതത്താ വുത്തം "പത്തമ്പി തഥേവാ"തി. യഥാ ഉപജ്ഝായമൂലകം ചീവരം പരിയേസിതബ്ബം, പത്തമ്പി തഥേവാതി അത്ഥോ. **ഇദ**ന്തി പത്തചീവരം. **ഇമസ്സാ**തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ. **അഞ്ഞേ**തി ഉപജ്ഝായതോ അപരേ. **തേഹിപീ**തി അഞ്ഞേഹിപി. **വിലോമാ**തി പടിലോമാ. **ആയത്ത**ന്തി അധീനം. **ആയത്തജീവികത്താ**തി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ ഉപജ്ഝായേന ആയത്തജീവികത്താ. **തസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ. **വചനകരോ**തി വചനം കരോ. വാക്യേപി സമാസേപി വചനസദ്ദസ്സ "തസ്സാ"തി പദമേവ അപേക്ഖത്താ "വചനകരോ"തി സമാസോ ഹോതി. ഏസേവ നയോ "ഉപജ്ഝായേന ആയത്തജീവകത്താ"തി ഏത്ഥാപി. **തേനാ**തി വചനകരഹേതുനാ.

അഗ്ഗിപരിചരണകാതി =൦ന്ന അഗ്ഗിപൂജകാ. ഇമിനാ അഗ്ഗിം പരിചരന്തീതി **അഗ്ഗികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **താപസാ**തി ജടാധരാ. തേ ഹി യസ്മാ ജടാ ച തപോ ച ഏതേസമത്ഥി, തസ്മാ "ജടിലാ"തി ച "താപസാ"തി ച വുച്ചന്തി. **ഏതേ**തി ജടിലകാ. "കിരിയം ന പടിബാഹന്തീ"തി വുത്തവചനസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്ഥി കമ്മം, അത്ഥി കമ്മവിപാകോ"തി. **ഏതദേവ പബ്ബജ്ജ**ന്തി ഏതം ഏവ താപസപബ്ബജ്ജം. **ഏതേസ**ന്തി ജടിലാനം. **സാസനേ**തി ബുദ്ധസ്സ സാസനേ. **തേസ**ന്തി ഞാതീനം, ഇമം പരിഹാരന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി ഞാതയോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ

വാ. **ഞാതിസേട്ഠസ്സാതി** ഞാതിയേവ സേട്ഠോ, ഞാതീനം വാതി ഞാതിസേട്ഠോ, തസ്സ, ബുദ്ധസ്സാതി സമ്ബന്ധോ.

൨൬൧. പഞ്ചാബാധവത്ഥുകഥാ

൫൫൪. മഗധേസൂതി ഏത്ഥ ബഹുവചനപദേന വുത്തത്താ ജനപദസ്സ നാമന്തി ആഹ "മഗധനാമകേ ജനപദേ"തി. **അമനുസ്സാനഞ്ചാ**തി മനുസ്സേഹി അഞ്ഞേസത്താനഞ്ച. ഉസ്സന്നസദ്ദോ ച ഉസ്സദസദ്ദോ ച വുഡ്ഢിപ്പത്തപരിയായോതി ആഹ "ഉസ്സന്നാ വുഡ്ഢിപ്പത്താ"തി. "ഫാതിപ്പത്താ"തി ഇമിനാ തമേവത്ഥം ദസ്സേതി. **തേഹീ**തി കുട്ഠാദീഹി പഞ്ചഹി ആബാധേഹി.

തത്ഥാതി കുട്ഠാദീസു പഞ്ചസു ആബാധേസു. ആബാധികം ആഭുസോ ബാധതി പീളേതീതി **ആബാധോ,** അങ്ഗപച്ചങ്ഗം കുടതി ഛിന്ദതീതി **കുട്ഠം**. "രത്തകുട്ഠം വാ"തിആദീസു വാസദ്ദേന സേതകുട്ഠാദീനിപി സങ്ഗണ്ഹാതി. **കീടിഭ ദദ്ദു ഖജ്ജു ആദിപ്പഭേദമ്പീ**തി കീടിഭോ ച ദദ്ദു ച ഖജ്ജു ച കീടിഭദദ്ദുഖജ്ജുയോ , താ ആദയോ യേസം കുട്ഠാനന്തി കീടിഭദദ്ദുഖജ്ജുആദയോ, തേസം പഭേദോ കീടിഭദദ്ദു ഖജ്ജുആദിപ്പഭേദോ, തമ്പി. തത്ഥ **കീടിഭോ**തി കീട ഇഭോതി പദവിഭാഗോ കാതബ്ബോ. തത്ഥ **കീടോ**തി കിമി. ഇമിനാ കീടകുലാവകം "കീടോ"തി ഗഹേതബ്ബം, കീടോ വിയാതി **കീടോ,** കുട്ഠവിസേസോ. **ഇഭോ**തി ഗജോ. ഇമിനാ ഗജസ്സ സബലം "ഇഭോ"തി ഗഹേതബ്ബം. ഇഭോ വിയാതി **ഇഭോ,** കുട്ഠവിസേസോ. കീടോയേവ ഇഭോ **കീടിഭോ,** കുട്ഠാബാധവിസേസോ, യം ലോകേ **"കുട്ടാബാധ വിസേസോ"**ഇതി വോഹരന്തി. **ദദ്ദൂ**തി കച്ഛു. സാ ഹി സരീരം ദംസതി വിദംസതി, ഹിംസതീതി വാ **ദദ്ദു**തി വുച്ചതി. ഏകസ്സ ദകാരസ്സ രകാരം കത്വാ "ദദ്ദു"തിപി പാഠോ. യം ലോകേ **"പേ?"**ഇതി വോഹരന്തി. **ഖജ്ജൂ**തി കണ്ഡുവനം. തഞ്ഹി സരീരം ഖജ്ജതി ബ്യഥതി ഖദതി, ഹിംസതീതി വാ ഖജ്ജൂതി വുച്ചതി. യം ലോകേ **"ഖജ്ജ"**ഇതി വോഹരന്തി. "കച്ഛൂ"തിപി പാഠോ, സോ അപാഠോ ദദ്ദുസദ്ദേന തസ്സ ഗഹിതത്താ. **തന്തി** കുട്ഠം. **പകതിപടിച്ഛന്നട്ഠാനേ**തി പകതിയാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ, യഥാനിവത്ഥപാരുതട്ഠാനേതി അത്ഥോ. ഇമിനാ വിസേസതോ പടിച്ഛന്നം നിവത്ഥേതി. അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതം സചേ ഹോതീതി യോജനാ. **പകതിവണ്ണേ**തി =൦൭ പകതിഛവിയം. യഥാ അവണാ ഛവി ഹോതി, തഥാതി അത്ഥോ. ഇദം വണവത്ഥും സന്ധായ ന വുത്തം.

മേദഗണ്ഡോതി മേദോ അസ്മിം അത്ഥീതി **മേദോ,** ഗണ്ഡതി ഫോടോ ഭവതീതി **ഗണ്ഡോ,** മേദോയേവ ഗണ്ഡോ മേദഗണ്ഡോ. യം ലോകേ "മേദഗണ്ഡോഇതി വോഹരന്തി. **കോലട്ഠീ**തി കോലം വുച്ചതി ബദരഫലം, തസ്സ അട്ഠി കോലട്ഠി. അവഡ്ഢനകപക്ഖേ ഠിതേ സതീതി യോജനാ. **സഞ്ഛവി**ന്തി സംവിജ്ജമാനഛവിം, സഞ്ജാതഛവിം വാ. **ഉണ്ണിഗണ്ഡാ**തി ഉദ്ധം നമന്തീതി ഉണ്ണിയോ, തായേവ ഗണ്ഡാ ഉണ്ണിഗണ്ഡാ. യേ ലോകേ "ഉണ്ണിഗണ്ഡാ" ഇതി വോഹരന്തി. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം സരീരപദേസേ. **ഖീരപീളകാ**തി ഖീരം ഏത്ഥ അത്ഥീതി ഖീരാ, താ ഏവ പീളകാ ഖീരപീളകാ. യാ ലോകേ "ഖീരപീളകാ" ഇതി ച ഇതി ച വോഹരന്തി. **താസൂ**തി പീളകാസു. ഖീരപീളകാ നാമ ഗണ്ഡാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഖരപീളകാ**തി ഖരസഭാവാ പീളകാ. ഖരസഭാവത്താ തേന സത്താ മരണമ്പി ഗച്ഛന്തി, മരണമത്തമ്പി ദുക്ഖം. യാ ലോകേ ഇതി "ഖീരപീളകാ" വോഹരന്തി. പദുമകണ്ണികാ നാമ ഗണ്ഡാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. പദുമസ്സ കണ്ണികാ വിയ **പദുമകണ്ണികാ**. യാ ലോകേ **"പദുമകണ്ണികാ"**ഇതി വോഹരന്തി. സാസപബീജകാ നാമ ഗണ്ഡാതി സമ്ബന്ധോ. സാസപസ്സ ബീജം പമാണമേതാസന്തി **സാസപബീജകാ**. യാ ലോകേ "സാസപബീജകാ" ഇതി വോഹരന്തി. **താ സബ്ബാ**തി സബ്ബാ താ പീളകാ, ഗണ്ഡജാതിയോ വാ. **താസൂ**തി പീളകാസു, ഗണ്ഡജാതീസു വാ.

പദുമപുണ്ഡരീകപത്തവണ്ണന്തി പദുമം നാമ രത്തം, **പുണ്ഡരീകം** നാമ സേതം, തേസം പുപ്ഫപത്തസ്സ വണ്ണം വിയ വണ്ണമേതസ്സാതി പദുമപുണ്ഡരീകപത്തവണ്ണം, സങ്ഖകുട്ഠം. യം ലോകേ "പദുമപുണ്ഡരീകപത്തവണ്ണം, സങ്ഖകുട്ഠം" ഇതി വോഹരന്തി. **യേനാ**തി കുട്ഠേന. ഗുന്നം സരീരം സബലം വിയ മനുസ്സാനം സരീരം സബലം ഹോതീതി യോജനാ. **തസ്മി**ന്തി കിലാസേ. **സോസബ്യാധീ**തി ഖയരോഗോ. സോ ഹി യസ്മാ മംസലോഹിതാദീനി സോസാപേതി, തസ്മാ **സോസോ**തി വുച്ചതി. യം ലോകേ "സാംസ" ഇതി ച "സോസബ്യാധി" ഇതി ച വോഹരന്തി. **തസ്മി**ന്തി സോസബ്യാധിമ്ഹി. **അപമാരോ**തി അപസ്മാരോ. സോ ഹി സാരതോ അപഗതത്താ "അപമാരോ"തി വുച്ചതി സകാരസ്സ മകാരം കത്വാ. യം ലോകേ "അപമാര" ഇതി ച **"അരൂ?"**ഇതി ച വോഹരന്തി. **തത്ഥാ**തി ദ്വീസു ഉമ്മാദേസു. ആധാരേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. ദുത്തികിച്ഛോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൭. രാജഭടവത്ഥുകഥാ

൯൦. ഉച്ചിനഥാതി ഏത്ഥ ചിധാതുയാ വഡ്ഢനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വഡ്ഢേഥാ"തി. **സോതാപന്നത്താ**തി ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ =ംവ്വ സോതാപന്നഭാവതോ. **ഘാതേഥാ**തി ജീവിതാ വോരോപേഥ. **ഹനഥാ**തി പഹരഥ. **തതോ**തി ഉപജ്ഝായതോ. ആചരിയോ സേട്ഠോതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി ആചരിയതോ. **ഇദ**ന്തി വചനം, ആഗതന്തി സമ്ബന്ധോ. ആഹംസു വോഹാരികാ മഹാമത്താ മുസാവാദേനാതി യോജനാ. **അമച്ചോ**തി സബ്ബരാജകിച്ചേസു അമാ സഹ രഞ്ഞാ ഭവതീതി അമച്ചോ. **അമാ**സദ്ദോ സഹത്ഥേ നിപാതോ. "അമാ"തി നിപാതതോ ഭവത്ഥേ അച്ചപച്ചയോ (മോഗ്ഗല്ലാനേ ൪.൮൩ സുത്തേ). **മഹാമത്തോ**തി മഹന്തോ മത്താ ഇസ്സരിയാ ഏതസ്സാതി മഹാമത്തോ. **മത്താ**സദ്ദോ ഹേത്ഥ ഇസ്സരിയവാചകോ. **സേവകോ**തി രാജാനം സേവതി ഭജതീതി സേവകോ. **ഭത്തവേതനഭടോ**തി ഭത്തവേതനാനമത്ഥായ ഭടോ. **തസ്സാ**തി രാജഭടസ്സ.
പുത്തനത്തഭാതുകാദയോതിആദിസദ്ദേന ഭാഗിനേയ്യാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യോ പനാ**തി രാജഭടോ പന. **നിയ്യാതേതീ**തി അപ്പേതി. **തം ഠാന**ന്തി തം രാജഭടട്ഠാനം. **യേന വാ**തി കമ്മകാരേന വാ. **യംകമ്മകാരണാ**തി യസ്സ കമ്മസ്സ കാരണാ. **യോ വാ**തി രാജഭടോ വാ. **പബ്ബജസ്സൂ**തി പബ്ബാജേഹി.

൨൮. ചോരവത്ഥുകഥാ

൯൧. ദിട്ഠപുബ്ബോതി അങ്ഗുലിമാലോ പുബ്ബേ ദിട്ഠോ. **അയ**ന്തി ചോരോ. **സോ**തി അങ്ഗുലിമാലോ. അഞ്ഞേസം സന്തികാ വചനം സുണന്തീതി യോജനാ. **തേ**തി മനുസ്സാ. **ഉബ്ബിജ്ജന്തിപീ**തി കായേന ഉബ്ബിജ്ജന്തിപി. **ഉത്തസന്തിപീ**തി ചിത്തേന ഉത്തസന്തിപി. അങ്ഗുലിമാലോ ഭിക്ഖൂഹി ന പബ്ബാജിതോ, നനു ഭഗവതാ പന സയം പബ്ബാജിതോ, അഥ കസ്മാ "ന ഭിക്ഖവേ"തി വുത്തന്തി ആഹ "ഭഗവാ സയം ധമ്മസ്സാമീ"തി. **ധമ്മസ്സാമീ**തി ച ധമ്മസ്സ ഇസ്സരോ, ധമ്മേന വാ ദേവമനുസ്സാനം ഇസ്സരോ, അധിപതീതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖൂനം അകരണത്ഥായ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദന്തി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി "ന ഭിക്ഖവേ"തിആദിവചനേ. "ധജം ബന്ധിത്വാ"തിആദിനാ ധജസ്സ ബന്ധനം ധജബന്ധോ, ധജബന്ധോ വിയാതി **ധജബന്ധോ,** ധജബന്ധോ ഹുത്വാ ചരതീതി **ധജബന്ധോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ധജബന്ധോ, തസ്മാ. **യോ**തി ചോരോ. **പന്ഥദുഹനം വാ**തി പന്ഥേ ദുഹനം വാ. **പഞ്ഞായതി ചാ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ വാക്യസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. ന കേവലഞ്ഹി വിചരതിയേവ, അഥ ഖോ പഞ്ഞായതി ചാതി അത്ഥോ. **ഇദ**ന്തി ചോരകമ്മം. **രജ്ജ**ന്തി രാജഭാവം. **സോ**തി രാജപുത്തോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തസ്മി**ന്തി രാജപുത്തേ. **പുബ്ബേ**തി പുബ്ബകാലേ. **ത**ന്തി ചോരം. **ഏവ**ന്തി ഇമിനാകാരേന, ജാനന്തി ചേതി യോജനാ. **അദിസ്സമാനാ**തി അത്താനം അപഞ്ഞായമാനാ. ഇദം

സന്ധിച്ഛേദാദിചോരേ സന്ധായ വുത്തം, ന അമ്ബലബുജാദിചോരേ. **പച്ഛാപീ**തി ഥേയ്യകരണതോ പച്ഛാപി. **തേപീ**തി ചോരേപി.

൯൨. ഭയേനാതി ഭയതോ. **ഏതേ പനാ**തി ഭിക്ഖൂ പന. **ലദ്ധാഭയത്താ**തി രാജതോ ലദ്ധോ അഭയോ ഇമേഹീതി ലദ്ധാഭയാ, തേസം ഭാവോ ലദ്ധാഭയത്തം, തസ്മാ. **കാരഭേദകോ**തി ഏത്ഥ **കാര**സദ്ദോ രുക്ഖവിസേസേ =ംൻ ച സക്കാരേ ച ബന്ധനാലയേ ച പവത്തതി, ഇധ പന ബന്ധനാലയേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കാരം വുച്ചതി ബന്ധനാഗാര''ന്തി. ബന്ധനാഗാരഞ്ഹി കരോന്തി തം പവേസിതേ ജനേ ഹിംസന്തി ഏത്ഥാതി ''കാരാ''തി വുച്ചതി. **ഇധാ**തി ''കാരഭേദകോ''തിപദേ. ദീപബന്ധനം വാ ഹോതൂതി യോജനാ. ഇമേഹി പദേഹി ന കേവലം ബന്ധനാഗാരംയേവ കാരാ നാമ ഹോതി, അഥ ഖോ അന്ദുബന്ധനാദീനിപി കാരായേവ നാമാതി ദസ്സേതി. **യോ**തി ചോരോ. **ഏതേസൂ**തി ബന്ധനേസു. **മുഞ്ചിത്വാ വാ**തി രജ്ജുബന്ധനം നിബ്ബേഠേത്വാ വാ. ഇമേഹി പദേഹി ന കേവലം കാരായ ഭിന്ദനതോ ഏവ കാരഭേദകോ നാമ ഹോതി, അഥ ഖോ ഛിന്ദനമുഞ്ചനവിവരണേഹിപി കാരഭേദകോയേവ നാമാതി ദസ്സേതി. **ദീപന്തര**ന്തി ബന്ധനദീപതോ അന്തരം അഞ്ഞം ദീപന്തി അത്ഥോ. ചക്കവാളബന്ധനം ഭിന്ദിത്വാ ചക്കവാളന്തരം ഗതോ അട്ഠകഥായം ന വുത്തോ. **സോ**തി നചോരകോ. **ഗാമനിഗമപട്ടനാദീനീ**തി ഏത്ഥ **പട്ടന**ന്തി നാവാപട്ടനം, സകടപട്ടനഞ്ച. **കേണിയാ**തി രഞ്ഞോ ദാതബ്ബആയേന. **ത**ന്തി കേണിം. **നിധാന**ന്തി നിക്ഖണിത്വാ ഠപിതം ധനം. **ഉപസംഹരിത്വാ**തി രാജാദീനം സന്തികം ഹരിത്വാ. **ത**ന്തി കസികമ്മാദീഹി സമ്പാദേത്വാ ജീവന്തം. **തത്ഥേവാ**തി ബന്ധാപിതട്ഠാനേയേവ.

൯൩. യത്ഥാതി യസ്മിം ഠാനേ. യോ കോചി പലാതോതി സമ്ബന്ധോ. നന്തി യം കിഞ്ചി ജനം, ലിഖാപേതീതി യോജനാ. **പണ്ണേ വാ**തി കുസേ വാ. **അസ്സാ**തി ജനസ്സ. **ദണ്ഡ**ന്തി ധനദണ്ഡം. **ലിഖിതകോ**തി ലിഖിതബ്ബോതി ലിഖിതോ, സോയേവ ലിഖിതകോ.

൯൪. യോ പന കസാഹി ഹഞ്ഞതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ അഞ്ഞേഹി കസാഹി ഹഞ്ഞതീതി **കസാഹതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''അയമേവ തേ ദണ്ഡോ ഹോതൂ''തി ഇമിനാ കതം ദണ്ഡകമ്മം ഇമസ്സാതി **കതദണ്ഡകമ്മോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അല്ലവണോ**തി തിന്തവണോ. **ഘാതേത്വാ**തി ഹനിത്വാ പഹരിത്വാതി അത്ഥോ. **ഗണ്ഡിഗണ്ഡിയോ**തി ഫോടഫോടാ. **സന്നിസിന്നാസൂ**തി ഗണ്ഡീസു പകതിസരീരേന സമം നിസിന്നാസു.

൯൫. കതദണ്ഡകമ്മഭാവോ താവ പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബോ ഹോതു, കഥം പന ലക്ഖണാഹതഭാവോ വേദിതബ്ബോതി ആഹ ''യസ്സ പനാ''തിആദി. തത്ഥ **തത്തേനാ**തി താപേന. **ലക്ഖണ**ന്തി സഞ്ഞാണം. **സോ**തി ജനോ. **ഭുജിസ്സോ**തി ഭുജോ ഏതസ്സത്ഥീതി ഭുജിസ്സോ (മ॰ നി॰ ടീ॰ ൨.൪൨൭). പരേഹി അപാലിതോ ച അനജ്ഝോഹരാപിതോ ച ഹുത്വാ സയമേവ അത്താനം പാലനേന ച ഭോജനം അജ്ഝോഹരണേന ച സമന്നാഗതോതി വുത്തം ഹോതി. **അസ്സാ**തി ലക്ഖണാഹതസ്സ. **വണാ**തി അരൂനി. താനി ഹി യസ്മാ വണന്തി ഗത്താനി വിചുണ്ണാനി കരോന്തി, തസ്മാ വണാതി വുച്ചന്തി. **രൂള്ഹാ**തി തരുണമംസേന രുഹാ. തിമണ്ഡലവത്ഥസ്സ ലക്ഖണാഹതസ്സ ജനസ്സാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൩. ഇണായികവത്ഥുകഥാ

൯൬. ഇണായികോ നാമാതി ഏത്ഥ **ഇണ**ന്തി ഉദ്ധാരോ. സോ ഹി യസ്മാ ഏതി വുദ്ധിം ഗച്ഛതി, തസ്മാ ഇണന്തി വുച്ചതി. തം ഗണ്ഹാതി, ധാരേതീതി വാ ഇണായികോ. **യം വാ**തി ജനം വാ ആഠപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ആഠപേത്വാ**തി ച

പേസനത്ഥായ ധനസാമികസ്സ സന്തികേ ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. **ആ**കാരോ ഹി പേസനത്ഥവാചകോ. **സോപീ**തി പിസദ്ദോ പുരിമജനേ അപേക്ഖതി. "ധാരേതീ"തി ഇമിനാ ആയികപച്ചയോ ധാരണത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **അഞ്ഞേ**തി മാതാപിതൂഹി അഞ്ഞേ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തേ**തി അഞ്ഞേ ഞാതകാ, തം ആഠപേതും യസ്മാ ന ഇസ്സരാ, തസ്മാ ന ഇണായികോതി യോജനാ. **ഇതര**ന്തി നഇണായികതോ അഞ്ഞം. **അസ്സാ**തി ജനസ്സ. **ന**ന്തി തം ജനം. **തേസൂ**തി ഞാതിസാലോഹിതാദീസു. **തഥാരൂപസ്സാ**തി അത്തനോ ഞാതിസാലോഹിതസ്സാതി അത്ഥോ. ആരോചേതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സഹേതുകോ"തിആദി. തത്ഥ **സഹേതുകോ**തി ഭബ്ബോ. **സോ**തി ഉപട്ഠാകോ . **പടിപജ്ജതീ**തി പടിദദാതി. **ഏത**ന്തി കപ്പിയഭണ്ഡം. **അജാനിത്വാ**തി ഇണായികഭാവമജാനിത്വാ. **പസ്സന്തേനാ**തി ഇണായികം പസ്സന്തേന. "അപസ്സന്തസ്സ ഗീവാ ന ഹോതീ"തി ഇമിനാ പസ്സിത്വാ അദസ്സേന്തസ്സ ഗീവാ ഹോതീതി ദസ്സേതി.

പുച്ഛിയമാനോപീതി "കിം ത്വം ഇണായികോസീ"തി പുച്ഛിയമാനോപി. **ത**ന്തി ഇണായികം. **തത്ഥാ**തി അഞ്ഞസ്മിം ദേസേ. **ത**ന്തി ഇണസാമികം. **സോ**തി ഇണസാമികോ. **അയ**ന്തി ഇണായികോ. **അയ**ന്തി വചനാ. **തത്ഥാ**തി ഇണായികസ്സ പബ്ബാജനേ. **സാമീചീ**തി അനുധമ്മതാ.

നന്തി ഇണായികം. **സോ**തി ഇണസാമികോ. **അസ്സാ**തി ഥേരസ്സ. ഗീവാ ന ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **അച്ഛതൂ**തി ആസതു ഉപവേസതൂതി അത്ഥോ. **സോ**തി ഇണായികോ. **ഈദിസോ**തി സഹേതുകോ വത്തസമ്പന്നോതി അത്ഥോ. **അതിആരാധകോ**തി വത്താചാരേന ഥേരസ്സ അതിതോസകോ.

൬ര്. ദാസവത്ഥുകഥാ

൯൭. **ദാസാ**തി ചേടകാ. തേ ഹി സാമികേഹി ദുക്ഖേ വാ ദുട്ഠകമ്മേ വാ അസീയന്തി ഖിപീയന്തീതി ദാസാതി വുച്ചന്തി. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു ദാസേസു. "ഘരദാസിയാ പുത്തോ"തി ഇമിനാ അന്തോഗേഹേ ഘരദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതോ **അന്തോജാതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ധനം ദത്വാ കീതോ **ധനക്കീതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ധനക്കീതോ നാമാ"തിആദി. ധനേന കീതോ ധനക്കീതോതി വചനത്ഥോപി യുത്തോയേവ. **ദാസചാരിത്ത**ന്തി ദേസകാലവസേന ദാസാനം ചാരിത്തം. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ദേസേ, കാലേ വാ.

കരമരാനീതോ നാമാതി ഏത്ഥ **കരമരോ**തി വന്ദി. സോ ഹി സത്തൂനം കരേന ഹത്ഥേന മരിതബ്ബത്താ കരമരോതി വുച്ചതി. കരമരഭാവേന ആനീതോ കരമരാനീതോ. തിരോരട്ഠാ ആഹരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപലാപേത്വാ വാ**തി പലോഭേത്വാ വാ. **തതോ**തി കസ്മാചി ഗാമതോ. മനുസ്സാ ഏവ **മാനുസ്സകാനി**. ഇത്ഥിപുരിസാനം സാധാരണഭാവേന സാമഞ്ഞഭാവതോ നപുംസകലിങ്ഗവസേന വുത്തം. പിസദ്ദേന ന കേവലം ധനാനിയേവ ആഹരന്തി, അഥ ഖോ മാനുസ്സകാനിപീതി സമ്പിണ്ഡേതി. **തത്ഥാ**തി മാനുസ്സകേസു. ഏവരൂപോ കരമരാനീതോ ദാസോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോതി യോജനാ. **സബ്ബസാധാരണേനാ**തി ബന്ധനാഗാരസോധനകാലേ സബ്ബേസം സാധാരണേന.

ദാസബ്യന്തി ദാസസ്സ ഭാവോ ദാസബ്യം, തം. തേന വുത്തം "ദാസഭാവ"ന്തി. "സയമേവാ"തി ഇമിനാ **സാമം**സദ്ദോ സയമത്ഥേ നിപാതോതി ദസ്സേതി. **ഭുജിസ്സിത്ഥിയോ**തി രഞ്ഞോ ഭുജിസ്സിത്ഥിയോ. **വണ്ണദാസീഹീ**തി നഗരസോഭിനീഹി. താ ഹി വണ്ണസമ്പന്നദാസിഭാവതോ വണ്ണദാസീതി വുച്ചന്തി. **താസ**ന്തി ഭുജിസ്സിത്ഥീനം. **പണ്ണ**ന്തി ദാസിപണ്ണം. **ഭടിപുത്തകഗണാദീന**ന്തി ആദിസദ്ദേന മല്ലപുത്തഗണാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. ഇമിനാ ബഹുസാമികദാസം ദസ്സേതി. **തേഹീ**തി

ഭടിപുത്തകഗണാദീഹി. **അദിന്നാ ന പബ്ബാജേതബ്ബാ**തി ബഹൂസു സാമികേസു എകേനപി അദിന്നാ ന പബ്ബാജേതബ്ബാ. **തേപീ**തി ആരാമികദാസേപി. ഇമസ്മിം ആരാമികദാസപബ്ബാജനേ അട്ഠകഥാവാദം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മഹാപച്ചരിയ"ന്തിആദി. "തക്ക"ന്തി പദം "ആസിത്തക"ഇതി പദേ കമ്മം. "സീസേ"തി പദം "ആസിത്തക"ഇതി പദേ ആധാരോ. കേസുചി ജനപദേസു ദേസചാരിത്തവസേന സീസേ തക്കസ്സ ആസിഞ്ചനം ദാസാനം ഭുജിസ്സകരണന്തി അധിപ്പായോ. "ആരാമികം ദേമാ"തി വചനം ദാസാനം ഭുജിസ്സവചനന്തി വുത്തം ഹോതി. **യേന കേനചി വോഹാരേനാ**തി "ആരാമികം ദേമാ"തി വാ "ആരാമികദാസം ദേമാ"തി വാ "കപ്പിയകാരകം ദേമാ"തി വാ യേന കേനചി വോഹാരേന. ദ്വീസു അട്ഠകഥാവാദേസു കുരുന്ദിവാദസ്സ പച്ഛാ വുത്തത്താ സോയേവ പമാണന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ദുഗ്ഗതമനുസ്സാ**തി ദുക്ഖം ഗതമനുസ്സാ. **ഏതേ**തി ദുഗ്ഗതമനുസ്സേ. **തം പബ്ബാജേതും ന വട്ടതീ**തി മാതാപിതൂനം ദാസഭാവം ഉപഗതകാലേ ജാതം പുത്തം സന്ധായ വുത്തം. അഥ പന മാതാപിതരോ ദാസഭാവം ഉപഗതാ, ന പുത്തോ, തം പബ്ബാജേതും വട്ടതി. "ഭിക്ഖുസ്സാ"തിപദം "ഞാതകാ വാ ഉപട്ഠാകാ വാ"തിപദേസു സാമിസമ്ബന്ധോ, "ദേന്തീ"തി പദേ സമ്പദാനം. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ഇമ**ന്തി ദാസം. **അഭിരമിസ്സതീ**തി ഭിക്ഖുഭാവേ അഭിരമിസ്സതി. **വിബ്ഭമിസ്സതീ**തി വിനിവത്തേത്വാ ഗിഹിഭാവം ഭമിസ്സതി. ഇതി വത്വാ ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **നിസ്സാമികദാസോ**തി പരിഗ്ഗാഹകസാമികവിരഹിതോ ദാസോ . നിസ്സാമികസ്സ ദാസസ്സ രാജാ സാമീ, തസ്മാ രഞ്ഞാ അപരിഗ്ഗഹിതേ അത്തനാവ അത്താനം ഭുജിസ്സം കാതും വട്ടതി. പരിഗ്ഗഹിതേ രാജാനം കാരാപേതും വട്ടതി. **അജാനന്തോ**തി അത്തനോ ദാസഭാവമജാനന്തോ.

അനുരാധപുരാതി അനുരാധനഗരതോ നിക്ഖമിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി പുത്തോ. **ഇധാ**തി രോഹണേ. മാതരം പുച്ഛിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ആഗമ്മാ**തി ആഗന്ത്വാ. **അതിച്ഛഥാ**തി അതിക്കമിത്വാ ഇച്ഛഥ, ഇധ കിഞ്ചി ദേയ്യധമ്മം നത്ഥി, ഇദം അതിക്കമിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഠാതുമിച്ഛഥാതി വുത്തം ഹോതി. **തേ**തി ഘരസാമികാ. ചതൂഹി പച്ചയേഹി പടിജഗ്ഗന്താ വസാപേസുന്തി യോജനാ.

൩൯. കമ്മാരഭണ്ഡുവത്ഥുആദികഥാ

൯൮. തുലാധാരമുണ്ഡകോതി മാനഭണ്ഡധാരോ മുണ്ഡകോ. ഇമിനാ **കമ്മാരഭണ്ഡൂ**തി എത്ഥ കമ്മാരസദ്ദോ തുലാധാരപരിയായോ, ഭണ്ഡുസദ്ദോ മുണ്ഡകപരിയായോതി ദസ്സേതി. തുലാധാരോ ഹി അലങ്കാരവികതികരണത്ഥായ കമ്മം അരതി ജാനാതീതി **കമ്മാരോ**തി വുച്ചതി. മുണ്ഡകോ ഭണ്ഡീയതി "മുണ്ഡോ"തി പരിഭാസീയതീതി **ഭണ്ഡൂ**തി വുച്ചതി. "സുവണ്ണകാരപുത്തോ"തി ഇമിനാ തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **അപലോകേതു**ന്തി എത്ഥ അപപുബ്ബോ ലോകസദ്ദോ ആപുച്ഛനത്ഥോതി ആഹ "ആപുച്ഛിതു"ന്തി. "ഭണ്ഡുകമ്മത്ഥായാ"തി ഇമിനാ **ഭണ്ഡുകമ്മായാ**തി എത്ഥ തദത്ഥേ ചതുത്ഥീതി ദസ്സേതി. **തത്രാ**തി "സങ്ഘം അപലോകേതു"ന്തിആദിവചനേ. **സീമാപരിയാപന്നേ**തി വിഹാരസീമായ വാ ഉപചാരസീമായ വാ പരിയാപന്നേ. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖൂനം സന്നിപാതട്ഠാനം. **ഏത്ഥ ചാ**തി ആപുച്ഛനേ ച. **വത്തും വട്ടതിയേവാ**തി പഞ്ചസു വാക്യേസു യംകിഞ്ചി വാക്യം കഥേതും വട്ടതിയേവ. പിസദ്ദേന "ഇമസ്സ മുണ്ഡകമ്മം ആപുച്ഛാമീ"തി വാക്യമ്പി സങ്ഗണ്ഹാതി.

തേസന്തി വീസതിആദീനം ഭിക്ഖൂനം. "ദഹരഭിക്ഖൂ വാ സാമണേരേ വാ"തി ഇദം ആസന്നവസേന വുത്തം. ഗിഹിമ്പി പേസേത്വാ ആപുച്ഛാപേതും വട്ടതി. കസ്മാ? "പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം വിനാ വാ"തി വുത്തത്താ.

പബ്ബാജേന്തസ്സ അനാപത്തിയേവ, സുപബ്ബജിതോതി ആഹ "പബ്ബാജേന്തസ്സാപി അനാപത്തീ"തി.

ആപുച്ഛിതം പഗേവാതി യോജനാ. **ഖണ്ഡസീമായ**ന്തി വിഹാരസീമായ വാ ഉപചാരസീമായ വാ അബ്ഭന്തരേ ഠിതായം ഖണ്ഡസീമായം. **യോ പനാ**തി പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ പന. **വിബ്ഭന്തകോ വാ**തി നവവിബ്ഭന്തകോ വാ. പബ്ബജിതാനം ദ്വങ്ഗുലകേസോ വട്ടതീതി ആഹ "ദ്വങ്ഗുലകേസോ വാ"തി. ദ്വീഹി അങ്ഗുലീഹി അതിരിത്തോ കേസോ ഇമസ്സാതി **ദ്വങ്ഗുലാതിരിത്തകേസോ**. ഏകസിഖാമത്തധരോപി ഹോതീതി യോജനാ.

൧൦൦. **മാരബ്യാധിനാ**തി മാരണാബാധോ. സോ ഹി സത്താനം മാരണട്ഠേന, വിവിധസ്സ ച ദുക്ഖസ്സ ആദഹട്ഠേന മാരബ്യാധീതി വുച്ചതി. ഇമിനാ **അഹിവാതകരോഗേനാ**തി ഏത്ഥ അഹിവിസസദിസേന വാതേന പവത്തോ രോഗോ അഹിവാതകരോഗോതി വുച്ചതീതി ദസ്സേതി. തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "യത്ര ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **യത്രാ**തി യസ്മിം കുലേ. സോ രോഗോ തസ്മിം കുലേ ദ്വിപദേ ചതുപ്പദേ പഠമം ഗണ്ഹാതി, പച്ഛാ ഗേഹസാമികേ ഗണ്ഹാതീതി **ധമ്മപദഅട്ഠകഥായം** (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.സാമാവതീവത്ഥു) വുത്തം. **തഥാ**തി യഥാ അഞ്ഞോ ഭിത്തിം വാ ഛദനം വാ ഭിന്ദിത്വാ പലായിത്വാ തിരോഗാമാദിഗതോ വാ ഹുത്വാ മുച്ചതി, തഥാ. ഏത്ഥ ച കുലേ പിതാപുത്താ മുച്ചിംസൂതി അത്ഥോ.

കാകുഡ്ഡേപകന്തി ഏത്ഥ കാകേ ഉഡ്ഡാപേതീതി കാകുഡ്ഡേപകോ, കാകേ വാ ഉഡ്ഡാപേത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിതും സക്കോതീതി കാകുഡ്ഡേപകോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോ വാമഹത്ഥേനാ"തിആദി. തത്ഥ **ഉഡ്ഡാപേത്വാ**തി ഉദ്ധം ആകാസം ഗമനാപേത്വാ. **ത**ന്തി കാകുഡ്ഡേപകം.

൧൦൫. **ഇത്തര**സദ്ദോ അപ്പമത്തകവാചകോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോതി ആഹ "അപ്പമത്തകോ"തി. "കതിപാഹമേവാ"തി ഇമിനാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി.

൪൦. നിസ്സയമുച്ചനകകഥാ

൧൦൩. **ഓഗണേനാ**തി ഏത്ഥ ഓത്യൂപസഗ്ഗോ ലാമകത്ഥവാചകോതി ആഹ "പരിഹീനഗണേനാ"തി. അത്തനോ വുഡ്ഢതരസ്സേവ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "സചായം വുഡ്ഢതര"ന്തിആദി. തത്ഥ **അയ**ന്തി അബ്യത്തോ ഭിക്ഖു. **ഉപസമ്പദായാ**തി ഉപസമ്പാദേത്വാ. **ആയസ്മതോ**തി ആയസ്മന്തം, ഉപയോഗത്ഥേ ചേതം സാമിവചനം. ആയസ്മതോ വാ ഓവാദന്തി യോജനാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു. **ആപുച്ഛനേസൂ**തി ദിസാപക്കമനാദിഅത്ഥായ ആപുച്ഛനേസു. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം നിസ്സയവസനട്ഠാനേ. **ത**ന്തി തത്തകം സുതം. **തസ്സാ**തി സുതസ്സ.

൪൧. രാഹുലവത്ഥുകഥാ

൧൦൫. **കപിലവത്ഥൂ**തി ഏത്ഥ **കപിലോ**തി കളാരവണ്ണോ ഇസി വുച്ചതി, സോ വസതി ഏത്ഥാതി കപിലവത്ഥു, അസ്സമോ. തസ്മിം ഠാനേ മാപിതത്താ നഗരമ്പി കപിലവത്ഥൂതി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൬൭; സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൬൨) വുച്ചതി. **അയ**ന്തി വക്ഖമാനകഥാ. **സുദ്ധോദനമഹാരാജാ**തി ഏത്ഥ **സുദ്ധോദനോ**തി തസ്സ രഞ്ഞോ നാമം. അഥ വാ സുദ്ധം ഓദനം ഇമസ്സാതി സുദ്ധോദനോ, സോയേവ മഹാരാജാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ. വിഹരതി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി സുദ്ധോദനമഹാരാജാ. **രാജഗഹ**ന്തി രാജഗഹനഗരം. **സാധൂ**തി ആയാചനത്ഥേ നിപാതോ. ആയാചാമീതി ഹി അത്ഥോ. **മേ**തി മമ, പുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ, അനാദരേ വാ സാമിവചനം. **സോ**തി അമച്ചോ. **സാധൂ**തി സമ്പടിച്ഛനത്ഥേ നിപാതോ.

ഏവന്തി ഹി അത്ഥോ. **അഥാ**തി തസ്മിം നിസീദനകാലേ. **അസ്സാ**തി പുരിസസഹസ്സപരിവാരസ്സ അമച്ചസ്സ. **തതോ**തി യാചനകാരണാ . **ന**ന്തി പുരിസസഹസ്സപരിവാരം അമച്ചം. **തത്ഥേവാ**തി രാജഗഹേയേവ. **തേപീ**തി അട്ഠ ദൂതാപി. **തേ**തി നവ ദൂതാ.

അഥാതി തതോ പച്ഛാ. **ഏകദിവസജാതക**ന്തി ഏകസ്മിം ദിവസേ ജാതകം. **സോ**തി കാളുദായീഅമച്ചോ. **പബ്ബജിത്വാപീ**തി പിസദ്ദേന "അപബ്ബജിത്വാപീ"തി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. **തഥേവാ**തി യഥാ നവ ദൂതാ സപരിവാരാ അരഹത്തം പാപുണിംസു, തഥേവാതി അത്ഥോ. **സോ**തി കാളുദായീ. **സമ്ഭതേസൂ**തി സമ്ഭരിതേസു ഗഹേത്വാ നിട്ഠാപിതേസൂതി അത്ഥോ. **വിസ്സട്ഠകമ്മേസൂ**തി വിസ്സട്ഠാ കമ്മന്താ ഏതേസന്തി വിസ്സട്ഠകമ്മന്താ, തേസു. **സുപുപ്ഫിതേസൂ**തി സുന്ദരപുപ്ഫസഞ്ജാതേസു. **പടിപജ്ജനക്ഖമേ**തി പടിപജ്ജനത്ഥായ ഖമേ യോഗ്യേ. ഗമനവണ്ണം സംവണ്ണേസീതി സമ്ബന്ധോ. **സട്ഠിമത്താഹീ**തി (ബു॰ വം॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ വ) സട്ഠിപമാണാഹി. **ഏത**ന്തി ഏതം സംവണ്ണസ്സ കാരണം കിന്തി പുച്ഛി. ചാരികം പക്കമിതും കാലോതി യോജനാ. **തേന ഹീ**തി ഉയ്യോജനത്ഥേ നിപാതോ. ഭഗവാ പക്കാമീതി സമ്ബന്ധോ. **പരിവുതോ**തി പരിസമന്തതോ വുതോ ആവുതോ നിവുതോ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **അതുരിതചാരിക**ന്തി അജവനചാരികം.

ഏവന്തി ഇമിനാ നയേന. ഭഗവതി പക്കന്തേ ച സതീതി യോജനാ. **നിക്ഖന്തദിവസതോ**തി ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമിയാ പാടിപദദിവസതോ. **ഉത്തമഭോജനരസസ്സാ**തി ഉത്തമഭോജനരസേന. **ദസ്സഥാ**തി ദദേയ്യാഥ. **തേനേവാ**തി സദ്ധായ ഉപ്പാദനകാരണേനേവ. **ന**ന്തി കാളുദായിം. ഭഗവാ ഠപേസീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏതദഗ്ഗ**ന്തി ഏസോ അഗ്ഗോ. **യദിദ**ന്തി യോ അയം. **ഏതദഗ്ഗേ**തി ഏതദഗ്ഗട്ഠാനേ.

സാകിയാപി ഖോ പഹിണിംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഞാതിസേട്ഠ**ന്തി ഞാതീനം സേട്ഠം, ഞാതിയേവ വാ സേട്ഠം, ഭഗവന്തന്തി യോജനാ. **നിഗ്രോധസക്കസ്സാ**തി നിഗ്രോധനാമകസ്സ സക്കസ്സ. **തത്ഥാ**തി നിഗ്രോധസക്കസ്സ ആരാമേ. **പച്ചുഗ്ഗമന**ന്തി പടിമുഖം ഉട്ഠഹിത്വാ ഗമനം. **തതോ**തി പഹിണതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ . രാജകുമാരേ ച രാജകുമാരികായോ ച പഹിണിംസൂതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി രാജകുമാരരാജകുമാരികാനം. **തത്രാ**തി നിഗ്രോധാരാമേ. മാനോ ജാതി സഭാവോ ഏതേസന്തി **മാനജാതികാ,** മാനേന, മാനോ വാ ഥദ്ധോ ഏതേസന്തി **മാനഥദ്ധാ. തേ**തി സാകിയാ, ആഹംസൂതി സമ്ബന്ധോ.

തേസൂതി സാകിയേസു. **നേ**തി ഞാതയോ. **വുട്ഠായാ**തി ചതുത്ഥജ്ഝാനതോ വുട്ഠഹിത്വാ. **തേസ**ന്തി ഞാതീനം. **കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ**തി കണ്ഡനാമകേന ഉയ്യാനപാലേന രോപിമസ്സ അമ്ബരുക്ഖസ്സ ആസന്നേ. **രാജാ**തി സുദ്ധോദനമഹാരാജാ. **വോ**തി തുമ്ഹാകം, പാദേതി സമ്ബന്ധോ. **അയ**ന്തി വന്ദനാ. **ജമ്ബുച്ഛായായാ**തി ജമ്ബുരുക്ഖസ്സ ഛായായ. ഇതി ആഹാതി യോജനാ.

സിഖാപ്പത്തോതി അഗ്ഗപ്പത്തോ, കോടിപ്പത്തോതി അത്ഥോ. **തതോ**തി നിസീദനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **പോക്ഖരവസ്സ**ന്തി പദുമവനേ വുട്ഠവസ്സസദിസം. **തമ്ബവണ്ണ**ന്തി ലോഹിതവണ്ണം. **ത**ന്തി അപതനം ഭഗവാ കഥേസീതി സമ്ബന്ധോ.

ദുതിയദിവസേതി കപിലവത്ഥും പത്തദിവസതോ ദുതിയേ ദിവസേ. **ഇന്ദഖീലേ**തി നഗരസ്സ ഉമ്മാരേ. **കഥ**ന്തി കേനാകാരേന ചരിംസു നു ഖോതി യോജനാ. അഗമംസു കിം ചരിംസു കിന്തി യോജനാ. **സപദാനചാര**ന്തി ഘരപടിപാടിഖണ്ഡനവിരഹിതേന സഹ പവത്തം ചാരം. **തതോ**തി ആവജ്ജനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **അയമേവ വംസോ**തി പുബ്ബബുദ്ധാനം അയമേവ വംസോ. **അയം പവേണീ**തി തസ്സേവ വേവചനം. **അനുസിക്ഖന്താ**തി അനു പടിഭാഗം സിക്ഖന്താ. **നിവിട്ഠഗേഹതോ**തി

നിവാസനത്ഥായ വിസിതഗേഹതോ. **അയ്യോ**തി അധിപോ സാമീതി അത്ഥോ. **സിദ്ധത്ഥകുമാരോ**തി സബ്ബലോകസ്സ സിദ്ധോ അത്ഥോ അസ്മിം അത്ഥീതി **സിദ്ധത്ഥോ,** സോയേവ കുമാരോ സിദ്ധത്ഥകുമാരോ. **സീഹപഞ്ജര**ന്തി വാതപാനം. തഞ്ഹി സീഹരൂപം ദസ്സേത്വാ കതപഞ്ജരത്താ സീഹപഞ്ജരന്തി വുച്ചതി. **ദസ്സനബ്യാവടോ**തി ദസ്സനേ, ദസ്സനത്ഥായ വാ ബ്യാവടോ. രാഹുലമാതാപി ദേവീ ആരോചേസീതി സമ്ബന്ധോ. **കപാലഹത്ഥോ**തി കപാലോ ഹത്ഥേസു അസ്സ ഭഗവതോതി കപാലഹത്ഥോ, ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **നാനാവിരാഗസമുജ്ജലായാ**തി നാനാഠാനേസു വിരാഗായ സമുജ്ജലായ. വിരോചമാനം ഭഗവന്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഉണ്ഹീസതോതി സിരോവേഠനതോ. തഞ്ഹി ഉപരിസീസേ നഹതി ബന്ധതി, നഹീയതി ബന്ധീയതീതി വാ **ഉണ്ഹീസോ**തി വുച്ചതി. **നരസീഹഗാഥാഹി നാമാ**തി നരസീഹഗാഥാനാമകാഹി. താ ഹി യസ്മാ നരോയേവ സബ്ബസത്താനം സീഹോ സേട്ഠോ, നരാനം, നരേസു വാ സീഹോ സേട്ഠോതി **നരസീഹോ,** തസ്സ പകാസകാ ഗാഥാ ഹോന്തി, തസ്മാ നരസീഹഗാഥാതി വുച്ചന്തി. **രഞ്ഞോ**തി സസ്സുരരഞ്ഞോ, മാതുലരഞ്ഞോ വാ. **സംവിഗ്ഗഹദയോ**തി ചലനചിത്തോ. **സണ്ഠാപയമാനോ**തി സുട്ഠു ഠാപയമാനോ. **തുരിതതുരിത**ന്തി തുരിതതോ തുരിതം, അതിസീഘന്തി അത്ഥോ. **കിം ഭന്തേ**തി കിം കാരണാ ഭന്തേ. **അഹുവത്ഥാ**തി ഹിയ്യത്തനീമജ്ഝിമപുരിസസങ്ഖാതായ ത്ഥവിഭത്തിയാ ഹൂധാതുസ്സ ഊകാരസ്സ ഉവാദേസോ ഹോതി, തസ്മാ തുമ്ഹേ ഏവംസഞ്ഞിനോ അഹുവത്ഥാതി യോജനാ. **വംസചാരിത്തമേത**ന്തി ഏതം പിണ്ഡായ ചരണം വംസതോ പവേണിതോ ചാരിത്തം. **തഥ ചാ**തി മഹാസമ്മതഖത്തിയവംസേ ച. **അയ**ന്തി മഹാസമ്മതഖത്തിയവംസോ. **അന്തരവീഥിയ**ന്തി വീഥിയാ മജ്ഝേ. ഠിതോവ ആഹാതി സമ്ബന്ധോ.

ഉത്തിട്ഠേതി ഉദ്ദിസ്സ, ഉട്ഠഹിത്വാ വാ പിണ്ഡായ തിട്ഠനേ. **ധമ്മം സുചരിത**ന്തി സുട്ഠു ചരിതബ്ബം ഭിക്ഖാചരിയസങ്ഖാതം ധമ്മം. **ചരേ**തി ചരേയ്യ. **ധമ്മചാരീ**തി ഭിക്ഖാചരിയസങ്ഖാതം ധമ്മം ചരണസീലോ സമണോ. **സുഖം സേതീ**തി ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം. സേസഇരിയാപഥാപി ലക്ഖണഹാരവസേന ഗഹേതബ്ബാ സമാനകിച്ചത്താ. അസ്മിഞ്ച ലോകേ പരമ്ഹി ച ലോകേതി യോജനാ.

ന തം ദുച്ചരിതം ചരേതി വേസിയാദിഗോചരസങ്ഖാതം ദുട്ഠു ചരിതബ്ബം തം ധമ്മം ന ചരേയ്യ.

ഏത്ഥ ച പഠമഗാഥം അന്തരവീഥിയം കഥേത്വാ രാജാനം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി, ദുതിയഗാഥം പിതുനിവേസനേ കഥേത്വാ മഹാപജാപതിം സോതാപത്തിഫലേ, രാജാനം സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാപേസീതി ദട്ഠബ്ബം. **ധമ്മപാലജാതകം സുത്വാ**തി പുന അപരസ്മിം ദിവസേ (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൪.൯൨ ആദയോ; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.നന്ദത്ഥേരവത്ഥു) ധമ്മപാലജാതകം (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൪.മഹാധമ്മപാലജാതകവണ്ണനാ) സുത്വാ. **മരണസമയേ**തി മരണാസന്നകാലേ, മരണസമയസമീപേ വാ, സമീപത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം.

സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികത്വാ പരിവിസീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബം ഇത്ഥാഗാര**ന്തി സബ്ബോ ഓരോധോ. സോ ഹി ഇത്ഥീനം അഗാരന്തി **ഇത്ഥാഗാര**ന്തി വുച്ചതി. ഇമിനാ വചനത്ഥേന അഗാരമേവ മുഖ്യതോ ലബ്ഭതി, രാജിത്ഥിയോ പന ഉപചാരേനാതി ദട്ഠബ്ബം. **സാ പനാ**തി രാഹുലമാതാ പന. **പരിജനേനാ**തി പരിവാരേന. നന്തി അയ്യപുത്തം. "രാജാന"ന്തിപദം "ഗാഹാപേത്വാ"തിപദേ കാരിതകമ്മം, "പത്ത"ന്തിപദം തത്ഥേവ ധാതുകമ്മം. **രാജധീതായാ**തി സുപ്പബുദ്ധരഞ്ഞോ ധീതായ. **സാ**തി രാജധീതാ. **ഗോപ്ഫകേസൂ**തി ചരണഗണ്ഠീസു ഭഗവന്തം ഗഹേത്വാതി യോജനാ. അഥ വാ

ഭഗവതോ ഗോപ്ഫകേ ഗഹേത്വാതി യോജനാ. എവഞ്ഹി സതി ഉപയോഗത്ഥേ ഭുമ്മവചനന്തി ദട്ഠബ്ബം.

രാജാ കഥേസീതി സമ്ബന്ധോ. **അനച്ഛരിയ**ന്തി ന അച്ഛരിയം, അച്ഛരം പഹരിതും ന യോഗ്യന്തി അത്ഥോ. രാജധീതാ യം അത്താനം രക്ഖി, ഇദം അനച്ഛരിയന്തി യോജനാ.

തംദിവസമേവാതി തസ്മിം ദുതിയദിവസേയേവ. **കേസവിസജ്ജന**ന്തി രാജചൂളാമണിബന്ധനത്ഥം കുമാരകാലേ ബന്ധിതസിഖാവേണിസങ്ഖാതസ്സ കേസസ്സ വിസജ്ജനം, മോചനന്തി അത്ഥോ. **പട്ടബന്ധോ**തി അസുകോ നാമ രാജാതി നലാടേ സുവണ്ണമയസ്സ പട്ടസ്സ ബന്ധനം. **ഘരമങ്ഗല**ന്തി അഭിനവഘരം പവേസനമങ്ഗലം. **ആവാഹമങ്ഗല**ന്തി ആവാഹേ പവത്തം മങ്ഗലം. **ഛത്തമങ്ഗല**ന്തി രാജഛത്തുസ്സാപനകാലേ പവത്തം മങ്ഗലം. **മങ്ഗലം വത്വാ**തി മങ്ഗലസംയുത്തം ധമ്മകഥം കഥേത്വാ. **ജനപദകല്യാണീ**തി ജനപദമ്ഹി കല്യാണസമന്നാഗതാ. **തുവട്ടം ഖോ**തി ഖിപ്പമേവ. **സോപീ**തി നന്ദരാജകുമാരോപി. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. **ദുതിയദിവസേ**തി കപിലവത്ഥുപത്തദിവസതോ ദുതിയേ ദിവസേ. ധമ്മപദഅട്ഠകഥായം (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.നന്ദത്ഥേരവത്ഥു; ഥേരഗാ॰ അട്ഠ॰ ൧.നന്ദത്ഥേരഗാഥാവണ്ണനാ) പന ''തതിയദിവസേ നന്ദം പബ്ബാജേസീ''തി വുത്തം.

സത്തമേ ദിവസേതി കപിലവത്ഥുപത്തദിവസതോയേവ സത്തമേ ദിവസേ. എതം സമണം പസ്സാതി യോജനാ. **ബ്രഹ്മരൂപവണ്ണ**ന്തി ബ്രഹ്മുനോ രൂപസങ്ഖാതോ വണ്ണോ വിയ വണ്ണോ ഇമസ്സാതി ബ്രഹ്മരൂപവണ്ണോ, തം. **അയ**ന്തി അയം സമണോ. **ത്യസ്സാ**തി തേ അസ്സ. **തേ**തി നിധയോ. **അസ്സാ**തി സമണസ്സ. **ന**ന്തി സമണം. **യാചാ**തി യാചാഹി. അയം ദ്വികമ്മികധാതു. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. പുത്തോ പിതുസന്തകസ്സ സാമികോ, ഇതി തസ്മാ മേ ദേഹീതി യോജനാ. അനുരൂപം വചനന്തി സമ്ബന്ധോ. ഭഗവന്തം അനുബന്ധീതി ഭഗവതോ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി.

ന വിസഹതീതി ന സമത്ഥേതി. അയം കുമാരോ പിതുസന്തകം യം ധനം ഇച്ഛതി, തന്തി യോജനാ. **വട്ടാനുഗത**ന്തി വട്ടദുക്ഖം അനുഗതം. **സവിഘാതക**ന്തി വിഘാതകേഹി പഞ്ചഹി വേരേഹി സഹിതം. **അസ്സാ**തി കുമാരസ്സ. **ന**ന്തി കുമാരം. **അയ**ന്തി കുമാരോ. **ദായജ്ജ**ന്തി ദായസങ്ഖാതം മാതാപിതൂനം ധനം ആദദാതീതി **ദായാദോ,** പുത്തോ, തസ്സ ഇദന്തി **ദായജ്ജം,** മാതാപിതൂനം ധനം.

''കഥാഹം ഭന്തേ രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേമീ''തി കസ്മാ ആഹ, നനു ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ബാരാണസിയം തീഹി സരണഗമനേഹി അനുഞ്ഞാതം പബ്ബജ്ജം ന ജാനാതീതി ആഹ ''ഇദാനീ''തിആദി. യാ സാ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച അനുഞ്ഞാതാതി യോജനാ. **തതോ**തി പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദതോ. ഉപസമ്പദം പടിക്ഖിപിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **വിമതീ**തി വിവിധാ ഇച്ഛാ. **ഇമഞ്ച പനത്ഥ**ന്തി ഇമമേവ വിമതിസങ്ഖാതമത്ഥം. ധമ്മസേനാപതി ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. ഭഗവതോ തം അജ്ഝാസയന്തി യോജനാ.

''അഥ ഖോ...പേ॰... പബ്ബാജേസീ''തി എത്ഥ കിം കുമാരസ്സ കേസച്ഛേദനാദീനി സബ്ബകിച്ചാനി ആയസ്മാ സാരിപുത്തോയേവ കരോതീതി ആഹ ''മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ''തിആദി. **ഓവാദാചരിയോ**തി നിവാസനപാരുപനാദീസു സേഖിയവത്തേസു, ആഭിസമാചാരികേസു ച ഓവാദകോ ആചരിയോ. അഥ കസ്മാ ''ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേസീ''തി വുത്തന്തി

ആഹ ''യസ്മാ പനാ''തിആദി. **തത്ഥാ**തി തസ്സം പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദായം. **ന ആചരിയോ**തി പബ്ബജ്ജാചരിയോ ച ഓവാദാചരിയോ ച ന ഇസ്സരോ.

ഉപ്പന്നസംവേഗേന ഹദയേനാതി എത്ഥ ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ കരണവചനം. ഉപ്പന്നസംവേഗോ ഹദയോ ഹുത്വാതി ഹി യോജനാ. **സബ്ബ**ന്തി സബ്ബം വചനം.

തത്ഥാതി പുരിമവചനാപേക്ഖം. **അവിസേസേനാ**തി ''ധന''ന്തി വാ ''അഞ്ഞേ''ന്തി വാ ''സാവജ്ജ''ന്തി വാ ''അനവജ്ജ''ന്തി വാ വിസേസമകത്വാ സാമഞ്ഞേന. **ന ച ബുദ്ധാന**ന്തി എത്ഥ ചസദ്ദേന ന കേവലം അപടിരൂപമേവ, അഥ ഖോ ബുദ്ധാനഞ്ച ന ആചിണ്ണന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **യ**ന്തി യം വരം. **തഥാ നന്ദേ**തി എത്ഥ തഥാസദ്ദസ്സ ഉപമേയ്യത്ഥജോതകഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യഥേവ കിരാ''തിആദി. യഥേവ ബോധിസത്തം ബ്യാകരിംസു, എവം നന്ദമ്പി രാഹുലമ്പി ബ്യാകരിംസു കിരാതി യോജനാ. പാളിയം പന യഥാ ഭഗവതി മേ ഭന്തേ പബ്ബജിതേ അനപ്പകം ദുക്ഖം അഹോസി, തഥാ നന്ദേ പബ്ബജിതേ അനപ്പകം ദുക്ഖം അഹോസി, തഥാ രാഹുലേ പബ്ബജിതേ അധിമത്തം ദുക്ഖം അഹോസീതി യോജനാ. **നേമിത്തകാ**തി സുഭാസുഭനിമിത്തം കഥേന്തീതി നേമിത്തകാ. **പുത്തസ്സാ**തി ജേട്ഠപുത്തസ്സ സിദ്ധത്ഥകുമാരസ്സ. **പബ്ബജ്ജായാ**തി പബ്ബജ്ജാഹേതു പബ്ബജ്ജാകാരണാ, പബ്ബജ്ജാനിമിത്തം വാ. **തതോ**തി ഭഗവതോ പബ്ബജ്ജതോ. **തമ്പീ**തി നന്ദമ്പി. **ഇതീ**തി ഈദിസം. ഭഗവതോ പബ്ബജ്ജായ മഹന്തം ഇച്ഛാവിഘാതസദിസന്തി അത്ഥോ. **തമ്പീ**തി രാഹുലമ്പി. **തേനാ**തി പബ്ബജ്ജാഹേതുനാ. **അസ്സാ**തി രഞ്ഞോ. ഉപ്പജ്ജീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതോ**തി സോകുപ്പത്തിതോ വരയാചനതോ വാ.

സോതി രാജാ. **യത്ര ഹി നാമാ**തി യോ നാമ. അഹമ്പി നാമ യോ യാദിസോ ബുദ്ധമാമകോ ധമ്മമാമകോ സങ്ഘമാമകോ സമാനോ, സോ താദിസോ അഹമ്പി ന സക്കോമീതി യോജനാ. **അഞ്ഞേ**തി മയാ അപരേ. **ദുക്ഖ**ന്തി ഞാതിവിയോഗദുക്ഖം. **നിയ്യാനികകാരണ**ന്തി മനുസ്സാനം ഗരഹഉപവാദഅക്കോസതോ നിയ്യാനികം കാരണം.

തത്ഥാതി ''അനനുഞ്ഞാതോ''തിആദിവചനേ. ജനേതീതി **ജനനീ,** മാതാ. ജനേതീതി **ജനകോ,** പിതാ. ഇമിനാ പോസാവനികമാതാപിതരോ നിവത്തേതി. മാതാ വാ മതാ ഹോതീതി യോജനാ. **സോ എവ വാ**തി പുത്തോ എവ വാ. **അനുഞ്ഞാതോമ്ഹീതി വദതീ**തി സച്ചേന വാ അലികേന വാ ''അനുഞ്ഞാതോമ്ഹീ''തി വദതി. മാതാ വാ സയം പബ്ബജിതാതി യോജനാ. **പിതസ്സാ**തി പിതാ അസ്സ. **അസ്സാ**തി പുത്തസ്സ. **വിപ്പവുത്ഥോ**തി മാതുയാ കേനചി കാരണേന പവാസോ.

ചൂളമാതാദീനന്തിആദിസദ്ദേന മഹാമാതാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **പോസനകാ**തി വഡ്ഢനകാ. **തേസുപീ**തി പോസനകമാതാപിതരേസുപി.

യം പന പുത്തം നാനുജാനന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ജീവസ്സേവാ**തി തസ്സ ജീവസ്സ എവ, പബ്ബാജേന്തസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സ, ന ദേസന്തരഗമനാദീനമത്ഥായാതി അത്ഥോ. **തേസ**ന്തി മാതാപിതൂനം.

മഹാകന്താരോതി കേന ഉദകേന തരിതബ്ബോതി **കന്താരോ,** നിരുദകകന്താരോവ മുഖ്യതോ ലബ്ഭതി, വാളകന്താരോ ചോരകന്താരോ അമനുസ്സകന്താരോ ദുബ്ഭിക്ഖകന്താരോ മരുകന്താരോതി ഇമേ പഞ്ച കന്താരാ രൂള്ഹീവസേന. മഹന്തോ കന്താരോ **മഹാകന്താരോ.**

യാവതകേതി എത്ഥ യാവസദ്ദോ പമാണത്ഥോതി ആഹ ''യത്തകേ''തി.

൪൨. സിക്ഖാപദദണ്ഡകമ്മവത്ഥുകഥാ

൧൦൬. **നാസനവത്ഥൂ**തി ലിങ്ഗനാസനായ അധിട്ഠാനം, കാരണന്തി വുത്തം ഹോതി. പച്ഛിമാനം പഞ്ചന്നന്തി യോജനാ. **ദണ്ഡകമ്മവത്ഥൂ**തി ദണ്ഡകമ്മസ്സ കാരണം.

൧൦൭. **അപ്പതിസ്സാ**തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖൂനം വചനസ്സ പടിമുഖം ആദരേന അസവനം ഭിക്ഖൂ ജേട്ഠകട്ഠാനേ ന ഠപേന്തി നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭിക്ഖൂ ജേട്ഠകട്ഠാനേ"തിആദി. "സമാനജീവികാ"തി ഇമിനാ **അസഭാഗവുത്തികാ**തി ഏത്ഥ **സഭാഗ**സദ്ദോ സമാനസദ്ദപരിയായോ, **വുത്തി**സദ്ദോ ജീവികപരിയായോതി ദസ്സേതി. **പരിസക്കതീ**തി ഏത്ഥ സക്ക ഗതിയന്തിധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൩ ളകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ പരിപുബ്ബോ സക്കസദ്ദോ ഗത്യത്ഥോതി ആഹ "പരക്കമതീ"തി. **കിന്തീ**തി കിമേവ. **ഇതി**സദ്ദോ ഹേത്ഥ ഏവസദ്ദത്ഥോ, കേന ഏവ ഉപായേനാതി ഹി അത്ഥോ. **അക്കോസതി ചേവാ**തി ജാതിആദീഹി അക്കോസതി ചേവ. **ഭേദേതീ**തി ഭേദാപേതി. **ആവരണം കാതു**ന്തി ഏത്ഥ ആവരണസദ്ദോ നിവാരണസദ്ദവേവചനോതി ആഹ "നിവാരണം കാതു"ന്തി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം പരിവേണേ, സേനാസനേ വാ. **വസ്സഗ്ഗേനാ**തി വസ്സഗണനായ. (**തസ്സാ**തി പരിവേണസേനാസനസ്സ. **ഉപചാരേ**തി ആസന്നേ). **മുഖദ്വാരിക**ന്തി മുഖസങ്ഖാതേന ദ്വാരേന അജ്ഝോഹരിതബ്ബം. "വദതോപീ"തി ഇമിനാ വചീപയോഗേന ദുക്കടാപത്തിം ദസ്സേതി, "നിക്ഖിപതോപീ"തി ഇമിനാ കായപയോഗേന. **അനാചാരസ്സാ**തി ദണ്ഡകമ്മേ അനാചാരസ്സ. **ഏത്തകേ നാമ ദണ്ഡകമ്മേ**തി ഏത്തകേ നാമ ഉദകാഹരാപനാദിസങ്ഖാതേ ദണ്ഡകമ്മേ. **ഇദ**ന്തി യാഗുഭത്താദിം. **ലച്ഛസീ**തി ലഭിസ്സസി. "ഏത്തകേ നാമ ദണ്ഡകമ്മേ"തി വുത്തവചനസ്സ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭഗവതാ ഹീ"തിആദി. **ദണ്ഡകമ്മ**ന്തി ദണ്ഡേന്തി ദമേന്തി ഏതേനാതി **ദണ്ഡോ,** സോയേവ കത്തബ്ബത്താ കമ്മന്തി ദണ്ഡകമ്മം ആവരണാദി. **അപരാധാനുരൂപ**ന്തി വീതിക്കമസ്സ അപരാധസ്സ അനുരൂപം. **തമ്പീ**തി ഉദകദാരുവാലികാദിആഹരാപണമ്പി. **തഞ്ച ഖോ**തി തഞ്ച കരണം. **ഓരമിസ്സതീ**തി കായേന ഓരമിസ്സതി. **വിരമിസ്സതീ**തി വാചായ വിരമിസ്സതി. **ഉണ്ഹപാസാണേ വാ**തിആദീസു വാസദ്ദേന അഞ്ഞാനിപി അത്തതാപനപരിതാപനാദീനി കമ്മാനി സങ്ഗണ്ഹാതി.

൪൩. അനാപുച്ഛാവരണവത്ഥുആദികഥാ

൧൦൮. **ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛാ**തി ഏത്ഥ ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛിത്വാ. സബ്ബഥാ കിം ന കാതബ്ബന്തി ആഹ "തുമ്ഹാക"ന്തിആദി. **ദണ്ഡകമ്മമസ്സാ**തി ദണ്ഡകമ്മം അസ്സ. **അസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. സദ്ധിം ഉപജ്ഝായേന വിഹരന്തീതി **സദ്ധിവിഹാരികാ**. നിസ്സയാചരിയാദീനം അന്തേ സമീപേ വസന്തീതി **അന്തേവാസികാ,** ഉപസമ്പന്നായേവ.

അപലാളേന്തീതി ഏത്ഥ ലള ഉപസേവായന്തി ധാതുപാഠേസു വുത്തത്താ (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൨ ളകാരന്തധാതു) ഥേരേ ലളതോ ഉപസേവതോ അപഗമേന്തീതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഇധ പന അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തുമ്ഹാക"ന്തിആദി. **അപലാളേതബ്ബാ**തി അഞ്ഞം ലളതോ ഉപസേവതോ അപഗമേതബ്ബാ. പരിസഭൂതേ സാമണേരൂപസമ്പന്നേതി യോജനാ. **ആദീനവ**ന്തി ദുസ്സീലം നിസ്സായ വസനസ്സ ദോസം. ന്ഹായിതും ആഗതേന തയാ ഗൂഥമക്ഖനം കതം വിയ ദുസ്സീലം നിസ്സായ വിഹരന്തേന ദുസ്സീലം കതന്തി യോജനാ. "ദുസ്സീല"ന്തി പദം പുരിമപച്ഛിമപദാപേക്ഖം, തസ്മാ ദ്വിന്നം പദാനം മജ്ഝേ വുത്തം. തത്ഥ പുരിമപദാപേക്ഖകാലേ വുത്തകമ്മം, പച്ഛിമപദാപേക്ഖകാലേ അവുത്തകമ്മം. **സോ**തി സാമണേരൂപസമ്പന്നോ. **ഉപജ്ഝായം വാ**തി സാമണേരം സന്ധായ വുത്തം. **നിസ്സയം വാ**തി ഉപസമ്പന്നം സന്ധായ വുത്തം.

തീസു നാസനാസൂതി സംവാസലിങ്ഗദണ്ഡകമ്മനാസനസങ്ഖാതാസു തീസു നാസനാസു. **യോ**തി സാമണേരോ. **നാനാആപത്തിയോ**തി പാരാജികഥുല്ലച്ചയ

പാചിത്തിയാപത്തിയോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **കുന്ഥകിപില്ലികമ്പീ**തി ഏത്ഥ പാണഘാദകേഹി സത്തേഹി കുഥിയതി ഹിംസിയതീതി കുന്ഥോ, കും പഥവിം വാ ധാരേതീതി **കുന്ഥോ**.

കിമിയേവ പില്ലികം പോതകം **കിപില്ലികം** മികാരസ്സ ലോപം കത്വാ. പില്ലികസദ്ദോ ഹി പോതകപരിയായോ. കിമീനം, കിമീസു വാ പില്ലികം **കിപില്ലികം. നാസേതബ്ബതംയേവാ**തി ലിങ്ഗേന നാസേതബ്ബഭാവമേവ. **താവദേവാ**തി തസ്മിം മാരണഭിന്ദനക്ഖണേയേവ. **അസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **സേനാസനഗ്ഗാഹോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ**തി വസ്സച്ഛേദോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **ആകിണ്ണദോസോവാ**തി ലിങ്ഗനാസനദോസേന ച ദണ്ഡകമ്മനാസനദോസേന ച ആകുലദോസോവ. **വിരജ്ഝിത്വാ**തി വിരാധേത്വാ. യഥാനിവത്ഥപാരുതസ്സേവ സാമണേരസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മാ**തി സരണഗമനഉപസമ്പദകമ്മവാചാനം സദിസത്താ. ഭിക്ഖുനാ സമാദിന്നം വിയ ഇമിനാപി സമാദിന്നാനേവ ഹോന്തീതി യോജനാ. **ഏവന്തി** ഏവമിജ്ഝനേ, സമാദിന്നേ വാ. **ദള്ഹീകരണത്ഥ**ന്തി സിക്ഖാപദാനം ദള്ഹീകരണത്ഥം. **പതിട്ഠാപനത്ഥ**ന്തി സാമണേരസ്സ പതിട്ഠാപനത്ഥം. **ലച്ഛതീ**തി ലഭിസ്സതി. സങ്ഘേന ദാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **അപലോകേത്വാ**തി സങ്ഘം ആപുച്ഛിത്വാ. ഇമിനാ ഛിന്നവസ്സകം ദസ്സേതി.

അദിന്നാദാനേ തിണസലാകമത്തേനാപി വത്ഥുനാ അസമണോ ഹോതീതി യോജനാ. **വിപ്പടിപത്തിയാ**തി വികാരേന പടിപജ്ജനതോ. **ഭണിതേ**തി ഭണനേ. **ജാനിത്വാ**തി ജാനിത്വാ ഏവ. ഏവകാരോ ഹേത്ഥ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ, തേന വുത്തം "ന അജാനിത്വാ"തി. യാനി പഞ്ച സിക്ഖാപദാനീതി യോജനാ. **അസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **ഠപനത്ഥായാ**തി സിക്ഖാപദാനം ഠപനത്ഥായ. **അയ**ന്തി പാരാജികോ. **വിസേസോ**തി ഭിക്ഖൂനം പാചിത്തിയതോ വിസേസോ.

പടിപക്ഖവസേനാതി "അനരഹം അസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തിആദിനാ ച "ദ്വാക്ഖാതോ"തിആദിനാ ച "ദുപ്പടിപന്നോ"തിആദിനാ ച പടിവിരുദ്ധവസേന ഗരഹന്തോ സാമണേരോ നിവാരേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **കണ്ഡകനാസനായാ**തി കണ്ഡകനാമകസ്സ സാമണേരസ്സ ദണ്ഡകമ്മനാസനായ. **തം ലദ്ധി**ന്തി അവണ്ണഭാസനദിട്ഠിം. **അച്ചയ**ന്തി അതിക്കമം, ദോസം വാ. **ദേസാപേതബ്ബോ**തി "അച്ചയോ മം ഭന്തേ അച്ചഗമാ"തിആദിനാ ദേസാപേതബ്ബോ. **തം യുത്ത**ന്തി "ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബോ"തി തം വചനം പതിരൂപം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഇധാ**തി ഖന്ധകേ, "സാമണേരം നാസേതു"ന്തിവചനേ വാ.

"ഏസേവ നയോ"തി വുത്തവചനം പാകടം കരോന്തോ ആഹ "സസ്സതുച്ഛേദാനഞ്ഹീ"തിആദി. അഞ്ഞതരദിട്ഠികോ സാമണേരോതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി ദസസു നാസനങ്ഗേസു. **"കാമ"**ന്തിപദേന പുനരുത്തിനിരത്ഥകദോസാരോപനേന ഗരഹം ദസ്സേതി. **"പനാ"**തിപദേന തേസം ദോസാനം പഹാനേന സമ്ഭാവനം ദസ്സേതി. അബ്രഹ്മചാരിം സാമണേരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉപസമ്പാദേതും വട്ടതീ**തി ഉപസമ്പാദനം വട്ടതി. ഭിക്ഖുനിദൂസകോ സാമണേരോതി സമ്ബന്ധോ. **പബ്ബജ്ജമ്പീ**തി ഏത്ഥ **പി**സദ്ദസ്സ ഗരഹത്ഥഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "പഗേവ ഉപസമ്പദ"ന്തി. **ഏതമത്ഥ**ന്തി ഏതാദിസമത്ഥം.

൪൭. പണ്ഡകവത്ഥുകഥാ

൧൦൯. ദഹരതരുണസദ്ദാനം വേവചനത്താ വുത്തം **"ദഹരേ…പേ… തരുണേ"**തി. **മോളിഗല്ലസദ്ദോ** ഥൂലസരീരവാചകോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോതി ആഹ "മോളിഗല്ലേതി ഥൂലസരീരേ"തി. **ഹത്ഥിഭണ്ഡേ**തി ഏത്ഥ ഹത്ഥിസങ്ഖാതം ഭണ്ഡം ഏതേസന്തി ഹത്ഥിഭണ്ഡാതി വുത്തേ ഹത്ഥിഗോപകാതി ആഹ "ഹത്ഥിഗോപകേ"തി.

അഭിധാനേ (അഭിധാനപ്പദീപികായം ന്ധ്രൗ ഗാഥായം) പന “ഹത്ഥിമേണ്ഡോ”തി പാഠോ അത്ഥി.

പണ്ഡകോതി പഡതി വികലഭാവം ഗച്ഛതീതി പണ്ഡകോ. സംഖേപേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ **“തത്ഥാ”**തിആദി. തത്ഥ **യസ്സാ**തി പണ്ഡകസ്സ. **അസുചിനാ**തി സമ്ഭവേന. **ആസിത്തസ്സാ**തി ആസിഞ്ചിതബ്ബസ്സ. ഇമിനാ അസുചിനാ മുഖേ ആസിഞ്ചിതബ്ബോതി **ആസിത്തോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അയ**ന്തി പണ്ഡകോ. **അജ്ഝാചാര**ന്തി മേഥുനജ്ഝാചാരം. “ഉസൂയായ ഉപ്പന്നായാ”തിഇമിനാ ഉസൂയതീതി **ഉസൂയോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഉപക്കമേനാ**തി വായാമേന. **ബീജാനീ**തി അണ്ഡാനി. ഇമിനാ ഉപക്കമേന ഏതസ്മാ ബീജാനി അപനീതാനീതി **ഓപക്കമികോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. പക്ഖേ പവത്തോ പണ്ഡകോ **പക്ഖപണ്ഡകോ,** പക്ഖേ പരിളാഹവൂപസമോ പണ്ഡകോ **പക്ഖപണ്ഡകോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഏകച്ചോ പനാ”തിആദി. തത്ഥ പുബ്ബവചനത്ഥേ **പക്ഖേ**തി കാലപക്ഖേതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. പച്ഛിമവചനത്ഥേ **പക്ഖേ**തി ജുണ്ഹപക്ഖേതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. “അകുസലവിപാകാനുഭാവേനാ”തി പദം “പണ്ഡകോ ഹോതീ”തിപദേയേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **അസ്സാ**തി പണ്ഡകസ്സ. **നപുംസകപണ്ഡകോ**തി പുരിസോ വിയ സാതിസയം പച്ചാമിത്തേ ന പുംസകേതി അഭിമദ്ദനം കാതും ന സക്കോതീതി **നപുംസകോ**. ന പുമാ ന ഇത്ഥീതി **നപുംസകോ**തി കത്വാ നപുമനഇത്ഥിസദ്ദസ്സ നിരുത്തിനയേന നപുംസകകരണമ്പി വദന്തി. നപുംസകോയേവ പണ്ഡകോ നപുംസകപണ്ഡകോ. **തേസൂ**തി പഞ്ചസു പണ്ഡകേസു. **തേസുപീ**തി ഓപക്കമികാദീസു തീസുപി. “യസ്മിം പക്ഖേ”തി ഇമിനാ പക്ഖേ പക്ഖേ പണ്ഡകഭാവം നിവത്തേതി. **അസ്സാ**തി പണ്ഡകസ്സ. **ഏത്ഥാ**തി പഞ്ചസു പണ്ഡകേസു. **സോപീ**തി പണ്ഡകോപി. **ഇതോ**തി പണ്ഡകവാരതോ. **“ഏസേവ നയോ”**തി ഇമിനാ ലിങ്ഗനാസനമേവ അതിദിസതി.

ർവ്വ. ഥേയ്യസംവാസകവത്ഥുകഥാ

ഫ്ഫം. പാരിജഞ്ഞപത്തസ്സാതി പരിഹായതീതി പരിജാനി, ഇസ്സരിയഭോഗാദി, തസ്സ ഭാവോ പാരിജഞ്ഞം, ഇസ്സരിയഭോഗാദിക്ഖയോ, തം പത്തോതി പാരിജഞ്ഞപത്തോ, തസ്സ. **“പാരിജുഞ്ഞപത്തസ്സാ”**തിപി ഉകാരേന സഹ പാഠോ അത്ഥി. **ഖീണകോലഞ്ഞോ**തി ഏത്ഥ കുലേ ജാതാ കോലഞ്ഞാ, ണ്യപച്ചയോ, നകാരാഗമോ. ഖീണാ കോലഞ്ഞാ അസ്സാതി ഖീണകോലഞ്ഞോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “മാതിപക്ഖപിതിപക്ഖതോ”തിആദി. തത്ഥ **മാതിപക്ഖപിതിപക്ഖതോ**തി മാതുയാ പക്ഖോ മാതിപക്ഖോ, പിതുനോ പക്ഖോ പിതിപക്ഖോ, മാതിപക്ഖോ ച പിതിപക്ഖോ ച മാതിപക്ഖപിതിപക്ഖാ. **ഫാതിം കാതു**ന്തി ഏത്ഥ ഫാ-ധാതു വഡ്ഢനത്ഥോതി ആഹ “വഡ്ഢേതു”ന്തി. “പുച്ഛിയമാനോ”തി ഇമിനാ **അനുയുഞ്ജിയമാനോ**തി ഏത്ഥ അനുത്യൂപസഗ്ഗവസേന യുജസദ്ദോ പുച്ഛനത്ഥോതി ദസ്സേതി.

ഥേയ്യസംവാസകോതി ഥേനനം ഥേയ്യം നകാരസ്സ യകാരം കത്വാ, ഥേയ്യായ സംവാസകോ ഇമസ്സാതി ഥേയ്യസംവാസകോ. ഏത്ഥ ച ന കേവലം വസ്സഗണനാദികോയേവ സംവാസോ നാമ ഹോതി, അഥ ഖോ ഥേയ്യായ ലിങ്ഗഗഹണമ്പി സംവാസോയേവ നാമ. തസ്മാ തസ്സ തിവിധഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ “തയോ”തിആദി. തത്ഥ ലിങ്ഗം ഥേനേതീതി **ലിങ്ഗഥേനകോ,** ഏസേവ നയോ ഇതരേസുപി. തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “തത്ഥാ”തിആദി. തത്ഥ **യോ**തി ഥേയ്യസംവാസകോ. **ലിങ്ഗമത്തസ്സേവാ**തി ഏത്ഥ മത്തസദ്ദേന സംവാസാദയോ നിവത്തേതി.

വിദേസന്തി അത്തനോ ദേസതോ വിയോഗം ദേസം. വിസദ്ദോ ഹേത്ഥ വിയോഗത്ഥവാചകോ. അഥ വാ വി ദൂരം ദേസം. വിസദ്ദോ ഹേത്ഥ ദൂരത്ഥവാചകോ. **മുസാതി** അഭൂതത്ഥേ ദുതിയന്തനിപാതോ, അഭൂതം വചനന്തി അത്ഥോ. **പടിബാഹതീതി** അഞ്ഞേ നിവാരേതി. **സംവാസഥേനകോ നാമാതി** ഏത്ഥ കോ സംവാസോ നാമ, നനു ഏകകമ്മാദികോതി ആഹ "ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോ"തിആദി. **ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോതി** ആദിസദ്ദേന യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനസാദിയനം ആസനപടിബാഹനം ഉപോസഥപവാരണാദീസു സന്ദിസ്സനന്തി ഇമാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. "കിരിയഭേദോ"തി ഇമിനാ സം ഏകതോ വസിയതി അനേനാതി **സംവാസോതി** വചനത്ഥേന കിരിയഭേദോ സംവാസോ നാമാതി ദസ്സേതി. **ഇമസ്മിം അത്ഥേതി** ഇമസ്മിം വത്ഥുമ്ഹി, ഇമസ്മിം ഠാനേതി അത്ഥോ. ഇമിനാ പാരാജികാദിട്ഠാനേ പന ഏകകമ്മാദികോ സംവാസോ നാമാതി ദസ്സേതി.

"ലിങ്ഗസ്സ ചേവ സംവാസസ്സ ചാ"തി ഇമിനാ **ഉഭയഥേനകോതി** ഏത്ഥ ഉഭയസരൂപം ദസ്സേതി.

ഏത്ഥാതി ഥേയ്യസംവാസകട്ഠാനേ. **രാജ...പേ॰... ഭയേഹി വാതി** ഏത്ഥ ഭയസദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. രാജഭയേന ച ദുബ്ഭിക്ഖഭയേന ച കന്താരഭയേന ച രോഗഭയേന ച വേരിഭയേന ചാതി ഹി അത്ഥോ. **ചീവരഗഹണത്ഥന്തി** ചീവരാഹരണത്ഥം, അയമേവ വാ പാഠോ. **വാസദ്ദോ** ഹേത്വത്ഥം വാ സമ്പദാനത്ഥം വാ സമ്പിണ്ഡേതി. അയം ഗാഥാ വിഭത്തിയാ ഉപ്പടിപാടിത്താ ഭഗ്ഗരീതിസങ്ഖാതാ അലങ്കാരദോസാ ന മുത്താ. **ലിങ്ഗന്തി** സമണലിങ്ഗം. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സാസനേ.

നാധിവാസേതീതി ന സമ്പടിച്ഛതി. **യാവാതി** യത്തകം കാലം, അയം പനേത്ഥ യോജനാ - ഇധ യോ രാജ...പേ॰... ഭയേന വാ ചീവരഗഹണത്ഥം വാ ലിങ്ഗം ആദിയതി, സോ സുദ്ധമാനസോ ഹുത്വാ യാവ സംവാസം നാധിവാസേതി, താവ ഏസോ "ഥേയ്യസംവാസകോ നാമാ"തി ന വുച്ചതീതി.

തത്രാതി താസു ഗാഥാസു. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സാസനേ. **ഏവന്തി** ലിങ്ഗേ ഗഹിയമാനേ. **തസ്മിന്തി** ജനേ. **അനോസരിത്വാവാതി** അനോക്കമിത്വാവ. **ലിങ്ഗം അപനേത്വാതി** സയം ഗഹിതം സമണലിങ്ഗം വിനാസേത്വാ. **പബ്ബജിതാലയന്തി** പബ്ബജിതച്ഛായം. **പുബ്ബേതി** സംവാസഥേനകേ.

സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനീതി സബ്ബാനി പാസണ്ഡം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നാനി ഭത്താനി.

സത്ഥേ വഹതീതി **സത്ഥവാഹോ**. വിരമിതബ്ബന്തി **വേരം,** തം പവത്തേതീതി **വേരികോ**. കായേന പരിഹരിതബ്ബാനീതി **കായപരിഹാരിയാനി. തന്തി** തുവം. **ഹീനായാവത്തഭാവന്തി** ഹീനായ ഗിഹിഭാവായ ആവത്തഭാവം.

ഉപ്പബ്ബജിത്വാതി പബ്ബജവിയോഗം കത്വാ. **തമത്ഥന്തി** ഉപ്പബ്ബജിതസങ്ഖാതമത്ഥം. **അസ്സാതി** മഹാസാമണേരസ്സ.

മഹന്തോ വാതി ഏത്ഥ **വാസദ്ദോ** ഗരഹത്ഥോ. പഗേവ ദഹരോതി ദസ്സേതി. അബ്യത്തോ ഹോതീതി യോജനാ. **സോതി** സാമണേരോ.

വച്ഛഗോരക്ഖാദീനീതി ഏത്ഥ **വച്ഛോതി** തരുണഗോണോ. സോ ഹി മാതുസന്തികേ വസതീതി **വച്ഛോ**. മാതുയാ വിയോഗകാലേ വാ വസ്സതീതി വച്ഛോതി വുച്ചതി. ഇമിനാ ദമ്മഗവജരഗ്ഗവാപി സാമഞ്ഞതോ ഗഹിതാ. **ഗോ** വുച്ചതി ഖേത്തഭൂമി. വച്ഛോ ച ഗോ ച **വച്ഛഗവാ,** തേസം രക്ഖനം വച്ഛഗോരക്ഖോ, സോ

ആദി യേസം കസികമ്മാദീനന്തി വച്ഛഗോരക്ഖാദീനി. ''സൂപസമ്പന്നോ''തി ഇമിനാ ഗഹട്ഠമ്പി സചേ ഉപസമ്പാദേതി, സൂപസമ്പന്നോതി ദസ്സേതി. **അനുപസമ്പന്നകാലേയേവാ**തി സാമണേരകാലേയേവ. **വിനയവിനിച്ഛയേ**തി വിനയേ വുത്തസ്സ ഥേയ്യസംവാസകസ്സ വിനിച്ഛയേ. **ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി** ലിങ്ഗസ്സ അപനീതത്താ.

ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി സലിങ്ഗേ ഠിതത്താ. **അയമ്പി ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി** കാസായേ സഉസ്സാഹത്താ. **ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി** കാസായേ ധുരസ്സ നിക്ഖിത്തത്താ.

ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി സലിങ്ഗേ ഠിതത്താ. **നേവ ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി** കാസായേ സഉസ്സാഹത്താ. **മേഥുനസേവനാദീഹീ**തിആദിസദ്ദേന പാണാതിപാതാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി** കാസായേ ധുരസ്സ നിക്ഖിത്തത്താ. **ഓവട്ടിക**ന്തി അധോവട്ടേന കരണം. **രക്ഖതി താവാ**തി താവ രക്ഖതി വീമംസനേന നിവാസിതത്താ. **ലിങ്ഗ**ന്തി സമണലിങ്ഗം. **ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി** ഗിഹിലിങ്ഗസ്സ സമ്പടിച്ഛിതത്താ.

വീമംസതി വാ സമ്പടിച്ഛതി വാ രക്ഖതിയേവ ഓദാതവത്ഥസ്സ അന്തോകാസായഭാവതോ. ''ഭിക്ഖുനിയാപി ഏസേവ നയോ''തി വുത്തമേവത്ഥം വിഭാവേന്തോ ആഹ ''സാപീ''തിആദി.

വുഡ്ഢപബ്ബജിതോ സാമണേരോതി സമ്ബന്ധോ. **പാളിയമ്പീ**തി പന്തിയമ്പി. സേനോ മംസപേസിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി വിയ ഭത്തപിണ്ഡേ പത്തം ഉപനാമേത്വാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി. **ഥേയ്യസംവാസകോ ന ഹോതി** വസ്സാനം അഗണനത്താ.

ര്വ്വ. തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥാ

൧൧൦. പക്കമതീതി **പക്കന്തോ,** ''പവിട്ഠോ''തി ഇമിനാ കമുധാതുയാ പദവിക്ഖേപത്ഥം ദസ്സേതി, ഇച്ഛാകന്തിഅത്ഥേ നിവത്തേതി. **സോതി** തിത്ഥിയപക്കന്തകോ. **തത്രാ**തി തിത്ഥിയപക്കന്തകേ. ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി തിത്ഥിയാനം. ''തിത്ഥിയോ ഭവിസ്സാമീ''തി പുബ്ബേവ ലദ്ധിഗഹിതത്താ വുത്തം ''ലിങ്ഗേ ആദിന്നമത്തേ''തി. **കുസചീരാദീനീ**തി ഏത്ഥ **കുസോ** വുച്ചതി സലാകാ. **ചീരോ**തി പന്തി, ആവലീതി അത്ഥോ. കുസേ രജ്ജുനാ ആവുനിത്വാ കതോ ചീരോ **കുസചീരോ,** സോ ആദി യേസം താനീതി കുസചീരാദീനി. ആദിസദ്ദേന ഫലകചീരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. കുസതിണേഹി കതോ ചീരോ **കുസചീരോ**തിപി വദന്തി. **നഗ്ഗോ**തി അചേലകോ. **ആജീവകോ**തി അചേലകവതമാദായ ജീവതീതി ആജീവകോ. **തേസ**ന്തി ആജീവകാനം. ഓവദിതോ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

കിന്തി കിം വതം. **ലുഞ്ചാപേ**തീതി അപനയാപേതി. **മോരപിഞ്ഛരാദീനീ**തി ഏത്ഥ **പിഞ്ഛരം** വുച്ചതി പക്ഖോ. സോ ഹി പിഞ്ഛരതി ആകാസേ ഗച്ഛതി അനേനാതി പിഞ്ഛരന്തി വുച്ചതി. പിഛരി ഗതിയന്തി ധാതുപാഠോ. മോരസ്സ പിഞ്ഛരം മോരപിഞ്ഛരം, തം ആദി യേസം താനീതി മോരപിഞ്ഛരാദീനി. ആദിസദ്ദേന ഉലൂകപിഞ്ഛരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യാവ ന സമ്പടിച്ഛതീ**തി യാവ ലദ്ധിം ന സമ്പടിച്ഛതി. **ന**ന്തി വീമംസമാനം ഭിക്ഖും. **ലദ്ധീ**തി തിത്ഥിയലദ്ധി. **രക്ഖതീ**തി തിത്ഥിയപക്കന്തകതോ രക്ഖതി. ലദ്ധിയാ അഭാവേന തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **അച്ഛിദ്ദചീവരോ**തി ഏത്ഥ ആകാരോ കോധത്ഥോ, അഡ്ഢത്ഥോ വാ ഹോതി, ഛിദ്ദസദ്ദോ ദൂസനത്ഥോ ഹോതി. തസ്മാ ആകോധേന അഡ്ഢേന വാ ഛിദ്ദോ ദൂസിതോതി **അച്ഛിദ്ദോ**തി അത്ഥോ

ദട്ഠബ്ബോ. ''അച്ഛിന്നോ''തിപി പാഠോ. അച്ഛിദ്ദം ചീവരമേതസ്സാതി അച്ഛിദ്ദചീവരോ. **തിത്ഥായതന**ന്തി തിത്ഥീനം നിവാസട്ഠാനം, തിത്ഥിയാനം ഉപസ്സയന്തി അത്ഥോ.

൪൯. തിരച്ഛാനഗതവത്ഥു

൧൧൧. ദേവസമ്പത്തിസദിസം ഇസ്സരിയസമ്പത്തിം അനുഭവന്തോപി സോ നാഗോ കസ്മാ നാഗയോനിയാ അട്ടീയതീതി ആഹ **''കിഞ്ചാപീ''**തിആദി.

തത്ഥ കിഞ്ചാപി അനുഭോതീതി സമ്ബന്ധോ. **കിഞ്ചാപി**സദ്ദോ ഹേത്ഥ സമ്ഭാവനാജോതകോ, പനസദ്ദോ ഗരഹത്ഥജോതകോ. **കുസലവിപാകേനാ**തി അഹേതുകകുസലവിപാകേന. **തസ്സാ**തി നാഗസ്സ. **സജാതിയാ**തി സമാനജാതിയാ നാഗിയാ. **ഉദകസഞ്ചാരിമണ്ഡൂകഭക്ഖ**ന്തി ഉദകേ സഞ്ചരണസീലം മണ്ഡൂകസങ്ഖാതം ഭക്ഖം പാതുഭവതീതി യോജനാ. **സോ**തി നാഗോ. **അട്ടീയ**തീതി അരമണം പീളിയതി. **ഹരായതീ**തി എത്ഥ ഹരേധാതു ലജ്ജനത്ഥോതി ആഹ ''ലജ്ജതീ''തി. എകാരന്തോ ധാതു ഭൂവാദിഗണികോ (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ഫറ രകാരന്തധാതു). **ജിഗുച്ഛതീ**തി എത്ഥ ഗുപധാതുയാ കമ്മം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അത്തഭാവ''ന്തി. ''തസ്സ ഭിക്ഖുനോ''തിപദസ്സ ''നിക്ഖന്തേ''തിപദേന യോജിതബ്ബത്താ ഭുമ്മത്ഥേ സാമിവചനന്തി ആഹ ''തസ്മിം ഭിക്ഖുസ്മി''ന്തി. അഥ വാ **തസ്സ ഭിക്ഖുനോ**തി സാമിയോഗത്താ ''നിക്ഖന്തേ''തി എത്ഥ ഭാവത്ഥേ മാനപച്ചയോതി ആഹ ''നിക്ഖമനേ''തി. ഇമിനാ നിക്ഖന്തേതി എത്ഥ ന അന്തപച്ചയോ, മാനപച്ചയസ്സേവ അന്തഭാവം കത്വാ വുത്തോതി ദസ്സേതി. **വിസ്സട്ഠോ**തി സതിവിസ്സജ്ജിതോ. **തസ്മി**ന്തി ഭിക്ഖുമ്ഹി. **കപിമിദ്ധവസേനേവാ**തി കപിനോ മിദ്ധവസേന ഏവ. അഥ വാ കപിമിദ്ധവസേന നിദ്ദായന്തോ ഇവ നിദ്ദായന്തോതി യോജനാ. **പടിനിപജ്ജീ**തി പുന നിപജ്ജി. **വിസ്സരമകാസീ**തി എത്ഥ വിസദ്ദോ വിരൂപത്ഥജോതകോ, സരസദ്ദോ സദ്ദവാചകോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''വിരൂപം മഹാസദ്ദമകാസീ''തി.

''അകാരസ്സ ലോപം കത്വാ''തി ഇമിനാ **തുമ്ഹേ ഖോത്ഥാ**തി എത്ഥ ''തുമ്ഹേ ഖോ അത്ഥാ''തി പദവിഭാഗം കത്വാ ഓകാരതോ പരസ്സ അകാരസ്സ ലോപം ദസ്സേതി. ''അകാരസ്സാലോപ''ന്തിപി പാഠോ. ഏവഞ്ഹി സതി അകാരസ്സ അലോപം കത്വാതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഇമിനാ ''തുമ്ഹേ ഖോ അത്ഥാ''തി പദച്ഛേദം കത്വാ അകാരേ പരേ ഓകാരസ്സ വകാരം കത്വാ തുമ്ഹേ ഖ്വത്ഥാ''തി പാഠോ ദസ്സിതോ. കസ്മാ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ അവിരൂള്ഹിധമ്മാതി ആഹ ''ഝാന...പേ॰... അഭബ്ബത്താ''തി. ''ഭവഥാ''തി ഇമിനാ **അത്ഥാ**തി എത്ഥ അസധാതു സത്തത്ഥവാചകോ ഥവിഭത്തീതി ദസ്സേതി. **സജാതിയാ**തി എത്ഥ സമാനാ ജാതി എതിസ്സാതി സജാതീതി വുത്തേ നാഗീ ഏവാതി ആഹ ''നാഗിയാ ഏവാ''തി. **മനുസ്സിത്ഥിആദീ**തി എത്ഥ ആദിസദ്ദേന തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീപേതിത്ഥീദേവിത്ഥിയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. ''ദ്വേമേ ഭിക്ഖവേ പച്ചയാ''തി ദേസനാ സാവസേസദേസനാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''എത്ഥ ചാ''തി. **ഏത്ഥാ**തി തിരച്ഛാനഗതവത്ഥുമ്ഹി. **അഭിണ്ഹ**ന്തി അഭിക്ഖണം പുനപ്പുനന്തി അത്ഥോ.

തിരച്ഛാനഗതോതി എത്ഥ കിം അപായപരിയാപന്നോ ദുഗ്ഗതിഅഹേതുകപടിസന്ധികോവാധിപ്പേതോതി ആഹ ''നാഗോ വാ ഹോതൂ''തിആദി.

൫൦. മാതുഘാതകാദിവത്ഥുകഥാ

൧൧൨. **നിക്ഖന്തി**ന്തി എത്ഥ ''ഇമസ്സ പാപകമ്മസ്സാ''തി ഛട്ഠീയോഗത്താ ഭാവത്ഥേ തിപച്ചയോതി ആഹ ''നിക്ഖമന''ന്തി. **അപവാഹന**ന്തി അപായപടിസന്ധിവഹനതോ അപഗമനം. **യേനാ**തി മനുസ്സഭൂതേന യേന ജീവിതാ

വോരോപിതാതി സമ്ബന്ധോ. **മനുസ്സിത്ഥിഭൂതാ**തി മനുസ്സിത്ഥീ ഹുത്വാ ഭൂതാ, മനുസ്സിത്ഥീഭാവം വാ ഭൂതാ പത്താ. ഇമിനാ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിആദയോ നിവത്തേതി. "ജനികാ"തി ഇമിനാ പോസാവനികമാതാദയോ നിവത്തേതി. **സയമ്പീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദോ ന കേവലം മാതായേവ, അഥ ഖോ പുത്തേനാപീതി ദസ്സേതി. **സതാ**തി സന്തേന. മനുസ്സജാതികേനേവ സതാ മനുസ്സജാതികോ ഏവ ഹുത്വാ വോരോപിതാതി യോജനാ. അനന്തരേ ഭവേ ഫലം നിബ്ബത്തേതീതി **ആനന്തരിയം,** മാതുഘാതകകമ്മം, തേന ജാതിസാമഞ്ഞമ്പി അജനികം ഘാതേന്തോ ച ജനികമ്പി ജാതിഭേദം ഘാതേന്തോ ച ന അനന്തരികോ ഹോതി, തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച ന വാരിതാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേന പനാ"തിആദി. തത്ഥ പോസേതി വഡ്ഢേതീതി പോസാപനിയാ, സാ ഏവ **പോസാവനികാ** പകാരസ്സ വകാരം, യകാരസ്സ ച കകാരം കത്വാ, പോസാവനികാ ച സാ മാതാ ചേതി **പോസാവനികമാതാ. അസ്സാ**തി പുത്തസ്സ. ഇദം പദം പുബ്ബാപരാപേക്ഖം. തത്ഥ പുബ്ബപദേ ഭാവസമ്ബന്ധോ, പച്ഛിമപദേ സാമിസമ്ബന്ധോ. സബ്ബഥാ ഏസേവ നയോ ഹോതീതി ആഹ "സചേപീ"തിആദി. **വേസിയാ**തി ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം . യായ കായചി ഇത്ഥിയാ പുത്തസ്സാപി ഗഹേതബ്ബത്താ. "അയം മേ പിതാ"തി അജാനനമേവ ഹി പമാണം. **അനേനാ**തി ഇമിനാ പുത്തേന. "പിതുഘാതകോത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീ"തി ഇമിനാ മാതുഘാതകേപി "അയം മേ മാതാ"തി അജാനിത്വാ ഘാതേന്തോപി മാതുഘാതകോത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി ദസ്സേതി.

൧൧൪. സങ്ഖേപേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "മനുസ്സജാതിയം ഹീ"തിആദി. **അപബ്ബജിത**ന്തി ഗിഹിഭൂതം. **പബ്ബജ്ജാ ചസ്സാ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദേന ഉപസമ്പദാപി വാരിതാതി ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി അരഹന്തഘാതകസ്സ. **അവസേസ**ന്തി അരഹന്തതോ അവസേസം. **അസ്സാ**തി അരിയഘാതകസ്സ. **ആനന്തരിയോ ന ഹോതി** തിരച്ഛാനഗതത്താ പനസ്സ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാതി അത്ഥോ നേതബ്ബോ. **ഏത്ഥാ**തി മാതുഘാതകാദികമ്മേസു. **വധായാ**തി തദത്ഥേ ചതുത്ഥീതി ആഹ "വധത്ഥായാ"തി. "മാരേതു"ന്തി ഇമിനാ "വധത്ഥായാ"തി ഏത്ഥ ഹനധാതു ഹിംസനത്ഥോതി ദസ്സേതി. "നീയന്തീ"തി ഇമിനാ **ഓനീയന്തീ**തി ഏത്ഥ ഓത്യൂപസഗ്ഗോ ധാത്വത്ഥാനുവത്തകോതി ദസ്സേതി. യം പന വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. തസ്സ വചനസ്സ അത്ഥോതി യോജനാ. **"സചാ ച ഇതി അയം നിപാതോ വുത്തോ"**തി ഇമിനാ ഭയപീളിതത്താ ച നിരുത്തീസു അകുസലത്താ ച ദവാഭണനേന രവാഭണനേന അയം നിപാതോ ചോരേഹി വുത്തോതി ദസ്സേതി. **"സചേ ച ഇച്ചേവ വാ പാഠോ"**തി ഇമിനാ തേഹി തഥാ വുത്തേപി സങ്ഗീതികാലേ വാ പോത്ഥകാരുള്ഹകാലേ വാ യഥാഭൂതം സങ്ഗീതത്താ, പോത്ഥകാരുള്ഹത്താ ച യഥാഭൂതോ പാഠോ അത്ഥീതി ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി തേസു പദേസു. നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **തസ്സാ**തി "സചജ്ജ മയ"ന്തി പാഠസ്സ. "സചേ അജ്ജ മയ"ന്തി ഇമിനാ ഏകാരലോപസന്ധിം ദസ്സേതി. "സചേജ്ജ മയ"ന്തി അകാരലോപസന്ധിനാപി പാഠോ അത്ഥി.

൧൧൫. **പകതത്ത**ന്തി പകതിയാ സീലസങ്ഖാതോ അത്താ സഭാവോ ഏതിസ്സാതി പകതത്താ, തം. കായസംസഗ്ഗേന ഭിക്ഖുനീനം പാരാജികത്താ വുത്തം "സീലവിനാസം പാപേതീ"തി. അനിച്ഛമാനംയേവ ഭിക്ഖുനിന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഇച്ഛമാനന്തി ഓദാതവത്ഥവസനം ഇച്ഛമാനം. യസ്മാ അഭിക്ഖുനീ ഹോതി, തസ്മാ ഭിക്ഖുനീദൂസകോ ന ഹോതീതി യോജനാ. സീലവിപന്നം ഭിക്ഖുനിന്തി സമ്ബന്ധോ.

യോ ദേവദത്തോ സങ്ഘം ഭിന്ദതി വിയ, ഭിന്ദതീതി യോജനാ. **ഉദ്ധമ്മ**ന്തി ധമ്മതോ വിരഹിതം. **ഉബ്ബിനയ**ന്തി വിനയതോ വിരഹിതം. **ചതുന്നം കമ്മാന**ന്തി അപലോകനാദീനം ചതുന്നം കമ്മാനം.

യോ ദേവദത്തോ ലോഹിതം ഉപ്പാദേതി വിയ, ഉപ്പാദേതീതി യോജനാ. **ദുട്ഠചിത്തേനാ**തി എത്ഥ ന യംകിഞ്ചി ദുട്ഠചിത്തം ദുട്ഠചിത്തം നാമ, അഥ ഖോ വധകചിത്തന്തി ആഹ "വധകചിത്തേനാ"തി. **സരീരേ**തി സരീരബ്ഭന്തരേ. തഥാഗതസ്സ ഹി അഭേജ്ജകായത്താ പരൂപക്കമേന ചമ്മച്ഛേദം കത്വാ ലോഹിതസ്സ ഉപ്പാദനം നാമ നത്ഥി. യോ പന ജീവകോ ഫാസും കരോതി വിയ, ഫാസും കരോതീതി യോജനാ. **ലോഹിതഞ്ചാ**തി പൂതിലോഹിതഞ്ച.

൪൮. ഉഭതോബ്യഞ്ജനകവത്ഥുകഥാ

൧൧൬. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ**തി എത്ഥ ബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇത്ഥിനിമിത്തുപ്പാദനകമ്മതോ ചാ"തിആദി. തത്ഥ "ഇത്ഥി...പേ॰... കമ്മതോ ചാ"തി ഇമിനാ ഉഭയസരൂപം ദസ്സേതി. ഉഭതോ കമ്മതോ പവത്തന്തി പാഠസേസോ യോജേതബ്ബോ. **ബ്യഞ്ജന**ന്തി നിമിത്തം. **അസ്സാ**തി ജനസ്സ. **കരോതിപി കാരേതിപീ**തി എത്ഥ കരധാതുയാ സുദ്ധകമ്മകാരിതകമ്മാനി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുരിസനിമിത്തേനാ"തിആദി. തത്ഥ "വീതിക്കമ"ന്തി ഇമിനാ സുദ്ധകമ്മം ദസ്സേതി, "പര"ന്തി ഇമിനാ കാരിതകമ്മം ദസ്സേതി. **സമാദപേത്വാ**തി ഉയ്യോജേത്വാ. തസ്സ ദുവിധഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുവിധോ"തിആദി. തത്ഥ ഇത്ഥിഭാവേന ലക്ഖിതോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ **ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ**. ഏസ നയോ ഇതരത്ഥാപി.

തത്ഥാതി ദുവിധേസു ഉഭതോബ്യഞ്ജനകേസു. **ഇത്ഥിനിമിത്ത**ന്തി ഇത്ഥിയാ അങ്ഗജാതം. ഏസേവ നയോ "പുരിസനിമിത്ത"ന്തി എത്ഥാപി. **പാകടം പടിച്ഛന്ന**ന്തി സഭാവതോ പാകടം പടിച്ഛന്നം. പുന **പടിച്ഛന്നം പാകട**ന്തി രാഗവസേന പടിച്ഛന്നം പാകടം. **പരം ഗണ്ഹാപേതീ**തി പരമേവ ഗണ്ഹാപേതീതി അത്ഥോ. **ഇദ**ന്തി കാരണം. **ഏതേസ**ന്തി ദ്വിന്നം ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം. **കുരുന്ദിയം പന വുത്തം,** കിം വുത്തന്തി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകേ. **വിചാരണക്കമോ**തി വീമംസനാനുക്കമോ. "തത്ഥ വിചാരക്കമോ"തിപി പാഠോ. വിചാരണക്കമോ ധമ്മസങ്ഗഹട്ഠകഥായ വേദിതബ്ബോ, ഇധ പന കിം വേദിതബ്ബന്തി ആഹ "ഇദമിധ വേദിതബ്ബ"ന്തി. തത്ഥ **ഇദ**ന്തി നപബ്ബജ്ജൂപസമ്പദകാരണം. **ഇധാ**തി ഇമിസ്സം വിനയട്ഠകഥായം.

൪൯. അനുപജ്ഝായകാദിവത്ഥുകഥാ

൧൧൭. **തേന ഖോ പന സമയേനാ**തി എത്ഥ തസദ്ദസ്സ അനിയമനിദ്ദേസഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേന സമയേനാ"തി. **സിക്ഖാപദം അപഞ്ഞത്തം ഹോതീ**തി "ന ഭിക്ഖവേ അനുപജ്ഝായകോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി സിക്ഖാപദം അപഞ്ഞത്തം ഹോതി. "ഉപജ്ഝായവിരഹിത"ന്തി ഇമിനാ **അനുപജ്ഝായക**ന്തി എത്ഥ അകാരസ്സ വിരഹത്ഥം ദസ്സേതി. ഉപജ്ഝായവിരഹിതം ഉപസമ്പദാപേക്ഖന്തി സമ്ബന്ധോ. **"ഏവ"**ന്തിആദിനാ ദോസം ദസ്സേതി. **ഉപജ്ഝം അഗാഹാപേത്വാ**തി "ഉപജ്ഝായോ മേ ഭന്തേ ഹോഹീ"തി (മഹാവ॰ ൬൫; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൬൪) ഉപജ്ഝം അഗാഹാപേത്വാ. ഉപസമ്പാദേന്തസ്സ കാരകസങ്ഘസ്സാതി യോജനാ. **കമ്മം പനാ**തി ഉപസമ്പദകമ്മം പന. "ഏസേവ നയോ"തി ഇമിനാ ഉപസമ്പാദേന്തസ്സ ആപത്തി, കമ്മം പന ന കുപ്പതീതി വചനം അതിദിസതി.

൫൦. അപത്തകാദിവത്ഥുകഥാ

൧൧൮. യോ പിണ്ഡോ ഹത്ഥേസു ലബ്ഭതീതി യോജനാ. **തദത്ഥായാ**തി തസ്സ പിണ്ഡസ്സ അത്ഥായ. **സേയ്യഥാപി തിത്ഥിയാ**തി എത്ഥ സേയ്യഥാപിസദ്ദോ ഉപമത്ഥോ, തിത്ഥിയസദ്ദോ ആജീവകനാമകേ തിത്ഥിയേ ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാപി ആജീവകനാമകാ തിത്ഥിയാ"തി. തസ്മാ ആജീവകസങ്ഖാതേ തിത്ഥിയേ ഉപമം

കത്വാ ഉജ്ഝായന്തീതി ആഹ "സൂപബ്യഞ്ജനേഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തേ**തി ആജീവകാ. **കമ്മം പന ന കുപ്പതീ**തി പത്തചീവരേസു അസന്തേസുപി കമ്മവാചായ "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി പരികിത്തിതത്താ കമ്മം ന കുപ്പതീതി അധിപ്പായോ.

യാചിതകേനാതി ഏത്ഥ യാചിതോ ഹുത്വാ ഗഹിതോ **യാചിതകോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യാചിത്വാ ഗഹിതേനാ"തി. "ഈദിസേന ഹീ"തിആദിനാ ദോസം ദസ്സേതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ആപത്തി ഹോതി, തസ്മാ. **തസ്സാ**തി ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ. നിരപേക്ഖേഹി ആചരിയുപജ്ഝായാദീഹീതി യോജനാ. **നിസ്സജ്ജിത്വാ**തി ബ്രഹ്മദേയ്യേന നിസ്സജ്ജിത്വാ. അനധിട്ഠാനുപഗാനം പത്തചീവരാനം അപത്തചീവരത്താ വുത്തം "അധിട്ഠാനുപഗം പത്തചീവര"ന്തി. **പണ്ഡുപലാസ**ന്തി സമണുദ്ദേസഭാവാപേക്ഖം. സോ ഹി രൂള്ഹിവസേന പണ്ഡുപലാസോതി വുച്ചതി. അഥ വാ യഥാ പണ്ഡുപലാസോ ന ഹരിതോ, നാപി സുക്ഖോ ഹോതി, ഏവം സോപി പബ്ബജാപേക്ഖോ ന ഗിഹീ ഹോതി, നാപി സാമണേരോ, തസ്മാ സമണുദ്ദേസഭാവാപേക്ഖോ "പണ്ഡുപലാസോ"തി വുച്ചതി.

വസന്തസ്സ പണ്ഡുപലാസസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **അനാമട്ഠപിണ്ഡപാത**ന്തി ഭിക്ഖൂഹി അനാമസിതബ്ബഗ്ഗം പിണ്ഡപാതം. **സാമണേരഭാഗസമകോ**തി സാമണേരേഹി ലദ്ധേന ഭാഗേന സമം പവത്തോ. **അസ്സാ**തി പണ്ഡുപലാസസ്സ. സാമണേരസ്സ സബ്ബം പടിജഗ്ഗനകമ്മം കാതും വട്ടതി വിയ, അസ്സ കാതും വട്ടതീതി യോജനാ.

൭൨. ഹത്ഥച്ഛിന്നാദിവത്ഥുകഥാ

൧൧൯. ഹത്ഥച്ഛിന്നാദിവത്ഥൂസു ഹത്ഥാ ഛിന്നാ യസ്സാതി **ഹത്ഥച്ഛിന്നോ**തിആദിവചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സാ"തിആദി. **മണിബന്ധേ**തി പകോട്ഠന്തേ. സോ ഹി യസ്മാ ഏത്ഥ മണിസങ്ഖാതം അലങ്കാരവികതിം ബന്ധതി, തസ്മാ മണിബന്ധോതി വുച്ചതി. **കപ്പരേ**തി കപോണിയം. സാ ഹി പരേസം പിട്ഠീസു കപതി ഹിംസതി അനേനാതി "കപ്പരോ"തി വുച്ചതി. യസ്സ ഹത്ഥാ ഛിന്നാ ഹോന്തി, അയം ഹത്ഥച്ഛിന്നോ നാമാതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. ഏകോ വാ പാദോതി യോജനാ. ഹേട്ഠാ "ഏകോ വാ ദ്വേ വാ ഹത്ഥാ"തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ചതൂസു ഹത്ഥപാദേസു ദ്വേ വാ**തി ഏകോ ഹത്ഥോ, ഏകോ പാദോതി ദ്വേ വാ. **കണ്ണാ**തി സദ്ദഗ്ഗഹാ. തേ ഹി കണ്ണതി സവതി ഏതേഹീതി കണ്ണാതി വുച്ചന്തി. **കണ്ണാബദ്ധേ**തി കണ്ണച്ഛിദ്ദസ്സ ആബദ്ധേ. **സങ്ഘാടേതു**ന്തി സങ്ഘടനം കാതും, ആബന്ധനം കാതുന്തി അത്ഥോ. **അജപദകേ**തി അജപദസണ്ഠാനേ ഠാനേ. **നാസാ**തി ഘാനാനി. താനി ഹി നാസതി അബ്യത്തസദ്ദം കരോതി ഏതാഹീതി നാസാതി വുച്ചന്തി. **നാസികാ**തി നാസായേവ. **സണ്ഠാപേതു**ന്തി സുട്ഠു ഠപേതും, പകതിയാ ഠപേതുന്തി അത്ഥോ. **നഖസേസ**ന്തി നഖോയേവ സേസോ ഛിന്നങ്ഗുലിതോതി നഖസേസോ, തം. അഗ്ഗേ പുരേ ഉട്ഠഹതീതി **അങ്ഗുട്ഠോ**. "വുത്തനയേനേവാ"തി ഇമിനാ "നഖസേസം അദസ്സേത്വാ"തി വചനം അതിദിസതി. **കണ്ഡരനാമകാ**തി മഹാസിരനാമകാ. തേ ഹി കം സരീരം ധാരേന്തീതി **കണ്ഡരാ**തി വുച്ചന്തി ധകാരസ്സ ഡകാരം കത്വാ. **യേസൂ**തി കണ്ഡരേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം.

യസ്സ വഗ്ഗുലിപക്ഖകാ വിയ അങ്ഗുലിയോ സമ്ബന്ധോ ഹോന്തി, അയം **ഫണഹത്ഥകോ** നാമാതി യോജനാ. **ഏത**ന്തി ഫണഹത്ഥകം. ഛളങ്ഗുലാദയോപി ഫണഹത്ഥകേയേവ സങ്ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "യസ്സപി ഛ അങ്ഗുലിയോ"തിആദി. യസ്സപി ഛ അങ്ഗുലിയോ ഹോന്തി, അയമ്പി ഫണഹത്ഥകോ നാമ ഉപചാരേന.

ഖുജ്ജോതി ഏത്ഥ ഖുജ്ജോ സരീരോ യസ്സത്ഥീതി ഖുജ്ജോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഖുജ്ജസരീരോ"തി. കസ്മാ ഖുജ്ജോതി ആഹ "ഉരസ്സ വാ"തിആദി. യസ്സ പന വങ്കം, അയമ്പി ഖുജ്ജോ നാമാതി യോജനാ. **വങ്ക**ന്തി ച കുടിലം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ**തി ഉജും ഗത്തം ഉജുഗത്തം, ബ്രഹ്മുനോ ഉജുഗത്തം വിയ ഉജുഗത്തം ഇമസ്സ മഹാപുരിസസ്സാതി ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ, മഹാപുരിസോ.

സംഖേപേന വുത്തമത്ഥം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ജങ്ഘവാമനസ്സ ഹീ"**തിആദി. **യേസ**ന്തി ഉഭിന്നം കായാനം. **ഭൂതാന**ന്തി അമനുസ്സാനം പിസാചകപേതാനം. അത്തഭാവോ ഹോതി വിയാതി യോജനാ. **പരിവടുമോ**തി പരിസമന്തതോ വട്ടുലസരീരോ.

ഗലഗണ്ഡീതി ഏത്ഥ ഗലേ ഗണ്ഡോ യസ്സത്ഥീതി ഗലഗണ്ഡീതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സാ"തിആദി. **ഏത**ന്തി "ഗലഗണ്ഡീ"തി ഏതം വചനം. **തത്ഥാ**തി ഗലഗണ്ഡിപബ്ബാജനേ. **യ**ന്തി വചനം.

സിപദീതി ഏത്ഥ സിഥിലം പദം ഇമസ്സാതി സിപദീതി വുത്തേ ഭാരപാദോയേവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "ഭാരപാദോ വുച്ചതീ"തി. ഭാരം പാദം യസ്സാതി **ഭാരപാദോ.** ഏതേ ദ്വേ ഥൂലപാദരോഗീസു വത്തന്തീതി ദട്ഠബ്ബം. **സഞ്ജാതപിളകോ**തി സഞ്ജാതഫോടോ. **ഉപനാഹ**ന്തി ഭുസം ബന്ധനം. **ഉദകആവാടേ**തി ഉദകേന പുണ്ണായം കാസുയം. **ഉദകവാലികായാ**തി ഉദകതിന്തേന മരുനാ. യഥാ സിരാ പഞ്ഞായന്തി, ഏവം മിലാപേതുന്തി യോജനാ. **ഈദിസ**ന്തി സിരാപഞ്ഞായനജങ്ഘതേലനാളികസഭാവം. **തഥാ**തി യഥാ പബ്ബജ്ജാകാലേ കരോതി, തഥാ കത്വാതി അത്ഥോ.

പാപരോഗീതി ഏത്ഥ പാപരോഗസ്സ സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അരിസ"ഇതിആദി. തത്ഥ അരിസോ ച ഭഗന്ദരോ ച പിത്തഞ്ച സേമ്ഹോ ച കാസോ ച സോസോ ചാതി ദ്വന്ദോ, തേ ആദയോ യേസം തേതി അരിസ...പേ... സോസാദയോ. ആദിസദ്ദേന ഹേട്ഠാ വുത്തേ ആബാധേ സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ പിത്തസേമ്ഹസദ്ദേഹി തംസമുട്ഠാനോ രോഗോ ഗഹേതബ്ബോ. "നിച്ചാതുരോ"തി ഇമിനാ പാപരോഗീതി ഏത്ഥ മന്തുത്ഥേ പവത്തസ്സ ഈപച്ചയസ്സ നിച്ചയോഗത്ഥം ദസ്സേതി.

പരിസദൂസനോതി ഏത്ഥ **ഇതി**സദ്ദോ നാമപരിയായോ, പരിസദൂസനോ നാമാതി ഹി അത്ഥോ. യോ അത്തനോ വിരൂപതായ പരിസം ദൂസേതി, അയം പരിസദൂസനോ നാമാതി യോജനാ. ഛസരീരദോസം ആദിം കത്വാ പരിസദൂസനഭാവം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "അതിദീഘോ വാ"തിആദി. **അതിദീഘോ വാ**തി ഏത്ഥ ന കേവലം പരേസം ദ്വങ്ഗുലാദിമത്തദീഘോ, അഥ ഖോ ദിഗുണാദിദീഘോവാധിപ്പേതോതി ആഹ "അഞ്ഞേസ"ന്തിആദി. **നാഭിപദേസോ**തി അത്തനോ നാഭിപദേസോ. യഥാ ഹി അതിദീഘേ പരവചനേന അതിദീഘസ്സ സരൂപം വേദിതബ്ബം, തഥാ അതിരസ്സാദീസുപി അതിരസ്സസരൂപന്തി ദട്ഠബ്ബം. **മഹോദരോ**തി മഹാഉദരോ. **കപ്പസീസോ വാ**തി ഹത്ഥിസീസോ വിയ യുഗസീസോ വാ. **കപ്പ**സദ്ദോ ഹേത്ഥ യുഗത്ഥവാചകോ. **കണ്ണികകേസോ വാ**തി കണ്ണികസദിസേഹി കേസേഹി സമന്നാഗതോ. "ജാതിപലിതേഹീ"തി ഇമിനാ ജരാവാതേന പഹതം പലിതം നിവത്തേതി. **പകതിതമ്ബകേസോ**തി ഏത്ഥ പകതിസദ്ദേന കേനചി പയോഗേന തമ്ബകേസം നിവത്തേതി. **ആവട്ടസീസോ**തി പുനപ്പുനം വട്ടതീതി ആവട്ടോ, കേസാവട്ടോ, സോ ഏതസ്സ സീസേ അത്ഥീതി ആവട്ടസീസോ. **ഉദ്ധഗ്ഗേഹീ**തി ഉദ്ധം കോടീഹി. **ജാലബദ്ധേന വിയാ**തി ജാലേന ബദ്ധേന ഇവ.

സമ്ബദ്ധഭമുകോ വാതി അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബദ്ധഭമുകോ വാ. **മക്കടഭമുകോ**തി മക്കടസ്സ ഭമു വിയ ഭമു ഏതസ്സാതി മക്കടഭമുകോ. **വാസികോണേനാ**തി തച്ഛനീകോടിയാ. **വിസമചക്കലോ**തി ഏത്ഥ ചക്കാകാരേന ലാതി പവത്തേതി, ചക്കാകാരം വാ ലാതി ഗണ്ഹാതീതി **ചക്കലോ. കേകരോ**തി വലിരോ. സോ ഹി കുച്ഛിതം കരോതീതി കേകരോതി വുച്ചതി. **കക്കടസ്സേവാ**തി കക്കടസ്സ ഇവ. **മൂസികകണ്ണോ**തി ആഖുകണ്ണോ. **ജടുകകണ്ണോ**തി വഗ്ഗുലികണ്ണോ. **അവിദ്ധകണ്ണോ**തി അച്ഛിദ്ദകണ്ണോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **സോ**തി അവിദ്ധകണ്ണോ. കണ്ണേ ഭഗന്ദരോ ഏതസ്സാതി **കണ്ണഭഗന്ദരോ,** സോയേവ കണ്ണഭഗന്ദരികോ. ഗണ്ഡോ കണ്ണേ ഏതസ്സാതി **ഗണ്ഡകണ്ണോ. പഗ്ഘരിതപുബ്ബേനാ**തി പഗ്ഘരിതപൂയേന. ടങ്കിതോ കണ്ണോ യസ്സാതി **ടങ്കിതകണ്ണോ. ഗോഭത്തനാളികായാ**തി ഗുന്നം ഭത്തപാനത്ഥം കതായ നാളികായ. ബിളാരക്ഖി വിയ അതിപിങ്ഗലം അക്ഖി ഏതസ്സാതി **അതിപിങ്ഗലക്ഖി**. മധുവണ്ണോ വിയ പിങ്ഗലം അക്ഖി ഏതസ്സാതി **മധുപിങ്ഗലക്ഖി. നിപ്പഖുമക്ഖീ**തി ഏത്ഥ **പഖുമം** വുച്ചതി അക്ഖമ്ഹി ജാതം ലോമം. തഞ്ഹി അക്ഖിനോ പക്ഖദ്വയേ ജാതത്താ പഖുമന്തി വുച്ചതി. നത്ഥി പഖുമം അക്ഖിമ്ഹി ഏതസ്സാതി നിപ്പഖുമക്ഖി. അസ്സുപഗ്ഘരണം അക്ഖിമ്ഹാ ഏതസ്സാതി **അസ്സുപഗ്ഘരണക്ഖി**. പുപ്ഫം സഞ്ജാതം യസ്സ അക്ഖിനോതി **പുപ്ഫിതം**. പുപ്ഫിതം അക്ഖി യസ്സാതി **പുപ്ഫിതക്ഖി. അക്ഖിപാകേനാ**തി അക്ഖിനോ ദലപരിയന്തേസു പച്ചനകേന രോഗേന.

ചിപിടനാസികോതി അനുന്നതനാസികോ. **സുകതുണ്ഡസദിസായാ**തി സുവാനം മുഖേന സദിസായ.

പടങ്ഗമണ്ഡൂകസ്സേവാതി പടങ്ഗനാമകസ്സ മണ്ഡൂകസ്സ മുഖനിമിത്തം ഇവ മുഖനിമിത്തംയേവാതി യോജനാ. **ഉക്ഖലിമുഖവട്ടിസദിസേഹീ**തി ഉക്ഖലിയാ മുഖവട്ടിനാ സദിസേഹി. **ഭേരിചമ്മസദിസേഹീ**തി ഭേരിയാ മുഖേ നഹിതചമ്മേന സദിസേഹി. **ഏളമുഖോ**തി ഏളായ നിച്ചപഗ്ഘരിതം മുഖമേതസ്സേതി ഏളമുഖോ. **ഉപ്പക്കമുഖോ**തി ഉപ്പക്കം കുഥിതം മുഖമേതസ്സാതി ഉപ്പക്കമുഖോ. **സങ്ഖതുണ്ഡകോ**തി സങ്ഖസ്സ തുണ്ഡേന സദിസോ ഓട്ഠോ ഏതസ്സാതി സങ്ഖതുണ്ഡകോ.

അട്ഠകദന്തസദിസേഹീതി അട്ഠകനാമകസ്സ നങ്ഗലസ്സ ദന്തേഹി സദിസേഹി. ദന്തേ പിദഹിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദന്തന്തരേ**തി ദന്തവിവരേ, ദന്തമജ്ഝേ വാ. **കലന്ദകദന്തോ വിയാ**തി കാളകാനം ദന്തോ വിയ.

മഹാഹനുകോതി മഹന്തോ ഹനു ഏതസ്സാതി മഹാഹനുകോ. **ചിപിടഹനുകോ**തി അനുന്നതഹനുകോ. **നിമ്മസ്സുദാഠികോ**തി നത്ഥി മസ്സു ച ദാഠി ച ഏതസ്സാതി നിമ്മസ്സുദാഠികോ. **ഭട്ഠഅംസകൂടോ**തി ഭട്ഠോ പതിതോ അംസകൂടോ ഇമസ്സാതി ഭട്ഠഅംസകൂടോ. **ഗോധാഗത്തോ**തി ഗോധായ ഗത്തം വിയ ഗത്തം ഇമസ്സാതി ഗോധാഗത്തോ . **സബ്ബംപേത**ന്തി സബ്ബമ്പി ഏതം "കച്ഛുഗത്തോ"തിആദിവചനം. **ഏത്ഥാ**തി "കച്ഛുഗത്തോ"തിആദിവചനേ. വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ.

ഭട്ഠകടികോതി ഭട്ഠാ പന്നാ കടി ഏതസ്സാതി ഭട്ഠകടികോ. അച്ചുഗ്ഗതേഹി ആനിസദമംസേഹീതി സമ്ബന്ധോ. **വാതണ്ഡികോ**തി വാതേന പൂരിതോ അണ്ഡകോസോ ഏതസ്സാതി വാതണ്ഡികോ. **സങ്ഘട്ടനജാണുകോ**തി അന്തോ നതത്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടനം ജാണു ഏതസ്സാതി സങ്ഘട്ടനജാണുകോ. **വികടോ**തി തിരിയഗമനപാദോ. ഉപഡ്ഢപിണ്ഡികസ്സ അത്ഥം സഹ ഭേദേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "സോ ദുവിധോ"തിആദി. തത്ഥ ദുവിധോ സോ ഉപഡ്ഢപിണ്ഡികോ സമന്നാഗതോതി

യോജനാ. അഥ വാ സോ ഉപഡ്ഢപിണ്ഡികോ ഹേട്ഠാ ഓരൂള്ഹാഹി മഹന്തീഹി ജങ്ഘപിണ്ഡികാഹി സമന്നാഗതോ വാ ഉപരി ആരൂള്ഹാഹി മഹന്തീഹി ജങ്ഘപിണ്ഡികാഹി സമന്നാഗതോ വാതി ദുവിധോതി യോജനാ. **പിട്ഠികപാദോ**തി പിട്ഠിയം ഉട്ഠിതോ പാദോ ഏതസ്സാതി പിട്ഠികപാദോ. **ഗണ്ഡികങ്ഗുലി** വാതി ഗണ്ഡേന ഉട്ഠിതോ അങ്ഗുലി ഏതസ്സാതി ഗണ്ഡികങ്ഗുലി. **സബ്ബോപേസാ**തി ഏസ സബ്ബോപി ജനോ. പരിസം ദൂസേതീതി **പരിസദൂസനോ**.

പുബ്ബാദീഹീതിആദിസദ്ദേന ചക്ഖുപസാദസ്സ അന്തരായകരാനി അഞ്ഞാനിപി വത്ഥൂനി ഗഹേതബ്ബാനി. ദ്വീഹി വാ അക്ഖീഹി, ഏകേന വാ അക്ഖിനാതി യോജനാ. **ഉഭയമ്പീ**തി ദ്വിന്നം അട്ഠകഥാചരിയാനം ഉഭയമ്പി വചനം. പാളിയം "അന്ധം പബ്ബാജേന്തീ"തി അവത്വാ "കാണം പബ്ബാജേന്തീ"തി വുത്തത്താ "പരിയായേനാ"തി വുത്തം. മഹാഅട്ഠകഥായഞ്ഹി "ജച്ചന്ധോ"തി ഇമിനാ ദ്വേഅക്ഖികാണം സന്ധായ വുത്തം. **കുണീ**തി കുണനം സംകോചനം കുണം, തമേതസ്സത്ഥീതി കുണീ. **ഖഞ്ജോ**തി ഖഞ്ജതി ഗതിവേകല്ലഭാവേന പവത്തതീതി ഖഞ്ജോ. **കുണ്ഡപാദകോ**തി ഏത്ഥ **കുണ്ഡോ**തി ഖഞ്ജസ്സേവ നാമം. ഖഞ്ജോ ഹി കുഢതി ഗമനം പടിഹനതീതി കുണ്ഡോതി വുച്ചതി. കസ്മാ കുണ്ഡപാദകോ? കസ്മാ പിട്ഠിപാദമജ്ഝേന ചങ്കമന്തോതി ആഹ "മജ്ഝേ സംകുടിതപാദത്താ"തി. ഇമിനാ ഹി കുണ്ഡപാദസ്സ ച പിട്ഠിപാദമജ്ഝേന ചങ്കമനസ്സ ച ഹേതും ദസ്സേതി. ഏസേവ നയോ അനന്തരവാക്യേപി. **സബ്ബോപേസാ**തി ഏസ സബ്ബോപി ജനോ.

പക്ഖഹതോതി ഏത്ഥ ഏകോ പക്ഖോ ഹതോ വിനാസോ ഏതസ്സാതി പക്ഖഹതോതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകോ ഹത്ഥോ വാ"തിആദി. "പക്ഖപാതോ"തിപി പാഠോ, സോ അപാഠോയേവ. **പക്ഖ**സദ്ദോ ഹി കോട്ഠാസവാചകോ, ന പങ്ഗുലപരിയായോ, **പീഠസപ്പീ വുച്ചതീ**തി പീഠേന സപ്പതി ഗച്ഛതി സീലേനാതി പീഠസപ്പീ വുച്ചതി. "ജിണ്ണഭാവേന ദുബ്ബലോ"തി ഇമിനാ ജീരണം ജരാ, തായ ദുബ്ബലോ **ജരാദുബ്ബലോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ബലവാ ഹോതീ**തി ആഗന്തുകരോഗാനമഭാവേന ബലവാ ഹോതി, "വചീഭേദോ നപ്പവത്തതീ"തി ഇമിനാ മുഖമത്തമേവ ഗച്ഛതി പവത്തതി, ന വചീഭേദോ ഏത്ഥ ജനേതി **മൂഗോ**തി ദസ്സേതി. യസ്സ വചീഭേദോ ന പവത്തതി, അയം മൂഗോ നാമാതി യോജനാ. **മമ്മന**ന്തി ഖലിതവചനം. യോ ഏകമേവ അക്ഖരം ചതുപഞ്ചക്ഖത്തും വദതി, തസ്സേതമധിവചനം.

ബധിരോതി സുതിഹീനോ. സോ ഹി ഹനനം സോതപസാദസ്സ നാസനം വധോ, തം ഈരതി ഗച്ഛതീതി ബധിരോതി വുച്ചതി. യോ സബ്ബേന സബ്ബം ന സുണാതി, അയം ബധിരോ നാമാതി യോജനാ. ഇമിനാ നട്ഠപസാദതം ദസ്സേതി . **ഉഭയദോസവസേനാ**തി ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം അന്ധമൂഗബധിരപബ്ബാജനേ തിദോസവസേനപി വുത്തത്താ. **തേ**തി ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ ദ്വത്തിംസജനേ. ഓസാരണം അപത്തോ പുഗ്ഗലോ അത്ഥി, തം പുഗ്ഗലം സങ്ഘോ ഓസാരേതി ചേതി യോജനാ. **ഓസാരേതീ**തി സങ്ഘേ പവേസേതി.

൭൫. അലജ്ജീനിസ്സയവത്ഥുകഥാ

൱൨൦. "അലജ്ജീനം ഓവാദ"ന്തി പാഠസേസേന യോജിതേ സാമ്യത്ഥേ സാമിവചനമ്പി യുജ്ജതേവ. തം നയം അദസ്സേത്വാ "ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചന"ന്തി വുത്തം. "ഭിക്ഖൂഹി സഭാഗത"ന്തി ഇമിനാ ഭിക്ഖൂഹി സമാനോ സീലാദിഗുണസങ്ഖാതോ ഭാഗോ ഇമസ്സാതി **ഭിക്ഖുസഭാഗോ,** തസ്സ ഭാവോ **ഭിക്ഖുസഭാഗത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ലജ്ജിഭാവ"ന്തി ഇമിനാ ഭാവപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **നവട്ഠാന**ന്തി അഭിനവട്ഠാനം. ഗതേന ഭിക്ഖുനാതി സമ്ബന്ധോ.

ഥേരോതി നിസ്സയദായകോ ഥേരോ. **ഗഹേതുകാമോ**തി നിസ്സയം ഗഹേതുകാമോ. **ആചാര**ന്തി നിസ്സയപടിപന്നസ്സ ആചാരം. **തദഹേവാ**തി തസ്മിം ഗതഅഹനി ഏവ. ആഭോഗസ്സ കതത്താ, അരുണുഗ്ഗമനസ്സ ച അജാനനത്താ വുത്തം "അനാപത്തീ"തി. അരുണുഗ്ഗമനം അജാനന്തോപി ആഭോഗസ്സ അകതത്താ വുത്തം "അരുണുഗ്ഗമനേ ദുക്കട"ന്തി. "ദ്വേ തീണി ദിവസാനീ"തി പദേന ചതു പഞ്ച ഛ ദിവസാനിപി ഗഹേതബ്ബാനി ലക്ഖണഹാരനയേന അനിസ്സിതേന വസിതബ്ബഭാവേന സമാനഫലത്താ. തേനാഹ "സത്താഹം വസിസ്സാമീ"തി. **ലദ്ധപരിഹാരോ**തി ലദ്ധോ പരിഹാരോ ആപത്തിഅപനയനം യേനാതി ലദ്ധപരിഹാരോ.

൭൯. ഗമികാദിനിസ്സയവത്ഥുകഥാ

൧൨൧. "കരണീയനിസ്സയോ"തി ഇമിനാ നിസ്സയഗഹണം **നിസ്സയോ** ഉത്തരപദലോപവസേന, സോ കരണീയോ ഇമസ്സാതി **നിസ്സയകരണീയോ**തി വിസേസനപരനിപാതഭാവം ദസ്സേതി. **നിസ്സയം അലഭമാനേനാ**തി ഏത്ഥ കിം നിസ്സയസ്സ അലഭനം നാമാതി ആഹ "അത്തനാ"തിആദി. **വുത്ഥപുബ്ബ**ന്തി വസിതപുബ്ബം. **ഏകരത്തം വസന്തേനാപീ**തി **പി**സദ്ദോ ദ്വിരത്താദികേ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. വിസ്സമന്തോ വാ സത്ഥം പരിയേസന്തോ വാ ഹുത്വാതി യോജനാ. **നാവായ ഗച്ഛന്തസ്സാ**തി നാവായ അദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപന്നസ്സ.

യാചിയമാനേനാതി ഏത്ഥ ബഹുകത്തുപസങ്ഗത്താ വുത്തം "തേന ഗിലാനേനാ"തി. "മാനേനാ"തി ഇമിനാ യാചിതുമസക്കുണേയ്യതാദീനി നിവത്തേതി.

ഫാസു ഹോതീതി ഏത്ഥ ആവാസസപ്പായാദിവസേന ഫാസു ഹോതീതി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ "സമഥവിപസ്സനാനം പടിലാഭവസേനാ"തി. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഇമം പരിഹാര**ന്തി ഇമം ഫാസുവിഹാരപരിഹാരം. ഥാമഗതായ വിപസ്സനായാതി യോജനാ. സമഥോ വാ തരുണോ ഹോതീതി യോജനാ. **ഏതസ്സേവാ**തി തരുണസമഥവിപസ്സനികസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ. **തസ്സ നിസ്സായാ**തി ഏത്ഥ തസ്സ ഓവാദം നിസ്സായാതി യോജനാ. അഥ വാ ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം. തം നിസ്സയദായകം നിസ്സായാതി ഹി അത്ഥോ. യത്തകോ കാലോ ആസള്ഹീപുണ്ണമാ അത്ഥി, തത്തകം കാലന്തി യോജനാ. "ആസള്ഹീപുണ്ണമാ"തി ഏത്ഥ "യാവാ"തി നിപാതപയോഗത്താ അഭിവിധിഅവധത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം ദട്ഠബ്ബം. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ.

൧൨൨. പാളിയം **ഗോത്തേനപീ**തി ഏത്ഥ **പി**സദ്ദേന ന കേവലം നാമേനേവ, അഥ ഖോ ഗോത്തേനപി സാവേതുന്തി ദസ്സേതി. തസ്മാ "ആയസ്മതോ പിപ്പലിസ്സാ"തി നാമം സാവേത്വാതിപി "ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സാ"തി ഗോത്തം സാവേത്വാപി അനുസാവേതബ്ബം. തേന വുത്തം "മഹാകസ്സപസ്സാ"തിആദി. ഇമിനാ "കോനാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ? ഉപജ്ഝായോ മേ ഭന്തേ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ നാമാ"തിആദീസു ഗോത്തമ്പി നാമേനേവ സങ്ഗഹിതന്തി സിദ്ധം ഹോതി.

൧൨൩. **ഏകാനുസാവനേ**തി പദസ്സ സമാനാധികരണബാഹിരത്ഥസമാസഭാവം നിവത്തേന്തോ ആഹ "ഏകതോ അനുസാവനേ"തി. തത്ഥ **ഏകതോ**തി ഏകക്ഖണേ, ഏകപഹാരേന വാ. വക്ഖതി ഹി "ഏകക്ഖണേ"തി ച "ഏകപഹാരേനേവാ"തി ച. ഇമിനാ ഏകതോ അനുസാവനമേതേസന്തി **ഏകാനുസാവനാ**തി അസമാനാധികരണബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേതി. **ഏകേനാ**തി ഏകേന അനുസാവനാചരിയേന. **ഏകസ്സാ**തി ഏകസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ. "ഏകക്ഖണേ"തി ഇമിനാ "ഏകതോ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "ഉപസമ്പാദേതു"ന്തി ദ്വിന്നം ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനം ഉപസമ്പാദേതും.

പുരിമനയേനേവാതി "ഏകേന ഏകസ്സ, അഞ്ഞേന ഇതരസ്സാ"തിആദിനാ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ. **ഏകതോ അനുസാവനേ കാതു**ന്തി "ഏകേന ഏകസ്സ, അഞ്ഞേന അഞ്ഞസ്സ, ഇതരേന ഇതരസ്സാ"തി ഏവം തീഹി ആചരിയേഹി തിണ്ണം ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനം ഏകക്ഖണേ അനുസാവനേ കാതും. **തഞ്ച ഖോ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ "അനുസാവനേ കാതു"ന്തി പദസ്സേവ അത്ഥവിസയതം ദസ്സേതും വുത്തം "അനുസാവനകിരിയ"ന്തി. **ദ്വേ വാ തയോ വാ**തി ഏത്ഥ വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. സചേ ഏകേനാചരിയേന ദ്വേ അനുസാവേതി, "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ച അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ചാ"തി അനുസാവേതബ്ബാ. സചേ തയോ അനുസാവേതി, "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ച അയം ധമ്മരക്ഖിതോ ച അയം സങ്ഘരക്ഖിതോ ചാ"തി അനുസാവേതബ്ബാ. യഥാ ഏകേനാചരിയേന ദ്വേ വാ തയോ വാ ഏകതോ അനുസാവേതബ്ബാ, ഏവം ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ആചരിയേഹി ഏകോ അനുസാവേതബ്ബോതിപി വദന്തി. ഏകേന ഉപജ്ഝായേന കരണഭൂതേന, ഏകോ ഉപജ്ഝായോ ഹുത്വാതി വാ അത്ഥോ. "ഏകപഹാരേനേവാ"തി ഇമിനാ **"ഏകതോ"**തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **ദ്വേ തിസ്സോ കമ്മവാചാ**തി ദ്വീഹി ആചരിയേഹി ദ്വേ, തീഹി ആചരിയേഹി തിസ്സോ കമ്മവാചാ. ഏകേന ഉപജ്ഝായേന അനുസാവനേ ഏകോ വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ ആചരിയാ വട്ടന്തി, നാനുപജ്ഝായേന അനുസാവനേ പന നാനാചരിയാ ഏവ വട്ടന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **തിസ്സത്ഥേരോ**തി കമ്മവാചാചരിയഭൂതോ തിസ്സത്ഥേരോ . **സുമനത്ഥേരസ്സാ**തി ഉപജ്ഝായഭൂതസ്സ സുമനത്ഥേരസ്സ. **ഇദ**ന്തി നാനുപജ്ഝായേന ഏകസ്സാചരിയസ്സാനുസാവനം. **ഏസ പടിക്ഖേപോ**തി "ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേനാ"തി ഏസോ പടിക്ഖേപോ.

൫൯. ഉപസമ്പദാവിധികഥാ

൧൨൬. **തം ഉപജ്ഝ**ന്തി തം ഉപജ്ഝായം. "ഉപജ്ഝാ"തി ച "ഉപജ്ഝായോ"തി ച ഹി അത്ഥതോ ഏകം, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം യഥാ "സഭാ സഭായ"ന്തി. ഏത്ഥ ഉപജ്ഝാസദ്ദോ രാജാദിഗണോ (രൂപസിദ്ധി ൪൯൯ സുത്തേ; സദ്ദനീതി ൧൧൪൩ സുത്തേ), ഉപജ്ഝായസദ്ദോ പുരിസാദിഗണോ. സഭാസദ്ദോ ഇത്ഥിലിങ്ഗോ, സഭായസദ്ദോ പുല്ലിങ്ഗോ വാ നപുംസകലിങ്ഗോ വാ. **"വിത്ഥായന്തീ"**തി സദ്ദോ നാമധാതൂതി ആഹ "വിത്ഥദ്ധഗത്താ ഹോന്തീ"തി. വിത്ഥസദ്ദോ ഹി ദബ്ബവാചകത്താ നാമസദ്ദോ, വികാരേന ഥദ്ധോ ഗത്തോ ഏതേസന്തി **വിത്ഥാ,** ദ്ധകാരസ്സ ലോപം കത്വാ, തതോ ആയപച്ചയോ ഹോതി. **യ**ന്തി യം അന്തരായജാതം. **തവ സരീരേ**തി തുയ്ഹം കായേ. "നിബ്ബത്ത"ന്തി ഇമിനാ "ജാത"ന്തി ഏത്ഥ ജനധാതുയാ ജനനത്ഥം ദസ്സേതി, "വിജ്ജമാന"ന്തി ഇമിനാ ജനീധാതുയാ പാതുഭാവത്ഥം ദസ്സേതി. **സന്ത**ന്തി സംവിജ്ജമാനം. **ഇതിആദി** കഥേതബ്ബന്തി യോജനാ.

൬൦. ചത്താരോനിസ്സയാദികഥാ

൧൨൮. **ഉപസമ്പന്നസമനന്തരമേവാ**തി ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാ സമനന്തരമേവ, ന കാലന്തരേതി അത്ഥോ. **ഏകപോരിസാ**തി ഏത്ഥ പോരിസസദ്ദോ ഉപരി വിത്ഥതേ ഭുജപമാണേ ച പോസപമാണേ ച വത്തതി. പുരിസസ്സ പമാണാ **പോരിസാ,** പമാണത്ഥേ ണപച്ചയോ. **ഛായാ**തി ആതപാഭാവോ. **മേതബ്ബാ**തി പമേതബ്ബാ. "വസ്സാനോ"തിആദി **"ഉതുപമാണം ആചിക്ഖിതബ്ബ"**ന്തി ഏത്ഥ ആചിക്ഖണാകാരദസ്സനം. ഉതുനോ പമാണന്തി അത്ഥം നിവാരേന്തോ ആഹ "ഏത്ഥ ചാ"തിആദി. അരതി പുനപ്പുനം ഗച്ഛതീതി **ഉതു** , പമിയതി സംവച്ഛരോ പരിച്ഛിജ്ജിയതി അനേനാതി **പമാണം**. യത്തകേഹി ദിവസേഹി അപരിപുണ്ണോതി സമ്ബന്ധോ. **യസ്സാ**തി ദിവസഭാഗസ്സ. യോ ഉതു അപരിപുണ്ണോ, തസ്സ ഉതുനോതി പാഠസേസോ യോജേതബ്ബോ. "ഉതുപമാണം ആചിക്ഖിതബ്ബം, ദിവസഭാഗോ

ആചിക്ഖിതബ്ബോ''തി പദാനം അപരമ്പി അത്ഥവികപ്പം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അഥ വാ"**തിആദി. തത്ഥ **അയം നാമ ഉതൂ**തി അയം ഉതു വസ്സാനോ നാമാതി വാ ഹേമന്തോ നാമാതി വാ ഗിമ്ഹോ നാമാതി വാ. **പുബ്ബന്ഹോ**തി അഹസ്സ പുബ്ബോ പുബ്ബന്ഹോ. തത്ഥ പച്ഛിമനയോവ പാസംസതരോ. കസ്മാ? പുരിമനയേ ഉതുപരിപുണ്ണേ ദിവസഭാഗാചിക്ഖണസ്സ അഭാവാ, പച്ഛിമനയേ പന പരിപുണ്ണം വാ അപരിപുണ്ണം വാ ഉതുപമാണം ആചിക്ഖിതബ്ബം. ഉപസമ്പന്നദിവസഭാഗോവ ''പുബ്ബന്ഹോ''തി വാ ''സായന്ഹോ''തി വാ ആചിക്ഖിതബ്ബോ. **സംഗീതീ**തി എത്ഥ സം എകതോ കത്വാ ഗായിതബ്ബാ കഥേതബ്ബാതി സംഗീതീതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഇദമേവ സബ്ബം എകതോ കത്വാ''തിആദി. തത്ഥ **കി**ന്തി കിം ഉതും. **ഇദം നാമാ**തി ഇദം നാമ ഉതും. **വദേയ്യാസീ**തി ആഗന്തുകാനം വുഡ്ഢനവകഭാവാദിഞാപനത്ഥം കഥേയ്യാസി.

൧൨൯. **ദുതിയ**ന്തി സഹായം ഭിക്ഖും വാ സാമണേരം വാ പുരിസം വാ. **അകരണീയാനീ**തി ഉപസമ്പന്നേഹി അകത്തബ്ബാനി. **പണ്ഡുപലാസോ**തി എത്ഥ **പണ്ഡൂ**തി സേതപീതമിസ്സോ വണ്ണോ, **പലാസ**സദ്ദോ പണ്ണവാചകോ, ന ഹരിതവാചകോ, നാപി കിംസുകദുമവാചകോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പണ്ഡുവണ്ണോ പണ്ണോ''തി. **പണ്ഡുപലാസോ**തി സമാസോപി ബ്യാസോപി യുത്തോയേവ. സമാസകാലേ പണ്ഡു യസ്സത്ഥീതി പണ്ഡു, സോയേവ പലാസോ പണ്ഡുപലാസോതി കാതബ്ബോ. പുപ്ഫഫലാദിം ബന്ധതീതി **ബന്ധന**ന്തി വചനത്ഥേന ബന്ധനസദ്ദോ വണ്ടപരിയായോതി ആഹ ''വണ്ടതോ''തി. **പുഥുസിലാ**തി (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൩൯) എത്ഥ പുഥുസദ്ദോ മഹന്തപരിയായോതി ആഹ ''മഹാസിലാ''തി.

൧൩൦. **തസ്സാ**തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മാരഹസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **സാമഗ്ഗീ**തി സങ്ഘസാമഗ്ഗീ. **തേനാ**തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മാരഹേന ഭിക്ഖുനാ. **സമ്ഭോഗേ**തി ആമിസേന ച ധമ്മേന ച സമ്ഭോഗഹേതു. എത്ഥ സഹസേയ്യാപി സങ്ഗഹിതാ ആപത്തിഭാവതോ. **അനാപത്തീ**തി അനുക്ഖിത്തകഭാവതോ പാചിത്തിയാപത്തിയാ അനാപത്തി, അലജ്ജിലക്ഖണാഭാവതോ ദുക്കടേന അനാപത്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ദ്വാസത്തതിഅധികവത്ഥുസതപടിമണ്ഡിതസ്സ മഹാഖന്ധകസ്സ

അത്ഥവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൨. ഉപോസഥക്ഖന്ധകം

൯൨. സന്നിപാതാനുജാനനാദികഥാ

൧൩൨. ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ തരന്തി ഓതരന്തി എത്ഥാതി **തിത്ഥം,** ഉദകതിത്ഥം, തിത്ഥം വിയാതി **തിത്ഥം,** ലദ്ധീതി ആഹ ''തിത്ഥം വുച്ചതി ലദ്ധീ''തി. ലദ്ധി ഹി ബഹൂനം ലദ്ധികാനം ഓതരണട്ഠാനത്താ തിത്ഥം നാമ. **അഞ്ഞ**ന്തി സാസനികലദ്ധിതോ അഞ്ഞം. **എതേസ**ന്തി പരിബ്ബാജകാനം. **ഇതോ**തി ഇമസ്മാ സാസനികലദ്ധിതോ. **യ**ന്തി യം ധമ്മജാതം. **തേസ**ന്തി അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം. **തേ ലഭന്തീ**തി എത്ഥ തസദ്ദോ മനുസ്സവിസയോതി ആഹ ''തേ മനുസ്സാ''തി. **മൂഗസൂകരാ**തി എത്ഥ ഥൂലസരീരസ്സ സൂകരസ്സ സദ്ദമത്തസ്സാപി അഭാവതോ മൂഗസൂകരോ നാമാതി ആഹ ''ഥൂലസരീരസൂകരാ''തി.

൧൩൩. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **സോ**തി സമ്പജാനമുസാവാദോ. **കി**ന്തി കിം ആപത്തി. **ദുക്കട**ന്തി പദസ്സ ദുക്കടം കമ്മന്തി ആസങ്കാ ഭവേയ്യാതി ആഹ

“ദുക്കടാപത്തീ”തി. സാ ച ഖോ ദുക്കടാപത്തി മുസാവാദലക്ഖണേന ന ഹോതീതി യോജനാ. കേന ഹോതീതി ആഹ “ഭഗവതോ പന വചനേനാ”തി. **വചനേനാ**തി ച “സമ്പജാനമുസാവാദേ കിം ഹോതി? ദുക്കടം ഹോതീ”തി (മഹാവ. ൱൩൫) വചനേന. **അകിരിയസമുട്ഠാനാ**തി ആവി കത്തബ്ബായ ആപത്തിയാ അകരണേന അകിരിയസമുട്ഠാനാ.

മനുജേനാതി മനുസ്സേന. **വാചാ**തി വാചായ. യകാരസ്സ ഹി ലോപോ. **ഗിര**ന്തി സദ്ദം. **പരേ**തി അഞ്ഞേ പുഗ്ഗലേ. **വാചസിക**ന്തി വാചാതോ സമുട്ഠിതം. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - ഭിക്ഖു കേനചി ആസന്നേ ഠിതേന മനുജേന വാചായ അനാലപന്തോ ഹോതി, പരേ ദൂരേ ഠിതേ പുഗ്ഗലേ സന്ധായ ഗിരം മഹാസദ്ദം നോ ച ഭണേയ്യ, ഏവമ്പി വാചസികമേവ ആപജ്ജേയ്യാതി.

അന്തരായികോതി ഏത്ഥ കരോത്യത്ഥേ ണികപച്ചയോതി ആഹ “അന്തരായകരോ”തി. “കിമത്ഥായാ”തി ഇമിനാ **കിസ്സാ**തി ഏത്ഥ തദത്ഥേ ചതുത്ഥീതി ദസ്സേതി, ഹേത്വത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു “ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ അധിഗമായാ”തിആദീസു. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. **ഉദ്ദേസതോ ചാ**തി “സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ”തിആദിഉദ്ദേസതോ ച. **നിദ്ദേസതോ ചാ**തി “പാതിമോക്ഖന്തി ആദിമേത”ന്തിആദിനിദ്ദേസതോ ച.

൱൩൬. ദേവസികന്തി ഏത്ഥ ണികപച്ചയോ വിച്ഛത്ഥേ ഹോതീതി ആഹ “ദിവസേ ദിവസേ”തി. **തതിയേ ച സത്തമേ ച പക്ഖേ**തി ഏകസ്സ ഉതുനോ അട്ഠസു പക്ഖേസു തതിയേ ച സത്തമേ ച പക്ഖേ. “വചനതോ”തി പദം “വട്ടതീ”തി പദേ ഞാപകഹേതു. **തഥാരൂപേ പച്ചയേ**തി തഥാരൂപേ വികതിചാരിത്തസങ്ഖാതേ പച്ചയേ. **അനുവത്തിതബ്ബ**ന്തി അനുമതിം വത്തിതബ്ബം. **വചനതോപീ**തി പിസദ്ദോ പുബ്ബേ ഞാപകഹേതും സമ്പിണ്ഡേതി. **ഏത**ന്തി “യസ്മിം തസ്മിം ചാതുദ്ദസേ വാ പന്നരസേ വാ ഉദ്ദിസിതും വട്ടതീ”തി വചനം.

൭൧. സീമാനുജാനനകഥാ

൱൩൮. നിമിത്താ കിത്തേതബ്ബാതി നിമിത്താനി കിത്തേതബ്ബാനി. നികാരസ്സ ഹി ആകാരോ. **നിമിത്തം കതോ**തി ഏസോ പബ്ബതോ നിമിത്തം കതോതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ പരതോപി. “ഏസേവ നയോ”തി ഇമിനാ “പുരത്ഥിമായ ദിസായ കിം നിമിത്തം? പാസാണോ ഭന്തേ, ഏസോ പാസാണോ നിമിത്ത”ന്തി അത്ഥം അതിദിസതി. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. കേവലം പന വനഉദകേസു “ഏതം വനം, ഏതം ഉദക”ന്തി വത്തബ്ബം. നദിയം “ഏസാ നദീ”തി വത്തബ്ബാ. **ഏത്ഥ പനാ**തി ഏതിസ്സം ഉത്തരായം അനുദിസായം പന. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **തത്ഥാ**തി “നിമിത്താ കിത്തേതബ്ബാ”തി വചനേ. **സീമമണ്ഡല**ന്തി സീമബിമ്ബം. **സമ്ബന്ധന്തേനാ**തി പുരിമനിമിത്തേന പച്ഛിമനിമിത്തം സമ്ബന്ധന്തേന. ഇമിനാ ഏകന്തരികാദിവസേന നിമിത്തകിത്തനം ന വട്ടതി നിമിത്തേനപി നിമിത്താനം സമ്ബന്ധാഭാവതോതി ദസ്സേതി. പുരിമനിമിത്തേന പച്ഛിമനിമിത്തസ്സ സമ്ബന്ധേ സതി അജ്ജ ഏകം നിമിത്തം കിത്തേത്വാ സ്വേ ഏകം നിമിത്തം കിത്തേത്വാതി ഏവം കാലന്തരേപി നിമിത്തം കിത്തേത്വാ സമ്മനിതും വട്ടതീതി വദന്തി.

പബ്ബതോതി ഏത്ഥ പബ്ബം വുച്ചതി ഫളു, തം ഏതസ്മിം അത്ഥീതി **പബ്ബതോ**. വാലികരാസിസ്സ സുദ്ധപംസുപബ്ബതപസങ്ഗത്താ വുത്തം “വാലികരാസി പന ന വട്ടതീ”തി. **ഇതരോപീ**തി വാലികരാസിതോ അഞ്ഞോപി തിവിധോ പബ്ബതോ. **ഹത്ഥിപ്പമാണതോ**തി അഡ്ഢട്ഠമരതനഹത്ഥിപമാണതോ. **ചതൂസു ദിസാസൂ**തി വിഹാരസ്സ ചതൂസു ദിസാസു. **ചതൂഹി വാ തീഹി വാ**തി ഏത്ഥ വാസദ്ദേന തതോ അധികാനിപി ഗഹേതബ്ബാനി. ഏകേന വാ നിമിത്തേനാതി യോജനാ. **ഇതോ**തി

പബ്ബതനിമിത്തതോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏകേന നിമിത്തേന ന വട്ടതി, തസ്മാ. **തന്തി** പബ്ബതം. **തസ്മാ**തി ഏകസ്സേവ നിമിത്തസ്സ കിത്തിതത്താ. യോ പബ്ബതോ അത്ഥി, തം പബ്ബതന്തി യോജനാ. **അന്തോ**തി പബ്ബതസ്സ അന്തോ.

തതിയഭാഗം വാതി ഏത്ഥ വാസദ്ദേന പഠമഭാഗോപി ഏകദേസോപി ഗഹേതബ്ബോ. **തസ്സാ**തി തത്തകസ്സ പദേസസ്സ. തതിയഭാഗാദിതോ അപരം സബ്ബപബ്ബതം അന്തോകത്വാ സമ്മതം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ"തിആദി.

പാസാണനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. പസതി ഘനഭാവേന ബന്ധതീതി **പാസാണോ**. അയഗുളോപി പാസാണസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി തേന തസ്സ സദിസത്താ. **അയഗുളോപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദേന തമ്ബകംസവട്ടലോഹസുവണ്ണരജതാദയോപി സങ്ഗണ്ഹാതി. **യോ കോചീ**തി സിലാപവാളമണിആദീസു യോ കോചി. ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപരിമാണതാ സണ്ഠാനതോ ഗഹേതബ്ബാ, ന തുലിത്വാ ഗണനവസേന. ഖുദ്ദകതരോ പാസാണോതി യോജനാ. യോ പിട്ഠിപാസാണോ വാ യോ ഉട്ഠിതപാസാണോ വാതി യോജനാ കാതബ്ബാ - ഉത്തരവാക്യേ തസദ്ദസ്സ അനിയമനിദ്ദേസവചനത്താ **"പാസാണസങ്ഖംയേവാ"**തി ഏത്ഥ ഏവകാരേന "ന പബ്ബതസങ്ഖ"ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **മഹതോ പിട്ഠിപാസാണസ്സാ**തി ആയാമവിത്ഥാരുബ്ബേധതോ മഹന്തസ്സ പിട്ഠിപാസാണസ്സ സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലപിട്ഠിപാസാണസ്സ വിയ. **തന്തി** പിട്ഠിപാസാണം. **ന വട്ടതീ**തി കിത്തേതും ന വട്ടതി. **ഹീ**തി ലദ്ധദോസജോതകോ. **തന്തി** പിട്ഠിപാസാണം. **സീമായാ**തി സീമതോ. **വിഹാരോപീ**തി ന കേവലം നിമിത്തമേവ, വിഹാരോപി. പിട്ഠിപാസാണോ ന കിത്തേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **കിത്തേത്വാ**തി ഏത്ഥ "പിട്ഠിപാസാണ"ന്തി യോജേതബ്ബം.

വനനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. വനിയതി മയൂരകോകിലാദീഹി സത്തേഹി സമ്ഭജിയതീതി **വനം,** വനന്തി സമ്ഭജന്തി ഏത്ഥാതി വാ **വനം**. തചോ ഏവ സാരോ ഏതേസന്തി **തചസാരോ,** താലനാളികേരാദയോ. ആദിസദ്ദേന വേണുആദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. അന്തോ സാരോ ഏതേസന്തി **അന്തോസാരാ,** സാകസാലാദയോ. ആദിസദ്ദേന ഖദിരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **അന്തോസാരമിസ്സകാന**ന്തി അന്തോസാരേഹി രുക്ഖേഹി മിസ്സകാനം. **രുക്ഖാനം വന**ന്തി ഏത്ഥ അവയവഅവയവിഭാവേന സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. ഇമിനാ **തിണവനം രുക്ഖവന**ന്തി ഏത്ഥ "തിണാനം വന"ന്തി വാ "രുക്ഖാനം വന"ന്തി വാ അത്ഥം ദസ്സേതി. തിണമേവ വനം, രുക്ഖോയേവ വനന്തി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. ചത്താരോ വാ പഞ്ച വാ രുക്ഖാതി **ചതുപഞ്ചരുക്ഖാ,** തേ മത്തം പമാണമേത്ഥാതി **ചതുപഞ്ചരുക്ഖമത്തം** വനം, **തതോ**തി ചതുപഞ്ചരുക്ഖമത്തതോ. **ഏകദേസ**ന്തി വനസ്സ ഏകദേസം. **വനമജ്ഝേ**തി വനസ്സ വേമജ്ഝേ, വനസ്സൂപരീതി അത്ഥോ. രുക്ഖന്തരേസു ഏവ ഹി വിഹാരം കരോന്തി. **ഏകദേസ**ന്തി വനസ്സ ഏകദേസം. **തത്ഥാ**തി വനേ. "ഠിതവന"ന്തി പദം "കിത്തേത്വാ"തി പദേ അവുത്തകമ്മം, "ന കിത്തേതബ്ബ"ന്തി പദേ വുത്തകമ്മം.

രുക്ഖനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. രുക്ഖിയതി ഫലാദികാമേഹി സംവരിയതി രക്ഖിയതീതി **രുക്ഖോ,** മഹിയം രുഹതീതി വാ **രുക്ഖോ. ജീവമാനകോ**തി ലോകവോഹാരവസേന മൂലങ്കുരാദിഹരിതസങ്ഖാതജീവമാനകോ . **പരിണാഹതോ**തി വിസാലഭാവതോ. **സൂചിദണ്ഡകപമാണോ**തി സൂചിയാ ലേഖനിയാ ദണ്ഡഭൂതവേളുപമാണോ. സോ വേളു കനിട്ഠങ്ഗുലിപമാണോതി ദട്ഠബ്ബോ. **തതോ**തി അട്ഠങ്ഗുലുബ്ബേധസൂചിദണ്ഡകപമാണപരിണാഹരുക്ഖതോ. **വംസനളകസരാവാദീസൂ**തി വംസോ ച നളകോ ച സരാവോ ച

വംസനളകസരാവാ, തേ ആദയോ യേസം കപാലാദീനന്തി വംസനളകസരാവാദയോ, തേസു. **തതോ**തി വംസാദിതോ. **തംഖണമ്പീ**തി തസ്മിം നിമിത്തക്ഖണേപി. **അകാരണ**ന്തി അപമാണം. **ഏത**ന്തി നവമൂലസാഖാനിഗ്ഗമനം. **വത്ഥും വട്ടതീ**തി സാമഞ്ഞനാമേനപി വിസേസനാമേനപി വത്ഥും വട്ടതി. ഇമിനാ പബ്ബതാദീസുപി ''പബ്ബതോ''തി സാമഞ്ഞനാമേനപി ''വങ്കപബ്ബതോ വേപുല്ലപബ്ബതോ''തി വിസേസനാമേനപി വത്ഥും വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

മഗ്ഗനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. മഗ്ഗിയതി പഥികേഹി, മഗ്ഗമൂള്ഹേഹി വാ അന്വേസിയതീതി **മഗ്ഗോ**. യോ യാദിസോ ജങ്ഘമഗ്ഗോ വാ സകടമഗ്ഗോ വാ വിനിവിജ്ഝിത്വാ ദ്വേ തീണി ഗാമന്തരാനി ഗച്ഛതി, സോ താദിസോ ജങ്ഘമഗ്ഗോ വാ സകടമഗ്ഗോ വാ വട്ടതീതി യോജനാ. **ഉക്കമിത്വാ**തി പക്കമിത്വാ. യോ ജങ്ഘമഗ്ഗോ ഓതരതി, സോ ന വട്ടതീതി യോജനാ. **അവളഞ്ജാ**തി അപരിഭോഗാ. ഗമനം ജനേതീതി **ജങ്ഘോ**. ജണ്ണുഗോപ്ഫകാനം മജ്ഝപദേസോ. സഹ അത്ഥേന പണിയധനേനാതി **സത്ഥോ,** ജങ്ഘേന വിചരന്തോ സത്ഥോ **ജങ്ഘസത്ഥോ**. സകതി സമത്ഥേതി ഭാരം വഹിതുന്തി **സകടോ,** തേന വിചരന്തോ സത്ഥോ **സകടസത്ഥോ**. ജങ്ഘസത്ഥോ ച സകടസത്ഥോ ച ജങ്ഘസകടസത്ഥാ, തേഹി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത**ന്തി നിമിത്തം.

കോണന്തി വിഹാരകോണം. ഗതം പന മഗ്ഗന്തി യോജനാ. **പരഭാഗേ**തി വിഹാരം പരിക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛന്തേഹി ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി പരഭാഗേ. **ദസസു നാമേസൂ**തി സതിപട്ഠാനട്ഠകഥാദീസു ആഗതേസു ''മഗ്ഗോ പന്ഥോ പഥോ പജ്ജോ''തിആദീസു, അഭിധാനാദീസു (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൭൩; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൬) ച ആഗതേസു ''മഗ്ഗോ പന്ഥോ പഥോ അദ്ധാ''തിആദീസു ദസസു മഗ്ഗനാമേസു. **യേന കേനചി നാമേനാ**തി ഇമിനാ പബ്ബതാദീസുപി ''പബ്ബതോ ഗിരി സേലോ അദ്ദി നഗോ അചലോ സിലുച്ചയോ സിഖരീ ഭൂധരോ''തിആദീസു അനേകേസു നാമേസു യേന കേനചി നാമേന കിത്തേതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

വമ്മികനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഉപചികാഹി വമിയതി, സരബൂഘരഗോലികാദയോ സത്തേ വമതീതി വാ **വമ്മികോ. തംദിവസജാതോ**തി തസ്മിം നിമിത്തകിത്തിതദിവസേ ജാതോ. **തതോ**തി അട്ഠങ്ഗുലുബ്ബേധഗോവിസാണപമാണവമ്മികതോ.

നദീനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. നദതി സന്ദതീതി നദീ, നദന്തോ ഏതി ഗച്ഛതീതി വാ **നദീ. യസ്സാ**തി നദിയാ, സോതന്തി സമ്ബന്ധോ. ''അന്വദ്ധമാസ''ന്തിആദിനാ ഏകപക്ഖേ തിക്ഖത്തും ഏകമാസേ ഛക്ഖത്തും വസ്സന്തഭാവം ദീപേതി. വിഗതമത്തേ സതീതി സമ്ബന്ധോ. ''ഈദിസേ''തി ഇമിനാ ''അന്വദ്ധമാസ''ന്തിആദിഅത്ഥം അതിദിസതി. **തിമണ്ഡല**ന്തി ഹേട്ഠാ ജാണുമണ്ഡലം, ഉപരി നാഭിമണ്ഡലന്തി തിമണ്ഡലം. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി തിത്ഥേ വാ അതിത്ഥേ വാ. ഉദകേന തേമിയതീതി യോജനാ, തിന്തിയതീതി അത്ഥോ. ന കേവലം നിമിത്തേയേവ അയം നദീ ഹോതി, അഥ ഖോ നദീപാരഗമനാദികേപീതി ആഹ ''ഭിക്ഖുനിയാ''തിആദി. ഇദം ''നദീപാരഗമനേപീ''തി പദേനേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

യാ പനാതി നദീ പന, ഗതാതി യോജനാ. **ത**ന്തി നദിം. **വതി**ന്തി പാളിം. **രുക്ഖപാദേ**തി രുക്ഖസ്സ മൂലേ. ഉദകഞ്ച ആവരണം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ പവത്തതിയേവാതി യോജനാ. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. അപവത്തമാനാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

ദുബ്ബുട്ഠികാലേതി ഗിമ്ഹസദിസേ ദുബ്ബുട്ഠികാലേ. ''നിരുദകഭാവേനാ''തി ഇമിനാ ''ആവരണഭാവേനാ''തി വിസേസനം നിവത്തേതി. **സാ**തി ഉദകമാതികാ. സമ്പാദേന്തീ

ഹുത്വാ നിച്ചം പവത്തതീതി യോജനാ. **നിമിത്തം കാതും ന വട്ടതീ**തി മനുസ്സേഹി നീഹടത്താ, സയഞ്ച അഗമനത്താ ന വട്ടതി. **യാ പനാ**തി ഉദകമാതികാ പന. **മൂലേ**തി പഠമകാലേ. കാലന്തരേന നദീ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ഉദകമാതികം.

ഉദകനിമിത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഉദതി പസവതീതി **ഉദകം**. ഭൂമിഗതമേവ ഉദകന്തി സമ്ബന്ധോ. **തഞ്ചാ**തി ഭൂമിഗതഉദകഞ്ച. ആവാട... പേ॰... സമുദ്ദാദീസു ഠിതം അപവത്തനകഉദകന്തി യോജനാ. **ഉക്ഖേപിമ**ന്തി ഉക്ഖിപിത്വാ ഗഹിതം. **ത**ന്തി വചനം. **സൂകരഖതായപീ**തി സൂകരേഹി ഖതായ വാപിയാപി. **തംഖണഞ്ഞേവാ**തി തസ്മിം നിമിത്തേ കിത്തനക്ഖണേയേവ. ആവാടോയേവ ഖുദ്ദകട്ഠേന **ആവാടകം. ത**ന്തി നിമിത്തസഞ്ഞാകരണം. **കാതുഞ്ചാ**തി സയം കാതുഞ്ച. **കാരാപേതുഞ്ചാ**തി പരേഹി കാരാപേതുഞ്ച. കസ്മാ ലാഭസീമായം ന വട്ടതി? ലാഭസീമാ ഹി അഞ്ഞേസം പീളനം കരോതീതി. ഇതി ഇമമത്ഥം നയതോ ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘സമാനസംവാസകസീമാ’’തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി സമാനസംവാസകസീമായം.

അട്ഠദിസം സന്ധായ അട്ഠ നിമിത്താനി വുത്താനീതി ദട്ഠബ്ബം. **സാ**തി സീമാ. ഏകേന വാ നിമിത്തേനാതി യോജനാ. തിണ്ണം നിമിത്താനം കിത്തനേ നിമിത്താനം ഠിതദിസം സല്ലക്ഖേത്വാ ‘‘പുരത്ഥിമായ ദിസായാ’’തിആദിനാ കിത്തേതബ്ബം. നിമിത്താനം സതകിത്തനേ സീമായ അട്ഠദിസം സല്ലക്ഖേത്വാ ഏകിസ്സായപി ദിസായ ബഹുനിമിത്താനി കിത്തേതബ്ബാനി. **സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാ**തി തിണ്ണം മഗ്ഗാനം സമാഗമട്ഠാനേ സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാ, തികോണാ നാമ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **ചതുരസ്സാ**തി സമചതുരസ്സാ. **സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാ**തി ചതുന്നം മഗ്ഗാനം സമോധാനട്ഠാനേ സിങ്ഘാടകസണ്ഠാനാ. അഡ്ഢചന്ദമുദിങ്ഗാദിസണ്ഠാനാ പന നിമിത്താനം ഠിതസണ്ഠാനേന ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബാ. **ത**ന്തി സീമം. ബന്ധിതുകാമേഹി നിസ്സഞ്ചാരസമയേ ബന്ധിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **ബദ്ധസീമവിഹാരാന**ന്തി ബദ്ധാ സീമാ ഏതേസൂതി **ബദ്ധസീമാ,** തേ ഏവ വിഹാരാതി ബദ്ധസീമവിഹാരാ, തേസം. **ദിസാചാരികഭിക്ഖൂന**ന്തി ദിസാസു ചാരികഭിക്ഖൂനം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഏകഗാമഖേത്തേ, ഭിക്ഖൂനം പേസേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകജ്ഝ**ന്തി ഏകതോ. **അഞ്ഞാനിപീ**തി സീമബന്ധഗാമഖേത്തതോ അഞ്ഞാനിപി. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പന ആഹാതി യോജനാ. **തതോ**തി തേഹി നാനാഗാമഖേത്തേഹി. **ആഗന്തബ്ബ**ന്തി സാമീചിദസ്സനവസേന വുത്തം. തേനാഹ ‘‘ആഗമനമ്പി അനാഗമനമ്പി വട്ടതീ’’തി. ഏകസീമഭാവതോ വുത്തം ‘‘അന്തോനിമിത്തഗതേഹി ആഗന്തബ്ബ’’ന്തി.

ഏവം സന്നിപതിതേസു സന്തേസു സീമാ ബന്ധിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **പരിയന്തം കത്വാ**തി ഹേട്ഠിമപരിയന്തം കത്വാ.

പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാദീനന്തി ഏത്ഥ ഭണ്ഡുകമ്മാപുച്ഛനം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൻവ്വ; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧ൻ) സന്ധായ പബ്ബജ്ജാഗഹണം വുത്തം. **ഖണ്ഡസീമാ**തി വിഹാരപച്ചന്തം ഖണ്ഡിതം വിയ ഛിന്ദിതം വിയ പവത്താ സീമാ ഖണ്ഡസീമാ. **ത**ന്തി ഖണ്ഡസീമം. **വത്തം ജാനിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ വത്തം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ‘‘സചേ ഹീ’’തിആദി. **സീമ**ന്തി ഖണ്ഡസീമം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന ബന്ധിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. തസ്സാ പമാണം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘സാ’’തിആദി. **സാ**തി ഖണ്ഡസീമാ. അബ്ഭാനകമ്മേ സദ്ധിം കമ്മാരഹേന വീസതി ഭിക്ഖൂ സന്ധായ വുത്തം ‘‘ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ’’തി. **തതോ**തി ഏകവീസതിഭിക്ഖുതോ. **ഗണ്ഹന്തീപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദോ സഹസ്സതോ ഓരം പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. സഹസ്സതോ അധികം ഗണ്ഹന്തീപി വിഹാരപച്ചന്തേ ഖണ്ഡിതേ ഖണ്ഡസീമായേവ നാമ. **ത**ന്തി ഖണ്ഡസീമം.

തത്രാതി ഖണ്ഡസീമമഹാസീമാസു ആധാരേ ഭുമ്മം. **അഥാ**തി അനന്തരം. **ഏവന്തി** ഇമായ അവിപ്പവാസകമ്മവാചായ സമ്മനിയമാനേ. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **സീമന്തി** സമാനസംവാസകസീമം. **ന സക്ഖിസ്സന്തീ**തി പഠമം അവിപ്പവാസം അസമൂഹനിത്വാ സീമം സമൂഹനിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. **സീമന്തരികപാസാണാ**തി ദ്വിന്നം സീമാനം അന്തരേ വേമജ്ഝേ ഠപിതാ പാസാണാ. **ചതുരങ്ഗുലപമാണാപീ**തി പിസദ്ദോ ഏകങ്ഗുലിപമാണാപി വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

സമന്താതി ഖണ്ഡസീമായ സമന്താ. **അനുപരിയായന്തേഹീ**തി അനുക്കമേന ഖണ്ഡസീമപരിയായന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി തേഹി സീമന്തരികപാസാണേഹി, ദ്വിന്നം സീമാനം നിമിത്താനി പഠമം കിത്തേത്വാ പച്ഛാ താസു യം ഇച്ഛന്തി, തം ബന്ധിതബ്ബഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. യഥിച്ഛിതം ബന്ധിതും വട്ടന്തോപി പോരാണാചിണ്ണം ദസ്സേതും വുത്തം "ഏവം സന്തേപീ"തിആദി. **ഉഭിന്നമ്പീ**തി ദ്വീസു സീമാസു ഠിതാനം ഉഭിന്നമ്പി കമ്മന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

ചസദ്ദോ വാക്യാരമ്ഭജോതകോ. ഏസാ സീമാ നാമാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി പിട്ഠിപാസാണാദീസു പഞ്ചസു ഠാനേസു. **നിമിത്തപാസാണാ യഥാഠാനേ ന തിട്ഠന്തീ**തി പിട്ഠിപാസാണസ്സുപരി നിമിത്തപാസാണം ഠപിതമത്തം സന്ധായ വുത്തം. പിട്ഠിപാസാണം പന വിജ്ഝിത്വാ നിമിത്തപാസാണം തത്ഥ നിഖണിത്വാ യഥാ ഠാനാ ന ചാവേന്തി, തഥാ ഠപേന്തി. ഏവം സന്തേ യഥാഠാനേ തിട്ഠന്തിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **ന സീമാ**തി സീമായ പഥവിസന്ധാരകം ഉദകം പരിയന്തംകത്വാ ഗതത്താ സീമാ ന ഝായതി.

കുടിഗേഹേപീതി ഏത്ഥ കുടീതി ച ഗേഹന്തി ച അഗാരസ്സേവ നാമം. അഗാരഞ്ഹി സീതാദിദുക്ഖസ്സ കുടനട്ഠേന ഛിന്ദനട്ഠേന ച നാനാദബ്ബസമ്ഭാരസ്സ ഗഹണട്ഠേന ച കുടിഗേഹന്തി വുച്ചതി. കുടി ഏവ ഗേഹം കുടിഗേഹം, തസ്മിമ്പി. **ഭിത്തിം അകിത്തേത്വാ**തി ഇദം ഇട്ഠകദാരുമയം ഭിത്തിം സന്ധായ വുത്തം. സചേ സിലാമയാ ഭിത്തി നിമിത്തൂപഗാ ഭവേയ്യ, ഭിത്തിപി കിത്തേതബ്ബോ. **അന്തോ കരിത്വാ**തി കുടിഗേഹസ്സ ഭിത്തിയാ വാ അന്തോ കത്വാ. **പമുഖേ**തി കുടിഗേഹസ്സ ആലിന്ദേ. **നിബ്ബോദകപതനട്ഠാനേ**തി നിഗ്ഗലിത്വാ ഉദകസ്സ പതനട്ഠാനേ. ഏവം സമ്മതായ സീമായാതി യോജനാ.

"കുട്ടം അകിത്തേത്വാ"തി ഇദം പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബം. **അന്തോ**തി ലേണസ്സ, കുട്ടസ്സ വാ അന്തോ. **ഓകാസേ**തി ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസേ. **ഏവന്തി** ഇമിനാകാരേന സമ്മനിയമാനേ. **അന്തോ**തി ഭിത്തിയാ അന്തോ.

ഹേട്ഠാ ന ഓതരതീതി ഹേട്ഠാ ആകാസതലത്താ ന ഓതരതി. നനു ഥമ്ഭേ അനുസാരിത്വാ ഓതരണോ ഭവേയ്യ, കസ്മാ ന ഓതരതീതി? ഥമ്ഭാനമുപരി ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസാഭാവതോതി ദട്ഠബ്ബം. ഹേട്ഠാ ഓതരണാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **തുലാനന്തി** ഥമ്ഭാനമുപരി തിരിയവസേന ഠിതാനം രുക്ഖവിസേസാനം. **ഉട്ഠഹിത്വാ**തി ഭൂമിതോ ഉട്ഠഹിത്വാ. **തുലാരുക്ഖേഹീ**തി തുലാസങ്ഖാതേഹി രുക്ഖേഹി. "ഏകസമ്ബന്ധോ"തി ഇമിനാ ന കേവലം തുലാരുക്ഖേഹേവ ഏകസമ്ബന്ധോ, ചതൂസു ദിസാസു ചതുന്നം ഭിത്തീനം അഞ്ഞമഞ്ഞമ്പി സമ്ബന്ധോതി ദസ്സേതി. **ഹേട്ഠാപി ഓതരതീ**തി ഭിത്തീനമുപരി ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസപഹോനകത്താ വുത്തം. **സചേ ഥമ്ഭമത്ഥകേ…പേ॰… ഹോതീ**തി ഇമിനാ ബഹൂഹി ഥമ്ഭേഹി കതപാസാദസ്സ ഏകേകസ്മിം ഥമ്ഭമത്ഥകേ ഏകവീസതിയാ ഭിക്ഖൂനം ഓകാസേ സതി ഹേട്ഠാ ഓതരതീതി ദസ്സേതി. **നിയ്യൂഹകാദീസൂ**തി നാഗദന്തകാദീസു. ആദിസദ്ദേന

ഭിത്തിഖിലാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഭിത്തി ചാ**തി ഇട്ഠകദാരുമയാ ഭിത്തി ച. സചേ സിലാമയാ ഭിത്തി ച ഥമ്ഭാ ച ഹോന്തി, കിത്തേതബ്ബാ. **ഭിത്തിലഗ്ഗേ**തി ഭിത്തീസു ലഗ്ഗേ, ഭിത്തീനം വാ ലഗ്ഗട്ഠാനേ. **ഹേട്ഠാപാസാദസ്സാ**തി ഹേട്ഠാപാസാദേ "ഠിത"ഇതി പദേ സമ്ബന്ധോ. ഹേട്ഠാപാസാദസ്സ വാ ഥമ്ഭാനന്തി യോജനാ. ഹേട്ഠാ സമ്മതായ സീമായ ഉപരി ആരോഹനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **നിബ്ബോദകപതനട്ഠാനേ**തി ഛദനകോടിയം.

തത്ഥാതി തസ്മിം തലേ. പിട്ഠിപാസാണേ സീമം ബന്ധന്തി വിയ ബന്ധന്തീതി യോജനാ. **തേനേവ പരിച്ഛേദേനാ**തി തേനേവ തലപരിച്ഛേദേന. **താലമൂലപബ്ബതേപീ**തി എത്ഥ താലമൂലം നാമ ഹേട്ഠാ മഹന്തം ഹുത്വാ അനുപുബ്ബേന തനുകം ഹോതി, തേന സദിസേ പബ്ബതേപി. **വിതാനസണ്ഠാനോ**തി ഉല്ലോചസ്സ സണ്ഠാനോ. ചതൂസു ദിസാസു നിഗ്ഗതസാഖരുക്ഖസണ്ഠാനോ വാ ഖുജ്ജരുക്ഖസണ്ഠാനോ വാ ഹോതി. യഥാ പബ്ബതോ വിതാനസണ്ഠാനോ ഹോതി, എവം **മുദിങ്ഗസണ്ഠാനോ** വാ ഹോതി പണവസണ്ഠാനോ വാതി യോജനാ. തത്ഥ മുദിങ്ഗോ മജ്ഝേ ഥൂലോ ഹോതി, മൂലേ ച അന്തേ ച തനുകോ. പണവോ മജ്ഝേ തനുകോ ഹോതി, മൂലേ ച അഗ്ഗേ ച ഥൂലോ. തേസം സണ്ഠാനോ മുദിങ്ഗസണ്ഠാനോ വാ പണവസണ്ഠാനോ വാ. **ഹേട്ഠാ വാ**തി മുദിങ്ഗസണ്ഠാനസ്സ പബ്ബതസ്സ ഹേട്ഠാ വാ. **മജ്ഝേ വാ**തി പണവസണ്ഠാനസ്സ മജ്ഝേ വാ. **ദ്വേ കൂടാനീ**തി ദ്വേ സിഖരാനി. **കൂടന്തര**ന്തി കൂടാനം മജ്ഝം. **ചിനിത്വാ വാ**തി ഇട്ഠകസിലാഹി ചിനിത്വാ വാ. **പൂരേത്വാ വാ**തി പംസുവാലികാഹി പൂരേത്വാ വാ.

സപ്പഫണസദിസോതി സപ്പസ്സ ഫണേന സദിസോ, ഖുജ്ജോ പബ്ബതോതി അത്ഥോ. **ആകാസപബ്ഭാര**ന്തി ഭിത്തിയാ അപരിക്ഖിത്തം ആകാസസങ്ഖാതം പബ്ഭാരം. **സീമപ്പമാണോ**തി സദ്ധിം അന്തോസുസിരേന സീമപ്പമാണോ. **അഗ്ഗകോടി**ന്തി അഗ്ഗസങ്ഖാതം കോടിം. സചേ പന പബ്ബതസ്സ ഹേട്ഠാ അന്തോലേണം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപരിമസ്സാ**തി അന്തോലേണസ്സ ഉപരി ഠിതസ്സ. **പാരതോ**തി ബാഹിരതോ. **അസ്സാ**തി പബ്ബതസ്സ ബഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ഓരതോ**തി അന്തതോ. ലേണം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. കിത്തകം മഹന്തന്തി ആഹ "സീമാപരിച്ഛേദമതിക്കമിത്വാ ഠിത"ന്തി. കിത്തകം ഖുദ്ദകന്തി ആഹ "സബ്ബപച്ഛിമസീമാപരിമാണ"ന്തി. **ത**ന്തി ഖുദ്ദകം ലേണം . **അതിഖുദ്ദക**ന്തി സബ്ബപച്ഛിമസീമാപരിമാണാഭാവതോ അതിഖുദ്ദകം. **തതോ**തി ഉപരിസീമതോ. **ബഹീ**തി സീമതോ ബഹി. **"യദി സീമപ്പമാണം, സീമാ ഹോതിയേവാ"**തി ഇമിനാ യദി ന സീമപ്പമാണം, ന സീമാ ഹോതിയേവാതി ദസ്സേതി.

തന്തി ഖണ്ഡസീമം. **പൂരേത്വാ**തി ഇട്ഠകമത്തികാദീഹി പൂരേത്വാ. **അട്ടം ബന്ധിത്വാ**തി അട്ടാലകം ബന്ധിത്വാ. **ഉമങ്ഗനദീ**തി എത്ഥ ഉകാരോ ഓകാരവിപരീതോ, തസ്മാ പഥവിയം ഓതരിത്വാ പവിസിത്വാ മങ്ഗതി ഗച്ഛതീതി **ഉമങ്ഗാ**തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഉമങ്ഗാ ച സാ നദീ ചേതി **ഉമങ്ഗനദീ. തത്ഥാ**തി ഉമങ്ഗനദിയം. **ഹേട്ഠാപഥവിതലേ ഠിതോ**തി സീമായ ഹേട്ഠാപഥവിതലേ ഇദ്ധിയാ ഠിതോ.

സീമാമാളകേതി ഖണ്ഡസീമായ മാളകേ. **വടരുക്ഖോ**തി നിഗ്രോധരുക്ഖോ. **തതോ**തി വടരുക്ഖതോ. **നിഗ്ഗതപാരോഹോ**തി പവഡ്ഢംവ ഹുത്വാ രുക്ഖോ ആരോഹതി അനേനാതി **പാരോഹോ,** എകോ മൂലവിസേസോ. നിഗ്ഗതോ പാരോഹോ നിഗ്ഗതപാരോഹോ. **മഹാസീമം സോധേത്വാ**തി എത്ഥ സോധനം നാമ മഹാസീമഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ഹത്ഥപാസാനയനം, സീമതോ വാ ബഹികരണം. **ബഹിദ്ധാ**തി ദ്വീഹി സീമാഹി ബഹിദ്ധാ. "ബഹിട്ഠാ"തിപി പാഠോ. ബഹി ഠിതാ കാതബ്ബാതി അത്ഥോ. **അനാഹച്ചാ**തി മഹാസീമായ പഥവീതലം വാ

തത്ഥജാതരുക്ഖാദീനി വാ ന ആഹനിത്വാ. **ഏവന്തി** യഥാ ഖണ്ഡസീമായ, ഏവം തഥാതി അത്ഥോ. **സീമാമാളകേതി** ഖണ്ഡസീമാമാളകേ.

സീമാമാളകേതി ഭിന്നം സീമാനം അങ്ഗണേ. **സീമാമാളകസ്സാ**തി കമ്മസ്സ കതട്ഠാനസ്സ സീമാമാളകസ്സ. **വേഹാസട്ഠിതസാഖായാ**തി കമ്മസ്സ അകതട്ഠാനേ സീമാമാളകേ ഉട്ഠിതായ വേഹാസേ ഠിതായ സാഖായ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ പാദാ വാ നിവാസനപാരുപനം വാതി സമ്ബന്ധോ. **പുരിമനയേപീ**തി "സീമാമാളകേ വടരുക്ഖോ ഹോതീ"തിആദിനാ വുത്തേ പുരിമനയേപി. **തത്രാ**തി പുരിമനയേ. **ഉക്ഖിപാപേത്വാ കാതും ന വട്ടതീ**തി ദ്വീഹി സീമാഹി ഉട്ഠിതരുക്ഖസ്സ സാഖാ വാ തതോ നിഗ്ഗതപാരോഹോ വാ ദ്വീസു സീമാസു പഥവീതലം വാ തത്ഥ ജാതരുക്ഖാദീനി വാ ആഹച്ച ഠിതത്താ ഉക്ഖിപാപേത്വാ കാതും ന വട്ടതി. **ആനേതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ ദ്വികമ്മികായ നീധാതുയാ അപധാനകമ്മസ്സേവ വുത്തത്താ "ഭിക്ഖൂ"തി പധാനകമ്മം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം . **അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതീ**തി അബ്ഭം ആകാസം ഉഗ്ഗച്ഛതി. **തത്രാ**തി പബ്ബതേ. കസ്മാ ആനേതബ്ബോതി ആഹ "ബജ്ഝമാനായേവ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **ബജ്ഝമാനായേവാ**തി കമ്മവാചായ ബജ്ഝമാനായേവ. ഇമിനാ അബദ്ധസീമാ പമാണരഹിതം ദേസം ഓതരതീതി ദസ്സേതി. **യംകിഞ്ചീ**തി യംകിഞ്ചി പബ്ബതാദി. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യസ്മിം കസ്മിംചി ഠാനേ. **ഏകസമ്ബന്ധേനാ**തി ബദ്ധസീമായ ഏകസമ്ബന്ധേന. **ഇതീ**തി തസ്മാ ആനേതബ്ബോതി യോജനാ.

ഷ്ഠ്ഠം. തീണി യോജനാനി **തിയോജനം**. "പമാണ"ന്തി ഇമിനാ **പരമ**സദ്ദസ്സ അതിരേകഉത്തമത്ഥേ നിവത്തേതി. **ഏതിസ്സാ**തി സീമായ. സമ്മനന്തേന ഭിക്ഖുനാതി സമ്ബന്ധോ. കോണതോ മിനിതം കോണന്തി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ആപത്തിഞ്ചാ**തി ദുക്കടാപത്തിഞ്ച.

പാരയതീതി അജ്ഝോത്ഥരതി. "കിതകാഭിധേയ്യലിങ്ഗാ"തി (കച്ചായനസാരേ ൪൩ ഗാഥായം) വചനതോ അഭിധേയ്യഭൂതം സീമം സന്ധായ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന **പാരാ**തി വുത്തം. **നദിയാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം. നദിന്തി ഹി അത്ഥോ. നദിം അജ്ഝോത്ഥരമാനം സീമന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി നദിപാരസീമായം. **യത്ഥസ്സാ**തി ഏത്ഥ യത്ഥ അസ്സാതി പദവിഭാഗം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യത്ഥ നദിയാ"തിആദി. "നദിയാ"തി ഇമിനാ യംസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **ധുവനാവാ**തി ഏത്ഥ ധുവസദ്ദോ നിച്ചത്ഥോതി ആഹ "നിച്ചസഞ്ചരണനാവാ"തി. ഇമിനാ ധുവേന നിച്ചേന സഞ്ചരണനാവാ **ധുവനാവാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ഹോതി, ഭവേയ്യ വാ. നാവായ പമാണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യാ"തിആദി. തത്ഥ **യാ**തി നാവാ. **പാജനപുരിസേനാ**തി ഏത്ഥ പാജനം നാമ ഏകോ നാവായ ഗമനൂപകരണവിസേസോ. സോ ഹി പജതി നാവാ ഗച്ഛതി അനേനാതി **പാജന**ന്തി വുച്ചതി. ജകാരസ്സ ചകാരം കത്വാ **പാചന**ന്തിപി യുജ്ജതേവ. തസ്സ ഗാഹകേന പുരിസേന സദ്ധിന്തി അത്ഥോ. സാ നാവാ നീതാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉദ്ധം വാ അധോ വാ**തി നദിയാ പടിസോതം വാ ഹേട്ഠാസോതം വാ. **ഥേനേഹി വാ**തി ചോരേഹി വാ. കിഞ്ചാപി ഹടാ, പന തഥാപി അവസ്സം ലബ്ഭനേയ്യാ, ധുവനാവാവ ഹോതീതി യോജനാ. **വാതേന വാ**തി മാലുതേന വാ "ഛിന്നാ"ഇതി സമ്ബന്ധോ. **വീചീഹീ**തി തരങ്ഗേഹി. തരങ്ഗോ ഹി വിചിത്താകാരേന ചിനോതി വഡ്ഢതീതി വീചീതി വുച്ചതി. കിഞ്ചാപി നദീമജ്ഝം നീതാ, പന തഥാപി അവസ്സം ആഹരിതബ്ബാ, ധുവനാവാവ ഹോതീതി യോജനാ. **ഓഗതേ**തി ഓതരിത്വാ ഗതേ. **ഥലം ഉസ്സാരിതാ**തി ഥലം ഉക്ഖിപിത്വാ സാരിതാ പാപിതാ നാവാപീതി സമ്ബന്ധോ. **വിസങ്ഖതപദരാ**തി സങ്ഖതവിരഹിതഫലകാ വാ. **ധുവനാവാവ ഹോതീ**തി നിമിത്തകിത്തനകാലേ നിച്ചസഞ്ചരണനാവത്താ ധുവനാവാവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **തത്രാ**തി "ധുവനാവാ"തിവചനേ. **നിമിത്തം വാ സീമാ വാ കമ്മവാചായ ഗച്ഛതീ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ന നിമിത്തം കമ്മവാചായ ഗച്ഛതി, സീമായ പന

അവിനാഭാവതോ വുത്തം “കമ്മവാചായ ഗച്ഛതീ”തി. **തസ്മാ**തി യസ്മാവ നാവായ ആഗച്ഛന്തോപി ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാ, തസ്മാ.

യത്ഥാതി നദിപാരസീമസമ്മനനട്ഠാനേ. **രുക്ഖസങ്ഘാടമയോ**തി രുക്ഖസമൂഹേന കതോ. **പദരബദ്ധോ**തി ഫലകേഹി ബദ്ധോ. **സഞ്ചരണയോഗ്ഗോ**തി സഞ്ചരണക്ഖമോ. പാളിയം “അസ്സാ”തി ഠാനേ അട്ഠകഥായം “അത്ഥീ”തി വുത്തത്താ “അസ്സാ”തിപദസ്സ ഹോതീതി അത്ഥോയേവ ദട്ഠബ്ബോ. **തംഖണഞ്ഞേവാ**തി തസ്മിം നിമിത്തകിത്തക്ഖണേയേവ. രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ കതോതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകപദികസേതൂ**തി ഏകേന പദേന ഗമനയോഗ്ഗോ ഏകപദികോ, സോയേവ സേതൂതി ഏകപദികസേതു. അകപ്പിയസേതും ദസ്സേന്തോ ആഹ “സചേ പനാ”തിആദി. **തേനാ**തി സേതുനാ. സഞ്ചരിതും ന സക്കാ ഹോതീതി യോജനാ.

യത്ഥാതി യസ്മിം നദിപാരസീമസമ്മനനട്ഠാനേ. **അഭിമുഖതിത്ഥേയേവാ**തി സീമായ അഭിമുഖതിത്ഥേ ഏവ. ധുവനാവാ വാ ധുവസേതു വാ അഭിമുഖതിത്ഥതോ ഈസകം ഉദ്ധം ആരോഹന്തോപി അധോ ഓരോഹന്തോപി കപ്പതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “സചേ”തിആദി. **ഈസക**ന്തി ഏകഉസഭ ദ്വിഉസഭാദിവസേന മനം അപ്പമത്തം. **ഉദ്ധം വാ**തി അഭിമുഖതിത്ഥതോ ഉപരി വാ. **അധോ വാ**തി തതോ ഹേട്ഠാ വാ. **ഗാവുതമത്തബ്ഭന്തരേ**തി ഗാവുതപമാണസ്സ ഠാനസ്സ അബ്ഭന്തരേ.

സഹനിമിത്തകിത്തനവിധിനാ സമ്മനിതബ്ബവിധിം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഇമഞ്ച പനാ”തിആദി. ദ്വീസു തീരേസു ഠാതുമസക്കുണേയ്യത്താ വുത്തം “ഏകസ്മിം തീരേ ഠത്വാ”തി. **തതോ**തി നിമിത്തതോ. **അത്താന**ന്തി നിമിത്തകിത്തനം വിനയധരം സന്ധായ വുത്തം. **പരിക്ഖിപന്തേനാ**തി പരിയായന്തേന. **തസ്സാ**തി തത്തകസ്സ പരിച്ഛേദസ്സ. **സമ്മുഖട്ഠാനേ**തി അധോസോതേ നദിതീരേ ഠിതസ്സ നിമിത്തസ്സ സമ്മുഖട്ഠാനേ. **തതോ**തി നിമിത്തതോ. **തസ്സാ**തി തത്തകസ്സ പരിച്ഛേദസ്സ. സമ്മുഖാ നദിതീരേ നിമിത്തം അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഘടേതബ്ബ**ന്തി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **അഥാ**തി നിമിത്തകിത്തനതോ പച്ഛാ. “സബ്ബനിമിത്താനം അന്തോ ഠിതേ ഭിക്ഖൂ ഹത്ഥപാസഗതേ കത്വാ”തി ഇദം സബ്ബം ഏകം ഗാമഖേത്തം ബ്യാപേത്വാ സമ്മനിതഭാവം സന്ധായ വുത്തം. സചേ സകലം ഗാമഖേത്തം അബ്യാപേത്വാ ഏകദേസേ സമ്മനിതം ഹോതി, നിമിത്തതോ ബഹി ഠിതേ ഭിക്ഖൂപി ഹത്ഥപാസഗതേ കത്വാ സമ്മനിതബ്ബാ. **കമ്മ**ന്തി സീമസമ്മുതികമ്മം. “ഠപേത്വാ നദി”ന്തിവചനസ്സ കാരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ “നദീ പന ബദ്ധസീമസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതീ”തി.

ദീപകോ ഹോതീതി ഏത്ഥ **ദീപോ**തി അന്തരദീപോ. സോ ഹി യസ്മാ ജലമജ്ഝേ ദിപ്പതി, യസ്മാ ച ദ്വിധാ ആപോ ഏത്ഥ സന്ദതി, തസ്മാ ദീപോതി വുച്ചതി, സോയേവ ഖുദ്ദകട്ഠേന **ദീപകോ**. കകാരോ ഹി ഖുദ്ദകത്ഥവാചകോ. **ത**ന്തി ദീപകം. **അത്തനാ**തി വിനയധരേന. **ഓരിമന്തേ ച പാരിമന്തേ ചാ**തി അധോസോതേ നദിതീരേ ഠിതസ്സ നിമിത്തസ്സ സമ്മുഖേ ഓരിമന്തേ ച പാരിമന്തേ ച. പരതീരേ നിമിത്തം കിത്തേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. കിസ്സ സമ്മുഖട്ഠാനേ നിമിത്തന്തി ആഹ “നദിയാ ഓരിമതീരേ നിമിത്തസ്സ സമ്മുഖട്ഠാനേ”തി. **തതോ**തി നിമിത്തതോ. സമ്മുഖാ നിമിത്തം അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **പാരിമന്തേ ച ഓരിമന്തേ ചാ**തി പരതീരേ ഉപരിസോതേ ഠിതസ്സ നിമിത്തസ്സ സമ്മുഖേ പാരിമന്തേ ച ഓരിമന്തേ ച. **പഠമകിത്തിതനിമിത്തേനാ**തി ഓരിമതീരേ ഉപരിസോതേ പഠമം കിത്തിതേന നിമിത്തേന. ഏകാ സീമാ ഇമസ്സാതി **ഏകസീമോ,** ദീപകോ. “തീരദ്വയഞ്ചാ”തി പദമപേക്ഖിത്വാ “ഏകസീമ”ന്തി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. വച്ഛമനപേക്ഖിത്വാ “ഏകസീമാ”തിപി നിച്ഛഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പാഠോ അത്ഥി.

ഉദ്ധം വാ അധോ വാതി എത്ഥ വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. **അഥാ**തി തസ്മിം അധികതരേ സതീതി യോജനാ. **വിഹാരസീമപരിച്ഛേദനിമിത്തസ്സ ഉജുകമേവാ**തി സചേ ദീപകോ അധോ അധികതരോ ഹോതി, ഓരിമതീരേ അധോസോതേ ഠിതസ്സ വിഹാരസീമപരിച്ഛേദനിമിത്തസ്സ ഉജുകമേവ . **സിഖര**ന്തി സിങ്ഗം. തഞ്ഹി സിഖം മത്ഥകം രാതി ഗണ്ഹാതീതി സിഖരന്തി വുച്ചതി. **തതോ**തി ദീപകസ്സ പാരിമന്തനിമിത്തതോ. പരതീരനിമിത്താനി കിത്തേതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. അയം ദീപകസ്സ വിഹാരസീമപരിച്ഛേദതോ അധോ അധികതരേ വിനിച്ഛയോ. ഉദ്ധം അധികതരേപി ഇമിനാനുസാരേന വേദിതബ്ബോതി സോ ന ദസ്സിതോ. **പബ്ബതസണ്ഠാനാ**തി പബ്ബതേന സമം ഠാനം ഏതിസ്സാതി പബ്ബതസണ്ഠാനാ.

ഉദ്ധമ്പി അധോപീതി പിസദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. **ഉഭോപി സിഖരാനീ**തി ഉദ്ധം സിഖരം, അധോ സിഖരന്തി ഉഭോപി സിഖരാനി. **മുദിങ്ഗസണ്ഠാനാ**തി മൂലേ ച അഗ്ഗേ ച തനുകസ്സ മജ്ഝേ ഥൂലസ്സ മുദിങ്ഗസ്സ സണ്ഠാനാ.

സബ്ബപഠമേന നയേനാതി ഉദ്ധം അധികനയസ്സ, അധോ അധികനയസ്സ, ഉദ്ധംഅധോഅധികനയസ്സ ചാതി സബ്ബേസം നയാനം പഠമേന വിഹാരസീമദീപകാനം സമേന നയേന. **പണവസണ്ഠാനാ**തി മൂലേ ച അഗ്ഗേ ച ഥൂലസ്സ മജ്ഝേതനുകസ്സ പണവസ്സ സണ്ഠാനാ.

൭൮. ഉപോസഥാഗാരാദികഥാ

൧൪൯. അനുപരിവേണിയന്തി എത്ഥ അനുസദ്ദസ്സ വിച്ഛത്ഥം, പരിവേണസദ്ദസ്സ ച ലിങ്ഗവിപല്ലാസഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''തസ്മിം തസ്മിം പരിവേണേ''തി. പരിവേണസദ്ദോ ഹി നപുംസകലിങ്ഗോ, ഇധ പന ലിങ്ഗവിപല്ലാസം കത്വാ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വുത്തം. ''സങ്കേതം അകത്വാ''തി ഇമിനാ **അസങ്കേതേനാ**തി പദസ്സ കിരിയാവിസേസനത്തം ദീപേതി. ''കമ്മവാചായാ''തി ഇമിനാ **സമൂഹനിത്വാ**തി പദസ്സ കരണം ദസ്സേതി.

൧൪൮. യതോതി എത്ഥ തോപച്ചയസ്സ കാരണത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യസ്മാ''തി. ''ഹത്ഥപാസേ''തി ഇമിനാ ഹത്ഥപാസതോ ബഹി നിസിന്നേ അകതോവസ്സ ഉപോസഥോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **വത്ഥുവസേനാ**തി അട്ഠുപ്പത്തിവസേന. ഉപോസഥസ്സ പമുഖസ്സ അബ്ഭോകാസേ വാ മാളകാദീസു വാതി സമ്ബന്ധോ. **നിമിത്തുപഗാ വാ അനിമിത്തുപഗാ വാ**തി ഹേട്ഠാ അട്ഠസു നിമിത്തേസു വുത്താ നിമിത്തുപഗാ വാ അനിമിത്തുപഗാ വാ പബ്ബതാദയോ വാ അഞ്ഞേ വാ കിത്തേതബ്ബാ.

പഠമതരം ന ആഗച്ഛതി, ദുക്കടന്തി ഉപോസഥേ ഘോസിയമാനേ പഠമതരം ന ആഗച്ഛതി, ദുക്കടം. വിഹാരസ്സ മജ്ഝേ ഹോതീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി പോരാണകേ ആവാസേ. **തത്ഥാ**തി പോരാണകേ ആവാസേ. **അസമ്ബാധോ**തി സങ്ഘസ്സ നിസജ്ജട്ഠാനപഹോനകോ. **തത്ഥാ**തി പച്ഛാ ഉട്ഠിതേ ആവാസേ.

സബ്ബേസം നിസജ്ജട്ഠാനന്തി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഥേരസ്സ വിഹാരേ. **സോ**തി ഥേരസ്സ വിഹാരോ. **ഏത്ഥാ**തി തുമ്ഹാകം വിഹാരേ. സബ്ബേസം ഓകാസോ നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി തം അസുകം നാമ ആവാസം. ''വട്ടതീ''തി വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. **തസ്സാ**തി ഥേരസ്സ.

൭൯. അവിപ്പവാസസീമാനുജാനനകഥാ

൧൭൩. അന്ധകവിന്ദം നാമാതി തസ്സ ഗാമസ്സ നാമം. **തന്തി** അന്ധകവിന്ദം. **ഥേരോ**തി മഹാകസ്സപത്ഥേരോ. **തതോ**തി അന്ധകവിന്ദതോ. ഇമിനാ "അന്ധകവിന്ദാ"തി എത്ഥ നിസ്സക്കത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ദസ്സേതി. **ഉപോസഥന്തി** തദത്ഥേ ഉപയോഗവചനം. ഉപോസഥത്ഥായാതി ഹി അത്ഥോ. അന്ധകവിന്ദാ രാജഗഹം ആഗമനസ്സ കാരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "രാജഗഹം ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **ഹീ**തി യസ്മാ. അന്ധകവിന്ദാ വിഹാരം അന്തോ കത്വാ "അട്ഠാരസ മഹാവിഹാരാ"തി വുത്തം. **നേസന്തി** അട്ഠാരസന്നം മഹാവിഹാരാനം. **സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗിദാനത്ഥന്തി** എത്ഥ സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗിദാനം അത്തനോ ഉപോസഥകിച്ചം സിദ്ധം. തസ്മാ പാളിയം "ഉപോസഥം ആഗച്ഛന്തോ"തി വുത്തം. "സിപ്പിനിയം നാമാ"തി ഇമിനാ **നദിം തരന്തോ**തി എത്ഥ നദിയാ നാമം ദസ്സേതി. **മനം വൂള്ഹോ**തി എത്ഥ **മനന്തി** നിപാതോ ഈസകത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഈസക"ന്തി. "അപ്പമത്ത"ന്തി ഇമിനാ "ഈസക"ന്തിപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "വൂള്ഹഭാവോ"തി ഇമിനാ ഭാവപച്ചയേന വിനാ ഭാവത്ഥോ ഞാതബ്ബോതി ദസ്സേതി. **ചണ്ഡേനാ**തി ഖരേന. **തത്ഥാ**തി നദിയം. **അമനസികരോന്തോ**തി "ചണ്ഡസോത"ന്തി ആഭോഗം അകരോന്തോ. **ന പന വൂള്ഹോ**തി ന പന മഹാവൂള്ഹോ. **ഉദകബ്ഭാഹതാനീ**തി ഉദകേന അഭിആഹതാനി. **അസ്സാ**തി ഥേരസ്സ. **അല്ലാനീ**തി തിന്താനി.

൧൭൪. പുരിമകമ്മവാചാതി "സമ്മതാ സാ സീമാ സങ്ഘേന തിചീവരേന അവിപ്പവാസാ"തി പുരേ വുത്താ കമ്മവാചാ. **അയമേവാ**തി "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തിപദം പക്ഖിപിത്വാ അനുപഞ്ഞത്താ അയമേവ കമ്മവാചാ. **അയന്തി** പച്ഛിമകമ്മവാചാ. **ഹി** യസ്മാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ അന്തോഗാമേ വസതി, തസ്മാ പുരിമായേവ വട്ടതീതി യോജനാ. **യദി ഏവന്തി** യദി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ അയം പച്ഛിമകമ്മവാചാ വട്ടനം സിയാ ഭവേയ്യ, ഏവം സതീതി യോജനാ. **സോ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ. **ഏതായ കമ്മവാചായാ**തി പച്ഛിമകമ്മവാചായ. **ന ലഭേയ്യാ**തി അന്തോഗാമേ വസനത്താ തിചീവരപരിഹാരം ന ലഭേയ്യ. കിം ന ലഭതിയേവാതി ആഹ "അത്ഥി ചസ്സ പരിഹാരോ"തി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ. **ദ്വേപി സീമായോ**തി സമാനസംവാസകസീമാ ച അവിപ്പവാസസീമാ ചാതി ദ്വേപി സീമായോ. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീസു. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖൂനം സീമായ. **ഏസേവ നയോ**തി ഭിക്ഖുനീനം സീമം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാപി അന്തോപവിസിത്വാപി ഭിക്ഖൂനം സീമായ സമ്മനേ ഏസേവ നയോ. **ഏതേ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിയോ. സാമഞ്ഞത്താ ഹി പുല്ലിങ്ഗേന വുത്തം. **ഏത്ഥ ചാ**തി "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തിപദേ ച. സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ, കസ്മാ? ഗാമേന നിഗമനഗരാനം ഏകലക്ഖണത്താ.

പരിക്ഖേപോകാസോതി പരിക്ഖേപാരഹോകാസോ. **തേസൂ**തി ഗാമഗാമൂപചാരേസു. **പരിഹാരന്തി** ചീവരവിപ്പവാസആപത്തിഅപനയനം. "ഇതീ"തിആദി നിഗമനം. **ഏത്ഥാ**തി സമാനസംവാസകഅവിപ്പവാസസീമാസു. **അത്തനോ ധമ്മതായാ**തി അത്തനോ സഭാവേന. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തസ്സാ**തി അവിപ്പവാസസീമായ. **വിസുന്തി** സമാനസംവാസകസീമതോ പാടേക്കം. **തത്ഥാ**തി ദ്വീസു സീമാസു. **അവിപ്പവാസായാ**തി അവിപ്പവാസസീമായ. **തന്തി** ഗാമം. **സാ**തി അവിപ്പവാസസീമാ. **സമ്മതായ സീമായാ**തി അവിപ്പവാസസീമായ സമ്മതായ സതിയാതി സമ്ബന്ധോ. സമ്മതതോ പച്ഛാതി വാ യോജനാ. **നിവിസതീ**തി നിവാസത്ഥായ വിസതി പവിസതി. **സോപീ**തി ഗാമോപി. **സീമസങ്ഖ്യംയേവാ**തി അവിപ്പാസസീമവോഹാരമേവ. അധിട്ഠിതതേചീവരികാ ഭിക്ഖൂ പരിഹാരം ലഭന്തീതി അധിപ്പായോ. യഥാ പച്ഛാ നിവിട്ഠോ ഗാമോ സീമസങ്ഖ്യംയേവ ഗച്ഛതി, ഏവന്തി യോജനാ. "പവിസിസ്സാമാ"തി ഗേഹാനി കതാനി, "പവിസിസ്സാമാ"തി ആലയോപി അത്ഥീതി യോജനാ. **ആലയോപീ**തി അപേക്ഖോപി. **അപവിട്ഠാ**തി

ഗേഹാനി അപവിട്ഠാ. **ഗേഹമേവ ഛദ്ദേത്വാ**തി ഗേഹം ഛദ്ദേത്വാ ഏവ. ഇമിനാ ഗേഹേ ഛഡ്ഡിതേ സബ്ബം ഛഡ്ഡിതമേവാതി ദസ്സേതി. പവിട്ഠം വാ അഗതം വാ ഏകമ്പി കുലം അത്ഥി സചേതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച "ഏകമ്പി കുലം പവിട്ഠം വാ"തി ഇദം നവഗാമം സന്ധായ വുത്തം. "ഏകമ്പി കുലം അഗതം വാ"തി ഇദം പോരാണകഗാമം സന്ധായാതി ദട്ഠബ്ബം.

തത്രാതി "വത്തം ജാനിതബ്ബ"ന്തിവചനേ. **അവിപ്പവാസസീമായ**ന്തി മഹാസീമായ. സാ ഏവ ഹി യസ്മാ അവിപ്പവാസകമ്മവാചായ ബഹുലപയോജനാ ഹോതി, തസ്മാ അവിപ്പവാസസീമാതി വുച്ചതി. **ഇതരായാ**തി അവിപ്പവാസസീമായ. **തത്ഥാ**തി താസു ദ്വീസു സീമാസു. **നിരാസങ്കട്ഠാനേസു ഠത്വാ**തി ചേതിയങ്ഗണാദീനം ഖണ്ഡസീമായ അനോകാസത്താ വുത്തം. ഖണ്ഡസീമഞ്ഹി സമ്മനന്താ ചേതിയങ്ഗണാദിട്ഠാനം പഹായ അഞ്ഞസ്മിം വിവിത്തോകാസേ വിഹാരപച്ചന്തം ഖണ്ഡിത്വാ സമ്മനന്തി. **സമൂഹനിതു**ന്തി അവിപ്പവാസസീമം സമൂഹനിതും. **പടിബന്ധിതും ന സക്ഖിസ്സന്തേവാ**തി അവിപ്പവാസംയേവ ജാനിത്വാ ഖണ്ഡസീമായ അഞ്ഞാതത്താ പടിബന്ധിതും ന സക്ഖിസ്സന്തേവ. **സീമസമ്ഭേദ**ന്തി ഖണ്ഡസീമഅവിപ്പവാസസീമാനം സമ്ഭേദം. **സാസനന്തരധാനേന വാ**തി സത്ഥു ആണായ അന്തരധാനേന വാ. **സാധുകം പനാ**തി നിക്കങ്ഖം പന.

൭൩. ഗാമസീമാദികഥാ

൧൪൭. ഉപോസഥകമ്മസ്സ വിസും ഗഹിതത്താ സേസകമ്മവസേന സമാനസംവാസകതാ ഗഹേതബ്ബാ ഗോബലിബദ്ദനയേന വാ പാരിസേസനയേന വാ. **ത**ന്തി സമാനസംവാസഏകൂപോസഥഭാവം. "അപരിച്ഛിന്നായാ"തി ഇമിനാ **അട്ഠപിതായാ**തി ഏത്ഥ ഠപധാതുയാ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. **ഗാമം വാ നിഗമം വാ**തി ഏത്ഥ നഗരം കേന സങ്ഗഹിതന്തി ആഹ "ഗാമഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **ഏത്ഥാ**തി "ഗാമം വാ നിഗമം വാ"തി പാഠേ, ഗാമഗ്ഗഹണേനാതി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ **ഏത്ഥാ**തി ഗാമനിഗമനഗരേസു, നഗരമ്പീതി സമ്ബന്ധോ. ഗാമാദീനം പരിച്ഛേദം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി ഗാമനിഗമനഗരേസു. **ഗാമഭോജകാ**തി ഗാമം ഭുഞ്ജന്തീതി ഗാമഭോജകാ. **ബലി**ന്തി കരം. സോ ഹി തം നിസ്സായ ഗാമഭോജകാ ബലന്തി ജീവന്തി അനേനാതി ബലീതി വുച്ചതി. യമ്പി ഏകം പദേസം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദേതീതി യോജനാ. **ഗാമഖേത്തേ**തി രഞ്ഞോ ആണാ ഖിപിയതി ഏത്ഥാതി **ഖേത്തം,** ഗാമോയേവ ഖേത്തം ഗാമഖേത്തം, തസ്മിം. **അയമ്പീ**തി അയം പദേസോപി. **സോപീ**തി പദേസോപി. വിസുംഗാമോ നാമാതി യോജനാ. സോപി വിസുംഗാമോ ഗാമസീമാ ഹോതിയേവാതി യോജനാ. വിസും പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നോ ഗാമോ **വിസുംഗാമോ. തസ്മാ**തി യസ്മാ വിസും ഗാമോ ഹോതി, തസ്മാ. **സാ ചാ**തി വിസുംഗാമസീമാ ച. **ഇതരാ**തി വിസുംഗാമസീമതോ അഞ്ഞാ പകതിഗാമനഗരനിഗമസീമാ ചാതി യോജനാ.

ഏവന്തി "അസമ്മതായ ഭിക്ഖവേ"തിആദിനാ പാഠേന. **ത**ന്തി സീമപരിച്ഛേദം. **അപരിച്ഛിന്നേ**തി രാജൂഹി അപരിച്ഛിന്നേ. "അടവിപദേസേ"തി ഇമിനാ നത്ഥി ഗാമോ ഏത്ഥാതി **അഗാമകോ**തി വചനത്ഥസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **വിജ്ഝാടവിസദിസേ**തി വിഗതം അഗ്ഗിനോ ഝായനമേത്ഥാതി വിജ്ഝാ, ചോരാദയോ മനുസ്സേ ആഭുസോ ടവന്തി പീളയന്തി ഏത്ഥാതി **ആടവി**. വിജ്ഝാ ച സാ ആടവി ചേതി **വിജ്ഝാടവി,** തായ സദിസേ വിജ്ഝാടവിസദിസേ. ഏത്ഥ പുരിമനയേ ഗാമാദീഹി ആസന്നോ വാ ഹോതു, അനാസന്നോ വാ തേഹി അപരിച്ഛിന്നോ അടവിപദേസോ ഗഹേതബ്ബോ. പച്ഛിമനയേ ദൂരോ മനുസ്സാനം അനാഗമനപഥോ ആടവിപദേസോ ഗഹേതബ്ബോതി അയമേതേസം വിസേസോ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **സമന്താ**തി സമന്തതോ. **അയം സീമാ**തി അയം സത്തബ്ഭന്തരസീമാ. **തത്ഥാ**തി സത്തസു

അബ്ഭന്തരേസു. സമന്താ ഠിതസ്സ വാ നിസിന്നസ്സ വാ അബ്ഭന്തരേ അന്തോകോട്ഠാസേ ജാതം അബ്ഭന്തരം അട്ഠവീസഹത്ഥപമാണം.

യാ കാചി നദീ അസീമാവ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **നദീസീമലക്ഖണപത്താ**തി നദീസീമലക്ഖണം പത്താ. ഇമിനാ സീമലക്ഖണം അപത്താ നദീ ബന്ധിയമാനാ സീമാവ ഹോതീതി ദസ്സേതി. സാവധാരണേന "അത്തനോ സഭാവേനേവാ"തി ഇമിനാ ഭിക്ഖൂനം ബന്ധനഭാവേനാതി അത്ഥം നിവത്തേതി. **ഏത്ഥാ**തി നദിയം. **ഏത്ഥാ**തി ജാതസ്സരസമുദ്ദേസു. **യേന കേനചീ**തി അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതേനപി യേന കേനചി. ഖണിത്വാ അകതോ **സയംജാതോ**തി സമ്ബന്ധോ. ഇദം ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനം. ഖണിത്വാ അകതത്താതി ഹി അത്ഥോ. **സയംജാതോ**തി സയമേവ ജാതോതി ഏവകാരോ യോജേതബ്ബോ. തേന വുത്തം "യേന കേനചി ഖണിത്വാ അകതോ"തി. **സോബ്ഭോ**തി സം ഉഭോതി പദവിഭാഗോ കാതബ്ബോ. തത്ഥ സംസദ്ദോ സമന്തത്ഥവാചകോ, ഉഭസദ്ദോ പൂരണത്ഥവാചകോ. തസ്മാ സമന്തതോ ആഗതേന ഉദകേന ഉഭതി പൂരതി ഏത്ഥാതി **സോബ്ഭോ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. തേന വുത്തം "സമന്തതോ ആഗതേന ഉദകേന പൂരിതോ തിട്ഠതീ"തി.

തത്ഥാതി നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസു, ആധാരേ ഭുമ്മം. **യം**സദ്ദോ ഠാനവിസയോതി ആഹ "യം ഠാന"ന്തി. **മജ്ഝിമസ്സാ**തി ഥാമമജ്ഝിമസ്സ. വക്ഖതി ഹി "ഥാമമജ്ഝിമേനാ"തി. "സമന്തതോ"തി ഇമിനാ **സമന്താ**തി ഏത്ഥ നിസ്സക്കത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ദസ്സേതി. "ഉദകുക്ഖേപേനാ"തി ഇമിനാ **ഉദകുക്ഖേപാ**തി ഏത്ഥ കരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ദസ്സേതി. ഉദകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഖിപിയതി ഏത്ഥാതി **ഉദകുക്ഖേപോ**. "പരിച്ഛിന്ന"ന്തി ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. **അക്ഖധുത്താ**തി ഏത്ഥ **അക്ഖോ**തി പാസകോ. സോ ഹി അകതി കുടിലം ഗച്ഛതി അനേനാതി അക്ഖോതി വുച്ചതി, ധവന്തി മരിയാദമതിക്കമ്മ കീളാദിപസുതം ഗച്ഛന്തീതി **ധുത്താ,** അക്ഖേസു ധുത്താ അക്ഖധുത്താ . **ദാരുഗുള**ന്തി സാരദാരുമയം ഗുളം. "വാലുകം വാ"തി ഇമിനാ "ഉദകുക്ഖേപാ"തി ഏത്ഥ ഉപലക്ഖണം ദസ്സേതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം പദേസേ. **അയ**ന്തി പദേസോ. **തസ്സാ**തി ഉദകുക്ഖേപസ്സ.

ഏത്ഥാതി നദീസമുദ്ദജാതസ്സരേസു. **മുഖദ്വാര**ന്തി സമുദ്ദാദീനം മുഖസങ്ഖാതം ദ്വാരം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബായ നദിയം. ഥേരവാദം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യം പനാ"തിആദി. "യോജനം...പേ॰... വട്ടതീ"തി യം പന വചനം മഹാസുമത്ഥേരേന വുത്തന്തി യോജനാ. **തത്രാപീ**തി യോജനനദിയമ്പി. പടിക്ഖിത്താകാരം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "ഭഗവതാ ഹീ"തിആദി. **നദിയാ പമാണ**ന്തി നദിയാ ഗമ്ഭീരപമാണമേവ, ന ആയാമവിത്ഥാരപമാണന്തി അത്ഥോ. "ന യോജനം വാ അഡ്ഢയോജനം വാ"തി വചനമ്പി ഇദമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. കിഞ്ചാപി ആയാമവിത്ഥാരപമാണം ന വുത്തം, പഭവതോ പന യാവ മുഖദ്വാരാ ആയാമവിത്ഥാരവസേന കമ്മം കാതും പഹോനകനദീയേവ ഗഹേതബ്ബാതി ദട്ഠബ്ബാ. യാ നദീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇമസ്സ സുത്തസ്സാ**തി "തിമണ്ഡല"ന്തിആദികസ്സ ഇമസ്സ സുത്തസ്സ. **പഭവതോ**തി സമുദ്ദാഗമതോ. **ഏത്ഥാ**തി നദിയം. സബ്ബേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഠപേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി ഏകഉദകുക്ഖേപതോ.

കിത്തകാ പരിപുണ്ണാ ഹോതീതി ആഹ "സമതിത്ഥികാ"തി. തിത്ഥേന സമം പരിപൂരതീതി **സമതിത്ഥികാ. ഉദകസാടികം നിവാസേത്വാപീ**തി പിസദ്ദോ "അനിവാസേത്വാപീ"തി ദസ്സേതി. ഉദകസാടികം അനിവാസേന്തോപി വത്ഥേന അവിനാഭാവതോ അഞ്ഞം നിവാസേത്വാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. നാവായ ഠത്വാ കരിയമാനേ കിം ഗച്ഛന്തിയാപി നാവായ കാതും വട്ടതീതി ആഹ "ഗച്ഛന്തിയാ പനാ"തിആദി. "കസ്മാ"തിആദിനാ കാരണം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **ത**ന്തി ഉദകുക്ഖേപമത്തം. ഏവം സതി...പേ॰... അനുസാവനാ ഹോതി, തസ്മാ ഗച്ഛന്തിയാ

നാവായ കാതും ന വട്ടതീതി യോജനാ. “തസ്മാ”തിആദിനാ ലദ്ധഗുണം ദസ്സേതി. ന കേവലം നാവായമേവാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അന്തോനദിയ”ന്തിആദി.

രുക്ഖസ്സാതി അന്തോനദിയം ജാതസ്സ രുക്ഖസ്സ. സാഖാ വാ പതിട്ഠിതാതി സമ്ബന്ധോ. **സീമം വാ സോധേത്വാ**തി വിഹാരസീമഗാമസീമാസു ഠിതാനം ഹത്ഥപാസാനയനബഹികരണവസേന സീമം വാ സോധേത്വാ. ജാതരുക്ഖസ്സ പവിട്ഠസാഖായ വാ പാരോഹേ വാതി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി ബഹിനദിതീരേ ജാതരുക്ഖസ്സ. **തത്ഥാ**തി ഖാണുകേ.

തസ്സാതി പാസാണദീപകസ്സ. **പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരേ**തി പുബ്ബേ നദീനിമിത്തട്ഠാനേ “അനബദ്ധമാസ”ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൬) വുത്തപ്പകാരേ. **സോ**തി പാസാണദീപകോ. പുന **സോ**തി പാസാണദീപകോയേവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

ആവരണന്തി പാളിം. **ത**ന്തി ആവരണം. ആവരണേന വാ കോട്ടകബന്ധേന വാ ഹേതുഭൂതേന, പച്ഛിജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. കോചി ആവരണപ്പദേസോ അജ്ഝോത്ഥരിയതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ആവരണപ്പദേസേ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. “ഹേട്ഠാപാളി ബദ്ധാ”തി ഇദം നദിം വിനാസേത്വാ തളാകകരണാകാരദസ്സനം. **ഏത്ഥാ**തി നദിയം, തളാകേ വാ. **ഛഡ്ഡിതമോദക**ന്തി തളാകരക്ഖണത്ഥം ഏകേന വാരിമഗ്ഗേന ഛഡ്ഡിതം ഉദകം. **ദേവേ അവസ്സന്തേ**തി ദുബ്ബുട്ഠികാലത്താ വസ്സന്തകാലേപി ദേവേ അവസ്സന്തേ. **സാ**തി നദിതോ നീഹടമാതികാ. **കാലന്തരേനാ**തി അഞ്ഞേന കാലേന. **ഉപ്പതിത്വാ**തി ഗാമനിഗമാനം ഉപരി പതിത്വാ. **പവത്തതീ**തി പുബ്ബേ വുത്തപകാരേ വസ്സകാലേ ചത്താരോ മാസേ അബ്ഭോച്ഛിന്നാ സന്ദതി. **വിഹാരസീമ**ന്തി വിഹാരസമ്ബന്ധം ബദ്ധസീമം.

സമുദ്ദേപീതി പിസദ്ദോ നദിമപേക്ഖതി. **തത്ഥാ**തി പദേസേ. **ഓതരിത്വാ**തി ഹേട്ഠാ തരിത്വാ. “ഓസരിത്വാ”തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **സണ്ഠഹന്തീ**തി ഉദകേന സമം തിട്ഠന്തി. **സോ**തി പദേസോ. **ഉദകന്തതോ**തി ഉദകകോടിതോ. **തത്ഥാ**തി സമുദ്ദേ. **ബാധതീ**തി പീളയതി. **തേസൂ**തി നാവാഅട്ടകേസു. **ത**ന്തി പിട്ഠിപാസാണം. **ഊമിയോ**തി വീചിയോ. താ ഹി പരംപരാവസേന ഉഗ്ഗന്ത്വാ സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകേ മിയന്തി ഹിംസന്തി, അന്തോ പക്ഖിപന്തീതി വാ ഊമിയോതി വുച്ചന്തി. **തത്ഥാ**തി പിട്ഠിപാസാണേ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ഉദകേനേവ പിട്ഠിപാസാണോ ഓത്ഥരീയതീതി യോജനാ. **സോ**തി ദീപകപബ്ബതോ. “ദൂരേ”തി വത്വാ തസ്സ പമാണം ദസ്സേന്തോ ആഹ “മച്ഛവധാനം അനാഗമനപഥേ”തി. **മച്ഛവധാന**ന്തി കേവട്ടാനം. തേ ഹി യസ്മാ മച്ഛേ ഹനന്തി, തസ്മാ മച്ഛവധാതി വുച്ചന്തി. “മച്ഛബന്ധാന”ന്തിപി പാഠോ. മച്ഛേ ബന്ധന്തീതി **മച്ഛബന്ധാ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **അനാഗമനപഥേ**തി യത്ഥ ഗന്ത്വാ തദഹേവ പച്ചാഗന്ത്വാ ന ആഗമനപഥികേ ദേസേ. നത്ഥി ആഗമനപഥോ ഏത്ഥാതി **അനാഗമനപഥോ,** ദേസോ. തസ്മിം “അഗമനപഥേ”തിപി പാഠോ, സോ അയുത്തോ. കസ്മാ? അഗമനപഥസ്സ നാധിപ്പേതത്താ. ഗന്ത്വാ ഹി പുന അനാഗമനപഥോയേവാധിപ്പേതോ. **തേസ**ന്തി മച്ഛവധാനം. **ഗമനപരിയന്തസ്സാ**തി ഗമനകോടിയാ . **ഓരതോ**തി ഓരഭാഗേ ഠിതോ ദീപകോ വാ പബ്ബതോ വാതി യോജേതബ്ബോ. **തത്ഥാ**തി ഓരഭാഗേ ഠിതേസു ദീപകപബ്ബതേസു. **ഓത്ഥരിത്വാ**തി പകതിഉദകേന ഓത്ഥരിത്വാ. **തത്ഥാ**തി ഓത്ഥരിത്വാ ഠിതേ സമുദ്ദേ.

കരോന്തേഹിപി കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം സരേ. **അയ**ന്തി അയം സരോ, ന ജാതസ്സരോ ഹോതി. അയം സരോ ഗാമഖേത്തസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി സരേ. **യത്ഥ പനാ**തി യസ്മിം സരേ പന. **തസ്സാ**തി ജാതസ്സരസ്സ. **തത്ഥാ**തി പദേസേ. സചേ ഗമ്ഭീരം ഉദകം ഹോതീതി യോജനാ.

തത്ഥാതി അട്ടകേ. **ഏത്ഥാ**തി ജാതസ്സരേ, ഠിതേസു പിട്ഠിപാസാണദീപകേസൂതി യോജനാ. **പഹോനകജാതസ്സരോ**തി സങ്ഘകമ്മം കാതും പഹോനകോ ജാതസ്സരോ. "സുക്ഖതീ"തി വത്വാ തദേവ സമത്ഥേതും വുത്തം "നിരുദകോ"തി. **തത്ഥാ**തി ജാതസ്സരേ. സചേ നിരുദകമത്തേന ഗാമഖേത്തം ഗച്ഛതി. കദാ ഗച്ഛതീതി ആഹ "സചേ പനേത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **ഏത്ഥാ**തി ജാതസ്സരേ. **പോക്ഖരണീആദീനീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന ഉദകമാതികാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. യദാ ഖണന്തി, തദാതി പാഠസേസോ യോജേതബ്ബോ. "തം ഠാന"ന്തി വുത്തേപി ന ഖണനട്ഠാനമേവ ഗഹേതബ്ബം, "ഏത്ഥാ"തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ സബ്ബോയേവ ജാതസ്സരോ ഗഹേതബ്ബോ. ന കേവലം അജാതസ്സരമത്തം ഹോതി, അഥ ഖോ ഗാമഖേത്തന്തി ആഹ "ഗാമസീമാസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീ"തി.

നന്തി ജാതസ്സരം. **പൂരേത്വാ**തി മത്തികാദീഹി പൂരേത്വാ. **പാളി**ന്തി ആവരണം. **സബ്ബമേവ ന**ന്തി സകലമേവ തം ജാതസ്സരം. **ലോണീപീ**തി പിസദ്ദേന ന കേവലം സോബ്ഭോയേവ ജാതസ്സരസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, അഥ ഖോ ലോണീപീതി ദസ്സേതി. **ഉദകട്ഠാനോകാസേ**തി ഉദകസ്സ ഠാനേ ഓകാസേ.

൧൪൮. **സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തീ**തി ഏത്ഥ "സീമായ സീമ"ന്തി പദാനം സമ്ബന്ധാപേക്ഖത്താ തേസം സമ്ബന്ധം ദസ്സേതും വുത്തം "അത്തനോ പരേസ"ന്തി. "ബദ്ധസീമ"ന്തി ഇമിനാ "സീമ"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി വിസേസതോ ബദ്ധസീമായേവ ഗഹേതബ്ബാതി ദസ്സേതി. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "സചേ ഹീ"തിആദി. **സംസട്ഠവിടപാ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ആസന്നത്താ സംസട്ഠോ വിടപോ ഏതേസന്തി സംസട്ഠവിടപാ. "സംസട്ഠവിടപാ"തി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം, മൂലാനിപി സംസട്ഠാനിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **തേസൂ**തി ദ്വീസു രുക്ഖേസു. **വിഹാരസീമാ ചാ**തി പോരാണകവിഹാരസീമാ ച. **അന്തോ കത്വാ**തി സീമായ അന്തോ കത്വാ. അഥ പച്ഛാതി ഏത്ഥ "പച്ഛാ"തി ഇമിനാ അഥസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. ഏവം കേ അകംസൂതി ആഹ "ഏവം ഛബ്ബഗ്ഗിയാ അകംസൂ"തി. **തേനാ**തി കരണേന.

അജ്ഝോത്ഥരണാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരേസ"ന്തിആദി. **തസ്സാ**തി ബദ്ധസീമായ. **പദേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂഹി കമ്മം കാതും പഹോനകം ഏകദേസം. അന്തമസോ ഏകസ്സപി ഭിക്ഖുനോ ഠത്വാ അധിട്ഠാനുപോസഥം കാതും പഹോനകം പദേസം. കമ്മം കാതും അപ്പഹോനകപദേസം അന്തോ കരിത്വാ ബന്ധന്താ **സീമായ സീമം സമ്ഭിന്ദന്തി** നാമ. **സീമായ ഉപചാരോ**തി പച്ഛാ ബന്ധിതബ്ബായ സീമായ ഉപചാരോ. **"വഡ്ഢന്തോ സീമാസങ്കരം കരോതീ"**തി ഇമിനാ സചേ അവഡ്ഢനകോ പാസാണോ ഹോതി, ഭിന്നമ്പി സീമാനം നിമിത്തം കാതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

൭൭. ഉപോസഥഭേദാദികഥാ

൧൪൯. പന്നരസികസ്സ പുബ്ബകിച്ചസ്സ പാളിയം ആഗതത്താ ചാതുദ്ദസികസ്സേവ പുബ്ബകിച്ചം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അജ്ജുപോസഥോ ചാതുദ്ദസോ"തി.

"അധമ്മേന വഗ്ഗ"ന്തിആദീസു വിനിച്ഛയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **അധമ്മേന വഗ്ഗ**ന്തി ഏത്ഥ **അധമ്മം** നാമ ഏകസ്മിം വിഹാരേ ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനം സുത്തുദ്ദേസഉപോസഥമകത്വാ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥകരണഞ്ച തിണ്ണം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥമകത്വാ സുത്തുദ്ദേസകരണഞ്ച. **വഗ്ഗം** നാമ സബ്ബേവ അസന്നിപതിത്വാ ഏകസ്സ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഹരണം. ഛന്ദപാരിസുദ്ധി നാമ സങ്ഘമജ്ഝംയേവ ആഗച്ഛതി, ന ഗണമജ്ഝം, ന പുഗ്ഗലസ്സ സന്തികം. **അധമ്മേന സമഗ്ഗ**ന്തി ഏത്ഥ **അധമ്മം** വുത്തനയമേവ. **സമഗ്ഗം** നാമ സബ്ബേസം സന്നിപതനം.

ധമ്മേന വഗ്ഗന്തി ഏത്ഥ **ധമ്മം** നാമ ചതുന്നം സുത്തുദ്ദേസഉപോസഥകരണഞ്ച തിണ്ണം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥകരണഞ്ച. **വഗ്ഗം** വുത്തനയമേവ.

൭൮. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകഥാ

൱൭൦. ഇമം നിദാനന്തി പാതിമോക്ഖസ്സ ഇമം നിദാനം. **സുതാ ഖോ പനാതി** ഏത്ഥ സുയ്യിത്ഥാതി **സുതാ,** സുയ്യിസ്സന്തീതി വാ **സുതാ,** പാരാജികുദ്ദേസാദയോ. സുതാ ച സുതാ ച **സുതാ**തി സരൂപേകസേസോ കാതബ്ബോ. **അവസേസന്തി** നിദാനുദ്ദേസാദിതോ അവസേസം പാരാജികുദ്ദേസാദി. **സുതേനാതി** സുതസദ്ദേന. "അത്ഥേ അസമ്ഭവതോ സദ്ദേ വുത്തവിധാനം ഹോതീ"തി ഹി പരിഭാസതോ "സുതേനാ"തി ഏത്ഥ സദ്ദോവ ഗഹേതബ്ബോ. **തേന നയേനാതി** തേന നിദാനുദ്ദേസനയേന.

അടവിമനുസ്സഭയന്തി അടവിയം നിവസന്തസ്സ മനുസ്സസ്സ ഭയം, വനചരകഭയന്തി അത്ഥോ. **രാജന്തരായോതിആദീസു** ഏവം വിസേസോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ദവദാഹോതി** ദായം ദഹതീതി ദവദാഹോ ആകാരസ്സ രസ്സം, യകാരസ്സ ച വകാരം കത്വാ. **നന്തി** ഭിക്ഖും. ഏകം വാ ഭിക്ഖുന്തി യോജനാ. **പഠമോ വാ ഉദ്ദേസോതി** നിദാനുദ്ദേസോ. **ഏത്ഥാതി** പഞ്ചസു ഉദ്ദേസേസു. **യസ്മിന്തി** ഉദ്ദേസേ. **സോപീതി** ഉദ്ദേസോപി. **സുതേനേവ സാവേതബ്ബോതി** സുതപദേനേവ സങ്ഘസ്സ സാവേതബ്ബോതി ഏവസദ്ദോ "ന വിത്ഥാരേനാ"തി ദസ്സേതി.

അനജ്ഝിട്ഠാതി ഏത്ഥ ഉപസഗ്ഗവസേന ഇസുധാതുസ്സ ഇച്ഛാകന്തിതോ അഞ്ഞമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനാണത്താ, അയാചിതാ വാ"തി. ഏത്ഥ "അനാണത്താ"തി ഇദം ഥേരേന അനാണത്തഭാവം സന്ധായ വുത്തം . "അയാചിതാ"തി ഇദം സമ്മുതിലദ്ധേന നവകേന അയാചിതഭാവം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഏത്ഥാതി** "അനജ്ഝിട്ഠാ ധമ്മം ഭാസന്തീ"തി വചനേ. **ധമ്മജ്ഝേസകേതി** ധമ്മകഥനത്ഥായ അജ്ഝേസതീതി ധമ്മജ്ഝേസകോ, തസ്മിം. ആപുച്ഛിത്വാ വാ തേന സങ്ഘത്ഥേരേന യാചിതോ ഹുത്വാ വാതി യോജനാ. **വാരപടിപാടിയാതി** വാരാനുക്കമേന. **ദേഹീതി വാതി** ഏത്ഥ ഇതി-വാ-സദ്ദോ "ഭണ" ഇതിപദേന ച "കഥേഹി" ഇതിപദേന ച യോജേതബ്ബോ. "ഭണ" ഇതി വാ "കഥേഹി"ഇതി വാ "ദേഹി"ഇതി വാ വത്തബ്ബോതി യോജനാ . **തീഹിപി വിധീഹീതി** ഓസാരണകഥനസരഭഞ്ഞസങ്ഖാതേഹി തീഹി സജ്ജനേഹി. ഏത്ഥ ച സുത്തസ്സ ഓസാരിയതേ ഉച്ചാരിയതേ **ഓസാരണം,** അത്ഥസ്സ കഥിയതേ **കഥനം,** സുത്തസ്സ ച തദത്ഥസ്സ ച സരേന ഭണിയതേ **സരഭഞ്ഞം. ഓസാരേഹീതി** സുത്തം ഉച്ചാരേഹി. **കഥേഹീതി** അത്ഥം കഥേഹി. **സരഭഞ്ഞന്തി** സുത്തസ്സ ച തദത്ഥസ്സ ച സരേന ഭണനം. **നന്തി** സദ്ധിവിഹാരികം. **സജ്ഝായം അധിട്ഠഹിത്വാതി** "സജ്ഝായം കരോമീ"തി അധിട്ഠഹിത്വാ. **ഏത്ഥാതി** അജ്ഝേസനട്ഠാനേ.

നിസ്സിതകേതി സദ്ധിവിഹാരികാദയോ. **സോതി** സങ്ഘത്ഥേരോ, "വത്തബ്ബോ"തിപദേ കമ്മം, "വദതീ"തിആദീസു പദേസു കത്താ. **ആരദ്ധന്തി** സങ്ഘേന ആരദ്ധം. **ഠപേത്വാതി** ധമ്മസവനം ഠപേത്വാ. **ഓസാരേത്വാതി** പഠമം സുത്തം ഓസാരേത്വാ. **പുന കഥേന്തേനാതി** പച്ഛാ അത്ഥം കഥേന്തേന. **അട്ഠപേത്വായേവ വാതി** സുത്തസ്സ ച അത്ഥസ്സ ച അന്തരാ അട്ഠത്വാ ഏവ വാ. **കഥേതബ്ബന്തി** അത്ഥജാതം കഥേതബ്ബം. **കഥേന്തസ്സ...പേ॰... നയോതി** പഠമം അത്ഥം കഥേത്വാ പുന സുത്തഞ്ച അത്ഥഞ്ച സരേന ഭണന്തസ്സ പുന ആഗതേപി ഏസേവ നയോതി അത്ഥോ.

ഉപനിസിന്നകഥായപീതി സമീപേ നിസിന്നേന കഥായപി. **തേനാതി** സങ്ഘത്ഥേരേന. **വത്തും വട്ടതീതി** വിസേസേത്വാ വത്തും വട്ടതി. **തേനാതി** മനുസ്സേഹി ജാനനഭിക്ഖുനാ. സങ്ഘത്ഥേരോ ഭണതി, തുണ്ഹീ വാ ഹോതീതി

സമ്ബന്ധോ. ‘‘പുച്ഛന്തീ’’തി വുത്തേതി യോജനാ. **അനുമോദനാദീസുപീ**തിആദിസദ്ദേന ധമ്മകഥാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. സങ്ഘത്ഥേരോ അനുജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വിഹാരഅന്തരഘരേസു.

സജ്ഝായന്തി സയം ഇസ്സരേന അയനം ഉച്ചാരണം, കേനചി അനജ്ഝിട്ഠോ സയം അധിഇസ്സരേന അയനം ഉച്ചാരണന്തി അത്ഥോ. **ഥേരോ**തി സദ്ധിവിഹാരോ ഥേരോ. **വിസ്സമിസ്സാമീ**തി ഖേദവിരഹിതം ഗമിസ്സാമി. **ആപുച്ഛിതബ്ബ**ന്തി പഠമഥേരമ്പി പുന ആഗതത്ഥേരമ്പി ആപുച്ഛിതബ്ബം. ഏകേന സങ്ഘത്ഥേരേന അനുഞ്ഞാതേനാതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി അനുഞ്ഞാതത്ഥേരതോ അഞ്ഞസ്മിം ഥേരേതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി പുന ആഗതം ഥേരം. **അത്താനം സമ്മനിതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ പച്ചത്തേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ ‘‘അത്താ സമ്മനിതബ്ബോ’’തി . കിം സമ്മതേന പരിസം അനോലോകേത്വാ പുച്ഛിതബ്ബോതി ആഹ ‘‘പുച്ഛന്തേന പനാ’’തിആദി.

൧൮൬. മേതി മയ്ഹം. **ഇതോ**തി പുഗ്ഗലതോ, ഉപ്പന്നോതി സമ്ബന്ധോ. **പുരമ്ഹാക**ന്തി പദസ്സ പുരേ അമ്ഹാകന്തി പദച്ഛേദം കത്വാ പുരേസദ്ദോ പഠമത്ഥോതി ആഹ ‘‘പഠമം അമ്ഹാക’’ന്തി. **പടികച്ചേവ**സദ്ദോ പഗേവപരിയായോ, ‘‘പഠമതരമേവാ’’തി ഇമിനാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഭൂതമേവാ**തി വിജ്ജമാനമേവ, തഥമേവ വാ.

൨൫. അധമ്മകമ്മപടിക്കോസനാദികഥാ

൧൮൭. അധമ്മകമ്മന്തി അഭൂതകമ്മം. **പടിക്കോസിതു**ന്തി ഏത്ഥ കുസധാതു അപനയനത്ഥോതി ആഹ ‘‘വാരേതു’’ന്തി. **ദിട്ഠി**ന്തി ലദ്ധിം. **തേസ**ന്തി ചതുന്നം പഞ്ചന്നം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന ഭണിയമാനേതി യോജനാ. **ന സുണ**ന്തീതി അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ ന സുണന്തി. **ഥേരാധീന**ന്തി ഥേരേന അധീനം ആബന്ധന്തി അത്ഥോ. **ഥേരായത്ത**ന്തി ഥേരേന ആയത്തം, ഥേരസ്സ സന്തകന്തി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ.

൨൬. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകഅജ്ഝേസനാദികഥാ

൧൮൮. നവവിധഞ്ചാതി ദിവസവസേന തിവിധം, കാരകവസേന തിവിധം, കത്തബ്ബാകാരവസേന തിവിധഞ്ചാതി നവകോട്ഠാസഞ്ച, നവപകാരഞ്ച വാ. **ചതുബ്ബിധ**ന്തി ‘‘അധമ്മേന വഗ്ഗ’’ന്തിആദികം ചതുബ്ബിധം. **ദുവിധ**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീവസേന ദുവിധം. **നവവിധ**ന്തി ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ പഞ്ചവിധം, ഭിക്ഖുനിപാതിമോക്ഖേ ചതുബ്ബിധന്തി നവവിധം. **ഏത്ഥാ**തി ‘‘യോ തത്ഥ ഭിക്ഖു ബ്യത്തോ പടിബലോ’’തി പാഠേ. **സുവിസദാ**തി സുട്ഠു ബ്യത്താ, സുദ്ധാ വാ. **ഏത്തകമ്പീ**തി പിസദ്ദോ ഗരഹായം, അധികേ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി.

സാമന്താ ആവാസാതി ഏത്ഥ ഉപയോഗത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ ‘‘സാമന്തം ആവാസ’’ന്തി. **യോ സക്കോതീ**തി ബഹൂസു നവേസു യോ സക്കോതി.

൨൭. പക്ഖഗണനാദിഉഗ്ഗഹണാനുജാനനകഥാ

൧൮൯. കതിനം പൂരണീതി കതിനം തിഥീനം പൂരണീ. **കോ ദിവസോ**തി കിത്തകോ ദിവസോ. **അയ്യായത്ത**ന്തി അയ്യേഹി ഭിക്ഖൂഹി ആയത്തം ആബദ്ധം. **സംഹരിത്വാ**തി പുന സലാകം സംഹരിത്വാ. അയം പാഠോ കേസുചി അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു നത്ഥി. **കാലവതോ**തി ഏത്ഥ വന്തുപച്ചയോ സ്വത്ഥോതി ആഹ ‘‘കാലസ്സേവാ’’തി. ഏവസദ്ദോ പന സമ്ഭവതോ യുജ്ജിയതി. **പഗേവാ**തി പാതോവ.

൧൭൨. **സായമ്പീ**തി സായൻഹേപി. പിസദ്ദേന അഞ്ഞമ്പി സരണകാലം സമ്പിണ്ഡേതി.

൧൭൪. **ആണാപേതു**ന്തി ഏത്ഥ അനാണാപേതബ്ബഭിക്ഖൂ അപനേത്വാ ആണാപേതബ്ബഭിക്ഖൂ ദസ്സേതും വുത്തം "കിഞ്ചി കമ്മ"ന്തിആദി. സദാകാലമേവ കിഞ്ചി കമ്മം കരോന്തോതി യോജനാ. **ധമ്മകഥികാദീസൂ**തിആദിസദ്ദേന ഗണവാചകാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **വാരേനാ**തി പരിയായേന. **സമ്മുഞ്ചനി**ന്തി യട്ഠിസമ്മുഞ്ചനിം വാ മുട്ഠിസമ്മുഞ്ചനിം വാ. സമം, സുട്ഠു വാ മുഞ്ചതി സോധേതി ഇമായാതി **സമ്മുഞ്ചനീ,** താലുജോ പഠമോ. **തമ്പീ**തി സാഖാഭങ്ഗമ്പി.

൧൭൫. **വുത്തനയേനേവാ**തി സമ്മജ്ജനേ വുത്തനയേനേവ. **പുന ആഹരിതബ്ബാനീ**തി സങ്ഘികാവാസം ആസനാനി പുന ആഹരിതബ്ബാനി. **തട്ടികായോപീ**തി വേണുആദിമയാ തട്ടികായോപി.

൧൭൬. **കപല്ലികാ വാ**തി കപാലേസു പരിയാപന്നാ പദീപകപാലാ വാ. **ത**ന്തി തേലാദിം. **പരിയേസിതബ്ബാനീ**തി അനവജ്ജപരിയേസനേന പരിയേസിതബ്ബാനി.

൮൫. ദിസംഗമികാദിവത്ഥുകഥാ

൧൭൭. **സംഗഹേതബ്ബോ**തിആദീനം ചതുന്നം കിരിയാപദാനം വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സംഗഹേതബ്ബോ"തിആദി. സംഗഹസദ്ദസ്സ സങ്ഖേപഗഹണേസുപി വത്തനതോ ഇധ "അനുഗ്ഗഹത്ഥേ"തി ദസ്സേതും പാളിയം വുത്തം "അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ"തി. തേന വുത്തം "തഥാകരണവസേനാ"തി. **ഉപലാപേതബ്ബോ**തി സങ്ഘേന ബഹുസ്സുതോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി ഉപഗന്ത്വാ ലാപേതബ്ബോ കഥാപേതബ്ബോ. **ഉപട്ഠാപേതബ്ബോ**തി സങ്ഘേന ബഹുസ്സുതോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി ഉപ അച്ചനേന പൂജനേന ഠാപേതബ്ബോ. "സബ്ബേസം ദുക്കട"ന്തി വത്വാ തദേവ സമത്ഥേതും വുത്തം "ഇധ നേവ ഥേരാ, ന ദഹരാ മുച്ചന്തീ"തി. **തേനാ**തി ബഹുസ്സുതേന ഭിക്ഖുനാ. **ഏവമ്പി സതീ**തി ഏവം അസാദിയനേപി സതി. **സായം പാത**ന്തി സായഞ്ച പാതോ ച സായംപാതം. **ഉപട്ഠാന**ന്തി ഉപട്ഠാനട്ഠാനം, ഉപട്ഠാനത്ഥായ വാ. **തേനാ**തി ബഹുസ്സുതേന ഭിക്ഖുനാ. **തേസ**ന്തി മഹാഥേരാനം. **അസ്സാ**തി ബഹുസ്സുതസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **സദ്ധിംചരാ**തി അത്തനാ സദ്ധിം ചരന്തീതി സദ്ധിംചരാ. **അഥാപീ**തി യദിപി. ഏകോ വാ വത്തസമ്പന്നോ വദതീതി യോജനാ. ഏസോ ച അഹഞ്ചാതി **മയം**. നാമതുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദേസു ഹി ഏകസേസേന കത്തബ്ബേസു പരോവ ഗഹേതബ്ബോ. വിഹരന്തൂതി വദന്തീതി യോജനാ.

സോ ആവാസോ ഗന്തബ്ബോതി ഏത്ഥ കിമത്ഥായ ഗന്തബ്ബോ, കിം അനുദിവസം ഗന്തബ്ബോതി ആഹ "ഉപോസഥകരണത്ഥായ അന്വദ്ധമാസം ഗന്തബ്ബോ"തി. **സോ ച ഖോ**തി ആവാസോ. **ഉതുവസ്സേയേവാ**തി ഹേമന്തഗിമ്ഹേയേവ. ഉതുവസ്സേയേവ ഗന്തബ്ബോതി അത്ഥസ്സ ഞാതബ്ബഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വസ്സാനേ പനാ"തിആദി. **യ**ന്തി കമ്മം. **തത്ഥാ**തി "വസ്സം വസന്തീ"തിആദിവചനേ. **സോ**തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ ഭിക്ഖു. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി അപരസ്മിം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേ. **മാസദ്വയ**ന്തി സാവണമാസപുണ്ണമിതോ യാവ അസ്സയുജപുണ്ണമീ, താവ മാസദ്വയം വസിതബ്ബം. ഇദം പുരിമവസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പച്ഛിമികായ പക്കമനാദിം സന്ധായ വുത്തം. സചേ പച്ഛിമികം ഉപഗന്ത്വാ അനന്തരമേവ പക്കമനാദിം കരോതി, മാസത്തയമ്പി വസിതബ്ബം.

൮൬. പാരിസുദ്ധിദാനകഥാ

൧൬൭. **യേന കേനചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന വിഞ്ഞാപേതീ**തി പടിവചനം നിച്ഛാരേതുമസക്കോന്തോ യേന കേനചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന വിഞ്ഞാപേതി. **ഉഭയഥാ**തി ഉഭയേഹി കായവാചാസങ്ഖാതേഹി ആകാരേഹി. കായവാചാഹി വിഞ്ഞാപേതീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബേ**തി അഖിലാ ഗിലാനാ. **ഹത്ഥപാസേ**തി സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസമ്ഹി. **സചേ ദൂരേ ഹോന്തീ**തി സചേ ബഹൂ ഗിലാനാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ദൂരേ ഹോന്തി. **തം ദിവസ**ന്തി തസ്മിം സങ്ഘഅപ്പഹോനകദിവസേ.

തത്ഥേവ പക്കമതീതി ഏത്ഥ നിസ്സക്കത്ഥേ ഥപച്ചയോതി ആഹ ''തതോവാ''തി, പാരിസുദ്ധിഹാരട്ഠാനതോ ഏവാതി അത്ഥോ. ''ഗച്ഛതീ''തി ഇമിനാ കമുധാതുയാ പദവിക്ഖേപത്ഥം ദസ്സേതി, ''കത്ഥചീ''തി ഇമിനാ തസ്സ കമ്മം. **സാമണേരോ പടിജാനാതീ**തിആദീസു പടിജാനനാകാരത്ഥസ്സ ഇതിസദ്ദസ്സ ലോപഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സാമണേരോ അഹ''ന്തി ഏവം പടിജാനാതീ''തിആദി. **ഭൂതംയേവാ**തി വിജ്ജമാനംയേവ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ''സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതകോ പടിജാനാതീ''തിആദീസു.

സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ''സങ്ഘപ്പത്തോ വിബ്ഭമതീ''തിആദീസു. **ഏത്ഥാ**തി പാരിസുദ്ധിഹരണേ. **ബഹൂനമ്പീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദേന ഏകേന ഏകസ്സാപി, ബഹൂഹി ഏകസ്സാപി, ബഹൂഹി ബഹൂനമ്പി ആഹടാ പാരിസുദ്ധി ആഹടാവ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **സോ**തി പാരിസുദ്ധിഹാരകോ ഭിക്ഖു. **യേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **തസ്സേവാ**തി പാരിസുദ്ധിഹാരകസ്സേവ. **ഇതരാ പനാ**തി ഇതരേസം പാരിസുദ്ധി പന. **ബിളാലസങ്ഖലികാ**തി ഏത്ഥ **ബിളാലോ**തി ആഖുഭുജോ. സോ ഹി ബിളാസയം ആഖും ഗണ്ഹിതും അലതി സമത്ഥേതീതി ബിളാലോതി വുച്ചതി. **സങ്ഖലികാ**തി ഏതം സത്താനം ബന്ധനൂപകരണവിസേസസ്സ നാമം. ബിളാലസ്സ സങ്ഖലികാ തേന സമ്ബന്ധസമ്ബന്ധിഭാവേന സമ്ബന്ധത്താതി ബിളാലസങ്ഖലികാ. ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം യേസം കേസഞ്ചി സങ്ഖലികായ ഗഹേതബ്ബത്താ. തായ സദിസാ ബിളാലസങ്ഖലികാ പാരിസുദ്ധീതി അത്ഥോ. ഇദം പനേത്ഥ ഓപമ്മസംസന്ദനം - യഥാ സങ്ഖലികായ പഠമം വലയം ദുതിയംയേവ വലയം പാപുണാതി, ന തതിയം, ഏവമേവ പഠമം ദിന്നാ പാരിസുദ്ധി ദുതിയമേവ പാപുണാതി, ന തതിയന്തി.

ആഗന്ത്വാതി സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസം ആഗന്ത്വാ. പാളിയം **സുത്തോ ന ആരോചേതീ**തിആദീസു ഹേത്വത്ഥേ പച്ചത്തവചനം. സുത്തേന നാരോചേതീതി ഹി അത്ഥോ. **പാരിസുദ്ധിഹാരകസ്സ അനാപത്തീ**തി ഏത്ഥ ആപത്തീതി അന്വയത്ഥം അത്ഥാപത്തിതോ ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സചേ...പേ॰... ആപജ്ജതീ''തി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ഉഭിന്നമ്പീ**തി പാരിസുദ്ധിദായകസ്സ, തംഹാരകസ്സ ചാതി ഉഭിന്നമ്പി.

൰൰. ഛന്ദദാനകഥാ

൧൬൫. ഛന്ദദാനേപി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഉപോസഥോ കതോ ഹോതീ**തി പാരിസുദ്ധിദായകസ്സ ച സങ്ഘസ്സ ച ഉപോസഥോ കതോ ഹോതി. **അഞ്ഞ**ന്തി ഉപോസഥകമ്മതോ അഞ്ഞം. യം പന കമ്മന്തി സമ്ബന്ധോ. **കമ്മമ്പീ**തി ഉപോസഥകമ്മതോ അഞ്ഞം കമ്മമ്പി. ഏത്ഥ ച തദഹുപോസഥേ അത്തനോ ച സങ്ഘസ്സ ച സചേ ഉപോസഥകമ്മം ഹോതി, പാരിസുദ്ധിയേവ ദാതബ്ബാ. അഥ അഞ്ഞം കമ്മം ഹോതി, ഛന്ദോയേവ ദാതബ്ബോ. യദി ഉപോസഥകമ്മഞ്ചേ അഞ്ഞകമ്മഞ്ച ഹോതി, പാരിസുദ്ധി ച ഛന്ദോ ച ദാതബ്ബോ. തം സന്ധായ വുത്തം ''തദഹുപോസഥേ പാരിസുദ്ധിം ദേന്തേന ഛന്ദമ്പി ദാതു''ന്തി. **സീമായ വാ**തി ബദ്ധസീമായ വാ. **അച്ഛിതു**ന്തി ഉപവേസിതും. ''ആസ ഉപവേസനേ''തി ഹി

ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൬൭ സകാരന്തധാതു) വുത്തം. **സാമഗ്ഗീ വാ**തി കായസാമഗ്ഗീ വാ.

൧൬൮. സരതിപി ഉപോസഥം, നപി സരതീതി ഏത്ഥ പിസദ്ദസ്സ അനിയമവികപ്പത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "ഏകദാ സരതി, ഏകദാ ന സരതീ"തി. "ഏകന്ത"ന്തി ഇമിനാ **നേവ സരതീ**തി ഏത്ഥ ഏവസദ്ദസ്സ സന്നിട്ഠാനത്ഥം ദസ്സേതി. **കമ്മം ന കോപേതീ**തി സമ്മുതിലദ്ധോപി അലദ്ധോപി ഉമ്മത്തകോ കമ്മം ന കോപേതി.

൯൪. സങ്ഘുപോസഥാദികഥാ

൧൬൯. "സമ്മജ്ജിത്വാ"തി പദമപേക്ഖിത്വാ **സോ ദേസോ**തി ഏത്ഥ "ഉപയോഗത്ഥേ പച്ചത്തവചന"ന്തി വുത്തം. **ഏത**ന്തി "സോ ദേസോ സമ്മജ്ജിതബ്ബോ"തിആദിവചനം. **തേനാ**തി തേന ഹേതുനാ. അട്ഠകഥാചരിയാ "സമ്മജ്ജനീ...പേ॰... വുച്ചതി" ഇതി ആഹൂതി യോജനാ.

സമ്മജ്ജനീതി സമ്മജ്ജനകരണം. **പദീപോ**തി പദീപുജ്ജലനം. **ഉദക**ന്തി ഉദകട്ഠപനം. **ആസനേനാ**തി ആസനപഞ്ഞാപനേന. "ഇതീ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. **ഉപോസഥസ്സാ**തി നവവിധസ്സ ഉപോസഥസ്സ പുബ്ബകരണന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏതാനീ**തി ചത്താരി കമ്മാനി. **വുച്ചതീ**തി കഥിയതി. ഇദം "ഏതാനീ"തി കമ്മസ്സ ച "പുബ്ബകരണ"ന്തി ആകാരസ്സ ച അഭേദത്താ ആസന്നം ആകാരമപേക്ഖിത്വാ ഏകവചനവസേന വുത്തം. "അക്ഖാതാനീ"തി ഇദം പന "ഇമാനി ചത്താരീ"തി കമ്മമപേക്ഖിത്വാ ബഹുവചനവസേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനന്തി ഛന്ദക്ഖാനഞ്ച പാരിസുദ്ധിക്ഖാനഞ്ച ഉതുക്ഖാനഞ്ച. **ഭിക്ഖുഗണനാ**തി ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ അക്ഖാനം. **ഓവാദോ**തി ഭിക്ഖുനീഹി യാചിതസ്സ ഓവാദസ്സ അക്ഖാനം. **ഏതാനീ**തി ഏതാനി പഞ്ച. **പുബ്ബകരണതോ പച്ഛാ**തി പുബ്ബകരണസ്സ കരണതോ പച്ഛാ. ഏത്ഥ ച "പുബ്ബകരണതോ പച്ഛാ കത്തബ്ബാനീ"തി ഇദം കത്തബ്ബാകാരസ്സേവ വിസേസനം, ന അത്ഥസ്സ. അയം പന വിസേസോ - സങ്ഘസന്നിപാതതോ പുബ്ബഭാഗേ കത്തബ്ബത്താ **പുബ്ബകരണം** നാമ, ഉപോസഥകരണതോ പുബ്ബഭാഗേ കത്തബ്ബത്താ **പുബ്ബകിച്ചം** നാമാതി.

ഉപോസഥോതി ഉപോസഥദിവസോ. **യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ**തി യത്തകാ ഭിക്ഖൂ. **കമ്മപത്താ**തി ഉപോസഥകമ്മസ്സ പത്താ യുത്താ അനുരൂപാ. താവതികാ ഭിക്ഖൂ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ഏകസീമായം ഠിതാ ച ഹോന്തീതി യോജനാ. **സഭാഗാപത്തിയോ**തി വത്ഥുസഭാഗാ ആപത്തിയോ. **വജ്ജനീയാ**തി വജ്ജേതബ്ബാ. **പുഗ്ഗലാ**തി ഗഹട്ഠാദിപുഗ്ഗലാ. **തസ്മി**ന്തി തസ്മിം ഉപോസഥസീമമാളകേ. ഏതാനി ചത്താരീതി പാഠസേസോ.

ആഗതേഹി തേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി യോജനാ. **പന്നരസോപീ**തി പിസദ്ദേന ന കേവലം പാളിയം ആഗതനയേനേവ അധിട്ഠാതും വട്ടതി, അഥ ഖോ "അജ്ജ മേ ഉപോസഥോ പന്നരസോ"തിപീതി ദസ്സേതി.

൯൫. ആപത്തിപടികമ്മവിധികഥാ

൧൭൦. ഭഗവതാ...പേ॰... കാതബ്ബോതി ഇദം വേദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. "യസ്സ സിയാ ആപത്തീതിആദിവചനേനേവ ചാ"തിആദിഹേതുത്തയേന "ന സാപത്തികേന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ"തി യഥാരുതം അപഞ്ഞത്തമ്പി അത്ഥതോ സിദ്ധമേവാതി ദസ്സേതി. ഹേതുത്തയം "വേദിതബ്ബ"ന്തി പദേന യോജേതബ്ബം. **ഥുല്ലച്ചയാദീസൂ**തി

ആദിസദ്ദേന പാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടദുബ്ഭാസിതാപത്തിയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **“തം പടിദേസേമീ”**തി ഇദം സുവുത്തമേവ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ആപത്തിം. **തുമ്ഹമൂലേ**തി തുമ്ഹം സന്തികേ. നിഗ്ഗഹിതലോപഞ്ഹി വാക്യമേവ, ന സമാസോ. “തുമ്ഹ” ഇതി ച “തുയ്ഹ” ഇതി ച നവകത്ഥേരാനം വത്തബ്ബാകാരദസ്സനമത്തമേവ, ന ഇച്ഛിതത്ഥവിപത്തിദസ്സനം. **വുത്തമ്പി**തി പിസദ്ദേന ന കേവലം പാളിനയേനേവ സുവുത്തം, ഇമിനാ നയേനപി സുവുത്തന്തി ദസ്സേതി. “പസ്സസീ”തി ഇദഞ്ച വത്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. വത്തബ്ബാകാരം പന സുവിഞ്ഞേയ്യം. “ആമ പസ്സാമീ”തി ഇദം പന സുവുത്തമേവ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തമ്പി**തി പിസദ്ദോ പാളിനയം സമ്പിണ്ഡേതി. **ആയതിം സംവരേയ്യാസീ**തി ഏത്ഥ പന വത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ഗരൂസു ബഹുവചനസ്സ കത്തബ്ബത്താ വുത്തം “സംവരേയ്യാഥാ”തി. ഏവം വുത്തേന ആപത്തിദേസകേനാതി സമ്ബന്ധോ.

തത്രാതി “യദാ നിബ്ബേമതികോ”തി പാഠേ. സൂരിയേ മേഘച്ഛന്നേ സതീതി യോജനാ. തേന ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ, **വത്ഥും കിത്തേത്വാ**തി ഭോജനസങ്ഖാതം വത്ഥും കിത്തേത്വാ. **താ**തി ആപത്തിയോ.

സഭാഗാ ആപത്തീതി ഏത്ഥ ദ്വീസു വത്ഥുസഭാഗആപത്തിസഭാഗാസു വത്ഥുസഭാഗാവ അധിപ്പേതാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “യം ദ്വേപി ജനാ”തിആദി. യം ആപത്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. സമാനോ ഭാഗോ ഏതാസന്തി **സഭാഗാ. ദേസേതും വട്ടതീ**തി ആപത്തിസഭാഗാപി വത്ഥുവിസഭാഗത്താ ദേസേതും വട്ടതി. **സുദേസിതാവാ**തി ആപത്തിതോ ഭിക്ഖു വുട്ഠാതിയേവാതി അധിപ്പായോ. അഞ്ഞം ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **പന**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥജോതകോ സുദേസിതായ ഗരഹാകാരേന പവത്തത്താ. കിഞ്ചാപി സുദേസിതാവ, പന തഥാപീതി യോജനാ. **ത**ന്തി ദുക്കടം. **നാനാവത്ഥുക**ന്തി ദേസനാപടിഗ്ഗഹണവസേന നാനാവത്ഥുകം.

൧൬൯. സഭാഗോയേവ വത്തബ്ബോ, ന വിസഭാഗോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തസ്സാ**തി വിസഭാഗസ്സ. **ഇതോ**തി സങ്ഘസന്നിപാതതോ.

൯൭. അനാപത്തിപന്നരസകാദികഥാ

൧൭൨. തേ ന ജാനിംസൂതി ഏത്ഥ ജാനനാകാരദസ്സനത്ഥം “സീമം ഓക്കന്താതി വാ ഓക്കമന്തീതി വാ”തി വുത്തം. **ഓക്കന്താതി വാ**തി പവിസിത്ഥ ഇതി വാ. **തേസ**ന്തി ചതുന്നം വാ അതിരേകാനം വാ ഭിക്ഖൂനം. **വഗ്ഗാ സമഗ്ഗസഞ്ഞിനോ**തി ഏത്ഥ കസ്മാ വഗ്ഗാ, കസ്മാ സമഗ്ഗസഞ്ഞിനോതി ആഹ “തേസ”ന്തിആദി. തത്ഥ **തേസ**ന്തി അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം. **സീമം ഓക്കന്തത്താ**തി സീമം പവിസിതത്താ, വഗ്ഗാ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. സമഗ്ഗോ ഇതി സഞ്ഞാ സമഗ്ഗസഞ്ഞാ, സാ ഏതേസമത്ഥീതി **സമഗ്ഗസഞ്ഞിനോ**.

൧൭൩. കുക്കുച്ചപകതാതി പദസ്സ “ഇച്ഛാപകതോ”തി പദേന സമാനഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം “യഥാ”തിആദി. **പുബ്ബഭാഗേ**തി ഉപോസഥകമ്മതോ പുബ്ബഭാഗേ. **സന്നിട്ഠാനം കത്വാപീ**തി കപ്പതേവാതി സന്നിട്ഠാനം കത്വാപി. “അഭിഭൂതാ”തി ഇമിനാ **പകതാ**തി ഏത്ഥ പപുബ്ബകരധാതുയാ ഉപസഗ്ഗവസേന അഭിഭവനത്ഥം ദസ്സേതി.

൧൭൫. യഥാ ഹേട്ഠാ വഗ്ഗാവഗ്ഗസഞ്ഞീപന്നരസകാദീസു ദുക്കടം വുത്തം, ഏവമകത്വാ കസ്മാ “ഥുല്ലച്ചയ”ന്തി ആഹ “അകുസലബലവതായാ”തി.

൯൮. സീമോക്കന്തികപേയ്യാലകഥാ

൧൭൭. ആവാസികേനആഗന്തുകപേയ്യാലേ സബ്ബം വേദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. വേദിതബ്ബാകാരം സഹ ഉപമായ ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ"തിആദി. ആഗന്തുകേനആവാസികപേയ്യാലേ പന ആനേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **പുരിമപേയ്യാലേ**തി ആവാസികേനആഗന്തുകപേയ്യാലേ. ആഗന്തുകേനആഗന്തുകപേയ്യാലേ പന യോജേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ ച **പേയ്യാല**ന്തി സദിസനയസ്സ ച തംജാനനഞാണസ്സ ച പാതബ്ബം രക്ഖനം **പേയ്യം,** പേയ്യം, പേയ്യേ വാ, പേയ്യായ വാ അലതി സമത്ഥേതീതി പേയ്യാലന്തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ.

൧൭൮. ആവാസികാനം ചാതുദ്ദസോ ഹുത്വാ കസ്മാ ആഗന്തുകാനം പന്നരസോതി ആഹ "യേസ"ന്തിആദി . തത്ഥ **യേസ**ന്തി ആഗന്തുകാനം. **തിരോരട്ഠതോ**തി ആവാസികാനം രട്ഠസ്സ അഞ്ഞരട്ഠതോ. **തിരോജനപദതോ**തി ഏകരട്ഠേപി അഞ്ഞജനപദതോ. **ചാതുദ്ദസികം അകംസൂ**തി സഞ്ഞാനാനത്തവസേന ചാതുദ്ദസികം അകംസു. **അനുവത്തിതബ്ബ**ന്തി അനുമതിം വത്തിതബ്ബം. **ന പടിക്കോസിതബ്ബ**ന്തി "ന ചാതുദ്ദസോ"തി വത്വാ ന വാരിതബ്ബം. **ന അകാമാ**തി ഏത്ഥ കമുധാതു ഇച്ഛത്ഥോ, കരണത്ഥേ ച നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ "ന അനിച്ഛായ ദാതബ്ബാ"തി.

൧൦൧. ലിങ്ഗാദിദസ്സനകഥാ

൧൭൯. "ആവാസികാനം ആകാര"ന്തി ഇമിനാ **ആവാസികാകാര**ന്തി പദസ്സ ഛട്ഠീസമാസം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു "ആവാസികലിങ്ഗ"ന്തിആദീസു. **യേനാ**തി സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദിനാ, ഗണ്ഹതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി ആവാസികാനം. **ആചാരസണ്ഠാന**ന്തി ആചാരസണ്ഠിതിം. സോ സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദികോ **ആകാരോ** നാമാതി യോജനാ. **യ**ന്തി സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദിം, ഗമയതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. ലീനേ ആവാസികേതി സമ്ബന്ധോ. തം സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദി **ലിങ്ഗം** നാമാതി യോജനാ. "അദിസ്സമാനേ"തി ഇമിനാ ലീനേതി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "ജാനാപേതീ"തി ഇമിനാ **ഗമയതീ**തി പദസ്സ ഞാണത്ഥം ദസ്സേതി. **യ**ന്തി സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദിം. **തേ**തി ആവാസികാ. തം സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദി **നിമിത്തം** നാമാതി യോജനാ. **യേനാ**തി സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദിനാ. **തേ**തി ആവാസികാ ഉദ്ദിസിയന്തി, സോ സുപഞ്ഞത്തമഞ്ചപീഠാദികോ **ഉദ്ദേസോ** നാമാതി യോജനാ. ഇമേഹി പദേഹി ആകിരിയന്തി പകാസിയന്തി ഏതേനാതി **ആകാരോ,** ലീനേ ഗമയതി ബോധേതീതി **ലിങ്ഗം**. നിമിയന്തി പരിച്ഛിജ്ജ ഞായന്തി ഏതേനാതി **നിമിത്തം,** ഉദ്ദിസിയന്തി അപദിസിയന്തി ഏതേനാതി **ഉദ്ദേസോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബമേത**ന്തി "ആവാസികാകാര"ന്തിആദി ഏതം സബ്ബം. **യഥായോഗ**ന്തി പാളിയം യോഗാനുരൂപം. **തത്ഥാ**തി ആഗന്തുകാകാരാദീസു. "അമ്ഹാകം ഇദ"ന്തി ന ഞാതബ്ബന്തി അഞ്ഞാതം, തദേവ **അഞ്ഞാതകം,** നിസീദനാദി. "അമ്ഹാകം ഇദ"ന്തി അജാനനം നാമ അത്തനോ അസന്തകത്താ, അഞ്ഞേസമേവ സന്തകത്താ ഹോതീതി ആഹ "അഞ്ഞേസം സന്തക"ന്തി. **ഉദകനിസ്സേക**ന്തി സിഞ്ചനവിരഹിതം ഉദകം. **ബഹുവചനസ്സാ**തി "ധോതാന"ന്തി ഏത്ഥ ഛട്ഠീബഹുവചനസ്സ. **ഏകവചന**ന്തി "ധോതസ്സാ"തി ഏകവചനം . പച്ഛിമപാഠേ മലം ധുനാതി അനേനാതി **ധോതം,** ധോതഞ്ച തം ഉദകഞ്ചേതി **ധോതഉദകം,** തമേവ നിസ്സേകം ധോതഉദകനിസ്സേകം.

൧൮൦. **സമാനസംവാസകദിട്ഠി**ന്തി പദസ്സ ഇതിലോപസമാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സമാനസംവാസകാ ഏതേതി ദിട്ഠി"ന്തി. **ഏതേ**തി ആവാസികാ ഭിക്ഖൂ. "ലദ്ധി"ന്തി ഇമിനാ **ന പുച്ഛന്തീ**തി പദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതി. **നാനാസംവാസകഭാവ**ന്തി തേസം ലദ്ധിനാനാസംവാസകഭാവം. "മദ്ദിതു"ന്തി ഇമിനാ **നാഭിവിതരന്തീ**തി ഏത്ഥ

അഭിസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. “അഭിഭവിതു”ന്തി ഇമിനാ ച തദേവത്ഥം ദസ്സേതി. നാനാസംവാസകഭാവസ്സ മദ്ദനം നാമ ലദ്ധിനിസ്സജ്ജാപനന്തി ആഹ “തം ദിട്ഠിം ന നിസ്സജ്ജാപേന്തീ”തി.

൧൦൯. നഗന്തബ്ബഗന്തബ്ബവാരകഥാ

൧൮൧. **സഭിക്ഖുകാ**തി പദസ്സ സംവിജ്ജന്തി ഭിക്ഖൂ ഏത്ഥസ്മിമാവാസേതി സഭിക്ഖുകോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യസ്മിം ആവാസേ”തിആദി. **യ**ന്തി ആവാസം. **തദഹേവാ**തി തദഹുപോസഥേ ഏവ. ഇമിനാ സചേ സക്കോതി, തദഹേവ ഗന്തും, സോ ഗന്തബ്ബോതി ദസ്സേതി. “അകത്വാ”തി ഇമിനാ കത്വാ പന ഗന്തബ്ബോതി ദസ്സേതി. **“അഞ്ഞത്രാ”**തി നിപാതോ “വിനാ”തി നിപാതസ്സ പരിയായോതി ആഹ “വിനാ”തി. അത്തചതുത്ഥേന വാ അത്തപഞ്ചമേന വാ സങ്ഘേന ഗന്തും വട്ടതീതി യോജനാ. ഏത്ഥ ച **“അത്തചതുത്ഥേന വാ”**തി ഇദം ഉപോസഥകമ്മം സന്ധായ വുത്തം. “അത്തപഞ്ചമേന വാ”തി ഇദം പവാരണാകമ്മം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **വിഹാരേ**തി വിഹാരസീമായ മഹാസീമായന്തി അത്ഥോ. ഇദഞ്ഹി വിഹാരസീമാനം അഭേദേന വുത്തം. **സീമാപീ**തി ഖണ്ഡസീമാപി. **ന ഗന്തബ്ബാ**തി സങ്ഘസ്സ ഗരുകത്താ ന ഗന്തബ്ബാ. **ഏത്ഥാ**തി ഖണ്ഡസീമാദീസു. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ഗന്തും വട്ടതീ**തി ഗണുപോസഥട്ഠാനതോ ഗന്തും വട്ടതി, സങ്ഘുപോസഥട്ഠാനതോ പന ന വട്ടതിയേവാതി ദട്ഠബ്ബം. വിസ്സട്ഠഉപോസഥാ ആവാസാപി അഞ്ഞം ഗന്തും വട്ടതീതി യോജനാ. **ആരഞ്ഞകേനാപീ**തി അരഞ്ഞേ ഏകകേന നിവാസേനപി. **തത്ഥാ**തി അഞ്ഞവിഹാരേ. **ഉപോസഥ**ന്തി സങ്ഘുപോസഥഞ്ച ഗണുപോസഥഞ്ച.

൧൮൨. **യ**ന്തി ആവാസം. **തത്ഥാ**തി തം ആവാസം. ഗന്തും സക്കോമി ഇതി ജാനേയ്യാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ആവാസേ. ഇമിനാ നേവ കതോതി സമ്ബന്ധോ. നേവ കതോ ഭവിസ്സതി ഇതി ജാനേയ്യാതി യോജനാ.

൧൧൦. വജ്ജനീയപുഗ്ഗലസന്ദസ്സനകഥാ

൧൮൩. **ഹത്ഥപാസൂപഗമനമേവാ**തി ഉപോസഥസങ്ഘാദീനം ഹത്ഥപാസസ്സ ഉപഗമനമേവ. ഇദം പാരിവാസിയപാരിസുദ്ധിദാനം നാമ ന വട്ടതീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി പാരിവാസിയപാരിസുദ്ധിദാനസ്സ. **അനുപോസഥേ**തി ഏത്ഥ അകാരസ്സ അഞ്ഞത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ”തി. തത്ഥ **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി ദ്വീഹി ഉപോസഥേഹി അഞ്ഞസ്മിം. യാ സങ്ഘസാമഗ്ഗീ കരിയതി, തഥാരൂപിന്തി യോജനാ. **കോസമ്ബകഭിക്ഖൂന**ന്തി കോസമ്ബിയം നിവാസീനം ഭിക്ഖൂനം. സാമഗ്ഗീ വിയ യാ സാമഗ്ഗീതി യോജനാ. “ഠപേത്വാ”തി ഇമിനാ **അഞ്ഞത്രാ**തി നിപാതസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **യേ പനാ**തി ഭിക്ഖൂ പന സമഗ്ഗാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപോസഥേയേവാ**തി ഉപോസഥദിവസേയേവ.

ഇതി ഉപോസഥക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൩. വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകം

൧൧൨. വസ്സൂപനായികാനുജാനനകഥാ

൧൮൪. വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകേ “അനനുഞ്ഞാതോ”തി ഇമിനാ **അപഞ്ഞത്തോ**തി ഏത്ഥ ഞാധാതുയാ അനുജാനനത്ഥം ദസ്സേതി, “അസംവിഹിതോ”തി ഇമിനാ ഞാധാതുയാ ഠപനത്ഥം. **തേധാ**തി തേ ഇധ. **ഇധ**സദ്ദോ സാസനഞ്ച ലോകഞ്ച ദേസഞ്ച പദപൂരണഞ്ച ഉപാദായ വത്തതി, ഇധ പന പദപൂരണേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ

“ഇധസദ്ദോ നിപാതമത്തോ”തി. സംഹനനം **സങ്ഘാതോ,** വിനാസോതി അത്ഥോ. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി “വിനാസ”ന്തി ഇമിനാ. **സകുന്തക**സദ്ദോ സകുണപരിയായോതി ആഹ “സകുണാ”തി. **സകുണാ**തി ച വിഹങ്ഗമാ. തേ ഹി ആകാസേ ഗന്തും സക്കോന്തീതി സകുണാതി വുച്ചന്തി. **സംകസായിസ്സന്തീ**തി എത്ഥ “സം കസേ അച്ഛനേ”തി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൬൫ സകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ സംപുബ്ബോ കസധാതു അച്ഛനത്ഥോതി ആഹ “വസിസ്സന്തീ”തി. എകാരന്തോയം ധാതു. **നിബദ്ധവാസ**ന്തി നിച്ചവാസം. **വസ്സാനനാമകേ**തി വസ്സാനഉതുനാമകേ. വസ്സാനസ്സ ചതുമാസത്താ “തേമാസേ”തി വുത്തം. **വസ്സൂപനായികാ**തി എത്ഥ നീധാതു ഗമനത്ഥോതി ആഹ “വസ്സൂപഗമനാനീ”തി. **അപരജ്ജൂ**തി പുണ്ണമിതോ അപരം അഹന്തി അപരജ്ജു, അഹത്ഥേ ജ്ജുപച്ചയോ, അത്ഥതോ പാടിപദദിവസോ. അയം അപരജ്ജുസദ്ദോ പഠമന്തനിപാതോ. **അസ്സാ**തി ആസള്ഹീപുണ്ണമിയാ. അസമാനാധികരണവിസയോ ബാഹിരത്ഥസമാസോയം, അതിക്കന്തായ സതിയാതി യോജനാ. **അപരസ്മിം ദിവസേ**തി പാടിപദദിവസേ. **അസ്സാ**തി സാവണമാസപുണ്ണമിയാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ച അപരജ്ജുഗതാ, യസ്മാ ച മാസഗതാ, തസ്മാ. “അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ”തി ഇമിനാ പാളിയം അപരജ്ജുഗതായ ആസള്ഹിയാ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ പുരിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ആസള്ഹിയാ**തി ആസള്ഹീപുണ്ണമിയാ. പച്ഛിമനയേപി മാസഗതായ ആസള്ഹിയാ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ പച്ഛിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ആസള്ഹിയാ**തി ആസള്ഹീപുണ്ണമിയാ സമീപേ പവത്തത്താ ആസള്ഹീസങ്ഖാതായ സാവണപുണ്ണമിയാതി അത്ഥോ. പാടിപദദിവസേയേവ വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **സകിം വാ**തിആദീസു വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. **നിച്ഛാരേത്വാ**തി നിച്ഛാരേത്വാ, ഉച്ഛാരേത്വാതി അത്ഥോ. അഫുട്ഠക്ഖരസഞ്ഞോഗേഹി പരോ കചി ഫുട്ഠത്തമാപജ്ജതി “നിക്ഖമതീ”തിആദീസു വിയ. തസ്മാ പരസ്സ ചകാരസ്സ ഛകാരം കത്വാ “നിച്ഛാരേത്വാ”തി വുത്തം.

൧൮൪. വസ്സാനേചാരികാപടിക്ഖേപാദികഥാ

൧൮൫. **ആപത്തി വേദിതബ്ബാ**തി അനപേക്ഖഗമനേന ഉപചാരാതിക്കമേ സാപേക്ഖഗമനേന അഞ്ഞത്ഥ അരുണുട്ഠാപനേ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ. **വിഹാരഗണനായ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ**തി എത്ഥ വസ്സൂപനായികദിവസേ വസ്സം അനുപഗന്തുകാമതാചിത്തേന വിഹാരം അതിക്കമേയ്യ, വിഹാരഗണനായ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “സചേ ഹീ”തിആദി. **തം ദിവസ**ന്തി തസ്മിം വസ്സൂപഗമനദിവസേ. **സതം ആപത്തിയോ**തി എത്ഥ **സത**ന്തി സങ്ഖ്യാപധാനത്താ എകവചനന്തി സദ്ദസത്ഥേസു വുത്തം . **എകാ എവ ആപത്തീ**തി അത്തനോ വിഹാരസ്സ അതിക്കമനേയേവ എകാ എവ ആപത്തി. കേനചി അന്തരായേന അനുപഗതേനാതി സമ്ബന്ധോ.

വസ്സനാമോ ഇമസ്സത്ഥീതി **വസ്സോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “വസ്സനാമക”ന്തി. “പഠമം മാസ”ന്തി ഇമിനാ അഞ്ഞപദസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **പഠമം മാസ**ന്തി ചതൂസു വസ്സമാസേസു പഠമം മാസം. **ഉക്കഡ്ഢിതുകാമോ**തി ഉപരി കഡ്ഢിതുകാമോ. **ആസള്ഹീമാസമേവ,** ന സാവണമാസന്തി അത്ഥോ. **ജുണ്ഹ**സദ്ദോ ചന്ദപഭായുത്തോ മാസോതി ആഹ “മാസേ”തി. ചന്ദപഭായുത്തോ മാസോതി ആഹ “മാസേ”തി. ചന്ദപഭായുത്തോ ഹി മാസോ ജോതതി ദിപ്പതീതി **ജുണ്ഹോ**തി വുച്ചതി. തസ്മാ “മാസേ”തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി പുണ്ണമിയുത്തോ മാസോവ ഗഹേതബ്ബോ. **കാചി പരിഹാനി നാമാ**തി കിഞ്ചി സീലാദീനം ഹായനം നാമ. **അഞ്ഞസ്മിമ്പീ**തി വസ്സൂപഗമനതോ അഞ്ഞസ്മിമ്പി. **ധമ്മികേ**തി ധമ്മേന യുത്തേ.

൧൦൯. സത്താഹകരണീയാനുജാനനകഥാ

൧൮൭. സത്താഹകരണീയേസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. “സത്താഹകരണീയേനാ”തി പദസ്സ സത്തമീസമാസഞ്ച അനീയസദ്ദസ്സ കമ്മത്ഥഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ “സത്താഹബ്ഭന്തരേ യം കത്തബ്ബ”ന്തി . തത്ഥ “സത്താഹബ്ഭന്തരേ”തി ഇമിനാ സത്തമീസമാസം ദസ്സേതി, “കത്തബ്ബ”ന്തി ഇമിനാ കമ്മത്ഥം. “സത്താഹബ്ഭന്തരേ”തി ഇമിനാ സത്താഹസ്സ അബ്ഭന്തരം **സത്താഹ**ന്തി ഉത്തരപദലോപം ദസ്സേതി. **പഹിതേ ഗന്തു**ന്തി ഏത്ഥ പഹിതേസദ്ദസ്സ കത്തുകമ്മാനി ദസ്സേതും വുത്തം “ഭിക്ഖുആദീഹി ദൂതേ”തി. തത്ഥ “ഭിക്ഖുആദീഹീ”തി ഇമിനാ കത്താരം ദസ്സേതി, “ദൂതേ”തി ഇമിനാ കമ്മം. **സത്താഹ**ന്തി ഏത്ഥ ഉത്തരപദലോപഞ്ച ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ “അന്തോസത്താഹേയേവാ”തി. **തത്ഥേവാ**തി തസ്മിം പഹിതട്ഠാനേയേവ. “ന ഉട്ഠാപേതബ്ബോ”തി ഇമിനാ “സത്താഹേയേവാ”തി ഏത്ഥ ഏവസദ്ദസ്സ ഫലം ദസ്സേതി.

൧൮൯. രസോ ഏതസ്മിം അത്ഥീതി **രസവതീ**തി വുത്തേ ഭത്തഗേഹം ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ “ഭത്തഗേഹം വുച്ചതീ”തി. **ഭത്തഗേഹ**ന്തി ഭത്തപചനഗേഹം. **പുരായം സുത്തന്തോ**തി ഏത്ഥ പുരാ അയന്തി പദച്ഛേദം കത്വാ പുരാസദ്ദോ യാവപരിയായോതി ആഹ “യാവ അയം സുത്തന്തോ”തി. ന **പലുജ്ജതീ**തി ഏത്ഥ ലുജധാതു വിനാസത്ഥോതി ആഹ “ന വിനസ്സതീ”തി. **പരിസങ്ഖത**ന്തി പരിസങ്ഖരിതബ്ബം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പഹിതേസു. **ഇമിനാവ കപ്പിയവചനേനാ**തി ഇമിനാ ഏവ കപ്പിയേന തിവാക്യസങ്ഖാതേന വചനേന. **ഏതേസ**ന്തി ഏതേസം തിണ്ണം വാക്യാനം. **വേവചനേനാ**തി “യഞ്ഞഞ്ച യജിതും, സുത്തഞ്ച ഉഗ്ഗണ്ഹിതും, സമണേ ച ദസ്സിതു”ന്തി പരിയായേന. **സത്തസൂ**തി ഉപാസക ഉപാസിക ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീ സിക്ഖമാന സാമണേര സാമണേരീ സങ്ഖാതാസു സത്തസു.

൧൧൦. പഞ്ചന്നം അപ്പഹിതേപി അനുജാനനകഥാ

൧൯൩. **പഗേവ പഹിതേ**തി ഇമിനാ “അപഹിതേപി ഗന്തബ്ബ”ന്തി ഏത്ഥ പിസദ്ദസ്സ സമ്ഭാവനത്ഥം ദസ്സേതി. പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം സന്തികം ഗന്തബ്ബഭാവസ്സ കാരണം വിഭജിത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഭിക്ഖു ഗിലാനോ ഹോതീ”തിആദി. **ദസഹീ**തി “സങ്ഘോ കമ്മം കത്തുകാമോ ഹോതി, കതം വാ സങ്ഘേന കമ്മം ഹോതീ”തി ഇദം അങ്ഗം ഏകം കത്വാ ദസഹി. **നവഹീ**തി പരിവാസാരഹം അപനേത്വാ നവഹി. **ചതൂഹീ**തി ഗിലാനഅനഭിരതികുക്കുച്ചദിട്ഠിഗതഉപ്പന്നസങ്ഖാതേഹി ചതൂഹി. ഇതി ഇമേഹി ഛഹീതി യോജനാ. **സാമണേരസ്സപി ഛഹീ**തി ഏത്ഥ ഛന്നം സരൂപം വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ “ആദിതോ”തിആദി. തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. **സാമണേരിയാ** സന്തികം പഞ്ചഹി ഗന്തബ്ബന്തി യോജനാ. **പരതോ**തി പരസ്മാ, പരസ്മിം വാ. അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. യേ ഞാതകാ വാ യേ അഞ്ഞാതകാ വാ അത്ഥി, തേസമ്പീതി യോജനാ. **ത**ന്തി വചനം.

൧൧൧. പഹിതേയേവഅനുജാനനകഥാ

൧൯൯. **ഭിക്ഖുഗതികോ**തി ഭിക്ഖു ഏവ ഗതി പതിട്ഠാ ഏതസ്സാതി ഭിക്ഖുഗതികോതി വുത്തേ ഭിക്ഖുനിസ്സിതകോ പുരിസോതി ആഹ “ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസനകപുരിസോ”തി. **പലുജ്ജതീ**തി വിനസ്സതി. **ഭണ്ഡം ഛേദാപിത**ന്തി ഏത്ഥ ഭണ്ഡസദ്ദോ പരിക്ഖാരത്ഥോ ഏവ, ന മൂലധനത്ഥോതി ആഹ “ദബ്ബസമ്ഭാരഭണ്ഡ”ന്തി. **ഛേദാപിത**ന്തി ചുരാദിഗണികധാതും “ഛിന്ദാപിത”ന്തി രുധാദിഗണികധാതുയാ വണ്ണേതി. **ദജ്ജാഹ**ന്തി ഏകാരലോപസന്ധീതി ആഹ “ദജ്ജേ അഹ”ന്തി. “ദജ്ജേഹ”ന്തിപി പാഠോ. ഏവഞ്ഹി സതി അകാരലോപസന്ധി. **ദജ്ജേ**തി

ദദേയ്യം, ദദാമി വാ. **സങ്ഘകരണീയേനാ**തി സങ്ഘസ്സ കാതബ്ബേന കിച്ചേന. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യംകിഞ്ചീ"തിആദി. തത്ഥ യംകിഞ്ചി കാതബ്ബന്തി യോജനാ. **ചേതിയഛത്തവേദികാദീസൂ**തി ചേതിയസ്സ ഛത്തേ ച വേദികായ ച. ആദിസദ്ദേന സുധാലിമ്പാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **തസ്സാ**തി സങ്ഘകരണീയസ്സ. നിപ്ഫാദനത്ഥം ഗന്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്ഥാതി വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകേ. "അനിമന്തിതേനാ"തി പദം "ഗന്തു"ന്തി പദേ ഭാവകത്താ. **ഗന്തു**ന്തി ഗമിതും, ഗമനം വാ "ന വട്ടതീ"തി പദേ കത്താ. **പഠമംയേവാ**തി ധമ്മസ്സവനതോ പഠമമേവ. സന്നിപതിതബ്ബം ഇതി കതികാ കതാ ഹോതീതി യോജനാ. **ഭണ്ഡക**ന്തി ചീവരാദിഭണ്ഡകം. **ഗന്തും ന വട്ടതീ**തി സയമേവ ഗന്തും ന വട്ടതീതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തേന വുത്തം "സചേ പനാ"തിആദി. **തത്ഥാ**തി തം വിഹാരം. "വട്ടതീ"തി ഇമിനാ വസ്സച്ഛേദോ ച ആപത്തി ച ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. **അത്ഥായപീ**തി പിസദ്ദേന "ഭണ്ഡകം ധോവിസ്സാമീ"തി അത്ഥം അപേക്ഖതി. **ന**ന്തി അന്തേവാസികം. **വട്ടതീ**തി ആചരിയസ്സ ആണായ സത്താഹേ അനതിക്കന്തേ വട്ടതി, വസ്സച്ഛേദോ ച ആപത്തി ച ന ഹോതി. സത്താഹേ അതിക്കന്തേ വസ്സച്ഛേദോവ ഹോതി, ന ആപത്തീതി അധിപ്പായോ.

൧൯൩. അന്തരായേ അനാപത്തിവസ്സച്ഛേദകഥാ

൨൦൧. **അവിദൂരേ**തി ആസന്നേ. **തത്ഥാ**തി ഗാമേ. **സത്താഹവാരേനാ**തി സത്താഹേ ഏകവാരേന. **അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ**തി വിഹാരേ അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ. **തത്രേവാ**തി ഗാമേയേവ. **മയ**ന്തി ഭിക്ഖൂ സന്ധായ വുത്തം. പുന **മയ**ന്തി മനുസ്സേ സന്ധായ വുത്തം. **തേസംയേവാ**തി വസ്സച്ഛേദഭിക്ഖൂനം ഏവ. **ത**ന്തി സലാകഭത്താദിം. **വസ്സഗ്ഗേനാ**തി വസ്സഗണനായ.

വസ്സാവാസികന്തി വസ്സാവാസാനം ദാതബ്ബം ചീവരം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം വിഹാരേ. യേസം പാപിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **വിഹാരേ**തി വുട്ഠിതഗാമവിഹാരേ. ഉപനിക്ഖിത്തകം ഭണ്ഡന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇധാ**തി ഭിക്ഖുനോ നിവാസട്ഠാനേ. യം ചീവരാദിവേഭങ്ഗിയഭണ്ഡം അത്ഥി, തന്തി യോജനാ. **തത്ഥേവാ**തി വുട്ഠിതഗാമവിഹാരേ ഏവ. **ഇതോ**തി ഖേത്തവത്ഥുആദിതോ. കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേതി സമ്ബന്ധോ. **തത്രുപ്പാദേപീ**തി തസ്സ വിഹാരസ്സ ദിന്നഖേത്തവത്ഥുആദിതോ ഉപ്പാദേ പച്ചയേപി. "തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ അപലോകേത്വാ ഭാജേതബ്ബ"ന്തി വചനസ്സ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സങ്ഘികഞ്ഹീ"തിആദി. **അന്തോവിഹാരേ വാ**തി അന്തോസീമായ വാ. **ഉഭയത്ഥാ**തി അന്തോസീമബഹിസീമ സങ്ഖാതേസു ദ്വീസു ഠാനേസു ഠിതം വേഭങ്ഗിയഭണ്ഡന്തി സമ്ബന്ധോ.

൧൯൪. സങ്ഘഭേദേ അനാപത്തിവസ്സച്ഛേദകഥാ

൨൦൨. **ഭിന്നോ**തി ഏത്ഥ തപച്ചയസ്സ അതീതത്ഥേ അയുത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭിന്നേ സങ്ഘേ കരണീയം നത്ഥീ"തി. **യോ പനാ**തി സങ്ഘോ പന. ഇദം "ഭിജ്ജിസ്സതീ"തിപദേ കത്താ, "ആസങ്കിതോ"തിപദേ കമ്മം. "ഭിജ്ജിസ്സതീ"തി ഇമിനാ **ഭിന്നോ**തി ഏത്ഥ തപച്ചയസ്സ അനാഗതത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേതി. **ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഘോ ഭിന്നോ**തി ഏത്ഥ കിം ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഘോ ഭിന്നോതി ദട്ഠബ്ബോതി ആഹ "ന ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഘോ ഭിന്നോതി ദട്ഠബ്ബോ"തി. **ഏത**ന്തി ഭിക്ഖുനീഹി അഭിന്നഭാവം. **ഏതാ പനാ**തി ഭിക്ഖുനിയോ പന. **തന്തി** സങ്ഘം. **ഏത**ന്തി "സമ്ബഹുലാഹി ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഘോ ഭിന്നോ"തി വചനം.

൧൯൫. വജാദീസു വസ്സൂപഗമനകഥാ

൨൬൱. "ഗോപാലകാനം നിവാസട്ഠാന"ന്തി ഇമിനാ ഗോപാലകാ ഗാവോ വിയ വജേ നിവസന്തീതി ദസ്സേതി.

ഉപകട്ഠസദ്ദോ ആസന്നപരിയായോതി ആഹ "ആസന്നായാ"തി. **തത്ഥാ**തി കുടികായം. **ഇധാ**തി ഇമിസ്സം കുടികായം. അവിഹാരത്താ "ഇധാതി"സാമഞ്ഞവസേന വുത്തം. **തിക്ഖത്തു**ന്തി ഇദം ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം. ഹേട്ഠാ ഹി "സകിം വാ ദ്വിക്ഖത്തും വാ തിക്ഖത്തും വാ"തി (മഹാവ° അട്ഠ° ൧൮൪) വുത്തത്താ സകിമ്പി വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. **തമ്പീ**തി സാലാസങ്ഖേപേന ഠിതസകടമ്പി. "ആലയോ"തി ഇമിനാ "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി വചീഭേദോ ന കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി. **ആലയോ**തി ച സത്ഥേ "ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമീ"തി ചിത്തസ്സ അല്ലീയനം. **മഗ്ഗപടിപന്നേയേവ സത്ഥേ**തി അനാദരേ ഭുമ്മവചനം. **തത്ഥേവാ**തി സത്ഥേയേവ. സത്ഥോ അതിക്കമതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി പത്ഥിതട്ഠാനേ. **വിപ്പകിരതീ**തി വിസും വിസും ഗച്ഛതി . സചേ അഗാമകേ ഠാനേ വിപ്പകിരതി, പുരിമം ഗാമം സന്നിവത്തിതബ്ബം. ന അഞ്ഞഗാമം ഗന്തബ്ബം. **തതോ**തി ഗാമതോ.

ഉപഗന്തബ്ബന്തി "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ ഉപഗന്തബ്ബം. **തത്ഥേവാ**തി സമുദ്ദേയേവ. **കൂല**ന്തി തീരം. തഞ്ഹി കുലതി ഉദകം ആവരതീതി **കൂല**ന്തി വുച്ചതി. **അയഞ്ചാ**തി നാവായം വസ്സൂപഗമനഭിക്ഖു. **അനുതീരമേവാ**തി അനുക്കമേന, അനുസാരേന വാ തീരമേവ. **അഞ്ഞത്ഥാ**തി പഠമലദ്ധഗാമതോ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ. **തത്ഥേവാ**തി പഠമലദ്ധഗാമേയേവ.

ഇതീതിആദി നിഗമനം. **പവാരേതുഞ്ച ലഭതീ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ വാക്യസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. **പുരിമേസു ച പനാ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ ബ്യതിരേകത്ഥോ, പനസദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ. **അനാപത്തി ഹോതീ**തി അനാപത്തിമത്തമേവ ഹോതി.

൧൧൭. വസ്സം അനുപഗന്തബ്ബട്ഠാനകഥാ

൨൬൪. **രുക്ഖസുസിരേയേവാ**തി രുക്ഖസ്സ വിവരേ ഏവ. വിവരഞ്ഹി സു സം ഇരതി ഗച്ഛതീതി **സുസിരോ**തി വുച്ചതി. **പദരച്ഛദന**ന്തി ഫലകേഹി ഛാദിതം. **പവിസനദ്വാര**ന്തി പവിസനനിക്ഖമനദ്വാരം. പവിസനഞ്ച നിക്ഖമനഞ്ച **പവിസന**ന്തി വിരൂപേകസേസേന കാതബ്ബം. **ഖാണുമത്ഥകേ**തി ഖാണുനോ ഉപരി. **വിടഭീ**തി വിടം അഞ്ഞമഞ്ഞവേധനം അപതി ഗച്ഛതീതി വിടപോ, പകാരസ്സ ഭകാരം, ഇത്ഥിലിങ്ഗജോതകഈപച്ചയഞ്ച കത്വാ വിടഭീതി വുച്ചതി. **തത്ഥാ**തി അട്ടകേ. **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ, നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **പഞ്ചന്നം ഛദനാന**ന്തി തിണപണ്ണഇട്ഠകാസിലാസുധാസങ്ഖാതാനം (ചൂളവ° ൩൦൮) പഞ്ചന്നം ഛദനാനം. ഇദഞ്ച യേഭുയ്യവസേന വുത്തം പദരച്ഛദനാദീനമ്പി ഗഹിതത്താ. **ദ്വാരബന്ധന**ന്തി ദ്വാരേന ബന്ധിതബ്ബം. **ഛവകുടികാ**തി ഛവാനം സയനട്ഠാനേ സുസാനേ കതാ കുടികാ ഛവകുടികാതി വുച്ചതി. **ടങ്കിതമഞ്ചാദീ**തിആദിസദ്ദേന ടങ്കിതപീഠം സങ്ഗണ്ഹാതി. **തത്ഥാ**തി ഛവകുടിയം. **അഞ്ഞം കുടിക**ന്തി ഛവകുടിതോ അഞ്ഞം കുടികം. **ആവരണ**ന്തി ഭിത്തിം. **ദ്വാര**ന്തി പവിസനനിക്ഖമനദ്വാരം. **ഛത്തകുടികാ നാമേസാ**തി ഏസാ ഛത്തേന കതാ കുടികാ നാമ. മഹന്തേന കപല്ലേന കുടികം കത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

൧൧൮. അധമ്മികകതികാകഥാ

൨൬൬. **അഞ്ഞാപീ**തി "അന്തരാവസ്സം ന പബ്ബാജേതബ്ബ"ന്തി കതികായ അഞ്ഞാപി. കതികാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി അധമ്മികകതികായ. **വുത്ത**ന്തി ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനായം (പാരാ° അട്ഠ° ൨.൨൨൭) വുത്തം.

൧൧൫. പടിസ്സവദുക്കടാപത്തികഥാ

൨൦൭. പടിസ്സവേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി എത്ഥ കിം വസ്സാവാസപടിസ്സുതേയേവ ദുക്കടാപത്തി ഹോതീതി ആഹ "ന കേവല"ന്തിആദി. **ഏതസ്സേവാ**തി വസ്സാവാസസ്സേവ. **ഏവമാദിനാപീ**തി പിസദ്ദോ "പടിസ്സവേ"തി എത്ഥ യോജേതബ്ബോ. "പടിസ്സവേപീ"തി ഹി അത്ഥോ. **തസ്സ തസ്സാ**തി കമ്മസ്സ. **തഞ്ച ഖോ**തി തഞ്ച ദുക്കടം വിസംവാദനപച്ചയാ ഹോതീതി യോജനാ. **പഠമമ്പീ**തി പിസദ്ദോ "പച്ഛാപീ"തി പദം സമ്പിണ്ഡേതി. പഠമമ്പി ഹി പാചിത്തിയം, പച്ഛാപി ദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

സോ തദഹേവ അകരണീയോതിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതീ**തി എത്ഥ പുരേ ഭവാ പുരിമാ, സാ ഏവ പുരിമികാ, പാടിപദതിഥി. നാനാസീമായ ദ്വീസു ആവാസേസു വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തസ്സ ദുതിയേ "വസിസ്സാമീ"തി പഠമാവാസസ്സ ഉപചാരതോ നിക്ഖന്തമത്തേ പഠമസേനാസനഗ്ഗാഹസ്സ പസ്സമ്ഭനം സന്ധായ വുത്തം "പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതീ"തി. **അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ**തി വസ്സം ഉപഗമനവിഹാരേ അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാ. **തദഹേവാ**തി തസ്മിം വസ്സൂപഗമനഅഹനി ഏവ, പക്കന്തസ്സാപീതി സമ്ബന്ധോ. **പി**സദ്ദസ്സ ഗരഹത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കോ പന വാദോ"തിആദി. **ആലയോ**തി ചിത്തസ്സ അല്ലീയനം. **അസതിയാ**തി സതിപമുട്ഠേന. **വസ്സം ന ഉപേതീ**തി "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൪) വചീഭേദം കത്വാ വസ്സം ന ഉപേതി.

സത്താഹന്തി സത്താഹേന, അനാഗതായാതി സമ്ബന്ധോ. **നവമിതോ**തി പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖനവമിതോ, പച്ഛിമകത്തികമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖനവമിതോ വാ. **മാ വാ ആഗച്ഛതു, അനാപത്തീ**തി വസ്സംവുത്ഥത്താ മാ വാ ആഗച്ഛതു, അനാപത്തീതി അത്ഥോ.

ഇതി വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൪. പവാരണാക്ഖന്ധകം

൧൨൦. അഫാസുകവിഹാരകഥാ

൨൦൯. പവാരണാക്ഖന്ധകേ **അല്ലാപോ**തി എത്ഥ ആത്യൂപസഗ്ഗസ്സ ആദികമ്മത്ഥം, ലപധാതുയാ ച കഥനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പഠമവചന"ന്തി. ആദിതോ, ആദിമ്ഹി വാ ലപനം കഥനം, ലപതി അനേനാതി വാ **അല്ലാപോ** സംയോഗേ പരേ രസ്സോ. സം പുന ലപനം, ലപതി വാ അനേനാതി **സല്ലാപോ. ഹത്ഥവിലങ്ഘകേനാ**തി എത്ഥ വിപുബ്ബോ ലങ്ഘിധാതു ഉക്ഖിപനത്ഥോതി ആഹ "ഹത്ഥുക്ഖേപകേനാ"തി. **പസുസംവാസ**ന്തി എത്ഥ **പസൂ**തി സബ്ബചതുപ്പദാ. തേ ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം പസന്തി ബാധന്തി, മനുസ്സാദീഹി വാ പസീയന്തി ബാധീയന്തീതി പസവോതി വുച്ചന്തി. **പസൂനം വിയ സംവാസ**ന്തി പസൂനം സംവാസോ വിയ സംവാസോതി **പസുസംവാസോ,** തം പസുസംവാസം. തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "പസവോപി ഹീ"തിആദി. **തഥാ**തി യഥാ ന കരോന്തി, തഥാതി അത്ഥോ. **ഏതേപീ**തി ഭിക്ഖവോപി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അകംസു, തസ്മാ. **നേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഏളകസംവാസസപത്തസംവാസേസു. **മൂഗബ്ബത**ന്തി മൂഗസ്സ വതം വിയ വതന്തി മൂഗബ്ബതം, സുഞ്ഞവചനവതന്തി അത്ഥോ. **തിത്ഥിയസമാദാന**ന്തി തിത്ഥിയേഹി സമാദാതബ്ബം. **വതസമാദാന**ന്തി സമാദാതബ്ബം വതം. **അഞ്ഞമഞ്ഞാനുലോമതാ**തി എത്ഥ താസദ്ദസ്സ ഭാവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനുലോമഭാവോ"തി. ഇമിനാ "ദേവതാ"തിആദീസു (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൧; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൫.ഏവമിച്ചാദിപാഠവണ്ണനാ; സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.അങ്ഗലസുത്തവണ്ണനാ)

വിയ താപച്ചയസ്സ സ്വത്ഥം ‘‘ജനതാ’’തിആദീസു (പേ॰ വ॰ അട്ഠ॰ ൪൩) വിയ സമൂഹത്ഥഞ്ച നിവത്തേതി. ‘‘അഞ്ഞമഞ്ഞം വത്തു’’ന്തി വചനസ്സ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘വദന്തു മ’’ന്തിആദി. വദന്തം ഭിക്ഖും വത്തുന്തി യോജനാ. ‘‘ആപത്തീഹി വുട്ഠാനഭാവോ’’തി ഇമിനാ **ആപത്തിവുട്ഠാനതാ**തി പദസ്സ പഞ്ചമീസമാസഞ്ച താപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥഞ്ച ദസ്സേതി. ‘‘വിനയ’’ന്തിആദിനാ പുരതോ കത്വാ കരണം **പുരേക്ഖാരോ,** തസ്സ ഭാവോ **പുരേക്ഖാരതാ,** വിനയം പുരേക്ഖാരതാ **വിനയപുരേക്ഖാരതാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ പുരസദ്ദസ്സ ഏകാരത്തം സദ്ദസത്ഥേസു (മോഗ്ഗല്ലാനബ്യാകരണേ ൫.൧൩൮ സുത്തേ) വദന്തി. തസ്സ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘വദന്തുമ’’ന്തിആദി (മോഗ്ഗല്ലാനബ്യാകരണേ ൫.൧൩൮ സുത്തേ).

൨൧൦. **സബ്ബസങ്ഗാഹികാ**തി ‘‘സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ’’തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ സബ്ബേസം തേവാചികാദീനം സങ്ഗാഹകാ. **ഞത്തീ**തി ഞാപേതി സങ്ഘം ഏതായ വചനായാതി ഞത്തി. സബ്ബസങ്ഗാഹികഭാവം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ‘‘ഏവഞ്ഹി വുത്തേ’’തിആദി. **തേവാചിക**ന്തി തിസ്സോ വാചാ ഏതസ്സാതി തേവാചികം, തീഹി വാചാഹി കത്തബ്ബന്തി വാ തേവാചികം. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **സമാനവസ്സിക**ന്തി സമാനം വസ്സം ഏതേസന്തി സമാനവസ്സാ, തേഹി കത്തബ്ബന്തി സമാനവസ്സികം. **അഞ്ഞ**ന്തി ദ്വേവാചികഏകവാചികം.

൨൧൧. **അച്ഛന്തീ**തി ഏത്ഥ ആസധാതുയാ ഉപവേസനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘നിസിന്നാവ ഹോന്തീ’’തി. ‘‘ന ഉട്ഠഹന്തീ’’തി ഇമിനാ ഏവഫലം ദസ്സേതി. **തദമന്തരാ**തി ഏത്ഥ ‘‘തദന്തരാ’’തി വത്തബ്ബേ വാചാസിലിട്ഠവസേന മകാരാഗമം കത്വാ വുത്തന്തി ആഹ ‘‘തദന്തരാ’’തി. തസ്സ അത്തനോ പവാരിതകാലസ്സ അന്തരാ. **‘‘യാവ പവാരേന്തീ’’**തി പദസ്സ നിയമത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം ‘‘താവതകം കാല’’ന്തി. **യാവാ**തി നിപാതസ്സ പയോഗത്താ ‘‘തദമന്തരാ’’തി ഏത്ഥ അഭിവിധിഅവധ്യത്ഥേ പഞ്ചമീവിഭത്തി ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

൧൩൧. പവാരണാഭേദകഥാ

൨൧൨. **ചാതുദ്ദസികായാ**തി ഭണ്ഡനകാരകേഹി ഉപദ്ദുതത്താ പച്ചുക്കഡ്ഢിതായ പുബ്ബകത്തികമാസസ്സ കാളപക്ഖചാതുദ്ദസികായ. ‘‘അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ’’തി പുബ്ബകിച്ചം കാതബ്ബന്തി യോജനാ.

പവാരണാകമ്മേസൂതി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, ‘‘അധമ്മേന വഗ്ഗം പവാരണാകമ്മ’’ന്തിആദീസു സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **അധമ്മേന വഗ്ഗ**ന്തി ഏത്ഥ **അധമ്മം** നാമ സങ്ഘോ ഹുത്വാപി സങ്ഘപവാരണമകത്വാ ഗണപവാരണായ കരണം, ഗണോ ഹുത്വാപി ഗണപവാരണമകത്വാ സങ്ഘപവാരണായ കരണഞ്ച. വഗ്ഗം നാമ ഏകസീമായം വസന്താനമ്പി സബ്ബേസം ഏകതോ അസന്നിപതനം.

അധമ്മേന സമഗ്ഗന്തി ഏത്ഥ അധമ്മം വുത്തനയമേവ. **സമഗ്ഗം** നാമ സബ്ബേസം ഏകതോ സന്നിപതനം.

ധമ്മേന വഗ്ഗന്തി ഏത്ഥ **ധമ്മം** നാമ സങ്ഘോ ഹുത്വാ സങ്ഘപവാരണായ കരണം, ഗണോ ഹുത്വാ ഗണപവാരണായ കരണഞ്ച. **വഗ്ഗം** വുത്തനയമേവ. **ധമ്മേന സമഗ്ഗം** സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. **ഇതി**സദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ.

൨൧൩. **ഏവം ദിന്നായാ**തി ഏവം പാളിയം വുത്തനയേനേവ ദിന്നായ. **പവാരേതബ്ബ**ന്തി വസ്സംവുത്ഥപവാരണായ പവാരേതബ്ബം. **തിസ്സോ**തി തിസ്സനാമകോ. ദിട്ഠേന വാ വദതൂതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി തിസ്സനാമകം ഭിക്ഖും. സങ്ഘോ അനുകമ്പം ഉപാദായ വദതൂതി യോജനാ. **വുഡ്ഢതരോ**തി പവാരണാദായകോ

തംഹാരകതോ വുഡ്ഢതരോ. **ഹീ**തി ലദ്ധഗുണോ. **തേനാ**തി പവാരണാഹാരകേന. **തസ്സാ**തി പവാരണാദായകസ്സ.

ഇധാപി ചാതി ഇമസ്മിം പവാരണാക്ഖന്ധകേപി ച. അപിസദ്ദോ ഉപോസഥക്ഖന്ധകം അപേക്ഖതി. **അവസേസകമ്മത്ഥായാ**തി പവാരണാകമ്മതോ അവസേസാനം കമ്മാനമത്ഥായ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. പവാരണായ ആഹടായ സതിയാതി യോജനാ. **തസ്സ ചാ**തി പവാരണാദായകസ്സ ച. **സബ്ബേസ**ന്തി പവാരണാദായകസ്സ ച സങ്ഘസ്സ ചാതി സബ്ബേസം. **അഞ്ഞം പന കമ്മ**ന്തി പവാരണാകമ്മതോ അഞ്ഞം കമ്മം പന. **തേന പന ഭിക്ഖുനാ**തി പവാരണാദായകേന ഭിക്ഖുനാ പന. ഏത്ഥ ച തദഹുപവാരണായ അത്തനോ ച സങ്ഘസ്സ ച സചേ പവാരണാകമ്മമേവ ഹോതി, പവാരണായേവ ദാതബ്ബാ. അഥ അഞ്ഞമേവ കമ്മം ഹോതി, ഛന്ദോയേവ ദാതബ്ബോ. യദി പവാരണാകമ്മഞ്ച അഞ്ഞകമ്മഞ്ച ഹോതി, പവാരണാ ച ഛന്ദോ ച ദാതബ്ബോ . തം സന്ധായ വുത്തം "തദഹു പവാരണായ പവാരണം ദേന്തേന ഛന്ദമ്പി ദാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൧൩). **തേനാ**തി ദാനഹേതുനാ.

൨൧൪. **അജ്ജ മേ പവാരണാ**തി ഏത്ഥ പാളിനയതോ അഞ്ഞം അട്ഠകഥാനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ"തിആദി.

൨൧൯. **വുത്തനയമേവാ**തി ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൭) വുത്തനയമേവ.

൨൨൨. **പുന പവാരേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ന കേവലം പവാരണായേവ പുന കാതബ്ബാ, പുബ്ബകിച്ചാദീനിപി പുന കാതബ്ബാനീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുന പുബ്ബകിച്ച"ന്തിആദി.

൨൨൪. **ഏസേവ നയോ**തി "അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ"തി പുബ്ബകിച്ചം അതിദിസതി. **അസ്സാ**തി വചനസ്സ. **ഞത്തി**ന്തി "സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ അജ്ജ പവാരണാ"തി ഞത്തിം. **പച്ഛിമേഹീ**തി പച്ഛിമവസ്സം ഉപഗതേഹി ഭിക്ഖൂഹി. **ഉപോസഥഗ്ഗേ**തി ഉപോസഥസ്സ ഗണ്ഹനട്ഠാനേ ഗേഹേ. **ദ്വേ ഞത്തിയോ**തി പവാരണാഞത്തി ച ഉപോസഥഞത്തി ചാതി ദ്വേ ഞത്തിയോ. **ഇദഞ്ചാ**തി ഇദം വക്ഖമാനം പന. **ഏത്ഥാ**തി പുരിമികപച്ഛിമികഭിക്ഖൂനം സംസഗ്ഗട്ഠാനേ. **പുരിമികായ ഉപഗതേഹീ**തി വിഭത്തഅപാദാനം അനുമേയ്യവിസയഅപാദാനം, ഥോകതരാതി സമ്ബന്ധോ, സഹാദിയോഗോ വാ, സമസമാതി സമ്ബന്ധോ. **സമസമാ**തി സമേന, സമതോ വാ സമാ സമസമാ, അതിരേകസമാതി അത്ഥോ. കിഞ്ചി ഊനം വാ അധികം വാ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **ഇതീ**തി ഇദം ലക്ഖണം.

സോതി പച്ഛിമികോ ഭിക്ഖു. **ഇതരേനാ**തി പച്ഛിമികേന. **തേസ**ന്തി പുരിമികാനം. **ഏകേനാ**തി പുരിമികേന. **ഏകസ്സാ**തി പച്ഛിമികസ്സ. പുന **ഏകേനാ**തി പച്ഛിമികേന. "ഏകസ്സാ"തി അനുവത്തേതബ്ബോ, പുരിമികസ്സാതി അത്ഥോ. പുരിമവസ്സൂപഗതേഹി അധികതരാതി സമ്ബന്ധോ. **ഥോകതരേഹീ**തി പച്ഛിമവസ്സൂപഗതേഹി ഥോകതരേഹി പുരിമവസ്സൂപഗതേഹീതി യോജനാ.

കത്തികായാതി പച്ഛിമകത്തികായ. **ചാതുമാസിനിയാ പവാരണായാ**തി ചതുന്നം മാസാനം പൂരണിയാ പവാരണായ. **പവാരണാഞത്തിം ഠപേത്വാ**തി സമസമാ ഹുത്വാപി പവാരണാദിവസത്താ പവാരണാഞത്തിം ഠപേത്വാ. **തേഹീ**തി പച്ഛിമികേഹി. **ഇതരേഹീ**തി പുരിമികേഹി. **തേസ**ന്തി പച്ഛിമികാനം. **ഥോകതരാ വാ**തി ഏകാദിനാ ഥോകതരാ വാ. **തേസ**ന്തി പുരിമികാനം. **തേഹീ**തി പച്ഛിമികേഹി.

൨൩൩. **സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ**തി ഏത്ഥ കീദിസീ സങ്ഘസാമഗ്ഗീ വേദിതബ്ബാതി ആഹ "കോസമ്ബകസാമഗ്ഗീസദിസാവ വേദിതബ്ബാ"തി. **ഏത്ഥാ**തി സാമഗ്ഗീപവാരണായം. **അപ്പമത്തകേ**തി പത്തചീവരാദിം പടിച്ച ഉപ്പന്നേ അപ്പമത്തകേ വിവാദേ. **പവാരണായമേവാ**തി പവാരണാദിവസേയേവ. കസ്മിം ദിവസേ സാമഗ്ഗീപവാരണാ കാതബ്ബാതി ആഹ "സാമഗ്ഗീപവാരണ"ന്തിആദി. **പഠമപവാരണ**ന്തി പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമിം. **യാവ കത്തികചാതുമാസിനീ പുണ്ണമാ**തി അയം അവധി അനഭിവിധിഅവധി നാമ. കസ്മാ? കത്തികചാതുമാസിനിപുണ്ണമിം ഠപേത്വാ അന്തോയേവ ഗഹേതബ്ബത്താ. **ഏത്ഥന്തരേ**തി ഏതസ്മിം ദ്വിന്നം പുണ്ണമിനമന്തരേ അട്ഠവീസതിപമാണേ ദിവസേ കാതബ്ബാ. **തതോ**തി ഏത്ഥന്തരസങ്ഖാതാ അട്ഠവീസദിവസതോ.

൧൪൦. ദേവാചികാദിപവാരണാകഥാ

൨൩൪. **ഞത്തിം ഠപേന്തേനാപീ**തി **പി**സദ്ദോ ന കേവലം പവാരേന്തേന ഏവ ദേവാചികം പവാരേതബ്ബം, അഥ ഖോ ഞത്തിം ഠപേന്തേനാപി ദേവാചികഞത്തിയേവ ഠപേതബ്ബാതി ദസ്സേതി. **ഏത്ഥ ച**ാതി "സമാനവസ്സികം പവാരേതു"ന്തി പാഠേ ച. **സമാനവസ്സികാ**തി ഗണനവസേന സമാനം വസ്സം ഏതേസന്തി സമാനവസ്സികാ, സമാനേ വസ്സേ ഉപസമ്പാദേന്തീതി വാ സമാനവസ്സികാ. **ഏകതോ**തി ഏകസ്മിം ഖണേ, ഏകപഹാരേന വാ.

൧൪൧. പവാരണാട്ഠപനകഥാ

൨൩൬. സബ്ബം സങ്ഗണ്ഹാതീതി **സബ്ബസങ്ഗാഹികം**. പുഗ്ഗലസ്സ ഠപനം **പുഗ്ഗലികം. തത്ഥാ**തി ദ്വീസു പവാരണാട്ഠപനേസു . സബ്ബസങ്ഗാഹികേ ഠപിതാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. യാവ രേകാരോ അത്ഥി, താവാതി യോജനാ. ഭാസിയിത്ഥാതി **ഭാസിതാ**. ലപിയിത്ഥാതി **ലപിതാ**. ന പരിയോസിയിത്ഥാതി **അപരിയോസിതാ. ഏത്ഥന്തരേ**തി ഏതസ്മിം സുകാരരേകാരാനം അന്തരേ. **ഏകപദേപീ**തി **പി**സദ്ദോ ഏകക്ഖരേപീതി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. **ഠപിതാ**തി "സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, ഇത്ഥന്നാമോ പുഗ്ഗലോ സാപത്തികോ, തസ്സ പവാരണം ഠപേമീ"തി ഞത്തിയാ ഠപിതാ. **യ്യകാരേ**തി "പവാരേയ്യാ"തി ഏത്ഥ യ്യകാരേ. **തതോ**തി യ്യകാരതോ. പുഗ്ഗലികട്ഠപനേ പന അട്ഠപിതാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **സംകാരതോ**തി "സങ്ഘം ഭന്തേ"തി ഏത്ഥ സംകാരതോ. **സബ്ബപച്ഛിമോ**തി തീസു വാരേസു തതിയവാരേ സബ്ബേസം അക്ഖരാനം പച്ഛിമോ ടികാരോ അത്ഥീതി യോജനാ. **ഏത്ഥന്തരേ**തി ഏതസ്മിം സംകാരടികാരാനം അന്തരേ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പരിയോസിതാ ഹോതി, തസ്മാ. "ഏസേവ നയോ"തി വുത്തവചനം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "ഏതാസുപി ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **ഏതാസുപീ**തി ദേവാചികഏകവാചികസമാനവസ്സികാസുപി. **പി**സദ്ദോ തേവാചികമപേക്ഖതി. **ഠപനഖേത്ത**ന്തി ഠപനസ്സ ഭൂമി. **ഇതി**സദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ.

൨൩൭. **അനുയുഞ്ജിയമാനോ**തി ഏത്ഥ അനുയുഞ്ജസദ്ദോ പുച്ഛനത്ഥോതി ആഹ "പുച്ഛിയമാനോ"തി. **പരതോ**തി പരസ്മിംയേവ ഖന്ധകേതി (മഹാവ॰ ൨൩൭) അത്ഥോ. **അലം ഭിക്ഖു മാ ഭണ്ഡനന്തിആദീനി**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന "മാ കലഹം, മാ വിവാദ"ന്തിവചനാനി സങ്ഗണ്ഹാതി, വചനാനി വത്വാ ഓമദ്ദിത്വാതി യോജനാ. **വചനോമദ്ദനാ**തി വചനേനേവ ഓമദ്ദനാ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം പവാരണാട്ഠപനട്ഠാനേ. **അനുദ്ധംസിതം പടിജാനാതീ**തി ഏത്ഥ പടിജാനനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അമൂലകേന പാരാജികേന അനുദ്ധംസിതോ അയം മയാ"തി. "ലിങ്ഗനാസനായാ"തി ഇമിനാ ദണ്ഡകമ്മനാസനസംവാസനാസനാനി നിവത്തേതി.

൨൩൮. ഏതന്തി "അസുകാ ആപത്തീ"തി വചനം. **കലഹസ്സ മുഖ**ന്തി കലഹസ്സ ഉപായോ.

൧൬൩. വത്ഥുട്ഠപനാദികഥാ

൨൩൯. ചോരാ അഗമംസു കിരാതി സമ്ബന്ധോ. പോക്ഖരണിതോ നീഹരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി ഭിക്ഖു, ഏവമാഹാതി സമ്ബന്ധോ. **വുത്ഥേനാ**തി വസന്തേന, യേന കേനചി കതന്തി സമ്ബന്ധോ. **തം പുഗ്ഗല**ന്തി വത്ഥുകതം തം പുഗ്ഗലം. **ഏത്ഥാ**തി "വത്ഥും ഠപേത്വാ സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ"തി പാഠേ . ഇമിനാ വത്ഥുനാ അപദിസാഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ന**ന്തി പുഗ്ഗലം. **അനുവിജ്ജിത്വാ**തി അനുയുഞ്ജിത്വാ, പുച്ഛിത്വാതി അത്ഥോ.

ഏകോ ഭിക്ഖു പൂജേസി, പിവീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **തദനുരൂപോ**തി തേസം പൂജനപിവനാനം അനുരൂപോ. **സോ**തി ചോദകോ ഭിക്ഖു. **തം ഗന്ധ**ന്തി തം സരീരഗന്ധം. യം പുഗ്ഗലന്തി യോജനാ. **ഠപേസീ**തി പവാരണായ ഠപേസി. **അയമസ്സാ**തി അയം ദോസോ അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ.

ഇദാനേവ നന്തി ഏത്ഥ "ന"ന്തി പദം "പുഗ്ഗല"ന്തി പദേന യോജേതബ്ബം. നം പുഗ്ഗലന്തി ഹി അത്ഥോ. **ഉഭയ**ന്തി വത്ഥുഞ്ച പുഗ്ഗലഞ്ചാതി ഉഭയം. **കല്ലം വചനായാ**തി യുത്തം കഥേതും. കസ്മാ കല്ലം വചനായാതി യോജനാ. പവാരണതോ പുബ്ബേ, പച്ഛാ ചാതി സമ്ബന്ധോ. ഇതി തസ്മാ കല്ലം വചനായാതി യോജനാ. **ഇദഞ്ഹി ഉഭയ**ന്തി വത്ഥുപുഗ്ഗലസങ്ഖാതം ഇദമേവ ഉഭയം. പവാരണായ പുബ്ബേതി യോജനാ. **ഉക്കോടേന്തസ്സാ**തി ചാലേന്തസ്സ.

൧൬൪. ഭണ്ഡനകാരകവത്ഥുകഥാ

൨൪൦. ചതുത്ഥപഞ്ചമാതി ഛസു പക്ഖേസു പോട്ഠപാദമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖകാളപക്ഖസങ്ഖാതാ ചതുത്ഥപഞ്ചമാ. **തതിയോ**തി സാവണമാസസ്സ കാളപക്ഖോ തതിയോ. **തതിയചതുത്ഥപഞ്ചമാ വാ**തി ഏത്ഥ **തതിയോ**തി സാവണമാസസ്സ കാളപക്ഖോ. **ചതുത്ഥോ**തി പോട്ഠപാദമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖോ. **പഞ്ചമോ**തി തസ്സേവ കാളപക്ഖോ. "തതിയ...പേ॰... പഞ്ചമാ വാ"തി പദാനി "ദ്വേ വാ തയോ വാ"തി പദേഹി യഥാക്കമം യോജേതബ്ബാനി. **ചതുത്ഥേ വാ കതേ**തി ചതുത്ഥപക്ഖേ വാ പന്നരസിഭാവേന കതേ. **ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ**തി തതിയപക്ഖേ ച ചാതുദ്ദസിയാ സദ്ധിം ദ്വേ ചാതുദ്ദസികാ. **ഇമേ**തി ഭണ്ഡനകാരകാ. **തേ**തി ഭണ്ഡനകാരകാ.

അസംവിഹിതാതി ഏത്ഥ **അ**കാരസ്സ വിരഹത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സംവിദഹനവിരഹിതാ"തി. തത്ഥ **സംവിദഹനവിരഹിതാ**തി സംവിദഹനരക്ഖവിരഹിതാ. **ആഗമനജാനനത്ഥായാ**തി ഭണ്ഡനകാരകാനം ആഗമനസ്സ ജാനനത്ഥായ. **കിലന്തത്ഥാ**തി തുമ്ഹേ കിലന്താ ഭവഥ. "സമ്മോഹം കത്വാ"തി ഇമിനാ **വിക്ഖിത്വാ**തി പദസ്സ വിക്ഖേപം കത്വാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **നോ ചേ ലഭേഥാ**തി ഏത്ഥ കിമത്ഥായ ന ലഭേഥാതി ആഹ "ബഹിസീമം ഗന്തു"ന്തി. "ഭണ്ഡനകാരകാനം...പേ॰... ഹോന്തീ"തി ഇമിനാ അലഭനസ്സ കാരണം ദസ്സേതി. **യ**ന്തി ആഗമം ജുണ്ഹം. **കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ**തി പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമായം. സാ ഹി കുമുദാനമത്ഥിതായ കോമുദീ, ചതുന്നം വസ്സികാനം മാസാനം പൂരണത്താ ചാതുമാസിനീതി വുച്ചതി. തദാ ഹി കുമുദാനി സുപുപ്ഫിതാനി ഹോന്തി, തസ്മാ കുമുദാനം സമൂഹാ, കുമുദാനി ഏവ വാ **കോമുദാ,** തേ ഏത്ഥ അത്ഥീതി **കോമുദീ**തി വുച്ചതി, കുമുദവതീതി വുത്തം ഹോതി . **അവസ്സം പവാരേതബ്ബ**ന്തി ധുവം പവാരേതബ്ബം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ത**ന്തി കോമുദിം ചാതുമാസിനിം.

൧൪൮. പവാരണാസങ്ഗഹകഥാ

൨൪൧. അഞ്ഞതരോ ഫാസുവിഹാരോതി എത്ഥ ഫാസുവിഹാരോ നാമ കോതി ആഹ "തരുണസമഥോ വാ തരുണവിപസ്സനാ വാ"തി. ഇമിനാ തരുണസമഥവിപസ്സനാ ഫാസും വിഹരതി അനേനാതി **ഫാസുവിഹാരോ**തി ദസ്സേതി. **പരിബാഹിരാ ഭവിസ്സാമാ**തി എത്ഥ കസ്മാ ഇമമ്ഹാ ഫാസുവിഹാരാ പരിബാഹിരാ ഭവിസ്സന്തീതി ആഹ "അനിബദ്ധരത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദിഭാവേനാ"തിആദി. തത്ഥ **അനിബദ്ധരത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദിഭാവേനാ**തി അനിബദ്ധദിവാട്ഠാനാദിഭാവേന ഹേതുഭൂതേന, അസക്കോന്താതി സമ്ബന്ധോ. ആദിസദ്ദേന അനിബദ്ധചങ്കമാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. "ഛന്ദദാനം പടിക്ഖിപതീ"തി ഇമിനാ "സബ്ബേഹേവ ഏകജ്ഝം സന്നിപതിതബ്ബ"ന്തി വാക്യസ്സ അഞ്ഞത്ഥാപോഹനം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ഇമേസു തീസു ഛന്ദദാനം ന വട്ടതി, തസ്മാ പടിക്ഖിപതീതി യോജനാ. അയം പവാരണാസങ്ഗഹോ നാമ ന ദാതബ്ബോതി യോജനാ. തരുണസമഥവിപസ്സനാലാഭീ ഏകപുഗ്ഗലോ വാ ഹോതൂതി യോജനാ. "ഏകസ്സപി ദാതബ്ബോയേവാ"തി ഇമിനാ അയം പവാരണാസങ്ഗഹോ ഏകസ്സ ദിന്നോപി സബ്ബേസം ദിന്നോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. പവാരണാസങ്ഗഹേ ദിന്നേ സതീതി യോജനാ. **ആഗന്തുകാ**തി സട്ഠിവസ്സാപി ആഗന്തുകാ. **തേസ**ന്തി ദിന്നപവാരണാസങ്ഗഹാനം. **അന്തരാപീ**തി കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ അന്തരാപി.

ഇതി പവാരണാക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൫. ചമ്മക്ഖന്ധകം

൧൪൭. സോണകോളിവിസവത്ഥുകഥാ

൨൪൨. ചമ്മക്ഖന്ധകേ **ഇസ്സരിയാധിപച്ച**ന്തി എത്ഥ ഇസ്സരസ്സ ഭാവോ **ഇസ്സരിയം,** അധിപതിനോ ഭാവോ **ആധിപച്ചം,** ഇസ്സരിയഞ്ച ആധിപച്ചഞ്ച, തേഹി സമന്നാഗതം ഇസ്സരിയാധിപച്ചന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇസ്സരഭാവേന ച അധിപതിഭാവേന ച സമന്നാഗത"ന്തി. "രാജഭാവ"ന്തി ഇമിനാ **രജ്ജ**ന്തി എത്ഥ രഞ്ഞോ ഭാവോ രജ്ജന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "രഞ്ഞാ കത്തബ്ബകിച്ച"ന്തി ഇമിനാ രഞ്ഞോ ഇദം **രജ്ജ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "കോളിവീസോതി ഗോത്ത"ന്തി ഇദം അട്ഠകഥാവാദവസേന വുത്തം , അപദാനേ പന തസ്സ ജാതക്ഖണേ പിതരാ കോടിവീസധനസ്സ ദിന്നത്താ "കോളിവീസോ നാമാ"തി വുത്തം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ

> "ജാതപുത്തസ്സ മേ സുത്വാ, പിതു ഛന്ദോ അയം അഹു;
> ദദാമഹം കുമാരസ്സ, വീസകോടീ അനൂനകാ"തി.

ഇമിനാ പാളിനയേന "കോടിവീസോ"തി വത്തബ്ബേ "ചക്കവാള"ന്തിആദീസു വിയ ടകാരസ്സ ളകാരം കത്വാ **കോളിവീസോ**തി വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **അഞ്ജനവണ്ണാനീ**തി അഞ്ജനസ്സ വണ്ണോ വിയ വണ്ണോ ഏതേസന്തി അഞ്ജനവണ്ണാനി. ലോമാനി ജാതാനി ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി സോണോ. ഠപേസി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **തേഹീ**തി അസീതിസഹസ്സപുരിസേഹി. **പണ്ണസാല**ന്തി പണ്ണേന ഛാദിതം, തേന ച പരിക്ഖിത്തം സാലം. **ഉണ്ണപാവാരണ**ന്തി ഉണ്ണമയം ഉത്തരാസങ്ഗം. **പാദപുഞ്ഛനിക**ന്തി പാദം പുഞ്ഛതി സോധേതി അനേനാതി പാദപുഞ്ഛനിയം, തദേവ പാദപുഞ്ഛനികം. **സബ്ബേവാ**തി സോണേന സഹ അസീതിസഹസ്സപുരിസാ ഏവ. **തസ്സ ചാ**തി സോണസ്സ ച. **പുബ്ബയോഗോ**തി പുബ്ബൂപായോ.

അസീതിഗാമികസഹസ്സാനീതി ഏത്ഥ ഗാമേസു വസന്തീതി ഗാമികാ, തേസം അസീതിസഹസ്സാനി അസീതിഗാമികസഹസ്സാനീതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തേസൂ"തിആദി. തത്ഥ "കുലപുത്താന"ന്തി ഇമിനാ വസന്ത്യത്ഥേ പവത്തസ്സ ണികപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. "അസീതിസഹസ്സാനീ"തി ഇമിനാ സദ്ദന്തരോപി അസീതിസഹസ്സസദ്ദാനം സമാസഭാവം ദസ്സേതി. **കേനചിദേവാ**തി ഏത്ഥ "കേനചി ഇവാ"തി പദവിഭാഗം കത്വാ ദകാരോ പദസന്ധിമത്തോ, ഇവസദ്ദോ ഉപമത്ഥോതി ആഹ "കേനചി കരണീയേന വിയാ"തി. അഥ വാ "ന പനാ"തിആദിനാ ഏവഫലസ്സ ദസ്സിതത്താ "കേനചി ഏവാ"തി പദച്ഛേദം കത്വാ ഏവത്ഥോപി യുജ്ജതേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **അസ്സാ**തി ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ. **തസ്സാ**തി സോണസ്സ. ദസ്സനായ അഞ്ഞത്ര കിഞ്ചി കരണീയം ന അത്ഥീതി യോജനാ. **രാജാ**തി ബിമ്ബിസാരോ രാജാ, സന്നിപാതാപേസീതി സമ്ബന്ധോ. **ദിട്ഠധമ്മികേ അത്ഥേ**തി ഏത്ഥ ദിട്ഠധമ്മസദ്ദോ ഇധലോകത്ഥോ, ഇകസദ്ദോ ഹിതത്ഥേ പവത്തോതി ആഹ "ഇധലോകഹിതേ"തി. "അമ്ഹാക"ന്തി ഇമിനാ **"സോ നോ ഭഗവാ"**തി ഏത്ഥ നോസദ്ദോ അമ്ഹസദ്ദകാരിയോതി ദസ്സേതി. അമ്ഹാകം സോ ഭഗവാതി യോജനാ. **സമ്പരായികേ**തി പരലോകഹിതേ.

"ജാനാപേമീ"തി ഇമിനാ **"പടിവേദേമീ"**തി ഏത്ഥ വിദധാതുയാ ഞാണത്ഥം ദസ്സേതി. **പടികായ നിമുജ്ജിത്വാ**തി ഏത്ഥ പടികാസദ്ദോ അഡ്ഢേന്ദുപാസാണവാചകോതി ആഹ "അഡ്ഢചന്ദപാസാണേ"തി. സോ ഹി പടതി അഡ്ഢഭാവം ഗച്ഛതീതി **പടികാ**തി വുച്ചതി. പടികാസദ്ദോയം അത്ഥരണവിസേസേപി വത്തതി. **യസ്സ ദാനീ**തി ഏത്ഥ യസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തേസം ഹിതകരണീയത്ഥസ്സാ"തി. ഇമിനാ അയം യംസദ്ദോ ന തംസദ്ദാപേക്ഖോതി ദസ്സേതി. അഥ വാ **യസ്സാ**തി യോ അസ്സ. അസ്സ തേസം ഹിതകരണീയത്ഥസ്സ യോ കാലോ അത്ഥി, തം കാലം ഭഗവാ ജാനാതീതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി അസീതിഗാമികസഹസ്സാനം. **പച്ഛായായ**ന്തി ഏത്ഥ പകാരോ പച്ചന്തത്ഥവാചകോതി ആഹ "വിഹാരപച്ചന്തേ ഛായായ"ന്തി. **സമന്നാഹരന്തീ**തി സം പുനപ്പുനം മനസാഗതം അഭിമുഖം ഹരന്തീതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുനപ്പുനം മനസികരോന്തീ"തി. "പസാദവസേനാ"തി ഇമിനാ "കോധവസേനാ"തിആദീനി പടിക്ഖിപതി. "പുന വിസിട്ഠതര"ന്തി ഇമിനാ **ഭിയ്യോസോ മത്തായാ**തി നിപാതസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി.

സോണസ്സ പബ്ബജ്ജാകഥാ

ഠൻ. "മക്ഖിതോ"തി ഇമിനാ ഫുരതി വിപ്ഫാരതി ബ്യാപേതീതി **ഫുടോ**തി വുത്തേ ഫുരധാതുയാ വിപ്ഫാരണം നാമ മക്ഖിതത്ഥോതി ദസ്സേതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. ഇമിനാ ഗാവോ ആഹനന്തി ഏത്ഥാതി **ഗവാഘാതന**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേഭി. **തന്തിസ്സരേ**തി തന്തിയാ ഗുണസ്സ സരേ. **വാദനകുസലോ**തി വാദനേ കുസലോ. **ഖരമുച്ഛിതാ**തി ഖരേന മുച്ഛിതാ. "സരസമ്പന്നാ"തി ഇമിനാ സരോ ഏതിസ്സമത്ഥീതി **സരവതീ,** വീണാതി ദസ്സേതി. **കമ്മഞ്ഞാ**തി ഏത്ഥ കമ്മസദ്ദതോ ഖമത്ഥേ ഞപച്ചയോതി ആഹ "കമ്മക്ഖമാ"തി. **മന്ദമുച്ഛനാ**തി മന്ദേന മുച്ഛനാ. **സമേ ഗുണേ**തി ഏത്ഥ **സമോ** നാമ മജ്ഝിമോ, **ഗുണോ** നാമ മുഖ്യതോ വീണായ ജിയാ, ഉപചാരതോ സരോതി ആഹ "മജ്ഝിമേ സരേ"തി. **വീരിയസമഥ**ന്തി ഏത്ഥ വീരിയഞ്ച സമഥോ ചാതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "വീരിയസമ്പയുത്തം സമഥ"ന്തി. ഇമിനാ വീരിയേന സമ്പയുത്തം സമഥം **വീരിയസമഥ**ന്തി ദസ്സേതി. "വീരിയം സമഥേന യോജേഹീ"തി ഇമിനാ വീരിയേന സമഥം യോജേഹീതി അത്ഥോപി ദസ്സിതോതി ദട്ഠബ്ബം. **ഇന്ദ്രിയാനഞ്ച സമത**ന്തി ഏത്ഥ സദ്ധാദീനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനേവ ഗഹേതബ്ബാനി, ന അഞ്ഞാനീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സദ്ധാദീനം ഇന്ദ്രിയാന"ന്തി. "സമഭാവ"ന്തി ഇമിനാ താപച്ചയോ ഭാവത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി.

തത്ഥാതി "ഇന്ദ്രിയാനം സമത"ന്തിപാഠേ, സദ്ധാദീസു ഇന്ദ്രിയേസു വാ. **തത്ഥ ച നിമിത്തം ഗണ്ഹാഹീ**തി എത്ഥ ഭാവേനഭാവലക്ഖണേ ഥപച്ചയോ ഹോതീതി ആഹ "തസ്മിം സമഥേ സതീ"തി. ആദാസേ സതി മുഖബിമ്ബേന കത്തുഭൂതേന ഉപ്പജ്ജിതബ്ബം ഇവ, തസ്മിം സമഥേ സതി യേന നിമിത്തേന കത്തുഭൂതേന ഉപ്പജ്ജിതബ്ബന്തി യോജനാ. സമഥസ്സ നിമിത്തം **സമഥനിമിത്തം,** ഇന്ദ്രിയാനം സമഭാവോ. എസേവ നയോ സേസേസുപി. സമഥനിമിത്താദീനി ചത്താരി എകസേസേന വാ സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേന വാ "നിമിത്ത"ന്തി വുച്ചതി.

൨൮൭. അഞ്ഞം ബ്യാകരേയ്യന്തി എത്ഥ അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തോ അത്താനം "അരഹാ അഹ"ന്തി ജാനാപേതീതി ആഹ "അരഹാ അഹ"ന്തി ജാനാപേയ്യ"ന്തി. **ഛ ഠാനാനീ**തി എത്ഥ ഠാനസദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ആഹ "ഛ കാരണാനീ"തി . "പടിവിജ്ഝിത്വാ"തിആദിനാ **അധിമുത്തോ**തി പദസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. സദ്ദത്ഥോ പന അധിമുച്ചതീതി **അധിമുത്തോ**തി ദട്ഠബ്ബോ. അരഹത്തം വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **അസമ്മോഹോതീ**തി എത്ഥ ആകാരത്ഥവാചകോ **ഇതി**സദ്ദോ പുബ്ബപദേസുപി യോജേത്വാ "നേക്ഖമം ഇതി വുച്ചതീ"തിആദിനാ യോജനാ കാതബ്ബാ.

"പടിവേധരഹിത"ന്തി ഇമിനാ **കേവലം സദ്ധാമത്തക**ന്തി എത്ഥ മത്തസദ്ദസ്സ നിവത്തേതബ്ബത്ഥം ദസ്സേതി. **പടിവേധപഞ്ഞായാ**തി മഗ്ഗപഞ്ഞായ. "അസമ്മിസ്സ"ന്തി ഇമിനാ കേവലസദ്ദസ്സ അസമ്മിസ്സത്ഥം ദസ്സേതി. **പടിചയ**ന്തി എത്ഥ പടിസദ്ദോ അനുപച്ഛിന്നത്ഥോ, ചിധാതു വഡ്ഢനത്ഥോതി ആഹ "പുനപ്പുനം കരണേന വഡ്ഢി"ന്തി, മഗ്ഗപടിവേധേന വീതരാഗത്തായേവാതി സമ്ബന്ധോ. **തന്നിന്നമാനസോയേവാ**തി തസ്മിം ഫലസമാപത്തിവിഹാരേ നിന്നമാനസോ എവ.

ലാഭസക്കാരസിലോകന്തി എത്ഥ ലഭനം **ലാഭോ,** സുട്ഠു കരണം **സക്കാരോ,** സിലോകനം വണ്ണഭണനം **സിലോകോ,** ലാഭോ ച സക്കാരോ ച സിലോകോ ച ലാഭസക്കാരസിലോകന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചതുപച്ചയലാഭഞ്ചാ"തിആദി. **തേസംയേവാ**തി ചതുന്നം പച്ചയാനമേവ. "സീലഞ്ച വതഞ്ചാ"തി ഇമിനാ **സീലബ്ബത**ന്തിപദസ്സ ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി.

ഭുസസദ്ദസ്സ കലിങ്ഗരത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "ബലവന്തോ"തി "ഖീണാസവസ്സാ"തി ഇമിനാ **നേവസ്സാ**തി എത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. "ഗഹേത്വാ"തി ഇമിനാ **പരിയാദിയന്തീ**തി എത്ഥ പരിപുബ്ബആപുബ്ബദാധാതുയാ ഗഹണത്ഥം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. കിലേസാ കരോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി കിലേസാനം. **ആനേഞ്ജപ്പത്ത**ന്തി എത്ഥ ഇഞ്ജനം കമ്പനം ഇഞ്ജം, ന ഇഞ്ജം അനേഞ്ജം, തമേവ ആനേഞ്ജം, തം പത്തന്തി ആനേഞ്ജപ്പത്തന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അചലനപ്പത്ത"ന്തി. **വയഞ്ചാ**തി **ച**സദ്ദോ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോതി ആഹ "വയമ്പി ഉപ്പാദമ്പീ"തി.

ഉപാദാനക്ഖയസ്സാതി എത്ഥ ഉപാദാനക്ഖയം അധിമുത്തസ്സാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചന"ന്തി. "ഉപ്പാദഞ്ച വയഞ്ചാ"തി ഇമിനാ **ആയതനുപ്പാദ**ന്തി എത്ഥ ഉപ്പാദസദ്ദേന വയോപി അവിനാഭാവതോ ഗഹേതബ്ബോതി ദസ്സേതി. **സമ്മാ**തി നിപാതോ ഞായത്ഥോതി ആഹ "ഹേതുനാ നയേനാ"തി. **സന്തചിത്തസ്സാ**തി എത്ഥ സന്തസദ്ദസ്സ ഖേദാദീസുപി പവത്തത്താ ഇധ നിബ്ബുതത്ഥേ വത്തതീതി ആഹ "നിബ്ബുതചിത്തസ്സാ"തി. **അനുനയപടിഘേഹീ**തി അനു പുനപ്പുനം ആരമ്മണേ ചിത്തം നേതീതി **അനുനയോ,** രാഗോ, ആരമ്മണേ പടിഹഞ്ഞതീതി **പടിഘോ,** ദോസോ, അനുനയോ ച പടിഘോ ച അനുനയപടിഘാ, തേഹി. ഇട്ഠേ അനുനയോ, അനിട്ഠേ പടിഘോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൪൮. ദിഗുണാദിഉപാഹനപടിക്ഖേപകഥാ

൨൪൫. അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തീതി ഏത്ഥ അഞ്ഞസദ്ദോ സബ്ബനാമസുദ്ധനാമവസേന ദുവിധോ. തേസു ഇധ സുദ്ധനാമം, തം പന ബാലേ ച ദാരകേ ച അരഹത്തേ ച പവത്തതി, ഇധ പന അരഹത്തേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അരഹത്തം ബ്യാകരോന്തീ"തി. **യേനാ**തി സഭാവേന. **അരഹാതി ഞായതീ**തി അരഹാഇതി അത്ഥോ ഞായതി. **സോ**തി സഭാവോ. **സുത്തവണ്ണനാതോയേവാ**തി അങ്ഗുത്തരട്ഠകഥാതോ ഏവ. **ന ഉപനീതോ**തി ന ഉപരി നീതോ. **ഏകച്ചേ മോഘപുരിസാ**തി ഏകച്ചേസദ്ദോ അഞ്ഞേപരിയായോ, മോഘസദ്ദോ തുച്ഛവേവചനോതി ആഹ "അഞ്ഞേ പന തുച്ഛപുരിസാ"തി. "ഹസമാനാ വിയാ"തി ഇമിനാ **ഹസമാനകം മഞ്ഞേ**തി ഏത്ഥ മഞ്ഞേസദ്ദോ വിയത്ഥോതി ദസ്സേതി. **അസന്തമേവാ**തി അവിജ്ജമാനംയേവ. **ഏകപലാസികന്തി** ഏത്ഥ പലാസസദ്ദോ പണ്ണവാചകോ. പടലം നാമ പണ്ണം വിയ ഹോതി, തസ്മാ "ഏകപടല"ന്തി വുത്തം. **അസീതിസകടവാഹേ**തി ഏത്ഥ അസീതി പദം സകടപദേന സമ്ബന്ധം കത്വാ അസീതിസകടേഹി വഹിതബ്ബേതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. "ദ്വേ സകടഭാരാ ഏകോ വാഹോ"തി ഇമിനാ വാഹാനം ചത്താലീസഭാവം ദസ്സേതി. **സത്തഹത്ഥികഞ്ച അനീകന്തി** ഏത്ഥ അനീകസ്സ സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഛ ഹത്ഥിനിയോ ചാ"തിആദി. സത്തന്നം ഹത്ഥീനം സമൂഹോ **സത്തഹത്ഥികം**. സത്തഅനീകത്താ ഏകൂനപഞ്ഞാസഹത്ഥിനോ ഹോന്തി. തേസു സത്ത ഹത്ഥിനോ, ദ്വാചത്താലീസ ഹത്ഥിനിയോ ഹോന്തി. **ദ്വിഗുണാ**തി ഏത്ഥ ഗുണസദ്ദോ പടലത്ഥോതി ആഹ "ദ്വിപടലാ"തി. **ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ**തി ഏത്ഥ ദ്വിഗുണതിഗുണാനം വിസും ഗഹിതത്താ പാരിസേസതോ ഗുണങ്ഗുണഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചതുപടലതോ പട്ഠായ വുച്ചതീ"തി. **ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ**തി പടലപടലാ ഉപാഹനാ, ബഹുപടലാ ഉപാഹനാതി അത്ഥോ. ഉകാരേന സഹ യോജേത്വാ ഗകാരോ സജ്ഝായിതബ്ബോ ച ലിഖിതബ്ബോ ച. ഇദാനി പോത്ഥകേസു പന ഉകാരോ ന ദിസ്സതി.

൧൪൯. സബ്ബനീലികാദിപടിക്ഖേപകഥാ

൨൪൬. സബ്ബാവ നീലികാതി സബ്ബാവ ഉപാഹനായോ നീലികാ, സബ്ബട്ഠാനേസു നീലമേതാസന്തി **സബ്ബനീലികാ**തിപി കാതബ്ബോ. **തഥ ചാ**തി തേസു നീലികാദീസു ച. ഉമ്മാരപുപ്ഫസ്സ വണ്ണോ വിയ വണ്ണോ ഏതിസ്സാതി **ഉമ്മാരപുപ്ഫവണ്ണാ**. ഏവം സേസേസുപി. **അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണാ**തി ഏത്ഥ **അദ്ദോ**തി അല്ലോ. **അരിട്ഠോ**തി ഫേണിലരുക്ഖോ വാ കാകോ വാ, തസ്മാ അദ്ദോ അല്ലോ അരിട്ഠോ ഫേണിലരുക്ഖോ, കാകോ വാതി അദ്ദാരിട്ഠോ, തദേവ അദ്ദാരിട്ഠകോ, അദ്ദാരിട്ഠകസ്സ വണ്ണോ വിയ വണ്ണോ ഏതിസ്സാതി അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണാ . **ഏതാസൂ**തി സബ്ബനീലികാദീസു. **പുഞ്ഛിത്വാ**തി പരിമജ്ജിത്വാ. **അപ്പമത്തകേനാപീ**തി **പി**സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ. സബ്ബനീലാദികേ ഭിന്നേ കാ നാമ കഥാതി അത്ഥോ.

"യാസം വദ്ധായേവ നീലാ"തി ഇമിനാ നീലകാ വദ്ധികാ ഏതാസന്തി **നീലകവദ്ധികാ**തി ഛട്ഠീബാഹിരത്ഥസമാസം ദസ്സേതി. **വദ്ധികാ**തി ച നദ്ധി. സാ ഹി ഉപാഹനതലതോ വദ്ധയതീതി വദ്ധികാതി ച ഉപാഹനതലം ബന്ധതി ഇമായാതി വദ്ധികാതി ച വുച്ചതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പീതകവദ്ധികാദീസു. **ഏതായോപീ**തി നീലകവദ്ധികാദികാ ഉപാഹനായോപി. **തലേ**തി ഉപാഹനായ തലേ. "ഖല്ലകം ബന്ധിത്വാ"തി ഇമിനാ ഖല്ലകേന ബന്ധിതബ്ബാതി **ഖല്ലകബദ്ധാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **യോനകഉപാഹനാ**തി യോനകജാതീനം മനുസ്സാനം ഉപാഹനാ. **പലിഗുണ്ഠേത്വാ**തി പരിസമന്തതോ വേഠേത്വാ. "ഉപരി...പേ॰... ജങ്ഘ"ന്തി ഇമിനാ പുടബദ്ധതോ വിസേസം ദസ്സേതി. **തൂലപിചുനാ**തി തൂലസങ്ഖാതേന പിചുനാ. "തിത്തിരപത്തസദിസാ"തി ഇമിനാ തിത്തിരസ്സ പത്തം വിയ **തിത്തിരപത്തികാ**തി

വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തിത്തിരോതി** ച ഏകോ സകുണവിസേസോ. **കണ്ണികട്ഠാനേതി** ദ്വിന്നം വദ്ധികാനം ഏകതോ സമാഗമട്ഠാനേ. "മേണ്ഡ...പേ॰... കതാ"തി ഇമിനാ മേണ്ഡസ്സ വിസാണേന സദിസാ വദ്ധികാ ഏതാസന്തി **മേണ്ഡവിസാണവദ്ധികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തഥേവാ**തി യഥാ മേണ്ഡഅജസിങ്ഗസണ്ഠാനേ വദ്ധേ യോജേത്വാ കതാ, തഥേവാതി അത്ഥോ. "വിച്ഛികാ...പേ॰... കതാ"തി ഇമിനാ വിച്ഛികായ അള്ളോ **വിച്ഛികാള്ളോ,** സോ വിയ വദ്ധികാ ഏതാസന്തി **വിച്ഛികാളികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. അളസദ്ദോ "അളച്ഛിന്നോ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൧൯) അങ്ഗുട്ഠവാചകോ, ഇധ പന നങ്ഗുട്ഠവാചകോ, തസ്മാ വുത്തം "നങ്ഗുട്ഠസണ്ഠാനേ"തി. **തലേസൂ**തി ഉപാഹനായ തലേസു. "മോര...പേ॰... സിബ്ബികാ"തി ഇമിനാ മോരപിഞ്ഛേഹി പരിസമന്തതോ, പരിക്ഖിപിത്വാ വാ സിബ്ബിതാ **മോരപിഞ്ഛപരിസിബ്ബിതാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ചിത്രാ ഉപാഹനായോ**തി ഏത്ഥ ചിത്രസദ്ദോ വിചിത്രത്ഥോതി ആഹ "വിചിത്രാ"തി. **ഏതാസൂ**തി ഖല്ലകബദ്ധാദീസു. **വളഞ്ജേതബ്ബാ**തി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ. വളജി പരിഭോഗേതി ധാതുപാഠോ (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൭ ജകാരന്തധാതു). താലുജോ തതിയോ. **തേസു പനാ**തി ഖല്ലകാദീസു പന. **സതി** സന്തേസൂതി യോജനാ. സീഹചമ്മേന പരിക്ഖിപിതബ്ബാതി **സീഹചമ്മപരിക്ഖതാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിയന്തേസൂ"തിആദി. **പക്ഖിബിളാലോ**തി തുലിയോ. സോ ഹി പക്ഖയുത്തത്താ ച ബിളാലമുഖസദിസമുഖത്താ ച പക്ഖിബിളാലോതി വുച്ചതി. ഇമിനാ **ലുവകചമ്മപരിക്ഖതാ**തി ഏത്ഥ ലുവകസദ്ദോ പക്ഖിബിളാലപരിയായോതി ദസ്സേതി. "ഉലൂകചമ്മപരിക്ഖതാ"തിപി പാഠോ. **ഏതാസുപീ**തി സീഹചമ്മപരിക്ഖതാദീസുപി. യാ കാചി ഉപാഹനായോതി സമ്ബന്ധോ.

൨൪൭. **ഓമുക്ക**ന്തി ഏത്ഥ അവത്യൂപസഗ്ഗസ്സ വിയോഗത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പടിമുഞ്ചിത്വാ അപനീത"ന്തി. പുരാണം ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനന്തി അത്ഥോ.

൧൪൯. അജ്ഝാരാമേ ഉപാഹനപടിക്ഖേപകഥാ

൨൪൮. "യേന സിപ്പേനാ"തിആദിനാ അഭി അധികം ജീവന്തി അനേനാതി **അഭിജീവനം,** കിം തം? സിപ്പന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **തസ്സാ**തി സിപ്പസ്സ . **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. യംസദ്ദോ വചനവിപല്ലാസോതി ആഹ "യേ തുമ്ഹേ"തി. **ഹീ**തി സച്ചം. **യംനിപാതോ**തി യംഇതി നിപാതോ യദിസദ്ദസ്സ അത്ഥേ പവത്തതീതി യോജനാ. **ആചരിയാ ഏവാ**തി ഏവസദ്ദേന ആചരിയമത്തഭാവം പടിക്ഖിപതി. **ഹീ**തി സച്ചം. **സോ**തി അവസ്സികോ. **ത**ന്തി ഛബ്ബസ്സം. **നിസ്സായ വച്ഛതീ**തി അവസ്സികസ്സ ചതുവസ്സകാലേ ഛബ്ബസ്സസ്സ ദസവസ്സികത്താ തം നിസ്സായ വസതി. ഉപജ്ഝായമത്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപജ്ഝായസ്സാ"തിആദി. **മഹന്തതരാ**തി അത്തനോ വുഡ്ഢതരാ. ഉപജ്ഝായസ്സ മത്തം പമാണമേതേസന്തി **ഉപജ്ഝായമത്താ**.

൨൪൯. പാദതോ നിക്ഖന്തേന ഖീലസദിസേന മംസേന പവത്തോ ആബാധോ **പാദഖീലാബാധോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാദതോ"തിആദി. പാദതോ നിക്ഖന്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൫൧. **തിണപാദുകാ**തിആദീസു തിണേന കതാ പാദുകാ തിണപാദുകാതി വചനത്ഥാദിം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യേന കേനചി തിണേനാ"തിആദി. തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. "ഭൂമിയം സുപ്പതിട്ഠിതാതി"ആദിനാ ന സങ്കമിതബ്ബാതി **അസങ്കമനീയാ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൫൨. **അങ്ഗജാതേനേവാ**തി അത്തനോ അങ്ഗജാതേന ഏവ. **അങ്ഗജാത**ന്തി ഗാവീനം അങ്ഗജാതം. **ഓഗാഹേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഓത്യൂപസഗ്ഗോ ദള്ഹത്ഥോതി ആഹ

“ദള്ഹം ഗഹേത്വാ”തി.

൧൬൩. യാനാദിപടിക്ഖേപകഥാ

൨൬൩. **ഇത്ഥിയുത്തേനാ**തി എത്ഥ രൂള്ഹീവസേന ധേനുപി ഇത്ഥീ നാമാതി ആഹ “ധേനുയുത്തേനാ”തി. **പുരിസന്തരേനാ**തി എത്ഥ പുരിസോ ഏവ അന്തരോ അഞ്ഞോ എത്ഥാതി **പുരിസന്തരം** യാനം. പുരിസന്തരോ നാമ അത്ഥതോ സാരഥീതി ആഹ “പുരിസസാരഥിനാ”തി, യാനേനാതി യോജനാ. **ഗങ്ഗാമഹിയായാ**തി എത്ഥ ഗങ്ഗാ ച മഹീ ച ഗങ്ഗാമഹീ, തത്ഥ കീളികാ ഗങ്ഗാമഹിയാതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഗങ്ഗാമഹീകീളികായാ”തി. തത്ഥ ഹി ഇത്ഥിപുരിസാ യാനേഹി ഉദകകീളം കീളന്തി. **പുരിസയുത്തം ഹത്ഥവട്ടക**ന്തി എത്ഥ “അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ പുരിസയുത്തഞ്ച ഹത്ഥവട്ടകഞ്ചാ”തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “എത്ഥാ”തിആദി. തത്ഥ **പുരിസയുത്ത**ന്തി പുരിസേന യുഞ്ജിതബ്ബന്തി പുരിസയുത്തം യാനം. **ഹത്ഥവട്ടക**ന്തി ഹത്ഥേന വട്ടേതബ്ബന്തി ഹത്ഥവട്ടകം യാനം. **യാനുഗ്ഘാതേനാ**തി യാനസ്സ ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ഗമനേന. ഹനധാതു ഹി ഗത്യത്ഥോ. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യാനം അഭിരുഹന്തസ്സാ”തിആദി. “തപ്പച്ചയാ”തി ഇമിനാ യാനുഗ്ഘാതേനാതി എത്ഥ ഹേത്വത്ഥേ കരണവചനന്തി ദസ്സേതി. **പീഠകസിവികന്തി** പീഠേന സഹ കതം സിവികം. **പടപോടലിക**ന്തി പടമയം പോടലികം.

൧൬൪. ഉച്ചാസയനമഹാസയനപടിക്ഖേപകഥാ

൨൬൪. ഉച്ചം ആസയനം **ഉച്ചാസയനം**. മഹന്തം ആസയനം **മഹാസയനം**. ആസന്ദിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **പമാണാതിക്കന്താസന**ന്തി ദീഘാസനം. തഞ്ഹി ആഗമ്മ സദതി നിസീദതീതി എത്ഥ, ആയതം വാ സുട്ഠും ദദാതീതി **ആസന്ദീ**തി വുച്ചതി. **വാളരൂപാനീ**തി സീഹബ്യഗ്ഘാദിവാളരൂപാനി. പാദേസു വാളരൂപാനി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ അങ്കീയതി ലക്ഖീയതീതി **പല്ലങ്കോ. ഗോനകോ**തി ഗവതി ദീഘലോമേഹി ഉഗ്ഗച്ഛതി എത്ഥാതി ഗോനകോ. **കോജവോ**തി കുയം ഭൂമിയം ജവതി ഗച്ഛതീതി കോജവോ. **തസ്സാ**തി ഗോനകസ്സ. ലോമാനി ചതുരങ്ഗുലാധികാനി ഹോന്തി കിരാതി യോജനാ. **വാനചിത്രഉണ്ണാമയത്ഥരണോ**തി വാനേന സിബ്ബനേന സഞ്ജാതം ചിത്രരൂപമേത്ഥാതി വാനചിത്രം, ഉണ്ണായ നിബ്ബത്തോ **ഉണ്ണാമയോ,** സോയേവ അത്ഥരണോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ, വാനചിത്രഞ്ച തം ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ ചേതി വാനചിത്രഉണ്ണാമയത്ഥരണോ. **സേതത്ഥരണോ**തി സേതത്ഥികേഹി സേവീയതീതി സോതോ, സോയേവ അത്ഥരണോ സേതത്ഥരണോ. ഇമിനാ അത്ഥേന പടതി സേതഭാവം ഗച്ഛതീതി **പടികാ**തി കാതബ്ബം. പടികാസദ്ദോയം അഡ്ഢേന്ദുപാസാണേപി പവത്തതി. **ഘനപുപ്ഫകോ**തി ഘനം കഥിനം പുപ്ഫമേത്ഥാതി ഘനപുപ്ഫകോ. ഇമിനാ ഘനപുപ്ഫസങ്ഖാതം പടലമേത്ഥ അത്ഥീതി **പടലികാ**തി ദസ്സേതി. **സോ**തി അത്ഥരണോ. **ആമലകപടോ**തി ആമലകപുപ്ഫം ദസ്സേത്വാ കതോ പടോ. **തൂലികാ**തി തൂലം പൂരേത്വാ കതാ തൂലികാ. **വികതികാ**തി സീഹബ്യഗ്ഘാദിരൂപേഹി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൫) വിചിത്താകാരേന കരീയതീതി വികതികാ. **ദീഘനികായട്ഠകഥായം “ഉദ്ദലോമീ**തി ഉഭതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **ഏകന്തലോമീ**തി ഏകതോദസം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ”ന്തി വുത്തം. ഇധ പന **“ഉദ്ദലോമീ**തി ഏകതോ ഉഗ്ഗതലോമം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം, **ഏകന്തലോമീ**തി ഉഭതോ ഉഗ്ഗതലോമം ഉണ്ണാമയത്ഥരണ”ന്തി വുത്തം. തസ്മാ ദ്വേ അട്ഠകഥായോ അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസദിസാ ഹോന്തി. എത്ഥ ദീഘനികായട്ഠകഥാനയേന വചനത്ഥം കരിസ്സാമി. ഉട്ഠിതം ദ്വീഹി പക്ഖേഹി, ദ്വീസു വാ ദസാസങ്ഖാതം ലോമമേത്ഥാതി **ഉദ്ദലോമീ**. നിഗ്ഗഹിതാഗമം കത്വാ “ഉന്ദലോമീ”തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. ഏകസ്മിം അന്തേ ദസാസങ്ഖാതം ലോമമേത്ഥാതി **ഏകന്തലോമീ**തി.

കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയന്തി ഏത്ഥ **കോസേയ്യ**ന്തി കോസിയസുത്തം. **കട്ടിസ്സ**ന്തി കട്ടിസ്സനാമകം വാകം. ഇമിനാ കോസേയ്യഞ്ച കട്ടിസ്സഞ്ച **കട്ടിസ്സാനീ**തി വിരൂപേകസേസം കത്വാ കട്ടിസ്സേഹി പകതം അത്ഥരണം കട്ടിസ്സന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **സുദ്ധകോസേയ്യ**ന്തി രതനഅപരിസിബ്ബിതം സുദ്ധകോസേയ്യം. ഇമിനാ സുദ്ധകട്ടിസ്സമ്പി വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

സോളസ നാടകിത്ഥിയോ ഠത്വാ നച്ചം കരോന്തി ഏത്ഥാതി **കുത്തക**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സോളസന്ന"ന്തിആദി. **അജിനചമ്മേഹീ**തി അജിനമിഗചമ്മേഹി, കതഇതി സമ്ബന്ധോ. **പവേണീ**തി ദുപട്ടതിപട്ടാദീഹി പരംപരവസേന കതത്താ "പവേണീ"തി വുച്ചതി. അജിനചമ്മാനി ഹി സുഖുമതരാനി, തസ്മാ ദുപട്ടതിപട്ടാദീനി കത്വാ പവേണിവസേന കതാനി. തസ്മാ വുത്തം "അജിനപവേണീ"തി. "കദലിമിഗചമ്മം നാമാ"തി ഇമിനാ തസ്സ ചമ്മം കദലിമിഗഇതി ഗഹേതബ്ബം ഉത്തരപദലോപവസേന വാ ഉപചാരേന വാതി ദസ്സേതി. **പവര**സദ്ദോ ഉത്തമത്ഥോതി ആഹ "ഉത്തമപച്ചത്ഥരണ"ന്തി. **ത**ന്തി കദലിമിഗപവരപച്ചത്ഥരണം. **സഉത്തരച്ഛദ**ന്തി ഏത്ഥ സകാരോ സഹസദ്ദകാരിയോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സഹ ഉത്തരച്ഛദേനാ"തി. "ഉപരീ"തി ഇമിനാ ഉത്തരസദ്ദസ്സ സേട്ഠാദയോ നിവത്തേതി. "സദ്ധി"ന്തി ഇമിനാ സഹസദ്ദസ്സ തുല്യത്ഥം നിവത്തേതി. "സേത...പേ॰... ന വട്ടതീ"തി ഇമിനാ രത്തവിതാനം ഹേട്ഠാ കപ്പിയപച്ചത്ഥരണേ സതിപി ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി . കസ്മാ? രത്തവിതാനസ്സ അകപ്പിയത്താ. **ഉഭതോലോഹിതകൂപധാന**ന്തി ഏത്ഥ ഉഭസരൂപം ദസ്സേതും വുത്തം "സീസൂപധാനഞ്ച പാദൂപധാനഞ്ചാ"തി. സീസോ ഉപഗന്ത്വാ തിട്ഠതി ഏത്ഥാതി **ഉപധാനം,** ഉപ ഭുസം വാ സുഖം ധാരേതീതി **ഉപധാനം,** ബിബ്ബോഹനം. സചേ പമാണയുത്തം, തം ഉപധാനം വട്ടതീതി യോജനാ.

൧൪൯. സബ്ബചമ്മപടിക്ഖേപാദികഥാ

൨൫൯. ദീപിപോതകോതി ദീപിപോതോ വിയാതി ദീപിപോതകോ വച്ഛോ. **ഭിത്തിദണ്ഡകാദീസൂ**തി ഭിത്തിസമ്ബന്ധേസു ദണ്ഡകാദീസു. ആദിസദ്ദേന ഭിത്തിഥമ്ഭാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൬൭. യോ ന സക്കോതി അനുപാഹനോ ഗാമം പവിസിതും, സോ ഗിലാനോ നാമാതി യോജനാ.

൧൫൦. സോണകുടികണ്ണവത്ഥുകഥാ

൨൫൭. ഏതേനാതി "കുരരഘരേ"തി പാഠേന. **അസ്സാ**തി മഹാകച്ചാനസ്സ. **പപാതനാമകേ**തി യസ്മാ മഹാതടോ ഏത്ഥ അത്ഥി, തസ്മാ പപാതനാമകോ ഹോതി. **ഏതേനാ**തി "പപാതകേ പബ്ബതേ"തി പാഠേന. **അസ്സാ**തി മഹാകച്ചാനസ്സ. കോടിഅഗ്ഘനകം പിളന്ധനം കണ്ണേ ഏതസ്സത്ഥീതി **കുടികണ്ണോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കോടിഅഗ്ഘനകം പനാ"തിആദി. പിളന്ധതി അനേനാതി **പിളന്ധനം,** അലങ്കാരോ . ദന്തജോ ചതുത്ഥക്ഖരോ. "പസാദജനക"ന്തി ഇമിനാ പസാദം ജനേതീതി **പാസാദികോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പസാദനീയ**ന്തി പസാദിതബ്ബം, പസാദിതും അരഹന്തി അത്ഥോ. **അത്ഥവചന**ന്തി അത്ഥോ വുച്ചതി അനേനാതി അത്ഥവചനം. പാളിയം ഇദാനി പോത്ഥകേസു "പസാദനീയ"ന്തി പാഠോ നത്ഥി. "പാസാദിക"ന്തിപദസ്സ പുബ്ബേ "ദസ്സനീയ"ന്തി പാഠോയേവ അത്ഥി. **ഉത്തമദമഥസമഥ**ന്തിഏത്ഥ ദമഥസദ്ദസ്സ ഞാണത്ഥഞ്ച ഇന്ദ്രിയസംവരത്ഥഞ്ച സമഥസദ്ദസ്സ സമാധത്ഥഞ്ച ചിത്തൂപസമത്ഥഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉത്തമം ദമഥഞ്ചാ"തിആദി. ചസദ്ദേന ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി. **വിസൂകായികവിപ്ഫന്ദിതാന**ന്തി വിസൂകായ പടിപക്ഖായ പവത്താനം ദിട്ഠിചിത്തസങ്ഖാതാനം വിവിധചലനാനം. "വീരിയിന്ദ്രിയ"ന്തി ഇമിനാ **യതിന്ദ്രിയ**ന്തി ഏത്ഥ **യത**സദ്ദോ വീരിയവാചകോതി

ദസ്സേതി. **നാഗന്തി** എത്ഥ നത്ഥി ആഗു പാപമേതസ്സാതി നാഗോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആഗുവിരഹിത"ന്തി കിം ദിവസതോ പട്ഠായാതി ആഹ "മമ പബ്ബജ്ജാദിവസതോ പട്ഠായാ"തി. കണ്ഹാ മത്തികാ ഉത്തരി എത്ഥാതി **കണ്ഹുത്തരാ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കണ്ഹമത്തികുത്തരാ"തി. "ഉപരീ"തി ഇമിനാ ഉത്തരസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "ഗുന്നം ഖുരേഹീ"തി ഇമിനാ ഗുന്നം ഖുരകണ്ടകസദിസത്താ **ഗോകണ്ടകാ** നാമാതി ദസ്സേതി. തേ ഗോകണ്ടകേ രക്ഖിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. എവം ഖരാ ഭൂമി ഹോതീതി യോജനാ. **എതേഹീ**തി എരഗൂആദീഹി ചതൂഹി തിണേഹി. **തന്തി** എരഗൂതിണം. **തേനാ**തി മോരഗൂതിണേന. ജന്തുസ്സ വണ്ണോതി സമ്ബന്ധോ. **സേനാസനം പഞ്ഞപേസീ**തി എത്ഥ കിം നാമ സേനാസനം പഞ്ഞപേസീതി ആഹ "ഭിസിം വാ കടസാരകം വാ പഞ്ഞപേസീ"തി. പഞ്ഞപേത്വാ ച പന സോണസ്സ ആരോചേസി. കിം ആരോചേസീതി ആഹ "ആവുസോ"തിആദി. സത്ഥാ വസിതുകാമോതി സമ്ബന്ധോ.

൨൪൨. "തസ്സ സോണസ്സാ"തി ഇമിനാ **പടിഭാതു തന്തി** എത്ഥ "ത"ന്തിപദം സാമ്യത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ദസ്സേതി. **തന്തി** തവ. **അട്ഠകവഗ്ഗികാനീ**തി അട്ഠപമാണോ, അട്ഠസമൂഹോ വാ വഗ്ഗോ എതേസന്തി അട്ഠകവഗ്ഗികാനി. കാമസുത്താദീനി (സു॰ നി॰ ൭൭൨ ആദയോ) സോളസ സുത്താനി. **യോ**തി പുഗ്ഗലോ, സമന്നാഗതോതി സമ്ബന്ധോ. **അരിയോപീ**തി പിസദ്ദോ ന കേവലം സുചിസമന്നാഗതോയേവ പാപേ ന രമതി, അഥ ഖോ അരിയോപീതി ദസ്സേതി. "പടിഭാതു ത"ന്തി പാഠതോ യാവ "സുചീതി വുത്ത"ന്തി പാഠാ കേസുചിയേവ അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു അത്ഥി. **അയം ഖസ്സാ**തി എത്ഥ **അസ്സ**സദ്ദോ ആഖ്യാതോതി ആഹ "ഭവേയ്യാ"തി. **പരിദസ്സേസീ**തി പഞ്ച വരാനി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദസ്സേസി. യം വചനം മേ ഉപജ്ഝായോ ജാനാപേതി, തസ്സ വചനസ്സ അയം കാലോ ഭവേയ്യാതി യോജനാ.

൨൪൩. **വിനയധരപഞ്ചമേനാ**തി എത്ഥ ഉപജ്ഝായപഞ്ചമേനാതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "അനുസ്സാവനാചരിയപഞ്ചമേനാ"തി. **ഉപാഹനകോസകോ**തി ഉപാഹനായ പക്ഖിപനോകാസോ കോസകോ. എളകചമ്മഅജചമ്മേസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. മിഗചമ്മേ പന കിഞ്ചി വട്ടതി, ന കിഞ്ചി വട്ടതി . തം വിഭജിത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "മിഗചമ്മേ"തിആദി. **എതേസംയേവാ**തി എണിമിഗാദീനം ഛന്നമേവ. **അഞ്ഞേസം പനാ**തി ഛഹി മിഗേഹി അവസേസാനം പന. തേസം ചമ്മം ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ.

ഗാഥായം മക്കടോ ച കാളസീഹോ ച സരഭോ ച കദലിമിഗോ ച കേചി യേ വാളമിഗാ അത്ഥി, തേ ചാതി യോജനാ. **തേസന്തി** മക്കടാദീനം.

തത്ഥാതി ഗാഥായ, മക്കടാദീസു വാ. "സീഹബ്യഗ്ഘഅച്ഛതരച്ഛാ"തി ഇമിനാ വാളമിഗാനം സരൂപം ദസ്സേതി. എത്തകായേവ വാളമിഗാതി ആഹ "ന കേവല"ന്തിആദി. **എതേസംയേവാ**തി സീഹബ്യഗ്ഘഅച്ഛതരച്ഛാനമേവ. ന ചമ്മം ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **യേസന്തി** ഛന്നം എണിമിഗാദീനം. **തേ**തി ഛ എണിമിഗാദികേ. **ഹി** സച്ചം സബ്ബേസം എതേസം വാളമിഗാനം ചമ്മം ന വട്ടതീതി യോജനാ. **ആഹരിത്വാ വാ ന ദിന്നന്തി** ആഹരിത്വാ വാ ഹത്ഥേ വാ പാദമൂലേ വാ ഠപേത്വാ ന ദിന്നം. "ഗണനം ന ഉപേതീ"തി ഇമിനാ ഗണനം ഉപഗച്ഛതീതി **ഗണനൂപഗന്തി** അത്ഥം ദസ്സേതി. **അധിട്ഠിതഞ്ചാ**തി അധിട്ഠിതം പന. **യദാ**തി യസ്മിം കാലേ. **തതോ**തി കാലതോ.

ഇതി ചമ്മക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൬. ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകം

൧൬൩. പഞ്ചഭേസജ്ജാദികഥാ

൨൬൦. ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ സരദകാലേ ഉപ്പന്നോ **സാരദികോ**തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സരദകാലേ ഉപ്പന്നേനാ"തി. "പിത്താബാധേനാ"തി ഇമിനാ ആബാധസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. പിത്താബാധസ്സ കാരണം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "തസ്മിം ഹീ"തിആദി. **തേനാ**തി ഹേതുനാ. **തേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **കോട്ഠബ്ഭന്തരഗത**ന്തി കോട്ഠസ്സ അബ്ഭന്തരം ഗതം. അന്തസ്സ അന്തോ പവിസനം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **ആഹാരത്ഥ**ന്തി ആഹാരസ്സ കിച്ചം, ആഹാരേന വാ കത്തബ്ബം കിച്ചം.

൨൬൧. നച്ഛാദേന്തീതി താനി ഭേസജ്ജാനി ഭോജനാനി നച്ഛാദേന്തി. കസ്മാ? ഭോജനാനം അജീരണത്താ . ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന ജീരന്തീ"തി. നച്ഛാദത്താ ന വാതരോഗം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതും സക്കോന്തി. ഏത്ഥ ച "ന ജീരന്തീ"തി ഇമിനാ നച്ഛാദനസ്സ കാരണം ദസ്സേതി. "ന വാത...പേ॰... സക്കോന്തീ"തി ഇമിനാ തസ്സേവ ഫലം ദസ്സേതീതി ദട്ഠബ്ബം. "സിനിദ്ധാനീ"തി ഇമിനാ സിനിഹന്തീതി **സേനേഹികാനീ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഭത്തച്ഛന്നകേനാ**തി ഏത്ഥ ഭത്തസ്സ അച്ഛന്നകം നാമ ഭത്തസ്സ അരോചികം ഭത്തസ്സ രുചിയാ അനുപ്പാദകന്തി ആഹ "ഭത്താരോചകേനാ"തി.

൨൬൨. അച്ഛവസന്തിആദീസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. പാളിയം "പടിഗ്ഗഹിതം നിപ്പക്കം സംസട്ഠ"ന്തി പദാനം കിരിയാവിസേസനം കത്വാ "പരിഭുഞ്ജിതു"ന്തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "കാലേ പടിഗ്ഗഹിതന്തി ആദീസൂ"തിആദി. **തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി ഏത്ഥ കിത്തകം കാലം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ആഹ "സത്താഹകാല"ന്തി.

൧൬൪. മൂലാദിഭേസജ്ജകഥാ

൨൬൩. മൂലഭേസജ്ജാദിവിനിച്ഛയോപീതി പിസദ്ദോ അച്ഛവസന്തിആദീസു വിനിച്ഛയം അപേക്ഖതി. **ഇധാ**തി ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ. **യം യ**ന്തി വിനിച്ഛയം. **പിസനസിലാ**തി പിസതി ഏത്ഥാതി **പിസനാ,** സായേവ സിലാതി പിസനസിലാ. ഇമിനാ അചലം ഹുത്വാ നിസീദതീതി **നിസദോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **പിസനപോതകോ**തി പിസതി അനേനാതി പിസനോ, സോയേവ പോതകോതി പിസനപോതകോ, ഇമിനാ നിസദതോ പോതകോതി **നിസദപോതകോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഹിങ്ഗുജാതിയോ**തി ഹിങ്ഗുകുലാനി.

സാമുദ്ദന്തി ഏത്ഥ സമുദ്ദേ സന്തിട്ഠതീതി സാമുദ്ദന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സമുദ്ദതീരേ"തിആദി. "തീരേ"തി ഇമിനാ സമുദ്ദേതി ഏത്ഥ സത്തമീവിഭത്തിയാ സമീപത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേതി. **പകതിലോണ**ന്തി സഭാവലോണം, ന ദബ്ബസമ്ഭാരേഹി സദ്ധിം പചിതന്തി അത്ഥോ. "പബ്ബതേ ഉട്ഠഹതീ"തി ഇമിനാ സിന്ധുനാമകേ പബ്ബതേ ഉട്ഠഹതീതി **സിന്ധവ**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. ഉബ്ബിതോ ഭൂമിതോ ഈരതി ഉഗ്ഗച്ഛതീതി **ഉബ്ബിര**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭൂമിതോ അങ്കുരം ഉട്ഠഹതീ"തി. ഇമിനാ അട്ഠകഥാനയേന ഓട്ഠജോ തതിയക്ഖരോയേവ യുജ്ജതി, പോത്ഥകേസു പന ചതുത്ഥക്ഖരോയേവ ദിസ്സതി. "ഉബ്ഭിദ"ന്തിപി പാഠോ. **ബില**ന്തി കോട്ഠാസോ. തസ്മാ ദബ്ബസമ്ഭാരേഹി ബിലേഹി സദ്ധിം പചിതം ബിലന്തി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദബ്ബസമ്ഭാരേഹി സദ്ധിം പചിത"ന്തി. അഭിധാനേ പന (അഭിധാനേ ൪൬൧ ഗാഥായം) "ബിലാല"ന്തി പാഠോ അത്ഥി. **ത**ന്തി ബിലം.

൨൬൪. അസ്സാദീനം കായഗന്ധോ വിയ കസ്സചി കായഗന്ധോ ഹോതീതി യോജനാ. **തസ്സാപീ**തി ഭിക്ഖുനോപി. പിസദ്ദേന കണ്ഡുവാബാധഭിക്ഖുആദയോപി

സമ്പിണ്ഡേതി. ഖരകണസദ്ദസ്സ അസ്സാദീനം മലേപി പവത്തനതോ വുത്തം "ഗോമയ"ന്തി. **പാകതികചുണ്ണമ്പീ**തി അപക്കരജനചുണ്ണമ്പി. **ഏതമ്പീ**തി പാകതികചുണ്ണമ്പി.

തന്തി ആമകമംസം, ന ഖാദീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ആമകലോഹിതം വാ, ന പിവീതി സമ്ബന്ധോ. **അമനുസ്സോ**തി മനുസ്സസദിസോ ഭൂതോ. **ത**ന്തി ആമകമംസലോഹിതം.

൨൬൩. **"അഞ്ജന"**ന്തി നാമം സാമഞ്ഞന്തി ആഹ "അഞ്ജനന്തി സബ്ബസങ്ഗാഹകവചനമേത"ന്തി. **സബ്ബസങ്ഗാഹകവചന**ന്തി സബ്ബേസം അഞ്ജനാനം സങ്ഗാഹകവചനം. **ഏത**ന്തി "അഞ്ജന"ന്തി ഏതം വചനം. അഞ്ജതി ചക്ഖും മക്ഖേതി അനേനാതി **അഞ്ജനം,** അഞ്ജതി ചക്ഖും ബ്യത്തം കരോതീതി വാ **അഞ്ജനം,** താലുജോ തതിയക്ഖരോ. **കപല്ല**ന്തി കപല്ലേ പവത്തം. കപാലഞ്ഹി ദീപസിഖായ ഉപരി നികുജ്ജിത്വാ തത്ഥ പവത്തം മസി "കപല്ല"ന്തി വുച്ചതി. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദീപസിഖതോ ഗഹിതമസീ"തി. **അഞ്ജനൂപപിസനേഹീ**തി ഏത്ഥ അഞ്ജനേഹി സദ്ധിം ഉപനേതും പിസിതബ്ബന്തി അഞ്ജനൂപപിസനന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഞ്ജനേന സദ്ധിം ഏകതോ പിസിതേഹീ"തി. "ഏകതോ"തി ഇമിനാ "സദ്ധി"ന്തി പദസ്സേവ അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. യംകിഞ്ചി അഞ്ജനൂപപിസനം ചുണ്ണം ന ന വട്ടതീതി യോജനാ. അഥ വാ ന വട്ടതി ന ഹോതി, വട്ടതിയേവാതി യോജനാ. ഇമസ്മിം നയേ "ന വട്ടതീ"തി ആഖ്യാതപദം കിരിയാന്തരാപേക്ഖത്താ കത്താ ഹോതി. ആഖ്യാതേസുപി ഹി കത്തുത്തഞ്ച കമ്മത്തഞ്ച ലബ്ഭതി. **ചന്ദന**ന്തിആദീനി സുവിഞ്ഞേയ്യാനേവ.

അട്ഠിമയന്തി പദസ്സ അതിബ്യാപിതദോസം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "മനുസ്സട്ഠിം ഠപേത്വാ"തി. **സലാകട്ഠാനിയ**ന്തി ഏത്ഥ സലാകാ തിട്ഠന്തി ഏത്ഥാതി സലാകട്ഠാനിയന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **യത്ഥാ**തി യസ്മിം സുസിരദണ്ഡകാദികേ. **സലാക**ന്തി അഞ്ജനിസലാകം. **ഓദഹന്തീ**തി ഠപേന്തി. **അംസബദ്ധകോ**തി അംസേ ബദ്ധതി അനേനാതി അംസബദ്ധകോ. **യമകനത്ഥുകരണി**ന്തി നത്ഥു കരീയതി ഇമായാതി നത്ഥുകരണീ, യമകാ നത്ഥുകരണീ യമകനത്ഥുകരണീ.

൨൬൭. തം സബ്ബം തേലപാകന്തി സമ്ബന്ധോ. "അതി വിയ ഖിത്തമജ്ജാനീ"തി ഇമിനാ അതി വിയ ഖിപീയന്തി പക്ഖിപീയന്തീതി അതിഖിത്താനി, താനിയേവ മജ്ജാനി അതിഖിത്തമജ്ജാനീതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

പണ്ണസേദന്തി പണ്ണേഹി സേദം. **അങ്ഗാരാന**ന്തി അങ്ഗാരേഹി. **തത്ഥാ**തി തേസു പംസുവാലികാദീസു. **വാതഹരണപണ്ണാനീ**തി വാതസ്സ അപനയനാനി ഉദ്ദാലാദീനി പണ്ണാനി. **തത്ഥാ**തി തേസു പണ്ണേസു. **നാനാപണ്ണഭങ്ഗകുഥിത**ന്തി നാനാപണ്ണാനിയേവ ഭഞ്ജിതബ്ബട്ഠേന നാനാപണ്ണഭങ്ഗം, തേന കുഥിതം നാനാപണ്ണഭങ്ഗകുഥിതം. **ഉണ്ഹോദകസ്സാ**തി ഉണ്ഹോദകേന. **തത്ഥാ**തി ഉദകകോട്ഠകേ.

പബ്ബേ പബ്ബേതി ഫലുമ്ഹി ഫലുമ്ഹി. **യേനാ**തി പജ്ജേന. തം പജ്ജം അഭിസങ്ഖരിതുന്തി യോജനാ. "പാദാനം സപ്പായഭേസജ്ജ"ന്തി ഇമിനാ പാദസ്സ ഹിതം പജ്ജന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തിലകക്കേനാ**തി ഏത്ഥ കക്കസദ്ദസ്സ ചുണ്ണവാചകത്താ "പിട്ഠേഹീ"തി വുത്തം. കബളേന പക്ഖിപനം **കബളികം**. സത്തുപിണ്ഡസ്സ ഭത്തകബളസദിസത്താ **സത്തുപിണ്ഡ**ന്തി വുത്തം. **ആണി വിയാ**തി ഖീലാ വിയ. **ഖാരേനാ**തി ലോണസക്ഖരികമയേന ഖാരേന. വികാസം രുന്ധതീതി **വികാസികം,** തേലരുന്ധനപിലോതികം. **വണകമ്മ**ന്തി വണസ്സ, വണേ വാ കമ്മം.

൨൬൮. സപ്പദട്ഠകാലേയേവ കിം സാമം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ആഹ "ന കേവല"ന്തിആദി. **ഇദന്തി** മഹാവികടം, പരിഭുഞ്ജികബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ . **അഞ്ഞേസു പനാതി** സപ്പദട്ഠതോ അഞ്ഞേസു പന. സചേ ഭൂമിപത്തോ ഗൂഥോ ഹോതി, പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോതി യോജനാ.

൨൬൯. **വസീകരണപാനകസമുട്ഠിതരോഗോ**തി കന്തിഭാവസങ്ഖാതം വസം കരോതി അനേനാതി വസീകരണം, ഭേസജ്ജം, പിവതേ പാനം, തംയേവ പാനകം, വസീകരണസ്സ പാനകം വസീകരണപാനകം, തേന സമുട്ഠിതോ രോഗോ വസീകരണപാനകസമുട്ഠിതരോഗോ. ഇമിനാ **ഘരദിന്നകാബാധോ**തി എത്ഥ ഘരണിയാ ദിന്നേന വസീകരണപാനകേന സമുട്ഠിതോ ആബാധോ ഘരദിന്നകാബാധോതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സീതായ ആലോളേതബ്ബന്തി **സീതാലോളം,** ഉദകം. സീതാസദ്ദോ നങ്ഗലലേഖാസങ്ഖാതം ഫാലപദ്ധതിം മുഖ്യതോ വദതി, ഫാലപദ്ധതികരേ ഫാലേ ലഗ്ഗമത്തികം ഉപചാരതോ വദതി. തേന വുത്തം "സീതായ ആലോളേതബ്ബ"ന്തി. അട്ഠകഥായമ്പി തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "നങ്ഗലേനാ"തിആദി.

വിപക്കഗഹണികോതി വിസേസേന പാചാപനഗഹണികോ. **മുത്തഹരീതക**ന്തി എത്ഥ "മുത്ത"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ഗോമുത്തമേവ ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഗോമുത്തപരിഭാവിതം ഹരീതക"ന്തി. ഇമിനാ മുത്തേന പരിഭാവിതം ഹരീതകം മുത്തഹരീതകന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തണ്ഡുലകസടോ**തി തണ്ഡുലധോവനോദകകസടോ ധോതസിനിദ്ധോ, **സോവ** മുഗ്ഗപചിതപാനീയോതി യോജനാ. "മംസരസേനാ"തി ഇമിനാ മംസരസോ മംസേന പടിച്ഛാദേതബ്ബന്തി **പടിച്ഛാദനീയ**ന്തി വുച്ചതീതി ദസ്സേതി.

൧൬൫. ഗുളാദിഅനുജാനനകഥാ

൨൭൨. **ഹീ**തി സച്ചം. **പക്കത്താ**തി മുഗ്ഗാനം പക്കഭാവതോ. **തേ**തി മുഗ്ഗാ.

൨൭൪. **അകപ്പിയകുടിയ**ന്തി അകപ്പിയകുടിയാ അന്തോ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **തമ്പീ**തി ഉണ്ഹയാഗുമ്പി. പിസദ്ദേന പഗേവ ആമിസം പചിതുന്തി ദസ്സേതി. **ഉത്തണ്ഡുലഭത്ത**ന്തി പക്കതണ്ഡുലതോ വിയോഗോതി ഉത്തണ്ഡുലോ, ഉകാരോ ഹി വിയോഗത്ഥവാചകോ, അപക്കതണ്ഡുലോതി അത്ഥോ. ഉത്തണ്ഡുലമയം ഭത്തന്തി ഉത്തണ്ഡുലഭത്തം. സകിം കുഥിതേസു ഖീരതക്കാദീസു അഗ്ഗിം ദാതും വട്ടതീതി യോജനാ. ബിളാലാദീനം സത്താനം സമൂഹോ രൂള്ഹീവസേന **ഉക്കപിണ്ഡകോ**തി വുച്ചതീതി ആഹ "ബിളാലമൂസികഗോധാമങ്ഗുസാ"തി. വിഘാസാദഭാവേന നിഹതമാനത്താ കായവാചം ദമേതീതി **ദമകോ** വിഘാസാദോതി ആഹ "വിഘാസാദാ"തി.

൨൭൫. **തതോ നീഹട**ന്തി എത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യത്ഥാ"തിആദി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **നീഹട**ന്തി നീഹരിത്വാ ഹരിതം.

൨൭൬. **വനട്ഠം പോക്ഖരട്ഠ**ന്തി എത്ഥ വനേ തിട്ഠതീതി **വനട്ഠോ,** പോക്ഖരേ തിട്ഠതീതി **പോക്ഖരട്ഠോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വനേ ചേവാ"തിആദി. "പദുമിനിഗച്ഛേ"തി ഇമിനാ പോക്ഖരസദ്ദോ പദുമവാചകോതി ദസ്സേതി. യസ്സ ബീജം അങ്കുരം ന ജനേതി, തം ഫലം **അബീജം** നാമാതി യോജനാ.

൧൬൭. സത്ഥകമ്മപടിക്ഖേപകഥാ

൨൭൯. ദുക്ഖേന രുപതീതി **ദുരോപയോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുക്ഖേന രുഹതീ"തി. **സത്ഥകമ്മം വാ വത്ഥികമ്മം വാ**തി എത്ഥ സത്ഥേന കാതബ്ബം കമ്മം

സത്ഥകമ്മം, വത്ഥിപീളനം കാതബ്ബം കമ്മം **വത്ഥികമ്മ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ പടിച്ഛന്നേ"തിആദി. "സൂചിയാ വാ"തിആദിനാ സത്ഥകമ്മന്തി എത്ഥ "സത്ഥ"ന്തി പദം ഉപലക്ഖണമത്തന്തി ദസ്സേതി. "സത്ഥേന വാ"തി പദം "ഛിന്ദനം വാ ഫാലനം വാ"തിപദേഹി യോജേതബ്ബം. "സൂചിയാ വാ കണ്ടകേന വാ സത്തികായ വാ"തിപദാനി "വിജ്ഝനം വാ"തി പദേന യോജേതബ്ബാനി. "പാസാണസക്ഖലികായ വാ നഖേന വാ"തി പദാനി "ലേഖനം വാ"തി പദേന യോജേതബ്ബാനി. **എത്ഥ**ന്തി സത്ഥേന ഛിന്ദനാദികമ്മം. **എത്ഥ ചാ**തി സത്ഥകമ്മവത്ഥികമ്മേസു. **തത്ഥ പനാ**തി സമ്ബാധേ പന. **തേനാ**തി ഖാരാദിനാ. വച്ചമഗ്ഗേ യായ ഭേസജ്ജമക്ഖിതാദാനവട്ടിയാ ഖാരകമ്മം വാ കരോന്തി, യായ വേളുനാളികായ തേലം വാ പവേസേന്തി, സാ ഭേസജ്ജമക്ഖിതാദാനവട്ടി വാ സാ വേളുനാളികാ വാ വട്ടതിയേവാതി യോജനാ.

൨൮൦. **തം ദിവസ**ന്തി തസ്മിം ദിവസേ. കിഞ്ചി സത്ഥന്തി യോജനാ. **ഇമായാ**തി സുപ്പിയായ അഞ്ഞം കിഞ്ചി അദേയ്യം കിമ്പി ഭവിസ്സതീതി യോജനാ. **യത്ര നാമാ**തി എത്ഥ ത്രപച്ചയോ കാരണത്ഥേ ഹോതീതി ആഹ "യസ്മാ നാമാ"തി. "വീമംസീ"തി ഇമിനാ **പടിവേക്ഖീ**തി എത്ഥ പടിഅവപുബ്ബോ ഇക്ഖധാതു വീമംസനത്ഥോതി ദസ്സേതി. **അസുകമംസ**ന്തി അസുകം മംസം, അസുകസ്സ വാ സത്തസ്സ മംസം.

൧൫൯. ഹത്ഥിമംസാദിപടിക്ഖേപകഥാ

൨൮൧. അരഞ്ഞകോകാ നാമാതി സസബിളാലാദയോ സത്തേ ഖാദനത്ഥായ കുകതി ആദദാതീതി **കോകോ** അരഞ്ഞേ ജാതോ കോകോ **അരഞ്ഞകോകോ, സുനഖസദിസാ**തി ഗാമസുനഖേന സദിസാ. **തേസ**ന്തി അരഞ്ഞകോകാനം. **യോ പനാ**തി സുനഖോ പന, ഉപ്പന്നോതി സമ്ബന്ധോ. **ഗാമസുനഖിയാ**തി സാമ്യത്ഥേ സാമിവചനം. **കോകേനാ**തി സഹാദിയോഗേ കരണവചനം. താനി പദാനി "സംയോഗേനാ"തി പദേന യോജേതബ്ബാനി. **തസ്സാ**തി സുനഖസ്സ.

എത്ഥാതി മനുസ്സമംസാദീസു. **സജാതികതായാ**തി സമാനജാതികഭാവതോ. **അനുപദ്ദവത്ഥായാ**തി അനുപദ്ദവത്ഥം, പടിക്ഖിത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **ആപത്തീ**തി മനുസ്സമംസേ ഥുല്ലച്ചയേന, സേസേ ദുക്കടേന ആപത്തി. **ഉദ്ദിസ്സ കതം പനാ**തി ഭിക്ഖും ഉദ്ദിസ്സ കതമംസം പന.

൧൬൦. യാഗുമധുഗോളകാദികഥാ

൨൮൨. **ഏകകോ**തി എത്ഥ ഏകതോ അസഹായത്ഥേ കപച്ചയോതി ആഹ "നത്ഥി മേ ദുതിയോ"തി. **സോ**തി ബ്രാഹ്മണോ. **വയം കത്വാ**തി പരിബ്ബയം കത്വാ, പടിയാദാപേസി കിരാതി യോജനാ. **അനുമോദനഗാഥായാ**തി അനുമോദനപകാസകായ ഗാഥായ. "പത്ഥയതം ഇച്ഛത"ന്തി പദാനം അലമത്ഥപയോഗേ സമ്പദാനത്താ വുത്തം "അലമേവ ദാതുന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ"തി. **സോയേവ ഗഹേതബ്ബോ**തി "ദാതു"ന്തിഭാവസ്സ കത്തുഭാവേന സോ ഏവ പാഠോ ഗഹേതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൨൮൩. യാ യാഗു പവാരണം ജനേതി, സാ യാഗു **ഭോജ്ജയാഗു** നാമാതി യോജനാ. **യ**ന്തി കാലം. "ആദിം കത്വാ"തി ഇമിനാ **യദഗ്ഗേനാ**തി എത്ഥ അഗ്ഗസദ്ദോ ആദ്യത്ഥോ കിരിയാവിസേസനത്ഥേ കരണവചനന്തി ദസ്സേതി. "സഗ്ഗനിബ്ബത്തകപുഞ്ഞ"ന്തി ഇമിനാ **സഗ്ഗാ**തി എത്ഥ ഫലൂപചാരം ദസ്സേതി. **സോ**തി ഗുളോ.

൨൯൪. **തഥാരൂപേനാ**തി തഥാസഭാവേന. ഗുളസ്സ അനുരൂപസഭാവേനാതി അത്ഥോ.

൧൯൭. പാടലിഗാമവത്ഥുകഥാ

൨൯൫. യഥാ സബ്ബം സന്ഥതം ഹോതി, ഏവം തഥാ സബ്ബസന്ഥരിസന്ഥതന്തി യോജനാ.

൨൯൬. **സുനിധോ ച വസ്സകാരോ ചാ**തി ഏത്ഥ ചകാരേഹി ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി. **ആയമുഖപച്ഛിന്ദനത്ഥ**ന്തി സുങ്കമുഖസ്സ പച്ഛേദനത്ഥം. ''ഘരവത്ഥൂനീ''തി ഇമിനാ വത്ഥുസദ്ദസ്സ കാരണദബ്ബത്ഥേ പടിക്ഖിപിത്വാ ഭൂഭേദത്ഥം ദീപേതി. താ ദേവതാ നാമേന്തി കിരാതി യോജനാ. **യഥാനുരൂപ**ന്തി യം യം ഭോഗബലാനുരൂപം. **ലോകേ**തി സത്തലോകേ. **സദ്ദോ**തി കിത്തിഘോസോ. **തേനേവാ**തി തേന സദ്ദസ്സ അബ്ഭുഗ്ഗതഹേതുനാ ഏവ. ''ഓസരണട്ഠാനം നാമാ''തി ഇമിനാ **അരിയം ആയതന**ന്തി ഏത്ഥ ആയതനസദ്ദോ സമോസരണട്ഠാനത്ഥോതി ദസ്സേതി. യത്തകം കയവിക്കയട്ഠാനം നാമാതി സമ്ബന്ധോ. ''വാണിജാനം...പേ... കയവിക്കയട്ഠാനം നാമാ''തി ഇമിനാ വണിജാ പതന്തി സന്നിപതന്തി ഏത്ഥാതി **വണിപ്പതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''വണിജപതോ''തി വത്തബ്ബേ ജകാരലോപോതി ദട്ഠബ്ബോ. പാളിയം ''തേസ''ന്തി പാഠസേസസ്സ അജ്ഝാഹരിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''തേസം അരിയായതനവാണിജപതാന''ന്തി. **തേസ**ന്തി ച സാമ്യത്ഥേ സാമിവചനം, നിദ്ധാരണത്ഥേ വാ വിഭത്തഅപാദാനത്ഥേ വാ. **ഇദ**ന്തി പുരം . **പുടഭേദന**ന്തി ഏത്ഥ പുടം ഭിന്ദന്തി ഏത്ഥാതി **പുടഭേദന**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഭണ്ഡികഭേദനട്ഠാന''ന്തി. ''സമുച്ചയത്ഥോ വാസദ്ദോ''തി വുത്തവചനം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ''തത്ര ഹീ''തിആദി. തത്ഥ **തത്രാ**തി പാടലിപുത്തേ, തീസു വാ അഗ്ഗിഉദകമിഥുഭേദേസു. ''അഞ്ഞമഞ്ഞഭേദാ''തി ഇമിനാ **മിഥുഭേദാ**തി ഏത്ഥ മിഥുസദ്ദസ്സ അഞ്ഞമഞ്ഞവേവചനഭാവം ദസ്സേതി. ഉളുമ്പകുല്ലസദ്ദാനം അത്ഥേ സമാനേപി കരണവിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉളുമ്പ''ന്തിആദി. ഉളു വുച്ചതി ഉദകം, തതോ പാതി രക്ഖതീതി **ഉളുമ്പോ**. കം വുച്ചതി ഉദകം, തസ്മിം ഉലതി ഗച്ഛതീതി **കുല്ലോ**.

അണ്ണവന്തി ഏത്ഥ അണ്ണവോ നാമ കിം സമുദ്ദസ്സ നാമന്തി ആഹ ''അണ്ണവ''ന്തിആദി. ''അണ്ണവ''ന്തി ഏതം നാമം ഉദകട്ഠാനസ്സ അധിവചനന്തി യോജനാ. അണ്ണോ വുച്ചതി ഉദകം, തം ഏതസ്മിം അത്ഥീതി **അണ്ണവോ**. സരസദ്ദസ്സ അകാരാദിമ്ഹി ച കണ്ഡേ ച പവത്തനതോ വുത്തം ''സരന്തി ഇധ നദീ അധിപ്പേതാ''തി. **ഇധാ**തി ഇമിസ്സം ഗാഥായം. **ഇദ**ന്തി അത്ഥജാതം.

യേതി അരിയാ. **തേ**തി അരിയാ, തരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **വിസജ്ജപല്ലലാനീ**തി ഏത്ഥ വിസജ്ജസദ്ദോ ത്വാപച്ചയന്തോ, പല്ലലസദ്ദോ നിന്നട്ഠാനവാചകോതി ആഹ ''വിസജ്ജ...പേ... നിന്നട്ഠാനാനീ''തി. അയം പന ജനോ കുല്ലം ബന്ധതീതി യോജനാ. തിണ്ണാ മേധാവിനോ ജനാ ഇതി വുത്തം ഹോതീതി യോജനാ.

൨൯൭. **അനനുബോധാ**തി ഏത്ഥ കാരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ആഹ ''അബുജ്ഝനേനാ''തി. **സന്ധാവിതം സംസരിത**ന്തി ഏത്ഥ തപച്ചയസ്സ കമ്മത്ഥം സന്ധായ വുത്തം ''മയാ ച തുമ്ഹേഹി ചാ''തി. ഇമിനാ കത്തുത്ഥേ സാമിവചനന്തി ദസ്സേതി. ''അഥ വാ''തിആദിനാ തപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥം ദസ്സേതി. **സംസിത**ന്തി ഏത്ഥ സരധാതുയാ രകാരോ ലോപോതി ആഹ ''സംസരിത''ന്തി. ''തണ്ഹാരജ്ജൂ''തി ഇമിനാ ഭവതോ ഭവം നേതീതി **ഭവനേത്തീ**തി വചനത്ഥേന തണ്ഹാരജ്ജു ഭവനേത്തി നാമാതി ദസ്സേതി.

൨൭൯. വണ്ണവത്ഥാലങ്കാരാനി സാമഞ്ഞവസേന ''നീലാ''തി വുത്താനീതി ആഹ ''നീലാതി ഇദം സബ്ബസങ്ഗാഹക''ന്തി. **തത്ഥാ**തി ''നീലാ''തിആദിപാഠേ. **തേസ**ന്തി ലിച്ഛവീനം. പകതിവണ്ണാ നീലാ ന ഹോന്തീതി യോജനാ. **ഏത**ന്തി ''നീലാ''തിആദിവചനം. **പടിവത്തേസീ**തി ഏത്ഥ വതുധാതു ഉപസഗ്ഗവസേന വാ അത്ഥാതിസയവസേന വാ പഹരണത്ഥോതി ആഹ ''പഹാരേസീ''തി. ''സജനപദ''ന്തി ഇമിനാ **സാഹാര**ന്തി ഏത്ഥ ആഹാരസദ്ദോ ജനപദത്ഥോതി ദസ്സേതി. ജനപദോ ഹി യസ്മാ നഗരസ്സ പരിവാരഭാവേന ആഹരിതബ്ബോ, ഇമസ്മാ ച രാജപുരിസാ ബലിം ആഹരന്തി, തസ്മാ ആഹാരോതി വുത്തോ. സജനപദം വേസാലിം ദജ്ജേയ്യാഥാതി യോജനാ. **അങ്ഗുലിം ഫോടേസു**ന്തി ഏത്ഥ ഫുടധാതു സഞ്ചലനത്ഥോതി ആഹ ''അങ്ഗുലിം ചാലേസു''ന്തി. **ഇത്ഥികായാ**തി ഇത്ഥീയേവ പുരിസതോ ഖുദ്ദകട്ഠേന ഇത്ഥികാ, തായ.

൧൭൨. സീഹസേനാപതിവത്ഥുകഥാ

൨൯൦. **ധമ്മസ്സ ച അനുധമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ ധമ്മസദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ആഹ ''കാരണസ്സ അനുകാരണ''ന്തി. ''പരേഹീ''തി പദം ''വുത്ത''ഇതി പദേ കത്താ. ''വുത്തകാരണേനാ''തിപദം ''സകാരണോ''തിപദേ കരണം. കോചി അപ്പമത്തകോപി തുമ്ഹാകം വാദോതി യോജനാ. ''വിഞ്ഞൂഹീ''തി പദം ''ഗരഹിതബ്ബ''ഇതി പദേ കത്താ. ''ഗരഹിതബ്ബകാരണ''ന്തി പദം ''ന ആഗച്ഛതീ''തി പദേ കമ്മം . **അനബ്ഭക്ഖാതുകാമാ**തി ഏത്ഥ അഭിത്യൂപസഗ്ഗോ അഭിഭവനത്ഥോ ആപുബ്ബോ ഖാധാതു പകഥനത്ഥോതി ആഹ ''അഭിഭവിത്വാ ന ആചിക്ഖിതുകാമാ''തി.

൨൯൧. **അനുവിച്ചകാര**ന്തി ഏത്ഥ അനുവിച്ചസദ്ദോ വിചധാതു ത്വാപച്ചയന്തോതി ആഹ ''അനുവിചിത്വാ''തി. ''ചിന്തേത്വാ''തി ഇമിനാ വിചധാതുയാ ഞാണത്ഥം ദസ്സേതി. ''കാതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാ കാതബ്ബന്തി **കാര**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പടാക**ന്തി ധജപടാകം. ''ആഹിണ്ഡേയ്യു''ന്തി ഇമിനാ **പരിയായേയ്യു**ന്തി ഏത്ഥ പരിപുബ്ബആപുബ്ബ യാധാതുയാ ഗത്യത്ഥം ദസ്സേതി. പാളിയം ''പരിഹരേയ്യു''ന്തിപി പാഠോ. **ആഹിണ്ഡേയ്യു**ന്തി ആഹിണ്ഡന്തി. മുദ്ധജോ തതിയക്ഖരോ . **ഓപാനഭൂത**ന്തി ഏത്ഥ ഓപാനോ വിയ ഭൂതോ ഓപാനഭൂതോതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പടിയത്തഉദപാനോ വിയ ഠിത''ന്തി. ''ഉദപാനോ''തി ഇമിനാ ഓപാനസദ്ദോ ഉദപാനത്ഥോതി ദസ്സേതി. ഉദപാനോ ഹി സബ്ബേ ജനാ ഓസരിത്വാ പിവന്തി ഏത്ഥാതി **ഓപാനോ**തി വുച്ചതി. **ഇമേസ**ന്തി നിഗണ്ഠാനം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. സമ്പത്താനം ദാനം ദാതബ്ബമേവ, തസ്മാ മാ ഉപച്ഛിന്ദിത്ഥാതി യോജനാ. **ഉദ്ദിസ്സാ**തി ത്വാപച്ചയന്തസദ്ദോ ''കത''ന്തി ഉത്തരപദേന സമാസോതി ആഹ ''ഉദ്ദിസിത്വാ കത''ന്തി. ഏസേവ നയോ **''പടിച്ചകമ്മ''**ന്തി ഏത്ഥാപി.

൨൯൪. പടിച്ചകമ്മന്തി ഏതം നാമം നിമിത്തകമ്മസ്സ അധിവചനന്തി യോജനാ. **യോ**തി യോ കോചി ജനോ. വധകസ്സ പാണഘാതകമ്മം ഹോതി വിയ, തസ്സാപി ഹോതീതി യോജനാ. **ന ജീരന്തീ**തി ഏത്ഥ ജരധാതു ഗത്യത്ഥോതി ആഹ ''ന ഗച്ഛന്തീ''തി.

൧൭൯. കപ്പിയഭൂമിഅനുജാനനകഥാ

൨൯൫. **ബഹാരാമകോട്ഠകേ**തി ഏത്ഥ സമീപത്ഥേ ഭുമ്മവചനന്തി ആഹ ''ബഹാരാമകോട്ഠകസമീപേതി ആരാമകോട്ഠകസ്സ ബഹി സമീപേതി അത്ഥോ''തി. **അച്ഛന്തീ**തി വസന്തി. **ഏത**ന്തി ''പച്ഛന്തിമ''ന്തി ഏതം വചനം. **ധുരവിഹാരോപീ**തി പധാനവിഹാരോപി. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. **അനുപഗേയേവാ**തി പാതോയേവ. **ഓരവസദ്ദ**ന്തി ഉച്ചരവസങ്ഖാതം സദ്ദം. **കപിലസുത്തപരിയോസാനേ**തി

സുത്തനിപാതേ (സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.കപിലസുത്തവണ്ണനാ) സങ്ഗഹിതസ്സ കപിലസുത്തസ്സ പരിയോസാനേ. പഞ്ചസതാനം കേവട്ടപുരിസാനന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഉസ്സാവനന്തികാദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. യോ വിഹാരോ കരിയതീതി സമ്ബന്ധോ. ഭൂമിയാ ഗതി വിയ ഗതി ഏതേസന്തി **ഭൂമിഗതികാ**. പതിട്ഠാപേന്തേഹി ബഹൂഹി ഭിക്ഖൂഹി പതിട്ഠാപേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. നിച്ഛാരേന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി യോജനാ. **സയ**ന്തി ഭിക്ഖു. **തം പനാ**തി ''സങ്ഘസ്സ കപ്പിയകുടിം അധിട്ഠാമീ''തി വചനം പന. **അവത്വാപീ**തി **പി**സദ്ദോ തഥാ ''വത്വാപീ''തി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. **അട്ഠകഥാസൂ**തി മഹാഅട്ഠകഥാദീസു തീസു അട്ഠകഥാസു. **ഏത്ഥാ**തി ഉസ്സാവനന്തികകുടിയം. ''സമകാലം വട്ടതീ''തി വചനം ദള്ഹീകരോന്തോ ആഹ ''സചേ ഹീ''തിആദി. **വചനേ**തി ''കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി വചനേ. **തസ്മി**ന്തി ഥമ്ഭേ. **തേനേവാ**തി അകതഭാവേനേവ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത്ഥാ**തി ബഹൂസു.

യതോതി ഇട്ഠകസിലാമത്തികാപിണ്ഡതോ. **വുത്തനയേനേവാ**തി ''ബഹൂഹി സമ്പരിവാരേത്വാ കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി വുത്തനയേനേവ. **ഇട്ഠകാദയോ**തി ''കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി അധിട്ഠാതബ്ബഇട്ഠകാദയോ. അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തഥാ**തി യഥാ അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തം, തഥാ. ഥമ്ഭാദീനി ഉക്ഖിപിത്വാ പതിട്ഠാപനഞ്ച ''കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി സാവനഞ്ച അന്തം പരിയോസാനമേതിസ്സാതി **ഉസ്സാവനന്തികാ**.

താസൂതി ദ്വീസു ഗോനിസാദികാസു. **യത്ഥാ**തി കുടിയം. നേവ ആരാമോ പരിക്ഖിത്തോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. പുന **യത്ഥാ**തി കുടിയം. **അയ**ന്തി കുടി. **ഉഭയത്ഥാപീ**തി ആരാമവിഹാരഗോനിസാദികാസു ദ്വീസുപി. ബഹുതരം പരിക്ഖിത്തോപി പരിക്ഖിത്തോയേവ നാമാതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി ഉപഡ്ഢപരിക്ഖിത്തബഹുതരപരിക്ഖിത്തആരാമേ. ഗാവോ പവിസിത്വാ യഥാസുഖം നിസീദന്തി ഏത്ഥാതി **ഗോനിസാദാ** ഗോസാലാ. ഗോനിസാദാ വിയാതി **ഗോനിസാദികാ** കുടി.

മനുസ്സാ വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏസാ**തി കുടി. **വുത്തേപീ**തി **പി**സദ്ദേ, ''കപ്പിയകുടിം ദേമാ''തി വാക്യം അപേക്ഖതി. അന്ധകട്ഠകഥായം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. യസ്മാ വട്ടതി, തസ്മാതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി സേസസഹധമ്മികദേവമനുസ്സാനം. **തേഹീ**തി സേസസഹധമ്മികദേവമനുസ്സേഹി. പുനപി വുത്തം, കിം വുത്തന്തി ആഹ ''ഭിക്ഖുസ്സ...പേ॰... ഹോതീ''തി. **അപീ**തി തദഞ്ഞേസം. **ത**ന്തി വചനം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. സങ്ഘസ്സ സന്തകമേവ വാ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തകമേവ വാതി യോജനാ. ഇതി തസ്മാ സുവുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ഗഹപതീനം സന്തകം **ഗഹപതി** കുടി. ''കമ്മവാചം സാവേത്വാ''തി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തം കമ്മവാചമവത്വാ അപലോകനേനപി കപ്പിയത്താ. കമ്മവാചായ വാ അപലോകനേന വാ സമ്മനിതബ്ബാതി **സമ്മുതി** കുടി. ഇതിസദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ.

യം ആമിസം വുത്ഥം, സബ്ബം തം ആമിസന്തിയോജനാ. അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യപഹോനകേ ഗേഹേ വുത്ഥം ഠപിതന്തി സമ്ബന്ധോ. യം പന സങ്ഘികം വാ പുഗ്ഗലികം വാ അത്ഥീതി യോജനാ. **തേസംയേവാ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനമേവ . ഏകരത്തമ്പി ഠപിതം യം സന്തകം അത്ഥീതി യോജനാ. **ത**ന്തി സങ്ഘികാദി. **തത്ഥാ**തി അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യപഹോനകഗേഹേ. **ഏത**ന്തി അന്തോവുത്ഥഅന്തോപക്കസങ്ഖാതം യാവയാമകാലികം, ''ന കപ്പതീ''തി ബ്യതിരേകസ്സ അന്വയം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സത്താഹകാലികം പനാ''തിആദി.

തത്രാതി പുരിമവചനാപേക്ഖം. തത്ര വചനേതി ഹി അത്ഥോ. സാമണേരോ ദേതീതി സമ്ബന്ധോ. യംകിഞ്ചി തണ്ഡുലാദികം ആമിസന്തി യോജനാ. **മുഖസന്നിധി നാമാ**തി ആപത്തിയാ മുഖോ ഉപായോ സന്നിധി നാമാതി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി മഹാപച്ചരിയം, മുഖസന്നിധിഅന്തോവുത്ഥേസു വാ. ഭിക്ഖു പചിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **ആമിസസംസട്ഠ**ന്തി ആമിസേന സംസഗ്ഗം.

ജഹിതവത്ഥുകാതി ജഹിതം വത്ഥു ഏതാസന്തി ജഹിതവത്ഥുകാ. ഉസ്സാവനന്തികാ കതാതി സമ്ബന്ധോ. **സാ**തി ഉസ്സാവനന്തികാ. **യോ യോ**തി ഥമ്ഭോ വാ ഭിത്തിപാദോ വാ. ഇട്ഠകാദീഹി കതാ ഉസ്സാവനന്തികാതി യോജനാ. **ചയസ്സാ**തി അധിട്ഠാനസ്സ. **യേഹി പന ഇട്ഠകാദീഹീ**തിആദിസദ്ദേന ഥമ്ഭസിലാമത്തികായോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **തദഞ്ഞേസൂ**തി തേഹി അധിട്ഠിതഇട്ഠകാദീഹി അഞ്ഞേസു.

പാകാരാദിപരിക്ഖേപേതി ഉപചാരസീമാപരിച്ഛിന്നസ്സ ആരാമസ്സ പാകാരാദിനാ പരിക്ഖേപേ കതേ. **പാകാരാദീ**തി ആദിസദ്ദേന വതിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **കപ്പിയകുടിം ലദ്ധും വട്ടതീ**തി ഗോനിസാദികായ അഭാവേന സേസാസു തീസു കപ്പിയകുടീസു യംകിഞ്ചി കപ്പിയകുടിം ലദ്ധും വട്ടതീതി അത്ഥോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. **ഇതരാ പനാ**തി ഉസ്സാവനന്തികഗോനിസാദികാഹി അഞ്ഞാ. **ദ്വേ**തി ഉഭോ ഗഹപതിസമ്മുതിയോ, ജഹിതവത്ഥുകാവ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **പക്ഖപാസകമണ്ഡല**ന്തി ദ്വേ പക്ഖേ അപതനത്ഥായ പസതി ബന്ധതീതി പക്ഖപാസകോ, **മണ്ഡല**ന്തി ഛദനകോടിഗോപാനസീനം ഉപരി ഠപിതകട്ഠവിസേസോ, പക്ഖപാസകോ ച മണ്ഡലഞ്ച പക്ഖപാസകമണ്ഡലം.

യത്രാതി യസ്മിം ഠാനേ. **അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ**തി അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന അനുപസമ്പന്നസ്സ ദത്വാ. ചീവരവികപ്പനം വിയ സാപേക്ഖവിസ്സജ്ജനമ്പി വട്ടതീതി വദന്തി. **തത്രാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം. **സോ**തി കരവീകതിസ്സത്ഥേരോ, പസ്സിത്വാ പുച്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **ഥേരോ**തി മഹാസിവത്ഥേരോ. **ലൂഖദിവസേ**തി അസിനിദ്ധദിവസേ. **തതോ**തി ബ്രവനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ന**ന്തി മഹാസിവത്ഥേരം. **പമുഖേ**തി ഗബ്ഭസ്സ പമുഖേ. **ത**ന്തി സപ്പികുമ്ഭിം. **ബഹീ**തി വിഹാരസ്സ ബഹി. **സോ**തി മഹാസിവത്ഥേരോ.

൧൮൨. മേണ്ഡകഗഹപതിവത്ഥുകഥാ

൨൯൬. ''ബഹിദ്വാരേ''തി ഏത്ഥ കസ്സ ബഹിദ്വാരേതി ആഹ ''ധഞ്ഞാഗാരസ്സ ബഹിദ്വാരേ''തി. **ആളകഥാലിക**ന്തി ഏത്ഥ ആളകതണ്ഡുലപചനകം ഗണ്ഹകഥാലി ആളകഥാലി, തായ പചിതം ഭത്തം ആളകഥാലികന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ആളകതണ്ഡുലപചനകഥാലിക''ന്തി. **ബ്യഞ്ജനഭണ്ഡിക**ന്തി ബ്യഞ്ജനപരിക്ഖാരികം, ബ്യഞ്ജനപരിവാരകന്തി അത്ഥോ. ഇമിനാ **സൂപഭിഞ്ജനക**ന്തി ഏത്ഥ സൂപസദ്ദോ ബ്യഞ്ജനവാചകോ, ഭിഞ്ജനകസദ്ദോ ഭണ്ഡികപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ദാസകമ്മകരപോരിസ**ന്തി ഏത്ഥ ദാസപോരിസാ ച കമ്മകരപോരിസാ ച ദാസകമ്മകരപോരിസം, സമാഹാരദ്വന്ദോ പുബ്ബപദേ ഉത്തരലോപോ, ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ദാസപുരിസേ ച കമ്മകരപുരിസേ ചാ''തി. പോരിസസദ്ദോപി പുരിസസദ്ദേന സമാനോ ''പുരിസോ ഏവ പോരിസോ''തി അത്ഥേന. **ധുവഭത്തേനാ**തി ഏത്ഥ **ധുവ**സദ്ദോ നിച്ചപരിയായോതി ആഹ ''നിച്ചകാല''ന്തി. ദുയ്ഹേന ഖീരേനാതി സമ്ബന്ധോ. ''മേണ്ഡകവത്ഥുസ്മിം പനാ''തി പാഠതോ പട്ഠായ യാവ ''ഖണഞ്ഞേവ ദുയ്ഹേനാ''തി പാഠാ കേസുചിയേവ അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു അത്ഥി. **ഏത്ഥാ**തി മേണ്ഡകവത്ഥുമ്ഹി. **ഗോരസേ**തി ഗവയേഹി നിബ്ബത്തേ ഖീരദധിതക്കനവനീതസപ്പിസങ്ഖാതേ രസേ. **പാഥേയ്യ**ന്തി പഥസ്സ ഹിതം പാഥേയ്യം. **ഞത്വാ**തി പാഥേയ്യമിച്ഛതീതി ഞത്വാ. **ഭിക്ഖാചാരവത്തേന**

വാതി അഞ്ഞാതകഅപവാരിതട്ഠാനതോ ഭിക്ഖാചാരവത്തേന വാ. **യാചിത്വാപീ**തി പിസദ്ദോ പഗേവ ഭിക്ഖാചാരവത്തേനാതി ദസ്സേതി. യത്തകേന പാഥേയ്യേനാതി സമ്ബന്ധോ.

൧൮൨. കേണിയജടിലവത്ഥുകഥാ

൩൦൦. കാജേഹീതി എത്ഥ കാജസ്സ ഗണനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പഞ്ചഹി കാജസതേഹീ"തി. ഏകേന കാജേന ദ്വിന്നം കുടാനം ഗഹിതത്താ വുത്തം "കുടസഹസ്സ"ന്തി. **വോ**തി തുമ്ഹേ. സുട്ഠു പസന്നോതി സമ്ബന്ധോ.

തഥാതി "അട്ഠ പാനാനീ"തി പാഠേ, അട്ഠസു പാനേസു വാ. "അമ്ബേഹി കതപാന"ന്തി ഇമിനാ മജ്ഝേലോപസമാസം ദസ്സേതി. **തഥാ**തി ആമപക്കേസു. കരോന്തേന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആദിച്ചപാകേനാ**തി ആദിച്ചഹേതുനാ പചനേന. **പുരേഭത്തമേവ കപ്പതീ**തി ഭിക്ഖുനാ സയം കതത്താ പുരേഭത്തമേവ കപ്പതി. തേന വുത്തം "അനുപസമ്പന്നേഹീ"തിആദി. കതം അമ്ബപാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബപാനേസൂ**തി ജമ്ബുപാനാദീസു സബ്ബേസു പാനേസു.

തേസൂതി ജമ്ബുപാനാദീസു സത്തസു പാനേസു. **പന**സദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ. **ജമ്ബുഫലേഹീ**തി ആമേഹി വാ പക്കേഹി വാ ജമ്ബുഫലേഹി. **അട്ഠികേഹീ**തി അട്ഠി അസ്മിമത്ഥീതി അട്ഠികം ഫലം. **ജാതിരസേനാ**തി യഥാജാതേന രസേന. ഇമിനാ മധുസക്ഖരകപ്പുരാദീഹി ന യോജേതബ്ബോതി ദസ്സേതി. **തം പനാ**തി മധുകപാനം പന. **മുദ്ദികാ**തി മുദ്ദികഫലാനി. **സാലുകേ**തി കന്ദേ. **സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ഫലരസ**ന്തി തണ്ഡുലധോവനോദകം. "പക്കഡാകരസ"ന്തി ഇമിനാ അപക്കഡാകരസം വട്ടതീതി ദീപേതി. **ഹീ**തി സച്ചം, വിത്ഥാരോ വാ. **രസോ**തി പക്കരസോ. പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതസപ്പിആദീഹി പക്കാനം യാവജീവികാനം പത്താനം രസോതി യോജനാ. പക്കം യാവജീവികപത്തരസന്തി സമ്ബന്ധോ. **യാവകാലികപത്താനമ്പീ**തി **പി**സദ്ദോ പഗേവ യാവജീവികപത്താനന്തി ദസ്സേതി. **യം പാന**ന്തി യം മധുകപുപ്ഫരസപാനം. **സോ**തി മധുകപുപ്ഫരസോ. **തേനാ**തി മധുകപുപ്ഫേന. യതോ കാലതോ പട്ഠായ മജ്ജം ന കരോന്തി, തതോതി യോജനാ. **ഉച്ഛുരസോ** നികസടോ പച്ഛാഭത്തം വട്ടതി സത്താഹകാലികത്താ. **ഇമേ ചത്താരോ രസാ**തി ഫലപത്തപുപ്ഫഉച്ഛുരസസങ്ഖാതാ ഇമേ ചത്താരോ രസാ. **അഗ്ഗിഹുത്തമുഖാ**തി യഞ്ഞാ അഗ്ഗിഹുതമുഖാ, അഗ്ഗിഹുതസേട്ഠാതി അത്ഥോ.

൧൮൩. രോജമല്ലാദിവത്ഥുകഥാ

൩൦൧. സങ്കരമകംസൂതി എത്ഥ സങ്കരസദ്ദസ്സ യുദ്ധത്ഥാദീസു പവത്തനതോ ഇധ പടിഞ്ഞാതത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കതികമകംസൂ"തി. **കതിക**ന്തി പടിഞ്ഞാതസങ്ഖാതം കതികം. **ഉളാരം ഖോ**തി എത്ഥ ഉളാരസദ്ദോ സേട്ഠവാചകോ. **സേട്ഠ**ന്തി ച സുന്ദരമേവാതി ആഹ "സുന്ദരം ഖോ തേ ഇദ"ന്തി. **തേ**തി തുയ്ഹം. **"ബഹുകതോ"**തി പദസ്സ കതബഹുമാനോതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പസാദബഹുമാനേനാ"തി. "പിട്ഠമയംഖാദനീയ"ന്തി ഇമിനാ **പിട്ഠഖാദനീയ**ന്തി എത്ഥ മയസദ്ദലോപം ദസ്സേതി.

൩൦൨. പടിഭാനേയ്യകാതി എത്ഥ പടിഭാനേ നിയുത്താ പടിഭാനേയ്യകാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പടിഭാനസമ്പന്നാ"തി. "നിദ്ദോസസിപ്പാ"തി ഇമിനാ **പരിയോദാതസിപ്പാ**തി എത്ഥ പരിസമന്തതോ ഓദാതം സിപ്പം എതേസന്തി പരിയോദാതസിപ്പാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. സിപ്പത്ഥികേഹി സീയതി സേവിയതീതി **സിപ്പം,** സിപ്പികാനം ഹിതായ സേതി പവത്തതീതി വാ **സിപ്പം,** ഓട്ഠജോ പഠമക്ഖരോ. **നാളിയാവാപകേനാ**തി പദസ്സ ദ്വന്ദഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "നാളിയാ

ചേവ ആവാപകേന ചാ"തി. ഇമിനാ യകാരോ പദസന്ധിമത്തോതി ദസ്സേതി. "നാളിയാ വാ പസിബ്ബകേനാ"തിപി പാഠോ, സോ അപാഠോയേവ. കോ ആവാപകോ നാമാതി ആഹ **"ആവാപകോ നാമ യത്ഥാ"**തിആദി. തത്ഥ **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഥവികേ. ഇമിനാ ആഹരിത്വാ യഥാലദ്ധം വപന്തി പക്ഖിപന്തി ഏത്ഥാതി **ആവാപകോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. വപ ബീജനിക്ഖേപേതി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൫ പകാരന്തധാതു) വുത്തം. ഇധ പന പക്ഖിപനേതി ദട്ഠബ്ബോ. തേന വുത്തം "പക്ഖിപന്തീ"തി. **പരിഹരിതുമേവാ**തി പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഹരിതുമേവ. **വേതനന്തി** ഭതിം. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **തം വാ**തി പരിഹരിതഖുരഭണ്ഡം വാ. **അഞ്ഞം വാ**തി അഞ്ഞസ്സ സന്തകം വാ.

൩൦൪. **ഇദന്തി** ദസമഭാഗദാനം. **ദസ കോട്ഠാസേ**തി ദസ പടിവീസേ.

൧൪൭. ചതുമഹാപദേസകഥാ

൩൦൫. **ഇദം ന കപ്പതീതിആദീ**തി "ഇദം ന കപ്പതീ"തിആദയോ ഇമേ ചത്താരോ മഹാപദേസേതി യോജനാ. അപസ്സയം കത്വാ ദിസിയന്തി ഏത്ഥാതി **അപദേസാ** ഓകാസാ, അപസ്സയം കത്വാ ദിസിയന്തി ഏതേഹീതി വാ **അപദേസാ** കാരണാ, "മഹന്താ അപദേസാ **മഹാപദേസാ. തഞ്ചാ**തി മഹാപദേസസങ്ഖാതം തഞ്ച സുത്തം, ഗഹേത്വാതി യോജനാ. **പരിമദ്ദന്താ**തി പുനപ്പുനം മദ്ദന്താ, ഉപപരിക്ഖന്താതി അത്ഥോ. **ഇദന്തി** കാരണം. **തന്തി** നവമഹാഫലഅപരണ്ണം. **താനീ**തി ഖുദ്ദകഫലപാനാനി. **ഹീ**തി സച്ചം.

തേസന്തി ഛന്നം ചീവരാനം. **തത്ഥാ**തി ഛസു അനുലോമചീവരേസു. "പാണകേഹി സഞ്ജാതവത്ഥ"ന്തി ഇമിനാ കോസേയ്യവത്ഥഭാവം ദസ്സേതി. **ദ്വേ പടാ**തി ചീനപടസോമാരപടാ. ദുകൂലം സാണസ്സ അനുലോമന്തി യോജനാ.

തേസംയേവാതി ദ്വിന്നം പത്താനമേവ. **തേസംയേവാ**തി തിണ്ണം തുമ്ബാനമേവ. **തേസംയേവാ**തി ദ്വിന്നം കായബന്ധനാനമേവ. **സേതച്ഛത്തന്തി** സേതേഹി വത്ഥേഹി കതം ഛത്തം. **തേസംയേവാ**തി തിണ്ണം ഛത്താനമേവ.

സമ്ഭിന്നരസന്തി സംസഗ്ഗരസം. ഏത്ഥ ഭിജ്ജിത്ഥാതി **ഭിന്നോ**തി വചനത്ഥേന ഭിദിധാതു ദ്വിധാകരണസങ്ഖാതോ ഭേദത്ഥോ ഹോതി, ധാത്വത്ഥബാധകേന സംത്യൂപസഗ്ഗേന ഭിദിധാതുയാ ഭേദത്ഥം ബാധേത്വാ സംസഗ്ഗത്ഥവാചകോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **ഛല്ലിമ്പീ**തി തചമ്പി. **സകലേനേവാ**തി ഛല്ലിയാ ഏവ. പായാസേന അസംസട്ഠം യം സബ്ബീതി യോജനാ. **താനീ**തി തക്കോലജാതിഫലാദീനി. **യട്ഠിമധുകാദീസുപീ**തി മധുലട്ഠികാദീസുപി. "ലട്ഠിമധുകാദീസുപീ"തി വാ പാഠോ, സോ അപാഠോയേവ. **യം യന്തി** വത്ഥു. **യഥാ**തി യേനാകാരേന, ധോവിയമാനേ തച്ഛിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ.

സമ്ഭിന്നരസന്തി വത്വാ തമേവത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സംസട്ഠ"ന്തി. **സഭാവന്തി** യാവകാലം കപ്പിയസഭാവം . **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഉപനേതി, തസ്മാ. **തേനാ**തി സത്താഹകാലികേന. **തദഹുപടിഗ്ഗഹിതന്തി** തദഹേവ പടിഗ്ഗഹിതം. ദ്വീഹപടിഗ്ഗഹിതേന സത്താഹകാലികേനാതി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്ഥാതി കാലികസംസഗ്ഗേ. **ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ**തി യഥാക്കമം ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ.

ഇതി ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൭. കഥിനക്ഖന്ധകം

൧൭൬. കഥിനാനുജാനനകഥാ

൩൦൬. കഥിനക്ഖന്ധകേ **പാവേയ്യകാ**തി ഏത്ഥ പാവാരട്ഠേ നിവസന്തീതി പാവേയ്യകാതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പാവാരട്ഠവാസിനോ''തി. **തത്ഥാ**തി പാവാനാമകേ രട്ഠേ. ഏകോ പിതാ ഏതേസന്തി **ഏകപിതുകാ**. തേ ച തേ ഭാതരോ ചേതി **ഏകപിതുകഭാതരോ,** തേസം. **ഏത**ന്തി ''പാവേയ്യകാ''തി ഏതം നാമം. **തേസൂ**തി പാവേയ്യകേസു. ''ധുതങ്ഗസമാദാനവസേനാ''തി വിസേസനസ്സ ബ്യവച്ഛേദഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം ''ന അരഞ്ഞവാസമത്തേനാ''തി. വിസേസനഞ്ഹി ദുവിധം ബ്യവച്ഛേദം, തപ്പാകടികരണഞ്ചാതി. **തേസ**ന്തി പാവേയ്യകാനം. പിണ്ഡപാതികാദിഭാവേപീതി സമ്ബന്ധോ. **പി**സദ്ദോ ആരഞ്ഞകം അപേക്ഖതി. **ഏത**ന്തി ''സബ്ബേ ആരഞ്ഞകാ''തിആദി ഏതം വചനം. **ഇമേ പനാ**തി പാവേയ്യകാ പന. **ഉദകസംഗഹേ**തി ഏത്ഥ ഉദകേന സംഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉദകേന സംഗഹിതേ''തി. ''ഥലേ ച നിന്നേ ചാ''തി ഇമിനാ ''ഉദകസംഗഹേ''തി പദസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി.

ഉദകചിക്ഖല്ലേതി ഉദകേന ലോളിതോ ചിക്ഖല്ലോ ഉദകചിക്ഖല്ലോ. **ഓകപുണ്ണേഹീ**തി ഏത്ഥ ഓകസദ്ദോ ഉദകവേവചനോതി ആഹ ''ഉദകപുണ്ണേഹീ''തി. ഉദകഞ്ഹി ഉചയതി സമവായഭാവേന പവത്തതീതി **ഓക**ന്തി വുച്ചതി. **തേസ**ന്തി പാവേയ്യകാനം. **ഘനാനീ**തി നിരന്തരാനി. **തേസൂ**തി ചീവരേസു. **തേനാ**തി ചീവരാനം ഘനത്താ, ഉദകസ്സ ച ന പഗ്ഘരണത്താ. ഭഗവതാ ''അവിവദമാനാ ഫാസുകം വസ്സം വസിത്ഥാ''തി പുച്ഛിയമാനാപി തേ ഭിക്ഖൂ യഥാപുച്ഛിതം അവത്വാ കസ്മാ ഫാസുകപദം അപനേത്വാ ''അവിവദമാനാ വസ്സം വസിമ്ഹാ''തി അവോചുന്തി ആഹ ''അവിവദമാനാ വസ്സം വസിമ്ഹാതി ഏത്ഥാ''തിആദി. **ഉക്കണ്ഠിതതായ ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദോ ''ഫാസുതായ അഭാവേനാ''തി ഏത്ഥാപി യോജേതബ്ബോ. സേനാസനഫാസുതായ അഭാവേന ച ഭഗവതോ ദസ്സനാലാഭേന ഉക്കണ്ഠിതതായ ചാതി ഹി അത്ഥോ. **അനമതഗ്ഗിയകഥ**ന്തി സംയുത്തനികായേ അനമതഗ്ഗിയസുത്തന്തകഥം (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൪). സബ്ബേവ തേ പാവേയ്യകാ ഭിക്ഖൂതി യോജനാ. **ത**ന്തി അനമതഗ്ഗിയകഥം. **തതോ**തി ധമ്മകഥനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. ഭഗവാ ആമന്തേസീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകം ചീവര**ന്തി സങ്ഘാടിം. **സന്തരുത്തരേനാ**തി സഹ അന്തരേനാതി സന്തരം, സന്തരഞ്ച തം ഉത്തരഞ്ചേതി സന്തരുത്തരം, തേന. **അസ്സൂ**തി ഭവേയ്യും. അഭവിസ്സംസൂതി ഹി അത്ഥോ. സത്തമീവിഭത്തികാലാതിപത്തിവിഭത്തീനം സമാനത്ഥഭാവോ സദ്ദസത്ഥേസു വുത്തോയേവ. **ച**സദ്ദോ ഉപന്യാസത്ഥോ. ഏസ കഥിനത്ഥാരോ നാമാതി യോജനാ. അനുജാനിതുകാമോ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി ''അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ''തിആദിപാഠേ. **വോ**കാരസ്സ നിപാതമത്തേ സതി കഥമത്ഥോ ഭവിസ്സതീതി ആഹ ''അത്ഥതകഥിനാനന്തി അത്ഥോ''തി. അത്ഥതകഥിനാനം ഭിക്ഖൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. ലദ്ധഗുണം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഏവഞ്ഹീ''തിആദി. **ഹി**സദ്ദോ ലദ്ധഗുണജോതകോ. **പരതോ**തി പരമ്ഹി. ''സോ തുമ്ഹാക''ന്തി വാ ''സോ വോ''തി വാ അവത്വാ ''സോ നേസം ഭവിസ്സതീ''തി വുത്തത്താ **വോ**-കാരോ നിപാതമത്തോതി അധിപ്പായോ. ''വോതി സാമിവചനമേവേത''ന്തി ഇമിനാ **വോ** തുമ്ഹാകന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. ഏവം സതി ''പരതോ സോ നേസ''ന്തി ഏത്ഥ കഥമത്ഥോ ഭവിസ്സതീതി ആഹ ''സോ നേസന്തി ഏത്ഥ പനാ''തിആദി. യേ തുമ്ഹേ അത്ഥതകഥിനാ, തേസം തുമ്ഹാകന്തി യോജനാ. **കഥിന**സദ്ദോ ഥിരത്ഥവാചകോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോ . അനാമന്തചാരാദികാനം പഞ്ചാനിസംസാനം അന്തോകരണസമത്ഥഭാവേ ഥിരന്തി അത്ഥോ.

തത്ഥാതി അനാമന്തചാരാദീസു പഞ്ചാനിസംസേസു. **അനാമന്തചാരോ**തി ഏത്ഥ ചരണം ചാരോ, അനാമന്തേത്വാ ചാരോ അനാമന്തചാരോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അനാമന്തേത്വാ ചരണ”ന്തി. “അസമാദായ ചരണ”ന്തി ഇമിനാ **അസമാദാനചാരോ**തി ഏത്ഥ പുബ്ബപദേ ത്വാപച്ചയസ്സ അനാദേസം കത്വാ അസമാദാനചാരോതി വുത്തന്തി ദസ്സേതി. **യാവദത്ഥചീവര**ന്തി ഏത്ഥ ആകാരലോപേന സന്ധീതി ആഹ “യാവതാ ചീവരേന അത്ഥോ”തി. “യാവദത്ഥചീവര”ന്തിപി പാഠോ, ഏവം സതി ദകാരോ പദസന്ധിമത്തോ. യാവസദ്ദോ പരിച്ഛേദത്ഥവാചകോ, ന അഭിവിധത്ഥവാചകോ. അത്ഥസദ്ദേന സമാസോ ഹോതി. **യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ**തി ഏത്ഥ തത്ഥസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ “കഥിനത്ഥാരസീമായ”ന്തി. **തത്രുപ്പാദേനാ**തി തത്ര കഥിനത്ഥാരസീമായം ഉപ്പാദേന മൂലേന. “ചീവരം ഉപ്പജ്ജതീ”തി ഇമിനാ **ചീവരുപ്പാദോ**തി ഏത്ഥ ചീവരമേവ ഉപ്പാദോ ചീവരുപ്പാദോതി വിസേസനപരപദത്തം ദസ്സേതി.

കേതി കിത്തകാ. ഇദം “ഗണവസേനാ”തി വചനം സന്ധായ വുത്തം. അഥ വാ **കേ**തി കിന്നാമ വുത്ഥവസ്സാ. ഇദം “വുത്ഥവസ്സവസേനാ”തി വചനം സന്ധായ വുത്തം. സതസഹസ്സമ്പി ജനാ ലഭന്തീതി യോജനാ. **പി**സദ്ദേന തതോ അധികമ്പി ലഭന്തീതി ദസ്സേതി. **ഛിന്നവസ്സാ വാ**തി പുരിമികായ ഉപഗന്ത്വാ ഛിന്നവസ്സാ വാ. **അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ**തി കഥിനത്ഥാരവിഹാരതോ അപരസ്മിം വിഹാരേ. സബ്ബേ ഛിന്നവസ്സാദികാ ഭിക്ഖൂ പുരിമികായ വസ്സൂപഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ഗണപൂരകാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **ഇതരേസംയേവാ**തി പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പഠമപവാരണായ പവാരിതാനമേവ. **പരിപുണ്ണവസ്സോ**തി പരിപുണ്ണോ വീസതിവസ്സോ, അച്ഛിന്നവസ്സോ വാ. **സോ**തി സാമണേരോ. **ഇതി ഏത്ഥാപീ**തി ഏവം ഏതേസു തീസു വാരേസുപി.

കേന ദിന്നം കഥിനചീവരം വട്ടതീതി യോജനാ. യേന കേനചി ദിന്നം ചീവരം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി വത്ഥം. **അജാനന്തോ**തി അജാനനഹേതു. ഹേതുത്ഥേ ഹി അന്തപച്ചയോ. **തസ്സാ**തി കഥിനദായകസ്സ. **ഏവ**ന്തി ഇമിനാ വക്ഖമാനനയേന. അഞ്ഞതരപഹോനകം വത്ഥന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി കഥിനചീവരസ്സ. ഏത്തകാ നാമ സൂചിയോ വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇതി ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി യോജനാ.

കഥിനത്ഥാരകേനാപി വത്ഥം ജാനിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **പി**സദ്ദോ കഥിനദായകം അപേക്ഖതി. വത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “തന്തവായഗേഹതോ ഹീ”തിആദി. **ആഭതസന്താനേനേവാ**തി ആഭതസന്തതിയാ ഏവ. **ഖലിമക്ഖിതസാടകോ**തി അഹതസാടകോ. സോ ഹി ഖലേന തക്കേന കഞ്ജികേന മക്ഖിതസാടകത്താ “ഖലിമക്ഖിതസാടകോ”തി വുച്ചതി. **കഥിനത്ഥാരസാടക**ന്തി കഥിനത്ഥാരത്ഥായ ദിന്നം സാടകം. **തദഹേവാ**തി തസ്മിം ദിന്നഅഹനി ഏവ. **തസ്മി**ന്തി പഠമം ദിന്നേ കഥിനത്ഥാരസാടകേ. **അഞ്ഞാനി ചാ**തി കഥിനസാടകതോ അഞ്ഞാനി ച. ചസദ്ദേന ന കഥിനസാടകമേവ ആഹരതി, അഞ്ഞാനി ചാതി ദസ്സേതി. **യോ**തി കഥിനദായകോ. **ഇതരോ**തി പഠമം കഥിനദായകോ. **യഥാ തഥാ ഓവദിത്വാ**തി തവ സന്തകതോ ഏതസ്സ സന്തകം സങ്ഘസ്സ ബഹുപകാരം, സങ്ഘസ്സ ബഹുപകാരത്തം തയാപി ഇച്ഛിതബ്ബം, ഏവമിച്ഛന്തസ്സ ബഹുപുഞ്ഞന്തി യേന തേനാകാരേന ഓവദിത്വാ.

കേന ഭിക്ഖുനാതി സമ്ബന്ധോ. യസ്സ സങ്ഘോ കഥിനചീവരം ദേതി, തേന ഭിക്ഖുനാ അത്ഥരിതബ്ബന്തി യോജനാ. കസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. യോ ജിണ്ണചീവരോ ഹോതി, തസ്സ ദാതബ്ബന്തി യോജനാ. മഹതീ പരിസാ ഏതസ്സാതി **മഹാപരിസോ** ഥേരോ. “നവകതരോ സക്കോതി, തസ്സ ദാതബ്ബ”ന്തി വചനസ്സ അനേകന്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അപി ചാ”തിആദി. **അപി ചാ**തി ഏകന്തേന. **തദത്ഥായാ**തി തസ്സ ജിണ്ണചീവരസ്സ അത്ഥായ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **പേലവോ**തി

വിരളോ. **തേനാപീ**തി കഥിനത്ഥാരകേനാപി. **തന്തി** വിധിം. **ദാനകമ്മവാചാ**തി ദാനകാരണകമ്മവാചാ.

ഏവം ദിന്നേ പന കഥിനേ നിട്ഠാപേതബ്ബാനീതി യോജനാ. **ഏകേനാപീ**തി **പി**സദ്ദേന പഗേവ ബഹൂഹി പനാതി ദസ്സേതി. **ബുദ്ധപ്പസത്ഥ**ന്തി ബുദ്ധേഹി പസത്ഥം. അതീതേ കപ്പസതസഹസ്സമത്ഥകേതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി പദുമുത്തരസ്സ . കഥിനം ഗണ്ഹി കിരാതി യോജനാ. **തന്തി** കഥിനം, സത്ഥാ അകാസീതി സമ്ബന്ധോ.

കതപരിയോസിതം കഥിനം കിം കാതബ്ബന്തി ആഹ "കതപരിയോസിതം പനാ"തിആദി. കഥിനം ഗഹേത്വാ അത്ഥരിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. "തേന കഥിനത്ഥാരകേന ഭിക്ഖുനാ"തി പദം "വചനീയോ"തി പദേ സുദ്ധകത്താ, "അനുമോദാപേതബ്ബ"ന്തി പദേ കാരിതകത്താ. കിം വചനീയോതി ആഹ "അത്ഥതം... പേ... അനുമോദഥാ"തി. "തേഹി അനുമോദകേഹി ഭിക്ഖുഹീ"തി പദം "വചനീയോ"തി പദേ അവുത്തകത്താ, "അനുമോദാപേതബ്ബ"ന്തി പദേ കാരിതകമ്മം അവുത്തകമ്മം, വാ. "കഥിന"ന്തി ധാതുകമ്മം വാ വുത്തകമ്മം വാ ഉപനേതബ്ബം. കിം വചനീയോതി ആഹ "അത്ഥതം...പേ... അനുമോദാമാ"തി. **ഇതരേഹി ചാ**തി അനുമോദകേഹി ച. **സബ്ബേസ**ന്തി അത്ഥാരകഅനുമോദകാനം. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത**ന്തി സബ്ബേസം അത്ഥതഭാവം, "ദിന്നം...പേ... അനുമോദകസ്സ ചാ"തി വചനം വാ.

ഏവം കഥിനേ അത്ഥതേ സതി പനാതി യോജനാ. **യേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. **അവിചാരേത്വാവാ**തി "കഥിനത്ഥാരകസ്സ ദേമാ"തി വാ "സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വാ അവിചാരേത്വാ ഏവ. **സേസചീവരാനിപീ**തി കഥിനത്ഥാരചീവരതോ സേസചീവരാനിപി. സങ്ഘേന ദാതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. "അപലോകേത്വാ"തി ഇമിനാ കമ്മവാചായ കിച്ചാഭാവം ദസ്സേതി. **വസ്സാവാസികട്ഠിതികായാ**തി വസ്സാവാസകാലേ പവത്തായ ഠിതികായ. **ഗരുഭണ്ഡ**ന്തി മഞ്ചബിബ്ബോഹനാദിഗരുഭണ്ഡം. **ഏകസീമായാ**തി ഏകായ ഉപചാരസീമായ.

സം. **യഥാ ചാ**തി ഏത്ഥ **യഥാ**സദ്ദോ യംസദ്ദത്ഥോ. യേന വിധിനാതി ഹി അത്ഥോ. **മഹാഭൂമിക**ന്തി മഹാവിസയം. ചതുവീസതിആകാരവന്തതായ മഹാവിത്ഥാരികന്തി വുത്തം ഹോതി. **തതോ**തി അനത്ഥതലക്ഖണതോ. **പരിവാരേപീ**തി **പി**സദ്ദോ ന ഇധ ഏവാതി ദസ്സേതി.

തത്ഥാതി ചതുവീസതിയാ ആകാരേസു. **ഉല്ലിഖിതമത്തേനാ**തി ഏത്ഥ പമാണസ്സ ഉഗ്ഗഹണത്ഥം നഖാദീഹി ലിഖനം ഉല്ലിഖിതം, ഉല്ലിഖിതം മത്തം പമാണം ഉല്ലിഖിതമത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദീഘതോ ച പുഥുലതോ ച പമാണഗഹണമത്തേനാ"തി. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "പമാണം ഹീ"തിആദി. ദസ്സേന്തോ ഹുത്വാ ഉല്ലിഖതീതി യോജനാ. **പഞ്ചക**ന്തി പഞ്ചപമാണം, പഞ്ചസമൂഹം വാ ഖണ്ഡം. **വാ**സദ്ദേന അഞ്ഞാനിപി തേരസകാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **മോഘസുത്തകാരോപനമത്തേനാ**തി മോഘസുത്തസ്സ ചീവരസ്സൂപരി ആരോപനമത്തേന. **ദീഘസിബ്ബിതമത്തേനാ**തി ദീഘതോ സിബ്ബിതമത്തേന. **മുദ്ദിയപട്ടബന്ധനമത്തേനാ**തി മുദ്ദിയപട്ടസ്സ ബന്ധനമത്തേന. **ദ്വേ ചിമിലികായോ**തി ദ്വേ പിലോതികായോ. **പഠമചിമിലികാ**തി കഥിനചിമിലികതോ അഞ്ഞാ അത്തനോ പകതിചിമിലികാ ഘടേത്വാ ഠപിതാ ഹോതീതി യോജനാ. "തം പഠമചിമിലിക"ന്തി പാഠസേസം അജ്ഝാഹരിത്വാ കഥിനസാടകസ്സ കുച്ഛിചിമിലികം കത്വാതി ഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **പകതിചീവരസ്സാ**തി അത്തനോ പകതിചീവരസ്സ. **പകതിപട്ടബന്ധചീവര**ന്തി പകതിപട്ടേന ബന്ധചീവരം. **പിട്ഠിഅനുവാതാരോപനമത്തേനാ**തി ദീഘതോ അനുവാതസ്സ ചീവരസ്സൂപരി ആരോപനമത്തേന. ദീഘാനുവാതഞ്ഹി പാരുപനകാലേ പിട്ഠിയം ഠിതത്താ

പിട്ഠിഅനുവാതന്തി വുച്ചതി. **കുച്ഛിഅനുവാതാരോപനമത്തേനാ**തി പുഥുലതോ അനുവാതസ്സ ചീവരസ്സൂപരി ആരോപനമത്തേന. പുഥുലാനുവാതഞ്ഹി പാരുപനകാലേ കുച്ഛിയം ഠിതത്താ കുച്ഛിഅനുവാതന്തി വുച്ചതി. **ആഗന്തുകപട്ടാരോപനമത്തേനാ**തി ആഗന്തുകപട്ടസ്സ ചീവരസ്സൂപരി ആരോപനമത്തേന. **വാ**തി അഥവാ.

സാരുപ്പന്തി സമണാനുച്ഛവികം. **പരികഥായാ**തി പരിയായേന ഉപ്പാദിതായ കഥായ. **അതിഉക്കട്ഠം വട്ടതീ**തി അതിഉക്കട്ഠം ഏവ വട്ടതി. **ഓതിണ്ണസദിസമേവാ**തി ഓതിണ്ണേന വത്ഥേന സദിസമേവ കഥിനചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ദുവിധേസു സന്നിധീസു. **തദഹേവാ**തി തസ്മിം ദിന്നഅഹനി ഏവ.

രത്തിനിസ്സഗ്ഗിയേനാതി രത്തിഅതിക്കന്തം ഹുത്വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന. **അഞ്ഞേനാ**തി തിചീവരതോ അഞ്ഞേന. **സമണ്ഡലികത**ന്തി സഹ മഹാമണ്ഡലഅഡ്ഢമണ്ഡലേന കതം.

൩൦൯. ഏവം ചതുവീസതിആകാരം അനത്ഥതലക്ഖണം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സത്തരസാകാരം അത്ഥതലക്ഖണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഹതേനാ"തിആദി . തത്ഥ പരിഭോഗം ന ഹനിത്ഥ ന ഗച്ഛിത്ഥാതി **അഹതം,** പരിഭോഗേന ന ഹനിതബ്ബം ന ഹിംസിതബ്ബന്തി വാ **അഹത**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപരിഭുത്തേനാ"തി. "അഹതസദിസേനാ"തി ഇമിനാ **അഹതകപ്പേനാ**തി ഏത്ഥ **കപ്പ**സദ്ദോ സദിസത്ഥോതി ദസ്സേതി. **പാപണികേനാ**തി ഏത്ഥ പസാരിതോ ആപണോ പാപണോ, തസ്മിം പതിതം പാപണികന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആപണദ്വാരേ പതിത"ന്തി. "പിലോതിക"ന്തി ഇമിനാ ണികപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **വുത്തവിപല്ലാസേനേവാ**തി വുത്തേഹി "നിമിത്തകതേനാ"തിആദീഹി വിപല്ലാസേന ഏവ. **തത്ഥാ**തി പരിവാരേ . **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഇധാ**തി കഥിനക്ഖന്ധകേ. അവുച്ചമാനേന തേന വചനേന പരിഹായതീതി സമ്ബന്ധോ.

൩൧൦. **തത്ഥാ**തി "കഥഞ്ച ഭിക്ഖവേ ഉബ്ഭതം ഹോതി കഥിന"ന്തിആദിപാഠേ. ജനേത്തിയോ മാതരോതി യോജനാ. ഇമിനാ ധമ്മേന പുത്തേ മാനേതീതി **മാതാ,** ധമ്മേന പുത്തേഹി മാനിയതീതി വാ **മാതാ,** സാ വിയ ഹോന്തീതി **മാതികാ**തി ദസ്സേതി. **കഥിനുബ്ഭാര**ന്തി ച **കഥിനുദ്ധാര**ന്തി ച അത്ഥതോ സദിസം. **ഏതാ**തി ഏതാ പദജാതിയോ. **താസൂ**തി അട്ഠസു മാതികാസു. **അസ്സാ**തി കഥിനുബ്ഭാരസ്സ.

൧൯൨. ആദായസത്തകകഥാ

൩൧൧. **ന പച്ചേസ്സ**ന്തി ഏത്ഥ പതീത്യൂപസഗ്ഗസ്സ പുനത്ഥം, ഇധാതുയാ ച ഗത്യത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന പുന ആഗമിസ്സ"ന്തി. ഏവം പക്കമതോ ഛിജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ.

ഏതഞ്ചാതി പക്കമനന്തികം, കഥിനുദ്ധാരഞ്ച. **താഹ**ന്തി തേ അഹം. **തേ**തി തുയ്ഹം.

അഞ്ഞന്തി അത്തനോ വിഹാരതോ അഞ്ഞം. **ഏവം ഹോതീ**തി ഏസോ പരിവിതക്കോ ഹോതി. **സോ**തി ആവാസപലിബോധോ. ആദിച്ചബന്ധുനാ വുത്തോതി യോജനാ.

ദ്വേ പലിബോധാ ഏകതോ ഛിജ്ജന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **അപുബ്ബം അചരിമ**ന്തി ഏകപഹാരേനേവ. സോ പലിബോധൂപച്ഛേദോ കസ്മാ വിത്ഥാരതോ ന വുത്തോതി ആഹ "സോ പനാ"തിആദി. **സോ പനാ**തി പലിബോധൂപച്ഛേദോ പന. ന വുത്തോതി

സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം കഥിനുബ്ഭാരേ. കസ്മാ അയം കഥിനുദ്ധാരോ **“നാസനന്തികോ”**തി വുത്തോതി ആഹ “യസ്മാ”തിആദി. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ.

ആസാവച്ഛേദികേ ഛരിജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **അയം പനാ**തി ആസാവച്ഛേദികോ കഥിനുദ്ധാരോ പന. അനേകപഭേദോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **വുത്തോ**തി അയം ആസാവച്ഛേദികോ കഥിനുദ്ധാരോ വുത്തോതി യോജനാ. **ഏത്ഥ പനാ**തി ഇമസ്മിം പന ഠാനേ. **തത്ഥാ**തി സീമാതിക്കന്തികേ.

൩൧൨-൩൨൫. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം. **സത്തകേ**തി അട്ഠസു മാതികാസു ആസാവച്ഛേദതോ സേസേ സത്തപമാണേ, സത്തസമൂഹേ വാ. **തേയേവാ**തി സത്തകേ ഏവ. **തതോ**തി വാരതോ. **യേ യേ**തി കഥിനുദ്ധാരാ. **ഇതരേഹീ**തി ആസാവച്ഛേദതോ അഞ്ഞേഹി. യേ പലിബോധാ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. ആവാസോ ചജീയതി അനേനാതി **ചത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യേന ചിത്തേനാ”തിആദി. **ത**ന്തി ചിത്തം. “ഏസേവ നയോ”തി ഇമിനാ ആവാസോ വമീയതി അനേനാതി **വന്തം**. ആവാസതോ മുച്ചതി അനേനാതി **മുത്ത**ന്തി വചനത്ഥം അതിദിസതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം കഥിനക്ഖന്ധകേ.

ഇതി കഥിനക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൮. ചീവരക്ഖന്ധകം

൧൬൪. ജീവകവത്ഥുകഥാ

൩൨൬. ചീവരക്ഖന്ധകേ പദക്ഖിണസദ്ദസ്സ അപസബ്യത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ “ഛേകാ കുസലാ”തി. **അഭിസടാ**തി ഏത്ഥ സരധാതുയാ ഗതിചിന്താസു ഇധ ഗത്യത്ഥേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “അഭിഗതാ”തി. **അഭിഗതാ**തി അഭിമുഖം ഗന്തബ്ബാ. നനു പാളിയം **“അത്ഥികാനം അത്ഥികാനം മനുസ്സാന”**ന്തി വുത്തം, കസ്മാ പന “അത്ഥികേഹി അത്ഥികേഹി മനുസ്സേഹീ”തി വുത്തന്തി ആഹ “കരണത്ഥേ പനാ”തിആദി. ഇമിനാ ഛട്ഠീകത്താ നാമ തതിയാകത്തുനാ സമാനോയേവാതി ദസ്സേതി. നിഗമേ വസതീതി **നേഗമോ**തി വുത്തേ കുടുമ്ബിയഗണോ നേഗമോ നാമാതി ആഹ “കുടുമ്ബിയഗണോ”തി.

൩൨൭. നഗരേ നിവസന്തീതി **നാഗരാ**. ദത്വാ, വുട്ഠാപേസുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആരാമുയ്യാനവാഹനാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**സദ്ദേന അഞ്ഞാനി ഉപഭോഗപരിഭോഗാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഗണികട്ഠാനേ**തി ഗണികായ ഠാനേ. **ഗണികാ**തി ച നഗരസോഭിനീ. സാ ഹി അത്ഥികേന ജനഗണേന അഭിഗന്തബ്ബാതി **ഗണികാ**തി വുച്ചതി. **പടിസതേന ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദോ അവധാരണത്ഥോ. രത്തിം ഗമനസ്സ പടിനിധിസങ്ഖാതേന സതേന ഏവാതി ഹി അത്ഥോ. **ഗിലാന**ന്തി ഏത്ഥ ഭാവപച്ചയേന വിനാപി ഭാവത്ഥോ ഞാതബ്ബോതി ആഹ “ഗിലാനഭാവ”ന്തി. “ജാനാപേയ്യ”ന്തി ഇമിനാ **പടിവേദേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ വിദധാതുയാ ഞാണത്ഥം ദസ്സേതി. **കത്തരസുപ്പേ**തി ഏത്ഥ **കത്തര**സദ്ദോ ജിണ്ണപരിയായോതി ആഹ “ജിണ്ണസുപ്പേ”തി. സുപന്തി സുനഖാദയോ ഏത്ഥാതി **സുപ്പം,** കത്തരം സുപ്പം കത്തരസുപ്പം.

൩൨൮. **ത**ന്തി ജീവകം. അഞ്ഞേ രാജദാരകാ വദന്തി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. നത്ഥി മാതാ ഏതസ്സാതി **നിമ്മാതികോ. യഥാ ചാ**തിആദീസു യഥാ പേസന്തി, തഥാതി യോജനാ. **ച**സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. ന കേവലം വദന്തിയേവ, അഥ ഖോ ന കോചി കിഞ്ചി പേസേതീതി ഹി അത്ഥോ. **അഞ്ഞേസ**ന്തി ജീവകതോ അഞ്ഞേസം. **തസ്സാ**തി ജീവകസ്സ. **ഇതീ**തി ഏവം. **സോ**തി ജീവകോ. **തം സബ്ബ**ന്തി “നിമ്മാതികോ നിപ്പിതികോ”തി വദനഞ്ച പണ്ണാകാരസ്സ അപേസനഞ്ചാതി തം സബ്ബം.

യംനൂനാതി സാധു വത. അഹം വജ്ജസിപ്പം സിക്ഖേയ്യം സാധു വതാതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി ജീവകസ്സ. **ഏതദഹോസീ**തി ഏതം അഹോസി, പരിവിതക്കോ അഹൂതി അത്ഥോ. **പരൂപഘാതപടിസംയുത്താനീ**തി പരം ഉപഗന്ത്വാ, ഉപ ഭുസേന വാ ഹനനേന പടിസംയുത്താനി. **മേത്താപുബ്ബഭാഗ**ന്തി സിപ്പസ്സ പുബ്ബഭാഗേ പവത്താ മേത്താ ഏതസ്സാതി മേത്താപുബ്ബഭാഗം. ഇതി അഹോസീതി യോജനാ. പുരിമചിന്തായ അനേകന്തഭാവതോ ഏകന്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപി ചാ"തിആദി. **അപി ചാ**തി ഏകന്തേന. **അയ**ന്തി ജീവകോ. **ഇതോ**തി ഭദ്ദകപ്പതോ. **അയ**ന്തി ഉപാസകോ . **ചതുപരിസന്തരേ**തി ചതുപരിസമജ്ഝേ. **പത്ഥതഗുണ**ന്തി പത്ഥരിതഗുണം. **ഠാനന്തര**ന്തി ഠാനഭേദം, **അഹമ്പീ**തി ന അയം ഉപാസകോയേവ, അഹമ്പീതി അത്ഥോ. **ഭഗവാ**തി ആലപനപദമേതം. **പത്ഥന**ന്തി ഇച്ഛിതവരം. **ചോദിയമാനോപീ**തി ഉയ്യോജിയമാനോപി. **പീ**സദ്ദേന പുരിമചിന്തനമപേക്ഖതി. **ഏസാ**തി ഏസോ ജീവകോ.

൩൨൯. **ദിസാപാമോക്ഖോ**തി പദസ്സ ദിസാസു പാമോക്ഖോ ദിസാപാമോക്ഖോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സബ്ബദിസാസൂ"തിആദി. **തസ്മിഞ്ച സമയേ**തി ജീവകസ്സ തസ്മിം ചിന്തനസമയേ ച, ആഗമംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി വാണിജേ, പുച്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **കുതോ**തി നഗരതോ. **തക്കസീലതോ**തി തക്കസീലനഗരതോ. **തത്ഥാ**തി തക്കസീലേ. **ആമാ**തി സമ്പടിച്ഛനത്ഥേ നിപാതോ, ആമ അത്ഥീതി ഹി അത്ഥോ. **തേ**തി വാണിജാ. **തഥാ**തി യഥാ ജീവകോ ആഹ, തഥാ അകംസൂതി അത്ഥോ. **സോ**തി ജീവകോ. **പിതര**ന്തി അഭയരാജകുമാരം. **തേഹീ**തി വാണിജേഹി.

തന്തി ജീവകം, പുച്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി ജീവകോ. കസ്മാ താത ത്വം ഇധാഗതോ അസി പനാതി പുച്ഛീതി യോജനാ. **തതോ**തി പുച്ഛതോ. **സോ**തി ജീവകോ. സിക്ഖിതും ആഗതോ അമ്ഹീതി യോജനാ. **ബഹുഞ്ച ഗണ്ഹാതീ**തിആദീസു സോ കിഞ്ചി കമ്മം അകത്വാ സിപ്പസ്സേവ സിക്ഖിതത്താ ബഹുഞ്ച ഗണ്ഹാതീതി ആഹ "യഥാ"തിആദി. തത്ഥ യഥാ സിക്ഖന്തിയേവ, ഏവം തഥാ സോ ന സിക്ഖതീതി യോജനാ. **സോ പനാ**തി ജീവകോ പന, കരോതി സിക്ഖതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകം കാല**ന്തി ഏകസ്മിം കാലേ. ഏവം സന്തേ കസ്മാ സോ ബഹുഞ്ച ഗണ്ഹാതീതി ആഹ "ഏവം സന്തേപീ"തിആദി. **മേധാവിതായാ**തി ഖിപ്പം ഗഹണധാരണപഞ്ഞതായ, ബഹുഞ്ച സിപ്പന്തി സമ്ബന്ധോ. അസ്സ ജീവകസ്സ ഗഹിതഞ്ച സിപ്പം ന സമ്മുസ്സതീതി യോജനാ.

യത്തകം സിപ്പം ആചരിയോ ജാനാതി, തത്തകം അയം ജീവകോ ജാനാതീതി യോജനാ. **യ**ന്തി സിപ്പം. **അയ**ന്തി ജീവകോ, ഭവിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **ന**ന്തി ജീവകം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. **കമ്മവിപാക**ന്തി കമ്മവിപാകജം രോഗം. "ന"ന്തി പദം "സിക്ഖാപേസീ"തി പദേ കാരിതകമ്മം, "ഭേസജ്ജയോജന"ന്തി പദം ധാതുകമ്മം. **ഭേസജ്ജയോജന**ന്തി ഭേസജ്ജേന രോഗസ്സ യോജനം. **സോ പനാ**തി ജീവകോ പന. **ഇമിനാ**തി ജീവകേന ന ഉഗ്ഗഹിതം, ഉഗ്ഗഹിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകേന ദ്വാരേനാ**തി ചതൂസു ദ്വാരേസു ഏകേന ദ്വാരേന. **ആഹിണ്ഡന്തോ**തി വിചരന്തോ. **പരിത്തം പാഥേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ പരിത്തസദ്ദസ്സ ആരക്ഖനത്ഥേപി പവത്തനതോ ഇധ അപ്പത്ഥേ പവത്തതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപ്പമത്തക"ന്തി. കസ്മാ അപ്പമത്തകം പാഥേയ്യം അദാസീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി ദിസാപാമോക്ഖസ്സ. **അയ**ന്തി ജീവകോ, ലഭിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി ലഭനതോ. **ഖീണേ പാഥേയ്യേ**തി പാഥേയ്യേ ഖീണേ സതീതി യോജനാ.

൨൦൩. സേട്ഠിഭരിയാദിവത്ഥുകഥാ

൩൩൦. **യാ നാമാതി** യാ നാമ ഘരണീ. **കിമ്പി മായന്തി** ഏത്ഥ ഏകാരലോപസന്ധീതി ആഹ "കിമ്പി മേ അയ"ന്തി. ഇമിനാ യകാരാദേസസന്ധിം നിവത്തേതി, "മ്യായ"ന്തിപി പാഠോ, ഏവം സതി ആദേസസന്ധിയേവ, ന ലോപസന്ധി. അയം ഘരണീ മേ കിഞ്ചി ദേയ്യധമ്മം കിമ്പി ദസ്സതീതി യോജനാ. **തസ്സ ചാതി** സബ്ബിസ്സ ച, **കതസ്സാതി**പി പാഠോ. **രോഗൂപസമസ്സ ചാതി** മമ രോഗസ്സ ഉപസമസ്സ ച, ഇമേഹി പദേഹി **സംയമസ്സാതി** പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "ഉപകാര"ന്തി ഇമിനാ **ഉപജാനാമീതി** ഏത്ഥ ഉപസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **അധിപ്പായോതി** ഘരണിയാ ആസയോ.

൩൩൧. "സബ്ബാലങ്കാരം തുയ്ഹം ഹോതൂ"തി ഇദം വചനം രാജാ സഭാവതോ ആഹ, ഉദാഹു കിഞ്ചി ചിന്തേത്വാതി ആഹ "രാജാ"തിആദി. തത്ഥ **ഇമന്തി** അലങ്കാരം. **പമാണയുത്തേതി** കാരണാനുരൂപേ. **നന്തി** ജീവകം. **നാടകാനമ്പീതി** പഞ്ചസതികാനം നാടകാനമ്പി. **സോപീതി** ജീവകോപി. **തേസന്തി** അഭയകുമാരനാടകാനം. **മേതി** മയ്ഹം, ന പതിരൂപന്തി സമ്ബന്ധോ. **അയ്യികാനന്തി** മാതാമഹീനം. കതസ്സ മേ ഉപകാരന്തി യോജനാ. ഇമിനാ അധികാരോ ച ഉപകാരോ ച അത്ഥതോ സദിസന്തി ദസ്സേതി. രാജാ പസന്നോ ദത്വാ ആഹാതി സമ്ബന്ധോ.

൨൦൫. രാജഗഹസേട്ഠിവത്ഥുകഥാ

൩൩൨. **ഇരിയാപഥസമ്പരിവത്തനേനാതി** ഇരിയാപഥസ്സ പുനപ്പുനം പരിവത്തനേന. തീഹി സത്താഹേഹി നിച്ചലസ്സ നിപന്നസ്സ അസ്സ സേട്ഠിസ്സ മത്ഥലുങ്ഗന്തി യോജനാ. അപ്പേവ നിപജ്ജേയ്യാതി യോജനാ. **നന്തി** സേട്ഠിം. **തേനേവാതി** തേനേവ കാരണേന. സീസം ഛാദേതീതി **സീസച്ഛവീതി** വുത്തേ സീസപടിച്ഛാദനചമ്മന്തി ആഹ "സീസചമ്മ"ന്തി. **തസ്സാതി** സേട്ഠിസ്സ. **തീഹി സത്താഹേനാതി** ഏത്ഥ പുബ്ബപദേന പച്ഛിമപദം ഗുണിത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ "തീഹി പസ്സേഹി ഏകേകേന സത്താഹേനാ"തി.

൩൩൩. **ജനം നീഹരാപേത്വാതി** ജനം അപക്കമാപേത്വാ.

൨൦൬. പജ്ജോതരാജവത്ഥുകഥാ

൩൩൪. **വിച്ഛികസ്സ ജാതോതി** വിച്ഛികസ്സ കാരണാ ജാതോ, വിച്ഛികം പടിച്ച ജാതോതി അത്ഥോ. സബ്ബി ച ഭേസജ്ജം വിച്ഛികാനം പടികൂലം ഹോതീതി യോജനാ. **പഞ്ഞാസയോജനികാതി** ഏത്ഥ ണികപച്ചയസ്സ ഗന്തും സമത്ഥത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഗന്തും സമത്ഥോ ഹോതീ"തി. **അസ്സ രഞ്ഞോതി** ചന്ദപജ്ജോതനാമകസ്സ അസ്സ രഞ്ഞോ. **ഹത്ഥിനീയേവാതി** ഭദ്ദവതികാ നാമ ഹത്ഥിനീയേവ. **വീസയോജനസതന്തി** വീസാധികം യോജനസതം.

ഭുഞ്ജിതും നിസിന്നസ്സ ഏകസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദ്വാരേതി യോജനാ. **തസ്സാതി** കുലപുത്തസ്സ, ആരോചേസീതി സമ്ബന്ധോ. **സോതി** കുലപുത്തോ, "ആഹരാ"തി ആണാപേസീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതരോതി** പുരിസോ. **തന്തി** പത്തം. **യത്ഥ യത്ഥാതി** യസ്മിം യസ്മിം ഭവേ. തത്ഥ തത്ഥ വാഹനസമ്പന്നോ ഹോമീതി യോജനാ. **സോതി** പുരിസോ. പജ്ജോതോ നാമ അയം രാജാ ജാതോതി യോജനാ.

സബ്ബിം പായേത്വാതി ഇദം ഉപലക്ഖണമത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സബ്ബിഞ്ച പായേത്വാ"തിആദി. സബ്ബിഞ്ച പായേത്വാ, പരിചാരകാനം ആഹാരാചാരേ വിധിഞ്ച ആചിക്ഖിത്വാതി അത്ഥോ. **ഓലുമ്പേത്വാതി** ലുപിധാതു ഓദഹനത്ഥോതി ആഹ "ഓദഹിത്വാ"തി. **വിരേചേസീതി** ഉദ്ധഞ്ച അധോ ച വിരേചേസി.

൨൦൭. സിവേയ്യകദുസ്സയുഗകഥാ

൩൩൬. **സിവഥികന്തി** സിവാ ജമ്ബുകാ കുണപഖാദനത്ഥായ ആഗന്ത്വാ തിട്ഠന്തി എത്ഥാതി **സിവട്ഠം,** തദേവ **സിവഥികം,** ഇമിനാ സിവഥികായം ഉപ്പന്നം സിവേയ്യകം ഥികസദ്ദസ്സ ലോപം കത്വാതി ദസ്സേതി. **തത്ഥാതി** ഉത്തരകുരൂസു. **തന്തി** മതം. **ഹത്ഥിസോണ്ഡകസകുണാ**തി ഹത്ഥിലിങ്ഗവിഹങ്ഗമാ. തേ ഹി ഹത്ഥിനോ സോണ്ഡോ വിയ സോണ്ഡോ ഏതേസു അത്ഥീതി **ഹത്ഥീസോണ്ഡകാ,** തേ ച തേ സകുണാ ചേതി ഹത്ഥിസോണ്ഡകസകുണാതി വുച്ചന്തി. **രഞ്ഞോ ആഹരന്തീ**തി രഞ്ഞോ അത്ഥായ, സന്തികം വാ ആഹരന്തി. **ഇദന്തി** സിവേയ്യകം ദുസ്സയുഗം. സിവിരട്ഠേ വായിതം **സിവേയ്യക**ന്തി ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഥവാ"തിആദി. **തേനാ**തി കാരണേന. "സിവേയ്യകന്തി...പേ॰... വദന്തീ"തി പോരാണാ ആഹൂതി യോജനാ.

൨൦൮. സമത്തിംസവിരേചനകഥാ

൩൩൭. **കിംപനാ**തി എത്ഥ കിംസദ്ദോ അനിയമത്ഥോ. ലൂഖോ കിം, ന ലൂഖോ കിന്തി ഹി അത്ഥോ. "സിനേഹപാനം പന തേമേതീ"തി ച "കരോതീ"തി ച സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സകലകായേ. **സിരാ**തി കണ്ഡരാ. **അയന്തി** ജീവകോ. **ഓളാരികദോസഹരണത്ഥ**ന്തി ഓളാരികസ്സ ദോസസ്സ അപനയനത്ഥം. **പകതത്തേ**തി പകതിസങ്ഖാതേ സഭാവേ സതീതി സമ്ബന്ധോ. ഭഗവാ ഭന്തേതി യോജനാ. **കുതോ**തി കസ്സ സന്തികാ. വട്ടതി നു ഖോതി ചിന്തേസീതി യോജനാ. **തതോ**തി ചിന്തനതോ. **സോണോ**തി കോളിവീസസോണോ, ഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി സോണസ്സ സന്തികാ. **തസ്സാ**തി സോണസ്സ. **സോ**തി സോണോ. **ഥേരസ്സാ**തി മോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ. ഇദം "പത്ത"ന്തിപദേ സാമീ, "അദാസീ"തി പദേ സമ്പദാനം. അഞ്ഞം പിണ്ഡപാതന്തി സമ്ബന്ധോ.

രാജാപി ഖോ ഭുഞ്ജിതുകാമോ അഹോസീതി സമ്ബന്ധോ. യഞ്ച സുജാതാ അദാസി, യഞ്ച പരിനിബ്ബാനകാലേ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ, ഭാജനഗതേസു ദ്വീസുയേവ തേസു പിണ്ഡപാതേസു ദേവതാ ഓജം പക്ഖിപന്തീതി യോജനാ. **അഞ്ഞേസൂ**തി ദ്വീഹി പിണ്ഡപാതേഹി അഞ്ഞേസു. **ഇച്ഛ**ന്തി രുചിം. **സോ**തി ബിമ്ബിസാരോ രാജാ. **തവേവാ**തി തുയ്ഹമേവ. **ത**ന്തി ഭഗവതോ വചനം. രാജാ അകാസീതി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി അസീതികുലപുത്തസഹസ്സാ. **ഏതദത്ഥമേവാ**തി സോണസ്സ അരഹത്തേ പതിട്ഠാപനത്ഥമേവ, ന രഞ്ഞോ അനുഗ്ഗഹത്ഥന്തി അധിപ്പായോ.

൨൦൯. വരയാചനകഥാ

൩൩൭. കതം ഭത്തകിച്ചം യേനാതി **കതഭത്തകിച്ചോ,** തസ്മിം സതീതി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തനയേനേവാ**തി രാഹുലവത്ഥുമ്ഹി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൫) വുത്തനയേനേവ. **ഇദം വത്ഥ**ന്തി ഇദം സിവേയ്യകം വത്ഥം, ഉപ്പന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. "താവാ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ. **ഏത്ഥന്തരേ**തി ഏതസ്മിം വത്ഥുപ്പന്നകാലമജ്ഝേ. കോചി ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി പംസുകൂലികഹേതുനാ. **അയ**ന്തി ജീവകോ. **ഗഹപതിചീവര**ന്തി എത്ഥ ഗഹപതീനം ചീവരന്തി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "ഗഹപതീഹി ദിന്നം ചീവര"ന്തി . **വത്ഥദാനാനിസംസപടിസംയുത്തായാ**തി "വത്ഥദോ ഹോതി വണ്ണദോ"തിആദികായ (സം॰ നി॰ ൧.൪൨) വത്ഥദാനസ്സ ആനിസംസേന പടിസംയുത്തായ. വിച്ഛാവസേന വുത്തോ "ഇതരീതരേനാ"തി സബ്ബനാമസദ്ദോ അനിയമത്ഥോതി ആഹ "അപ്പഗ്ഘേനപി മഹഗ്ഘേനപി യേന കേനചീ"തി. **പാവാരോ**തി ഉത്തരാസങ്ഗോ.

സോ ഹി പാരുപനത്ഥായ വരിയതി ഇച്ഛിയതീതി പാവാരോതി വുച്ചതി. “കപ്പാസാദിഭേദോ”തി ഇമിനാ തസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **പകതികോജവമേവാ**തി പകതിയാ ഭിക്ഖൂനം സാരുപ്പം കോജവമേവ. സോളസനാടകിത്ഥീനം ഠത്വാ നച്ചയോഗ്യത്താ മഹതീ പിട്ഠി ഏതസ്സാതി **മഹാപിട്ഠിയം,** തമേവ കോജവം **മഹാപിട്ഠിയകോജവം**. തസ്സ കിര ലോമാനി ചതുരങ്ഗുലാധികാനി ഹോന്തി.

൨൧൨. കമ്ബലാനുജാനനാദികഥാ

൩൩൭. കാസീനന്തി കാസീനം ജനപദാനം, കാസിരട്ഠേ നിവാസീനം ജനാനം വാ. **പസേനദിസ്സാ**തി പച്ചുട്ഠം, പടിപക്ഖം വാ സേനം ജിനാതീതി **പസേനദി** ജകാരസ്സ ദകാരം കത്വാ. **ഏസാ**തി ഏസോ കാസിരാജാ. “സഹസ്സ”ന്തി ഇമിനാ **കാസി**സദ്ദസ്സ സങ്കേതസങ്ഖ്യം ദസ്സേതി. **തംഅഗ്ഘനകോ**തി തേന കാസിനാ അഗ്ഘനകോ. കസ്മാ അഡ്ഢകാസീതി (ഥേരീഗാ॰ അട്ഠ॰ ൨൫) വുത്തോതി ആഹ “അയം പനാ”തിആദി. **അയ**ന്തി കമ്ബലോ. **പനാ**തി കാരണത്ഥജോതകോ. യസ്മാതി ഹി അത്ഥോ.

൩൩൮. ഭഞ്ജിതബ്ബം ഖോമാദീനി പഞ്ച സുത്താനി മിസ്സിത്വാ അവമദ്ദിതബ്ബന്തി **ഭങ്ഗ**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഭങ്ഗം നാമാ”തിആദി. **വാകമയമേവാ**തി ഭങ്ഗനാമകേന വാകേന നിബ്ബത്തമേവ.

൩൩൯. തേതി ഭിക്ഖൂ, സല്ലക്ഖിംസു കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏതസ്സാ**തി പദസ്സ, അത്ഥന്തി സമ്ബന്ധോ. **ന അച്ഛിംസൂ**തി ന ആസിംസു, ന വസിംസൂതി അത്ഥോ. **നാകാമാ**തി ഏത്ഥ കമുധാതു ഇച്ഛത്ഥോ യകാരലോപോതി ആഹ “ന അനിച്ഛായാ”തി. **ദാതബ്ബോ**തി ഭാഗോ ദാതബ്ബോ. **ഉപചാരേ**തി സുസാനസ്സ സമീപേ. “അകാമാ ഭാഗം ദാതു”ന്തി വചനസ്സ അനേകന്തഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം “യദി പനാ”തിആദി. **ഇധാ**തി ഇമം സുസാനം. “സമ്പത്താ ഗണ്ഹന്തൂ”തി ദേന്തീതി യോജനാ. **യേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. **സദിസാ ഓക്കമിംസൂ**തി ഏത്ഥ സദിസസദ്ദോ സമപരിയായോതി ആഹ “സമം ഓക്കമിംസൂ”തി. **സമ**ന്തി ഭാവനപുംസകോ. സമാനദിസായാതി വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഏകദിസായ വാ”തി. ഏത്ഥ പന യകാരലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. **ബഹിമേവാ**തി സുസാനതോ ബഹി ഏവ. **കതിക**ന്തി കതേന പവത്തം സങ്ഗരം.

൨൧൩. ചീവരപടിഗ്ഗാഹകസമ്മുതികഥാ

൩൪൨. “യോ ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതീ”തിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഞാതകാദീനം ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകച്ചസ്മി**ന്തി ജനേ. **വാ**സദ്ദോ വികപ്പത്ഥോ. ഏതേസു തീസു അഞ്ഞതരേന കാരണേന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി നാമാതി ഹി അത്ഥോ. ആഗതസ്സാപി ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ **പി**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ. പഗേവ പച്ഛാ ആഗതസ്സാതി ഹി അത്ഥോ. **അവമഞ്ഞ**ന്തി ഉഞ്ഞാതം. **വോ**തി തുമ്ഹാകം. നത്ഥി കിന്തി യോജനാ. മുട്ഠാ സതി ഏതസ്സാതി **മുട്ഠസ്സതി**. ആഗതാനമ്പി ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ. **പി**സദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ. പഗേവ പഠമം ആഗതാനന്തി ഹി അത്ഥോ. ഏതം ചീവരപടിഗ്ഗാഹകട്ഠാനം നാമാതി യോജനാ. **സന്തസന്തോ വാ**തി ഖേദഖേദോ വാ. **ഇദഞ്ചിദഞ്ചാ**തി ഇദഞ്ച ഇദഞ്ച ചീവരം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ച ഗച്ഛതി, യസ്മാ ച ജാനാതി, തസ്മാ. **യോ**തി ഭിക്ഖു. സക്കോതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏവരൂപോ ഭിക്ഖു സമ്മനിതബ്ബോതി യോജനാ.

അപലോകനേനപീതി “ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖും ചീവരപടിഗ്ഗാഹകം കാതും സങ്ഘം അപലോകേമീ”തി അപലോകനേനപി, സമ്മനിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥ പനാ**തി യസ്മിം പന ധുരവിഹാരേ.

“ഗഹിതട്ഠാനേയേവാ”തി ഇമിനാ **തത്ഥേവാ**തി എത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. “ഛഡ്ഡേത്വാ”തി ഇമിനാ **ഉജ്ഝിത്വാ**തി എത്ഥ ഉധധാതുയാ വിസ്സജ്ജനത്ഥം ദസ്സേതി. **ചീവരപടിഗ്ഗാഹക**ന്തി പദസ്സ ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹാതീതി ചീവരപടിഗ്ഗാഹകോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യോ”തിആദി. തത്ഥ യോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, സോ ചീവരപടിഗ്ഗാഹകോ നാമാതി യോജനാ. “ചീവരപടിസാമക”ന്തി ഇമിനാ ചീവരം ഗഹിതട്ഠാനതോ നീഹരിത്വാ ഭണ്ഡാഗാരേ ദഹതി ഠപേതീതി **ചീവരനിദഹകോ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. യോ ന ഛന്ദാതിം ഗച്ഛതീതിആദീസു **എത്ഥ** എതേസു ച ഇതോ പരഞ്ചാതി യോജനാ.

൨൧൪. ഭണ്ഡാഗാരസമ്മുതിആദികഥാ

൩൪൩. യോ വിഹാരോ വാ യോ അഡ്ഢയോഗോ വാ ഹോതി, സോ വിഹാരാദികോ സമ്മന്നിതബ്ബോതി യോജനാ. “ആരാമികസാമണേരാദീഹീ”തി പദം വിവിത്തത്ഥേ അപാദാനം, കരണമ്പി യുജ്ജതി. പച്ചന്തസേനാസനം പന ന സമ്മന്നിതബ്ബം ചോരാദിഉപദ്ദവത്താ. **വിഹാരമജ്ഝേയേവാ**തി ഭണ്ഡാഗാരവിഹാരമജ്ഝേയേവ.

യസ്സാതി ഭണ്ഡാഗാരസ്സ. ഇദം പദം “ഛദനാദീസൂ”തി പദേ സാമീ, “നത്ഥീ”തി പദേ സമ്പദാനം . **യസ്സ പനാ**തി ഭണ്ഡാഗാരസ്സ പന. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യസ്മിം കസ്മിംചി ഠാനേ. **യേനാ**തി പതിതഹേതുനാ. മൂസിത്വാ ഖാദതീതി **മൂസികോ**. ആദിസദ്ദേന ഗോധാമങ്ഗുസാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. ഉപ ഭുസം, ഉപഗുഹിത്വാ വാ ചിനന്തീതി **ഉപചികാ. ത**ന്തി ഓവസ്സനാദിം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം.

ചീവരപടിഗ്ഗാഹകാദീഹീതി ആദിസദ്ദേന ചീവരനിദഹകഭണ്ഡാഗാരികേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **തത്ഥാ**തി തേസു. ചീവരപടിഗ്ഗാഹകേന ന ഗണ്ഹിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **താവാ**തി ചീവരനിദഹകഭണ്ഡാഗാരികാനം, തേഹി വാ പഠമം. **യം യ**ന്തി ചീവരം. **തഥേവാ**തി യഥാ വിസും വിസും കത്വാ ഗണ്ഹതി, തഥേവ. **ചീവരനിദഹകേനാപീ**തി പിസദ്ദോ ന കേവലം പടിഗ്ഗാഹകേനേവ, അഥ ഖോ നിദഹകേനപീതി സമ്പിണ്ഡേതി. **തഥേവാ**തി യഥാ നിദഹകോ ആചിക്ഖതി, തഥേവ. **തതോ**തി തേഹി ചീവരേഹി, വിഭത്തഅപാദാനം, തേസു ചീവരേസു വാ നിദ്ധാരണം. **തദേവാ**തി സങ്ഘേന വുത്തചീവരമേവ.

ഇതീതിആദി നിഗമനം. ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതോതി സമ്ബന്ധോ. **ഭണ്ഡാഗാര**ന്തി ഭണ്ഡസ്സ ഠപനോകാസം അഗാരം. **ഭണ്ഡാഗാരികോ**തി ഭണ്ഡാഗാരേ നിയുത്തോ. **ബാഹുല്ലികതായാ**തി പച്ചയബാഹുല്ലേന നിയുത്തഭാവത്ഥം. ഏവം സന്തേ കിമത്ഥായ അനുഞ്ഞാതോതി ആഹ “അപി ചാ”തിആദി. അനുഗ്ഗഹായ അനുഞ്ഞാതോതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. നേവ ജാനേയ്യുന്തി യോജനാ. ദ്വേ ദ്വേ വാ ചീവരേതി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഗഹം കാതു**ന്തി സങ്ഘേന സങ്ഗഹം കാതും.

ന വുട്ഠാപേതബ്ബോതി എത്ഥ അത്ഥുദ്ധാരവസേന അഞ്ഞേപി അവുട്ഠാപനീയേ ദസ്സേന്തോ ആഹ “അഞ്ഞേപീ”തിആദി. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു. സങ്ഘോ പന ദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപകാരതായ ചാ**തി സങ്ഘസ്സ ഉപകാരതായ ച. എത്ഥ ച പുരിമേസു തീസു ഏകോയേവ ഹേതു, പച്ഛിമേ പന ദ്വേ ഹേതവോതി ദട്ഠബ്ബം.

സമ്മുഖീഭൂതേനാതി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ മുഖേ സംവിജ്ജമാനോ, സന്നിപതിതോ വാ **സമ്മുഖോ,** സമ്മുഖോ ഹുത്വാ ഭൂതോ **സമ്മുഖീഭൂതോ**. ഭൂസദ്ദയോഗത്താ അകാരസ്സീകാരോ ഹോതി, അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതോ സങ്ഘോ . തമത്ഥം

ദസ്സേന്തോ ആഹ "അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതേനാ"തി. **കോലാഹല**ന്തി ബഹുജനേഹി സന്നിപതിത്വാ ഏകതോ കതം അബ്യത്തസദ്ദം. തദാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അമ്ഹാക"ന്തിആദി. "ചീവരഭാജകേസൂ"തിആദിനാ അഗതിഗമനാകാരം ദസ്സേതി, തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ. **തുലാഭൂതോ**തി തുലായ സദിസോ ഹുത്വാ ഭൂതോ, തുലായ സദിസഭാവം പത്തോ വാ. **മജ്ഝത്തോ**തി മജ്ഝേ ഠിതോ അത്താ സഭാവോ ഏതസ്സാതി മജ്ഝത്തോ.

ഇദന്തി ചീവരം. **ഘന**ന്തി നിരന്തരം. **തനുക**ന്തി വിരളം. ഏത്ഥ "ഉച്ചിനിത്വാ"തി ഇമിനാ വത്ഥസ്സ പമാണേന ഉച്ചിനനം ദസ്സേതി. "തുലയിത്വാ"തി ഇമിനാ അഗ്ഘേന തുലനം ദസ്സേതി. **വണ്ണാവണ്ണം കത്വാ**തി വണ്ണഞ്ച അവണ്ണഞ്ച ഖുദ്ദകഞ്ച പമാണം, മഹന്തഞ്ച പമാണം കത്വാതി അത്ഥോ. ഏകച്ചാനി ചീവരാനി അപ്പഗ്ഘാനി ഹോന്തി, ഏകച്ചാനി മഹഗ്ഘാനീതി വുത്തം ഹോതി. **ദസദസഅഗ്ഘനക**ന്തി ദസഹി ദസഹി കഹാപണേഹി അഗ്ഘനകം. **യ**ന്തി ചീവരം, **ബന്ധിത്വാ**തി നവഗ്ഘനകം ഏകഗ്ഘനകേന, അട്ഠഗ്ഘനകഞ്ച ദ്വിഅഗ്ഘനകേന ബന്ധിത്വാതി അത്ഥോ. **സമേ പടിവീസേ**തി സമപമാണേ പടിവീസേ ഠപേത്വാ, ഇമിനാ "വണ്ണാവണ്ണ"ന്തി ഏത്ഥ **വണ്ണ**സദ്ദോ പമാണത്ഥോതി ദീപേതി. **ദസ ദസ ഭിക്ഖൂ**തി ഇദം ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം അഞ്ഞേനാകാരേനാപി ഗണേതും സക്കുണേയ്യത്താ. **ഭണ്ഡിക**ന്തി ചീവരഭണ്ഡേന നിയുത്തം പുടം. **കുസോ**തി സലാകദണ്ഡോ.

അത്തിസ്സരാതി അത്തനാവ അത്താനം ഇസ്സരാ. അഞ്ഞേസം വത്തപടിപത്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉപഡ്ഢഭാഗോ**തി ഭിക്ഖൂനം ലദ്ധഭാഗതോ ഉപഡ്ഢോ ഭാഗോ. **യേ പനാ**തി സാമണേരാ പന. **സമഭാഗോ**തി ഭിക്ഖൂനം ഭാഗേന സമോ ഭാഗോ. **ഇദഞ്ചാ**തി "ഉപഡ്ഢപടിവീസ"ന്തി വചനഞ്ച, കഥിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **സമകമേവാ**തി ഭിക്ഖുസാമണേരാനം സമപമാണമേവ. **തത്രുപ്പാദവസ്സാവാസിക**ന്തി തസ്മിം വിഹാരേ ഉപ്പാദേന മൂലേന ഉപ്പാദിതം വസ്സാവാസികം. **ഫാതികമ്മ**ന്തി വഡ്ഢനകമ്മം "യത്തകേന വിനയാഗതേന സമ്മുഞ്ജനിബന്ധനാദിനാ ഹത്ഥകമ്മേന വിഹാരസ്സ ഊനതാ ന ഹോതി, തത്തകം കത്വാതി അത്ഥോ. **ഏത**ന്തി ഫാതികമ്മം കത്വാ ഗഹണം . **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത്ഥാ**തി തത്രുപ്പാദവസ്സാവാസികഗഹണേ. **സബ്ബേസ**ന്തി അഖിലാനം ഭിക്ഖുസാമണേരാനം. **ഭണ്ഡാഗാരികചീവരേപീ**തി ഭണ്ഡാഗാരേ ഠപിതേ അകാലചീവരേപി. പിസദ്ദേന തത്രുപ്പാദവസ്സാവാസികമപേക്ഖതി. സാമണേരാ ഉക്കുട്ഠിം കരോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **അപഹരിതക**ന്തി ഹരിതവിരഹിതം. **രങ്ഗഛല്ലി**ന്തി രജനച്ഛവിം. **ഏത**ന്തി ഉക്കുട്ഠികരണതോ സമഭാഗദാനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **യേ ചാ**തി സാമണേരാ ച. **വിരജ്ഝിത്വാ കരോന്തീ**തി കത്തബ്ബകാലേസു അകത്വാ യഥിച്ഛിതക്ഖണേ കരോന്തി. **തേ**തി സാമണേരേ. **സമപടിവീസോ ദാതബ്ബോ**തി "കരിസ്സാമാ"തി പടിഞ്ഞാതമത്തേന സമോ പടിവീസോ ദാതബ്ബോ.

"സകം ഭാഗം ദാതു"ന്തി ഇദം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. കിം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ "ഭണ്ഡാഗാരതോ...പേ॰... സന്ധായാ"തി. **പഹതായാ**തി പഹരിതബ്ബായ, പഹനിതബ്ബായ വാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ സന്ധായ വുത്തം, തസ്മാ. **അനീഹടേസൂ**തി ഭണ്ഡാഗാരതോ അനീഹരിതേസു. **ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ**തി ഉത്തരിതുകാമസ്സ ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **തുലായാ**തി മാനേന.

തേസൂതി സാടകേസു, ഏകോ സാടകോതി യോജനാ. സബ്ബേസു പാതിതേസൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്തകേനാ**തി ദ്വാദസഗ്ഘനകേന. **തം സുത്വാ**തി ഭിക്ഖൂനം തം വചനം സുത്വാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം സങ്ഘഗണസന്തകേ. അനുപ്പദാനേന ഖിപിയതി പക്ഖിപിയതീതി **അനുക്ഖേപ**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനുക്ഖേപം

നാമാ"തിആദി. യത്തകം അഗ്ഘന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്തകേന അഗ്ഘേന അഗ്ഘനകേതി യോജനാ. **വികല്ലകാ**തി വികലസ്സ ഭാവോ വികല്ലം, ചീവരപുഗ്ഗലാനം അപഹോനകഭാവോ, തദേവ വികല്ലകാ. "തത്ഥാ"തി പാഠസേസോ, തേസു ദ്വീസു വികല്ലകേസൂതി അത്ഥോ. **അത്ഥീ**തി സംവിജ്ജന്തി, നിപാതോയം. ഛിന്ദന്തേഹി ച ദാതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. **ദാതബ്ബാനീ**തി ച ഛിന്ദിതബ്ബാനി. ദാസദ്ദോ ഹി അവഖണ്ഡനത്ഥോ. **ദാതു**ന്തി അവഖണ്ഡിതും. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു വികല്ലകേസു. **ത**ന്തി ചീവരം . **അഥാ**തി തോസിതതോ പരം. **തത്ഥാ**തി ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ കോട്ഠാസേ. **സാമണക**ന്തി സമണസ്സ അനുരൂപം. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **തേനാ**തി പരിക്ഖാരേന. **ഇദമ്പീ**തി അഞ്ഞം സാമണകസ്സ പരിക്ഖാരസ്സ ഠപനമ്പി. പിസദ്ദേന പുരിമം വത്ഥഛിന്ദനമപേക്ഖതി.

വഗ്ഗന്തി സമൂഹം. അട്ഠ വാ നവ വാ ഭിക്ഖൂ ഹോന്തീതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി അട്ഠന്നം വാ നവന്നം വാ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം. അയം അപഹോനകഭാവോതി യോജനാ. പുന ചീവരസ്സേവ വികല്ലകഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഥവാ"തിആദി. ഏത്ഥ പുരിമനയേ ചീവരസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ച വികല്ലകം ഹോതി, പച്ഛിമേ ചീവരസ്സേവാതി അയമേതേസം വിസേസോ.

൨൧൩. ചീവരരജനകഥാ

൩൪൪. ഗിഹിപരിഭുത്തം പനാതി ഗിഹിനാ പരിഭുത്തം വത്ഥം പന, കിഞ്ചി ഫലന്തി സമ്ബന്ധോ.

സീതുദകാതി സീതം ഉദകം. ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഹി അയം. **ഉത്തരാളുമ്പ**ന്തി ഏത്ഥ ഉത്തര ളുമ്പന്തി പദച്ഛേദം കത്വാ അകാരതോ ഉകാരസ്സ ലോപം കത്വാ, പുബ്ബസരസ്സ ച ദീഘം കത്വാ "ഉത്തരാളുമ്പ"ന്തി വുച്ചതി. **ഉത്തരാളൂ**തി ഉത്തരഉദകം. **ളു**സദ്ദോ ഹി ഉദകവാചകോ, തം പാതി രക്ഖതീതി ഉത്തരാളുമ്പം. തസ്സ സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വട്ടാധാരക"ന്തി. **രജന**ന്തി രജനഛല്ലിം. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **രജന**ന്തി രജനുദകം. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. **ഫേവോ**തി രജനബിന്ദു. **ന വിസരതീ**തി ന പഗ്ഘരതി. **രജനാളുങ്ക**ന്തി ഏത്ഥാപി പുരിമനയേനേവ പദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ. **രജനളുങ്ക**ന്തി രജനസങ്ഖാതസ്സ ഉദകസ്സ ഗഹണത്ഥായ കരിയതീതി രജനളുങ്കം. ദണ്ഡകേന നിയുത്തം ഥാലകം **ദണ്ഡകഥാലക**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തമേവ സദണ്ഡക"ന്തി. **രജനകുണ്ഡ**ന്തി രജനപക്ഖിപനം മഹാഘടം. **അഞ്ഞത്രാ**തി അഞ്ഞം ഠാനം. **പത്ഥിന്ന**സദ്ദോ ഥദ്ധപരിയായോതി ആഹ "ഥദ്ധ"ന്തി. **ദന്തകാസാവാനീ**തി ഏത്ഥ ദന്തസദ്ദേന തസ്സ വണ്ണോ ഗഹേതബ്ബോ, സോ ഏതേസമത്ഥീതി ദന്താനി, ദന്താനി ച താനി കാസാവാനി ചേതി ദന്തകാസാവാനി, തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദന്തവണ്ണാനീ"തി. ദന്തവണ്ണാനി കാസാവാനി ധാരേന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൧൪. ഛിന്നകചീവരാനുജാനനകഥാ

൩൪൫. ദീഘമരിയാദബദ്ധന്തി ദീഘേന മരിയാദേന ബദ്ധം. **ചതുക്കസണ്ഠാന**ന്തി ചതുന്നം മഗ്ഗാനം സമോധാനസണ്ഠാനം. **ഉസ്സഹസി ത്വ**ന്തി ഏത്ഥ ഉപുബ്ബോ സഹധാതു സമത്ഥത്ഥോതി ആഹ "സക്കോസി ത്വ"ന്തി. പപുബ്ബോ പന അഭിഭവനത്ഥോ ഹോതി "പസഹതീ"തിആദീസു. **യോ നാമാ**തി യോ ആനന്ദോ ആജാനിസ്സതി നാമ, സോ ആനന്ദോ പണ്ഡിതോതി യോജനാ. "കുസീ"തി ഏതം നാമം അധിവചനന്തി യോജനാ. **അനുവാതാദീന**ന്തി ആദിസദ്ദേന പരിഭണ്ഡാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. "അഡ്ഢകുസീ"തി ഏതന്തി യോജനാ.

ഗീവേയ്യകന്തി ഏത്ഥ ഗീവായം സുത്തസംസിബ്ബിതം ഗീവേയ്യകന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഗീവാവേഠനട്ഠാനേ"തിആദി. "ആഗന്തുകപട്ട"ന്തി ഇമിനാ

ഏയ്യകപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. ഏസേവ നയോ **ജങ്ഘേയ്യക**ന്തി ഏത്ഥാപി. **ഏതം നാമ**ന്തി “ഗീവേയ്യകം, ജങ്ഘേയ്യക”ന്തി ഏതം നാമം. **ഇതീ**തി ഏവം. **ഏത**ന്തി “അനുവിവട്ട”ന്തിആദി ഏതം. “അനുവിവട്ട”ന്തി ഏതം നാമന്തി യോജനാ. **വിവട്ടസ്സാ**തി മജ്ഝിമഖണ്ഡകസ്സ. **ബാഹന്ത**ന്തി ഏത്ഥ ബാഹായ ഉപരി ഠപിതാ അന്താ ബാഹന്താതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ബാഹായാ”തിആദി. **തേസ**ന്തി ഉഭിന്നമന്താനം. **ഏത**ന്തി “ബാഹന്ത”ന്തി ഏതം.

൨൭൭. തിചീവരാനുജാനനകഥാ

൩൪൬. “ഉക്ഖിത്തഭണ്ഡികഭാവം ആപാദിതേ”തി ഇമിനാ **ഉബ്ഭണ്ഡിതേ**തി ഏത്ഥ ഉക്ഖിത്തം ഭണ്ഡം ഉബ്ഭണ്ഡം, ഉബ്ഭണ്ഡഭാവം ഇതാ ആപാദിതാതി ഉബ്ഭണ്ഡിതാതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. തേ ഉബ്ഭണ്ഡിതേ ഭിക്ഖൂ അദ്ദസാതി യോജനാ. **ഭിസിസങ്ഖേപേനാ**തി ഭിസിയം പക്ഖേപേന, പവേസേനാതി അത്ഥോ, ഭിസിആകാരേനാതി വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥാ**തി ദക്ഖിണാഗിരിം. ഗച്ഛന്താ തേ ഭിക്ഖൂതി യോജനാ. “അട്ഠപമാണാസൂ”തി ഇമിനാ **അന്തരട്ഠകാസൂ**തി ഏത്ഥ കപച്ചയോ പമാണത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി, കേസുചി പോത്ഥകേസു പമാണസദ്ദോ ന ദിസ്സതി, ഗളിതോതി ദട്ഠബ്ബോ. രത്തീസൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഭഗവന്ത**ന്തി ഏത്ഥ സമ്പദാനത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ “ഭഗവതോ”തി. **സീതാലുകാ**തി ഏത്ഥ സീതം പകതി ഏതേസന്തി സീതാലുനോ , തേയേവ **സീതാലുകാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സീതപകതികാ”തി . യേ കുലപുത്താ പകതിയാവ സീതേന കിലമന്തി, തേ സീതാലുകാ നാമാതി യോജനാ. **ഏകച്ചിയ**ന്തി ഏത്ഥ ഏകച്ചസദ്ദോ ഏകപരിയായോതി ആഹ “ഏകം പട്ട”ന്തി. ഇമിനാ ഏകോയേവ ഏകച്ചോതി കത്വാ സകത്ഥേ അച്ചപച്ചയോതി ദസ്സേതി. “പട്ട”ന്തി ഇമിനാ ഏകച്ചേന നിയുത്തം ഏകച്ചിയന്തി വചനത്ഥം കത്വാ നിയുത്തത്ഥേ പവത്തസ്സ ഇയപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **ഇതീ**തി ഏവം. ഭഗവാ അനുജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതരേ**തി സങ്ഘാടിതോ ഇതരേ ഉത്തരാസങ്ഗഅന്തരവാസകേ.

൨൭൮. അതിരേകചീവരാദികഥാ

൩൪൭. **അച്ഛുപേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ **അച്ഛി** വുച്ചതി നേത്തമണ്ഡലം, തം വിയാതി അച്ഛി ഛിദ്ദോ, തസ്മിം ഉപഗന്തബ്ബം ഉപനേതബ്ബന്തി അച്ഛുപേയ്യം. “ലഗ്ഗാപേയ്യ”ന്തി ഇമിനാ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാ**തി പംസുകൂലേ. **സബ്ബമിദ**ന്തി “ദിഗുണം സങ്ഘാടി”ന്തിആദികം സബ്ബം ഇദം വചനം. **ഉദ്ധരിത്വാ**തി അപനേത്വാ. **സംസിബ്ബിത**ന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്ബന്ധിത്വാ സിബ്ബിതം.

൩൪൮. **സോവഗ്ഗിക**ന്തി ഏത്ഥ സുന്ദരാനി അഗ്ഗാനി രൂപാദീനി ഏത്ഥാതി സഗ്ഗോ, പുബ്ബപദേ ഉകാരസ്സ ലോപോ, ഉകാരസ്സ ഉവാദേസേ “സുവഗ്ഗോ”തി സിജ്ഝതി. സുവഗ്ഗപ്പത്തഹേതുകം സോവഗ്ഗികം, ദാനം, തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സഗ്ഗപ്പത്തഹേതുക”ന്തി. “അപനേതീ”തി ഇമിനാ **നുദ**ധാതുയാ അപനയനത്ഥം ദസ്സേതി. **അനാമയാ**തി ഏത്ഥ ആമയസദ്ദോ രോഗപരിയായോതി ആഹ “അരോഗാ”തി. നത്ഥി ആമയോ ഏതിസ്സാതി അനാമയാ.

൩൪൯. **ഝാനലാഭിനോ**തി ഝാനലാഭീനം പുഥുജ്ജനാനം കാമച്ഛന്ദനീവരണസ്സ വിക്ഖമ്ഭനത്താ വുത്തം.

൩൫൦. സമോധാനവസേന ദസ്സിയിത്ഥാതി **സന്ദിട്ഠോ**. സമോധാനവസേന ഭജിയിത്ഥാതി **സമ്ഭത്തോ**. അഭിമുഖം ലപിത്ഥാതി **ആലപിതോ. ഇമേഹീ**തി ഇമേഹി ദ്വീഹി.

൨൨൯. പച്ഛിമവികപ്പനുപഗചീവരാദികഥാ

൩൪൯. കതപംസുകൂലോതി കതോ പംസുകൂലോ. ഇമിനാ **"പംസുകൂലതോ"**തി പദസ്സ വിസേസനപരപദത്തം ദസ്സേതി. **അഗ്ഗളാരോപനേനാ**തി അഗ്ഗളസ്സ ആരോപനേന. "സുത്തേനേവാ"തി എത്ഥ എവസദ്ദേന പിലോതികം നിവത്തേതി. **അഞ്ഛിത്വാ അഞ്ഛിത്വാ**തി ആകഡ്ഢിത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ. **അഭി**ധാതു ഹി ആകഡ്ഢനത്ഥോ. "സങ്ഘാടികോണോ ദീഘോ"തി ഇമിനാ **വികണ്ണോ**തി എത്ഥ വിസമോ കണ്ണോ വികണ്ണോതി കത്വാ കണ്ണസദ്ദസ്സ കോണത്ഥം ദസ്സേതി. **തതോ**തി ഗളനതോ. **ലുജ്ജന്തീ**തി വലിം ഗണ്ഹന്തി. **അട്ഠപദക**ന്തി പദസ്സ അട്ഠപദേന സിബ്ബിതം അട്ഠപദകന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അട്ഠപദകച്ഛിന്നേന പത്തമുഖം സിബ്ബിതു"ന്തി. തത്ഥ **അട്ഠപദകച്ഛിന്നേന പത്തമുഖം സിബ്ബിതു**ന്തി അട്ഠപദലിഖനേന തത്ഥ തത്ഥ ഗബ്ഭം ദസ്സേത്വാ പത്തമുഖം സിബ്ബിതും. "അട്ഠപദകച്ഛന്നേനാ"തിപി പാഠോ, അട്ഠഫലകാകാരേനാതി അത്ഥോ.

൩൫൦. "ആഗന്തുകപത്തമ്പി ദാതു"ന്തി ഇമിനാ **അന്വാദിക**ന്തി പദസ്സ അനുപച്ഛാ ആഗന്തുകഭാവേന ദീയതീതി അന്വാദികന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ചതുത്ഥക്ഖരേനപി പാഠോ, അനുപച്ഛാ ആഗന്തുകഭാവേന ധീയതി ഠപീയതീതി **അന്വാധിക**ന്തി കാതബ്ബോ. **ഇദം പനാ**തി അന്വാധികം പന.

൩൫൧. സേസഞാതീനന്തി മാതാപിതൂഹി സേസഞാതീനം. **വിനിപാതേതിയേവാ**തി വിനസ്സന്തോ നിപാതേതിയേവ.

൩൫൨. "വസ്സികോ"തി സങ്കേതീയതി ഗണ്ഹീയതീതി **വസ്സികസങ്കേത**ന്തി വുത്തേ ചത്താരോ മാസാതി ആഹ "ചത്താരോ മാസേ"തി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ആരഞ്ഞകസ്സ ഭിക്ഖുനോതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി ആരഞ്ഞകേന ഭിക്ഖുനാ.

൨൨൨. സങ്ഘികചീവരുപ്പാദകഥാ

൩൬൩. അഞ്ഞത്ഥാതി ദിന്നട്ഠാനതോ അഞ്ഞത്ഥ. ഹടാനിപി ചീവരാനി തുയ്ഹേവ സന്തകാനീതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി ചീവരാനം. **അഞ്ഞോ**തി ഏകകവസ്സാവാസികതോ അഞ്ഞോ. പഞ്ചമാസേ തം സബ്ബം തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി ചീവരം, തം സബ്ബം ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ. **യമ്പീ**തി ചീവരമ്പി. **സോ**തി ഭിക്ഖു, ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ. **വസ്സാവാസത്ഥായാ**തി വസ്സം ആവാസസ്സ ഭിക്ഖുനോ അത്ഥായ. **ഠപിതഉപനിക്ഖേപതോ**തി വേയ്യാവച്ചകരേഹി വഡ്ഢിം പയോജേത്വാ ഠപിതഉപനിക്ഖേപതോ. **തത്രുപ്പാദതോ**തി തസ്മിം വിഹാരേ ഉപ്പാദതോ നാളികേരആരാമാദിതോ. **ഇദ**ന്തി വക്ഖമാനം. **ഏത്ഥാ**തി "തസ്സേവ താനി ചീവരാനി യാവ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരായാ"തി വചനേ. **യ**ന്തി ചീവരം. **പന** സദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ. **ഇദ**ന്തി പദാലങ്കാരമത്തം. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വിഹാരേ. അഭിലാപമത്തന്തിപി വദന്തി. **അനത്ഥതകഥിനസ്സാപീ**തി **പി**സദ്ദോ പഗേവ അത്ഥതകഥിനസ്സാതി ദസ്സേതി . **പഞ്ചമാസേ**തി അച്ചന്തസംയോഗത്ഥേ ഉപയോഗവചനം. **തതോ**തി പഞ്ചമാസതോ. അതീതവസ്സേ വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സ ഇദം വസ്സാവാസികം ദേതി കിം? ഉദാഹു അനാഗതവസ്സേതി യോജനാ. **പിട്ഠിസമയേ**തി ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ യാവ അസ്സയുജപുണ്ണമീ, താവ പിട്ഠിസമയേ.

വസ്സാനതോതി വസ്സാനമാസതോ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു ചീവരേസു. കേചി ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തമത്ഥ**ന്തി തസ്സ സങ്ഘികചീവരസ്സ കാരണം. **തത്ഥേവാ**തി ഗതട്ഠാനേ ഏവ. **ഏസാ**തി സങ്ഘികചീവരഹാരകോ ഭിക്ഖു. **തത്രാ**തി വിഹാരാദീസു. **ന**ന്തി ചീവരഹാരകം ഭിക്ഖും.

വത്തം വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "തേന ഹീ"തിആദി. തേന ഭിക്ഖുനാ ഭാജേതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സേവാ**തി അധിട്ഠഹന്തസ്സേവ.

ഏകേകം ഭാഗന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ ഠാനേ അഹമേവ അസ്മീതി യോജനാ. **ദുഗ്ഗഹിതാനി ഹോന്തീ**തി സങ്ഘികാനേവ ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ. **മയ്ഹമേവിമാനി ചീവരാനീ**തി ഇസ്സരവസേന ഗഹണേ ദുഗ്ഗഹിതാനി. **മയ്ഹേതാനി പാപുണന്തീ**തി അനിസ്സരവസേന ഗഹണേ സുഗ്ഗഹിതാനീതി വിസേസോ.

പാതിതേ കുസേതി ഏത്ഥ തപച്ചയസ്സ പച്ചുപ്പന്നകാലികഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകകോട്ഠാസേ"തിആദി. **ഗഹിതമേവാ**തി ഏകകോട്ഠാസേ പാതിതസ്സ കുസദണ്ഡസ്സ വസേന "ഇമസ്സിദ"ന്തി ഏകകോട്ഠാസേ വിദിതേ സബ്ബേസം വിദിതത്താ ഗഹിതമേവാതി അധിപ്പായോ.

ഇതോവാതി സചീവരഭത്തതോവ. **വിസും സജ്ജിയമാനേ**തി ചീവരേ ച ഭത്തേ ച വിസും സജ്ജിയമാനേ.

യഥാ പുരിമേസു ദ്വീസു വത്ഥൂസു "അദംസൂ"തി വുത്തം, തഥാ അവത്വാ കസ്മാ ഇധ "ദേന്തീ"തി വുത്തന്തി ആഹ "സണികം സണികം ദേന്തിയേവാ"തി. സണികം സണികം ദേന്തേ ദാനകിരിയായ അനുപച്ഛിന്നത്താ "ദേന്തീ"തി പച്ചുപ്പന്നവസേന വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. **പച്ഛിന്നദാനത്താ**തി പച്ഛിന്നദാനകിരിയഭാവതോ. ഇദം പന വത്ഥു ഉപ്പന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇമേ ച ഥേരാ**തി നിലവാസിആദയോ വിനയധരപാമോക്ഖാ ഇമേ ച ഥേരാ.

൨൨൩. ഉപനന്ദസക്യപുത്തവത്ഥുകഥാ

൩൬൪. **ഏത്ഥാ**തി ഉപനന്ദവത്ഥുമ്ഹി. **തസ്സാ**തി ഉപനന്ദസ്സ. **ഗാമകാവാസിനോ**തി ഗാമകേ ആവാസിനോ. **അയ**ന്തി ഉപനന്ദോ. **മുഖരോ**തി മുഖം ഖരം ഏതസ്സാതി മുഖരോ ഖകാരലോപോ, അഥ വാ മുഖം ഏതസ്സത്ഥീതി മുഖരോ മന്തുഅത്ഥേ പവത്തോ രപച്ചയോ നിന്ദത്ഥവാചകോ. **ലഹുകാപത്തീ**തി ദുക്കടാപത്തി. **തസ്സേവാ**തി ഗഹിതഭിക്ഖുസ്സേവ. ധുരനിക്ഖേപേ സതീതി യോജനാ.

ഏകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സത്ഥായ അധിപ്പിയതേ ഇച്ഛിയതേതി **ഏകാധിപ്പായോ,** ഏകപുഗ്ഗലപടിവീസോ, തേനാഹ "ഏകപുഗ്ഗലപടിവീസമേവാ"തി. **യഥാ യഥാ**തി യേന യേനാകാരേന. **യോ**തി പടിവീസോ. "തഥാ തഥാ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ. **തത്ഥാ**തി "ഇധ പനാ"തിആദിവചനേ. ഏകേകസ്മിം ആവാസേതി സമ്ബന്ധോ. വാസദ്ദോ അഞ്ഞേപി ദ്വീഹദ്വീഹാദിവാരേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യ**ന്തി പടിവീസം. **ഏകോ പുഗ്ഗലോ**തി ഏകോ നിച്ചാവാസോ പുഗ്ഗലോ. **ഏവ**ന്തി ഉപഡ്ഢേ ദിയ്യമാനേ. **യത്ഥ വാ പനാ**തി ഏത്ഥ യസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം "ഏവം പുരിമസ്മി"ന്തി. പുരിമസ്മിം ആവാസേതി സമ്ബന്ധോ . **തതോ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബഹുതരം വസിതവിഹാരതോ"തി. **ഇദഞ്ചാ**തി "അമുത്ര ഉപഡ്ഢോ ചീവരപടിവീസോ ദാതബ്ബോ"തി വചനഞ്ച. **ഏകസീമവിഹാരേഹീ**തി ഏകിസ്സം ഉപചാരസീമായം ഠിതേഹി വിഹാരേഹി. **നാനാസീമവിഹാരേ**തി നാനാഉപചാരസീമായം ഠിതേ വിഹാരേ. **സേനാസനഗ്ഗാഹോ**തി പുരിമഉപചാരസീമായം സേനാസനഗ്ഗാഹോ. **തത്ഥാ**തി പസ്സമ്ഭനവിഹാരേ. **സേസ**ന്തി ചീവരതോ സേസം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വിഹാരേസു. **അന്തോസീമഗതസ്സാ**തി അന്തോഉപചാരസീമായം ഗതസ്സ, ഭിക്ഖുനോതി സമ്ബന്ധോ. ചീവരം സേനാസനഗ്ഗാഹസ്സേവ പാപുണാതി, സേസം പന ആമിസഭേസജ്ജാദിസബ്ബം അഞ്ഞവിഹാരതോ ആഗന്ത്വാ അന്തോസീമഗതസ്സ പാപുണാതീതി അധിപ്പായോ.

൨൨൪. ഗിലാനവത്ഥുകഥാ

൩൬൫. **മഞ്ചകേ നിപാതേസുന്തി** എത്ഥ മഞ്ചകേ നിപാതനം നാമ മഞ്ചകേ നിപജ്ജാപനന്തി ആഹ "മഞ്ചകേ നിപജ്ജാപേസു"ന്തി. **മുത്തകരീസകിലിട്ഠ**ന്തി മുത്തകരീസേഹി കിലിട്ഠം. **യോതി** യോ കോചി. **മന്തി** മമ. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഓവാദാനുസാസനീകരണേനാ"തി. മമ ഓവാദസ്സ ച അനുസാസനിയാ ച കരണേനാതി അത്ഥോ. **എത്ഥാതി** "യോ ഭിക്ഖവേ മം ഉപട്ഠഹേയ്യാ"തിആദിപാഠേ. സുത്തസ്സ നേയ്യത്ഥത്താ അഗഹേതബ്ബത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭഗവതോ ചാ"തിആദി. **യസ്സാതി** ഗിലാനസ്സ. **ഉപജ്ഝായാദയോതി** എത്ഥ ആദിസദ്ദേന ആചരിയസദ്ധിവിഹാരികഅന്തേവാസികസമാനുപജ്ഝായകസമാനാചരിയകസങ്ഖാതേ പഞ്ച ജനേ സങ്ഗണ്ഹാതി. എകചാരികോ വാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഘത്ഥേരോപീതി** **പി**സദ്ദോ പഗേവ അഞ്ഞേസന്തി ദസ്സേതി.

൩൬൬. **അഭിക്കമന്തം വാതി** എത്ഥ അഭിമുഖം കമതീതി അഭിക്കമന്തോതി വുത്തേ വഡ്ഢനത്ഥോതി ആഹ "വഡ്ഢന്തം വാ"തി. ആബാധം നാവികരോതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ അന്തപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. ഇദം നാമ ഭോജനന്തി സമ്ബന്ധോ. **സംവിധാതുന്തി** എത്ഥ സംവിപുബ്ബോ ധാധാതു കരധാതത്ഥോ, കരധാതു ച സബ്ബധാതത്ഥോ, തസ്മാ വുത്തം "ഭേസജ്ജം യോജേതു"ന്തി . **അസ്സാതി** ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സ. അന്തരസദ്ദസ്സ മജ്ഝത്ഥാദയോ പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "കാരണം വുച്ചതീ"തി.

൨൨൫. മതസന്തകകഥാ

൩൬൭. **കാലങ്കതേതി** എത്ഥ കരണം കതന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കാലകിരിയായാ"തി. **അപലോകേത്വാതി** "ഇത്ഥന്നാമോ ഭന്തേ ഭിക്ഖു കാലങ്കതോ, തസ്സ തിചീവരഞ്ച പത്തഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ദാതും സങ്ഘം അപലോകേമീ"തി അപലോകേത്വാ.

൩൬൮. **ഗിലാനുപട്ഠാകലാഭേതി** ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ലഭിതബ്ബേ.

സബ്ബേപി ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** തസ്മിം കാലങ്കതേ. കിം വദന്തി? "സബ്ബേപി...പേ॰... സാമിനോ"തി വദന്തീതി യോജനാ. ദ്വീസു വാദേസു പച്ഛിമവാദോ അട്ഠകഥാചരിയേന രുച്ചതീതി വദന്തി. **യന്തി** യം വത്ഥു. "യം അത്ഥി, തം ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തമേവത്ഥം ആവികരോന്തോ ആഹ "അഞ്ഞസ്മിം...പേ॰... ദാതബ്ബ"ന്തി. **തന്തി** പരിക്ഖാരം.

സമകോതി സമം പമാണമേതസ്സ ഭാഗസ്സാതി സമകോ. **സംവിദഹനമത്തമേവാതി** ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോഹീതി സജ്ജനമത്തമേവ. **ജേട്ഠകഭാഗോതി** ദിഗുണഭാഗോ.

യോ പനാതി ഭിക്ഖു പന. **എത്ഥാതി** ബഹൂസു ഭിക്ഖൂസു. **യേനാതി** യേന കേനചി, ദിന്നം പടിയാദിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **എകദിവസമ്പീതി** **പി**സദ്ദോ പഗേവ ദ്വീഹാദികേതി ദസ്സേതി. **സോപീതി** **പി**സദ്ദോ ന കേവലം ബഹുദിവസം ഉപട്ഠാകോയേവ, അഥ ഖോ സോപീതി ദസ്സേതി. **സമീപന്തി** ഗിലാനസ്സ സന്തികം. **ആഗച്ഛതീതി** സമീപമാഗച്ഛതി.

പച്ചാസീസായാതി ഭാഗസ്സ പച്ചാസീസായ. "പുന ആഗന്ത്വാ ജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി ഇമിനാ "പുന ആഗന്ത്വാ ന ജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി ഗച്ഛന്തസ്സ ന ദാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **ധുരം നിക്ഖിപിത്വാതി** ഉപട്ഠഹനേ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ.

മാതുഗാമോപി ഹോതൂതി യോജനാ. **തസ്സ ഭിക്ഖുനോതി** കാലങ്കതസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. സചേപി സഹസ്സം അഗ്ഘതി, ഗിലാനുപട്ഠാകാനംയേവ ദാതബ്ബന്തി യോജനാ. **അഞ്ഞന്തി** പത്തചീവരതോ അഞ്ഞം. **തേതി** ഗിലാനുപട്ഠാകാ. **അവസേസന്തി** പത്തചീവരതോ അവസേസം. **തതോതി** ബഹുകമഹഗ്ഘതോ. **തിചീവരപരിക്ഖാരോതി** തിണ്ണം ചീവരാനം പരിവാരോ. **സബ്ബഞ്ചേതന്തി** സബ്ബമേവ ഏതം പരിക്ഖാരം. **ലഭതീതി** ഗിലാനുപട്ഠാകോ ലഭതി.

സോതി കാലങ്കതോ. **കസ്സചീതി** ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ. **തസ്സേവാതി** ദിന്നഗാഹകസ്സേവ. **രുചിയാ ഏവാതി** കാമാ ഏവ. **തത്ഥ തത്ഥ സങ്ഘസ്സേവാതി** തസ്മിം തസ്മിം വിഹാരേ ഠിതസ്സ സങ്ഘസ്സേവ. ഇദം വിഹാരേ ഠപിതപരിക്ഖാരേ സന്ധായ വുത്തം. സചേ ഗാമേ വാ അരഞ്ഞേ വാ ഠപിതാ ഹോന്തി, സകലോവ സങ്ഘോ ഇസ്സരോ. കസ്മാ? സങ്ഘസ്സേവ ദായജ്ജഭാവതോ. **ബഹൂനമ്പീതി** തീഹി പട്ഠായ ബഹൂനമ്പി. ഈദിസവചനം ഉപനിധായ സാസനേപി ഏകോ ദ്വേ ബഹൂതി തീണി വചനാനി അത്ഥേ ദിസ്സന്തി, സദ്ദേ പന ദ്വിവചനബഹുവചനാനം വിസേസാഭാവതോ ദ്വിവചനം നത്ഥീതി ദട്ഠബ്ബം. **അദിന്നമേവാതി** അത്തനോയേവ അസന്തകത്താ, അഞ്ഞേസമ്പി സാധാരണത്താ ച അദിന്നമേവ. സചേ സബ്ബേ മതാ അനുമതിയാ ദേന്തി, സുദിന്നമേവ. **തന്തി** സന്തകം. **തേസൂതി** തേസു സബ്ബേസു.

൨൨൭. കുസചീരാദിപടിക്ഖേപകഥാ

൩൭൧. "അക്കനാളമയ"ന്തി ഇമിനാ അക്കനാളേന നിബ്ബത്തം **അക്കനാളന്തി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **മകചിമയോതി** ഏത്ഥ മകചിസദ്ദേന **പോത്ഥകസദ്ദസ്സ** ഗന്ഥാദയോ അത്ഥേ നിവത്തേതി. മയസദ്ദേന പുരിമനയേനേവ നിബ്ബത്തതദ്ധിതം ദസ്സേതി. **സേസാനീതി** അക്കനാളപോത്ഥകേഹി സേസാനി കുസചീരാദീനി. **തേസൂതി** കുസചീരാദീസു.

൩൭൨. തിപട്ടചീവരസ്സ വാതി ഇദം ദ്വിപട്ടചീവരസ്സ മജ്ഝേ ദാനം സന്ധായ വുത്തം. **തേസന്തി** സബ്ബനീലകാദീനം. **കഞ്ചുകന്തി** വാരണം. തഞ്ഹി കചിയതി കായേ ബന്ധിയതീതി കഞ്ചുകോതി വുച്ചതി. **വേഠനേപീതി** ഉണ്ഹീസേപി. തഞ്ഹി യസ്മാ യേന സീസേ വേഠിയതി, തസ്മാ വേഠനന്തി വുച്ചതി. **രുക്ഖഛല്ലിമയന്തി** ഏത്ഥ രുക്ഖഛല്ലിസദ്ദേന **തിരീടസദ്ദസ്സ** വക്കലത്ഥം ദസ്സേതി. വക്കലഞ്ഹി നിവസനാനം അങ്ഗപച്ചങ്ഗം തിരോഭാവം പടിച്ഛന്നഭാവം ഏതി ഗച്ഛതി അനേനാതി വാ രുക്ഖം തിരോപടിച്ഛന്നം ഹുത്വാ ഏതി പവത്തതീതി വാ **തിരീടന്തി** വുച്ചതി. അഭിധാനേ (അഭിധാനപ്പദീപികായം ൪൪൨ ഗാഥായം) പന **തരീടന്തി** തകാരേ ഇകാരവിരഹിതോ പാഠോ അത്ഥി. **പാദപുഞ്ജനന്തി** പാദോ പുജിയതി സോധിയതി അനേനാതി പാദപുഞ്ജനം, താലുജോ തതിയക്ഖരോ.

൩൭൪. സന്തേ പതിരൂപകേ ഗാഹകേതി ഏത്ഥ പതിരൂപകോ നാമ പക്കമന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്തോ. ഇമിനാ പതിരൂപകേ ഗാഹകേ അസതി അദത്വാ സങ്ഘേന ഭാജിതേ സുഭാജിതമേവാതി ദസ്സേതി. **സത്ത ജനാതി** പക്കമന്തഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനട്ടാ ചത്താരോ, ഉക്ഖിത്തകാ തയോതി സത്ത ജനാ.

൨൨൮. സങ്ഘേ ഭിന്നേ ചീവരുപ്പാദകഥാ

൩൭൬. സങ്ഘോ ഭിജ്ജതീതി ഏത്ഥ ദ്വികോട്ഠാസവസേന ഭിജ്ജനമേവാധിപ്പേതം, ന അഞ്ഞന്തി ആഹ "ദ്വേ കോട്ഠാസാ"തി. ഏകസ്മിം പക്ഖേ ചീവരാനി ദേന്തീതി യോജനാ. ദ്വിപക്ഖം സന്ധായ **"സകലസ്സ സങ്ഘസ്സാ"തി** വുത്തം. **ഏതന്തി** ചീവരം.

തസ്സേവ ചീവരന്തി തസ്സ കോട്ഠാസസ്സ ചീവരമേവ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ദേസേ. **ദക്ഖിണോദകം പമാണ**ന്തി ദക്ഖിണോദകമേവ പമാണം, ന ദേയ്യധമ്മോ. തസ്മാ ദക്ഖിണോദകം പടിഗ്ഗണ്ഹന്താ, ദേയ്യധമ്മസ്സ സാമിനോ ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ. ഉഭോഹിപി പക്ഖേഹീതി യോജനാ. **പരസമുദ്ദേ**തി ജമ്ബുദീപേ. സോ ഹി സീഹളദീപതോ സമുദ്ദസ്സ പാരത്താ പരസമുദ്ദോതി വുച്ചതി. **ഇതരോ പക്ഖോ**തി ദക്ഖിണോദകസ്സ ച ചീവരസ്സ ച ലദ്ധപക്ഖതോ ഇതരോ അലദ്ധോ പക്ഖോ.

൨൩൨. അട്ഠചീവരമാതികാകഥാ

൩൭൯. ഇദാനി ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനനയേനാ**തി "സീമായ ദേതീ"തി കത്തുവാചകേന കിരിയാപദേന ദായകപുഗ്ഗലസങ്ഖാതകത്തുനോ അധിട്ഠാനവസേന വുത്തത്താ പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനേന നയേന. **ഏത്ഥാ**തി ഏതാസു അട്ഠസു മാതികാസു. അട്ഠമാ മാതികാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി അട്ഠസു മാതികാസു. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു "കതികായ ദേതീ"തിആദീസു.

സീമായ…പേ॰… ഭാജേതബ്ബന്തിആദിമ്ഹി മാതികാനിദ്ദേസേ പന ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **സീമായ ദേതീ**തി ഏത്ഥ പന്നരസ സീമാ വേദിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി പന്നരസസു സീമാസു. ഉപചാരസീമാ പരിച്ഛിന്നാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്തകം ഠാനന്തി പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനസ്സ ഏകന്തേന അവുത്തത്താ ഏകന്തേന പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അപി ചാ"**തിആദി. ധുവസന്നിപാതതോ വാ ഖിപിതാനന്തി സമ്ബന്ധോ. "പരിയന്തേ"തി പദം പുബ്ബാപരാപേക്ഖം. തസ്മാ തീസു നിസ്സക്കപദേസു യോജേതബ്ബം. **സാ പനാ**തി ഉപചാരസീമാ പന. ഭിക്ഖൂസു വഡ്ഢന്തേസു ആവാസോപി വഡ്ഢതീതി മനസികത്വാ വുത്തം "ഭിക്ഖൂസു വഡ്ഢന്തേസൂ"തി. സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തമേവാ**തി സീമകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൩൮, ൧൪൭) വുത്തമേവ.

അപി ച ഖോതി ഏത്ഥ അപിസദ്ദോ പുച്ഛത്ഥവാചകോ. കേഹി ഠപിതാതി ഹി അത്ഥോ. രാജരാജമഹാമത്താ ഠപേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ലാഭസീമാ**തി ലാഭസ്സ മരിയാദോ. **യ**ന്തി യോ ലാഭോ. **ഏത്ഥന്തരേ**തി ഏതസ്മിം ഗാവുതാദിഅന്തരേ. **ലാഭസീമാ നാമാ**തി ലാഭേന പരിച്ഛിന്നാ സീമാ നാമ. **തത്ഥാ**തി ബഹൂസു ജനപദേസു. **അന്തരദീപാ ചാ**തി മഹാദീപതോ അഞ്ഞദീപാ ച, ഖുദ്ദകദീപാതി അധിപ്പായോ.

ഏത്ഥേവ സീമായാതി ഖണ്ഡസീമായ ഏവ. **തേസംയേവാ**തി ഖണ്ഡസീമഗതാനംയേവ. ഏവത്ഥഫലം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഞ്ഞേസ"ന്തിആദി. രുക്ഖേ വാ പബ്ബതേ വാ ഠിതസ്സ വാ ഹേട്ഠാ പഥവീമജ്ഝഗതസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സാതി യോജനാ. ഇമിസ്സാ ഉപചാരസീമായ ഠിതസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **സമാനസംവാസസീമായാ**തി മഹാസീമായ. **ഖണ്ഡസീമസീമന്തരികാസൂ**തി ഖണ്ഡസീമായഞ്ച ദ്വിന്നം സീമാനം സീമന്തരികായഞ്ച. തത്ഥ ദ്വിന്നം ഗാമട്ഠാനമ്പി പാപുണാതി. അവിപ്പവാസസീമായ ദിന്നം ഗാമട്ഠാനം ന പാപുണാതി "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി വുത്തത്താ.

ജമ്ബുയാ ലക്ഖിതോ ദീപോ **ജമ്ബുദീപോ**. തമ്ബോ ലോഹിതോ പാണി ഹത്ഥോ ഏതേസന്തി **തമ്ബപാണിനോ**. വിജയകുമാരാദയോ സത്തസതാ ജനാ. തേസം നിവാസോ **തമ്ബപണ്ണി,** സോയേവ ദീപോതി **തമ്ബപണ്ണിദീപോ,** തസ്മിം. സബ്ബേസം ഭാഗന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്രേവാ**തി ജമ്ബുദീപേയേവ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം.

യോ പന ഭണതീതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി കഥനതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ന**ന്തി മഹാസിവത്ഥേരം. **തിയോജനാപീ**തി പിസദ്ദോ തതോ ഊനാപി ഹോതീതി ദസ്സേതി. **സബ്ബംപേത**ന്തി സബ്ബംപി ഏതം ലാഭഗണ്ഹനാദിം. ഇതി ആഹംസൂതി യോജനാ.

കതികാനം യഥിച്ഛിതകതേന പവത്തത്താ ബഹു ഹോതി, തസ്മാ ഇധ ഇച്ഛിതകതികം ദസ്സേതും വുത്തം "സമാനലാഭകതികായാ"തി . **തത്രാ**തി "കതികായ ദേതീ"തി പാഠേ. സന്നിപതിതേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭാജേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി വിഹാരസ്സ. **ബുദ്ധാധിവുത്ഥോ**തി ബുദ്ധേന അധി ഇസ്സരവസേന വസിയിത്ഥാതി ബുദ്ധാധിവുത്ഥോ. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന സാവനമത്തേന. **നിസിന്നോവാ**തി നിസിന്നോ ഏവ ഹോതി, നിസിന്നോ ഇവ വാ. **തസ്മിം വിഹാരേപീ**തി തസ്മിം പോരാണകാദിവിഹാരേപി. **ഏവമേവാ**തി "അയം പോരാണകോ വിഹാരോ തേന നവവിഹാരേന സദ്ധിം സമാനലാഭം കാതും സങ്ഘസ്സ രുച്ചതീ"തിആദിനാ ഏവമേവ. **ഇധാ**തി പോരാണകവിഹാരേ. **തസ്മി**ന്തി നവവിഹാരേ. **ഏവ**ന്തി യഥാ ഏകേന വിഹാരേന സദ്ധിം ഏകോ വിഹാരോ കാതബ്ബോ, ഏവം തഥാതി അത്ഥോ.

ഭിക്ഖാപഞ്ഞത്തിയാതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖാ പഞ്ഞപിയതി നിച്ചവസേന ഠപിയതി ഏത്ഥാതി ഭിക്ഖാപഞ്ഞത്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ പരിച്ചാഗപഞ്ഞാപനട്ഠാനേ"തി. **തസ്സാ**തി "യത്ഥ സങ്ഘസ്സ ധുവകാരാ കരിയന്തീ"തിപാഠസ്സ. അത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യത്ഥ വാ**തി യസ്മിം വാ ഠാനേ. **അനേനാ**തി ചീവരദായകേന. സലാകഭത്താദീനി വാ നിബദ്ധാനി കാരിതാനീതി സമ്ബന്ധോ. **യേന പനാ**തി ചീവരദായകേന പന. **സകലോപി വിഹാരോ**തി സകലോപി സആരാമോ വിഹാരോ. **തത്ഥാ**തി ചീവരദായകേ. **ഇമേ**തി പാകവത്തസ്സ വത്തനട്ഠാനാദയോ വിഹാരാ. ധുവേന കരിയന്തീതി **ധുവകാരാ** വിഹാരാ. **സോ**തി ചീവരദായകോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ബഹൂസു വിഹാരേസു.

തേഹീതി ബഹുതരേഹി ഭിക്ഖൂഹി. **ധുവകാരേസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **ഏകത്ഥാ**തി ഏകസ്മിം ധുവകാരേ. "സചേ ഭിക്ഖുഗണനായ ഗണ്ഹഥാതി വദതീ"തി ഇമിനാ സചേ ന വദതി, ഭിക്ഖുഗണനായ ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി, വിഹാരഗണനായ ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **തഥാ**തി യഥാ "ഭിക്ഖുഗണനായ ഗണ്ഹഥാ"തി വദതി, തഥാതി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി ഭാജേതബ്ബവത്ഥൂസു. **ത**ന്തി മഞ്ചപീഠകം, പുച്ഛിത്വാ ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **പുച്ഛിത്വാ**തി ദായകം പുച്ഛിത്വാ, **വദതീ**തി ദായകോ വദതി. **സങ്ഘസ്സാപീ**തി പിസദ്ദോ ന ദായകസ്സേവാതി ദസ്സേതി.

ഉപചാരസീമായം ഠിതേന സങ്ഘേന ഭാജേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ . **സീമട്ഠസ്സാ**തി ഉപചാരസീമായം ഠിതസ്സ. **അസമ്പത്തസ്സാപീ**തി ഭാജനട്ഠാനം അസമ്പത്തസ്സാപി. **അലസജാതികാ**തി കോസജ്ജജാതികാ. **ഠിതികാ**തി പബന്ധവസേന ഠിയതേ **ഠിതി,** സായേവ **ഠിതികാ**. അഥ വാ "ഠിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബ"ന്തി അട്ഠകഥായം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) വുത്തത്താ തിട്ഠതി പബന്ധവസേന ഏത്ഥാതി **ഠിതി,** സായേവ **ഠിതികാ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **ഠിതികം ഠപേത്വാ**തി വീസതിവസ്സസങ്ഖാതം ഠിതികം ഠപേത്വാ. **തേസ**ന്തി ഥേരാനം.

സമ്പത്തസമ്പത്താനന്തി ഭാജനട്ഠാനം സമ്പത്തസമ്പത്താനം. അത്തനോ വിഹാരദ്വാരേ വാ അത്തനോ അന്തോവിഹാരേയേവ വാതി യോജനാ. **സീമാ**തി ഉപചാരസീമാ. ഥേരാസനം ആരൂള്ഹേ സതീതി യോജനാ. **വസ്സഗ്ഗേനാ**തി വസ്സഗണനായ.

പാടേക്കന്തി പച്ചേകം. സബ്ബാനേവ ചീവരാനീതി സമ്ബന്ധോ. ദുബ്ഭാസിതദുഗ്ഗഹിതാനമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഗതഗതട്ഠാനേ സങ്ഘികാനേവ ഹോന്തീ"തി. **ഏകന്തി** ദസസു വത്ഥേസു ഏകം.

വത്ഥസ്സേവ പുപ്ഫം വാ വലി വാ അത്ഥീതി യോജനാ. **തേനാതി** പുപ്ഫവലിനാ. **ഏകം തന്തന്തി** ഏകം സുത്തം. **തത്ഥാതി** തേസു ഠിതികായ ഠാനാട്ഠാനേസു. ദ്വീഹിപി ഗഹേതബ്ബം ഠിതികായ അഭാവതോ.

ഭിക്ഖു അത്തനോ സന്തകം യം ചീവരന്തി യോജനാ. **പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതീതി** "സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി വാ "തുയ്ഹം ദേമാ"തി വാ അവത്വാ "ഭിക്ഖൂനം ദേമ, ഥേരാനം ദേമാ"തി വുത്തത്താ പംസുകൂലികാനമ്പി വട്ടതി. ഭിക്ഖുഥേരാ നാമ ഹി ന അത്തനായേവ ഹോന്തി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ, തസ്മാ വട്ടതി. "സങ്ഘസ്സാ"തി വുത്തേ അത്തനാ ഏകന്തേന സങ്ഘോയേവ, തസ്മാ "സങ്ഘസ്സാ"തി വുത്തേപി ന വട്ടതി, പഗേവ "തുയ്ഹ"ന്തി വുത്തേ.

തതോതി ബഹുവത്ഥതോ. **ഗഹേതും ന വട്ടതീതി** പംസുകൂലികാനം ഗഹേതും ന വട്ടതി.

യന്തി വത്ഥം. **തത്ഥാതി** പരിക്ഖാരേസു. **സുത്തന്തി** തന്തം.

ഏവം അന്തോസീമം പവിസിത്വാ "സങ്ഘസ്സ ദേമാ"തി ദിന്നേ വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ ബഹിസീമായ ദിന്നേ തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **ഏകബദ്ധാ ചാതി** ദ്വാദസഹത്ഥമനതിക്കമിത്വാ ഏകതോബദ്ധാ ച. **യേ പനാതി** ഭിക്ഖൂ പന.

ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദേതീതി ഏത്ഥ ചതുന്നം വാക്യാനം വസേന വുത്തേപി ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദേതിയേവ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദമ്മീതി വുത്തേപീ"തിആദി. **ഉഭതോസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താതി** പുഗ്ഗലസ്സ ഉഭതോസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഗഹിതത്താ. "ഏസേവ നയോ"തി ഇമിനാ ഏകവീസതിപടിവീസേ കത്വാ ഏകോ ചേതിയസ്സ ദാതബ്ബോതി നയം അതിദിസതി. **പാപുണനകോട്ഠാസോ** നാമ നത്ഥി ചേതിയസ്സ ഉഭതോസങ്ഘഗ്ഗഹണേന അഗഹിതത്താ.

തത്ഥാതി ഉഭതോസങ്ഘപുഗ്ഗലചേതിയേസു. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

പുബ്ബേതി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ധരമാനകാലേ. **തദാതി** യദാ ബുദ്ധോ ഭഗവാ ധരതി, തദാ. **പടിമം വാതി** പടിബിമ്ബം വാ. തഞ്ഹി ഭഗവതാ പടി സദിസം മാനീയതീതി പടിമാതി വുച്ചതി. **ചേതിയം വാതി** ഥൂപം വാ. സോ ഹി ദേവമനുസ്സേഹി ചിതിതബ്ബം, പൂജേതബ്ബം, ഇട്ഠകാദീഹി വാ ചിനിതബ്ബന്തി ചേതിയന്തി വുച്ചതി. **തത്ഥാതി** ദേയ്യധമ്മേസു. **യന്തി** കിരിയാപരാമസനം. യം ദേന്തീതി യോജനാ. **തത്ഥാതി** തസ്മിം ദാനേ. അനിയമവാചകസ്സ "യോ"തി സബ്ബനാമസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പബ്ബജിതോ വാ ഗഹട്ഠോ വാ"തി. **വത്തം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുന്തി** പുബ്ബകാലഅപരകാലകിരിയാനം വികാരവസേന അനിയതത്താ വുത്തം "ഭുഞ്ജിത്വാ പച്ഛാപി വത്തം കാതു"ന്തി.

"ദൂരമ്പി ഹരിത്വാ പൂജേതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ ജങ്ഘപേസനികകമ്മം ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. ഹരന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോതി സമ്ബന്ധോ. **ഗച്ഛതോതി** അനാദരേ സാമിവചനം. **തന്തി** സങ്ഘസ്സ ആഹടഭത്തം.

വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സാതി വസ്സം വസിത്ഥാതി വസ്സംവുത്ഥോ. അലുത്തകിതന്തസമാസോയം, സോയേവ സങ്ഘോ വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘോ, തസ്സ. **യാവതിക**സദ്ദോ യത്തകപരിയായോതി ആഹ "യത്തകാ"തി. **ദിസാപക്കന്തസ്സാപീ**തി അഞ്ഞം ദിസം പക്കന്തസ്സപി, ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **വദന്തീ**തി അട്ഠകഥാചരിയേഹി അപരേ ആചരിയാ വദന്തി. **ഏത**ന്തി വചനം.

സമ്പത്താനന്തി ദിന്നട്ഠാനം സമ്പത്താനം. **സബ്ബേസ**ന്തി യത്ഥ കത്ഥചി വുത്ഥവസ്സാനം സബ്ബേസം. **തത്രാ**തി വിഹാരേ. **തത്രാ**തി തസ്മിം വദനേ സതി, തേസു ഭിക്ഖൂസു വാ. വസ്സം വസന്തീതി **വസ്സംവസന്താ,** തേസം. **ചീവരമാസേ**തി ചീവരേന ലക്ഖിതേ പച്ഛിമകത്തികമാസേ.

ഹേമന്തസ്സ പച്ഛിമോ ദിവസോതി ഫഗ്ഗുണപുണ്ണമീസങ്ഖാതോ ഹേമന്തസ്സ പച്ഛിമോ ദിവസോ. **വസ്സാവാസിക**ന്തി വസ്സം ആവസന്താനം ദാതബ്ബം ചീവരം. ആരോപേതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അതീതവസ്സാവാസസ്സാ"തിആദി. തത്ഥ **അതീതവസ്സാവാസസ്സാ**തി അതീതവസ്സം, അതീതവസ്സേ വാ ആവാസസ്സ സങ്ഘസ്സ. **ത**ന്തി ചീവരം.

ഠപേത്വാതി വിഹാരേ ഠപേത്വാ. **സമ്പത്താന**ന്തി ഇമം ഠാനം സമ്പത്താനം. **ഇതോ**തി ചീവരദാനകാലതോ. **തേ**തി അന്തോവസ്സേ വുത്ഥഭിക്ഖൂ.

ആദിസ്സാതി പദസ്സ ത്വാപച്ചയന്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആദിസിത്വാ"തി. അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തത്രാ**തി "യാഗുയാ വാ"തിആദിപാഠേ. **അജ്ജതനായ വാ**തി അജ്ജ ഭവാനം പുഞ്ഞാനം അത്ഥായ വാ. **തേസ**ന്തി നിമന്തകാനം, പവിട്ഠാനം ഭിക്ഖൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. **യേഹി നിമന്തിതേഹീ**തി നിമന്തിതേഹി യേഹി ഭിക്ഖൂഹി. യേസം വാ പത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേസം ന പാപുണാതീ**തി സബ്ബേസം തേസം ന പാപുണാതി, കസ്മാ? അനിമന്തിതത്താ. **തേസം ന പാപുണന്തി,** കസ്മാ? നിമന്തിതഗേഹം അപവിട്ഠത്താ. **സോ**തി ദായകോ.

പുബ്ബേപീതി ഇതോ പുബ്ബേപി. **അസ്സാ**തി ദായകസ്സ. **വാസേത്വാ**തി വാസാപേത്വാ. **സോ**തി ദായകോ. **യോ**തി ഭിക്ഖു, വസതീതി സമ്ബന്ധോ. **താനീ**തി ഭേസജ്ജാനി. **ഇദ**ന്തി ചീവരം.

"അന്തേവാസികാനഞ്ചാ"തി പദേന സദ്ധിവിഹാരികാപി ഗഹേതബ്ബാ ഉദ്ദേസാദിവസേന അന്തേ വസനസീലത്താ. **ഉദ്ദേസം ഗഹേതും ആഗതോ ച ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ ചാ**തി ഇമേ അന്തേ അവസനസീലാപി രൂള്ഹീവസേന **അന്തേവാസികാ** നാമ. ഇമിനാ നിസ്സയം ഗഹേതും ആഗതോ ച ഥേരസ്സ സന്തികേ നിസ്സയം ഗഹിതപുബ്ബോ ച **അന്തേവാസികോ** നാമാതി ദസ്സേതി. വത്തം കത്വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനി ഗഹേത്വാ വിചരന്താനം സബ്ബേസം ഉദ്ദേസന്തേവാസികാനം പാപുണാതീതി യോജനാ. ഇമിനാ സദ്ധിവിഹാരികനിസ്സയന്തേവാസികഉപസമ്പദന്തേവാസികപബ്ബജ്ജന്തേവാസികാപി ഗഹേതബ്ബാ തേസമ്പി നിബദ്ധചാരികഭിക്ഖുഭാവതോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം ചീവരക്ഖന്ധകേ.

ഇതി ചീവരക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൯. ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകം

൩൮൦. കസ്സപഗോത്തഭിക്ഖുവത്ഥുകഥാ

൩൮൦. ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ **ഗഗ്ഗരായ പോക്ഖരണിയാ**തി ഏത്ഥ ഗഗ്ഗരസദ്ദസ്സ നാമസദ്ദഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഗഗ്ഗരനാമികായ ഇത്ഥിയാ"തി. ഇമിനാ ഗഗ്ഗരസദ്ദോ ഗഗ്ഗരഇതി നാമം പവത്തിനിമിത്തം കത്വാ ഇത്ഥിദബ്ബം വദതീതി ദസ്സേതി. **തന്തിപടിബദ്ധോ**തി തന്തിയാ പടിബദ്ധോ. "ഉസ്സുക്കമ്പി അകാസി യാഗുയാ"തിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ . **തസ്സ ഭിക്ഖുനോ**തി കസ്സപഗോത്തനാമകസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **തത്ഥേവാ**തി വാസഭഗാമേയേവ.

൩൮൫. അധമ്മേന വഗ്ഗകമ്മം കരോന്തീതിആദീനം നാനാകരണന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൩൭. ഞത്തിവിപന്നകമ്മാദികഥാ

൩൮൭. അഞ്ഞത്രാപി ധമ്മാതി ഏത്ഥ **ധമ്മാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ നിസ്സക്കവചനമേതന്തി ആഹ "അഞ്ഞത്ര ധമ്മ"ന്തി. "അഞ്ഞത്രാ"തി നിപാതപയോഗേ ദുതിയാതതിയാപഞ്ചമീസു അഞ്ഞതരസ്സ സമ്ഭവതോ ഉപയോഗവചനമ്പി ഹോതി. തസ്മാ വുത്തം "അയമേവ വാ പാഠോ"തി. "ഭൂതേന വത്ഥുനാ"തി ഇമിനാ ധമ്മസദ്ദസ്സ സച്ചത്ഥം ദസ്സേതി. "ഏസേവ നയോ"തി ഇമിനാ സദ്ദസഭാവമേവ സന്ധായ അതിദിസതി, ന അത്ഥം. തേന വുത്തം "ഏത്ഥ പനാ"തിആദി. **സത്ഥുസാസന**ന്തി സത്ഥു ആണാ. **സത്ഥുആണാ** നാമ ഞത്തിഅനുസാവനാനം സമ്പദാതി ആഹ "ഞത്തിസമ്പദാ അനുസാവനസമ്പദാ ചാ"തി. "പടികുട്ഠഞ്ചേവ കതഞ്ചാ"തി ഇമിനാ **പടികുട്ഠകത**ന്തി പദസ്സ ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി. പടികുസിതബ്ബന്തി **പടികുട്ഠം,** കത്തബ്ബന്തി **കതം,** കമ്മം. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യം അഞ്ഞേസൂ"തിആദി. തത്ഥ **യ**ന്തി കമ്മം.

൩൮൯. പാളിയാതി വിനയപാളിയാ. **യ**ന്തി കമ്മം, ന കരിയതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി അട്ഠകഥായം. **സോ ച ഖോ**തി സോ ച വിത്ഥാരോ, ആഗതോതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാ ഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥകമ്മാനമേവ വസേന ആഗതോ, നനു ഞത്തിഅപലോകനകമ്മവസേനപി ആഗതേന ഭവിതബ്ബന്തി ആഹ "യസ്മാ പനാ"തിആദി. ഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥേസു ഠപനം വാ അഞ്ഞഥാ കരണം വാ അത്ഥി വിയ ഞത്തികമ്മേ നത്ഥീതി യോജനാ. ഞത്തികമ്മേ ഞത്തിട്ഠപനതോ അഞ്ഞകിച്ചസ്സ അസമ്ഭവതോ ഠപനം വാ അഞ്ഞഥാ കരണം വാ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **താനീ**തി ഞത്തികമ്മഅപലോകനകമ്മാനി. **സബ്ബേസമ്പി കമ്മാന**ന്തി സബ്ബേസമ്പി ചതുന്നം കമ്മാനം. **പരതോ**തി പരസ്മിം പരിവാരാവസാനേ (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨).

൨൩൯. ചതുവഗ്ഗകരണാദികഥാ

൩൮൮. യദിദം കമ്മന്തി യോജനാ. **തേസ**ന്തി സങ്ഘാനം. **കമ്മപ്പത്തോ**തി ഏത്ഥ കമ്മേന, കമ്മസ്സ വാ പത്തോതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "കമ്മം പത്തോ"തി. "സബ്ബകമ്മേസു കമ്മപത്തോ"തി പാളിനയേന "കമ്മേസു പത്തോ"തി അത്ഥോപി യുജ്ജതി. ലോകവോഹാരവസേന "കമ്മേന കമ്മസ്സ വാ പത്തോ"തി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ.

൩൮൯. പരിസതോതി പരിസകാരണാ. **തത്ഥാ**തി "ചതുവഗ്ഗകരണഞ്ചേ ഭിക്ഖവേ"തിആദിപാഠേ, ചതുവീസതിപുഗ്ഗലേസു വാ. **കമ്മനാനാസംവാസകോ**തി ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതോ. **ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ**തി ഉക്ഖിത്താനുവത്തകോ. "ഹുത്വാ"തി ഇമിനാ "ഭിക്ഖുനീചതുത്ഥോ"തിആദീസു ചതുവീസതിയാ ഠാനേസു കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി. ഭിക്ഖുനീ ചതുത്ഥീ ഏതസ്സാതി ഭിക്ഖുനീചതുത്ഥോ, ചതുവഗ്ഗോ സങ്ഘോതിആദിനാ വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ.

൩൯൩. പരിവാസാദീതിആദിസദ്ദേന മൂലായകസ്സനമാനത്തഅബ്ഭാനാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **തേസ**ന്തി പരിവാസാദികമ്മാനം. **പരതോ**തി പരസ്മിം ചൂളവഗ്ഗേ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫ ആദയോ).

൩൯൪. പടികുട്ഠകതകമ്മസ്സാതി പടികുട്ഠസ്സ ഹുത്വാ കതസ്സ കമ്മസ്സ. **പകതത്തസ്സാ**തി എത്ഥ പകതിസീലസങ്ഖാതോ അത്താ സഭാവോ എതസ്സാതി പകതത്തോതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അവിപന്നസീലസ്സാ"തി. സങ്ഘാദിസേസം അനാപജ്ജന്തസ്സാപി അവിപന്നസീലത്താ വുത്തം "പാരാജികം അനജ്ഝാപന്നസ്സാ"തി. ഇമിനാ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജന്തോപി പകതത്തോയേവാതി ദസ്സേതി. സോപി ഹി ഇധ അവിപന്നസീലോ നാമ, അഞ്ഞത്ഥ പന സങ്ഘാദിസേസസ്സ സീലവിപത്തിഭാവതോ തം ആപജ്ജന്തോപി വിപന്നസീലോയേവ നാമ. **ആനന്തരികസ്സാ**തി എത്ഥ അനന്തരസദ്ദസ്സ സമ്ബന്ധഞ്ച ണികപച്ചയസ്സ അത്ഥഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ അനന്തരം നിസിന്നസ്സാ"തി. തത്ഥ "അത്തനോ"തി ഇമിനാ അനന്തരസദ്ദസ്സ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതി. "നിസിന്നസ്സാ"തി ഇമിനാ ണികപച്ചയസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൩൯. ദ്വേനിസ്സാരണാദികഥാ

൩൯൫. വത്ഥുതോതി വത്ഥുകാരണാ. **തത്ഥാ**തി "ദ്വേമാ ഭിക്ഖവേ"തിആദിപാഠേ. "സന്ധായ വുത്ത"ന്തി ഇമിനാ "അപ്പത്തോ"തിആദിസുത്തസ്സ നേയ്യത്ഥഭാവം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ത**ന്തി പബ്ബാജനീയകമ്മം. പുന **ത**ന്തി പബ്ബാജനീയകമ്മമേവ. എസ ഭിക്ഖു അപ്പത്തോതി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാ അപ്പത്തോതി ആഹ "യസ്മാ"തിആദി. **ആവേണികലക്ഖണേനാ**തി അവിനാ ഹുത്വാ പവത്തേന ലക്ഖണേന. അത്തനാ അവിനാ ഹുത്വാ അത്തനോ സന്തകേന വിസും ഭൂതേന ലക്ഖണേനാതി വുത്തം ഹോതി. യദി അപ്പത്തോ, കസ്മാ സുനിസ്സാരിതോതി ആഹ "യസ്മാ പനസ്സാ"തിആദി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ, കരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. തം ചേ സങ്ഘോ തജ്ജനീയകമ്മാദിവസേന നിസ്സാരേതി, സുനിസ്സാരിതോതി സമ്ബന്ധോ . **സോ**തി ഭിക്ഖു. യസ്മാ അനുഞ്ഞാതാ, തസ്മാ സുനിസ്സാരിതോതി യോജനാ. കിത്തകേന അങ്ഗേന അനുഞ്ഞാതാതി ആഹ "എകേനപി അങ്ഗേനാ"തി.

൩൯൬. ഓസാരണാതി എത്ഥ ഓത്യൂപസഗ്ഗവസേന സരധാതു പവേസനത്ഥോതി ആഹ "പവേസനാ"തി. **തത്ഥാ**തി "ഓസാരണാ"തിആദിപാഠേ. **ഓസാരേതീ**തി എത്ഥ അബ്ഭാനാദിവസേന പവേസനം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "ഉപസമ്പദകമ്മവസേനാ"തി. **സഹസ്സക്ഖത്തുമ്പീ**തി **പി**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ. എകവാരാദികേ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **സാതിസാരാ**തി സദോസാ. **തഥാ**തി യഥാ ആചരിയുപജ്ഝായാ സാതിസാരാ, തഥാ. സേസോ കാരകസങ്ഘോ സാതിസാരോതി സമ്ബന്ധോ. "ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ പന ദ്വത്തിംസ സുഓസാരിതാ"തി വുത്തത്താ അന്ധമൂഗബധിരാനം അപബ്ബജിതാനമ്പി ഉപസമ്പദാ രുഹതീതി ദട്ഠബ്ബം. **തേ**തി ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ ദ്വത്തിംസ.

൩൯൭. അഭൂതവത്ഥുവസേനാതി അസച്ചവത്ഥുവസേന, അസംവിജ്ജമാനവത്ഥുവസേന വാ. **തത്ഥാ**തി "ഇധ പന ഭിക്ഖവേ"തിആദിപാഠേ. **പടിനിസ്സജ്ജിതാ**തി എത്ഥ തപച്ചയസ്സ കമ്മത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പടിനിസ്സജ്ജിതബ്ബാ"തി.

൨൪൦. ഉപാലിപുച്ഛാകഥാ

൪൦൦. തത്ഥാതി ഉപാലിപഞ്ഹേസു. തസ്സപാപിയസികാദീഹി സദ്ധിം ഏകാ പുച്ഛാ കതാതി യോജനാ. ഭിക്ഖൂനമ്പി വാരേതി സമ്ബന്ധോ. പിസദ്ദേന ''ന കേവലം ഉപാലിപഞ്ഹേസുയേവ യോജേതബ്ബാനി, അഥ ഖോ ഭിക്ഖൂനം വാരേപീ''തി ദസ്സേതി.

൨൪൨. തജ്ജനീയകമ്മകഥാ

൪൦൭. ''ഇധ പന ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖു ഭണ്ഡനകാരകോ''തിആദി വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ''ഇധ പന ഭിക്ഖവേ''തിആദിപാഠേ. **അനപദാനോ**തി ഏത്ഥ അപപുബ്ബോ ദാസദ്ദോ അവഖണ്ഡനത്ഥോതി ആഹ ''അപദാനം വുച്ചതി പരിച്ഛേദോ''തി. നത്ഥി അപദാനം അവഖണ്ഡനം ആപത്തിപരിയന്തോ ഏതസ്സാതി അനപദാനോതി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. സായേവ പാളി വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി തസ്സം പാളിയം. കിഞ്ചി അത്ഥവിനിച്ഛയം പാളിഅനുസാരേന വിദിതും ന സക്കാ ന ഹോതീതി യോജനാ.

ഇതി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൧൦. കോസമ്ബകക്ഖന്ധകം

൨൭൧. കോസമ്ബകവിവാദകഥാ

൪൫൧. കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ അയമനുപുബ്ബികഥാ ഏവം വേദിതബ്ബാതി യോജനാ. വിനയം പാളിതോ ച, തദത്ഥതോ ച ധാരേതീതി **വിനയധരോ,** തഥാ സുത്തന്തം ധാരേതീതി **സുത്തന്തികോ. തേസൂ**തി ദ്വീസു ഭിക്ഖൂസു. സുത്തന്തികോ ഭിക്ഖു നിക്ഖമീതി സമ്ബന്ധോ. **ആചമനഉദകാവസേസ**ന്തി ആചമേതി ധോവതി അനേനാതി **ആചമനം,** തമേവ ഉദകം ആചമനഉദകം, തമേവ അവസേസം ആചമനഉദകാവസേസം, അവസേസആചമനഉദകന്തി അത്ഥോ. **തം ഭിക്ഖു**ന്തി സുത്തന്തികം ഭിക്ഖും. **ഏത്ഥാ**തി ആചമനഉദകാവസേസട്ഠപനേ. ''സചേ ഹോതി, ദേസേസ്സാമീ''തി ഇമിനാ അത്തനോ സുബ്ബചഭാവഞ്ച സിക്ഖാകാമതഞ്ച ദസ്സേതി. **തേ**തി തയാ, കതന്തി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ തേതി തുയ്ഹം, നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. അസഞ്ചിച്ച അസതിയാ കതത്താ അനാപത്തിപക്ഖോപി ഭവേയ്യാതി ആഹ ''നത്ഥി ആപത്തീ''തി. ഏത്ഥ പന ആപത്തിയേവ. **സോ**തി സുത്തന്തികോ.

വിനയധരോപീതി വിനയധരോ പന, ആരോചേസീതി സമ്ബന്ധോ. **ആപജ്ജമാനോപീ**തി പിസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ. **തേ**തി വിനയധരസ്സ നിസ്സിതകാ, ആഹംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി സുത്തന്തികസ്സ. **തേ**തി സുത്തന്തികസ്സ നിസ്സിതകാ, ആരോചേസുന്തി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി സുത്തന്തികോ. **മുസാവാദീ**തി അഭൂതതോ, അഭൂതം വാ വചനം വദനസീലോ. **ഏസോ**തി വിനയധരോ. **തേ**തി സുത്തന്തികസ്സ നിസ്സിതകാ, ആഹംസൂതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി കലഹവഡ്ഢനകാരണാ. വിനയധരോ അകാസീതി സമ്ബന്ധോ.

൪൫൩. ''ന താവ ഭിന്നോ''തി ഇമിനാ **ഭിന്നോ**തി ഏത്ഥ തപച്ചയസ്സ അവസ്സമ്ഭാവിയത്ഥേ അനാഗതകാലികതം ദസ്സേതി. തമേവത്ഥം സഹ ഉപമായ ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അപിചാ''തിആദി. **ത**ന്തി സസ്സം. ''ഭിജ്ജിസ്സതീ''തി ഇമിനാ ഭിജ്ജിസ്സതീതി **ഭിന്നോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സോ ച ഖോ**തി സങ്ഘോ. കലഹവസേന ഭിജ്ജിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **സമ്ഭമഅത്ഥവസേനാ**തി സംവേഗഅത്ഥവസേന. സമ്ഭമസദ്ദോ ഹി തീസു അത്ഥേസു വത്തതി ഗാരവേ, ഭീതിയം, സംവേഗേ ചാതി. ഇധ പന സംവേഗേ വത്തതി. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഭിന്നേ സംവേഗഅത്ഥവസേനാതി അധിപ്പായോ. ഇദം ഹേട്ഠാ കഥിതായ ''ഭയേ കോധേ

പസംസായ''ന്തി ഗാഥായ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൪) ചസദ്ദേന സമ്പിണ്ഡിതം സമ്ഭമഅത്ഥം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഏത്ഥാ**തി ''ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ''തി പാഠേ. **ആമേഡിത**ന്തി ആ പുനപ്പുനം ഭയാദിപീളിതത്താ മേഡേന ഉമ്മാദേന ഇതം കഥിതം ആമേഡിതം.

൪൪. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. ഭഗവാ വദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. ഉക്ഖിപന്തി അപനേന്തീതി **ഉക്ഖേപകാ**. ഉക്ഖിത്തമനുവത്തന്തീതി **ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാ. ഏതേസ**ന്തി ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാനം. പുന **ഏതേസ**ന്തി ഉക്ഖേപകാനം. **പക്ഖോ**തി സഖാ. **തന്തിമേവാ**തി പാളിമേവ, ബ്യാപാരമേവ വാ.

൪൭. **യോ**തി ഭിക്ഖു. ചിത്തം ഉപ്പാദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **തുമ്ഹേ**തി ധമ്മവാദിനോ സന്ധായ വുത്തം. **കിം ഭണഥാ**തി കിം വചനം ഭണഥ. ഇതി പുച്ഛിതാതി സമ്ബന്ധോ. **തേസഞ്ചാ**തി ധമ്മവാദീനഞ്ച. **ഇതരേസഞ്ചാ**തി അധമ്മവാദീനഞ്ച. **ഇമേ**തി അത്തനോ പക്ഖേ ഇമേ ഭിക്ഖൂ. **തേസ**ന്തി അധമ്മവാദീനം. **''കമ്മം കോപേതീ''**തി ''നാനാസംവാസകചതുത്ഥോ ചേ ഭിക്ഖവേ കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം, ന ച കരണീയ''ന്തി വചനതോ (മഹാവ॰ ൩൮൭) കമ്മം കോപേതി. **ഇതരേസമ്പീ**തി ധമ്മവാദീനമ്പി. ധമ്മവാദീനം പക്ഖേ നിസീദിത്വാ അധമ്മവാദീനം ലദ്ധിം ഗണ്ഹന്തോപി ധമ്മവാദീനം നാനാസംവാസകോ ഹോതിയേവ, അയം നയോ വുത്തനയസ്സ അത്ഥതോ സിദ്ധോതി കത്വാ ഇധ ന വുത്തോ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം. **യോ**തി ഭിക്ഖു, പവിസതി ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ. നിസിന്നോ ഹുത്വാതി യോജനാ. **ഇമേ**തി അത്തനോ പക്ഖേ ഇമേ ഭിക്ഖൂ. **ഇതരേ**തി പരപക്ഖേ ഇതരേ ഭിക്ഖൂ. **തേസ**ന്തി ധമ്മവാദീനം. **യത്ഥ തത്ഥ വാ പന പക്ഖേ**തി യസ്മിം കസ്മിംചി വാ ധമ്മവാദീനം പക്ഖേ. **ഇമേ ധമ്മവാദിനോതി ഗണ്ഹാതീ**തി തംതംപക്ഖഗതേ ഭിക്ഖൂ യാഥാവതോ വാ അയാഥാവതോ വാ ''ഇമേ ധമ്മവാദിനോ''തി ഗണ്ഹാതി.

൪൮. കായേന കതം കമ്മം **കായകമ്മം,** വചിയാ കതം കമ്മം **വചീകമ്മം**. തത്ഥ കായകമ്മം ഉപദംസേന്താ ഭിക്ഖൂ പഹരന്താ ഉപദംസേന്തി. വചീകമ്മം ഉപദംസേന്താ ഭിക്ഖൂ ഫരുസം വദന്താ ഉപദംസേന്തി. തേന വുത്തം ''കായേന പഹരന്താ''തിആദി. **ഉപദംസേന്തീ**തി പവത്തേന്തി. ''കോധവസേനാ''തി ഇമിനാ പേമവസേനാതി അത്ഥം നിവത്തേതി. **അധമ്മിയാനീ**തി അധമ്മേന കത്തബ്ബാനി. ''കിച്ചാനീ''തി ഇമിനാ ഇയപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **അസമ്മോദികാ**തി ഏത്ഥ യകാരലോപോതി ആഹ ''അസമ്മോദികായാ''തി. ''കഥായാ''തി ഇമിനാ അസമ്മോദം ജനേതീതി അസമ്മോദികാതി കത്വാ ണികപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ**തി ഏത്ഥ ഉപചാരോ നാമ അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരന്താനം ഹത്ഥസ്സ പാപുണനട്ഠാനം, തം മുഞ്ചിത്വാതി അത്ഥോ. **ആസനന്തരികായാ**തി ഏത്ഥ ഏകം ആസനം അന്തരം ബ്യവഹിതം ഇമിസ്സാ നിസിന്നകിരിയായാതി ആസനന്തരികാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഏകേകം ആസനം അന്തര''ന്തി. ''കത്വാ''തി ഇമിനാ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി.

൪൯-൫. അയം അസ്സ ഭിക്ഖുനോ അധിപ്പായോ കിരാതി യോജനാ. **ഏതേ**തി കോധാഭിഭൂതേ ഭിക്ഖൂ. ഭഗവാ പന കഥേസീതി സമ്ബന്ധോ. ''അനത്ഥോ അതോ''തി ഇമിനാ **അനത്ഥതോ**തി പദസ്സ ഓകാരലോപസന്ധിം ദസ്സേതി. തേസം പദാനമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഏതസ്മാ''തിആദി. ''അഥ വാ''തിആദിനാ ''അനത്ഥദോ''തി വത്തബ്ബേ ''സുഗതോ''തിആദീസു വിയ ദ-കാരസ്സ ത-കാരം കത്വാ **അനത്ഥതോ**തി വുത്തന്തി ദസ്സേതി. **അനത്ഥദോ**തി അനത്ഥം ദദാതീതി അനത്ഥദോ.

ര്റ്ര്. **പുഥുസദ്ദോ**തി ഏത്ഥ പുഥുസദ്ദോ മഹന്തപരിയായോതി ആഹ "മഹാ"തി. **അസ്സാ**തി ഭണ്ഡനകാരകസ്സ ജനസ്സ. **സമജനോ**തി ഏത്ഥ സമസദ്ദോ സദിസപരിയായോതി ആഹ "ഏകസദിസോ"തി, തുല്യാധികരണസമാസോയം. ഭണ്ഡനകാരകോ അയം ജനോതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഭണ്ഡനകാരകേസു ജനേസു. അഞ്ഞമ്പി ഏകം ഇദം കാരണന്തി സമ്ബന്ധോ. **ന മഞ്ഞിത്ഥാ**തി കോചി ഏകോപി ന മഞ്ഞിത്ഥാതി യോജനാ. ഇമിനാ **അമഞ്ഞരു**ന്തി ഏത്ഥ ആവിഭത്തിയാ "രു"ന്തി ആദേസോ ദസ്സിതോ.

പരിമുട്ഠാതി പരിമുട്ഠാ സതി ഏതേസന്തി പരിമുട്ഠാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിമുട്ഠസതിനോ"തി. അട്ഠക്ഖരഗാഥായം "പഞ്ചമം ലഹു സബ്ബത്ഥാ"തി വുത്തത്താ പഞ്ചമസ്സ രാകാരസ്സ രസ്സോ ഹോതി. തേന വുത്തം "രാകാരസ്സ രസ്സാദേസോ കതോ"തി. **കഥം ഭാണിനോ**തി വാചം ഭാണിനോ. **മുഖായാമ**ന്തി ഏത്ഥ ആയാമസദ്ദോ വിത്ഥാരപരിയായോ, വിത്ഥാരോ ച നാമ പസാരണന്തി ആഹ "പസാരേതു"ന്തി. സമ്പദാനത്ഥജോതകേന തുംപച്ചയേന സമ്പദാനത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ദസ്സേതി. **നീതാ**തി കമ്മവാചകസ്സ കിതസ്സ അപ്പധാനകമ്മം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇമം നില്ലജ്ജഭാവ"ന്തി. ദ്വികമ്മകധാതുഭാവതോ "അത്തനോ"തി പധാനകമ്മമ്പി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. **ത**ന്തി കലഹം. "ജാന"ന്തി പദേന "വിദൂ"തി പദസ്സ അത്ഥഞ്ച വാക്യഞ്ച ദസ്സേതി. വിദന്തി ജാനന്തീതി **വിദൂ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. **സാദീനവോ**തിആദീനവേന ദോസേന സഹ പവത്തോ. **അയ**ന്തി കലഹോ.

യേ ച തം ഉപനയ്ഹന്തീതി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതും വുത്തം "ആഘാത"ന്തി. **യേ**തി ജനാ. ഉപനയ്ഹന്തി ഉപനഹന്തി ബന്ധന്തി. **സനന്തനോ**തി ഏത്ഥ സനന്തനസദ്ദോ പുരാണപരിയായോതി ആഹ "പോരാണോ"തി.

"അഞ്ഞേ"തി ഇമിനാ **പരേ**തി ഏത്ഥ പരസദ്ദസ്സ പച്ഛാഭാഗത്ഥാദയോ നിവാരേതി. **മയമേത്ഥ യമാമസേ**തി ഏത്ഥ ഏതസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സങ്ഘമജ്ഝേ"തി. യമുധാതു ഉപയമനത്ഥോ സേകാരോ നിപാതമത്തോതി ആഹ "ഉപയമാമാ"തി. "സതതം സമിതം മച്ചുസന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി ഇമിനാ "ന ജാനന്തീ"തി പദസ്സ ആകാരം ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി മഹാജനകായേ യേ പണ്ഡിതാതി യോജനാ. **ഏവം ഹീ**തി ഏവമേവ. ജാനന്താ തേ പണ്ഡിതാ പടിപജ്ജന്തീതി യോജനാ. മേധന്താ ഹിംസന്താ ഗച്ഛന്തി പവത്തന്തീതി **മേധഗാ** കലഹാ. കേചി മേധധാതുതോ ണ്വുപച്ചയം വദന്തി, തേസം മതേന മേധകാതി പഠമക്ഖരേന പാഠോ ഭവേയ്യ.

തേസമ്പീതി ബ്രഹ്മദത്തദീഘാവുകുമാരാനമ്പി. **സങ്ഗതീ**തി സമാഗമോ. **വോ**തി തുമ്ഹാകം. യേസം തുമ്ഹാകം നേവ മാതാപിതൂനം അട്ഠീനി ഛിന്നാനി, ന പാണാ ഹതാ, ന ഗവസ്സധനാനി ഹടാനി. തേസം തുമ്ഹാകം കസ്മാ സങ്ഗതി ന ഹോതീതി യോജനാ.

സബ്ബാനി പരിസ്സയാനീതി ഏത്ഥ **സബ്ബാനീ**തി വുത്തകാരണഞ്ച ലിങ്ഗവിപല്ലാസഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാകടപരിസ്സയേ ച പടിച്ഛന്നപരിസ്സയേ ചാ"തി. "അഭിഭവിത്വാ"തി ഇമിനാ **അഭിഭുയ്യാ**തി പദസ്സ ത്വാപച്ചയന്തഭാവം ദസ്സേതി. **തേനാ**തി നിപകേന സഹായേന.

രാജാവാതി ഏത്ഥ രാജാ ഇവാതി പദവിഭാഗം കത്വാ രാജസദ്ദസ്സ ഉപലക്ഖണവസേന മഹാജനക, അരിന്ദമരാജാനോ ച ഇവസദ്ദസ്സ ഓപമ്മത്ഥജോതകഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ"തിആദി. രട്ഠവിജിതസദ്ദാ അഞ്ഞമഞ്ഞപരിയായാ. വിസേസനവിസേസ്യാനം കാമാചാരതോ ഗമ്യമാനത്താ വുത്തം "വിജിതം രട്ഠ"ന്തി. "മാതങ്ഗോ അരഞ്ഞേ നാഗോ ഇവാ"തി ഇമിനാ

പദവിഭാഗം ദസ്സേതി. തേസം പദാനം അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മാതങ്ഗോതി ഹത്ഥീ വുച്ചതീ"തിആദി. "ഹത്ഥീ വുച്ചതീ"തി ഇമിനാ മഹന്തോ അങ്ഗോ സരീരമേതസ്സാതി **മാതങ്ഗോ**തി വചനത്ഥേന ഹത്ഥീ മാതങ്ഗോ നാമാതി ദസ്സേതി. മഹന്തസദ്ദസ്സ മാതാദേസോ. **നാഗ**സദ്ദോ ഉരഗേ ച ഹത്ഥിമ്ഹി ച നാഗരുക്ഖേ ച ഉത്തമേ ച നാമപഞ്ഞത്തിയഞ്ചാതി പഞ്ചസു അത്ഥേസു വത്തതി, ഇധ ഉത്തമത്ഥേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "നാഗോതി മഹന്താധിവചനമേത"ന്തി. **മാതങ്ഗരഞ്ഞേവാ**തി എത്ഥ ഇവസദ്ദസ്സ ഓപമ്മത്ഥജോതകഭാവം ദസ്സേത്വാ അത്ഥയോജനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ ഹീ"തിആദി. "യഥാ ച പാലിലേയ്യകോ"തി ഇമിനാ മാതങ്ഗനാഗസ്സ സരൂപം ഉപലക്ഖണേന ദസ്സേതി.

൨൭൪. പാലിലേയ്യകഗമനകഥാ

൪൬൭. പാലിലേയ്യകന്തി പലിലവനസണ്ഡേ വസന്തഹത്ഥിനാഗം. "ഹത്ഥീ"തി ച "നാഗോ"തി ച ദ്വിന്നം സദ്ദാനം പരിയായഭാവേന വുത്തത്താ അധികത്ഥോതി ആഹ "മഹാഹത്ഥീ"തി. പുരതോ പുരതോ ഗച്ഛന്തേഹി തേഹി ഹത്ഥിആദീഹി ഛിന്നഗ്ഗാനീതി യോജനാ. **ഓഭഗ്ഗോഭഗ്ഗ**ന്തി ഭഞ്ജിത്വാ അധോപാതിതം ഓഭഗ്ഗന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭഞ്ജിത്വാ ഭഞ്ജിത്വാ പാതിത"ന്തി. "ഉച്ചട്ഠാനതോ"തി ഇമിനാ അവത്യൂപസഗ്ഗസ്സ അധോത്ഥം നയേന ദസ്സേതി. **ഏതസ്സാ**തി ഹത്ഥിനാഗസ്സ. **തേ**തി ഹത്ഥിആദയോ. **തേഹീ**തി ഹത്ഥിആദീഹി. പിവന്തേഹി തേഹീതി യോജനാ. **കദ്ദമോദകാനീ**തി കദ്ദമേന സംസട്ഠാനി ഉദകാനി.

ഈസാദന്തസ്സാതി എത്ഥ ഈസായ സദിസോ ദന്തോ ഇമസ്സാതി ഈസാദന്തോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "രഥഈസാസദിസദന്തസ്സാ"തി. "രഥഈസാ"തി ഇമിനാ നങ്ഗലഈസം നിവത്തേതി. **യദേകോ**തി യം ഏകോ. യംസദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ആഹ "യസ്മാ"തി. **അസ്സ നാഗസ്സാ**തി ഹത്ഥിനാഗസ്സ. **നാഗേനാ**തി ബുദ്ധനാഗേന.

യഥാഭിരന്തന്തി എത്ഥ കിത്തകം കാലം രമതീതി ആഹ "തേമാസ"ന്തി. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന തേമാസവിഹരണേന. പത്ഥടാ അഹോസീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം ജമ്ബുദീപതലേ.

"കോസമ്ബിനിവാസിനോ"തി ഇമിനാ കോസമ്ബിയം നിവസന്തീതി **കോസമ്ബകാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൭൫. അട്ഠാരസവത്ഥുകഥാ

൪൬൮. "ലദ്ധിഗ്ഗഹണ"ന്തി ഇമിനാ ആദീയതേ **ആദായോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൪൬൯. തം ദിവസമേവാതി തസ്മിം സങ്ഘസാമഗ്ഗികരണദിവസേയേവ.

൪൭൫. ന മൂലാ മൂലം ഗന്ത്വാതി മൂലതോ മൂലം ന ഗന്ത്വാവ. "അത്ഥതോ അപഗതാ"തി ഇമിനാ അത്ഥതോ അപേതാ **അത്ഥാപേതാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ബ്യഞ്ജനമത്തം ഉപേതാ"തി ഇമിനാ ബ്യഞ്ജനമത്തം ഉപേതാ ഉപഗതാ **ബ്യഞ്ജനൂപേതാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൪൭൭. അത്ഥേസു ജാതേസൂതി എത്ഥ ജാതസദ്ദോ ഉപ്പന്നപരിയായോതി ആഹ "വിനയഅത്ഥേസു ഉപ്പന്നേസൂ"തി. തഞ്ച പദം "സങ്ഘസ്സ കിച്ചേസൂ"തിആദീസു സബ്ബപദേസു യോജേതബ്ബം. **മഹത്ഥികോ**തി മഹന്തോ ഉപകാരസങ്ഖാതോ അത്ഥോ ഇമസ്സാതി മഹത്ഥികോതി ദസ്സന്തോ ആഹ "മഹാഉപകാരോ"തി.

അനാനുവജ്ജോ പഠമേനാതി എത്ഥ പഠമസദ്ദോ താവപരിയായോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "താവാ"തി. **സീലതോ**തി സീലേന. **ഉപേക്ഖിതാചാരോ**തി ഉപപത്തിതോ ഇക്ഖിതാചാരോ. "അപേക്ഖിതാചാരോ"തിപി പാഠോ. **ഉപപരിക്ഖിതാചാരോ**തി ഉപപരിക്ഖിതോ ആചാരോ ഏതസ്സാതി ഉപപരിക്ഖിതാചാരോ.

വിസയ്ഹാതി എത്ഥ വിപുബ്ബോ സഹധാതു അഭിഭവനത്ഥോ, ത്വാപച്ചയോ ച ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഭിഭവിത്വാ"തി. **അനപഗത**ന്തി കാരണതോ അനപേതം. ഭണന്തോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്മാ ഹീ"തിആദി. **സോ**തി ഭിക്ഖു, ന ഹാപേതീതി സമ്ബന്ധോ. "ഉസൂയായാ"തി ഇമിനാ ദോസാഗതിഗമനസ്സ ഗഹിതത്താ "അഗതിഗമനവസേനാ"തി ഇമിനാ പാരിസേസനയേന അവസേസഅഗതിഗമനമേവാധിപ്പേതം. **സോ**തി ഭിക്ഖു. **ഛമ്ഭതി ചേവാ**തി ഛമ്ഭതി ചേവ, ഛദ്ധം കരോതി ചേവാതി അത്ഥോ. **വേധതി ചാ**തി കമ്പതി ച. **യോ ചാ**തി ഭിക്ഖു പന. **ഈദിസോ**തി ഉസൂയായ വാ അഗതിഗമനേന വാ ഭണനസങ്ഖാതോ ഏദിസോ ന ഹോതി.

കിഞ്ച ഭിയ്യോതി നിപാതസമുദായോ, തതോ വുത്തതോ അതിരേകം കഥേതബ്ബം കിം പനാതി അത്ഥോ. തസ്സാ ഗാഥായ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **ഹീ**തി സച്ചം. **കാലാഗത**ന്തി **ഏ**ത്ഥ ഗഹേതബ്ബകാലഞ്ച സത്തമീതപ്പുരിസസമാസഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "കഥേതബ്ബയുത്തകാലേ ആഗത"ന്തി. **വചോ**തി പദം ന വചനപധാനം, വചനവന്തപുഗ്ഗലോയേവ പധാനന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വദന്തോ"തി.

ആചേരകമ്ഹി ച സകേതി എത്ഥ ആചരിയസ്സ ഏസോ **ആചേരകോ,** സസ്സ അത്തനോ ഏസോ **സകോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ ആചരിയവാദേ"തി. ഗാഥാഭാവതോ ആചരിയസദ്ദസ്സ ആചേരാദേസോ കാതബ്ബോ. "വാദേ"തി ഇമിനാ ഇദമത്ഥേ പവത്തസ്സ ണികപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **അലം പമേതു**ന്തി എത്ഥ അലംസദ്ദോ സമത്ഥത്ഥോ, പമസദ്ദോതുലനത്ഥോതി ആഹ "തുലയിതും സമത്ഥോ"തി. **കഥേതവേ**തി എത്ഥ തവേസദ്ദോ അഞ്ഞത്ഥ യേഭുയ്യേന ഭാവവാചകോ, ഇധ പന കമ്മവാചകോതി ആഹ "കഥേതബ്ബേ"തി. **വിരദ്ധട്ഠാനകുസലോ**തി വിരദ്ധട്ഠാനേ കുസലോ.

അയം ഗാഥാ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി കഥേതബ്ബം. **അയം ഹേത്ഥത്ഥോ**തി അയം ഏവ ഏത്ഥ ഗാഥായം അത്ഥോതി യോജനാ. "ഗച്ഛന്തീ"തി ഇമിനാ **വജന്തീ**തി ഏത്ഥ വജധാതുയാ ഗത്യത്ഥം ദസ്സേതി. "അത്തനോ ആചരിയവാദ"ന്തി ഇമിനാ "സകം ആദായ"ന്തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. ആചരിയവാദോ ഹി ആദാതബ്ബതോ ഗഹേതബ്ബതോ **ആദായ**ന്തി വുത്തോ. **തദനുരൂപ**ന്തി തസ്സ വത്ഥുസ്സ അനുരൂപം. ബ്യാകരമാനോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **അട്ഠഹി ദൂതങ്ഗേഹീ**തി "സോതാ ച ഹോതി, സാവേതാ ച, ഉഗ്ഗഹേതാ ച, ധാരേതാ ച, വിഞ്ഞാതാ ച, വിഞ്ഞാപേതാ, ച കുസലോ ച സഹിതാസഹിതസ്സ, നോ ച കലഹകാരകോ"തി (ചൂളവ॰ ൩൪൭; അ॰ നി॰ ൮.൧൬) ഏവം വുത്തേഹി അട്ഠഹി ദൂതസ്സ അങ്ഗേഹി. കസ്സ ദൂതേയ്യകമ്മന്തി ആഹ "സങ്ഘസ്സാ"തി. ദൂതസ്സ ഏതാനി **ദൂതേയ്യാനി,** താനിയേവ കമ്മാനി **ദൂതേയ്യകമ്മാനി,** തേസു. **ഇദ**ന്തി അത്ഥജാതം, വുത്തം ഹോതീതി യോജനാ. അഥ വാ **ഇദ**ന്തി അയമത്ഥോ. **വുത്തം ഹോതീ**തി വുത്തോ ഹോതി. പച്ഛിമനയേ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോതി ദട്ഠബ്ബോ. ആനേത്വാ ഹവന്തി പൂജേന്തീതി **ആഹവോ** ദായകാ, തേസം ആഹൂനം. ആനേത്വാ ഹുനിതബ്ബം പൂജേതബ്ബന്തി **ആഹുതി,** തം ആഹുതിം. **സങ്ഘസ്സ കിച്ചേസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. തേന വുത്തം "തസ്സ തസ്സ കിച്ചസ്സാ"തി. **കരവചോ**തി എത്ഥ "വചോകരോ"തി വത്തബ്ബേ ഗാഥാഭാവതോ

പദവിപരിയായവസേന ''കരവചോ''തി വുത്തോതി ആഹ ''വചനം കരോന്തോ''തി. ''വചനകരണേനാ''തി ഇമിനാ ''ന **തേന മഞ്ഞതീ''**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി.

ആപജ്ജമാനോ ഭിക്ഖു ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. **തസ്സാ ചാ**തി ഏത്ഥ സ്മാവചനസ്സ സ്സാദേസോ കാതബ്ബോ. **യഥാ**തി യേനാകാരേന, വിനയകമ്മാകാരേനാതി അത്ഥോ. **യേസൂ**തി യത്തകേസു വത്ഥൂസു. ഉഭയേ ഏതേ വിഭങ്ഗാതി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ആപത്തിവുട്ഠാനപദസ്സാ**തി പദസദ്ദോ കാരണത്ഥോ, ഭുമ്മത്ഥേ സാമിവചനോ ച ഹോതീതി ആഹ ''ആപത്തിവുട്ഠാനകാരണേ''തി. ''കുസലോ''തി ഇമിനാ ഛേകോ പണ്ഡിതോ, കുച്ഛിതം പാപം വിദതി ജാനാതീതി **കോവിദോ**തി വചനത്ഥേന കോവിദോ നാമാതി ദസ്സേതി.

ആചരന്തോ ഭിക്ഖു ഗച്ഛതീതി യോജനാ. ''വത്ത''ന്തി ഇമിനാ **ഓസാരണം ത**ന്തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. ''യാ''തി ഇമിനാ **ഏതമ്പീ**തി ഏത്ഥ ഏതസദ്ദസ്സ അനിയമനിദ്ദേസഭാവം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ.

ഇതി കോസമ്ബകക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

മഹാവഗ്ഗവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

ജാദിലഞ്ഛിതനാമേന, നേകാനം വാചിതോ മയാ;
മഹാവഗ്ഗഖന്ധകസ്സ, സമത്തോ യോജനാനയോതി.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

പാചിത്യാദിയോജനാ

ചൂളവഗ്ഗയോജനാ

മഹാവഗ്ഗഖന്ധകസ്സേവം , കത്വാന യോജനാനയം;
അധുനാ ചൂളവഗ്ഗസ്സ, കരിസ്സം യോജനാനയം.

൧. കമ്മക്ഖന്ധകം

൧. തജ്ജനീയകമ്മകഥാ

൧. ചൂളവഗ്ഗസ്സ പഠമേ കമ്മക്ഖന്ധകേ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ''ചൂളവഗ്ഗസ്സാ''തി പദം ''കമ്മക്ഖന്ധകേ''തി പദേ അവയവിസമ്ബന്ധോ. **താവാ**തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകാദിതോ , പാരിവാസിക്ഖന്ധകാദീനം വാ പഠമം. ചേവസദ്ദോ ച ചസദ്ദോ ച ''പണ്ഡുകലോഹിതകാ''തി പദസ്സ അസമാഹാരദ്വന്ദവാക്യം ദീപേന്തി. നിസ്സയാനം നാമം നിസ്സിതേസു ഉപചാരവസേന തേസം സദ്ധിവിഹാരികഅന്തേവാസികാപി പണ്ഡുകലോഹിതകനാമായേവ ഹോന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''തേസം നിസ്സിതകാപീ''തിആദി. പിസദ്ദേന ഉപചാരത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. ''സുട്ഠു ബലവ''ന്തി ഇമിനാ **ബലവാബലവ**ന്തി ദ്വിന്നം സദ്ദാനം പരിയായഭാവേന വുത്തത്താ അതിസയത്ഥോതി ദസ്സേതി. ''ബലവബലവ''ന്തി വത്തബ്ബേ വാചാസിലിട്ഠവസേന ദീഘം കത്വാ ഏവം വുത്തം. **പടിവദഥാ**തി പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ കഥേഥ. ഇമിനാ **പടിമന്തേഥാ**തി ഏത്ഥ മന്തധാതുയാ ഗുത്തഭാസനത്ഥം ദസ്സേതി. അത്ഥേസു കരണഭാസനകിച്ചേസു അലം സമത്ഥാതി അലമത്ഥാ, തേസം വിസേസേനാതി **അലമത്ഥതരാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സമത്ഥതരാ''തി.

അധമ്മകമ്മദ്വാദസകകഥാ

൪. അസമ്മുഖാ കതന്തിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. സമ്മുഖേഹി വിരഹിതാ **അസമ്മുഖാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സങ്ഘധമ്മവിനയപുഗ്ഗലസമ്മുഖാനം വിനാ കത''ന്തി. ''അപ്പടിപുച്ഛിത്വാ''തി ഇമിനാ **അപ്പടിപുച്ഛാ**തി ഏത്ഥ ത്വാപച്ചയസ്സാകാരഭാവം ദസ്സേതി. **തസ്സേവാ**തി ചുദിതകസ്സേവ. **അദേസനാഗാമിനിയാ**തി ഏത്ഥ അകാരസ്സ അഞ്ഞത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പാരാജികാ…പേ॰… വാ''തി. **ഏത്ഥാ**തി തജ്ജനീയകമ്മേ. **നവ പദാ**തി നവസു പദേസു, നിദ്ധാരണേ ചേതം പച്ചത്തവചനം. പുരിമകേസു തീസു തികേസു വുത്തേസു നവസു പദേസൂതി യോജനാ. ''ഏകേക''ന്തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ഇമേഹീ**തി ഇമേഹി ദ്വീഹി പദേഹി. **ദ്വാദസ തികാ**തി പുരിമേഹി തീഹി തികേഹി നവ തികേ മിസ്സേത്വാ ദ്വാദസ. **സുക്കപക്ഖേസുപീ**തി പടിസേധവിരഹവസേന സുക്കേസു പക്ഖേസുപി.

൫. ''പബ്ബജിതാന''ന്തി ഇമിനാ ഗിഹീനം അനനുലോമികതം നിവത്തേതി. **സഹസോകിതാദീഹീ**തി ആദിസദ്ദേന സഹനന്ദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. ഇമസ്മിം ഠാനേ സബ്ബഅട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു ''ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബന്തി ഉപജ്ഝായേന ഹുത്വാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബ''ന്തി പാഠതോ പട്ഠായ യാവ ''ന സമ്പയോജേതബ്ബന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം യോജേത്വാ കലഹോ ന കാരേതബ്ബോ''തി പാഠോ അത്ഥി, താവ അട്ഠാരസസമ്മാവത്തനവത്താനം സംവണ്ണനാപാഠോ

ലിഖിതോ, സോ പാഠോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ന ലിഖിതബ്ബോ. കസ്മാ? പാളിക്കമാനുപ്പത്താഭാവതോ, അട്ഠകഥായമേവ "അട്ഠാരസ സമ്മാവത്തനവത്താനി പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ വണ്ണയിസ്സാമാ"തി വക്ഖമാനത്താ, യഥാവചനഞ്ച പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫) സംവണ്ണിതത്താ ച. തസ്മാ സോ പാഠോ ന പോരാണപാഠോ ഹോതി, പച്ഛാ പക്ഖിത്തപാഠോതി ദട്ഠബ്ബോ.

തിണ്ണം ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖൂനന്തിആദി വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകേകേനാപീ**തി തീസു അങ്ഗേസു ഏകേകേനാപി. ഇമിനാ അവയവവാക്യനിബ്ബത്തിവസേന കമ്മാരഹഭാവം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. നിയസ്സസ്സ വിസേസേന അഭിണ്ഹാപത്തികത്തം അങ്ഗം ഇതി വുത്തന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ ആകാരവാചകോ ഇതിസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോതി ദട്ഠബ്ബം. ഏസേവ നയോ അനന്തരേപി. തജ്ജീയതി അനേന വിനയകമ്മേനാതി **തജ്ജനീയം,** തമേവ കമ്മം **തജ്ജനീയകമ്മം**. "നിസ്സായ തേ വത്ഥബ്ബ"ന്തി നിയസ്സീയതി ബാലോ ഭജാപീയതി അനേന വിനയകമ്മേനാതി **നിയസ്സം,** ദിവാദിഗണികത്താ സകാരസ്സ ദ്വേഭാവോ ഹോതി "നസ്സം വസ്സ"ന്തിആദീസു വിയ, നിയസ്സമേവ കമ്മം **നിയസ്സകമ്മം**. ഗാമാദിതോ പബ്ബാജിയതി അനേന വിനയകമ്മേനാതി **പബ്ബാജനീയം,** തമേവ കമ്മം **പബ്ബാജനീയകമ്മം. തീസൂ**തി ഭണ്ഡനകാരകഅഭിണ്ഹാപത്തികകുലദൂസകവസേന തിവിധേസു അങ്ഗേസു. യേന കേനചി അങ്ഗേനാതി സമ്ബന്ധോ. യദി സബ്ബാനി കമ്മാനി കാതും വട്ടതീതി യോജനാ. ഏവം സതി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൪൦൦ ആദയോ) വുത്തം ഇദം വചനം വിരുജ്ഝതീതി സമ്ബന്ധോ. **വചനത്ഥനാനത്തതോ**തി വചനസ്സ ച അത്ഥസ്സ ച നാനാഭാവതോ. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "തജ്ജനീയകമ്മാരഹസ്സാതി ഇമസ്സ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ "തിണ്ണം ഭിക്ഖവേ"തിആദിവചനസ്സ അങ്ഗസമ്ഭവോ അത്ഥോതി യോജനാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ന വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ. സങ്ഘേന കതം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ ലക്ഖണേന തജ്ജനീയാദികമ്മാരഹസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി യോജനാ. ഏവം കമ്മസന്നിട്ഠാനത്ഥം ദസ്സേത്വാ അങ്ഗസമ്ഭവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സ പനാ"തിആദി. തത്ഥ **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ, അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **ഭണ്ഡനകാരകാദീസൂ**തിആദിസദ്ദേന അഭിണ്ഹാപത്തികകുലദൂസകാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. ആകങ്ഖമാനോ സങ്ഘോ കരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **കമ്മാരഹ**ന്തി കമ്മസ്സ, കമ്മേ വാ അരഹം. **ഏത്ഥാ**തി കമ്മക്ഖന്ധകേ. **പുബ്ബേനാ**തി പുബ്ബേ വുത്തേന ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേന. **അപര**ന്തി അപരേ വുത്തം കമ്മക്ഖന്ധകം. **സമേതീ**തി സമം ഗച്ഛതി.

തത്ഥാതി കമ്മേസു, തജ്ജനീയകമ്മേതി സമ്ബന്ധോ, അങ്ഗേസു വാ, ഭണ്ഡനകാരകവസേനാതി സമ്ബന്ധോ. **അഥ ഖോ**തി തഥാ വുത്താപീതി അത്ഥോ. **കരോന്തേന** കമ്മവാചാവാചകേനാതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **ഭൂതേന വത്ഥുനാ**തി തച്ഛേന വത്ഥുനാ. **അഞ്ഞസ്സ കമ്മസ്സാ**തി തജ്ജനീയകമ്മതോ അഞ്ഞസ്സ കമ്മസ്സ. കസ്മാ ബാലസ്സ അബ്യത്തസ്സ ആപത്തിബഹുലസ്സ തജ്ജനീയകമ്മം കാതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഇദമ്പീ**തി തജ്ജനീയകമ്മമ്പി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു കമ്മേസു.

നപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭേതബ്ബഅട്ഠാരസകാദികഥാ

വ്വ. പന്നലോമാതി പതിതമാനലോമാ. **ഏത**ന്തി വത്തം. **നേത്ഥാര**ന്തി ഏത്ഥ അഘുട്ഠക്ഖരസംയോഗേ പരസ്സ തകാരസ്സ ഥകാരോ ഹോതി, തസ്മാ ദുതിയക്ഖരേന പാഠോ യുത്തോ. **യേനാ**തി വത്തേന. **നിസ്സാരണാ**തി നിസ്സാരണതോ. ദസ വാ ദിവസാനി, പഞ്ച വാ ദിവസാനി പൂരേതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത്തകേനാ**തി ഏതപ്പമാണേന ദസപഞ്ചദിവസേന.

൨. നിയസ്സകമ്മകഥാ

൧൧. അപിസ്സു ഭിക്ഖൂ പകതാതി ഏത്ഥ നിപാതാനമനേകത്ഥത്താ ഇധ അപിസ്സുസദ്ദോ നിച്ചത്ഥോ ഹോതി. പകതസദ്ദോ ''കുക്കുച്ചപകതാ''തിആദീസു (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.തതിയസങ്ഗീതികഥാ; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൩൫) അഭിഭവനത്ഥോ, ഇധ പന ബ്യാവടത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''നിച്ചം ബ്യാവടാ ഹോന്തീ''തി.

൩. പബ്ബാജനീയകമ്മകഥാ

൨൭. ഏത്ഥാതി അസ്സജിപുനബ്ബസുകവത്ഥുമ്ഹി. **കായികോ**തി ഏത്ഥ കായേന കീളതീതി കായികോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കായകീളാ വുച്ചതീ''തി. ''ഏസേവ നയോ''തി ഇമിനാ വാചായ കീളതീതി **വാചസികോ,** കായികോ ച വാചസികോ ച **കായികവാചസികോ**തി വചനത്ഥം അതിദിസതി. ഏത്ഥ ച പച്ഛിമവചനത്ഥോ സമാഹാരദ്വന്ദോ, സമാഹാരദ്വന്ദേപി കത്ഥചി പുല്ലിങ്ഗമിച്ഛന്തി സദ്ദവിദൂ ''ധമ്മവിനയോ''തിആദീസു (വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൭൦൯) വിയ. കായദ്വാരപഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദം വീതിക്കമതീതി **കായികോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കായദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദവീതിക്കമോ വുച്ചതീ''തി. കായേന പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദം വീതിക്കമേതീതി **കായികോ**തി വചനത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. ''ഉപഹനനം വുച്ചതീ''തി ഇമിനാ ഉപഹനനം ഉപഘാതം, തമേവ **ഉപഘാതിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''നാസന''ന്തി ഇമിനാ ഹനധാതുയാ ഹിംസനത്ഥം ദസ്സേതി. പടിക്ഖിത്തവേജ്ജകമ്മാദിവസേന തേലപചനഅരിട്ഠപചനാദീനി കായികോ മിച്ഛാജീവോ നാമാതി യോജനാ. ഇമിനാ മിച്ഛാജീവസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി.

൪. പടിസാരണീയകമ്മകഥാ

൩൩. സുധമ്മവത്ഥുസ്മിം ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. അനപലോകേത്വാതി ഏത്ഥ അപപുബ്ബോ ലോകസദ്ദോ ആപുച്ഛനത്ഥോതി ആഹ ''ന ആപുച്ഛിത്വാ''തി.

൩൪. കിന്തി കിം നാമ ഖാദനീയഭോജനീയം. **വോ**തി തുമ്ഹേഹി. **ഗഹപതീ**തി ആലപനപദം. ഥേരാനം അത്ഥായാതി സമ്ബന്ധോ. **പടിയത്ത**ന്തി പടിയാദിതം. ''ഏതം അവോചാ''തി ഇമിനാ **ഏതദവോചാ**തി ഏത്ഥ നിഗ്ഗഹിതാദേസസന്ധിം ദസ്സേതി. **യദിദ**ന്തി സദ്ദോ ''തിലസംഗുളികാ''തി പദേന യോജിതത്താ ഇത്ഥിലിങ്ഗോതി ആഹ ''യാ അയ''ന്തി. **തിലസക്ഖലികാ**തി തിലേന സംസട്ഠാ സക്ഖലികാ. ''സാ നത്ഥീ''തി ഇമിനാ ഉത്തരവാക്യേ യംസദ്ദസ്സ പുബ്ബവാക്യേ തംസദ്ദാപേക്ഖതം ദസ്സേതി. ഏകോ പുരിസോതി സമ്ബന്ധോ. **പൂവിയോ**തി പൂവം, പൂവേന വാ കയവിക്കയോ. **തേനാ**തി കാരണേന. **ന**ന്തി ഗഹപതിം. **ഥേരോ**തി സുധമ്മത്ഥേരോ. **യദേവ കിഞ്ചീ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചി ഏവ യം വചനന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കിഞ്ചിദേവ

തിലസംഗുളികാവചന''ന്തി. **ഇദന്തി** ഇമം അത്ഥം. **സോതി** കുക്കുടപോതകോ. **കാകവസ്സിതന്തി** കാകസ്സ വസ്സിതം, നേവ അകാസീതി സമ്ബന്ധോ. **തയാപീതി** പിസദ്ദോ കുക്കുടപോതകം അപേക്ഖതി. നേവ ഭിക്ഖുവചനം വുത്തം, ന ഗിഹിവചനം വുത്തം, ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതീതി യോജനാ.

അധമ്മകമ്മാദിദ്വാദസകകഥാ

൩൯. പുരിമേഹി കമ്മേഹീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** അങ്ഗേസു. യഥാ പരിസക്കിയമാനേ ഗിഹിനോ ലാഭം ന ലഭന്തീതി യോജനാ. പരിപുബ്ബോ സക്കധാതു പരക്കമത്ഥോതി ആഹ ''പരക്കമന്തോ''തി. **തത്ഥാതി** അനത്ഥാദീസു . **അത്ഥഭങ്ഗോതി** ഗിഹീനം അത്ഥസ്സ ഭങ്ഗോ. **അവസനന്തി** ഗിഹീനം അവസനം. **ഗിഹീനന്തി** ഏത്ഥ സാമ്യത്ഥേ സാമിവചനന്തി ആഹ ''ഗിഹീനം സന്തികേ''തി. യഥാ കരിയമാനേ സച്ചോ ഹോതി, ഏവം ന കരോതീതി യോജനാ. **ഏകങ്ഗേനാപീതി** പിസദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ, തതോ അധികേഹി അങ്ഗേഹി കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാതി** പടിസാരണീയകമ്മേ. പടിമുഖം അത്തനോ ദോസം സരാപേതബ്ബം അനേന വിനയകമ്മേനാതി **പടിസാരണീയം,** തമേവ കമ്മം പടിസാരണീയകമ്മം.

൭. ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മകഥാ

൪൬. സംസഥാതി ഏത്ഥ സംസധാതുയാ കഥനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ആരോചേഥാ''തി. തുമ്ഹേ സംസഥ, കഥേഥാതി അത്ഥോ.

൫൦. ഭണ്ഡനകാരകോ ഹോതീതിആദി കാരണൂപചാരവസേന വുത്തോതി ആഹ ''ഭണ്ഡനാദിപച്ചയാ''തിആദി. ഭണ്ഡനകാരകാദി കാരണം, തേന ആപന്നാ ആപത്തി ഫലം, തസ്സാ അദസ്സനേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മം കാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **തസ്സാതി** ആപത്തിയാ.

൫൧. ഏത്ഥാതി ഉക്ഖേപനീയകമ്മേ. **തത്ഥാതി** തേചത്താലീസവത്തേസു. **അനുദ്ധംസേതബ്ബോതി** ഏത്ഥ ധംസധാതുയാ ഗത്യത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''ന ചോദേതബ്ബോ''തി. ''രജോനുദ്ധംസതീ''തിആദീസു (ബു॰ വം॰ ൨.൧൦൫) ഹി ധംസധാതു ഗത്യത്ഥേ വത്തതി. ''ന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹീ''തി ഏത്ഥ സോയേവ ഭിക്ഖു തേഹേവ ഭിക്ഖൂഹീതി അത്ഥം നിവാരേന്തോ ആഹ ''അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞേഹി ഭിക്ഖൂഹീ''തി. ന ഗിഹിദ്ധജോതി ഏത്ഥ ഗിഹീനം ധജോ **ഗിഹിദ്ധജോതി** വുത്തേ ഓദാതവത്ഥാദീനീതി ആഹ ''ഓദാതവത്ഥാനീ''തിആദി. **ന തിത്ഥിയാദിപദത്തയന്തി** ''ന തിത്ഥിയാ സേവിതബ്ബാ, ഭിക്ഖൂ സേവിതബ്ബാ, ഭിക്ഖുസിക്ഖായ സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി പദാനം തയം. ''ന അപസാദേതബ്ബോ''തി ഇമിനാ ന **ആസാദേതബ്ബോതി** ഏത്ഥ ആപുബ്ബസദധാതുയാ അപപുബ്ബസദധാതുയാ സമാനഭാവം ദസ്സേതി. **''അന്തോ വാ ബഹി വാതി''** ഏത്ഥ കസ്സ അന്തോ വാ ബഹി വാതി ആഹ ''വിഹാരസ്സാ''തി. സേസം സബ്ബംവത്തന്തി യോജനാ. **ഇമിനാതി** ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മേന.

൬൫. തസ്സാതി ആപത്തിയാ. **ഇധാതി** പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ കതേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മേ. ആപത്തിഅദസ്സനാദീസു ഉദ്ധരിത്വാ ഖിപീയതി

അപനീയതി അനേന വിനയകമ്മേനാതി **ഉക്ഖേപനീയം,** തമേവ കമ്മം **ഉക്ഖേപനീയകമ്മം**.

ഇതി കമ്മക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

၂. പാരിവാസികക്ഖന്ധകം

၁. പാരിവാസികവത്തകഥാ

၇၅. പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ **പാരിവാസികാ**തി പദസ്സ പരിവാസം പരിവസന്തീതി പാരിവാസികാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പരിവാസം പരിവസന്താ''തി. **തത്ഥാ**തി ''പരിവാസം പരിവസന്താ''തി തദ്ധിതവാക്യേ. **തേസൂ**തി ചതുബ്ബിധേസു പരിവാസേസു. **തിത്ഥിയപരിവാസോ**തി തിത്ഥിയാനം പരിവാസോ, തിത്ഥിയാനം വാ ദാതബ്ബോ പരിവാസോ, തിത്ഥിയേഹി വാ പരിവസിതബ്ബോ പരിവാസോ തിത്ഥിയപരിവാസോ. **അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ**തി അപ്പടിച്ഛന്നോ പരിവാസോ അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസോ. **തത്ഥാ**തി അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസേ. **യ**ന്തി വചനം. **അയം പനാ**തി അയം പടിച്ഛന്നപരിവാസോ പന. **ഇധാ**തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ. **സേസാ**തി അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസതോ സേസാ. **തയോ**തി അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസാദയോ തയോ, ദാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. കസ്സ ദാതബ്ബാതി ആഹ ''യേനാ''തിആദി. **ആപന്നാ ചേവാ**തി ആപജ്ജിതബ്ബാ ചേവ. **തേസൂ**തി തിവിധേസു പരിവാസേസു. **ഏതേ പനാ**തി തയോ പന. **ഇധാ**തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഇധ അധിപ്പേതാ, തസ്മാ. **ഏതേസൂ**തി തിവിധേസു പരിവാസേസു.

പകതത്താനം ഭിക്ഖൂനന്തി ഏത്ഥ അധിപ്പേതപകതത്തേ ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഠപേത്വാ''തിആദി. **മൂലായപടികസ്സനാരഹാദീനമ്പീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന മാനത്താരഹമാനത്തചാരികഅബ്ഭാനാരഹാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. പിസദ്ദേന പകതിപകതത്തം അപേക്ഖതി. **തേ**തി പകതത്താ. യം അഭിവാദനാദിം കരോന്തീതി യോജനാ. **സാദിയന്തീ**തി ഏത്ഥ സാദിയനം നാമ സമ്പടിച്ഛനന്തി ആഹ ''സമ്പടിച്ഛന്തീ''തി. **തത്ഥാ**തി അഭിവാദനാദീസു, നിദ്ധാരണേ ചേതം ഭുമ്മവചനം. **സാമീചികമ്മ**ന്തി ഏതം ആഭിസമാചാരികസ്സ അധിവചനന്തി യോജനാ. **അഭിവാദനാദീനീ**തി അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനഅഞ്ജലികമ്മാനി. **ബീജനവാതദാനാദിനോ**തി ബീജനിയാ പഹരിതേന പവത്തസ്സ വാതസ്സ ദാനാദിനോ. **ആസനാഭിഹാര**ന്തി ഏത്ഥ അഭിഹരണം അഭിഹാരോ, ആസനസ്സ അഭിഹാരോ ആസനാഭിഹാരോതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ആസനസ്സ അഭിഹരണ''ന്തി. പഞ്ഞാപനമ്പി അഭിഹരിത്വാ പഞ്ഞാപിതത്താ അഭിഹാരോയേവ നാമാതി ആഹ ''പഞ്ഞാപനമേവ വാ''തി. ''പാദധോവനഉദക''ന്തി ഇമിനാ പാദസ്സ ധോവനം ഉദകം **പാദോദക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''പാദട്ഠപനക''ന്തി ഇമിനാ പാദസ്സ ഠപനകം പീഠം **പാദപീഠ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''പാദഘംസനം വാ''തി ഇമിനാ പാദസ്സ ഘംസനം കഥലികം **പാദകഥലിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സദ്ധിവിഹാരികാനമ്പി അഭിവാദനാദിന്തി സമ്ബന്ധോ. പിസദ്ദേന അഞ്ഞേസം സാദിയന്തസ്സ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **തേ**തി സദ്ധിവിഹാരികാ. **സദ്ധാപബ്ബജിതാ**തി സദ്ധായ പബ്ബജിതാ. **കുലപുത്താ**തി ജാതികുലപുത്താ, ആചാരകുലപുത്താ ച. കരോന്തി, ആപുച്ഛന്തിയേവാതി സമ്ബന്ധോ. വാരിതമ്പി അസാദിയനം നാമാതി ആഹ ''വാരിതകാലതോ പട്ഠായ അനാപത്തീ''തി. **മിഥു യഥാവുഡ്ഢ**ന്തി ഏത്ഥ

മിഥുസദ്ദോ അഞ്ഞമഞ്ഞപരിയായോ, യഥാസദ്ദോ യംസദ്ദപരിയായോ, വിച്ഛത്ഥോ ചാതി ആഹ "അഞ്ഞമഞ്ഞം യോ യോ വുഡ്ഢോ"തി. അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ഹി മിഥതി സങ്ഗമം കരോതീതി **മിഥൂ**തി വുച്ചതി. **തേന തേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ, "സാദിതു"ന്തി പദേ ഭാവകത്താ. സാദിതും അനുജാനാമീതി സമ്ബന്ധോ.

"വുഡ്ഢപടിപാടിയാ"തി ഇമിനാ വുഡ്ഢാനം പടിപാടി **യഥാവുഡ്ഢ**ന്തി ചതുത്ഥീഅബ്യയീഭാവം ദസ്സേതി. പുരിമപദേ പന പഠമാഅബ്യയീഭാവോ. **പാളിയാ**തി പന്തിയാ. **തഥേവാ**തി സങ്ഘനവകട്ഠാനേ ഏവ. **പവാരണായപീ**തി പിസദ്ദേന ന കേവലം ഉപോസഥേയേവ, അഥ ഖോ പവാരണായപീതി ദസ്സേതി. സങ്ഘേന ഭാജിയമാനന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഓണോജനന്തി അവനുദതേ ഓണോജനം. അവപുബ്ബോ നുദധാതു നകാരസ്സ ണകാരം, ദകാരസ്സ ച ജകാരം കത്വാ ഓണോജനന്തി വുച്ചതി. നുദധാതു അപനയനത്ഥോ, തേന വുത്തം "വിസ്സജ്ജനം വുച്ചതീ"തി. **ഉദ്ദേസഭത്താദീനീ**തിആദിസദ്ദേന സലാകഭത്താദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **അസ്സാ**തി പാരിവാസികസ്സ. **താനീ**തി ദ്വേ തീണി ഉദ്ദേസഭത്താദീനി. **ഹേട്ഠാ**തി അത്തനോ ഹേട്ഠാ. **ഗാഹേഥാ**തി നവകതരേ ഭിക്ഖൂ ഗാഹാപേഥ. **ഭത്തപച്ഛാസാ**തി ഭത്തമേവ പച്ഛാസാ ഭത്തപച്ഛാസാ, പച്ഛാസാഭത്തന്തി അത്ഥോ. "വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനീ"തി ഇമിനാ അവനുദിതബ്ബന്തി **ഓണോജന**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഏവ**ന്തി ഗഹേത്വാ വിസ്സജ്ജമാനേതി യോജനാ. **താനീ**തി ഉദ്ദേസഭത്താദീനി. **യദി പന ന ഗണ്ഹാതീ**തി സചേ സങ്ഘതോ വസ്സഗ്ഗേന ന ഗണ്ഹാതി. **ന വിസ്സജ്ജേതീ**തി സചേ അഞ്ഞസ്സ ന വിസ്സജ്ജേതി. **ഓദിസ്സാ**തി ഉദ്ദിസിത്വാ. **തസ്സാ**തി പാരിവാസികസ്സ. **ഹീ**തി യസ്മാ. സങ്ഘനവകട്ഠാനേ നിസിന്നസ്സ തസ്സാതി യോജനാ. **ഭത്തഗ്ഗേ**തി ഭത്തസ്സ ഗഹണട്ഠാനേ. **സോ**തി പാരിവാസികോ, മാ കിലമിത്ഥാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇദ**ന്തി ഓണോജനം. **അസ്സാ**തി പാരിവാസികസ്സ, അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ.

ആഗതാഗതേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ചതുസ്സാലഭത്ത**ന്തി ചതുമുഖാ സാലാ ചതുസ്സാലാ ഭോജനസാലാ, തത്ഥ പടിപാടിയാ ദിന്നം ഭത്തം ചതുസ്സാലഭത്തം. **ഏത**ന്തി ചതുസ്സാലഭത്തം. **പാളിയാ**തി ഭിക്ഖൂനം പാളിയാ. **ഓസക്കിത്വാ**തി ഹേട്ഠാ സക്കിത്വാ. **ഹത്ഥപാസേ**തി ഭത്തദായകസ്സ ഹത്ഥപാസേ. **സേനോ**തി കുലലോ. "ആരാമികസമണുദ്ദേസേഹീ"തി പദം "ആഹരാപേതു"ന്തി പദേ കാരിതകമ്മം. **സയമേവാ**തി പാരിവാസികേന അനാണത്തോ ഹുത്വാ സയമേവ. **മഹാപേളഭത്തേപീ**തി മഹതിയം പേളായം പക്ഖിപിത്വാ ദിന്നേ ഭത്തേപി. **യത്ഥ പനാ**തി പരിവിസട്ഠാനേ പന.

൭൬. തത്രായം സമ്മാവത്തനാതി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ അനിയമനിദ്ദേസഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദാനി യാ അയം സമ്മാവത്തനാ വുത്താ"തി. സമ്മാ വത്തിതബ്ബം ഏതായാതി **സമ്മാവത്തനാ. തത്ഥാ**തി സമ്മാവത്തനായം. **ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ആചരിയേന ഹുത്വാ കമ്മവാചാസാവനമ്പി ഉപസമ്പാദനമേവാതി ആഹ "ആചരിയേന ഹുത്വാപി കമ്മവാചാ ന സാവേതബ്ബാ"തി. **അഞ്ഞസ്മിം അസതീ**തി അത്തനാ അഞ്ഞസ്മിം കമ്മവാചാവാചകേ അസതി. ന നിസ്സയോ ദാതബ്ബോതി ഏത്ഥ ആഗന്തുകാനമേവ നിസ്സയോ ന ദാതബ്ബോ, ന ദിന്നനിസ്സയാനമ്പീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആഗന്തുകാനം നിസ്സയോ ന ദാതബ്ബോ"തിആദി, യേഹിപി ഭിക്ഖൂഹി ഗഹിതോതി സമ്ബന്ധോ.

അഞ്ഞോ സാമണേരോതി പകതത്തകാലേ ഉപജ്ഝം ദത്വാ ഗഹിതസാമണേരേഹി അഞ്ഞോ സാമണേരോ. **ആധിപച്ചട്ഠാനഭൂതാ**തി സബ്ബസമ്മുതീനം അധിപതിഭാവസ്സ ഠാനഭൂതാ. **പടിബലസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും പടിബലസ്സ. ഇമിനാ ലദ്ധസമ്മുതികേന ആണത്തോ അലദ്ധസമ്മുതികോപി ഗരുധമ്മേഹി വാ അഞ്ഞേഹി വാ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതും ലഭതീതി ദസ്സേതി. ആഗതാ ഭിക്ഖുനിയോ വത്തബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **വോ**തി തുമ്ഹാകം. **സോ**തി ഭിക്ഖു. **വോ**തി തുമ്ഹാകം, ദസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ.

സുക്കവിസ്സട്ഠിയാതി സുക്കവിസ്സട്ഠിആപത്തികാരണാ. കായസംസഗ്ഗാദിഗരുകാപത്തി നാപജ്ജിതബ്ബാതി യോജനാ. ആപത്തിക്ഖന്ധവസേന ആപത്തിവത്ഥൂനം പാപിട്ഠഭാവഞ്ച പാപിട്ഠതരഭാവഞ്ച വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "സത്തസു ഹീ"തിആദി. **പാപിട്ഠതരാ**തി ദുബ്ഭാസിതാപത്തിതോ ദുക്കടാപത്തി പാപിട്ഠതരാ. **താസ**ന്തി സത്തന്നം ആപത്തീനം. **പുരിമനയേനേവാ**തി പുരിമാനം ആപത്തീനം നയേനേവ. **ഭേദോ**തി വത്ഥൂനം വിസേസോ. ഏവം ആപത്തിക്ഖന്ധവസേന ആപത്തിവത്ഥൂനം പാപിട്ഠപാപിട്ഠതരഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സിക്ഖാപദവസേന തേസം തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പണ്ണത്തിവജ്ജസിക്ഖാപദേ പനാ"തിആദി. **ഉഭയമ്പീ**തി വത്ഥുആപത്തിസങ്ഖാതം ഉഭയമ്പി.

കമ്മന്തി ഏത്ഥ കാരണഭൂതസ്സ കമ്മസ്സ നാമം കാരിയഭൂതായം കമ്മവാചായം ഉപചാരവസേന കാരിയഭൂതാ കമ്മവാചാ കമ്മന്തി വുച്ചതീതി ആഹ "പരിവാസകമ്മവാചാ വുച്ചതീ"തി. കമ്മസ്മിം സതി, കമ്മേന വാ വചിതബ്ബാതി **കമ്മവാചാ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **കസികമ്മ**ന്തി കസിസങ്ഖാതം കമ്മം. **ഗോരക്ഖകമ്മ**ന്തി ഗോരക്ഖസങ്ഖാതം കമ്മം. "കമ്മം കത"ന്തി ഇമിനാ കമ്മം കരോന്തീതി **കമ്മികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തേ**തി കമ്മികാ ഭിക്ഖൂ, ന ഗരഹിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ.

വചിതബ്ബം അനേന ദോസേനാതി **വചനീയം,** സംവിജ്ജതി വചനീയം അസ്സാതി **സവചനീയം,** തം ന കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "പലിബോധത്ഥായ ഹീ"തിആദി. യാവ ന തം അധികരണം വൂപസന്തം ഹോതി, താവ ഇമമ്ഹാ ആവാസാ ഏകപദമ്പി മാ പക്കാമീതി യോജനാ. **തേ**തി തുയ്ഹം.

അനുവാദോതി ഏത്ഥ അനുസാസനവസേന അഞ്ഞേ വദതീതി അനുവാദോതി വുത്തേ ജേട്ഠകട്ഠാനന്തി ആഹ "വിഹാരേ ജേട്ഠകട്ഠാനം ന കാതബ്ബ"ന്തി. ജേട്ഠകട്ഠാനം സരൂപേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന വാ"തിആദി. **മേ**തി മയ്ഹം. **ത**ന്തി തവം. **ന ചോദേതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ കേന ന ചോദേതബ്ബോതി ആഹ "വത്ഥുനാ വാ ആപത്തിയാ വാ"തി. **ന സാരേതബ്ബോ**തി ന സരാപേതബ്ബോ. **ന ഭിക്ഖൂഹി സമ്പയോജേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖൂഹി അത്തനാ കലഹവസേന ന സമ്പയോജേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഞ്ഞമഞ്ഞം യോജേത്വാ കലഹോ ന കാരേതബ്ബോ"തി.

സങ്ഘത്ഥേരേന ഹുത്വാതി സങ്ഘത്ഥേരേന ഹോന്തേനപീതി അത്ഥോ. പുരതോ അഗന്തബ്ബേ സമാനേ കിം പച്ഛതോ ഗന്തബ്ബന്തി ആഹ

“ദ്വാദസഹത്ഥ”ന്തിആദി. **ആസനപരിയന്തോതി** ആസനമേവ പരിയന്തോ ലാമകോതി ആസനപരിയന്തോ, തദത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സങ്ഘനവകാസനം വുച്ചതീ”തി. **സ്വാസ്സാതി** സോ അസ്സ. **സോതി** ആസനപരിയന്തോ. **അസ്സാതി** പാരിവാസികസ്സ. **തത്ഥാതി** ആസനപരിയന്തേ. **അയന്തി** പാരിവാസികോ, ന ലഭതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഗഹിതാവസേസാതി** ഗഹിതാഹി സേയ്യാഹി അവസേസാ. **മങ്ഗുലഗൂഥഭരിതാതി** മങ്ഗുലാനം ഗൂഥേഹി പൂരിതാ. **അസ്സാതി** പാരിവാസികസ്സ. രജേഹി ഹതാ നാസിതാ ഭൂമി ഏത്ഥാതി **രജോഹതഭൂമി. ജതുകമൂസികഭരിതാതി** ജതൂഹി ച മൂസികാഹി ച പൂരിതാ. **പണ്ണസാലാതി** പണ്ണേഹി ഛാദിതാ സാലാ. **അസ്സാതി** പാരിവാസികസ്സ. സബ്ബേപി ആവാസാതി യോജനാ. **ഏതേഹീതി** പകതത്തേഹി. **തേസൂതി** ആവാസേസു. **യന്തി** ആവാസം. **പച്ചയന്തി** വസ്സാവാസികലാഭം. **ഏകപസ്സേതി** ഭിക്ഖൂനം പാളിയം അട്ഠത്വാ ഏകസ്മിം പസ്സേ.

അസ്സാതി പാരിവാസികസ്സ, ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ ഏവാതി** ആസനാദിപരിയന്തോ ഏവ. ഞാതിപവാരിതട്ഠാനേ നിമന്തിതേനാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** തം കുലം. **സംവിധായാതി** സംവിദഹിത്വാ. **അസ്സാതി** കുലസ്സ, ഭവേയ്യ വാ.

ഹരായമാനേനാതി ലജ്ജമാനേന. **യേനാപീതി** പാരിവാസികേനപി. **സമാദിന്നന്തി** ആരഞ്ഞികധുതങ്ഗസമാദിന്നം. **തഥാതി** യഥാ ആരഞ്ഞികങ്ഗം ന സമാദാതബ്ബം, തഥാ. **പിണ്ഡപാതികധുതങ്ഗമ്പീതി** പിസദ്ദോ ആരഞ്ഞികങ്ഗം അപേക്ഖതി. **യോ പനാതി** പാരിവാസികോ പന.

അനാരോചേന്തസ്സ മേതി യോജനാ. അനാരോചേന്തേ സതീതി വാ യോജനാ. “ഇമിനാ കാരണേനാ”തി ഇമിനാ **തപ്പച്ചയാതി** ഏത്ഥ പച്ചയസദ്ദോ കാരണത്ഥോ, നിസ്സക്കവചനഞ്ച കാരണത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. സോ രത്തിച്ഛേദോ ഏവ പച്ചയോ **തപ്പച്ചയോതി** വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. “സാമണേരേഹീ”തി പദം “പചാപേത്വാ”തി പദേ കാരിതകമ്മം. ഏത്ഥാപി പകതിയാ നീഹരാപേത്വാപി വിഹാരേ പചാപേത്വാപി ഭുഞ്ജന്തസ്സ പടിസേധോ നത്ഥി. കസ്മാ? “തപ്പച്ചയാ”തി വുത്തത്താ. **ഗാമേതി** മഹാഗാമേ, സബ്ബകാലം അനേകസതേഹി ഭിക്ഖൂഹി അവിവിത്തേ ഗാമേതി അത്ഥോ. **ഗാമകാവാസന്തി** ഗാമോയേവ ഖുദ്ദകട്ഠേന ഗാമകോ, തസ്മിം കാരിതോ ആവാസോ ഗാമകാവാസോ, തം.

ഗതേന ആഗന്തുകപാരിവാസികേനാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** കിസ്മിഞ്ചി വിഹാരേ, സബ്ബേ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥ തത്ഥാതി** തസ്മിം തസ്മിം ഠിതട്ഠാനേ. ന ഏകച്ചേ പസ്സതി, അപസ്സിതത്താ നാരോചേതി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

ഏകസ്സ വാ ബഹൂനം വാ ആഗന്തുകാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** “ആഗന്തുകസ്സ ആരോചേതബ്ബ”ന്തി പദേ. **വുത്തനയേനേവാതി** “ആഗന്തുകേന ആരോചേതബ്ബ”ന്തി പദേ വുത്തനയേനേവ. തം വുത്തനയമാവികരോന്തോ ആഹ “സചേ”തിആദി. **തേസമ്പീതി** ആഗന്തുകാനമ്പി. **തസ്സാതി** പാരിവാസികസ്സ. **അജാനന്തസ്സേവാതി** അനാദരേ ചേതം സാമിവചനം. **അയഞ്ച പനാതി** പാരിവാസികോ ച. **ഗതകാലേതി** ആഗന്തുകാനം ഗതകാലേ. **യേപീതി** ആഗന്തുകാപി. **ഓക്കമിത്വാതി** ഓസരിത്വാ, പവിസിത്വാതി അത്ഥോ. **അയഞ്ചാതി** പാരിവാസികോ ച, ജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. **നേസന്തി**

ആഗന്തുകാനം. **യോപീ**തി ആഗന്തുകോപി. **അസ്സാ**തി പാരിവാസികസ്സ. **അഞ്ഞാതത്താ**തി ആഗതഭാവസ്സ അജാനിതത്താ. "അബ്ഭാന"ന്തി പദം "കരോതീ"തി പദേ കമ്മം, "ഹോതീ"തി പദേ കത്താ. **അധികാ രത്തിയോ**തി ആപത്തിപടിച്ഛന്നരത്തിതോ അധികാ രത്തിയോ. **അയ**ന്തി പാരിവാസികവത്തപടിപദാ. **അപണ്ണകപടിപദാ**തി അവിരദ്ധപടിപദാ, ഏകംസപടിപദാതി അത്ഥോ.

ഗച്ഛന്തമ്പി ഭിക്ഖുന്തി സമ്ബന്ധോ. **സാവേതു**ന്തി സുണാപേതും. **വിസയാവിസയേനാ**തി ആരോചേതും ദേസാദേസേന. കരവീകതിസ്സത്ഥേരോ ആഹാതി സമ്ബന്ധോ.

"ഉപോസഥദിവസേ"തി ഇമിനാ **ഉപോസഥേ**തി ഏത്ഥ ഉപോസഥസദ്ദസ്സ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാദയോ അത്ഥേ നിവത്തേതി. **പവാരണായപീ**തി പവാരണദിവസേപി. **ഗന്തു**ന്തി ഭിക്ഖുസ്സ ഠിതട്ഠാനം ഗന്തും. **ദൂതേനാപീ**തി ഏത്ഥ അനധിപ്പേതദൂതം പടിക്ഖിപിത്വാ അധിപ്പേതദൂതം ദസ്സേതും വുത്തം "അനുപസമ്പന്നം...പേ॰... ആരോചാപേതബ്ബ"ന്തി.

സുഞ്ഞവിഹാരോതി ഭിക്ഖൂഹി വിവിത്തവിഹാരോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ആവാസേ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തത്ഥാ**തി സുഞ്ഞവിഹാരേ. ദസവിധന്തരായേ സതി പന ഗന്തബ്ബമേവാതി യോജനാ. **നാനാസംവാസകേഹീ**തി കമ്മനാനാസംവാസകലദ്ധിനാനാസംവാസകേഹി.

വു॰. ആവാസാദീനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആവാസോ നാമാ"തിആദി. **തതിയപദേനാ**തി "ആവാസേ വാ അനാവാസേ വാ"തി തതിയപദേന. **ഏതേസൂ**തി ആവാസാദീസു. **ഛദനതോ**തി ഛദനകോടിതോ. **അന്തോആവാസേ**തി ഭിത്തിപരിച്ഛിന്നേ അന്തോആവാസേ. **അവിസേസേനാ**തി "ഉക്ഖിത്തകോ"തി വാ "പാരിവാസികോ"തി വാ വിസേസം അകത്വാ സാമഞ്ഞേന. **ഉദകപാതേനാ**തി ഛദനതോ ഉദകം പതതി ഏത്ഥാതി ഉദകപാതോ, തേന. **പഞ്ചവണ്ണച്ഛദനബദ്ധട്ഠാനേസൂ**തി പഞ്ചപമാണേന ഛദനേന ബദ്ധട്ഠാനേസു ഏതേസു ആവാസേസൂതി സമ്ബന്ധോ. പാരിവാസികസ്സ ച ഉക്ഖിത്തകസ്സ ച പകതത്തേന സദ്ധിം വാരിതന്തി യോജനാ. **നാനൂപചാരേപീ**തി പിസദ്ദേന ഏകൂപചാരേ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി . **ഏത്ഥാ**തി ഏകച്ഛന്നേ ആവാസാദികേ, സചേ നിപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മി**ന്തി സട്ഠിവസ്സേപി പാരിവാസികേ.

വുട്ഠാതബ്ബം, നിമന്തേതബ്ബോതി ഏത്ഥ കിം അത്തനോ വുഡ്ഢതരം പകതത്തം ദിസ്വാ വുട്ഠാതബ്ബം, നിമന്തേതബ്ബോതി ആഹ "തദഹുപസമ്പന്നമ്പീ"തിആദി. **ഓബുദ്ധ**ന്തി പലിബുദ്ധം. **ഏകാസനേ**തി ഏത്ഥ ഏകസദ്ദോ സമാനപരിയായോതി ആഹ "സമാനവസ്സികാസനേ"തി, സമാനവസ്സികാനം ആസനേതി അത്ഥോ. **ഛമായം നിസിന്നേ**തി ഏത്ഥ ഛമാസദ്ദോ ഭൂമിപരിയായോതി ആഹ "ഭൂമിയം നിസിന്നേ"തി. **ഇതരേനാ**തി പാരിവാസികേന. സഹായേന സദ്ധിം ചങ്കമതി വിയാതി യോജനാ. "ഏകസ്മിം ചങ്കമേ"തി ഇമിനാ ഏകചങ്കമസദ്ദസ്സ തുല്യാധികരണസമാസവാക്യം ദസ്സേതി.

ഛമായം ചങ്കമന്തന്തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ "ഛമായം ചങ്കമന്തേ"തി. **അയം പനാ**തി വക്ഖമാനോ പന. **ഏത്ഥാ**തി "ഛമായം

ചങ്കമന്തേ''തി പാഠം. **ചങ്കമന്തേതി** പകതത്തേ ചങ്കമന്തേ. **ന ചങ്കമിതബ്ബന്തി** പാരിവാസികേന ന ചങ്കമിതബ്ബം. കോ പന വാദോ ഇട്ഠകാചയസമ്പന്നേ വേദികാപരിക്ഖിത്തേ ഇതി അത്ഥോതി യോജനാ. **പബ്ബതന്തരവനന്തരഗുമ്ബന്തരേസൂ**തി പബ്ബതമജ്ഝവനമജ്ഝഗുമ്ബമജ്ഝേസു, പബ്ബതവിവരവനവിവരഗുമ്ബവിവരേസു വാ. **ഉപചാരന്തി** ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം.

൮൭. **ഇതരോതി** നവകോ. **അസ്സാതി** നവകസ്സ. **ന വത്തഭേദേ ദുക്കടന്തി** അഞ്ഞാതത്താ ന വത്തഭേദേ ദുക്കടം. ഏസേവ നയോ സബ്ബത്ഥ. **അപച്ഛാപുരിമന്തി** അപച്ഛാ അപുരിമം, ഏകപഹാരേനാതി അത്ഥോ. സമവസ്സാ ദ്വേ പാരിവാസികാതി യോജനാ. ദ്വിന്നം പാരിവാസികാനം ഏകതോ വസനദോസം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സചേ ഹി ദ്വേ''തിആദി. **നേസന്തി** ദ്വിന്നം പാരിവാസികാനം. **ഏത്ഥാതി** പാരിവാസികാദീസു പഞ്ചസു ഭിക്ഖൂസു. മൂലായപടികസ്സനാരഹാദയോ ചത്താരോതി യോജനാ.

പരിവാസദാനാദീനീതി ആദിസദ്ദേന മൂലായപടികസ്സനമാനത്തദാനഅബ്ഭാനാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏതേസ്വേവാതി** പരിവാസദാനാദീസു ഏവ. **അയന്തി** പാരിവാസികോ.

൮൯. ''അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉപാലീ''തിആദിവചനസ്സ അനുസന്ധിം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഇമം പനാ''തിആദി . രഹോഗതസ്സ ഉപാലിത്ഥേരസ്സാതി യോജനാ. അഥ വാ അനാദരേ സാമിവചനം കത്വാ ഉപാലിത്ഥേരസ്സ രഹോഗതസ്സാതി യോജനാ കാതബ്ബാ. **ഏത്ഥാതി** പാരിവാസികവത്തേ. **സോതി** ഉപാലിത്ഥേരോ. **അസ്സാതി** ഉപാലിത്ഥേരസ്സ. **തത്ഥാതി** തീസു രത്തിച്ഛേദേസു. **യ്വായന്തി** യോ അയം, ഏകതോ വാസോതി സമ്ബന്ധോ. സോ വാസോ സഹവാസോ നാമാതി യോജനാ. **വിപ്പവാസോതി** ഏത്ഥ പകതത്തേന വിപ്പയുത്തോ ഹുത്വാ വാസോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഏകകസ്സേവ വാസോ''തി. **ആഗന്തുകാദീനന്തി** ആദിസദ്ദേന ആവാസികാ ഗഹേതബ്ബാ.

൯൪. തത്ഥ തത്ഥാതി തം തം ഠാനം. **ദ്വീസു പദേസൂതി** ദ്വീസു വാക്യസങ്ഘാതേസു പദേസു. **ഏകേനേകേനപീതി** ഏകേന ഏകേന വാക്യപദേനപി. പരിവസിയിത്ഥാതി പരിവുത്ഥോ, പരിവുത്ഥോ പരിവാസോ ഏതസ്സാതി **പരിവുത്ഥപരിവാസോ,** തസ്സ. **ഹീതി** സച്ചം. **ഏസാതി** ഏസോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **സുദ്ധന്തേതി** സുദ്ധകോട്ഠാസേ. **ദുക്ഖസ്സാതി** വട്ടദുക്ഖസ്സ. **അന്തന്തി** അവസാനം, വിനാസം വാ.

൨. മൂലായപടികസ്സനാരഹവത്തകഥാ

൯൫. നവകതരം മൂലായപടികസ്സനാരഹം ഠപേത്വാതി യോജനാ. ഇമേസം പഞ്ചന്നം പകതത്താ ഏവാതി സമ്ബന്ധോ. **നേസന്തി** മൂലായപടികസ്സനാരഹമാനത്താരഹമാനത്തചാരികഅബ്ഭാനാരഹാനം ചതുന്നം, മൂലായപടികസ്സനാരഹാദിലക്ഖണന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** മൂലായപടികസ്സനാരഹസ്സ വത്തേ. **ഇതോതി** മൂലായപടികസ്സനാരഹസ്സ വത്തതോ.

൮൭. യഥേവ പാരിവാസികോ ഗണപൂരകോ ന ഹോതി, ഏവം ഏതേപി ന ഹോന്തീതി യോജനാ.

൪. മാനത്താചാരികവത്തകഥാ

൯൨. ഊനേ ഗണേതി ഏത്ഥ ഗണോ നാമ ഗണഭോജനസിക്ഖാപദേ (പാചി॰ ൨൧൭ ആദയോ) വിയ ഹോതീതി ആഹ ''ചത്താരോ വാ അതിരേകാ വാ''തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ.

ഇതി പാരിവാസികക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൩. സമുച്ചയക്ഖന്ധകം

൧. സുക്കവിസ്സട്ഠികഥാ

സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ **തത്ഥാ**തി ചതുബ്ബിധേസു മാനത്തേസു. യം മാനത്തം ദിയ്യതി, ഇദം അപ്പടിച്ഛന്നമാനത്തം നാമാതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ അനന്തരവാക്യേസുപി. **പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ**തി ഹേത്വത്ഥേ കരണവചനം, കാരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം വാ. **അദ്ധമാസ**ന്തി പന്നരസദിവസകാലം. **ഓധായാ**തി സമൂഹം കത്വാ. ''ഏകതോ കത്വാ''തി ഇമിനാ ''ഓധായാ''തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **തേസൂ**തി ചതുബ്ബിധേസു മാനത്തേസു. **ഇദ**ന്തി മാനത്തം. **അപ്പടിച്ഛന്നായ…പേ॰… വചനതോ**തി ഞാപകഹേതു. ഏതേന അപ്പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ ദാതബ്ബം മാനത്തം **അപ്പടിച്ഛന്നമാനത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ത**ന്തി അപ്പടിച്ഛന്നമാനത്തം. **ഇധാ**തി ഇമിസ്സം പാളിയം. **തതുത്തരീ**തി തതോ തീഹിപി ഉത്തരി. നാനാവത്ഥൂനി ഏതാസന്തി **നാനാവത്ഥുകായോ. താസ**ന്തി നാനാവത്ഥുകാനം.

മാളകസീമായമേവാതി സീമമാളകേ ഏവ, സീമങ്ഗണേ ഏവാതി അത്ഥോ. **തത്ഥേവാ**തി മാളകസീമായമേവ.

വേദയാമഹന്തി വേദയാമി അഹം. മമ മാനത്തചരഭാവം സങ്ഘം ജാനാപേമീതി അത്ഥോ. **വേദയതീതി മ**ന്തി ജാനാപേതി, ഇതി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂതി അധിപ്പായോ. **വുത്തനയേനേവാ**തി പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ വുത്തനയേനേവ. **നിക്ഖിപിതബ്ബ**ന്തി ''മാനത്തം നിക്ഖിപാമി, വത്തം നിക്ഖിപാമീ''തി നിക്ഖിപിതബ്ബം. **മാളകതോ**തി സീമങ്ഗണതോ. **സോപീ**തി സഹ ഗച്ഛന്തോപി. ''മാളകേ നാരോചിത''ന്തി ഇമിനാ യസ്സ മാളകേ ആരോചിതം, തസ്സ അനാരോചേത്വാപി നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. ആരോചേന്തേന വത്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

വിസഭാഗേഹി സഹ വസന്തസ്സ വത്തസ്സ ദുപ്പൂരിതത്താ വുത്തം''സഭാഗാ ഭിക്ഖൂ വസന്തീ''തി. **ചതൂഹി, പഞ്ചഹി വാ**തി വാസദ്ദേന തതോ അതിരേകമ്പി സങ്ഗണ്ഹാതി. **പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ**തി ചീവരക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൪൮) വുത്തപരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ. ''ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ''തി ഇദം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം സജ്ഝായാദിസദ്ദസവനൂപചാരപഹാനത്ഥം വുത്തം. സചേ സവനൂപചാരതോ ന മുച്ചതി, തതോ അതിരേകമ്പി അതിക്കമിതബ്ബം. **ഓക്കമ്മാ**തി മഗ്ഗപടിപന്നാനം

ഭിക്ഖൂനം വചനസദ്ദസവനൂപചാരപഹാനത്ഥം ഓക്കമിത്വാ. "ഗുമ്ബേന വാ വതിയാ വാ"തി ദസ്സനൂപചാരപഹാനത്ഥം വുത്തം. ഇധ ഉപചാരോ നാമ യത്ഥ ഠത്വാ പസ്സതി സുണാതി, സോയേവ ദേസോ. **അഞ്ഞോ**തി ചതൂഹി പഞ്ചഹി വാ ഭിക്ഖൂഹി അഞ്ഞോ. **ഏ്വസാ**തി ഏ്വസോ മാനത്തചാരികോ.

"ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ"തി ഇമിനാ അനോക്കമിത്വാ അജാനന്തസ്സേവ ഗച്ഛതി, നത്ഥി രത്തിച്ഛേദോപീതി ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനം ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരതോ ബഹി ഠിതാനമ്പി ആരോചേതബ്ബം. അദിട്ഠാസുതാനമ്പി അന്തോ ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരഗതാനം ആരോചേതബ്ബന്തി ദട്ഠബ്ബം. **സതി കരണീയേ**തി ഇദം ഗന്തുസ്സ കാരണദസ്സനത്ഥം വുത്തം. അസതി കരണീയേപി ഗന്തും വട്ടതി. **സോപീ**തി ഏ്വകോ ഭിക്ഖുപി. "തസ്സ സന്തികേ ആരോചേത്വാ"തി ഇമിനാ അനാരോചനേ വത്തഭേദദുക്കടം ഹോതീതി ദസ്സേതി. ഏ്വകസ്സ സന്തികേ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിയമാനേ കിം ഊനേ ഗണേ ചരണദോസോ വാ വിപ്പവാസോ വാ ന ഹോതീതി ആഹ "അയഞ്ചാ"തിആദി. തത്ഥ **അയഞ്ചാ**തി മാനത്തചാരികോ പന. യസ്മാ കാരണാ വസി, തേന കാരണേനാതി യോജനാ. **ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ**തി പകതത്താഗതകാലേ തസ്സ അനാരോചേത്വാവ ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരേ അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച "ഗണസ്സ ആരോചേത്വാ"തി ഇമിനാ ഊനേ ഗണേ ചരണദോസാഭാവം ദസ്സേതി. "ഭിക്ഖൂനഞ്ച അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ"തി ഇമിനാ വിപ്പവാസദോസാഭാവം ദസ്സേതി. **യ**ന്തി പുബ്ബേ അനാരോചിതം യം ഭിക്ഖും . **അയ**ന്തി പഠമം പസ്സിതബ്ബസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപനം. "നിക്ഖിത്തവത്തസ്സ പരിഹാരോ"തി ഇമിനാ അനിക്ഖിത്തവത്തേ അന്തോഉപചാരഗതാനം സബ്ബേസം ആരോചേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

അയന്തി മാനത്തചാരികോ, ഠിതോതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാപീ**തി മാനത്തചാരികേനപി, യാചിതബ്ബന്തി യോജനാ. **സോ**തി അനിക്ഖിത്തവത്തോ ഭിക്ഖു. **തത്രാ**തി "സോ അബ്ഭേതബ്ബോ"തി വചനേ. അയം അബ്ഭാനവിധി വുത്തോതി യോജനാ. **അയഞ്ചാ**തി അബ്ഭാനവിധി ച. **താസ**ന്തി ആപത്തീനം. **ഏ്വവ**ന്തിആദി നിഗമനം. പടിച്ഛന്നമാനത്തം പന ദാതബ്ബം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. "പടിച്ഛന്നായാ"തിആദിനാ പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ ദാതബ്ബം മാനത്തം **പടിച്ഛന്നമാനത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ന**ന്തി പടിച്ഛന്നമാനത്തം.

൨. പരിവാസകഥാ

൧൦൨. **തസ്സാ**തി പടിച്ഛന്നമാനത്തസ്സ. **സമോധാനേത്വാ**തി ഇധേവ പരിവാസകഥായം സമോധാനേത്വാ. **ഇധേവ** പരിവാസകഥായം ദസ്സയിസ്സാമാതി യോജനാ. ഇധേവസദ്ദോ ഹി പുബ്ബാപരാപേക്ഖോ.

ഇധ അധിപ്പേതം പരിവാസം വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "അയം ഹീ"തിആദി. ഇധ അധിപ്പേതോ പരിവാസോ നാമ തിവിധോ ഹോതീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി തിവിധേസു പരിവാസേസു. "യഥാപടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ"തി വചനം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "കസ്സചി ഹീ"തിആദി. യഥാ ഉദായിത്ഥേരസ്സ ഏ്വകാഹപടിച്ഛന്നാ അയം ആപത്തി ഹോതി, തഥാ കസ്സചി ഏ്വകാഹപടിച്ഛന്നാ ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. യഥാ ച പരതോ ആഗതാ ഉദായിത്ഥേരസ്സേവ ആപത്തി ഹോതി, തഥാ കസ്സചി ദ്വിഹാദിപടിച്ഛന്നാ

ആപത്തി ഹോതീതി യോജനാ. ഇമിനാ വുത്തനയാനുസാരേന പരതോപി നയോ നേതബ്ബോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏകാഹാദിപടിച്ഛന്നാ ഏകാദിആപത്തി ഹോതി, തസ്മാ ജാനിതബ്ബോതി യോജനാ.

പടിച്ഛന്നഭാവം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "അയം ഹീ"തിആദി. **തത്ഥാ**തി "ദസഹാകാരേഹീ"തി പാഠേ. ആപത്തിഇതി സഞ്ഞാ ഏതസ്സാതി **ആപത്തിസഞ്ഞീ . പഹു ചാ**തി സമത്ഥോ ച. പപുബ്ബോ ഹൂധാതു സമത്ഥത്ഥേ ഹോതി.

തത്ഥാതി തസ്സം മാതികായം. **യ**ന്തി ആപത്തിം. **സോപി ചാ**തി ഭിക്ഖുപി ച. **തത്ഥാ**തി തസ്സം ആപത്തിയം. **അയ**ന്തി ഭിക്ഖു. **തത്ഥാ**തി ആപത്തിയം. **അലജ്ജിപക്ഖേ തിട്ഠതീ**തി "സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം പരിഗൂഹതീ"തി (പരി॰ ൩൫൯) വുത്തപക്ഖേ ഠിതത്താ അലജ്ജിപക്ഖേ തിട്ഠതി.

പകതത്തോതി ഏത്ഥ "പാരാജികം അനജ്ഝാപന്നോ"തി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "തിവിധം ഉക്ഖേപനീയകമ്മം അകതോ"തി. **ഏത**ന്തി അപ്പടിച്ഛന്നഭാവം, "ആപജ്ജതി...പേ॰... കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി വചനം വാ.

ഗാഥായ "സാവസേസ"ന്തി ഇമിനാ പാരാജികം നിവത്തേതി. **ഗരുക**ന്തി ഏത്ഥ സങ്ഘാദിസേസമേവ അധിപ്പേതന്തി ദസ്സേതി. **അനാദരിയ**ന്തി സിക്ഖാപദേ അനാദരിയം. **വജ്ജ**ന്തി ദുക്കടം. ഉക്ഖിത്തകേന കരണഭൂതേന.

യസ്സാതി ഭിക്ഖുസ്സ, നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **ഭീരുകജാതികതായാ**തി ഭീരുകസഭാവതായ. പബ്ബതവിഹാരേ വസന്തസ്സ യസ്സ ഭിക്ഖുനോതി യോജനാ. **പബ്ബതവിഹാരേ**തി പബ്ബതസ്സ തലേ, അന്തരേ വാ കാരിതേ വിഹാരേ. **ഏതസ്മി**ന്തി ഏതാദിസേ. അന്തരായേ സതിയേവാതി യോജനാ. തസ്സ അച്ഛന്നാവ ഹോതീതി യോജനാ. **അനന്തരായികസഞ്ഞായ ഛാദയതോ അച്ഛന്നാവാ**തി അനന്തരായികസഞ്ഞായ ഛാദേന്തസ്സാപി ഏകന്തേന അന്തരായികത്താ അച്ഛന്നാവാതി അധിപ്പായോ.

അസ്സാതി ഭിക്ഖുസ്സ. **ഹനുകവാതോ**തി ഹനുകസ്സ ഗേലഞ്ഞകരോ വാതോ. **വിജ്ഝതീ**തി ഹനുകം വിജ്ഝതി. **ഇമിനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. പഹുസഞ്ഞിനോ ഛാദിതാപി ഏകന്തേന അപഹുത്താ അച്ഛാദിതാവ ഹോതി.

ഛാദേതുകാമോ ചാതി ഏത്ഥ ഇദം ചതുക്കം വേദിതബ്ബം ഛാദേതുകാമോ ഛാദേതി, ഛാദേതുകാമോ നച്ഛാദേതി, അച്ഛാദേതുകാമോ ഛാദേതി, നച്ഛാദേതുകാമോ നച്ഛാദേതീതി. തത്ഥ പഠമപദം സന്ധായ വുത്തം "ഇദം ഉത്താനത്ഥമേവാ"തി. ഏവം സേസാസുപി മാതികാസു ചതുക്കം വേദിതബ്ബം . ചതൂസു ചതുക്കേസു പഠമപദേ ഏവ ഛന്നാ ഹോതി, ന സേസപദേസു. അനുത്താനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **പുരേഭത്തേ വാ**തി പുരേഭത്തം വാ, ഭത്തതോ, ഭത്തസ്സ വാ പുരേതി **പുരേഭത്തം**. അബ്യയീഭാവസമാസേ സത്തമീവിഭത്തിയാ അമിതികാരിയസ്സ അനിച്ചഭാവതോ വുത്തം "പുരേഭത്തേ"തി. ഏസേവ നയോ "പച്ഛാഭത്തേ"തി ഏത്ഥാപി. ദുതിയപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേത്വാ തതിയപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സ പനാ"തിആദി. അഭിക്ഖുകേ ഠാനേ വസന്തസ്സ യസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി യോജനാ. ആഗമേന്തസ്സ ഗച്ഛന്തസ്സാതി അനാദരേ ചേതാനി സാമിവചനാനി.

ചതുത്ഥപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോ പനാ"തിആദി. തത്ഥ **യോ പനാ**തി ഭിക്ഖു പന, ആവി കരോതീതി സമ്ബന്ധോ. **സഭാഗ**ന്തി അവേരിം. **അയ**ന്തി ഭിക്ഖു. ഉപജ്ഝായോ ഇതി വാ ആചരിയോ ഇതി വാതി യോജനാ. **ലജ്ജായാ**തി ലജ്ജനിമിത്തം, ലജ്ജകാരണാ, ലജ്ജഹേതു വാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ, **ഇധാ**തി ആപത്തിആരോചനട്ഠാനേ. **അവേരിസഭാഗസ്സാ**തി അവേരീ ഹുത്വാ സഭാഗസ്സ.

പകാസേതുകാമോതി അഞ്ഞേസം പകാസേതുകാമോ. **ഉപജ്ഝായസ്സാപീ**തി പിസദ്ദേന അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി ആപത്തിആരോചനട്ഠാനേ. **സഭാഗസങ്ഘാദിസേസ**ന്തി വത്ഥുസഭാഗസങ്ഘാദിസേസം. **സുദ്ധസ്സാ**തി വത്ഥുസഭാഗസങ്ഘാദിസേസതോ സുദ്ധസ്സ. ആവികരണാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആവികരോന്തോ ചാ"തിആദി. **ഇതി ഇമാനീ**തിആദി നിഗമനം.

തതോതി ജാനിതബ്ബതോ, പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകാഹപടിച്ഛന്നാ**തി ഏകാഹേന പടിച്ഛന്നാ. യാവ ചുദ്ദസ ദിവസാനി, താവ ദിവസവസേന യോജനാ കാതബ്ബാതി യോജനാ. **പക്ഖപടിച്ഛന്ന**ന്തി പക്ഖേന പടിച്ഛന്നം. **അതിരേകപക്ഖപടിച്ഛന്ന**ന്തി പക്ഖതോ അതിരേകേന പടിച്ഛന്നം.

സംവച്ഛരപടിച്ഛന്നന്തി സംവച്ഛരേന പടിച്ഛന്നം. **തതോ വാ**തി അതിരേകസട്ഠിസംവച്ഛ രതോ വാ. **ഭിയ്യോപീ**തി അതിരേകമ്പി.

തതോതി തീഹി ആപത്തീഹി. **പര**ന്തി അതിരേകം. **ഗണനവസേനാ**തി ആപത്തിഗണനവസേന. **വത്ഥുകിത്തനവസേന വാ**തി ആപത്തീനം വത്ഥുകിത്തനവസേന വാ. **നാമമത്തവസേന വാ**തി "സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയോ"തി ഏവം നാമസ്സേവ വസേന വാ. ഏത്ഥ ഹി മത്തസദ്ദോ അവധാരണത്ഥോ, തേന വത്ഥും നിവത്തേതി.

തത്ഥാതി "നാമമത്തവസേനാ"തി പദേ. **സജാതിസാധാരണ**ന്തി സസ്സ അത്തനോ ജാതി സജാതി, തായ സാധാരണം സജാതിസാധാരണം. സബ്ബേസം, സബ്ബേഹി വാ ആപത്തീഹി സാധാരണം **സബ്ബസാധാരണം. തത്ഥാ**തി ദുവിധേസു നാമേസു. **സബ്ബസാധാരണനാമവസേനാപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദോ "അഹം ഭന്തേ സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപജ്ജിം ഏകാഹപടിച്ഛന്നായോ"തി ഏവം സജാതിസാധാരണനാമവസേനപി "അഹം ഭന്തേ സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകാഹപടിച്ഛന്നായോ"തി ഏവം ഉഭയസാധാരണവസേനപി വത്തും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. സബ്ബമ്പി പരിവാസാദികം ഇദം വിനയകമ്മന്തി യോജനാ. വസതി ആപത്തി ഏത്ഥ തദായത്തവുത്തിതായാതി **വത്ഥു**. ഗോ വുച്ചതി വചനം വാ ഞാണം വാ, തം തായതീതി **ഗോത്തം**.

തത്ഥാതി വത്ഥാദീസു ചതുബ്ബിധേസു. **തത്ഥാ**തി തേസു വചനേസു. **സുക്കവിസ്സട്ഠിം കായസംസഗ്ഗന്തിആദിനാ വചനേനാപീ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന ദുട്ഠുല്ലാദിവചനാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഇധ പനാ**തി ഇമസ്മിം പന ഠാനേ. **യോ യോ**തി തിസ്സോ വാ ഫുസ്സോ വാ ആപന്നോ ഹോതി.

ഏവം ആരോചേതബ്ബന്തി ഏവം വക്ഖമാനനയേന ആരോചേതബ്ബന്തി യോജനാ. കിം ആരോചേതബ്ബം? "അഹം ഭന്തേ...പേ॰... സങ്ഘോ ധാരേതൂ" ഇതി ആരോചേതബ്ബന്തി യോജനാ.

വേദയാമഹന്തി വേദയാമി അഹം. മമ പാരിവാസികഭാവം സങ്ഘം, സങ്ഘസ്സ വാ ജാനാപേമീതി അത്ഥോ. **വേദയതീതി മ**ന്തി വേദയതി ഇതി മം. പാരിവാസികഭാവം സങ്ഘം, സങ്ഘസ്സ വാ ജാനാപേതീതി മം സങ്ഘോ ധാരേതൂതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ബഹൂസു അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു "തിണ്ണം വാ അതിരേകാനം വാ ആരോചേന്തേന ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ"തി പാഠോ അത്ഥി . കേസുചി അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു "തിണ്ണം ആരോചേന്തേന ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ"തി ഏത്തകോയേവ പാഠോ അത്ഥി. ഹേട്ഠാ മാനത്തകഥായമ്പി ഏവമേവ അത്ഥി. തത്ഥ "അതിരേകാന"ന്തി ഇമിനാ തീഹി അതിരേകാനം ആരോചേന്തേന സങ്ഘം അപേക്ഖിത്വാ സചേ ഏകവചനവസേന വത്തുകാമോ ഹോതി, "മം സങ്ഘോ ധാരേതൂ"തി വത്തബ്ബം. അഥ സബ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ അപേക്ഖിത്വാ സചേ ബഹുവചനവസേന വത്തുകാമോ ഹോതി, യഥാ തിണ്ണം, ഏവം "മം ആയസ്മന്തോ ധാരേന്തൂ"തി വത്തബ്ബന്തി ദസ്സേതി. ഇദഞ്ച സദ്ദസത്ഥവസേനേവ വുത്തം, ന വിനയകമ്മവിപത്തിവസേനാതി ദട്ഠബ്ബം.

"വിഹാരേയേവ രത്തിപരിഗ്ഗഹോ"തി ഇമിനാ അന്തോഉപചാരസീമായമ്പി പരിവസിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. **ഉപചാരസീമ**ന്തി പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപം, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം. **ഏസാ**തി പാരിവാസികോ ഭിക്ഖു. **അസ്സാ**തി ആഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

തതോതി ആപത്തിപടിച്ഛന്നദിവസതോ. **കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥായാ**തി ആപത്തിപടിച്ഛന്നദിവസേന സമം പരിവസിതബ്ബം നുഖോ, ന നുഖോതി കുക്കുച്ചസ്സ വിനോദനത്ഥായ. **പരിവുത്ഥത്താ**തി പരിവസിതത്താ. **സോ**തി പരിവുത്ഥോ ഭിക്ഖു. **ഇദ**ന്തി ദാതബ്ബമാനത്തം. **ത**ന്തി പടിച്ഛന്നമാനത്തം. **ഛാരത്ത**ന്തി ഛരത്തിയോ സമാഹടാതി ഛാരത്തം, സമാഹാരേ ദിഗു. "ഛരത്ത"ന്തി വത്തബ്ബേ സുഖുച്ചാരണത്ഥം ഛകാരസ്സ ദീഘം കത്വാ ഏവം വുത്തം, അച്ചന്തസംയോഗേ ചേതം ഉപയോഗവചനം.

അപ്പടിച്ഛന്നാപത്തിം ദാതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ ഹേട്ഠാ വുത്തം പടിച്ഛന്നമാനത്തം ഇമസ്മിം പടിച്ഛന്നമാനത്തേ സമോധാനേത്വാപി ദാതും വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ഏവം സന്തേപി മൂലമാനത്തം പടിച്ച പടിച്ഛന്നമാനത്തന്തി വുച്ചതി. കഥം ദാതും വട്ടതീതി യോജനാ.

അസ്സാതി മാനത്തം യാചന്തസ്സ. **തദനുരൂപ**ന്തി തസ്സ യാചനസ്സ അനുരൂപം. **സചേ പടിച്ഛന്നാ ദ്വേ**തി ഏത്ഥ **ദ്വേ**തി നിദസ്സനമത്തം തതോ അതിരേകമ്പി ഗഹേതബ്ബത്താ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഏകബഹൂസു. **തദനുരൂപമേ വാ**തി തസ്സ മാനത്തദാനസ്സ അനുരൂപമേവ. **ഇധ പനാ**തി പടിച്ഛന്നമാനത്തേ പന. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. യം മാനത്തം ദിയ്യതീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി പടിച്ഛന്നമാനത്തേ.

അവസേസാതി അപ്പടിച്ഛന്നപരിവാസപടിച്ഛന്നപരിവാസേഹി അവസേസാ. **തത്ഥാ**തി അവസേസേസു ദ്വീസു പരിവാസേസു. അധമ്മികമാനത്തചാരാവസാനേ

അനുഞ്ഞാതപരിവാസോതി സമ്ബന്ധോ. കിസ്മിം വത്ഥുസ്മിം അനുഞ്ഞാതോതി ആഹ "ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മി"ന്തി. **ഏസാ**തി സുദ്ധന്തോ, ദാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി ജാനനാജാനനം.

തത്ഥാതി ദ്വീസു സുദ്ധന്തേസു, ചൂളസുദ്ധന്തോതി വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. **യോ**തി ഭിക്ഖു, വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **ആരോചിതദിവസതോ**തി ആപത്തിആരോചിതദിവസതോ.

തന്തി ചൂളസുദ്ധന്തം, പരിവസന്തേന പരിവസിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഗ്ഗഹേസീ**തി പരിവാസം അഗ്ഗഹേസി. **അഞ്ഞ**ന്തി ഗഹിതമാസതോ അഞ്ഞം. "പരിവാസദാനകിച്ചം നത്ഥീ"തി ഇമിനാ പരിവാസഗഹണകിച്ചമ്പി നത്ഥീതി ദസ്സേതി ഗണ്ഹന്തസ്സേവ ദാതബ്ബത്താ, ദേന്തസ്സേവ ഗഹേതബ്ബത്താ വാ. **ഉദ്ധമ്പി ആരോഹതീ**തി പരിവാസഗഹണകാലതോ അഞ്ഞമ്പി കാലം പരിവസിതബ്ബത്താ ഉദ്ധമ്പി ആരോഹതി. **ഹേട്ഠാപി ഓരോഹതീ**തി പരിവാസഗഹണകാലതോ ഊനമ്പി കാലം പരിവസിതബ്ബത്താ ഹേട്ഠാപി ഓരോഹതി. **ഇദ**ന്തി ആരോഹനോരോഹനം. **തസ്സാ**തി സുദ്ധന്തപരിവാസസ്സ. ഏകമേവ പടിച്ച ദ്വേ, തിസ്സോ, സമ്ബഹുലാ വാ ഭവന്തീതി ആഹ "ഏകം വിനാ സമ്ബഹുലാനം അഭാവതോ"തി.

ഏവം ചൂളസുദ്ധന്തം ദസ്സേത്വാ മഹാസുദ്ധന്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോ പനാ"തിആദി. **ത**ന്തി മഹാസുദ്ധന്തം. **യാവ** യത്തകോ ഉപസമ്പദദിവസോ ഹോതി, **താവ** തത്തകം കാലന്തി യോജനാ. **ഉദ്ധം നാരോഹതീ**തി ഉദ്ധം ആരോഹനകാലസ്സ അഭാവതോ ഉദ്ധം ന ആരോഹതി. **ഏത്ഥാ**തി സുദ്ധന്തപരിവാസേ. **അയം സുദ്ധന്തപരിവാസോ നാമാ**തി നിഗമനം.

തത്ഥാതി തിവിധേസു സമോധാനപരിവാസേസു. "ഓധുനിത്വാ സമോദഹിത്വാ ദാതബ്ബപരിവാസോ"തി ഇമിനാ ഓധുനിത്വാ സമോധാനേത്വാ ദാതബ്ബോ പരിവാസോ **ഓധാനസമോധാനോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി, "പരിവാസോ"തി ഇമിനാ തദ്ധിതണപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ച അവധുനിയതേ, അവധുനിതബ്ബന്തി വാ **ഓധാനം,** സം ഏകതോ ഓദഹീയതേ സമ്പിണ്ഡീയതേ, ഉദഹിയതി സമ്പിണ്ഡിയതീതി വാ **സമോധാന**ന്തി അവയവവചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. "മക്ഖേത്വാ"തി ഇമിനാ ധുധാതുയാ പപ്പോടനധംസനധോവനാനി ദസ്സേതി. **സോ**തി ഓധാനസമോധാനോ, ആഗതോതി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്ഥാതി ഓധാനസമോധാനേ. **യോ**തി ഭിക്ഖു, പടിച്ഛാദേതീതി സമ്ബന്ധോ. പരിവസന്തോ വാ മാനത്താരഹോ വാ മാനത്തം ചരന്തോ വാ അബ്ഭാനാരഹോ വാ യോ ഭിക്ഖൂതി യോജനാ. "പുരിമായ ആപത്തിയാ"തി പദം "സമാ വാ"തി പദേ സഹാദിയോഗോ. "ഊനതരാ"തിപദേ വിഭത്തിഅപാദാനം, അനുമേയ്യവിസയഅപാദാനം വാ. "അദിവസേ കത്വാ"തി ഇമിനാ **ഓധുനിത്വാ**തി ഏത്ഥ ധുധാതുയാ യഥാവുത്തത്ഥേയേവ ദസ്സേതി. **ഊനകപക്ഖപടിച്ഛന്നാ**തി പക്ഖതോ ഊനകേന പടിച്ഛന്നാ. **ഏതേനുപായേനാ**തി പക്ഖേ വുത്തേന ഏതേന ഉപായേന.

തത്ഥാതി മൂലാപത്തിതോ അതിരേകപടിച്ഛന്നേ. **ആവി കാരാപേത്വാ**തി മൂലാപത്തിതോ അന്തരാപത്തിയാ പടിച്ഛന്നഭാവം ആവി കാരാപേത്വാ. **ഏത്ഥാ**തി ആപത്തിപടിച്ഛന്നേ. **പമാണ**ന്തി കാരണം. **യാ**തി ആപത്തി. **തത്ഥാ**തി

മൂലഭാവേന കത്തബ്ബോയം മൂലിആപത്തിയം. **ഇതരന്തി** മൂലിഭാവേന കത്തബ്ബം മൂലാപത്തിം. **സമോധായാ**തി സമോദഹിത്വാ. പക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ.

ഏകാ വാ യാ ആപത്തി സബ്ബചിരപടിച്ഛന്നാ ഹോതീതി യോജനാ. **സബ്ബചിരപടിച്ഛന്നായോ**തി സബ്ബാസം ആപത്തീനം ചിരേന പടിച്ഛന്നായോ. **താസന്തി** ആപത്തീനം. **അഗ്ഘേനാ**തി പരിച്ഛേദേന. അഗ്ഘസദ്ദോ ഹേത്ഥ പരിച്ഛേദത്ഥവാചകോ. അഭിധാനേ (അഭിധാനപ്പദീപികായം ൮൦൪ ഗാഥായം) വുത്തം "അഗ്ഘോ മുല്യേ ച പൂജനേ"തി. ഏത്ഥ "മുല്യേ ചാ"തി പദസ്സ മൂലപരിച്ഛേദേതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "താസം രത്തിപരിച്ഛേദവസേനാ"തി. ഇമേഹി പദേഹി അഗ്ഘേന രത്തിപരിച്ഛേദേന സമോധാനേത്വാ ദാതബ്ബോ പരിവാസോ **അഗ്ഘസമോധാനോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ച "സബ്ബചിരപടിച്ഛന്നായോ"തി വുത്തത്താ കിഞ്ചാപി കോടിഅത്ഥവാചകോ തതിയക്ഖരേന പാഠോ യുത്തോ വിയ ദിസ്സതി. തഥാപി സോ പാഠോ ന ഗഹേതബ്ബോ. കസ്മാ? ബഹൂസു പാളിപോത്ഥകേസു, അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു ച അലിഖിതത്താ. ബഹൂസു ഹി പോരാണപോത്ഥകേസു ചതുത്ഥക്ഖരേന പാഠോയേവ ലിഖിതോ, തസ്മാ സോ പാഠോയേവ ഗഹേതബ്ബോ, ന അഞ്ഞോതി ദട്ഠബ്ബം. **സോ**തി അഗ്ഘസമോധാനോ. ആഗതോയേവാതി സമ്ബന്ധോ.

യസ്സ പനാതി ഭിക്ഖുസ്സ, പടിച്ഛന്നാതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബന്തി** സകലം. ആപത്തിസഹസ്സഗാഥായ -

ദസസതം ആപത്തിയോ രത്തിസതം ഛാദയിത്വാനാതി യോജനാ. ഇമിനാ നയേനപി **അഗ്ഘസമോധാനോ**തി ഏത്ഥ അഗ്ഘസദ്ദസ്സ ചതുത്ഥക്ഖരേന പാഠസ്സ യുത്തഭാവോ വേദിതബ്ബോ. അഗ്ഘേന ദസരത്തിപരിച്ഛേദേന സമോധായ ദാതബ്ബോ **അഗ്ഘസമോധാനോ**.

യോ പരിവാസോ നാനാവത്ഥുകായോ ആപത്തിയോ ഏകതോ കത്വാ ദിയ്യതി, അയം പരിവാസോ മിസ്സകസമോധാനോ നാമാതി യോജനാ. ഏത്ഥ വത്ഥുവസേന മിസ്സകാ ആപത്തിയോ സമോധാനേത്വാ ദാതബ്ബോ പരിവാസോ **മിസ്സകസമോധാനോ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **തത്രാ**തി മിസ്സകസമോധാനേ. **തദനുരൂപായാ**തി തസ്സ യാചനസ്സ അനുരൂപായ.

ഏത്ഥ ചാതി മിസ്സകസമോധാനേ ച, കാതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ.

"പക്ഖമാനത്തഞ്ച ...പേ॰... കഥയിസ്സാമാ"തി യം വചനം വുത്തം, തസ്സ വചനസ്സ ഓകാസോതി യോജനാ. **തം പനാ**തി പക്ഖമാനത്തം പന. "അഡ്ഢമാസമേവ ദാതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ പക്ഖമേവ ദാതബ്ബം മാനത്തം **പക്ഖമാനത്തന്തി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. **തം പനാ**തി പക്ഖമാനത്തം പന, ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **അത്തനോ സീമന്തി** അത്തനോ വിഹാരസീമം, മഹാസീമന്തി അത്ഥോ. **സോധേത്വാ**തി സബ്ബാസം ഹത്ഥപാസനയനവസേന, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദനയനവസേന, സീമതോ ബഹികരണവസേന ച സോധേത്വാ. **ചതുവഗ്ഗഗണന്തി** ചതുവഗ്ഗസങ്ഘം. **ഗണോ**തി ചേത്ഥ സങ്ഘോയേവാധിപ്പേതോ.

തത്രാതി "യോജനാ കാതബ്ബാ"തി വചനേ. **മുഖമത്തദസ്സനന്തി** ഉപായമത്തദസ്സനം, ആദിമത്തദസ്സനം വാ. "ആപന്നായ ഭിക്ഖുനിയാ"തി പദം

‘‘ഏവമസ്സ വചനീയോ’’തി പദേ കത്താ, ‘‘യാചാപേത്വാ’’തി പദേ കാരിതകമ്മം. ‘‘ബ്യത്തായ ഭിക്ഖുനിയാ’’തി പദം ‘‘ഞാപേതബ്ബോ’’തി പദേ കാരിതകത്താ, ‘‘സങ്ഘോ’’തി പദം തഥേവ കാരിതകമ്മം. ‘‘ഏതം കാരണ’’ന്തി ധാതുകമ്മം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. തബ്ബപച്ചയേന കാരിതകമ്മമേവ വുത്തം. ഞാപേതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘സുണാതു മേ’’തിആദി.

നിക്ഖിത്തവത്തന്തി കരണത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. നിക്ഖിത്തവത്തേനാതി ഹി അത്ഥോ. **തഥേവാ**തി മാളകസീമായമേവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **അസ്സാ**തി മാനത്തചാരികായ ഭിക്ഖുനിയാ. **തത്രാ**തി തസ്മാ കത്തബ്ബവിനയകമ്മഭാവതോതി അത്ഥോ. **നോ**തി അമ്ഹാകം, സന്തികന്തി സമ്ബന്ധോ. ചതൂഹി പകതത്തഭിക്ഖുനീഹി നിസീദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഗാമൂപചാരതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ**തി ഇദം ഭിക്ഖുനീവിഹാരൂപചാരാതിക്കമം സന്ധായ വുത്തം. **വിഹാരൂപചാരതോപീ**തി ഭിക്ഖുവിഹാരൂപചാരതോപി. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനീനം നിസിന്നട്ഠാനം. കുരുന്ദിമഹാപച്ചരീസു പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **വിഹാരസ്സ ചാ**തി ഭിക്ഖുവിഹാരസ്സ ച. ഗാമസ്സ ഉപചാരം മുഞ്ചിതും വട്ടതീതി ന വുത്തന്തി യോജനാ. തസ്മാ ഗാമൂപചാരേപി നിസീദിതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ.

തായ ഭിക്ഖുനിയാ ആരോചേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

തഥേവാതി ഭിക്ഖുനീനം നിസീദനട്ഠാനേയേവ. **ഠാന**ന്തി ഭിക്ഖൂനം ഠാനം. **ഏതീ**തി ആഗച്ഛതി. **പഗേവാ**തി പാതോയേവ. **തായാ**തി മാനത്തചാരിനിയാ.

അനിക്ഖിത്തവത്തായ പന ഭിക്ഖുനിയാതി സമ്ബന്ധോ. **അജാനനപച്ചയാ**തി അജാനനകാരണാ. **ത**ന്തി വചനം. **പാരിവാസികവത്താദീന**ന്തി ആദിസദ്ദേന ആഗന്തുകവത്തപൂരണനിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി . **യുത്തതരം ദിസ്സതീ**തി യുത്തതരം ഹുത്വാ ദിസ്സതി. ഇമിനാ അനിക്ഖിത്തവത്തഭിക്ഖുനാവിയ ഭിക്ഖുനിയാപി അന്തോഉപചാരസീമഗതാനംയേവ ആരോചേതബ്ബം, ന ഗാമേ ഠിതാനമ്പി ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബന്തി ദീപേതി. **ഉപോസഥേ**തി ഉപോസഥദിവസേ. ഏസേവ നയോ പവാരണായപി. **ദേവസിക**ന്തി ദിവസേ ദിവസേ. **തസ്മിം ഗാമേ**തി ഭിക്ഖുനീനം വസനഗാമേ. **അഞ്ഞത്രാ**തി ഭിക്ഖുനീനം വസനഗാമതോ അഞ്ഞസ്മിം ഗാമേ. **തത്രാ**തി ഭിക്ഖുനീനം വസനഗാമം. **ദസ്സേത്വാ**തി ഭിക്ഖുനീനം ദസ്സേത്വാ. **തായാ**തി മാനത്തചാരിനിയാ. **വിഹാര**ന്തി ഭിക്ഖൂനം വിഹാരം. **ഉപചാരസീമായാ**തി ഉപചാരസീമതോ ബഹീതി സമ്ബന്ധോ. **അയ**ന്തി മാനത്തചാരിനീ.

വീസതി ഗണോ ഇമസ്സാതി **വീസതിഗണോ,** സങ്ഘോ, തസ്മിം. മാനത്തം ചരമാനാ ഭിക്ഖുനീതി യോജനാ. **ഇദം പക്ഖമാനത്തം നാമാ**തി ഇദം പുബ്ബവചനസ്സ നിഗമവസേന പരവചനസ്സ കഥനത്ഥായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

തത്ഥാതി തിവിധേസു മാനത്തേസു. യദേതം മാനത്തം അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. **പരതോ**തി പരസ്മിം. പരിവാസം പരിവസന്തസ്സ മൂലായപടികസ്സിതസ്സ ഉദായിത്ഥേരസ്സ അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആപജ്ജിത്വാ**തി ആപജ്ജനതോ. **ഇദ**ന്തി മാനത്തം വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി

സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഓധാനസമോധാന**ന്തി ഏത്ഥ വചനഞ്ഛോ ഹേട്ഠാ വുത്തോയേവ. **തമ്പീ**തി കുരുന്ദിയം വുത്തവചനമ്പി.

തന്തി അഗ്ഘസമോധാനമിസ്സകസമോധാനം, ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്താവതാ**തി ഏതപരിമാണേന വചനക്കമേന, "അയഞ്ഹി ഇധ അധിപ്പേതോ പരിവാസോ നാമാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) വചനതോ പട്ഠായ യാവ "യോജേത്വാ ദാതബ്ബ"ന്തി വചനം, താവ വചനക്കമേനാതി അത്ഥോ. "തേന ഹി ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ദസ്സേസ്സാമാ"തി യം വചനം വുത്തന്തി യോജനാ. "അത്ഥതോ"തി ഇമിനാ സദ്ദോപി ഗഹേതബ്ബോ അവിനാഭാവതോ.

പടിച്ഛന്നപരിവാസകഥാ

൧൦൨. യാ പാളി വുത്താതി സമ്ബന്ധോ.

൧൦൮. **തതോ**തി പാളിതോ. **തം ആപത്തി**ന്തി തം അന്തരാപത്തിം. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. നിക്ഖിത്തവത്തോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ, ഹുത്വാതി വാ. **സോ**തി ഭിക്ഖു, ഠിതോ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ ആപത്തിയാ**തി തസ്സാ അന്തരാപത്തിയാ. **പടിച്ഛന്നാ ഹോതീ**തി അന്തരാപത്തിപി പടിച്ഛന്നാ ഹോതി . **തസ്മിമ്പീ**തി മൂലായ പടികസ്സനേപി. **മക്ഖിതാ**തി പിസിതാ, ധംസിതാ വാ. മക്ഖിയന്തി പിസിയന്തി, ധംസിയന്തീതി വാ **മക്ഖിതാ,** പരിവുത്ഥദിവസാ. **തതോ**തി പാളിതോ പരന്തി സമ്ബന്ധോ. പരതോപി ഏസേവ നയോ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം. പടിച്ഛന്നവാരേ ദസ്സിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

സമോധാനപരിവാസകഥാ

൧൩൬. **തതോ**തി പടിച്ഛന്നവാരതോ, പരം ദസ്സിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥ ചാ**തി ഏതസ്മിം വാരേ ച. **യസ്മാ**തി യസ്മാ കാരണാ, യേന കാരണേന വാ. **തേനേവാ**തി തേനേവ കാരണേന, തസ്മാ കാരണാ വാ, "മൂലായ...പേ॰... ദേതൂ"തി വുത്തന്തി യോജനാ. തസ്മാ സബ്ബേ മക്ഖിതാവ ഹോന്തീതി യോജനാ. **തതോ**തി വാരതോ പരം നിട്ഠാപിതന്തി സമ്ബന്ധോ.

അഗ്ഘസമോധാനപരിവാസകഥാ

൧൫൪. **തതോ**തി വാരതോ പരം ദസ്സിതോതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി വാരതോ പരം പാളി ഠപിതാതി സമ്ബന്ധോ. ലജ്ജിധമ്മേ വാ ഉപ്പന്നേതി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി കമ്മം. **തതോ**തി വാരതോ പരം തഥേവ പാളി ഠപിതാതി സമ്ബന്ധോ.

൧൫൮. **തതോ**തി വാരതോ പരം പുരിമനയേനേവ പാളി ഠപിതാതി സമ്ബന്ധോ.

സുദ്ധന്തപരിവാസാദികഥാ

൧൫൫. **തതോ**തി വാരതോ പരം സുദ്ധന്തപരിവാസോ ദസ്സിതോതി സമ്ബന്ധോ.

൧൫൬. **തതോ**തി പാളിതോ പരം പാളി ഠപിതാതി സമ്ബന്ധോ.

൧൩൭. തത്ഥാതി പാളിയം. **അന്തരാ…പേ॰… അപ്പടിച്ഛന്നായോതി**ആദീസു അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ.

൧൩൩. പച്ഛിമസ്മിം ആപത്തിക്ഖന്ധേതി ഏത്ഥ ആപത്തിക്ഖന്ധസ്സ ഭേദഭാവതോ കിം ''പച്ഛിമസ്മിം ആപത്തിക്ഖന്ധേ''തി വുത്തന്തി ആഹ ''ഏകോവ സോ ആപത്തിക്ഖന്ധോ''തി. അഥ കസ്മാ ''പച്ഛിമസ്മിം ആപത്തിക്ഖന്ധേ''തി വുത്തന്തി ആഹ ''പച്ഛാ ഛാദിതത്താ പനാ''തിആദി. ഏത്ഥ **പന**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥവാചകോ, തഥാപീതി ഹി അത്ഥോ. ഏകോപി ആപത്തിക്ഖന്ധോ പച്ഛാ ഛാദിതത്താ പച്ഛിമസ്മിം ആപത്തിക്ഖന്ധേതി വുത്തന്തി അധിപ്പായോ.

൧൫൦. ''വവത്ഥിതാ സമ്ഭിന്നാ''തി ഏതം വചനന്തി യോജനാ.

൫. ദേവഭിക്ഖുവാരഏകാദസകാദികഥാ

൧൫൧. തതോതി പാളിതോ പരം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** പാളിയം. **മിസ്സകന്തി** ഏത്ഥ കേഹി മിസ്സകന്തി ആഹ ''ഥുല്ലച്ചയാദീഹി മിസ്സക''ന്തി.

൧൫൮. തതോതി പാളിതോ പരം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** ''ഇധ പന ഭിക്ഖവേ''തിആദിപാഠേ. **തഞ്ചാതി** ''ഇധ പന ഭിക്ഖവേ''തിആദിവചനഞ്ച ഇതോ പുബ്ബേ അവുത്തം സബ്ബം വചനഞ്ചാതി യോജനാ.

ഇതി സമുച്ചയക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൪. സമഥക്ഖന്ധകം

൧. സമ്മുഖാവിനയകഥാ

൧൮൫-൭. സമഥക്ഖന്ധകേ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഛ മാതികാപദാനീ**തി വാക്യമ്പി സമാസോപി യുത്തോയേവ. **തത്ഥ** സമാസോ പന അസമാഹാരദിഗുയേവ. ''നിക്ഖിപിത്വാ''തി പദം ''വുത്തോ''തി പദേ പുബ്ബകാലകിരിയാവിസേസനം, തുല്യത്ഥോ വാ. **വിത്ഥാരോതി** വിഭങ്ഗോ. **തത്ഥാതി** വിഭങ്ഗേ. **സഞ്ഞാപേതീ**തി ഏത്ഥ സഞ്ഞം കത്വാ ജാനാപേതീതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''പരിതോസേത്വാ ജാനാപേതീ''തി. ഇമിനാ സംപുബ്ബോ ഞാധാതു പരിതോസനത്ഥം അന്തോകത്വാ അവബോധനത്ഥോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **കാരണപതിരൂപകാനീ**തി കാരണസ്സ പടിഭാഗാനി. **നിജ്ഝാപേതീ**തി ഏത്ഥ ഝേധാതു ഓലോകനത്ഥോതി ആഹ ''ഓലോകേതീ''തി. **യഥാതി** യേനാകാരേന, കരിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. **സോതി** ധമ്മവാദീ. പരതോപി ഏസേവ നയോ. ''പുനപ്പുന''ന്തി ഇമിനാ **അനുപേക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ അനുസദ്ദോ ന ഉപച്ഛിന്നത്ഥോതി ദസ്സേതി. **പേക്ഖതി അനുപേക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ ഇക്ഖധാതു ''ദസ്സേതി അനുദസ്സേതീ''തി ഏത്ഥ ദിസധാതുയാ സദിസത്ഥോതി ആഹ ''ദസ്സേതി…പേ॰… പരിയായവചനാനീ''തി. **തേസഞ്ഞേവാതി** ''പേക്ഖതി അനുപേക്ഖതീ''തി പദാനഞ്ഞേവ. **പരിയായവചനാനീ**തി വേവചനസദ്ദാ അത്ഥേ പരിബ്യത്തിം അയന്തി ഗച്ഛന്തി ഇമേഹീതി **പരിയായാനി,** താനിയേവ

വചനാനി പരിയായവചനാനി. **സോതി** അധമ്മവാദീ. **മോഹേത്വാതി** ധമ്മവാദീപുഗ്ഗലാദിം മോഹാപേത്വാ.

൧൯൭. ധമ്മവാദീ പുഗ്ഗലോ ദസ്സേതീതി സമ്ബന്ധോ. **അമോഹേത്വാതി** അധമ്മവാദീപുഗ്ഗലാദിം അമോഹാപേത്വാ, അവിപരീതം ജാനാപേത്വാതി അത്ഥോ.

൨. സതിവിനയകഥാ

൧൯൮. പരമ്മുഖം വിനേതി വിനാസേതീതി **വിനയോ,** പരമ്മുഖം വിനേതി വിനാസേതി അനേനാതി വാ **വിനയോ,** വിനയകമ്മം. സങ്ഘധമ്മവിനയപുഗ്ഗലസമ്മുഖാനം ദാതബ്ബോ വിനയോ **സമ്മുഖാവിനയോ. പഞ്ചിമാനീ**തി ഏത്ഥ പഞ്ചന്നം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സുദ്ധസ്സാ”തിആദി. അനുവദിതസ്സ ദാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏതാനീ**തി പഞ്ച അങ്ഗാനി. “ഏകേകഅങ്ഗവസേന ന ലബ്ഭന്തീ”തി ഇമിനാ സമുദായവാക്യനിബ്ബത്തിഭാവതോ പഞ്ചങ്ഗവസേനേവ ലബ്ഭന്തീതി ദസ്സേതി. **ദേസനാമത്തമേവേത**ന്തി “പഞ്ചിമാനീ”തി ഏതം വചനം ദേസനാമത്തമേവ, ന അവയവവാക്യനിബ്ബത്തിവചനന്തി അധിപ്പായോ. **ധമ്മ**ന്തി ഭൂതം. **ഏത്ഥാതി** “പഞ്ചിമാനി ഭിക്ഖവേ”തിആദിവചനേ. **തത്ഥ ചാതി** “പഞ്ചിമാനി ഭിക്ഖവേ”തിആദിവചനേ ച. **അനുവദന്തീ**തി ഏത്ഥ അനുദ്ധംസനേന വദന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ചോദേന്തീ”തി. അയം പന സതിവിനയോ ദാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **അനാഗാമിനോപീ**തി പിസദ്ദോ സമ്ഭാവനേ, സകദാഗാമിആദികേ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി. **സോ ച ഖോതി** സതിവിനയോ ച. **ചോദിയമാനേയേവാ**തി ചോദിയമാനസ്സേവ, അയമേവ വാ പാഠോ. **തസ്മി**ന്തി സതിവിനയസ്മിം ദിന്നേതി സമ്ബന്ധോ. അചോദിതത്താ കഥാ ന രൂഹതീതി ആഹ “ചോദേന്തോപീ”തിആദി. **ആപജ്ജതീ**തി ചോദകോ ആപജ്ജതി. ചോദനാദിഅസാരുപ്പേ വിനേതി വിനാസേതീതി **വിനയോ,** വിനേതി വിനാസേതി അനേനാതി വാ **വിനയോ,** വിനയകമ്മം. സതിവേപുല്ലപത്തസ്സ ദാതബ്ബോ വിനയോ **സതിവിനയോ**.

൩. അമൂള്ഹവിനയകഥാ

൧൯൯. ഭാസിതപരികന്തന്തി ഏത്ഥ ഭാസിതപരികന്തസദ്ദാനം കരണാപേക്ഖത്താ വിസും കരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ “വാചായ ഭാസിതം, കായേന പരികന്ത”ന്തി. “പരിക്കമേത്വാ കത”ന്തി ഇമിനാ പരികമതീതി **പരികന്തം,** പരികന്തം ഹുത്വാ കതം **പരികന്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പരിക്കമേത്വാ**തി അതിക്കമിത്വാ. **സരതായസ്മാ**തി ഏത്ഥ ഉകാരലോപസന്ധിം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സരതു ആയസ്മാ”തി. “ഏവരൂപിയാ ആപത്തിയാ”തി ഇമിനാ **ആപജ്ജിതാ**തി ഏത്ഥ തുപച്ചയയോഗഭാവതോ കമ്മത്ഥഛട്ഠിയാപി സമ്ഭവഭാവം ദസ്സേതി. തുപച്ചയയോഗേ കമ്മത്ഥഛട്ഠീ അനിച്ചം ഹോതി, തസ്മാ പാളിയം “ഏവരൂപിയാ ആപത്തിയാ”തി കമ്മത്ഥഛട്ഠീഭാവേന അവത്വാ “ഏവരൂപിം ആപത്തി”ന്തി കമ്മത്ഥദുതിയാഭാവേന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. **തസ്സാതി** “ആപജ്ജിത്വാ”തി പാഠസ്സ. “പഠമം പച്ഛാ”തി പദേഹി അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. ചോദകസ്സ കഥം വിനേതി വിനാസേതീതി **വിനയോ,** ചോദകസ്സ കഥം വിനേതി വിനാസേതി അനേനാതി വാ **വിനയോ**. പഠമം

മൂള്ഹഭാവം ഉപഗന്ത്വാ പച്ഛാ അമൂള്ഹസ്സ ദാതബ്ബോ വിനയോ **അമൂള്ഹവിനയോ**.

൪. പടിഞ്ഞാതകരണകഥാ

൨൦൦. പടിജാനിയതേ, പടിജാനനം വാ **പടിഞ്ഞാ,** തായ കാരേതബ്ബം.

൫. യേഭുയ്യസികാകഥാ

൨൦൨. യേഭുയ്യസികാതി എത്ഥ യേഭുയ്യേന പവത്താ യേഭുയ്യസികാ, ധമ്മവാദീനം യേഭുയ്യതാസമ്പാദികാ കിരിയാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സാ കിരിയായാ"തിആദി. തത്ഥ **യസ്സാ കിരിയായാ**തി യസ്സാ യേഭുയ്യതാസമ്പാദികായ കിരിയായ. **ഏസാ**തി യേഭുയ്യതാസമ്പാദികാ കിരിയാ.

൨൦൪. ഓരമത്തകന്തി എത്ഥ ഓരസദ്ദോ ച മത്തസദ്ദോ ച സമൂഹം കത്വാ പരിത്തവാചകോ അപ്പമത്തവാചകോതി ആഹ "പരിത്തം അപ്പമത്തക"ന്തി. "ഭണ്ഡനമത്തമേവാ"തി ഇമിനാ ന മഹന്തം വിവാദാധികരണം ഹോതീതി ദസ്സേതി . **ന ച ഗതിഗത**ന്തി എത്ഥ ചിരകാലഭാവം ന ച ഗതന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദ്വേ തയോ…പേ॰… അവിനിച്ഛിത"ന്തി. **തത്ഥ തത്ഥേവാ**തി തസ്മിം തസ്മിം വിവാദാധികരണജാതആവാസേ ഏവ, ന ച സരിതസാരിതപദാനം സുദ്ധകാരിതകിരിയഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സയം സരിതം വാ അഞ്ഞേഹി സാരിതം വാ ന ഹോതീ"തി. **തേഹി ഭിക്ഖൂഹീ**തി വിവാദകാരകേഹി ഭിക്ഖൂഹി. "സലാകം ഗാഹേന്തോ"തി ഇമിനാ "ജാനാതീ"തി പദസ്സ കത്താരം ദസ്സേതി. **ഇമിനാ നീഹാരേനാ**തി ഇമിനാ കാരണേന. **അപി നാമാ**തി ഇമിനാ **അപ്പേവനാമ**സദ്ദോ അപിനാമപരിയായോതി ദസ്സേതി. **അസ്സൂ**തി ഭവേയ്യും. ഇമിനാ "പാളിയം അധമ്മവാദീ ബഹുതരാ ഭവേയ്യും, അപ്പേവ നാമ സാധൂ"തി യോജനാനയം ദസ്സേതി. "അയമസ്സ അജ്ഝാസയോ ഹോതീ"തി ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി സലാകഗാഹസ്സ. **ദ്വീസുപീ**തി "ജാനാതി സങ്ഘോ ഭിജ്ജിസ്സതീ"തി ച "അപ്പേവ നാമ സങ്ഘോ ഭിജ്ജേയ്യാ"തി ച ദ്വീസുപി പദേസു.

"അധമ്മേന ഗണ്ഹന്തീ"തി എത്ഥ "ഗണ്ഹന്തീ"തി കിരിയാപദസ്സ അധമ്മവാദിനോ ഏവ കത്താ നാമാതി ആഹ "അധമ്മവാദിനോ"തി. "ദ്വേ ധമ്മവാദിനോ"തി ഇമിനാ "വഗ്ഗാ ഗണ്ഹന്തീ"തി എത്ഥ "ഗണ്ഹന്തീ"തി കിരിയാപദസ്സ ധമ്മവാദിനോ ഏവ കത്താ നാമാതി ദസ്സേതി. **ന ച യഥാദിട്ഠിയാ ഗണ്ഹന്തീ**തി എത്ഥ ധമ്മവാദിനോ ഹുത്വാ ധമ്മവാദിസലാകം അഗ്ഗഹേത്വാ അധമ്മവാദിസലാകസ്സ ഗഹണം ന ച യഥാദിട്ഠിയാ ഗണ്ഹന്തി നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ധമ്മവാദിനോ ഹുത്വാ"തിആദി. **പടിവത്തേത്വാ**തി ഇമമേവത്ഥം പടിസേധേത്വാ. "പരിവത്തേത്വാ"തിപി പാഠോ, ഹേട്ഠുപരിയായം കത്വാതി അത്ഥോ. **തേ**തി ധമ്മവാദിനോ. **ഏത്ഥാ**തി സമഥക്ഖന്ധകേ.

൬. തസ്സപാപിയസികാകഥാ

൨൦൭. അസുചീതി എത്ഥ നത്ഥി സുചീനി കായവചീകമ്മാനി ഏതസ്സാതി അസുചീതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അസുചീഹി കായവചീകമ്മേഹി സമന്നാഗതോ"തി . ഏസേവ നയോ **അലജ്ജീ**തി എത്ഥാപി. **സാനുവാദോ**തി

ഏത്ഥ അനുവാദഉപവാദസദ്ദാനം പരിയായത്താ വുത്തം ‘‘സഉപവാദോ’’തി. **ഇതി പഞ്ചാ**തി ഇമാനി പഞ്ച അങ്ഗാനി. **ഏത്ഥാ**തി തസ്സപാപിയസികകമ്മേ. **ഇദ**ന്തി കമ്മം വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. യോ പുഗ്ഗലോ പാപിയോതി യോജനാ. **പാപുസ്സന്നതായാ**തി ലാമകുസ്സന്നതായ. ഇമിനാ അയഞ്ച പാപോ അയഞ്ച പാപോ, അയമിമേസം വിസേസേന പാപോതി **പാപിയോ**തി ച പാപാനം അതിസയേന പാപോതി **പാപിയോ**തി ച വചനത്ഥോ ദസ്സിതോ. **തസ്സാ**തി പുഗ്ഗലസ്സ. ഇമിനാ തസ്സ പാപിയസ്സ കത്തബ്ബം **തസ്സപാപിയസികം,** തമേവ കമ്മം **തസ്സപാപിയസികകമ്മ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. കേസുചി പോത്ഥകേസു യകാരേ ദ്വേഭാവോ അത്ഥി, സോ അയുത്തോയേവ. ‘‘യേഭുയ്യസികാ’’തി ഏത്ഥ യകാരേ ദ്വേഭാവസ്സ ദസ്സനതോ ഏത്ഥാപി ദ്വേഭാവോ യുത്തോ ഭവേയ്യാതി ലിഖന്തീതി ദട്ഠബ്ബം.

൭. തിണവത്ഥാരകാദികഥാ

൨൧൨. **കക്ഖളതായ വാളതായാ**തി ഏത്ഥ കക്ഖളസ്സ ഭാവോ കക്ഖളതാ, വാളസ്സ ഭാവോ വാളതാതി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘കക്ഖളഭാവായ ചേവ വാളഭാവായ ചാ’’തി. ഇമിനാ താപച്ചയസ്സ സമൂഹത്ഥഞ്ച സ്വത്ഥഞ്ച പടിക്ഖിപതി. ‘‘കക്ഖളതായ വാളതായാ’’തി ബ്യഞ്ജനതോയേവ നാനം, ന അത്ഥതോ. **ഭേദായാ**തി ഏത്ഥ അഞ്ഞസ്സ ഭേദം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ‘‘സങ്ഘഭേദായാ’’തി. **ഗിലാനേപീ**തി പിസദ്ദോ അഞ്ഞേ പന കാ കഥാതി ദസ്സേതി. **തത്ഥേവാ**തി അധികരണവൂപസമട്ഠാനേയേവ. ‘‘ഏകതോ’’തി ഇമിനാ **ഏകജ്ഝ**ന്തി പദസ്സ ‘‘ഏകതോ’’തി പദേന സമാനത്ഥം ദസ്സേതി, ഏകസദ്ദതോ ജ്ഝപച്ചയോ ച തോപച്ചയോ ച വിസേസോ, ‘‘തിണവത്ഥാരകസദിസത്താ’’തി ഇമിനാ സദിസൂപചാരം ദസ്സേതി. തിണേഹി അവത്ഥരിതബ്ബന്തി **തിണവത്ഥാരം,** ഗൂഥമുത്തം, തിണവത്ഥാരമിവ **തിണവത്ഥാരകം**. ഏത്ഥ അധികരണമേവ മുഖ്യതോ ലബ്ഭതി, സമത്ഥോ പന ഫലൂപചാരതോ, സദിസത്ഥേ കപച്ചയോ. തമേവത്ഥം പാകടം കരോന്തോ ആഹ **‘‘യഥാ ഹീ’’**തിആദി. ഘട്ടിയമാനം ഗൂഥം വാ മുത്തം വാതി യോജനാ. ‘‘ഘട്ടിയമാന’’ന്തി പദം ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനം, ‘‘ബാധതീ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. സുപ്പടിച്ഛാദിതസ്സ പന അസ്സ ഗൂഥമുത്തസ്സാതി യോജനാ. ‘‘സുപ്പടിച്ഛാദിതസ്സാ’’തി പദമ്പി ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനമേവ, ‘‘ന ബാധതീ’’തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. യം അധികരണം സംവത്തതീതി സമ്ബന്ധോ. **മൂലാനുമൂല**ന്തി മൂലഞ്ച അനുമൂലഞ്ച മൂലാനുമൂലം. **ത**ന്തി അധികരണം. **ഇമിനാ കമ്മേനാ**തി തിണവത്ഥാരകകമ്മേന. ഗൂഥം തിണേഹി പടിച്ഛന്നം സുവൂപസന്തം ഹോതി വിയ തിണവത്ഥാരകേന പടിച്ഛന്നം സുവൂപസന്തം ഹോതീതി യോജനാ. **ഇതീ**തി തസ്മാ.

൨൧൩. **ഥുല്ലവജ്ജ**ന്തി ഏത്ഥ ഥുല്ലച്ചയസ്സാപി ഥുല്ലവജ്ജത്താ ഇധ പാരാജികസങ്ഘാദിസേസമേവാധിപ്പേതന്തി ആഹ ‘‘പാരാജികഞ്ചേവ സങ്ഘാദിസേസഞ്ചാ’’തി. **ഗിഹിപടിസംയുത്ത**ന്തി ഏത്ഥ ഗിഹീനം പടിസംയുത്തം ഗിഹിപടിസംയുത്തന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘ഗിഹീന’’ന്തിആദി. ‘‘ഹീനേനാ’’തി പദം ‘‘ഖുംസനവമ്ഭന’’ ഇതി പദേനേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ധമ്മികപടിസ്സവേസൂ**തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മവചനം.

൨൧൪. കമ്മവാചാപരിയോസാനേ വുട്ഠിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി അധികരണവൂപസമട്ഠാനേ. **അഞ്ഞാവിഹിതാപീ**തി

അധികരണവിനിച്ഛയതോ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ചിത്തം ആവിഹിതാപി ഠപിതാപി. **ഉപസമ്പദമണ്ഡലതോ**തി ഉപസമ്പദസീമബിമ്ബതോ, **യേ പനാ**തി ഭിക്ഖൂ പന, ദിട്ഠാവികമ്മം കരോന്തീതി വാ അനാഗതാതി വാ നിസിന്നാതി വാ സമ്ബന്ധോ. **തേഹി വാ**തി അധികരണം വിനിച്ഛിനന്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി വാ. **തത്ഥാ**തി അധികരണവിനിച്ഛിതട്ഠാനം. **ഛന്ദം ദത്വാ**തി ഛന്ദം സങ്ഘസ്സ ദത്വാ. **പരിവേണാദീസൂ**തിആദിസദ്ദേന ആവാസാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **തേ**തി ഭിക്ഖൂ.

൨. അധികരണകഥാ

൨൧൫. **വിപച്ചതായാ**തി ഏത്ഥ വികാരഭാവേന പതതി പവത്തതീതി **വിപച്ചം,** ചിത്തദുക്ഖം, തദേവ **വിപച്ചതാ,** തദത്ഥായാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ചിത്തദുക്ഖത്ഥ''ന്തി. ''ഫരുസവചന''ന്തി ഇമിനാ **വോഹാര** സദ്ദോ വചനപരിയായോതി ദസ്സേതി. **യോ തത്ഥാ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''തേസു അനുവദന്തേസൂ''തി. യോ ഉപവാദോതി യോജനാ. ''അനുവദനാ''തി ഏതം പദന്തി യോജനാ. **ആകാരദസ്സന**ന്തി അനുവദനസ്സ ആകാരദസ്സനം, ദസ്സനഹേതു വാ. ''പുനപ്പുന''ന്തി ഇമിനാ **അനുസമ്പവങ്കതാ**തി ഏത്ഥ അനുസദ്ദസ്സ ന ഉപച്ഛിന്നത്ഥം ദസ്സേതി. **തത്ഥേവാ**തി അനുവദനേ ഏവ. **സമ്പവങ്കതാ**തി സമ്മാ പകാരേന നിന്നപോനപബ്ഭാരതാ. **അബ്ഭുസ്സഹനതാ**തി ഏത്ഥ അതിരേകം ഉസ്സാഹനതാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കസ്മാ''തിആദി. **അനുബലപ്പദാന**ന്തി ഏത്ഥ പുനപ്പുനം ബലസ്സ പദാനന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പുരിമവചനസ്സാ''തിആദി.

കിച്ചയതാതി ഏത്ഥ ''മാ പണ്ഡിച്ചയ''ന്തിആദീസു (ജാ॰ ൨.൨൨.൭) വിയ ബ്യഞ്ജനവഡ്ഢനവസേന യകാരാഗമോതി ആഹ ''കിച്ചമേവ കിച്ചയ''ന്തി. ''ഉഭയംപേതം സങ്ഘസ്സേവ അധിവചന''ന്തി ഇമിനാ കിച്ചകരണീയസദ്ദോ കത്തുവാചകോതി ദസ്സേതി, സങ്ഘോ ഹി കരോതീതി വചനത്ഥേന **കിച്ചോ**തി ച **കരണീയോ**തി ച വുച്ചതി. തസ്സ ഭാവോ, **കിച്ചയതാ കരണീയതാ**തി വുത്തേ സങ്ഘകമ്മംയേവ ലബ്ഭതി. തേന വുത്തം ''ഉഭയംപേതം സങ്ഘകമ്മസ്സേവ അധിവചന''ന്തി. യദി കമ്മവാചകോ ഭവേയ്യ, ''കത്തബ്ബന്തി കിച്ചം, കരണീയ''ന്തി വുത്തേയേവ സങ്ഘകമ്മസ്സ ലഭനതോ താപച്ചയോ സത്ഥോ ഭവേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സതി കിച്ചയസ്സ ഭാവോ **കിച്ചയതാ** കരണീയസ്സ ഭാവോ **കരണീയതാ**തി വചനത്ഥോ ന കത്തബ്ബോ ഭവേയ്യ, കതോ ച, തസ്മാ ന കമ്മവാചകോതി ദട്ഠബ്ബം. **തസ്സേവാ**തി സങ്ഘകമ്മസ്സേവ. **തത്ഥാ**തി അപലോകനാദീസു ചതൂസു കമ്മേസു. **സീമട്ഠകസങ്ഘ**ന്തി ''ഉപചാരസീമാദീസു ഠിതം സങ്ഘം. **സോധേത്വാ**തി ഏത്ഥ സോധനം നാമ സീമട്ഠകസങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസനയനം, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദസ്സ ആഹരണം, സീമതോ ബഹികരണം. തമേവത്ഥം ഏകദേസതോ ദസ്സേതും വുത്തം ''ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ''തി. അപലോകേതി ആപുച്ഛതി അനേനാതി **അപലോകനം,** തംയേവ കമ്മം **അപലോകനകമ്മം. വുത്തനയേനേവാ**തി ''സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ''തിആദിനാ വുത്തനയേനേവ. ''സുണാതു മേ''തിആദിനാ സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലേ ഞാപേതി ഏതായാതി **ഞത്തി,** സായേവ കമ്മം **ഞത്തികമ്മം,** ഞത്തിയേവ ദുതിയം **ഞത്തിദുതിയം,** തമേവ കമ്മം **ഞത്തിദുതിയകമ്മം**. ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ഞത്തി പഠമം ഠപിതാ, കമ്മവാചായേവ ദുതിയാ ഹോതി, ''ഫസ്സപഞ്ചമാ''തിആദീസു (ധാതു॰ ൩൭൩) വിയ പന പടിലോമവസേന വോഹാരം കത്വാ ''ഞത്തിദുതിയാ''തി വുത്തം.

ഫസ്സപഞ്ചമാതി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ധമ്മസങ്ഗണിയം (ധ॰ സ॰ ൧ ആദയോ) "ഫസ്സോ ഹോതി, വേദനാ ഹോതി, സഞ്ഞാ ഹോതി, ചേതനാ ഹോതി , ചിത്തം ഹോതീ"തി ഫസ്സം പഠമം വുത്തം, പടിലോമവസേന പന വോഹാരം കത്വാ "ഫസ്സപഞ്ചമാ"തി ധാതുകഥായം വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏസേവ നയോ ഞത്തി ചതുത്ഥകമ്മേപി. **ഏകായ ച അനുസാവനായാ**തി ഞത്തിതോ അനുപച്ഛാ സാവേതബ്ബാതി **അനുസാവനാ,** തായ, **തീഹി ച അനുസാവനാഹീ**തി ഞത്തിതോഅനു പച്ഛാ, പുനപ്പുനം വാ തിക്ഖത്തും സാവേതബ്ബാതി **അനുസാവനാ,** താഹി. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു കമ്മേസു.

അപലോകേത്വാവാതി ഏത്ഥ ഏവഫലം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഞത്തികമ്മാദിവസേന ന കാതബ്ബ"ന്തി. **ഞത്തികമ്മമ്പീ**തി പിസദ്ദേന ന കേവലം അപലോകനകമ്മമേവ, അഥ ഖോ ഞത്തികമ്മമ്പീതി ദസ്സേതി. **ഞത്തിദുതിയകമ്മം പനാ**തി ഏത്ഥ പനസദ്ദോ വിസേസത്ഥജോതകോ, പക്ഖന്തരജോതകോ വാ. **തത്ഥാ**തി ദ്വീസു കമ്മേസു. **ഗരുകാനീ**തി അലഹുകാനി. **അവസേസാനീ**തി ഛഹി കമ്മേഹി അവസേസാനി, ഏവരൂപാനി ലഹുകകമ്മാനീതി സമ്ബന്ധോ. "അവസേസാ"തിപി പാഠോ, സമ്മുതിയോതി സമ്ബന്ധോ. **അപലോകേത്വാപീ**തി പിസദ്ദോ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം സാവേത്വാപീതി സമ്പിണ്ഡേതി. അഞ്ഞത്ഥാപോഹനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഞത്തികമ്മഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവസേന പന ന കാതബ്ബമേവാ"തി. ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി സമഥക്ഖന്ധകേ.

വിത്ഥാരതോ പന ആഗതോയേവാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏതേസ**ന്തി ചതുന്നം കമ്മാനം. യം പന അത്ഥജാതം അനുത്താനന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു കമ്മേസു. **ത**ന്തി അത്ഥജാതം. **ഏവ**ന്തി ഏവം കമ്മവഗ്ഗേയേവ വണ്ണയമാനേ. **ഹീ**തി ലദ്ധഗുണജോതകോ. **സുവിഞ്ഞേയ്യാ**തി സുഖേന വിഞ്ഞാതബ്ബാ.

൨൧൫. പാളിവസേനേവാതി ന അട്ഠകഥാവസേനാതി അധിപ്പായോ.

൨൨൦. യേനാതി ചിത്തുപ്പാദേന. ഇമിനാ വിവദന്തി അനേനാതി **വിവാദോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സമഥേഹി ചാ**തി ചസദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. തേന ന കേവലം വിവാദോയേവ, അഥ ഖോ അധികരണഞ്ചാതി സമ്പിണ്ഡേതി, അഥ വാ **സമഥേഹി ചാ**തി സമഥേഹി ഏവ. ഇമിനാ സമഥേഹി അധികരീയതി വൂപസമീയതീതി **അധികരണ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. വിവാദോയേവ അധികരണം **വിവാദാധികരണം. ഏവമാദിനാ നയേനാ**തി ആദിസദ്ദേന അനുദ്ധംസനേന വദന്തി അനേന ചിത്തുപ്പാദേനാതി **അനുവാദോ**തിആദയോ വചനത്ഥേ സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൨൨. സന്ധായഭാസിതവസേനാതി ലോകവജ്ജം സന്ധായ ഭാസിതസ്സ വചനസ്സ വസേന. സന്ധായഭാസിതത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "യസ്മിം ഹീ"തിആദി. തത്ഥ പഥവിഖണനാദികേ യസ്മിം ആപത്താധികരണേതി യോജനാ. **തസ്മി**ന്തി കുസലചിത്തങ്ഗേ ആപത്താധികരണേ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ന സക്കാ വത്തും, തസ്മാ. **ഇദ**ന്തി "നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല"ന്തി വചനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. സന്ധായ അവുത്തം ദസ്സേത്വാ സന്ധായ വുത്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദം പന സന്ധായ വുത്ത"ന്തി. തത്ഥ **ഇദം പനാ**തി കാരണം പന സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. യം ആപത്താധികരണന്തി യോജനാ.

‘‘ലോകവജ്ജ’’ന്തി പദേ തുല്യാധികരണം. ലോകസ്മിം, ലോകേഹി വാ വജ്ജേതബ്ബന്തി **ലോകവജ്ജം.** **ത**ന്തി ആപത്താധികരണം. **തത്ഥാ**തി ആപത്താധികരണേ. **വികപ്പോ**തി വിവിധാ കപ്പനം, വിവിധതക്കോ വാ. **യം പനാ**തി ആപത്താധികരണം പന. ‘‘പണ്ണത്തിവജ്ജ’’ന്തി പദേ തുല്യാധികരണം. ഭഗവതോ പഞ്ഞത്തിയാ ഹേതുഭൂതായ വജ്ജേതബ്ബന്തി **പണ്ണത്തിവജ്ജം.** **ത**ന്തി ആപത്താധികരണം, അകുസലം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **കിഞ്ചീ**തി അപ്പമത്തകം, ആപത്താനാപത്തിം അജാനന്തസ്സ ആപജ്ജനതോതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അബ്യാകതം ഹോതി, തസ്മാ. **തത്ഥാ**തി പണ്ണത്തിവജ്ജഭൂതേ ആപത്താധികരണേ. ‘‘ആപത്താധികരണം...പേ॰... കുസല’’ന്തി ഇദം വചനം വുത്തന്തി യോജനാ.

യദി കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി, അഥ നനു ആപത്താധികരണം കുലലന്തി വത്തബ്ബോ ഭവേയ്യാതി ആഹ ‘‘സചേ പനാ’’തിആദി. **യന്തി** ആപത്താധികരണം. ‘‘ഇദം വുച്ചതി...പേ॰... കുസല’’ന്തി വദേയ്യ സചേതി യോജനാ. ഏളകലോമഞ്ച പദസോധമ്മഞ്ച ഏളകലോമപദസോധമ്മാനി, താനി ആദീനി യേസം താനീതി **ഏളകലോമപദസോധമ്മാദീനി,** താനി സമുട്ഠാനാനി യാസന്തി **ഏളകലോമപദസോധമ്മാദിസമുട്ഠാനാ,** താസം ആപത്തീനമ്പീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ഏളകലോമപദസോധമ്മാദിസമുട്ഠാനാസു ആപത്തീസു. **ആപത്തിയാ അങ്ഗ**ന്തി ആപത്തിയാ കാരണം. ഏവം ആപത്തിയാ അനങ്ഗം ദസ്സേത്വാ തസ്സായേവ അങ്ഗം ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘കായവചീവിഞ്ഞത്തിവസേന പനാ’’തിആദി. തത്ഥ **ചലിതപ്പവത്താന**ന്തി ചലിതേന ഹേതുഭൂതേന പവത്താനം. അഥ വാ ചലിതോ ച കായോ, പവത്താ ച വാചാതി **ചലിതപ്പവത്താ,** താസം ചലിതപ്പവത്താനം കായവാചാനം. **അഞ്ഞാ**തി കായവാചാനം അഞ്ഞതരഞ്ച. **അബ്യാകത**ന്തി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ.

അയമത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തേനാ**തി ചിത്തേന. ‘‘ഇദം... പേ॰... സദ്ധി’’ന്തി ഇമിനാ **സഞ്ജാനന്തോ**തി ഏത്ഥ സംസദ്ദസ്സ സുന്ദരത്ഥം സഹ ആകാരേന ദസ്സേതി. ‘‘വീതിക്കമ...പേ॰... കപ്പേത്വാ’’തി ഇമിനാ **ചേച്ചാ**തി പദസ്സ അത്ഥം സഹ വിസേസനേന ദസ്സേതി. ‘‘ഉപക്കമവസേന...പേ॰... പേസേത്വാ’’തി ഇമിനാ **അഭിവിതരിത്വാ**തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. പാളിയം യംസദ്ദോവീതിക്കമവിസയോതി ആഹ ‘‘യം ആപത്താധികരണം വീതിക്കമ’’ന്തി. ‘‘ആപജ്ജതീ’’തി ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. ഏവം വീതിക്കമതോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോതി യോജനാ.

അബ്യാകതവാരേപീതി പിസദ്ദോ അകുസലവാരം അപേക്ഖതി. **തസ്സാ**തി ചിത്തസ്സ. **അജാനന്തോ**തിആദീനം പദാനമത്ഥോ അകുസലവാരേ വുത്തപടിപക്ഖവസേന വേദിതബ്ബോ. യം ആപത്താധികരണന്തിആദീനം പദാനമത്ഥോ അകുസലവാരേന സദിസോയേവ.

൨൨൪. **അയം വിവാദോ നോ അധികരണ**ന്തിആദീസു ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ.

ൻ. അധികരണവൂപസമനസമഥകഥാ

൨൨൭. **ചതുവഗ്ഗകരണേ കമ്മേ**തി സീമസമ്മുതിആദികമ്മേ. **പഞ്ചവഗ്ഗകരണേ**തി പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ഉപസമ്പദാദികമ്മേ.

ദസവഗ്ഗകരണേതി മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു ഉപസമ്പദകമ്മേ. **വീസതിവഗ്ഗകരണേ**തി അബ്ഭാനകമ്മേ. **കമ്മപ്പത്താ**തി കമ്മസ്സ പത്താ യുത്താ അനുരൂപാ.

൨൩൦. **സമ്പടിച്ഛിതബ്ബ**ന്തി പടിഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബം. സമ്പടിച്ഛിത്വാ ച പന അതിക്കാമേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഭണ്ഡക**ന്തി ചീവരാദിഭണ്ഡകം. **മാനനിഗ്ഗഹത്ഥായാ**തി ഭണ്ഡനജാതാനം മാനസ്സ നിഗ്ഗഹത്ഥായ. **കതിപാഹ**ന്തി കതിപയാഹം, ദ്വീഹതീഹന്തി അത്ഥോ.

൨൩൧. **അനന്താനി ചേവ ഭസ്സാനീ**തി ഏത്ഥ അനന്തസദ്ദോ അപരിമാണസദ്ദേന അത്ഥതോ ഏകോതി ആഹ "അപരിമാണാനീ"തി. "വചനാനീ"തി ഇമിനാ **ഭസ്സ**സദ്ദോ വചനപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ഉബ്ബാഹികായ സമ്മനിതബ്ബോ**തി കേന സമ്മനിതബ്ബോതി ആഹ "അപലോകേത്വാ വാ"തിആദി. ഇമിനാ അപലോകനകമ്മേന വാ ഞത്തിദുതിയകമ്മേന വാ സമ്മനിതബ്ബോതി ദസ്സേതി. അനന്താനി ഭസ്സാനി ധമ്മകഥികം ഉദ്ധരിത്വാ ബാഹതി പടിസേധേതി ഇമായ സമ്മുതിയാതി **ഉബ്ബാഹികാ,** തായ. ഏവം സമ്മതേഹി പന ഭിക്ഖൂഹി വിനിച്ഛിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. വിസും നിസീദിത്വാ തസ്സായേവ പരിസായ നിസീദിത്വാ വാതി യോജനാ. **അഞ്ഞേഹീ**തി സമ്മതഭിക്ഖൂഹി അഞ്ഞേഹി.

൨൩൨. **തത്രസ്സാ**തി ഏത്ഥ തത്ര അസ്സാതി പദവിഭാഗം കത്വാ തസദ്ദോ പരിസവിസയോ പസിദ്ധവിസയോ, അസ്സസദ്ദോ ആഖ്യാതികോതി ആഹ "തസ്സം പരിസതി ഭവേയ്യാ"തി. "നേവ സുത്തം ആഗത"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി "നോ സുത്തവിഭങ്ഗോ"തി വക്ഖമാനത്താ മാതികം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ "ന മാതികാ ആഗതാ"തി. **വിനയോപീ**തി ഖന്ധകവിനയോപി. പിസദ്ദേന സുത്തവിഭങ്ഗം അപേക്ഖതി. **ബ്യഞ്ജനച്ഛായായാ**തി ഏത്ഥ **ഛായാ**സദ്ദോ പടിബിമ്ബേ ച പഭായ ച ഹോതീതി ആഹ "ബ്യഞ്ജനമത്തമേവാ"തി, ബ്യഞ്ജനപടിബിമ്ബികബ്യഞ്ജനപഭാവന്തഭൂതം അത്ഥം അഗ്ഗഹേത്വാ ബ്യഞ്ജനപടിബിമ്ബബ്യഞ്ജനപഭാമത്തമേവ ഗഹേത്വാതി അധിപ്പായോ. "പടിസേധേതീ"തി ഇമിനാ **പടിബാഹ**സദ്ദോ പടിസേധത്ഥോയേവ, ന മദ്ദനത്ഥോതി ദസ്സേതി. പടിബാഹനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ജാതരൂപരജതഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാദീസൂ"തിആദി. **കി**ന്തി കേന കാരണേന, കസ്മാ കാരണാ വാ. **ഇമേ**തി ജാതരൂപാദിപടിഗ്ഗാഹകേ ഭിക്ഖൂ. **കാരേഥാ**തി തുമ്ഹേ കാരേയ്യാഥ. ഏയ്യാഥസ്സ ഹി ഏഥാദേസോ. പുച്ഛായം സത്തമീവിഭത്തി ഹോതി. **സുത്തേ**തി സുത്തന്തപിടകേ. അപരോ ധമ്മകഥികോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇമേസ**ന്തി ഓലമ്ബേത്വാ നിവാസേന്താനം. **ഏത്ഥാ**തി ഓലമ്ബേത്വാ നിവാസനേ.

൨൩൪. **ബഹുതരാ ഭിക്ഖൂ**തി ഏത്ഥ ദ്വിഗുണതിഗുണാദിനാ അധികാ ഏവ ബഹുതരാ നാമാതി ആഹ "ഏകേനപി അധികാ ബഹുതരാവാ"തി. "കോ പന വാദോ"തിആദിനാ "ഏകേനപീ"തി ഏത്ഥ പിസദ്ദസ്സ ഗരഹത്ഥം ദസ്സേതി.

തിവിധസലാകഗ്ഗാഹകഥാ

൨൩൬. **സഞ്ഞത്തിയാ**തി ഏത്ഥ സഞ്ഞാപനം സഞ്ഞത്തി, തദത്ഥായാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സഞ്ഞാപനത്ഥായാ"തി. ഗൂഹിതബ്ബോതി **ഗൂള്ഹോ,** സോയേവ **ഗൂള്ഹകോ,** സലാകഗ്ഗാഹോ കാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. വിവരിതബ്ബോതി

വിവടോ, സോയേവ **വിവടകോ**. സസ്സ അത്തനോ കണ്ണസമീപേ ജപ്പീയതി കഥീയതീതി **സകണ്ണജപ്പോ,** സോയേവ **സകണ്ണജപ്പകോ**. "നിമിത്തസഞ്ഞം ആരോപേത്വാ"തി ഇമിനാ **വണ്ണാവണ്ണായോ കത്വാ**തി എത്ഥ വണ്ണസദ്ദോ സണ്ഠാനവാചകോതി ദസ്സേതി. സുസണ്ഠാനദുസണ്ഠാനാ സലാകായോ കത്വാതി അത്ഥോ. **തതോ**തി വിസഭാഗകരണതോ പരം ഗഹേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. സബ്ബാപി താ സലാകായോതി യോജനാ. **കത്വാ**തി പക്ഖിപനം കത്വാ. **വുത്തനയേനാ**തി "അലജ്ജുസ്സന്നായാ"തിആദിനാ വുത്തനയേന. "യാവതതിയ"ന്തി ഇമിനാ **പച്ചുക്കഡ്ഢിതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ പുനപ്പുനം ഉദ്ധം കഡ്ഢിതബ്ബന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **അതിരേകജാതേ**തി അധമ്മവാദീഹി അതിരേകതോ ജാതേ സതീതി സമ്ബന്ധോ. **യാവതതിയമ്പീ**തി പിസദ്ദോ തതോ ഊനേ ഏകദ്വേവാരേ പന കാ നാമ കഥാതി ദസ്സേതി.

സകണ്ണജപ്പകേ പന ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. സചേ സങ്ഘത്ഥേരോ ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി സങ്ഘത്ഥേരോ. **വയോഅനുപ്പത്താ**തി പച്ഛിമവയം അനുപ്പത്താ. **ഏത**ന്തി അധമ്മവാദിസലാകം. **അസ്സാ**തി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ. **ഇതരാ സലാകാ**തി അധമ്മവാദിസലാകാഹി അഞ്ഞാ ധമ്മവാദിസലാകാ. **സോ**തി സങ്ഘത്ഥേരോ. **ത**ന്തി ധമ്മവാദിസലാകം. **തതോ**തി നേവ അവബുജ്ഝനകാരണാ. **വുത്തനയമേവാ**തി ഗൂള്ഹകേ വുത്തനയമേവ. വിവടോ അത്ഥോ ഇമസ്സാതി **വിവടത്ഥോ**.

തസ്സപാപിയസികാവിനയകഥാ

൨൩൮. **പാരാജികസാമന്തം നാമാ**തി പാരാജികസ്സ ആസന്നം നാമ. **അദിന്നാദാനാദീസൂ**തി ആദിസദ്ദേന മനുസ്സവിഗ്ഗഹ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാരാജികേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **നിബ്ബേഠയമാന**ന്തി വേഠനരഹിതം, തമേനം ഭിക്ഖുന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ **നിബ്ബേഠേന്തേ**ന്തി എത്ഥ അന്തസദ്ദോ മാനസദ്ദപരിയായോതി ദസ്സേതി. **അതിവേഠേതീ**തി എത്ഥ കേഹി അതിവേഠേതീതി ആഹ "ഇങ്ഘായസ്മാതിആദിവചനേഹീ"തി. **തേനാ**തി ചോദകേന. **മ**ന്തി മമം. **ആഹാ**തി ചുദിതകോ ആഹ. **ഏതസ്സാ**തി അവജാനനപടിജാനനാദികാരകസ്സ പാപിയസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ. **സീലവാ ഭവിസ്സതീ**തി പാപിയോ പുഗ്ഗലോ സചേ സീലവാ ഭവിസ്സതി. **പടിപ്പസ്സദ്ധി**ന്തി പാപിയഭാവതോ പടിപ്പസ്സമ്ഭനം. **നോ ചേ**തി സീലവാ നോ ഭവിസ്സതി ചേ. **തഥാ നാസിതോ**തി തേന തസ്സ പാപിയസികകമ്മകരണേന നാസം ഗതോ ഭവിസ്സതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം സമഥക്ഖന്ധകേ.

ഇതി സമഥക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൫. ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകം

ഖുദ്ദകവത്ഥുകഥാ

൨൪൩. ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകേ **മുട്ഠികമല്ലാ**തി മുട്ഠികേന മഥന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഹിംസന്തീതി മുട്ഠികമല്ലാ. ഇമിനാ പാളിയം പദസ്സ ഹേട്ഠുപരിയം ദസ്സേതി. **ഗാമമുദവാ**തി എത്ഥ ഛവിരാഗമണ്ഡനാനുയുത്തേന മുദോ മോദനം ഏതേസമത്ഥീതി **മുദവാ,** ഗാമേ വസന്താ മുദവാ **ഗാമമുദവാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഛവിരാഗമണ്ഡനാനുയുത്താ നാഗരികമനുസ്സാ"തി. "വണ്ണവാ

അഹേസു''ന്തിആദീസു (പാരാ॰ ൪൯൩; പാചി॰ ൩൭) വിയ വചനം ദട്ഠബ്ബം. **ഥമ്ഭേതി** ഏത്ഥ ന യഥ കഥചി ഥമ്ഭോ ഹോതി, അഥ ഖോ ന്ഹാനതിത്ഥേ നിഖണിത്വാ ഠപിതഥമ്ഭോയേവാതി ആഹ ''ന്ഹാനതിത്ഥേ നിഖണിത്വാ ഠപിതത്ഥമ്ഭേ''തി.

ഇട്ഠകാസിലാദാരുകുട്ടാനന്തി ഇട്ഠകാകുട്ടസിലാകുട്ടദാരുകുട്ടാനം. **അട്ഠപദാകാരേനാതി** അട്ഠപദഫലകാകാരേന. **രാജിയോതി** ലേഖായോ. **തത്ഥാതി** അട്ടാനേ, ആകിരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഗന്ധബ്ബഹത്ഥകോതി** ഗന്ധബ്ബാനം വീണാഹത്ഥോ വിയാതി ഗന്ധബ്ബഹത്ഥകോ. ദാരൂഹി കതത്താ വുത്തം ''ദാരുമയഹത്ഥേനാ''തി. **തേനാതി** ഗന്ധബ്ബഹത്ഥേന, ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **കുരുവിന്ദകപാസാണചുണ്ണാനീതി** ഏവംനാമകസ്സ പാസാണസ്സ ചുണ്ണാനി. **തന്തി** കതഗുളികകലാപകം, ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **വിഗ്ഗയ്ഹാതി** അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സരീരേ ദള്ഹം ഗഹേത്വാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അഞ്ഞമഞ്ഞം സരീരേന സരീര''ന്തി. **മകരദന്തകേതി** മകരനാമകസ്സ മച്ഛസ്സ ദന്തസദിസേ ദന്തേ. **മല്ലകമൂലസണ്ഠാനേനാതി** ഖേളപടിഗ്ഗഹപാദസണ്ഠാനേന. **ഗിലാനസ്സാപീതി** പിസദ്ദോ അഗിലാനസ്സ പഗേവാതി ദസ്സേതി.

൨൪൪. ദന്തേതി മകരദന്തേ. അകതം മല്ലകം **അകതമല്ലകം. കപാലഖണ്ഡം വാതി** വാസദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. കാസഫുല്ലവിരഹിതത്താ വത്ഥവട്ടി **ഉക്കാസികാ** നാമ. നത്ഥി കാസം ഫുല്ലമേതിസ്സാതി **ഉക്കാസാ,** സാ ഏവ **ഉക്കാസികാ. യസ്സ കസ്സചീതി** ഗിലാനാഗിലാനസ്സ വാ ജരാദുബ്ബലതരുണബലവസ്സ വാ. **പിട്ഠിന്തി** പിട്ഠിയം, അയമേവ വാ പാഠോ. പാണിതലസ്സ പുഥുട്ഠാനം **പുഥുപാണി,** തേന കതം **പുഥുപാണികം,** ഹത്ഥപരികമ്മം, തേന വുത്തം ''ഹത്ഥപരികമ്മം വുച്ചതീ''തി. **സബ്ബേസന്തി** ന്ഹായന്താനം വാ അന്ഹായന്താനം വാ സബ്ബേസം.

൨൪൫. കണ്ണതോതി കണ്ണച്ഛിദ്ദതോ. മുത്തോലമ്ബകാദിവല്ലിസദിസത്താ **വല്ലികാ** നാമ. **പലമ്ബകസുത്തന്തി** പരിമുഞ്ചിത്വാ ലമ്ബിയതി അനേനാതി പലമ്ബകം, തമേവ സുത്തം പലമ്ബകസുത്തം. **വലയന്തി** നിയുരം.

൨൪൭. ദ്വീഹി മാസേഹി നിയുത്തം **ദുമാസികം. ദ്വേ** അങ്ഗുലാനി ഏതസ്സാതി **ദുവങ്ഗുലം,** കേസോ. **ഉഭയേനപീതി** ദുമാസികദുവങ്ഗുലസങ്ഖാതേന ഉഭയേനപി . അയമ്പി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോവ വുത്തോതി യോജനാ. **തതോതി** ദുമാസികദുവങ്ഗുലതോ.

ഓസണ്ഠേന്തീതി ഏത്ഥ ഓലിഖിത്വാ സമം പതിട്ഠാപേന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഓലിഖിത്വാ സന്നിസീദാപേന്തീ''തി. **ദന്തമയാദീസൂതി** ആദിസദ്ദേന അട്ഠിമയാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഹത്ഥഫണേനാതി** ഹത്ഥസങ്ഖാതേന ഫണേന. **ചിക്ഖല്ലേനാതി** ചിക്ഖല്ലസദിസേന നിയ്യാസേന. **ഉദകതേലേനാതി** ഏത്ഥ ഉദകഞ്ച തേലഞ്ചാതി ച ഉദകസങ്ഖാതേന തേലേനാതി ച അത്ഥം നിവത്തേന്തോ ആഹ ''ഉദകമിസ്സകേന തേലേനാ''തി. ഇമിനാ ഉദകേന മിസ്സകം തേലം **ഉദകതേലന്തി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഉട്ഠലോമേതി** ഉട്ഠിതലോമേ. **ഹത്ഥം തേമേത്വാതി** ഹത്ഥം ഉദകതേലേന തേമേത്വാ. **ഉണ്ഹാഭിതത്തരജോകിണ്ണസിരാനമ്പീതി** ഉണ്ഹേന അഭിതത്തോ ച രജേഹി ഓകിണ്ണസിരോ ച ഉണ്ഹാഭിതത്തരജോകിണ്ണസിരാ, അഥ വാ ഉണ്ഹേന അഭിതത്തോ സിരോ ഏതേസന്തി ഉണ്ഹാഭിതത്തസിരാ, രജേഹി ഓകിണ്ണോ

സിരോ ഏതേസന്തി രജോകിണ്ണസിരാ , ഉണ്ഹാഭിതത്തസിരാ ച രജോകിണ്ണസിരാ ച ഉണ്ഹാഭിതത്തരജോകിണ്ണസിരാ, പുബ്ബപദേ ഉത്തരപദലോപോ, തേസമ്പി. **അല്ലഹത്ഥേനാ**തി അദ്ദഹത്ഥേന, അയമേവ വാ പാഠോ.

൨൪൭. യേസു കംസപത്താദീസു മുഖനിമിത്തം പഞ്ഞായതി, സബ്ബാനി താനി കംസപത്താദീനിപീതി യോജനാ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി യസ്മിം കസ്മിംചി ആദാസേ വാ ഉദകപത്തേ വാതി സമ്ബന്ധോ. **സഞ്ഛവി നു ഖോ**തി സഞ്ജാതാ ഛവി നു ഖോ, അഹം ജിണ്ണോ അമ്ഹി നു ഖോ, നോതി യോജനാ.

മുഖം ആലിമ്പന്തീതി ഏത്ഥ കേഹി ആലിമ്പന്തീതി ആഹ "വിപ്പസന്നഛവിരാഗകരേഹി മുഖലേപനേഹീ"തി. "മനോസിലായാ"തി ഇമിനാ മനോസിലാ ഏവ **മനോസിലികാ**തി ദസ്സേതി. **താനീ**തി ലഞ്ഛനാനി. **ഹരിതാലാദീഹിപീ**തി പിസദ്ദേന ന കേവലം മനോസിലികായ ഏവ, അഥ ഖോ ഹരിതാലാദീഹിപീതി ദസ്സേതി.

൨൪൮. ന ഭിക്ഖവേ നച്ചം വാതിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **നച്ചാപേന്തസ്സ വാ**തി പരേഹി നച്ചാപേന്തസ്സ വാ. **സാധുഗീത**ന്തി സുന്ദരം അനിച്ചതാദിപടിസംയുത്തം ഗീതം, സജ്ജനാനം വാ. ദന്തഗീതമ്പി ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി ഗീതം. **പുബ്ബഭാഗേ**തി ഗായനതോ പുബ്ബഭാഗേ. **ഗായാപേന്തസ്സാപീ**തി പരേഹി വാ ഗായാപേന്തസ്സാപി. **യം പനാ**തി കിരിയാപരാമസനം. യം പഹരതി, **തത്ഥ** പഹരണേ അനാപത്തീതി യോജനാ. **സബ്ബ**ന്തി അഖിലം നച്ചഗീതവാദിതം. **പസ്സതോ**തി പസ്സന്തസ്സ ച സുണന്തസ്സ ച. സവനമ്പി ഹി ഏകസേസേന വാ സാമഞ്ഞനിദ്ദേസേന വാ പസ്സനേനേവ സങ്ഗഹിതം. **വിഹാരതോ**തി അനച്ചഅഗീതഅവാദിതട്ഠാനവിഹാരതോ. **വിഹാര**ന്തി നച്ചഗീതവാദിതട്ഠാനവിഹാരം. **അസനസാലായാ**തി ഗാമേ ഠിതായ അസനസാലായ.

൨൪൯. **സരകിരിയ**ന്തി സരസ്സ കിരിയം. ഇമിനാ **സരകുത്തി**ന്തി ഏത്ഥ സരസ്സ കരണം സരകുത്തീതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. അലദ്ധം സമാധിന്തി സമ്ബന്ധോ. **പച്ഛിമാ ജനതാ**തി ഏത്ഥ സമൂഹിം അവയവം വിനാ സമൂഹസ്സ അവയവിനോ അഭാവാ താപച്ചയോ സ്വത്ഥോപി ഹോതീതി ആഹ "പച്ഛിമോ ജനോ"തി. **തം തം വത്ത**ന്തി സുത്തന്തവത്താദിം തം തം വത്തം. **അക്ഖരാനി വിനാസേത്വാ**തി അഞ്ഞഥാ വത്തബ്ബാനി അക്ഖരാനി അഞ്ഞഥാ വദനേന ച ദീഘാദീനി രസ്സാദിവദനേന ച വിനാസേത്വാ. **ധമ്മേ പനാ**തി ഏത്ഥ സദ്ദോ **പന** വിസേസജോതകോ. ഗീതതോ വിസേസോവ വേദിതബ്ബോതി ഹി അത്ഥോ. **സുത്തന്തവത്ത**ന്തി സുത്തന്തസ്സ ഉച്ചാരണം വത്തം. ഏസേവ നയോ "ജാതകവത്തം ഗാഥാവത്ത"ന്തി ഏത്ഥാപി. **ത**ന്തി വത്തം. യദി പന തം വിനാസേത്വാ അതിദീഘം കാതും ന വട്ടതി, ഏവം സതി യഥാ സുത്തന്തവത്താദീനി ഹോന്തി, തഥാ കഥം ദസ്സേതബ്ബാനീതി ആഹ "ചതുരസ്സേന വത്തേനാ"തിആദി. തത്ഥ **ചതുരസ്സേന വത്തേനാ**തി പരിപുണ്ണേന ഉച്ചാരണവത്തേന. **പരിമണ്ഡലാനീ**തി സമന്തതോ മണ്ഡലാനി ബിമ്ബാനി പുണ്ണാനീതി അത്ഥോ. "സരേന ഭണിത"ന്തി ഇമിനാ **സരഭഞ്ഞ**ന്തി ഏത്ഥ സരേന ഭണിതബ്ബന്തി സരഭഞ്ഞന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സരഭഞ്ഞേ കിര അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ . **തരങ്ഗവത്ഥാ**ദീനം ഉച്ചാരണവിധാനാനി (വജിര॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨൪൯; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ၃.൨൪൯; വി॰ വി॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൨.൨൪൮-൯)

ഏ്തരഹി നത്ഥി. **ദ്വത്തിംസവത്താനീ**തി ച സങ്ഖ്യാമത്തമേവ അത്ഥി, ന സങ്ഖ്യേയ്യം. തസ്മാ ടീകാസു (സാരത്ഥ᳚ ടീ᳚ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൨൪൫; വജിര᳚ ടീ᳚ ചൂളവഗ്ഗ᳚ ൨൪൫) "തരങ്ഗവത്താദീനം ഉച്ചാരണവിധാനാനി നട്ഠപയോഗാനീ"തി വുത്തം. **അത്ഥീ**തി സംവിജ്ജന്തി. അയഞ്ഹി അത്ഥിസദ്ദോ നിപാതോ. **തേസൂ**തി ദ്വത്തിംസവത്തേസു. **യ**ന്തി വത്തം. ഉച്ചാരണവിധാനാനി നട്ഠപയോഗാനിപി തേസം സബ്ബേസം സാമഞ്ഞലക്ഖണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സബ്ബേസ"ന്തിആദി. തത്ഥ **സബ്ബേസ**ന്തി ദ്വത്തിംസവത്താനം, ലക്ഖണന്തി സമ്ബന്ധോ. "അവിനാസേത്വാ"തി വത്വാ തമേവത്ഥം പാകടം കരോന്തോ ആഹ "വികാരം അകത്വാ"തി. തത്ഥ **വികാരകരണം** നാമ യത്തകാഹി മത്താഹി അക്ഖരം പരിപുണ്ണം ഹോതി, തതോ അധികമത്തായുത്തം കത്വാ കഥനം, തഥാ അകത്വാ സമണസാരുപ്പേന ചതുരസ്സേന നയേന പവത്തനംയേവ ലക്ഖണന്തി അത്ഥോ.

ബാഹിരലോമിം ഉണ്ണിന്തി ഏത്ഥ "ബാഹിരലോമി"ന്തി പദം ഭാവനപുംസകന്തി ആഹ "ഉണ്ണലോമാനി ബഹി കത്വാ"തി. "ഉണ്ണപാവാര"ന്തി ഇമിനാ **ഉണ്ണീ**തി ഏത്ഥ ഉത്തരപദലോപം ദസ്സേതി. അഥ വാ പാവാരപദേന ഉണ്ണാ ഏതസ്സ അത്ഥീതി **ഉണ്ണീ**തി കത്വാ തദ്ധിതപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. "തഥാ ധാരേന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി വചനസ്സ അത്ഥാപത്തിനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ലോമാനി അന്തോ കത്വാ പാരുപിതും വട്ടതീ"തി.

൨൪൭. **അങ്ഗജാതം ഛിന്ദന്തസ്സേവാ**തി അങ്ഗജാതമേവ ഛിന്ദന്തസ്സാതി യോജനാ. അഥ വാ അങ്ഗജാതം ഛിന്ദന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയമേവാതി യോജനാ. അഹികീടദട്ഠാദീസു നിമിത്തഭൂതേസു ഛിന്ദന്തസ്സാതി യോജനാ.

൨൪൮. **ഉപ്പന്നാ ഹോതീ**തി പടിലാഭവസേന ഉപ്പന്നാ ഹോതി. ഉപ്പന്നഭാവം പാകടം കരോന്തോ ആഹ "സോ"തിആദി. തത്ഥ **സോ**തി രാജഗഹകോ സേട്ഠി, കീളതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി സേട്ഠിസ്സ. ഇദം പദം "ജാലേ"തി പദേ സാമ്യത്ഥഛട്ഠീ, "ഉപ്പന്നാ ഹോതീ"തി പദേ സമ്പദാനം. **ത**ന്തി ചന്ദനഗണ്ഠിം. **അസ്സാ**തി സേട്ഠിസ്സ. ഇദം പദം "പുരിസാ"തി പദേ സാമ്യത്ഥഛട്ഠീ, "അദംസൂ"തി പദേ സമ്പദാനം. **വികുബ്ബനിദ്ധീ**തി വിവിധം, വികാരം വാ കുബ്ബനവസേന പവത്താ ഇദ്ധി (പടി᳚ മ᳚ ൩.൧൮-൧൯; വിസുദ്ധി᳚ ൨.൩൯൭-൩൭൩). **അധിട്ഠാനിദ്ധീ**തി അധിട്ഠാനവസേന പവത്താ ഇദ്ധി (പടി᳚ മ᳚ ൩.൧൮-൧൯; വിസുദ്ധി᳚ ൨.൩൯൭-൩൭൩).

ഗിഹീ ഉപനാമേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ബ്യഞ്ജനം കത്വാ**തി ബ്യഞ്ജനം പക്ഖിപനം കത്വാ. **ത**ന്തി സുവണ്ണതട്ടികാദിം. **ആമസിതുമ്പീ**തി പിസദ്ദോ പഗേവ പടിഗ്ഗണ്ഹിതുന്തി ദസ്സേതി. **സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ**തി വാസദ്ദോ പനസദ്ദത്ഥോ. സങ്ഘികപരിഭോഗേന പനാതി ഹി അത്ഥോ. **ഗിഹിവികടാനി വാ**തി **വാ**സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. ഗിഹിവികടാനി ഭാജനാനിപി വട്ടന്തീതി ഹി അത്ഥോ. കംസലോഹവട്ടലോഹാനം സഭാഗത്താ വുത്തം "കംസ...പേ᳚... സങ്ഗഹിതോ"തി.

൨൫൩. "ലിഖിതു"ന്തി ഏതം വുത്തന്തി യോജനാ. **പകതിമണ്ഡല**ന്തി ഏത്ഥ കിം മകരദന്തമത്തമ്പി അച്ഛിന്നമണ്ഡലന്തി ആഹ "മകരദന്തച്ഛിന്നകമണ്ഡലമേവാ"തി.

൨൭൪. **പഹരിത്വാ**തി ആവട്ടനതോ അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരിത്വാ. തയോ പത്തേ ഉപരൂപരി ഠപേതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഭൂമിആധാരകോ** നാമ ഭൂമിയാ ആസന്നോ ദന്താദീഹി കതോ വലയാധാരകോ. **ദാരുആധാരകോ** നാമ ഏകദാരുനാ കതോ ആധാരകോ. **ദണ്ഡാധാരകോ** നാമ ചതുദണ്ഡതോ പട്ഠായ ബഹൂഹി ദണ്ഡേഹി കതോ ആധാരകോ. **തത്ഥാ**തി ഭമകോടിസദിസദാരു ആധാരകതിദണ്ഡകാധാരേസു. **ഗഹേത്വാ ഏവാ**തി പത്തം ഗഹേത്വാ ഏവ, ഏകമേവ ഠപേതബ്ബം ഇതി വുത്തന്തി യോജനാ.

തഥേവാതി മിഡ്ഢന്തേയേവ. **വിത്ഥിണ്ണായാ**തി വിത്ഥാരായ. **ബാഹിരപസ്സേ**തി കുട്ടസ്സ ബാഹിരപസ്സേ. **കതായാ**തി കുട്ടസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം കതായ. **ഏത്ഥാ**തി പരിഭണ്ഡന്തേ.

യം വത്ഥം പത്ഥരിത്വാ പത്തോ ഠപിയതീതി വത്ഥം **ചോളകം** നാമാതി യോജനാ. **തസ്മിം പനാ**തി ചോളകേ പന. **യത്ഥാ**തി യസ്സം വാലികായം. **ന ദുസ്സതീ**തി പത്തോ ന ദുസ്സതി. **പത്തമാളക**ന്തി പത്തസ്സ ഠപനത്ഥായ കതം അട്ടം. **ഭണ്ഡകുക്ഖളികാ**തി പത്താദിഭണ്ഡകാനം പക്ഖിപനാ ഉക്ഖളികാ. **യത്ഥ കത്ഥചീ**തി ഭിത്തിഖീലാദികേ യസ്മിം കസ്മിംചി. **ലഗ്ഗേന്തസ്സാ**തി പത്തം ഥവികായ ലഗ്ഗേന്തസ്സ. നിസീദനസയനത്ഥം വാ കതം ഹോതൂതി യോജനാ. **അഞ്ഞേനാ**തി പത്തതോ അഞ്ഞേന. **അട്ടകഛന്നേനാ**തി അട്ടപതിരൂപേന, അട്ടകസദിസേനാതി അത്ഥോ. **തത്ഥാ**തി അട്ടകഛന്നേന ഠപിതേ മഞ്ചപീഠേ. അംസേ ബദ്ധിയതി അനേനാതി **അംസബദ്ധോ,** സോയേവ **അംസബദ്ധകോ,** തേന ലഗ്ഗേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ഛത്തേ ഠപേതും ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഭത്തേന പൂരോ **ഭത്തപൂരോ,** പത്തോ. ബന്ധിത്വാ ഠപിതേ ഛത്തേ വാ അട്ടകം കത്വാ ഠപിതേ ഛത്തേ വാതി യോജനാ. യോ കോചി ഭത്തപൂരോപി തുച്ഛപത്തോപീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൭൫. **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. ഹത്ഥേ പത്തോ അത്ഥി, സോ ഏവ ഭിക്ഖു **പത്തഹത്ഥോ** ന ഹോതി, അപിച ഖോ പന ഹത്ഥേ വാ പിട്ഠിപാദേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി സരീരാവയവേ പത്തസ്മിം സതീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ അനന്തരവാക്യേപി. ഇമേഹി വാക്യേഹി ''പത്തഹത്ഥോ''തി ച ''കവാടം പണാമേതു''ന്തി ച ഉപലക്ഖണമത്തമേവാതി ദസ്സേതി. സൂചിം വാ അവാപുരിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **കുഞ്ചികായ വാ**തി **വാ**സദ്ദോ ''സരീരാവയവേനാ''തി പദം അപേക്ഖതി.

ലാബുകടാഹന്തി ലമ്ബതീതി **ലാബു,** ലാബുയാ കടാഹം ലാബുകടാഹം. ''താവകാലിക''ന്തി ഇമിനാ ഏകവാരമേവ തേന ആമിസം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഛഡ്ഡേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **ഘടികപാല**ന്തി ഭാജനകപാലം. **അഭും മേ**തി അവഡ്ഢി മയ്ഹം, ഉപ്പജ്ജിത്ഥാതി അത്ഥോ. ''അഭു മേ''തി (മം നിം അട്ഠം വ. ഏൻ; മം നിം ടീം വ. ഏൻ) വത്തബ്ബേ നിഗ്ഗഹിതാഗമവസേന ഏവം വുത്തം. **ഉത്രാസവചന**ന്തി ഉത്രാസേന വചനകാരണം പദം. **ദിന്നകമേവാ**തി പരേഹി ദിന്നകമേവ ആമിസന്തി സമ്ബന്ധോ.

ചമ്ബേത്വാതി മുഖേന ചമ്ബേത്വാ. **അപവിദ്ധാമിസാനീ**തി ഛഡ്ഡിതാനി ആമിസാനി. **ഏതേസൂ**തി ചലകാദീസു. **അനുച്ഛിട്ഠം സുദ്ധപത്ത**ന്തി നത്ഥി ഉച്ഛിട്ഠോ ഏത്ഥാതി **അനുച്ഛിട്ഠോ,** സുദ്ധപത്തോ, തം. **ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥേനാ**തി ഉച്ഛിട്ഠോ ഏത്ഥ അത്ഥീതി ഉച്ഛിട്ഠോ, സോയേവ ഹത്ഥോ ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥോ,

തേന. വാമഹത്ഥേന ആസിഞ്ചിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** സുദ്ധപത്തേ. **ഏത്താവതാപീ**തി ഏത്തകേന ഏകളുദകഗേണ്ഡുസഗഹണമത്തേനാപി. **സോതി** സുദ്ധപത്തോ. **ഹത്ഥം പനാതി** ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥമ്പി. പനസദ്ദോ ഹേത്ഥ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. യം അട്ഠിം വാ യം ചലകം വാതി യോജനാ. **തത്ഥാതി** മച്ഛമംസഫലാദീസു. **തന്തി** അട്ഠിചലകം. **യം പനാതി** അട്ഠിചലകാദിം പന, പടിഖാദിതുകാമോതി സമ്ബന്ധോ, പുന ഖാദിതുകാമോതി അത്ഥോ. **തത്ഥേവാതി** പത്തേ ഏവ. **കത്വാതി** ഠപനം കത്വാ. യം കിഞ്ചി അട്ഠികണ്ടകാദിന്തി സമ്ബന്ധോ.

൨൬൭. സത്ഥകവേഠനകന്തി സത്ഥകസ്സ വേഠനകരണം. പിപ്ഫലികം വാ ദണ്ഡസത്ഥകം നാമാതി യോജനാ. പിപ്ഫാലേതി ഏതായാതി **പിപ്ഫലി,** സായേവ **പിപ്ഫലികം. അഞ്ഞമ്പീ**തി പിപ്ഫലികതോ അഞ്ഞമ്പി. യംകിഞ്ചി ദണ്ഡം യോജേത്വാ കതസത്ഥകം വാ ദണ്ഡസത്ഥകം നാമാതി യോജനാ. ഇമിനാ ദണ്ഡേന യോജിതം സത്ഥകം **ദണ്ഡസത്ഥക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

മലഗ്ഗഹിതാതി അയമലഗ്ഗഹിതാ. **കിണ്ണേനാതി** മദിരാദിബീജേന കിണ്ണേന. **തേനാതി** പാസാണചുണ്ണസങ്ഖാതേന സരിതകേന. **മക്ഖേതു**ന്തി സൂചിം മക്ഖേതും. മക്ഖിതമധുസിത്ഥകം തം സരിതകം പരിഭിജ്ജതീതി യോജനാ. **മധുസിത്ഥകപിലോതിക**ന്തി മധുസിത്ഥകേന മക്ഖിതം പിലോതികം. **തത്ഥാതി** നിസ്സേണിയം. യായ രജ്ജുയാ കഥിനേ ബന്ധന്തി, സാ രജ്ജു **കഥിനരജ്ജു** നാമാതി യോജനാ. **തത്ഥാതി** ദീഘസ്സ ഭിക്ഖുനോ പമാണേന കതേ കഥിനേ. **ദണ്ഡകേതി** കഥിനദണ്ഡകമ്ഹി. **തസ്സാതി** ദീഘസ്സ ഭിക്ഖുനോ പമാണേന കതസ്സ കഥിനസ്സ. **ഇതരസ്സ ഭിക്ഖുനോതി** ദീഘഭിക്ഖുതോ ഇതരസ്സ രസ്സഭിക്ഖുനോ.

ദണ്ഡകഥിനപമാണേന കതസ്സ കടസാരകസ്സാതി യോജനാ. “ദുഗുണകരണ”ന്തി ഇമിനാ **പിദലക**ന്തി ദുഗുണകരണസങ്ഖാതസ്സ കിരിയാവിസേസസ്സ നാമന്തി ദസ്സേതി. **വിനന്ധനരജ്ജു**ന്തി വിസേസേന നഹിയതി ബന്ധിയതി ഏതായാതി വിനന്ധനാ, സായേവ രജ്ജു വിനന്ധനരജ്ജു, തമേവത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം “വിനന്ധിതും രജ്ജു”ന്തി. **വിനന്ധനസുത്തക**ന്തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **തേന സുത്തകേനാതി** വിനന്ധനസുത്തകേന. **തത്ഥാതി** ഖുദ്ദകനിസ്സേണിയം കാചി സുത്തന്തരികായോതി സമ്ബന്ധോ. **പമാണസഞ്ഞാകരണ**ന്തി സുത്തന്തരികപമാണസ്സ സഞ്ഞാകരണം. കാളസുത്തേന സഞ്ഞാകരണം വിയ ഹലിദ്ദിസുത്തേന സഞ്ഞാകരണന്തി യോജനാ. **അങ്ഗുലിയാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തീ**തി ഏത്ഥ “പടിഗ്ഗണ്ഹന്തീ”തി പദസ്സ “അങ്ഗുലിയാ”തി കരണസ്സേവ വുത്തത്താ കമ്മസ്സ അവുത്തത്താ തസ്സ കമ്മം ദസ്സേതും വുത്തം “സൂചിമുഖ”ന്തി. **അങ്ഗുലികോസക**ന്തി അങ്ഗുലികഞ്ചുകം.

൨൬൯. പാതിചങ്കോടകാദിന്തി ഏത്ഥ **പാതി** നാമ പടിഗ്ഗഹസണ്ഠാനേന കതോ സൂചിആദിഭണ്ഡട്ഠപനോ ഭാജനവിസേസോ. **ആകിരിത്വാതി** പക്ഖിപിത്വാ. **ഓധുനിത്വാതി** പപ്ഫോടേത്വാ. **ഘനദണ്ഡക**ന്തി നിരന്തരദണ്ഡകം. **അന്തോകത്വാതി** കഥിനസ്സ അന്തോകത്വാ.

൨൭൦. വിനന്ധിത്വാതി ചോളകേന വിനന്ധിത്വാ.

൨൭൧. അപരിസ്സാവനകസ്സേവ ഭിക്ഖുനോതി യോജനാ. യോ പന യാചതീതി സമ്ബന്ധോ. **മജ്ഝേദണ്ഡകേതി** ദണ്ഡകസ്സ മജ്ഝേ. **ഉദക**ന്തി

അകപ്പിയഉദകം. **തന്തി** ഉദകം. **യന്തി** പരിസ്സാവനം. ഉദകം പരിസുദ്ധം ഹുത്വാ സവതി ഗച്ഛതി പവത്തതി അനേനാതി **പരിസ്സാവനം**. യം ഉദകേ ഓത്ഥരിത്വാ ഘടേന ഉദകം ഗണ്ഹന്തി, തം **ഓത്ഥരകം** നാമാതി യോജനാ. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "തം ഹീ"തിആദി. **തന്തി** പരിസ്സാവനം, ബന്ധിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തേസൂ**തി ചതൂസു ഖാണുകേസു. **സബ്ബപരിയന്തേ**തി സബ്ബപരിസ്സാവനസ്സ പരിയന്തേ മോചേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഓത്ഥരിത്വാ**തി ഓഗാഹേത്വാ. **ചീവരകുടികാ**തി ചീവരേന കതാ കുടികാ, സാ മകസാനം പരിത്താണത്ഥം കതത്താ **മകസകുടികാ**തി വുച്ചതി.

൨൬൨. **സേമ്ഹാദിദോസുസ്സന്നകായാ**തി സേമ്ഹാദിദോസേഹി ഉസ്സന്നകായാ. **അഗ്ഗളത്ഥമ്ഭോ**തി കവാടത്ഥമ്ഭോ. **യത്ഥാ**തി അഗ്ഗളത്ഥമ്ഭേ. **തത്ഥാ**തി ദ്വാരബാഹായ. **തത്ഥാ**തി അഗ്ഗളപാസകേ. **ധൂമോ നിക്ഖമതി ഏതേനാ**തി **ധൂമനേത്തോ,** ഛിദ്ദോ. തേന വുത്തം "ധൂമനിക്ഖമനഛിദ്ദ"ന്തി . "ഗന്ധേഹീ"തി ഇമിനാ "വാസേതു"ന്തി പദസ്സ കരണം ദസ്സേതി. "ഉദകട്ഠപനട്ഠാന"ന്തി ഇമിനാ **ഉദകട്ഠാന**ന്തി ഏത്ഥ ഉദകസ്സ ഠപനം ഠാനം ഉദകട്ഠാനന്തി മജ്ഝേപദലോപസമാസം ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി ഉദകട്ഠാനേ. **കോട്ഠകോ**തി ഏത്ഥ ന യത്ഥ കത്ഥചി, യസ്സ കസ്സചി വാ കോട്ഠകോ ഹോതി, അപി ച ഖോ പന ദ്വാരേ ഏവ, ദ്വാരസ്സേവ വാ കോട്ഠകോതി ആഹ "ദ്വാരകോട്ഠകോ"തി.

൨൬൩. **പരികമ്മ**ന്തി പിട്ഠിആദിപരികമ്മം. പടിച്ഛാദിയതി ഇമായാതി **പടിച്ഛാദി,** വത്ഥമേവ പടിച്ഛാദി **വത്ഥപടിച്ഛാദി. ഉദകം ന ഹോതീ**തി ഏത്ഥ പാനോദകം നിവത്തേന്തോ ആഹ "ന്ഹാനോദകം ന ഹോതീ"തി.

൨൬൪. പണ്ണികാനം തുലം വിയ ഉദകഉബ്ബാഹനകതുലന്തി യോജനാ. **ദീഘവരത്താദീഹീ**തിആദിസദ്ദേന രജ്ജു ആദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **അരഹത്ഥഘടിയന്തം** നാമ ചക്കസണ്ഠാനം അനേകാരം അരേ അരേ ഘടാനി ബന്ധിത്വാ ഏകേന വാ ദ്വീഹി വാ പരിബ്ഭമിയമാനം യന്തം. അരസങ്ഖാതേസു ഹത്ഥേസു ഘടാ ബന്ധിതബ്ബാ ഏത്ഥാതി **അരഹത്ഥഘടി,** തമേവ യന്തം അരഹത്ഥഘടിയന്തം. **ചമ്മഭാജന**ന്തി ചമ്മമയം ഭാജനം. **അപരിക്ഖിത്താ ഹോതീ**തി ചന്ദനികാ അപാകാരാ ഹോതി. ഉദകപുഞ്ജനം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മി**ന്തി ഉദകപുഞ്ജനേ. "ഉദകപുഞ്ജനീ"തിപി പാഠോ. ഏവം സതി തായ ഉദകപുഞ്ജനിയാതി അത്ഥോ. **പച്ചുദ്ധരിതു**ന്തി അപനേതും.

൨൬൫. ആ സമന്തതോ വിദ്ധം പക്ഖപാസകമേത്ഥാതി **ആവിദ്ധപക്ഖപാസകം. മണ്ഡലേ**തി കണ്ണികമണ്ഡലമ്ഹി. കതം കൂടഞ്ച ഛദനഞ്ച ഏത്ഥാതി **കതകൂടച്ഛദനം,** ജന്താഘരം, തസ്സ. **ഏത**ന്തി "നില്ലേഖജന്താഘര"ന്തി ഏതം നാമം. "ചത്താരോ മാസേ"തി ഇമിനാ **"ചതുമാസ"**ന്തി ദിഗുസമാസസ്സ വാക്യം ദസ്സേതി.

൨൬൬. **നമതക**ന്തി ഏത്ഥ ഹേട്ഠാ വുത്തനമതകതോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൧) വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏളകലോമേഹീ"തിആദി. **അവായിമ**ന്തി വായിത്വാ ന കതം. **ചമ്മഖണ്ഡപരിഹാരേനാ**തി ചമ്മഖണ്ഡം വിയ അധിട്ഠാനവികപ്പനഅപനയനേന, പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **പേളായാ**തി അട്ഠംസാദിആകാരേന കതായ മഞ്ജൂസായ. **ഏത**ന്തി "ആസിത്തകൂപധാന"ന്തി ഏതം നാമം. **ദാരുമയാപീ**തി പിസദ്ദോ ന തമ്ബലോഹരജതമയാ ഏവാതി ദസ്സേതി. **ഏത്ഥേവാ**തി മളോരികായമേവ. **ആധാരകസങ്ഖേപഗമനതോ**തി

ആധാരകേ സങ്ഖേപം ഗമനതോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. പുബ്ബേ പത്തരക്ഖനത്ഥം ആധാരകോ അനുഞ്ഞാതോ, ഇദാനി ഭുഞ്ജനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഏകോ ഭിക്ഖു ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **സേസക**ന്തി ഗഹേതബ്ബഫലപൂവേഹി സേസകം. **തസ്മിം ഖണേ**തി തസ്മിം ഭുഞ്ജനക്ഖണേ.

൨൬൭. **ഏകേകേനപി അങ്ഗേനാ**തി പിസദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ, തതോ പന അധികേഹി അങ്ഗേഹി പഗേവാതി ഹി അത്ഥോ. സമന്നാഗതസ്സ ഉപാസകസ്സ നിക്കുജ്ജിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഉപാസകസ്സ. **ന ഗഹേതബ്ബോ**തി സങ്ഘേന ന ഗഹേതബ്ബോ. അസുകസ്സ ഉപാസകസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉക്കുജ്ജനകാലേ**തി പത്തസ്സ ഉക്കുജ്ജനകാലേ. **യാചാപേതബ്ബാ**തി പത്തനികുജ്ജിതേന ഉപാസകേന യാചാപേതബ്ബാ. **ഹത്ഥപാസ**ന്തി സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥപാസം.

൨൬൮. **പുരക്ഖതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ പുരസദ്ദസ്സ അഗ്ഗത്ഥഭാവഞ്ച കരസദ്ദസ്സ ഖാദേസഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഗ്ഗതോ കതബ്ബാ"തി. **സോ**തി ബോധിരാജകുമാരോ, സന്ഥരീതി സമ്ബന്ധോ. **ലച്ഛാമീ**തി ലഭിസ്സാമി, ഏസ ബോധിരാജകുമാരോ പുത്തലാഭായ അഭബ്ബോതി യോജനാ. അക്കമനേ ദോസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യദീ"തിആദി. **പച്ഛാ**തി അക്കമനതോ പച്ഛാ. **അയ**ന്തി ഭഗവാ. **ഇദ**ന്തി കാരണം. **താവാ**തി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിതോ, സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ വാ പഠമം. **പരിഭവതോ**തി ഗിഹീനം പരിഭവതോ.

മങ്ഗലത്ഥായാതി അരോഗാദികസ്സ മങ്ഗലസ്സ അത്ഥായ. **ധോതപാദക**ന്തി ഏത്ഥ ധോതേഹി പാദേഹി അക്കമനട്ഠാനേ അത്ഥരിതം ധോതപാദകന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ധോതപാദകം നാമാ"തിആദി. തത്ഥ "പച്ചത്ഥരണം അത്ഥത"ന്തി ഇമിനാ "ധോതപാദക"ന്തി ഏത്ഥ ണികപച്ചയസ്സ അത്ഥരിതത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേതി.

൨൬൯. **പദുമകണ്ണികാകാര**ന്തി പദുമകണ്ണികസണ്ഠാനം. കതം പാദഘംസനം **കതകം** നാമാതി യോജനാ. **ത**ന്തി കതകം, പടിക്ഖിത്തമേവാതി സമ്ബന്ധോ. പോത്ഥകേസു തംസദ്ദോ ഗലിതോതി ദട്ഠബ്ബോ. **ബാഹുല്ലികാനുയോഗത്താ**തി പച്ചയബഹുലഭാവായ അനുയോഗത്താ. **പാസാണഫേണകോപീ**തി പാസാണഅബ്ബുദമ്പി. **ബീജനീ**തി ചതുരസ്സബീജനീ. **ത**ന്തി വിധൂപനം, കതം ഹോതൂതി സമ്ബന്ധോ. ഇധാപി തംസദ്ദോ ഗലിതോ. വേളുദന്തവിലീവേഹി വാ മോരപിഞ്ഛേഹി വാ ചമ്മവികതീഹി വാ കതം ഹോതൂതി യോജനാ. സബ്ബം വിധൂപനന്തി സമ്ബന്ധോ. പാളിയം **താലവണ്ട**ന്തി സഹ വണ്ടേന കതം താലം താലവണ്ടം, താലസദ്ദേന തംമയാ മണ്ഡലബീജനീ ഗഹേതബ്ബാ വികാരീവികാരഭാവേന സമ്ബന്ധത്താ. **മകസബീജനീ**തി മകസാനം പലായനകബീജനീ, ദന്തമയവിസാണമയദണ്ഡകാപി മകസബീജനീ വട്ടതീതി യോജനാ. "വാകമയബീജനിയാ"തി പദം "സങ്ഗഹിതാ"തി പദേ ആധാരോ, കരണം വാ.

൨൭൦. **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ ചക്ഖും വാ ദുബ്ബലം ഹോതീതി യോജനാ. **അഞ്ഞോ**തി കായഡാഹാദീഹി ആബാധേഹി അഞ്ഞോ, കോചി ആബാധോ വാ ഉപ്പജ്ജതീതി യോജനാ. "വസ്സേ പനാ"തി പദം "ചീവരഗുത്തത്ഥ"ന്തി പദേ ഏവ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ചീവരഗുത്തത്ഥ**ന്തി ചീവരസ്സ വസ്സതേമനതോ ഗുത്തത്ഥം, വാളമിഗചോരഭയേസു സന്തേസൂതി സമ്ബന്ധോ. താലപണ്ണാദിനാ ഏകേന

പണ്ണേന കതം ഛത്തം **ഏകപണ്ണച്ഛത്തം. സബ്ബത്ഥേവാ**തി സബ്ബേസു ഏവ ഗാമാരഞ്ഞേസു.

“അസി അസ്സാ”തി ഇമിനാ **അസിസ്സാ**തി പദസ്സ അനവകാസവിധിം ദസ്സേതി. **അസീ**തി ഖഗ്ഗോ. **അസ്സാ**തി ചോരസ്സ, അസീതി സമ്ബന്ധോ. **വിജ്ജോതലതീ**തി ഏത്ഥ അലപച്ചയോ രൂപസിദ്ധിമത്തോവാതി ആഹ “വിജ്ജോതതീ”തി. “ചതുഹത്ഥോയേവാ”തി ഇമിനാ പമാണയുത്തോതി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **തതോ**തി ചതുഹത്ഥതോ. **സബ്ബേസ**ന്തി ഗിലാനാഗിലാനാനം. “സക്കാ പനാ”തി പദം “ന വട്ടതീ”തി പദേ കത്താ, “ദാതബ്ബാ”തി പദേ കമ്മം. സമ്മന്നിത്വാവ ദാതബ്ബാ, ന വിനാ സമ്മുതിയാതി അധിപ്പായോ.

൨൭൩. **ആഗത**ന്തി ഉദരിയതോ നിക്ഖമിത്വാ ആഗതം. **ഉഗ്ഗാര**ന്തി ഗലതോ ഉഗ്ഗാരം ഭോജനന്തി സമ്ബന്ധോ. **സന്ധാരേത്വാ**തി പതിട്ഠാപേത്വാ. അസന്ധാരിതമേവ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

യന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം, പതിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം, ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇദ**ന്തി വചനം.

൨൭൪. **കുബ്ബം കരിസ്സാമീ**തി ഏത്ഥ കരിയതി ഉച്ചാരിയതീതി കുബ്ബന്തി വുത്തേ സദ്ദോതി ആഹ “സദ്ദം കരിസ്സാമീ”തി. **സദ്ദ**ന്തി “അയം മം ഭിക്ഖു വിപ്പകരോതീ”തി ഉച്ചാസദ്ദം. **നഖാദീഹീ**തിആദിസദ്ദേന മുഖകുട്ടേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **അനുരക്ഖനത്ഥ**ന്തി അനുദയേന പാലനത്ഥം. **നഖച്ഛേദനന്തി** നഖം ഛിന്ദതി അനേനാതി നഖച്ഛേദനം, സത്ഥകാദി. വീസതിമട്ഠന്തി ഏത്ഥ വീസതിയാ നഖാനം മട്ഠം വീസതിമട്ഠന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “വീസതിപി നഖേ”തിആദി. **ലിഖിതമട്ഠേ**തി ലിഖിതേ ഹുത്വാ മട്ഠേ. **കാരാപേന്തീ**തി നഹാപിതേ കാരാപേന്തി. **നഖതോ**തി നഖതോ വാ നഖന്തരതോ വാ. **അപകഡ്ഢിതു**ന്തി കഡ്ഢിത്വാ അപനേതും.

൨൭൫. **ഖുരകോസക**ന്തി ഖുരസ്സ ഠപനകം. **കത്തരിയാ**തി കന്തിയതി ഛിന്ദിയതി ഇമായാതി കത്തരി, അയോമയോ ഏകോ ഉപകരണവിസേസോ, തായ. “ഛേദാപേന്തീ”തി ഇമിനാ **കപ്പാപേന്തീ**തി ഏത്ഥ കപ്പസദ്ദസ്സ വിധ്യത്ഥം അധിപ്പായേന ദസ്സേതി. **മസ്സും വഡ്ഢാപേന്തീ**തി ഏത്ഥ മസ്സും വഡ്ഢേത്വാ രുഹാപേന്തീതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ “മസ്സും ദീഘം കാരാപേന്തീ”തി. **ഏളകമസ്സൂ**തി ഏളകസ്സ വിയ മസ്സൂതി ഏളകമസ്സു. “ഗോലോമിക”ന്തി വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. “ചതുകോണ”ന്തി ഇമിനാ **ചതുരസ്സ**ന്തി ഏത്ഥ അംസസദ്ദോ കോണത്ഥോതി ദസ്സേതി. ചതുരസ്സന്തി ഏത്ഥ ഹി “ചതുരംസ”ന്തി വത്തബ്ബേ നിഗ്ഗഹിതസ്സ ലോപം കത്വാ പരസ്സ സകാരസ്സ ദ്വേഭാവം കത്വാ “ചതുരസ്സ”ന്തി വുത്തം. **ലോമസംഹരണ**ന്തി ലോമാനം അപനയനം. **ലോമരാജിട്ഠപന**ന്തി ലോമലേഖാഠപനം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു, മസ്സുകപ്പനാദീസൂതി സമ്ബന്ധോ. **ഗണ്ഡവണരുധിആബാധപച്ചയാ**തി ഗണ്ഡോ ച വണോ ച രുധി ച ഗണ്ഡവണരുധയോ, തേയേവ ആബാധാ ഗണ്ഡവണരുധിആബാധാ, തേസം പച്ചയാ. **വണോ**തി മഹന്തോ വണോ. **രുധീ**തി ഖുദ്ദകോ വണോ. **സക്ഖരാദീഹീ**തി സക്ഖരമധുസിത്ഥകേഹി. **സണ്ഡാസോ**തി സുട്ഠു ലോമം ഡംസതീതി സണ്ഡാസോ. **യ**ന്തി ലോമം, ഠിതന്തി സമ്ബന്ധോ. കത്ഥ ഠിതന്തി ആഹ “ഭമുകായ വാ”തിആദി. കിം ഹുത്വാ ഠിതന്തി ആഹ - “ഉഗ്ഗന്ത്വാ വിഭച്ഛം ഠിത”ന്തി, വിഭച്ഛം ഹുത്വാ ഠിതന്തി യോജനാ. വിസേസേന

സോഭണം ഭക്ഖതീതി **വിഭച്ഛോ,** അസോഭണോ. "വിഗച്ഛ"ന്തിപി പാഠോ, വിരൂപം ഗച്ഛതി, ഗമയതീതി വാ **വിഗച്ഛോ**. തത്ഥ പുരിമപാഠോയേവ മൂലപാഠോതി ദട്ഠബ്ബോതി. പലിതം വാ അപലിതം വാ താദിസം ലോമന്തി യോജനാ.

൨൭൭. കംസപത്ഥരികാതി ഏത്ഥ കംസആപണേ പത്ഥരന്തി പസാരേന്തീതി കംസപത്ഥരികാതി വുത്തേ കംസഭണ്ഡവാണിജാ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "കംസഭണ്ഡവാണിജാ"തി. വാസിദണ്ഡാദീനം അപാതനത്ഥം ബന്ധതി അനേന ലോഹേനാതി **ബന്ധനം,** തമേവ മത്തം അപ്പന്തി ബന്ധനമത്തം.

൨൭൮. നിക്ഖമന്തേനാതി ആരാമതോ നിക്ഖമന്തേന. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ. "സരിത്വാ"തി ഇമിനാ അസരിത്വാ പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **ബഹുരജ്ജുക**ന്തി ബഹൂ രജ്ജുയോ ഏതസ്സാതി ബഹുരജ്ജുകം. ഇമിനാ കലാപേന ബഹുരജ്ജൂനം സമൂഹേന കത്തബ്ബന്തി **കലാപുക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി, ഇകാരസ്സുകാരോ. **ദേഡ്ഡുഭക**ന്തി ഏത്ഥ ദേഡ്ഡുഭസദ്ദേന തസ്സ സീസം ഗഹേതബ്ബം ഏകദേസൂപചാരേന, ദേഡ്ഡുഭം വിയാതി ദേഡ്ഡുഭകം, സദിസത്ഥേ കപച്ചയോ ഹോതി. തേന വുത്തം "ഉദകസപ്പസീസസദിസ"ന്തി. "മുരജവട്ടിസണ്ഠാന"ന്തി ഇമിനാ മുരജസദ്ദേന മുരജവട്ടി ഗഹേതബ്ബാ തസ്സ വികാരത്താ, തേന സദിസം **മുരജ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **വേഠേത്വാ**തി ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ വേഠേത്വാ. **മദ്ദവീണ**സദ്ദോ പാമങ്ഗപരിയായോ. മദ്ദവീണം വിയാതി **മദ്ദവീണം**. തേന വുത്തം "പാമങ്ഗസണ്ഠാന"ന്തി. "പഗേവ ബഹൂനീ"തി ഇമിനാ "ഏകമ്പീ"തി ഏത്ഥ പിസദ്ദസ്സ സമ്ഭാവനത്ഥം ദസ്സേതി. **മച്ഛകണ്ടകവായിമാ**തി മച്ഛകണ്ടകം വിയ ദസ്സേത്വാ വായിമാ. **കുഞ്ജരച്ഛികാദിഭേദാ**തി വാരണഅച്ഛികാദിഭേദാ. വാരണോ ഹി കും ഭൂമിം ജരാപേതീതി **കുഞ്ജരോ**തി (വി॰ വ॰ അട്ഠ॰ ൩൫; അ॰ നി॰ ടീ॰ ൧.൧.൨) ച കുഞ്ജേ നികുഞ്ജേ രമതീതി **കുഞ്ജരോ**തി ച വുച്ചതി. തസ്സ അച്ഛി വിയാതി **കുഞ്ജരച്ഛികം,** തം ആദി യേസം താനീതി കുഞ്ജരച്ഛികാദീനി, തേസം ഭേദാതി **കുഞ്ജരച്ഛികാദിഭേദാ**. ആദിസദ്ദേന ഗോണച്ഛികാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. "കുഞ്ചികാകോസകസണ്ഠാന"ന്തി ഇമിനാ സൂകരസ്സ അന്തം വിയ **സൂകരന്തക**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. സൂകരസ്സ ഹി അന്തം കുഞ്ചികാകോസകം വിയ മജ്ഝേ സുസിരോ ഹോതി. **സൂകരന്തകം അനുലോമേതീ**തി സൂകരന്തകേന അനുലോമേതി. **ദസാസുയേവാ**തി കായബന്ധനസ്സ അന്തേസുയേവ. **ഏത്ഥാ**തി ദസാസു. "ചതുന്നം ഉപരി ന വട്ടതീ"തി ഇമിനാ മുരജദസാ തതോ ഉപരി വട്ടതീതി ദസ്സേതി. **വേഠേത്വാ**തി രജ്ജും വത്ഥേന വേഠേത്വാ. **മുദ്ദികസണ്ഠാനേനാ**തി വരകസീസസണ്ഠാനേന. **ഏവം സിബ്ബിതാ**തി ഏവം സിബ്ബിയമാനാ. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **പാസന്തോ**തി പാസകോടി.

൨൮൦. ഓലമ്ബകം കത്വാ നിവത്ഥം **ഹത്ഥിസോണ്ഡകം** നാമാതി യോജനാ. **ചോളികഇത്ഥീന**ന്തി ചോളരട്ഠേ നിവാസീനം ഇത്ഥീനം. ഹത്ഥിയാ സോണ്ഡോ വിയ ഹത്ഥിസോണ്ഡകം നിവത്ഥം. മച്ഛവാലം വിയാതി **മച്ഛവാലകം**. ചത്താരോ കണ്ണാ ഏതസ്സ നിവത്ഥസ്സാതി **ചതുകണ്ണകം**. താലവണ്ടം വിയാതി **താലവണ്ടകം**. സതം വലിനോ ഏതസ്സ നിവത്ഥസ്സാതി **സതവലികം**. "അനേകക്ഖത്തു"ന്തി ഇമിനാ "സതവലിക"ന്തി ഏത്ഥ സതസദ്ദസ്സ അനേകത്ഥവാചകതം ദസ്സേതി. "വാമദക്ഖിണപസ്സേസു വാ"തി ഇമിനാ പുരിമനിവത്ഥം കടിതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠാ നിവത്ഥം നാമാതി ദസ്സേതി.

സംവല്ലിത്വാ നിവത്ഥം **സംവല്ലിയം**. മല്ലോ ച കമ്മകാരോ ച **മല്ലകമ്മകാരാ,** തേ ആദയോ യേസം തേതി മല്ലകമ്മകാരാദയോ. ആദിസദ്ദേന ധുത്താദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. യമ്പി നിവത്ഥം നിവാസേന്തി, സബ്ബം തം നിവത്ഥം ന വട്ടതീതി യോജനാ. ഏകം വാ കോണന്തി സമ്ബന്ധോ. **കോണേ**തി അന്തരവാസകസ്സ കോണേ. ''തഥാ''തി ഇമിനാ ''ഏകം വാ ദ്വേ വാ കോണേ ഉക്ഖിപിത്വാ അന്തരവാസകസ്സ ഉപരി ലഗ്ഗേന്തീ''തി അത്ഥം അതിദിസതി. അന്തോകാസാവസ്സ ദസ്സേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ദ്വേ നിവാസേന്തേന അഗിലാനേനാതി യോജനാ. **സഗുണ**ന്തി അന്തോകാസാവേന ബഹികാസാവം സമാനഗുണം കത്വാ. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. **യഞ്ചാ**തി യം നിവത്ഥഞ്ച. **ഇധാ**തി ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകേ. യഞ്ച സേഖിയവണ്ണനായം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൭൬ ആദയോ) പടിക്ഖിത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. സബ്ബം തം നിവത്ഥന്തി യോജനാ. നിബ്ബികാരം കത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭോ കണ്ണേ**തി ഹേട്ഠാ ഠിതേ ഉഭോ കണ്ണേ ഉപരി ച ഠിതേ ഉഭോ കണ്ണേ. **തന്തി** പരിമണ്ഡലപാരുപനം.

തത്ഥാതി ''ഗിഹിപാരുത''ന്തി വചനേ യംകിഞ്ചി അഞ്ഞഥാപാരുതം അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഗിഹിപാരുതം നാമ, തസ്മാ, പരിമണ്ഡലം പാരുപിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ''യഥാ പാരുപന്തി, യഥാ ച ഠപേന്തീ''തിആദിനാ യോജനാ കാതബ്ബാ. **തസ്സേവാ**തി ദീഘസാടകസ്സേവ. **തസ്സേവാ**തി സാടകസ്സേവ. **പാളികാരകോ**തി പാളിം ഗണ്ഹന്തം വാ വാചേന്തം വാ കാരകോ. **തഥാ**തി യഥാ പാരുപന്തി, തഥാ.

൨൯൫. കുഹിഞ്ചി ഠാനം ഗച്ഛതോ രഞ്ഞോതി യോജനാ. ''പരിക്ഖാരഭണ്ഡവഹനമനുസ്സാ''തി ഇമിനാ തേ മനുസ്സാ മുണ്ഡം സീസം ചോളകേന വേഠേന്തീതി **മുണ്ഡവേഠിനോ** നാമാതി ദസ്സേതി. **അധിപ്പായോ**തി ഉജ്ഝായന്താനം മനുസ്സാനമധിപ്പായോ. **അന്തരാകാജ**ന്തി ഏത്ഥ അന്തരാസദ്ദോ മജ്ഝത്ഥവാചകോതി ആഹ ''മജ്ഝേ''തി. ''ലഗ്ഗേത്വാ''തിആദിനാ കാജസ്സ അന്തരേ ലഗ്ഗേത്വാ വഹിതബ്ബം അന്തരാകാജന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൯൬. ''ചക്ഖൂനം ഹിത''ന്തി ഇമിനാ **അചക്ഖുസ്സ**ന്തി ഏത്ഥ സ്സപച്ചയോ ചക്ഖുസദ്ദതോ ഹിതത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **പമാണങ്ഗുലേനാ**തി വഡ്ഢകീനം പമാണയുത്തേന അങ്ഗുലേന.

൨൯൭. ''തിണവനാദീസൂ''തി ഇമിനാ **ദായം ആലിമ്പേന്തീ**തി ഏത്ഥ ദായസദ്ദോ വനവാചകോതി ദസ്സേതി. ''അഗ്ഗിം ദേന്തീ''തി ഇമിനാ ആപുബ്ബോ ലിപിധാതു ഉപസഗ്ഗവസേന അഗ്ഗിദാനത്ഥോതി ദസ്സേതി. **പരിത്ത**ന്തി ഏത്ഥ സമന്തതോ തായതി അനേനാതി പരിത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അപ്പഹരിതകരണേന വാ പരിഖാഖണേന വാ പരിത്താണ''ന്തി. **ഏത്ഥാ**തി പരിത്തകരണേ. **ദാതും ലബ്ഭതീ**തി സയം ദാതും ലബ്ഭതി. **ഹരിതു**ന്തി അപനേതും. പത്തം വാ അപത്തം വാ അഗ്ഗിന്തി സമ്ബന്ധോ. **തഥാ**തി അഗ്ഗിദാനാദിനാ ആകാരേന. ഉദകേന നിബ്ബാപേന്തേന ഭിക്ഖുനാതി സമ്ബന്ധോ.

൨൯൮. സതി കരണീയേതി ഏത്ഥ കരണീയസദ്ദോ കിച്ചപരിയായോതി ആഹ ''സുക്ഖകട്ഠാദിഗ്ഗഹണകിച്ചേ''തി. ''സുക്ഖകട്ഠാദിഗ്ഗഹണ'' ഇതി പദേന കിച്ചസരൂപം ദസ്സേതി. ''പുരിസപ്പമാണ''ന്തി ഇമിനാ **പോരിസിയ**ന്തി ഏത്ഥ ണിയപച്ചയോ പമാണത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. പുരിസപ്പമാണം നാമ ഉപരി ബാഹുദ്വയതതസ്സ പുരിസസ്സ പമാണം. ദിസ്വാ വാ ഹുത്വാ വാ ദിസ്വാതി

യോജനാ. **അതിഉച്ചമ്പീ**തി പിസദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ. നീചം പന രുക്ഖം പഗേവാതി ഹി അത്ഥോ.

൨൮൩. കല്യാണവാക്കരണാതി എത്ഥ കരിയതി ഉച്ചാരിയതീതി **കരണോ,** സദ്ദോ, വാചായേവ കരണോ **വാക്കരണോ,** കല്യാണോ വാക്കരണോ ഏതേസന്തി കല്യാണവാക്കരണാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "മധുരസദ്ദാ"തി. **വേദം വിയാ**തി സുതിം വിയ. **വാചനാമഗ്ഗ**ന്തി വാചനായ ഉപായം. **സകാ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധസങ്ഖാതസ്സ സസ്സ അത്തനോ ഏസാ സകാ. തേന വുത്തം "സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാ"തി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഹി മാഗധനിരുത്തിയാ ഏവ ധമ്മോ ഭാസിതോ, തസ്മാ സാ മാഗധനിരുത്തി സകാ നാമാതി വുച്ചതി. **നിരുത്തീ**തി അത്ഥം നീഹരിത്വാ വുച്ചതേ ഇമായ സദ്ദപഞ്ഞത്തിയാതി നിരുത്തി, വചധാതുസ്സ വകാരസ്സ ഉകാരോ, സബ്ബവോഹാരോ ലബ്ഭതി. ഇധ പന "സകായാ"തി വുത്തത്താ മാഗധവോഹാരോ ഏവ. തേന വുത്തം "മാഗധവോഹാരോ"തി. "സഭാവനിരുത്തീ"തിപി പാഠോ. ഏവഞ്ഹി സതി സബ്ബസത്താനം സഭാവേന പവത്താ മൂലഭാസാഭൂതാ മാഗധനിരുത്തിയേവ.

൨൮൫. ലോകായതം നാമ തിത്ഥിയസത്ഥന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇമിനാവ കാരണേനാ**തി "സേതോ കാകോ, കസ്മാ? അട്ഠീനം സേതത്താ. രത്തോ ബകോ, കസ്മാ? ലോഹിതസ്സ രത്തത്താ" ഇതി (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൬; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൫.൧൦൭൯; അ॰ നി॰ ൧൦.൬൯-൭൦) ഇമിനാ ഏവ കാരണേന.

൨൮൭. അന്തരാ അഹോസീതി ഏത്ഥ അന്തരസദ്ദോ ബ്യവധാനത്ഥോതി ആഹ "അന്തരിതാ അഹോസി പടിച്ഛന്നാ"തി. തേന സദ്ദേന ധമ്മകഥാ ബ്യവധാനാ അഹോസീതി അത്ഥോ.

൨൮൯. ആബാധപ്പച്ചയാതി ഏത്ഥ ആബാധസ്സ ഭേസജ്ജസങ്ഖാതോ പച്ചയോ ആബാധപച്ചയോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സാ"തിആദി. ഇമിനാ ആബാധോയേവ പച്ചയോ ആബാധപച്ചയോതി അത്ഥം പടിക്ഖിപതി.

൨൯൩. ദുക്കടവത്ഥു നാമ അകപ്പിയവോഹാരാദിനാ മാലാവച്ഛരോപനാദി, പാചിത്തിയവത്ഥു നാമ മാലാവച്ഛരോപനാദിഅത്ഥായ പഥവീഖണനാദി. **പഹരണീ**തി പഹരതി ഇമായാതി പഹരണീ. **ഏത**ന്തി "പഹരണീ"തി ഏതം നാമം. യസ്സ കസ്സചി ആവുധസങ്ഖാതസ്സ ലോഹഭണ്ഡസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി ആവുധസങ്ഖാതം ലോഹഭണ്ഡം. **വുത്തമേവാ**തി "കതകം നാമ പദുമകണ്ണികാകാര"ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൫) വുത്തമേവ. **ധനിയസ്സേവാ**തി ധനിയസ്സ ഏവ. അഞ്ഞേസഞ്ഹി കതായ സബ്ബമത്തികാമയകുടിയാ അപാകടത്താ വുത്തം "ധനിയസ്സേവാ"തി. അഥ വാ ധനിയസ്സ സബ്ബമത്തികാമയകുടി ഇവാതി യോജനാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകേ.

ഇതി ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൬. സേനാസനക്ഖന്ധകം

വിഹാരാനുജാനനകഥാ

൨൯൮. സേനാസനക്ഖന്ധകേ **അപഞ്ഞത്തം ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ന ഞപധാതു ഹോതി, അപിച ഞാധാതുയേവ, സോ ച ഖോ അനുജാനനത്ഥോതി ആഹ "അനനുഞ്ഞാതം ഹോതീ"തി. ഇമിനാ ഞാധാതുസ്സ അവബോധനാദയോ അത്ഥേ നിവത്തേതി, അനുജാനനത്ഥംയേവ ദസ്സേതി. അഡ്ഢയോഗാദീനം വിസും ഗഹിതത്താ വിഹാരസദ്ദേന പാരിസേസതോ അവസേസാവാസോവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "അഡ്ഢയോഗാദിമുത്തകോ അവസേസാവാസോ"തി. **സുവണ്ണവങ്കഗേഹ**ന്തി സുവണ്ണവങ്കഛദനേന ഛാദിതം ഗേഹം. **ഇട്ഠകാഗുഹാ**തി ഇട്ഠകായ കതാ ഗുഹാ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **ആഗതസ്സ ച അനാഗതസ്സ ചാ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദേന ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി. ആഗച്ഛതീതി **ആഗതോ,** ന ആഗതോ **അനാഗതോ,** സങ്ഘോ. ആഗതോ ച അനാഗതോ ച **ആഗതാനാഗതോ,** സമാഹാരദ്വന്ദോ പുംലിങ്ഗോ, തസ്സ. "അപ്പടിഹതചാരസ്സാ"തി ഇമിനാ ചതൂസു ദിസാസു അപ്പടിഹതചാരോ **ചാതുദ്ദിസോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൯൯. അനുമോദനഗാഥാസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഉതുവിസഭാഗവസേനാ**തി സീതഉണ്ഹാനം ഉതൂനം വിസഭാഗവസേന. **സംഫുസിതകവാതോ**തി സഹ ഉദകബിന്ദുനാ ആഗതോ വാതോ. ഏത്ഥ ഹി സംസദ്ദോ സഹത്ഥോ, ഫുസിതസദ്ദോ ഉദകബിന്ദുവാചകോ. **ഉജുകമേഘവുട്ഠിയോ ഏവാ**തി വാതേന അപഹരിതത്താ ഉജുകം പതിതാ മേഘവുട്ഠിയോ ഏവ. പാളിയം **തതോ**തി ഏത്ഥ തോപച്ചയോ പച്ചത്തത്ഥേ വത്തതി. സോ വിഹാരോതി ഹി അത്ഥോ. **വാളമിഗാനി ചാ**തി വാളമിഗേ ച. ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ ഹേസ. **ഏതാനി സബ്ബാനീ**തി "സീത"ന്തിആദീനി സബ്ബാനി സത്ത പദാനി. **യോജേതബ്ബാനീ**തി സോ വിഹാരോ സീതം പടിഹനതി...പേ... വുട്ഠിയോ പടിഹനതീതി യോജേതബ്ബാനീതി അത്ഥോ.

"വിഹാരേനാ"തി ഇമിനാ പാളിയം **തതോ**തി ഏത്ഥ തോപച്ചയോ കത്തുത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി, തേന വിഹാരേനാതി അത്ഥോ. **പടിഹഞ്ഞതീ**തി പടിഹനീയതി. **സുഖത്ഥ**ന്തി ഏത്ഥ ഉത്തരപദലോപോതി ആഹ "സുഖവിഹാരത്ഥ"ന്തി. "ലേണത്ഥഞ്ച സുഖത്ഥഞ്ചാ"തി പദദ്വയം "ഹോതീ"തി പാഠസേസേന യോജേതബ്ബം. വിഹാരദാനം ലേണത്ഥഞ്ച സുഖത്ഥഞ്ച ഹോതീതി ഹി അത്ഥോ. **ഇദ**ന്തി അയം അധിപ്പായോ. **വുത്ത**ന്തി വുത്തോ. വിഹാരദാനം സുഖത്ഥഞ്ച ഹോതീതി യോജനാ. ഝായിതും വിപസ്സിതുഞ്ച യം സുഖം അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **തദത്ഥ**ന്തി തസ്സ സുഖസ്സ അത്ഥായ. **പരപദേനപീ**തി "ഝായിതുഞ്ച വിപസ്സിതു"ന്തി പദദ്വയതോ പരം ഠിതേന "വിഹാരദാന"ന്തി പദേനപി. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വിഹാരേ. **വിഹാരദാന**ന്തി വിഹാരസ്സ ദാനം, ദാതബ്ബവിഹാരം വാ, വണ്ണിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **വുത്ത**ന്തി സംയുത്തനികായേ വുത്തം. സാധകപാളിയം യോ ഉപസ്സയം ദദാതി, സോ ച **സബ്ബദദോ** സബ്ബേസം ബലാദീനം ദദോ ഹോതീതി യോജനാ. **സോ ചാ**തി ഏത്ഥ ചസദ്ദോ അവധാരണത്ഥോ. സോ ഏവാതി ഹി അത്ഥോ.

"വിഹാരേ"തി ഇമിനാ **വാസയേത്ഥാ**തി ഏത്ഥ ഏതസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **വാസയേ**തി വാസേയ്യ. **തേസം അന്നഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ "തേസ"ന്തി പദം "അനുച്ഛവിയ"ന്തി പാഠസേസേന യോജേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തേസം അനുച്ഛവിയ"ന്തി. തത്ഥ അനുച്ഛവിയം അന്നഞ്ച അനുച്ഛവിയാനി വത്ഥാനി ചാതി യോജനാ. അഥ വാ **തേസ**ന്തി ഭുമ്മത്ഥേ സമ്പദാനവചനന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തേസൂ"തി, ഭിക്ഖൂസൂതി അത്ഥോ. **ഉജുഭൂതേസൂ**തി ഏത്ഥ സമ്പദാനത്ഥേ

ഭുമ്മവചനം കത്വാ ഉജുഭൂതാനം തേസം ഭിക്ഖൂനം ദദേയ്യാതി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. “അകുടിലചിത്തേസൂ”തി ഇമിനാ “ഉജുഭൂതേസൂ”തി എത്ഥ ഉജുസദ്ദസ്സ അകുടിലത്ഥഞ്ച ഭൂതസദ്ദേന ബാഹിരത്ഥസമാസഞ്ച ദസ്സേതി. ഉജുഭൂതം ചിത്തമേതേസന്തി **ഉജുഭൂതാ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **നിദഹേയ്യാ**തി നിഖണിത്വാ ഠപേയ്യ. “ന ചിത്തപസാദം വിരാധേത്വാ”തി ഇമിനാ **വിപ്പസന്നേന ചേതസാ**തി എത്ഥ എവത്ഥഫലം വാ അഞ്ഞത്ഥാപോഹനം വാ ദസ്സേതി. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. എവം വിപ്പസന്നചിത്തസ്സ തസ്സ വിഹാരദായകസ്സ തേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തീതി യോജനാ.

൨൯൯. ആവിഞ്ഛനഛിദ്ദന്തി അങ്ഗുലിം അവ പവേസേത്വാ അഞ്ഛതി ആകഡ്ഢതി എത്ഥ, എതേനാതി വാ **ആവിഞ്ഛനം**. അവപുബ്ബോ അഛിധാതു, ഉപസഗ്ഗഅകാരസ്സ ദീഘം കത്വാ, ധാതുഅകാരസ്സ ച ഇകാരം കത്വാ “ആവിഞ്ഛന”ന്തി വുത്തം, തമേവ ഛിദ്ദം ആവിഞ്ഛനഛിദ്ദം. **ആവിഞ്ഛനരജ്ജു**ന്തി കവാടച്ഛിദ്ദേ അവ പവേസേത്വാ അഞ്ഛതി ആകഡ്ഢതി ഇമായാതി **ആവിഞ്ഛനാ,** സായേവ രജ്ജൂതി ആവിഞ്ഛനരജ്ജു. കാചി രജ്ജു ന ന വട്ടതീതി യോജനാ. അഥ വാ ന വട്ടതി ന ഹോതി, വട്ടതിയേവാതി യോജനാ. **തീണി താലാനീ**തി എത്ഥ താലസദ്ദോ കുഞ്ചികാപരിയായോതി ആഹ “തിസ്സോ കുഞ്ചികായോ”തി. ഇമിനാ താലസദ്ദസ്സ രുക്ഖതൂരിയവിസേസേ നിവത്തേതി. **യം യ**ന്തി ഉപകരണം. **തസ്സാ**തി യന്തകസ്സ. **വേദികാവാതപാന**ന്തി വാതം പിവതി അനേനാതി **വാതപാനം,** വേദികായ കതം വാതപാനം വേദികാവാതപാനം. **ചക്കലിക**ന്തി എത്ഥ ചക്കാകാരേന അലതി പവത്തതീതി **ചക്കലം,** ചോളകപാദപുഞ്ജനം. തേന ബന്ധിതബ്ബന്തി **ചക്കലിക**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ചോളകപാദപുഞ്ജനം ബന്ധിതു”ന്തി. “വാതപാനപ്പമാണേന ഭിസിം കത്വാ”തി ഇമിനാ വാതപാനപമാണേന കതാ ഭിസി **വാതപാനഭിസീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൨൯൭. “ഉച്ചകമ്പി ആസന്ദിക”ന്തി വചനതോ വട്ടതീതി വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ഏകതോഭാഗേന ദീഘപീഠം അട്ഠങ്ഗുലപാദകമേവ വട്ടതീതി യോജനാ. തതോ അധികം ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **പമാണാതിക്കന്തോപീ**തി പിസദ്ദോ പമാണയുത്തോ പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. **സത്തങ്ഗോ**തി തീസു ദിസാസു അപസ്സയോ, ചത്താരോ പാദാതി സത്ത അങ്ഗാനി ഏതസ്സാതി സത്തങ്ഗോ. **അയമ്പീ**തി പിസദ്ദോ ആസന്ദികം അപേക്ഖതി. ഏളകപാദപീഠം നാമ വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏളകസ്സ പാദോ വിയ പാദോ ഏത്ഥാതി **ഏളകപാദം,** തമേവ പീഠം **ഏളകപാദപീഠം. ആമലകവണ്ണികപീഠ**ന്തി ആമലകായ വണ്ണോ സണ്ഠാനോ ആമലകവണ്ണോ, തേന യോജിതം ആമലകവണ്ണികം, തദേവ പീഠം ആമലകവണ്ണികപീഠം. “ആകാരേനാ”തി ഇമിനാ വണ്ണസദ്ദസ്സ സണ്ഠാനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഇമാനീ**തി പീഠാനി. **ഏത്ഥാ**തി പീഠേ. **മുഞ്ചപബ്ബജമയ**ന്തി മുഞ്ജേന ച പബ്ബജേന ച കതം.

മനുസ്സാനന്തി വഡ്ഢകീമനുസ്സാനം. **ഛവിസംരക്ഖനത്ഥായാ**തി ഛവിയാ വിനാസനതോ സുട്ഠു രക്ഖനത്ഥായ. **സിമ്ബലിരുക്ഖാദീന**ന്തിആദിസദ്ദേന തൂലനിബ്ബത്തകേ സബ്ബരുക്ഖേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഖീരവല്ലിആദീന**ന്തിആദിസദ്ദേന തൂലനിബ്ബത്തകാ സബ്ബാ ലതായോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **പോടകീതിണാദീന**ന്തിആദിസദ്ദേന തൂലനിബ്ബത്തകാ സബ്ബാ തിണജാതിയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **തീഹീ**തി രുക്ഖലതാപോടകീഹി. നനു ഭൂതഗാമാനം അനേകത്താ ഏതേഹി തീഹി മുത്തോ ഭൂതഗാമോ അത്ഥി, കസ്മാ പന

സബ്ബഭൂതഗാമാ സങ്ഗഹിതാ ഹോന്തീതി ആഹ "രുക്ഖവല്ലിതിണജാതിയോ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ ഹി യസ്മാ നത്ഥി, തസ്മാ സങ്ഗഹിതാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ നത്ഥി, തസ്മാ. സബ്ബമ്പി ഏതം തൂലന്തി യോജനാ. ബിമ്ബോഹനേ ലോമമ്പി വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ലോമമ്പീ**തി പിസദ്ദേന തൂലം അപേക്ഖതി. **യംകിഞ്ചി പുപ്ഫ**ന്തി സബ്ബം പുപ്ഫം. പത്തം പാപുണിത്വാ സുദ്ധം തമാലപത്തമേവ ന വട്ടതി, അവസേസം സബ്ബം പത്തം സുദ്ധമ്പി വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **പഞ്ചവിധ**ന്തി ഉണ്ണചോളവാകതിണപണ്ണവസേന പഞ്ചപകാരം.

"ഉപഡ്ഢകായപമാണാനീ"തി ഇമിനാ **അഡ്ഢകായികാനീ**തി ഏത്ഥ അഡ്ഢസ്സ കായസ്സ പമാണേന കതാനി **അഡ്ഢകായികാനീ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. യേസു ബിമ്ബോഹനേസു കടിതോ പട്ഠായ യാവ സീസം ഉപദഹന്തി, താനി ബിമ്ബോഹനാനി അഡ്ഢകായികാനി നാമാതി യോജനാ. **യസ്സാ**തി ബിമ്ബോഹനസ്സ. വിത്ഥാരതോ മുട്ഠിരതനം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ യത്ഥ സഹ ഗീവായ സകലം സീസം ഠപേതും സക്കാ, തസ്സ മുട്ഠിരതനം വിത്ഥാരപമാണന്തി ദസ്സേതി. "തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാന"ന്തി ഇദം ബിമ്ബോഹനസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ഠപേതബ്ബചോളപമാണം സന്ധായ വുത്തം. ഇദം പന ബിമ്ബോഹനസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ഠപിതചോളസ്സ കോടിയാ കോടിം ആഹച്ച ദിഗുണം കതം തികണ്ണം ഹോതി, തേസു തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാനമന്തരം വിദത്ഥി ചതുരങ്ഗുലം ഹോതി, മജ്ഝട്ഠാനം കോടിതോ കോടിമാഹച്ച മുട്ഠിരതനം ഹോതി, ഇദം പന ബിമ്ബോഹനം തികണ്ണം ഹോതി. വട്ടം വാ ചതുരസ്സാദിം വാ കത്വാ സിബ്ബിതം യഥാ കോടിതോ കോടി വിത്ഥാരതോ പുഥുലട്ഠാനം മുട്ഠിരതനം ഹോതി, ഏവം സിബ്ബിതബ്ബം. ഇതോ അധികം ന വട്ടതി, ഊനം പന വട്ടതിയേവ. **സീസൂപധാന**ന്തി സീസം ഉപദഹന്തി ഠപേന്തി ഏത്ഥാതി സീസൂപധാനം. **ബിമ്ബോഹനാനീ**തി വിസേസേന, വിസേസം വാ സുഖം വഹന്തീതി ബിമ്ബോഹനാനി. **ഉപരീ**തി ബിമ്ബോഹനാനം ഉപരി. യാനി പന കപ്പിയതൂലാനി സന്തീതി യോജനാ. **മഹന്തമ്പീ**തി പിസദ്ദോ ഖുദ്ദകം പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. വിനയധരഉപതിസ്സത്ഥേരോ പന ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. "വിനയധര" ഇതി പദേന ഫുസ്സദേവത്ഥേരതോ വിസേസം ദസ്സേതി. **അകപ്പിയതൂലം വാ**തി ഭിസിയം അകപ്പിയതൂലം വാ. ബിമ്ബോഹനേ ഹി അകപ്പിയതൂലം നാമ നത്ഥി.

പഞ്ചഭിസിയോതി ഏത്ഥ വാക്യഭാവഞ്ച അസമാഹാരദിഗുഭാവഞ്ച പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "പഞ്ചഹി ഉണ്ണാദീഹി പൂരിതാ ഭിസിയോ"തി. ഇമിനാ പഞ്ചഹി ഉണ്ണാദീഹി പൂരിതാ ഭിസിയോ പഞ്ചഭിസിയോതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. അത്ഥതോ പന വാക്യമ്പി അസമാഹാരദിഗുപി യുജ്ജതേവ. കസ്മാ പഞ്ചഗണനാ ഹോതീതി ആഹ "തൂലഗണനായ ഹീ"തിആദി. **ഹി** യസ്മാ തൂലഗണനായ ഏതാസം ഗണനാ വുത്താ, തസ്മാ പഞ്ചഭിസിയോ ഹോന്തീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഉണ്ണാദീസു പഞ്ചസു. ഉണ്ണഗ്ഗഹണേന ഗഹിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **കമ്ബലമേവാ**തി ഉണ്ണാമയം കമ്ബലമേവ. ഉണ്ണായ, ഉണ്ണം വാ പക്ഖിപിത്വാ കതാ ഭിസി **ഉണ്ണാഭിസി**. ഏസേവ നയോ **ചോളഭിസി**ആദീസു.

പമാണനിയമോതി ഏത്തകാ പമാണാതി പമാണസ്സ നിയമോ. മഞ്ചേ അത്ഥരിതബ്ബാ ഭിസി **മഞ്ചഭിസി. ഏതാസ**ന്തി മഞ്ചഭിസിആദീനം. യം ഏതം തൂലന്തി യോജനാ. **സൂരകേപീ**തി ചമ്മമയഭിസിയമ്പി. **ഏതേനാ**തി കുരുന്ദിയം വുത്തവചനേന സിദ്ധം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

മഞ്ചഭിസിന്തി മഞ്ചേ അത്ഥരിതബ്ബം ഭിസിം. "അത്ഥരണത്ഥായ സംഹരന്തീതി യുജ്ജതീ"തി ഇമിനാ "അത്ഥരന്തീ"തി ഏത്ഥ കാരിയൂപചാരേന അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോതി ദസ്സേതി. അത്ഥരണായ ഹി സംഹരണം കാരണം നാമ, അത്ഥരണം കാരിയം നാമ. **ഉപരീ**തി ഭിസിഛവിയാ ഉപരി. **ഫുസിതാനീ**തി ബിന്ദൂനി. **ഭിത്തികമ്മ**ന്തി ഭിത്തിയം നാനാവണ്ണേഹി രാജികരണം വിയ കത്തബ്ബം കമ്മം.

൨൯൭. **"ഇക്കാസ"**ന്തി നാമം നിയ്യാസസിലേസാനം നാമന്തി ആഹ "രുക്ഖനിയ്യാസം വാ സിലേസം വാ"തി. "കുണ്ഡകമിസ്സകമത്തിക"ന്തി ഇമിനാ കുണ്ഡകേന മിസ്സകാ മത്തികാ **കുണ്ഡകമത്തികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സാസപപിട്ഠ**ന്തി സാസപചുണ്ണം. "ബിന്ദു ബിന്ദു ഹുത്വാ"തി ഇമിനാ **അച്ചുസ്സന്നം ഹോതീ**തി ഏത്ഥ കാരണൂപചാരം ദസ്സേതി. അച്ചുസ്സന്നഞ്ഹി കാരണം ഹോതി, "ബിന്ദു ബിന്ദു ഹുത്വാ"തി ഠാനം കാരിയം ഹോതി. "പുഞ്ജിതു"ന്തി സോധേതും. **ഗണ്ഡുപ്പാദഗൂഥമത്തിക**ന്തി മഹിലതായ ഗൂഥമയം മത്തികം. ഇമിനാ **ലണ്ഡമത്തിക**ന്തി ഏത്ഥ ലണ്ഡസദ്ദോ ഗൂഥപരിയായോതി ദസ്സേതി.

൨൯൮. **ന ഭിക്ഖവേ പടിഭാനചിത്ത**ന്തി ഏത്ഥ "ഇത്ഥിരൂപകം പുരിസരൂപക"ന്തി പാളിയം വുത്തത്താ കിം ഇത്ഥിപുരിസരൂപമേവ ന വട്ടതീതി ആഹ "ന കേവല"ന്തിആദി. തിരച്ഛാനരൂപമ്പി കാതും വാ "കരോഹീ"തി വത്തും വാ ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വാരപാല**ന്തി ദ്വാരപാലരൂപം. **പസാദനീയാനീ**തി പസാദേതബ്ബാനി, പസാദേതും അരഹാനീതി അത്ഥോ.

൩൦൦. **ഏകങ്ഗണാ**തി അവിഹാരട്ഠാനേന സമാനഭൂമിഭാഗാ. **മുണ്ഡച്ഛേദനഗബ്ഭോ**തി മുണ്ഡേന ഛാദേതബ്ബോ ഗബ്ഭോ.

തത്ഥാതി വിജ്ഝിതബ്ബരുക്ഖേ. "കത"ന്തി ഇമിനാ **കുലങ്കപാദക**ന്തി ഏത്ഥ ണികപച്ചയസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. തം ആഹരിമം ഭിത്തിപാദം പതിട്ഠാപേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **വസ്സപരിത്താണത്ഥ**ന്തി വസ്സോദകപരിത്താണത്ഥം. "മട്ടിതമത്തിക"ന്തി ഇമിനാ **ഉദ്ദസുധ**ന്തി ഏത്ഥ സുധാസദ്ദസ്സ ലേപനസുധം ദസ്സേതി, ഭോജനസുധം നിവത്തേതി.

പമുഖന്തി വിഹാരസ്സ പമുഖം. **യ**ന്തി പദേസം, ഹനന്തീതി സമ്ബന്ധോ. തസ്സ കതപദേസസ്സാതി യോജനാ. **"പഘാന"ന്തിപി വുച്ചതീ**തി ദീഘവസേന "പഘാന"ന്തിപി വുച്ചതി. ഇമിനാ പുരിമപാഠേ രസ്സഭാവം ദീപേതി. **"പകുട്ട"ന്തിപി പാഠോ**തി സസംയോഗവസേന "പകുട്ട"ന്തിപി പാഠോ. ഇമിനാ പുരിമപാഠേ നിസംയോഗഭാവം ദസ്സേതി. **വംസ**ന്തി വേളും. **തതോ**തി വംസതോ. "ഓസാരേത്വാ കത"ന്തി ഇമിനാ ഓസാരേത്വാ കതം **ഓസാരക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ഛദനപമുഖ"ന്തി ഇമിനാ ണികപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **ചക്കലയുത്തോ**തി ചക്കലേന യുത്തോ.

൩൦൫. **പാനീയദാനഭാജന**ന്തി പാനീയം ദേതി അനേനാതി പാനീയദാനം, തമേവ ഭാജനം പാനീയദാനഭാജനം. "ഉളുങ്കോ ച ഥാലകഞ്ചാ"തി ഇമിനാ ദ്വേ പാനീയസങ്ഖസ്സ അനുലോമാനീതി യോജനാ.

൩൦൩. ദ്വാരഥകനകന്തി ദ്വാരം ഥകേതി അനേനാതി ദ്വാരഥകനകം. ഗാമദ്വാരേസു ദ്വാരഥകനകം വിയ ചക്കലയുത്തം ദ്വാരഥകനകന്തി യോജനാ.

൩൦൪. അസ്സതരിരഥാതി അസ്സാനം വിസേസേന, അതിസയേന വാതി **അസ്സതരോ,** അഥ വാ പകതിഅസ്സേ തരതി അതിക്കമതീതി അസ്സതരോ, സോ ഏതേസു രഥേസു യുജ്ജിതബ്ബോതി അസ്സതരീ, തേയേവ രഥാതി അസ്സതരിരഥാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അസ്സതരയുത്താ രഥാ അസ്സതരിരഥാ''തി. തത്ഥ ''അസ്സതരയുത്താ''തി ഇമിനാ **''അസ്സതരീ''**തി പദസ്സ അസ്സത്ഥിതദ്ധിതം ദസ്സേതി. **ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ**തി പദസ്സ ''സതം കഞ്ഞാ സഹസ്സാനീ''തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബത്താ വുത്തം ''ആമുത്തമണികുണ്ഡലാനീ''തി. ഇമിനാ നികാരസ്സ ആകാരോ ഹോതീതി ദസ്സേതി. കണ്ണേസു ആമുത്തം മണികുണ്ഡലം ഏതാസന്തി **ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ** കഞ്ഞായോ.

ഖന്ധപരിനിബ്ബാനേന പരിനിബ്ബുതോതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''കിലേസപരിനിബ്ബാനേന പരിനിബ്ബുതോ''തി. **സീതിഭൂതോ**തി ഏത്ഥ കിലേസാതപാനം അഭാവേനേവ സീതിഭൂതോ, ന അഞ്ഞേസന്തി ആഹ ''കിലേസാതപാഭാവേനാ''തി. ''കിലേസൂപധിഅഭാവേനാ''തി ഇമിനാ **നിരുപധീ**തി ഏത്ഥ ഖന്ധൂപധിഅഭിസങ്ഖാരൂപധിഅഭാവേനാതി അത്ഥം പടിക്ഖിപതി.

ആസത്തിയോതി ഏത്ഥ പുനപ്പുനം വിസയേസു, ഭവേസു വാ സഞ്ജന്തീതി ആസത്തിയോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''രൂപാദീസൂ''തിആദി. **പത്ഥനായോ**തി തണ്ഹായോ. ഇമിനാ ആസത്തീനം സരൂപം ദസ്സേതി. ''ഛിന്ദിത്വാ''തി ഇമിനാ **ഛേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഛേദധാതുയാ ഛേദനത്ഥം ദസ്സേതി. **വിനേയ്യ ഹദയേ ദര**ന്തി ഏത്ഥ ''വിനേയ്യാ''തി പദസ്സ ത്വാപച്ചയന്തഭാവഞ്ച ഹദയസദ്ദസ്സ ചിത്തവാചകഭാവഞ്ച ദരഥസരൂപഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ചിത്തേ കിലേസദരഥം വിനേത്വാ''തി. തത്ഥ ''ചിത്തേ''തി ഇമിനാ ഹദയസദ്ദസ്സത്ഥം ദസ്സേതി, ''കിലേസ'' ഇതി പദേന ദരഥസരൂപം, ''വിനേത്വാ''തി ഇമിനാ ത്വാപച്ചയന്തഭാവം ദസ്സേതി. **വയകരണ**ന്തി പരിബ്ബയമൂലം. തഞ്ഹി വയം കരിയതി അനേനാതി വയകരണന്തി വുച്ചതി. ഇമിനാ വയസ്സ കരണം വയായികം, കരണത്ഥേ ആയികപച്ചയോ, വയായികമേവ **വേയ്യായിക**ന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി.

൩൦൫. ആദേയ്യവാചോതി ഏത്ഥ ആദിയിതബ്ബാതി **ആദേയ്യാ,** സാ വാചാ ഏതസ്സാതി ആദേയ്യവാചോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''തസ്സ വചന''ന്തിആദി. തത്ഥ **തസ്സാ**തി അനാഥപിണ്ഡികസ്സ. **സധനാ**തി സംവിജ്ജമാന ധനാ, അത്തനോ വാ ധനവന്തോ. **മന്ദധനാ**തി അപ്പധനാ. **അദാസീ**തി അനാഥപിണ്ഡികോ അദാസി. **ഇതീ**തി ഏവം, ദത്വാ കത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി അനാഥപിണ്ഡികോ, അഗമാസീതി സമ്ബന്ധോ.

കഹാപണേ സന്ഥരീതി സമ്ബന്ധോ. കോടിയാ കരണഭൂതായ, ആധാരഭൂതായ വാ. **പടിപാതേത്വാ**തി പടിഹനാപേത്വാ . തത്ഥ തസ്മിം ഠാനേ യേ രുക്ഖാ വാ യാ പോക്ഖരണിയോ വാ തിട്ഠന്തീതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി താസം രുക്ഖപോക്ഖരണീനം. സാമഞ്ഞഞ്ഹി അപേക്ഖിത്വാ പുല്ലിങ്ഗവസേന വുത്തം. **പരിക്ഖേപപമാണ**ന്തി പരിണാഹസ്സ പമാണം. **അസ്സാ**തി അനാഥപിണ്ഡികസ്സ.

ഏവം ബഹുധനം ചജന്തസ്സാപി ഗഹപതിനോതി യോജനാ. **കോട്ഠകം മാപേസീ**തി ഏത്ഥ അഞ്ഞേ കോട്ഠകേ പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "ദ്വാരകോട്ഠകപാസാദ"ന്തി.

വിഹാരാദയോതി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന പാളിയം ആഗതേ പരിവേണാദയോ ചുദ്ദസ ഉപകരണേ സങ്ഗണ്ഹാതി. അമ്ഹാകം ഭഗവതോ വിഹാരകാരാപനപസങ്ഗേന സത്തന്നമ്പി ബുദ്ധാനം വിഹാരകാരാപനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിപസ്സിസ്സാ"തിആദി. തത്ഥ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ വിഹാരം (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൨) കാരാപേസീതി സമ്ബന്ധോ. തിഗാവുതപ്പമാണം ഭൂമിം സുവണ്ണയട്ഠിസന്ഥരേന കിണിത്വാ വിഹാരം കാരാപേസീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ പരതോപി. അട്ഠകരീസപ്പമാണാ ഭൂമി ഉസഭേന ദസഉസഭപ്പമാണാ യട്ഠിയാ ദ്വിസതയട്ഠിപ്പമാണാ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. "ഏവം അനുപുബ്ബേന പരിഹായന്തീ"തി വത്വാ സബ്ബജനം സംവേജേന്തോ ആഹ "സമ്പത്തിയോ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ യസ്മാ സമ്പത്തിയോ പരിഹായന്തി, തസ്മാ അലമേവ സബ്ബസമ്പത്തീസു വിരജ്ജിതും, അലം ഏവ സബ്ബസമ്പത്തീഹി വിമുച്ചിതുന്തി യോജനാ. "സബ്ബസമ്പത്തീസൂ"തി പദഞ്ഹി "വിമുച്ചിതു"ന്തി പദേന വിഭത്തിപരിണാമം കത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

൩൦൪. ഖണ്ഡഫുല്ലസദ്ദാനം അധികരണഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഖണ്ഡന്തി ഛിന്നോകാസോ. ഫുല്ലന്തി ഫലിതോകാസോ"തി. തത്ഥ "ഛിന്നോകാസോ"തി ഇമിനാ ഖണ്ഡതി ഛിജ്ജതി ഏത്ഥാതി **ഖണ്ഡ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ഫലിതോകാസോ"തി ഇമിനാ ഫുല്ലതി ഫലതി ഏത്ഥാതി **ഫുല്ല**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പടിസങ്ഖരിസ്സതീ**തി ഏത്ഥ പാടിസദ്ദസ്സ പാകതികത്ഥഭാവം, സങ്ഖരിസ്സതിസദ്ദസ്സ ച കരധാതുയാ നിപ്ഫന്നഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം "പാകതികം കരിയതീ"തി.

൩൦൫. **ഥേരോ**തി സാരിപുത്തത്ഥേരോ, ആഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇദ**ന്തി ഗിലാനപടിജഗ്ഗനാദി. **അസ്സാ**തി ഥേരസ്സ. **അഗ്ഗാസന**ന്തിആദീസു അഗ്ഗസദ്ദോ പഠമത്ഥോപി ഉത്തമത്ഥോപി യുജ്ജതി. തേന വുത്തം "ഥേരാസന"ന്തിആദി. **അന്തരാ സത്ഥീന**ന്തി ഏത്ഥ **അന്തരാ**തി ഭുമ്മത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം. സത്ഥിസദ്ദോ ച ഊരുസങ്ഖാതോ പാദവാചകോതി ആഹ "ചതുന്നം പാദാനം അന്തരേ"തി.

൩൦൭. **പതിട്ഠാപേസീ**തി ഏത്ഥ കം വയം കത്വാ പതിട്ഠാപേസീതി ആഹ "അട്ഠാരസകോടിപരിച്ചാഗം കത്വാ"തി. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം.

ആസനപ്പടിബാഹനാദികഥാ

൩൦൮. **വിപ്പകതഭോജനേനാ**തി ഏത്ഥ വിപ്പകതസദ്ദോ അനിട്ഠിതപരിയായോതി ആഹ "അനിട്ഠിതേ ഭോജനേ"തി. പകിരിയിത്ഥ, പകിരിയിസ്സതേ വാ **പകതം,** ന പകതം **വിപ്പകത**ന്തി വിഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോ, അത്ഥതോ പന "കരിയമാനോ അനിട്ഠിതോ"തി വുത്തം ഹോതി. **ഏത്ഥാ**തി ഠാനേ. **അതിസമീപ**ന്തി ഭുഞ്ജമാനസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അതിആസന്നം. **തസ്സാ**തി ഭുഞ്ജമാനസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **പിവിത്വാ വാ**തി യാഗും പിവിത്വാ വാ. **ഖാദിത്വാ വാ**തി ഖജ്ജകം ഖാദിത്വാ വാ. **രിത്തഹത്ഥമ്പീ**തി തുച്ഛഹത്ഥമ്പി. പിസദ്ദേന ആമിസഹത്ഥം പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **സോ**തി രിത്തഹത്ഥോ ഭിക്ഖു.

ആപത്തിന്തി ദുക്കടാപത്തിം. **യ**ന്തി വിപ്പകതഭോജനം ഭിക്ഖും. **സോ**തി പച്ഛാ ആഗതോ ഭിക്ഖു. **അയഞ്ച ഭിക്ഖൂ**തി വിപ്പകതഭോജനോ അയഞ്ച ഭിക്ഖു. **തേനാ**തി വിപ്പകതഭോജനേന നവകേന വാ വുഡ്ഢതരേന വാ ഭിക്ഖുനാ. കിം നവകേന വുഡ്ഢതരം ആണാപേതും വട്ടതീതി ആഹ "വുഡ്ഢതരം ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **സോ**തി വുഡ്ഢതരോ ഭിക്ഖു. **തതോ**തി ഉദകം ആഹരാപേതും ആണത്തിതോ. **യ**ന്തി കമ്മം.

യോതി ഭിക്ഖു. "ഏവരൂപസ്സാ"തി പദേന തസ്സ നിയമനം വേദിതബ്ബം. കാസസ്സ ഖേളമല്ലകം ഠപേതബ്ബം. ഭഗന്ദരഅതിസാരാനം വച്ചകപാലം ഠപേതബ്ബം. അഞ്ഞേസം അഞ്ഞാനി ഠപേതബ്ബാനി ഹോന്തി. തേന വുത്തം "ഖേള...പേ॰... ഹോന്തീ"തി. **യസ്മിം**തി യസ്മിം ഗിലാനേ. യോപി ഭേസജ്ജം കരോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ലേസകപ്പേനാ**തി ഏത്ഥ ലേസകപ്പസദ്ദാനം അത്ഥതോ ഏകത്താ വുത്തം "അപ്പകേന സീസാബാധാദിമത്തേനാ"തി. **ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഗണം ഞത്വാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിച്ഛേദം ഞത്വാ"തി. തത്ഥ "പരിച്ഛേദ"ന്തി ഇമിനാ ഗണസദ്ദസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. "ഞത്വാ"തി ഇമിനാ ഇധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി.

സേനാസനഗ്ഗാഹകഥാ

൩൧൮. **സേയ്യാ**തി കായപസാരണസങ്ഖാതം സയനകിരിയം പടിക്ഖിപിത്വാ സേനാസനസങ്ഖാതം സേയ്യം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മഞ്ചട്ഠാനാനീ"തി. "സേയ്യാപരിച്ഛേദേനാ"തി ഇമിനാ **സേയ്യഗ്ഘേനാ**തി ഏത്ഥ അഗ്ഘസദ്ദസ്സ പൂജനത്ഥം പടിക്ഖിപിത്വാ പരിച്ഛേദനത്ഥം ദീപേതി. ഏത്ഥ ച അഗ്ഘസദ്ദസ്സ ചതുത്ഥക്ഖരേന യുത്തഭാവോ ഹേട്ഠാ സമുച്ചയക്ഖന്ധകവണ്ണനാ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൨) യോജനായ വുത്തോയേവ. **കാല**ന്തി സേയ്യാപടിഗ്ഗഹണസ്സ കാലം. **ഗാഹിയമാനാ**തി ഗാഹാപിയമാനാ. "അതിരേകാനി അഹേസു"ന്തി ഇമിനാ **ഉസ്സാരയിംസൂ**തി ഏത്ഥ ഉദ്ധം സാരയിംസു ഗച്ഛിംസു പവത്തിംസൂതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **അതിരേകാനീ**തി ച ഭിക്ഖുപരിച്ഛേദതോ സേയ്യാപരിച്ഛേദാനി അതിരേകാനി. **അനുഭാഗ**ന്തി ഏത്ഥ അനു പച്ഛാ ദാതബ്ബോ ഭാഗോ അനുഭാഗോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുന അപരമ്പി ഭാഗം ദാതു"ന്തി. **അതിമന്ദേസൂ**തിആദിവചനേന കിഞ്ചിമന്ദേസു ഭിക്ഖൂസു ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദ്വേ തിസ്സോ സേയ്യാ ദാതബ്ബാ. യതോ കിഞ്ചിമന്ദേസു ഭിക്ഖൂസു ദ്വേ തയോ വിഹാരാ ദാതബ്ബാതി അത്ഥോപി ഗഹേതബ്ബോ. **തത്ഥാ**തി "ന അകാമാ ദാതബ്ബോ"തി വചനേ. അനുഭാഗേ ഗഹിതേതി യോജനാ. യേന അനുഭാഗോ ച പഠമഭാഗോ ച ഗഹിതോ, സോ ഭിക്ഖൂതി യോജനാ.

"ഉപചാരസീമതോ ബഹീ"തി ഇമിനാ **നിസ്സീമേ**തി ഏത്ഥ സീമതോ ബഹി നിക്ഖന്തം, നിസിന്നം വാ നിസ്സീമന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി. ഉപചാരസീമായ ആവാസവഡ്ഢനവസേന അതിവിത്ഥാരത്താ വുത്തം "ദൂരേ ഠിതസ്സാപീ"തി. **ഉതുകാലേപീ**തി ഹേമന്തഗിമ്ഹകാലേപി. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ സീതഉണ്ഹഉതു തിഖിണോ ഹോതി, തസ്മാ തസ്സേവ വിസേസേന ഉതുകാലോതി നാമം പാകടം ഹോതി. തേന വുത്തം "ഹേമന്തഗിമ്ഹകാലേപീ"തി. പിസദ്ദേന വസ്സകാലം അപേക്ഖതി. പുരിമവസ്സൂപനായികദിവസേ ഗാഹോ **പുരിമകോ,** പച്ഛിമവസ്സൂപനായികദിവസേ ഗാഹോ **പച്ഛിമകോ**.

അന്തരാ ദ്വീഹി വസ്സൂപനായികദിവസേഹി മുത്തേ കാലേ ഗാഹോ **അന്തരാമുത്തകോ. ഏകസ്മിം വിഹാരേ**തി ഏകിസ്സം വിഹാരസീമായം. **സേനാസനസാമികാ**തി സേനാസനദായകാ, ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തന്തി** സേനാസനം. ആവാസികാ ന ഓലോകേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി സേനാസനേ. **പലുജ്ജന്തമ്പീ**തി വിനസ്സന്തമ്പി. ഭഗവാ ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി സേനാസനസ്സ. **അപരജ്ജൂ**തി അപരസ്മിം അഹനി അപരജ്ജു. **ഗതായാ**തി അതിക്കമിതായ. **പവാരണായ ഗതായ** പവാരണദിവസേ അതിക്കമിതേ സതി അപരജ്ജു അന്തരാമുത്തകോ ഗാഹേതബ്ബോതി യോജനാ.

തന്തി അന്തരാമുത്തകം. **ഗാഹേന്തേനാ**തി ഗാഹാപേന്തേന. **തേനാ**തി ഗണ്ഹന്തേന. **അട്ഠമാസേ**തി ചത്താരോ ഹേമന്തമാസേ, ചത്താരോ ച ഗിമ്ഹമാസേതി അട്ഠമാസേ. കദാചി പഞ്ച ഗിമ്ഹമാസേതി നവമാസേ വാ. **ഖണ്ഡം വാ**തി ഛിന്നട്ഠാനം വാ. **ഫുല്ലം വാ**തി ഫലിതട്ഠാനം വാ. **പടിസങ്ഖരിതബ്ബ**ന്തി പാകതികം കാതബ്ബം. **ദിവസം ഖേപേത്വാ**തി പരിവേണേ ദിവസം ഖേപേത്വാ. **തത്ഥാ**തി ഗഹിതസേനാസനേ. **രത്തിന്ദിവ**ന്തി രത്തി ച ദിവോ ച രത്തിന്ദിവം, സമാഹാരദ്വന്ദോ, അച്ചന്തസംയോഗേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **ന ലബ്ഭതീ**തി സങ്ഘത്ഥേരേന ന ലബ്ഭതി. **ഇദ**ന്തി സേനാസനം.

അന്തരാമുത്തകഗാഹേന അഗഹേതബ്ബസേനാസനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്മിം പനാ"തിആദി. **തേമാസച്ചയേന തേമാസച്ചയേനാ**തി തിണ്ണം മാസാനം അതിക്കമേന തിണ്ണം മാസാനം അതിക്കമേന. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **യസ്മിം പനാ**തി സേനാസനേ പന. **സകിദേവാ**തി ഏകവാരമേവ. **അയ**ന്തി ഏസാ കഥാ.

തത്ഥാതി ദുവിധേസു സേനാസനഗ്ഗാഹേസു. **ഉതുകാല**ന്തി ഉതുകാലേ ആഗച്ഛന്തീതി സമ്ബന്ധോ. തേസം തദാവ ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **അകാലോ നാമാ**തി ഉട്ഠാപനസ്സ അകാലോ നാമ നത്ഥി. ഏകം വാ മഞ്ചട്ഠാനം വാ ഠപേതബ്ബന്തി യോജനാ. ഏകോ വാ ഥേരോ ആഗച്ഛതീതി യോജനാ. **ഉബ്ഭണ്ഡികാ**തി ഉക്ഖിത്തഭണ്ഡികാ.

ബഹൂസൂതി തയോ ആദിം കത്വാ ബഹൂസു ഭിക്ഖൂസു. **പഹോതീ**തി ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഹോതി. **തത്ഥാ**തി പരിവേണേ. **തസ്സേവാ**തി പരിവേണസാമികസ്സേവ. **ഏവം അപഹോന്തേസൂ**തി ഏവം പരിവേണഗ്ഘേന അപഹോന്തേസു. **പാസാദഗ്ഘേനാ**തി വിഹാരസങ്ഖാതസ്സ പാസാദസ്സ പരിച്ഛേദേന. **ഓവരകഗ്ഘേനാ**തി ഗബ്ഭസ്സ പരിച്ഛേദേന. **സേയ്യഗ്ഘേനാ**തി ചതുപഞ്ചഹത്ഥപ്പമാണായ സേയ്യായ പരിച്ഛേദേന. **മഞ്ചട്ഠാനേനാ**തി ദ്വിഹത്ഥവിത്ഥാരസ്സ ചതുഹത്ഥആയാമസ്സ മഞ്ചസ്സ ഠാനേന. ഏകമഞ്ചട്ഠാനസ്സ ദ്വിന്നം പീഠകാനം ഠാനത്താ വുത്തം "ഏകപീഠകട്ഠാനവസേനാ"തി. ഇദം നിസീദിതും സക്കുണേയ്യവസേന വുത്തം. സചേ ന സക്കാ നിസീദിതും, ന ദാതബ്ബം. തേന വുത്തം "ഭിക്ഖുനോ പന ഠിതോകാസമത്തം ന ഗാഹേതബ്ബ"ന്തി. **ഏത**ന്തി ഠിതോകാസമത്തം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. ഏകമഞ്ചട്ഠാനസ്സ തിണ്ണം ജനാനം ഏകപീഠകട്ഠാനഭാവേന അപഹോന്തത്താ വുത്തം "ഏകം മഞ്ചട്ഠാനം വാ തിണ്ണം ജനാനം ദാതബ്ബ"ന്തി. **ഹീ**തി സച്ചം. "സീതസമയേ"തി ഇമിനാ ഉണ്ഹസമയേപി സബ്ബദിവസം അജ്ഝോകാസേ വസിതും ന സക്കാതി ദീപേതി. പരിളാഹസമയേ പന സക്കാ സബ്ബരത്തിം അജ്ഝോകാസേ വസിതും. കിഞ്ചാപി സക്കാ, സീതുണ്ഹകാലേ പന ന ദാതബ്ബത്താ പരിളാഹസമയേപി ന

ദാതബ്ബന്തി വേദിതബ്ബം. ഏകമഞ്ചട്ഠാനേ വാ ഏകപീഠകട്ഠാനേ വാ തിണ്ണം ജനാനം നിസീദനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മഹാഥേരേനാ"തിആദി. തത്ഥ മഹാഥേരേന വത്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **നിദ്ദാഗരുകോ**തി നിദ്ദായ ഗരുകാരകോ. **സീതം അനുദഹതീ**തി സീതം മം പീളേതി. **തേനാ**തി മഹാഥേരേന. **ദുതിയത്ഥേരേനാപീ**തി പിസദ്ദോ മഹാഥേരം അപേക്ഖതി. **വുത്തനയേനേവാ**തി "ഉക്കാസിത്വാ"തിആദിനാ വുത്തനയേനേവ. **ഏവ**ന്തിആദി നിഗമനം. ജമ്ബുദീപേ പന ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ഗാഹേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. കിഞ്ചിദേവ മഞ്ചട്ഠാനം വാ പീഠട്ഠാനം വാതി യോജനാ. **അയ**ന്തിആദി പുരിമവചനസ്സ നിഗമനവസേന പച്ഛിമവചനസ്സ കഥനത്ഥായ വുത്തവചനം.

വസ്സാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ആഗന്തുകവത്ത**ന്തി ആഗന്തുകസ്സ വത്തം. **അഞ്ഞത്ഥാ**തി അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ. ഗന്ത്വാ വസിതുകാമേന ആഗന്തുകേനാതി യോജനാ. **വസ്സൂപനായികദിവസമേവാ**തി വസ്സം ഉപഗമനദിവസേയേവ. **തത്ഥാ**തി അഞ്ഞം ഠാനം. നഗന്തബ്ബകാരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വസനട്ഠാനം വാ ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **തത്രാ**തി അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ. **തേനാ**തി സമ്ബാധഅസമ്പജ്ജനകാരണാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ന ഫാസും വിഹരേയ്യ, തസ്മാ. **തം വിഹാര**ന്തി യസ്മിം വസിതുകാമോ, തം വിഹാരം. **തത്ഥാ**തി വിഹാരേ, വസന്തോ സുഖം വസിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉദ്ദേസത്ഥികോ**തി ഉദ്ദേസം അത്ഥികോ, ഉദ്ദേസേന വാ. **കമ്മട്ഠാനസപ്പായത**ന്തി കമ്മട്ഠാനേന, കമ്മട്ഠാനസ്സ വാ സപ്പായഭാവം.

തത്ഥാതി അഞ്ഞവിഹാരം. ഗച്ഛന്തേന ഘട്ടേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ഘട്ടേതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി സകട്ഠാനേ. കിം ന വത്തബ്ബാതി ആഹ "തുമ്ഹേ"തിആദി. സലാകഭത്താദീനി വാ യാഗുഖജ്ജകാദീനി വാ നത്ഥി ന വിജ്ജന്തീതി യോജനാ. ഉപോസഥാഗാരസ്സ പരിക്ഖാരോതി സമ്ബന്ധോ. തുമ്ഹാകം വിഹാരസ്സ ഇദം താളഞ്ചേവ ഇമം സൂചിഞ്ച സമ്പടിച്ഛഥാതി യോജനാ. **ഗമിയവത്ത**ന്തി ഗമികാനം ഭിക്ഖൂനം വത്തം. "ദഹരേഹീ"തി പദം "ഉക്ഖിപാപേത്വാ"തി ച "ഗാഹാപേത്വാ"തി ച പദദ്വയേ കാരിതകമ്മം, "പത്തചീവരഭണ്ഡികായോ"തി പദം "ഉക്ഖിപാപേത്വാ"തി പദേ ധാതുകമ്മം, "തേലനാളികത്തരദണ്ഡാദീനീ"തി പദം "ഗാഹാപേത്വാ"തി പദേ ധാതുകമ്മമേവ. **അത്താനം ദസ്സേന്തേനാ**തി അത്താനം മനുസ്സാനം പകാസേന്തേന. **വിതക്ക**ന്തി പച്ചയബാഹുല്ലികവിതക്കം. "സപരിവാര"ന്തി പദം "ഗച്ഛന്തഞ്ചാ"തി പദേ കിരിയാവിസേസനം. ഏവഞ്ഹി സതി സപരിവാരം ഗച്ഛന്തഞ്ചാതി സമ്ബന്ധോ. **"ന"**ന്തി പദേ പന കാരകവിസേസനം. ഏവഞ്ഹി സതി സപരിവാരം നം ഭിക്ഖുന്തി സമ്ബന്ധോ. "ദിസ്വാ"തി പദേ ച കിരിയാവിസേസനമേവ. ഏവഞ്ഹി സതി ഗച്ഛന്തഞ്ച നം ഭിക്ഖും സപരിവാരം ദിസ്വാതി സമ്ബന്ധോ. മനുസ്സാ വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസൂ**തി മനുസ്സേസു. ഏകോ പണ്ഡിതമനുസ്സോതി സമ്ബന്ധോ. അയം കാലോ വസ്സൂപനായികകാലോ നാമാതി യോജനാ. **യത്ഥാ**തി ഠാനേ. **തസ്സാ**തി ഏകസ്സ പണ്ഡിതമനുസ്സസ്സ, വചനന്തി സമ്ബന്ധോ. തേ മനുസ്സാ യാചന്തീതി സമ്ബന്ധോ . **അഞ്ഞത്ഥാ**തി അഞ്ഞം ഠാനം. മേജ്ജന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സിനേഹന്തീതി **മിത്താ**. സുഖദുക്ഖേസു അമാ സഹ വത്തന്തീതി **അമച്ചാ**. മിത്തായേവ അമച്ചാതി **മിത്താമച്ചാ,** തേ. **സമ്മന്തയിത്വാ**തി സമം, സമ്മാ വാ മന്തയിത്വാ. **ഇധേവാ**തി ഗാമേ ഏവ, വിഹാരേ ഏവ വാ. കസ്മാ സാദിതും വട്ടതി, നനു സബ്ബമേതം

അകപ്പിയഞ്ച സാവജ്ജഞ്ചാതി ആഹ "സബ്ബഞ്ഹേതം കപ്പിയഞ്ചേവ അനവജ്ജഞ്ചാ"തി. ഹി യസ്മാ ഏതം സബ്ബം കപ്പിയഞ്ച അനവജ്ജഞ്ച, തസ്മാ സബ്ബം സാദിതും വട്ടതീതി യോജനാ. കുരുന്ദിയം പന വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭയമ്പീ**തി മഹാഅട്ഠകഥാകുരുന്ദീസു വുത്തവചനവസേന ഉഭയമ്പി ഏതം വചനന്തി സമ്ബന്ധോ.

ആവാസികവത്തം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "പടികച്ചേവ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **പടികച്ചേവാ**തി ആഗന്തുകാനം ആഗതതോ പഠമമേവ. **പധാനഘരവിഹാരമഗ്ഗോ**തി പധാനഘരമഗ്ഗോ ച വിഹാരമഗ്ഗോ ച. **മുദ്ദവേദികായാ**തി ചേതിയസ്സ ഹമ്മിയവേദികായ. കസ്മാ ഇദമ്പി സബ്ബം കാതബ്ബന്തി ആഹ "വസ്സം വസിതുകാമാ ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. വസ്സം വസിതുകാമാ സുഖം വസിസ്സന്തീതി സമ്ബന്ധോ. കതപരികമ്മേഹി ആവാസികേഹീതി സമ്ബന്ധോ. യതോ കുലതോ പകതിയാ ലബ്ഭതി, തസ്മിം കുലേ വസ്സാവാസികം പുച്ഛിതബ്ബന്തി യോജനാ. **ന ദിന്നപുബ്ബ**ന്തി പുബ്ബേ ന ദിന്നം. **ഹീ**തി യസ്മാ. **ഉപദ്ദുതാ**തി ഉപഗന്ത്വാ, ഭുസം വാ പീളിതാ. **തത്ഥാ**തി മനുസ്സേസു. **യേ**തി മനുസ്സാ. **വസ്സാവാസികേ ഗാഹിതേ**തി വസ്സാവാസികേ സേനാസനേ ഗാഹാപിയമാനേ. **ഗാഹിതഭിക്ഖൂന**ന്തി ഗാഹാപിതഭിക്ഖൂനം. **വസ്സാവാസിക**ന്തി വസ്സം ആവസന്താനം ദാതബ്ബം ചീവരം. **ഗാഹണകാലോ**തി ഗാഹാപനകാലോ. **ഉപകട്ഠോ**തി ആസന്നോ. **ഛാതകാദീഹീ**തി ആദിസദ്ദേന രോഗാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **യ**ന്തി ചീവരം. **തതോ**തി ചീവരതോ. **ത**ന്തി വചനം. **തദനുരൂപേനാ**തി തേസം മനുസ്സാനം വചനസ്സാനുരൂപേന. **തേസം തേസ**ന്തി മനുസ്സാനം, വസ്സാവാസികം ചീവരന്തി സമ്ബന്ധോ.

യസ്സാതി ഭിക്ഖുനോ. **സോ**തി ഭിക്ഖു. ഇതി വദന്തീതി യോജനാ. **ത**ന്തി ചീവരം. **പടിക്കമ്മാ**തി പടിക്കമിത്വാ. വിഹാരതോ അപസക്കിത്വാതി അത്ഥോ. **തത്രാ**തി ഗാമേ. **ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ**തി കപ്പിയവത്ഥും വാ അകപ്പിയവത്ഥും വാ ആരാമികാദീനം ഹത്ഥേ ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ. **വിഹാരേ**തി വിഹാരസ്സ, വിഹാരേ വസ്സം വസന്തസ്സ വാ. **അപുച്ഛിത്വാപീ**തി പിസദ്ദേന "പുച്ഛിത്വാപീ"തി അത്ഥം ദസ്സേതി. **തേസ**ന്തികുലാനം. **വത്ത**ന്തി ജഗ്ഗനാദിവത്തം. **തേസ**ന്തി കുലാനം. **ആഗതഞ്ച ത**ന്തി തം പംസുകൂലികം ആഗതഞ്ച വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി പംസുകൂലികേന. **ദാതും ന ഇച്ഛന്തീ**തി സങ്ഘസ്സ ആചിക്ഖന്തേപി സങ്ഘസ്സ ദാതും ന ഇച്ഛന്തി. **സഭാഗോ ഭിക്ഖൂ**തി അത്തനാ സഭാഗോ ഭിക്ഖു. **ഏത**ന്തി വസ്സാവാസികം. പംസുകൂലികസ്സ ന വട്ടതി, കസ്മാ? ഗഹപതിചീവരത്താ. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. **സദ്ധാദേയ്യേ**തി സദ്ധായ ദാതബ്ബേ വസ്സാവാസികലാഭവിസയേ.

തത്രുപ്പാദേതി തസ്മിം വിഹാരേ ഉപ്പജ്ജനകലാഭവിസയേ. **ഭണ്ഡപടിച്ഛാദന**ന്തി പടിച്ഛാദനചീവരഭണ്ഡം. ചീവരഭണ്ഡമേവ ഹി യസ്മാ അനേന സരീരം പടിച്ഛാദീയതി, തസ്മാ ഭണ്ഡപടിച്ഛാദനന്തി വുച്ചതി. **ഗാഹേഥാ**തി ഭിക്ഖൂഹി ഗാഹാപേഥ. **ഗാഹേതബ്ബ**ന്തി ഭിക്ഖൂഹി ഗാഹാപേതബ്ബം. **വത്ഥു പനാ**തി സാടകതോ അഞ്ഞം കപ്പിയം വാ അകപ്പിയം വാ വത്ഥു പന. കസ്മാ വട്ടതിയേവ, നനു അകപ്പിയവത്ഥു ന വട്ടതീതി ആഹ "കപ്പിയകാരകാനഞ്ഹി"തിആദി. തത്ഥ **ഹി** യസ്മാ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ വട്ടതിയേവാതി യോജനാ. ദിന്നവത്ഥുതോ ഉപ്പന്നന്തി സമ്ബന്ധോ.

യന്തി വത്ഥു ദിന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ ദിന്നവത്ഥൂസു. **ത**ന്തി വത്ഥു ഉപനാമേന്തേഹീതി സമ്ബന്ധോ. ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി, ഗരുഭണ്ഡത്താ അഞ്ഞേസു പച്ചയേസു ന ഉപനാമേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **പുഗ്ഗലവസേനേവാ**തി "ഭിക്ഖൂ ചീവരേന കിലമന്തി, ഏത്തകം നാമ തണ്ഡുലഭാഗം ഭിക്ഖൂനം ചീവരം കാതും രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ"തിആദിനാ പുഗ്ഗലം പരാമസിത്വാ പുഗ്ഗലവസേനേവ. **സങ്ഘവസേനാ**തി "സങ്ഘോ ചീവരേന കിലമതീ"തിആദിനാ സങ്ഘവസേന ന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏവം പുഗ്ഗലവസേന അപലോകനകമ്മസ്സ അകത്തബ്ബതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി വത്ഥുവസേന തസ്സേവ അകത്തബ്ബതം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ജാതരൂപരജതവസേനാപീ"തിആദി. **കപ്പിയഭണ്ഡവസേനാ**തി ചീവരതണ്ഡുലേഹി അവസേസസ്സ കപ്പിയഭണ്ഡസ്സ വസേന. ചീവരതണ്ഡുലാനഞ്ഹി വിസും ഗഹിതത്താ "കപ്പിയഭണ്ഡവസേനാ"തി ഏത്ഥ തേഹി അവസേസോ കപ്പിയഭണ്ഡോവ ഗഹേതബ്ബോ. **തം പനാ**തി അപലോകനകമ്മം പന. കത്തബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദാനീ"തിആദി. **സുഭിക്ഖ**ന്തി സമിദ്ധഭിക്ഖം. **സുലഭപിണ്ഡ**ന്തി സുഖേന ലഭപിണ്ഡം. ദ്വീഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ കാരണം ദസ്സേതി, സുഭിക്ഖത്താ സുലഭപിണ്ഡം, സുലഭപിണ്ഡത്താ സുഭിക്ഖന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഏവം ചീവരപച്ചയം സല്ലക്ഖേത്വാ സേനാസനം സല്ലക്ഖേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **കാലേ**തി ഗാഹാപനസ്സ കാലേ. **വുത്ത**ന്തി മഹാഅട്ഠകഥായ വുത്തം. കസ്മാ ദ്വേ സമ്മന്നിതബ്ബാ, നനു ഏകമ്പി സമ്മന്നിതും വട്ടതീതി ആഹ "ഏവഞ്ഹീ"തിആദി. തത്ഥ ഹി യസ്മാ ഗാഹേസ്സതി, തസ്മാ ദ്വേ സമ്മന്നിതബ്ബാതി യോജനാ. ഏകേന ഹി സമ്മുതിലദ്ധേന സക്കാ പരം ഗാഹാപേതും, അത്തനാ പന അത്തനോ പാപേതും ന സക്കാ, തസ്മാ ദ്വീസു സമ്മതേസു നവകോ വുഡ്ഢസ്സ, വുഡ്ഢോ ച നവകസ്സാതി ഉഭോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഗാഹേസ്സന്തീതി അധിപ്പായോ. **സമ്മന്നിതബ്ബാ**തി ഏകതോ സമ്മന്നിതബ്ബാ. **അട്ഠപി സോളസപീ**തി ഏത്ഥ പിസദ്ദേന തതോ അധികമ്പി ഏകതോ സമ്മന്നിതും വട്ടതീതി ദീപേതി. സത്തസതികക്ഖന്ധകേ ഉബ്ബാഹികസമ്മുതിയം (ചൂളവ॰ ൪൫൬) അട്ഠപി ജനാ ഏകതോവ സമ്മതാതി വചനഞ്ചേത്ഥ സാധകം. നിഗ്ഗഹകമ്മമേവ ഹി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ ന കരോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **തേസ**ന്തി അട്ഠസോളസജനാനം, സമ്മുതി വട്ടതിയേവാതി സമ്ബന്ധോ. കിന്തി സല്ലക്ഖേതബ്ബന്തി ആഹ "ചേതിയഘര"ന്തിആദി.

ആസനഘരന്തി പടിമാഘരം. മഗ്ഗപോക്ഖരണീനം സമീപേ കതാ സാലായോ ഉപചാരവസേന വുച്ചന്തി "മഗ്ഗോ"തി ച "പോക്ഖരണീ"തി ച. താ ഹി സാലായോ ഉപചാരസീമബ്ഭന്തരഗതേ ഗാമാഭിമുഖമഗ്ഗേ ച അന്തോഉപചാരസീമായം ഖണിതാ യത്ഥ കത്ഥചി പോക്ഖരണിയോ ച കരീയന്തി, ഇതി സല്ലക്ഖേതബ്ബന്തി യോജനാ. അസേനാസനം ദസ്സേത്വാ സേനാസനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിഹാരോ"തിആദി. **രുക്ഖമൂല**ന്തി ഛന്നകവാടബദ്ധരുക്ഖമൂലം. ഏസേവ നയോ വേളുഗുമ്ബേപി. ഗാഹേന്തേന ച ഗാഹേതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഘികോ**തി തത്രുപ്പാദോ. **തേസൂ**തി ദ്വീസു ചീവരപച്ചയേസു. **യ**ന്തി ചീവരപച്ചയം. **തസ്സാ**തി ചീവരപച്ചയസ്സ. **ഠിതികതോ**തി പബന്ധവസേന ഠിതട്ഠാനതോ. **ഇതരോ**തി പഠമം ഗഹിതചീവരപച്ചയതോ ഇതരോ.

അപ്പതായാതി അപ്പഭാവതോ, ഗാഹിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. **പരിവേണഗ്ഘേനാ**തി പരിവേണപരിച്ഛേദേന. **ലഭന്തീ**തി പരിവേണസാമികാ ഭിക്ഖൂ ലഭന്തി. **തന്തി** പരിവേണം. **വിജടേത്വാ**തി വിജടം കത്വാ, ദ്വേ വാ തയോ വാ കോട്ഠാസേ കത്വാതി അത്ഥോ. **പക്ഖിപിത്വാ**തി ഭാഗകോട്ഠാസം പക്ഖിപിത്വാ. **ന ഏവം കാതബ്ബന്തി** യഥാ മഹാസുമത്ഥേരോ ആഹ, തഥാ ന കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. അകാതബ്ബകാരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മനുസ്സാ ഹീ"തിആദി. **തത്ഥാ**തി പരിവേണേ, പവിസിതബ്ബം ഇതി ആഹാതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം ഗാഹണട്ഠാനേ. **പടിക്കോസതീ**തി പടിസേധേതി. പടിക്കോസനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മാ ആവുസോ"തിആദി. ഇതി വുത്തം, ഇതി പടിക്കോസതീതി യോജനാ. ഏകോ ഹി ഇതിസദ്ദോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. **തസ്സാ**തി മഹാഥേരസ്സ. **സങ്ഗഹന്തി** ഭിക്ഖൂനം സങ്ഗഹം. **തന്തി** മഹാഥേരം.

ഏവം വത്തബ്ബന്തി ഏവം വക്ഖമാനനയേന വത്തബ്ബം. പച്ചയം ധാരേഥ, ഇതി വത്തബ്ബന്തി യോജനാ. പാപുണാതി ആവുസോ ഇതി വുത്തേതി യോജനാ. "ഗഹിതം ഹോതീ"തി ഇമിനാ "ഗണ്ഹഥ, ഗണ്ഹാമീ"തി പച്ചുപ്പന്നകാലവസേന വുത്തത്താ ഗഹിതം ഹോതീതി ദസ്സേതി. അതീതഅനാഗതകാലവസേന അഗഹിതഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **സതുപ്പാദമത്തന്തി** ഗഹണേ സതിയാ ഉപ്പാദനമത്തം. **ഏത്ഥാ**തി സേനാസനപച്ചയഗഹണട്ഠാനേ.

യോപീതി യമ്പി. ഉപയോഗത്ഥേ ചേതം പച്ചത്തവചനം, യമ്പി പച്ചയം വിസ്സജ്ജേതീതി യോജനാ. **പച്ചയന്തി** ച ചീവരപച്ചയം. **അയമ്പീ**തി അയമ്പി പച്ചയോ. പിസദ്ദോ മഹാലാഭപരിവേണേ പച്ചയം സമ്പിണ്ഡേതി. **തസ്മിംയേവ പരിവേണേ**തി തസ്മിം പംസുകൂലികേന ഗഹിതപരിവേണേ ഏവ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി പംസുകൂലികതോ അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. പംസുകൂലികോ "അഹം വസാമീ"തി സേനാസനം ജഗ്ഗിസ്സതി. ഇതരോ "അഹം പച്ചയം ഗണ്ഹാമീ"തി സേനാസനം ജഗ്ഗിസ്സതീതി യോജനാ. **ദ്വീഹി കാരണേഹീ**തി വസനഗഹണവസേന ദ്വീഹി കാരണേഹി. പംസുകൂലികേ ഗണ്ഹന്തേതി സമ്ബന്ധോ. **ഇധാ**തി സേനാസനേ. **തേനാ**തി പംസുകൂലികേന. **ഹേട്ഠാ**തി സേനാസനസ്സ ഹേട്ഠാ, ഠിതം അഞ്ഞം ഭിക്ഖുന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി പംസുകൂലികേന , കിഞ്ചി വചനന്തി സമ്ബന്ധോ. വുത്ഥവസ്സസ്സ പംസുകൂലികസ്സാതി യോജനാ. **വട്ടതീ**തി പംസുകൂലികസ്സ വട്ടതി. **തസ്മിം സേനാസനേ**തി പംസുകൂലികേന ഗഹിതസേനാസനേ. **യേസം പനാ**തി മനുസ്സാനം പന. **തേസന്തി** മനുസ്സാനം.

ഥൂപം കത്വാതി ചേതിയം കത്വാ. **തസ്സാ**തി ഥൂപസ്സ. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി വസ്സാവാസികം ഗാഹകഭിക്ഖുനാ. **തന്തി** ഭോജനസാലം. ഗാഹേതും വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബമിദന്തി** സബ്ബം ഇദം വചനം.

പാടിപദഅരുണതോതി വസ്സൂപനായികദിവസസങ്ഖാതസ്സ പാടിപദസ്സ അരുണുഗ്ഗമനതോ. **വിതക്കചാരികോ**തി "കത്ഥ നു ഖോ വസിസ്സാമീ"തിആദിനാ വിതക്കേന ചരണേ അനുയുത്തോ. **സേനാസനം യാചതീ**തി സേനാസനഗ്ഗാഹാപകം സേനാസനം യാചതി. **ഗഹിതന്തി** സങ്ഘേന ഗഹിതം. **യത്ഥാ**തി ഠാനേ. വസ്സൂപഗതേഹി വത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. പുനപ്പുനം, സമം വാ ചേതിയങ്ഗണാദിം മുഞ്ചന്തി സോധേന്തി ഇമാഹീതി **സമ്മുഞ്ചനിയോ**. മുചിധാതു സോധനത്ഥേ യുപച്ചയോ കരണത്ഥേ ഹോതി. താലുജോ പഠമക്ഖരോ. സുലഭാ ചേ ദണ്ഡകാ, ഏകേകേന ദ്വേ തിസ്സോ

യട്ഠിസമ്മുഞ്ജനിയോ ബന്ധിതബ്ബാ. സുലഭാ ചേ സലാകാ, ഛപഞ്ചമുട്ഠിസമ്മുഞ്ജനിയോ ബന്ധിതബ്ബാതി അത്ഥോ. **പഞ്ച പഞ്ച ഉക്കാ**തി അരഞ്ഞവിഹാരേസു പരിസ്സയവിജാനനത്ഥം പഞ്ച പഞ്ച അഗ്ഗിഉക്കാ കോട്ടേതബ്ബാ ഛിന്ദിതബ്ബാതി അത്ഥോ.

"നിബദ്ധവത്തം ഠപേത്വാ"തി ഏത്ഥ അകത്തബ്ബവത്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വത്തം കരോന്തേഹി ചാ"തിആദി. തത്ഥ വത്തം കരോന്തേഹി ച ഏവരൂപം അധമ്മികവത്തം ന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹി** സച്ചം, സബ്ബേവ ഏതേ ഉദ്ദേസാദയോ പപഞ്ചാതി യോജനാ. പപഞ്ചേന്തി സംസാരേ ചിരം ഠപേന്തീതി **പപഞ്ചാ. മൂഗബ്ബത**ന്തി മൂഗാനം വതം, മൂഗേഹി കത്തബ്ബം വാ, മൂഗേന വിയ വാ അമൂഗേഹി കത്തബ്ബം വതം. ഏവം അകാതബ്ബവത്തം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കാതബ്ബവത്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിയത്തിധമ്മോ നാമാ"തിആദി. **തിവിധമ്പീ**തി പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധവസേന തിപ്പകാരമ്പി. അവയവപരിയത്തിധമ്മോപി അവയവിപരിയത്തിധമ്മം, അവയവിപരിയത്തിധമ്മോ വാ അവയവപരിയത്തിധമ്മം പതിട്ഠാപേതി, തസ്മാ പരിയത്തിധമ്മോ അത്തനാപി അത്താനം പതിട്ഠാപേസീതി വേദിതബ്ബം. **ഉദ്ദിസഥാ**തി പരിയത്തിം ഉദ്ദിസഥ. **സോധേത്വാ…പേ॰… ഉപസമ്പാദേഥാ**തി ഏത്ഥ സോധനം നാമ സബ്ബേസം ആചാരകുലപുത്താനം ഉപപരിക്ഖനം. **സോധേത്വാ നിസ്സയം ദേഥാ**തി ഏത്ഥ സോധനം നാമ ഭിക്ഖുസഭാഗതം ഉപപരിക്ഖനം. **ഹീ**തി സച്ചം. **കുലപുത്തോ**തി ആചാരകുലപുത്തോ. യത്തകാനി ധുതങ്ഗാനി സമാദിയിതും സക്കോഥാതി യോജനാ. **അന്തോവസ്സം നാമേത**ന്തി ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനമേതം. ഏതസ്മിം അന്തോവസ്സേതി ഹി അത്ഥോ, ഭവിതബ്ബന്തിആദീസു സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **സകലദിവസ**ന്തി സകലദിവസമ്ഹി, അപ്പമത്തേഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകചാരികവത്ത**ന്തി ഏകകേന ചരിതബ്ബം വത്തം. **ഭസ്സേ**തി വചനേ. **ദസവത്ഥുകകഥ**ന്തി അപ്പിച്ഛതാദിദസവത്ഥുക കഥം.

വിഗ്ഗാഹികപിസുണഫരുസവചനാനീതി വിഗ്ഗഹം കലഹം ജനേതീതി വിഗ്ഗാഹികം, വിഗ്ഗാഹികവചനഞ്ച പിസുണവചനഞ്ച ഫരുസവചനഞ്ച വിഗ്ഗാഹികപിസുണഫരുസവചനാനി. മനസികാരബഹുലാ വിഹരഥ ഇതി ഓവദിതബ്ബാതി യോജനാ. **ദന്തകട്ഠഖാദനവത്ത**ന്തി ഹേട്ഠാ അദിന്നാദാനവണ്ണനായം വുത്തം ദന്തകട്ഠഖാദനേ, ദന്തകട്ഠഖാദനസ്സ വാ വത്തം. "പത്തം ഥവികായ പക്ഖിപന്തേന ന കഥേതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ കഥേന്തേ പമാദേന പത്തോ ഭിജ്ജേയ്യാതി പത്തസ്സ ഗുത്തത്ഥായ കഥനം നിവാരേതി. **ആചിക്ഖിതബ്ബാ**തി ഇതിസദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ.

കോചി ദായകോതി സമ്ബന്ധോ. **ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖൂ**തി ചീവരഗ്ഗാഹിതതോ പച്ഛാ ആഗതോ ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു. **സങ്ഘത്ഥേരോ**തി ആവാസികസങ്ഘത്ഥേരോ. **പഠമഭാഗ**ന്തി പുബ്ബേ ഗാഹിതം പഠമഭാഗം, **പരിവത്തേത്വാ**തി പുബ്ബേ ഗാഹിതഭാഗേന പച്ഛാ ദാതബ്ബം വസ്സാവാസികം പരിവത്തേത്വാ. ആഗന്തുകസ്സ വസ്സഗ്ഗേന പത്തട്ഠാനേ ആഗന്തുകസ്സ ദാതബ്ബന്തി യോജനാ. "ആഗന്തുകസ്സാ"തി പദം പുബ്ബാപരം അപേക്ഖതി. തസ്മാ ദ്വിന്നം പദാനം മജ്ഝേ വുത്തം. **പഠമവസ്സൂപഗതാ**തി പഠമവസ്സൂപനായികദിവസേ വസ്സൂപഗതാ. "ദ്വേ തീണി ചത്താരീ"തി വചനസ്സ വാ ബഹൂനം ഭിക്ഖൂനം വാ ബ്യാപനത്ഥായ "ലദ്ധം ലദ്ധ"ന്തി വിച്ഛാവസേന വുത്തം. **തേന പനാ**തി ആഗന്തുകേന പന. പഠമവസ്സൂപഗതേഹി അപ്പകേ ലദ്ധേ

പച്ഛിമവസ്സൂപനായികദിവസേ ദാതബ്ബാനം വസ്സാവാസികാനം ബഹുകേപി അയം നയോ ഞാതബ്ബോതി കത്വാ ന വുത്തോ.

ദ്വീസുപീതി പഠമ ദുതിയവസേന ദ്വീസുപി. വസ്സൂപഗതാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖായ കിലമന്താ വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇധാ**തി ഠാനേ. **വസന്താ**തി ഏകതോ വസന്താ. ദ്വേ ഭാഗാ ഹോമ സാധു വതാതി യോജനാ. **സാധു വതാ**തി ഏകംസേന സുന്ദരാ ഭവേയ്യുന്തി അത്ഥോ. **യേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **തത്ഥാ**തി ഞാതിപവാരിതട്ഠാനേസു. **പവാരണായാ**തി പവാരണാദിവസേ. **തേസൂ**തി ഭിക്ഖൂസു. **യേ**തി ഭിക്ഖൂ. **തത്ഥാ**തി ഞാതിപവാരിതട്ഠാനേസു. കസ്മാ അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബം, നനു തേ സാദിയന്തീതി ആഹ "സാദി യന്താപി ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **ഹീ**തി യസ്മാ. "നേവ വസ്സാവാസികസ്സ സാമിനോ"തി ഇമിനാ തേസം വസ്സച്ഛിന്നതം ദീപേതി. **നേവ അദാതും ലഭന്തീ**തി പഠമമേവ കതികവത്തസ്സ കതത്താ അദാതും നേവ ലഭന്തി, സബ്ബേസം നോ അമ്ഹാകന്തി യോജനാ. **ഇധാ**തി ഠാനേ. **ത**ന്തി കതികവത്തം. ഏകോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **തത്ഥാ**തി സഭാഗട്ഠാനേ. വസിത്വാ ആഗതാനം തേസം ഭിക്ഖൂനന്തി യോജനാ. ന ലബ്ഭതി ഇതി വുത്തന്തി യോജനാ. **ഇമേസ**ന്തി വസ്സാവാസിഅപ്പത്തകാനം ഏകച്ചാനം. **ഗാഹിതസദിസമേവാ**തി വസ്സാവാസികസ്സ ഗാഹിതേന സദിസമേവ. **തേസമേവാ**തി ഏകച്ചാനമേവ.

പക്കന്തോപീതി അഞ്ഞം ഠാനം പക്കമന്തോപി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. തേന ഭിക്ഖുനാ കതം പാനീയഉപട്ഠപനാദികമ്മം **ഭതിനിവിട്ഠം** ഭതിയാ ഠിതന്തി യോജനാ. അപലോകനകമ്മം കത്വാ ഗാഹിതം സങ്ഘികന്തി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഘിക**ന്തി തത്രുപ്പാദം സന്ധായ വുത്തം. **വിബ്ഭന്തോപീ**തി പിസദ്ദോ പഗേവ ഛിന്നവസ്സോതി ദസ്സേതി. **പച്ചയവസേനേവാ**തി സദ്ധാദേയ്യപച്ചയവസേന. **വദന്തീ**തി കേചി വദന്തി.

ദിസംഗമികോ ഭിക്ഖു വിബ്ഭമതീതി സമ്ബന്ധോ. **മനുസ്സേ**തി വസ്സാവാസികദായകമനുസ്സേ. **സമ്മുഖാ**തി ആവാസികസ്സ സമ്മുഖാ. **സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ**തി "സുട്ഠു ദസ്സാമാ"തി പടിച്ഛാപേത്വാ. **യസ്സ ഗാഹിത**ന്തി യസ്സ ഭിക്ഖുനോ സേനാസനം ഗാഹിതം. **സേനാസനസാമികസ്സാ**തി സേനാസനദായകസ്സ പുത്തധീതാദയോതി സമ്ബന്ധോ. **സേനാസനേ ദേമാ**തി സേനാസനസ്സ ദേമ. **തത്ഥാ**തി സേനാസനേ. ഏകമേവ വത്ഥം ദാതബ്ബം. കസ്മാ? പുഗ്ഗലസ്സ അദത്വാ സേനാസനസ്സേവ ദാതബ്ബത്താ. **വസ്സാവാസികട്ഠിതികായാ**തി വസ്സാവാസികഗാഹിതസ്സ ഠിതികായ. **ഏസേവ നയോ**തി സേനാസനസ്സേവ ദിന്നത്താ ഏസേവ നയോ. **തസ്സേവ ഹോന്തീ**തി പുഗ്ഗലസ്സേവ ദിന്നത്താ തസ്സേവ ഹോന്തി.

ദുതിയോ ഥേരാസനേ ഗാഹിതോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. പഠമഭാഗസ്സ സാമണേരസ്സ ഗാഹിതത്താ വുത്തം "വരഭാഗം സാമണേരസ്സ ദത്വാ"തി. **ഉഭോപീ**തി ദ്വേ ഥേരസാമണേരേപി. **സയമേവാ**തി ദായകോ സയമേവ. **യ**ന്തി വസ്സാവാസികം. **യസ്സാ**തി ഥേരസ്സ വാ സാമണേരസ്സ വാ.

ഇതോതി വുത്തനയതോ. **ദഹരസാമണേരസ്സാ**തി തരുണസ്സ സാമണേരസ്സ. **സോ**തി ഘരസാമികോ. **ന**ന്തി പത്തജനം. **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ. **തേസ**ന്തി മനുസ്സാനം. **യഥാഭൂതം ആചിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി വിബ്ഭമകാലങ്കതകാരണം യഥാഭൂതം

ആചിക്ഖിതബ്ബം. **സുദ്ധപംസുകൂലികായേവാ**തി അഞ്ഞേഹി അമിസ്സാ സുദ്ധാ പംസുകൂലികായേവാതി. **ഇദം നേവാസികവത്ത**ന്തി നിഗമനം.

ഉപനന്ദവത്ഥുകഥാ

൩൬൧. അയമത്ഥോതി അയം വക്ഖമാനോ അത്ഥോ, ഏവം വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ഗാമകേ . **ത**ന്തി സേനാസനം, ഗണ്ഹന്തേനേവാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇധാ**തി സാവത്ഥിയം. **മുത്ത**ന്തി തേ സേനാസനം മുഞ്ചിതം ഹോതി. **തത്രാപീ**തി ഗാമകേപി. **ഉഭയത്ഥാ**തി സാവത്ഥിയം, ഗാമകേ ചാതി ഉഭയത്ഥ.

ഏത്ഥാതി ഉപനന്ദവത്ഥുസ്മിം. **കഥ**ന്തി കേന പകാരേന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. **ഇധാ**തി സാസനേ. ഏകച്ചോ ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്രാപീ**തി സാമന്തവിഹാരേപി . **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ഇധാ**തി സേനാസനേ. **ആലയമത്ത**ന്തി ചിത്തുപ്പാദമത്തം. **ഇച്ചസ്സാ**തി ഇതി അസ്സ, ഏവം അസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി അത്ഥോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം "ഗഹണേന ഗഹണ"ന്തിആദികേ ചതുക്കേ. യോ പന ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപചാരസീമാതിക്കമേ**തി നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം, ഭാവേന ഭാവലക്ഖണേ വാ. **തത്ഥാ**തി അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ പച്ചാഗച്ഛതി, വട്ടതി, സേനാസനഗ്ഗാഹോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി അധിപ്പായോ.

൩൬൨. യോതി ഭിക്ഖു. **മഹന്തതരോ വാ ദഹരതരോ വാ**തി അത്തനോ മഹന്തതരോ വാ ദഹരതരോ വാ ഹോതി. സോ ഭിക്ഖു തിവസ്സന്തരോ നാമാതി യോജനാ. ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിണ്ണം വസ്സാനമന്തരേ ഠിതോ തിവസ്സന്തരോ അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖൂസു. **ഇമേ സബ്ബേ**തി തിവസ്സന്തരദ്വിവസ്സന്തരസമാനവസ്സികേ ഇമേ ഭിക്ഖൂ, ലഭന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **യം തിണ്ണം പഹോതീ**തി മഞ്ചപീഠവിനിമുത്തം യം ആസനം തിണ്ണം സുഖം നിസീദിതും പഹോതി, തഥാരൂപേ ആസനേപി ദ്വേ ദ്വേ ഹുത്വാ നിസീദിതും ലഭന്തീതി യോജനാ. അപിസദ്ദേന മഞ്ചപീഠാനി അപേക്ഖതി. ഇദം പച്ഛിമദീഘാസനം. **അനുപസമ്പന്നേനാപീ**തി പിസദ്ദോ പഗേവ ഉപസമ്പന്നേനാതി ദസ്സേതി.

ഹത്ഥികുമ്ഭേതി ഹത്ഥിസിരോപിണ്ഡേ. ഇമിനാ ഹത്ഥിസദ്ദേന ഹത്ഥികുമ്ഭോ ഗഹിതോ അവയവൂപചാരേന വാ ഉത്തരപദലോപേന വാതി ദസ്സേതി. ഹത്ഥീ വിയാതി ഹത്ഥീ, ഭൂമിഭാഗോ, ഹത്ഥിമ്ഹി പതിട്ഠിതോ പാദസങ്ഖാതോ നഖോ ഇമസ്സാതി **ഹത്ഥിനഖകോ,** പാസാദോ. ഏതം "ഹത്ഥിനഖകോ"തി നാമം ഏവംകതസ്സ പാസാദസ്സ നാമന്തി യോജനാ. "സുവണ്ണരജതാദിവിചിത്രാനീ"തി പദം "കവാടാനി മഞ്ചപീഠാനി താലവണ്ടാനീ"തി സബ്ബപദേസു യോജേതബ്ബം. യംകിഞ്ചി ചിത്തകമ്മകതം അത്ഥി, സബ്ബം വട്ടതീതി യോജനാ. പാസാദസ്സ ദേമാതി സമ്ബന്ധോ. **പാടേക്ക**ന്തി പാസാദതോ വിസും. **പടിഗ്ഗഹിതമേവാ**തി സബ്ബം പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി. ഗോനകാദീനി അട്ഠാരസ അത്ഥരണാനി പരിഭുഞ്ജിതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഗിഹിവികടനീഹാരേനാ**തി ഗിഹീഹി വിസേസേന യഥാകാമം കരിയതീതി **ഗിഹിവികടം,** ഗിഹിസന്തകം. "ഗിഹിവികട"ന്തി നീഹാരോ അഭിനീഹാരോ ഗിഹിവികടനീഹാരോ, തേന. **ലബ്ഭന്തീ**തി നിസീദിതുമേവ ലബ്ഭന്തി. **തത്രാപീ**തി ധമ്മാസനേപി.

അവിസ്സജ്ജിയവത്ഥുകഥാ

൩൰൨. **ഏതാനീ**തി ഗരുഭണ്ഡാനി. **തത്ഥാ**തി രാസിവസേന പഞ്ചസു സരൂപവസേന പഞ്ചവീസതിയാ ഗരുഭണ്ഡേസു. ആഗന്ത്വാ, ആഭുസോ വാ രമന്തി ഏത്ഥാതി **ആരാമോ. തേസംയേവാ**തി പുപ്ഫാരാമഫലാരാമാനമേവ. ''ഠപിതോകാസോ''തി ഇമിനാ വത്ഥുസദ്ദസ്സ ഭൂമിഭേദത്ഥം ദസ്സേതി. വസതി ആരാമോ പതിട്ഠഹതി ഏത്ഥാതി **ആരാമവത്ഥു. തേസു വാ**തി ഏത്ഥ വാസദ്ദേന നവഭൂമിഭാഗതോ അഞ്ഞസ്സ പോരാണഭൂമിഭാഗസ്സപി ആരാമവത്ഥുഭാവം വികപ്പേതി. വിസേസേന ചതുഇരിയാപഥേ ഹരതി പവത്തേതി ഏത്ഥാതി **വിഹാരോ. തസ്സാ**തി വിഹാരസ്സ. **ചതുന്നം മഞ്ചാനന്തി** നിദ്ധാരണത്ഥേ സാമിവചനം. അഞ്ഞതരോ മഞ്ചോ നാമാതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. ''ലോഹേന കതാ കുമ്ഭീ''തി ഇമിനാ **ലോഹകുമ്ഭീ**തി ഏത്ഥ മജ്ഝേലോപസമാസം ദസ്സേതി. ലോഹമയാ കുമ്ഭീ **ലോഹകുമ്ഭീ**തി വചനത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. ''ഏസേവ നയോ''തി ഇമിനാ ലോഹേന കതം **ഭാണകം,** ലോഹേന കതോ **വാരകോ,** ലോഹേന കതം **കടാഹന്തി** അത്ഥം അതിദിസതി. **ഏത്ഥാ**തി ഭാണകവാരകകടാഹേസു. **അരഞ്ജരോ**തി അതിമഹന്തത്താ അരം ഖിപ്പം ജരതി വിനാസേതീതി അരഞ്ജരോ. അഥ വാ ജലം ഗണ്ഹിതും അലന്തി അരഞ്ജരോ ലകാരാനം രകാരേ കത്വാ.

ഗാഥാവസേന നിഗമനം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഏവ''ന്തിആദി. തത്ഥ ഏവം പകാസയീതി സമ്ബന്ധോ. ദ്വേ ഗരുഭണ്ഡാനി **ദ്വിസങ്ഗഹാനി** ഹോന്തി, **തതിയം** ഗരുഭണ്ഡം ചതുസങ്ഗഹം ഹോതി, **ചതുത്ഥം** ഗരുഭണ്ഡം നവകോട്ഠാസം ഹോതി, **പഞ്ചമം** ഗരുഭണ്ഡം അട്ഠഭേദനം ഹോതി, **ഇതി** ഇമിനാ പകാരേന **പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ** നാഥോ പഞ്ചഹി രാസീഹി **പഞ്ചവീസവിധം** ഗരുഭണ്ഡം പകാസയീതി യോജനാ.

തത്രാതി ഗരുഭണ്ഡേ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. സബ്ബമ്പി ഇദം ഗരുഭണ്ഡം അവിസ്സജ്ജിയന്തി വുത്തന്തി യോജനാ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം. പരിവാരേ പന ആഗതന്തി സമ്ബന്ധോ.

പഞ്ച രാസയോ മഹേസിനാ വുത്താതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി പരിവാരേ.

തത്രാതി ''പരിവത്തനവസേനാ''തി വചനേ. ഇദം ഗരുഭണ്ഡം ഉപനേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. നിച്ചം തിട്ഠന്തീതി **ഥാവരാ,** ഠാധാതു വരപച്ചയോ, ഠാകാരസ്സ ഥാകാരോ. ഇമിനാ ആരാമആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥൂനി ഗഹേതബ്ബാനി. അവിസ്സജ്ജിയഅവേഭങ്ഗിയത്താ ഗരു അലഹുകം ഭണ്ഡം **ഗരുഭണ്ഡം**. ഇമിനാ മഞ്ചാദീനി ഏകവീസതി ഗരുഭണ്ഡാനി ഗഹേതബ്ബാനി. **ഥാവരേ**തി ആധാരേ ഭുമ്മം, പരിയാപന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, ഥാവരേസൂതി ഹി അത്ഥോ, ഖേത്തന്തിആദീസു സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ഖിപതി പുബ്ബണ്ണബീജമേത്ഥാതി **ഖേത്തം**. വസതി അപരണ്ണബീജം പതിട്ഠാതി ഏത്ഥാതി **വത്ഥു,** തലേ ഭൂമിഭാഗേ ഏകതോ വാ ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ ഠാനേഹി ആവരണം കരീയതി ഏത്ഥാതി **തളാകോ,** സരോ. കസ്സകാനം മതേന കത്തബ്ബാതി **മാതികാ**. ആരാമേന പരിവത്തേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. കാനി പരിവത്തേതുന്തി ആഹ ''ഇമാനി ചത്താരിപീ''തി. **പി**സദ്ദോ അവയവസമ്പിണ്ഡനോ.

തത്രാതി "പരിവത്തേതും വട്ടതീ"തി വചനേ. **ദൂരേ**തി സങ്ഘാരാമതോ ദൂരട്ഠാനേ. **യമ്പീ**തി നാളികേരഫലമ്പി. **ഹരന്തീ**തി സങ്ഘസ്സ ഹരന്തി. **അഞ്ഞേസ**ന്തി സങ്ഘതോ അഞ്ഞേസം മനുസ്സാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി മനുസ്സാ. സങ്ഘേന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **രുച്ചതീ**തി സങ്ഘസ്സാരാമേന മനുസ്സാനമാരാമം, മനുസ്സാനമാരാമേന വാ സങ്ഘസ്സാരാമം പരിവത്തേതും രുചീയതി ഇച്ഛീയതി. ഭിക്ഖൂനം ആരാമോതി സമ്ബന്ധോ. **അയ**ന്തി മനുസ്സാനമാരാമോ. **ഖുദ്ദകോ**തി സങ്ഘാരാമതോ ഖുദ്ദകോ. **ആയ**ന്തി അയതി ആയസാമികോ ധനേന വഡ്ഢിം ഗച്ഛതി അനേനാതി ആയോ, തം. **സമകമേവാ**തി സമപ്പമാണമേവ, ആയം സചേ ദേതീതി സമ്ബന്ധോ. പമാണത്ഥേ കപച്ചയോ. മനുസ്സാനം രുക്ഖാതി സമ്ബന്ധോ. അതിരേകം സങ്ഘസ്സ ദേമാതി സമ്ബന്ധോ. **ജാനാപേത്വാ**തി "സങ്ഘേ ദിന്നം മഹപ്ഫല"ന്തി (മ॰ നി॰ ൩.൩൭൬) സങ്ഘസ്സ ദിന്നദാനസ്സ ആനിസംസം മനുസ്സാനം ജാനാപേത്വാ. ഫലധാരിനോ ഹോന്തി നനൂതി യോജനാ. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം. **ഏതേനേവ നയേനാ**തി യേന നയേന ആരാമോ ആരാമേന പരിവത്തേതബ്ബോ, ഏതേനേവ നയേന. മഹന്തേന വാ ഖുദ്ദകേന വാ ആരാമവത്ഥുനാ ചാതി യോജനാ. ആരാമ ആരാമവത്ഥുവിഹാരവിഹാരവത്ഥൂനി പരിവത്തേതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ.

ഉഭോപീതി ഗേഹപാസാദവസേന ഉഭോപി. **തത്ഥാ**തി ഗേഹേ. **ഇദം പനാ**തി പാസാദസങ്ഖാതം ഗേഹം, മനുസ്സാനം ഗേഹന്തി സമ്ബന്ധോ. മഹഗ്ഘേന വാ അപ്പഗ്ഘേന വാ വിഹാരവത്ഥുനാ ചാതി യോജനാ. വിഹാരവിഹാരവത്ഥുആരാമആരാമവത്ഥൂനി പരിവത്തേതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം.

ഗരുഭണ്ഡേന ഗരുഭണ്ഡപരിവത്തനേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **പംസ്വാഗാരകേസൂ**തി പംസുകീളനത്ഥായ കതേസു അഗാരകേസു. **കപ്പിയമഞ്ചാ**തി സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം കപ്പിയാ സുവണ്ണരജതാദീഹി അകതാ മഞ്ചാ. വിഹാരസ്സ പന സുവണ്ണരജതമയാദികാപി കപ്പിയാ മഞ്ചാ ദാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **ബഹിസീമായാ**തി ഉപചാരസീമതോ ബഹി. **തത്ഥാ**തി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനേ. **തത്ഥാ**തി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വസനട്ഠാനേ. **"മഹഗ്ഘേനാ"**തി വുത്തവചനം നിയമേന്തോ ആഹ "സതഗ്ഘനകേന വാ സഹസ്സഗ്ഘനകേന വാ"തി. **മഞ്ചസത**ന്തി മഞ്ചബഹും. **ഏതേസുപീ**തി പീഠഭിസിബിബ്ബോഹനേസുപി. **തത്ഥാ**തി പീഠഭിസിബിബ്ബോഹനേസു. കപ്പിയം പീഠാദീതി സമ്ബന്ധോ. **അകപ്പിയം വാ മഹഗ്ഘം കപ്പിയം വാ**തി കപ്പിയേന വാ മഹഗ്ഘകപ്പിയേന വാ പരിവത്തേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. "വുത്തവത്ഥൂനീ"തി പദം "പരിവത്തേത്വാ"തി പദേ അവുത്തകമ്മം, "ഗഹേതബ്ബാനീ"തി പദേ വുത്തകമ്മം, പുബ്ബാപരാപേക്ഖപദം.

പസതമത്തഉദകഗണ്ഹകാനിപീതി ഏത്ഥ പസതോ നാമ കുഞ്ചിതപാണി. **സീഹളദീപേ**തി സീഹം ലാതി ഗണ്ഹാതീതി **സീഹളോ** ലകാരസ്സ ളകാരം കത്വാ, സീഹബാഹുനാമകോ രാജാ, തസ്സ പുത്തത്താ വിജയകുമാരോപി സീഹളോ നാമ, തേന ആദിമ്ഹി നിവാസഭാവേന ഗഹിതത്താ ദീപോ **സീഹളദീപോ** നാമ, തസ്മിം. പാദം ഗണ്ഹാതീതി **പാദഗണ്ഹനോ,** സോയേവ **പാദഗണ്ഹനകോ. പാദോ നാമാ**തി "പാദഗണ്ഹനകോ"തി ഏത്ഥ പാദോ നാമ. യോ ലോഹവാരകോ മഗധനാളിയാ പഞ്ചനാളിമത്തം ഗണ്ഹാതി, സോ

ലോഹവാരകോ പാദോ നാമാതി യോജനാ. ഇമിനാ പമാണസ്സ നാമം പമാണവന്തേ ഉപചാരതോ വോഹാരനയം ദസ്സേതി. **തതോ**തി പഞ്ചനാളിമത്തഗണ്ഹനകവാരകതോ. **ഇമാനീ**തി ലോഹകുമ്ഭീആദീനി.

ഭിങ്ഗാര ...പേ॰... കടച്ഛുആദീനീതി ഭിങ്ഗാരോ ച പടിഗ്ഗഹോ ച ഉളുങ്കോ ച ദബ്ബി ച കടച്ഛു ച പാതി ച തട്ടകോ ച സരകോ ച സമുഗ്ഗോ ച അങ്ഗാരകപല്ലോ ച ധൂമകടച്ഛു ച **ഭിങ്ഗാര...പേ॰... ധൂമകടച്ഛുയോ,** താ ആദി യേസം താനീതി **ഭിങ്ഗാര...പേ॰... കടച്ഛുആദീനി**. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞാനി ഉപകരണാനി ഗഹേതബ്ബാനി. **ഭാജനീയാനീ**തി ഭാജേതബ്ബാനി. **കംസലോഹാദീ**തിആദിസദ്ദേന വട്ടലോഹം സങ്ഗണ്ഹാതി. **വട്ടലോഹം നാമ** പീതലോഹം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **പാരിഹാരിയ**ന്തി സങ്ഘികപരിഭോഗം പരിഹരിത്വാ അപനേത്വാ പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജനം, "അത്തസന്തക"ന്തി വാ പരിഗ്ഗഹേന ഹരിത്വാ ഭുഞ്ജനം ന വട്ടതി. **ഗിഹിവികടനീഹാരേനേവാ**തി "ഗിഹിവികട"ന്തി അഭിനീഹാരേനേവ.

അഞ്ഞസ്മിമ്പി കപ്പിയലോഹഭണ്ഡേ പരിയാപന്നാ അഞ്ജനീതി യോജനാ. അഥ വാ **കപ്പിയലോഹഭണ്ഡേ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, "അഞ്ജനീ"തിആദിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **സൂചീ**തി ചീവരാദിസിബ്ബനകാ സൂചി. **പണ്ണസൂചീ**തി പണ്ണേ ലിഖനാ സൂചി. **അഞ്ഞമ്പീ**തി അഞ്ജനിആദിതോ അഞ്ഞമ്പി. ധൂമനേത്തഞ്ച ഫാലഞ്ച ദീപരുക്ഖോ ച ദീപകപല്ലകോ ച ഓലമ്ബകദീപോ ച **ധൂമനേത്ത... പേ॰... ഓലമ്ബകദീപാ**. ഇത്ഥിപുരിസതിരച്ഛാനഗതസങ്ഖാതാനി രൂപാനി ഏതേസു അത്ഥീതി **ഇത്ഥിപുരിസതിരച്ഛാനഗതരൂപകാനി**. ധൂമനേത്ത...പേ॰... ഓലമ്ബകദീപാ ച തേ ഇത്ഥിപുരിസതിരച്ഛാനഗതരൂപകാനി ചേതി **ധൂമനേത്ത... പേ॰... രൂപകാനി,** വിസേസനപരനിപാതോ. താനി വാ അഞ്ഞാനി വാ ഭിത്തിച്ഛദനകവാടാദീസു ഉപനേതബ്ബാനി ലോഹഭണ്ഡാനീതി സമ്ബന്ധോ. **ലോഹഖിലക**ന്തി ലോഹമയം ആണിം. **പരിഹരിത്വാ**തി "അത്തനോ സന്തക"ന്തി പരിഗ്ഗഹേന ഹരിത്വാ, സങ്ഘികപരിഭോഗഗിഹിവികടാനി വാ അപനേത്വാ. **ഖീരപാസാണമയാനീ**തി ഖീരവണ്ണേന പാസാണേന കതാനി.

സുവണ്ണഞ്ച രജതഞ്ച ഹാരകൂടഞ്ച ജാതിഫലികഞ്ച **സുവണ്ണ...പേ॰... ജാതിഫലികാനി,** തേഹി കതാനി ഭാജനാനി **സുവണ്ണ...പേ॰... ഭാജനാനി. സബ്ബ**ന്തി സുവണ്ണരജതാദിസബ്ബം. **വട്ടതീ**തി സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം വട്ടതി.

വാസിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ, നിദ്ധാരണേ വാ ഭുമ്മം. യായ വാസിയാ ന സക്കാതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി വാസിതോ. **മഹത്തരീ**സദ്ദോ മഹന്തപരിയായോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോ. മഹത്തരീ വാസീതി സമ്ബന്ധോ. **വേജ്ജാന**ന്തി ഭിസക്കാനം. **സിരാവേധനഫരസുപീ**തി പിസദ്ദേന തതോ മഹന്തം പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. യാ പന കുഠാരീ ആവുധസങ്ഖേപേന കതാതി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ ആവുധസങ്ഖേപേന കതാ യാ പന കുഠാരീ അത്ഥീതി യോജനാ. **അനാമാസാ**തി അനാമസിതബ്ബാ, അനാമാസാരഹാതി അത്ഥോ. **ചതുരങ്ഗുലമത്തോപീ**തി പിസദ്ദോ തതോ അധികോ പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. നിഖണിത്വാ ഖാദതീതി **നിഖാദനം**. ചതുരസ്സം മുഖമേതസ്സാതി **ചതുരസ്സമുഖം**. ദോണിസദിസം മുഖമേതസ്സാതി **ദോണിമുഖം**. സമ്മുഞ്ചനിദണ്ഡവേധനമ്പി നിഖാദനം ദണ്ഡബദ്ധം ഹോതി ചേതി യോജനാ. ദണ്ഡേന ബന്ധിതബ്ബന്തി **ദണ്ഡബദ്ധം,** ദണ്ഡം ബദ്ധമേതസ്സാതി വാ

ദണ്ഡബദ്ധം. ''അദണ്ഡക''ന്തി വത്വാ തസ്സേവത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം ''ഫലമത്തമേവാ''തി. നത്ഥി ദണ്ഡമേതസ്സാതി **അദണ്ഡകം. യ**ന്തി നിഖാദനം. **പരിഹരിതു**ന്തി പുഗ്ഗലികഭാവേന പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഹരിതും, സങ്ഘികഭാവം അപനേതും വാ. സിഖരമ്പി നിഖാദനേനേവ സങ്ഗഹിതം ലക്ഖണഹാരനയേന സമാനകിച്ചഭാവതോ. **സിഖര**ന്തി യേന പരിബ്ഭമിത്വാ ഛിന്ദന്തി, യേഹി മനുസ്സേഹി ദിന്നാനീതി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി മനുസ്സാ, വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **നോ**തി അമ്ഹാകം. **പാകതികേ**തി പകതിയാ ഠിതേ, യഥാ പഠമം ഠിതാ ഹോന്തി, തഥാ കരിസ്സാമാതി അത്ഥോ. **സചേ ആഹരന്തീ**തി സചേ ആയാചനം അകത്വാ ഹരന്തി. **അനാഹരന്താപീ**തി പുന അനാഹരന്താപി.

കമ്മാരോ ച തട്ടകാരോ ച ചുന്ദകാരോ ച നളകാരോ ച മണികാരോ ച പത്തബന്ധകോ ച **കമ്മാര...പേ॰... പത്തബന്ധകാ,** തേസം. അധികരണീ ച മുട്ഠികോ ച സണ്ഡാസോ ച തുലാ ച **അധികരണി...പേ॰... തുലാ. സങ്ഘേ ദിന്നകാലതോ**തി സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ. തിപും ഛിന്ദതി അനേനാതി **തിപുച്ഛേദനം,** തമേവ സത്ഥകം **തിപുച്ഛേദനസത്ഥകം**. മഹാകത്തരിഞ്ച മഹാസണ്ഡാസഞ്ച മഹാപിപ്ഫിലികഞ്ച ഠപേത്വാതി യോജനാ. കസ്മാ ഠപിതാനീതി ആഹ ''മഹാകത്തരിആദീനി ഗരുഭണ്ഡാനീ''തി. തത്ഥ യസ്മാ മഹാകത്തരിആദീനി ഗരുഭണ്ഡാനി, തസ്മാ ''ഠപേത്വാ മഹാകത്തരി''ന്തി ആദി മയാ വുത്തന്തി യോജനാ.

വല്ലിആദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **വേത്തവല്ലിആദികാ**തി വേത്തസങ്ഖാതവല്ലിആദികാ. **അഡ്ഢബഹുപ്പമാണാ**തി ഏത്ഥ -

''ബ്യാമോ സഹകരാ ബാഹു, ദ്വേപസ്സദ്വയവിത്ഥതാ''തി. -

അഭിധാനേ (അഭിധാനപ്പദീപികായം വുന്നൻ ഗാഥായം) വുത്തത്താ ബാഹു നാമ ഇധ ബ്യാമോവ അധിപ്പേതോ. തസ്മാ ദ്വീസു പസ്സേസു വിത്ഥതാനം ബ്യാമസങ്ഖാതാനം സഹകരാനം ദ്വിന്നം ബാഹൂനം അഡ്ഢോതി **അഡ്ഢബാഹു,** തസ്സ പമാണമേതസ്സാതി **അഡ്ഢബാഹുപ്പമാണാ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ, ദീഘതോ ദ്വിഹത്ഥാ വല്ലീതി വുത്തം ഹോതി. **തത്ഥജാതകാ**തി തിസ്സം സങ്ഘസ്സ ഭൂമിയം ജാതകാ. **രക്ഖിതഗോപിതാ**തി സങ്ഘേന സയം രക്ഖിതാ, പരേഹി ഗോപിതാ. ഇമിനാ അരക്ഖിതഅഗോപിതാ ഗരുഭണ്ഡം ന ഹോതീതി ദസ്സേതി. **സാ**തി വല്ലി. അതിരേകാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപനേതു**ന്തി തം വല്ലിം ഉപനേതും. സുത്തഞ്ച മകചിവാകഞ്ച നാളികേരഹീരഞ്ച ചമ്മഞ്ച **സുത്ത...പേ॰... ചമ്മാനി,** തേഹി കതാ **സുത്ത...പേ॰... ചമ്മമയാ**. രജ്ജുകാ വാ യോത്താനി വാ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകവട്ടാ വാ ദ്വിവട്ടാ വാ**തി ഏത്ഥ വാസദ്ദേന തിവട്ടാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. അവട്ടേത്വാ ദിന്നം സുത്തഞ്ച അവട്ടേത്വാ ദിന്നാ മകചിവാകനാളികേരഹീരാ ചാതി യോജനാ.

യോ കോചി വേളൂതി സമ്ബന്ധോ. **സോപീ**തി വേളുപി വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. പിസദ്ദേന വല്ലിം അപേക്ഖതി. **ഇദമേത്ഥാ**തി ഇദം സബ്ബം ഏത്ഥ വേളുമ്ഹി, വേളൂസു വാ ഇദന്തി സമ്ബന്ധോ. **സമകം** വാതി ഗഹിതവേളുനാ സമപ്പമാണം വാ. **അതിരേകം വാ**തി തതോ അതിരേകം വാ. **തംഅഗ്ഘനക**ന്തി തസ്സ വേളുനോ അഗ്ഘനാരഹം. **ഫാതികമ്മ**ന്തി വഡ്ഢികമ്മം. **തത്ഥേവാ**തി

ഗണ്ഹനട്ഠാനേവ. **ഗമനകാലേ**തി ഗണ്ഹനട്ഠാനതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗമനകാലേ. "പഹിണിത്വാ ദാതബ്ബോ"തി ഇമിനാ സയം വാ ആഗന്ത്വാ ദാതബ്ബോതി അത്ഥോപി ലക്ഖണഹാരനയേന ഗഹേതബ്ബോ സമാനകിച്ചത്താ.

മുഞ്ജപബ്ബജസദ്ദേന മുഞ്ജപബ്ബജതിണാനം പാളിയം വിസും ഗഹിതത്താ തിണസദ്ദേന താനി ഠപേത്വാ പാരിസേസഞായേന അവസേസതിണമേവ ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "മുഞ്ജം പബ്ബജഞ്ച ഠപേത്വാ"തിആദി. സമാനഫലത്താ ലക്ഖണഹാരനയേന പണ്ണമ്പി തിണേനേവ സങ്ഗഹിതന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഠാനേ, **ഇതീ**തി ഏവം. തിണഞ്ച ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥജാതകം വാ**തി തസ്മിം സങ്ഘാരാമേ ജാതകം വാ. **ബഹാരാമേ**തി സങ്ഘാരാമതോ ബഹി. **തമ്പീ**തി തിണമ്പി. പിസദ്ദേന വല്ലിവേളൂ അപേക്ഖതി. **അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോപീ**തി ദീഘതോ അട്ഠങ്ഗുലപമാണോപി . **രിത്തപോത്ഥകോ**തി അലിഖിതത്താ തുച്ഛോ മകചിവത്ഥാദികോപി പണ്ണമയോപി പോത്ഥകോ. ഇദഞ്ച പണ്ണപസങ്ഗേന വുത്തം.

പഞ്ചവണ്ണാ വാതി നീലപീതലോഹിതോദാതമഞ്ജിട്ഠവസേന പഞ്ചവണ്ണനാ വാ. **തമ്പീ**തി മത്തികമ്പി. പിസദ്ദേന വല്ലിവേളുതിണാനി അപേക്ഖതി.

ദാരുഭണ്ഡേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. രക്ഖിതഗോപിതോ യോ കോചി ദാരുഭണ്ഡകോ അത്ഥീതി യോജനാ. മഹാഅട്ഠകഥായം പന വുത്തോതി സമ്ബന്ധോ.

തത്രാതി മഹാഅട്ഠകഥായം, "തേന ഖോ പന സമയേനാ"തി പാളിയം വാ. **ഇമേസൂ**തി ആസന്ദികാദീസു. **ഏത്ഥാ**തി പീഠേസു, പലാലപീഠേനാതി സമ്ബന്ധോ. **ബ്യഗ്ഘചമ്മഓനദ്ധ**ന്തി ബ്യഗ്ഘചമ്മേന അവനദ്ധം. **വാളരൂപപരിക്ഖിത്ത**ന്തി വാളരൂപേഹി പരിവാരിതം. **രതനപരിസിബ്ബിത**ന്തി രതനസുത്തേന സമന്തതോ സിബ്ബിതം.

ഏതേസുപീതി വങ്കഫലകാദീസുപി. "സങ്ഖഥാലകം പന ഭാജനീയ"ന്തി പാഠസ്സാനന്തരം "തഥാ"തി പാഠോ അത്ഥി, സോ ഏത്ഥ ന യുജ്ജതി, പരതോ പന "യേന കേനചി കതം ഗരുഭണ്ഡമേവാ"തി പാഠസ്സാനന്തരം യുജ്ജതി. തത്ഥ ഹി യഥാ യേന കേനചി കതം ഗരുഭണ്ഡമേവ ഹോതി, തഥാ ഥമ്ഭതുലാസോപാനഫലകാദീസു ദാരുമയം വാ പാസാണമയം വാ യംകിഞ്ചി ഗേഹസമ്ഭാരരൂപം ഗരുഭണ്ഡമേവാതി അത്ഥോ.

സബ്ബന്തി സകലം ഉദകതുമ്ബപാദകഥലികമണ്ഡലം. **ഏതേസുപീ**തി ആധാരകാദീസുപി. **തഥാ ഥമ്ഭതലാ**തി ഏത്ഥ തഥാസദ്ദേന 'ഗരുഭണ്ഡമേവാ"തി പദം അതിദിസതി. **സങ്ഘേ ദിന്ന**ന്തി സങ്ഘസ്സ ദിന്നം. **ഭൂമത്ഥരണ**ന്തി ഭൂമിയം അത്ഥരിതബ്ബം. **തമ്പീ**തി ഏളകചമ്മമ്പി.

ഉദുക്ഖലം ഗരുഭണ്ഡമേവാതി സമ്ബന്ധോ. ഏസേവ നയോ **മുസല**ന്തിആദീസുപി. **ഏതേസൂ**തി മഞ്ചപാദാദീസു. **അനുഞ്ഞാതവാസിയാ**തി ഭാജനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതവാസിയാ. **ധമകരണോ**തി ഏത്ഥ "സങ്ഖം ധമതി, സങ്ഖധമകോ"തിആദീസു വിയ നിസ്സംയോഗപാഠോയേവ യുജ്ജതി. തസ്മാ ധമതി വാതേന പവത്തതീതി **ധമോ,** വാതഹേതുകോ സദ്ദോ, ധമം കരോതീതി

ധമകരണോതി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **സബ്ബമേത**ന്തി അനുഞ്ഞാതവാസിദണ്ഡാദികം ഏത്തം സബ്ബം. **തതോ**തി അനുഞ്ഞാതവാസിദണ്ഡാദികതോ, മഹന്തതരം വാസിദണ്ഡാദികം ഗരുഭണ്ഡന്തി യോജനാ.

യഥാജാതമേവാതി യഥാപവത്തമേവ. **തേഹീ**തി ഹത്ഥിദന്താദീഹി, "കത"ഇതി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **തച്ഛിതനിട്ഠിതോപീ**തി തച്ഛിതകമ്മേന നിട്ഠിതോപി.

മത്തികാഭണ്ഡേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ, ഉപഭോഗോ ച പരിഭോഗോ ച **ഉപഭോഗപരിഭോഗം,** സമാഹാരദ്വന്ദോ. ഇദം പദം "ഘടപിധാനാദികുലാലഭാജന"ന്തി പദേനേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ധൂപികാതീ**തി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദോ ഇമസദ്ദത്ഥോ. ഇദം സബ്ബം സങ്ഘസ്സ ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡന്തി യോജനാ. "അനതിരിത്തപമാണോ"തി വിസേസനപദം "ഘടകോ"തി വിസേസ്യപദേനേവ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ഏത്ഥാ**തി മത്തികാഭണ്ഡേ, ആധാരേ വാ നിദ്ധാരണേ വാ ത്ഥ പച്ചയോ. മത്തികാഭണ്ഡേ കുണ്ഡികാ ഭാജനീയകോട്ഠാസം ഭജതി, ഏവം ലോഹഭണ്ഡേപീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയേ.

നവകമ്മദാനകഥാ

൩൨൩. ഭണ്ഡികാട്ഠപനമത്തേനാതി ഏത്ഥ ഭണ്ഡികാട്ഠപനം നാമ ഭണ്ഡികയോജനന്തി ആഹ "കപോതഭണ്ഡികയോജനമത്തേനാ"തി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ചിതകധൂമോ**തി ചിതകേ ഉട്ഠിതോ ധൂമോ. **ഏതസ്സേവാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ ഏവ വിഹാരോതി സമ്ബന്ധോ. **ധൂമകാലേ**തി ധൂമസ്സ ഉട്ഠിതകാലേ. "അപലോകേത്വാ"തി ഇമിനാ ധൂമകാലേ അപലോകിതം **ധൂമകാലികം**. ധൂമകാലികം ഹുത്വാതി അത്ഥയോജനം കത്വാ പാളിയം "പരിയോസിതവിഹാര"ന്തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. **കതപരിയോസിതവിഹാര**ന്തി കതപരിയോസിതോ വിഹാരോ ഇമസ്സ നവകമ്മസ്സാതി കതപരിയോസിതവിഹാരം. ഇദം നവകമ്മം ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. യാവ ഗോപാനസിയോ ന ആരോഹന്തി, താവ വിപ്പകതോ നാമാതി യോജനാ. **തതോ**തി ഗോപാനസിആരോഹനതോ. **കഞ്ചിദേവ സമാദപേത്വാ കാരേസ്സതീ**തി വിഹാരസാമികോയേവ കഞ്ചി ഭിക്ഖുംസമാദപേത്വാ കാരേസ്സതി. പഞ്ചഹത്ഥേ വിഹാരേതി സമ്ബന്ധോ. ഛവസ്സികം നവകമ്മന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി അഡ്ഢയോഗേ. **സോ**തി അഡ്ഢയോഗോ. മഹല്ലകം നിയാമേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദസഹത്ഥേ ഏകാദസഹത്ഥേ"തി. ദസവസ്സികം വാ ഏകാദസവസ്സികം വാ നവകമ്മന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി ദ്വാദസഹത്ഥതോ. ലോഹപാസാദസദിസേപി പാസാദേതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി ദ്വാദസവസ്സികനവകമ്മതോ.

നവകമ്മികോതി നവകമ്മേ യുത്തപയുത്തോ. **ഉതുകാലേ**തി ഹേമന്തഗിമ്ഹകാലേ. **പടിബാഹിതു**ന്തി അഞ്ഞേസം സമ്പത്തഭിക്ഖൂനം പടിസേധേതും. **ആവാസസാമികസ്സാ**തി ആവാസദായകസ്സ. **തസ്സാ**തി ആവാസസാമികസ്സ. **വംസേ**തി അന്വയേ. **തേ**തി തവ. **സോ**തി ആവാസസാമിആദികോ. ഭിക്ഖൂഹി ജഗ്ഗിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **തേപീ**തി ഞാതിഉപട്ഠാകാപി. **തസ്മിമ്പീ**തി സങ്ഘികപച്ചയേപി. ബഹൂ ആവാസേതി സമ്ബന്ധോ. ഏകം ആവാസന്തി യോജനാ.

ഏകം വാ ആവാസന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോതി** വിസജ്ജിതാവാസേഹി, ഉപ്പന്നാനീതി സമ്ബന്ധോ. കുരുന്ദിയം പന വുത്തം, കിന്തി വുത്തന്തി യോജനാ. **ഏകം മഞ്ചട്ഠാനം ഗഹേത്വാ**തി ഏകം മഞ്ചട്ഠാനം പുഗ്ഗലികഭാവേന ഗഹേത്വാ. **തിഭാഗന്തി** തതിയഭാഗം. അയമേവ വാ പാഠോ. **ഏത്ഥാ**തി നട്ഠവിഹാരേ. **പുഗ്ഗലികമേവാ**തി പുഗ്ഗലികം ഏവ, പുഗ്ഗലികം ഇവ വാ. **ജഗ്ഗാ**തി ജഗ്ഗാഹി. **ഹീ**തി ഫലജോതകോ. **ഏവം ജഗ്ഗിതോ പനാ**തി ഏവം ജഗ്ഗിതോ വിഹാരോ പന. **തസ്മി**ന്തി ജഗ്ഗന്തേ. **സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദാതുകാമോ ഹോതീ**തി സങ്ഘസ്സ ഭണ്ഡട്ഠപനം വാ നവകാനം വസനട്ഠാനം വാ അദത്വാ അത്തനോയേവ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദാതുകാമോ ഹോതി. **സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദാതും ലബ്ഭതീ**തി സബ്ബവിഹാരം പുഗ്ഗലികഭാവേന അഗ്ഗഹേത്വാ ഏകദേസസ്സേവ ഗഹിതത്താ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദാതും ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. ജഗ്ഗാപേതബ്ബോ ഇതി വുത്തന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ "വുത്ത"ന്തി പാഠോ അത്ഥി, സോ അപാഠോയേവ "കുരുന്ദിയം പന വുത്ത"ന്തി പദസ്സ ആകാരത്താ.

അഞ്ഞം ഇദമ്പി ച വക്ഖമാനവചനം തത്ഥേവ കുരുന്ദിയം വുത്തന്തി യോജനാ. കിന്തി വുത്തന്തി ആഹ "ദ്വേ ഭിക്ഖൂ"തിആദി. ദ്വേ ഭിക്ഖൂ കരോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **യേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. **സോയേവ സാമീ**തി യേന സാ ഭൂമി പഠമം ഗഹിതാ, സോയേവ സാമീതി അത്ഥോ. **പതിരൂപേ ഠാനേ**തി പതിരൂപേ സേനാസനട്ഠാനേ. **ത**ന്തി പുഗ്ഗലികകരണം. യം പന വയകമ്മന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ ച **വയകമ്മ**ന്തി തസ്മിം വിഹാരേ കതസ്സ കമ്മസ്സ മൂലം. വിഹാരസ്സ മൂലം ദാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സാ**തി സങ്ഘികം കരോന്തസ്സ. **തത്ഥേവാ**തി കതവിഹാരേ ഏവ. **കതാവാസേ**തി സമീപത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, കതാവാസസമീപേതി വുത്തം ഹോതി. **ഛായൂപഗഫലൂപഗാ**തി ഛായം ഉപഗച്ഛന്താ ച ഫലം ഉപഗച്ഛന്താ ച, ഛായാഫലാനി ഉപഹരന്താതി അത്ഥോ. **അപലോകേത്വാ**തി സങ്ഘം അപലോകേത്വാ. **സാമികാ**തി രുക്ഖസാമികാ. **ഹാരേതബ്ബാ**തി അപനേതബ്ബാ.

"സങ്ഘികവല്ലിമത്തമ്പി അഗ്ഗഹേത്വാ"തി ഇമിനാ സങ്ഘികം ഗഹേത്വാ സങ്ഘികായ ഭൂമിയാ സചേ വിഹാരം കരോതി, സങ്ഘികമേവാതി ദസ്സേതി. ദ്വിഭൂമകതിഭൂമകാദീസു പാസാദേസു ഉപഡ്ഢഭാഗം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാസാദോ ചേവ ഹോതീ"തിആദി. ഉപരി പാസാദോതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി വിഹാരകാരകോ ഭിക്ഖു, തസ്സ ഹേട്ഠാപാസാദോതി സമ്ബന്ധോ. **വിഹാരേ**തി സങ്ഘികവിഹാരേ, വിഹാരസമീപേതി അത്ഥോ. **അകതട്ഠാനേ**തി ചയപമുഖാനം അകതപുബ്ബട്ഠാനേ. **ചയം വാ പമുഖം വാ**തി സങ്ഘികവിഹാരസ്സ ചയം വാ പമുഖം വാ. **ബഹികുട്ടേ**തി കുട്ടസ്സ, കുട്ടതോ വാ ബഹി. **തസ്സാ**തി ചയപമുഖകാരകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ . **വിസമം** പബ്ബതകന്ദരാദിന്തി സമ്ബന്ധോ. **അപദേ**തി സുകരസ്സ അകാരണേ. **കതം ഹോതീ**തി ചയം വാ പമുഖം വാ കതം ഹോതി. **തത്ഥാ**തി ചയപമുഖേസു, സങ്ഘോ അനിസ്സരോ ഇതി വുത്തന്തി യോജനാ.

വരസേയ്യം ഗഹേതുന്തി സമ്ബന്ധോ.

പുന ആഗന്ത്വാതി പക്കമിത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ. **തസ്സാ**തി നവകമ്മഗാഹകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **ഏത**ന്തി സേനാസനം.

അഞ്ഞത്രപരിഭോഗപടിക്ഖേപാദികഥാ

ന-ഛർ. നാതിഹരന്തീതി എത്ഥ അതിസദ്ദോ ഹരണത്ഥോ, ഹരസദ്ദോ പരിഭുഞ്ജനത്ഥോതി ആഹ "അഞ്ഞത്ര ഹരിത്വാ ന പരിഭുഞ്ജന്തീ"തി. യം മഞ്ചപീഠാദീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഇന്ദ്രിയമഹാവിഹാരേ. **ത**ന്തി മഞ്ചപീഠാദിം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അനുജാനാതി, തസ്മാ. **ത**ന്തി മഞ്ചപീഠാദിം. **അഞ്ഞത്രാ**തി അഞ്ഞം വിഹാരം. **അരോഗ**ന്തി അനട്ഠാജിണ്ണത്താ അരോഗം. **തസ്മിം വിഹാരേ**തി ഇന്ദ്രിയവിഹാരേ. **തസ്മി**ന്തി ഇന്ദ്രിയവിഹാരേ. **തതോ**തി ഇന്ദ്രിയവിഹാരതോ. **സുയോജിതാനീ**തി സുട്ഠു യോജിതാനി. മൂലദാനം വാ പടിപാകതികം വാ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **ഛഡ്ഡിതവിഹാരതോ**തി ഭിക്ഖൂഹി അനപേക്ഖേന ഛഡ്ഡിതസങ്ഘികവിഹാരതോ ച പുഗ്ഗലേന സാപേക്ഖേന ഛഡ്ഡിതപുഗ്ഗലികവിഹാരതോ ച. **ആവാസികകാലേ**തി ആവാസികാനം ഠിതകാലേ. **തതോ**തി ഛഡ്ഡിതവിഹാരതോ.

ഫാതികമ്മത്ഥായാതി എത്ഥ ഫാതിസദ്ദോ വഡ്ഢനത്ഥോതി ആഹ "വഡ്ഢികമ്മത്ഥായാ"തി. **എത്ഥാ**തി "ഫാതികമ്മത്ഥായാ"തി പാഠേ.

ചക്കലികന്തി ചക്കാകാരേന ലാതി പവത്തതി, ചക്കാകാരം വാ ലാതി ഗണ്ഹാതീതി **ചക്കലം,** തദേവ **ചക്കലികം,** പാദപുഞ്ജനം, "കമ്ബലാദീഹി വേഠേത്വാ കത"ന്തി ഇമിനാ തസ്സ കരണാകാരം ദസ്സേതി. **യേഹീ**തി പാദേഹി . **ഉദക**ന്തി സേനാസനസ്സ തിന്തകം ഉദകം. ഉദകം ന പഞ്ഞായതീതി യോജനാ. സഉപാഹനേന അക്കമിതും ന വട്ടതീതി യോജനാ.

സുധാഭൂമിയന്തി സുധായ ലിത്തായം ഭൂമിയം. **പരിഭണ്ഡഭൂമിയ**ന്തി ഗോമയകസാവപരിഭണ്ഡഭൂമിയം. **പാദാ**തി മഞ്ചപാദാ. **തസ്മി**ന്തി ചോളകേ. **ഠപേന്തസ്സാ**തി മഞ്ചപാദേ ഠപേന്തസ്സ. **തത്ഥാ**തി തേസു ഭിക്ഖൂസു . **നേവാസികാ**തി നിബദ്ധം വസന്തീതി നേവാസികാ. **ഠപേന്തീ**തി മഞ്ചപാദേ ഠപേന്തി. **തഥേവാ**തി യഥാ നേവാസികാ വളഞ്ജന്തി, തഥേവ ആഗന്തുകേഹി വളഞ്ജിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

സേതഭിത്തി വാതി എത്ഥ വാസദ്ദേന നീലഭിത്തിആദയോ സമ്പിണ്ഡേതി. "ദ്വാരമ്പി വാതപാനമ്പീ"തിആദിനാ സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ ദ്വാരവാതപാനാദയോ അപരികമ്മകതാപി ന അപസ്സയിതബ്ബാ. കേനചി വാ വത്ഥാദിനാതി സമ്ബന്ധോ.

"ഹുത്വാ"തി ഇമിനാ "ധോതപാദകാ"തി പദസ്സ "നിപജ്ജിതു"ന്തി പദേ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി, "ഭിക്ഖൂ"തി പദേ കാരകവിസേസനഭാവം നിവത്തേതി. കസ്മിം ഠാനേ നിപജ്ജിതും കുക്കുച്ചായന്തീതി ആഹ "ധോതേഹി പാദേഹി അക്കമിതബ്ബട്ഠാനേ"തി. "അക്കമിതബ്ബട്ഠാനസ്സേതം അധിവചന"ന്തി ഇമിനാ "ധോതപാദകേ"തി പാഠസ്സ ധോതോ പാദോ തിട്ഠതി എത്ഥ ഠാനേതി **ധോതപാദകം,** തസ്മിം ധോതപാദകേതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **എത**ന്തി "ധോതപാദകേ"തി നാമം. **"പച്ചത്ഥരിത്വാ"**തി എത്ഥ കേന പച്ചത്ഥരിത്വാതി ആഹ "പച്ചത്ഥരണേനാ"തി. "അത്തനോ സന്തകേനാ"തി ഇമിനാ സങ്ഘികേന പച്ചത്ഥരണേന പച്ചത്ഥരണം പടിക്ഖിപതി. **നിദ്ദായതോപീ**തി നിദ്ദായകാരണാപി, സംകുടിതേതി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ **നിദ്ദായതോപീ**തി നിദ്ദായന്തസ്സപി. "സരീരാവയവോ"തി പദേ സാമ്യത്ഥഛട്ഠീ, "ആപത്തിയേവാ"തി പദേ സമ്പദാനം. ലോമേസു ഫുസന്തേസൂതി സമ്ബന്ധോ. "പരിഭോഗസീസേനാ"തി ഇമിനാ പരിഭോഗം അകത്വാ കേനചി കമ്മേന സരീരാവയവേന ഫുസന്തസ്സ

അനാപത്തീതി ദസ്സേതി. ഹത്ഥതലേന ഫുസിതും പാദതലേന ഫുസിതും വാ അക്കമിതും വാതി യഥാലാഭയോജനാ ദട്ഠബ്ബാ. ''പരിഭോഗസീസേനാ''തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''മഞ്ചപീഠം നീഹരന്തസ്സാ''തിആദി.

സങ്ഘഭത്താദിഅനുജാനനകഥാ

൩൨൫. ''സങ്ഘസ്സ ഭത്ത''ന്തി ഇമിനാ **സങ്ഘഭത്ത**ന്തി പദസ്സ ഛട്ഠീസമാസം ദസ്സേതി. സങ്ഘസ്സ അത്ഥായ ആഭതം ഭത്തം കാതും ന സക്കോന്തീതി യോജനാ. ഉദ്ദേസഭത്തന്തിആദീസു ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ''ഉദ്ദേസേന ലദ്ധഭിക്ഖൂനം ഭത്തം കാതു''ന്തി ഇമിനാ ഉദ്ദേസേന ലദ്ധഭിക്ഖൂനം കാതബ്ബം ഭത്തം **ഉദ്ദേസഭത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തഥേവാ**തി യഥാ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസിത്വാ ലദ്ധഭിക്ഖൂ, തഥേവ. **പരിച്ഛിന്ദിത്വാ**തി ''ഏകം വാ''തിആദിനാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ. **തേസ**ന്തി ലദ്ധഭിക്ഖൂനം. ഇമിനാ നിമന്തേത്വാ ലദ്ധഭിക്ഖൂനം കാതബ്ബം ഭത്തം **നിമന്തനഭത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ''സലാകായോ ഛിന്ദിത്വാ''തി ഇമിനാ സലാകായോ ഛിന്ദിത്വാ കാതബ്ബം ഭത്തം **സലാകഭത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. പക്ഖികന്തി ഉപോസഥികന്തി പാടിപദികന്തി ഏവം നിയാമേത്വാതി യോജനാ. പഞ്ചമീആദീസു പക്ഖേസു കാതബ്ബം **പക്ഖികം**. ഉപോസഥേ കാതബ്ബം **ഉപോസഥികം**. പാടിപദേ കാതബ്ബം **പാടിപദികം,** തമേവ ഭത്തം **പാടിപദികഭത്തം. ഉദ്ദേസഭത്തം നിമന്തന**ന്തി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദോ ആദ്യത്ഥോ, ഉദ്ദേസഭത്തം നിമന്തനന്തിആദിം ഇമം വോഹാരം പത്താനീതി ഹി അത്ഥോ. ഉദ്ദേസഭത്താദീനിയേവ അനുജാനനമകത്വാ കസ്മാ സങ്ഘഭത്തമ്പി അനുജാനാതീതി ആഹ ''യസ്മാ പനാ''തിആദി. തത്ഥ യസ്മാ സക്ഖിസ്സന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി മനുസ്സാ. **തമ്പീ**തി സങ്ഘഭത്തമ്പി. പിസദ്ദേന ഉദ്ദേസഭത്താദീനി അപേക്ഖതി.

സങ്ഘഭത്താദീനം വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''തത്ഥാ''തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി ''സങ്ഘഭത്തം ഉദ്ദേസഭത്ത''ന്തിആദിപാഠേ, ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ, സങ്ഘഭത്താദീസു വാ നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, ഭുഞ്ജന്താനം അമ്ഹാകം അജ്ജ ദസ ദ്വാദസ ദിവസാ അഹേസുന്തി യോജനാ. **അഞ്ഞതോ**തി അഞ്ഞസ്മാ ഠാനാ. **തത്ഥാ**തി സങ്ഘഭത്തേ. **വത്തബ്ബാ**തി മനുസ്സാ വത്തബ്ബാ. **ത**ന്തി സങ്ഘഭത്തം, ധാതുകമ്മം, ''അമ്ഹാക''ന്തി കാരിതകമ്മം. **ത**ന്തി സങ്ഘഭത്തം.

ഉദ്ദേസഭത്തകഥാ

അയം നയോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. രഞ്ഞാ വാ പഹിതേതി സമ്ബന്ധോ. **സചേ അത്ഥീ**തി സചേ ഠിതികാ അത്ഥി. **ഉദ്ദേസകേനാ**തി ഭത്തുദ്ദേസകേന . **ന അതിക്കാമേതബ്ബ**ന്തി ഉദ്ദേസഭത്തം ന അതിക്കാമേതബ്ബം. **തേ പനാ**തി പിണ്ഡപാതികാ പന. **ഠിതികം ഠപേത്വാ**തി ഠിതികം ഠിതട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മുഞ്ചിത്വാതി അത്ഥോ. **തേസ**ന്തി മഹാഥേരാനം. **യോജനന്തരികവിഹാരതോപീ**തി യോജനേന ബ്യവധാനേ ഠിതവിഹാരതോപി. **ഠിതട്ഠാനതോ**തി ഠിതികായ ഠിതട്ഠാനതോ. **അസമ്പത്താനമ്പീ**തി ഭത്തുദ്ദേസട്ഠാനം അസമ്പത്താനമ്പി. **വഡ്ഢിതാ നാമ സീമാ**തി ഉപചാരസീമാ വഡ്ഢിതാ നാമ. **സങ്ഘനവകസ്സ ദിന്നേപീ**തി യാവ ദുതിയഭാഗോ ന ദാതബ്ബോ, താവ സങ്ഘനവകസ്സ ദിന്നേപി. **വസ്സഗ്ഗേനാ**തി ഗണിയതീതി ഗം, വസ്സമേവ ഗം **വസ്സഗ്ഗം,** തേന വസ്സഗ്ഗേന, വസ്സഗണനായാതി വുത്തം ഹോതി. യദി

“വസ്സഗ്ഘേനാ”തി ചതുത്ഥക്ഖരേന പാഠോ ഭവേയ്യ, ഏവം സതി വസ്സപരിച്ഛേദേനാതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ, അയമേവ യുത്തതരോ.

ഏകസ്മിം വിഹാരേതി ഏകിസ്സം വിഹാരസീമായം. **തസ്മിംയേവ ഭത്തുദ്ദേസട്ഠാനേ**തി ഏത്ഥ ഏവസദ്ദേന അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഗാഹണം പടിക്ഖിപതി. **ഏകോ**തി ഏകോ ദായകോ. **തേനാ**തി പഹിതഭിക്ഖുനാ. **സോ അത്ഥോ**തി സോ ഹേതു. **തംദിവസ**ന്തി തസ്മിം പഹിതദിവസേ. **പമുസ്സതീ**തി സതിപവാസേന മുസ്സതി. **ഭോജനസാലായാ**തി ഭത്തുദ്ദേസട്ഠാനസങ്ഖാതായ ഭോജനസാലായ. യാ പകതിട്ഠിതികാതി യോജനാ. “ഏകാബദ്ധാ ഹോന്തീ”തി വുത്തവചനസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അഞ്ഞമഞ്ഞം ദ്വാദസഹത്ഥന്തരം അവിജഹിത്വാ”തി. **നവം ഠിതിക**ന്തി ഭത്തുദ്ദേസട്ഠാനേ ഠപിതപകതിട്ഠിതികതോ അഞ്ഞം നവം ഠിതികം. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത**ന്തി ഉദ്ദേസഭത്തം. “സ്വേ”തി നിയാമേത്വാ വുത്തത്താ ദുതിയദിവസേ ന ലബ്ഭതി.

കോചീതി ദായകോ. **സകവിഹാരേ ഠിതികാവസേനേവ ഗാഹേതബ്ബ**ന്തി യം വിഹാരം ഗച്ഛന്തി, തത്ഥ അപവിട്ഠത്താ സകവിഹാരേ ഠിതികാവസേനേവ ഗാഹേതബ്ബം. ദിന്നം പന ഭത്തം ഗാഹേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **സമ്പത്താന**ന്തി ദിന്നട്ഠാനം സമ്പത്താനം. **തത്ഥാ**തി ദിന്നട്ഠാനം, സമ്പത്താനംയേവാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സ വിഹാരസ്സാ**തി പവിട്ഠവിഹാരസ്സ. **തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ**തി ഗാമദ്വാരവീഥിചതുക്കസങ്ഖാതേ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ. **അന്തോഉപചാരഗതാന**ന്തി ഏത്ഥ അന്തോഉപചാരോ നാമ ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരം.

ഗാമദ്വാരൂപചാര വീഥിചതുക്കൂപചാര ഘരൂപചാരേസു തീസു ഘരൂപചാരസ്സ വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഘരൂപചാരോ ചേത്ഥാ”തിആദി. **ഏത്ഥാതി** തീസു ഉപചാരേസു. ഘരൂപചാരോ വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. ഏകോ ഉപചാരോ ഏത്ഥാതി **ഏകൂപചാരം** ഘരം. **ഇമേസ**ന്തി ചതുന്നം ഘരാനം. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു ഘരേസു. ഏകകുലസ്സ യം ഘരന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏകവളഞ്ജ**ന്തി ഏകദ്വാരേന സമാനപരിഭോഗം. **തത്ഥാ**തി ഏകൂപചാരേ.

യം പന ഏകം ഘരം കതന്തി സമ്ബന്ധോ. **സുഖവിഹാരത്ഥായാ**തി കലഹം വിച്ഛിന്ദിത്വാ സുഖവിഹാരത്ഥായ. **തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ**തി ഭിത്തിയാ പരിച്ഛിന്നേ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ.

യസ്മിം പന ഘരേ നിസീദാപേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. യമ്പി നിവേസനന്തി യോജനാ.

യോ പന ഉദ്ദേസലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി, സോ പാപുണാതീതി യോജനാ. കിഞ്ചാപി ദിസ്സന്തി, തഥാപീതി യോജനാ.

യോ പനാതി ഭിക്ഖു പന, ലഭതീതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി അത്തനാ അഞ്ഞസ്മിം. **തേനാ**തി ഉദ്ദേസഭത്തം ലഭന്തേന ഭിക്ഖുനാ.

കാലം പടിമാനേന്തേസൂതി ഭോജനകാലം പടിമാനേന്തേസു ഭിക്ഖൂസു, നിസിന്നേസൂതി സമ്ബന്ധോ. കോചി മനുസ്സോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ.

സങ്ഘുദ്ദേസപത്തം ദേഥ ഇതി വാതി യോജനാ. ‘‘ഏസേവ നയോ’’തി ഇമിനാ പത്തസ്സ ഠാനേ ഭിക്ഖും പക്ഖിപിത്വാ വുത്തേ അതിദിസതി.

ഏത്ഥാതി ഉദ്ദേസഭത്തേ, ഏവംവചനേ വാ. **പേസലോ**തി പിയസീലോ. **തേനാ**തി ഉദ്ദേസകേന. കിന്തി ജാനാതീതി ആഹ ‘‘ദസവസ്സേന ലദ്ധ’’ന്തി. **തസ്സാ**തി ഉദ്ദേസകസ്സ, വചനന്തി സമ്ബന്ധോ. **അപ്പസദ്ദാ**തി സണികസദ്ദാ. ‘‘അപസദ്ദാ’’തിപി പാഠോ, നിസ്സദ്ദാതി അത്ഥോ. **സബ്ബനവകസ്സാ**തി സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം നവകസ്സ. **ഛായായപി പുച്ഛിയമാനായാ**തി അനാദരേ ഭുമ്മവചനം, സാമിവചനം വാ. **ന ലഭതീ**തി പാപുണാപിതത്താ ന ലഭതി. **നിസിന്നസ്സാപി നിദ്ദായന്തസ്സാപീ**തി അനാദരേ സാമിവചനം, ഭിക്ഖുസ്സ നിസിന്നസ്സാപി നിദ്ദായന്തസ്സാപീതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി സച്ചം. ഏതം ഭാജനീയഭണ്ഡം നാമാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ‘‘സമ്പത്തസ്സേവ പാപുണാതീ’’തി വചനേ. **ഉപചാരേനാ**തി ദ്വാദസഹത്ഥൂപചാരേന. **തസ്മി**ന്തി അന്തോപരിക്ഖേപേ.

കോചി ഉപാസകോ പഹിണാതീതി സമ്ബന്ധോ. **പണീതഭോജനാന**ന്തി പണീതഭോജനേഹി. **ഉദകസ്സാ**തി ഉദകേന, പൂരേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ആഗതാ മനുസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **യേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. **യ**ന്തി വത്ഥു. **തിചീവരപരിവാര**ന്തി തിചീവരേന പരിവാരിതം, തിചീവരപരിവാരവന്തം വാ ഉദ്ദേസഭത്തന്തി അത്ഥോ. **ഹി** സച്ചം അസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പുഞ്ഞവിസേസോ ഈദിസോതി യോജനാ. നനു ഉദകംപിസ്സ പുഞ്ഞവിസേസം, കസ്മാ അഞ്ഞം ഉദ്ദേസഭത്തം ലഭതീതി ആഹ ‘‘ഉദകം പനാ’’തിആദി.

ഗഹേത്വാ ആഗതാ തേ മനുസ്സാതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി മഹാഥേരാദീനം. **ദഹരസാമണേരേഹീ**തി ദഹരേഹി സാമണേരേഹി, ലദ്ധേസൂതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി ഉദ്ദേസഭത്തേ. **പുരതോ**തി മഹാഥേരാനം പുരതോ. **പത്തേ**തി സങ്ഘുദ്ദേസപത്തേ, അഗാഹിതേയേവാതി സമ്ബന്ധോ. ആഹടമ്പി ഉദ്ദേസഭത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

ഏകോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി മനുസ്സോ, ഭണതീതി സമ്ബന്ധോ. യഥാ തേ രുച്ചതി, തഥാ വത്വാ ആഹരാതി യോജനാ. **വിസ്സട്ഠദൂതോ നാമാ**തി അത്തനോ രുചിം വിസ്സജ്ജിത്വാ തസ്സ രുചിയാ വിസ്സട്ഠോ ദൂതോ നാമ. **പടിപാടിപത്തം വാ**തി സങ്ഘതോ പടിപാടിയാ ലദ്ധം പത്തം വാ, ഇദം നിമന്തനഭത്തം സന്ധായ വുത്തം. **യം ഇച്ഛതീ**തി വിസ്സട്ഠദൂതോ യം ഇച്ഛതി. **സോ**തി ബാലോ, ന വത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. പുച്ഛാസഭാഗേന വദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി വദനകാരണാ.

കൂടട്ഠിതികാ നാമാതി അഞ്ഞേഹി ഉദ്ദേസഭത്തേഹി മിസ്സേത്വാ ഉജുകട്ഠിതികായ പവത്തിത്വാ കൂടേന പവത്താ ഠിതികാ നാമ ഹോതി. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ‘‘രഞ്ഞോ വാ ഹീ’’തിആദി. **ഏകചാരികഭത്താനീ**തി പതി ഏകം കത്വാ ചരിതബ്ബാനി ഭക്ഖിതബ്ബാനീതി ഏകചാരികാനി, അഞ്ഞേഹി ഉദ്ദേസഭത്തേഹി അമിസ്സേത്വാ പതി ഏകം കത്വാ ഭക്ഖിതബ്ബാനീതി വുത്തം ഹോതി, താനിയേവ ഭത്താനി ഏകചാരികഭത്താനി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ഗതാതി സമ്ബന്ധോ. **തേസൂ**തി ഏകച്ചേസു ഭിക്ഖൂസു. **തങ്ഖണംയേവാ**തി തസ്മിം നിസിന്നക്ഖണേയേവ. പുന **തങ്ഖണംയേവാ**തി തസ്മിം ഗാഹണക്ഖണേയേവ. ‘‘പണീതഭത്ത’’ന്തി വുത്തേ ‘‘കതിവസ്സതോ

പട്ഠായാ''തി വദന്തി, ''ഏത്തകവസ്സതോ നാമാ''തി വുത്തേതി യോജനാ. **ഗാഹിതേ**തി ഠിതികം അജാനന്തേഹി ആഗന്തുകേഹി പത്തേ ഗാഹിതേ. ആഗതേഹിപി ഠിതികം ജാനനകഭിക്ഖൂഹീതി സമ്ബന്ധോ. ഏസേവ നയോ പരതോപി. **ഭിക്ഖൂയേവ ആഗച്ഛന്തൂ**തി പത്തം അഗ്ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂയേവ ആഗച്ഛന്തൂതി അധിപ്പായോ.

നേതി ഠിതികം അജാനന്തേ ആഗന്തുകേ. **രാജാ ഭോജേത്വാ**തി രാജാ അത്തനോ ഗേഹേ ഭോജേത്വാ. **നേസ**ന്തി ആഗന്തുകാനം, പത്തേപീതി സമ്ബന്ധോ. **യം ആഹട**ന്തി യം ഭത്തം അഭുഞ്ജിത്വാ ആഹടം. **തം ന ഗാഹേതബ്ബ**ന്തി തം ഭത്തം ഠിതികായ ന ഗാഹേതബ്ബം ഥോകത്താ. **നേസ**ന്തി ആഗന്തുകാനം. **ഗീവാ ഹോതീ**തി ഇണം ഹോതി. ഇണം നാമ പടിദാതബ്ബസഭാവോ ഹോതി, തസ്മാ പടിദാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **ഏത്ഥാ**തി ഠിതികം അജാനിത്വാ ഭുത്തട്ഠാനേ. **താവ നിസീദിതബ്ബ**ന്തി താവ ആഗമേത്വാ നിസീദിതബ്ബം. പത്തട്ഠാനേന ഗാഹണമ്പി ഗീവാസദിസോതി പുരിമഥേരസ്സ മതി ഭവേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സതി ദ്വിന്നം ഥേരാനം വാദോ സദിസോയേവ.

ഏകോ പിണ്ഡപാതോതി സമ്ബന്ധോ. **തഥാരൂപോ**തി തിചീവരപരിവാരോ സതഗ്ഘനകോ. **അയ**ന്തി പിണ്ഡപാതോ. ഇതി വുത്തം അട്ഠകഥാസു.

ഏകോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തരാഭട്ഠകോ**തി ഉദ്ദേസഭത്തസ്സ അന്തരേ വേമജ്ഝേ ഭസ്സതി ഗലതീതി അന്തരാഭട്ഠകോ. പരിപുണ്ണവസ്സോ യോ പന സാമണേരോതി യോജനാ. തസ്സ ഉപസമ്പജ്ജിതസാമണേരസ്സ ഠിതികാ അതിക്കന്താതി സമ്ബന്ധോ. **സോ**തി ഉദ്ദേസഭത്തപത്തോ ഭിക്ഖു. **സമീപേ**തി അത്തനോ സമീപേ. **തഞ്ചേ ഥേയ്യായ ഹരന്തീ**തി തം പത്തം പത്തഹാരകാ ഥേയ്യായ ഹരന്തി ചേ. **ഗീവാ ഹോതീ**തി പത്തദാപകസ്സ ഗീവാ ഹോതി. **സോ ഭിക്ഖൂ**തി സമീപേ നിസിന്നോ സോ ഭിക്ഖു. **അസ്സാ**തി പത്തദാപകസ്സ. ''അയ''ന്തി പോത്ഥകേസു പാഠോ അത്ഥി, സോ ന സുന്ദരോ. **തതോ**തി ഉദ്ദേസഭത്തഘരതോ. ''സുഹടോ''തി വചനസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഭത്തസ്സ ദിന്നത്താ ഗീവാ ന ഹോതീ''തി.

സാദിയനകോതി ഉദ്ദേസഭത്തസാദിയനകോ, ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. ദസഹിപി പത്തേഹി ഭത്തം ആഹരാപേത്വാതി യോജനാ. **ഭിക്ഖുദത്തിയം നാമാ**തി ഭിക്ഖുനാ ദത്തിയം നാമ. **സോ ഭിക്ഖൂ**തി സാദിയനകോ സോ ഭിക്ഖു. **തേ ഭിക്ഖൂ**തി പിണ്ഡപാതികേ തേ ഭിക്ഖൂ. ഏഥ ഭന്തേ മയ്ഹം സഹായാ ഹോഥ ഇതി വത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഉപാസകസ്സ. **തത്ഥാ**തി ഉപാസകസ്സ ഘരേ. **തസ്സേവാ**തി സാദിയനകസ്സേവ. **ഇതരേ**തി നവപിണ്ഡപാതികാ. **നേസ**ന്തി ദസന്നം ഭിക്ഖൂനം. **തസ്സ ഭിക്ഖുനോ**തി സാദിയനകസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **ഭുത്താവീന**ന്തി ഭുത്തവന്താനം.

തേതി നവപിണ്ഡപാതികാ, വുത്താ ഗച്ഛന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ഉപാസകസ്സ ഘരേ. **തത്രാ**തി ദസസു ഭിക്ഖൂസു. മധുരേന സരേന അനുമോദനം കരോന്തസ്സ ഏകസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാതി യോജനാ. **അകതഭാഗോ നാമാ**തി പുബ്ബേ ന കരിയിത്ഥാതി അകതോ, സോയേവ ഭാഗോ കോട്ഠാസോതി അകതഭാഗോ, ആഗന്തുകഭാഗോ നാമാതി അത്ഥോ.

ഏകോ ഉപാസകോ ദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇമ**ന്തി ഖാദനീയഭോജനീയം. പത്തസാമികസ്സ ദാതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഠപേത്വാ**തി പകതിയാ ഠപേത്വാ. ''സബ്ബോ സങ്ഘോ ഭുഞ്ജതൂ''തി വത്വാ ച കിഞ്ചി അവത്വാ ച ഗതേപി പഠമമേവ ''സബ്ബം സങ്ഘികം പത്തം ദേഥാ''തി വുത്തത്താ ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

പാതിയാ ആഹരിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകേകം ആലോപ**ന്തി ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഏകേകം ആലോപം. **അച്ഛതീ**തി വസതി. **കസ്സ തേ**തി കസ്സ അത്ഥായ തയാ, ആനീതന്തി യോജനാ. ''ഏകേന ഭിക്ഖുനാ''തി പദം ''ഗാഹേതബ്ബ''ന്തി പദേ കാരിതകമ്മം, ''ഭത്ത''ന്തി ധാതുകമ്മം തബ്ബപച്ചയോ വദതി.

കിം ആഹരീയതീതി അവത്വാതി കിം വത്ഥു തയാ ആഹരീതീതി ഉപാസകം അപുച്ഛിത്വാ. ''കിം ആഹരിസ്സസീ''തിപി പാഠോ, കിം വത്ഥും ത്വം ആഹരിസ്സസീതി അത്ഥോ. സപരിവാരായ യാഗുയാ ച മഹഗ്ഘാനം ഫലാനഞ്ച പണീതാനം ഖജ്ജകാനഞ്ച തഥാ ആവേണികാ ഠിതികാ കാതബ്ബാതി യോജനാ . **ഏകാ ഏവ ഠിതികാ**തി സമാനാ ഏവ ഠിതികാ. **തഥാ ഫാണിതസ്സാ**തി ഏത്ഥ തഥാസദ്ദേന ''ഏകാ ഏവ ഠിതികാ വട്ടതീ''തി പദം അതിദിസതി.

ഇതി ഉദ്ദേസഭത്തകഥായ യോജനാ സമത്താ.

നിമന്തനഭത്തകഥാ

നിമന്തനം പുഗ്ഗലികം സങ്ഘികഞ്ചാതി ദുവിധം. തത്ഥ പുഗ്ഗലികം സന്ധായ വുത്തം ''പുഗ്ഗലികം ചേ സയമേവ ഇസ്സരോ''തി. ''ഏത്തകേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസഥാ''തിആദീനി അവത്വാ ''ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ''തി നിമന്തേത്വാ ദിന്നം സങ്ഘികം **നിമന്തനം** നാമ. **ഏത്ഥാ**തി നിമന്തനേ. **പിണ്ഡപാതികാനമ്പി വട്ടതീ**തി ''ഭിക്ഖ''ന്തി കപ്പിയവോഹാരേന വുത്തത്താ പിണ്ഡപാതികാനമ്പി വട്ടതി. **പടിപാടിയാ**തി സങ്ഘതോ ലദ്ധപടിപാടിയാ. ആഗതമനുസ്സോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **വിച്ഛിന്ദിത്വാ**തി ''തുമ്ഹേ ച ഗച്ഛഥാ''തി വചനം വിച്ഛിന്ദിത്വാ.

നിമന്തനഭത്തഘരതോതി നിമന്തനഭത്തസ്സ ദിന്നഘരതോ. ഏകോ ആഹരതീതി സമ്ബന്ധോ. **പൂരേത്വാ**തി ഭത്തസ്സ പൂരേത്വാ. **ത**ന്തി ഭത്തം. **ഇധാപീ**തി നിമന്തനേപി.

തതോതി വദനകാരണാ. ''സോ ഭിക്ഖൂ''തി പദം ''അസ്സാ''തി പദേ പകതികത്താ, ''ജിഗുച്ഛനീയോ''തി പദം തത്ഥേവ വികതികത്താ. **അസ്സാ**തി ഭവേയ്യ, ഹോതി വാ. ''പത്തത്ഥായ ആഗതോമ്ഹീ''തി വദന്തസ്സ തസ്സ പത്തോ ദാതബ്ബോതി യോജനാ. **ഭത്താഹരണകപത്ത**ന്തി ഭത്തം ആഹരതി അനേനാതി ഭത്താഹരണകോ, സോയേവ പത്തോ ഭത്താഹരണകപത്തോ, തം. **പടിപാടിഭത്ത**ന്തി പടിപാടിയാ ലദ്ധം ഭത്തം.

ആലോപഭത്തട്ഠിതികതോതി ഏകേകആലോപേന ലദ്ധസ്സ ഭത്തസ്സ ഠിതികതോ. **ആലോപസങ്ഖേപേനാ**തി ഏകേകസ്മിം ആലോപേ തംസംഖിപനേന. അയം നയോ ഉദ്ദേസഭത്തതോ വിസേസോ. **കസ്സ തേ ആഭത**ന്തി കസ്സ അത്ഥായ തയാ ആഭതന്തി യോജനാ. **സങ്ഘസ്സ മേ ഭത്ത**ന്തി സങ്ഘസ്സ

അത്ഥായ മയാ ഭത്തം ആഭതം. **ഥേരാനം മേ ഭത്ത**ന്തി ഥേരാനം മയാ ഭത്തം ആഭതം.

ഉപാസകോ പഹിണാതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇമേ തയോ ജനാ**തി സങ്ഘത്ഥേരോ ച ഗന്ഥധുതങ്ഗവസേന അഭിഞ്ഞാതോ ച ഭത്തുദ്ദേസകോ ചാതി ഇമേ തയോ ജനാ. **പുച്ഛിതു**ന്തി "കിം സങ്ഘതോ ഗണ്ഹാമി, ഉദാഹു യേ ജാനാമി, തേഹി സദ്ധിം ആഗച്ഛാമീ"തി പുച്ഛിതും. ആരുഹിയിത്ഥാതി **ആരൂള്ഹാ.** **അത്തനവമേഹീ**തി അത്താ നവമോ ഏതേസന്തി അത്തനവമാ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി യസ്മാ. **ഏതേ ഭിക്ഖൂ**തി സങ്ഘത്ഥേരാദയോ തയോ ഏതേ ഭിക്ഖൂ. **തേനാ**തി ഗന്ഥധുതങ്ഗാദീഹി അനഭിഞ്ഞാതേന ഭിക്ഖുനാ പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. നിസ്സിതകേ വാ, യേ ഭിക്ഖൂ ജാനാഥ, തേ ഭിക്ഖൂ വാ ഗഹേത്വാതി യോജനാ. അത്തനാ അഞ്ഞോ ഗാമോ ഗന്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **സോയേവ ഗാമോ**തി നിമന്തനഗാമോയേവ.

തത്രാതി അസനസാലായം. **ഉസ്സവാദീസൂ**തി ഛണാദീസു. ആദിസദ്ദേന അഞ്ഞേന കേനചി കാരണേന മനുസ്സാനം ബഹുസന്നിപാതം സങ്ഗണ്ഹാതി. **തദാ**തി തസ്മിം നിമന്തനകാലേ. **സന്നിപാതട്ഠാനതോ**തി ഭിക്ഖൂനം സന്നിപാതട്ഠാനതോ. **യഥാസത്തീ**തി സത്തിയാ അനുരൂപം, സത്തിം അനതിക്കമിത്വാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച സത്തിസദ്ദസ്സ കുന്തസങ്ഖാതസ്സ സത്ഥസ്സപി വാചകത്താ തം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "യഥാബല"ന്തി.

സങ്ഘത്ഥേരോ വാ ആഗച്ഛന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ബഹുകത്താരമപേക്ഖിത്വാ "ആഗച്ഛന്തീ"തി ബഹുവചനവസേന വുത്തം. **ഏകവാര**ന്തി ഏകസ്മിം ദിവസേ, ആഗമനദിവസേതി അത്ഥോ. **പടിബദ്ധകാലതോ**തി തത്ഥേവ സകട്ഠാനേ വാസസ്സ നിബദ്ധകാലതോ. **ദുതിയവാരേ**തി ദുതിയദിവസേ. **അഭിനവആഗന്തുകാവാ**തി അനാഗമനപുബ്ബാ അഭിനവാ ആഗന്തുകാവ. **തത്രാ**തി തസ്മിം പത്തട്ഠാനേ. **തേസ**ന്തി അഭിനവആഗന്തുകാനം. **ഏത്ഥാ**തി അനാഗതപുബ്ബട്ഠാനേ.

സബ്ബത്ഥാതി സബ്ബേസു സകട്ഠാനആഗന്തുകട്ഠാനേസു. **തേനാ**തി അതിലാഭിനാ ഭിക്ഖുനാ. **അവിസേസേത്വാ**തി വിസേസമകത്വാ.

സലാകഭത്തകഥാ

സലാകഭത്തം പന ഏവം വേദിതബ്ബന്തി യോജനാ. "വചനതോ"തി പദം "ദാതബ്ബാ"തി പദേ ഞാപകഹേതു. **സലാകായ വാ**തി കുസദണ്ഡേ വാ. **അസുകസ്സ നാമാ**തി അസുകസ്സ നാമ ഉപാസകസ്സ. **ഉപനിബന്ധിത്വാ**തി ലിഖിത്വാ, ഛിന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. "ഓപുഞ്ജിത്വാ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുനപ്പുനം ഹേട്ഠുപരിയവസേന ആലോളേത്വാ"തി. ഭത്തുദ്ദേസകേന ദാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ.

ന ബഹുകാതി അപ്പകാ. **ഗാമവസേനപീ**തി യേഭുയ്യേന സമാനലാഭഗാമവസേനപി. പിസദ്ദേന കുലം അപേക്ഖതി. ഗാഹേന്തേന ഗാഹിതാനേവാതി സമ്ബന്ധോ. സട്ഠിസലാകഭത്താനി ഹോന്തീതി യോജനാ. **തേസ**ന്തി ദ്വിന്നം തിണ്ണം സലാകഭത്താനം.

തന്തി ബഹുസലാകഭത്തഗാമം. **തം പനാതി** ഏകസലാകഭത്തം പന. **ഏതേസൂതി** ഭിക്ഖൂസു. **നിഗ്ഗഹേനാതി** ദൂരത്താ അനിച്ഛന്തസ്സപി ഏകസ്സ നിഗ്ഗഹേന. **തന്തി** സലാകഭത്തം. **ഓരിമഗാമേതി** ഓരഭാഗേ ഠിതേ ഗാമേ. **ഗാഹിതസഞ്ഞായാതി** ഗാഹിതാ ഇതി സഞ്ഞായ. **പുന വിഹാരം ആഗന്ത്വാതി** പുന വിഹാരം അനാഗന്ത്വാ ഓരിമഗാമേ സലാകഭത്താനി പഠമം ഗഹേത്വാ പച്ഛാ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ അത്തനോ പാപേത്വാ ഭുഞ്ജിതുമ്പി വട്ടതി. കസ്മാ പുന വിഹാരോ ആഗന്തബ്ബോ, നനു അഗാഹിതോപി അത്തനോ പത്തത്താ ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി ആഹ "ന ഹീ"തിആദി. **ഹി** യസ്മാ ബഹിസീമായ സങ്ഘലാഭോ ഗാഹേതും ന ലബ്ഭതി, തസ്മാ വിഹാരോ ആഗന്തബ്ബോതി യോജനാ. **ഏകബാഹവസേന വാതി** ഏകായ ഘരപാളിസങ്ഖാതായ ബാഹായവസേന വാ. **വീഥിആദീസു ചാതി** വീഥിബാഹകുലേസു ച, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **യത്ഥാതി** യസ്മിം ഠാനേ. സലാകാസു **അസതി** അസന്താസൂതി യോജനാ. **ഉദ്ദിസിത്വാപീതി** "അസുകഗാമസ്സ സലാകഭത്താനി തുയ്ഹം പാപുണന്തീ"തി ഗാമാദീനി ഉദ്ദിസിത്വാപി.

തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "തേന ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **തേനാതി** സലാകദായകേന ഭിക്ഖുനാ. ഗാഹേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **വാരഗാമേതി** അതിദൂരത്താ വാരേന ഗന്തബ്ബേ ഗാമേ. **തത്രാതി** തം ഗാമം.

അതിരേകഗാവുതേതി ഗാവുതതോ അതിരേകേ ഠാനേ. **തംദിവസന്തി** തസ്മിം സലാകഭത്തഗഹണദിവസേ. യോ ന ഗച്ഛതി, തസ്സ ന ദാതബ്ബാതി യോജനാ. **ഹീതി** യസ്മാ. **തീണി പന ദിവസാനീതി** അച്ചന്തസംയോഗേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **തന്തി** ഓരിമവാരഗാമസലാകം. ദണ്ഡകമ്മം പന കിന്തി ഗാള്ഹം കാതബ്ബന്തി ആഹ "സട്ഠിതോ വാ പണ്ണാസതോ വാ ന പരിഹാപേതബ്ബ"ന്തി. **വിഹാരവാരോതി** വിഹാരസ്സ രക്ഖണത്ഥായ വാരോ. **വിഹാരവാരികസ്സാതി** വിഹാരം വാരേന, വാരം ഗഹേത്വാ വാ രക്ഖതീതി വിഹാരവാരികോ, തസ്സ ദാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **വിഹാരഗോപകാതി** വിഹാരം ഗോപേന്തീതി വിഹാരഗോപകാ. **അഞ്ഞഥത്തന്തി** പസാദഞ്ഞഥത്തം. **അഞ്ഞേസു കുലേസു ദാതബ്ബാതി** അഞ്ഞേസം കുലാനം യാഗുആദയോ ദാതബ്ബാ.

വാരം ഗാഹേത്വാതി അഞ്ഞേഹി വാരം ഗാഹാപേത്വാ. **നേസന്തി** വിഹാരവാരികാനം. **സലാകാതി** പകതികത്താരം അപേക്ഖിത്വാ "ഭവന്തീ"തി ബഹുവചനവസേന വുത്തം. **ഫാതികമ്മമേവാതി** വിഹാരരക്ഖണത്ഥായ സങ്ഘേന ദാതബ്ബഫാതികമ്മമേവ. **അഞ്ഞമ്പീതി** പിസദ്ദേന ന കേവലം ഫാതികമ്മമേവ, അഞ്ഞമ്പീതി ദസ്സേതി. **അതിരേകഉത്തരിഭങ്ഗസ്സാതി** അതിരേകം ഉത്തരിഭങ്ഗമേതസ്സാതി അതിരേകഉത്തരിഭങ്ഗം, തസ്സ.

സലാകാ ലദ്ധാതി സലാകാ ഏവ ലദ്ധാ. **തംദിവസന്തി** തസ്മിം സലാകലദ്ധദിവസേ. **ഏകസ്സേവാതി** ഏകേകസ്സേവ. **വിജടേത്വാതി** താനി ദ്വേ തീണി ഏകചാരികഭത്താനി വിജടം നിഗുമ്ബം കത്വാ.

ഏകസമ്ഭോഗാതി ഏകതോ സമ്ഭോഗാ. ഗാഹേന്തേന ദാതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **സമ്മുഖീഭൂതസ്സാതി** ഉപചാരസീമായം ഠിതസ്സ യസ്സ കസ്സചി, പാപേത്വാതി യോജനാ. **രസസലാകന്തി** ഉച്ഛുസലാകം. "രസാലസലാക"ന്തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. ഖുദ്ദകവിഹാരേ ഗാഹേതബ്ബവിധാനം ദസ്സേത്വാ മഹാആവാസേ തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മഹാആവാസേ"തിആദി.

‘‘തക്കസലാകമ്പി ...പേ॰... ദാതും വട്ടതീ’’തി ഇദം ഖുദ്ദകവിഹാരം സന്ധായ വുത്തം, തേന വുത്തം ‘‘മഹാആവാസേ’’തിആദി. **ഭേസജ്ജാദിസലാകായോ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന ഗന്ധമാലാസലാകായോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏത്ഥാ**തി സലാകാസു. **അഗ്ഗഭിക്ഖമത്ത**ന്തി അഗ്ഗതോ ദാതബ്ബം ഭിക്ഖാമത്തം. **താദിസാനി ഭത്താനീ**തി അഗ്ഗഭിക്ഖാമത്തസഭാവാനി ഭത്താനി. **നോ ചേ**തി താദിസാനി ഭത്താനി ബഹൂനി നോ ചേ ഹോന്തി. **ലദ്ധാ വാ അലദ്ധാ വാ**തി ലഭിത്വാ വാ അലഭിത്വാ വാ.

സലാകാസു ഗാഹിതാസൂതി അഞ്ഞാസു സലാകാസു ഗാഹിതാസു. **സമീപേ ഠിതസ്സാ**തി ഹത്ഥം അപസാരേത്വാ സമീപേ ഠിതസ്സ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **അയം സലാകാ**തി ‘‘അയം തസ്സ സലാകാ’’തി ഠപേതും വട്ടതി. **അധമ്മികാ**തി കതികാ അധമ്മയുത്താ. **അനാഗതസ്സ ദേഥാ**തി അനാഗതസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സലാകം ദേഥ.

സോതി ഭത്തുദ്ദേസകോ, വദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. മയാ മയ്ഹം പാപിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ഗാമേ. ഭുഞ്ജേയ്യാഥ ഇതി വദേയ്യ, വട്ടതീതി യോജനാ. **തത്ഥേവാ**തി അസനസാലായമേവ. **തത്രാ**തി തസ്മിം ഗാമേ. **വിഹാരം ആനേത്വാ**തി വിഹാരം സലാകഭത്തം ആനേത്വാ. **സലാകഗ്ഗാഹണകാലേ**തി സലാകായ ഭിക്ഖൂഹി ഗാഹാപനകാലേ.

തത്ഥാതി തസ്മിം ദിസാഭാഗേ. **അഞ്ഞേനാ**തി അത്തനാ അഞ്ഞേന, ലദ്ധാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേന പനാ**തി ഗമികതോ ഇതരേന. **തസ്മി**ന്തി ഗമികേ. ഉപചാരസീമം അനതിക്കന്തേയേവാതി യോജനാ.

തത്ഥാതി ഛഡ്ഡിതവിഹാരേ. **തേസൂ**തി ആവാസികേസു ഭിക്ഖൂസു, ഗതേസൂതി സമ്ബന്ധോ. **സോവാ**തി ആഗന്തുകോ ഏവ. യോ പന ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി സലാകഭത്തം, ന പാപുണാതീതി സമ്ബന്ധോ.

പുഞ്ഞേനാതി പുഞ്ഞസ്മാ. **താ ച ഖോ പനാ**തി സലാകായോ പന. **പച്ഛിം പനാ**തി സലാകപച്ഛിം പന. **തത്ഥാ**തി പച്ഛിയം. **ഏത്തോവാ**തി ആകിരണട്ഠാനതോവ. **ഏക**ന്തി ഏകം സലാകം. **വത്തബ്ബ**ന്തി സലാകദായകേന വത്തബ്ബം.

ഭിക്ഖൂ ഗതാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ. മഹാഥേരോപി ഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. ഗതവിഹാരേ അഭുഞ്ജിത്വാവ ഗോചരഗാമം അനുപ്പത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പത്താ ന ദാതബ്ബാതി യോജനാ. **വിഹാരട്ഠകം ഭത്ത**ന്തി വിഹാരേ ഠിതം ഭത്തം.

പക്ഖികഭത്താദികഥാ

യന്തി ഭത്തം ദിയ്യതീതി സമ്ബന്ധോ. ചാതുദ്ദസീപഞ്ചദ്ദസീപഞ്ചമീഅട്ഠമീതി അഭിലക്ഖിതേസൂതി യോജനാ. **കമ്മപ്പസുതേഹീ**തി കമ്മൂപചയേഹി. ഇമേഹി പാഠേഹി പക്ഖേസു ദാതബ്ബം **പക്ഖിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ത**ന്തി പക്ഖികഭത്തം. ‘‘ഹോതീ’’തി പദേ വുത്തകത്താ, ‘‘ഗാഹേത്വാ’’തി പദേ ധാതുകമ്മം, ‘‘ഭുഞ്ജിതബ്ബ’’ന്തി പദേ വുത്തകമ്മം. **സബ്ബേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **യേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **മന്ദാ**തി അപ്പാ. **ത**ന്തി സലാകഭത്തം. **പണീതം ദേന്തീ**തി പണീതം കത്വാ ദേന്തി. **ലൂഖഭത്ത**ന്തി അസിനിദ്ധഭത്തം.

യം ഭത്തം അത്തനാ ഭുഞ്ജതി, തദേവ ദിയ്യതീതി യോജനാ. ഇമിനാ ഉപോസഥേ ദാതബ്ബം **ഉപോസഥിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഉപോസഥേ**തി ഉപോസഥദിവസേ. എത്ഥ ച പഞ്ചദ്ദസിയം സചേ ദായകാ "പക്ഖിക"ന്തി വത്വാ ദേന്തി, **പക്ഖികം നാമ**. അഥ "ഉപോസഥിക"ന്തി വത്വാ ദേന്തി, **ഉപോസഥികം** നാമാതി വിസേസോ. **പാടിപദേ**തി പാടിപദദിവസേ. **ഉപോസഥകമ്മേനാ**തി ഉപോസഥകമ്മേന ഹേതുഭൂതേന. "പാടിപദേ ദിയ്യനകദാന"ന്തി ഇമിനാ പാടിപദേ ദാതബ്ബം **പാടിപദിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **തമ്പി ഉഭയ**ന്തി ഉപോസഥികപാടിപദികവസേന ഉഭയമ്പി തം ഭത്തം. **ഇതി ഇമാനീ**തി എത്ഥ ഇമസദ്ദേന ഇതിസദ്ദസ്സ ഇമസദ്ദത്ഥഭാവോ ദസ്സിതോ ഹോതി. **സത്തപി ഭത്താനീ**തി ഇമസ്മിം സേനാസനക്ഖന്ധകേ ആഗതാനി സങ്ഘഭത്താദീനി സത്തപി ഭത്താനി.

അപരാനിപി ചത്താരി ഭത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു ഭത്തേസു. "ആഗന്തുകാനം ദിന്ന"ന്തിആദിനാ **ആഗന്തുകഭത്ത**ന്തി പദസ്സ ചതുത്ഥീമജ്ഝേലോപസമാസം ദസ്സേതി. അഞ്ഞത്ഥ പന "ആഗന്തുകസ്സ അത്ഥായ ആഭത"ന്തിആദിനാ ഛട്ഠീമജ്ഝേലോപസമാസം ദസ്സേതി. **എത്ഥാ**തി ചതൂസു ഭത്തേസു. **സബ്ബേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. എകോ ആഗന്തുകോ നിസീദതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി പഠമആഗന്തുകേന.

യോതി ആഗന്തുകോ. **ആഗന്ത്വാപീ**തി പിസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, പച്ഛാ പന പഗേവാതി അത്ഥോ. തേന ഗണ്ഹിതബ്ബന്തി യോജനാ. "ആഗതദിവസേയേവാ"തി ഇമിനാ ന ദുതിയദിവസാദീസു ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

കത്ഥചീതി കിഞ്ചി ഠാനം. **ത**ന്തി ആഗന്തുകഭത്തം. **നിബന്ധാപിത**ന്തി നിച്ചം ഠപിതം. **അസനസാലായ**ന്തി അന്തോഗാമേ അസനസാലായം. **അസതീ**തി അസന്തേസു.

ആവാസികോപീതി പിസദ്ദോ ന ഗമികോയേവാതി ദസ്സേതി. യഥാ ആഗന്തുകഭത്തം ദ്വേ വാ തീണി വാ സത്ത വാ ദിവസാനി ലബ്ഭതി, എവം ഇദം ഗമിയഭത്തം ന ലബ്ഭതീതി യോജനാ. **പന്ഥ**ന്തി മഗ്ഗം. **രുന്ധന്തീ**തി പിദഹന്തി. ഉദകം വാ രുന്ധതീതി സമ്ബന്ധോ. **എതേ ഉപദ്ദവേ**തി ചോരാദയോ എതേ ഉപദ്ദവേ. **ഓദ്ദിസ്സേത്വാ**തി ഠപേത്വാ.

എതസ്സാതി മഹാഗിലാനസ്സ. പുന **എതസ്സാ**തി അനാഗതസ്സ മഹാഗിലാനസ്സ. **സപ്പായഭോജന**ന്തി ഗിലാനാനം സപ്പായഭോജനം. **മിസ്സകയാഗു**ന്തി നാനാതണ്ഡുലേ മിസ്സേത്വാ പചിതം യാഗും. **ന കുപ്പതീ**തി ന വികാരം കരോതി.

ഇദമ്പീതി ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തമ്പി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം കുലേ. **അസ്സാ**തി ഗിലാനസ്സ. **എവം ദിന്നാനീ**തി എവം വക്ഖമാനനയേന ദിന്നാനി ഹോന്തി. **പിണ്ഡപാതികാനമ്പി വട്ടതീ**തി "ഭിക്ഖ"ന്തി കപ്പിയവോഹാരേന വുത്തത്താ പിണ്ഡപാതികാനമ്പി വട്ടതി. **ന വട്ടതീ**തി "ഭത്ത"ന്തി അകപ്പിയവോഹാരേന വുത്തത്താ ന വട്ടതി.

അപരാനിപി തീണി ഭത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി തീസു ഭത്തേസു. **ധുരഭത്ത**ന്തി എത്ഥ ധുരസദ്ദസ്സ ധുവസദ്ദേന അത്ഥതോ സദിസത്താ നിച്ചത്ഥോതി ആഹ "നിച്ചഭത്തം വുച്ചതീ"തി. **ത**ന്തി ധുരഭത്തം. **തത്ഥാ**തി ദുവിധേസു.

“സങ്ഘികേ”തി പാഠസേസോ യോജേതബ്ബോ. **പുഗ്ഗലികേപീ**തി **പി**സദ്ദോ “സങ്ഘികേ”തി പദം അപേക്ഖതി. **പച്ഛാ**തി പഠമം “ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി വുത്തവചനതോ, വുത്തവചനസ്സ വാ പരം.

കുടിം കത്വാ ദാതബ്ബം ഭത്തം **കുടിഭത്ത**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “കുടിഭത്തം നാമാ”തിആദി. **യ**ന്തി ഭത്തം, നിബന്ധാപിതന്തി സമ്ബന്ധോ, സേനാസനവാസിനോ ഭിക്ഖൂതി സമ്ബന്ധോ. **യം പനാ**തി ഭത്തം പന, ദിന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സേവാ**തി പുഗ്ഗലസ്സേവ. **തസ്മി**ന്തി പുഗ്ഗലേ.

വാരേന , വാരം ഗഹേത്വാ വാ ദിന്നം ഭത്തം **വാരഭത്ത**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “വാരഭത്തം നാമാ”തിആദി. **തമ്പീ**തി വാരഭത്തമ്പി. നിഗമനവസേന സമ്പിണ്ഡേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ **“ഇതി ഇമാനി ചാ”**തിആദി.

അട്ഠകഥായന്തി മഹാഅട്ഠകഥായം, വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു ഭത്തേസു. വിഹാരേ ഉപ്പന്നം ഭത്തം **വിഹാരഭത്ത**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “വിഹാരഭത്തം നാമാ”തിആദി. **തത്രുപ്പാദഭത്ത**ന്തി തസ്മിം വിഹാരേ ദിന്നഖേത്തവത്ഥുആദീഹി ഉപ്പാദഭത്തം. **ത**ന്തി വിഹാരഭത്തം. **യഥാ**തി യേനാകാരേന, പടിഗ്ഗഹിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. അട്ഠന്നം സമൂഹോ, അട്ഠ പരിമാണാനി യസ്സാതി വാ **അട്ഠകോ,** തസ്സ ദിന്നം ഭത്തം അട്ഠകഭത്തം. ഏവം **ചതുക്കഭത്ത**ന്തി ഏത്ഥാപി. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അട്ഠന്നം ഭിക്ഖൂനം ദേമാ”തിആദി. **മഹാഭിസങ്ഖാരികേനാ**തി സബ്ബിനോനീതാദീഹി മഹന്തോ അഭിസങ്ഖാരോ മഹാഭിസങ്ഖാരോ, സോ ഏത്തസ്സ അത്ഥീതി മഹാഭിസങ്ഖാരികോ, തേന അതിരസകപൂവേന പത്തേ പക്ഖിപിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. “ഥകേത്വാ ദിന്ന”ന്തി ഇമിനാ ഗൂഹിത്വാ ദാതബ്ബം **ഗുള്ഹകം,** തമേവ ഭത്തം **ഗുള്ഹകഭത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

ഇധാതി ഇമസ്മിം ലോകേ. ഏകച്ചേ മനുസ്സാ ദേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. “ഭിക്ഖുപരിച്ഛേദജാനനത്ഥം ഗുളകേ ദേന്തീ”തി ഇമിനാ ഗുളകേന ഭിക്ഖൂ ഗണേത്വാ ദാതബ്ബം ഭത്തം **ഗുളകഭത്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ച പുരിമനയേ ളകാരേ ഹകാരസംയോഗോ അത്ഥി, പച്ഛിമനയേ നത്ഥീതി ദട്ഠബ്ബം. ഗുളപിണ്ഡഗണനായ ഭിക്ഖുഗണനം ജാനാതി. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. ചീവരഭാജനീയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

സബ്ബിആദീസു ഭേസജ്ജേസൂതി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, “സബ്ബിസ്സാ”തി പദം “കുമ്ഭസതമ്പീ”തി പദേ നിസ്സിതസമ്ബന്ധോ.

പച്ഛാ ആഗതാനം ദാതബ്ബമേവാതി ദുതിയഭാഗേ അദാതബ്ബേയേവ പച്ഛാ ആഗതാനം ദാതബ്ബമേവ. **സബ്ബസന്നിപാതട്ഠാനേയേവാ**തി സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം സന്നിപാതട്ഠാനേവ. ഭാജനീയഭണ്ഡം നാമ ഭാജനട്ഠാനം സമ്പത്തസ്സേവ പാപുണാതി, ന അസമ്പത്തസ്സ. സബ്ബസന്നിപാതട്ഠാനേ ച യേഭുയ്യേന സമ്പത്തോ ഹോതി, തേന വുത്തം “സബ്ബസന്നിപാതട്ഠാനേയേവാ”തി.

യഥാഠിതംയേവാതി കിഞ്ചി അഭാജേത്വാ യഥാഠിതംയേവ. “ദുഗ്ഗഹിത”ന്തി വത്വാ തദത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “തം ഗതഗതട്ഠാനേ സങ്ഘികമേവ ഹോതീ”തി. **ആവജ്ജേത്വാ**തി പരിണാമേത്വാ. **തമ്പീ**തി ഥാലകേ പക്ഖിത്തം സബ്ബിമ്പി. **ഥിന**ന്തി ഘനഭാവേന തിട്ഠതീതി ഥിനം, ഘനന്തി വുത്തം ഹോതി.

വുത്തപരിച്ഛേദതോതി “ദസ ഭിക്ഖൂ, ദസേവ ച സബ്ബികുമ്ഭാ”തി വുത്തപരിച്ഛേദതോ.

ഗാഥായം **പാളി**ന്തി വിനയപാളിം. **അട്ഠകഥഞ്ചേവാ**തി തസ്സാ അട്ഠകഥഞ്ചേവ. **വിചക്ഖണോ**തി വിവിധം അത്ഥം ചക്ഖതി പസ്സതീതി വിചക്ഖണോ. **ഏവ**ന്തി യഥാവുത്തനയേന. തത്രായം യോജനാ - ഏവം വിചക്ഖണോ ഭിക്ഖു പാളിം, അട്ഠകഥഞ്ചേവ ഓലോകേത്വാ അപ്പമത്തോവ ഹുത്വാ സങ്ഘികേ പച്ചയേ ഭാജയേതി.

ഇതി പച്ചയഭാജനീയകഥായ യോജനാ സമത്താ.

ഉപഡ്ഢഭാഗോതി ഭിക്ഖൂനം ലദ്ധഭാഗതോ ഉപഡ്ഢോ ഭാഗോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഇതി സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൭. സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകം

ഛസക്യപബ്ബജ്ജാകഥാ

൩൩൦. സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ **അഭിഞ്ഞാതാ അഭിഞ്ഞാതാ**തി എത്ഥ അഭിപുബ്ബോ ഞാതസദ്ദോ പാകടത്ഥോതി ആഹ “പാകടാ പാകടാ”തി. **കാളുദായിപ്പഭൂതയോ**തി കാളുദായിആദയോ. പരിവാരേഹി സദ്ധിം ദസ ദൂതാ ച അഞ്ഞേ ച ബഹൂ ജനാ സക്യകുമാരാ നാമാതി യോജനാ. **അമ്ഹേസൂ**തി സക്യകുലസങ്ഖാതേസു അമ്ഹേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. “കുലതോ”തി ഇമിനാ **“കുലാ”**തി എത്ഥ നിസ്സക്കത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ദസ്സേതി. **ഘരാവാസത്ഥ**ന്തി എത്ഥ ഘരേ ആവസന്താനം മനുസ്സാനം കിച്ചന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഘരാവാസേ യ”ന്തിആദി. തത്ഥ **യ**ന്തി യംകിഞ്ചി. **ഉദകം നിന്നേതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ ഉദകം നീഹരിത്വാ നേതബ്ബം അപനേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “യഥാ ഉദകം സബ്ബട്ഠാനേസു സുസമം ഹോതീ”തി. **സുസ**ന്തി സുക്ഖം. **തിണാനീ**തി സസ്സദൂസകാനി തിണാനി. “ഉദ്ധരിതബ്ബാനീ”തി ഇമിനാ **നിദ്ധാപേതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ ധുധാതുയാ പപ്ഫോടനദ്ധംസനത്ഥേ ദസ്സേതി . **ഭുസാ**തി സസ്സനാളദണ്ഡാ, തേഹി മിസ്സാ പലാലാ **ഭുസികാ. ഓഫുണാപേതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ ഫുണധാതുയാ അവകിരണത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അപനേതബ്ബ”ന്തി. **ത്വഞ്ഞേവ ഘരാവാസത്ഥേന ഉപജാനാ**തി എത്ഥ **ഘരാവാസത്ഥേനാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ കരണവചനം. **ഉപജാനാ**തി ഉപത്യൂപസഗ്ഗോ ധാത്വത്ഥാനുവത്തകോ, ഹിവിഭത്തി ച ലോപോ ഹോതി, തേന വുത്തം “ത്വഞ്ഞേവ ഘരാവാസത്ഥം ജാനാഹീ”തി. **അഹ**ന്തി ഭദ്ദിയകുമാരനാമകോ അഹം. **തയാ**തി അനുരുദ്ധകുമാരനാമകേന തയാ. “സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി ഇമിനാ പാഠസേസം ദസ്സേതി. **സേസ**ന്തി “സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി വചനം.

൩൩൧. **നിപ്പാതിതാ**തി എത്ഥ നിക്ഖമിത്വാ ഗമാപിതാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “നിക്ഖാമിതാ”തി. **മാനസ്സിനോ**തി എത്ഥ മാനം സയന്തി നിസ്സയന്തീതി മാനസ്സിനോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “മാനസ്സയിനോ”തി.

൩൩൨. **യസ്സന്തരതോ ന സന്തി കോപാ**തി എത്ഥ അന്തരസദ്ദോ ചിത്തവാചകോ, തോപച്ചയോ ച സത്തമ്യത്ഥവാചകോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ

“യസ്സ ചിത്തേ”തി. കസ്മാ കോപാ ന സന്തീതി ആഹ “തതിയമഗ്ഗേന സമൂഹതത്താ”തി. അനാഗാമിമഗ്ഗേന ദോസസ്സ സമൂഹതത്താ യസ്സ ഖീണാസവസ്സ ചിത്തേ കോപാ ന സന്തീതി അധിപ്പായോ. **ഇതി ഭവാഭവതഞ്ച വീതിവത്തോ**തി ഏത്ഥ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യസ്മാ പനാ”തിആദി. തത്ഥ യസ്മാ പന വുച്ചതി, തസ്മാ ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി യോജനാ . വിഭവോതി പാപം വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. നനു പാളിയം “വിഭവോ”തി നത്ഥി, “അഭവോ”തി ഏവ അത്ഥി, അഥ കസ്മാ “വിഭവോതി അഭവോ”തി വുത്തന്തി ആഹ “വിഭവോതി ച അഭവോതി ച അത്ഥതോ ഏകമേവാ”തി. ഇമിനാ സദ്ദതോയേവ നാനന്തി ദസ്സേതി. യാ ഏസാ ഭവാഭവതാ വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. “അനേകപ്പകാരാ”തി ഇമിനാ ഇതിസദ്ദസ്സ പകാരത്ഥം ദസ്സേതി. ചതൂഹിപി മഗ്ഗേഹി വീതിവത്തോതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ഖീണാസവസ്സ.

൩൩൩. അഹിമേഖലികാതി മേഖലാ വിയ മേഖലികാ, അഹിമേവ മേഖലികാ അഹിമേഖലികാ. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അഹിം കടിയം ബന്ധിത്വാ”തി.

൩൩൪. സമ്മന്നതീതി ഏത്ഥ “സമ്മാനേതീ”തി ചുരാദിഗണികധാതുവസേന വത്തബ്ബേ ദിവാദിഗണികധാതുവസേന വുത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “സമ്മാനേതീ”തി. അചിന്തേയ്യോ ഹി പാളിനയോ. **സമ്മാനേതീ**തി സമ്മാനം കരോതി. **യ**ന്തി കമ്മം. **സോ**തി സത്ഥാ. ഇമിനാ **യം തുമോ**തി ഏത്ഥ **തുമോ**തി രുള്ഹീസദ്ദോ ഇധ “സോ”തി സബ്ബനാമസദ്ദേന സദിസത്ഥോതി ദസ്സേതി.

പകാസനീയകമ്മാദികഥാ

൩൩൫. “ഖേളസദിസാ”തി ഇമിനാ മിച്ഛാജീവേന ഉപ്പന്നപച്ചയാനം സദിസൂപചാരേന ഖേളഭാവം ദസ്സേതി. തസ്മാ ഖേളാ വിയാതി **ഖേളോ,** മിച്ഛാജീവപച്ചയാ, ഖേളേ അസതി ഭക്ഖതി അജ്ഝോഹരതീതി **ഖേളാസകോ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. ഏതരഹി പാളിയം, അട്ഠകഥായഞ്ച **“ഖേളാപകസ്സാ”**തി ഓട്ഠജേന പഠമക്ഖരേന പാഠോ അത്ഥി.

൩൪൦. പത്ഥദ്ധേനാതി ഏത്ഥ ഭുസോ ഥദ്ധോ പത്ഥദ്ധോ, ബാള്ഹഥദ്ധോതി അത്ഥോ. തേന വുത്തം “നിച്ചലേനാ”തി. **പോത്ഥകരൂപസദിസേനാ**തി ഏത്ഥ പോത്ഥകരൂപം നാമ വത്ഥദന്താദിമയം, തേന സദിസോ പോത്ഥകരൂപസദിസോ, തേന.

൩൪൨. രാജഞാതകാ നാമാതി ഏത്ഥ രഞ്ഞാ ജാനിയന്തി “അമ്ഹാകം ഗരൂ”തി **രാജഞാതാ,** തേയേവ **രാജഞാതകാ**തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തദത്ഥം അധിപ്പായേന ദസ്സേന്തോ ആഹ “രാജാ അമ്ഹേ ജാനാതീ”തിആദി. **പഹട്ഠകണ്ണവാലോ**തി പഹട്ഠോ കണ്ണോ ച വാലോ ച ഏതസ്സാതി പഹട്ഠകണ്ണവാലോ. **ബന്ധനിച്ചലേ**തി രജ്ജുവല്ലീഹി ബന്ധോ വിയ നിച്ചലേ, പഹട്ഠകണ്ണവാലേതി സമ്ബന്ധോ. “കത്വാ”തി ഇമിനാ “അഭിധാവീ”തി പദേ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി.

ദുക്ഖഞ്ഹി കുഞ്ജര നാഗമാസദോതി ഏത്ഥ കുഞ്ജരസദ്ദസ്സ ആമന്തനപദഭാവം ആവികരോന്തോ ആഹ “ഭോ കുഞ്ജരാ”തി. നാഗസദ്ദസ്സ അഹിനാഗഹത്ഥിനാഗേസു പവത്തനതോ വുത്തം “ബുദ്ധനാഗ”ന്തി. **ആസദോ**തി

പദസ്സ ആകോധേന സദനം ഉപഗമനം ആസദോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വധകചിത്തേന ഉപഗമനം നാമാ"തി. **ദുക്ഖ**ന്തി ഏതരഹി ച ആയതിഞ്ച ദുക്ഖകാരണം. **ദുക്ഖം ഹി**തി ഹിസദ്ദോ പദപൂരണമത്തം, അഥ വാ ദുക്ഖമേവാതി അത്ഥോ. "ബുദ്ധനാഗം ഘാതകസ്സാ"തി ഇമിനാ നാഗം ഹനതീതി **നാഗഹതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

പടികുടിയോവ ഓസക്കീതി ഏത്ഥ തഥാഗതസ്സ പടിമുഖം കുടേന ഗമനമേതസ്സാതി **പടികുടിയോ,** പടികുടിയോ ഏവ ഹുത്വാ ഓസക്കീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തഥാഗതാഭിമുഖോയേവ പിട്ഠിമേഹി പാദേഹി ഓസക്കീ"തി. "ന ജാനാതീ"തി ഇമിനാ ലക്ഖ ദസ്സനങ്കേസൂതി ധാതുപാഠേസു (പാണിനീ ൧൩൩൯ സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൯ ദകാരന്തധാതു) വുത്തേസു അത്ഥേസു ഇധ ദസ്സനത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ന ലക്ഖിതബ്ബോ**തി അഞ്ഞേഹി സപ്പുരിസേഹി ന ലക്ഖിതബ്ബോതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ണ്യപച്ചയോ കത്തുകമ്മേസു ഹോതി, യകാരസ്സ കകാരം കത്വാ **അലക്ഖികോ**തി വുത്തം.

൩൪൩. "ഭുഞ്ജിതബ്ബഭോജന"ന്തി ഇമിനാ **തികഭോജന**ന്തി ഏത്ഥ യുപച്ചയസ്സ കമ്മത്ഥഭാവം ദസ്സേതി. **ത**ന്തി തികഭോജനം. **യഥാധമ്മോ**തി "ഗണഭോജനേ പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൨൦൯) വുത്തായ മാതികാവിഭങ്ഗപാളിയാ അനുരൂപം . **പഞ്ചവത്ഥുയാചനകഥാ**തി പഞ്ച വത്ഥൂനി യാചനസ്സ കഥാ. **ആയുകപ്പ**ന്തി അവീചിമഹാനിരയേ ആയുകപ്പം സന്ധായ വുത്തം. അവീചിമഹാനിരയേ ആയുകപ്പോ നാമ ഏകോ അന്തരകപ്പോതി ജിനാലങ്കാരടീകാദീസു (മി॰ പ॰ ൪.൧.൩; കഥാ॰ അട്ഠ॰ ൬൫൪-൬൫൭; ഇതിവു॰ അട്ഠ॰ ൧൮; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ചൂളവഗ്ഗ ൩.൩൪൩; അ॰ നി॰ ടീ॰ ൩.൬൨൨) വുത്തോ. "ഏകോ അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പോ"തി സമ്മോഹവിനോദനാദീസു (വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൮൦൯; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൧൨൮; വി॰ വി॰ ടീ॰ ൧.൪൧; വജിര॰ ടീ॰ പാരാജികണ്ഡ ൪൧) വുത്തോ. **സേട്ഠം പുഞ്ഞ**ന്തി മഹന്തം പുഞ്ഞം. ഇമിനാ **ബ്രഹം പുഞ്ഞ**ന്തി ബ്രഹസദ്ദോ മഹന്തത്ഥോതി ദസ്സേതി. ബ്രഹ വുദ്ധിയന്തി ധാതുപാഠേസു (പാണിനീ ൭൩൭; സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൬ ഹകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ ബ്രഹസദ്ദോ മഹന്തവാചകോ ഹോതി. ബ്രഹധാതുതോ അപച്ചയം കത്വാ **"ബ്രഹാ"**തിപി, മപച്ചയം കത്വാ "ബ്രഹ്മാ"തിപി പാഠോ അത്ഥി. **ആയുകപ്പമേവാ**തി സഗ്ഗേസു ആയുകപ്പമേവ.

സങ്ഘഭേദകഥാ

൩൪൪. സോതി ദേവദത്തോ, ഗതോ കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥേവാ**തി വിഹാരസീമായമേവ. **ആവേണിക**ന്തി ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ആവേണികം.

൩൪൫. ആഗിലായതീതി ഏത്ഥ ആത്യൂപസഗ്ഗോ അഭിഭവനത്ഥോ, ഗിലേധാതു ബാധനത്ഥോതി ആഹ "വേദനാഭിഭൂതാ ബാധതീ"തി. **ത**ന്തി പിട്ഠിം. പരസ്സ ചിത്തം ആദിസിത്വാ ദേസയതി ഏതായാതി **ആദേസനാ,** സാ ഏവ പാടിഹാരിയം **ആദേസനാപാടിഹാരിയം**. അനുസാസതി ഏതായാതി **അനുസാസനീ,** ഇമമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏവമ്പി തേ"തിആദി.

൩൪൬. മമാനുക്രുബ്ബന്തി ഏത്ഥ അനുത്യൂപസഗ്ഗോ അനുകിരിയത്ഥോ കരധാതു അന്തപച്ചയോ ഗച്ഛന്താദിഗണോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "മമാനുകിരിയം കുരുമാനോ"തി. "ദുക്ഖിതോ"തി ഇമിനാ **കപണോ**തി ഏത്ഥ കപധാതു

ഹിംസനത്ഥോതി ദസ്സേതി. **മഹാവരാഹസ്സാ**തി വരാഹസദ്ദസ്സ സൂകരത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "മഹാനാഗസ്സാ"തി. "പഥവി"ന്തി ഇമിനാ **മഹിം വികുബ്ബതോ**തി എത്ഥ മഹീസദ്ദസ്സ ഏവംനാമകം മഹാനദിം പടിക്ഖിപതി. "പദാലേന്തസ്സാ"തി ഇമിനാ കരധാതുയാ വിത്യൂപസഗ്ഗവസേന പദാലനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഭിസം ഘസമാനസ്സാ**തി എത്ഥ മാനസദ്ദോ കത്വത്ഥോതി ആഹ "ഭിസം ഘസന്തസ്സാ"തി. **ഘസന്തസ്സാ**തി ഭക്ഖന്തസ്സ. നദീനാമകം തം പോക്ഖരണിന്തി യോജനാ. ഇമിനാ **നദീസു ജഗ്ഗതോ**തി എത്ഥ നദീ നാമ പോക്ഖരണീതി ദസ്സേതി. **ജഗ്ഗതോ**തി ഹത്ഥിയൂഥം പാലേന്തസ്സ.

൩൮൭. "സുതാതി സോതാ"തി ഇമിനാ പാളിയാ ദ്വിധാഭാവം ദസ്സേതി. "നിസ്സന്ദേഹോ"തി ഇമിനാ **അസന്ദിദ്ധോ**തി എത്ഥ ദിഹധാതും ദസ്സേതി, ദിസധാതും നിവത്തേതി.

൩൮൦. **ബുദ്ധസഹസ്സേനപീ**തി പിസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, പഗേവ ഏകേന ബുദ്ധേനാതി ദസ്സേതി.

"സത്തോ"തി ഇമിനാ കോചിസദ്ദസ്സ പധാനപദം ദസ്സേതി. **അട്ഠാ**തി ആഖ്യാതപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഠിതോ"തി. ദേവദത്തോതി മേ സുതന്തി എത്ഥ "മേ"തി പദം ഭഗവന്തം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ "ഭഗവതാ"തി. **തദേവാ**തി സുതമേവ. **ഇദ**ന്തി "ദേവദത്തോതി മേ സുത"ന്തി വചനം. **അനുചിനാതീ**തി അനുവഡ്ഢേതി. "പത്വാ"തി ഇമിനാ **ആസജ്ജന**ന്തി എത്ഥ സദധാതുയാ ഗത്യത്ഥം, കിരിയാവിസേസനഞ്ച ദസ്സേതി. **അവീചിനിരയം പത്തോ**തി എത്ഥ ഇദാനി ന ദേവദത്തോ അവീചിനിരയം പത്തോ ഹോതി, ആയതിം പന അവീചിനിരയേ അവസ്സമ്ഭാവിയത്താ "അവീചിനിരയം പത്തോ"തി വുത്തന്തി ആഹ "ആസംസായം അതീതവചന"ന്തി. **ആസംസായ**ന്തി അവസ്സമ്ഭാവിയത്ഥേ. ഭേസ്മാ ഹി ഉദധീ മഹാതി എത്ഥ **ഭേസ്മാ**സദ്ദോ ഭയാനകപരിയായോതി ആഹ "ഭയാനകോ"തി.

ഉപാലിപഞ്ഹാകഥാ

൩൮൫. **ഏകതോ**തി എത്ഥ തോപച്ചയസ്സ സത്തമ്യത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ധമ്മവാദീപക്ഖേ"തി. "അനുനയന്തോ"തി ഇമിനാ **അനുസ്സാവേതീ**തി എത്ഥ അനുസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **അനുനയന്തോ**തി പുനപ്പുനം നയന്തോ. സാവനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന തുമ്ഹാകംയേവാ"തിആദി. അയം അധമ്മോ വാ അയം അവിനയോ വാ ഇദം അസത്ഥുസാസനം വാ യദി ഭവേയ്യാതി യോജനാ. "ബോധേതീ"തി ഇമിനാ **സാവേതീ**തി എത്ഥ സുധാതുയാ അത്ഥം ദസ്സേതി. "അനുസ്സാവേത്വാ"തി ഇമിനാ "അനുസ്സാവേതി, സലാകം ഗാഹേതീ"തി എത്ഥ അനുസ്സാവനകിരിയാ പുബ്ബഭാഗേ പവത്താ, സലാകഗ്ഗാഹകിരിയാ പച്ഛാഭാഗേതി ദസ്സേതി.

ഏത്താവതാതി ഏത്തകേന അനുസ്സാവനസലാകഗ്ഗാഹമത്തേന. ന പന സങ്ഘോ ഭിന്നോ ഹോതി, അനുസ്സാവേത്വാ സലാകം ഗാഹേത്വാ ആവേണികം സങ്ഘകമ്മേ കതേയേവ സങ്ഘോ ഭിന്നോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

എത്ഥ ഠത്വാ കസ്സചി ചോദകസ്സ അനുയോഗോ സിയാതി യോജനാ. കിന്തി സിയാതി ആഹ "ഏവം ദേവദത്തോ"തിആദി. തത്ഥ **ഏവ**ന്തി പകതത്തേ

സങ്ഘേ ഭിന്ദേ സതീതി അത്ഥോ. **കഥ**ന്തി കേനാകാരേന. പുന **കഥ**ന്തി കസ്മാ കാരണാ. **രഞ്ഞോ**തി അജാതസത്തുരഞ്ഞോ, കാരിതകമ്മം. **“ഘാതാപിതത്താ”**തി ബിമ്ബിസാരരാജാനം ഘാതാപിതത്താ. **തത്ഥാ**തി “ഭിക്ഖു ഖോ ഉപാലീ”തിആദിവചനേ, ഠത്വാ പരിഹാരം വദാമാതി യോജനാ. **വിരദ്ധത്താ**തി വിരാധിതത്താ. തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “തേന ഹീ”തിആദി. തത്ഥ **തേന ഹീ**തി ഉയ്യോജനത്ഥേ നിപാതോ. **ഏവഞ്ഹീ**തി ഏവമേവ. **തസ്സാ**തി ദേവദത്തസ്സ. **കുമാരോ പനാ**തി അജാതസത്തുകുമാരോ പന, കതമത്തേയേവ ന വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി ദേവദത്തസ്സ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ സങ്ഘഭേദതോ പുബ്ബേ രുഹിതുപ്പാദകമ്മം കരോന്തസ്സാപി പച്ഛാ അഭബ്ബഭാവോ രോപിതോ, തസ്മാ.

ഭേദകരവത്ഥൂസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ധമ്മാധമ്മാദീനം സുത്തന്തവിനയപരിയായേന വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സുത്തന്തപരിയായേനാ”തിആദി. തത്ഥ **സുത്തന്തപരിയായേനാ**തി സുത്തന്തദേസനായ, സുത്തന്തദേസനാനയതോതി വുത്തം ഹോതി. **തഥാ**തി തതോ അഞ്ഞഥാ.

തത്ഥാതി ദ്വീസു ധമ്മാധമ്മേസു. **ഏവം അമ്ഹാക**ന്തി ഏവം കരിയമാനേ അമ്ഹാകം. ഏവം സുത്തന്തപരിയായേന ധമ്മാധമ്മാനം വിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി വിനയപരിയായേന തേസം തം ദസ്സേന്തോ ആഹ “വിനയപരിയായേന പനാ”തിആദി. ഭൂതേന വത്ഥുനാ കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏവം “അഭൂതേന വത്ഥുനാ”തി ഏത്ഥാപി.

ഏവം ദ്വിന്നം പരിയായാനം വസേന ധമ്മാധമ്മദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി വിനയാവിനയദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സുത്തന്തപരിയായേനാ”തിആദി . തത്ഥ സുത്തന്തനയേന രാഗാദയോ വിനേതീതി **വിനയോ,** വിനയനയേന കായം വാചം വിനേതീതി **വിനയോ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ.

ഏവം ദ്വിന്നം പരിയായാനം വസേന വിനയാവിനയദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഭാസിതാഭാസിതദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സുത്തന്തപരിയായേന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ”തിആദി. തത്ഥ “അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ”തി ഇദം വചനം തഥാഗതേന ഭാസിതം ലപിതന്തി യോജനാ.

ഏവം ദ്വിന്നം പരിയായാനം വസേന ഭാസിതാഭാസിതദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ആചിണ്ണാനാചിണ്ണദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സുത്തന്തപരിയായേന ദേവസിക”ന്തിആദി. തത്ഥ “ദേവസിക”ന്തി പദം “സമാപജ്ജനം, വോലോകന”ന്തി തീസുയേവ പദേസു യോജേതബ്ബം. **അട്ഠുപ്പത്തിവസേനാ**തി കാരണുപ്പത്തിവസേന. കാരണഞ്ഹി അരതി ഫലം ഏതസ്മാതി **അത്ഥോ**തി വുച്ചതി, അത്ഥസ്സ ഉപ്പത്തി അത്ഥുപ്പത്തി, സായേവ അട്ഠുപ്പത്തി ത്ഥകാരസ്സ ട്ഠകാരം കത്വാ, അട്ഠുപ്പത്തിയാ വസോ അട്ഠുപ്പത്തിവസോ, തേന. ഇദം പദം “സുത്തന്തദേസനാ ജാതകകഥാ”തി ദ്വീഹിപി പദേഹി യോജേതബ്ബം. **ഇദ**ന്തി ഫലസമാപത്തിസമാപജ്ജനാദി. **ആചിണ്ണ**ന്തി ആ ബന്ധിതം, പുനപ്പുനം വാ ഉപചിതം വഡ്ഢിതം, പഗുണം വാ. **ചാരിയപക്കമന**ന്തി ചാരിയത്ഥം പക്കമനം.

ഏവം ദ്വിന്നം പരിയായാനം വസേന ആചിണ്ണാനാചിണ്ണദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പഞ്ഞത്തദുകസ്സ വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സുത്തന്തപരിയായേന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ"തിആദി. തം ഭാസിതാഭാസിതദുകസദിസമേവ. ഏവം ദ്വിന്നം സുത്തന്തവിനയപരിയായാനം വസേന പഞ്ചന്നം ദുകാനം വിസേസോ ദസ്സിതോ.

ആപത്താനാപത്തിദുകേ "ന മോചനാധിപ്പായസ്സാ"തി പാഠസ്സ അനന്തരേ പച്ഛിമവാക്യേ ഠിതോ ആദിസദ്ദോ ആനേതബ്ബോ. ഇതി ആദിനാ നയേനാതി ഹി അത്ഥോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ. ഇദം പദം പച്ഛിമവാക്യേപി അനുവത്തേതബ്ബം.

ലഹുകഗരുകദുകേ **പഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധാ**തി ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുക്കടദുബ്ഭാസിതവസേന പഞ്ച ആപത്തിരാസയോ. **ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ**തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസവസേന ദ്വേ ആപത്തിരാസയോ.

സാവസേസാനാവസേസദുകേ ഛ ആപത്തിക്ഖന്ധാതി പാരാജികാപത്തിതോ അവസേസാ ഛ ആപത്തിരാസയോ.

ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലദുകേ ലഹുകഗരുകദുകസദിസമേവ. അയം പന വിസേസോ - ഗരുകാപത്തി **ദുട്ഠുല്ലാ** നാമ , ലഹുകാപത്തി **അദുട്ഠുല്ലാ** നാമാതി ഏവം വിനയപരിയായവസേനേവ ചതുന്നം ദുകാനം വിസേസോ ദസ്സിതോ.

ഏത്ഥാതി "അധമ്മം ധമ്മോതി ദീപേന്തീ"തിആദിവചനേ. **ചതുന്നം സങ്ഘകമ്മാനന്തി** അപലോകനാദിവസേന ചതുന്നം സങ്ഘകമ്മാനം. **കരോന്തേഹി** ഹേതുഭൂതേഹി, ഹേത്വത്ഥേ ചേതം കരണവചനം.

തത്ഥാതി "തേ ഇമേഹീ"തിആദിവചനേ. **അപകസ്സന്തീ**തി ഏത്ഥ കസധാതുസ്സ ഗത്യത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിസം ആകഡ്ഢന്തീ"തി. **വിജടേന്തീ**തി വിജടം കരോന്തി, വിസും കരോന്തീതി അത്ഥോ. **ഏകമന്തം ഉസ്സാദേന്തീ**തി ഏകസ്മിം അന്തേ ഉസ്സദം കരോന്തി. **അവപകസ്സന്തീ**തി ഏത്ഥ ദ്വിന്നം ഉപസഗ്ഗാനം വസേന അതിവിയത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോതി ആഹ "അതി വിയ ആകഡ്ഢന്തീ"തി. അതിവിയത്ഥം ആവികരോന്തോ ആഹ "യഥാ വിസംസട്ഠാവ ഹോന്തി, ഏവം കരോന്തീ"തി. **യഥാ**തി യേനാകാരേന കരിയമാനേതി സമ്ബന്ധോ. "വിസു"ന്തി ഇമിനാ **ആവേണി**സദ്ദോ "വിസു"ന്തിഅത്ഥവാചകോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോതി ദസ്സേതി. **വത്ഥൂസൂ**തി ഭേദകരവത്ഥൂസു. **ഇമം ഗണ്ഹഥാ**തി ഇമം വാദം ഗണ്ഹഥ. **വിസുന്തി** ആവേണിം. ഇമസ്മിം ഖന്ധകേ വുത്തവചനം പരിവാരപാളിയാ സംസന്ദേന്തോ ആഹ "പരിവാരേ പനാ"തിആദി. തത്ഥ **പഞ്ചഹി ആകാരേഹീ**തി "കമ്മേന ഉദ്ദേസേന വോഹരന്തോ അനുസ്സാവനേന സലാകഗ്ഗാഹേനാ"തി (പരി॰ ര്വ്വ) ഏവം പഞ്ചഹി കാരണേഹി. **തസ്സാ**തി പരിവാരേ വുത്തവചനസ്സ. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ, വുത്തേന ഇമിനാ സങ്ഘഭേദലക്ഖണേനാതി യോജനാ. "അത്ഥതോ നാനാകരണം നത്ഥീ"തി ഇമിനാ സദ്ദതോ നാനാകരണം അത്ഥീതി ദീപേതി. **അസ്സാ**തി സങ്ഘഭേദലക്ഖണസ്സ. തം പന നാനാകരണാഭാവന്തി യോജനാ. **തത്ഥേവാ**തി പരിവാരേ ഏവ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ.

ഇതി സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൮. വത്തക്ഖന്ധകം

൧. ആഗന്തുകവത്തകഥാ

൩൫൭. വത്തക്ഖന്ധകേ **ആരാമ**ന്തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ ''ഉപചാരസീമസമീപ''ന്തി. ''ഗഹേത്വാ''തി പദസ്സ ''ഉപാഹനാ''തി കമ്മം പാകടം, കരണം പന അപാകടം. തസ്മാ കരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഉപാഹനദണ്ഡകേന ഗഹേത്വാ''തി. ഇമിനാ ''ഹത്ഥേനാ''തി കരണം നിവത്തേതി. **പടിക്കമന്തീ**തി ഏത്ഥ പവിസന്തീതി ച അപക്കമന്തീതി ച അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''സന്നിപതന്തീ''തി. **ഉപാഹനാ…പേ॰… പുച്ഛിതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ ''പുച്ഛിതബ്ബാ''തി പദസ്സ സഹ കമ്മേന പുച്ഛിതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കതരസ്മിം ഠാനേ''തിആദി. തഥാ ''കതരസ്മിം…പേ॰… ചോളക''ന്തി ഇമിനാ പുച്ഛിതബ്ബാകാരം ദസ്സേതി. ''ആവാസികാ ഭിക്ഖൂ''തി ഇമിനാ കമ്മം ദസ്സേതി. ''പത്ഥരിതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാ **വിസ്സജ്ജേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ സജധാതുയാ ചജനത്ഥം പടിക്ഖിപതി. **ഗോചരോ പുച്ഛിതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ ഗോചരസദ്ദോ ഭിക്ഖാചാരസദ്ദേന അത്ഥതോ ഏകന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഭിക്ഖാചാരോ പുച്ഛിതബ്ബോ''തി. ഭിക്ഖായ ചരന്തി ഏത്ഥാതി **ഭിക്ഖാചാരോ,** ഗോചരഗാമോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം ഗാമേ. ''കി''ന്തിആദിനാ **പാനീയം പുച്ഛിതബ്ബ**ന്തിആദീസു പുച്ഛിതബ്ബാകാരം ദസ്സേതി. **കം കാല**ന്തി കസ്മിം കാലേ.

ബഹി നിക്ഖമന്തസ്സാതി വിഹാരതോ ബഹി നിക്ഖമന്തസ്സ. **നില്ലോകേതബ്ബോ**തി ഓലോകേതബ്ബോ. ''യദി സക്കോതീ''തി ഇമിനാ **സചേ ഉസ്സഹതീ**തി ഏത്ഥ സചേസദ്ദോ യദിപരിയായോ, ഉസ്സഹതിസദ്ദോ സക്കോതി പരിയായോതി ദസ്സേതി. സക്കോന്തസ്സ വിഹാരസോധനവത്തേതി സമ്ബന്ധോ.

൨. ആവാസികവത്തകഥാ

൩൫൯. ആവാസികവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. സബ്ബം കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി വുഡ്ഢതരസ്സ ആഗന്തുകസ്സ. ''പണ്ഡിതോ''തിആദിനാ സചേ ബാലോ ''സമ്മജ്ജാഹി താവ ചേതിയങ്ഗണ''ന്തി ന വദതി, സമ്മജ്ജനിം നിക്ഖിപിത്വാ തസ്സ വത്തമേവ കാതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **ഭേസജ്ജമേവ കാതബ്ബ**ന്തി സഹാവധാരണേന വുത്തത്താ ബാലോ ''കരോഹി താവ ഭേസജ്ജ''ന്തി അവദന്തോപി ഭേസജ്ജമേവ കാതബ്ബം. ''പണ്ഡിതോ ഹീ''തിആദിനാ പന ആഗന്തുകസ്സ വത്തബ്ബഭാവമത്തമേവ ദസ്സേതി. പാളിമുത്തകവത്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ **''അപിചാ''**തിആദി. **ബീജനേനാ**തി ബീജനിയാ. ''ബീജന''ന്തി ഹി നപുംസകലിങ്ഗോ, ''ബീജനീ''തി ഇത്ഥിലിങ്ഗോ. ''ബീജിതബ്ബോ''തി ച ''ബീജിതബ്ബ''ന്തി ച ഇമിനാ അട്ഠകഥാവചനേന ബീജിയതി അനേനാതി **ബീജനം,** ബീജിയതി ഏതായാതി **ബീജനീ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **അസ്സാ**തി വുഡ്ഢതരആഗന്തുകസ്സ. **മക്ഖേതബ്ബാ**തി അഞ്ജേതബ്ബാ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത്ഥാ**തി ഉപാഹനപുഞ്ഛനേ. **കത്ഥാ**തി കസ്മിം വിഹാരേ. പുച്ഛിതേന ആവാസികേനാതി സമ്ബന്ധോ.

''അത്തനോ സന്തികം…പേ॰… ന ലഭതീ''തി ഇമിനാ അത്താനം സന്ധായ അനാഗച്ഛന്തോപി അത്തനോ സന്തികം സമ്പത്തസ്സ ആഗന്തുകസ്സ വത്തം

അകാതും ന ലഭതീതി ദസ്സേതി.

൯. ഗമികവത്തകഥാ

൩൬൩. ഗമികവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി സേനാസനക്ഖന്ധകേ. തം സബ്ബം പടിസാമേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. യത്ഥ യേസു പാസാണപിട്ഠിപാസാണത്ഥമ്ഭേസു ഉപചികാ നാരോഹന്തി, തസ്സം പാസാണപിട്ഠിയം വാ തേസു പാസാണത്ഥമ്ഭേസു വാ യം കതസേനാസനം അത്ഥി, തം അനാപുച്ഛന്തസ്സാപി അനാപത്തീതി യോജനാ. ചതൂസു പാസാണേസൂതിആദി വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ, ഉപചികാനം ഉപ്പത്തിട്ഠാനേ കതേതി സമ്ബന്ധോ. **അയ**ന്തി ആനിസംസോ. ഓവസ്സകഗേഹേ പന ഠപിതാനം മഞ്ചപീഠാനന്തി സമ്ബന്ധോ.

൧൦. അനുമോദനവത്തകഥാ

൩൬൪. ഇദ്ധം അഹോസീതി ഏത്ഥ ഇധധാതുയാ വഡ്ഢനത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''സമ്പന്നം അഹോസീ''തി. സങ്ഘത്ഥേരേ നിസിന്നേതി സമ്ബന്ധോ. അനുഥേരേ അനുമോദനത്ഥായ നിസിന്നേതി യോജനാ. സങ്ഘത്ഥേരേന അജ്ഝിട്ഠേപീതി സമ്ബന്ധോ. അനുമോദകോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. അനു പുനപ്പുനം, പച്ഛാ വാ ദായകേ ധമ്മകഥായ മോദേതീതി **അനുമോദകോ**. ''ഗച്ഛഥാ''തി സചേ വദതി അനുമോദകോതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി അനുമോദകസ്സ. മനുസ്സാ കാരേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ''ഏകേനാ''തി പദം ''കാരേന്തീ''തി പദേ കാരിതകമ്മം. **തസ്സാ**തി കാരിതഭിക്ഖുസ്സ. **അനുമോദനതോ**തി അനുമോദനകാരണാ. **ഉപനിസിന്നകഥാ**തി ഉപസമീപേ നിസിന്നാനം കഥിയതി ഏതായാതി ഉപനിസിന്നകഥാ. **അനുമോദനായാ**തി അനുമോദനത്ഥായ. **അജ്ഝിട്ഠോവാ**തി സയം അജ്ഝിട്ഠോ ഏവ. **ഏത്ഥാ**തി അനുമോദനവത്ഥുസ്മിം. ''സഞ്ജാതവച്ചോ''തി ഇമിനാ വച്ചോ സഞ്ജാതോ ഇമസ്സാതി **വച്ചിതോ**തി കത്വാ സഞ്ജാതത്ഥേ ഇത പച്ചയോതി ദസ്സേതി.

൧൧. ഭത്തഗ്ഗവത്തകഥാ

൩൬൫. ഭത്തഗ്ഗവത്തേതി ഭത്തം ഗണ്ഹന്തി ഏത്ഥാതി ഭത്തഗ്ഗം, പരിവിസനട്ഠാനം. തസ്മിം കത്തബ്ബം വത്തം ഭത്തഗ്ഗവത്തം, തസ്മിം ഭത്തഗ്ഗവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. മനുസ്സാനം പരിവിസനട്ഠാനം നാമ യത്ഥ മനുസ്സാ സപുത്തദാരാ ആവസിത്വാ ഭിക്ഖൂഭോജേന്തി. ''അതിഅല്ലീയിത്വാ''തി ഇമിനാ **അനുപഖജ്ജാ**തി ഏത്ഥ ഖദധാതുസ്സ ഹിംസനം നാമ അതിഅല്ലീയനന്തി ദസ്സേതി. **ആസനേസു സതീ**തി ആസനേസു സന്തേസു. നിസീദന്തസ്സ നവകസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ആപജ്ജതീ**തി ആപത്തിം ആപജ്ജതി. ആപുച്ഛിതേ അനനുജാനന്തോ ഥേരോ ആപജ്ജതീതി യോജനാ. **സങ്ഘാടി**ന്തി പാരുതസങ്ഘാടിം.

പത്തധോവനഉദകന്തി ഭുഞ്ജനത്ഥായ പത്താനം ധോവനഉദകം. **ഗഹേതബ്ബ**ന്തി ഹത്ഥേന ഗഹേതബ്ബം.

യഥാ ഗണ്ഹിയമാനേതി യോജനാ. **മത്തായാ**തി പമാണായ. **സബ്ബിആദീസു ഏവാ**തി ഏവസദ്ദോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ. **സബ്ബിആദീസൂ**തി

സബ്ബിതേലഉത്തരിഭങ്ഗേസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **യ**ന്തി സബ്ബിആദികം. **അപ്പഹോതീ**തി സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം നപ്പഹോതി. **ത**ന്തി സബ്ബിആദികം, സമ്പാദേഹീതി സമ്ബന്ധോ. താദിസം സബ്ബിആദികന്തി സമ്ബന്ധോ.

യം ഭത്തഗ്ഗന്തി യോജനാ. **ഹത്ഥധോവനഉദക**ന്തി ഭുത്താവീനം ഹത്ഥസ്സ ധോവനഉദകം. **അന്തരാ**തി ഭോജനസ്സ മജ്ഝേ. **പിപാസിതേനാ**തി പിവിതും ഇച്ഛന്തേന. **ഗലേ**തി കണ്ഠേ.

നിവത്തന്തേനാതി എത്ഥ കസ്മാ ഠാനാ നിവത്തന്തേനാതി ആഹ "ഭത്തഗ്ഗതോ"തി. കഥം കേനാകാരേന നിവത്തിതബ്ബന്തി യോജനാ. കസ്മാ നവകേഹി ഭിക്ഖൂഹി പഠമതരം നിവത്തിതബ്ബന്തി ആഹ "സമ്ബാധേസു ഹീ"തിആദി. **നിക്ഖമനോകാസോ**തി പഠമതരം നിക്ഖന്തോകാസോ. **പടിപാടിയാ**തി വുഡ്ഢപടിപാടിയാ. **ധുരേ**തി ഗേഹദ്വാരസ്സ സമീപേ. ധുരസദ്ദോ ഹി ഇധ സമീപവാചകോ. നവകാ അന്തോഗേഹേ ചേ നിസിന്നാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **അന്തരേനാ**തി ഭിക്ഖൂനം വിവരേന, മജ്ഝേന വാ. **വിരളായാ**തി തനുകായ.

൬. പിണ്ഡചാരികവത്തകഥാ

൩൬൬. പിണ്ഡചാരികവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. കപ്പാസം വാ ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **യഞ്ചാ**തി യഞ്ച കിഞ്ചി വത്ഥും, ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **കരോന്തീ ഠിതാ വാ**തി കരോന്തീ ഹുത്വാ ഠിതാ വാ. **ത**ന്തി കമ്മം. **ന ച ഭിക്ഖാദായികായാ**തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വുത്തത്താ ഇത്ഥിയാ ഏവ മുഖം ന ഉല്ലോകേതബ്ബന്തി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "ഇത്ഥീ വാ ഹോതൂ"തിആദി. "ഭിക്ഖാദാനസമയേ"തി ഇമിനാ അഞ്ഞസ്മിം സമയേ ഓലോകേന്തോപി നത്ഥി ദോസോതി ദസ്സേതി. ഏകസ്മിം കാലേ ഭിക്ഖായ ദദമാനായ സബ്ബകാലമ്പി ന ഓലോകേതബ്ബന്തി അനിച്ഛിതത്ഥം പടിക്ഖിപതി.

൭. ആരഞ്ഞികവത്തകഥാ

൩൬൭. ആരഞ്ഞികവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **സേനാസനാ ഓതരിതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ അരഞ്ഞേ രുക്ഖമൂലാദീസു നിസിന്നസ്സ വിഹാരാഭാവതോ സേനാസനം നാമ വസനട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ "വസനട്ഠാനതോ നിക്ഖമിതബ്ബ"ന്തി.

പത്തം ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാതി എത്ഥ കഥം പത്തോ ഥവികായ പക്ഖിപിതബ്ബോതി ആഹ "സചേ ബഹീ"തിആദി. തത്ഥ പത്തോ പക്ഖിപിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **ധോവിത്വാ കത്വാ**തി പദേസു "പത്തം വോദക"ന്തി വിഭത്തിപരിണാമം കത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **തമ്പീ**തി വേളുനാളികമ്പി. **സമീപേ**തി ആരഞ്ഞകസ്സ സേനാസനസ്സ സമീപേ. യഥാ ച ആരഞ്ഞകസ്സ അരണിസഹിതം ഇച്ഛിതബ്ബം, ഏവം കന്താരം പടിപന്നസ്സാപി അരണിസഹിതം ഇച്ഛിതബ്ബന്തി യോജനാ. **ഗണവാസിനോ**തി ഗണേന സഹ വാസിനോ, ആരഞ്ഞകസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി അരണിസഹിതേന. "നക്ഖത്താനേവ നക്ഖത്തപദാനീ"തി ഇമിനാ അസ്സയുജാദിനക്ഖത്താനേവ

(അഭിധാനപ്പദീപികായം ൧൭-൬൩ ഗാഥാസു) ദിസാഭാഗജാനനസ്സ, ച സമയജാനനസ്സ ച കാരണത്താ **നക്ഖത്തപദാനി നാമാ**തി ദസ്സേതി.

൭. സേനാസനവത്തകഥാ

൩൬൬. സേനാസനവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ദ്വാരം നാമാ**തി മഹാദ്വാരം. **മഹാവളഞ്ജ**ന്തി മഹന്തേഹി ജനേഹി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. **തത്ഥാ**തി ദ്വാരേ. **ആപുച്ഛിത്വാവാ**തി വുഡ്ഢം ആപുച്ഛിത്വാവ, സഭാഗസ്സ വുഡ്ഢതരസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **വട്ടതിയേവാ**തി യഥാസുഖം വിഹരിതും വട്ടതിയേവ. **പരിവത്തിതബ്ബ**ന്തി പരിമുഖം വത്തിതബ്ബം.

൮. ജന്താഘരവത്താദികഥാ

൩൬൭. ജന്താഘരവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ബഹിജഗതീ**തി ബഹിആലിന്ദോ.

൩൬൮. ആചമനവത്ഥുസ്മിം ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **നീഹരിത്വാ**തി ഉദകം നീഹരിത്വാ. **ആചമിതബ്ബ**ന്തി ധോവിതബ്ബം. ‘‘ആപുബ്ബോ ചമു ധോവനേ’’തി ഹി ധാതുപാഠേസു വുത്തം. **ഇദം അതിവിവട**ന്തി ഇദം ഠാനം അതിവിവടം, ന കേനചി പടിച്ഛന്നന്തി അത്ഥോ. **ഉദകം അലഭന്തസ്സേവാ**തി ഉദകം അലഭന്തേയേവ.

൩൬൯. വച്ചകുടിവത്തേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **അയ**ന്തി ദന്തകട്ഠം ഖാദതോ വച്ചകരണം. **സബ്ബത്ഥേവാ**തി സബ്ബസ്മിം ഏവ ഠാനേ. ‘‘ന ഫരുസേന കട്ഠേനാ’’തി ഏത്ഥ ന കേവലം ഖരകട്ഠമേവ, ഫാലിതകട്ഠാദയോപി ഛവിഅവലേഖനകട്ഠാ ഫരുസായേവ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘ഫാലിതകട്ഠേന വാ’’തിആദി. **പവിട്ഠസ്സാ**തി വച്ചകുടിം പവിട്ഠസ്സ.

സബ്ബസാധാരണട്ഠാനന്തി സബ്ബേസം ഭിക്ഖൂനം, സബ്ബേഹി വാ സാധാരണം വച്ചകുടിസങ്ഖാതം ഠാനം. **തത്രാ**തി തസ്മിം സബ്ബസാധാരണേ ഠാനേ. **നിബദ്ധഗമനത്ഥായാ**തി അത്തനോ നിബദ്ധഗമനത്ഥായ കതം യം ഠാനം വാ യം പുഗ്ഗലികട്ഠാനം വാ ഹോതീതി യോജനാ.

ഉഹതാതി ഏത്ഥ ഉപുബ്ബോ ഹദധാതൂതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ‘‘ഉഹദിതാ’’തി. ‘‘ഹദ കരീസോസ്സഗ്ഗേ’’തി ധാതുപാഠേസു (പാണിനീ ൭൩൭ ധാതുപാഠേ; സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൬ ദകാരന്തധാതു) വുത്തത്താ വച്ചകൂപതോ ബഹി കരീസസ്സ ഓസ്സജ്ജനന്തി ആഹ ‘‘ബഹി വച്ചമക്ഖിതാ’’തി. **ധോവിതബ്ബാ**തി ഉദകേന ധോവിതബ്ബാ. **ഏതമ്പീ**തി ഉദകസ്സ അവിജ്ജമാനമ്പി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം വത്തക്ഖന്ധകേ.

ഇതി വത്തക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൯. പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകം

൧. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസയാചനകഥാ

൩൮൩. പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകേ **നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാ**തി എത്ഥ നന്ദിയതി തുസിയതീതി നന്ദി, ഇകാരന്തോയം നപുംസകലിങ്ഗോ. "നന്ദിസേനോ (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൩.ർ.൧) നന്ദിവിസാലോ"തിആദീസു ഇകാരന്തോയം പുല്ലിങ്ഗോ ഹോതി, ഇധ പന മുഖം അപേക്ഖിത്വാ ഇകാരന്തോ നപുംസകലിങ്ഗോ ഹോതി. അരുണുട്ഠിതകാലേ ഓദാതദിസാമുഖതായ നന്ദി മുഖം ഏതിസ്സം രത്തിയന്തി നന്ദിമുഖീ, രത്തി, തായ നന്ദിമുഖിയാ രത്തിയാ, തേന വുത്തം "അരുണുട്ഠിതകാലേപി ഹി നന്ദീമുഖാ വിയ രത്തി ഖായതീ"തി. **അന്തോപൂതി**ന്തി എത്ഥ കായസ്സ അന്തോ കുണപപൂതിന്തി അത്ഥം പടിപക്ഖിപന്തോ ആഹ "അത്തചിത്തസന്താനേ"തിആദി. "കിലേസവസ്സനവസേനാ"തി ഇമിനാ ഉദകവസ്സനവസേനാതി അത്ഥം പടിക്ഖിപതി. **അവസ്സുത**ന്തി തിന്തം, കിലിന്നന്തി അത്ഥോ. **കസമ്ബുജാത**ന്തി എത്ഥ **കസമ്ബൂ**തി സങ്കാരോ. സോ ഹി സമ്മുഞ്ചനിയാ കസിയമാനേ വിലേഖിയമാനേ സമ്ബതി സദ്ദം കരോതീതി **കസമ്ബു,** തം വിയ ജാതന്തി കസമ്ബുജാതന്തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. അട്ഠകഥായം പന അധിപ്പായവസേന "ആകിലിട്ഠജാത"ന്തി വുത്തം, അതിവിയ കിലിട്ഠജാതന്തി അത്ഥോ. "ആകിണ്ണദോസതായ കിലിട്ഠജാത"ന്തിപി പാഠോ. **"യാവ ബാഹാഗഹണാപി നാമാ"തി** ഇമിനാ പാഠേന ദസ്സേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി പദപൂരണമത്തം. **തേനാ**തി മോഘപുരിസേന. "യാവാ"തി നിപാതപയോഗത്താ "ബാഹാഗഹണാപീ"തി എത്ഥ പഞ്ചമീവിഭത്തി അവധിഅത്ഥേ ഹോതി. **നാമ**-സദ്ദോ ഗരഹത്ഥജോതകോ, തസ്സ പയോഗത്താ "ആഗമേസ്സതീ"തി എത്ഥ അതീതത്ഥേ അനാഗതവചനം (സദ്ദനീതിസുത്തമാലായ ൮൩൩ സുത്തേ). ആഗമേസ്സതി നാമാതി യോജനാ. **ആഗമേസ്സതീ**തി ഈസം അധിവാസേസ്സതി. "ആതോ ഗമുഈസമധിവാസനേ"തി ഹി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൭ മകാരന്തധാതു) വുത്തം.

൩൮൪. **ന ആയതകേനേവ പപാതോ**തി എത്ഥ ദീഘേനേവ പപാതോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന പഠമമേവ ഗമ്ഭീരോ"തി. ആയതസദ്ദോ ഹി ദീഘപരിയായോ. "ന ആയതകേന ഗീതസ്സരേന ധമ്മോ ഗായിതബ്ബോ"തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൨൪൯) വിയ പപാതോ ദീഘേന തീരസ്സ ആദിമ്ഹി ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. **പഠമമേവാ**തി തീരസ്സ ആദിമ്ഹിയേവ. "അനുപുബ്ബേന ഗമ്ഭീരോ"തി ഇമിനാ "ന പഠമമേവ ഗമ്ഭീരോ"തി വചനസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. **ഠിതധമ്മോ**തി തീരസ്സ അന്തോയേവ ഠിതസഭാവോ . **വേലം നാതിവത്തതീ**തി എത്ഥ വേലാസദ്ദസ്സ തീരമരിയാദത്ഥേസു പവത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഓസക്കനകന്ദരം മരിയാദവേല"ന്തി. തത്ഥ "ഓസക്കനകന്ദര"ഇതി പദേന തീരത്ഥം ദസ്സേതി, "മരിയാദ" ഇതി പദേന മരിയാദത്ഥം. കേന ഉദകേന ദരിതബ്ബോതി **കന്ദരോ,** ഉദകേന ഓസക്കനോ കന്ദരോ ഏത്ഥാതി **ഓസക്കനകന്ദരം,** തീരം. ഓസക്കനകന്ദരഭൂതഞ്ച മരിയാദഭൂതഞ്ച വേലം തീരം നാതിക്കമതീതി അത്ഥോ. **തീരം വാഹേതീ**തി എത്ഥ വഹധാതുയാ പാപുണനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തീരം അപ്പേതീ"തി. തത്ഥ **അപ്പേതീ**തി പാപുണാപേതി. "ഉസ്സാരേതീ"തി ഇമിനാ പാളിയം "ഥലം ഉസ്സാരേതീ"തി പദേന "തീരം വാഹേതീ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതീതി അത്ഥോ ദസ്സിതോ. **ഉസ്സാരേതീ**തി ഉദ്ധരിത്വാ ഗമാപേതി. **അഞ്ഞാപടിവേധോ**തി എത്ഥ ആജാനാതി, ആജാനിത്ഥാതി വാ **അഞ്ഞം** അരഹത്തമഗ്ഗോ വാ അരഹത്തഫലം വാ, തസ്സ പടിവിജ്ഝനം അഞ്ഞാപടിവേധോ, സുഖുച്ചാരണത്ഥം മജ്ഝേ

ദീഘോ, അഞ്ഞാപടിവേധോ നാമ അരഹത്തുപ്പത്തിയേവ ഹോതി. തേന വുത്തം "അരഹത്തുപ്പത്തീ"തി.

൩൮൫. **ഛന്നമതിവസ്സതീ**തി ഉദാനപാളിയാ സന്ധായഭാസിതപാളിഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ആപത്തി"ന്തിആദി. തത്ഥ **ഇദ**ന്തി "ഛന്നമതിവസ്സതീ"തി വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി നവാപത്തിആപജ്ജനം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ.

൪. പാതിമോക്ഖസവനാരഹകഥാ

൩൮൬. **പുരേ വാ പച്ഛാ വാ**തി ഞത്തിതോ പുരേ വാ പച്ഛാ വാ. **ഖേത്തേ**തി പാതിമോക്ഖട്ഠപനസ്സ ഖേത്തേ. ഖേത്തം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തസ്മാ"തിആദി. **രേകാരം ഭണതീ**തി ഛത്തിംസത്യക്ഖരേസു രേ-കാരം ഞത്തിട്ഠപനകോ ഭണതി. **ഇദ**ന്തി പഞ്ചതിംസത്യക്ഖരാനം ഉച്ചാരണട്ഠാനം. **വുത്തേ**തി ഞത്തിട്ഠപനകേന വുത്തേ. "സുണാതു മേ"തി വചനേ അനാരദ്ധേയേവാതി യോജനാ.

൫. ധമ്മികാധമ്മികപാതിമോക്ഖട്ഠപനകഥാ

൩൮൭. **തേന പുഗ്ഗലേനാ**തി തേന ചുദിതകേന പുഗ്ഗലേന. **സാ വിപത്തീ**തി സീലവിപത്തിആദിസങ്ഖാതാ സാ വിപത്തി. **സഞ്ഞാഅമൂലികവസേനാ**തി "കതാ" ഇതി സഞ്ഞായ അമൂലികവസേന. **കതഞ്ചാ**തി ഏകന്തേന കതഞ്ച. **അകതഞ്ചാ**തി ഏകന്തേന അകതഞ്ച.

കോപേതുകാമതായ നേവ ആഗച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി അനാഗമനാദികാരണേന. **ആപജ്ജതീ**തി പാതിമോക്ഖട്ഠപനകോ ആപജ്ജതി. **ഇച്ചസ്സാപീ**തി ഇതി ഏവം അസ്സ പാതിമോക്ഖട്ഠപനകസ്സാപി . **പച്ചാദിയതീ**തി പതി ആദിയതി, "അകതം കമ്മം, പുന കാതബ്ബം കമ്മ"ന്തിആദിനാ പുന ആദീയതി, പുന ആരഭതീതി അത്ഥോ.

൬. ധമ്മികപാതിമോക്ഖട്ഠപനകഥാ

൩൯൮. **മഗ്ഗപടിപാദനാദീസൂ**തി മഗ്ഗസ്മിം പടിപാദനാദീസു. ആദിസദ്ദേന ഥേയ്യചിത്തേന അവഹാരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ആകാരാദിസഞ്ഞാ**തി ആകാരസഞ്ഞാ ലിങ്ഗസഞ്ഞാ നിമിത്തസഞ്ഞാ. **ത**ന്തി പരിസങ്കം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ.

൭. അത്താദാനഅങ്ഗകഥാ

൩൯൮. **അത്താദാനം ആദാതുകാമേനാ**തി ഏത്ഥ കിം അത്താദാനന്തി ആഹ "സാസനം സോധേതുകാമോ"തിആദി. ഇമിനാ പരം ചോദേതും അത്തനാ ആദാതബ്ബം അധികരണം **അത്താദാന**ന്തി വുച്ചതീതി ദസ്സേതി. **അകാലോ ഇമം അത്താദാനം ആദാതു**ന്തി ഏത്ഥ അകാലം ദസ്സേന്തോ ആഹ "രാജഭയ"ന്തിആദി. തത്ഥ **വസ്സാരത്തോ**തി വസ്സകാലോ. സോ ഹി വസ്സോ അതിവിയ രഞ്ജതി ഏത്ഥ കാലേതി വസ്സാരത്തോതി വുച്ചതി. വസ്സാരത്തോപി അധികരണവൂപസമത്ഥം ലജ്ജിപരിസായ ദൂരതോ ആനയനസ്സ ദുക്കരത്താ

അകാലോ നാമ. **ഇതീ**തി അയം രാജഭയാദികാലോതി അത്ഥോ. **വിപരീതോ**തി രാജഭയാദീനം അഭാവകാലോ.

അഭൂതം ഇദം അത്താദാനന്തി എത്ഥ അഭൂതസദ്ദോ അവിജ്ജമാനപരിയായോതി ആഹ ''അസന്തമിദ''ന്തി, ഇദം അത്താദാനം അവിജ്ജമാനന്തി അത്ഥോ. മയാ ഗഹിതോതി സമ്ബന്ധോ. സീലവാ പുഗ്ഗലോതി യോജനാ. **യ**ന്തി അത്താദാനം സംവത്തതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇദ**ന്തി അത്താദാനം.

ന ലഭിസ്സാമി സന്ദിട്ഠേ, ലഭിസ്സാമി സന്ദിട്ഠേതി എത്ഥ ''ന ലഭിസ്സാമി, ലഭിസ്സാമീ''തി ഇദം കിം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ ''അപ്പേകദാ ഹീ''തിആദി. തത്ഥ **അപ്പേകദാ**തി അപി ഏകദാ. **ഹി**സദ്ദോ വിത്ഥാരജോതകോ. **ഏവരൂപാ**തി സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്തസഭാവാ. **ത**ന്തി ഉപത്ഥമ്ഭകഭിക്ഖുലഭനം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. ''ന ലഭിസ്സാമീ''തി ഇദം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

കോസമ്ബകാനം ഭണ്ഡനാദി ഭവതി വിയ ഭണ്ഡനാദി ഭവിസ്സതീതി യോജനാ. **പച്ഛാപി അവിപ്പടിസാരകരം ഭവിസ്സതീ**തി എത്ഥ കേസം അവിപ്പടിസാരകരം ഭവതി വിയ പഞ്ചങ്ഗസമ്പന്നാഗതം അത്താദാനം ആദിയതോ പച്ഛാപി അവിപ്പടിസാരകരം ഭവതീതി ആഹ ''സുഭദ്ദം വുഡ്ഢപബ്ബജിത''ന്തിആദി. തത്ഥ **പഞ്ചസതികസങ്ഗീതി**ന്തി പഞ്ചസതേഹി മഹാകസ്സപാദീഹി കത്തബ്ബം സങ്ഗീതിം. മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ പച്ഛാ സമനുസ്സരണകരം ഹോതി ഇവ ഹോതീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **സമനുസ്സരണകര**ന്തി സമ്മോദവസേന പുനപ്പുനം അനുസ്സരണസ്സ കരം. ഇമിനാ ''അവിപ്പടിസാരകര''ന്തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **പച്ഛാപീ**തി എത്ഥ പിസദ്ദസ്സ അവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സാസനസ്സ ചാ''തിആദി. തത്ഥ സാസനസ്സ ച സസ്സിരികതായാതി സമ്ബന്ധോ. വിഗതഉപക്കിലേസചന്ദിമസൂരിയാനം വിയ സാസനസ്സ ച സസ്സിരികതായ സംവത്തതീതി അധിപ്പായോ.

൨. ചോദകേന പച്ചവേക്ഖിതബ്ബധമ്മകഥാ

൩൯൯. ''അച്ഛിദ്ദേന അപ്പടിമംസേനാ''തിആദീസു ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഛിദ്ദസപ്പടിമംസം പഠമം ദസ്സേത്വാ വിപരീതവസേന അച്ഛിദ്ദഅപ്പടിമംസം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യേനാ''തിആദി. തത്ഥ യേന കതാനീതി സമ്ബന്ധോ. ഛിജ്ജതീതി **ഛിദ്ദോ,** പടി പുനപ്പുനം മസിയതി ആമസിയതീതി **പടിമംസോ,** നിഗ്ഗഹിതാഗമോ, ഭാവപ്പധാനോയം കമ്മനിദ്ദേസോ. സഹ പടിമംസേനാതി **സപ്പടിമംസോ,** കായസമാചാരോ. **വിപരീതോ**തി വിപരിവത്തവസേന ഇതോ പവത്തോ, കായസമാചാരോതി അത്ഥോ. **അമൂലകാനുദ്ധംസനാദീഹീ**തി ആദിസദ്ദേന ദുട്ഠുല്ലവാചാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി.

മേത്തം നു ഖോ മേ ചിത്തന്തി എത്ഥ അപ്പനാഭാവപ്പത്തം മേത്തചിത്തമേവാധിപ്പേതന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പലിബോധേ ഛിന്ദിത്വാ''തിആദി. തത്ഥ **പലിബോധേ**തി ആവാസപലിബോധാദികേ പലിബോധേ. ''വിക്ഖമ്ഭനവസേന വിഹതാഘാത''ന്തി ഇമിനാ അപ്പനാഭാവപ്പത്തം മേത്തചിത്തമേവ ദസ്സേതി. **ഇദം പനാവുസോ കത്ഥ വുത്തം ഭഗവതാ**തി എത്ഥ ഇദംസദ്ദകിംസദ്ദാനം വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഇദം സിക്ഖാപദം കതരസ്മിം നഗരേ''തി.

ൻ. ചോദകേന ഉപട്ഠാപേതബ്ബകഥാ

ർ൦൦. **"കാലേന വക്ഖാമീ"**തിആദീസു ചോദനായ കാലഅകാലാദിം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകോ ഏക"ന്തിആദി. തത്ഥ **ഏകോ**തി ഏകകോ ചോദകോ. **ഏകന്തി** ഏകകം ചുദിതകം. സങ്ഘമജ്ഝേ…പേ… അസനസാലാദീസു വാ പരിവാരിതക്ഖണേ വാതി യോജനാ. തത്ഥ "സങ്ഘമജ്ഝേ…പേ… അസനസാലാദീസൂ"തി ഇമിനാ ഠാനാഭാവം ദസ്സേതി, "ഉപട്ഠാകേഹി പരിവാരിതക്ഖണേ"തി ഇമിനാ കാലാഭാവം ദസ്സേതി. ഇമേഹി പദേഹി ഠാനമ്പി കാലേന സങ്ഗഹേത്വാ "കാലേന വക്ഖാമീ"തി വുത്തന്തി ദസ്സേതി. **തച്ഛേനാ**തി സച്ചേന. **ഹമ്ഭോ**തി നിപാതോ പച്ഛിമപദേസു പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. ഹമ്ഭോ മഹല്ലക, ഹമ്ഭോ പരിസാവചര, ഹമ്ഭോ പംസുകൂലിക, ഹമ്ഭോ ധമ്മകഥികാതി ഹി അത്ഥോ. **ഇദന്തി** കമ്മം. **കാരണനിസ്സിത**ന്തി മഹല്ലകഭാവകാരണാദീസു നിസ്സിതം. "ഭന്തേ"തി നിപാതോപി പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. ഏത്ഥ ച "ഹമ്ഭോ"തി നിപാതേന ലോകവോഹാരവസേന അനാദരസ്സ പകാസകത്താ ഫരുസേന വദതി നാമ, "ഭന്തേ"തി നിപാതേന സാദരസ്സ പകാസകത്താ സണ്ഹേന വദതി നാമ. **കാരണനിസ്സിതം കത്വാ**തി ഇമസ്മിം വീതിക്കമേ അയം നാമ ദോസോതി കാരണനിസ്സിതം കത്വാ. "മേത്തചിത്തം ഉപട്ഠപേത്വാ"തി ഇമിനാ **മേത്തചിത്തോ**തി പദസ്സ "വക്ഖാമീ"തി പദേ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി. **നോ ദോസന്തരോ**തി ഏത്ഥ അന്തരസദ്ദസ്സ ചിത്തവാചകഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന ദുട്ഠചിത്തോ"തി. "ഹുത്വാ"തി ഇമിനാ കിരിയാവിസേസനഭാവം ദസ്സേതി.

ൿ൦. ചോദകചുദിതകപടിസംയുത്തകഥാ

ർ൦൧. **അജ്ഝത്ത**ന്തി ഏത്ഥ അത്തസദ്ദസ്സ ചിത്തവാചകഭാവഞ്ച സത്തമീവിഭത്തിയാപി അമാദേസഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ ചിത്തേ"തി. **ഉപ്പാദേത്വാ**തി ഇമിനാ "മനസികരിത്വാ"തി പദസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി. **കാരുഞ്ഞതാ**തി ഏത്ഥ ദ്വീസു ണ്യപച്ചയതാപച്ചയേസു ഏകസ്സേവ ഭാവവാചകത്താ ഏകോ സ്വത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കരുണഭാവോ"തി. തത്ഥ കരുണസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഭാവോ **കാരുഞ്ഞം,** തദേവ **കാരുഞ്ഞതാ**. അഥ വാ കരുണോ ഏവ പുഗ്ഗലോ കാരുഞ്ഞം, തസ്സ ഭാവോ കാരുഞ്ഞതാതി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **ഇമിനാ**തി "കാരുഞ്ഞതാ"തി പദേന. **കരുണഞ്ചാ**തി അപ്പനാപത്തം കരുണഞ്ച. **കരുണാപുബ്ബഭാഗഞ്ചാ**തി അപ്പനാപത്തായ കരുണായ പുബ്ബഭാഗേ പരികമ്മൂപചാരവസേന പവത്തം കാമാവചരകരുണഞ്ച. **ദ്വീഹിപീ**തി "ഹിതേസിതാ, അനുകമ്പിതാ"തി ദ്വീഹിപി പദേഹി. **മേത്തഞ്ചാ**തി അപ്പനാപത്തമേത്തഞ്ച. **മേത്താപുബ്ബഭാഗഞ്ചാ**തി അപ്പനാപത്തായ മേത്തായ പുബ്ബഭാഗേ പരികമ്മൂപചാരവസേന പവത്തം കാമാവചരമേത്തഞ്ച. **സുദ്ധന്തേ**തി സുദ്ധേ കോട്ഠാസേ. **പടിഞ്ഞം ആരോപേത്വാ**തി ചുദിതകം പടിഞ്ഞം ആരോപേത്വാ. **യേ ഏതേ**തി "കാരുഞ്ഞതാ"തിആദിനാ നയേന യേ ഏതേ പഞ്ച ധമ്മാ വുത്താതി യോജനാ. ഇമിനാ **ഇമേ പഞ്ച ധമ്മേ**തി ഏത്ഥ ഇമസദ്ദസ്സ അനിയമനിദ്ദേസഭാവം ദസ്സേതി.

സച്ചേ ച അകുപ്പേ ചാതി ഏത്ഥ സച്ചസദ്ദസ്സ വിരതിസച്ചപരമത്ഥസച്ചാനി പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "വചീസച്ചേ ചാ"തി. "അകുപ്പനതായാ"തി ഇമിനാ നകുപസ്സ ഭാവോ **അകുപ്പ**ന്തി കത്വാ ണ്യപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥം ദസ്സേതി. **ഹീതി**

സച്ചം, വിത്ഥാരോ വാ. **ന പരോ ഘട്ടേതബ്ബോ**തി ന പരോ കുജ്ഝാപേതബ്ബോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകേ.

ഇതി പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൧൦. ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകം

മഹാപജാപതിഗോതമീവത്ഥുകഥാ

൪൦൨. ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേ കസ്മാ പടിക്ഖിപതീതി ചോദനം ദസ്സേത്വാ തസ്സാ ആഭോഗം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''നനൂ''തിആദി. ''കാമ''ന്തിആദിനാ അബ്ഭുപഗമപരിഹാരവസേന വിസ്സജ്ജേതി. തത്ഥ **കാമം**സദ്ദോ അനുഗ്ഗഹത്ഥോ, **പന** സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, പന തഥാപി പടിക്ഖിപതീതി സമ്ബന്ധോ. **തന്തി** മഹാപജാപതിം ഗോതമിം. യാചിതേന ഹുത്വാ അനുഞ്ഞാതന്തി യോജനാ. **അയ**ന്തി പബ്ബജ്ജാ. **ഭദ്ദകം കത്വാ**തി ലദ്ധകം കത്വാ, മനാപം കത്വാതി അത്ഥോ.

൪൦൩. **കുമ്ഭഥേനകേഹീ**തി ഏത്ഥ കുമ്ഭേ ദീപം ജാലേത്വാ തേനാലോകേന ഥേനേന്തീതി **കുമ്ഭഥേനകാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കുമ്ഭേ ദീപം ജാലേത്വാ''തിആദി.

നാളിമജ്ഝഗതന്തി സസ്സനാളസ്സ മജ്ഝേ ഗതം. **ഗണ്ഠി**ന്തി ഫളും. ''കണ്ഡ''ന്തിപി പാഠോ, ദണ്ഡന്തി അത്ഥോ. **യേനാ**തി പാണകേന. അയഞ്ഹി യംസദ്ദോ തംസദ്ദാനപേക്ഖോതി ദട്ഠബ്ബോ.

അന്തോരത്തഭാവോതി അന്തോലോഹിതഭാവോ. **ഏതമത്ഥ**ന്തി ഏതം വക്ഖമാനം അത്ഥം. **ആളിയാ**തി ആവരണായ. **അബദ്ധായപീ**തി പിസദ്ദോ അനുഗ്ഗഹത്ഥോ, ബദ്ധായ പന പഗേവാതി അത്ഥോ. **കിഞ്ചീ**തി അപ്പമത്തകം. **യ**ന്തി ഉദകം. **തമ്പീ**തി ഉദകമ്പി. പിസദ്ദോ അബദ്ധായ ഠിതം കിഞ്ചി ഉദകം അപേക്ഖതി. യേ ഇമേ ഗരുധമ്മാ പഞ്ഞത്താതി യോജനാ. **പടികച്ചേവാ**തി പഗേവ , പഠമമേവാതി അത്ഥോ. **തേസൂ**തി ഗരുധമ്മേസു. അപഞ്ഞത്തേസു സന്തേസുപീതി യോജനാ. **പഠമം വുത്ത**ന്തിആദി വുത്തം, വസ്സസഹസ്സമേവ ഠസ്സതി ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതീതി യോജനാ. **''വസ്സസഹസ്സ''**ന്തി ച ഏതം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി വസ്സസഹസ്സതോ. **പരിയത്തിധമ്മോപീ**തി പിസദ്ദോ പടിവേധസദ്ധമ്മം അപേക്ഖതി. ദ്വീസു സദ്ധമ്മേസു ഠിതേസു പടിപത്തിസദ്ധമ്മോ ഠിതോയേവാതി കത്വാ ന വുത്തം. **താനിയേവാ**തി പഞ്ചവസ്സസഹസ്സാനിയേവ. പരിയത്തിയാ സതി പടിവേധോ ന ഹോതീതി നാപി വത്തബ്ബോതി യോജനാ. **ലിങ്ഗ**ന്തി സമണവേസം, സമണാകാരന്തി അത്ഥോ.

ഭിക്ഖുനീഉപസമ്പദാനുജാനനകഥാ

൪൦൪. **ഇമായ അനുപഞ്ഞത്തിയാ**തി മഹാപജാപതിയാ അട്ഠഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദം ഉപനിധായ അയം പഞ്ഞത്തി അനുപഞ്ഞത്തി നാമ, തായ അനുപഞ്ഞത്തിയാ ഉപസമ്പാദേതുന്തി അത്ഥോ. **മഹാപജാപതിയാ സദ്ധിവിഹാരിനിയോ കത്വാ**തി മഹാപജാപതിം ഉപജ്ഝം കത്വാ പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ തസ്സാ സദ്ധിവിഹാരിനിയോ കത്വാതി

അത്ഥോ. **ഇതീ**തി തസ്മാ അഹേസുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇമിനാ ഓവാദേനാ**തി ഭഗവതോ ഇമിനാ ഓവാദേന.

൪൮൪. ഏതിസ്സാതി ഏതിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ. **ത**ന്തി കമ്മം. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി അഞ്ഞസ്മിം കമ്മേ. **അഞ്ഞ**ന്തി രോപിതബ്ബകമ്മതോ അഞ്ഞം കമ്മം.

൪൮൫. കദ്ദമോദകേനാതി കദ്ദമേന ആലുളിതേന ഉദകേനേവ. **കദ്ദമാദീസുപീ**തി പീസദ്ദോ "യേന കേനചീ"തി ഏത്ഥ യോജേതബ്ബോ. യേന കേനചിപീതി ഹി അത്ഥോ. **സന്നിപതിത്വാ**തി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേന സന്നിപതിത്വാ. **അപസാദനീയ**ന്തി അപസാദേതബ്ബം കമ്മം. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന സാവനമത്തേന. **അവന്ദിയോ**തി ന വന്ദേതബ്ബോ, വന്ദിതും ന അരഹോതി അത്ഥോ. **തതോ**തി തിക്ഖത്തും സാവേതബ്ബതോ. ന **വന്ദന്തീ**തി ഭിക്ഖുനിയോ ന വന്ദന്തി. **ദിസ്വാപീ**തി തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാപി. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി അപസാദനീയം ദസ്സേന്തേന ഭിക്ഖുനാ, ഖമാപേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **വിഹാരേയേവാ**തി ഭിക്ഖൂനം വിഹാരേയേവ. **തേന ഭിക്ഖുനാ**തി ഉപസങ്കമിതബ്ബേന ഭിക്ഖുനാ, വത്തബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി വത്തബ്ബകാലതോ. **സോ**തി അപസാദനീയം ദസ്സേന്തോ ഭിക്ഖു. **ഏത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേ. **കമ്മവിഭങ്ഗേ**തി പരിവാരാവസാനേ കമ്മാനം വിഭങ്ഗട്ഠാനേ (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൨-൪൮൩).

ഓഭാസന്തീതി അവ ഹീനേന ഭാസന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അസദ്ധമ്മേന ഓഭാസന്തീ"തി. "ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം സമ്പയോജേന്തീ"തി ഏത്ഥ കമ്മകരണേ ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുരിസേ അസദ്ധമ്മേനാ"തി. ഏത്ഥ "പുരിസേ"തി ഇമിനാ കമ്മം ദസ്സേതി, "അസദ്ധമ്മേനാ"തി ഇമിനാ കരണം. **വിഹാരപ്പവേസനേ**തി ഭിക്ഖൂനം വിഹാരപ്പവേസനേ. **ഓവാദം ഠപേതു**ന്തി ഏത്ഥ ഓവാദട്ഠപനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ന ഭിക്ഖുനുപസ്സയ"ന്തിആദി. **ഓവാദത്ഥായാ**തി ഓവാദപടിഗ്ഗഹണത്ഥായ. **മാ കരിത്ഥാ**തി മാ കരേയ്യാഥ.

൪൮൬. ഗിഹിദാരികായോതി ഗിഹിഭൂതാ ദാരികായോ ബന്ധന്തി വിയാതി യോജനാ. **ഘനപട്ടകേനാ**തി ഘനഭൂതേന പട്ടേന നിയുത്തേന. **ഏകപരിയക**ന്തി ഏത്ഥ ഏകവാരം കടിയം പരിക്ഖിപിത്വാ കതം കായബന്ധനം ഏകപരിയകന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകവാരം പരിക്ഖിപനക"ന്തി. തത്ഥ **പരിക്ഖിപനക**ന്തി കടിയം പരിക്ഖിപനാരഹം.

വിലീവേനാതി ഏത്ഥ ബഹുത്ഥേ ഏകവചനന്തി ആഹ "സണ്ഹേഹി വിലീവേഹീ"തി. "കതപട്ടേനാ"തി ഇമിനാ പാളിയം "കതേനാ"തി പാഠസേസം ദസ്സേതി. **സേതവത്ഥപട്ടേനാ**തി സേതവത്ഥേന കതേന പട്ടേന. **കതവേണിയാ**തി കതായ വേണിയാ. ഇമിനാ ദുസ്സേന കതാ വേണി **ദുസ്സവേണീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏസേവ നയോ പുരിമപച്ഛിമപദേസുപി. **ചോളകാസാവ**ന്തി ചോളമേവ കസാവേന രത്തത്താ ചോളകാസാവം.

അട്ഠില്ലേനാതി അട്ഠേന അട്ഠിനാ. "ഗോജങ്ഘട്ഠികേ"തി ഇമിനാ അട്ഠിനോ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതി. **ഹത്ഥം കോട്ടാപേന്തീ**തി ഏത്ഥ ഹത്ഥം നാമ അഗ്ഗബാഹമേവാധിപ്പേതം, ന കപ്പരതോ പട്ഠായാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഗ്ഗബാഹ"ന്തി. **പിട്ഠിഹത്ഥ**ന്തി ഹത്ഥപിട്ഠിം. **പിട്ഠിപാദ**ന്തി പാദപിട്ഠിം.

೯೭೨. വുത്തനയാനേവാതി ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം മുഖലിമ്പനാദീസു (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨೭) വുത്തനയാനേവ. **അങ്ഗദേസേ**തി സരീരപ്പദേസേ. **ഗണ്ഡപ്പദേസേ**തി കപോലപ്പദേസേ. **സാലോകേ തിട്ഠന്തീ**തി എത്ഥ സംവിജ്ജതി ആലോകോ എത്ഥാതി **സാലോക**ന്തി കത്വാ ദ്വാരം ഗഹേതബ്ബം. തേന വുത്തം "ദ്വാരം വിവരിത്വാ"തി. **വുട്ഠാപേന്തീ**തി ഉപസമ്പാദേന്തി. **സൂനം ഠപേന്തീ**തി എത്ഥ സൂനാസദ്ദോ മംസപരിയായോതി ആഹ "മംസം വിക്കിണന്തീ"തി. **തേനാ**തി ദാസേന. ഇദം പദം "കാരേന്തീ"തി പദേ കാരിതകമ്മം. "ഹരിതകഞ്ചേവ പക്കഞ്ചാ"തി ഇമിനാ **ഹരിതകപക്കിക**ന്തി പദസ്സ ദ്വന്ദവാക്യം ദസ്സേതി. തത്ഥ **ഹരിതക**ന്തി ഹരിതമേവ പണ്ണം. **പക്ക**ന്തി സേദിതം പണ്ണം.

೯೭൪. കഥിതായേവാതി ചീവരക്ഖന്ധകേ കഥിതായേവ.

೯೭൫. പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോതി പാളിയം വുത്തവിനിച്ഛയതോ മുത്തോ വിനിച്ഛയോ. പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ **"സചേ ഹീ"**തിആദി. യോ കോചി കാലം കരോന്തോ വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **മമച്ചയേനാ**തി മമ അതിക്കമേന. **അഞ്ഞസ്സാ**തി വുത്തേഹി ഉപജ്ഝായാദീഹി അഞ്ഞസ്സ . **തേസ**ന്തി ഉപജ്ഝായാദീനം. **ന ഹോതീ**തി പരിക്ഖാരോ ന ഹോതി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **അച്ചയദാന**ന്തി അച്ചയേന ഹോതൂതി ദാനം. ന **രുഹതീ**തി പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം പബ്ബജിതസ്സ വാ ഗഹട്ഠസ്സ വാ യസ്സ കസ്സചി അച്ചയദാനം തേസം ന രുഹതി, സങ്ഘസ്സേവ രുഹതീതി അധിപ്പായോ. ഗിഹീനം പന അച്ചയദാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **രുഹതീ**തി ഗിഹീനം പബ്ബജിതസ്സ വാ ഗഹട്ഠസ്സ വാ യസ്സ കസ്സചി അച്ചയദാനം തേസം രുഹതി, തേസംയേവ സന്തകോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

೯೮०. പുരാണമല്ലീതി എത്ഥ മല്ലസ്സ ഭരിയാ മല്ലീ, പുരാണേ മല്ലീ പുരാണമല്ലീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുരാണേ"തിആദി. "ഗിഹികാലേ"തി ഇമിനാ "പുരാണേ"തി എത്ഥ ണപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **മല്ലസ്സാ**തി മുട്ഠിമല്ലസ്സ. **പുരിസബ്യഞ്ജന**ന്തി എത്ഥ **ബ്യഞ്ജന**സദ്ദോ നിമിത്തപരിയായോതി ആഹ "പുരിസനിമിത്ത"ന്തി. **ചിത്ത**ന്തി രാഗചിത്തം.

೯൮൧. യന്തി യം വത്ഥു, **അഗ്ഗ**ന്തി പഠമഭാഗം. **അസപ്പായ**ന്തി അത്തനോ അസപ്പായം.

ഹിയ്യോതി അതീതാനന്തരാഹനി. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി ഭിക്ഖുനീഹി അഞ്ഞസ്മിം. "ഭിക്ഖുനീഹീ"തി പദം "പടിഗ്ഗാഹാപേത്വാ"തി പദേ കാരിതകമ്മം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

೯൮൩. "ഭോജനകാല"ന്തി ഇമിനാ "കാലം വീതിനാമേസു"ന്തി എത്ഥ കാലവിസേസം ദസ്സേതി.

പുരേതി ആദിമ്ഹി. **താസ**ന്തി അട്ഠന്നം ഭിക്ഖുനീനം. **അബ്ഭന്തരിമാ**തി അബ്ഭന്തരേ പരിയാപന്നാ. **അഞ്ഞാ**തി അട്ഠഹി ഭിക്ഖുനീഹി അഞ്ഞാ. നവകതരാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. "ഠപേത്വാ ഭത്തഗ്ഗ"ന്തി ഇമിനാ **അഞ്ഞത്ഥ സബ്ബത്ഥ യഥാവുഡ്ഢം ന പടിബാഹിതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ അഞ്ഞസദ്ദസ്സ അപാദാനം ദസ്സേതി. **അഞ്ഞസ്മി**ന്തി എത്ഥ സ്മിംവചനേന ത്ഥപച്ചയസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "ചതുപച്ചയഭാജനീയട്ഠാനേ"തി ഇമിനാ സരൂപം ദസ്സേതി.

൪൩൦. ദൂതേനപി ഉപസമ്പാദേതുന്തി എത്ഥ കിം സബ്ബഥാ ദൂതേന ഉപസമ്പദാ വട്ടതീതി ആഹ ''ദൂതേന...പേ॰... വട്ടതീ''തി. യേന കേനചി അന്തരായേനാതി സമ്ബന്ധോ, അസതി അന്തരായേ ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ഉപസമ്പന്നാവ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **താവദേവാ**തി ഉപസമ്പന്നക്ഖണേയേവ.

൪൩൧. നവകമ്മമ്പീതി പിസദ്ദോ ഉദോസിതഉപസ്സയേ അപേക്ഖതി.

൪൩൨. തസ്സാതി തസ്സാ ഇത്ഥിയാ. **യാവ സോ ദാരകോ വിഞ്ഞുതം പാപുണാതീ**തി എത്ഥ കഥം വിഞ്ഞുഭാവോ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ ''യാവ ഖാദിതു''ന്തിആദി.

ഠപേത്വാ സാഗാരന്തി എത്ഥ സകാരോ സഹസദ്ദകാരിയോ, അഗാരന്തി ച സേയ്യാഗാരന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സഹാഗാരസേയ്യമത്തം ഠപേത്വാ''തി. യഥാ അഞ്ഞസ്മിം പുരിസേ പടിപജ്ജിതബ്ബം, ഏവം തഥാതി യോജനാ. ''അഞ്ഞസ്മി''ന്തി ഇമിനാ പാളിയം **അഞ്ഞേ പുരിസേ**തി എത്ഥ സ്മിംവചനസ്സ സബ്ബനാമതോ ഏകാരാദേസോ ദസ്സിതോ, തംദസ്സനേന ച കച്ചായനേ (കച്ചായനേ ൧൦൩ സുത്തേ) സബ്ബനാമതോ സ്മിംവചനസ്സ ഏകാരാദേസനിസേധനം അനിച്ചന്തി ദസ്സേതി.

൪൩൪. ''യദേവ സാ വിബ്ഭന്താ''തി ഇമിനാ ദസ്സേതീതി സമ്ബന്ധോ. ''യസ്മാ''തി ഇമിനാ **യദേവാ**തി എത്ഥ യംസദ്ദസ്സ കാരണത്ഥം ദസ്സേതി. ഓദാതാനി വത്ഥാനി നിവത്ഥാതി സമ്ബന്ധോ. ''തസ്മായേവാ''തി ഇമിനാ **തദേവാ**തി പദസ്സ കാരണത്ഥമേവ ദസ്സേതി. ''ന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേനാ''തി ഇമിനാ ഏവത്ഥഫലം ദസ്സേതി. **സാ പുന ഉപസമ്പദം ന ലഭതീ**തി സാ വിബ്ഭന്താ ഭിക്ഖുനീ പുന ഉപസമ്പദം ന ലഭതി.

പബ്ബജ്ജമ്പി ന ലഭതീതി തിത്ഥായതനസങ്കന്താ ഭിക്ഖുനീ പബ്ബജ്ജമ്പി ന ലഭതി, പഗേവ ഉപസമ്പദം.

പാദേ സമ്ബാഹന്താതി ഭിക്ഖുനീനം പാദേ സമ്ബാഹന്താ. **കേസേ**തി ഭിക്ഖുനീനം കേസേ. **തത്രാ**തി ''കുക്കുച്ചായന്താ ന സാദിയന്തീ''തി വചനേ. ഏകേ ആചരിയാ വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. സാരത്താ ഹോന്തീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി പുരിസാനം അഭിവാദനാദീസു. **ഇദ**ന്തി പുരിസാനം അഭിവാദനാദി, ''അനുഞ്ഞാത''ന്തി പദേ വുത്തകമ്മം ''വട്ടതീ''തി പദേ വുത്തകത്താ. അഥ വാ ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം ഇദം പുരിസാനം അഭിവാദനാദി വട്ടതീതി യോജനാ. ഏവഞ്ഹി സതി ''ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാത''ന്തി പദം ഹേതുഅന്തോഗധവിസേസനം, ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. **ത**ന്തി അട്ഠകഥാസു വുത്തവചനം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

൪൩൬. പല്ലങ്കേന നിസീദന്തീതി എത്ഥ ആസനപല്ലങ്കം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദന്തീ''തി. തത്ഥ **ആഭുജിത്വാ**തി ആബന്ധിത്വാ. **കൂപോ**തി വച്ചകൂപോ. **ഉപരീ**തി കൂപതോ ഉപരി. ''സബ്ബദിസാസു പഞ്ഞായതീ''തി ഇമിനാ പടിച്ഛന്നമേവ അത്ഥി, ന ഉപരി ഛന്നന്തി ദസ്സേതി.

൪൩൭. കുണ്ഡകന്തി കണം. **ഏത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേ.

ഇതി ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൧൧. പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകം

൧. ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകസിക്ഖാപദകഥാ

൪൪൧. പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകേ ''ചത്താരി...പേ॰... ഖുദ്ദകാനീ''തി ഏവമാദി വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **പരിയായേനാ**തി കാരണേന. **ധൂമകാലിക**ന്തി ഏത്ഥ ധൂമസ്സ കാലോ ധൂമകാലോ, ധൂമസ്സ ഉട്ഠിതകാലോതി അത്ഥോ. സോ ഏതസ്സത്ഥീതി **ധൂമകാലികം,** സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തം. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യാവാ''തിആദി.

൪൪൨. **ഇദ**ന്തി ''കതമാനി പന ഭന്തേ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനീ''തി അപുച്ഛനം. **''തയാ''**തി ഇമിനാ **ഇദം തേ**തി ഏത്ഥ തേസദ്ദസ്സ ''തുയ്ഹം, തവാ''തി അത്ഥേ പടിക്ഖിപതി. **ആപത്തി**ന്തി ദുക്കടാപത്തിം. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **തേ**തി ഥേരാ. ''സങ്ഘോ...പേ॰... ന സമുച്ഛിന്ദതീ''തി ഏതം വചനം അനുസ്സാവിതന്തി യോജനാ. ''ദേസേഹി തം ആവുസോ ദുക്കട''ന്തി ഇദമ്പി ച വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഥേരോ പനാ**തി ആനന്ദത്ഥേരോ പന ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി അപുച്ഛനേ. **യഥാ**തി യേനാകാരേന. **ചതൂസു ഠാനേസൂ**തി ''ഭഗവതോ വസ്സികസാടികം അക്കമിത്വാ സിബ്ബേസീ''തിആദീസു ചതൂസു ഠാനേസു. **ഏത്ഥാ**തി പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകേ.

ഇതി പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൧൨. സത്തസതികക്ഖന്ധകം

ദസവത്ഥുകഥാ

൪൪൭. സത്തസതികക്ഖന്ധകേ **വഡ്ഢേന്തി കടസി**ന്തി ഏത്ഥ കടസീസദ്ദോ സുസാനഭൂമിവാചകോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''പുനപ്പുനം കളേവരം നിക്ഖിപമാനാ ഭൂമിം വഡ്ഢേന്തീ''തി. തത്ഥ **കളേവര**ന്തി ദേഹം. തഞ്ഹി കളേ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനം അവയവേ സമ്പിണ്ഡേത്വാ വരിയതി ഇച്ഛിയതീതി **കളേവര**ന്തി വുച്ചതി. ഏവം ഘോരം കടസിം വഡ്ഢേന്താവ പുനബ്ഭവം ആദിയന്തീതി യോജനാ.

൪൪൮. **പാപകം നോ ആവുസോ കത**ന്തി ഏത്ഥ **നോ**സദ്ദോ അമ്ഹസദ്ദകാരിയോ, ഛട്ഠികത്താ ച ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ആവുസോ അമ്ഹേഹി പാപകം കത''ന്തി.

൪൪൯. ''പിയവചന''ന്തി ഇമിനാ **കതമേന ത്വം ഭൂമി-വിഹാരേനാ**തി ഏത്ഥ **ഭൂമി**സദ്ദോ പിയവാചകോ രുള്ഹീസദ്ദോതി ദസ്സേതി. ''ആമന്തേതീ''തി ഇമിനാ ആലപനപദന്തി ദസ്സേതി. ആവുസോ ഭൂമീതി അത്ഥോ. **കുല്ലവിഹാരോ** നാമ മേത്താവിഹാരോ, സോ ച ഹേട്ഠിമദ്ധാനത്തയേ യുത്തത്താ ഉത്താനവിഹാരോതി ആഹ ''ഉത്താനവിഹാരേനാ''തി.

൪൫൦. **സാവത്ഥിയാ**തി സാവത്ഥിനഗരേ. **സുത്തവിഭങ്ഗേ**തി പദഭാജനീയേ. പടിക്ഖിത്തഭാവം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ''തത്ര ഹീ''തിആദി. **തത്രാ**തി

സുത്തവിഭങ്ഗേ, പടിക്ഖിത്തം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്രാതി** ''സന്നിധികാരകേ അസന്നിധികാരകസഞ്ഞീ''തിആദിവചനേ. ഏകേ ആചരിയാ ഏവം മഞ്ഞന്തീതി യോജനാ. കിന്തി മഞ്ഞന്തീതി ആഹ ''യോ പന ഭിക്ഖൂ''തിആദി. അലോണകം യമ്പി ആമിസന്തി യോജനാ. **തേനാതി** പുരേപരിഗ്ഗഹിതലോണേന. **തന്തി** ആമിസം. **തദഹുപടിഗ്ഗഹിതമേവാതി** തസ്മിം അഹനി പടിഗ്ഗഹിതമേവ. **തസ്മാതി** യസ്മാ തദഹുപടിഗ്ഗഹിതമേവ, തസ്മാ. **വദതോതി** വദന്തസ്സ, ഭഗവതോ വചനേനാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** അലോണകാമിസപരിഭുഞ്ജനേ, ദുക്കടേന ഭവിതബ്ബം ഇതി മഞ്ഞന്തീതി യോജനാ. **തേതി** ഏകേ ആചരിയാ. **ദുക്കടേനപീതി** പിസദ്ദേന പഗേവ പാചിത്തിയേനാതി ദസ്സേതി. **ഹീതി** സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത്ഥാതി** യാവജീവികയാവകാലികേസു. യാവജീവികം ന തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം, യാവകാലികമേവ തദഹുപടിഗ്ഗഹിതന്തി യോജനാ. തദഹുപടിഗ്ഗഹിതഞ്ച യാവകാലികന്തി സമ്ബന്ധോ. തം ദുക്കടം തുമ്ഹേ യദി മഞ്ഞഥാതി യോജനാ. **യാവജീവികമിസ്സന്തി** ലോണസങ്ഖാതേന യാവജീവികേന സംസട്ഠം. **ബ്യഞ്ജനമത്തന്തി** വികാലേ ന കപ്പതീതി ബ്യഞ്ജനമത്തം.

ഏത്ഥാതി ''യാവകാലികേന ഭിക്ഖവേ''തിആദിവചനേ (മഹാവ॰ ൩൦൫) തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം യാവജീവികന്തി യോജനാ. യാവകാലികസ്സ ഗതി വിയ ഗതി ഏതസ്സാതി **യാവകാലികഗതികം**. തസ്മാ ദുക്കടം ന ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാതി** പുരേപടിഗ്ഗഹിതലോണേന ആമിസപരിഭുഞ്ജനേ. തദഹുപടിഗ്ഗഹിതം യാവകാലികേന സമ്ഭിന്നരസം യാവജീവികന്തി യോജനാ. **തന്തി** യഥാവുത്തം യാവജീവികം, വികാലഭോജനപാചിത്തിയാ ഏവ കാരണം ഹോതീതി യോജനാ. **ഏവന്തി** തഥാ, അജ്ജ പടിഗ്ഗഹിതമ്പി യാവജീവികന്തി സമ്ബന്ധോ. അപരജ്ജു പടിഗ്ഗഹിതേന യാവകാലികേനാതി യോജനാ. **തന്തി** യാവജീവികേന സമ്മിസ്സം യാവകാലികം, അജാനന്തോപീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇദന്തി** യഥാവുത്തം യാവകാലികം. **തതോതി** സന്നിധിഭോജനപാചിത്തിയതോ. **ഹീതി** സച്ചം. ''സാവത്ഥിയാ സുത്തവിഭങ്ഗേ''തി ഇദം ബ്യാകരണം പരിസുദ്ധന്തി യോജനാ.

''രാജഗഹേ ഉപോസഥസംയുത്തേ''തി ഇദം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉപോസഥസംയുത്തേതി** ഉപോസഥേന സമ്ബന്ധേ ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ. കിം സന്ധായ വുത്തന്തി ആഹ ''ന ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ദുക്കടസ്സാതി (മഹാവ॰ ൧൪൧) ഏതം സന്ധായാ''തി. **അതിസാരേതി** അതിക്കമിത്വാ സരണേ ഗമനേ പവത്തനേതി അത്ഥോ. നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മം. ''ചമ്പേയ്യകേ വിനയവത്ഥുസ്മി''ന്തി ഇദം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. ''ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ ആഗത''ന്തി ഇമിനാ ചമ്പേയ്യേ ആഗതം **ചമ്പേയ്യകന്തി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

ധമ്മികന്തി ഭൂതേന പവത്തം. സുത്തവിഭങ്ഗേ **ഹി** യസ്മാ ആഗതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദസായേവാതി** ദസായമേവ, ആധാരേ ചേതം ഭുമ്മം. **വിദത്ഥിമത്താതി** വിദത്ഥിപമാണാ. **ദസായ വിനാതി** ദസം വജ്ജേത്വാ. **തം പമാണന്തി** വിദത്ഥിത്തയസങ്ഖാതം തം പമാണം കരോന്തസ്സ വുത്തപാചിത്തിയം ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. ''തം അതിക്കാമയതോ ഛേദനകം പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൫൪൮) ഇദം വചനം ആഗതമേവ ഹോതീതി യോജനാ. **സബ്ബത്ഥാതി** സബ്ബസ്മിം സത്തസതികക്ഖന്ധകേ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

സത്തസതികക്ഖന്ധകവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

ദ്വിവഗ്ഗസങ്ഗഹാതി മഹാവഗ്ഗചൂളവഗ്ഗവസേന ദ്വീഹി വഗ്ഗേഹി സങ്ഗഹിതാ. **ദ്വാവീസതിപഭേദനാ**തി മഹാവഗ്ഗേ ദസ, ചൂളവഗ്ഗേ ദ്വാദസാതി ഏവം ദ്വാവീസതിപകാരാ. **പഞ്ചക്ഖന്ധദുക്ഖപ്പഹായിനോ**തി പഞ്ചക്ഖന്ധസങ്ഖാതം ദുക്ഖം പജഹനസീലസ്സ, ഭഗവതോതി സമ്ബന്ധോ. **ആസാപീ**തി ഇച്ഛാപി. അയം പനേത്ഥ യോജനാ-പഞ്ചക്ഖന്ധദുക്ഖപ്പഹായിനോ ഭഗവതോ സാസനേ ദ്വിവഗ്ഗസങ്ഗഹാ ദ്വാവീസതിപഭേദനാ യേ ഖന്ധകാ ഭഗവതാ വുത്താ, തേസം ഖന്ധകാനം ഏസാ വണ്ണനാ അന്തരായം വിനാ യഥാ സിദ്ധാ, ഏവം തഥാ പാണീനം കല്യാണാ ആസാപി സിജ്ഝന്തൂതി.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ചൂളവഗ്ഗസംവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

ജാദിലഞ്ഛിതനാമേന, നേകാനം വാചിതോ മയാ;
ചൂളവഗ്ഗഖന്ധകസ്സ, സമത്തോ യോജനാനയോതി.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

പാചിത്യാദിയോജനാ

പരിവാരവഗ്ഗയോജനാ

ചൂളവഗ്ഗഖന്ധകസ്സേവം , കത്വാന യോജനാനയം;
അധുനാ പരിവാരസ്സ, കരിസ്സം യോജനാനയം.

സോളസമഹാവാരോ

പഞ്ഞത്തിവാരയോജനാ

ഏവം ദ്വാവീസതിഖന്ധകാനം സംവണ്ണനം കത്വാ ഇദാനി "പരിവാരോ"തി സങ്ഗഹമാരൂള്ഹസ്സ വിനയസ്സ സംവണ്ണനം കരോന്തോ അയമാചരിയോ പഠമം താവ അനുസന്ധിദസ്സനമുഖേന പടിഞ്ഞം കാതുകാമോ ആഹ "വിസുദ്ധപരിവാരസ്സാ"തിആദി. തത്ഥ **വിസുദ്ധപരിവാരസ്സാ**തി വിസുദ്ധായ ചതുപരിസായ പരിവാരിതസ്സ, അഥവാ വിസുദ്ധേന ചതുപരിസസങ്ഖാതേന പരിവാരേന സമന്നാഗതസ്സ ഭഗവതോതി സമ്ബന്ധോ. പരിവാരേ ഹി വിസുദ്ധേ തേന പരിവാരിതോ, തംപരിവാരിതോ വാ ഭഗവാപി വിസുദ്ധോയേവ നാമ ഹോതി. ഇമിനാ സംവണ്ണിയമാനസ്സ "പരിവാരോ"തി സങ്ഗഹമാരൂള്ഹസ്സ ദേസേതബ്ബധമ്മസ്സ അനുരൂപേന ദേസകഭൂതസ്സ ഭഗവതോ ഥോമനം കതം ഹോതി. **ധമ്മക്ഖന്ധസരീരസ്സാ**തി സീലാദിധമ്മക്ഖന്ധസങ്ഖാതേന സരീരേന സമന്നാഗതസ്സ, ഇമിനാ സംവണ്ണിതാനം ഖന്ധകാനമനുരൂപേന ഭഗവതോ ഥോമനം കതം ഹോതി. പകതി ഹേസാചരിയാനം യദിദം ദേസേതബ്ബധമ്മാനുരൂപേന ദേസകസ്സ ഥോമനാ (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ; വിസുദ്ധി॰ മഹാടീ॰ ൧.൧). **അനന്തരാ**തി അനന്തരേ കാലേ.

യോതി വിനയോ. **പുബ്ബാഗത**ന്തി പുബ്ബേ വുത്തേസു വിഭങ്ഗഖന്ധകേസു ആഗതം. **നയ**ന്തി സദ്ദത്ഥവിനിച്ഛയനയസങ്ഖാതം സബ്ബം നയം. **ഹിത്വാ**തി ചജിത്വാ. **അനുത്താനത്ഥവണ്ണന**ന്തി അനുത്താനാനം പദാനമത്ഥവണ്ണനം. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - വിസുദ്ധപരിവാരസ്സ ധമ്മക്ഖന്ധസരീരസ്സ ഭഗവതോ സാസനേ ഖന്ധകാനമനന്തരാ "പരിവാരോ"തി യോ വിനയോ സങ്ഗഹം സമാരൂള്ഹോ, തസ്സ വിനയസ്സ പുബ്ബാഗതം നയം ഹിത്വാ ഇദാനി അനുത്താനത്ഥവണ്ണനം കരിസ്സാമീതി.

൧. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി "തസ്സ അനുത്താനത്ഥവണ്ണനം കരിസ്സാമീ"തി യോ പരിവാരസങ്ഖാതോ വിനയോ സംവണ്ണേതബ്ബഭാവേന വുത്തോ, തത്ഥ. **സങ്ഖേപത്ഥോ**തി സമാസത്ഥോ. യം തേനാതി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ അനിയമനിദ്ദേസഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോ സോ"തി. തത്ഥ **യോ**തി അനിയമ നിദ്ദേസോ, തസ്സ "തേനാ"തി നിയമനം ദട്ഠബ്ബം. **സോ**തി പദാലങ്കാരോ. ദ്വീസു ഹി സബ്ബനാമേസു യേഭുയ്യേന പുബ്ബമേവ പധാനം, പച്ഛിമം പന വചനാലങ്കാരം. യോ സോ ഭഗവാ പഞ്ഞപേസീതി സമ്ബന്ധോ. **ചിരട്ഠിതികത്ഥ**ന്തി ചിരം പഞ്ചവസ്സസഹസ്സകാലം ഠിതികത്ഥായ, "യാചിതോ"തി ച "പഞ്ഞപേസീ"തി ച സമ്ബന്ധോ. ധമ്മസേനാപതിനാ യാചിതോതി സമ്ബന്ധോ. യാചിതോ ഹുത്വാ പഞ്ഞപേസീതി യോജനാ. തേന ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. "ജാനതാ പസ്സതാ"തി ദ്വിന്നം പദാനം കമ്മമേവ ദസ്സേന്തോ ആഹ "തസ്സ തസ്സാ"തിആദി. തത്ഥ **"പഞ്ഞത്തികാല"**ന്തി ഇമിനാ "ജാനതാ"തി പദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതി, **"ദസ അത്ഥവസേ"**തി ഇമിനാ "പസ്സതാ"തി പദസ്സ കമ്മം.

ഏവം കമ്മദസ്സനേന യോജനാനയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കരണദസ്സനേന അപരമ്പി യോജനാനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അപിചാ"**തിആദി. "പുബ്ബേനിവാസാദീഹീ"തിആദിസദ്ദേന ദിബ്ബചക്ഖുസ്സ വിസും ഗഹേതബ്ബത്താ ഇദ്ധിവിധദിബ്ബസോതപരചിത്തവിജാനനാനി ഗഹേതബ്ബാനി. ഇമേഹി പദേഹി "ജാനതാ, പസ്സതാ"തി ദ്വിന്നം പദാനം പഞ്ചന്നം ലോകിയഅഭിഞ്ഞാനമേവ കരണഭാവം ദസ്സേതി. **തീഹി വിജ്ജാഹീ**തി പുബ്ബേനിവാസദിബ്ബചക്ഖുആസവക്ഖയഞാണസങ്ഖാതാഹി തീഹി വിജ്ജാഹി. **ഛഹി വാ പന അഭിഞ്ഞാഹീ**തി സഹ ആസവക്ഖയഞാണേന പഞ്ചലോകിയാഭിഞ്ഞാസങ്ഖാതാഹി ഛഹി അഭിഞ്ഞാഹി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു തീസു കാലേസു, പഞ്ചസുപി ഞേയ്യധമ്മേസു. **സമന്തചക്ഖുനാ**തി അനാവരണസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസങ്ഖാതേന സമന്തചക്ഖുനാ. **പഞ്ഞായാ**തി സബ്ബഞ്ഞുതപഞ്ഞായ. **തിരോകുട്ടാദീ**തി ആദിസദ്ദേന തിരോപബ്ബതാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **മംസചക്ഖുനാ**തി പസാദചക്ഖുനാ. **പടിവേധപഞ്ഞായാ**തി മഗ്ഗപഞ്ഞായ.

ദേസനാപഞ്ഞായാതി സബ്ബഞ്ഞുതപഞ്ഞായ. സബ്ബഞ്ഞുതപഞ്ഞായേവ ഹി അത്ഥതോ ദേസനാപഞ്ഞാ നാമ. തേന വുത്തം "തസ്സാ പഞ്ഞായ തേജസാ. അഭിധമ്മകഥാമഗ്ഗം, ദേവാനം സമ്പവത്തയീതി (ധം॰ സം॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ ൫). ഇമേഹി പദേഹി അവത്ഥാവസേന വിസും വിസും ഭിന്നം പദാനം കരണസമ്ഭവം ദസ്സേതി. **അരഹതാ**തി അരീനം അരാനഞ്ച ഹതത്താ, പച്ചയാദീനഞ്ച അരഹത്താ അരഹതാ. **സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാ**തി സമ്മാ സാമഞ്ച സബ്ബധമ്മാനം ബുദ്ധത്താ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന, തേന ഭഗവതാതി സമ്ബന്ധോ. **കേനാഭത**ന്തി തം പഠമം പാരാജികം കേന ആഭതം, ഇതി സങ്ഖേപത്ഥോതി യോജനാ.

൨. പുച്ഛാവിസജ്ജനേ പന ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യം തേന…പേ॰… പാരാജിക**ന്തി ഇദം പദം പച്ചുദ്ധരണമത്തമേവാതി സമ്ബന്ധോ. പതിഉദ്ധരണമത്തമേവ, ന അത്ഥദസ്സനന്തി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസു പദേസു. **ഏകാ പഞ്ഞത്തീ**തി ഏകാ പഠമപഞ്ഞത്തി. **അനുപഞ്ഞത്തിയോ**തി പച്ഛാ ഠപിതാ പഞ്ഞത്തിയോ.

ഏത്താവതാതി ഏത്തകേന "ഏകാ പഞ്ഞത്തി, ദ്വേ അനുപഞ്ഞത്തിയോ"തി വചനമത്തേന വിസ്സജ്ജിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. തതിയം പുച്ഛന്തി സമ്ബന്ധോ. കസ്മാ അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി തസ്മിം നത്ഥീതി ആഹ "അയം ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **ഹി** യസ്മാ അഞ്ഞത്ര നത്ഥി, തസ്മാ നത്ഥീതി യോജനാ. "അനുപ്പന്നേ ദോസേ പഞ്ഞത്താ"തി ഇമിനാ അനുപ്പന്നേ ദോസേ പഞ്ഞപേതബ്ബാതി **അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സാ**തി അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അഞ്ഞത്ര നത്ഥി, തസ്മാ. **സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തീ**തി ഏത്ഥ സബ്ബസ്മിം പദേസേ പഞ്ഞത്തി സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തീതി അലുത്തസമാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മജ്ഝിമദേസേ ചേവാ"തിആദി. "മജ്ഝിമദേസേ ചേവ പച്ചന്തിമജനപദേസു ചാ"തി ഇമിനാ "സബ്ബത്ഥാ"തി പദസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. പദേസപഞ്ഞത്തിം അപനേത്വാ സബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തിം പാരിസേസനയേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിനയധരപഞ്ചമേനാ"തിആദി . തത്ഥ **വിനയധരപഞ്ചമേനാ**തി അനുസ്സാവനാചരിയപഞ്ചമേന. **ഏത്ഥേവാ**തി മജ്ഝിമദേസേയേവ. **ഏതേഹീ**തി ചതൂഹി സിക്ഖാപദേഹി. **സേസാനീ**തി ചതൂഹി സിക്ഖാപദേഹി സേസാനി.

സാധാരണപഞ്ഞത്തീതി ഏത്ഥ സാധാരണാ നാമ ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനമേവാതി ആഹ "ഭിക്ഖൂനഞ്ചേവ ഭിക്ഖുനീനഞ്ചാ"തി. **ഇദം പനാ**തി പഠമപാരാജികം പന, പഞ്ഞത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **വിനീതകഥാമത്തമേവാ**തി വിനീതവത്ഥുപകാസകം കഥാമത്തമേവ. **താസ**ന്തി ഭിക്ഖുനീനം. **ബ്യഞ്ജനമത്തമേവാ**തി "സാധാരണാ"തി ച "ഉഭതോ"തി ച ബ്യഞ്ജനമത്തമേവ. **ഏത്ഥാ**തി സാധാരണപഞ്ഞത്തിഉഭതോപഞ്ഞത്തിപദേ.

"നിദാനേ അനുപവിട്ഠ"ന്തി ഇമിനാ **"നിദാനോഗധ"**ന്തി പദസ്സ സത്തമീസമാസഞ്ച **ഓഗധ**സദ്ദസ്സ അനുപവിട്ഠത്ഥഞ്ച ദസ്സേതി. ഓഗാള്ഹോ ഹുത്വാ ധരതി തിട്ഠതീതി **ഓഗധം**. നനു നിദാനോഗധേ സതി "പഠമേന ഉദ്ദേസേനാ"തി വത്തബ്ബം, കസ്മാ "ദുതിയേന ഉദ്ദേസേനാ"തി വുത്തന്തി ആഹ "നിദാനോഗധ"ന്തി. **നിദാനപരിയാപന്നമ്പി സമാന**ന്തി നിദാനപരിയാപന്നം സമാനമ്പീതി യോജനാ. **പി**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ, പഗേവ ദുതിയേ ഉദ്ദേസേ പരിയാപന്നേതി ദസ്സേതി. "സീലവിപത്തിആദീന"ന്തി വചനം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ **"പഠമാ ഹീ"**തിആദി.

ദ്വങ്ഗികേനാതി കായചിത്തസങ്ഖാതേന ദ്വങ്ഗികേന. നനു "ഏകേന സമുട്ഠാനേനാ"തി വുത്തത്താ "കായതോയേവാ"തി വത്തബ്ബം, അഥ കസ്മാ "കായതോ ച ചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതീ"തി വുത്തന്തി ആഹ "ഏത്ഥ ഹീ"തിആദി. **ഏത്ഥാ**തി "ഏകേന സമുട്ഠാനേനാ"തി വചനേ. **ചിത്ത**ന്തി സേവനചിത്തം. **ആപന്നോസീ**തി ത്വം ആപന്നോ അസീതി യോജനാ. **ആമ ആപന്നോമ്ഹീ**തി ആമ അഹം ആപന്നോ അമ്ഹീതി യോജനാ. **താവദേവാ**തി തസ്മിം പടിജാനക്ഖണേയേവ. **തം പുഗ്ഗല**ന്തി പാരാജികമാപന്നം തം പുഗ്ഗലം. **തപ്പച്ചയാ**തി തസ്സ പാരാജികമാപന്നസ്സ കാരണാ. "ന കതമേന സമഥേന സമ്മതീ"തി യം പന വചനം വുത്തന്തി യോജനാ. **ത**ന്തി വചനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ.

വുത്തമാതികാ പഞ്ഞത്തീതി വുത്തമാതികാസങ്ഖാതാ പഞ്ഞത്തി വിനയോ നാമാതി യോജനാ. മാതികാ ഹി യസ്മാ പഞ്ഞപീയതി സങ്ഖേപേന ഠപീയതി, പകാരം ജാനാപേതി വാ, തസ്മാ **പഞ്ഞത്തീ**തി വുച്ചതി. "പദഭാജനം വുച്ചതീ"തി ഇമിനാ വിത്ഥാരേന ഭാജിയതി ഏതായാതി **വിഭത്തീ**തി ദസ്സേതി. **വീതിക്കമോ**തി കായവാചാവീതിക്കമോ. സോ ഹി ന സംവരതി കായവാചം ന പിദഹതീതി **അസംവരോ**തി വുച്ചതി. **യേസം വത്തതീ**തി ഏത്ഥ വത്തതികിരിയായ കത്താരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിനയപിടകഞ്ച അട്ഠകഥാ ചാ"തി. **പഗുണാ**തി വാചുഗ്ഗതാ. **തേ**തി തേ പുഗ്ഗലാ, ധാരേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏതസ്സാ**തി പഠമപാരാജികസ്സ. **കേനാഭത**ന്തി ഏത്ഥ ഭരധാതുയാ ധാരണപോസനത്ഥേസു (പാണിനീ ൧൦൮൮ ധാതുപാഠേ) ധാരണത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കേന ആനീത"ന്തി . "പരമ്പരായ ആനീത"ന്തി ഇമിനാ **പരമ്പരാഭത**ന്തി പദസ്സ തതിയാസമാസം ദസ്സേതി. അഥവാ "കേനാഭത"ന്തി പുച്ഛായ അനുരൂപം യകാരലോപവസേന വാക്യന്തി ദസ്സേതി.

൩. **ഉപാലി ദാസകോ ചേവാ**തിആദികാ ഗാഥായോ കിമത്ഥം കേഹി ഠപിതാതി ആഹ "ഇദാനീ"തിആദി. **ത**ന്തി പരം പരം. **തത്ഥാ**തി താസു ഗാഥാസു. **യ**ന്തി വചനം. **ഇമിനാ നയേനാ**തി പഠമപാരാജികസ്സ പുച്ഛാവിസജ്ജനേ വുത്തേന ഇമിനാ നയേന.

ഇതി മഹാവിഭങ്ഗേ പഞ്ഞത്തിവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

കതാപത്തിവാരാദിവണ്ണനാ

൧൮൭. **ഇതോ**തി പഞ്ഞത്തിവാരതോ, പരം വുത്താ സത്ത വാരാ ഉത്താനത്ഥാ ഏവാതി യോജനാ. **കതാപത്തിവാരോ**തി "കതാപത്തീ"തി പദേന ലക്ഖിതോ വാരോ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **തദനന്തരോ**തി തേസം സത്തന്നം വാരാനം അനന്തരേ വുത്തോ. **സമുച്ചയവാരോ**തി സം ഏകതോ ആപത്തിവിപത്തിആദയോ ഉച്ചിയന്തി സമ്പിണ്ഡിയന്തി ഏത്ഥാതി സമുച്ചയോ, സോയേവ വാരോ സമുച്ചയവാരോ.

൧൮൮. **തതോ**തി തേഹി അട്ഠഹി വാരേഹി, പരം വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. പച്ചയവസേന വുത്തോ ഏകോ പഞ്ഞത്തിവാരോതി യോജനാ. **പച്ചയവസേനാ**തി പച്ചയസദ്ദസ്സ വസേന. **തസ്സാ**തി പച്ചയസ്സ. **തേപീ**തി അട്ഠ വാരാപി. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം. **തതോ**തി മഹാവിഭങ്ഗതോ, പരം ആഗതാതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം ഇമേ ദ്വത്തിംസ വാരാതി യോജനാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത്ഥാ**തി ദ്വത്തിംസവാരേസു.

സമുട്ഠാനസീസവണ്ണനാ

൨൫൭. **തദനന്തരായാ**തി തേസം ദ്വത്തിംസവാരാനം അനന്തരം വുത്തായ സമുട്ഠാനകഥായ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **അനത്താ ഇതി നിച്ഛിതാ**തി അനത്താത്വേവ വിനിച്ഛിതാ. ഇമിനാ **അനത്താ ഇതി നിച്ഛയാ**തി ഏത്ഥ ചിധാതുയാ വിനിച്ഛയത്ഥം ദസ്സേതി. "അനിച്ചാകാരാദീഹീ"തി ഇമിനാ **സഭാഗധമ്മാന**ന്തി ഏത്ഥ അനിച്ചാകാരാദീഹി സമാനോ ഭാഗോ ഏതേസന്തി **സഭാഗാ,** തേയേവ ധമ്മാ **സഭാഗധമ്മാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **നാമമത്തമ്പീ**തി അനിച്ചാദിനാമമത്തമ്പി. **പി**സദ്ദേന പഗേവ നാമികോ അനിച്ചാദിസഭാവോതി ദസ്സേതി. **ന പഞ്ഞായതീ**തി ന ഖായതി. ഇമിനാ **ന നായതീ**തി ഏത്ഥ ഞാധാതുയാ ഖായനത്ഥം ദസ്സേതി. **ദുക്ഖഹാനി**ന്തി ഏത്ഥ ദുക്ഖം ജഹാതീതി **ദുക്ഖഹാനീ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുക്ഖഘാതന"ന്തി. ദുക്ഖം ഹനതീതി **ദുക്ഖഘാതനോ,** സദ്ധമ്മോ, തം. **"ഖന്ധകാ യാ ച മാതികാ"**തി വത്തബ്ബേ സുഖുച്ചാരണത്ഥായ രസ്സവസേന പാഠോ അത്ഥീതി ആഹ "ഖന്ധകാ യ ച മാതികാ"തി. **സമുട്ഠാനം നിയതോകത**ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൨൧൩) ഏത്ഥ "സമുട്ഠാനം നിയതകത"ന്തി വത്തബ്ബേ "പരോസഹസ്സ"ന്തിആദീസു വിയ ഓകാരാഗമവസേന "സമുട്ഠാനനിയതോകത"ന്തി വുത്തന്തി ആഹ "സമുട്ഠാനം നിയതകത"ന്തി. **ഏതേനാ**തി "സമുട്ഠാനം നിയതോകത"ന്തി പാഠേന. **പച്ചേതബ്ബോ**തി പതി ഏതബ്ബോ, പടിമുഖം ഞാതബ്ബോതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞേഹീ**തി തീഹി സിക്ഖാപദേഹി അഞ്ഞേഹി സിക്ഖാപദേഹി.

തത്ഥാതി സമ്ഭേദനിദാനവചനേസു. സമ്ഭേദവചനേന പച്ചേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. താനി തീണി സിക്ഖാപദാനി ഠപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **പഞ്ഞത്തിദേസസങ്ഖാത**ന്തി പഞ്ഞത്തിട്ഠാനഭൂതദേസസങ്ഖാതം. "ഇമാനി തീണീ"തി ഇമിനാ "ദിസ്സന്തീ"തി കിരിയായ കത്താരം ദസ്സേതി. "പഞ്ഞായന്തീ"തി ഇമിനാ ദിസധാതുയാ ഖായനത്ഥം ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി സമുട്ഠാനനിയമസമ്ഭേദനിദാനസങ്ഖാതേസു തീസു, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **ഇതരം പനാ**തി സമുട്ഠാനനിയമസമ്ഭേദേഹി അഞ്ഞം പന.

ആളവീതി ആളവിയം. സക്കേസു ഭഗ്ഗേസു ചാതി എത്ഥ ജനപദനാമത്താ ബഹുവചനവസേന വുത്തം.

ദ്വീസു വിഭങ്ഗേസു പഞ്ഞത്തം യം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസന്തീതി യോജനാ. "വിഭങ്ഗേസൂ"തി ഇമിനാ **വിഭങ്ഗേ**തി എത്ഥ സുകാരലോപോതി ദസ്സേതി. **തസ്സാ**തി സിക്ഖാപദസ്സ. **യഥാഞായ**ന്തി യുത്തിയാ അനുരൂപം. **ത**ന്തി സമുട്ഠാനം. **മേ സുണാഥാ**തി മമ സന്തികാ സുണാഥ. **ഇതീ**തി അയമത്ഥോ.

കഥിനന്തി പഠമകഥിനസമുട്ഠാനം. **അനനുഞ്ഞാതായ സദ്ധി**ന്തി അനനുഞ്ഞാതസമുട്ഠാനേന സദ്ധിം. **സദിസാ ഇധ ദിസ്സരേ**തി എത്ഥ **ഇധ**സദ്ദോ അത്ഥപകരണവസേന ഉഭതോവിഭങ്ഗവിസയോതി ആഹ "ഇധ ഉഭതോവിഭങ്ഗേ"തി. "സദിസാനീ"തി ഇമിനാ **സദിസാ**തി എത്ഥ നികാരസ്സാകാരാദേസോ ദസ്സിതോ. "ദിസ്സന്തീ"തി ഇമിനാ **ദിസ്സരേ**തി എത്ഥ അന്തിസദ്ദസ്സ രേകാരോ (നിരുത്തിദീപനിയം ൭൦ം സുതേ) ദസ്സിതോ.

സമുട്ഠാനസീസോ

പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൫൭. കിമത്ഥം "മേഥുനം സുക്കസംസഗ്ഗോ"തിആദിവചനം വുത്തന്തി ആഹ "ഇദാനീ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി "മേഥുനം സുക്കസംസഗ്ഗോ"തിആദിവചനേ. **സമുട്ഠാനസീസ**ന്തി സമുട്ഠാനാനം, സമുട്ഠാനേസു വാ സീസം. **സേസാനീ**തി പഠമപാരാജികതോ സേസാനി പഞ്ചസത്തതി സിക്ഖാപദാനി. **തേനാ**തി പഠമപാരാജികേന. "സുക്കസംസഗ്ഗോ"തിആദിവചനം സംവണ്ണേന്തോ ആഹ "തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി "സുക്കസംസഗ്ഗോ"തിആദിവചനേ.

ഖുദ്ദകവണ്ണനാവസാനേതി ഖുദ്ദകട്ഠകഥായ അവസാനേ.

ലിങ്ഗവിപരിയായോതി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ. **കായമാനസികാ കതാ**തി എത്ഥ കായമാനസേസു പവത്താ കായമാനസികാതി വുത്തേ സമുട്ഠാനാതി ആഹ "കായചിത്തസമുട്ഠാനാ കതാ"തി.

ദുതിയപാരാജികസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൫൮. ഇദം സമുട്ഠാനം ഏകം സമുട്ഠാനസീസന്തി സമ്ബന്ധോ. "അദിന്നാദാന"ന്തി ഇമിനാ **അദിന്ന**ന്തി എത്ഥ സമുദായനാമേ ഏകദേസവോഹാരോതി ദസ്സേതി. **സേസാനീ**തി ദുതിയപാരാജികതോ സേസാനി ഏകൂനസത്തതി സിക്ഖാപദാനി. **തേനാ**തി ദുതിയപാരാജികേന. **തത്ഥാ**തി "വിഗ്ഗഹുത്തരീ"തിആദിവചനേ. **വിഗ്ഗഹുത്തരീ**തിആദിപദാനം ബ്യഞ്ജനേ ആദരമകത്വാ അത്ഥമേവ ദസ്സേതും വുത്തം "മനുസ്സവിഗ്ഗഹഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസിക്ഖാപദാനീ"തി. **അനിയതാ ദുതിയികാ**തി ആപത്തിം അപേക്ഖിത്വാ പാളിയം ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വുത്തം, അട്ഠകഥായം പന സിക്ഖാപദം അപേക്ഖിത്വാ നപുംസകലിങ്ഗവസേന ദുതിയന്തി വുത്തം.

സമുട്ഠാനാ തികാ കതാതി എത്ഥ "തികസമുട്ഠാനാ"തി വത്തബ്ബേ പദവിപരിയായവസേന കകാരസ്സ ദീഘവസേന സമുട്ഠാനാ തികാതി വുത്തന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തികസമുട്ഠാനാ കതാ"തി.

സഞ്ചരിത്തസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൬൦. "സഞ്ചരീ"തി ഇദം താവ സഞ്ചരിത്തം നാമ ഏകസമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനി.

വിഭങ്ഗേ ആഗതേന "രിഞ്ചന്തീ"തി (പാരാ॰ ൫൬൫) പദേന ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദം ഉപലക്ഖിത്വാ വുത്തന്തി ആഹ "വിഭങ്ഗേ രിഞ്ചന്തി ഉദ്ദേസന്തി ആഗത"ന്തി.

"യാവ ദ്വാരകോസാ അഗ്ഗളട്ഠപനായ" ഇതി (പാചി॰ ൧൩൫-൧൩൬) ച "അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരം ദദേയ്യ"ഇതി (പാചി॰ ൧൬൯) ച "ചീവരം സിബ്ബേയ്യ"ഇതി (പാചി॰ ൧൭൬-൧൭൭) ച വുത്തസിക്ഖാപദത്തയന്തി യോജനാ.

"സമണചീവരേന ചാ"തി ഏവം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. "സമണചീവരം ദദേയ്യാ"തി ഇദം (പാചി॰ ൯൧൭) വചനം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ.

സമനുഭാസനാസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൬൧. **ഭേദ**ന്തി ഇദം സമനുഭാസനം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനി.

കഥിനസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൬൨. **ഉബ്ഭത**ന്തി ഇദം കഥിനസമുട്ഠാനം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനി.

ആവസഥേന സദ്ധിന്തി ആവസഥസദ്ദേന സദ്ധിം.

ഏളകലോമസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൬൩. **"ഏളകലോമാ"**തി ഇദം ഏളകലോമസമുട്ഠാനം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം. **ഇതോ**തി യഥാവുത്തതോ. **പാളി**ന്തി മാതികാപാളിം. **വിരജ്ഝിത്വാ**തി പുബ്ബാപരതോ വിരാധേത്വാ. **യഥാ**തി യേനാകാരേന . **പന**സദ്ദോ അനുഗ്ഗഹത്ഥോ. കിഞ്ചാപി ലിഖന്തി, പന തഥാപീതി യോജനാ. **ഏവ**ന്തി തഥാകാരേന. **അത്ഥാനുക്കമോ**തി അത്ഥസ്സ അനുക്കമോ.

"അഭിക്ഖുകാവാ സേന ചാ"തി ഏതം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. "അഭിക്ഖുകേ ആവാസേ വസ്സം വസേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൧൦൪൭) ഇദം വചനം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. **"ഭിക്ഖുനീ"**തിആദിനാ വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. ആദിസദ്ദേന "സിക്ഖമാനാ ച സാമണേരീ ഗിഹിനിയാ"തി പാഠം സങ്ഗണ്ഹാതി.

പദസോധമ്മസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൬൪. **പദ**ന്തി ഇദം പദസോധമ്മസമുട്ഠാനം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനി. "തഥാ അത്ഥങ്ഗതേന ചാ"തി ഏതം വചനം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. "അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ ഓവദേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൧൮൪-൧൮൫) ഇദം വചനം സന്ധായാതി സമ്ബന്ധോ. അനോകാസോ ച...പേ॰... സന്ധായ വുത്തന്തി (പാചി॰ ൧൨൧൪-൧൨൨൧) ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ.

അദ്ധാനസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൬൫. **അദ്ധാന**ന്തി ഇദം അദ്ധാനസമുട്ഠാനം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനി.

ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൩൩. **ഥേയ്യസത്ഥ**ന്തി ഇദം ഥേയ്യസത്ഥസമുട്ഠാനം നാമ ഏകം സമുട്ഠാനസീസം, സേസാനി തേന സദിസാനി. **"ബ്യൂഹേന സത്തമാ"**തി ഇദം വചനം വുത്തന്തി യോജനാ. **തദനന്തരമേവാ**തി തസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അനന്തരമേവ, "ആഗത"ഇതി സമ്ബന്ധോ.

ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൨൩൭. ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനേ സമുട്ഠാനസീസം നത്ഥി, സബ്ബാനി ഏകദസ സിക്ഖാപദാനി സമ്പിണ്ഡേത്വാ ധമ്മദേസനാസമുട്ഠാനാനീതി വുത്താനി. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം. **തേസ**ന്തി തേസം സിക്ഖാപദാനം . **സമ്ഭിന്നസമുട്ഠാന**ന്തി സംസഗ്ഗസമുട്ഠാനം. **തിവിധ**ന്തി ഭൂതാരോചനചോരിവുട്ഠാപനഅനനുഞ്ഞാതസമുട്ഠാനവസേന തിപ്പകാരം. **ത**ന്തി നിയതസമുട്ഠാനം, ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. പുന **ത**ന്തി നിയതസമുട്ഠാനം, ദസ്സേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. പുന **ത**ന്തി വചനം. **നേത്തിധമ്മാനുലോമിക**ന്തി ഏത്ഥ കായവാചം നേതി വിനേതീതി **നേത്തി,** കായവാചം നേതി വിനേതി ഏത്ഥ, ഏതായാതി വാ **നേത്തി. ധമ്മോ**തി പാളി. സാ ഹി യസ്മാ അത്ഥം ധാരേതി, തസ്മാ ധമ്മോതി വുച്ചതി. നേത്തിയേവ ധമ്മോ **നേത്തിധമ്മോ,** തസ്സ അനുലോമികം നേത്തിധമ്മാനുലോമികം. തേന വുത്തം "വിനയപാളിധമ്മസ്സ അനുലോമ"ന്തി.

ഇതി സമുട്ഠാനസീസവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

അന്തരപേയ്യാല കതിപുച്ഛാവാരവണ്ണനാ

൨൭൧. ഇദാനി വുത്തോതി സമ്ബന്ധോ. "ഇദാനീ"തി പദേന സമ്ബന്ധത്താ **വുത്തോ**തി ഏത്ഥ **ത**പച്ചയോ പച്ചുപ്പന്നകാലികോതി ദട്ഠബ്ബോ.

തത്ഥാതി മാതികായം, പുച്ഛാസു വാ. **ആഗതാപത്തിപുച്ഛാ**തി ആഗതാപത്തിയാ പുച്ഛാ. **ഹീ**തി വിസേസജോതകോ, ഹി വിസേസം വക്ഖാമീതി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാ**തി "കതി ആപത്തിക്ഖന്ധാ"തി ദുതിയപദേ. "രാസിവസേനാ"തി ഇമിനാ **ഖന്ധ**സദ്ദസ്സ രാസത്ഥം ദസ്സേതി. **വിനീതവത്ഥൂനീ**തി ഏത്ഥ വിനീതസദ്ദോ വിനയപരിയായോതി ആഹ "വിനയപുച്ഛാ"തി. നനു വിനീതവിനയസദ്ദാനം സദ്ദതോ നാനത്താ അത്ഥതോപി നാനം, കസ്മാ പന "വിനയപുച്ഛാ"തി വുത്തന്തി ആഹ "വിനീതം…പേ॰… ഏക"ന്തി. **ഇദ**ന്തി പദത്തയം. **അത്ഥതോ ഏക**ന്തി അത്ഥതോയേവ ഏകം, ന സദ്ദതോ. **വിനീതവത്ഥൂനീ**തി ആപത്തിവിനയകാരണത്താ വിനീതവത്ഥൂനി. **യേസൂ**തി അഗാരവേസു. **സതീ**തി സന്തേസു. ഏത്ഥ ച യേസു സതി ആപത്തിയോ ന ഹോന്തി, അസതി ഹോന്തീതി വാക്യമ്പി അവുത്തസിദ്ധിനയേന ഗഹേതബ്ബം. **യേസൂ**തി ഗാരവേസു. **തേ**തി അഗാരവഗാരവേ. യസ്മാ പന നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **വിപത്തിഭാവപുച്ഛാ**തി വിപത്തിഭാവസ്സ പുച്ഛാ. പുച്ഛീയതി ഇമായാതി **പുച്ഛാ. വിവാദമൂലാനി അനുവാദമൂലാനീ**തി ഇമാ പുച്ഛായോ മൂലപുച്ഛാതി സമ്ബന്ധോ. പോത്ഥകേസു "ഇമാനീ"തി നികാരേന സഹ പാഠോ അത്ഥി, സോ അപാഠോയേവ. **മൂലപുച്ഛാ**തി പുച്ഛീയന്തി ഇമാഹീതി പുച്ഛാ, മൂലാനം പുച്ഛാ മൂലപുച്ഛാ. "അധികരണ"ന്തിആദീസു "വുത്തം" ഇതി സമ്ബന്ധോ. **തേസംയേവാ**തി അധികരണാനംയേവ. അയമേത്ഥ മാതികാ.

നിദ്ദേസേ **മാതികായാ**തി പാതിമോക്ഖേ. **വിഭങ്ഗേ**തി പദഭാജനിയം, ആഗതവസേന വുത്താതി യോജനാ. അയമേത്ഥ നിദ്ദേസോ.

പടിനിദ്ദേസേ **ആരതീ**തിആദിപദാനം വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ആരകാ"**തിആദി. തത്ഥ "ആരകാ"തി ഇമിനാ **ആരതീ**തി ഏത്ഥ ആഉപസഗ്ഗസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **ഏതേഹീ**തി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി, ആരകാതി സമ്ബന്ധോ. "രമതീ"തി ഇമിനാ തിപച്ചയോ കത്വത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. **രതീ**തി രമനം. ഇമിനാ തിപച്ചയോ ഭാവത്ഥേപി ഹോതീതി ദസ്സേതി. **വിനാ**തി ഏതേഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വിനാ. ഇമിനാ **വിരതീ**തി ഏത്ഥ വിത്യൂപസഗ്ഗസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **പച്ചേക**ന്തി പതി ഏകം, **പടി**സദ്ദോ വിച്ഛത്ഥജോതകോ, വിസും വിസുന്തി അത്ഥോ. ഇമിനാ **പടിവിരതീ**തി ഏത്ഥ പടിത്യൂപസഗ്ഗസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. വിരതി പടിവിരതീതി ഏത്ഥാപി തിപച്ചയോ ഭാവത്ഥേപി വേദിതബ്ബോ . **വേര**ന്തി അനത്ഥകരത്താ വിരമിതബ്ബന്തി വിരം, തദേവ വേരം, രാഗാദിഅകുസലധമ്മാ. തേ ഹി വേരഹേതുത്താ

വേരന്തി വുച്ചന്തി. **ഏതായാ**തി വിരതിയാ. ഇമിനാ **അകിരിയാ**തി ഏത്ഥ രിരിയപച്ചയോ കരണത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേതി. യം ആപത്തിക്ഖന്ധകരണന്തി യോജനാ. **തസ്സാ**തി ആപത്തിക്ഖന്ധകരണസ്സ. **പടിപക്ഖതോ**തി വിരുദ്ധഭാവതോ. ഇമിനാ **അകരണ**ന്തി ഏത്ഥ അകാരോ വിരുദ്ധത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ആപത്തിക്ഖന്ധഅജ്ഝാപത്തിയാ**തി ആപത്തിക്ഖന്ധാനം അതിക്കമിത്വാ ആപജ്ജനസ്സ. "വേലനതോ"തി ഇമിനാ വേലതീതി **വേലാ,** വേലനം വാ വേലാതി വചനത്ഥേ ദസ്സേതി. **നിയ്യാന**ന്തി മഗ്ഗം. മഗ്ഗോ ഹി നിബ്ബാനം ആരമ്മണകരണവസേന യാതി ഗച്ഛതീതി **നിയ്യാന**ന്തി വുച്ചതി. "ബന്ധതീ"തി ഇമിനാ സിധാതുയാ ബന്ധനത്ഥം ദസ്സേതി. "നിവാരേതീ"തി ഇമിനാ ബന്ധധാതുയാ അധിപ്പായത്ഥം. **ഏത**ന്തി "സേതൂ"തി നാമം. **തം സേതു**ന്തി ആപത്തിക്ഖന്ധസങ്ഖാതം തം സേതും. ഏത്ഥ കേസുചി പോത്ഥകേസു "സോ സേതൂ"തി ച "ഏതായ പഞ്ഞത്തിയാ"തി ച പാഠോ അത്ഥി, സോ അപാഠോയേവ.

ബുദ്ധേ അഗാരവാദീസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **യോ**തി യോ കോചി, ന ഗച്ഛതീതിആദീസു സമ്ബന്ധോ. **ധരമാനേ**തി തിട്ഠമാനേ, സംവിജ്ജമാനേതി അത്ഥോ. **ഉപട്ഠാന**ന്തി ഉപട്ഠാനട്ഠാനം, ഉപട്ഠാനത്ഥം വാ. **ഏതസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ. **ധമ്മസ്സവന**ന്തി ധമ്മസ്സവനട്ഠാനം, ധമ്മസ്സവനത്ഥം വാ. **ധമ്മസ്സവനഗ്ഗ**ന്തി ധമ്മസ്സവനം ഗണ്ഹന്തി ഏത്ഥാതി ധമ്മസ്സവനഗ്ഗോ, ധമ്മസവനമണ്ഡപോ. അഥ വാ ധമ്മസ്സവനം ഗണ്ഹാതീതി ധമ്മസ്സവനഗ്ഗോ, ധമ്മസ്സവനട്ഠാനേ സമാഗമജനോ, തം ധമ്മസ്സവനഗ്ഗം. **ചിത്തീകാര**ന്തി അപചായനാകാരം. വിക്ഖിത്തോ വാ അനാദരോ വാ ഹുത്വാ നിസീദതീതി യോജനാ. **കായപാഗബ്ബിയ**ന്തി ഭുസം ഗരതി അഞ്ഞേ പീളേതി അനേനാതി **പഗബ്ബോ,** അതിമാനോ, ഓട്ഠജോ തതിയക്ഖരോ. പഗബ്ബസ്സ ഭാവോ പാഗബ്ബിയം, കായേന പാഗബ്ബിയം കായപാഗബ്ബിയം (വജിര॰ ടീ॰ പരിവാര ൨൭൧; സാരത്ഥ॰ ടീ॰ പരിവാര ՝൩.൨൭൧; വി॰ വി॰ ടീ॰ പരിവാര ൨.൨൭൧ സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨.൧൪൩; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൩.൫൨-൫൪; സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൪൪), കായാനാചാരം. **തിസ്സോ സിക്ഖാ**തി അധിസീലസിക്ഖാദികാ തിസ്സോ സിക്ഖാ. പമജ്ജനം **പമാദോ** , സതിവിപ്പവാസോതി ആഹ "പമാദേ ച സതിവിപ്പവാസേ"തി. **ആമിസപടിസന്ധാര**ന്തി ആമിസേന അത്തനോ, പരേസഞ്ച അന്തരസ്സ പടിസന്ദഹനം ആമിസപടിസന്ധാരോ, തഥാ ധമ്മപടിസന്ധാരോ.

൨൭൨. സത്ഥരിപി അഗാരവോതിആദീനം അത്ഥോതി സമ്ബന്ധോ. "അനീചവുത്തീ"തിആദിനാ **അപ്പതിസ്സോ**തി പദസ്സ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി, സദ്ദത്ഥോ പനേവം വേദിതബ്ബോ, പടിമുഖം ആദരേന സത്ഥുവചനം അസുണന്തോ അപ്പതിസ്സോ നാമാതി. **അജ്ഝത്തം വാ**തി ഏത്ഥ നിയകജ്ഝത്താദീസു ചതൂസു നിയകജ്ഝത്തഭാവഞ്ച സത്തമീവിഭത്തിയാ അമാദേസഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ സന്താനേ വാ"തി. "അത്തനോ പക്ഖേ വാ"തി ഇമിനാ അത്തനോ ചിത്തസന്താനേതി അത്ഥം പടിക്ഖിപതി. **തത്ര തുമ്ഹേ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തസ്മിം അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാഭേദേ"തി. **സപരസന്താനേ**തി അത്തപരസന്താനേ. **പഹാനായാ**തി ഏത്ഥ ഹാധാതുയാ കരണഞ്ച ആയസദ്ദസ്സ തദത്ഥഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "മേത്താഭാവനാദീഹി നയേഹി പഹാനത്ഥ"ന്തി. **മേത്താഭാവനാദീഹീ**തിആദിസദ്ദേന കരുണാഭാവനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ത**ന്തി വിവാദമൂലം. "അപ്പവത്തിഭാവായാ"തി ഇമിനാ **അനവസ്സവായാ**തി ഏത്ഥ അവപുബ്ബ സുധാതുയാ പവത്തനത്ഥം ദസ്സേതി.

സന്ദിട്ഠിപരാമാസീതി ഏത്ഥ സസ്സ അത്തനോ ഇദം സം, സം ദിട്ഠിം പരതോ ആമസതീതി സന്ദിട്ഠിപരാമാസീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സകമേവ ദിട്ഠിം പരാമസതീ"തി. "യ"ന്തിആദിനാ പരാമസനാകാരം ദസ്സേതി. **ആധാനഗ്ഗാഹീ**തി ഏത്ഥ ആഭുസോ ഠിയതേ ആധാനന്തി വചനത്ഥേന **ആധാന**സദ്ദോ ദള്ഹപരിയായോതി ആഹ "ദള്ഹഗ്ഗാഹീ"തി. ദള്ഹം ഗണ്ഹാതീതി **ദള്ഹഗ്ഗാഹീ**.

൨൭൩. അനുവാദമൂലനിദ്ദേസോ കിഞ്ചാപി സമാനോതി യോജനാ. **അഥ ഖോ**തി തഥാ സമാനോപി, അയമേത്ഥ വിസേസോതി സമ്ബന്ധോ. വിവദന്താനം പുഗ്ഗലാനന്തി യോജനാ. **തഥാ വിവദന്താ**തി തേനാകാരേന വിവദന്താ, അനുവദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. "അസുകം നാമ വിപത്തിം ആപന്നോ"തി വുത്തമേവത്ഥം ആപത്തിയാ സല്ലക്ഖേത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ

“പാരാജികം ആപന്നോസീ”തിആദി . **ഏത്ഥാ**തി അനുവാദമൂലേ. **വിസേസോ**തി വിവാദമൂലതോ വിസേസോ. വിവദന്താനം കോധൂപനാഹാദീനി വിവാദമൂലാനി, അനുവദന്താനം അനുവാദമൂലാനീതി വുത്തം ഹോതി.

൨൩൪. മേത്തം കായകമ്മം നാമാതി ഏത്ഥ മേത്താ ഏതസ്സത്ഥീതി മേത്തം, കായകമ്മം, മേത്തചിത്തസഹഗതം കായകമ്മന്തി വുത്തം ഹോതി. തേന വുത്തം “മേത്തചിത്തേന കതം കായകമ്മ”ന്തി. സമ്മുഖപരമ്മുഖാനം വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ “തത്ഥാ”തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു സമ്മുഖപരമ്മുഖേസു. **കായകമ്മം നാമാ**തി മേത്തം കായകമ്മം നാമ. ഥേരാനം ദാനഇതി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭയേഹിപീ**തി നവകഥേരേഹിപി. **തേസൂ**തി നവകഥേരേസു. **അവമഞ്ഞ**ന്തി അവമാനം. അത്തനോ ദുന്നിക്ഖിത്താനം പടിസാമനം വിയ പടിസാമനന്തി യോജനാ. “മേത്താകായകമ്മസങ്ഖാതോ”തി ഇമിനാ **അയമ്പി ധമ്മോ**തി ഏത്ഥ ധമ്മസരൂപം ദസ്സേതി. **പി**സദ്ദോ ഉപരി വക്ഖമാനേ ധമ്മേ അപേക്ഖതി. “സരിതബ്ബോ”തി ഇമിനാ **അനീയ**സദ്ദോ കമ്മവാചകോതി ദസ്സേതി. **സതിജനകോ**തി സബ്രഹ്മചാരീനം സതിജനകോ. തസ്സ പദസ്സ അധിപ്പായം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യോ ന”ന്തിആദി. തത്ഥ **യോ**തി പുഗ്ഗലോ. **ന**ന്തി മേത്തം കായകമ്മം. തം പുഗ്ഗലം അനുസ്സരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **യേസ**ന്തി സബ്രഹ്മചാരീനം. **തേ**തി സബ്രഹ്മചാരിനോ. പസന്നചിത്താ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. “പിയം കരോതീ”തി ഇമിനാ **പിയകരണോ**തി പദസ്സ പിയം കരോതീതി പിയകരണോതി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏസേവ നയോ **ഗരുകരണോ**തി ഏത്ഥാപി. “സങ്ഗഹേതബ്ബഭാവായാ”തി ഇമിനാ **സങ്ഗഹായാ**തി പദസ്സ ഭാവപ്പധാനകമ്മനിദ്ദേസഭാവം ദസ്സേതി. സങ്ഗഹേതബ്ബോതി **സങ്ഗഹോ,** തദത്ഥായ. **തേഹീ**തി സബ്രഹ്മചാരീഹി. “സമഗ്ഗഭാവായാ”തി ഇമിനാ സമഗ്ഗസ്സ ഭാവോ **സാമഗ്ഗീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

പഗ്ഗയ്ഹ വചനന്തി പഗ്ഗഹേത്വാ വചനം. **വിഹാരേ**തി ആധാരേ ഭുമ്മം, ഥേരേ അസന്തേതി യോജനാ. **ത**ന്തി ഥേരം കദാ ആഗമിസ്സതി നുഖോതി യോജനാ. **മമായനവചന**ന്തി മമായനാകാരേന പവത്തം വചനം. **മേത്താസിനേഹസിനിദ്ധാനീ**തി മേത്താസങ്ഖാതേന സിനേഹേന സിനേഹിതാനി. **നയനാനീ**തി ചക്ഖൂനി. “അപ്പാബാധോ”തി ഇമിനാ **അരോഗോ**തി പദസ്സേവ അത്ഥം ദസ്സേതി. നിച്ചാബാധേന വാ അരോഗോ, ആഗന്തുകാബാധേന അപ്പാബാധോ, അജ്ഝത്താബാധേന വാ അരോഗോ, ബഹിദ്ധാബാധേന അപ്പാബാധോ, കായാബാധേന വാ അരോഗോ, ചിത്താബാധേന അപ്പാബാധോ. **സമന്നാഹരണ**ന്തി പുനപ്പുനം മനസികരണം.

ന പുഗ്ഗലം പടിവിഭജിത്വാ ഭുഞ്ജതീതി യോജനാ. തദത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ **“യോ ഹീ”**തിആദി. തത്ഥ **യോ**തി പുഗ്ഗലോ, ഭുഞ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. “ഏത്തകം…പേ॰… ഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി ഇമിനാ ആമിസപടിവിഭത്തഭോഗിഭാവം ദസ്സേതി. “ഏത്തകം വാ അസുകസ്സ ച…പേ॰… ഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി ഇമിനാ പുഗ്ഗലപടിവിഭത്തഭോഗിഭാവം ദസ്സേതി. **അയ**ന്തി പുഗ്ഗലോ. **ആഭത**ന്തി ഗാമാദിതോ ആനീതം. **അദാതുമ്പീ**തി പിസദ്ദേന ദാതുമ്പി വട്ടതീതി ദസ്സേതി. ദാനഞ്ഹി നാമ ന കസ്സചി വാരിതം. **സബ്ബേസ**ന്തി ദുസ്സീലസീലവന്താനം. **വുത്ത**ന്തി അട്ഠകഥായം (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൪൧; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൯൨; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൩.൧൧) വുത്തം. **വിചേയ്യാ**തി വിചിനിത്വാ. **ദാതുമ്പീ**തി പിസദ്ദേന അവിചിനിത്വാ സാമഞ്ഞതോ ദാതുമ്പി വട്ടതീതി സമ്പിണ്ഡേതി. നനു ഏവം സതി പുഗ്ഗലവിഭാഗോ കതോ നാമ ഹോതി, കസ്മാ വിചേയ്യ ദാതും വട്ടതീതി ആഹ “ന ഹീ”തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **ഏതേ**തി ഗിലാനാദയോ. ഇദം പദം വിചിനിത്വാതി പദേ കമ്മം, “ദേന്തേനാ”തി പദേ സമ്പദാനം. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഇതി അയ**ന്തി ഇതി മനസികത്വാ അയം സാരണീയധമ്മപൂരകോ.

അഖണ്ഡാനീതിആദീസു പഠമം താവ ഖണ്ഡഛിദ്ദസബലകമ്മാസാനി ദസ്സേത്വാ തേസം പടിപക്ഖവസേന അഖണ്ഡാദീനി ദസ്സേന്തോ ആഹ “യസ്സാ”തിആദി. തത്ഥ **യസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ, സിക്ഖാപദം ഭിന്നന്തി സമ്ബന്ധോ. **സത്തസു ആപത്തിക്ഖന്ധേസൂ**തി ആധാരേ ഭുമ്മം, സിക്ഖാപദന്തി സമ്ബന്ധോ. ആപത്തിഞ്ഹി പടിച്ച സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ ആപത്തി തസ്സ വിസയോ ഹോതി. **ആദിമ്ഹി വാ അന്തേ വാ**തി സിക്ഖാപദാനം ആദിമ്ഹി വാ അന്തേ വാ. വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. സിക്ഖാപദേ ഭിന്നേ

ആപത്തിസമ്ഭവതോ വുത്തം "സിക്ഖാപദം ഭിന്ന"ന്തി. **ഖണ്ഡം നാമാ**തി ഛിന്നം നാമ. **വേമജ്ഝേ**തി സിക്ഖാപദാനം വേമജ്ഝേ. **ഭിന്ന**ന്തി സിക്ഖാപദം ഭിന്നം. **ഛിദ്ദം നാമാ**തി വിവരം നാമ. ദ്വേ തീണി സിക്ഖാപദാനീതി സമ്ബന്ധോ. **സബലം നാമാ**തി ചിത്രം നാമ. **ഭിന്നാനീ**തി സിക്ഖാപദാനി ഭിന്നാനി. **കമ്മാസം നാമാ**തി വിചിത്രം നാമ. ഏത്ഥ ച ഏകസ്മിം ഠാനേ ഏകേന വിസഭാഗവണ്ണേന ചിത്രം സബലം നാമ, നാനാഠാനേ നാനാവണ്ണേന വിചിത്രം കമ്മാസം നാമാതി അയമേതേസം വിസേസോ. ഖണ്ഡാദീനം വിപരിവത്തനവസേന അഖണ്ഡാദീനി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്സ പനാ"തിആദി. **അഭിന്നാനിസീലാനീ**തി അഭിന്നാനി സിക്ഖാപദസീലാനി. **താനി പനാ**തി സീലാനി പന. **"ഏതാനീ"**തി പദം പദാലങ്കാരമത്തം. **ഭുജിസ്സഭാവകരണതോ**തി തണ്ഹാദാസബ്യതോ മോചേത്വാ ഭുജിസ്സകരണഭാവതോ. ഇമിനാ "ഭുജിസ്സഭാവകരണാനീ"തി വത്തബ്ബേ ഉത്തരപദലോപവസേന ഏവം വുത്തന്തി ദസ്സേതി. ഭുജിസ്സാനീതി വുച്ചന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **വിഞ്ഞൂഹീ**തി ബുദ്ധാദീഹി സപ്പുരിസേഹി. **ഉപചാരസമാധിം അപ്പനാസമാധിം വാ**തി ഏത്ഥ വാസദ്ദോ സമുച്ചയത്ഥോ. ഉപചാരസമാധിഞ്ച അപ്പനാസമാധിം ചാതി ഹി അത്ഥോ. "സംവത്തയന്തീ"തി ഇമിനാ **സമാധിസംവത്തനികാ**നീതി ഏത്ഥ അനീയസദ്ദോ ബഹുലം കത്തുവാചകോതി ദസ്സേതി. **സീലസാമഞ്ഞഗതോ**തി ഏത്ഥ സമാനസ്സ ഭാവോ സാമഞ്ഞം, തം ഗതോതി സാമഞ്ഞഗതോ, സീലേന സാമഞ്ഞഗതോ സീലസാമഞ്ഞഗതോ, ഹുത്വാ വിഹരതീതി യോജനാ. തേന വുത്തം "സമാനഭാവൂപഗതസീലോ വിഹരതീ"തി.

യായം ദിട്ഠീതി ഏത്ഥ "ദിട്ഠീ"തി സാമഞ്ഞഗതസ്സാപി സദ്ദസ്സ "അരിയാ"തി സദ്ദന്തരസന്നിധാനേന വിസേസവിസയത്താ സമ്മാദിട്ഠീതി ആഹ "മഗ്ഗസമ്പയുത്താ സമ്മാദിട്ഠീ"തി. "മഗ്ഗസമ്പയുത്താ"തി ഇമിനാ ലോകിയസമ്മാദിട്ഠിം പടിക്ഖിപതി. **നിദ്ദോസാ**തി വിസുദ്ധത്താ, ഉത്തമത്താ വാ നിദ്ദോസാ. ഇമിനാ **അരിയ**സദ്ദോ നിദ്ദോസത്ഥവാചകോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോതി ദസ്സേതി. **നിയ്യാതീ**തി നിബ്ബാനം യാതി. ഇമിനാ അനീയസദ്ദോ ബഹുലം കത്തുവാചകോതി ദസ്സേതി. യോ തഥാകാരീ ഹോതി, തക്കരസ്സാതി യോജനാ. **തഥാകാരീ**തി തായ മഗ്ഗസമ്പയുത്തായ സമ്മാദിട്ഠിയാ കാരീ ഹോതി. ഇമിനാ തായ സമ്മാദിട്ഠിയാ കരോതീതി **തക്കരോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ദുക്ഖക്ഖയായാ**തി ഏത്ഥ ഖീയനം ഖയോ, ദുക്ഖസ്സ ഖയോ ദുക്ഖക്ഖയോ, തദത്ഥായാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "സബ്ബദുക്ഖസ്സ ഖയത്ഥ"ന്തി. **സേസ**ന്തി വുത്തവചനതോ സേസം വചനം.

ഇതി കതിപുച്ഛാവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഖന്ധകപുച്ഛാവാരോ

പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാവണ്ണനാ

൩൨൦. **ഉപസമ്പദക്ഖന്ധക**ന്തി മഹാഖന്ധകം. "നിദാനേന ച നിദ്ദേസേന ച സദ്ധി"ന്തി ഇമിനാ സഹ നിദാനേനാതി **സനിദാനം,** സഹ നിദ്ദേസേനാതി **സനിദ്ദേസ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ **നിദാനേനാ**തി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിദേസസങ്ഖാതേന നിദാനേന. **നിദ്ദേസേനാ**തി പുഗ്ഗലാദിനിദ്ദേസേന. **തത്ഥാ**തി ഉപസമ്പദക്ഖന്ധകേ. **സമുക്കട്ഠപദാന**ന്തി ഏത്ഥ സമുക്കട്ഠസദ്ദോ ഉത്തമപരിയായോതി ആഹ "ഉത്തമാനീ"തി. **പദാനീ**തി "ന ഭിക്ഖവേ ഊനവീസതിവസ്സോ പുഗ്ഗലോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി (പാചി॰ ൪൦൩-൪൦൪; മഹാവ॰ ൧൨൪) ആദിനാ നയേന വുത്താനി പദാനി. ഇമേഹി പദേഹി "സമുക്കട്ഠാനി പദാനി **സമുക്കട്ഠപദാനീ"**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ഇതീ**തി അയമത്ഥോ. കസ്മാ പനേത്ഥ "സമുക്കട്ഠപദാനം കതി ആപത്തിയോ"തി പദാനമേവ സാമിവസേന നിദ്ദേസോ കതോ, നനു ആപത്തിയോ നാമ പുഗ്ഗലാനഞ്ഞേവ ഹോന്തീതി ആഹ **"യേന യേന ഹീ"**തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. യേന യേന പദേന പഞ്ഞത്താതി സമ്ബന്ധോ. **സാ സാ**തി ആപത്തി. **ദ്വേ ആപത്തിയോ**തി ഏത്ഥ ദ്വിന്നം ആപത്തീനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാചിത്തിയം, ദുക്കട"ന്തി.

നസ്സന്തേതേതി നസ്സന്തു ഏതേ. **വിനസ്സന്തേതേ**തി വിനസ്സന്തു ഏതേ ഭിക്ഖൂതി അത്ഥോ. **തേഹീ**തി ഭിക്ഖൂഹി. **വദതോ**തി വദന്താനം. സേസേസു ഉപോസഥകരണേസൂതി

സമ്ബന്ധോ. ‘‘ദുക്കടാപത്തിയേവാ’’തി ഇമിനാ **ഏകാ ആപത്തീ**തി ഏത്ഥ അത്ഥപകരണാദിവസേന ദുക്കടാപത്തിയേവാതി ദസ്സേതി.

പവാരണക്ഖന്ധകേപീതി **പി**സദ്ദോ ഉപോസഥക്ഖന്ധകം അപേക്ഖതി.

ചമ്മസംയുത്തേപീതി ചമ്മേന സംയുത്തം കത്വാ ദേസിതേ ഖന്ധകേപി, ചമ്മക്ഖന്ധകേപീതി അത്ഥോ. **പി**സദ്ദോ പവാരണക്ഖന്ധകം അപേക്ഖതി. **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേപീ**തി **പി**സദ്ദോ ചമ്മക്ഖന്ധകം അപേക്ഖതി. **സമന്താ**തി അങ്ഗജാതസ്സ സമന്തതോ.

തത്ഥാതി കഥിനക്ഖന്ധകേ. **ചീവരസംയുത്തേ**തി ചീവരക്ഖന്ധകേ.

ചമ്പേയ്യകേതി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ. **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേസുപീ**തി പിസദ്ദോ ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകം അപേക്ഖതി.

സമഥക്ഖന്ധകേ ഇമാ ദ്വേ ആപത്തിയോ ഹോന്തീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ സേസേസുപി. **ഖുദ്ദകവത്ഥുകേ**തി ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകേ. **ഗരുഭണ്ഡവിസ്സജ്ജനേ**തി ഗരുഭണ്ഡസ്സ വിസ്സജ്ജനേ.

സങ്ഘഭേദേതി സങ്ഘഭേദക്ഖന്ധകേ. ‘‘സമാചാരം പുച്ഛിസ്സന്തി വുത്തേ വത്തക്ഖന്ധകേ’’തി ഇമിനാ **സമാചാര**സദ്ദേന വത്തക്ഖന്ധകം ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. **സാ**തി ദുക്കടാപത്തി. ‘‘തഥാ’’തി പദേന ‘‘ഏകാ ദുക്കടാപത്തിയേവാ’’തി പദം അതിദിസതി. ‘‘പാതിമോക്ഖട്ഠപനേ’’തി ഇമിനാ പാളിയം **ഠപനം പുച്ഛിസ്സന്തി** ഏത്ഥ ‘‘പാതിമോക്ഖ’’ന്തിആദിപദസ്സ ലോപം ദസ്സേതി. **പഞ്ചസതികസത്തസതികേസൂ**തി പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകസത്തസതികക്ഖന്ധകേസു. **ആരോപിതോ**തി ഏത്ഥ രുപധാതുയാ ദ്വികമ്മികത്താ, ന്യാദിഗണത്താ ച ‘‘ധമ്മോ’’തി പധാനകമ്മമേവ വുത്തം, ന ‘‘സങ്ഗഹ’’ന്തി അപധാനകമ്മം. തേന വുത്തം ‘‘ധമ്മോ സങ്ഗഹ’’ന്തി. **തത്ഥാ**തി പഞ്ചസതികസത്തസതികേസു.

ഇതി ഖന്ധകപുച്ഛാവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ

ഏകുത്തരികനയോ ഏകകവാരവണ്ണനാ

൩൨൧. ഏവം ഖന്ധകപുച്ഛായ വണ്ണനം കത്വാ ഇദാനി ഏകുത്തരികനയസ്സ തം കരോന്തോ ആഹ ‘‘ആപത്തി…പേ॰… നയേ’’തി. തത്ഥ ഏകുത്തരികനയേ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ‘‘ഛ ആപത്തിസമുട്ഠാനാനീ’’തി ഇമിനാ സമുട്ഠാനാനി ആപത്തിം കരോന്തീതി അത്ഥേന **ആപത്തികരാ** നാമാതി ദസ്സേതി. **ഏതേസ**ന്തി ഛന്നം ആപത്തിസമുട്ഠാനാനം. **ഹീ**തി യസ്മാ, ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **സിക്ഖാപദേ ചാ**തി മാതികാസിക്ഖാപദേ ച. **ലഹുകാ ആപത്തീ**തി ഏത്ഥ അപ്പസാവജ്ജത്താ ന ലഹുകാ നാമ ഹോതി, ലഹുകേന പന വിനയകമ്മേനാതി ആഹ ‘‘ലഹുകേന വിനയകമ്മേന വിസുജ്ഝനതോ’’തി. **പഞ്ചവിധാ**തി ഥുല്ലച്ചയാദിവസേന പഞ്ചപകാരാ. **കേനചീ**തി ലഹുകേന വാ ഗരുകേന വാ കേനചി ആകാരേന. സംവിജ്ജതി ഗിഹിഭാവതോ അവസേസോ സമണഭാവോ ഏതിസ്സാതി **സാവസേസാ,** പടിപക്ഖവസേന **അനവസേസാ. ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ**തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസവസേന ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധാ.

‘‘കരോന്തീ’’തി ഇമിനാ **അന്തരായികാ**തി ഏത്ഥ ണികപച്ചയസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. അന്തരായികാ ആപത്തിയോ സബ്ബഥാ അന്തരായികാ ഹോന്തീതി ആഹ ‘‘അന്തരായികം ആപന്നസ്സാപീ’’തിആദി. ദേസേത്വാ സുദ്ധിപത്തസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ലോകവജ്ജാ**തി ലോകേഹി വജ്ജേതബ്ബാ. **പണ്ണത്തിവജ്ജാ**തി ഭഗവതോ പണ്ണത്തിയാ വജ്ജേതബ്ബാ. **യ**ന്തി യം ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **കരോന്തോ**തി കിരിയമാനതോ. ഏത്ഥ ഹി മാനസദ്ദസ്സ അന്താദേസോ. ഇമിനാ കരണം **കിരിയ**ന്തി ഭാവത്ഥം ദസ്സേതി. **ആപജ്ജതീ**തി

പുഗ്ഗലോ ആപജ്ജതി. സാ ആപത്തി കിരിയതോ സമുട്ഠിതാ നാമാതി യോജനാ. കാ ആപത്തി വിയാതി ആഹ "പാരാജികാപത്തി വിയാ"തി. ഏസേവ നയോ അനന്തരവാക്യേസുപി.

പുബ്ബാപത്തീതി ഏത്ഥ പുബ്ബസദ്ദോ പഠമത്ഥോതി ആഹ "പഠമം ആപന്നാപത്തീ"തി. "ആപന്നാ"തി പദേന മജ്ഝേലോപം ദസ്സേതി. **പച്ഛാ ആപന്നാപത്തീ**തി വത്ഥഭേദദുക്കടാപത്തി. **മൂലവിസുദ്ധിയാ**തി മൂലേ കായചി ആപത്തിയാ അമിസ്സത്താ വിസുദ്ധിയാ ആപത്തിയാ. കുരുന്ദിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇദമ്പീ**തി കുരുന്ദിയം വുത്തവചനമ്പി. **പി**സദ്ദേന പുരിമം മഹാഅട്ഠകഥാവചനം അപേക്ഖതി. **ഏകേന പരിയായേനാ**തി ഏകേന കാരണേന.

യാതി ആപത്തി, ദേസിതാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. അയം ദേസിതാ ഗണനൂപികാ നാമാതി യോജനാ. യാ ദേസിതാ ഹോതി, അയം അഗണനൂപികാ നാമാതി യോജനാ. **സഉസ്സാഹേനേവാ**തി പുനപി ആപജ്ജിസ്സാമീതി സഹ ഉസ്സാഹേനേവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. "ഗണനം ന ഉപേതീ"തി ഇമിനാ ഗണനം ന ഉപഗച്ഛതീതി **അഗണനൂപികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. അട്ഠമേ വത്ഥുസ്മിം പൂരണേതി സമ്ബന്ധോ. ഇദം പാളിയം അട്ഠവത്ഥുകപൂരണവസേന ഭിക്ഖുനീനം ആഗതത്താ ഭിക്ഖുനിയോ സന്ധായ വുത്തം. ഭിക്ഖൂനമ്പി ദുതിയപാരാജികട്ഠാനേ ലബ്ഭതിയേവ.

ഥുല്ലവജ്ജാതി ഏത്ഥ ഥുല്ലം വജ്ജം ഏതിസ്സാതി ഥുല്ലവജ്ജാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഥുല്ലദോസേ പഞ്ഞത്താ"തി. യാ ച ധമ്മികസ്സ പടിസ്സവസ്സ അസച്ചാപനേ ആപത്തി അത്ഥി, സാ ച ഗിഹിപടിസംയുത്താതി യോജനാ. **പഞ്ചാനന്തരിയകമ്മാപത്തീ**തി പഞ്ചഹി ആനന്തരിയകമ്മേഹി ആപന്നാ പാരാജികാപത്തി. **സുദിന്നത്ഥേരാദീ**തി ആദിസദ്ദേന ധനിയത്ഥേരാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **ആദികമ്മികോ**തി ആദികമ്മം കരോന്തോ, തസ്മിം നിയുത്തോ വാ. **മക്കടിസമണാദീ**തി ആദിസദ്ദേന വജ്ജിപുത്തകാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. യോ കദാചി കരഹചി ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സോ **അധിച്ചാപത്തികോ** നാമാതി യോജനാ. പരതോപി ഏസേവ നയോ.

"ചോദേതീ"തി ഇമിനാ ചോദേതീതി **ചോദകോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ചോദിതോ"തി ഇമിനാ ചോദിതബ്ബോതി **ചുദിതോ,** സോയേവ **ചുദിതകോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പഞ്ചദസസൂ**തി പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകേ വുത്തേസു പഞ്ചദസധമ്മേസു. **തേനാ**തി അധമ്മചോദകേന, ചോദിതോതി സമ്ബന്ധോ. പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൪൩൬) വുത്തേ സച്ചേ ച അകുപ്പേ ച അതിട്ഠന്തോപി അധമ്മചുദിതകോയേവ നാമ, സോ പന ധമ്മചോദകേന ചോദിതേയേവ കുപ്പന്തോ അധമ്മചുദിതകോ നാമ, അധമ്മചോദകേന ചോദിതേ പന കുപ്പന്തോപി അധമ്മചുദിതകോ നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ ഇധ ന വുത്തോ. "സമന്നാഗതോ"തി ഇമിനാ നിയതാ ഏതസ്സ സന്തീതി **നിയതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

ആപജ്ജിതും ഭബ്ബാതി **ഭബ്ബാപത്തികാ**. കേനചി കമ്മേന അകതോപി അനുക്ഖിത്തകോയേവ നാമ, സോ പന ഉക്ഖിത്തകോതി സങ്കാഭാവതോ ഇധ ന വുത്തോ. **അയ**ന്തി തജ്ജനീയാദികമ്മകതോ ഭിക്ഖു. **ഹീ**തി യസ്മാ, ന കോപേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ലിങ്ഗദണ്ഡകമ്മസംവാസനാസനാഹീ**തി ലിങ്ഗനാസനേന ച ദണ്ഡകമ്മനാസനേന ച സംവാസനാസനേന ച. **യേനാ**തി ഭിക്ഖുനാ. **സോ**തി നാനാസംവാസകോ. ദ്വിന്നം നാനാസംവാസകാനം വിസേസോ ഹേട്ഠാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൨൩) വുത്തോയേവ. ഠപനം ജാനിതബ്ബന്തി ഏത്ഥ കിം ഠപനം നാമാതി ആഹ "പാതിമോക്ഖട്ഠപന"ന്തി.

ഇതി ഏകകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ ദുകവാരവണ്ണനാ

൩൨൨. ദുകേസു അചിത്തകാ ആപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഭൂതാരോചനാപത്തീ**തി പാചിത്തിയാപത്തി. **അഭൂതാരോചനാപത്തീ**തി പാരാജികഥുല്ലച്ചയാപത്തി.

പദസോധമ്മാദികാതിആദിസദ്ദേന ഉത്തരിഛപഞ്ചവാചാ സങ്ഗഹിതാ. **മഞ്ചപീഠാദീന**ന്തിആദിസദ്ദേന ഭിസിആദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. **അനാപുച്ഛാഗമനാദീസൂ**തി ആദിസദ്ദേന അനുദ്ധരിത്വാ ഗമനം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സപുഗ്ഗലോ**തി സോ അത്തസങ്ഖാതോ പുഗ്ഗലോ സപുഗ്ഗലോ. **പരപുഗ്ഗലോ**തി പരോ പുഗ്ഗലോ പരപുഗ്ഗലോ. **ഗരുക**ന്തി സങ്ഘാദിസേസം. **ലഹുക**ന്തി പാചിത്തിയം. പുന **ഗരുക**ന്തി പാരാജികം. പുന **ലഹുക**ന്തി പാചിത്തിയമേവ.

അങ്ഗുലിമത്തമ്പീതി **പി**സദ്ദേന കേസഗ്ഗമത്തമ്പീതി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി. **ത**ന്തി മഞ്ചപീഠം. ഗമിയോ ആപജ്ജതി നാമാതി സമ്ബന്ധോ.

"ആദിയന്തോ ആപജ്ജതി നാമാ"തിആദിനാ **അത്ഥാപത്തി ആദിയന്തോ ആപജ്ജതീ**തി പാളിയം ആദിയന്തോ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി ആപത്തി അത്ഥീതി യോജനാനയം ദസ്സേതി. ഏവഞ്ഹി സതി **"ആപജ്ജതീ"**തി ആഖ്യാതപദം "അത്ഥീ"തി കിരിയന്തരം അപേക്ഖിത്വാ കത്താ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ ആദിയന്തോ പുഗ്ഗലോ യം ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സാ ആപത്തി അത്ഥീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ അഞ്ഞേസുപി. **മൂഗബ്ബതാദീനീ**തി ആദിസദ്ദേന ഗോവതകുക്കുരവതാദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. പാരിവാസികാദയോ ആപജ്ജന്തീതി സമ്ബന്ധോ. തജ്ജനീയാദികമ്മകതാ വാ പുഗ്ഗലാതി യോജനാ. **അസമാദിയന്താ ആപജ്ജന്തീ**തി അസമാദിയന്താ ഹുത്വാ ആപജ്ജന്തി. **തേ**തി പുഗ്ഗലേ. **കരോന്തോ ആപജ്ജതി നാമാ**തി കരോന്തോ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി നാമാതി യോജനാ. ഏവം **ദേന്തോ ആപജ്ജതി നാമാ**തിആദീസുപി.

ഏകരത്തഛാരത്തസത്താഹദസാഹമാസാതിക്കമേസൂതി "ഏകരത്തമ്പി തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യാ"തി (പാരാ॰ ൪൭൬-൪൭൭) ച "ഛാരത്തപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൩) ച "സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൨-൬൨൩) ച "ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൪൬൨-൪൬൩) ച "മാസപരമം നിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൪൯൯-൫൦൦) ച വുത്തകാലാതിക്കമേസു.

ഇമം പന ആപത്തിം ആപജ്ജതി നാമാതി സമ്ബന്ധോ.

യസ്മിം പക്ഖേ നിസിന്നോതി യസ്മിം പക്ഖേ സയം നിസിന്നോ. **തേസ**ന്തി അത്തനോ പക്ഖേ നിസിന്നാനം, നാനാസംവാസകന്തി സമ്ബന്ധോ. **യേസ**ന്തി സകപക്ഖേ നിസിന്നാനം. **കമ്മം കോപേതീ**തി നാനാസംവാസകത്താ കമ്മം കോപേതി. **ഇതരേസ**ന്തി പരപക്ഖേ നിസിന്നാനം. ഹത്ഥപാസം അനാഗതത്താ കമ്മം കോപേതീതി യോജനാ. "ഏസേവ നയോ"തി വുത്തവചനം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ **"യേസം ഹീ"**തിആദി. **യേസ**ന്തി സകപക്ഖേ വാ പരപക്ഖേ വാ നിസിന്നാനം യേസം ഭിക്ഖൂനം. **സോ**തി ഭിക്ഖു. **ആപജ്ജിതബ്ബതോ**തി ആപജ്ജിതബ്ബഭാവതോ. ഇമിനാ പുഗ്ഗലേന ഛഹി സമുട്ഠാനേഹി ആപജ്ജിതബ്ബാതി **ആപത്തിയോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **കമ്മേന വാ സലാകഗ്ഗാഹേന വാ**തി ഏത്ഥ ഉദ്ദേസോ കമ്മേ ലക്ഖണഹാരനയേന സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, വോഹാരാനുസ്സാവനാ സലാകഗ്ഗാഹേതി ദസ്സേന്തോ ആഹ **"ഉദ്ദേസോ ചേവ...പേ॰... ഏക"**ന്തി. **പുബ്ബഭാഗാ**തി സങ്ഘഭേദസ്സ പുബ്ബഭാഗേ പവത്താ. **പമാണ**ന്തി സങ്ഘഭേദസ്സ കാരണം.

അദ്ധാനഹീനോ നാമാതി ഏത്ഥ അദ്ധാനസദ്ദോ കാലപരിയായോതി ആഹ "ഊനവീസതിവസ്സോ"തി. **ഥേയ്യസംവാസകാദയോ**തിആദിസദ്ദേന തിത്ഥിയപക്കന്തകഭിക്ഖുനീദൂസകപഞ്ചാനന്തരിയാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ. അട്ഠ അഭബ്ബപുഗ്ഗലാ കരണദുക്കടകാ നാമ ഹോന്തീതി യോജനാ. ഏത്ഥ കത്തബ്ബന്തി **കരണം,** കമ്മം, ദുട്ഠു കത്തബ്ബന്തി **ദുക്കടം,** കമ്മമേവ. കരണം ദുക്കടമേതസ്സാതി **കരണദുക്കടകോ**. വിസേസനപരനിപാതോ "അഗ്യാഹിതോ"തിആദീസു വിയ. തദേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുക്കടകിരിയാ"തിആദി. **നോ ച യാചതീ**തി ഏത്ഥ യാചധാതുയാ പധാനകമ്മം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപസമ്പദ"ന്തി, "സങ്ഘ"ന്തി അപധാനകമ്മമാനേതബ്ബം. **തേപിടകോ**തി തിപിടകം വാചുഗ്ഗതവസേന ധാരകോ. **ആണായപീ**തി **പി**സദ്ദോ "മതേനപീ"തി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി.

യാചന്തസ്സേവാതി നിസ്സയം ആചരിയം യാചന്തസ്സേവ. യം വത്ഥും അജ്ഝാചരന്തോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, തം വത്ഥു **സാതിസാരം** നാമാതി യോജനാ.

ഉപഘാതികാതി ഏത്ഥ ഉപഹനന്തീതി ഉപഘാതാ, തേയേവ ഉപഘാതികാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപഘാതാ"തി. **തത്ഥാ**തി ദ്വീസു ഉപഘാതികേസു. **ദ്വേ വേനയികാ**തി ഏത്ഥ വിനയേന സിദ്ധാ **വേനയികാ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിനയസിദ്ധാ"തി. "ദ്വേ അത്ഥാ"തി ഇമിനാ ണികസദ്ദസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി . പഞ്ഞത്താനുലോമം നാമ ദട്ഠബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **പച്ചയഘാതോ**തി പച്ചയസ്സ ഘാതോ. ഇമിനാ **സേതുഘാതോ**തി ഏത്ഥ സേതുസദ്ദോ പച്ചയവാചകോതി ദസ്സേതി. **ചിത്തസ്സാപീ**തി പിസദ്ദോ പഗേവ കായവാചാനന്തി ദസ്സേതി. **ഇതിപീ**തി പിസദ്ദോ ദുതിയത്ഥസമ്പിണ്ഡനോ. "പമാണേനാ"തി ഇമിനാ **മത്തകാരിതാ**തി ഏത്ഥ മത്തസദ്ദോ പമാണത്ഥോതി ദസ്സേതി. "കരണ"ന്തി ഇമിനാ **കാരിതാ**തി തദ്ധിതഭാവം കിതഭാവേന ദസ്സേതി സഭാഗത്താ. **കായദ്വാരിക**ന്തി കായദ്വാരേ പവത്തം ആപത്തിം. ഇമിനാ **ആപജ്ജതീ**തി പദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതി. **കായേനേവ വുട്ഠാതീ**തി കായസാമഗ്ഗിയാ ദാനത്താ കായേനേവ വുട്ഠാതി. **സീസമക്ഖനാദീ**തി ആദിസദ്ദേന പാദമക്ഖനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി.

തന്തി ഭാരം. "നിത്ഥരിതും വീരിയം ആരഭതീ"തി ഇമിനാ വഹനാകാരം ദസ്സേതി. ഥേരോ സമാനോതി യോജനാ. നവഹനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനുജാനാമീ"തിആദി. "കുക്കുച്ചായിത്വാ കരോതീ"തി ഇമിനാ കുക്കുച്ചസദ്ദസ്സ നാമധാതും ദസ്സേതി. "ദിവാ ച രത്തോ ചാ"തി ഇമിനാ അഭിണ്ഹം ആസവവഡ്ഢനം ദസ്സേതി. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തേസു തേസു വിഭങ്ഗക്ഖന്ധകേസു.

ഇതി ദുകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ തികവാരവണ്ണനാ

൩൨൩. തികേസു ഭഗവതി തിട്ഠന്തേ യം ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സാ ആപത്തി അത്ഥീതി യോജനാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പദേസു. വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തികേസു, വിത്ഥാരോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ലോഹിതുപ്പാദാപത്തീ**തി അനുലോമപാരാജികാപത്തി. "ആവുസോവാദേനാ"തി "ആവുസോ"തി വോഹാരേന. **വോ**തി തുമ്ഹേഹി.

കാലേതി പുരേഭത്തകാലേ. **വികാലേ**തി പച്ഛാഭത്തകാലേ. അവസേസം ആപത്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദസവസ്സോമ്ഹീ**തി അഹം ദസവസ്സോ അമ്ഹി. **നവോ**തി പഞ്ചവസ്സഅപരിപുണ്ണോ. **മജ്ഝിമോ**തി പഞ്ചവസ്സതോ പട്ഠായ യാവ ദസവസ്സഅപരിപുണ്ണോ. **കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതീ**തി കുസലചിത്തോ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി. **അബ്യാകതചിത്തോ**തി സുപന്തസ്സ ഭവങ്ഗചിത്തം സന്ധായ വുത്തം. **യ**ന്തി ആപത്തിം. **സബ്ബ**ന്തി ആപത്തിം, ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. ദുക്ഖവേദനാസമങ്ഗീ ഹുത്വാ ആപജ്ജതീതി യോജനാ. **യ**ന്തി ആപത്തിം.

തയോ പടിക്ഖേപാതി ഏത്ഥ പടിക്ഖേപസ്സ സാമികം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ"തി. **കിലേസസല്ലേഖനകപടിപത്തിയാ**തി കിലേസം സല്ലിഖതി തനും കരോതീതി കിലേസസല്ലേഖനകാ, സായേവ പടിപത്തി കിലേസസല്ലേഖനകപടിപത്തി, തായ.

പരിസം ഉപട്ഠാപേന്തോ ബാലോതി സമ്ബന്ധോ. പരിസം ഉപട്ഠാപേന്തോ പണ്ഡിതോ ചാതി സമ്ബന്ധോ. അവസേസം ആപത്തിന്തി യോജനാ. **കാളേ**തി കാളപക്ഖേ. **ജുണ്ഹേ**തി ജുണ്ഹപക്ഖേ.

കത്തികപുണ്ണമാസിയാതി പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാസിയാ. കുരുന്ദിയം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. സുവുത്തകാരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചാതുമാസ"ന്തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ, പരിയേസന്തോ ച നിവാസേന്തോ ച ഭിക്ഖൂതി യോജനാ.

വത്ഥുന്തി മേഥുനധമ്മാദിവത്ഥും.

പടിച്ഛാദേതി ഏതായാതി **പടിച്ഛാദീ**തി കരണത്ഥോപി യുജ്ജതി. വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദ്വാരം പിദഹിത്വാ"തിആദി. **ഏതദേവാ**തി പരികമ്മമേവ. **ഉഭയത്ഥാ**തി ഉഭയേസു ജന്താഘരപടിച്ഛാദിഉദകപടിച്ഛാദീസു. **സബ്ബ**ന്തി അഖിലം പരികമ്മാദിം. **നിയ്യന്തീ**തി നിലീയിത്വാ യന്തി. ഇമിനാ **വഹന്തീ**തി എത്ഥ വഹധാതു ഗത്യത്ഥോതി ദസ്സേതി. **അബ്ഭമഹികാധൂമരജരാഹുവിമുത്ത**ന്തി അബ്ഭേന ച മഹികായ ച ധൂമേന ച രജേന ച രാഹുനാ ച വിമുത്തം. **തേസൂ**തി അബ്ഭാദീസു. **തഥാ**തി യഥാ ചന്ദമണ്ഡലം വിരോചതി, തഥാ സൂരിയമണ്ഡലം.

കരണീയേന ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

കപ്പേന്തോതി കരോന്തോ. ആഗന്തുകോ ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **അനജ്ഝിട്ഠോ**തി അനജ്ഝേസിതോ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. തിണവത്ഥാരകസമഥേ **കായേന വുട്ഠാതി** കായസാമഗ്ഗിയാ ദാനത്താ.

ആഗാള്ഹായ ചേതേയ്യാതി ആഗാള്ഹസദ്ദോ ദള്ഹപരിയായോതി ആഹ "ദള്ഹഭാവായാ"തി. ആ ഭുസോ ഗാഹിയതേ **ആഗാള്ഹോ,** ഗാള്ഹോ ബാള്ഹോ ദള്ഹോതി അത്ഥതോ ഏകം. **ചേതേയ്യാ**തി പകപ്പേയ്യ. **ന പൂരയതോ**തി ന പൂരയന്തസ്സ. **അലജ്ജീ ച ഹോതി ബാലോ ച അപകതത്തോ ചാ**തി എത്ഥ ബാലമത്തഅപകതത്തമത്തേന കമ്മം ന കാതബ്ബം, ആപത്തിവസേനേവ പന കാതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ബാലോ"തിആദി. തത്ഥ ബാലോ ന ജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. **അയ**ന്തി ബാലോ. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന അജാനനമത്തേന. ബാലഭാവമൂലകം ആപത്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വേ ആപത്തിക്ഖന്ധേ**തി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസവസേന ദ്വേ ആപത്തിരാസയോ. **തേസ**ന്തി തിണ്ണം പുഗ്ഗലാനം, കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

കായികോ ദവോ നാമാതി കായികോ പരിഹാസോ നാമ. **മുഖാലമ്ബരകരണാദിഭേദോ**തി മുഖേന ആലമ്ബരനാമകതൂരിയകിച്ചസ്സ കരണാദിഭേദോ . **ദ്വീഹിപി ദ്വാരേഹീ**തി കായവചീവസേന ദ്വീഹിപി ദ്വാരേഹി. **കായദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദവീതിക്കമോ**തി കായദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസ്സ കായസംസഗ്ഗാദിസിക്ഖാപദസ്സ വീതിക്കമോ. **വചീദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദവീതിക്കമോ**തി വചീദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസ്സ ദുട്ഠുല്ലവാചാദിസിക്ഖാപദസ്സ വീതിക്കമോ. **കായികേന ഉപഘാതികേനാ**തി എത്ഥ ഉപഘാതികം നാമ അസിക്ഖനന്തി ആഹ "അസിക്ഖനേനാ"തി. കസ്മാ അസിക്ഖനം ഉപഘാതം നാമാതി ആഹ "യോ ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **യോ**തി പുഗ്ഗലോ. **ത**ന്തി കായദ്വാരേ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദം. **ന**ന്തി ഏവമേവ. ഹി യസ്മാ ഉപഘാതേതീതി സമ്ബന്ധോ. വേജ്ജകമ്മേന സമന്നാഗതോതി സമ്ബന്ധോ. സാസനഉഗ്ഗഹണആരോചനാദിനാ വാചസികേന മിച്ഛാജീവേനാതി യോജനാ.

"മാ ഭണ്ഡനം കരീ"തി ഇമിനാ "മാ"തി പടിസേധസ്സ "കരീ"തി പാഠസേസേന സമ്ബന്ധിതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. **ന വോഹരിതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ വിപുബ്ബഅവപുബ്ബ-ഹരധാതു കഥനത്ഥോതി ആഹ "ന കിഞ്ചി വത്തബ്ബ"ന്തി. **ഹീ**തി സച്ചം. **ബീജനഗ്ഗാഹാദികേ**തി ആദിസദ്ദേന ധമ്മജ്ഝേസനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഓകാസകമ്മം കാരേന്തസ്സാ**തി എത്ഥ "ഓകാസ"ന്തി ച "ഓകാസകമ്മ"ന്തി ച സദിസന്തി ആഹ "ഓകാസം കാരേന്തസ്സാ"തി. **ന ആദാതബ്ബ**ന്തി ന ഗണ്ഹിതബ്ബം. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യത്ഥ ഗഹേത്വാ"തിആദി.

യന്തി വിനയം. **സോ**തി ഭിക്ഖു. **സോ**തി വിനയോ. **തസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ. **ഇദ**ന്തി കമ്മം. **അഞ്ഞം പുച്ഛാ**തി മയാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും പുച്ഛാഹീതി യോജനാ. **ഇതീ**തി ഏവം. **സോ**തി തീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു. **അസ്സാ**തി തീഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ. ന **സാകച്ഛിതബ്ബോ**തി ന സഹ കഥേതബ്ബോ.

"ലദ്ധി"ന്തി ഇമിനാ **ഇദമപ്പഹായാ**തി എത്ഥ ഇദംസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. "അവിജഹിത്വാ"തി ഇമിനാ ഹാധാതു ത്വാപച്ചയോതി ദസ്സേതി. **സുദ്ധം ബ്രഹ്മചാരി**ന്തി എത്ഥ സബ്ബഥാ കിലേസസുദ്ധോ ഖീണാസവോവ ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "ഖീണാസവം ഭിക്ഖു"ന്തി. "പാതബ്യഭാവ"ന്തി ഇമിനാ **പാതബ്യത**ന്തി എത്ഥ താപച്ചയോ ഭാവത്ഥേ

ഹോതീതി ദസ്സേതി. "പടിസേവന"ന്തി ഇമിനാ പാതബ്യസദ്ദോ യഥാകാമപരിഭുഞ്ജനത്ഥോതി ദസ്സേതി . **ഗതിവിസോധന**ന്തി ദുഗ്ഗതിതോ സുഗതിയാ വിസുജ്ഝനം . "അകുസലാനി ചേവ മൂലാനി ചാ"തി ഇമിനാ അകുസലസദ്ദസ്സ ച മൂലസദ്ദസ്സ ച തുല്യാധികരണഭാവം ദസ്സേതി. തസ്മാ അകുസലസങ്ഖാതാനി മൂലാനി **അകുസലമൂലാനീ**തി തുല്യാധികരണസമാസോ കാതബ്ബോ. **ദുച്ചരിതാനീ**തി എത്ഥ ദുസദ്ദസ്സ ദുട്ഠുവിരൂപത്ഥഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുട്ഠു ചരിതാനി, വിരൂപാനി വാ ചരിതാനീ"തി. **വിരൂപാനീ**തി വികാരസഭാവാനി. "കരണഭൂതേനാ"തി ഇമിനാ "കത്തുഭൂതേനാ"തി അത്ഥം പടിക്ഖിപതി. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്മിം ഖന്ധകേ.

ഇതി തികവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ ചതുക്കവാരവണ്ണനാ

൩൨൪. ചതുക്കേസു ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തിണവത്ഥാരകസമഥട്ഠാന**ന്തി തിണവത്ഥാരകസമഥേന അധികരണവൂപസമിതട്ഠാനം. **പരസ്സ കമ്മവാചായാ**തി പരസ്സ കരണഭൂതായ കമ്മവാചായ. **തതോ**തി ചതുക്കതോ. **പരേസൂ**തി അഞ്ഞേസു ചതുക്കേസു ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **തമേവാ**തി കായദ്വാരികമേവ. പുന **തമേവാ**തി വചീദ്വാരികമേവ. ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിഞ്ച സഹാഗാരസേയ്യാപത്തിഞ്ചാതി യോജനാ. **ജഗ്ഗന്തോ**തി ജാഗരന്തോ.

അചിത്തകോ ആപജ്ജതി നാമാതി "അചിത്തകോ ഭിക്ഖു ആപജ്ജതി നാമാ"തി വാ "അചിത്തകോ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി നാമാ"തി വാ യോജനാ കാതബ്ബാ. **സഭാഗ**ന്തി വത്ഥുസഭാഗം. **തഞ്ചാ**തി അഞ്ഞതരം തഞ്ച ആപത്തിം. **ഇതീ**തി ഏവം.

കമ്മേനാതി സമനുഭാസനകമ്മേന. **കമ്മേന വുട്ഠാതീ**തി കമ്മേന ഏവ വുട്ഠാതി.

സോതി ഗിഹിപരിക്ഖാരോ, ആഹടോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **അവാപുരണ**ന്തി കുഞ്ചികം. **അന്തോ**തി ഭണ്ഡാഗാരസ്സ അന്തോ.

സമ്മുഖാ വുട്ഠാതീതി സമ്മുഖാ ഏവ വുട്ഠാതി.

സയിതായ ഏവ ഭിക്ഖുനിയാതി യോജനാ. **ഇദ**ന്തി സഹാഗാരസേയ്യാപത്തിം, പടിച്ചാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി "ലിങ്ഗപാതുഭാവേനാ"തി വചനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭിന്നമ്പീ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനമ്പി . **ലിങ്ഗപടിലാഭേനാ**തി ഇത്ഥിലിങ്ഗപടിലാഭേന. **പഠമ**ന്തി ആദികപ്പകാലേ. "പഠമം ഉപ്പന്നവസേനാ"തി ഇമിനാ പുരേ ഉപ്പന്നം **പുരിമ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "സേട്ഠഭാവേനാ"തി ഇമിനാ പുരഭാവേന സേട്ഠഭാവേന ഉപ്പന്നം **പുരിമ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "പുരിസലിങ്ഗ"ന്തി ഇമിനാ ഇമപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **പുരിസകുത്തപുരിസാകാരാദീ**തി ആദിസദ്ദേന പുരിസനിമിത്താദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. യാനി ഛചത്താലീസ സിക്ഖാപദാനീതി യോജനാ. ഇമിനാ വുത്തനയാനുസാരേന ദുതിയചതുക്കേപി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **തേഹീ**തി തിംസാധികേഹി സതസിക്ഖാപദേഹി.

മഹാപദേസാതി വിനയേ (മഹാവ॰ ൩൦൫) ആഗതാ മഹാപദേസാ. കസ്മാ മഹാപദേസാ "സാമുക്കംസാ"തി വുച്ചന്തീതി ആഹ **"തേ ഹീ"**തിആദി. തത്ഥ **തേ**തി ചത്താരോ മഹാപദേസാ, വുച്ചന്തീതി സമ്ബന്ധോ. "സയ"ന്തി ഇമിനാ **സാമുക്കംസാ**തി ഏത്ഥ സംസദ്ദസ്സ സയമത്ഥം ദസ്സേതി. "ഉക്ഖിപിത്വാ"തി ഇമിനാ **ഉക്കംസ**സദ്ദോ ഉക്ഖിപനത്ഥോതി ദസ്സേതി. "ഠപിതത്താ"തി ഇമിനാ സയം ഉക്കംസിത്വാ ഠപിതാ **സാമുക്കംസാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "അജ്ഝോഹരണീയപരിഭോഗാ"തി ഇമിനാ ബാഹിരപരിഭോഗം നിവത്തേതി. **ഉദകം പനാ**തി കേനചി അസംസഗ്ഗം പസന്നോദകം പന. **കാലേ**തി സപ്പദട്ഠകാലേ. "പഞ്ച വാ ദസ വാ സീലാനീ"തി ഇമിനാ പഞ്ച വാ ദസ വാ സീലാനി ഉപാസകസീലന്തി ദസ്സേതി.

തത്ഥ ചാതി വിഹാരേ ച. **ഉഭോപീ**തി ആഗന്തുകാവാസികവസേന ഉഭോപി. **അസാധാരണ**ന്തി ദ്വീഹി അസാധാരണം. **ആപത്തി**ന്തി ഭിക്ഖുനീഹിയേവ സാധാരണം

ആപത്തിം. **ഗമിയചതുക്കേപീ**തി **പി**സദ്ദോ ആഗന്തുകചതുക്കം അപേക്ഖതി. **വത്ഥുനാനത്തതാവാ**തി മേഥുനാദിവത്ഥുനാനത്തതാ ഏവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **സാ**തി ആപത്തി. **തഥാ**തി യഥാ കായസംസഗ്ഗേ, തഥാ ലസുണഖാദനേതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി വത്ഥുനാനത്തതാദിചതുക്കേ . **ചത്താരി പാരാജികാനീ**തി ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ ആഗതാനി. വിസും ആപജ്ജന്തേസുപി ഏസേവ നയോതി സമ്ബന്ധോ.

പുരിമചതുക്കേതി വത്ഥുനാനത്തതാദിചതുക്കേ. യോ പഠമോ പഞ്ഹോതി യോജനാ. **ഇധാ**തി വത്ഥുസഭാഗതാദിചതുക്കേ. **യോ ചാ**തി യോ ച പഞ്ഹോ. **തത്ഥാ**തി വത്ഥുനാനത്തതാദിചതുക്കേ. തതിയചതുത്ഥേസു പഞ്ഹേസൂതി സമ്ബന്ധോ.

“സദ്ധിവിഹാരികസ്സാ”തി പദം “കത്തബ്ബ”ഇതി പദേ സമ്പദാനം.

ഗരുകന്തി പാരാജികം. **ലഹുക**ന്തി ഥുല്ലച്ചയം വാ ദുക്കടം വാ.

അട്ഠന്നം ഭിക്ഖുനീനം പടിപാടിയാ നിസീദിതബ്ബതോ വുത്തം “നവമഭിക്ഖുനിതോ”തി. **പച്ചുട്ഠാനാരഹാ**തി പടിമുഖം ഉപട്ഠാതും അരഹാ. **അവിസേസേന ചാ**തി “ഭിക്ഖൂ”തി വാ “ഭിക്ഖുനീ”തി വാ വിസേസ, മകത്വാ സാമഞ്ഞേന ച. “ആസനാരഹചതുക്കസ്സാ”തി പദം “പഠമപദ”ന്തി പദേ അവയവിസമ്ബന്ധോ.

അസാധാരണന്തി ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണം. **വികാലേ കപ്പതീ**തി തദഹുവികാലേ കപ്പതി. **കാലാതീത**ന്തി കാലയാമസത്തഹാതീതം. യാവകാലികാദിത്തയഞ്ച അകപ്പിയമംസഞ്ച ഉഗ്ഗഹിതകഞ്ച അപടിഗ്ഗഹിതകഞ്ചാതി യോജനാ.

ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനഞ്ച ധുവന്ഹാനഞ്ച ചമ്മത്ഥരണഞ്ച ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനധുവന്ഹാനചമ്മത്ഥരണാനി. **ഇമാനി ചത്താരീ**തി പഞ്ചവഗ്ഗേന ഗണേന ഉപസമ്പദദാനാദീനി. **ഇധാ**തി പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു. **ഇധാ**തി മജ്ഝിമേസു. **ഇദ**ന്തി ചതുബ്ബിധം വത്ഥു. **ദീപേതുമ്പീ**തി ദീപനമ്പി. തുംപച്ചയോ ഹി കത്വത്ഥജോതകോ. ഏസേവ നയോ **ദീപേതും പനാ**തി ഏത്ഥാപി. സേസം അനുഞ്ഞാതകന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭയത്ഥപീ**തി പച്ചന്തിമമജ്ഝിമവസേന ഉഭയത്ഥാപി.

ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഅക്ഖാനം ഏകം കത്വാ **“ചത്താരോ”**തി വുത്തം. **ചത്താരോ പുബ്ബകിച്ചാ**തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ, “ചത്താരി പുബ്ബകിച്ചാനീ”തി ഹി അത്ഥോ. ഏവം വുത്താനി ഇമാനി ചത്താരീതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം ആഗതാ സമ്മുതിയോതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ചതുക്കേസു.

ഇതി ചതുക്കവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ പഞ്ചകവാരവണ്ണനാ

൩൨൫. പഞ്ചകേസു “പഞ്ച പുഗ്ഗലാ നിയതാ”തി ഏതം ആനന്തരിയാനമേവ ഗഹണന്തി യോജനാ. പഞ്ച ഛേദന കാ ആപത്തിയോ നാമ വേദിതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. യാ വികപ്പനാ വുത്താതി യോജനാ. **ഉസ്സങ്കിതോ**തി ഉട്ഠഹിത്വാ സങ്കിതോ. **പരിസങ്കിതോ**തി പുനപ്പുനം സങ്കിതോ. അകുപ്പോ അരഹത്തഫലസങ്ഖാതോ ധമ്മോ ഇമസ്സാതി **അകുപ്പധമ്മോ,** ഖീണാസവോ. ഖീണാസവോ സമാനോപി ഉസ്സങ്കിതോ ചേവ പരിസങ്കിതോ ചാതി യോജനാ. **പരിഹരിതബ്ബാ**തി അപനേതബ്ബാ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏതേസൂ**തി അഗോചരേസു. **ഥൂപചീവര**ന്തി ഏത്ഥ ഥൂപം പരിക്ഖിപിത്വാ കതം ചീവരം ഥൂപചീവരന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “വമ്മിക”ന്തിആദി. വമ്മികോ ഹി ഥൂപയതി ഉദ്ധം ആരോഹതീതി **ഥൂപോ**തി വുച്ചതി . **ന്ഹാനട്ഠാനേ**തി സബ്ബേസം ന്ഹാനട്ഠാനേ. തഞ്ഹി ഉദകേന കായം അഭിസിഞ്ചതി ഏത്ഥാതി **അഭിസേക**ന്തി വുച്ചതി. അഭിസേകേ ഛഡ്ഡിതം **ആഭിസേകികം,** ചീവരം. തേന വുത്തം “ഛഡ്ഡിതചീവര”ന്തി. **ഭതപടിയാഭത**ന്തി ഏത്ഥ ഭരധാതുയാ പോസനത്ഥം പടിക്ഖിപിത്വാ ധാരണത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സുസാനം നേത്വാ പുന ആനീതക”ന്തി. തത്ഥ “സുസാന”ന്തി ഇമിനാ കമ്മം ദസ്സേതി, “പുനാ”തി ഇമിനാ പടിസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. ഇമേഹി പദേഹി സുസാനം ഭതം ഹുത്വാ ഗേഹം

പടിആഭരിതബ്ബന്തി **ഭതപടിയാഭത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി, യകാരോ പദസന്ധികരോ. പാളിയം, അട്ഠകഥായഞ്ച പോത്ഥകേസു "ഗതപടിയാഗത"ന്തി കണ്ഠജതതിയക്ഖരേന പാഠോ അത്ഥി, സോ അസുന്ദരോ.

കായോ പഠമം, വാചാ ദുതിയം, കായവാചാ തതിയം, ഇദം സന്ധായ **"തതിയേനാ"**തി വുത്തം. **തഥേവാ**തി അന്തരപേയ്യാലേ ഏവ.

അദിന്നന്തി ഏത്ഥ അകാരസ്സ നകാരിയഭാവഞ്ച തപച്ചയസ്സ കമ്മവാചകഭാവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ "അഞ്ഞേന ന ദിന്ന"ന്തി. തത്ഥ "അഞ്ഞേനാ"തി ഇമിനാ തപച്ചയസ്സ കമ്മവാചകഭാവം ദസ്സേതി, നകാരേന അകാരസ്സ കാരിയം ദസ്സേതി. കേന കാരണേന അവിദിതന്തി ആഹ "പടിഗ്ഗണ്ഹാമീതി ചേതനായ അഭാവേനാ"തി. **അവിദിത**ന്തി അപാകടം. **നടസമജ്ജാദിദാന**ന്തി നടസമജ്ജാദീനം സബ്ബേസം ദാനം. **ഉസഭവിസ്സജ്ജന**ന്തി ഉസഭസ്സ വിസ്സജ്ജനം. ഇദം ഉപലക്ഖണവസേന വുത്തം. സബ്ബാസമ്പി പന മനുസ്സാമനുസ്സാനം ഇത്ഥീനം മേഥുനരതിവസേന പുരിസാനം ദാനമ്പി ഗഹേതബ്ബം. **ഇത്ഥിദാന**ന്തി ഏത്ഥാപി യാസം കാസഞ്ചി ഇത്ഥീനം യേസം കേസഞ്ചി പുരിസാനം ദാനം ഗഹേതബ്ബം. **പടിഭാനചിത്തകമ്മദാന**ന്തി മേഥുനസേവനപടിഭാനചിത്തകമ്മദാനം. **ലോകസ്സാ**തി ലോകേന. **കഥേതുകമ്യതാ**തി കഥേതുകാമതാ. "ന സുപ്പടിവിനോദയാ"തി ഇമിനാ ദുക്ഖേന പടിവിനോദേതബ്ബാതി **ദുപ്പടിവിനോദയാ,** പടിവിനോദേതും ന സുകരാതി ദസ്സേതി. **ഉപായേനാ**തി യുത്തിയാ.

ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ അട്ഠാസി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകംസ**ന്തി ഭുമ്മത്ഥേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. ഏകസ്മിം അംസേതി ഹി അത്ഥോ. **ബുദ്ധാരമ്മണ**ന്തി ബുദ്ധഗുണാരമ്മണം. **മാരോ**തി ദേവപുത്തമാരോ, ഗതോതി സമ്ബന്ധോ. **ഗോമയ**ന്തി ഗോമീള്ഹം. **ജരഗ്ഗവോ**തി ജരഗോണോ. **താദിസമേവാ**തി ഗോമയവിപ്പകിരണസഭാവമേവ. **വിപ്പകാര**ന്തി വിസേസപകാരേന കരണം. **വങ്കപാദ**ന്തി കുടിലപാദം. **പരികസന്തോ**തി പരിച്ഛേദം കത്വാ വിലേഖന്തോ. **വിഗച്ഛപുരിസോ**തി വികാരം, വിരൂപം വാ ഗതപുരിസോ. "വിഭച്ഛപുരിസോ"തിപി പാഠോ, വിസേസേന സോഭണം ഭക്ഖപുരിസോതി അത്ഥോ. അയമേവ പാഠോ അഭിധാനാദീസു (അഭിധാനപ്പദീപികായം ൧൦൨ ഗാഥായം) ദിസ്സതി. **സമന്താ**തി കടഅന്ധകാരവിഹാരസ്സ സമന്തതോ. മാരോ സിയാ നു ഖോതി യോജനാ. ന അസക്ഖിം ഇതി ആഹാതി യോജനാ. **ദിട്ഠപുബ്ബോ**തി പുബ്ബേ ദിട്ഠോ. **മഹാനുഭാവോ**തി ദേവിദ്ധിയാ മഹാനുഭാവോ. **ഇങ്ഘാ**തി ഉയ്യോജനത്ഥേ നിപാതോ, ഉയ്യോജേമീതി അത്ഥോ. **അത്തഭാവ**ന്തി തവ അത്തഭാവം. **താദിസം രൂപ**ന്തി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അത്തഭാവസദിസം രൂപം. **തംസരിക്ഖക**ന്തി തേന രൂപേന സദിസം. പതിരൂപമേവ സദിസട്ഠേന **പതിരൂപകം,** ന ഏകംസസദിസം രൂപം കിഞ്ചി സദിസരൂപന്തി അത്ഥോ. **സകത്തഭാവ**ന്തി സസ്സ ഏസോ സകോ, സോയേവ അത്തഭാവോ സകത്തഭാവോ, തം. **അയ**ന്തി മാരോ. **കഥ**ന്തി കേന കാരണേന ഭഗവാ ന സോഭതി നു ഖോ, സോഭതിയേവാതി അത്ഥോ. തദേവ സമത്ഥേതും വുത്തം "സബ്ബസോ വീതരാഗദോസമോഹോ"തി. **വഞ്ചിതോമ്ഹീ**തി അഹം വഞ്ചിതോ അമ്ഹി. **കിം അത്ഥീ**തി കിം നാമ അത്ഥി, മമ വഞ്ചനചിത്തം നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. ദഹരഭിക്ഖു പടിലഭതീതിആദിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

ദഹരഭിക്ഖു അട്ഠാസീതി സമ്ബന്ധോ. സങ്കാരഛഡ്ഡനിം പച്ഛിന്തി സമ്ബന്ധോ. സങ്കാരം ഛഡ്ഡേതി ഇമായാതി **സങ്കാരഛഡ്ഡനീ**. തിസ്സദത്തത്ഥേരോ നാമ പുച്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **നാവാതോ**തി പോതതോ. **പഞ്ഹാസഹസ്സ**ന്തി സമഥവിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനേസു പുച്ഛാസഹസ്സം. **പുച്ഛീ**തി ദഹരം പുച്ഛി. **പരിച്ഛിന്ദീ**തി തസ്മിം ദിവസേ കാതബ്ബവത്തം നിട്ഠപേസീതി അത്ഥോ. **യോനകവിസയതോ**തി യോനകലോകതോ. **അട്ഠ കപ്പേ അനുസ്സരീ**തി ചേതിയങ്ഗണം ദിസ്വാ ചിത്തസ്സ പസീദനതോ പുബ്ബേനിവാസഞാണേന അട്ഠ കപ്പേ അനുസ്സരി.

ഏകോ ഭിക്ഖു ഗതോതി സമ്ബന്ധോ. **ദേവതാ പുപ്ഫഹത്ഥാ അട്ഠംസൂ**തി മനുസ്സവേസം ഗഹേത്വാ അട്ഠംസു. തേന വുത്തം "കതരഗാമവാസികാത്ഥാ"തി. തുമ്ഹേ

കതരസ്മിം ഗാമേ വസനസീലാ അത്ഥ ഭവഥാതി യോജനാ. **ഇധേവാതി** ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ. **ഠിതാമ്ഹാ**തി മയം ഠിതാ അമ്ഹാതി യോജനാ.

അയം കഥാതി അയം വക്ഖമാനകഥാ. കിം അമച്ചപുത്തോ പാസാദികോ നു ഖോതി യോജനാ. **നേ**തി അമച്ചപുത്തഅഭയത്ഥേരേ. ഞാതകാ അഗമംസൂതി സമ്ബന്ധോ. ഥേരമാതാപി പഹിണീതി സമ്ബന്ധോ. **പി**സദ്ദേന ഞാതകേ അപേക്ഖതി. പഹിണാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുത്തോ മേ"തിആദി. അമച്ചപുത്തോ ആരൂള്ഹോതി സമ്ബന്ധോ. അഭയത്ഥേരോ ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി അമച്ചപുത്തേന. **യുഗഗ്ഗാഹ**ന്തി യുഗസ്സ ഗാഹം. "മഹല്ലകത്ഥേരസ്സ സമ്മട്ഠട്ഠാനേ കചവരം ഛഡ്ഡേത്വാ"തി വചനം ആവി കരോന്തോ ആഹ **"അതീതത്തഭാവേ കിരാ"**തിആദി. അമച്ചപുത്തോ ഛഡ്ഡേസീതി സമ്ബന്ധോ.

തന്തി സമ്മജ്ജനവത്തം. **തത്രാ**തി "സത്ഥുസാസനം കതം ഹോതീ"തിവചനേ. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ നിസീദി കിരാതി സമ്ബന്ധോ. ഭഗവാ പച്ചാഗഞ്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **പാദാനീ**തി പാദസ്സ അക്കമനട്ഠാനാനി, പാദചേതിയാനീതി അത്ഥോ. ഥേരോ നിസീദീതി സമ്ബന്ധോ. ജണ്ണുകേഹി പതിട്ഠായ "പാദചേതിയം വന്ദിത്വാ"തി പാഠസേസോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ. മേ നിസിന്നഭാവം മേ സത്ഥാ അഞ്ഞാസി വതാതി യോജനാ. മേസദ്ദോ ഹി പുബ്ബപരാപേക്ഖോ. **ചോദന**ന്തി ദോസാരോപനം. **കാരേസ്സാമീ**തി ദസബലം കാരേസ്സാമി. ഭഗവാ ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **ഗതോസീ**തി ത്വം ഗതോ അസി, വിചരന്തസ്സ തുയ്ഹം ന പതിരൂപന്തി യോജനാ. **തതോ**തി ചോദനകാലതോ.

ഏത്തകോ വിനിച്ഛയോ ഉപലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഭാസപരിയന്ത**ന്തി വചനപരിച്ഛേദം. **അയ**ന്തി കഥാ. ഏത്തകം വചനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഗയ്ഹൂപഗ**ന്തി ഗഹേതബ്ബഭാവം ഉപഗമനം, ഗണ്ഹിതും ഖമനീയന്തി അത്ഥോ. **താനീ**തി ദ്വേ മൂലാനി. പുന **താനീ**തി സമുദയഭൂതാനി ഛ ആപത്തിസമുട്ഠാനാനി. **വത്ഥു**ന്തി മേഥുനാദിവത്ഥും. **ഇതിപീ**തി **പി**സദ്ദോ പഠമനയം അപേക്ഖതി. ഏത്ഥ പഠമനയേ മൂലേന സമുദയസ്സ പായതോ അഭേദോ ഹോതി, പച്ഛിമനയേ പന സബ്ബഥാ ഭേദോ ഹോതി. തസ്മാ പച്ഛിമനയോയേവ യുത്തതരോതി ദട്ഠബ്ബോ. "വൂപസമ്മതീ"തി ഇമിനാ "നിരുജ്ഝതീ"തി പദസ്സ സമുച്ഛേദനിരോധം ദസ്സേതി. **വുട്ഠാനേനാ**തി പരിവാസാദിവിനയകമ്മേന.

തേത്തിംസമൂലാനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിവാദാധികരണസ്സ ദ്വാദസ മൂലാനീ"തിആദി. ഏകം മൂലന്തി സമ്ബന്ധോ. **താനീ**തി തേത്തിംസ മൂലാനി. **പരതോ**തി പരസ്മിം. "അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനീ"തിആദിനാ അധികരണാനം സമുട്ഠാനം ദസ്സേതി. ചത്താരി സങ്ഘകിച്ചാനി നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതീതി യോജനാ. **ഇദ**ന്തി വത്ഥു. **സത്തന്നം നിദാന**ന്തി സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം പഞ്ഞത്തിട്ഠാനസങ്ഖാതം നിദാനം. **ഏത്ഥാ**തി ഠാനേ. **പഞ്ഞത്തിം ന ജാനാതീ**തി ഏത്ഥ "അനുപഞ്ഞത്തിം ന ജാനാതീ"തി വക്ഖമാനത്താ പഠമപഞ്ഞത്തി ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "പഠമപഞ്ഞത്തിം ന ജാനാതീ"തി. **അനുപഞ്ഞത്തീ**തി ഏത്ഥ അനുസദ്ദോ നഉപച്ഛിന്നത്ഥോതി ആഹ "പുനപ്പുനം പഞ്ഞത്തിം ന ജാനാതീ"തി. പച്ഛാത്ഥോപി യുജ്ജതേവ പഠമപഞ്ഞത്തിതോ പച്ഛാ പഞ്ഞത്തത്താ. **അനുസന്ധിവചനപഥ**ന്തി ഏത്ഥ അനുസന്ധിനം വസേന വചനപഥന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "കഥാനുസന്ധിവിനിച്ഛയാനുസന്ധിവസേന വത്ഥു"ന്തി. **ഞത്തികിച്ച**ന്തി ഞത്തിയാ കിച്ചം . ഇമിനാ **ഞത്തിയാ**തി ഏത്ഥ സാമ്യത്ഥേ സാമിവചനം. കരധാതുസമ്ബന്ധേ കരണവചനമ്പി യുജ്ജതേവ. **കരണ**ന്തി ഏത്ഥ ച യുപച്ചയസ്സ കമ്മത്ഥഭാവഞ്ച ദസ്സേതി. ന കേവലം ഞത്തികമ്മേ ഏവ ഞത്തികിച്ചം ന ജാനാതി, അഥ ഖോ ഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേസുപി ന ജാനാതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേസൂ"തിആദി. **പുബ്ബേ ഠപേതബ്ബാ**തി ഞത്തി നാമ കമ്മവാചായ പുബ്ബേ ഠപേതബ്ബാതി ന ജാനാതി. ഇമിനാ നപുബ്ബകുസലഭാവം ദസ്സേതി. "പച്ഛാ"തി ഇമിനാ നഅപരകുസലഭാവം ദസ്സേതി. **പി**സദ്ദേന പഠമനയം അപേക്ഖതി. "കാലം ന ജാനാതീ"തി ഇമിനാ **അകാലഞ്ഞൂ**തി പദസ്സ വിഗ്ഗഹവാക്യം ദസ്സേതി. കാലം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനജ്ഝിട്ഠോ"തിആദി.

“ധുതങ്ഗേ ആനിസംസം അജാനിത്വാ”തി ഇമിനാ മന്ദമോമൂഹാനം ഫലം ദസ്സേതി. **പാപിച്ഛോ**തി ഏത്ഥ പാപിച്ഛോ നാമ പച്ചയലാഭസ്സ പത്ഥനാതി ആഹ “പച്ചയലാഭം പത്ഥയമാനോ”തി. കായവിവേകോ ച ചിത്തവിവേകോ ച ഉപധിവിവേകോ ച **കായചിത്തഉപധിവിവേകം,** സമാഹാരദ്വന്ദോ, പുബ്ബപദേസു ഉത്തരപദലോപോ. **ഏതസ്സാ**തി ആരഞ്ഞികസ്സ. ഇമിനാ ഇമായ അത്ഥോ **ഇദമത്ഥോ,** സോ ഏതസ്സത്ഥീതി **ഇദമത്ഥീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **അപ്പിച്ഛഞ്ഞേവാ**തിആദീസു **ഏവ**സദ്ദാനം ഛഡ്ഡേതബ്ബത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി ലോകാമിസ”ന്തി.

നവവിധന്തി ദിവസവസേന തിവിധം, തഥാ കത്തബ്ബാകാരവസേന, തഥാ കാരകവസേനാതി നവവിധം ഉപോസഥം.

കായദുച്ചരിതാദി യസ്മാ ന പസാദം സംവത്തേതി, ന പസാദായ വാ സംവത്തതി, തസ്മാ **അപാസാദിക**ന്തി വുച്ചതി. തേന വുത്തം “അപാസാദികന്തി കായദുച്ചരിതാദി അകുസല”ന്തി. **വേലം അതിക്കമ്മാ**തി ഭോജനാദികാലം അതിക്കമിത്വാ. ഇമിനാ **അതിവേല**ന്തി ഏത്ഥ അതിസദ്ദസ്സ അതിക്കമനത്ഥഞ്ച “അതിവേല”ന്തി പദസ്സ “വിഹരതോ”തി പദേ കിരിയവിസേസനഭാവഞ്ച ദസ്സേതി. അപ്പം കാലന്തി യോജനാ. അവതരണം **ഓതാരോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഓതരണ”ന്തി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പഞ്ചകേസു.

ഇതി പഞ്ചകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ ഛക്കവാരവണ്ണനാ

൩൨൫. ഛക്കേസു ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഇതീ**തി ഏവം. ഇമാ ഛ സാമീചിയോതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി ഛസു ആകാരേസു. **സതിസമ്മോസേനാ**തി സതിയാ വിപ്പവാസേന.

തത്ഥാതി ചുദ്ദസസു പരമേസു. **തതോ**തി ഛക്കതോ. **ഏകം അപനേത്വാ**തി യംകിഞ്ചി ഏകം അപനേത്വാ. **സേസേസൂ**തി ഛഹി പരമേഹി സേസേസു അട്ഠസു പരമേസു. **അഞ്ഞാനിപി ഛക്കാനീ**തി പഠമഛക്കതോ അഞ്ഞാനിപി അട്ഠ ഛക്കാനി.

ഛ ആപത്തിയോതി തീണി ഛക്കാനീതി “ഛ ആപത്തിയോ”തി വുത്താനി തീണി ഛക്കാനീതി യോജനാ . വുത്തദ്വയം ഏകം കത്വാ. **ന്ഹാനേ**തി ന്ഹാനസിക്ഖാപദേ. **ഛക്കദ്വയ**ന്തി ആദായസമാദായവസേന ഛക്കദ്വയം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഛക്കേസു.

ഇതി ഛക്കവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ സത്തകവാരവണ്ണനാ

൩൨൭. സത്തകേസു ഛസു സാമീചീസു പക്ഖിപിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തഥേവാ**തി സമഥക്ഖന്ധകേ ഏവ.

ചമ്പേയ്യകേതി ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ. **“അസദ്ധമ്മാ”**തി പദസ്സ ഭേദനിസ്സിതതുല്യനിസ്സിതസമാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അസതം ധമ്മാ”തിആദി. തത്ഥ “അസതം ധമ്മാ”തി ഇമിനാ ഭേദനിസ്സിതസമാസം ദസ്സേതി, “അസന്തോ വാ ധമ്മാ”തി ഇമിനാ തുല്യനിസ്സിതസമാസം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സത്തകേസു. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഇതി സത്തകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ അട്ഠകവാരവണ്ണനാ

൩൨൮. അട്ഠകേസു അട്ഠാനിസംസാദീനം ദേസനാകാരദേസനട്ഠാനാനി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ന മയ”ന്തിആദി. തത്ഥ “ന മയം…പേ॰… കരിസ്സാമാ”തി ഇമിനാ ദേസനാകാരം ദസ്സേതി,

“കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ”തി ഇമിനാ ദേസനട്ഠാനം ദസ്സേതി. **തമ്പീ**തി ദുതിയഅട്ഠകമ്പി.

തേരസകേ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. **കുലാനി ദൂസേതീ**തി എത്ഥ “ദൂസേതീ”തി കിരിയാപദസ്സ കരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ “പുപ്ഫേന വാ”തിആദി. ഇമേഹി അട്ഠഹി ദൂസേതീതി യോജനാ. “ലാഭേനാ”തിആദിനാ **“അട്ഠഹി അസദ്ധമ്മേഹീ”**തി എത്ഥ അസദ്ധമ്മസരൂപം ദസ്സേതി. **സാരാഗോ**തി സംരാഗോ, ഭുസം രജ്ജനന്തി അത്ഥോ. **പടിവിരോധോ**തി ദോസോ. സോ ഹി യസ്മാ അലാഭാദീസു പടിവിരുജ്ഝതി, തസ്മാ പടിവിരോധോതി വുച്ചതി. **പാളിയ**ന്തി വിനയപാളിയം.

പാണന്തിആദികാ ദ്വേ ഗാഥായോ ദ്വാദസക്ഖരേന ബന്ധിതാ. പഠമഗാഥായ തതിയപാദേ ചരിയസദ്ദേന യുത്തത്താ ഏകക്ഖരോ അധികോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - പാണം **ന ഹനേ** ന ഘാതേയ്യ, ആദിന്നഞ്ച **ന ആദിയേ** ന ഗണ്ഹേയ്യ, **മുസാ** വിതഥവചനം **ന ഭാസേ** ന കഥേയ്യ, **മജ്ജപോ** മജ്ജപാനം ന ച സിയാ, **അബ്രഹ്മചരിയാ** മേഥുനാ വിരമേയ്യ, രത്തിം വികാലഭോജനം ന ഭുഞ്ജേയ്യ.

മാലം ന ധാരേ ന ധാരേയ്യ, ഗന്ധഞ്ച ന ആചരേ, സന്ഥതേ മഞ്ചേ ച ഛമായഞ്ച സയേഥ. ഏതഞ്ഹി ഉപോസഥം അട്ഠങ്ഗികം ഉപോസഥം ഇതി ദുക്ഖന്തഗുനാ ബുദ്ധേന പകാസിതന്തി ആഹു പണ്ഡിതാതി.

സങ്ഘഭേദകേതി സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ. **താസംയേവാ**തി ഭിക്ഖുനീനമേവ. “ഉപാസികാ അട്ഠ വരാനി യാചതീ”തി ഏവം സാമഞ്ഞവചനസ്സാപി അത്ഥപകരണാദിനാ വിസേസവിസയോ ഹോതീതി ആഹ **“വിസാഖാ”**തി. സാ ഹി വിവിധാ പുത്തനത്തുസങ്ഖാതാ സാഖാ ഏതിസ്സാത്ഥീതി **വിസാഖാ**തി വുച്ചതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു അട്ഠകേസു. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഇതി അട്ഠകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ നവകവാരവണ്ണനാ

൩൨൯. നവകേസു **അചരീതിആദീനീ**തി ആദിസദ്ദേന “ചരതി, ചരിസ്സതീ”തിആദീനി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൪൦; അട്ഠ॰ നി॰ ൯.൨൯-൩൦) സങ്ഗണ്ഹാതി. **തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ**തി എത്ഥ **ത**ന്തി അനത്ഥചരണം, കോപകരണം വാ. **കുതോ**തി കേന കാരണേന. **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം അനത്ഥചരകപുഗ്ഗലേ. **ലബ്ഭാ**തി ലദ്ധാ, സക്കാ ലദ്ധും ന ലബ്ഭാ ഏവാതി അത്ഥോ. നവന്നം വാ ഭിക്ഖൂനം കാരണാതി യോജനാ. **തണ്ഹ**ന്തി ദ്വീസു ഏസനതണ്ഹാഏസിതതണ്ഹാസു ഏസനതണ്ഹം. **പടിച്ചാ**തി ആരബ്ഭ. **പരിയേസനാ**തി പുനപ്പുനം ഏസനാ. **ലാഭോ**തി രൂപാദിആരമ്മണലാഭോ. **വിനിച്ഛയോ**തി ഞാണതണ്ഹാദിട്ഠിവിതക്കവസേന ചതുബ്ബിധോ വിനിച്ഛയോ. ചതുബ്ബിധോ ഹി ധമ്മോ “ഏത്തകം മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ”തിആദിനാ വിനിച്ഛിനതി അനേനാതി വിനിച്ഛയോതി വുച്ചതി. **ഛന്ദരാഗോ**തി ബലവരാഗോ. **അജ്ഝോസാന**ന്തി “അഹം മമ”ന്തി ബലവസന്നിട്ഠാനം, **പരിഗ്ഗഹോ**തി തണ്ഹാദിട്ഠിവസേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണം. **മച്ഛരിയ**ന്തി പരേസം സാധാരണഭാവസ്സ അസഹനതാ. **ആരക്ഖാ**തി ദ്വാരപിദഹനമഞ്ജൂസഗോപനാദിവസേന ആഭുസോ രക്ഖനം. **ആരക്ഖാധികരണന്തി** ആരക്ഖകാരണാ, ഹേത്വത്ഥേ ചേതം പച്ചത്തവചനം. ദണ്ഡാദാനാദീസു പരനിസേധനത്ഥം ദണ്ഡസ്സ ആദാനം **ദണ്ഡാദാനം**. തഥാ ഏകതോധാരാദിനോ സത്ഥസ്സ ആദാനം **സത്ഥാദാനം. കലഹോ**തി കായകലഹോപി വാചാകലഹോപി. **വിഗ്ഗഹോ**തി വിരുദ്ധവസേന ഗഹണം. **വിവാദോ**തി വിരുദ്ധവസേന വദനം. “തുവം തുവ”ന്തി അനാദരവസേന വദനം **തുവംതുവം വാദോ,** പേസുഞ്ഞവസേന വദനം **പേസുഞ്ഞവാദോ,** മുസാവസേന വദനം **മുസാവാദോ,** ദണ്ഡാദാനഞ്ച സത്ഥാദാനഞ്ച കലഹോ ച വിഗ്ഗഹോ ച വിവാദോ ച തുവംതുവംവാദോ ച പേസുഞ്ഞവാദോ ച മുസാവാദോ ച **ദണ്ഡാദാന…പേ॰… മുസാവാദാ. മുസാവാദാ**തി എത്ഥ **വാദ**സദ്ദോ “തുവം തുവ”ന്തി ച “പേസുഞ്ഞ”ന്തി ച ഏത്ഥാപി യോജേതബ്ബോ. “അഹം സേയ്യോഹമസ്മീ”തി പവത്തമാനാദയോതി യോജനാ. **അധിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ന വികപ്പേതബ്ബാനീ**തി

അധിട്ഠാനവികപ്പനം ഏകതോ ന കാതബ്ബം, അധിട്ഠിതേ ന വികപ്പേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. പരിണതം ലാഭം പരിണാമേതീതി സമ്ബന്ധോ.

ഏതേസംയേവ ദാനാനന്തി ഏതേസംയേവ അധമ്മികാനം ദാനാനം. **സങ്ഘസ്സ നിന്ന**ന്തി സങ്ഘസ്സ നതം, നാമിതം വാ ലാഭന്തി സമ്ബന്ധോ. സങ്ഘസ്സ നമതി, നാമിയതീതി വാ **നിന്നം. തേസംയേവാ**തി തേസംയേവ തിണ്ണം ധമ്മികദാനാനം. തയോ തയോ ദാനപടിഗ്ഗഹപരിഭോഗേ സമ്പിണ്ഡേത്വാ നവകോ ഗഹേതബ്ബോ. **തത്ഥേവാ**തി സമഥക്ഖന്ധകേ ഏവ. **ഓവാദവഗ്ഗസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോവാദവഗ്ഗസ്സ. **തത്ഥേവാ**തി ഓവാദവഗ്ഗസ്സ പഠമസിക്ഖാപദേ ഏവ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു നവകേസു.

ഇതി നവകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ ദസകവാരവണ്ണനാ

൩൩൩. ദസകേസു **അട്ഠാനേ വാ പനാ**തി അകാരണേ വാ പന. **തത്ഥാ**തി നവകേസു. "നത്ഥി ദിന്നന്തിആദിവസേനാ"തി ആദിസദ്ദേന "നത്ഥി യിട്ഠം നത്ഥി ഹുത"ന്തിആദയോ (ധ॰ സ॰ ൧൨൨൧; മ॰ നി॰ ൻ.൨൨൫; ൩.൯൧, ൧൧൬; സം॰ നി॰ ൩.൨൧൦; അ॰ നി॰ ൧൦.൧൭൬) നവ നത്ഥികാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ. **"സസ്സതോ ലോകോതി ആദിവസേനാ"**തിആദിസദ്ദേന (ദീ॰ നി॰ ൧.൩൧; മ॰ നി॰ ൧.൨൬൯) "അസസ്സതോ ലോകോ"തിആദയോ (മ॰ നി॰ ൧.൨൬൯) നവ അന്തഗ്ഗാഹികേ സങ്ഗണ്ഹാതി. **വിപരീതാ സമ്മത്താ**തി ദസഹി മിച്ഛത്തേഹി വിപരീതാ ദസ സമ്മത്താ സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി സമ്മാഞാണം സമ്മാവിമുത്തീതി.

ദസ ആദീനവാ നിദ്ദിട്ഠാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉന്ദൂരക്ഖായിത**ന്തി മൂസികേന ഖാദിതം. ഏത്ഥ ഹി ഖേധാതു ഖാദനത്ഥോ ഹോതി. **അഗ്ഗിദഡ്ഢ**ന്തി അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢം. **ഏതേസൂ**തി ഏതേസു ദസസു പംസുകൂലേസു. **ഉദകസാടികം വാ സംകച്ചികം വാ**തി ഭിക്ഖുനീനം ഉദകസാടികം വാ സംകച്ചികം വാ. ഏത്ഥ വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ.

പണ്ണസന്ഥാരോ തിണസന്ഥാരേന സങ്ഗഹിതോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ദസകേസു.

ഇതി ദസകവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഏകുത്തരികനയോ ഏകാദസകവാരവണ്ണനാ

൩൩൧. ഏകാദസകേസു **തിണപാദുകാ**തി മുഞ്ജപബ്ബജേഹി അവസേസാ തിണമയപാദുകാ. **കട്ഠപാദുകസങ്ഗഹമേവാ**തി കട്ഠപാദുകേ സങ്ഗഹം ഏവ. **തമ്ബലോഹമയേന വാ ദാരുമയേന വാ**തി വാസദ്ദോ അനിയമവികപ്പത്ഥോ. **"നസി അനിമിത്താ"**തിആദയോ ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ൪൨൩) നിദ്ദിട്ഠാ. **തേ സബ്ബേ**തി സബ്ബേ തേ ഗണ്ഠികവിധാ. **നഗ്ഗേനാ**തി അചേലകേന. **തേ സബ്ബേ**തി സബ്ബേ തേ അവന്ദിയപുഗ്ഗലാ. **പുബ്ബേ**തി ദസകേ. **കമ്മവഗ്ഗേ**തി അവസാനേ കമ്മവഗ്ഗേ.

സോ ഭിക്ഖു യം ന നിഗച്ഛേയ്യ, ഏതം ന നിഗതം അട്ഠാനം അനവകാസോതി യോജനാ. ഏവഞ്ഹി സതി **യം**സദ്ദോ കിരിയാപരാമസനോ ഹോതി, അഥ വാ യം യേന കാരണേന ന നിഗച്ഛേയ്യ, ഏതം കാരണം അട്ഠാനന്തി യോജനാ. അനധിഗതം സമാധിന്തി യോജനാ. **സദ്ധമ്മാസ്സാ**തി സദ്ധമ്മാ അസ്സ. അസ്സ അക്കോസകപരിഭാസകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സദ്ധമ്മാ ന വോദായന്തി ന പരിയോദപേന്തീതി അത്ഥോ. **രോഗാതങ്ക**ന്തി രോഗസങ്ഖാതം ആതങ്കം. **നിരയം ഉപപജ്ജതീ**തി നിരയമ്ഹി ഉപപജ്ജതി. **"ഉപപജ്ജതീ"**തി ഏത്ഥ ഉപഇതി കമ്മപ്പവചനീയഉപസഗ്ഗേന യുത്തത്താ "നിരയ"ന്തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം ദട്ഠബ്ബം. **ഏത്ഥ** ഏതസ്മിം അങ്ഗുത്തരപാളിയം (അ॰ നി॰ ൧൧.൬).

ആസേവിതായാതി ഏത്ഥ ആത്യൂപസഗ്ഗോ ആദികമ്മത്ഥോതി ആഹ "ആദിതോ പട്ഠായ സേവിതായാ"തി. "നിപ്ഫാദിതായാ"തിഇമിനാ **ഭാവിതായാ**തി ഏത്ഥ ഭൂസദ്ദോ സത്തത്ഥോതി ദസ്സേതി, "വഡ്ഢിതായാ"തി ഇമിനാ വഡ്ഢനത്ഥോതി ദസ്സേതി.

ബഹുലീകതായാതി ഏത്ഥ ബഹുലം നാമ അത്ഥതോ പുനപ്പുനന്തി ആഹ "പുനപ്പുനം കതായാ"തി. **സുയുത്തയാനസദിസായാ**തി സുട്ഠു യുത്തേന യാനേന സദിസായ. ഇമിനാ **യാനീകതായാ**തി ഏത്ഥ ന യംകിഞ്ചി യാനം വിയ കതം ഹോതി, അഥ ഖോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ ആരോഹനീയത്താ സുയുത്തയാനം വിയ കതം ഹോതീതി ദസ്സേതി. യഥാ കരിയമാനേ പതിട്ഠാ ഹോതീതി യോജനാ. **വത്ഥുകതായാ**തി ഏത്ഥ വത്ഥുസദ്ദോ പതിട്ഠത്ഥോതി ദസ്സേതി. വസതി പതിട്ഠഹതി ഏത്ഥാതി **വത്ഥൂ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. **അനുട്ഠിതായാ**തി ഏത്ഥ **അനു**സദ്ദോ നളുപച്ഛിന്നത്ഥോ, ഠാധാതു ഉപ്പജ്ജനത്ഥോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അനു അനു പവത്തിതായാ"തി. "സമന്തതോ"തി ഇമിനാ **പരിചിതായാ**തി ഏത്ഥ **പരി**സദ്ദോ സമന്തത്ഥോതി ദസ്സേതി. "അഭിവഡ്ഢിതായാ"തി ഇമിനാ **ചി**ധാതു വഡ്ഢനത്ഥോതി ദസ്സേതി. **സമാരദ്ധായാ**തി പരിപുണ്ണം ആരാധിതായ. **രാധ**ധാതു ഹി സാധനത്ഥോ ഹോതി. "വസീഭാവം ഉപനീതായാ"തി ഇമിനാ തദത്ഥം അധിപ്പായേന ദസ്സേതി. **"ന പാപകം സുപിനം പസ്സതീ"**തി വചനസ്സ അത്ഥാപത്തിനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഭദ്രകം പനാ"തിആദി. **വുദ്ധികാരണഭൂത**ന്തി വുദ്ധിയാ കാരണഭൂതം സുപിനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ദേവതാ രക്ഖന്തീ**തി ഏത്ഥ സാമഞ്ഞതോ വുത്തേപി ആരക്ഖദേവതായേവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ "ആരക്ഖദേവതാ"തി. ആരക്ഖദേവതാ നാമ ഭുമ്മദേവാദയോ. **ഖിപ്പ**ന്തി ഭാവനപുംസകം. ഇമിനാ **തുവടം ചിത്ത**ന്തി ഏത്ഥ തുവടസദ്ദോ ഖിപ്പപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ഉത്തരിമപ്പടിവിജ്ഝന്തോ**തി ഏത്ഥ "ഉത്തരി"ന്തി പദസ്സ അവധിപേക്ഖത്താ തസ്സ അവധി ച ഉത്തരിസദ്ദസ്സ ഇധ അരഹത്തവാചകഭാവഞ്ച വിധധാതുയാ സച്ഛികരണത്ഥഞ്ച ദസ്സേന്തോ ആഹ **"മേത്താഝാനതോ"**തിആദി. തത്ഥ "മേത്താഝാനതോ"തി ഇമിനാ അവധിം ദസ്സേതി, "അരഹത്ത"ന്തി ഇമിനാ "ഉത്തരി"ന്തി പദസ്സ സരൂപത്ഥം ദസ്സേതി, "അസച്ഛികരോന്തോ"തി ഇമിനാ വിധധാതുയാ സച്ഛികരണത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ഏകാദസകേസു.

ഇതി ഏകാദസകവാരവണ്ണനാപരിയോസാനായ

ഏകുത്തരികവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

ഉപോസഥാദിപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാ

൩൩൨. വിസ്സജ്ജനേ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. കായസാമഗ്ഗീ ആദി നാമാതി യോജനാ. **ഓസാരണകിരിയാ**തി കഥനകിരിയാ. **ഛന്ദപവാരണം ആഹരിത്വാ**തി ഛന്ദഞ്ച പവാരണഞ്ച ആഹരിത്വാ. **പവാരണാകഥാ**തി "സങ്ഘം ഭന്തേ പവാരേമീ"തിആദികാ (മഹാവ॰ ൨൧൦) പവാരണാകഥാ. തജ്ജനീയകമ്മാദീസു വത്ഥു നാമ കിം? പുഗ്ഗലോ നാമ കോതി ആഹ "വത്ഥു നാമാ"തിആദി. തത്ഥ **യേന വത്ഥുനാ**തി ഭണ്ഡനകാരകാദിനാ യേന വത്ഥുനാ കരണഭൂതേന, ഹേതുഭൂതേന വാ . **യേനാ**തി പുഗ്ഗലേന കത്തുഭൂതേന, കതന്തി സമ്ബന്ധോ. "തസ്സാ തസ്സാ കമ്മവാചായാ"തി പദം "അവസാനവചന"ന്തി പദേ അവയവിസമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വിസ്സജ്ജനേസു.

ഇതി ഉപോസഥാദിപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനവണ്ണനായ യോജനാ

സമത്താ.

അത്ഥവസപകരണവണ്ണനാ

൩൩൪. **അത്ഥവസപകരണേ**തി അവയവിആധാരോ. **ദസ അത്ഥവസേതിആദീസൂ**തി അവയവാധാരോ. **യ**ന്തി വചനം. **ഉപരിമം ഉപരിമം പദ**ന്തി "സങ്ഘഫാസുതായാ"തിആദികം ഉത്തരുത്തരി വുത്തം പദം. **ഹേട്ഠിമസ്സ ഹേട്ഠിമസ്സ പദസ്സാ**തി "സങ്ഘസുട്ഠുതായാ"തിആദികസ്സ അധോ അധോ വുത്തസ്സ പദസ്സ.

യദേതം പദസതം വുത്തന്തി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പദസതേ, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, **അത്ഥസത**ന്തി അഭിധേയ്യസതം. **ധമ്മസത**ന്തിഅഭിധാനസതം, പാളിസതന്തി അത്ഥോ.

“അത്ഥസതം ധമ്മസത”ന്തി പദാനം അത്ഥന്തരവികപ്പം ദസ്സേന്തോ ആഹ **“അഥ വാ”**തിആദി. തത്ഥ യേ ദസ അത്ഥവസേ പടിച്ച പഞ്ഞത്തം, തേസം ദസഅത്ഥവസാനന്തി യോജനാ, യേ ദസ അത്ഥവസേ പുബ്ബേ വണ്ണിതാ, തേസം ദസഅത്ഥവസാനന്തി യോജനാ. പഠമപാരാജികവണ്ണനായം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൯) വണ്ണിതാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി “സങ്ഘസുട്ഠുതായാ”തിആദിപാഠേ. **സുട്ഠു ദേവാ**തി സുട്ഠു മഹാരാജ. ഹി യസ്മാ ആണാബലഭോഗബലഇസ്സരിയബലേഹി ദിബ്ബതി, തസ്മാ **ദേവോ**തി വുച്ചതി. **യോ ചാ**തി ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ, സമ്പടിച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഹിതായ സുഖായ ഹോതി, തസ്മാ. ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പഞ്ഞപേസ്സാമീതി സമ്ബന്ധോ. അഭിഭവിത്വാ ന പഞ്ഞപേസ്സാമീതി യോജനാ. **ഇധാ**തി അത്ഥവസപകരണേ. **തദത്ഥജോതകാന**ന്തി സോയേവ അത്ഥോ തദത്ഥോ, തസ്സ ജോതകാ തദത്ഥജോതകാ, തേസം. ഇദാനി വേദിതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. അത്ഥം ജോതേന്തീതി **അത്ഥജോതകാ,** സദ്ദാ. നീഹരിത്വാ, നിയമേത്വാ വാ അത്ഥോ വുച്ചതേ ഇമാഹി സദ്ദപഞ്ഞത്തീഹീതി **നിരുത്തിയോ**.

അത്ഥസതന്തി ഗാഥായം അത്ഥവസേ പകരണേ അത്ഥസതം വേദിതബ്ബന്തിആദിനാ യോജനാ കാതബ്ബാ. **ഇതി ഹീ**തി ഇതി ഏവ. **ഹി**സദ്ദോ ഹി ഏവസദ്ദത്ഥോ. **ഇദ**ന്തി “അത്ഥസത”ന്തിആദിവചനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി യഥാവുത്തം അത്ഥം പടിച്ചാതി സമ്ബന്ധോ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

മഹാവഗ്ഗവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

പഠമഗാഥാസങ്ഗണികം

സത്തനഗരേസു പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൩൭. ഏകംസന്തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ആഹ “ഏകസ്മിം അംസേ”തി. **ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജല**ന്തി ദസന്നം നഖാനം സമൂഹേന സുട്ഠു ഉജ്ജലം. ഏത്ഥ “സമുജ്ജല”ന്തി ഇമിനാ **അഞ്ജലി**ന്തി പദസ്സ ആദരേന, അഭിമുഖം വാ ജലതി ദിബ്ബതീതി അഞ്ജലീതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **ആസീസമാനരൂപോവാ**തി ഏത്ഥ ആസീസമാനരൂപോ ഏവാതി അത്ഥം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ “പച്ചാസീസമാനരൂപോ വിയാ”തി. ഏത്ഥ “വിയാ”തി ഇമിനാ “ആസീസമാനോ ഇവാ”തി പദവിഭാഗം കത്വാ **ഇവ**സദ്ദോ ഉപമത്ഥജോതകോതി ദസ്സേതി. **കിസ്സാ**തി ഏത്ഥ കരണത്ഥേ ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതീതി ആഹ “കേന കാരണേനാ”തി. **ഇധാ**തി മമ നിസിന്നട്ഠാനം. “ആഗതോ”തി ഇമിനാ **ഇധമാഗതോ**തി ഏത്ഥ മകാരോ പദസന്ധികരമത്തോതി ദസ്സേതി. **അസ്സാ**തി ഉപാലിസ്സ വിസ്സജ്ജേസീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പഞ്ഹേസു. **ഇതീ**തി ഏവം.

തത്ഥാതി വിസ്സജ്ജനേ. **ഭദ്ദകോ തേ ഉമ്മങ്ഗോ**തി ഏത്ഥ **ഉമ്മങ്ഗ**സദ്ദോ പഞ്ഹവാചകോതി ആഹ “ഭദ്ദകാ തേ പഞ്ഹാ”തി. തത്ഥ **തേ**തി തവ. കസ്മാ പഞ്ഹാ “ഉമ്മങ്ഗോ”തി വുച്ചതീതി ആഹ “പഞ്ഞാ ഹീ”തിആദി. **ഹി** യസ്മാ ഉമ്മങ്ഗോതി വുച്ചതി, തസ്മാ പഞ്ഹാ ഉമ്മങ്ഗോ നാമാതി യോജനാ. “ഉമ്മുജ്ജിത്വാ ഠിതത്താ”തി ഇമിനാ ഉമ്മുജ്ജതീതി **ഉമ്മങ്ഗോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. മുജധാതു ഉകാരസ്സ അകാരോ, അവിജ്ജന്ധകാരസങ്ഖാതാ ഉദകതോ ഉമ്മുജ്ജതീതി അത്ഥോ. **“തഗ്ഘാ”**തി നിപാതസ്സ തസ്മാ കാരണാതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ **“യസ്മാ”**തിആദി. “സമ്പടിച്ഛനത്ഥേ”തി ഇമിനാ തഗ്ഘസദ്ദോ സാധുഅത്ഥോതി ദസ്സേതി, തഗ്ഘ സാധൂതി അത്ഥോ. **തീണിയേവാ**തി “സമാദഹിത്വാ വിസിബ്ബേന്തീ”തി ഏകം, “സാമിസേനാ”തി ഏകം, “സസിത്ഥക”ന്തി ഏകന്തി ഇമാനി തീണിയേവ.

ചതുവിപത്തിവണ്ണനാ

൩൩൬. യം തം പുച്ഛിമ്ഹാതി എത്ഥ നിഗ്ഗഹിതതോ പരം അകാരലോപോതി ആഹ "യം തം അപുച്ഛിമ്ഹാ"തി . തത്ഥ **യ**ന്തി പഞ്ഹം. **ത**ന്തി തുവം. "ത്വ"ന്തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **തം തദേവാ**തി തം തം ഏവ പഞ്ഹം. **അഞ്ഞഥാ**തി അഞ്ഞം ആകാരം.

യേ ദുട്ഠുല്ലാ സാ സീലവിപത്തീതി എത്ഥ നനു സീലവിപത്തിം പുച്ഛന്തോ പഞ്ഹോ നത്ഥി, കസ്മാ പന "സാ സീലവിപത്തീ"തി വിസ്സജ്ജനം വുത്തന്തി ആഹ "കിഞ്ചാപീ"തിആദി. **ഏത**ന്തി "യേ ദുട്ഠുല്ലാ സാ സീലവിപത്തീ"തി വചനം. തമേവത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "ചതൂസു ഹീ"തിആദി. **വത്വാ**തി സംഖേപേന വത്വാ.

തിസ്സന്നം വിപത്തീനന്തി സീലവിപത്തിതോ അവസേസാനം തിസ്സന്നം വിപത്തീനം. **തത്ഥാ**തി "ഥുല്ലച്ചയ"ന്തിആദിവചനേ.

"അബ്ഭാചിക്ഖന്തീ"തി പദസ്സ കത്താരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വദന്താ"തി. "തഥാഹ"ന്തിആദിനാ വദനാകാരം ദസ്സേതി.

"അയം ഛഹീ"തി ഇമിനാ **അയം സാ**തി എത്ഥ **സാ**സദ്ദോ പദാലങ്കാരോതി ദസ്സേതി. **ഏത്താവതാ**തി എത്തകേന "ഥുല്ലച്ചയ"ന്തിആദിവചനമത്തേന. വിസ്സജ്ജിതം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

ഛേദനകാദിവണ്ണനാ

൩൩൭. കതി ഛേദനകാനീതിആദിപുച്ഛാനം അനുസന്ധിപുച്ഛാഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"യസ്മാ പനാ"**തിആദി. പുച്ഛാ ഹി അനുസന്ധിഅനനുസന്ധിവസേന ദുവിധാ. തത്ഥ വിസ്സജ്ജനേന അനുസന്ധിവസേന പുച്ഛാ **അനുസന്ധിപുച്ഛാ** നാമ, വിസ്സജ്ജനമനപേക്ഖിത്വാ യഥാകാമപുച്ഛാ **അനനുസന്ധിപുച്ഛാ** നാമ. താസം വിത്ഥാരോ നേത്തിഅട്ഠകഥാദീസു ഗഹേതബ്ബോ. ഇധാപി "ഏകാദസ യാവതതിയകാ"തി വിസ്സജ്ജനേന അനുസന്ധാനത്താ അനുസന്ധിപുച്ഛാ നാമ. യസ്മാ പന വിസ്സജ്ജിതോതി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഖാവസേനാ**തി ഏകാദസാ"തി സങ്ഖായ സത്തിയാ, ആയത്തേന വാ. **സങ്ഖാനുസന്ധിവസേനേവാ**തി "കതീ"തി സങ്ഖായ അനുസന്ധിവസേന ഏവ. **തേസ**ന്തി പഞ്ഹാനം. **തത്ഥാ**തി "ഛ ഛേദനകാനീ"തിആദിപാഠേ. **ഇദമേവാ**തി ഇദം ഏവ വചനം. **അപുബ്ബ**ന്തി പുബ്ബേ ന വുത്തം, അപോരാണം നവന്തി അത്ഥോ. **യം പനേത**ന്തി യം പന ഏതം വചനം. "സോളസാ"തി ഇമിനാ **സോദസാ**തി എത്ഥ ദകാരസ്സ ളകാരം കത്വാ "സോളസാ"തി പാഠോപി യുജ്ജതീതി ദസ്സേതി. **ജാനന്തി പഞ്ഞത്താ**തി എത്ഥ "ഏവം വത്വാ"തി പാഠസേസം അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ജാന"ന്തി ഏവം വത്വാ പഞ്ഞത്താ"തി. **തേ**തി "ജാന"ന്തി പഞ്ഞത്താ സിക്ഖാപദാതി അത്ഥോ. **ഏവ**ന്തി വക്ഖമാനനയേന. **പവിസേയ്യാതീ**തി എത്ഥ **ഇതി**സദ്ദോ പരിസമാനത്ഥോ. ഇതി വേദിതബ്ബോതി യോജനാ.

അസാധാരണാദിവണ്ണനാ

൩൩൮. പുരിമ പഞ്ഹന്തി "കതി ഛേദനകാനീ"തിആദിപഞ്ഹാനം പുരേ വുത്തം പഞ്ഹം. **തത്ഥാ**തി "വീസം ദ്വേ സതാനീ"തിആദിപാഠേ. **"ദ്വേഅനിയതേഹീ"**തി പദസ്സ അസമാഹാരദിഗുവാക്യം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദ്വീഹി അനിയതേഹീ"തി. **"സദ്ധി"**ന്തി ഇമിനാ സഹാദിയോഗേ കരണവചനന്തി ദസ്സേതി.

ഗാഥായം "ധോവനഞ്ച സിക്ഖാപദ"ന്തിആദിനാ യോജനാ കാതബ്ബാ. **ദ്വേ ലോമാ**തി ദ്വേ ഏളകലോമസിക്ഖാപദാനി.

"സകലോ"തിആദികായ അഡ്ഢതേയ്യഗാഥായ യോജനാ സുവിഞ്ഞേയ്യാവ.

സങ്ഘമ്ഹാ ദസ നിസ്സരേതി എത്ഥ "സങ്ഘമ്ഹാ നിസ്സാരീയതീ"തി (പാചി॰ ന്റവ്വ, ൭൩॰) ഏവം വുത്താ ദസാതി യോജനാനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സങ്ഘമ്ഹാ

നിസ്സാരീയതീ"തിആദി. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ. **തഥാ**തി യഥാ ഖുദ്ദകാ, തഥാതി അത്ഥോ. **ഇതീ**തി ഏവം.

തേസന്തി പാരാജികാനം. കണ്ഹസപ്പാദയോ ദുരാസദാ വിയ ദുരാസദാ ഹോന്തീതി യോജനാ. **"ദുരൂപഗമനാ**തി ഇമിനാ സദധാതുയാ ഗത്യത്ഥം ദസ്സേതി. **ദുരാസജ്ജനാ**തി ദുക്ഖേന ആസജ്ജിതബ്ബാ, ആസജ്ജിതും ന സുകരാതി അത്ഥോ. **സമൂപമാ**തി സമഉപമാ. സമൂപമാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"യഥാ"**തിആദി.

സാധാരണന്തി അട്ഠംഹി പാരാജികേഹി സാധാരണം. ഏകേകസ്സ പാരാജികസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **അവിരൂള്ഹീ ഭവന്തി തേ**തി ഏത്ഥ ഉപമാനോപമേയ്യാനം പാകടഭാവം കത്വാ യോജനാനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ ഏതേ"തിആദി. **അവിരൂള്ഹിധമ്മാ**തി അവിരൂള്ഹീസഭാവാ. **പകതിസീലഭാവേനാ**തി പകതിയാ സീലവന്തഭാവേന, **"പകതിസീലാഭാവേനാ"**തിപി പാഠോ, പകതിസീലസ്സ അഭാവേന, അഭാവഹേതൂതി അത്ഥോ. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന "അട്ഠേവ പാരാജികാ"തിആദിവചനമത്തേന, ദസ്സിതം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **വിഭത്തിയോ**തി പാരാജികാദിവസേന വിഭജിതബ്ബാതി വിഭത്തിയോതി. **തത്ഥാ**തി "തേവീസതി സങ്ഘാദിസേസാ"തിആദിപാഠേ . **സബ്ബസങ്ഗാഹികവചന**ന്തി സബ്ബേസം തിണ്ണം സമഥാനം, സബ്ബാസം വാ ആപത്തീനം സമഥാനം സങ്ഗാഹികവചനം. **"ദ്വീഹി സമഥേഹീ"**തി സമ്മുഖാവിനയേന ച പടിഞ്ഞാതകരണേന ചാതി ദ്വീഹി സമഥേഹി.

ഏതന്തി "ദ്വേ ഉപോസഥാ ദ്വേ പവാരണാ"തി വചനം. **വിഭജനാ**നീതി വിഭജിതബ്ബാനം വിഭജനകിരിയായ അവിനാഭാവതോ ഭാവവസേന വുത്തം, തസ്മാ വിഭജിതബ്ബാതി **വിഭത്തിയോ**തി വചനത്ഥോ കാതബ്ബോ. അപരാപി ഇമാ വിഭത്തിയോ ഹോന്തീതി യോജനാ. ഹേട്ഠാ വുത്തസ്സ "വിഭത്തിമത്തദസ്സനേനേവ ചേതം വുത്തം, ന സമഥേഹി വൂപസമനവസേനാ"തി വചനസ്സ അത്ഥനയതോ അഞ്ഞം അത്ഥനയം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അഥവാ"**തിആദി, "ഇമാപി വിഭത്തിയോ"തി പദം "നിസ്സായാ"തി പദേ അവുത്തകമ്മം . നിസ്സായ ആപജ്ജന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **താ**തി ആപത്തിയോ. **വുത്തപ്പകാരേഹേവാ**തി തീഹി സമഥേഹീതി വുത്തപകാരേഹേവ. **തംമൂലികാന**ന്തി തേ ഏവ ഉപോസഥാദയോ മൂലമേതാസന്തി തംമൂലികാ, താസം. ഇമിനാ കാരിയൂപചാരേന വുത്തനയം ദസ്സേതി. **താ വിഭത്തിയോ**തി ഉപോസഥാദിവിഭത്തിയോ.

പാരാജികാദിആപത്തിവണ്ണനാ

ന.ന.ന്. ഏവം വിസ്സജ്ജേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. യദിദം ആപത്തിപാരാജികം നാമാതി യോജനാ. **ആപത്തിപാരാജിക**ന്തി ആപത്തിസങ്ഖാതം പാരാജികം. "പരാജയമാപന്നോ"തി ഇമിനാ സാസനതോ പുഗ്ഗലം പരാജേതീതി **പാരാജിക**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ണ്യപച്ചയോ ഹേതുകത്വത്ഥവാചകോ, യകാരസ്സ കകാരോ. **ചുതോ**തി ചവകോ. **പരദ്ധോ**തി വിരദ്ധോ. **ഭട്ഠോ**തി പതിതോ. **നിരങ്കതോ**തി സങ്ഘമ്ഹാ അപസാരിതോ. **അനീഹതേ തസ്മിം പുഗ്ഗലേ**തി തസ്മിം പുഗ്ഗലേ സങ്ഘമ്ഹാ നീഹരിത്വാ ന ഹരിതേ, അനപനീതേതി അത്ഥോ. "ഉപോസഥപവാരണാദിഭേദോ"തി ഇമിനാ സംവാസസരൂപം ദസ്സേതി. ബ്യഞ്ജനേ ആദരമകത്വാ "ഏതം ആപത്തീ"തി വുത്തം. **അയം ഹീ**തി അയം ഏവം വക്ഖമാനോ. **ഏത്ഥാ**തി ഗാഥായം. **തേന തസ്മാ**തി ഏത്ഥ "തസ്മാ"തി പദേന "തേനാ"തി പദസ്സ കാരണത്ഥം ദസ്സേതി.

ഏത്ഥാതി ദുതിയഗാഥായം. ആദിമ്ഹി ചേവ ഇച്ഛിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം. **ഏത്ഥാ**തി പരിവാസദാനാദീസു ചതൂസു കമ്മേസു. "സങ്ഘോ"തിആദിവചനത്ഥോ തിപദഭിന്നാധികരണബാഹിരത്ഥസമാസോ ഹോതി, ചേവസദ്ദചസദ്ദേഹി ആദിസേസപദാനം ഉഭയപദത്ഥപധാനഭാവം ദസ്സേതി, "ഇച്ഛിതബ്ബോ"തി പദം കാരകാനം കിരിയാപേക്ഖത്താ കിരിയത്ഥായ പക്ഖിത്തം. **അസ്സാ**തി ആപത്തിയാ, ഇമിനാ അഞ്ഞപദം ദസ്സേതി. ഇച്ഛിതബ്ബത്ഥേ അപച്ചയം കത്വാ തദ്ധിതന്തിപി വദന്തി. ലഹുകനയോ പനേസ. അയം പനേത്ഥ ഗരുകനയോ - ആദി ച സേസോ ച **ആദിസേസാ,** സങ്ഘോ ആദിസേസേസു അസ്സാ ഇച്ഛിതബ്ബോതി **സങ്ഘാദിസേസോ**തി.

അനേകംസികതം പദന്തി ഏത്ഥ **പദന്തി** സിക്ഖാപദം. അനേകംസേന കതം **അനേകംസികത**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യസ്മാ ഇദം സിക്ഖാപദം അനേകംസേന കത"ന്തി. യസ്മാ കതം, തസ്മാ അനിയതോതി പവുച്ചതീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി അനിയതേ. **യത്ഥാ**തി സിക്ഖാപദേ. **സോപീ**തി സിക്ഖാപദധമ്മോപി.

അച്ചയേസൂതി ദോസേസു. തേ ഹി നിദ്ദോസം അതിക്കമ്മ അയന്തി ഗച്ഛന്തി പവത്തന്തീതി **അച്ചയാ**തി വുച്ചന്തി. **തേനാ**തി അച്ചയേന. **ഥൂലോ**തി ഓളാരികോ. "ഥൂലത്താ"തി ഇമിനാ **"തേനേത"**ന്തി ഏത്ഥ തേനസദ്ദസ്സ കാരണത്ഥം ദസ്സേതി. അച്ചയസ്സ ഥൂലത്താതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി ആപത്തിധമ്മം. ഇമായ ഗാഥായ അഞ്ഞേസം ലഹുകാപത്തീനം ഥൂലോ അച്ചയോ **ഥുല്ലച്ചയോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ദ്വേഭാവേ സതി സംയോഗപരത്താ രസ്സോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം.

"നിസ്സജ്ജിത്വാ ദേസേതബ്ബതോ"തി ഇമിനാ നിസ്സജ്ജനം **നിസ്സഗ്ഗോ,** ആപത്തിദേസനതോ പുബ്ബഭാഗേ കത്തബ്ബസ്സ വിനയകമ്മസ്സേതമധിവചനം, സോ ഏതസ്സത്ഥീതി **നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

കുസലധമ്മസദ്ദേന കുസലചിത്തമേവ ഗഹേതബ്ബന്തി ആഹ "കുസലധമ്മസങ്ഖാതം കുസലചിത്ത"ന്തി. "കുസലചിത്തം പാതേതീ"തി ഇമിനാ ചിത്തം പാതേതീതി **പാചിത്തിയ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ "ചിത്തപാതിയ"ന്തി വത്തബ്ബേ പദവിപരിയായം കത്വാ, തകാരസ്സ ച ലോപം കത്വാ "പാചിത്തിയ"ന്തി വുത്തം. അചിന്തേയ്യോ ഹി പാളിനയോ. ണ്യപച്ചയോ ഹേതുകത്വത്ഥവാചകോ. നനു "പാതേതി കുസലം ധമ്മ"ന്തി ഇമിനാവ "പാചിത്തിയ"ന്തി പദസ്സ നിബ്ബചനം സിദ്ധം, കസ്മാ പന "അപരജ്ഝതി ചിത്തസമ്മോഹനട്ഠാന"ന്തി വുത്തന്തി ആഹ "യം പനാ"തിആദി. യസ്മാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ.

പാടിദേസനീയാസു നിബ്ബചനമേവ അദസ്സേത്വാ കസ്മാ "ഭിക്ഖു അഞ്ഞാതകോ സന്തോ"തിആദി വുത്തന്തി ആഹ "വുത്തഗാരയ്ഹഭാവകാരണദസ്സനത്ഥമേവാ"തി. "പടിദേസേതബ്ബതോ"തി ഇമിനാ അഞ്ഞാപത്തിദേസനാനയതോ "ഗാരയ്ഹ"ന്തിആദിനാ പടി വിസും വത്വാ ദേസേതബ്ബാതി **പാടിദേസനീയാ**തി നിബ്ബചനം ദസ്സേതി.

ദുക്കടന്തി ഏത്ഥ ദുസദ്ദോ ദുട്ഠുഅത്ഥോ ച വിരൂപത്ഥോ ച ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുട്ഠു കതം, വിരൂപം വാ കത"ന്തി. **ത**ന്തി കമ്മം. **തം പനേത**ന്തി ദുക്കടം, ഖലിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **അസ്സാ**തി ദുക്കടസ്സ. തസ്സത്ഥോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **ഹീ**തി വിത്ഥാരോ. യം പാപന്തി യോജനാ. **യദീ**തി അഥ. **യദി**സദ്ദോ ഹി അഥപരിയായോ. **ഇദമ്പീ**തി ഇദമ്പി കമ്മം, പാപന്തി സമ്ബന്ധോ.

"ലപിത"ന്തി ഇമിനാ **ദുരാഭട്ഠ**ന്തി ഏത്ഥ ഭാസധാതുയാ കഥനത്ഥം ദസ്സേതി. **യ**ന്തി വചനം. **കിഞ്ച ഭിയ്യോ**തി തതോ അതിരേകം കഥേതബ്ബവചനം കിഞ്ചാതി അത്ഥോ. **സംകിലിട്ഠഞ്ച യം പദ**ന്തി ഏത്ഥ ചകാരോ പിസദ്ദത്ഥോ "പദ"ന്തി ഏത്ഥ യോജേതബ്ബോ, **യം**സദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ആഹ "സംകിലിട്ഠം യസ്മാ തമ്പി പദ"ന്തി. **തമ്പി പദ**ന്തി തമ്പി വചനം. **പദ**സദ്ദോ ഹി വചനവാചകോ. തമ്പി വചനം യസ്മാ സംകിലിട്ഠം ഹോതീതി യോജനാ. കഥം സംകിലിട്ഠം ഹോതീതി യോജനാ. "യസ്മാ"തി പദേന **യം**സദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ന**ന്തി പദം. **"ഏതം ഇതി വുച്ചതീ"**തി സംവണ്ണേതബ്ബപദം. "ദുബ്ഭാസിതന്തി ഏതം വുച്ചതീ"തി സംവണ്ണനാപദം. **ഏത**ന്തി ഏതം പദം, ഏതം വചനന്തി അത്ഥോ.

ഏത്ഥാതി സേഖിയഗാഥായ. **ഇദ**ന്തി ആപത്തീനം നിബ്ബചനദീപകം വചനം, വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. കസ്സ ദീപനത്ഥം വുത്തന്തി ആഹ "സങ്ഗഹിതസ്സ അത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥ"ന്തി.

തത്ഥാതി "ഛന്നമതിവസ്സതീ"തിആദിവചനേ. **ഗേഹ**ന്തി പകതിഗേഹം. ഇദം പന ഗേഹന്തി യോജനാ. വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "മൂലാപത്തിഞ്ഹീ"തിആദി. "അവിവട"ന്തി വത്വാ തസ്സത്ഥം ദസ്സേതും വുത്തം "സുച്ഛന്ന"ന്തി. **വിവട**ന്തി അച്ഛന്നം. നാതിവസ്സനഭാവം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "മൂലാപത്തിഞ്ഹീ"തിആദി. വിവരന്തോ ഭിക്ഖു നാപജ്ജതീതി

സമ്ബന്ധോ. **സുദ്ധന്തേതി** സുദ്ധകോട്ഠാസേ. “തസ്മാ”തി ച “തേനാ”തി ച യേഭുയ്യേന അത്ഥതോ ഏകം, തസ്മാ വുത്തം “തേന കാരണേനാ”തി. **ഏവഞ്ചേതം വിവടന്തി** ഏവം ഏതം ഛന്നം ചേ വിവടന്തി യോജനാ.

പരിപാതിയമാനാനന്തി അഭിഭൂയമാനാനം. “രുക്ഖാദിഗഹനം അരഞ്ഞ”ന്തി ഇമിനാ **പവനന്തി** പദസ്സ അരഞ്ഞപരിയായതം ദസ്സേതി. ഗതിസദ്ദസ്സ ഭവഭേദാദിഅത്ഥം പടിക്ഖിപിത്വാ പടിസ്സരണത്ഥേ ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ “പടിസ്സരണം ഹോതീ”തി. **തന്തി** പവനം. **തേതി** മിഗാ. **“അസ്സസന്തീ”**തി പദേന “പസ്സസന്തീ”തി അത്ഥോപി ഗഹേതബ്ബോ അവിനാഭാവതോ, ആനാപാനം കരോന്തീതി അത്ഥോ. **ആകാസോതി** അജടാകാസോ. **പക്ഖീനന്തി** വിഹങ്ഗമാനം. “സബ്ബേസം സങ്ഖതധമ്മാന”ന്തി ഇമിനാ **ധമ്മാനന്തി** ഏത്ഥ സങ്ഖതധമ്മോയേവ ഗഹേതബ്ബോതി ദസ്സേതി. “വിനാസോവാ”തി ഇമിനാ **വിഭവസദ്ദോ** വിനാസവാചകോതി ദസ്സേതി. **തേസന്തി** സബ്ബേസമ്പി സങ്ഖതധമ്മാനം. **ഗതീതി** പതിട്ഠാ. കസ്മാ വിഭവോ ധമ്മാനം ഗതി ഹോതീതി ആഹ “ന ഹീ”തിആദി. **ഹീതി** യസ്മാ. **തേതി** സബ്ബേപി സങ്ഖതധമ്മാ. **വിനാസന്തി** വിഭവം. **സുചിരമ്പീതി** അസീതിവസ്സാദികാലമ്പി. **നിബ്ബാനം അരഹതോ ഗതീതി** സംവണ്ണേതബ്ബപദം. “ഖീണാസവസ്സാ”തി ഇമിനാ **അരഹതോതി** പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. “അനുപാദിസേസനിബ്ബാനധാതൂ”തി ഇമിനാ **“നിബ്ബാന”**ന്തി പദസ്സ ഇധ അധിപ്പേതനിബ്ബാനം ദസ്സേതി. ഗാഥായ തേ തേ അത്ഥാ സംഗഹേത്വാ ഗണിയന്തി ഏത്ഥാതി **ഗാഥാസങ്ഗണികം**.

ഇതി പഠമഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

അധികരണഭേദം

ഉക്കോടനഭേദാദിവണ്ണനാ

൩൮൦. അധികരണഭേദേ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ദസ്സേതും ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വേ സമഥേതി** ഏത്ഥ ദ്വിന്നം സമഥാനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സമ്മുഖാവിനയഞ്ച യേഭുയ്യസികഞ്ചാ”തി. “പടിസേധേതീ”തി ഇമിനാ **ഉക്കോടേതീതി** ഏത്ഥ കുടധാതുയാ ഛേദനത്ഥം അത്ഥതോ ദസ്സേതി. ഛേദനം നാമ അത്ഥതോ സമഥപടിസേധനന്തി അത്ഥോ.

൩൮൧. ദ്വാദസസു ഉക്കോടേസൂതി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. **അകതം കമ്മന്തിആദയോതി** ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന “ദുക്കടം കമ്മം, പുന കാതബ്ബം കമ്മ”ന്തി ദ്വേ ഉക്കോടാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ. **അനിഹതം കമ്മന്തിആദയോതി** ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന “ദുന്നിഹതം, പുന നിഹനിതബ്ബ”ന്തി ദ്വേ ഉക്കോടാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ. **അവിനിച്ഛിതന്തിആദയോതി** ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന “ദുവിനിച്ഛിതം, പുന വിനിച്ഛിതബ്ബ”ന്തി ദ്വേ ഉക്കോടാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ. **അവൂപസന്തന്തിആദയോതി** ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന “ദുവൂപസന്തം, പുന വൂപസമേതബ്ബ”ന്തി ദ്വേ ഉക്കോടാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ. **അപി ചാതി** സാമഞ്ഞതോ പന.

തത്ഥ ജാതകന്തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേന്തോ ആഹ “യസ്മിംവിഹാരേ”തി. യസ്മിംവിഹാരേ ഉപ്പന്നം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അത്തേസു, അത്താനം വാ പടിപക്ഖം അത്ഥയന്തി ഇച്ഛന്തീതി **അത്തപച്ചത്ഥികാ. പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയേനേവാതി** പാളിയം ആഗതേഹി സമഥേഹി മുത്തകേന ധമ്മദേസനാമത്തവിനിച്ഛയേനേവ. **ഇദന്തി** അധികരണം. **യേനാപി വിനിച്ഛയേനാതി** പാളിമുത്തകേന യേനാപി വിനിച്ഛയേന.

അഞ്ഞോതി നേവാസികേഹി അഞ്ഞോ വിനയധരോ പുച്ഛതീതി സമ്ബന്ധോ. **തേഹി ചാതി** നേവാസികേഹി ച.

ഏതസ്സാതി വിനയധരസ്സ. **അയന്തി** വിനയധരോ. **തത്ഥാതി** തം ഗാമം. **അഞ്ഞമഞ്ഞം വാ സഞ്ഞാപേന്തീതി** അത്തപച്ചത്ഥികാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വാ സഞ്ഞാപേന്തി. **തേ ഭിക്ഖൂതി** തേ അത്തപച്ചത്ഥികാ ഭിക്ഖൂ. **നിജ്ഝാപേന്തീതി** സഞ്ഞാപേന്തി. **ഉക്കോടേതി യോതി** യോ ഉക്കോടേതി. **ഏതേതി** അത്തപച്ചത്ഥികേ ഭിക്ഖൂ, ദിസ്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** ഗാമം. **തത്ഥേവാതി** അന്തരാമഗ്ഗേ ഏവ.

തത്ഥേവാതി ഗാമമേവ. **തത്ഥേവാ**തി തസ്മിംയേവ ഠാനേ. **തത്ഥ ഗത**ന്തി തം ഗാമം ഗതം.

"ഏസേവ നയോ"തി ഇമിനാ പാചിത്തിയമേവ അതിദിസതി.

സങ്ഘേന...പേ... അധികരണേ വദന്തോപീതി സമ്ബന്ധോ. യം പനേതം ആപത്തിവുട്ഠാനം നാമ ഹോതീതി യോജനാ. **ഏത**ന്തി ആപത്തിവുട്ഠാനം. **വദന്തോപീ**തി **പി**സദ്ദോ ന കേവലം തിണവത്ഥാരകം ഉക്കോടേന്തോയേവ ഉക്കോടേതി നാമ, അഥ ഖോ വദന്തോപീതി ദസ്സേതി.

ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛന്തോതിആദീസു അഗതിഗമനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിനയധരോ ഹുത്വാ"തിആദി. അത്ഥായ ഉക്കോടേന്തോതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി അനത്ഥം ചരന്തസ്സ. മന്ദോ പന ഉക്കോടേതി നാമാതി സമ്ബന്ധോ. ഏകോ ബലവനിസ്സിതോ ച ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഗഹനമിച്ഛാദിട്ഠി**ന്തി ഗഹനസദിസം മിച്ഛാദിട്ഠിം പവനസദിസം മിച്ഛാദിട്ഠിന്തി അത്ഥോ. **ബലവന്തേ ചാ**തി ഏത്ഥ **ച**സദ്ദോ സബ്ബകമ്മേസു യോജേതബ്ബോ. **നിസ്സിതത്താ**തി ഏകസ്സ നിസ്സിതത്താ. **ബലവനിസ്സിതോ ചാ**തി ഏത്ഥാപി ച സദ്ദോ സബ്ബകത്തൂസു യോജേതബ്ബോ. **തസ്സാ**തി വിസമാദിനിസ്സിതസ്സ.

സോതി സാമണേരോ. **മങ്കുഭൂതാത്ഥാ**തി മങ്കൂ ഹുത്വാ ഭൂതാ, മങ്കും വാ പത്താ അത്ഥ ഭവഥാതി അത്ഥോ. **തേ**തി പരാജയഭിക്ഖൂ. **തസ്സാ**തി സാമണേരസ്സ. **സോ**തി സാമണേരോ. **തേ**തി പരാജയഭിക്ഖൂ. **ത**ന്തി സാമണേരം. **സോ**തി ദഹരോ. **തതോ**തി സന്നിപാതകാരണാ. **ഹിയ്യോ**തി അനന്തരാതീതാഹേ. **ഇതീ**തി ഏവം വദേതി. **സോ**തി ദഹരോ. ഇദം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തന്തി യോജനാ. **ഗച്ഛാ**തി ഗച്ഛാഹി. **ഇതീ**തി ഏവം വത്തബ്ബോതി യോജനാ.

സങ്ഘേന സദ്ധിം അധികരണം വിനിച്ഛിനിത്വാ പരിവേണഗതം ഏകം ഭിക്ഖുന്തി യോജനാ. **കിസ്സാ**തി കേന കാരണേന. ഏവം ഇമിനാകാരേന വിനിച്ഛിതബ്ബം നനൂതി യോജനാ. **സോ**തി വിനിച്ഛയകാരകോ ഭിക്ഖു. ഛന്ദദായകോ സുവിഞ്ഞേയ്യോയേവ.

അധികരണനിദാനാദിവണ്ണനാ

൩൪൫. കിംനിദാനന്തിആദീസു ഛസു പദേസു സമാസഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കിംനിദാനമസ്സാ"തിആദി. **അസ്സാ**തി വിവാദാധികരണസ്സ. "കിംനിദാന"ന്തി പദാനം സതിപി സമാസഭാവേ ബ്യഞ്ജനന്തപകതികത്താ "കി"ന്തി നിഗ്ഗഹിതന്തഭാവേന ഉച്ചാരണം കാതബ്ബം. **സബ്ബാനേതാനീ**തി സബ്ബാനി നിദാനന്തിആദീനി ഏതാനി പദാനി. **വേവചനാനീ**തി ഏകസ്മിംയേവ "കാരണ"ന്തി അത്ഥേ വിവിധാനി വചനാനി **വിവചനാനി,** താനിയേവ **വേവചനാനി**. അഥ വാ വിവിധം വചനമേതസ്സത്ഥസ്സാതി വിവചനം, കാരണസങ്ഖാതോ അത്ഥോ, അഭിധേയ്യഅഭിധാനഭാവേന സമ്ബന്ധത്താ വിവചനസ്സ ഏതാനി **വേവചനാനി,** പദാനി.

"അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥുസങ്ഖാതോ"തി ഇമിനാ വിവാദസരൂപം ദസ്സേതി. **വിവാദ**ന്തി അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥുസങ്ഖാതം വിവാദം. **ഏത**ന്തി "വിവാദനിദാന"ന്തി ഏതം വചനം. **അസ്സാ**തി അനുവാദാധികരണസ്സ. **ഇദമ്പീ**തി "അനുവാദനിദാന"ന്തി വചനമ്പി. **അസ്സാ**തി ആപത്താധികരണസ്സ. **ഏത**ന്തി "ആപത്തിനിദാന"ന്തി വചനം. കിച്ചമേവ ബ്യഞ്ജനവഡ്ഢനവസേന **കിച്ചയ**ന്തി വുത്തം. **അസ്സാ**തി കിച്ചാധികരണസ്സ. സമനുഭാസനാദീനം ഉപ്പജ്ജനകകിച്ചാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത**ന്തി "കിച്ചയനിദാന"ന്തി വചനം. **ഏകപദയോജനാ**തി ഏകേന **"നിദാന"**ന്തി പദേന യോജനാ. **സബ്ബപദാനീ**തി സബ്ബാനി സമുദയാദീനി പദാനി.

നവന്നന്തി ജാതിവസേന ഛന്നം ഹേതൂനം നവസു അന്തോഗധത്താ തികവസേനേതം വുത്തം. **ബ്യഞ്ജനമത്ത**ന്തി ഹേതുപച്ചയവസേന ബ്യഞ്ജനമേവ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത്ഥാ**തി തതിയപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനേ.

൩൪൩. ദ്വാദസ മൂലാനീതി ഏത്ഥ ദ്വാദസന്നം മൂലാനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ “കോധഉപനാഹയുഗളകാദീനീ”തിആദി . ഏത്ഥ (വിഭ॰ വ്ട൩, ൪൪) ആദിസദ്ദേന മക്ഖപളാസയുഗള ഇസ്സാമച്ഛരിയയുഗള മായാസാഠേയ്യയുഗള പാപിച്ഛമിച്ഛാദിട്ഠിയുഗള സന്ദിട്ഠിപരാമാസിആധാനഗ്ഗാഹിദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗിയുഗളവസേന പഞ്ച യുഗളാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **അജ്ഝത്തസന്താനപ്പവത്താനീ**തി നിയകജ്ഝത്തസന്താനേ പവത്താനി.

അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥൂനം സമുട്ഠാനഭാവം നിബ്ബചനേന പകാസേന്തോ ആഹ “തം ഹീ”തിആദി. **തന്തി** അനുവാദാധികരണം, സമുട്ഠാതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ ച “ഏതേസൂ”തി ഇമിനാ അധികരണഭാവം ദസ്സേതി. “ഏതേഹീ”തി ഇമിനാ കരണഭാവം ദസ്സേതി. **തേനാ**തി കാരണേന. **അസ്സാ**തി വിവാദാധികരണസ്സ. **ഏതാനീ**തി അട്ഠാരസഭേദകരവത്ഥൂനി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസം അധികരണാനം സബ്ബേസു സമുട്ഠാനേസു.

൩൪൪. ഏകേന അധികരണേന കിച്ചാധികരണേനാതി ഇദം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏതാനീ**തി അധികരണാനി. **ഏകംസതോ**തി ഏകംസേന, ഏകകോട്ഠാസേനാതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ.

സാവസേസാപത്തി സമ്മതി വിയ അനവസേസാപത്തി ന സമ്മതീതി യോജനാ. കസ്മാ ന സമ്മതീതി ആഹ “ന ഹീ”തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **സാ**തി അനവസേസാ ആപത്തി. **തതോ**തി അനവസേസാപത്തിതോ. ഏത്ഥ ച “ന സക്കാ ദേസേതു”ന്തി ഇമിനാ ദേസനാഗാമിനിയാ അഭാവം ദീപേതി. “ന സക്കാ...പേ॰... പതിട്ഠാതു”ന്തി ഇമിനാ വുട്ഠാനഗാമിനിയാ അഭാവം ദീപേതി.

൩൪൫. **തതോ**തി നയതോ. **യത്ഥ സതിവിനയോ**തിആദികാ ഛ യമകപുച്ഛാതി സമ്ബന്ധോ. **താസ**ന്തി പുച്ഛാനം. **പകാസിതോ**തി പാകടോ.

൩൫൧. ദ്വിന്നമ്പി സമഥാനന്തി സമ്മുഖാവിനയസതിവിനയവസേന ദ്വിന്നമ്പി സമഥാനം. **യസ്മാ**തി യേന കാരണേന ന സക്കാതി സമ്ബന്ധോ. പത്തവട്ടീനം നാനാകരണന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേസ**ന്തി സമ്മുഖാവിനയസതിവിനയാനം നാനാകരണന്തി സമ്ബന്ധോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - യസ്മാ കദലിക്ഖന്ധേ പത്തവട്ടീനം നാനാകരണം വിനിബ്ഭുജ്ജിത്വാ ദസ്സേതും ന സക്കാ വിയ തേസം നാനാകരണം വിനിബ്ഭുജ്ജിത്വാ ദസ്സേതും ന സക്കാതി. **തേനാ**തി കാരണേന. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു വിസ്സജ്ജനേസു.

സത്തസമഥനിദാനവണ്ണനാ

൩൫൨. അസ്സാതി സമ്മുഖാവിനയസ്സ. **തത്ഥാ**തി “നിദാനനിദാനോ”തി പാഠേ. **ഇദ**ന്തി സമ്മുഖാചതുക്കം. **ലദ്ധുപവാദോ**തി ലദ്ധോ പരേസം ഉപവാദോ യേനാതി ലദ്ധുപവാദോ, ഖീണാസവോ. **യസ്സ ചാ**തി യസ്സ ച സന്തികേതി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭിന്ന**ന്തി ദേസകപടിഗ്ഗാഹകാനം ദ്വിന്നം.

൩൫൩. നനു പുച്ഛായം “സത്തന്നം സമഥാന”ന്തി വുത്തം, കസ്മാ പന വിസ്സജ്ജനായം സമ്മുഖാവിനയസ്സ സമുട്ഠാനം ന വുത്തന്തി ആഹ “കിഞ്ചാപീ”തിആദി. തത്ഥ കിഞ്ചാപി വുത്തന്തി യോജനാ. ഏത്ഥ **കിഞ്ചാപി**സദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ, **പന**സദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ. തഥാ വുത്തമ്പീതി യോജനാ. **കമ്മസങ്ഗഹാഭാവേനാ**തി കമ്മേ സങ്ഗഹസ്സ അഭാവേന. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം “കമ്മസ്സ കിരിയാ”തിആദിപാഠേ. കമ്മം കരീയതി ഇമായാതി കിരിയാ, ഞത്തി. തേന വുത്തം “കമ്മസ്സ കിരിയാതി ഞത്തി വേദിതബ്ബാ”തി. കരിയതേ ഠപിയതേ **കരണം**. സയം ഉപഗമിയതേ **ഉപഗമനം**. അജ്ഝേസനേന പരം ഉപഗമാപിയതേ **അജ്ഝുപഗമനം**. അധിവാസിയതേ **അധിവാസനാ**. അപ്പടിക്കോസിയതേ **അപടിക്കോസനാ**. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “കരണന്തി തസ്സായേവാ”തിആദി. **ഏത**ന്തി കമ്മം. **മേ**തി മയ്ഹം. ഖമുധാതുപയോഗേ സമ്പദാനത്ഥേ സമ്പദാനവചനം. അഥ വാ മേതി മയാ. കത്വത്ഥേ കരണവചനം, സാമിവചനം വാ. **ഖമതീ**തി കത്തുരൂപസദിസം കമ്മരൂപം. രൂപഞ്ഹി കത്തുരൂപസദിസം കമ്മരൂപം “ഖമതി സങ്ഘസ്സാ”തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൨൭) വിയ.

കമ്മരൂപസദിസം കത്തുരൂപം "ഉപാസകോ സീലം സമാദിയതീ"തിആദീസു (പട്ഠാ॰ ൧.൧.൪൨൩) വിയ. ഏത്ഥ കമ്മത്ഥേ പവത്തോ യപച്ചയോ ലോപോതി ദട്ഠബ്ബം.

സത്തസമഥനാനത്ഥാദിവണ്ണനാ

൩൯൪. മാതാപുത്താദീനം അയം വിവാദോതി യോജനാ. "വിരുദ്ധവാദത്താ"തി ഇമിനാ വദനം വാദോ, വിരുദ്ധോ വാദോ **വിവാദോ**തി നിബ്ബചനം ദസ്സേതി. **അധികരണീയതായാ**തി വൂപസമിതതായ. ഇമിനാ അധികരിയതി സമഥേഹി വൂപസമിയതീതി **അധികരണ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു അധികരണഭേദേസു.

ഇതി അധികരണഭേദവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികം

ചോദനാദിപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാവണ്ണനാ

൩൯൫. ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണിയം ചോദനാ നാമ കിം ദസ്സേത്വാ ചോദനാതി ആഹ "വത്ഥുഞ്ച ആപത്തിഞ്ച ദസ്സേത്വാ ചോദനാ"തി. ദോസം സരാപേതീതി **ദോസസാരണാ. സങ്ഘസന്നിപാതോ**തി സങ്ഘസ്സ സന്നിപതനം. ഇമിനാ **സങ്ഘോ**തി ഏത്ഥ ഉത്തരപദലോപം ദസ്സേതി. **മതികമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ മതിസദ്ദോ ഇച്ഛത്ഥോതി ആഹ "വുച്ചതി മന്തഗ്ഗഹണ"ന്തി. **ത**ന്തി മതികമ്മം.

"തേന ചുദിതകപുഗ്ഗലേനാ"തി പദം "സാരണത്ഥായാ"തി പദേ കാരിതകമ്മം. **തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സാ**തി തസ്സ ചുദിതകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ, ഇമിനാ "നിഗ്ഗഹത്ഥായാ"തി പദസ്സ കമ്മം ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം അധികരണവിനിച്ഛയട്ഠാനേ. **പരിഗ്ഗഹണത്ഥായാ**തി പരി വീമംസിത്വാ ഗഹണത്ഥായ. **ധമ്മാ-ധമ്മ**ന്തി ഭൂതാഭൂതം. "വിനിച്ഛയസന്നിട്ഠാപനത്ഥ"ന്തി ഇമിനാ പാളിയം പാഠസേസം ദസ്സേതി.

മാ ഖോ പടിഘന്തി ഏത്ഥ **പടിഘ**സദ്ദോ കോപപരിയായോതി ആഹ "കോപം മാ ജനയീ"തി. "ചുദിതകേ വാ ചോദകേ വാ"തി ഇമിനാ "സങ്ഘേ"തി ആധാരം പടിക്ഖിപതി. **സചേ അനുവിജ്ജകോ തുവ**ന്തി ഏത്ഥ **അനുവിജ്ജക**സദ്ദോ വിനയധരപരിയായോതി ആഹ "വിനയധരോ"തി. വിനയധരോ ഹി യസ്മാ ചോദകചുദിതകാനം വചനം അനുമിനിത്വാ വത്ഥുആപത്താദിവസേന വിദതി, തസ്മാ **അനുവിജ്ജകോ**തി വുച്ചതി.

വിരുദ്ധം ഗാഹം സംവത്തേതീതി **വിഗ്ഗാഹികം**. "ന ത്വ"ന്തിആദിനാ ണികപച്ചയസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. **യായാ**തി കഥായ. സുത്താദീനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"സുത്തം നാമാ"**തിആദി.

അനുയുഞ്ജനവത്തന്തി അനുയുഞ്ജനസ്സ, അനുയുഞ്ജനേ വാ വത്തം. കുസലേന ബുദ്ധിമതാതി ഏത്ഥ **കുസല**സദ്ദോ ഛേകപരിയായോ, **ബുദ്ധിമന്തു**സദ്ദോ പണ്ഡിതപരിയായോതി ആഹ "ഛേകേന പണ്ഡിതേനാ"തി. "ഞാണപാരമിപ്പത്തേനാ"തി ഇമിനാ **ബുദ്ധിമതാ**തി ഏത്ഥ ന കേവലം ഞാണസാമഞ്ഞം, അഥ ഖോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണന്തി ദസ്സേതി. **അയ**ന്തി ഏസോ യഥാവുത്തോ അത്ഥോ. **അയം പനാ**തി ഏസോ വക്ഖമാനോ പന. **ഏത്ഥാ**തി ഇമാസു ഗാഥാസു. സചേ ത്വം അനുവിജ്ജകോ ഹോസീതി യോജനാ. യം പന അനുയോഗവത്തം കതം സുപഞ്ഞത്തം സബ്ബസിക്ഖാപദാനം അനുലോമന്തി യോജനാ. **ത**ന്തി അനുയോഗവത്തം. **ഇതീ**തി അയം സാധിപ്പായസങ്ഖേപവണ്ണനാ. **അത്തനോ**തി അനുവിജ്ജകസ്സ. **സമ്പരായേ**തി പരലോകേ. **യോ**തി അനുവിജ്ജകോ. **ത**ന്തി അനുയോഗവത്തം . **ഗതി**ന്തി സുഗതിം. **ഹിത**ന്തി ചോദകചുദിതകാനം ഹിതം. **ഗവേസന്തോ**തി ഞാണേന ഏസന്തോ. ഇമിനാ ഹിതം ഏസന്തോതി **ഹിതേസീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **മേത്തഞ്ചാ**തി അപ്പനാപത്തം മേത്തഞ്ച.

മേത്താപുബ്ബഭാഗഞ്ചാതി അപ്പനാമേത്തായ പുബ്ബഭാഗേ പവത്തം പരികമ്മഉപചാരമേത്തഞ്ച. തവ ഭാരേ സങ്ഘേന കതേ ഏവാതി യോജനാ.

യോതി അനുവിജ്ജകോ. **ഏതേസ**ന്തി ചോദകചുദിതകാനം. "ഭാസിത"ന്തി ഇമിനാ **വോഹാര**സദ്ദോ ഭാസിതപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ത**ന്തി സഹസാ വോഹാരം.

അനുസന്ധിതന്തി എത്ഥ വിനിച്ഛയാനുസന്ധിം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ "കഥാനുസന്ധി വുച്ചതീ"തി. കഥായ അനുരൂപം സന്ദഹനം **കഥാനുസന്ധി. പടിഞ്ഞാനുസന്ധിതേനാ**തി എത്ഥ പടിഞ്ഞാസദ്ദഅനുസന്ധിസദ്ദാനം തുല്യാധികരണതോ അഞ്ഞം ഭിന്നാധികരണം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"അഥവാ"**തിആദി. ലജ്ജിം പുഗ്ഗലന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി ഗാഥായം. **വത്താനുസന്ധിനാ**തി ആചാരസങ്ഖാതേന വത്തേന അനുസന്ധിനാ അസ്സ അലജ്ജിസ്സ വത്തേന സദ്ധിം യാ പടിഞ്ഞാ സന്ധിയതീതി യോജനാ.

ജാനന്തോ ആപജ്ജതീതി ജാനന്തോ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി. ഇമിനാ **സഞ്ചിച്ചാ**തി പദസ്സ സഞ്ചേതേത്വാതി അത്ഥം ദസ്സേതി. വീതിക്കമചേതനായ സദ്ധിം ചേതേത്വാതി അത്ഥോ. "ന ദേസേതി ന വുട്ഠാതീ"തി ഇമിനാ **പരിഗൂഹതീ**തി എത്ഥ പരിഗൂഹനം നാമ അത്ഥതോ ന ദേസനം ന വുട്ഠാനന്തി ദസ്സേതി.

യന്തി "സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതീ"തി വചനം. **തുമ്ഹേഹീ**തി പരിഹാരകാരകേഹി. **സച്ച**ന്തി തഥം അവിതഥം. **അഹമ്പീ**തി ചോദകോപി. **പി**സദ്ദേന പരിഹാരകം സമ്പിണ്ഡേതി. **ന**ന്തി "സഞ്ചിച്ചാ"തിആദിവചനം. **ത**ന്തി തുവം, ത്വം വാ.

പുബ്ബാപരന്തി എത്ഥ പുബ്ബേ കഥേതബ്ബം **പുബ്ബം,** അപരമ്ഹി കഥേതബ്ബം **അപരം,** പുബ്ബഞ്ച അപരഞ്ച പുബ്ബാപരന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പുരേ"തിആദി. "തസ്മിം പുബ്ബാപരേ"തി ഇമിനാ പാളിയം **പുബ്ബപരസ്സാ**തി എത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ സാമിവചനന്തി ദസ്സേതി.

ദ്വീഹീതി പാരാജികസങ്ഘാദിസേസവസേന ദ്വീഹി. **പഞ്ചഹീ**തി ഥുല്ലച്ചയാദിവസേന പഞ്ചഹി. **മിച്ഛാദിട്ഠിയാ**തി "നത്ഥി ദിന്ന"ന്തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ൧൨൨൧) ദസവത്ഥുകായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ. **അന്തഗ്ഗാഹികദിട്ഠിയാ**തി "സസ്സതോ ലോകോ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൩൧; മ॰ നി॰ ൧.൨൬൯) ദസവത്ഥുകായ അന്തഗ്ഗാഹികദിട്ഠിയാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികേസു.

ഇതി ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ചോദനാകണ്ഡം

അനുവിജ്ജകകിച്ചവണ്ണനാ

൩൬൩-൧. ഇദാനി ആരദ്ധന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏകോ ഭിക്ഖു ഏകേന മാതുഗാമേനാതി യോജനാ. **സോ**തി പസ്സന്തോ ഭിക്ഖു. **ത**ന്തി നിക്ഖമന്തം പവിസന്തം വാ ഭിക്ഖും. **ഇതരോ**തി ചുദിതകോ. **തസ്സാ**തി ചോദകസ്സ. **ന ഉപേതീ**തി ന ഉപഗച്ഛതി. **ന പടിജാനാതീ**തി ന പടിസ്സവം കരോതി. **എത്ഥാ**തി മാതുഗാമേന നിക്ഖമന്തപവിസന്തട്ഠാനേ. **യ**ന്തി കമ്മം. **തേനാ**തി ചോദകേന. **തസ്സാ**തി ചോദകസ്സ വചനേനാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതരോ**തി ചുദിതകോ. **അസുദ്ധപരിസങ്കിതോ**തി അസുദ്ധായ അട്ഠാനേ ഉപ്പന്നായ പരിസങ്കായ പരിസങ്കിതോ. തദത്ഥം ദസ്സേതി "അമൂലകപരിസങ്കിതോ"തി ഇമിനാ. **തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സാ**തി ചുദിതകസ്സ പടിഞ്ഞായാതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു അനുവിജ്ജകകിച്ചേസു.

ഇതി അനുവിജ്ജകകിച്ചവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ചോദകപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാ

൩൨൨-൩. സച്ചേ ച അകുപ്പേ ചാതി പധാനം സമ്ബന്ധട്ഠാനം ദസ്സേന്തോ ആഹ “പതിട്ഠാതബ്ബ”ന്തി. “യ”ന്തിആദിനാ സച്ചേ പതിട്ഠാതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. **യ**ന്തി കമ്മം. “ന ചാ”തിആദിനാ അകുപ്പേ പതിട്ഠാതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. **ഓതിണ്ണഞ്ചാ**തി വിനിച്ഛയം ഓതിണ്ണഞ്ച. “വചന”ന്തി ഇമിനാ ഓതിണ്ണാനോതിണ്ണസരൂപം ദസ്സേതി. **തത്രാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം. “ഓതിണ്ണാനോതിണ്ണം ജാനിതബ്ബ”ന്തി വചനേതി ഹി അത്ഥോ. **ചോദകസ്സ പമാണ**ന്തി “ധമ്മോ”തി വാ “അധമ്മോ”തി വാ “ബാലോ”തി വാ “പണ്ഡിതോ”തി വാ ചോദകസ്സ പമാണം. **ചുദിതകസ്സ പമാണ**ന്തി ധമ്മചുദിതകോ നു ഖോ, നോതി ചുദിതകസ്സ പമാണം. **അനുവിജ്ജകസ്സ പമാണ**ന്തി സക്കാ നു ഖോ വിനിച്ഛിതും, നോതി അനുവിജ്ജകസ്സ പമാണം. അനുവിജ്ജകോ വത്തബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. **യേന ധമ്മേനാ**തിആദീസു ധമ്മാദീനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ധമ്മോതി ഭൂതം വത്ഥൂ”തിആദി. ഏതേന ധമ്മേന ച ഏതേന വിനയേന ച ഏതേന സത്ഥുസാസനേന ചാതി യോജനാ. തസ്മാ അനുവിജ്ജകേന വൂപസമേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി അനുവിജ്ജകസ്സ പടിപജ്ജിതബ്ബട്ഠാനേ.

അവഞ്ഞന്തി അവജാനനം. **ഇമേ**തി ഥേരാ. “ഖതത്താ”തി ഇമിനാ അത്തനാവ അത്താ ഖഞ്ഞതീതി **ഖതോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഉപഹനിയന്തീതി **ഉപഹതാനി,** ഉപഹതാനി ഇന്ദ്രിയാനി അനേനാതി **ഉപഹതിന്ദ്രിയോ**. “പഞ്ഞായ അഭാവതോ”തി ഇമിനാ **ദുമ്മേധോ**തി ഏത്ഥ ദുസദ്ദോ അഭാവത്ഥോ, മേധാസദ്ദോ പഞ്ഞാപരിയായോതി ദസ്സേതി. നത്ഥി മേധാ ഏതസ്സാതി **ദുമ്മേധോ**തി നിബ്ബചനം കാതബ്ബം. ഖതോ…പേ॰… ദുമ്മേധോ സോ അനുവിജ്ജകോ ഉപഗച്ഛതീതി യോജനാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഉപഗച്ഛതി, തസ്മാ വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി പാഠസ്സ, ഗാഥായ വാ. വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ “ചുദിതകചോദകേസു ഹീ”തിആദി. **ഉഭോപേതേ**തി ഉഭോപി ഏതേ ആമിസപുഗ്ഗലനിസ്സയേ. **ധമ്മോ**തി സാസനധമ്മോ. **ഇതീ**തി അയമത്ഥോ.

ഉപകണ്ണകം ജപ്പതീതി ഏത്ഥ കണ്ണസ്സ സമീപം ഉപകണ്ണം, തദേവ ഉപകണ്ണകന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ “ഏവം കഥേഹീ”തിആദി. “കണ്ണമൂലേ”തി ഇമിനാ ഉപകണ്ണകന്തി ഏത്ഥ ഉപസദ്ദസ്സ സമീപത്ഥം ദസ്സേതി. **മന്തേതീ**തി കഥേതി. ഇമിനാ ജപ്പധാതുയാ കഥനത്ഥം ദസ്സേതി. **ജിമ്ഹം പേക്ഖതീ**തി ഏത്ഥ ജിമ്ഹസദ്ദോ കുടിലവാചകോ, കുടിലം നാമ അത്ഥതോ ഇധ ദോസോതി ആഹ “ദോസമേവാ”തി.

കഥാനുസന്ധീതി ചുദിതകഅനുവിജ്ജകാനം കഥായ അനുസന്ധി. **വിനിച്ഛയാനുസന്ധീ**തി അനുവിജ്ജകേന കതസ്സ ആപത്താനാപത്തിവിനിച്ഛയസ്സ അനുസന്ധി. **സബ്ബത്ഥാ**തി ചോദനാകണ്ഡേ.

ഇതി ചോദനാകണ്ഡവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ചൂളസങ്ഗാമം

അനുവിജ്ജകസ്സ പടിപത്തിവണ്ണനാ

൩൬൫. ചൂളസങ്ഗാമേ സമാഗമനം **സങ്ഗാമോ,** സമാഗമേന്തി സന്നിപതന്തി ഏത്ഥാതി വാ **സങ്ഗാമോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “സങ്ഗാമോ വുച്ചതി…പേ॰… സങ്ഘസന്നിപാതോ”തി. സന്നിപതനം **സന്നിപാതോ,** സന്നിപതന്തി ഏത്ഥ ദേസേതി വാ സന്നിപാതോ, സങ്ഘസ്സ സന്നിപാതോ **സങ്ഘസന്നിപാതോ**. സങ്ഗാമ യുദ്ധേതി ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൧൫ മകാരന്തധാതു) വുത്തം. തത്ഥ യുദ്ധം നാമ അത്ഥതോ അധികരണവിനിച്ഛയോതി ഗഹേതബ്ബം. തദത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “തത്ര ഹീ”തിആദി. തത്ഥ **തത്രാ**തി തസ്മിം സങ്ഗാമേ, സമോസരന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **അത്തപച്ചത്ഥികാ**തി അത്തനോ പടിപക്ഖം അത്ഥയന്തി. **ഉബ്ബമ്മ**ന്തി ധമ്മതോ വിയോഗം. ദീപേന്താ ഹുത്വാതി യോജനാ. കേ വിയാതി ആഹ “വജ്ജിപുത്തകാ വിയാ”തി. സോ ഭിക്ഖു പവത്തേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ലദ്ധി**ന്തി ഉബ്ബമ്മാദിവാദം. **തത്ഥാ**തി സങ്ഗാമേ. **അവചരതീ**തി ഓഗാഹേത്വാ ചാരേതി പവത്തേതി. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അജ്ഝോഗാഹേത്വാ വിനിച്ഛയം പവത്തേതീ”തി. ഏത്ഥ “അജ്ഝോഗാഹേത്വാ”തി ഇമിനാ

അവത്യൂപസഗ്ഗസ്സ ഓഗാഹത്ഥം ദസ്സേതി. "വിനിച്ഛയം പവത്തേതീ"തി ഇമിനാ ചരധാതുസ്സ കാരിതന്തോഗധത്താ സഹകാരിതകമ്മേന പവത്തനത്ഥം ദസ്സേതി. ഇമിനാ സങ്ഗാമേ അവചരതീതി **സങ്ഗാമാവചരോ**തി നിബ്ബചനം ദസ്സേതി. കോ വിയാതി ആഹ "യസത്ഥേരോ വിയാ"തി. **മാനദ്ധജ**ന്തി കേതുകമ്യതാപച്ചുപട്ഠാനമാനസങ്ഖാതം ധജം. **രജോഹരണസമേനാ**തി എത്ഥ രജം ഹരതി അപനേതി അനേനാതി **രജോഹരണം,** പാദപുഞ്ഛനം, തേന സമേനാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "പാദപുഞ്ഛനസമേനാ"തി. പാദം പുഞ്ഛതി സോധേതി അനേനാതി **പാദപുഞ്ഛനം,** തേന സമോ **പാദപുഞ്ഛനസമോ,** തേന. സമാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യഥാ"തിആദി. രജോഹരണസ്സ നേവ രാഗോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **യഥാപതിരൂപ**ന്തി പതിരൂപസ്സ അനുലോമം, പതിരൂപാനതിക്കന്തന്തി അത്ഥോ. അകഥേന്തേന നിസീദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **സാമം വാ ധമ്മോ**തി എത്ഥ ധമ്മോ നാമ കോതി ആഹ "കപ്പിയാകപ്പിയനിസ്സിതാ വാ"തിആദി. രൂപാരൂപപരിച്ഛേദോ ച സമഥാചാരോ ച വിപസ്സനാചാരോ ച ഠാനവത്തഞ്ച നിസജ്ജവത്തഞ്ച, ആദിസദ്ദേന ചങ്കമവത്താദീനി സങ്ഗണ്ഹാതി. ചുദ്ദസമഹാവത്താദീനം "കപ്പിയാകപ്പിയനിസ്സിതാ"തി പദേന ഗഹിതത്താ വത്തസദ്ദേന ഠാനവത്താദീനി എവ ഗഹേതബ്ബാനി, ആദിസദ്ദേന ചങ്കമവത്താദീനി ഗഹേതബ്ബാനി. **പരോ വാ അജ്ഝേസിതബ്ബോ**തി യോവാ സോ വാ കോചി അജ്ഝേസിതബ്ബോതി ആഹ "യോ"തിആദി. ഇമിനാ ന യോ വാ സോ വാ കോചി അജ്ഝേസിതബ്ബോ, സമത്ഥോയേവ പന അജ്ഝേസിതബ്ബോതി വാ ദസ്സേതി. "ആവുസോ"തിആദിനാ വത്തബ്ബാകാരം ദസ്സേതി. **അരിയോ വാ തുണ്ഹീഭാവോ**തി എത്ഥ ന കേവലം കഥേതും അസമത്ഥവസേന തുണ്ഹീഭാവോ, കമ്മട്ഠാനമനസികാരവസേന പനാതി ആഹ "കമ്മട്ഠാനമനസികാരവസേന തുണ്ഹീഭാവോ"തി. അരിയാനം എസോ **അരിയോ,** തുണ്ഹീഭാവോ. "നാവജാനിതബ്ബോ"തി ഇമിനാ **നാതിമഞ്ഞിതബ്ബോ**തി പദസ്സ അതിക്കമ്മ ന മഞ്ഞിതബ്ബോതി ദസ്സേതി.

ഉപജ്ഝായോതി ചോദകചുദിതകാനം ഉപജ്ഝായോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു "ന ആചരിയോ പുച്ഛിതബ്ബോ"തിആദിപദേസു. കുലമേവ ജാതിനാമഗോത്തവസേന അയന്തി അപദിസിയതീതി **കുലപദേസോ. അത്രസ്സാ**തി എത്ഥ അത്ര അസ്സാതി പദച്ഛേദം കത്വാ അത്രസദ്ദോ പുഗ്ഗലവിസയോ, അസ്സസദ്ദോ ആഖ്യാതികോതി ആഹ "അത്ര പുഗ്ഗലേ"തിആദി. തത്ഥ "ഭവേയ്യാ"തി ഇമിനാ അസ്സസദ്ദസ്സ സബ്ബനാമത്തഞ്ച "ഭവതീ"തി വത്തമാനികഭാവഞ്ച പടിക്ഖിപതി. **പരിസാനുവിധായകേനാ**തി പരിസായ അനുമതം കരോന്തേന. ഇമിനാ **നോ പരിസകപ്പികേനാ**തി എത്ഥ **കപ്പ**സദ്ദോ വിധത്ഥോതി ദസ്സേതി. **യ**ന്തി വചനം. **ന ഹത്ഥമുദ്ദാ**തി മുദന്തി എതായാതി **മുദ്ദാ,** സക്ഖരമങ്ഗുലിയം ഹത്ഥസ്സ മുദ്ദാ അവയവിഅവയവവസേന സമ്ബന്ധത്താതി **ഹത്ഥമുദ്ദാ**. തസ്സാ വികാരോ "ഹത്ഥമുദ്ദാ"തി ഗഹേതബ്ബോതി ആഹ "ഹത്ഥവികാരോ"തി.

"അത്ഥം അനുവിധിയന്തേനാ"തി എത്ഥ **അത്ഥ**ന്തി വിനിച്ഛയത്ഥം. **അനുവിധിയന്തേനാ**തി സല്ലക്ഖേന്തേന. ഇതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വിനിച്ഛയപടിവേധമേവ സല്ലക്ഖേന്തേനാ"തി. **സന്നിപാതമണ്ഡലേ**തി സന്നിപാതായ പരിസായ സമൂഹേ, സന്നിപാതമണ്ഡലസ്സ മജ്ഝേതി അത്ഥോ. **ന വീതിഹാതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ വീതിഹരണം നാമ അത്ഥതോ ഹാപനന്തി ആഹ "ന വിനിച്ഛയോ ഹാപേതബ്ബോ"തി. **ദുരുത്തവാച**ന്തി ചോദകചുദിതകാനം ദുരുത്തവാചം. **ഹിതപരിസകിനാ**തി എത്ഥ ഹിതം പരി എസതീതി ഹിതപരിസകോ, കരുണാ ച കരുണാപുബ്ബഭാഗോ ച, സോ എതസ്സത്ഥീതി **ഹിതപരിസകീ,** പുഗ്ഗലോ, തേന ഹിതപരിസകിനാ. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഹിതേസിനാ ഹിതഗവേസിനാ"തി . **കരുണാ**തി അപ്പനാപത്താ കരുണാ. **കരുണാപുബ്ബഭാഗോ**തി അപ്പനാപത്തായ കരുണായ പുബ്ബഭാഗേ പവത്താ പരികമ്മഉപചാരകരുണാ. **പദദ്വയേപീ**തി "ഹിതാനുകമ്പിനാ കാരുണികേന ഭവിതബ്ബം. ഹിതപരിസകിനാ അസമ്ഫപ്പലാപിനാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി പദദ്വയേപി. അയം അധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. "അസുന്ദരവചന"ന്തി ഇമിനാ **അസുരുത്ത**ന്തി എത്ഥ സുന്ദരം ഉത്തം **സുരുത്തം,** ന സുരുത്തം അസുരുത്തന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി പരിവീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബോ.

തസ്സാതി അധമ്മചോദകസ്സ. **അനോസടം വത്ഥു**ന്തി എത്ഥ "ചോദകചുദിതകേഹി വുത്ത"ന്തി പദം അധികാരവസേന വേദിതബ്ബം. എത്ഥ ച **അനോസട**ന്തി വിനിച്ഛയം

അനോസടന്തി അത്ഥോ. കിം പഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബോതി ആഹ "നനു ത്വ"ന്തിആദി. **അനുയോഗവത്ത**ന്തി "കാലേന വക്ഖാമീ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൯൯; പരി॰ ൩൬൨, ൪൩൭) വുത്തം, "സച്ചേ ച അകുപ്പേ ചാ"തി (ചൂളവ॰ ൪൦൧) ച വുത്തം അനുയുഞ്ജനവത്തം. തഞ്ഹി യസ്മാ അനേന വത്തേന ചോദകോ ചുദിതകം, ചുദിതകോ വാ ചോദകം അനുയുഞ്ജതി, ചോദകേന ചുദിതകോ, ചുദിതകേന വാ ചോദകോ അനുയുഞ്ജിയതി, തസ്മാ **അനുയോഗവത്ത**ന്തി വുച്ചതി. **കഥാപേത്വാ**തി ചോദകചുദിതകേഹേവ കഥാപേത്വാ. **തസ്സാ**തി ചോദകസ്സ വാ ചുദിതകസ്സ വാ, **സാരജ്ജ**ന്തി ഭയം. **തേ**തി തവ. **വത്വാപീ**തി മുഖേന വത്വാപി. **പി**സദ്ദേന കായവികാരം ദസ്സേത്വാപീതി സമ്പിണ്ഡേതി. "അനുയോഗവത്ത"ന്തി ധാതുകമ്മം, "സോ ഭിക്ഖൂ"തി കാരിതകമ്മം അജ്ഝാഹരിതബ്ബം, തം കമ്മം തബ്ബപച്ചയോ വദതി. **അസുചി വിഭാവേതബ്ബോ**തി എത്ഥ നത്ഥി സുചി സീലമേതസ്സാതി **അസുചീ**തി വുത്തേ അലജ്ജീതി ആഹ "അലജ്ജി"ന്തി. ഉജു സീലവാ കായവങ്കാദിരഹിതോ ഹോതീതി യോജനാ. എത്ഥ ച കായവങ്കാദിരഹിതോ ഹോതീതി ഇമിനാ ഉജുനോ കാരണം ദസ്സേതി. കായവങ്കാദിരഹിതത്താ ഉജു ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **സോ**തി ഭിക്ഖു. **മദ്ദവേനേവാ**തി മുദുഭാവേനേവ. **ഉപചരിതബ്ബോ**തി കഥേതബ്ബോ. ഇമിനാ **ഉജുമദ്ദവേനാ**തി പദസ്സ സമ്ബന്ധട്ഠാനം പാഠസേസം ദസ്സേതി. **യോ**തി ഭിക്ഖു. **അയമേവാ**തി എവസദ്ദേന ന ധമ്മഗരുകോ, പുഗ്ഗലഗരുകോ, ധമ്മേസു ച പുഗ്ഗലേസു ച ന മജ്ഝത്തോതി വേദിതബ്ബോതി ദസ്സേതി.

൩൬൬. തേന ച പന അനുവിജ്ജകേനാതി യോജനാ. **സുത്താദീസൂ**തി ആദിസദ്ദേന വിനയഅനുലോമ പഞ്ഞത്തഅനുലോമികാനി സങ്ഗഹേതബ്ബാനി. സുത്തം സംസന്ദനത്ഥായ ഹോതീതി യോജനാ. കേസം സംസന്ദനത്ഥായാതി ആഹ "ആപത്താനാപത്തീനം സംസന്ദനത്ഥ"ന്തി. ഓപമ്മം അത്ഥദസ്സനത്ഥായ ഹോതീതി യോജനാ. എസേവ നയോ സേസേസുപി. **പച്ചേകട്ഠായിനോ അവിസംവാദകട്ഠായിനോ**തി എത്ഥ പച്ചേകസ്മിം തിട്ഠന്തി സീലേനാതി **പച്ചേകട്ഠായിനോ,** അവിസംവാദകേ തിട്ഠന്തി സീലേനാതി **അവിസംവാദകട്ഠായിനോ**തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇസ്സ...പേ॰... ഠിതാ"തി. "ഇസ്സരിയാധിപച്ചജേട്ഠകട്ഠാനേ"തി ഇമിനാ പച്ചേകസരൂപം ദസ്സേതി. **തേ**തി സങ്ഘേന അനുമതാ പുഗ്ഗലാ.

കിമത്ഥം "വിനയോ സംവരത്ഥായാ"തിആദി വുത്തന്തി ആഹ "ഇദാനീ"തിആദി. ഇദാനി ദസ്സേതും ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. യേ മന്ദാ മന്ദബുദ്ധിനോ ഹുത്വാ എവം വദേയ്യുന്തി യോജനാ. അഥ വാ മന്ദാ മന്ദബുദ്ധിനോ യേ പുഗ്ഗലാ എവം വദേയ്യുന്തി യോജനാ. സകലാപി വിനയപഞ്ഞത്തി ഉപനിസ്സയോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ "സംവരത്ഥായാ"തിആദീസു "അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥായാ"തിപരിയോസാനേസു തേരസവാക്യേസു "ഉപനിസ്സയോ ഹോതീ"തി പാഠസേസോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോതി ദസ്സേതി. "പച്ചയോ"തി ഇമിനാ "ഉപനിസ്സയോ"തി പദസ്സ ഉപനിസ്സയപച്ചയോതി അത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു ദ്വാദസവാക്യേസു. വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപിചേത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **അപിച** വിസേസം വക്ഖാമീതി യോജനാ. **എത്ഥാ**തി "അവിപ്പടിസാരത്ഥായാ"തിആദീസു. **ത**ന്തി സുഖം. തരുണവിപസ്സനാ നാമ കസ്സ അധിവചനന്തി ആഹ "ഉദയബ്ബയഞാണസ്സേതമധിവചന"ന്തി. നനു "വിരാഗോ"തി എത്ഥ ചതുബ്ബിധസ്സ അരിയമഗ്ഗസ്സ ഗഹിതത്താ "വിമുത്തീ"തി എത്ഥാപി ചതുബ്ബിധം ഫലം ഗഹേതബ്ബം, കസ്മാ പന "വിമുത്തീതി അരഹത്തഫല"ന്തി വുത്തന്തി ആഹ "ചതുബ്ബിധോപി ഹീ"തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **അപച്ചയപരിനിബ്ബാനത്ഥായാ**തി അസങ്ഖതപരിനിബ്ബാനത്ഥായ. നത്ഥേത്ഥ ഹി പരിനിബ്ബാനേ കോചി പച്ചയോ, തസ്മാ അപച്ചയപരിനിബ്ബാനന്തി വുച്ചതി. **ത**ന്തി വിമുത്തിഞാണദസ്സനം. **തസ്മിംഅനുപ്പത്തേ**തി തസ്മിം വിമുത്തിഞാണദസ്സനേ അനുക്കമേന പത്തേ. **അവസ്സ**ന്തി ധുവം എകന്തേനാതി അത്ഥോ. **എതദത്ഥാ**തി എസോ അനുപാദാ പരിനിബ്ബാനസങ്ഖാതോ അത്ഥോ പയോജനം ഇമിസ്സാ കഥായാതി എതദത്ഥാ. **കഥാ**തി അത്ഥസ്സ കഥാ. **മന്തനാ**തി ധമ്മസ്സ മന്തനാ. **എതദത്ഥാ ഉപനിസാ**തി എത്ഥ ഉപനിസാസദ്ദോ പച്ചയവാചകോതി ആഹ "പരംപരപച്ചയതാപീ"തി. പരംപരപച്ചയോ ഹി യസ്മാ എത്ഥ പരംപരഫലം ഉപഗന്ത്വാ നിസീദതി, തസ്മാ **ഉപനിസാ**തി വുച്ചതി. "വിനയോ സംവരത്ഥായാ"തിആദികാ അയം പരംപരപച്ചയതാപീതി യോജനാ. **സോതാവധാന**ന്തി ഓഗാഹേത്വാ ധിയതേ ഠപിയതേ

അവധാനം, സോതസ്സ അവധാനം സോതാവധാനം. **ഇമം കഥന്തി** "വിനയോ സംവരത്ഥായാ"തിആദിം ഇമം കഥം. യം ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി, തമ്പി ഏതദത്ഥന്തി യോജനാ. **യദിദം അനുപാദാ ചിത്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ "യദിദ"ന്തി നിപാതോ "വിമോക്ഖോ"തി പദമപേക്ഖിത്വാ യോ അയന്തി അത്ഥം വദതി. **അനുപാദാ**തി ഏത്ഥ "സയം അഭിഞ്ഞാ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൧) വിയ യകാരലോപോ ഹോതി, തസ്സ പദസ്സ കരണം പന "ചതൂഹി ഉപാദാനേഹീ"തി വേദിതബ്ബം. ഇതി ഇമ മത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോ അയം ചതൂഹി ഉപാദാനേഹി അനുപാദിയിത്വാ"തി. ഏത്ഥ ചതൂഹി ഉപാദാനേഹി അനുപാദിയിത്വാ ചിത്തസ്സ അരഹത്തഫലസങ്ഖാതോ യോ അയം വിമോക്ഖോ അത്ഥി, സോപി ഏതദത്ഥായ ഹോതീതി യോജനാ. "അരഹത്തഫലസങ്ഖാതോ"തി ഇമിനാ "വിമോക്ഖോ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. അരഹത്തഫലഞ്ഹി യസ്മാ വിരുദ്ധേഹി, വിസേസേന വാ സബ്ബകിലേസേഹി മുച്ചിത്ഥ, തസ്മാ **വിമോക്ഖോ**തി വുച്ചതി. "അപച്ചയപരിനിബ്ബാനത്ഥായ ഏവാ"തി ഇമിനാ **ഏതദത്ഥായാ**തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി.

൩൬൩. വത്ഥും...പേ॰... ന ജാനാതീതി ഏത്ഥാതി യോജനാ കാതബ്ബാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ സമ്ബന്ധോ, തസ്മാ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമാസു ഗാഥാസു. **സമേന ചാ**തി ഏത്ഥ "സമേനാ"തി പദം "അഞ്ഞാണേനാ"തി അത്ഥസ്സ വാചകം രൂള്ഹീപദന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "തേനേവ പുബ്ബാപരം അജാനനസ്സ സമേന അഞ്ഞാണേനാ"തി. പാളിയം കേന കാരണേന കതാകതം ന ജാനാതീതി ആഹ "സമേനാ"തി. സമേന പുബ്ബാപരസ്സ അഞ്ഞാണേന കതാകതം ന ജാനാതീതി അത്ഥോ. **ഏവന്തി**ആദി നിഗമനം . യം പനേതം വചനം വുത്തന്തി യോജനാ. "തത്ഥാ"തി ച "ആകാരഅകോവിദോ"തി ച ആധാരാധേയ്യാനമഭേദോ ഹോതി, തസ്മാ അവയവീ ആധാരോ, അവയവോ ആധേയ്യോതി ദട്ഠബ്ബം. ആകാരസദ്ദോ ഇങ്ഗിതത്ഥോതി ആഹ "കാരണാകാരണേ"തി. കാരണഅകാരണസങ്ഖാതേ ഇങ്ഗിതേതി അത്ഥോ. **ആകാരസ്സാ**തി ഭുമ്മത്ഥേ സാമിവചനം. ആകാരസ്മിന്തി ഹി അത്ഥോ.

തഥേവാതി യഥാ വത്ഥുആദീനി ന ജാനാതി, തഥേവ. **ഇതീ**തി ഏവം. **യ്വായന്തി** യോ അയം ഭിക്ഖു. "ഭയേനാ"തി ഇമിനാ **ഭയാ**തി ഏത്ഥ കാരണത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി ദസ്സേതി. ഭയാ ഭയേന ഗച്ഛതീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ **സമ്മോഹേന മോഹാ ഗച്ഛതീ**തി ഏത്ഥാപി. **ഛന്ദാ**തി ഛന്ദേന. **ദോസാ**തി ദോസേന. അത്തനാ ഞാതും അസമത്ഥതായ ന സഞ്ഞത്തിയാ കുസലോതി ആഹ "പരം സഞ്ഞാപേതും അസമത്ഥതായാ"തി. കസ്മാ നിജ്ഝത്തിയാ ച അകോവിദോതി ആഹ "കാരണാ...പേ॰... തായാ"തി. "പരിസായ ലദ്ധത്താ"തി ഇമിനാ ലദ്ധോ പരിസസങ്ഖാതോ പക്ഖോ യേനാതി **ലദ്ധപക്ഖോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. സചേ താദിസകോ ഭിക്ഖു ഹോതി, സോ ഭിക്ഖു "അപടിക്ഖോ"തി വുച്ചതീതി യോജനാ. ഏസേവ നയോ ഹേട്ഠാപി. "ന പടിക്ഖിതബ്ബോ"തി ഇമിനാ പടിമുഖം ന ഇക്ഖിതബ്ബോതി **അപടിക്ഖോ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "ന ഓലോകേതബ്ബോ"തി ഇമിനാ ഇക്ഖധാതുയാ ദസ്സനത്ഥം ദസ്സേതി.

ഇതി ചൂളസങ്ഗാമവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

മഹാസങ്ഗാമം

വോഹരന്തേന ജാനിതബ്ബാദിവണ്ണനാ

൩൬൫-൬൮. മഹാസങ്ഗാമേ ഏതേനേവ നയേന വേദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. വത്ഥുസങ്കമനാകാരം ദസ്സേത്വാ അവജാനനപടിജാനനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോ പനാ"തിആദി. യോ പന വദതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഏസേവാ**തി ഏസോ ഏവ, അവജാനനപടിജാനനഭിക്ഖൂതി അത്ഥോ.

൩൭൧. നീലാദിവണ്ണാവണ്ണവസേനാതി നീലാദിവണ്ണവസേന ച ആരോഗ്യത്ഥാദിഅവണ്ണവസേന ച. സഞ്ചരിത്തം യസ്മാ അനേന സിക്ഖാപദേന ധനം അനുപദീയതി, തസ്മാ **ധനമനുപ്പദാനന്തി** വുച്ചതി. **പുബ്ബപയോഗോ**തി പുബ്ബേ പയുജ്ജിതബ്ബോ.

അഗതിഅഗന്തബ്ബവണ്ണനാ

൩൭൯. ബഹുജനഅഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതീതി പാളിം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "വിനയധരേന ഹീ"തിആദി. തത്ഥ **വിനയധരേനാ**തി അനുവിജ്ജകേന, വിനിച്ഛിതേതി സമ്ബന്ധോ. **ഓവാദൂപജീവിനിയോ**തി ഭിക്ഖൂനം ഓവാദം ഉപനിസ്സായ ജീവിനിയോ. **ഉപാസകാപീ**തി രതനത്തയം പടിസ്സരണന്തി ഉപാസകാപി. **ദായകാപീ**തി ഭിക്ഖൂനം പച്ചയദായകാപി. **തേസ**ന്തി ഉപാസകാദീനം. **തഥേവാ**തി യഥാ ഉപാസകാദയോ ദ്വിധാ ഭിജ്ജന്തി, തഥേവ. **തതോ**തി ആരക്ഖദേവതാഹി പരന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേനാ**തി ദ്വിധാകാരണേന.

൩൮൨. ഗഹനനിസ്സിതോതി എത്ഥ ഗഹനസദ്ദോ ദിട്ഠിപരിയായോതി ആഹ "മിച്ഛാദിട്ഠിഅന്തഗ്ഗാഹികദിട്ഠിസങ്ഖാതം ഗഹന"ന്തി.

൩൮൩. തസ്സ അവജാനന്തോതി എത്ഥ "തസ്സാ"തി പദം "വചന"ന്തി പാഠസേസേന സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി ആഹ "തസ്സ വചന"ന്തി. **തസ്സാ**തി നവകസ്സ. **ത**ന്തി നവകം.

൩൮൪. "യംഅത്ഥായാ"തി എസോ സദ്ദോ സമാസോതി ആഹ "യദത്ഥായാ"തി. **"തം അത്ഥ"**ന്തി എസോ സദ്ദോ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോതി ആഹ "സോ അത്ഥോ"തി. **അത്ഥ**സദ്ദോ ഹി പുല്ലിങ്ഗോ, പാളിയം **ന പരിഹാപേതബ്ബ**ന്തി എത്ഥാപി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ വേദിതബ്ബോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം മഹാസങ്ഗാമേ.

ഇതി മഹാസങ്ഗാമവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

കഥിനഭേദം

കഥിനഅത്ഥതാദിവണ്ണനാ

൪൦൩. കഥിനേ ഖന്ധകേതി കഥിനക്ഖന്ധകേ. **പുബ്ബേ**തി കഥിനക്ഖന്ധകേ.

൪൦൪. പയോഗസ്സാതി എത്ഥ പയോഗോ നാമ കോതി ആഹ "ചീവരധോവനാദിനോ"തിആദി. എത്ഥ ആദിസദ്ദേന വിചാരണഛേദനബന്ധനസിബ്ബനരജനകപ്പബിന്ദുആദിയനാനി ഛ പുബ്ബകരണാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. ഉദകാഹരണാദികോ യോ പയോഗോ കരീയതീതി യോജനാ. **അനന്തരോ** നാമ അതീതാനന്തരഅനാഗതാനന്തരവസേന ദുവിധോ, ഇധ അനാഗതാനന്തരോയേവ അധിപ്പേതോതി ആഹ "അനാഗതവസേനാ"തി. ഉദകാഹരണാദിപയോഗേ ഹി ഉപ്പന്നേ പച്ഛാ ധോവനാദിപുബ്ബകരണസ്സ ഉപ്പത്തിതോ തപ്പയോഗസ്സ അനാഗതവസേനേവ പച്ചയോ. **സമനന്തരപച്ചയേനാ**തി എത്ഥ **സം**സദ്ദോ സുട്ഠുഅത്ഥോതി ആഹ "സുട്ഠു അനന്തരപച്ചയേനാ"തി. "ആസന്നതര"ന്തി ഇമിനാ സുട്ഠുഭാവം ദസ്സേതി. "പയോഗസ്സാ"തി പദം "ആധാരഭാവ"ന്തി പദേ സാമീ, "പച്ചയാ ഹോ**ന്തീ"**തി പദേ സമ്പദാനം. "നിസ്സയ"ന്തി പദം "ആധാരഭാവ"ന്തി പദേന സംവണ്ണേതി. "ഉപേതേനാ"തി ഇമിനാ **ഉപ**സദ്ദസ്സ ഉപഗമനത്ഥം ദസ്സേതി, ബലവത്ഥം പടിക്ഖിപതി. **പഠമ**ന്തി പയോഗതോ, പയോഗസ്സ വാ താവ. ഇമിനാ **പുരേജാതപച്ചയേനാ**തി എത്ഥ പുരേസദ്ദോ പഠമത്ഥോതി ദസ്സേതി. **പച്ഛാ**തി പയോഗതോ, പയോഗസ്സ വാ പരം. **അപുബ്ബം അചരിമ**ന്തി എകപഹാരേന. ഇമിനാ സഹജാതസദ്ദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി.

എവം പുച്ഛിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **യ**ന്തി ധമ്മജാതം. ഇദാനി ആഹാതി സമ്ബന്ധോ. **യസ്സാ**തി പയോഗാദികസ്സ. **തദേവാ**തി ധമ്മജാതമേവ. **തസ്സാ**തി "പുബ്ബകരണം പയോഗസ്സാ"തിആദിവചനസ്സ അത്ഥോ എവം വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. "പയോഗസ്സ കതമേ ധമ്മാ"തിആദി യം വചനം വുത്തം, തത്ഥ വിസ്സജ്ജനം മയാ വുച്ചതേതി യോജനാ. ഇമിനാ പാളിയം അജ്ഝാഹരിത്വാ യോജേതബ്ബഭാവം ദസ്സേതി. ചതൂഹി പച്ചയേഹി പച്ചയാകാരം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ "പയോഗസ്സ ഹീ"തിആദി. പയോഗസ്സ പുബ്ബകരണം പച്ചയോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉദ്ദിട്ഠധമ്മേസൂ**തി "അനന്തരപച്ചയേന പച്ചയോ"തിആദിനാ ഉദ്ദിട്ഠേസു ധമ്മേസു പുരേജാതപച്ചയോ പനേസാതി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ

ഉദ്ദിട്ഠധമ്മേസൂതി പുബ്ബകരണവസേന ഉദ്ദിട്ഠേസു ധോവനാദിധമ്മേസു ഏകധമ്മമ്പീതി സമ്ബന്ധോ. **ന ലഭതീ**തി ഉദകാഹരണാദിപയോഗസ്സ പുബ്ബേ ന ലഭതി. **അയ**ന്തി ഉദകാഹരണാദിപയോഗോ. **പച്ഛാജാതപച്ചയം പന ലഭതീ**തി ഉദകാഹരണാദിപയോഗോ പച്ഛാജാതപച്ചയം ലഭതി. കസ്മാ ലഭതീതി ആഹ ''പച്ഛാ ഉപ്പജ്ജനകസ്സ ഹീ''തിആദി. **പച്ഛാ**തി പയോഗസ്സ, പയോഗതോ വാ പരം. ഹി യസ്മാ കയിരതി, തസ്മാ ലഭതീതി യോജനാ. സഹജാതപച്ചയം പന ന ലഭതീതി സമ്ബന്ധോ.
മാതികാപലിബോധാനിസംസസങ്ഖാതേതി
അട്ഠമാതികാദ്വേപലിബോധപഞ്ചാനിസംസസങ്ഖാതേ. **അഞ്ഞോ**തി പന്നരസഹി ധമ്മേഹി അഞ്ഞോ. **പയോഗാദീസൂ**തിആദിസദ്ദേന പുബ്ബകരണപച്ചുദ്ധാരഅധിട്ഠാനാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഏതേനുപായേനാ**തി ഏതേന യഥാവുത്തഉപായേന.

പുബ്ബകരണനിദാനാദിവിഭാഗവണ്ണനാ

൪൦൩-൭. ദ്വിക്ഖത്തും പുച്ഛിതത്താ ''പുച്ഛാദ്വയ''ന്തി വുത്തം. ഹേതുപച്ചയാനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ഛ ചീവരാനീ''തി. കസ്മാ വേദിതബ്ബാനീതി ആഹ ''പുബ്ബപയോഗാദീനഞ്ഹീ''തിആദി. **ഹീ**തി യസ്മാ. **താനിയേവാ**തി ഛ ചീവരാനി ഏവ. ഏവസദ്ദോ പച്ഛാപി യോജേതബ്ബോ, താനി ഏവാതി അത്ഥോ. **ഹീ**തി സച്ചം, പുബ്ബകരണാദീനി ന അത്ഥീതി യോജനാ.

൪൦൯. ''ഇമായ സങ്ഘാടിയാ''തിആദിനാ വചീഭേദാകാരം ദസ്സേതി. കഥിനത്ഥാരകേന യസ്മാ പച്ചുദ്ധാരോ ച അധിട്ഠാനഞ്ച കരീയതി, തസ്മാ **കിരിയാ**തി വുച്ചതി. തേന വുത്തം ''പച്ചുദ്ധാരോ ചേവ അധിട്ഠാനഞ്ചാ''തി.

൪൧൧. വത്ഥുവിപന്നാദീനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അകപ്പിയദുസ്സം ഹോതീ''തിആദി. വിനാസം, വികാരം വാ പജ്ജതീതി **വിപന്നം,** വത്ഥുമേവ വിപന്നം **വത്ഥുവിപന്നം**.

കഥിനാദിജാനിതബ്ബവിഭാഗവണ്ണനാ

൪൧൨. **തേസഞ്ഞേവ ധമ്മാന**ന്തി ഏത്ഥ ധമ്മാനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''യേസു രൂപാദിധമ്മേസൂ''തി. തത്ഥ **രൂപാദിധമ്മേസൂ**തി വണ്ണഗന്ധാദീസു സുദ്ധട്ഠകരൂപകലാപധമ്മേസു. **സതീ**തി സന്തേസു. **തേസ**ന്തി രൂപാദീനം ധമ്മാനം. ''സമോധാന''ന്തി ഇമിനാ **സങ്ഗഹോ**തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. ''മിസ്സീഭാവോ''തി ഇമിനാ **സമവായോ**തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. അവയവധമ്മാനം സം ഏകഭാവസ്സ ഗഹണം **സങ്ഗഹോ**. അവയവധമ്മാനം സമം അയനം പവത്തനം **സമവായോ. ബഹൂസു ധമ്മേസൂ**തി ബഹൂസു പരമത്ഥപഞ്ഞത്തിധമ്മേസു. **നാമമത്ത**ന്തി നാമപഞ്ഞത്തിമത്തം. **പുബ്ബേ**തി കഥിനക്ഖന്ധകേ.

''കാരണേഹീ''തി ഇമിനാ **ആകാര**സദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ദസ്സേതി. **യ**ന്തി വചനം.

൪൧൩. **ഉപ്പജ്ജന്തീ**തി കഥിനുദ്ധാരാ ഉപ്പജ്ജന്തി. **കി**ന്തി കിം അത്ഥജാതം. സബ്ബേപി കഥിനുദ്ധാരാതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. **ഏത്ഥാ**തി കഥിനുദ്ധാരേസു. **പുരിമാ ദ്വേ**തി അന്തരുബ്ഭാരസഹുബ്ഭാരവസേന പുരിമാ ദ്വേ. **ഏതേസഞ്ചാ**തി പുരിമാനം ദ്വിന്നഞ്ച. **ഇതരേ**തി അവസേസാ കഥിനുദ്ധാരാ. **തേസുപീ**തി ഇതരേസു കഥിനുദ്ധാരേസു. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം കഥിനവിനിച്ഛയേ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

പഞ്ഞത്തിവഗ്ഗവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

ഉപാലിപഞ്ചകം

അനിസ്സിതവഗ്ഗവണ്ണനാ

೪൫൭. ഉപാലിപഞ്ഹേസു "കതി ഹി നു ഖോ ഭന്തേ"തി പുച്ഛായ സമ്ബന്ധോ നത്ഥീതി കസ്സചി മഞ്ഞനം നിവാരേന്തോ ആഹ "അയ സമ്ബന്ധോ"തി. **ഥേരോതി** ഉപാലിത്ഥേരോ, പുച്ഛീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇമേസന്തി** പഞ്ചകാനം തന്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. കേസം അത്ഥായ തന്തിം ഠപേസ്സാമീതി ആഹ "നിസ്സായ വസനകാരീനം അത്ഥായാ"തി. വസനകാരീനം ഭിക്ഖൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. **തേസന്തി** പഞ്ഹാനം.

ആപന്നോ കമ്മകതോതി എത്ഥ "ആപന്നോ"തി പദം "കമ്മകതോ"തി പദസ്സ കാരണദസ്സനന്തി ആഹ "ആപത്തിം ആപന്നോ, തപ്പച്ചയാവ സങ്ഘേന കമ്മം കതം ഹോതീ"തി. **തപ്പച്ചയാവാതി** തംആപത്തിആപന്നസങ്ഖാതാ കാരണാ എവ.

നപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭനവഗ്ഗവണ്ണനാ

೪൬൦. അയന്തി കമ്മകതോ ഭിക്ഖു, ന വത്തതീതി സമ്ബന്ധോ. **അനുലോമവത്തേതി** കതകമ്മസ്സ അനുലോമേ വത്തേ. **അസ്സാതി** ഭിക്ഖുസ്സ. **സരജ്ജുകോതി** സഹ കമ്മസങ്ഖാതായ രജ്ജുയാതി സരജ്ജുകോ.

೪൬൫. സമഗ്ഗേഹി ഭിക്ഖൂഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ഹീതി** സച്ചം. **അച്ചയം ദേസാപേത്വാതി** അഞ്ഞമഞ്ഞം ദോസം ദേസാപേത്വാ. **തിണവത്ഥാരകസമഥം വാതി** വാസദ്ദോ അത്ഥന്തരവികപ്പോ. **തത്ര ചേതി** എത്ഥ തസദ്ദോ കമ്മവിസയോ, **ചേസദ്ദോ** സചേപരിയായോതി ആഹ "സചേ താദിസേ കമ്മേ"തി. **ദിട്ഠാവികമ്മമ്പി കത്വാതി** ദിട്ഠാവികമ്മം കത്വാപീതി യോജനാ. **പിസദ്ദേന** അകത്വാപീതി സമ്പിണ്ഡേതി. **യത്ര പനാതി** കമ്മേ പന. **തത്ഥാതി** കമ്മേ. **പക്കമിതബ്ബന്തി** സങ്ഗാമാവചരേന പക്കമിതബ്ബം.

೪൬൬. ഉസ്സിതമന്തീതി എത്ഥ ഉസ്സിതം മന്തീ ഉസ്സിതമന്തീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ലോഭ... പേ... ഭാസിതാ"തി. തത്ഥ "ലോഭദോസ മോഹമാനുസ്സന്നം വാച"ന്തി ഇമിനാ ഉസ്സിതപദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. "ഭാസിതാ"തി ഇമിനാ "മന്തീ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **നിസ്സിതജപ്പീതി** എത്ഥ അഞ്ഞനിസ്സിതം ജപ്പമേതസ്സാതി നിസ്സിതജപ്പീതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ"തിആദി. എത്ഥ **ജപ്പന്തി** വചനം. ജപ്പ വചനേതി ഹി ധാതുപാഠേസു വുത്തം. **ഉസ്സദയുത്തന്തി** ലോഭാദിഉസ്സദയുത്തം, വചനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏവമഞ്ഞന്തി** ഏവം അത്തനാ അഞ്ഞം. **കഥാനുസന്ധിവചനേതി** ചോദകചുദിതകാനം കഥായ അനുസന്ധിവചനേ. എത്ഥ "വചനേ"തി ഇമിനാ "ഭാസാനുസന്ധീ"തി എത്ഥ ഭാസസദ്ദോ വചനപരിയായോതി ദസ്സേതി.

ഉസ്സാരേതീതി ഉദ്ധം ഗമാപേതി. ഇമിനാ ഉസ്സാദേതി ഉപരി ഗമാപേതീതി **ഉസ്സാദേതാതി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. എത്ഥ ഹി ദകാരരകാരാ സദിസത്ഥാ . തേ ഹി ദ്വേ അക്ഖരാ കദാചി കത്ഥചി സദിസത്ഥാ ഹോന്തി. **അവസാരേതീതി** ഹീനഭാവം ഗമാപേതി. ഇമിനാ അവസാദേതി അധോഭാവം ഗമാപേതീതി **അവസാദേതാതി** വചനത്ഥം ദസ്സേതി. "അപസാദേതാ"തിപി പാഠോ, ഉപസഗ്ഗമത്തമേവ നാനം. **സമ്ഫഞ്ച ബഹും ഭാസതീതി** എത്ഥ സമ്ഫസദ്ദോ നിരത്ഥകകഥാവചനോതി ആഹ "നിരത്ഥകകഥ"ന്തി. നിരത്ഥകകഥാ ഹി യസ്മാ സം ഹിതസുഖം ഫലതി വിനാസേതി, തസ്മാ സമ്ഫന്തി വുച്ചതി. ഫാ ധാതൂതി ച ഫലധാതൂതി ച ധാതുപാഠേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൫ ലകാരന്തധാതു) വുത്തം.

ഭാരേ അനാരോപിതേതി "തവ ഭാരോ"തി സങ്ഘേന ഭാരേ അനാരോപിതേ. **അജ്ഝോത്ഥരിത്വാതി** അഭിഭവിത്വാ . ഇമിനാ **പസയ്ഹ പവത്താതി** എത്ഥ പസയ്ഹസദ്ദസ്സ അഭിഭവനത്ഥം ദസ്സേതി. **അനധികാരേതി** അനധിപച്ചട്ഠാനേ. "കഥേതാ"തി ഇമിനാ വതുധാതുയാ കഥനത്ഥം ദസ്സേതി. **അനോകാസകമ്മം കാരേത്വാതി** എത്ഥ നകാരസ്സ അയുത്തയോഗഭാവതോ യുത്തട്ഠാനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഓകാസകമ്മം അകാരേത്വാ"തി. **യസ്സാതി** യാ അസ്സ. അസ്സ ഭിക്ഖുനോ അത്തനോ യാ ദിട്ഠി അത്ഥീതി യോജനാ, അഥവാ അത്തനോ യാ ദിട്ഠി ഭവേയ്യാതി യോജനാ. **തന്തി** ദിട്ഠിം. "കഥേതാ"തി ഇമിനാ **ബ്യാകതാതി** എത്ഥ വി ആ പുബ്ബകരധാതുയാ കഥനത്ഥം ദസ്സേതി.

വോഹാരവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർവ‌ർ. ''നേവ ദേസനായ ന വുട്ഠാനേനാ''തി ഇദം പാരാജികാപത്തിം സന്ധായ വുത്തം. **ദോസാനുരൂപ**ന്തി വത്ഥുസങ്ഖാതസ്സ ദോസസ്സ അനുരൂപം.

പയോഗം ന ജാനാതീതി എത്ഥ സചേ പയോഗോ മൂലേന വിസദിസോ ഹുത്വാ ഭിന്നോ ഹോതി, എവം സതി മൂലപയോഗന്തി ന വത്തബ്ബന്തി ആഹ ''അധികരണാനം ഹീ''തിആദി. **ഹീ**തി സച്ചം, യസ്മാ വാ. മൂലമേവ പയോഗാ നാമ ഹോന്തി, ന അഞ്ഞന്തി അധിപ്പായോ.

കാതബ്ബന്തി **ന ജാനാതീ**തി കാതബ്ബം ഇതി കമ്മസ്സ കരണം ന ജാനാതീതി യോജനാ. **വത്ഥൂ**തി ഭണ്ഡനകലഹാദിവത്ഥു, നിയസ്സാദീനം വത്ഥൂതി സമ്ബന്ധോ . **ചതുന്ന**ന്തി തജ്ജനീയനിയസ്സപബ്ബാജനീയപടിസാരണീയവസേന ചതുന്നം. **യാചതീ**തി സങ്ഘം കമ്മസ്സ വൂപസമം യാചതി.

വത്ഥുന്തി എത്ഥ ആപത്തിക്ഖന്ധാനമേവ വത്ഥുന്തി ആഹ ''സത്തന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാന''ന്തി. പദേസപഞ്ഞത്തിസബ്ബത്ഥപഞ്ഞത്തിസാധാരണപഞ്ഞത്തിഅസാധാരണപഞ്ഞത്തിഏകതോപഞ്ഞത്തിഉഭതോപഞ്ഞത്തിവസേന ഛന്നം പഞ്ഞത്തീനം പഞ്ഞത്തിയം പവിട്ഠത്താ വുത്തം ''തിവിധം പഞ്ഞത്തി''ന്തി. ''ഹേട്ഠുപരിയം കത്വാ പദം യോജേതീ''തി ഇമിനാ **പദപച്ചാഭട്ഠ**ന്തി എത്ഥ പദാനം ഹേട്ഠുപരിയവസേന പടിനിവത്തിത്വാ ആഭസ്സനം ഗളനം ചുതം പദപച്ചാഭട്ഠന്തി അത്ഥം ദസ്സേതി.

വിനയേതി എത്ഥ ന കേവലം പാളിയംയേവ, അഥ ഖോ അട്ഠകഥായമ്പീതി ആഹ ''വിനയപാളിയഞ്ചേവ അട്ഠകഥായഞ്ചാ''തി.

ഞത്തിം ന ജാനാതീതി എത്ഥ ഞത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''സങ്ഖേപതോ''തിആദി. **തത്ഥാ**തി ദുവിധാസു ഞത്തീസു. **കമ്മഞത്തീ**തി അനുസ്സാവനകമ്മസ്സ ഠാനേ ഠിതാ ഞത്തി. അനുസ്സാവനകമ്മം നത്ഥി, സയമേവ അനുസ്സാവനകമ്മട്ഠാനേ ഠിതാതി അത്ഥോ. **കമ്മപാദഞത്തീ**തി അനുസ്സാവനകമ്മസ്സ പാദഭൂതാ മൂലഭൂതാ ഞത്തി. **നവസു ഠാനേസൂ**തി ഓസാരണാദീസു നവസു ഠാനേസു. **ദ്വീസു ഠാനേസൂ**തി ഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥവസേന ദ്വീസു ഠാനേസു, കമ്മപാദഞത്തിയാ കരണം ന ജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ. യ്വായം ചതുബ്ബിധോ സമഥോതി യോജനാ. **ത**ന്തി ചതുബ്ബിധം സമഥം. **ഞത്തിയാ**തി സാമ്യത്ഥേ സാമിവചനം. യം അധികരണം വൂപസമതീതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാ**തി അധികരണസ്സ. തം വൂപസമം ന ജാനാതീതി സമ്ബന്ധോ.

സുത്തം ന ജാനാതീതി എത്ഥ സുത്തസദ്ദസ്സ കദാചി കത്ഥചി മാതികായഞ്ച സുത്തന്തപിടകേ ച പവത്തനതോ ഇധ ഉഭതോവിഭങ്ഗേതി ആഹ ''ഉഭതോവിഭങ്ഗ''ന്തി. **വിനയം ന ജാനാതീ**തി എത്ഥ വിനയസദ്ദസ്സ സകലേ വിനയപിടകേ വത്തമാനസ്സാപി സുത്തന്തി എത്ഥ ഉഭതോവിഭങ്ഗസ്സ ഗഹിതത്താ ഇധ ഖന്ധകപരിവാരാവ ഗഹേതബ്ബാതി ആഹ ''ഖന്ധകപരിവാരം ന ജാനാതീ''തി.

വിനയം ന ജാനാതീതി എത്ഥ വിനയപിടകസ്സ ഗഹേതബ്ബത്താ വുത്തം ''ഠപേത്വാ വിനയപിടക''ന്തി. **സുത്തന്തികേ ചത്താരോ മഹാപദേസേ**തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൮൭ ആദയോ; അ॰ നി॰ ൪.൧൮൦) ബുദ്ധാപദേസസങ്ഘാപദേസസമ്ബഹുലത്ഥേരാപദേസഏകത്ഥേരാപദേസവസേന ചത്താരോ മഹാപദേസേ. **ഏത്ഥാ**തി പഞ്ചകേ. **യ**ന്തി വചനം. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പഞ്ചകേസു.

ഇതി

അനിസ്സിതവഗ്ഗ-നപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭനവഗ്ഗ-വോഹാരവഗ്ഗവണ്ണനായ

യോജനാ സമത്താ.

ദിട്ഠാവികമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൨൭. ദിട്ഠാവികമ്മവഗ്ഗേ **ദിട്ഠാവികമ്മാ**തി എത്ഥ ആവി കരീയതേ **ആവികമ്മം,** ദിട്ഠീനം ആവികമ്മം **ദിട്ഠാവികമ്മ**ന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദിട്ഠീനം ആവികമ്മാനീ"തി. "ലദ്ധിപകാസനാന"ന്തി ഇമിനാ **ദിട്ഠി**സദ്ദോ ലദ്ധിപരിയായോ, **ആവികമ്മ**സദ്ദോ പകാസനപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ഏത**ന്തി "ദിട്ഠാവികമ്മാ"തി നാമം. അദേസനാഗാമിനീ നാമ അത്ഥതോ ഗരുകന്തി ആഹ "ഗരുകാപത്തിയാ"തി. **ലഹുകായപീ**തി പിസദ്ദോ ഗരഹത്ഥോ. ലഹുകായപി ദേസിതായ ദിട്ഠാവികമ്മം അധമ്മികം ഹോതി, പഗേവ ഗരുകായാതി അത്ഥോ.

യഥാ ...പേ॰... ഹോതീതി യഥാ ആവികതേ ചതൂഹി പഞ്ചഹി ഏകീഭൂതേഹി ആവികതാ ഹോതീതി യോജനാ. **ചതൂഹി പഞ്ചഹീ**തി അന്തിമപരിച്ഛേദദസ്സനം. തതോ അതിരേകേഹിപി ഏകതോ ദേസേതും ന വട്ടതി, ദേസിതാ ച ആപത്തി ന വുട്ഠാതി, ദേസനാപച്ചയാ ദുക്കടഞ്ച ഹോതി. "ചതൂഹി പഞ്ചഹീ"തി അന്തിമപരിച്ഛേദസ്സ ദസ്സിതത്താ ദ്വീഹി തീഹി പന ഏകതോ ദേസേതും വട്ടതീതി ദട്ഠബ്ബം. **മനോമാനസേനാ**തി എത്ഥ മനോസദ്ദേന മാനസസദ്ദസ്സ രാഗഅരഹത്തേസുപി പവത്തനതോ തദത്ഥേ പടിക്ഖിപിത്വാ ചിത്തേ ഏവ വത്തതീതി ദസ്സേതി. തേന വുത്തം "മനസങ്ഖാതേന മാനസേനാ"തി. ഇമിനാ മനഭൂതം മാനസം **മനോമാനസ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

സമാനസംവാസകസ്സാപീതി **പി**സദ്ദോ സമാനസംവാസകസ്സപി നാനാസീമായ ഠിതസ്സ സന്തികേ ആവികമ്മം അധമ്മികം ഹോതി, പഗേവ നാനാസംവാസകസ്സാതി ദസ്സേതി. **മാളകസീമായാ**തി ഖണ്ഡസീമായ അങ്ഗണേ. **അവിപ്പവാസസീമായാ**തി മഹാസീമായ, ഠിതസ്സാപി സന്തികേതി സമ്ബന്ധോ. പിസദ്ദേന "ഖണ്ഡസീമായ ഠിതസ്സപീ"തി അത്ഥം സമ്പിണ്ഡേതി.

൪൩൦. **ന പരിയത്ത**ന്തി ന സമത്ഥം. ഇമിനാ **നാല**ന്തി എത്ഥ അലംസദ്ദോ പരിയത്തത്ഥോവ, നാരഹഭൂസനവാരണത്ഥോതി ദസ്സേതി. **ഇധാപീ**തി പഞ്ചകേപി. പിസദ്ദേന പുരിമപഞ്ചകം അപേക്ഖതി. "സാസനതോ"തി ഇമിനാ ചുധാതുയാ അപാദാനം ദസ്സേതി. "കാമോ"തി ഇമിനാ അധിപ്പായസദ്ദോ കാമപരിയായോതി ദസ്സേതി.

൪൩൭. **മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ**തി എത്ഥ ത്തപച്ചയസ്സ ഭാവത്ഥേ, പഞ്ചമീവിഭത്തിയാ ച കാരണത്ഥേ പവത്തഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "മന്ദഭാവേന മോമൂഹഭാവേനാ"തി. **പരിഭവാ**തി എത്ഥ പരിഭവകാമാതി അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "പരിഭവം ആരോപേതുകാമോ ഹുത്വാ"തി. **അഞ്ഞബ്യാകരണേസുപീ**തി അരഹത്തബ്യാകരണേസുപി. **സബ്ബത്ഥാ**തി ദിട്ഠാവികമ്മവഗ്ഗേ. **യ**ന്തി വചനം.

ഇതി ദിട്ഠാവികമ്മവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

മുസാവാദവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൪൪. ധമ്മപധാനം ധമ്മാധിട്ഠാനം സന്ധായ "പാരാജികം ഗച്ഛതീതി പാരാജികഗാമീ"തി സുദ്ധകത്തുവസേന വുത്തം, പുഗ്ഗലപധാനം പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനം സന്ധായ "പാരാജികം ഗച്ഛതി അനേന, ഗമാപേതീതി വാ പാരാജികഗാമീ"തി കരണഹേതുകത്തുവസേനപി വത്തബ്ബം. വിത്ഥാരം ദസ്സന്തോ ആഹ "തത്ഥാ"തിആദി . തത്ഥ **തത്ഥാ**തി "മുസാവാദോ പാരാജികഗാമീ"തിആദിപാഠേ, ഏവം വിത്ഥാരോ വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. തേസു "മുസാവാദോ പാരാജികഗാമീ"തിആദീസു വാ, നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം.

അദസ്സനേനാതി എത്ഥ കസ്സ അദസ്സനേനാതി ആഹ "വിനയധരസ്സാ"തി. വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "കപ്പിയാകപ്പിയേസു ഹീ"തിആദി. **ത**ന്തി വിനയധരം. **അസ്സവനേനാ**തി എത്ഥ കേസം വചനം അസ്സവനേനാതി ആഹ "ഏകവിഹാരേപീ"തിആദി. **ഏകവിഹാരേപീ**തി വിനയധരേന ഏകവിഹാരേപി. പിസദ്ദേന നാനാവിഹാരേ പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. **ഉപട്ഠാന**ന്തി ഉപട്ഠാനത്ഥം, ഉപട്ഠാനട്ഠാനം വാ. വുച്ചമാനം അഞ്ഞേസം വചനം അസുണന്തോ ഹുത്വാ വാതി യോജനാ. **പസുത്തകതാ**തി എത്ഥ യകാരലോപോതി ആഹ "പസുത്തകതായാ"തി. **പസുത്തകഭാവേനപീ**തി പിസദ്ദോ അഞ്ഞമ്പി അദസ്സനാദികാരണം സമ്പിണ്ഡേതി. **തഥാസഞ്ഞീ**തി എത്ഥ തഥാസദ്ദോ

കോവിസയോതി ആഹ "അകപ്പിയേ...പേ॰... ആപജ്ജന്തോ"തി. **ഏകരത്താതിക്കമാദിവസേനാ**തി ആദിസദ്ദേന ഛാരത്താതിക്കമാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി മുസാവാദവഗ്ഗേ.

ഇതി മുസാവാദവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഭിക്ഖുനോവാദവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൦. ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗേ **അലാഭായാ**തി ഏത്ഥ ലഭധാതുയാ കമ്മം, സമ്പദാനവചനസ്സ ച തദത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചതുന്നം പച്ചയാനം അലാഭത്ഥായാ"തി. "വായമതീ"തി ഇമിനാ **പരിസക്കതീ**തി ഏത്ഥ സക്കധാതുയാ സമത്ഥത്ഥം പടിക്ഖിപിത്വാ വായമത്ഥം ദസ്സേതി. **കലിസാസന**ന്തി പാപപരാജയത്ഥം. **നീഹരണത്ഥായാ**തി നിദ്ധരിത്വാ അപനയനത്ഥായ.

൪൭. "കമ്മ"ന്തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ "സത്തന്നം കമ്മാനം അഞ്ഞതര"ന്തി.

൪൮. **ന സാകച്ഛാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ കോ നാമ കഥാമഗ്ഗോ ന സാകച്ഛാതബ്ബോ, നനു വിനയോയേവാതി ആഹ "കപ്പിയാ...പേ॰... കഥാമഗ്ഗോ"തി. "ന കഥേതബ്ബോ"തി ഇമിനാ കച്ഛസദ്ദസ്സ കഥധാതുയാ നിപ്ഫന്നഭാവം ദീപേതി. കസ്മാ പന പഠമപഞ്ചകേ "ന അസേക്ഖേനാ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ ദുതിയപഞ്ചകേ "അസേക്ഖേനാ"തിആദി വുത്തന്തി ആഹ "യസ്മാ പനാ"തിആദി. ഇതരോ പുഥുജ്ജനോ ന കഥേതീതി യോജനാ.

ന അത്ഥപടിസമ്ഭിദാപത്തോതി ഏത്ഥ അത്ഥോ നാമ അട്ഠകഥായേവാധിപ്പേതാതി ആഹ "അട്ഠകഥായാ"തി. "പഭേദഗതഞാണപ്പത്തോ"തി ഇമിനാ അത്ഥാദീസു പതി വിസും സമ്ഭിജ്ജതീതി **പടിസമ്ഭിദാ,** പഞ്ഞാ, തം പത്തോതി **പടിസമ്ഭിദാപത്തോ** . അത്ഥേ പടിസമ്ഭിദാപത്തോ അത്ഥപടിസമ്ഭിദാപത്തോതി ദസ്സേതി. "പാളിധമ്മേ"തി ഇമിനാ **ധമ്മപടിസമ്ഭിദാപത്തോ**തി ഏത്ഥ ധമ്മസരൂപം ദസ്സേതി. **വോഹാരനിരുത്തിയ**ന്തി പഞ്ഞത്തിനിരുത്തിയം. ഇമിനാ **നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാപത്തോ**തി ഏത്ഥ നിരുത്തിസരൂപം ദസ്സേതി. **പടിഭാനപടിസമ്ഭിദാപത്തോ**തി ഏത്ഥ പടിഭാനം നാമ ഹേട്ഠിമഞാണത്തയമേവാതി ആഹ "അത്ഥപടിസമ്ഭിദാദീനി ഞാണാനീ"തി, **തേസൂ**തി ഞാണേസു, യം യം വിമുത്തം **യഥാവിമുത്തം,** ചിത്തം. **പച്ചവേക്ഖിതാ**തി പുനപ്പുനം ഓലോകിതാ. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗേ.

ഇതി ഭിക്ഖുനോവാദവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

ഉബ്ബാഹികവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൯. ഉബ്ബാഹികവഗ്ഗേ **അത്ഥകുസലോ**തിആദിപദാനം ഭേദനിസ്സിതസമാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അട്ഠകഥാകുസലോ"തിആദി. **ആചരിയമുഖതോ**തി ആചരിയവദനതോ, ആചരിയസമ്മുഖേ വാ, **സിഥിലധനിതാദീ**തി ആദിസദ്ദേന ദീഘരസ്സാദീനി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൮൯; വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൨) സങ്ഗണ്ഹാതി. **അക്ഖരപരിച്ഛേദേ**തി ഏത്തകോ സിഥിലോ, ഏത്തകോ ധനിതോതിആദിനാ അക്ഖരപരിച്ഛേദേ. ഇമിനാ **ബ്യഞ്ജനകുസലോ**തി ഏത്ഥ ബ്യഞ്ജനസദ്ദോ അക്ഖരപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ന പുബ്ബാപരകുസലോ**തി ഏത്ഥ പുബ്ബാപരോ നാമ പുരിമാനം ചതുന്നഞ്ചേവ കഥായ ച പുബ്ബാപരോതി ആഹ "അത്ഥപുബ്ബാപരേ"തിആദി.

കോധനോതിആദീനി വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. യസ്മാ ന സക്കോതീതി യോജനാ. **പസാരേതാ**തി ഏത്ഥ സരധാതു ഉപസഗ്ഗവസേന വേചിത്തവാചകോതി ആഹ "മോഹേതാ"തി.

ഇതി ഉബ്ബാഹികവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

അധികരണവൂപസമവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൭. അധികരണവൂപസമവഗ്ഗേ സങ്ഘഗരു നാമ കോതി ആഹ "ധമ്മഞ്ച...പേ॰... സങ്ഘഗരു നാമ ഹോതീ"തി. **താനീ**തി ചീവരാദീനി.

൪൮. പഞ്ചഹുപാലി ആകാരേഹീതി എത്ഥ ആകാരസദ്ദോ കാരണത്ഥോതി ആഹ "പഞ്ചഹി കാരണേഹീ"തി. **കമ്മേനാ**തിആദീസു കമ്മാദീനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപലോകനാദീസൂ"തിആദി. **ഉപപത്തീഹീ**തി യുത്തീഹി. മയ്ഹം ഉച്ചാകുലാ പബ്ബജിതഭാവഞ്ച ബഹുസ്സുതഭാവഞ്ച തുമ്ഹേ ജാനാഥാതി യോജനാ. മാദിസോ നാമ...പേ॰... തുമ്ഹാകം യുത്തം നനൂതി യോജനാ. **കണ്ണമൂലേ**തി കണ്ണസമീപേ. **അനുസ്സാവനേനാ**തി അനുസമീപേ സാവാപനേന. **തേസ**ന്തി ഭിക്ഖൂനം. **അനിവത്തിധമ്മേ**തി അനിവത്തനസഭാവേ. **സലാകഗ്ഗാഹേനാ**തി അത്തനോ സലാകായ ഗാഹാപനേന.

എത്ഥാതി കമ്മാദീസു. **പമാണ**ന്തി സങ്ഘഭേദസ്സ കാരണം. **പുബ്ബഭാഗാ**തി സങ്ഘഭേദതോ പുബ്ബഭാഗേ പവത്താ. പുബ്ബഭാഗഭാവം ആവികരോന്തോ ആഹ "അട്ഠാരസവത്ഥുദീപനവസേന ഹീ"തിആദി. വോഹരന്തേപീതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി വോഹാരേ. കദാ പന സങ്ഘോ ഭിന്നോതി ആഹ "യദാ പനാ"തിആദി. യദാ പന കരോതീതി സമ്ബന്ധോ. **കമ്മ**ന്തി ഉപോസഥകമ്മതോ അഞ്ഞം കമ്മം ഗഹേതബ്ബം. **ഉദ്ദേസ**ന്തി ഉപോസഥകമ്മം. **ഇതീ**തി ഏവം. സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകവണ്ണനായം "ഏവം...പേ॰... പകാസയിസ്സാമാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൧) യം വചനം അവോചുമ്ഹാതി യോജനാ. തസ്സ വചനസ്സാതി പാഠം അജ്ഝാഹരിത്വാ "സ്വായം അത്ഥോ"തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബോ.

പഞ്ഞത്തേതന്തി എത്ഥ നിഗ്ഗഹിതലോപസന്ധീതി ആഹ "പഞ്ഞത്തം ഏത"ന്തി. **കത്ഥാ**തി കിസ്മിം ഖന്ധകേ. **തത്രാ**തി വത്തക്ഖന്ധകേ. **ഏത്താവതാ**തി ഏത്തകേന ആഗന്തുകവത്താദിഅകരണമത്തേന. **അനുപുബ്ബേനാ**തി അനുക്കമേന. **യഥാരത്ത**ന്തി എത്ഥ യഥാസദ്ദോ അനുരൂപത്ഥവാചകോ, രത്തിസദ്ദേന രത്തിപ്പമാണം ഗഹേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "രത്തിപരിമാണാനുരൂപ"ന്തി. ഇമിനാ രത്തിയാ അനുരൂപം **യഥാരത്ത**ന്തി നിബ്ബചനം ദസ്സേതി. "രത്തിപരിമാണാനുരൂപ"ന്തി വുത്തേ രത്തിപരിമാണസ്സ അതിക്കന്തത്താ അത്ഥതോ ഥേരോതി ആഹ "യഥാഥേരന്തി അത്ഥോ"തി. **വവത്ഥാന**ന്തി പരിച്ഛേദോ. സോ ഹി വിസും അവഹിതോ ഹുത്വാ തിട്ഠതീതി വവത്ഥാനന്തി വുച്ചതി. **കമ്മാകമ്മാനീ**തി എത്ഥ കമ്മം അകമ്മാനീതി പദവിഭാഗം കത്വാ അകാരോ വുദ്ധത്ഥോതി ആഹ "ഖുദ്ദകാനി ചേവ മഹന്താനി ച കമ്മാനീ"തി. സതി ച അകമ്മസ്സ മഹന്തഭാവേ കമ്മം നാമ ഖുദ്ദകന്തി അത്ഥതോ സിദ്ധം ഹോതി. തേന വുത്തം "ഖുദ്ദകാനി ചേവാ"തി. അകാരസ്സ അപ്പത്ഥം ഗഹേത്വാ "മഹന്താനി ചേവ ഖുദ്ദകാനി ച കമ്മാനീ"തി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. സോ പന ഇധ ന ഗഹിതോ, അഞ്ഞത്ഥ പന ദിസ്സതി. "ഉച്ചാവചാനി കമ്മാനീ"തി ഹി വാക്യവസേന വുത്തട്ഠാനേ ഉച്ചസദ്ദേന മഹന്തത്ഥം ദസ്സേതി, അവചസദ്ദേന ഖുദ്ദകത്ഥം ദസ്സേതി. തസ്മാ മഹന്തഖുദ്ദകാനി കമ്മാനീതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. സതി ച അകമ്മസ്സ ഖുദ്ദകഭാവേ കമ്മം നാമ മഹന്തന്തി അത്ഥതോപി സിദ്ധന്തി ദട്ഠബ്ബം.

സങ്ഘഭേദവഗ്ഗദ്വയവണ്ണനാ

൪൯. സങ്ഘഭേദവഗ്ഗദ്വയേ **ഏതേ**തി സഭാവാ. **തേ**തി അധമ്മാദയോ. **ഇതീ**തി ഏവം. യം കമ്മന്തി യോജനാ. ദിട്ഠിം വിനിധായാതി സമ്ബന്ധോ. ഏകസ്മിം പഞ്ചകേ അയം അത്ഥയോജനാ കാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാപീ**തി ഇമസ്മിം പഞ്ചകേപി. **പി**സദ്ദേന ഹേട്ഠാ വുത്തം പഞ്ചകം അപേക്ഖതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു പഞ്ചകേസു. **ഹീ**തി സച്ചം. പുബ്ബേ അവുത്തനയം യം വചനമത്ഥി, തം വചനം എത്ഥ പഞ്ചകേസു ന അത്ഥീതി യോജനാ.

ആവാസികവഗ്ഗവണ്ണനാ

൫൧. ആവാസികവഗ്ഗേ "ഹരിത്വാ"തി ഇമിനാ **യഥാഭത**ന്തി എത്ഥ ഭരധാതുയാ ഹരണത്ഥഞ്ച കിരിയാവിസേസനഭാവഞ്ച ദസ്സേതി. "ഠപിതോ"തി ഇമിനാ **നിക്ഖിത്തോ**തി എത്ഥ ഖിപധാതുയാ ഠപനത്ഥം ദസ്സേതി.

൪൬൨. പരിണാമേതീതി പരിണതംപാപേതി. ''നിയാമേതി കഥേതീ''തി ഇമിനാ അധിപ്പായത്ഥം ദസ്സേതി, **ഏത്ഥാ**തി ആവാസികവഗ്ഗേ.

കഥിനത്ഥാരവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൬൭. കഥിനത്ഥാരവഗ്ഗേ **ഓതമസികോ**തി ഏത്ഥ അവതമം ഗതോ ഓതമസികോതി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''അന്ധകാരഗതോ''തി. അന്ധകാരസദ്ദേന തമസദ്ദോ അന്ധകാരപരിയായോതി ദസ്സേതി. **തന്തി** ഓതമസികം . **അസമന്നാഹരന്തോ**തി തം അസമന്നാഹരന്തോ, കസ്മാ അസമന്നാഹരന്തോതി ആഹ ''കിച്ചയപസുതത്താ വന്ദന''ന്തി. **ഏകതോ**തി കോപേന സദ്ധിം. വേരീ വിസഭാഗപുഗ്ഗലോ ഏകതോ ആകോധേന വത്തനട്ഠേന **ഏകാവത്തോ**തി വുച്ചതി. **പഹരേയ്യാ**തി വന്ദന്തം പഹരേയ്യ. ''അഞ്ഞം ചിന്തയമാനോ''തി ഇമിനാ അഞ്ഞസ്മിം ആരമ്മണേ ചിത്തം വിദഹതി ഠപേതീതി **അഞ്ഞവിഹിതോ**തി ദസ്സേതി.

സങ്ഘതോ ഉദ്ധരിത്വാ ഖിപിതബ്ബോ അപനേതബ്ബോതി ഉക്ഖിത്തോ, സോയേവ **ഉക്ഖിത്തകോ. തേഹീ**തി ചതൂഹി. അവന്ദിയേസു പന്നരസപുഗ്ഗലേസൂതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തരാ വുത്തകാരണേന ചാ**തി അന്തരേ വുത്തേന ''തഞ്ഹി വന്ദന്തസ്സ മഞ്ചപാദാദീസുപി നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യാ''തിആദിനാ കാരണേന ച. **ഇതോ**തി പന്നരസപുഗ്ഗലമ്ഹാ . **ഇതീ**തി ഏവം. സചേ ഉദ്ദേസാചരിയോ ച ഓവാദാചരിയോ ച നവകോ ഹോതി, ന വന്ദനീയോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി കഥിനത്ഥാരവഗ്ഗേ.

ഇതി കഥിനത്ഥാരവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

നിട്ഠിതാ ച ഉപാലിപഞ്ചകവണ്ണനായ യോജനാ.

ആപത്തിസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൪൭൦. ''അചിത്തകോ ആപജ്ജതീ''തിആദീസു ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. **അചിത്തകോ ആപജ്ജതീ**തി അചിത്തകോ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി. ഏസേവ നയോ **അചിത്തകോ വുട്ഠാതീ**തി ഏത്ഥാപി. യംകിഞ്ചി ആപത്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇതരം ആപത്തിന്തി യോജനാ. **ധമ്മദാനം കരോമീ**തി ''സബ്ബദാനം ധമ്മദാനം ജിനാതീ''തി (ധ॰ പ॰ ൩൫൪) ച ''അമതംദദോ ച സോ ഹോതി, യോ ധമ്മമനുസാസതീ''തി (സം॰ നി॰ ൧.൪൨) ച ഭഗവതാ വുത്തവചനം സുത്വാ ധമ്മദാനം കരോമി. **ദോമനസ്സികോ**തി ദോമനസ്സേന യുത്തോ, ദോമനസ്സവന്തോ വാ. **ഏത്ഥാ**തി അബ്യാകതമൂലേ.

൪൭൩. യസ്സ യസ്സാതി സിക്ഖാപദസ്സ. **തം സബ്ബ**ന്തി സബ്ബം തംതംസമുട്ഠാനസിക്ഖാപദം.

അപരദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികം

(൧) കായികാദിആപത്തിവണ്ണനാ

൪൭൪. ഛ ആപത്തിയോ കായികാതി ഏത്ഥ ഛ ആപത്തിയോ നാമ കാതി ആഹ ''അന്തരപേയ്യാലേ''തിആദി. അന്തരപേയ്യാലേ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. ''കായദ്വാരേ സമുട്ഠിതത്താ''തി ഇമിനാ കായേ സമുട്ഠന്തീതി **കായികാ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. തസ്മിംയേവ അന്തരപേയ്യാലേ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. ''വജ്ജപടിച്ഛാദികായാ''തിആദിനാ **ഛാദേന്തസ്സ തിസ്സോ**തി ഏത്ഥ തിണ്ണം സരൂപം ദസ്സേതി. ''ഭിക്ഖുനിയാ''തിആദിനാ **പഞ്ച സംസഗ്ഗപച്ചയാ**തി ഏത്ഥ പഞ്ചന്നം സരൂപം ദസ്സേതി.

''ഏകരത്ത''ഇതിആദിനാ **അരുണുഗ്ഗേ തിസ്സോ**തി ഏത്ഥ തിണ്ണം സരൂപം ദസ്സേതി. **ദ്വേ യാവതതിയകാ**തി സംവണ്ണേതബ്ബേന ''ഏകാദസ യാവതതിയകാ നാമാ''തി സംവണ്ണനായ വിരുദ്ധഭാവം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''പഞ്ഞത്തിവസേന പനാ''തിആദി. ''ഇമസ്മിം സാസനേ''തി ഇമിനാ ഏത്ഥസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **ഏകേന സബ്ബസങ്ഗഹോ**തി ഏത്ഥ ഏകോ നാമ കോ, സബ്ബാനി നാമ കാനീതി ആഹ ''യസ്സ സിയാ''തിആദി.

“നിദാനുദ്ദേസേനാ”തി ഇമിനാ ഏകസ്സ സരൂപം ദസ്സേതി. “സിക്ഖാപദാനഞ്ച പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാനഞ്ചാ”തി ഇമേഹി പദേഹി സബ്ബസരൂപം ദസ്സേതി. സങ്ഗഹ സദ്ദേന കമ്മഛട്ഠീസമാസോ.

“വജ്ജപടിച്ഛാദികായാ”തിആദിനാ **ദ്വേ ദുട്ഠുല്ലച്ഛാദനാ**തി ഏത്ഥ ദ്വിന്നം സരൂപം ദസ്സേതി.

“ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ”തിആദിനാ **ഗാമന്തരേ ചതസ്സോ**തി ഏത്ഥ ചതസ്സന്നം സരൂപം ദസ്സേതി. പുന “ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ”തിആദിനാ **ചേതസ്സാ നദിപാരപച്ചയാ**തി ഏത്ഥ ചതസ്സന്നമേവ സരൂപം ദസ്സേതി. “ചീവരദാനേ പാചിത്തിയ”ന്തി ഇമിനാ പാചിത്തിയഭാവേന സദിസത്താ സങ്ഖ്യാവിസേസോ ന കാതബ്ബോതി ദസ്സേതി.

(൨) ദേസനാഗാമിനിയാദിവണ്ണനാ

൪൭൭. ഏകേത്ഥാതി ഏത്ഥസദ്ദോ സാസനവിസയോ.

ഏകസിക്ഖാപദമ്പി നത്ഥീതി **പി**സദ്ദോ ബഹുസിക്ഖാപദാനി പന പഗേവാതി ച ആപത്തി പന പഗേവാതി ച ആപത്തീപി നത്ഥീതി ച അത്ഥം ദസ്സേതി.

“സകലേപി വിനയേ”തി ഇമിനാ **ദ്വേത്ഥാ**തി പാഠേ ഏത്ഥസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **ഉഭിന്ന**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം. അഞ്ഞഥാ പന കിത്തകാ പഠമാപത്തികാതി ആഹ “ഇതരഥാ പനാ”തിആദി. തത്ഥ **ഇതരഥാ**തി പഞ്ഞത്തിതോ അഞ്ഞേന പകാരേന. **കമ്മഞ്ചാ**തി കമ്മഞത്തി ച. **കമ്മപാദികാ ചാ**തി കമ്മപാദഞത്തി ച. **നവസു ഠാനേസൂ**തി ഓസാരണാദീസു നവസു ഠാനേസു. **ദ്വീസൂ**തി ഞത്തിദുതിയ, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേസു.

വജ്ജപടിച്ഛാദികായ പാരാജികം, ഉക്ഖിത്താനുവത്തികായ പാരാജികം, അട്ഠവത്ഥുകായ പാരാജികന്തി ഇതി ഇമേ തയോതി യോജനാ. **കാരണഭൂതേനാ**തി ഹേതുഭൂതേന, “കരണഭൂതേനാ”തിപി പാഠോ, സാധകതമസത്തിഭൂതേനാതി അത്ഥോ.

തേസന്തി അദ്ധാനഹീനാദീനം. **ഏത്ഥാ**തി “തയോ പുഗ്ഗലാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ”തി പാഠേ, ഏതേസു അങ്ഗഹീനാദീസു വാ. **യോ**തി പുഗ്ഗലോ. അപരിപൂരോ ന യാചതീതി സമ്ബന്ധോ. മാതുഘാതകാദയോ കരണദുക്കടകാ ചാതി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി തേസു ഞത്തികപ്പനാദീസു. **ഞത്തികപ്പനാ**തി ഞത്തിവിധി. **വിപ്പകതപച്ചത്ത**ന്തി വിപ്പകതം പച്ചത്തം. **അതീതകരണ**ന്തി അതീതസ്സ കരണം. വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ “വത്ഥുസമ്പന്നം ഹീ”തിആദി. **തയോ കമ്മാന സങ്ഗഹാ**തി ഏത്ഥ ഛന്ദഭേദരക്ഖനത്ഥായ നകാരേ നിഗ്ഗഹിതലോപോ. **നാസിതകാ**തി നാസേതബ്ബാ പുഗ്ഗലാ, നാസിതബ്ബാതി **നാസിതാ,** നാസിതാ ഏവ നാസിതകാ. **തിണ്ണം ജനാന**ന്തി തിണ്ണം ഉപസമ്പദാപേക്ഖജനാനം ഏകൂപജ്ഝായേന നാനാചരിയേന ഹുത്വാതി യോജനാ. **ഏകാനുസ്സാവനാ**തി ഏകതോ അനുസ്സാവനാ.

പാദോ നാമ കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥഭാഗോ. **മാസകോ** നാമ പാദസ്സ പഞ്ചമഭാഗോ. **പാരാജിക**ന്തി വനപ്പതിം ഛിന്ദന്തസ്സ ദുതിയപാരാജികം (പാരാ॰ ൧൩൦). **അനോദിസ്സാ**തി “മനുസ്സോ മരതൂ”തിആദിനാ ന ഉദ്ദിസിത്വാ. **തേനാ**തി വിസേന.

ഭിക്ഖുനോവാദകവഗ്ഗസ്മിന്തി സാമഞ്ഞാധാരോ. **ദസസു സിക്ഖാപദേസൂ**തി വിസേസാധാരോ. **പഠമസിക്ഖാപദമ്ഹിയേവാ**തി ദസസു സിക്ഖാപദേസു പഠമസിക്ഖാപദമ്ഹിയേവ. ഉപസമ്പന്നായ ഭിക്ഖുനിയാതി സമ്ബന്ധോ. “ആപത്തി ഹോതീ”തി ഇമിനാ “ചീവരേനാ”തി പദസ്സ സമ്ബന്ധട്ഠാനം ദസ്സേതി.

“ചതസ്സോ ഏവാ”തി ഇമിനാ **തത്തികാ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. താ ചതസ്സോ പരിമാണാ യാസം ആപത്തീനന്തി **തത്തികാ. നിപന്നസ്സാപി തത്തികാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **സാ**തി ഭിക്ഖുനീ.

(൩) പാചിത്തിയവണ്ണനാ

൪൬൯. പഞ്ച ഭേസജ്ജാനീതി സബ്ബിആദീനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി. ഇമം ആപത്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. പച്ഛാ ആപന്നോതി യോജനാ.

ഏകം കബളന്തി ഏകം ആലോപം, **തുമ്ഹമൂലേ**തി തുമ്ഹം സന്തികേ.

യഥാവത്ഥുകന്തി വത്ഥുഅനുലോമം, ആപത്തിയോ ദേസിതാവ ഹോന്തീതി യോജനാ.

കോകാലികാദീനന്തിആദിസദ്ദേന കടമോദകതിസ്സകാദയോ (പാരാ॰ ൪൨൭) സങ്ഗണ്ഹാതി. പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ പാചിത്തിയഞ്ച ചണ്ഡകാളികായ ഭിക്ഖുനിയാ പാചിത്തിയഞ്ചാതി യോജനാ. **പയുത്തവാചാപച്ചയാ**തി വിഞ്ഞത്തിനിമിത്താദീഹി പകാരേന യുത്തായ വാചായ പച്ചയാ. **ആപത്തി പാരാജികസ്സാ**തി പാരാജികസ്സ ആപജ്ജനം. അഥവാ **പാരാജികസ്സാ**തി അസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പാരാജികാ ആപത്തി ഹോതീതി വാ പാരാജികാ ആപത്തി അസ്സ ഭവതീതി വാ യോജനാ കാതബ്ബാ. **ഇതീ**തി ഇമാ ഛ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീതി യോജനാ.

ഭോജനം ഗഹേത്വാ അജ്ഝോഹരമാനാതി സമ്ബന്ധോ. **തഥേവാ**തി യഥാ ഖാദനേ, തഥേവ മംസം ലസുണം അജ്ഝോഹരമാനാതി യോജനാ. ''പണീതഭോജനാനീ''തി ച ''അകപ്പിയമംസ''ന്തി ച പദാനി ''അജ്ഝോഹരമാനാ''തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബാനി.

പഞ്ച ഠാനാനീതി പഞ്ച ആപത്തിസങ്ഖാതാനി ഠാനാനി. **തത്ഥാ**തി പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു. **ദ്വിന്ന**ന്തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം. **തേസ**ന്തി സിക്ഖമാനാദീനം. **പഞ്ചന്നമേവാ**തി സഹധമ്മികാനംയേവ. **വിനിച്ഛയവോഹാരോ**തി വിനിച്ഛയവചനം. ഇമിനാ ചത്താരി അധികരണാനി പടിക്ഖിപതി. **അഡ്ഡകമ്മം നാമാ**തി അഭിയുഞ്ജന്താനം കമ്മം നാമ.

''സഹധമ്മികാന''ന്തി ഇമിനാ **പഞ്ജന്നം വിനിച്ഛയോ**തി എത്ഥ പഞ്ചസരൂപം ദസ്സേതി. സോഭണഭാവം വിത്ഥാരേന്തോ ആഹ ''കതവീതിക്കമോ ഹീ''തിആദി. **അബ്ഭുണ്ഹസീലോ**തി അഭിനവുപ്പന്നസീലോ. അബ്ഭുണ്ഹസീലോ നാമ അത്ഥതോ പാകതികസീലോതി ആഹ ''പാകതികോ''തി, പകതിസീലേന നിയുത്തോതി അത്ഥോ.

''കായദ്വാരസമ്ഭവാ''തി ഇമിനാ **കായികാ**തി പദസ്സ തദ്ധിതഭാവം ദസ്സേതി. **മുഖം ഓലോകേതബ്ബന്തി എത്ഥ** വുത്താതി സമ്ബന്ധോ.

ചതുന്നം ദേസനായ ചാതി എത്ഥ ''ദേസനായാ''തി പദം ആദിപദലോപന്തി ആഹ ''അച്ചയദേസനായാ''തി. **സാ**തി അച്ചയദേസനാ. അഭിനിലീയിത്വാ ധനുനാ മാരേന്തീതി **അഭിമാരാ**.

ഛേജ്ജം ഹോതീതി എത്ഥ ഛേജ്ജം നാമ പാരാജികാപജ്ജനമേവാതി ആഹ ''ദേവദത്തോ വിയ പാരാജികം ആപജ്ജതീ''തി. **ഇമാ പന ആപത്തിയോ**തി പാരാജികഥുല്ലച്ചയാപത്തിയോ.

(൪) അവന്ദനീയപുഗ്ഗലാദിവണ്ണനാ

൪൭൭. തേസന്തി ദസന്നം പുഗ്ഗലാനം. ''സദ്ധി''ന്തി ഇമിനാ **സാമീചേനാ**തി എത്ഥ സഹത്ഥേ കരണവചനന്തി ദസ്സേതി. **സാമീചേനാ**തി ച സാമീചിനാ കത്തബ്ബം **സാമീചം** കമ്മം, തേന സാമീചേന. **ദസ ചീവരധാരണാ**തി പദസ്സ സമാസഭാവം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ ''ദസ ദിവസാനി അതിരേകചീവരസ്സ ധാരണാ''തി.

കതിസതന്തിആദീസു ദ്വീസു ഗാഥാപാദേസു ചതൂസു വിഭത്യന്തപദേസു പുരിമം പുരിമേന, പച്ഛിമഞ്ച പച്ഛിമേന യഥാക്കമം യോജേതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ ''കതിസതം ആപത്തിയോ രത്തിസതം ഛാദയിത്വാനാ''തി. പച്ഛിമഗാഥായ പുബ്ബദ്ധേപി ഏസേവ നയോ. **അയം ഹീ**തി അയം ഏവ വക്ഖമാനോ. **ഏത്ഥാ**തി ഗാഥായം. **യോ**തി ഭിക്ഖു, പടിച്ഛാദേതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഇതീ**തി അയം സങ്ഖേപത്ഥോ.

ഹേട്ഠാ വുത്തേസു ചതൂസു ചതുക്കേസു ധമ്മേന സമഗ്ഗം അപനേത്വാ ദ്വാദസ കമ്മദോസാ വുത്താതി ദട്ഠബ്ബം. അധമ്മേന വഗ്ഗകമ്മം, അധമ്മേന സമഗ്ഗകമ്മന്തി യോജേതബ്ബം.

ഏത്ഥാതി ഛസു കമ്മേസു. **ഏതദേവാ**തി ധമ്മേന സമഗ്ഗകമ്മമേവ.

യം ദേസിതാതി ഏത്ഥ യംസദ്ദോ വചനവിപല്ലാസോതി ആഹ "യാനി ദേസിതാനീ"തി. "ദേസിതാനീ"തി ഇമിനാ **ദേസിതാ**തി ഏത്ഥ നികാരസ്സ ആകാരാദേസഭാവം ദസ്സേതി. "പരിയന്തപരിച്ഛേദഭാവരഹിതത്താ"തി ഇമിനാ നത്ഥി അന്തം പരിയന്തമേതസ്സാതി **അനന്ത**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. **ത**ന്തി നിബ്ബാനം, ജിതന്തി സമ്ബന്ധോ. കേന കം കിന്തി കത്വാ ജിതന്തി ആഹ "ഭഗവതാ കിലേസഗണം അഭിമദ്ദിത്വാ"തി. കേന കം കിന്തി കത്വാ കിം ജിതം വിയാതി ആഹ "രഞ്ഞാ സപത്തഗണം അഭിമദ്ദിത്വാ രജ്ജം വിയാ"തി. തത്ഥ "രഞ്ഞാ"തി ഇമിനാ "കേനാ"തി പുച്ഛം വിസ്സജ്ജേസി. "സപത്തഗണ"ന്തി ഇമിനാ "ക"ന്തി പുച്ഛം വിസ്സജ്ജേസി. "അഭിമദ്ദിത്വാ"തി ഇമിനാ "കിന്തി കത്വാ"തി പുച്ഛം വിസ്സജ്ജേസി. "രജ്ജ"ന്തി ഇമിനാ "കി"ന്തി പുച്ഛം വിസ്സജ്ജേസി. **സപത്തഗണ**ന്തി വേരിഗണം. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - രഞ്ഞാ സപത്തഗണം അഭിമദ്ദിത്വാ രജ്ജം രാജഭാവം ജിതം വിയ, ഭഗവതാ കിലേസഗണം അഭിമദ്ദിത്വാ നിബ്ബാനം ജിതന്തി. **സ്വേവാ**തി ഭഗവാ ഏവ. "നിബ്ബികാരതായാ"തി ഇമിനാ താദിസദ്ദോ നിബ്ബികാരത്ഥവാചകോ അനിപ്ഫന്നപാടിപദികോതി ദസ്സേതി. "വിവേകപഞ്ചക"ന്തി ഇമിനാ കായചിത്തഉപധിവസേന വിവേകത്തയമ്പി ഗഹേതബ്ബം വിവേകഭാവേന സമാനത്താ. തേന ഭഗവതാതി സമ്ബന്ധോ. "യാനി സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാനീ"തി ഇമിനാ **ഏകേത്ഥാ**തി ഏത്ഥ ഏകസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. **തത്ഥാ**തി സത്തസു ആപത്തിക്ഖന്ധേസു. **ഏത്ഥ പനാ**തി സമഥേസു പന. **ഹീ**തി സച്ചം. **തസ്സാ**തി സമ്മുഖാവിനയസ്സ. **അട്ഠകഥാസൂ**തി സബ്ബഅട്ഠകഥാസു. **മയം പനാ**തി സങ്ഗഹകാരകാ അമ്ഹേ പന, ബുദ്ധഘോസനാമകാ മയം പനാതി അത്ഥോ, രോചയാമാതി സമ്ബന്ധോ. കസ്സ കിമത്ഥം ഗഹേത്വാ രോചേസീതി ആഹ "വിനാതി നിപാതസ്സ പടിസേധനമത്ഥമത്ത"ന്തി. "വിനാതി നിപാതസ്സാ"തി പദം "അത്ഥമത്ത"ന്തി പദേ വാചകസമ്ബന്ധോ. അത്തനോ സാധ്യവചനം ബുദ്ധവചനസങ്ഖാതേന സാധകവചനേന സാധേന്തോ ആഹ "വുത്തമ്പി ചേത"ന്തിആദി.

അട്ഠാരസ അട്ഠകാനീതി അധമ്മദിട്ഠിഭേദേ, ധമ്മദിട്ഠിഭേദേ, വേമതികഭേദേസു തീസു ഏകമേകം മൂലം കത്വാ തയോ തയോ മൂലിം കത്വാ നവ ഹോന്തി, തേസു ധമ്മദിട്ഠിഭേദേസു ധമ്മദിട്ഠിഭേദം അപനേത്വാ അട്ഠ ഹോന്തി, താനി അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂസു യോജേത്വാ അട്ഠാരസ അട്ഠകാനി ഹോന്തീതി ദട്ഠബ്ബം. **ഛഊനദിയഡ്ഢസത**ന്തി ചതുചത്താലീസാധികം സതന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഏകേകവത്ഥുസ്മിന്തി അട്ഠാരസസു ഭേദകരവത്ഥൂസു ഏകേകസ്മിം വത്ഥുസ്മിം.

ഇതി ഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

സേദമോചികഗാഥാ

(൧) അവിപ്പവാസപഞ്ഹാവണ്ണനാ

൪൭൯. സേദമോചികഗാഥാസൂതി അധിപ്പായത്ഥസ്സ ഗമ്ഭീരത്താ തം ചിന്തേന്താനം വിനയധരാനം കായേ സേദം മോചേതീതി **സേദമോചികാ,** സായേവ ഗാഥാ സേദമോചികഗാഥാ, താസു. "അകപ്പിയസമ്ഭോഗോ ന ലബ്ഭതീ"തി ഇമിനാ കപ്പിയസമ്ഭോഗോ ലബ്ഭതീതി ദസ്സേതി. കപ്പിയസമ്ഭോഗം ദസ്സേതും "നഹാപനഭോജനാദീ"തി വുത്തം. **അനാപത്തീ**തി മാതുഭിക്ഖുനിയാ അനാപത്തി. **ഏസാ പഞ്ഹാ**തി ഏത്ഥ പഞ്ഹസദ്ദോ സഭാവതിലിങ്ഗോതി സദ്ദസത്ഥേസു (സദ്ദനീതിധാതുമാലായം ൧൬ ഹകാരന്തധാതു; അഭിധാനപ്പദീപികായം ൧൧൫ ഗാഥായം) വുത്തോ, ഇധ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന വുത്തോ. "പണ്ഡിതേഹീ"തി ഇമിനാ കുസലസ്സ കാരണം ദസ്സേതി, പണ്ഡിതത്താ കുസലോതി അധിപ്പായോ. **അസ്സാ**തി പഞ്ഹായ. **ഏത**ന്തി വിസ്സജ്ജനം. **അസ്സാ**തി ഗാഥായ.

ഏകാദസ വിവജ്ജിയാതി അവിഭത്തികനിദ്ദേസോ, ഏകാദസ വിവജ്ജിയേതി അത്ഥോ. തേന വുത്തം ''യേ''തിആദി. **തേപീ**തി പിസദ്ദോ ഗാഥായം ലുത്തനിദ്ദിട്ഠഗമ്യമാനഭാവം ദസ്സേതി.

അയന്തി ന്ഹാപിതപുബ്ബകോ ഭിക്ഖു. **നിമ്മിതബുദ്ധ**ന്തി ബുദ്ധേന നിമ്മിതം ബുദ്ധരൂപം.

വിവജ്ജിയാതി ഏത്ഥ യകാരോ ത്വാപച്ചയസ്സ കാരിയോതി ആഹ ''വിവജ്ജേത്വാ''തി. അസീസകം യം തം കബന്ധം അത്ഥീതി യോജനാ. അസീസകത്താ കേന സരീരേന ജീവിതം ബന്ധതീതി **കബന്ധോ. യസ്സാ**തി കബന്ധസ്സ.

ഹീതി സച്ചം. **തേ**തി അഭബ്ബപുഗ്ഗലാ.

വാചാതി ഏത്ഥ യകാരലോപോതി ആഹ ''വാചായാ''തി. **ഇതി മേ**തി ഏവം മമ. ഏവം വദമാനേ മമ വചനന്തി യോജനാ. അഥവാ **ഇതിമേ**തി ഏവം ഇമേ, ഏവം വദമാനേ ഇമേ ജനാതി യോജനാ. സദ്ദന്തീതി ഇമിനാ ഗിരസദ്ദോ സദ്ദപരിയായോതി ദസ്സേതി. **ഹീ**തി സച്ചം. തുണ്ഹീഭൂതസ്സ നിസിന്നസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോതി യോജനാ. യദി മനോദ്വാരേ ആപത്തി നാമ നത്ഥി, ഏവം സതി കസ്മാ ആപജ്ജേയ്യ വാചസികന്തി വുത്തന്തി ആഹ ''യസ്മാ പനാ''തിആദി. **തേനാ**തി തസ്മാ. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ.

സാതി ഭിക്ഖുനീ, ആപജ്ജതീതി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തപ്പകാര**ന്തി ''ഗാമന്തരപരിയാപന്ന''ന്തി വുത്തപ്പകാരം.

താസൂതി ദ്വീസു ഭിക്ഖുനീസു.

ചതുരോ ജനാതി ഏത്ഥ ചതുന്നം ജനാനം സരൂപം ദസ്സേന്തോ ആഹ ''ആചരിയോ ച തയോ ച അന്തേവാസികാ''തി . **സാഹത്ഥികാ**തി സഹത്ഥാ അവഹരിതാ. **ആണത്തിയാപീ**തി ആണത്തേന അവഹരിതാപി. **ഇതരേസ**ന്തി അന്തേവാസികാനം, ഏകേകോ മാസകോതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി പരിവാരേ സേദമോചികഗാഥായം.

(൨) പാരാജികാദിപഞ്ഹാവണ്ണനാ

൪൮൦. സന്ഥതപേയ്യാലഞ്ചാതി പഠമപാരാജികവിഭങ്ഗേ (പാരാ॰ ൬൭) വുത്തം സന്ഥതപേയ്യാലഞ്ച.

ലിങ്ഗപരിവത്തം സന്ധായാതി സതി ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ പടിഗ്ഗഹണസ്സ വിജഹനം സന്ധായ വുത്തം.

യോതി ഭിക്ഖു, പരിണാമേതീതി സമ്ബന്ധോ. അത്തനോ അത്ഥായാതി യോജനാ.

അസ്സാതി ഗാഥായ. **കാകളൂഹദ**ന്തി കാകേഹി കരീസുസ്സഗ്ഗം. **കദ്ദമമക്ഖിത**ന്തി കദ്ദമേന മക്ഖിതം. കായഗതാനേവ ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

ഹീതി വിത്ഥാരോ. അനരിയം തം ഇത്ഥിം വാ തം പുരിസം വാ ഹനേയ്യാതി യോജനാ. ലിങ്ഗപരിവത്തേന ഹേതുഭൂതേന ഇത്ഥിഭൂതം, പുരിസഭൂതഞ്ചാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇത്ഥിഭൂത**ന്തി ച ഇത്ഥീ ഹുത്വാ ഭൂതം, ഇത്ഥിഭാവം വാ പത്തം.

മിഗസിങ്ഗതാപസസീഹകുമാരാദീനം തിരച്ഛാനഗതമാതാപിതരോ വിയാതി യോജനാ. **മിഗസിങ്ഗതാപസോ**തി മിഗസിങ്ഗനാമകോ (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൫.൭൩.൩൧ ആദയോ) താപസോ. **സീഹകുമാരോ**തി സീഹബാഹുകുമാരോ. ആദിസദ്ദേന ഭൂരിദത്താദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി.

കുരുന്ദിയം ആഗതന്തി സമ്ബന്ധോ.

“സച്ചം ഭണന്തോതി ഗാഥായാ”തി പദം “സച്ചം ഭാസതോ ലഹുകാപത്തി ഹോതീ”തി ഏത്ഥ ഇതിസദ്ദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. “സച്ചം ഭണന്തോ”തി ഗാഥായ ഇതി അത്ഥോതി യോജനാ.

(ന) പാചിത്തിയാദിപഞ്ഹാവണ്ണനാ

ർ൮൧. സലാകം ദേന്തസ്സ അസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഛേജ്ജം ഹോതീതി യോജനാ. “പാരാജികം ഹോതീ”തി ഇമിനാ **ഹോതിഛേജ്ജ**ന്തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി.

സുപ്പതിട്ഠിതനിഗ്രോധസദിസം രുക്ഖമൂലം, തമേവ വാ ഗഹേതബ്ബം.

തിസ്സിത്ഥിയോതി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, പച്ചത്തവചനം വാതി ആഹ “താസുപീ”തി. “യം തം മേഥുനം നാമ ത”ന്തി ഇമിനാ “മേഥുനം യം ത”ന്തി പദാനം സമാനാധികരണഭാവം ദസ്സേതി. “ന സേവതീ”തി ഇമിനാ **ന സേവേ**തി ഏത്ഥ തികാരസ്സ ഏകാരാദേസഭാവം (ജാ॰ അട്ഠ॰ ർ.൧൧.൭൩ പുത്തോ വാ പിതരം യാചേ വിയ) ദസ്സേതി. **തയോ പുരിസേ**തി ഏത്ഥ “ഉപഗന്ത്വാ”തി പദം അജ്ഝാഹരിത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ“തയോ പുരിസേപി ഉപഗന്ത്വാ”തി. ഇമിനാ **തയോ പുരിസേ**തി ഏത്ഥ ഉപയോഗത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി ദസ്സേതി. പുരിമനയം ഗഹേത്വാ ഏത്ഥാപി “തീസു പുരിസേസൂ”തി ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. ഇമം നയം ഗഹേത്വാ പുരിമപദേപി തിസ്സിത്ഥിയോ ഉപഗന്ത്വാതി ഉപയോഗത്ഥേ ഉപയോഗവചനന്തി അത്ഥോപി യുജ്ജതേവ. തസ്മാ തേ ദ്വേ നയാ അഞ്ഞമഞ്ഞോപദേസദായകനയാ നാമാതി ദട്ഠബ്ബം. “ഉഭതോബ്യഞ്ജനസങ്ഘാതേ”തി ഇമിനാ അനരിയസദ്ദേന ഉഭതോബ്യഞ്ജനോവ ഇധ ഗഹേതബ്ബോതി ദസ്സേതി. “നാചരതീ”തി ഇമിനാ **ന ചാചരേ**തി ഏത്ഥാപി തിസദ്ദസ്സ ഏകാരാദേസഭാവമേവ ദസ്സേതി. മേഥുനധമ്മസ്സ പുബ്ബഭാഗം കായസംസഗ്ഗം ആപജ്ജിതും വായമന്തിയാ തസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാതി യോജനാ.

അസ്സാതി ഗാഥായ, തിത്ഥിയോ ആരാധകോ ഹോതീതി യോജനാ. **തത്ഥേവാ**തി തിത്ഥിയവത്ഥേ ഏവ. **അസ്സാ**തി തിത്ഥിയസ്സ. **തമേവാ**തി തിത്ഥിയവത്ഥമേവ.

സങ്ഘാദിസേസന്തിആദിഗാഥാ വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. **ത**ന്തി അജ്ഝോഹരണം.

ആകാസഗതം സാമണേരന്തി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഘേനപീ**തി പിസദ്ദോ ന കമ്മാരഹേനേവാതി ദസ്സേതി. “ന കാതബ്ബ”ന്തി ഇമിനാ സങ്ഘോപി കമ്മാരഹോപി ഭൂമിഗതോവ വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

അസ്സാതി ഗാഥായ വിനിച്ഛയോതി സമ്ബന്ധോ.

“ന ദേതി, ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ”തി കിരിയാപദാനം കത്താരം ദസ്സേന്തോ ആഹ “നാപി ഉയ്യോജികാ”തിആദി. **തസ്സാ**തി അവസ്സുതപുരിസസ്സ. “കാരണേനാ”തി ഇമിനാ **തേനാ**തി പദസ്സ കാരണത്ഥം ദസ്സേതി. ഏവസദ്ദോ പന സമ്ഭവവസേന യോജിതോ, ന അഞ്ഞേന കാരണേനാതി അത്ഥോ, അവസ്സുതസ്സ പുരിസസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **ഗഹണേ**തി ഉയ്യോജിതായ ഗഹണേ. **തഞ്ച പരിഭോഗപച്ചയാ**തി ഏത്ഥ തസദ്ദസ്സ വിസയം, പരിഭോഗസ്സ ച സമ്ബന്ധം ദസ്സേന്തോ ആഹ “തഞ്ച പനാ”തിആദി. തത്ഥ “ആപത്തി”ന്തി ഇമിനാ തസദ്ദസ്സ വിസയം ദസ്സേതി. “തസ്സാ ഉയ്യോജിതായാ”തി ഇമിനാ പരിഭോഗസ്സ സമ്ബന്ധം ദസ്സേതി. **തസ്സാ**തി ഉയ്യോജിതായ.

സത്തരസകേസു സങ്ഘാദിസേസേസൂതി സമ്ബന്ധോ. **വജ്ജം ന ഫുസതീ**തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ “അഞ്ഞം നവം ആപത്തി”ന്തി.

ഇതി സേദമോചികഗാഥാവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

പഞ്ചവഗ്ഗോ

കമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർവ്വ൨. കമ്മവഗ്ഗേ "ഗണനപരിച്ഛേദവചന"ന്തി ഇമിനാ ന പമാണവചനന്തി ദസ്സേതി. ഇമിനാ കമ്മാനം തതോ ഊനാതിരേകഭാവം നിവാരേതി. ഗണിയതേ **ഗണനം,** പരിച്ഛിജ്ജതി അനേനാതി **പരിച്ഛേദോ,** ഗണനസ്സ പരിച്ഛേദോ **ഗണനപരിച്ഛേദോ**. അഥ വാ ഗണിയതി അനേനാതി ഗണനം, തമേവ പരിച്ഛേദോ ഗണനപരിച്ഛേദോ, സോയേവ വചനം **ഗണനപരിച്ഛേദവചനം**. അപലോകനകമ്മം നാമാതി കത്തബ്ബം കമ്മന്തി സമ്ബന്ധോ. **വുത്തനയേനേവാ**തി "സീമട്ഠകസങ്ഘം സോധേത്വാ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദം ആഹരിത്വാ"തി വുത്തേന ഏവ നയേന.

തത്ഥാതി ചതൂസു കമ്മേസു, ഞത്തിദുതിയകമ്മം പന അത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ.

തത്ഥാതി ദ്വീസു കമ്മേസു. **അവസേസാ**തി ഛഹി കമ്മേഹി അവസേസാ. യദി പരിവത്തേത്വാ കതം ദള്ഹീകമ്മം ന ഹോതി, ഏവം സതി ദള്ഹീകമ്മത്ഥായ കിന്തി കാതബ്ബന്തി ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. തത്ഥ "അക്ഖരപരിഹീനം വാ പദപരിഹീനം വാ"തി ഇദം അക്ഖരപദാനം ഗളിതം സന്ധായ വുത്തം. "ദുരുത്തപദം വാ"തി ഇദം സിഥിലധനിതാദിഅപരിപുണ്ണം സന്ധായ വുത്തം. ഏത്ഥ "ദുരുത്തക്ഖരം വാ"തി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. **ഇദന്തി** പുനപ്പുനം വചനം. **കമ്മം ഹുത്വാ**തി സുകമ്മം ഹുത്വാ.

ർവ്വ൩. സമ്മുഖാകരണീയഅസമ്മുഖാകരണീയേസു അസമ്മുഖാകരണീയാനി അപ്പകത്താ പഠമം ദസ്സേത്വാ സേസാനം സമ്മുഖാകരണീയഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ "തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തേസു ദ്വീസു, അസമ്മുഖാകരണീയം നാമ അട്ഠവിധം ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥ തത്ഥാ**തി തേസു തേസു ഖന്ധകേസു. "സുകതം ഹോതീ"തി വചനസാമത്ഥിയതോ സമ്മുഖാകതമ്പി സുകതം ഹോതീതി അത്ഥോപി ഗഹേതബ്ബോ.

സേസാനീതി അട്ഠകമ്മേഹി സേസാനി. **ഏതാനീ**തി കമ്മാനി. **വത്ഥുവിപന്നാനീ**തി വത്ഥുനാ വിപന്നാനി.

തേസമ്പീതി പടിപുച്ഛാകരണീയാനമ്പി. **ഏത്ഥാ**തി "പടിപുച്ഛാകരണീയ"ന്തി പദേ. "പുച്ഛിത്വാ"തി ഇമിനാ **പടിപുച്ഛാ**തി പദസ്സ ത്വാപച്ചയന്തഭാവം ദസ്സേതി. "കാതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ **കരണീയ**ന്തി ഏത്ഥ അനീയസദ്ദസ്സ കമ്മത്ഥഭാവം ദസ്സേതി. **യഥാദിന്നായാ**ഹി ചുദിതകേന യഥാദിന്നായ. **വിപ്പലപന്തസ്സാ**തി വികാരേന യം വാ തം വാ വചനം പലപന്തസ്സ ചുദിതകസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു "തജ്ജനീയകമ്മാരഹസ്സാ"തിആദീസു.

അനുപോസഥദിവസേതി ഉപോസഥദിവസതോ അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ. തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപോസഥദിവസോ നാമാ"തിആദി. **കത്തികമാസ**ന്തി പച്ഛിമകത്തികമാസം. തസ്സ പവാരണമാസത്താ "ഠപേത്വാ"തി വുത്തം. സാമഗ്ഗിദിവസോ ച യഥാവുത്താ ചാതുദ്ദസപന്നരസാ ച ഉപോസഥദിവസോ നാമാതി യോജനാ. **യത്രഹീ**തി യസ്മിം പന വിഹാരേ, ഠപേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തരാ**തി ചാതുദ്ദസീപന്നരസീനം മജ്ഝേ.

പച്ചുക്കഡ്ഢിത്വാ ഠപിതദിവസോതി പച്ഛാ ഉപരി കഡ്ഢിത്വാ ഠപിതം കത്തികകാളപക്ഖചാതുദ്ദസിം വാ പഞ്ചദസിം വാ സന്ധായ വുത്തം. **ഇധാപീ**തി അപവാരണായ പവാരണട്ഠാനേപി. പാളിയമാഗതനയതോ അഞ്ഞമ്പി നയം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അപിചാ"തിആദി. **അന്തിമവത്ഥു**ന്തി പാരാജികവത്ഥും. **യസ്സാ**തി പുഗ്ഗലസ്സ. ഇമിനാ കമ്മാരഹോ പുഗ്ഗലോ വത്ഥു നാമാതി ദസ്സേതി.

ർവ്വർ. ദബ്ബസ്സ അഗ്ഗണ്ഹനം വത്ഥുഅപരാമസനം നാമ ന ഹോതി, അഥ ഖോ നാമസ്സ അഗ്ഗണ്ഹനമേവാതി ആഹ "തസ്സ നാമം ന ഗണ്ഹാതീ"തി. അപരാമസനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സുണാതു മേ"തിആദി.

പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീതി എത്ഥ **പുഗ്ഗലോ** നാമ ഉപജ്ഝായോതി ആഹ "യോ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ ഉപജ്ഝായോ"തി. **തന്തി** ഉപജ്ഝായം.

സബ്ബേന സബ്ബന്തി സബ്ബഥാ സബ്ബം, നിപാതസമുദായോയം, സബ്ബേന വാ ആകാരേന സബ്ബം ഞത്തിന്തി യോജനാ.

ഞത്തികമ്മേ പഠമം കമ്മം കത്വാ പച്ഛാ ഞത്തിട്ഠപനമ്പി പച്ഛാ ഞത്തിം ഠപേതിയേവ നാമ. **ഇതി ഇമേഹീ**തിആദി നിഗമനം.

ർവ്വര. "വുത്തനയേനേവാ"തി അതിദിസിത്വാപി ഞത്തികമ്മവാചാനം അസദിസത്താ അപരാമസനാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏവം പനാ"തിആദി. തത്ഥ **നേസന്തി** വത്ഥുസങ്ഘപുഗ്ഗലാനം, പഠമാനുസ്സാവനേ വാ ദുതിയതതിയാനുസ്സാവനാസു വാ വത്തബ്ബേ വദന്തോതി സമ്ബന്ധോ.

സാവനം ഹാപേതീതി എത്ഥ അനുസദ്ദോ ലോപോതി ആഹ "അനുസ്സാവനം ന കരോതീ"തി. "സാവനം ഹാപേതീ"തി എത്ഥ ന കേവലം സബ്ബേന സബ്ബം അനുസ്സാവനം അകരോന്തോയേവ സാവനം ഹാപേതി നാമ, അഥ ഖോ അനുസ്സാവനായ ദുരുത്തഛഡ്ഡനമ്പി ഹാപേതിയേവ നാമാതി ദസ്സേന്തോ ആഹ "യോപീ"തിആദി. "സകിമേവ വാ ദ്വിക്ഖത്തും വാ"തി ഇമിനാ തിക്ഖത്തും അപരിപൂരേന്തോയേവ സാവനം ഹാപേതി നാമാതി ദസ്സേതി. ഇമസ്സ വചനസ്സ സാമത്ഥിയതോ ഞത്തിദുതിയകമ്മേ ഏകക്ഖത്തുതോ, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേ തിക്ഖത്തുതോ അതിരേകം കമ്മവാചം കരോന്തോ ന ഹാപേതീതി ഞായതി.

"ഛഡ്ഡേതീ"തി എത്ഥ ഛഡ്ഡനസ്സ പദക്ഖരാനം ഗളിതഭാവേന പാകടത്താ തം അദസ്സേത്വാ "ദുരുത്തം കരോതീ"തി എത്ഥ ദുരുത്തമേവ ദസ്സേന്തോ ആഹ "ദുരുത്തം കരോതീതി എത്ഥ പനാ"തിആദി. കരോന്തേന ഭിക്ഖുനാ ഉപലക്ഖേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ.

"സിഥില...പേ॰... പഭേദോ"തി യ്വായം ബ്യഞ്ജനപ്പഭേദോ വുത്തോ, അയം ബ്യഞ്ജനപ്പഭേദോതി യോജനാ . ഗാഥായം **ദസധാ**തി ദസപ്പകാരേന. **ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാ**തി വഡ്ഢേതീതി **ബുദ്ധി,** ബ്യഞ്ജനമേവ അക്ഖരമേവ സിഥിലാദിവസേന ദസധാ ബുദ്ധി **ബ്യഞ്ജനബുദ്ധി,** തായ. എത്ഥ "ദസധാ"തി പദേന "ബ്യഞ്ജനബുദ്ധീ"തി സമാസപദസ്സ അന്തരേ ദസധാസദ്ദസ്സ ലോപം ദസ്സേതി "കമ്മജം ഏവാ"തിആദീസു (വിസുദ്ധി॰ ٢.ർ၈; വിസുദ്ധി॰ മഹാടി॰ ٢.ർ၈) വിയ. എത്ഥ ഹി ഏവസദ്ദേന കമ്മേന ഏവ ജാതം **കമ്മജ**ന്തി സമാസം കത്വാ സമാസമജ്ഝേ ഏവസദ്ദലോപം ദസ്സേതി. **പഭേദോ**തി വിസേസോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - സിഥിലഞ്ച ധനിതഞ്ച ദീഘഞ്ച രസ്സഞ്ച ഗരുകഞ്ച ലഹുകഞ്ച നിഗ്ഗഹിതഞ്ച സമ്ബന്ധഞ്ച വവത്ഥിതഞ്ച വിമുത്തഞ്ചാതി ദസധാ ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിയാവ പഭേദോ വിസേസോ ഞാതബ്ബോതി. "സിഥില"ന്തി ആദീനി ദസ പദാനി "അക്ഖരം പദം ബ്യഞ്ജന"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗവസേന വുത്തപാഠംനിസ്സായ വുത്താനീതി ദട്ഠബ്ബം.

ഗാഥായ വിത്ഥാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "എത്ഥ ഹീ"തിആദി. അഗാള്ഹേന വചീപയോഗേന വത്തബ്ബം അക്ഖരം **സിഥിലം**. ഗാള്ഹേന വചീപയോഗേന വത്തബ്ബം അക്ഖരം **ധനിതം. തേസ്വേവാ**തി പഞ്ചസു ഏവ വഗ്ഗേസു. ന കേവലം ദീഘമേവ ഗരുകം നാമ, അഥ ഖോ സംയോഗപരമ്പീതി ആഹ "യം വാ"തിആദി. യം അക്ഖരം സംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി, തമ്പി **ഗരുകം** നാമാതി യോജനാ. സംയോഗോ പരോ യസ്സ അക്ഖരസ്സാതി **സംയോഗപരം**. "സംയോഗപദ"ന്തിപി പാഠോ. യം അസംയോഗപരം കത്വാ വുച്ചതി, തമ്പി **ലഹുകം** നാമാതി യോജനാ. യം സാനുനാസികം കത്വാ വത്തബ്ബം, തം **നിഗ്ഗഹിതം** നാമാതി യോജനാ. **നിഗ്ഗഹേത്വാതി നിഗ്ഗഹിതം** നാമ അത്ഥതോ ഠാനകരണാനം അവിസ്സജ്ജനം അമുഞ്ചനന്തി ആഹ "അവിസ്സജ്ജേത്വാ"തി. യം സമ്ബന്ധിത്വാ വുച്ചതി, തം **സമ്ബന്ധം** നാമാതി യോജനാ. യം അസമ്ബന്ധം കത്വാ വുച്ചതി, തം **വവത്ഥിതം** നാമാതി യോജനാ. യം അനിഗ്ഗഹേത്വാ വുച്ചതി, തം **വിമുത്തം** നാമാതി യോജനാ. **അനിഗ്ഗഹേത്വാ**തി അനിഗ്ഗഹം നാമ അത്ഥതോ വിസ്സജ്ജനന്തി ആഹ "വിസ്സജ്ജേത്വാ"തി.

ഏവം ബ്യഞ്ജനബുദ്ധിവിസേസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കമ്മവാചായ ഉച്ചാരണവിസേസം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "തത്ഥാ"തിആദി. തത്ഥ **തത്ഥാ**തി താസു ദസസു ബ്യഞ്ജനബുദ്ധീസു. തഥാസദ്ദേന തകാരസ്സ ഥകാരകരണഞ്ച സിഥിലസ്സ ധനിതകരണഞ്ച അതിദിസതി, തഥാ "പത്തകല്ലം ഏസാ ഞത്തീ"തിആദിവചനഞ്ച സിഥിലസ്സ ധനിതകരണം നാമാതി യോജനാ.

ഇതീതി ഏവം. സിഥിലേ കത്തബ്ബേ ധനിതം കരോതീതി സമ്ബന്ധോ. **ചത്താരി ബ്യഞ്ജനാനീ**തി ചത്താരി അക്ഖരാനി. ബ്യഞ്ജനസദ്ദോ ഹി ഇധ അക്ഖരവാചകോ. ചതസ്സന്നം ബ്യഞ്ജനബുദ്ധീനം കമ്മദൂസനം ദസ്സേത്വാ ഇതരാസം അദൂസനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇതരേസു പനാ"തിആദി. **അനുക്കമാഗത**ന്തി അരിയേഹി ഓതരിത്വാ അനുക്കമേന ആഗതം. **പവേണി**ന്തി സന്തതിം. വിനാസേത്വാ വുത്തേ കിം കമ്മവാചാകോപോ ഹോതീതി ആഹ "സചേ പനാ"തിആദി. **ന കുപ്പതീ**തി ന നസ്സതി. കസ്മാ പന കമ്മവാചാ ന കുപ്പതി, നനു കമ്മം കോപേന്തീ കമ്മവാചാ കുപ്പതീതി ആഹ "ഇമാനി ഹീ"തിആദി. ഹി യസ്മാ ന കോപേന്തി, തസ്മാ കമ്മവാചാ ന കുപ്പതീതി യോജനാ.

യം പന വചനം സുത്തന്തികത്ഥേരാ വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. കച്ചായനാദിസുത്തന്തം കരോന്തീതി **സുത്തന്തികാ,** കച്ചായനാദയോ, സുത്തന്തികാ ച തേ ഥേരാ ചേതി **സുത്തന്തികത്ഥേരാ. ന വട്ടതീ**തി അക്ഖരവികാരോ ന വട്ടതി. വിനയധരേന കമ്മവാചാ കാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **യഥാപാളിയാ**തി ഭഗവതാ യഥാവുത്തായ പാളിയാ. **ബ്യഞ്ജനനിരുത്തിയാ**തി ബ്യഞ്ജനനിരുത്തിയം. **ഇതരഥാ**തി വുത്തദോസപരിഹരണതോ അഞ്ഞേന പകാരേന.

അകാലേ വാ സാവേതീതി ഏത്ഥ **അകാലോ** നാമ അനോകാസോതി ആഹ "അനോകാസേ"തി. അനോകാസോ നാമ ഞത്തിഅനുസ്സാവനാനം പുബ്ബാപരവിതഥന്തി ആഹ "ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ"തിആദി. പഠമംയേവ ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ പഠമംയേവ അനുസ്സാവനകമ്മം കത്വാതി യോജനാ. "പഠമംയേവാ"തി ഹി പദം പുബ്ബാപരാപേക്ഖം. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം.

ര്വ്വന്ന. യാ ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ ന ഗണ്ഹാതി, അയം **അതിഖുദ്ദകസീമാ** നാമാതി യോജനാ. **ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ**തി അബ്ഭാനകമ്മേ കമ്മാരഹേന സദ്ധിം ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ. യത്ഥ സീമായം നിസീദിതും ന സക്കോന്തി, അയം **അതിഖുദ്ദകസീമാ** നാമാതി യോജനാ. **നിസീദിതു**ന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ പരിമണ്ഡലാകാരേന നിസീദിതും. **തത്ഥാ**തി അതിഖുദ്ദകേ. **ഏത്ഥാ**തി സേസസീമാസു. യാ സമ്മതാ ഹോതി, അയം **അതിമഹതീ** നാമാതി യോജനാ. **കേസഗ്ഗമത്തേനാപീ**തി പിസദ്ദോ തതോ അതിരേകേന പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. അഘടിതം അസമ്ബന്ധം നിമിത്തം ഇമിസ്സാതി **അഘടിതനിമിത്താ**. ഖണ്ഡനിമിത്തഭാവം അഖണ്ഡനിമിത്തദസ്സനേന പാകടം കരോന്തോ ആഹ "പുരത്ഥിമായാ"തിആദി. **പുബ്ബകിത്തിത**ന്തി പഠമകിത്തിതം. **തത്ഥേവാ**തി ഉത്തരായ ഏവ ദിസായ. **അപരാപീ**തി പിസദ്ദോ ദുതിയത്ഥസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. യാ സമ്മതാ ഹോതി, **ഖണ്ഡനിമിത്താ** നാമാതി യോജനാ. **അനിമിത്തുപഗ**ന്തി യഥാഭൂതകഥനവിസേസനമേവ, ന ബ്യവച്ഛേദവിസേസനം തചസാരാദിഗ്ഗഹണേന അനിമിത്തുപഗഭാവസ്സ പാകടത്താ. **അന്തരാ**തി മജ്ഝേ. യാ സമ്മതാ ഹോതി, സാ **ഛായാനിമിത്താ** നാമ, അനിമിത്താ നാമാതി യോജനാ.

ബഹി ഠിതോ ഹുത്വാ സമ്മന്നതീതി യോജനാ. നിമിത്താനി പന ബഹി ഠത്വാപി കിത്തേതും വട്ടതി . **ഏവം സമ്മതാപീ**തി പിസദ്ദോ അസമ്മതാ പന പഗേവാതി ദസ്സേതി. **സീമായ സീമ**ന്തി പദാനം സമ്ബന്ധാപേക്ഖത്താ, തസ്സ ച അസമാനഭാവതോ തേസം വിസും വിസും സമ്ബന്ധം ദസ്സേന്തോ ആഹ "അത്തനോ സീമായ പരേസം സീമ"ന്തി. **സമ്ഭിന്ദതീ**തി സമ്ബന്ധം കരോതി. ഏത്ഥ ഹി ഭിദിധാതു ദ്വിധാകരണത്ഥവാചകോ, ധാത്വത്ഥബാധകേന സംഇതിഉപസഗ്ഗേന സമ്ബന്ധവാചകോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. **തത്ഥാ**തി താസു ദ്വീസു സീമാസു. **ഇതീ**തി ഏവം. **താസൂ**തി സീമാസു.

ർ൬൦-൬. യമ്പി കമ്മപ്പത്തഛന്ദാരഹലക്ഖണന്തി യോജനാ. **തത്ഥാ**തി തസ്സം പരിസതോ കമ്മവിപത്തിയം. **തമ്പീ**തി കമ്മപ്പത്തഛന്ദാരഹലക്ഖണമ്പി, വുത്തമേവാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി "ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ പകതത്താ കമ്മപ്പത്താ"തി പാഠേ. **അനുക്ഖിത്താ**തി സങ്ഘേന ഉക്ഖേപനീയകമ്മസ്സ അകതത്താ അനുക്ഖിത്താ. **പരിസുദ്ധസീലാ**തി പാരാജികം അനജ്ഝാപന്നത്താ പരിസുദ്ധസീലാ. ഇമേഹി പദേഹി പകതി അത്താ സഭാവോ ഏതേസന്തി **പകതത്താ**തി അത്ഥം ദസ്സേതി. "കമ്മസ്സ അരഹാ"തി ഇമിനാ **"കമ്മപ്പത്താ"**തി പദസ്സ ഛട്ഠീസമാസഞ്ച പത്തസദ്ദസ്സ അരഹഅനുച്ഛവികത്ഥഭാവഞ്ച ദസ്സേതി. **തേഹീ**തി ചതൂഹി പകതത്തേഹി. **ഏതീ**തി ആഗച്ഛതി. **അവസേസാ**തി ചതൂഹി പകതത്തേഹി അവസേസാ. **യസ്സ പനാ**തി പുഗ്ഗലസ്സ പന. **കമ്മാരഹോ**തി കമ്മസ്സ അരഹോ.

ർ൬൯. **ഏത്ഥാ**തി പണ്ഡകാദീനം അവത്ഥുഭാവദസ്സനട്ഠാനേ.

അപലോകനകമ്മകഥാ

ർ൩൯-൩൯. **തത്ഥാ**തി ചതൂസു കമ്മേസു. **ഏത്ഥാ**തി ഓസാരണാദിപാഠേ. **പദസിലിട്ഠതായാ**തി ലോകേ പദാനം സിലിട്ഠഭാവതോ. **തത്ഥാ**തി ഓസാരണാദീസു പഞ്ചസു. കണ്ടകസാമണേരസ്സ യാ സാ ദണ്ഡകമ്മനാസനാ അത്ഥി, സാ നിസ്സാരണാതി യോജനാ. "മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഹോതീ"തി വത്വാ തമേവത്ഥം ദസ്സേതും "അന്തഗ്ഗാഹികായ ദിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ"തി വുത്തം. മിച്ഛാദിട്ഠി ഹി ലിങ്ഗനാസനായ കാരണം ഹോതി. **സോ**തി സാമണേരോ, "നിസ്സജ്ജാപേതബ്ബോ"തി പദേ കാരിതകമ്മം, വുത്തകമ്മം വാ. **തം ലദ്ധി**ന്തി ധാതുകമ്മം, അവുത്തകമ്മം വാ. കിന്തി കാതബ്ബന്തി ആഹ "ഏവഞ്ച പന കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി.

കാതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സങ്ഘം ഭന്തേ"തിആദി. യം സഹസേയ്യം ലഭന്തീതി യോജനാ. **തസ്സാ**തി സഹസേയ്യസ്സ. **അലാഭായാ**തി അലാഭത്ഥായ. "ചര പിരേ വിനസ്സാ"തി ഇമിനാ നിസ്സാരണാകാരം ദസ്സേതി. അത്ഥോ പനസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തോയേവ.

സോതി സമണേരോ, ഓസാരേതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ.

സ്വായന്തി സോ അയം സാമണേരോ, അച്ചയം ദേസേതീതി സമ്ബന്ധോ. **സോരതോ**തി സുന്ദരലദ്ധിയം രതോ, ദുലദ്ധിതോ വാ സുട്ഠു ഓരതോ. **യഥാ പുരേ**തി യഥാ പുബ്ബേ രുച്ചതി, തഥാതി യോജനാ. **കായസമ്ഭോഗസാമഗ്ഗിദാന**ന്തി കായേന ച സമ്ഭോഗേന ച സാമഗ്ഗിയാ ദാനം.

ഏവന്തിആദി നിഗമനം. യസ്മാ പന ബ്രഹ്മദണ്ഡോ പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകേ (ചൂളവ॰ ർ൪൫) ഛന്നസ്സേവ പഞ്ഞത്തോ, തസ്മാ തസ്സേവ ദാതബ്ബോതി ആഹ "ന കേവല"ന്തിആദി. **ഏസാ**തി ബ്രഹ്മദണ്ഡോ, അഞ്ഞോപി യോ ഭിക്ഖു വിഹരതി, തസ്സപി ദാതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ. കിന്തി ദാതബ്ബോതി ആഹ "ഏവഞ്ച പന ദാതബ്ബോ"തി. ദാതബ്ബാകാരം ദസ്സേന്തോ ആഹ "സങ്ഘമജ്ഝേ"തിആദി.

യം വചനം ഇച്ഛേയ്യ, തം വചനന്തി യോജനാ. **ഖമാപേന്തസ്സാ**തി സങ്ഘം ഖമാപേന്തസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സാതി യോജനാ.

പടിസങ്ഖാതി പടിസങ്ഖായ, ഞാണേന പച്ചവേക്ഖിത്വാതി അത്ഥോ.

യന്തി അവന്ദിയകമ്മം, അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. കേന അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ "ഭഗവതാ"തി. കിസ്മിം ഖന്ധകേ അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ "ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേ"തി. കേസു വത്ഥൂസു അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ "തേന ഖോ പന...പേ॰... ഇമേസു വത്ഥൂസൂ"തി (ചൂളവ॰ ർ൧൧). കിം കത്വാ അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ "ദുക്കടം പഞ്ഞപേത്വാ"തി. കിന്തി അനുഞ്ഞാതന്തി ആഹ "അനുജാനാമി...പേ॰... കാതബ്ബോ"തി. **തസ്സാ**തി അവന്ദിയസ്സ. "ന ഓസാരണാദീനീ"തി ഇമിനാ ഏവസദ്ദസ്സ ഛഡ്ഡേതബ്ബത്ഥം ദസ്സേതി. **തസ്സാ**തി കമ്മലക്ഖണഭൂതസ്സ അവന്ദിയസ്സ. **തത്ഥേവാ**തി ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകേയേവ. നന്തി കമ്മലക്ഖണം. **ഇധാപീ**തി പരിവാരേ കമ്മവഗ്ഗേപി.

അപാസാദികന്തി അപസാദാവഹം, അപസാദജനകം വാ.

തതോതി അവന്ദിയകരണതോ. **ഇമന്തി** ഭിക്ഖും. **വന്ദിയന്തി** വന്ദിതബ്ബം, വന്ദനം വാ.

ഏത്ഥാതി അപലോകനകമ്മേ, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘമൂലകം കത്വാ പഞ്ഞത്തന്തി യോജനാ. **ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സാപീതി** പിസദ്ദോ ന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സേവാതി ദസ്സേതി. **പന**സദ്ദോ സമ്ഭാവനത്ഥോ, തഥാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘമൂലകം പഞ്ഞത്തമ്പീതി അത്ഥോ, ലഭിതബ്ബഭാവം വിത്ഥാരേന ദസ്സേന്തോ ആഹ "യം ഹീ"തിആദി. യം അപലോകനകമ്മം കരോതീതി യോജനാ. അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകേന പന ദാതബ്ബാനീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസന്തി** സൂചിആദീനം. **സോയേവാതി** അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകോയേവ. **തതോതി** അപ്പമത്തകതോ. **തത്ഥാതി** സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനായം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧). വുത്തപ്പകാരം ഗിലാനഭേസജ്ജമ്പീതി സമ്ബന്ധോ. **യോപി ചാതി** ഭിക്ഖുപി ച ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. തസ്സ ദാതബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. **തത്രുപ്പാദതോതി** തസ്മിം മഹാവാസേ ഉപ്പാദപച്ചയതോ, ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. "പേസലസ്സാ"തിആദിനാ ദുസ്സീലാദീനം ദാതും ന വട്ടതീതി ദസ്സേതി.

ജഗ്ഗാപേതും വട്ടതീതി ഏത്ഥ അപുച്ഛിത്വാ ജഗ്ഗാപേതും വട്ടതീതി ആഹ "അയം ഭിക്ഖൂ"തിആദി. **ഓദിസ്സാതി** ഉദ്ദിസിത്വാ.

ആസനഘരം വാതി പടിമാഘരം വാ, കാരകോ മനുസ്സോതി സമ്ബന്ധോ. ഉപനിക്ഖേപതോ ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സങ്ഘികേനപീതി** പിസദ്ദോ ന കേവലം ചേതിയസ്സ ഉപനിക്ഖേപേനേവ, അഥ ഖോ സങ്ഘികേനപീതി ദസ്സേതി.

യാപനമത്തം അലഭന്തേഹി കരോന്തേഹീതി യോജനാ, പരിഭുഞ്ജന്തേഹി ഹുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. "വത്തം കരോമാ"തിആദിനാ "യാപനമത്ത"ന്തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. വിഹാരേ രോപിതാ യേ ഫലരുക്ഖാതി യോജനാ. **യേസന്തി** രുക്ഖാനം. **തേസൂതി** രുക്ഖേസു. **യേ പനാതി** രുക്ഖാ പന, അപരിഗ്ഗഹിതാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തം പനാതി** അപലോകനകമ്മം പന. സലാകം ഗണ്ഹന്തി ഏത്ഥാതി **സലാകഗ്ഗം,** ഠാനം. **"യാഗഗ്ഗഭത്തഗ്ഗ"**ഇതി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **ഉപോസഥഗ്ഗേതി** ഉപോസഥസ്സ ഗഹണട്ഠാനേ, ഉപോസഥഗേഹേതി അത്ഥോ. **തത്ഥാതി** ഉപോസഥഗ്ഗേ. **തന്തി** അപലോകനകമ്മം.

യം മൂലതചപത്തഅങ്കുരപുപ്ഫഫലഖാദനീയാദീതി യോജനാ. **അന്തോസീമായാതി** അന്തോ ഉപചാരസീമായ.

സുകതമേവാതി സങ്ഘേന കതമേവ. **ഉപോസഥദിവസേതി** നിദസ്സനമത്തം യസ്മിം കസ്മിംചി ദിവസേപി കതത്താ.

ഫലവാരേനാതി രുക്ഖാനം ഫലഗഹണവാരേന. **രുക്ഖാ ധരന്തീതി** രുക്ഖാ തിട്ഠന്തി, സംവിജ്ജന്തി വാ . **യേഹീതി** ഭിക്ഖൂഹി രോപിതാ, ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **സാ ഏവ കതികാതി** പുബ്ബേ കതാ സാ ഏവ കതികാ, അഞ്ഞാ കതികാ ന കാതബ്ബാതി അധിപ്പായോ.

അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേതി രുക്ഖാനം ഠിതവിഹാരതോ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ. **തേസന്തി** രുക്ഖാനം, സാമീതി സമ്ബന്ധോ. **യേപീതി** രുക്ഖാപി, രോപിതാതി സമ്ബന്ധോ. അഞ്ഞതോ ഠാനതോതി യോജനാ. **തേസൂതി** രുക്ഖേസു. **ഏത്ഥാതി** വിഹാരേ. **തേഹി പനാതി** പരിവേണസാമികേഹി ഭിക്ഖൂഹി പന. **ദസഭാഗന്തി** ദസമഭാഗം. "ഏസേവ നയോ"തി ഇമിനാ ദസഭാഗം ദത്വാതി അത്ഥം അതിദിസതി.

സമ്ഭാവനീയഭിക്ഖുനോതി സീലസുതാദീഹി സമ്ഭാവനീയസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **തത്ഥാതി** പോരാണവിഹാരേ. **മൂലേതി** പുബ്ബേ, ആദികാലേതി അത്ഥോ. **നിക്കുക്കുച്ചേനാതി** "അഭാജിതമിദ"ന്തി കുക്കുച്ചവിരഹേന. **ഖിയ്യനമത്തമേവ തന്തി** തം ഖിയ്യനം ഖിയ്യനമത്തമേവ, ന സാമണേരാനം ഖിയ്യനം രുഹതീതി അത്ഥോ.

പനസരുക്ഖന്തി കണ്ടകീഫലരുക്ഖം. **അയം സാമീചീ**തി അയം ഭാജേത്വാ ഖാദനം അനുധമ്മതാ. **ഖായിത**ന്തി ഖാദിതം. ദ്വിന്നം തിണ്ണം കതികപടിപ്പസ്സമ്ഭനം നയേന ഞാതും സക്കുണേയ്യത്താ തം അദസ്സേത്വാ ഏകസ്സേവ കതികപടിപ്പസ്സമ്ഭനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഏകഭിക്ഖുകേ പനാ"തിആദി. **പുരിമകതികാ**തി "യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജിതും രുച്ചതീ"തി (പരിᵒ അട്ᵒ ർൻര-ർൻന്ന) പുരേ കതാ കതികാ. **തേസ**ന്തി സാമണേരാനം, ഫാതികമ്മന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഭാജേത്വാ**തി സാമണേരാനം ഭാജേത്വാ. ഇമിനാ സാമണേരാനം ഫാതികമ്മം ന ദാതബ്ബമ്പി ഭാഗം ഭാജേതബ്ബന്തി ദസ്സേതി.

സാമന്തഗാമേഹീതി ആസന്നഗാമേഹി, ആഗന്ത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ഏകം അമ്ബം ഏകം ലബുജന്തി യോജനാ. അദിയ്യമാനേ ദോസേ ദസ്സിതേ ദിയ്യമാനേ ആനിസംസമ്പി അത്ഥതോ ഞാതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ "അദിയ്യമാനേ ഹീ"തിആദി.

ഗണ്ഹന്താനം മനുസ്സാനന്തി സമ്ബന്ധോ. **തതോ**തി കതികവത്തട്ഠപനതോ. **ന വത്തബ്ബാ**തി ഫലദാനകുലദൂസകത്താ ന വത്തബ്ബാ. കിന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി ആഹ "നാളികേരാദീനീ"തിആദി. **അനുവിചരിത്വാ**തി പദാനമനുക്കമേന വിചരിത്വാ. **ഉപഡ്ഢഭാഗോ**തി ഭിക്ഖൂനം ലദ്ധഭാഗതോ ഉപഡ്ഢോ ഭാഗോ. **അപലോകേത്വാ**തി സങ്ഘം ആപുച്ഛിത്വാ.

മഗ്ഗഗമിയസത്ഥവാഹോതി മഗ്ഗം ഗമികോ സത്ഥവാഹോ. **സോ**തി ബലക്കാരേന ഗഹേത്വാ ഖാദന്തോ. **ഛായാദീന**ന്തിആദിസദ്ദേന ആരാമവനാനി സങ്ഗഹേതബ്ബാനി. **സചേ അത്ഥീ**തി സചേ അത്ഥോ അത്ഥി. **ഫലഭരിതാ**തി ഫലേന പരിപുണ്ണാ. "ഫലഭാരിതാ"തിപി പാഠോ. ഫലസങ്ഖാതേന ഭാരേന സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **അപച്ചാസീസന്തേനാ**തി തേസം സന്തികാ ദാനപടിദാനം അപച്ചാസീസന്തേന. **പുബ്ബേ വുത്തമേവാ**തി പുബ്ബേ സങ്ഘികട്ഠാനേ "കുദ്ധോ ഹി സോ"തിആദിനാ വുത്തമേവ. **ഏത്ഥാ**തി പുഗ്ഗലികട്ഠാനേ.

തന്തി ഫലാരാമം. **സോ**തി പടിബലോ ഭിക്ഖു. **ഭാരിയം കമ്മ**ന്തി ജഗ്ഗനകമ്മം ഭാരിയം. **ഏത്തകേനാ**തി തതിയഭാഗഉപഡ്ഢഭാഗമത്തേന. സബ്ബം ഫലാരാമന്തി സമ്ബന്ധോ. **മൂലഭാഗ**ന്തി പഠമഭാഗം. "ദസഭാഗമത്ത"ന്തി ഇമിനാ തദത്ഥം ദസ്സേതി. **ദത്വാ**തി സങ്ഘസ്സ ദത്വാ. **സോ**തി ഭിക്ഖു. **അകതാവാസ**ന്തി പുബ്ബേ അകതം നവം സേനാസനം. **ആരാമ**ന്തി സങ്ഘസ്സ ആരാമം. **തേഹിപീ**തി നിസ്സിതകേഹിപി. പിസദ്ദോ ആചരിയം അപേക്ഖതി. **തേസ**ന്തി നിസ്സിതകാനം. **ജഗ്ഗിതകാലേ**തി ജഗ്ഗിതാനം രുക്ഖാനം പുപ്ഫഫലഭരിതകാലേ. **ജഗ്ഗനകാലേ**തി ജഗ്ഗനമത്തകാലേ, ജഗ്ഗനമത്തമേവ, ന ജഗ്ഗനകാരണാ കിഞ്ചി പുപ്ഫം വാ ഫലം വാ ഹോതി, തസ്മിം കാലേതി അത്ഥോ. "ബഹു"ന്തിആദിനാ വാരേതബ്ബാകാരം ദസ്സേതി.

ഫാതികമ്മേന ജഗ്ഗന്തോ ന അത്ഥീതി യോജനാ. **അനാപുച്ഛിത്വാവാ**തി സങ്ഘം അനപലോകേത്വാവ. **ഇതീ**തി ഏവം.

ഞത്തികമ്മട്ഠാനഭേദേ പന ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. ഓസാരേതി സങ്ഘമജ്ഝം പവേസേതി ഇമായ ഞത്തിയാതി **ഓസാരണാ**.

നിസ്സാരിയതി സങ്ഘതോ ബഹി കരിയതി ഇമായാതി **നിസ്സാരണാ. ഞത്തി ഉപോസഥോ നാമാ**തി ഇദം കാരണൂപചാരവസേന വുത്തം. തേനാഹ "ഉപോസഥകമ്മവസേന ഠപിതാ"തി. ഏസേവ നയോ **ഞത്തിപവാരണാ നാമാ**തി ഏത്ഥാപി.

അനുസാസേയ്യാതിആദിനാ പഠമപുരിസഏയ്യവിഭത്തിവസേന ഠപിതാ ഞത്തി അത്തനാ പരം സമ്മനിതും ഠപിതാ ഞത്തി നാമ. **അനുസാസേയ്യ**ന്തിആദിനാ ഉത്തമപുരിസഏയ്യംവിഭത്തിവസേന ഠപിതാ ഞത്തി അത്തനാവ അത്താനം സമ്മനിതും ഠപിതാ ഞത്തി നാമ. അത്തനാവ അത്താ വാ പരോ വാ സമ്മനിയതി ഇമായ ഞത്തിയാതി **സമ്മുതി**. നിസ്സട്ഠപത്തചീവരാദീനി ദീയന്തി അനേനാതി **ദാനം,** ഞത്തി. വച്ചം അനപേക്ഖിത്വാ വാചകസ്സ നിയതനപുംസകലിങ്ഗത്താ നപുംസകലിങ്ഗവസേന വുത്തം.

ആപത്തി പടിഗ്ഗണ്ഹിയതി അനേനാതി **പടിഗ്ഗഹോ**.

പടിമുഖം ഉപരി കഡ്ഢിയതി ഇമായാതി **പച്ചുക്കഡ്ഢനാ**.

കമ്മമേവാതി ലക്ഖിയതി അനേനാതി **കമ്മലക്ഖണം**.

"തഥാ"തി പദേന "കമ്മലക്ഖണം നാമാ"തി പദം അതിദിസതി. **തതോതി** സബ്ബസങ്ഗാഹികഞത്തിതോ. പരാ ദ്വേ ഞത്തിയോ കമ്മലക്ഖണം നാമാതി യോജനാ. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം.

ഞത്തിദുതിയകമ്മട്ഠാനഭേദേ ഓസാരണാദീനം വിസേസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "വഡ്ഢസ്സ ലിച്ഛവിനോ"തിആദി. സീമാസമ്മുതി ചാതിആദിനാ യോജനാ കാതബ്ബാ.

യാ പന ദ്വേ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാ വുത്താതി യോജനാ. **ഇതീ**തിആദി നിഗമനം.

ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മട്ഠാനഭേദേ യോജനാനയോ പാകടോയേവ.

൪൯൭. ചതുവഗ്ഗകരണേ കമ്മേതിആദികായ ദേസനായ സമ്ബന്ധം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇതി കമ്മാനി ചാ"തിആദി. തത്ഥ **ഇതീ**തി ഏവം ദസ്സേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സത്ഥോതി** തസ്സ "ചതുവഗ്ഗകരണേ കമ്മേ"തിആദിവചനസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി സമ്ബന്ധോ.

ഇതി കമ്മവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

അത്ഥവസവഗ്ഗാദിവണ്ണനാ

൪൯൮. ഏവം കമ്മവഗ്ഗവണ്ണനം ദസ്സേത്വാ തസ്സാനന്തരേ വുത്തായ "ദ്വേ അത്ഥവസേ പടിച്ചാ"തിആദികായ ദേസനായ അനുസന്ധിം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഇദാനീ"തിആദി, ഇദാനി ആരദ്ധന്തി സമ്ബന്ധോ. യാനി താനി സിക്ഖാപദാനീതി യോജനാ. **ദിട്ഠധമ്മികവേരാനന്തി** ദിട്ഠധമ്മേ പവത്തത്താ ച വിരമിതബ്ബത്താ ച ദിട്ഠധമ്മികാനം വേരാനം. **സംവരായാതി** ഏത്ഥ സംപുബ്ബോ വരധാതു പിദഹനത്ഥോ, ആയസദ്ദോ ച തദത്ഥോതി ആഹ "പിദഹനത്ഥായാ"തി. **വിപാകദുക്ഖസങ്ഖാതാനന്തി** പാണാതിപാതാദീനം വിപാകഭൂതാനം ദുക്ഖസങ്ഖാതാനം. **സമ്പരായികാനന്തി** സമ്പരായേ പവത്താനം. **ഇധാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്താനിസംസട്ഠാനേ. "വജ്ജനീയഭാവതോ"തി ഇമിനാ വജ്ജേതബ്ബാനീതി **വജ്ജാനീ**തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി. ഭായന്തി ഏതേഹീതി **ഭയാനി. അക്ഖമട്ഠേനാ**തി അസഹണീയട്ഠേന. "അകുസലാനീതി വുച്ചന്തീ"തി ഇമിനാ വിപാകദുക്ഖാനി ഫലൂപചാരേന അകുസലാനി നാമാതി ദസ്സേതി. ഗണബന്ധഭേദനത്ഥായ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തന്തി ഏവമേവ പാഠോ. പോത്ഥകേസു പന "ഗണഭോജനസിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത"ന്തി പാഠോ ലിഖിതോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം അത്ഥവസവഗ്ഗേ. **യ**ന്തി വചനം. **ഏത്ഥാ**തി ഇമസ്മിം വഗ്ഗേ.

ഇതി അത്ഥവസവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൪൯൯. വത്തേസു വത്തമാനോ പുഗ്ഗലോ ഓസാരീയതി അനേനാതി **ഓസാരണീയം,** കമ്മം. തേന വുത്തം "യേന കമ്മേന ഓസാരീയതി, തം കമ്മം പഞ്ഞത്ത"ന്തി. "യേന കമ്മേനാ"തിആദിനാ ഭണ്ഡനകാരകാദയോ നിസ്സാരീയന്തി അനേന കമ്മേനാതി **നിസ്സാരണീയ**ന്തി വചനത്ഥം ദസ്സേതി.

൫൦൦. സത്താപത്തിക്ഖന്ധാ പഞ്ഞത്തം നാമാതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തരാ**തി കകുസന്ധാദീനം തിണ്ണം ബുദ്ധാനഞ്ച അമ്ഹാകം ഭഗവതോ ച അന്തരേ. "സിക്ഖാപദേ"തി ഇമിനാ "അപഞ്ഞത്തേ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. മക്കടീവത്ഥുആദിവിനീതകഥാ അനുപഞ്ഞത്തം നാമാതി സമ്ബന്ധോ. "സിക്ഖാപദേ"തി ഇമിനാ "പഞ്ഞത്തേ"തി പദസ്സ അത്ഥം ദസ്സേതി. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബസ്മിം ആനിസംസവഗ്ഗേ.

ഇതി ആനിസംസവഗ്ഗവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

൫൦൮. സബ്ബസിക്ഖാപദാനം സങ്ഗഹന്തി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാതി** "നവ സങ്ഗഹാ"തിആദിപാഠേ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി യോജനാ. "വത്ഥുനാ സങ്ഗഹോ"തി ഇമിനാ "വത്ഥുസ്മിം, വത്ഥൂനം സങ്ഗഹോ"തി അത്ഥം നിവാരേതി. **ഏത്ഥാതി** "വത്ഥുസങ്ഗഹോ"തിആദിപാഠേ. **ഹീതി** വിത്ഥാരോ. യസ്മാ നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബാനീതി** സിക്ഖാപദാനി. "സങ്ഗഹിതാനീ"തി ഇമിനാ സങ്ഗഹിതബ്ബോതി **സങ്ഗഹോതി** നിബ്ബചനം ദസ്സേതി. **ഏവം താവാതി**ആദി നിഗമനം.

യസ്മാ പന സങ്ഗഹിതാതി സമ്ബന്ധോ.

ഏവമേത്ഥാതിആദിനാ ഖന്ധസമുട്ഠാനഅധികരണസമഥേ സമ്പിണ്ഡേത്വാ നിഗമനം ദസ്സേതി. **ഏത്ഥാതി** സങ്ഗഹവഗ്ഗേ.

ഇതി സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

നവസങ്ഗഹിതവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

നിട്ഠിതാതി നിട്ഠം നിപ്ഫത്തിം ഇതാ ഗതാതി നിട്ഠിതാ, അഥ വാ നിട്ഠേ നിപ്ഫത്തിയം ഇതാ ഠിതാതി നിട്ഠിതാ. **ച**സദ്ദോ അവധാരണത്ഥോ, നിട്ഠിതാ ഏവാതി ഹി അത്ഥോ. **അനുത്താനത്ഥപദവണ്ണനാതി** അനുത്താനാനം അത്ഥവന്തപദാനം, അത്ഥാനഞ്ച പദാനഞ്ച വണ്ണനാ.

ഇതി പരിവാരവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.

നിട്ഠിതാ ച പാചിത്യാദിവണ്ണനായ യോജനാതി.

ജാദിലഞ്ഛിതനാമേനനേകാനം വാചിതോ മയാ;
പരിവാരവിനയസ്സ, സമത്തോ യോജനാനയോ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

ഏവം വിനയസംവണ്ണനം കത്വാ ഇദാനി തം നിഗമേന്തോ ആഹ "ഏത്താവതാ"തിആദി. തത്ഥ **ഏത്താവതാതി** ഏത്തകേന "യോ കപ്പകോടീഹിപി അപ്പമേയ്യ"ന്തിആദിവചനതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ) പട്ഠായ "നവസങ്ഗഹിതവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ"തി വചനപരിയോസാനാനം അക്ഖരപദബ്യഞ്ജനാനം സമുദായഭൂതേന വചനക്കമേന, സമത്താതി സമ്ബന്ധോ.

ഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകപരിവാരവിഭത്തിദേസനന്തി ഉഭതോവിഭങ്ഗേന ച ഖന്ധകേന ച പരിവാരേന ച വിഭജിതബ്ബദേസനം വിനയപിടകന്തി സമ്ബന്ധോ. **നാഥോതി** ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീനം ഹിതപടിപത്തിം യാചനട്ഠേന ച കിലേസാനം ഉപതാപനട്ഠേന ച വേനേയ്യാനം ഹിതസുഖം ആസീസനട്ഠേന ച ചിത്തിസ്സരിയട്ഠേന ച നാഥോ. **വേനേയ്യന്തി** വിനേതബ്ബട്ഠേന വേനേയ്യം. **ജിനോതി** പഞ്ചമാരാനം ജിതട്ഠേന ജിനോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - നാഥോ വേനേയ്യം വിനേന്തോ ജിനോ ഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകപരിവാരവിഭത്തിദേസനം യം വിനയപിടകം ആഹാതി.

സമധികസത്തവീസതിസഹസ്സമത്തേനാതി സഹ അധികേന സത്തസഹസ്സപ്പമാണേന ച വീസതിസഹസ്സപ്പമാണേന ച ഗന്ഥേനാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സാതി** വിനയപിടകസ്സ. **സമന്തപാസാദികാതി** സമന്തതോ പസാദം വഹികാ, ജനികാ വാ. തത്രായം യോജനാ - തസ്സ സമധികസത്തവീസതിസഹസ്സമത്തേന ഗന്ഥേന സമന്തപാസാദികാ നാമ സംവണ്ണനാ സമത്താതി.

തത്രിദന്തി തത്ര ഇദം. "തത്രാ"തി പദം പുരിമവചനാപേക്ഖം. തത്ര "സമന്തപാസാദികാ നാമാ"തി വചനേതി ഹി അത്ഥോ. **സമന്തപാസാദികത്തസ്മിന്തി** പച്ചത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം ഹോതി "ഇദമ്പി സീലസ്മി"ന്തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൯൪ ആദയോ) വിയ,

സമന്തപാസാദികത്തന്തി അത്ഥോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാതത്ര "സമന്തപാസാദികാ നാമാ"തി വചനേ സമന്തപാസാദികായ ഇദം സമന്തപാസാദികത്തം ഹോതീതി അയം സമന്തപാസാദികഭാവോതി അത്ഥോ.

ആചരിയപരംപരതോതിആദീസു ഗാഥാസു വുത്തം നവവിധം വിസേസനപദം "ന ദിസ്സതീ"തി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **സമ്പസ്സത**ന്തി സമ്മാ പസ്സന്താനം വിഞ്ഞൂനന്തി സമ്ബന്ധോ. **യതോ**തി യസ്മാ, ന ദിസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ. **എത്ഥാ**തി സംവണ്ണനായം. **സമന്തപാസാദികാത്വേവാ**തി സമന്തപാസാദികാ ഇതി എവ നാമ. **വിനയസ്സാ**തി വിനയപിടകസ്സ. **വിനേയ്യദമനകുസലേനാ**തി വിനേയ്യാനം ദമനേ ഛേകേന. **ലോകനാഥേനാ**തി ലോകാനം നാഥേന. **ലോകമനുകമ്പമാനേനാ**തി ലോകം അനുകമ്പമാനേന. അയഞ്ഹേത്ഥ യോജനാ - ആചരിയപരംപരതോ...പേ॰... വിഭങ്ഗനയഭേദദസ്സനതോ സമ്പസ്സതം വിഞ്ഞൂനം എത്ഥ കിഞ്ചി അപാസാദികം യതോ ന ദിസ്സതി, തസ്മാ വിനേയ്യദമനകുസലേന ലോകനാഥേന ലോകമനുകമ്പമാനേന ഭഗവതാ വുത്തസ്സ വിനയസ്സ അയം സമന്തപാസാദികാത്വേവ സംവണ്ണനാ പവത്താതി.

തിസ്സോപി ഇമാ സീഹളട്ഠകഥായോ സുത്വാതി സമ്ബന്ധോ. കസ്സ സന്തികേ സുതന്തി ആഹ "ബുദ്ധമിത്തോ...പേ॰... സന്തികേ"തി. "ബുദ്ധമിത്തോ"തി നാമേന വിസ്സുതസ്സ യസസ്സിനോ വിനയഞ്ഞുസ്സ ധീരസ്സ ഥേരസ്സ സന്തികേ സുത്വാതി യോജനാ. "സുത്വാ"തി പദം "ആരദ്ധാ"തി പദേ പുബ്ബകാലകിരിയാവിസേസനം.

മഹാമേഘവനുയ്യാനേ ഭൂമിഭാഗേ പതിട്ഠിതോ സത്ഥു മഹാബോധിവിഭൂസിതോ യോ മഹാവിഹാരോ അത്ഥീതി യോജനാ.

തസ്സ മഹാവിഹാരസ്സ ദക്ഖിണേ ദിസാഭാഗേ **പധാനഘരം** പധാനഘരനാമകം ഉത്തമം സുചിചാരിത്തസീലേന ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സേവിതം യം പരിവേണം അത്ഥി, തത്ഥ കാരയീതി യോജനാ.

കോനാമോ കാരയീതി ആഹ "ഉളാരകുലസമ്ഭൂതോ...പേ॰... വിസ്സുതോ"തി. തത്ഥ ഉളാരകുലസമ്ഭൂതോ സങ്ഘുപട്ഠായകോ സദാ അനാകുലായ സദ്ധായ രതനത്തയേ പസന്നോ "മഹാനിഗമസാമീ"തി വിസ്സുതോ ഉപാസകോ കാരയീതി സമ്ബന്ധോ.

കം കാരയീതി ആഹ "ചാരു...പേ॰... സമ്പന്നസലിലാസയ"ന്തി. തത്ഥ **ചാരുപാകാരസംചിതം** സോഭനേ പാകാരേന സുട്ഠു ചിതം ചിനിതം മനോരമം **സീതച്ഛായതരൂപേതം** സീതച്ഛായേന രുക്ഖേന ഉപേതം **സമ്പന്നസലിലാസയം** മധുരജലാധാരം യം പാസാദം കാരയീതി യോജനാ. മഹാനിഗമസാമിനോ തത്ര പാസാദേ വസതാമയാതി സമ്ബന്ധോ.

കം ഉദ്ദിസിത്വാ കീദിസാ കാ ആരദ്ധാതി ആഹ "സുചിസീലസമാചാരം...പേ॰... വിനയവണ്ണനാ"തി. തത്ഥ സുചിസീലസമാചാരം **ബുദ്ധസിരി**വ്ഹയം ഥേരം ഉദ്ദിസിത്വാ **ഇദ്ധാ** അത്ഥവിനിച്ഛയാദീഹി പരിപുണ്ണാ യാ വിനയവണ്ണനാ ആരദ്ധാതി യോജനാ.

കിംനാമസ്സ രഞ്ഞോ കതമേ സംവച്ഛരേ ആരദ്ധാ, കിസ്മിം കാലേ പരിനിട്ഠിതാതി ആഹ "പാലയന്തസ്സ...പേ॰... പരിനിട്ഠിതാ"തി. തത്ഥ സകലം ലങ്കാദീപം നിരബ്ബുദം കത്വാതി സമ്ബന്ധോ. പാലയന്തസ്സ സിരിനിവാസസ്സ **സിരിപാല**യസസ്സിനോ രഞ്ഞോ ജയസംവച്ഛരേതി സമ്ബന്ധോ. സമവീസതിമേ ഖേമേ ജയസംവച്ഛരേ അയം വിനയസംവണ്ണനാ ആരദ്ധാ, **എകവീസമ്ഹി** രഞ്ഞോ എകവീസതിമേ സംവച്ഛരേ സമ്പത്തേ സതി പരിനിട്ഠിതാതി യോജനാ.

യഥാ അത്തനോ സംവണ്ണനാ നിരുപദ്ദവാ സീഘം നിട്ഠം ഉപഗതാ, എവം ലോകസ്സ ധമ്മൂപസംഹിതാ സീഘം ഗച്ഛന്തൂതി ആസീസം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ഉപദ്ദവാകുലേ"തിആദി. തത്ഥ **ഉപദ്ദവാകുലേ** ഉപദ്ദവേഹി ആകുലേ **ലോകേ** സത്തലോകേ **നിരുപദ്ദവതോ** ഉപദ്ദവവിരഹതോ യഥാ അയം വിനയസംവണ്ണനാ എകസംവച്ഛരേനേവ നിട്ഠം ഉപാഗതാ,

ഏവം സബ്ബസ്സ ലോകസ്സ ആരദ്ധാ സബ്ബേപി ധമ്മൂപസംഹിതാ അത്ഥാ നിരുപദ്ദവാ സീഘം നിട്ഠം ഗച്ഛന്തൂതി യോജനാ.

അത്തനാ സമാചിതസ്സ പുഞ്ഞസ്സ ഇച്ഛിതത്ഥേ പരിണാമനം ദസ്സേന്തോ ആഹ "ചിരട്ഠിതത്ഥം ധമ്മസ്സാ"തിആദി. തത്ഥ ധമ്മസ്സ ചിരട്ഠിതത്ഥം ഇമം വിനയസംവണ്ണനം കരോന്തേന സദ്ധമ്മബഹുമാനേന മയാ യഞ്ച പുഞ്ഞം സമാചിതം, സബ്ബസ്സ തസ്സ പുഞ്ഞസ്സ ആനുഭാവേന സബ്ബേപി പാണിനോ ധമ്മരാജസ്സ ഭഗവതോ സദ്ധമ്മരസസേവിനോ ഭവന്തു.

സദ്ധമ്മോ ചിരം തിട്ഠതു, ദേവോ കാലേ **വസ്സം** വസ്സന്തോ ചിരം **പജം** സത്തസമൂഹം തപ്പേതു. രാജാ ധമ്മേന മേദനിം രക്ഖതൂതി യോജനാ. **ഇതി**സദ്ദോ പരിസമാപനത്ഥോ. ഇതി പരിനിട്ഠം സുട്ഠു ആപനം ദട്ഠബ്ബന്തിതി അത്ഥോ.

സദ്ധാ ച ബുദ്ധി ച വീരിയഞ്ച **സദ്ധാബുദ്ധിവീരിയാനി,** വിസുദ്ധാനി ച താനി സദ്ധാബുദ്ധിവീരിയാനി ചേതി **വിസുദ്ധസദ്ധാബുദ്ധിവീരിയാനി,** പരമാനി ച താനി വിസുദ്ധസദ്ധാബുദ്ധിവീരിയാനി ചേതി **പരമവിസുദ്ധസദ്ധാബുദ്ധിവീരിയാനി,** തേഹി പരിമണ്ഡിതോ **പരമവിസുദ്ധസദ്ധാബുദ്ധിവീരിയപടിമണ്ഡിതോ,** തേന, ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. സീലഞ്ച ആചാരോ ച അജ്ജവഞ്ച മദ്ദവഞ്ച **സീലാചാരജ്ജവമദ്ദവാനി,** താനി ആദീനി യേസം തേതി **സീലാചാരജ്ജവമദ്ദവാദയോ,** ആദിസദ്ദേന ഖന്തിസോരച്ചാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി, തേയേവ ഗുണാതി **സീലാചാരജ്ജവമദ്ദവാദിഗുണാ,** തേസം സമുദയോതി **സീലാചാരജ്ജവമദ്ദവാദിഗുണസമുദയോ,** തേന **സമുദിതോ** സുട്ഠു പാകടോതി **സീലാചാരജ്ജവമദ്ദവാദിഗുണസമുദയസമുദിതോ,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ.

സകസമയോ ച സമയന്തരോ ച **സകസമയസമയന്തരാ,** തേയേവ പന ഗഹനസദിസത്താ ഗഹനന്തി **സകസമയസമയന്തരഗഹനം,** തസ്സ അജ്ഝോഗാഹണം **സകസമയസമയന്തരഗഹനജ്ഝോഗാഹണം,** തസ്മിം സമത്ഥോ **സകസമയസമയന്തരഗഹനജ്ഝോഗാഹണസമത്ഥോ**. തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. വിസേസേന അഞ്ജതി പാകടം കരോതീതി **വിയത്തോ,** പുഗ്ഗലോ, വിയത്തസ്സ ഇദം **വേയ്യത്തിയം,** സതി. പഞ്ഞാ ച വേയ്യത്തിയഞ്ച **പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയം,** തേന സമന്നാഗതേനാതി സമ്ബന്ധോ. സമന്നാഗതേന ഥേരേനാതി യോജനാ.

തീണി പിടകാനീതി **തിപിടകം,** തമേവ പരിയാപുണിതബ്ബത്താ **പരിയത്തീ**തി **തിപിടകപരിയത്തി,** തസ്സ പഭേദോ ഏത്ഥ സത്ഥുസാസനേതി **തിപിടകപരിയത്തിപഭേദം,** തസ്മിം. സഹ അട്ഠകഥായാതി **സാട്ഠകഥം,** സത്ഥു സാസനം, തസ്മിം സത്ഥുസാസനേതി സമ്ബന്ധോ. സത്ഥുനോ പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധവസേന തിവിധം സാസനം **സത്ഥുസാസനം,** ബ്യാസോപി യുജ്ജതേവ, തസ്മിം സത്ഥുസാസനേ "അപ്പടിഹത"ഇതി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. അപ്പടിഹതം ഞാണം **അപ്പടിഹതഞാണം,** ഇദം തസ്മിം വിനയസംവണ്ണനാകാലേ ഥേരസ്സ പടിവേധഞാണാഭാവതോ സുതമയചിന്താമയഞാണം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. അപ്പടിഹതഞാണസ്സ പഭാവോ ഏതസ്സാതി **അപ്പടിഹതഞാണപഭാവോ,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. മഹന്തം വേയ്യാകരണമേതസ്സാതി **മഹാവേയ്യാകരണോ,** ഇമിനാ സിക്ഖാനിരുത്തിആദീഹി ഛളങ്ഗേ മഹന്തവേയ്യാകരണേ ഥേരസ്സ അപ്പടിഹതഞാണപഭാവതം ദസ്സേതി, തേന മഹാവേയ്യാകരണേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ.

കരണം വുച്ചതി ഠാനം കരിയതി ഉച്ചാരിയതി ഏത്ഥ, ഏതേനാതി വാ വചനത്ഥേന, കരണസ്സ സമ്പത്തി **കരണസമ്പത്തി,** തായ ജനിതം **കരണസമ്പത്തിജനിതം**. സുഖേന ഥേരമുഖതോ വിനിഗ്ഗതം **സുഖവിനിഗ്ഗതം,** കരണസമ്പത്തിജനിതേന ഹേതുഭൂതേന സുഖവിനിഗ്ഗതം **കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതം**. മധുരവചനഞ്ച ഉദാരവചനഞ്ച **മധുരോദാരവചനം,** പുബ്ബപദേ ഉത്തരപദലോപോ, ഇമിനാ കേടുഭപകരണേ (സുബോധാലംകാരേ ൧൨൭-൧൪൨ ഗാഥാസു) വുത്തേസു ദസസു സദ്ദഗുണേസു മധുരതാഗുണേന ച ഉദാരതാഗുണേന ച സമന്നാഗതഭാവം ദസ്സേതി. കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതഞ്ച തം മധുരോദാരവചനഞ്ചേതി **കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനം**. അഥ വാ കരണസമ്പത്തിജനിതഞ്ച

തം സുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനഞ്ചേതി കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനം. **ഏലം** വുച്ചതി ദുരുത്തദോസോ, നത്ഥി ഏലമേതസ്സാതി **നേലാ,** സോയേവ വണ്ണോ **നേലവണ്ണോ,** തേന യുത്തം **നേലവണ്ണയുത്തം,** കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനം നേലവണ്ണയുത്തമേതസ്സാതി **കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനനേലവണ്ണയുത്തോ,** ഥേരോ. വിസേസനപരപദസമാസോ, നേലവണ്ണയുത്തകരണസമ്പത്തി ജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനോതി ഹി അത്ഥോ, തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. യുത്തഞ്ച പരിസായ സോതേന അനുരൂപത്താ, മുത്തഞ്ച പരിസായ വിസാരദത്താതി **യുത്തമുത്തം,** വചനം, തം വദതി സീലേനാതി **യുത്തമുത്തവാദീ,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ.

കമ്മസസ്സതഉച്ഛേദഇസ്സരനിമ്മാനാദിവസേന നാനാ വാദാ ഏതേസന്തി **വാദിനോ,** നാനാവാദാ ജനാ, വാദീനം, വാദീസു വാ വരോ കമ്മകിരിയവാദത്താതി **വാദിവരോ,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. പാളിയാ അത്ഥം വണ്ണേതും സമത്ഥത്താ മഹന്തോ കവി **മഹാകവി,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ.

അത്ഥധമ്മനിരുത്തിപടിഭാനവസേന പഭിന്നായ പടിസമ്ഭിദായ പരിവാരിതോതി **പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാപരിവാരോ,** തസ്മിം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേതി സമ്ബന്ധോ. ഛ അഭിഞ്ഞാ ച പടിസമ്ഭിദാ ച **ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാ,** താ ആദയോ യേസം തേതി **ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദയോ,** ആദിസദ്ദേന തേവിജ്ജാദയോ സങ്ഗണ്ഹാതി. ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദയോ പഭേദാ ഏതസ്സാതി **ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദിപ്പഭേദോ,** സോയേവ ഗുണോ ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദിപ്പഭേദഗുണോ, തേന പടിമണ്ഡിതോ **ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദിപ്പഭേദഗുണപടിമണ്ഡിതോ,** തസ്മിം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേതി സമ്ബന്ധോ. ഉത്തരിമനുസ്സാനം ഝാനലാഭിആദീനം ധമ്മോ **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ,** അഥ വാ മനുസ്സാനം കുസലകമ്മപഥസങ്ഖാതധമ്മതോ ഉത്തരീതി **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ,** ഝാനാദിധമ്മോ, തസ്മിം, ''സുപ്പതിട്ഠിത'' ഇതി പദേന സമ്ബന്ധിതബ്ബം. സുപ്പതിട്ഠിതാ ബുദ്ധി ഏതേസന്തി **സുപ്പതിട്ഠിതബുദ്ധിനോ,** തേസം ഥേരാനന്തി സമ്ബന്ധോ. ഥേരാനം വംസേ പകാരേന ദിപ്പന്തി, പദീപോ വിയാതി വാ **ഥേരവംസപ്പദീപാ,** തേസം. ഥിരോ സീലസമാധിപഞ്ഞാസങ്ഖാതോ ഗുണോ ഏതേസമത്ഥീതി **ഥേരാ,** തേസം, വംസാലങ്കാരഭൂതേനാതി സമ്ബന്ധോ. മഹാവിഹാരേ വസനസീലാ വസനധമ്മാ, വസനേ സാധുകാരീതി വാ **മഹാവിഹാരവാസിനോ,** തേസം, ഥേരാനന്തി സമ്ബന്ധോ . വംസേ അലങ്കാരോ, വംസസ്സ വാതി **വംസാലങ്കാരോ,** സോ ഹുത്വാ ഭൂതോ, വംസാലങ്കാരഭാവം വാ പത്തോതി **വംസാലങ്കാരഭൂതോ,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ.

വിപുലാ ച സാ വിസുദ്ധാ ചേതി **വിപുലവിസുദ്ധാ,** വിസേസനോഭയപദോ, വിപുലവിസുദ്ധാ ബുദ്ധി ഏതസ്സാതി **വിപുലവിസുദ്ധബുദ്ധി,** തേന ഥേരേനാതി സമ്ബന്ധോ. നാമമേവ **നാമധേയ്യം,** ഗഹിതം നാമധേയ്യമേതസ്സാതി **ഗഹിതനാമധേയ്യോ** , തേന ഥേരേന കതാ സമന്തപാസാദികാ നാമ അയം വിനയസംവണ്ണനാ തിട്ഠതൂതി സമ്ബന്ധോ.

സുദ്ധചിത്തസ്സ താദിനോ ലോകജേട്ഠസ്സ മഹേസിനോ ''ബുദ്ധോ''തി നാമമ്പി യാവ ലോകമ്ഹി പവത്തതി, താവ ലോകനിത്ഥരണേസീനം കുലപുത്താനം സീലവിസുദ്ധായ നയം ദസ്സേന്തീ ലോകസ്മിം തിട്ഠതൂതി യോജനാ.

ഇതി നിഗമനസ്സ അത്ഥയോജനാ സമത്താ.

നിഗമനകഥാ

ഏത്താവതാ ച -

രതനപുണ്ണനാമസ്സ, പുരസ്സ രാജധാനിയാ;
ദക്ഖിണേ മുനിരൂപസ്സ, ഈസംപാചീനനിസ്സിതേ.

യോ വിഹാരോ സപാസാദോ, കാരിതോ രാജദേവിയാ;
യാ വസതാ മയാ തത്ര, കതാ പാചിത്യാദിയോജനാ.

മാപിതരത്നപുണ്ണസ്സ, സത്തരസേവ രാജിനോ;
ജയവസ്സേട്ഠാരസമ്ഹി, സമ്പത്തേയം സുനിട്ഠിതാ.

“രതനപുണ്ണാ”തിവ്ഹയസ്സ രാജധാനീനഗരസ്സ ദക്ഖിണസ്മിം ദിസാഭാഗേ പഞ്ചയോജനപ്പമാണേ ഠാനേ ദ്വീഹി മഹാതളാകേഹി സുസോഭിതസ്സ മിധിലനാമനഗരസ്സ പുരത്ഥിമസ്മിം ദിസാഭാഗേ ദിയഡ്ഢഗാവുതപ്പമാണേ ഠാനേ അനേകതാലപന്തീഹി സുസോഭിതോ ചതുന്നം കുലാനം രമണീയഭൂതോ **“കഫ്രൂ”** ഇതി വോഹരിതോ യോ സോ മഹാഗാമോ പതിട്ഠിതോ, തത്ഥ പടിസന്ധിയാ ജാതേന സീലാദിഗുണേഹി പസംസിതേന **“ജാഗരോ”**തി ഗരൂഹി ഗഹിതനാമധേയ്യേന തിക്ഖത്തും രാജൂഹി രാജമുദ്ദിനാ ലഞ്ഛിതേന മേ കതായം പാചിത്യാദിവണ്ണനായ യോജനാ സമ്പത്തേ ജിനചക്കേ തേരസാധികചതുവസ്സസതാധികം ദ്വിസഹസ്സം, സക്കരാജേ പന ഏകതിംസാധികദ്വിവസ്സസതാധികം സഹസ്സം ഗിമ്ഹാനേ ജേട്ഠമാസേ ജുണ്ഹപക്ഖസ്സ പഞ്ചമേ സുക്കവാരേ നിട്ഠം പത്താ അനായാസേനാതി.

യോജനായ ഇമിസ്സാഹം, രചനസ്സാനുഭാവതോ;
ഭവേയ്യാനേകജാതീസു, പിടകത്തയധാരകോ.

കുസലോ ചുഭയത്ഥേസു, പരിസാസു വിസാരദോ;
സമിജ്ഝന്തു സുസങ്കപ്പാ, മയ്ഹഞ്ച സബ്ബപാണിനം.

വപ്പാദിമനതിക്കമ്മ, സമ്മാ ദേവോ പവസ്സതു;
അത്തജമിവ രക്ഖന്തു, രാജാനോ ചാപി മേദിനിന്തി.

ഇതി ഭദന്തജാഗരത്ഥേരേന കതാ

പാചിത്യാദിവണ്ണനായ യോജനാ സമത്താ.